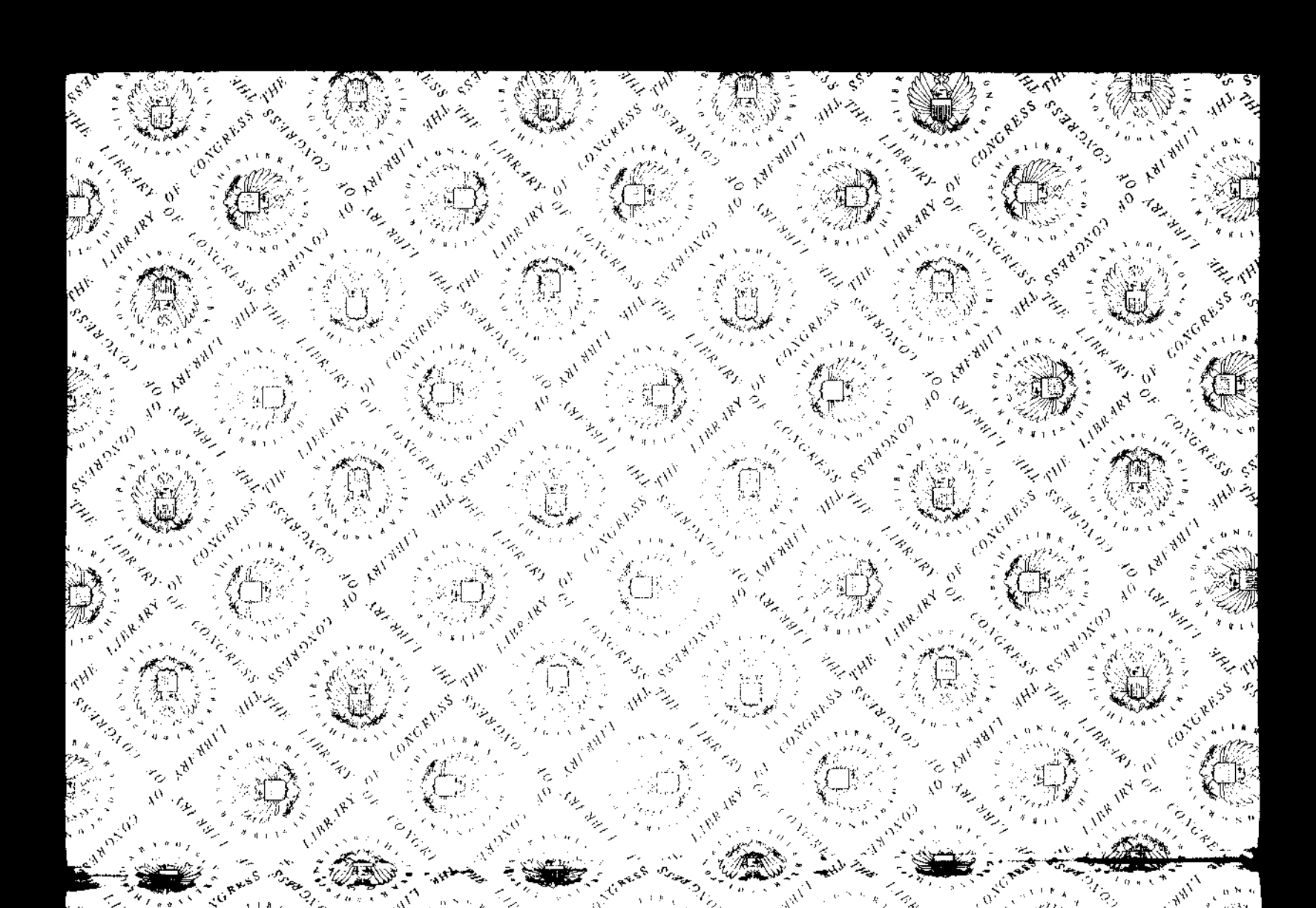
LIBRARY OF CONGRESS

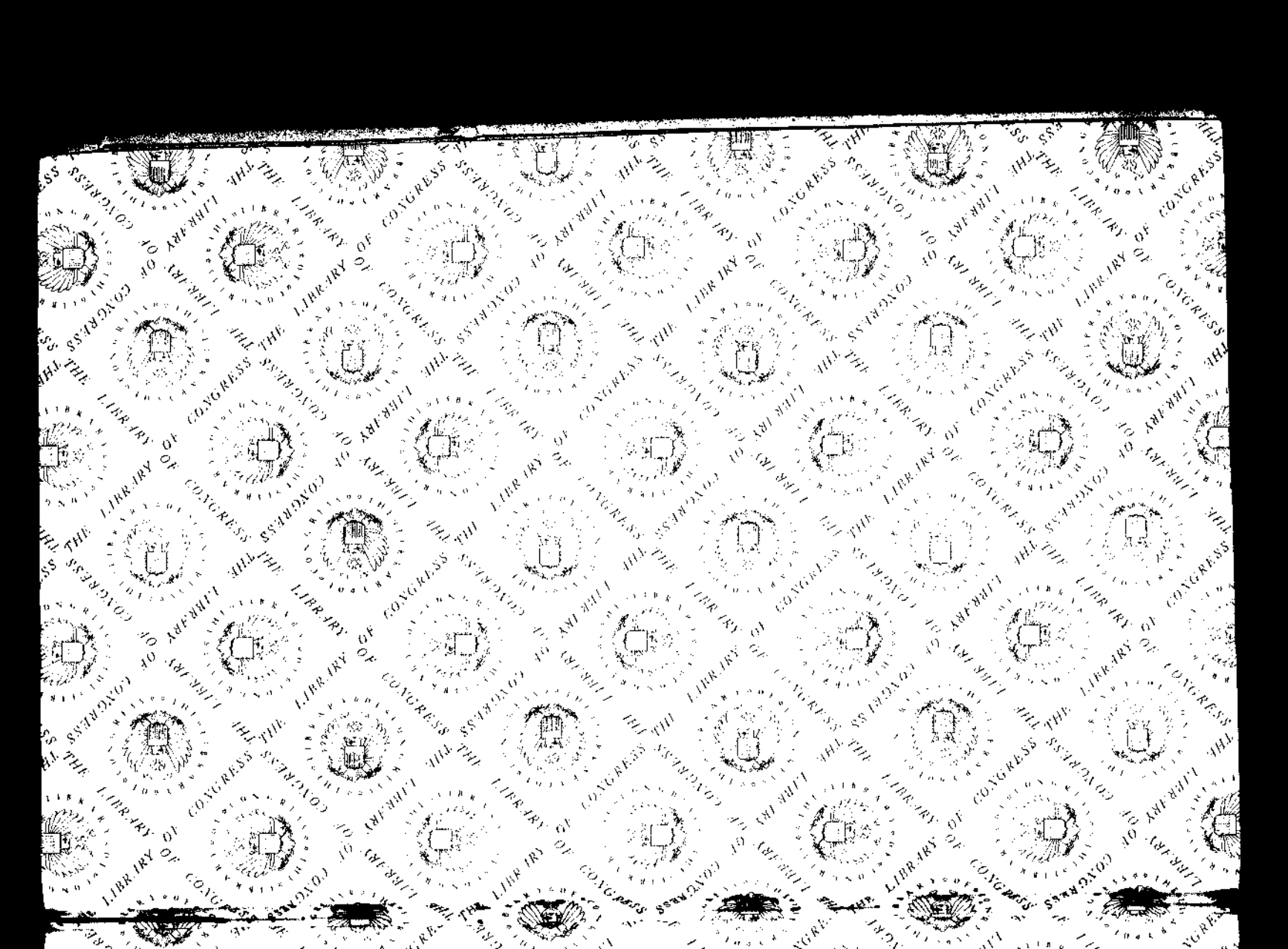
LIBRARY OF CONGRESS

Contents

1. Muḥammad Asād Ṣafvat. Ἱστορικὴ περίληψις τῆς καταστροφῆς... τῶν Γενιτσάρων. 1871.

2. Ramphos, K. Αἱ τελευταῖαι ἡμέραι τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ. 1862.

3. Paparrēgopoulos, K. Γεώργιος Καραϊσκάκης. 1867.

4. Booz Éfendi. Mathilde et Louise. 1888.

5. Xanthos, E. Ἀπομνημονεύματα περὶ τῆς Φιλικῆς ἑταιρίας. 1845.

* * *

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ
ΤΗΣ
ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ
ΤΩΝ
ΓΕΝΙΤΣΑΡΩΝ

Ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Μαχμούτ τῷ 1826.

Μετάφρασις ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ
ὑπὸ
Γ. ΒΟΛΥΧΡΟΝΙΑΔΟΥ.

Διορθ. Γ. ΚΑΛΟΓΕΡΑΚΗ.

Μετὰ Εἰκονογραφιῶν.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει,
Τύποις ΚΗΛΤΖΑΝΙΔΟΥ.
1871.

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ
ΤΩΝ
ΓΕΝΙΤΣΑΡΩΝ.

THE LION
OF SCHAF

1

Muḥammad As'ad Ṣafvat

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΥΠΕΡΙΛΗΨΙΣ

ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΤΩΝ

ΓΕΝΙΤΣΑΡΩΝ

Ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Μαχμοὺτ τῷ 1826

Μετάφρασις ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ

ὑπὸ

Γ. ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΑΔΟΥ.

Polychroniades

Ἐν Κωνσταντινουπόλει,

Τύποις ΚΗΑΤΖΑΝΙΔΟΥ

1871.

DF 703
.M6

48140
'04

Πρόλογος τοῦ Συγγραφέως

ΑΣΑΤ ΕΦΕΝΔΟΥ.

Αἶνος τῷ Θιῷ τῷ δόντι ἤδη εἰς τὰ μουσουλμανικὰ στρατεύματα τὴν ἀρωγὴν τῶν ἀκράτων λεγεώνων! Εὐχὴ καὶ εὐλογία τῷ Προφήτῃ, τοῦ ὁποίου ὁ ἱερὸς νόμος κατήργησε τὰ προηγούμενα δόγματα ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ οἰκογενείας καὶ τῶν πιστῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ, οἵτινες διὰ τῆς μαχαίρας τοὺς ὑποκριτὰς καὶ τοὺς εἰδωλολάτρας!

Λογιζόμενος εὐτυχὴς ἐκ τῶν πρὸς ἐμὲ ἐπιδαψιλευθεισῶν παρὰ τῆς καλοκἀγάθου χειρὸς τ' εὐμενειῶν τοῦ Σουλτάνου Μαχμοὺτ-Χὰν, υἱοῦ τοῦ Ἀξδ-οὺλ Χαμὶτ, υἱοῦ τοῦ Ἀχμὲτ, τοῦ ὁποίου ἡ γενναιόδωρία ἀναβαίνει, μεταξὺ τριάκοντα γενναλογιῶν ἀλληλοδιαδόχων, μέχρι τοῦ ἐνδόξου Σουλτάνου Ὀσμὰν, ἐγὼ ὁ Μωχαμὲτ-Ἀσὰδ-Ἐφένδης, υἱὸς τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ σωματείου τῶν βιβλιοπωλῶν, ἐνησχολούμην νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν εἰς τὴν συγγραφὴν τῆς ἐξακολουθήσεως τῆς Ὀθωμανικῆς Ἱστορίας, καὶ ὅπως ἐκδώσω εὐχὰς ὑπὲρ τῆς Α. Γαληνότητος, ὁπότε πάραυτα τὸ ἰσχυρὸν σῶμα τῶν Γενι-

τσάρωτ, ὅπερ ἐν τῇ Αὐτοκρατορίᾳ προὐξένει τοσαύτας ἀταξίας καὶ δεινοπαθήματα, ὁ κολοσσὸς οὗτος κατὰ τοῦ ὁποίου εἶχον καταῤῥαγῇ αἱ προσπάθειαι τοσούτων μοναρχῶν, κατέπεσεν ἐν μιᾷ στιγμῇ ὑπὸ τὴν ῥομφαίαν τοῦ Σουλτάνου Μαχμοὺτ, τοῦ ὁποίου ἡ δικαία ἐκδίκησις ἐξήλειψεν ἀπὸ τοῦ φύλλου τῆς ὑπάρξεως καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τῶν ἠττημένων ταραξιῶν.

Καίτοι δὲ τὸ μέγα τοῦτο γεγονὸς μέλλει ἵνα καταταχθῇ ἐν τοῖς ὑπ' ἐμοῦ συντασσομένοις χρονικοῖς, καὶ τῶν ὁποίων ἔσεται ὁ κυριώτερος [στολισμὸς] οὐχ ἧττον συμβεβηκὼς οὗτος εὐτυχὲς, ὀφειλόμενον εἰς τὴν ἀτομικὴν ἐνέργειαν τοῦ Σουλτάνου, συμβεβηκὸς διὰ τοῦ ὁποίου ἐκαθάρισε τὸν κῆπον τῆς Αὐτοκρατορίας ἀπὸ τῶν ἀγρίων καὶ ἀνωφελῶν χόρτων, καὶ καθωράϊσεν αὐτὸν διὰ καρπῶν νέας διοργανώσεως, συμβεβηκὸς ἐξαλεῖφον τὰ κατορθώματα τῶν προκατόχων αὐτοῦ, καὶ ὅπερ ἐστὶν ἄξιον τῆς εὐγνωμοσύνης τῶν συγχρόνων τε καὶ τῶν μεταγενεστέρων, μοὶ ἐφάνη ὅτι ἔδει νὰ σχηματίσῃ ἰδιαιτέραν μερικὴν σελίδα ἐν τῇ ἱστορίᾳ, καὶ δυναμένην ὅπως καταστῇ ὕλη βιβλίου, ὅπερ, ὁποιον πρὸς δέσμην ῥόδων, θέλει διέλθει ἀπὸ χειρῶν εἰς χεῖρας, καὶ ὅπερ μάλιστα ἔσεται ἄξιον προσαγωγῆς πρὸς πάντας τοὺς ἡγεμόνας.

Κατὰ συνέπειαν, σὺν τῇ ἐλπίδι τῶν ἐπιτυχιῶν τῆς ἐπιδοκιμασίας τῆς Αὐτοῦ Γαληνότητος, ἀνέλαβον ὅπως ἐκθέσω τὸ δρᾶμα τοῦτο τὸ πλῆρες ἐνδιαφέροντος ἐν ἰδιαιτέρῳ συγγράμματι. Ἀφιγήθην ὡς εἰσαγωγὴν τὴν στρατολογίαν τῶν Ἐσκιντζίδων, οἵτινες ἐξυπηρέτησαν παντὶ τρόπῳ διὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Γενιτσάρων. Συγχρόνως δ' ἐγνωστοποίησα τὴν μηδαμινότητα τοῦ σώματος τούτου, καὶ τὰς εἰς αὐτὸ παρεισαχθείσας ἐλλείψεις. Ἐπὶ τέλους, ὁπότε ἐποιησάμην λόγον περὶ τοῦ σχηματισμοῦ ἑνὸς στοατοῦ κατηρτισμένου, παρέσυρα ἐν τῇ ἀρηγήσει μου σκέψεις τινὰς καὶ χρησίμους θεωρίας . . . . . Συνέγραψα ὅθεν τὸ βιβλίον «Οὐσὶ-Ζαφέρ» (Βάσις τῆς νίκης).

Παρουσίασα αὐτὸ πρὸς τὴν Αὐτοῦ Γαληνότητα. Ὁ δὲ περιωτισμένος οὗτος ἡγεμὼν ἐπὶ τοσοῦτον ἐφάνη εὔνους πρὸς τὴν ἀξίαν, ὡσανεὶ τὸ μέτριον ἔργον ἑνὸς ἐκ τῶν ἐλαχίστων θεραπόντων αὐτοῦ εἶχε καθυποβληθῇ ὑπ' ὄψιν αὐτοῦ, ἡ δ' εὐμένεια αὐτοῦ παρέχει πρὸς τὸν συγγραφέα μιᾶς γραμμῆς φήμην, ἧς ἡ αἴγλη διασβέννυσι τὰς τῶν Πλειάδων ἕκαστον στοιχεῖον γραμμάτων διαχαραχθὲν ὑπὸ τῆς χειρὸς τοῦ συγγραφέως ἐξεγείρει τὴν ζηλοτυπίαν τῶν ἐν τῷ στερεώματι καταλαμπόντων ἀστέρων. Πρὸ πάντων ὅμως, ὁπότε συγγραφή τις, οἵα ἡ παροῦσα, πραγματευομένη περὶ τῶν ἀγαθοεργιῶν τῆς Αὐτοῦ Γαληνότητος, ὁμοιάζουσα πρὸς πολύτιμον ὕφασμα ἐξυφανθὲν ἐπὶ τῷ ἔργῳ τῆς συνθέσεως, φέρει ἐπ' αὐτοῦ τὸ σύμβουλον τῆς ἐπιδοκιμασίας αὐτοῦ καὶ τηρεῖται διὰ τῆς πλειοψηφίας τοσοῦτον δικαίου ἐκτιμητοῦ, αὕτη ὀφείλει ἵνα ᾖ ἀντικείμενον ζηλοτυπίας διά τοὺς μᾶλλον εὐφραδεῖς ἄνδρας. Καὶ ἐγὼ, μικρὸς φυσιοδίφης ἐν τῷ πεδίῳ τῶν γνώσεων, ἐκ μόνου τοῦ ὠφελήματος ὅπερ ἔσχον διὰ τὴν σύνταξιν τῶν ὑψηλῶν κατορθωμάτων τοῦ ἐνδόξου τούτου Σουλτάνου, δύναμαι, χωρὶς τοῦ νὰ καταταχθῶ μεταξὺ τῶν ὑπερβαλλόντων, ὅπως κηρύξω ἐμαυτὸν ὑπερέχοντα ὅλων τῶν προηγουμένων ἱστορικῶν.

Ὁ Μαχμοὺτ ὑπάρχει τρομερὸς Ἀλέξανδρος. Τὸ ἐλάχιστον ἀπειλητικὸν νεῦμα τοῦ ἑαυτοῦ προσώπου, ἤθελε κωλύσει, ὡς τεῖχος, τὰς προσπαθείας ἑκατὸν χιλιάδων Γιαδγιούτζ (α). Ἓν ἐκ τῶν ἰσχυρῶν χειρονομικῶν κινημάτων

(α) Τὸ ὄνομα τῶν Γιαδγιουτζ ἢ Μαδγιουτζ, ἢ Γωγ, ἢ Μαγωγ, σημαίνει τοὺς λαοὺς τοὺς μᾶλλον βορεινοτέρους τῆς Ἀσίας. Φρονεῖται δ' ὅτι αὐτοί εἰσιν ἐκεῖνοι οὓς οἱ Ἕλληνες ἀπεκάλουν ὑπερβορείους. Κατὰ τὸ λέγειν ὅμως τῶν Μουσουλμάνων συγγραφέων, Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας εἶχεν ἀνεγείρει τεῖχός τι ὅπως περικλείσῃ ἐν ταῖς ἑαυτῶν χώραις τὰ βάρβαρα ἐκεῖνα ἔθνη, καὶ κωλύσῃ αὐτὰ ὅπως ἐπιχειρήσωσιν εἰσελάσεις εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἀσίαν.

αὐτοῦ ἤθελε κατασυντρίψει τὰς ἀσεβεῖς προσπαθείας τοῦ Σισχάτ (α), ἐὰν ἤθελε τολμήσει ὅπως ἔλθῃ εἰς ἔχθρας μετ' αὐτοῦ.

Τοιαύτη ἐστὶν ἡ ἰσχὺς, ταυτὴ ἡ ἀριθεια τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, ὥστε ἐπιβάλλει τὴν σιωπὴν τοῖς μεταφυσικοῖς καὶ τοῖς περὶ τὴν λογικὴν ἀσχολουμένοις, τοῖς μᾶλλον σοφισταῖς, καταπλήττει αὐτοὺς ὅπως κύψωσι ταπεινῶς τὴν κεφαλὴν ἐνώπιον τῆς ἑαυτοῦ ὑπεροχῆς. Ἀπαράμιλλος ὑπάρχει μεταξὺ τῶν σοφωτέρων μοναρχῶν, ὡς ὁ στῖχος οὗτος ἐκφράζεται·

« Εὐαρεστεῖ ἐπίσης τοὺς πολεμιστὰς, τοὺς φιλολόγους,
» τοὺς ἀγαθοεργοὺς, διὰ τῶν ἑαυτοῦ κατορθωμάτων, τῶν
» λόγων, καὶ τῆς ἑαυτοῦ ἀγαθοεργίας. »

Εἶναι κάτοχος εἰς ὕψιστον βαθμὸν ἁπάντων τῶν προτερημάτων, ἁπάντων τῶν πλεονεκτημάτων . . . . . Τὸ ἑρμηνεῦσαι ὅμως ἐπαξίως συνοπτικῶς τὰς ἀξίας αὐτοῦ ἤθελεν εἶσθαι ἔργον λίαν δυσχερὲς, οὐ μόνον διὰ τὸν ταπεινόν μου κάλαμον, ἐμοῦ τοῦ παρισίτου ὄντος ἐν τῷ συμποσίῳ τῆς φιλολογίας, μικροῦ παιδὸς τῆς σχολῆς τῆς συνθέσεως, ἀλλ' ἐπίσης καὶ διὰ τοὺς ἐπιτηδιωτέρους διδασκάλους τῆς ἐπιστήμης, οἵτινες ὁμολογοῦσι τὴν ἑαυτῶν ἀδυναμίαν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Δὲν ἔχω τὴν ἀξίωσιν ταύτην ὅπως ἐπιχειρήσω τοιοῦτόν τι. Ἡ φράσις αὕτη ἑνὸς ποιητοῦ· « Ὁ δοῦλος δὲν δύναται ν' ἀναπέμψῃ εἰμὴ τὰς ἑαυτοῦ εὐχὰς, » ἔσεται δι' ἐμὲ σύγγνωσις καὶ κανών μου . . . .

(α) Πρόσωπον μυθῶδες ὅπερ, κατὰ τοὺς Μωαμεθανοὺς, ὑπῆρχεν ἰσχυρὸς βασιλεὺς τῆς Ἀραβίας, καταστραφεὶς μετὰ τοῦ περὶ ἑαυτὸν λαοῦ, ὡς περιφρονήσας τὰς γνώμας τοῦ πατριάρχου Χεβὲρ, τοῦ παρὰ τῶν Ἀράβων καλουμένου Χοάδ.

Γενέσαρος ΦΡΟΥΡΑΡΧΟΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ

ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΤΩΝ

ΓΕΝΙΤΣΑΡΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Εἰσαγωγή. Σχέδιον σχηματισμοῦ ἑνὸς σώματος Εσκενδζίδων,

—o—

Μεταξὺ τῶν μοναρχῶν ἁπάντων τῶν αἰώνων οἱ ἡγεμόνες τῆς Ὀθωμανικῆς οἰκογενείας διεκρίθησαν πάντοτε δι' ἐξαιρέτων προτερημάτων, καὶ μεταξὺ τῶν κυριαρχῶν τοῦ περιφανοῦς τούτου εἴκου, οὐδεὶς ἐγένετο μᾶλλον ἄξιος τοῦ ἐνδόξου τίτλου τοῦ ἀνακαινιστοῦ τῆς αὐτοκρατορίας καὶ τοῦ ὑποστηρίγματος τῆς θρησκείας ὅσον ὁ ἡγεμονεύων Σουλτάνος (Μαχμούτ.). Ἀφότου ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης, δηλ. ἐν διαστήματι δέκα καὶ ἑννέα ἐτῶν, ὑπείκων εἰς τὴν ἐντολὴν τὴν παραγγέλλουσαν τὸ ἐκποιῆσαί τινα τὴν ἑαυτοῦ περιουσίαν καὶ ἑαυτὸν ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, ἀπηρνήθη τὰς ἡδύτητας τῆς ἀναπαύσεως καὶ κατέβαλε διηνεκεῖς προσπαθείας ὑπὲρ τοῦ θριάμβου τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς εἰς τὴν ἀκμὴν ἐπανόδου τῆς ὀρθοδόξου πίστεως. Ἐμφορούμενος ὑπὸ ἁγνῶν προθέσεων, ζωπυρούμενος ὑπὸ ἐνθέρμου ζήλου, προέθετο σκοπὸν τὴν διοργάνωσιν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς

ἑαυτοῦ αὐτοκρατορίας, τὴν βελτίωσιν τῆς καταστάσεως τῶν ἑαυτοῦ ὑπηκόων.

Ἐμπλεω ἐκ τῆς εὐγενοῦς ταύτης φιλοδοξίας, εἰδε τὰς μουσουλμανικὰς ἐπαρχίας πεσούσας ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πολυαρίθμου καὶ ἰσχυροῦ σώματος τῶν Γενιτσάρων, οἵτινες κατεπίεζον τὸν λαὸν καὶ ἐθεωροῦντο ὡς βασιλεῖς τοῦ τόπου, ἔστρεψε τοὺς διαλογισμοὺς αὐτοῦ πρὸς τὰ μέσα ὅπως διὰ τῆς μαχαίρας διανοίξῃ ὁδὸν ὑπὲρ τῆς δημοσίας εὐτυχίας ἐκκύπτων τοὺς ἀκανθώδεις τούτους θάμνους οἵτινες παρενεβάλλοντο εἰς τὴν πορείαν αὐτοῦ καὶ διερρήγνυσι τὴν ἑαυτοῦ βασιλικὴν χλαμίδα.

Αἱ ἰδέαι αὐτοῦ εἶχον προσηλωθῆ ἐπὶ τῆς ἀναγκης στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων· ἀλλ' ἐκώλυεν αὐτὸν μία θεωρία.

Ἡ νίκη, ὑπάρχει ἀληθὲς, ἐστὶ μαργαρίτης προσκεκολλημένος ἐν τῇ κλωστῇ τῶν οὐρανίων ἀποφάσεων· οὐχ ἧττον ὅμως ὑπάρχει ἀνεγνωρισμένον ὑπὸ τῶν θρησκευτικῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν σοφῶν, ὅτι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἡ ἐπιτυχία ἐξαρτᾶται ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς τῶν μέσων. Λάβετε τὰ καλλίτερα μέτρα ὑμῶν καὶ ἐμπιστεύθητε εἰς τὸν Θεόν, εἶπεν ὁ Προφήτης. Ἡ φυσικὴ πορεία τῶν πρσγμάτων, ὡς ἡ Πρόνοια διεκανόνισεν αὐτὴν, ἀπαιτεῖ ὅπως τ' ἀποτελέσματα εὑρίσκωνται εἰς σχέσιν μετὰ τῶν αἰτίων. Ὅπως ἐπιτύχῃ τις ἀποτελεσματικῶς ἐν ταῖς μάχαις, ἀναμφιβόλως κατ' ἀρχὰς δέον νὰ ἐπιζητήσῃ ὅπως κατασταθῇ ἡ εὐνοϊκὴ θεότης, ἀλλ ἐπίσης ὑπάρχει ἀναπόφευκτον καὶ τὸ νὰ ἔχῃ τις στρατὸν ὑπείκοντα εὐχαρίστως εἰς τὴν διαταγὴν τῶν ἑαυτοῦ ἀρχηγῶν, ἐξησκημένον καὶ διαπεπαιδαγωγημένον ἐν τῇ στρατιωτικῇ τέχνῃ. Τοιαύτη ἐστὶν ἡ ἔννοια τῆς ῥήσεως ταύτης τοῦ Προφήτου· Ὁ πόλεμος ὑπάρχει παίγνιον τῷ ἱκανωτέρῳ.

Στρατεύματα ἐξησκημένα, τοῦτο ἔλειπε διὰ τὴν Ὀθωμανικὴν κυβέρνησιν, ἐκτὸς ἄλλως ἁπάντων τῶν τῆς ἰσχυρᾶς

στοιχείων· ἐκτείνει τὴν ἑαυτῆς κυριαρχίαν, κατ' ἀνατολὰς καὶ πρὸς δύσιν, ἐπὶ ἐκτεταμένων χωρῶν παρεχουσῶν αὐτῇ γενναίους καὶ ἀναριθμήτους στρατιώτας· ἡ ποσότης τοῦ κεκομμένου ἀργυρίου ὅπερ κατέχει ἐξισοῦται πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν κόκκων τῆς ἄμμου τῆς ἐρήμου· τὰ μεταλλεῖα αὐτῆς ὑπάρχουσιν ἀνεξάντλητα ὡς ὁ Ὠκεανός· τὰ βαρύτιμα πράγματα ἄτινα παρ' ἄλλοις λαοῖς τηροῦνται ἐπισταμένως ὡς σπάνια καὶ ἀνεκτίμητα διὰ τὴν διατήρησιν τῶν ὁποίων φιλοτιμᾶται ἕκαστος ὢν κάτοχος, παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς εἰσὶ κοινὸν ἐμπόρευμα, ἐπίδειξις ἐργοστασίου. Ἐκ τούτου κρινάτω τις περὶ τοῦ πλούτου τῆς Τουρκίας, πλούτου τοῦ ὁποίου τ' ἀπειραώρελήματα διὰ τοὺς Εὐρωπαίους ἐμπόρους, ἐν τῇ ἑαυτῶν ἐμπορίᾳ μετὰ τῶν μουσουλμάνων, ὑπάρχουσιν ἔτι κατάδηλον τεκμήριον.

Ἡ ἔλλειψις πειθαρχίας τοῦ κυριωτέρου σώματος τοῦ μισθοδοτουμένου πεζικοῦ ἦν ἡ πληγὴ τοῦ Κράτους. Οἱ Γενίτσαροι εἶχον προσλάβει μετοξὺ αὐτῶν κατασκόπους τοῦ ἐχθροῦ. Ποταποὶ σκευωροὶ, ὅμοιοι πρὸς κακοποιοὺς μῦς ὀλισθαίνοντας εἰς τὰς ὀπὰς, εἶχον ἐπιτύχει ὅπως εἰσδύσωσιν εἰς τὸ σῶμα αὐτῶν. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἄνθρωποι ταραξίαι, ἀγνώστου καταγωγῆς ἄνευ θρησκείας καὶ ἄνευ ἠθῶν, ἐγένοντο ἀξιωματικοὶ αὐτῶν καὶ εἶχον προσελκύσει εἰς τὰς ἑαυτῶν ἀπίστους χεῖρας τὰς ἡνίας τῆς ἐξουσίας· ἡ ἀνυποταξία πρὸς τοὺς ἑαυτῶν ἀρχηγοὺς ἦν ὁ συνήθης χαρακτὴρ τῶν στρατιωτῶν τούτων· εἶχον καταλύσει τοὺς ἀρχαίους κανονισμοὺς ὑπὲρ ποτε μᾶλλον ἀναπορεύκτους πρὸς τήρησιν. Καί τοι δὲ ὁ πυρὴν τῶν διαφθορέων οἵτινες ὑπῆρχον μεταξὺ αὐτῶν ἦν ὀλίγον σημαντικὸς, ἡ μετ' αὐτῶν συνδιαίτησις διέφθειρε τοὺς λοιποὺς· τὸ κακὸν μετεδίδετο ὡς ἐπιδημία καὶ ἐξετείνετο, ἐν τοῖς καιροῖς τῆς τε εἰρήνης καὶ τοῦ πολέμου, ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ σώματος τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ λαοῦ, οὓς πανέδιδεν εἰς τὸν πυρετὸν τῆς ἀναρχίας· καὶ τῶν ὁποίων ὑπέσκαπτετὰς δυ ἀμείς

Κύτυχὴς πόλεμος, νίκαι ἐπιτευχθεῖσαι διὰ τοῦ θάρρους τῶν μουσουλμανικῶν στρατευμάτων, δόντα ἰσχὺν εἰς τὴν κυβέρνησιν, ἐγένοντο παραίτια εὐνοϊκῆς ἀφορμῆς πρὸς καταστολὴν τῆς τῶν Γενιτσάρων θρασύτητος. Ἀπαλλαχθεῖσα αὕτη ἀπὸ τῶν ἐσωτερικῶν τούτων ἐχθρῶν, οὐδὲν εἶχε πλέον ὅπως φοβηθῇ ἀπὸ τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν οἵτινες, ἕτοιμοι πάντοτε ὅπως ἐπωφεληθῶσιν ἐκ τῶν ἐν ἀδυναμίᾳ ἢ παραμελήσει στιγμῶν αὐτῆς, κολακεύονται ὅτι ἀποσβέννύουσι τὴν λαμπάδα τοῦ ἰσλαμισμοῦ τοῦ ὁποίου ὁ Θεὸς θέλει διαιωνίσει τὴν λάμψιν ἐναντίον τῶν προσπαθειῶν αὐτῶν. Ἔκτοτε λοιπὸν δὲν ὑπῆρχε πλέον ἀμφίβολον ὅτι αἱ καταχθόνιοι ἐπίνοιαι αἱ ἐφευρισκόμεναι ὑπὸ τῆς φιλοπολέμου φαντασίας τῶν ἀπίστων δὲν ὑπελείφθησαν τῆς εὐθαρσίας τῶν Μουσουλμάνων. Αἱ παρελθοῦσαι ἐπιτυχίαι αὐτῶν, οἱ ὁμολογούμενοι παρὰ τῆς ἱστορίας, ὑπῆρχον ἐγγύησις βεβαία τῶν ἐν τῷ μέλλοντι ἐπιτυχιῶν.

Ἀπὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες, οἱ φίλοι τῆς ἐθνικῆς τιμῆς, εἶχον σκεφθῇ ὅτι ἡ συγκρότησις ἑνὸς σώματος στρατευμάτων πειθαρχουμένων ἦν τὸ πρῶτον μέσον ὅπερ ἠδύνατο νὰ μεταχειρισθῇ τις ὅπως ἐκκαθαρίσῃ τὸν στρατὸν ἀπὸ τῶν σπερμάτων τῆς στάσεως ἅτινα ὑ εξέκαιον τοὺς Γενιτσάρους, πρὸς παρακώλυσιν τῶν πάντοτε ἐπαυξανουσῶν παρεκτροπῶν τοῦ φιλοταράχου τούτου στρατοῦ καὶ ὑποδαλῃ αὐτοὺς ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς ὑπακοῆς.

Τὴν ἰδέαν ταύτην εἶχον πολλοὶ Σουλτάνοι. Πρὸς παρασκευὴν τῆς ἐκτελέσεως αὐτῆς, ὁ Σουλτὰν Μαχμοὺτ Α'. (εἴθε ὁ Θεὸς νὰ κραταιώσῃ τὴν ἰσχὺν τοῦ ὁμωνύμου αὐτοῦ!) εἶχε σκεφθῇ διὰ τὴν ἐκτύπωσιν καὶ διάδοσιν τοῦ συγγράμματος τοῦ ἐπονομαζομένου Ἀρχαὶ τῆς κυβερνήσεως· εἶχεν ἐπιφορτίσει δὲ πεπαιδευμένους ἄνδρας ὅπως μεταφράσωσιν ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ εἰς τουρκικὴν γλῶσσαν πολλὰς πραγματείας περὶ τῆς στρατιωτικῆς τέχνης, ἀλλ' ὁ θάνατος ἀφήρπασε τὸν

μονάρχην τοῦτον, πρὶν δυνηθῇ ἵνα ἐφαρμόσῃ τὰ ἑαυτοῦ σχέδια. Ἐγένοντο ὅμως παραδεκτὰ ὑπὸ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Μουσταφᾶ Γ'. κατὰ τὴν μαρτυρίαν ἀξιοπίστων μαρτύρων· ἀλλ' οἱ συνεχεῖς πόλεμοι, οἵτινες συνεκίνησαν τὴν βασιλείαν αὐτοῦ οὐδόλως ἀφῆκαν αὐτῷ τὸν ἀναγκαῖον καιρὸν ὅπως πραγματοποιήσῃ αὐτά. Ἐπανελήφθησαν αὖθις ἄνευ ἐπιτυχίας παρὰ τοῦ Σουλτάνου Ἀβδουλ-χαμὶτ, ἀλλ' σί ἐν Αἰγύπτῳ ἀναφυεῖσαι ταραχαὶ ἐκ τῶν ἀντιζήλων ζηλοδοξιῶν τῶν βέηδων, ἡ ἐπανάστατις τῆς Ἑλλάδος, διάφοροι πόλεμοι, τέλος ἡ ἀτυχὴς μὲν πάλη, ἀλλὰ καὶ δύσκολος, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐμηδένισε τὰ φιτάραχα στρατεύματα τῶν Λεβέντων, οἵτινες ἐλεηλάτουν τὰς μουσουλμανικὰς ἐπαρχίας, δὲν ἐπέτρεψαν αὐτῷ ὅπως ἀποπερατώσῃ ὁλοσχερῶς τὰς ἑαυτοῦ προθέσεις. Ἐδέησε δὲ μόνον ὅπως περιορισθῇ εἰς τὸ νὰ ἐνδύσῃ τοὺς πυροβολιστὰς (τοπτζίδες) δι' ὁμοιομόρφου στολῆς, νὰ ἐκμάθωσι τὴν μετ' ἑτοιμότητος σκοπευτικὴν, καὶ ν' ἀνεγείρῃ στρατῶνα διὰ τοὺς στρατιώτας τοῦ ναυτικοῦ (Καλιοντζί). Ἀλλ' ἀνεκοίνωσε τὰς προθέσεις αὐτοῦ πρὸς τὸν εὐγενῆ υἱόν του, τὸν νῦν Σουλτάνον, συστήσας αὐτῷ ὅπως ἐργασθῇ πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ὠφελίμου ταύτης ἐπιχειρήσεως.

Ὁ Σουλτὰν Σελὶμ Γ'. ἀναβὰς εἰς τὸν θρόνον μετὰ τὸ Ἀβδουλχαμὶτ, ἀπεφάσισεν ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων τῆς βασιλείας του ὅπως συγκροτήσῃ νέους στρατούς. Ἀλλ' οἱ περὶ βελτιώσεως σκοποὶ τοῦ ἡγεμόνος τούτου οὐδόλως τότε εὗρον στερεὸν ὑποστήριγμα παρὰ τῇ κοινῇ γνώμῃ Χωρὶς νὰ ζητήσῃ κατ' ἀρχὰς ὅπως καταδαμάσῃ τὰ ἔγγονα ἐπιρροὴν πρόσωπα τοῦ Ὀδζιάκ, ὁρμητικοὺς ἵππους ἀναπηδῶντας ἐλευθέρως ἐν ταῖς νομαῖς τῆς ἀταξίας, καὶ τοὺς ὁποίους ἔδει ἵνα προσδήσῃ εἰς τὸν πάλον τῆς ὑπακοῆς, χωρὶς νὰ προΐδῃ δὲ τὰ μέσα πρὸς καταστολὴν τῶν ὑποκινητῶν τῶν Γενιτζάρων, νὰ προλάβῃ τὰς προσπαθείας τοῦ ἀνέμου τῶν ἐχθρικῶν ὑποκινήσεων, τοῦ πάντοτε ἑτοίμου ὅπως ἀνακινῇ τοὺς κλάδους τοῦ λενδρου τῆς στάσεως καὶ καταρρίψῃ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοὺς δεδηλητηρια-

σμένους καφτοὺς αὐτῆς, ὁ Σουλτὰν Σελὶμ ἔσπευσεν ὅπως παραθῇ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἑαυτοῦ σχεδίων. Ἀλλ' ἔσπευσε πολὺ τὸ στρατεύματα ξ τοῦ νέου διοργανισμοῦ ἅπερ εἶχε τοποθετήσει εἰς τὸν Σελιμιὲ καὶ εἰς Λεβέντ τσιφτλίκ, διεσκορπίσθησαν καὶ κατεστράφησαν ὑπὸ τῶν Γενιτσάρων· ἀξιολύπητον συμβάν, τοῦ ὁποίου ἡ ἀναπόλησις πλήττει τὴν καρδίαν διὰ βαθείας θλίψεως, καὶ καταστροφὴ ἥτις ἀρκούντως παρρησιάζομιλεῖ ἀφ' ἑαυτῆς, ὥστε ἀνωφελὲς ὑπάρχει ν' ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα λεπτομερῶς τὰς θλιβερὰς συνεπείας.

Ἐπὶ τέλους ὁ Σουλτὰν Μαχμοὺτ (ὁ Θεὸς στερεωσάτω τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ!) κατεννοήσας τὰ καθήκοντα ἅπερ ἐπιβάλλει αὐτῷ ἡ ἐντολὴ αὕτη τοῦ νόμου· Ἀναθερμάνετε τὴν πολεμικὴν ζέσιν τῶν Μουσουλμάνων, ἐπεχείρησατο καὶ αὐτὸς τὴν παρὰ τῶν προκατόχων του προτιθεμένην μεταρρύθμισιν. Τὸ ἔργον ὑπῆρχε δύσκολον καὶ κινδυνῶδες. Ἐνῷ οἱ χειραγωγοῦντες τοὺς Γενιτσάρους ὑπεδαύλιζον τὸ πῦρ ὑπὸ τὸν λέβητα τῆς ἀνυποταξίας, τὸ ν' ἄρινον νὰ βράζῃ ἡ ἀναρχία εἰς τὸ Ὀδζιὰκ, (α) καὶ νὰ ἐπειρῶντο τὴν συγκρότησιν, κατὰ νέον τινὰ τρόπον, ἄλλων σωμάτων στρατιωτικῶν, τοῦτο ἦν ἀναμφιλέκτως ἀδύνατον, τὸ ἐπιζητῆσαι ὅπως ὑποταχθῶσιν οἱ ἴδιοι Γενίτσαροι εἰς γενικήν τινα ἀναδιοργάνωσιν, καὶ τοῦτο δὲν προϋπέτχετο ἐπιτυχίαν. Ὅλοι ἀμαθεῖς καὶ προληπτικοὶ, ὅμοιοι πρὸς ἀξέστους ὁμάδας, ἀναμφιβόλως ἤθελον ἀποκρούσει πᾶν μέσον διαρρυθμίσεως καὶ βελτιώσεως, καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀποπείρας ἤθελεν εἶσθαι πιθανῶς φανερὰ ἐκ μέρους αὐτῶν ἐπανάστασις, περιπλοκαὶ καὶ κίνδυνοι διὰ τὴν κυβέρνησιν.

Μετὰ μακρὰς ἐνδοιασμοὺς καὶ ὥριμον ἐξέτασιν οἱ σύμβουλοι τοῦ στέμματος παρεδέχθησαν ἐπὶ τέλους τὴν ἰδέαν τοῦ ἀποσπάσαι ἀπ' αὐτοῦ τοῦ Ὀδζιὰκ τῶν Γενιτσάρων ἄν-

(α) Ἡ λέξις αὕτη σημαίνει στρατιωτικὸν σῶμα, καὶ ἰδιαίτερον ξ τὸ σῶμα τῶν Γενιτσάρων.

θρας τινὰς, οἵτινες ὑπὸ τὴν προσωνυμίαν Ἐσκενδζὶ (α) νὰ συνενωθῶσιν ἐν ἑνὶ σώματι, τοὺς ὁποίους νὰ διαπαιδαγωγήσωσιν εἰς τὴν πειθαρχίαν καὶ τὰς στρατιωτικὰς ἀσκήσεις. Τούτου δὲ τοῦ σχεδίου παραδεδεγμένου, ἔδει ὅπως προληφθῶσι μέτρα καὶ διὰ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν.

Ἤρξαντο λοιπὸν ὅπως ζητήσωσι τὴν συμβουλὴν τοῦ Χουσεὶν Πασᾶ, διοικητοῦ τότε τῶν ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς ὄχθης τοῦ Βοσπόρου φρουρίων καὶ οἰκονομικοῦ ἐπιτηρητοῦ τῶν ἐπαρχιῶν (Σαντζιάκ) τοῦ Χουδαβενδικιὰρ καὶ Κοτζὰ-Ἰλὶ (Βιθυνίας). Ὁ δὲ γενναῖος οὗτος Βεζύρης, ἀρχαῖος ἀγᾶς τῶν Γενιτσάρων, ὁπότε κατεῖχε τὴν σπουδαίαν ταύτην θέσιν, εἶχε δώσει πρὸς τὴν κυβέρνησιν τεκμήρια τῆς ἑαυτοῦ ἀφοσιώσεως διὰ τῆς ἀποκοπῆς τῶν κεφαλῶν μεγάλου ἀριθμοῦ κακούργων, ἀνηκόντων εἰς τὸ Ὀδζιάκ· εἶχε προσέτι ἐντελῆ γνῶσιν τῶν τε καλῶν καὶ κακῶν στοιχείων ἅπερ ἐμπεριείχοντο ἐν τῷ σώματι τῶν Γενιτσάρων. Ἰδοὺ δ' ὁποία ἦν ἡ γνώμη αὐτοῦ·

« Δὲν εἶναι ἀδύνατον νὰ πείσωμεν τοὺς ἀνωτέρους ἀξιωματικοὺς ὅπως ὑποταχθῶσιν εἰς τὰς μεταρρυθμίσεις, καὶ εἰ στρατιῶται καταντήσωσιν εἰς τὴν ὑποταγήν. Τὸ κακὸν ἔγκειται παρὰ τοῖς ὑποδεεστέροις ἀξιωματικοῖς. Εἰς ὅλας τὰς μεραρχίας (ὀρτᾶ) ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι πλουτοῦντες διὰ τῆς διακατοχῆς, ἄνευ μόχθου καὶ δαπάνης, γραμματίων μισθοδοσίας. Οὗτοι δὲ εἰσὶν οἱ διευθυνταὶ στρατῶνος (Μουτεβελλί), οἱ ἀρχιμαγειροι (Αχτσιούστᾶ), οἱ ἐν ἀποσύρσει ὑπαξιωματικοὶ (Χασεκὶ Οτουράκ). Περὶ τοῦ

(α) Ἐσκενδζὶ,=στρατιῶται. ἐν ἐνεργείᾳ· Τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην ἀπέδιδον τοῖς ἐν ἐνεργείᾳ ὑπηρεσίας Γενιτσάροις, πρὸς διαστολὴν τῶν ὑπερηλίκων, τῶν ἀπομάχων καὶ τῶν ἐγγεγραμμένων ἐν τοῖς στρατολογίοις ὡς ὑπεραρίθμων ἄνευ ὑπηρεσίας καὶ ἄνευ μισθοδοσίας.

τρώγειν καὶ καταναλίσκειν μόνον ἀσχολούμενοι, γίνονται ποδηγέται τῶν ἄλλων, καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι λαμβάνουσι τὰς ἐμπνεύσεις παρὰ τῶν ξένων σκευωρῶν. Οὐδέποτε θέλουσιν ἀκούσει τῆς φωνῆς τοῦ λόγου καὶ τοῦ καθήκοντος, καὶ δι' ἀπίστων μέσων, διὰ ψευδῶν φημῶν ἐπιτηδείως μεταδιδομένων, πάντοτε θέλουσι δυνηθῇ ἵνα διεγείρωσι τοὺς στρατιώτας εἰς τὴν ἐπανάστασιν καὶ διαρρήξωσι τὴν ἀναγκαίαν ὁμοθυμίαν πρὸς ἐπιτυχίαν μιᾶς ἀναδιοργανώσεως. Ἓν μόνον μέσον ὑπάρχει πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τούτου. Ὁ ἀριθμὸς τῶν δημιουργῶν τῶν παρ' ἐμοῦ ὑποδειχθεισῶν ταραχῶν, δὲν εἶναι σημαντικός. Οὗτοι τὰ πάντα σκευωροῦσιν ἐν τοῖς στρατῶσι Κωνσταντινουπόλεως. Δέον νὰ προσβάλῃ τις τοὺς προκλητὰς τούτους διὰ μιᾶς καὶ κατασυντρίψῃ τὴν ἑστίαν τῶν συνελεύσεων αὐτῶν. »

Ἡ γνώμη αὕτη ὑπῆρχε καλὴ καὶ συνᾴδουσα πρὸς τὴν ὑγειᾶ πολιτικήν. Μόνον δὲ, πρὸς συνδυασμὸν τῆς ἐκτελέσεως τοῦ προκειμένου μέτρου μετὰ τῆς διαφυλάξεως τοῦ ἀξιώματος τοῦ παραγγέλλοντος τὴν κατ' ἀρχὰς χρῆσιν τῶν μέσων τῆς πειθοῦς, ἡ Αὐτοῦ Γαληνότης ἠθέλησεν ὅπως μεταχειρισθῇ τὴν ὁδὸν τῆς εὐμενείας: « Ἐὰν οἱ ἀποπεπλανημένοι οὗτοι ἄνθρωποι, εἶπεν, ἐπανέλθωσιν εἰς τὸν λόγον, τοῦτο ἔσεται εὐτυχία δι' ἣν θέλομεν εὐχαριστήσει τὸν Θεόν. Ἐὰν δ' ἀνθίστανται, θέλομεν ἀναθέσει τὴν ἡμετέραν πεποίθησιν εἰς τὸν Θεὸν, καὶ θέλομεν ἐπιβάλει αὐτοῖς τὴν τιμωρίαν τὴν ὀφειλομένην εἰς τὴν ἔνοχον ἐμμονήν των. »

Ἦν λοιπὸν ἀναγκαία ἡ ἐξασφάλισις τῆς συνδρομῆς τινῶν ἐπιτηδείων καὶ ἐχόντων ἐπιρροὴν, καλῶς μεμευμένων περὶ τῶν διατρεχόντων εἰς τὸ Ὀδζιὰκ τῶν Γενιτσάρων. Οἱ πρὸς οὓς ἀπευθύνθησαν· Ὁ ἀγᾶς (γενικὸς ἀρχηγὸς), Μωχαμμὲτ Δζελὰλ-Ἐδὶν, ὁ ἀρχαῖος Μ. ἐπισσάτης (μπὰς τσιαοὺς),

Χασὰν ἀγᾶς, ἤδη ἀξιωματικὸς ἐπιστάτης (α), ὁ σεϊμενμπασῆς (ὑπαρχηγὸς), (β), Ἰβραχὶμ ἀγᾶς, ἄλλοτε ἀρχιμάγειρος, ὁ ὑπεπιστάτης (γ); Μουσταφᾶ ἀγᾶς καὶ εἷς ἀρχαῖος Οὐστᾶς (ἀρχιμάγειρος), ὀνομαζόμενος Δζιαμπὰζ-Γιουσοὺφ ὁ Καρδοῦχιος, ὅστις ἦν ἡ Πυθία τῶν Γενιτσάρων. Ἐπέτυχον ὅπως πείσωσιν αὐτούς. Κατόπιν, διὰ τῆς μεσολαβήσεως τοῦ ἀγᾶ, προσηλκύσαντο τὸν μὲν μετὰ τὸν δὲ, ὅλους τοὺς ἀξιωματικούς, οἵτινες εἶχον ὑπόληψίν τινα παρὰ τῷ σώματι. Ἀνεκοίνωσαν αὐτοῖς τὸ σχέδιον τῆς κυβερνήτεως καὶ κατέδειξαν τὴν ἀνάγκην τῆς ὀργανώσεως ἑνὸς στρατοῦ πειθαρχουμένου, διὰ τεκμηρίων ἐξαχθέντων ἀπὸ τῶν παραγγελμάτων τῆς θρησκευτικῆς πίστεως ὡς καὶ διὰ τοῦ λόγου καὶ τῆς φρονήσεως. Τὰ μέσα ταῦτα, ὑποστηριζόμενα ὑπὸ τοῦ χρυσίου καὶ τῶν ὑποσχέσεων, ἐπενήργησαν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν αὐτῶν. Πάντες ὅθεν ὑπεχρεώθησαν ὅπως συνδράμωσι μετὰ ζήλου εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν στρατευμάτων, ἅτινα προὐτίθεντο ὅπως ἐκμάθωσι.

Ὁ μέγας βεζὴρης ἔσπευσεν ὅπως γνωστοποιήσῃ πρὸς τὸν Σουλτάνον τὰς ἀγαθὰς διαθέσεις τοῦ ἀγᾶ καὶ τῶν κυριωτέρων ἀξιωματικῶν. Ἡ δὲ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ἔκρινεν ὅτι ἡ ὑπογρέωσις ἣν οὗτοι ἀνέλαβον προφορικῶς ἔδει ἵνα βεβαιωθῇ δι' ὁμοίου καὶ ἐπισήμου ἐγγράφου.

Κατὰ συνέπειαν, τῇ ἑπαύριον (Πέμπτῃ, 18 Σεβάλ 1241)

(α) Κὸλ-Κιαγιασί. Ὁ γενικὸς οὗτος ἀξιωματικὸς ἦν ἐπιφορτισμένος πᾶν ὅ,τι ἀπέβλεπε τὴν οἰκονομίαν τοῦ σώματος τῶν Γενιτσάρων κατὰ τὴν διατήρησιν τῶν κανονισμῶν αὐτοῦ. Μετὰ τὸν ἀγᾶν, οὗτος ἦν τὸ πρόσωπον τὸ μᾶλλον σπουδαῖον εἰς τὸ Ὀδζιάκ.

(β) Ἀρχηγὸς τῆς μοίρας τῶν Σεϊμένιδων· ἐν καιρῷ πολέμου οὗτος ἀντικαθίστα τὸν ἀγᾶν ἐν τῇ στρατιωτικῇ διοικήσει τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

(γ) Κιαγὰ-Γερί, ἀρχηγὸς τοῦ 32ου Ὀρτᾶ τῶν Μπαλούκ (λῶν), αἵτινες ἐν ἐκστρατείᾳ συνεκόμιζον τὴν φρουρὰν τοῦ ἀγᾶ.

συνῆλθον εἰς σύσκεψιν περὶ τῆς πράξεως ταύτης, παρὰ τῷ Σεϊχ-ούλ-Ἰσλάμ. Τὰ κυριώτερα μέλη τῆς συνελεύσεως ταύτης ἦσαν ὁ μέγας Βεζύρης, Μωχαμμὲτ-Σελὶμ-Πασσᾶς, ὁ Σεϊμ-οὺ-Ἰσλάμ, Μοχαμὲτ-Ταχὶρ-Ἐφένδης, ὁ πρώην μέγας δικαστὴς τῆς Ῥωμυλλίας Ἀρὶφ-Βέης Ἐφένδης, ὁ πρῶτος ἰατρὸς τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος, Μουστφᾶ-Μπεχτὲτ-Ἐφένδης, ὁ πρώην καδῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Δζιαὶὲρ-Βέης Ἐφένδης, ὁ νῦν καδῆς τῆς πρωτευούσης, Ἐλχὰδζ-Σαδὶκ-Ἐφένδης, ὁ Κιαχιὰ-Βεης (ὑπουργὸς τῶν ἐσωτερικῶν), Αχμὲτ-Χαλουσὶ-Ἐφένδης, ὁ πρῶτος τερτερδὰρ (ὑπουργὸς τῶν οἰκονομικῶν), Ταχὶρ-Ἐφένδης, ὁ ρεϊζ-ἐλ-Κιουτὰπ (ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων), Μοχαμμὲτ-Σεϊδὰ-Ἐφένδης, ὁ ἐπιθεωρητὴς τοῦ νομισματοκοπείου Ἀσὰτ-Ἐφένδης, ὁ ἐπιθεωρητὴς τοῦ χυτηρίου τῶν τηλεβόλων Σαδὶκ-Ἐφένδης· ἐπὶ τέλους ὁ ἀγὰς τῶν Γενιτσάρων. Τὸ σχέδιον τῆς Κυβερνήσεως συνεζητήθη καὶ ἐξηρευνήθη ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις. Τὸ θρησκευτικὸν ζήτημα ὅπερ τοῦτο παρίστα ὑπεβλήθη τοῖς ἐπὶ τοῦ νόμου ἁρμοδίοις, οἵτινες ἀπεφήναντο ὁμοθυμαδὸν, ὅτι οἱ Μουσουλμάνοι ὤφειλον κατὰ χρέος ἵνα ἐκμαθωσι τὴν στρατιωτικὴν ἐπιστήμην. Τότε δ' ὁ ἀγὰς τῶν Γενιτσάρων ἀνήγγειλεν εἰς τὴν συνέλευσιν ὅτι οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ Ὀδζιάκ εἶχον ὑποσχεθῇ τὴν ἑαυτῶν σύμπραξιν. Μετὰ τὴν διακήρυξιν ταύτην, ἀπεφάσισαν ὅπως συνταχθῇ ἀμέσως πρακτικὸν ἐπικεκυρωμένον νομίμως καὶ τεκμηριοῦν τὴν ὑποχρέωσιν ταύτην, καὶ νέα συνέλευσις γενικὴ νὰ γείνῃ ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν παρὰ τῷ Σεϊχ-ούλ-Ἰσλὰμ πρὸς ἐπίσημον διακήρυξιν τῶν τοῦ θρόνου προθέσεων.

Ἀσμένως δ' ἡ ἀπόφασις αὕτη μετεδιδάσθη τῇ Α. Μεγαλειότητι, καὶ τὸ συμβούλιον ἀπεχώρησε τὸ ἑσπέρας.

Τότε ἤμην γραφεὺς ἐν τῷ δικαστηρίῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ Καδῆς ἐν τῇ ἑαυτοῦ ἐπιστροφῇ εἰς τὸ μέγαρόν του, ἀπέστειλεν ὅπως μὲ ζητήσῃ, μοὶ διεκοίνωσεν ἐμπιστευτικῶς τὸ ἀποτέλεσμα τῆς συνδιασκέψεως καὶ μ' ἐπεφόρτισε

ὅπως συντάξω τὴν τῆς ὑποχρεώσεως πρᾶξιν, ἐξεκλήρωσα δὲ τὴν ἐντολὴν ταύτην κατ' ἐκείνην τὴν ἰδίαν νύκτα, καὶ τὴν πρωΐαν τῆς αὔριον, τὸ σχέδιον, ἐπιμελῶς γεγραμμένον, κατετέθη ἐν τῷ μυστικοφυλακείῳ, ὁπόθεν ἀνέμενε τὴν αἰσίαν στιγμὴν τοῦ ἐλθεῖν ἡμέραν τινὰ εἰς φῶς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Γενικὴ Συνέλευσις παρὰ τῷ Μουφτῇ. Θέσπισμα διοργανιστικὸν τοῦ σώματος τῶν Ἐσκεντζίδων. Πρακτικὸν ὑποχρεώσεως τῶν Γενιτσάρων.

Κατὰ τὴν ὑποδειχθεῖσαν ἡμέραν (Κυριακὴν, 21 τοῦ Σιεβάλ), τὰ ἄτομα ὧν ἀκολουθοῦσι τὰ ὀνόματα συνῆλθον ἐν τῷ μεγάρῳ τοῦ Σεὶχ-Οὐλ-Ἰσλάμ:

Ὁ Μέγας Βεζύρης, Χουσεὶν Πασσᾶς· ὁ διοικητὴς τῶν φρουρίων ἐπὶ τῆς Ἀσιατικῆς ὄχθης τοῦ Βοσπόρου Μουχαμὲτ-Ἰζζὲτ-Πασσᾶς, διοικητὴς Κοτσαὶ ἰου (Κιουτάχας) οἱ δύω ἀρχαῖοι μεγάλοι δικασταὶ (Καζὶ-ἀσκὲρ) τῆς Ῥωμυλλίας Ἀριφ-Βέης-Ἐφένδης καὶ Χαφιδὶ Γιαγχιᾶ-Βέης-Ἐφένδης· ὁ πρῶτος ἰατρὸς τῆς Α. Μεγαλειότητος, Μπεχτσὲτ-Ἐφένδης· Ἀχμὲτ-Ῥεσσὶτ-Ἐφένδης· οἱ δύο μεγάλοι δικασταὶ τῆς Ἀνατολῆς, Μουχσμὲτ-Ῥαχμὶ-Βέης-Ἐφένδης καὶ Ἀραπζαδὲ-Σααὶτ Ἀλλὰχ Ἐφένδης· Δζιαφὲρ-Βέης-Ἐφένδης· ὁ καδῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐλ Χαδζ-Σαδὶκ-Ἐφένδης· ὁ ἀρχαῖος καδῆς τῆς Θεσσαλονίκης (Ἐρζρούμ), Χαλὶλ-Ῥεσδὶ Ἐφένδης· Σεγὶδ-Μουχαμμὲτ Ἐφένδης ἐκ Κεδούς.

Μεταξὺ τῶν Μουδερὶς (Καθηγητῶν Βαθμὸς ἀνώτερος ἐν τῷ τάγματι τῶν Οὐλαμᾶ, προάγων εἰς τὰ ὑπέρτερα ἀξιώματα), ὁ ἀρχειοφύλαξ τῶν ῥητρῶν (ρετβάδων), Παμ-

πὰν-Αβαζὶ-Αλῆ-Εφένδης· ὁ ἀρχηγὸς τῶν συντακτῶν, Ἐξ Χὰ:ζ-Φετχαλλὰχ-Εφένδης· Αχμὲτ-Εφένδης, ἐκ Καραμπὰγ· Ἀχμὲτ-Ῥαουφὰτ-Εφένδης· Ἀχμὲτ-Εφένδης, ἐξ Ακίσκας· Κιουρτ-Αβδερραχμὰν-Εφένδης· Μουσταφᾶ-Εφένδης ἐκ Μπαμπακαλᾶ· Μουσταφᾶ Εφένδης ἐκ Τσιαρσαμπᾶ· Μοχαμμὲτ-Εμὶν-Εφένδης, ἐκ Θεσσαλονίκης· Κετζὲρ-Ἀαρὰτζ-Ἀβδαλλὰχ-Εφένδης. Σεγὶτ-Αλῆ Εφένδης· ὁ ἱεροκήρυξ τοῦ Σουλτὰν-Βαγιαζὶτ· ὁ σεὶχ Ἀχμὲτ-Εφένδης· ὁ ἱεροστήρυξ τοῦ τεμένους Αβοὺλ Φὲτχ καὶ πρῶτος ἱμάμης τοῦ τεμένους Αβοὺ-Εγιοὺπ-Ενταρὶ, Αβδαλλὰχ-Εφένδης· ὁ ἱεροκήρυξ τοῦ Νούρβι Ὀσμανὶ, Ὀσμὰν Εφένδης· ὁ ἱεροκήρυξ τοῦ τεμένους τῆς Βασιλομήτερος, Σεὶχ-Μοχαμμὲτ-Μουρὰτ-Εφένδης.

Μεταξὺ τῶν Χοδζάδων (διδασκάλων) τῶν ἀνακτόρων, ὁ φύλαξ τῆς Αὐτοκρατορικῆς Βιβλιοθήκης, Ὁμὲρ Εφένδης, ἀπὸ Ἀκ-Σεχὶρ· ὁ διδάσκαλος τῶν ὑπαλλήλων τοῦ θησαυροφυλακείου, Χαφὶζ-Αχμὲτ-Εφένδης· ὁ διδάσκαλος τῶν ἐν στρατείᾳ ἀκολούθων, Σεγὶτ Χουσεὶν-Εφένδης· ὁ φύλαξ δυδάσκαλος τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Γαλατᾶ Σεραγίου, Ἰβραχὶμ-Εφένδης· ὁ διδάσκαλος καὶ φύλαξ τῆς μεγάλης αἰθούσης, Δενιζλὶ-Γιαγχιᾶ-Εφένδης· ὁ τῆς μέσης, Ἀσὰτ-εφένδης· ὁ τῆς μικρᾶς, Κιρκάσιος (Τσερκὲς) Μοχαμμὲτ-Εφένδης.

Μεταξὺ τῶν ἀνωτέρων ἐν τάξει (ριτζιὰλ) τῆς Πύλης· ὁ ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν ὑπουργὸς· ὁ ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν· ὁ, ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν· ὁ νισαντσὴς (α) τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ διβανίου, Ἀτταλλὰχ-Εφένδης· ὁ Χασὰν Γαχσὶν-Εφένδης· ὁ ἐπιστρατὴς τοῦ νομισματοκοπείου· ὁ διευθυντὴς τοῦ χυτηρίου τῶν τηλεβόλων· ὁ πρώην ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν, Αρὶφ

(α) Ὑπάλληλος, τοῦ ὁποίου τὸ ἀξίωμα συνίσταται εἰς τὸ χαράττειν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν πρακτικῶν, διαταγμάτων κλ. τῶν ἐκδιδομένων παρὰ τοῦ θρόνου, τὴν μονογραφὴν τοῦ Σουλτάνου.

Ἐφένδης ὁ μαντουπτρῆς (α) Σολεϊμὰν Φαϊκ-Ἐφένδης ὁ δ-μοδζῆς (β) Ἀλῆ-Ἐφένδης.

Μεταξὺ τῶν ἀξιωματικῶν τῶν Γενιτσάρων, ὁ ἀγᾶς ὁ σεϊμὶν-μπασῆς οἱ ἀρχιγαρσεϊμὶν μπασίδες, Ὀσμὰν-ἀγᾶς, Ἀμπᾶς-ἀγᾶς, οἱ Καϑάρ-ἀγάδες ὅλοι οἱ ἀρχηγοὶ τῆς μιᾶς τῶν μπουλούκ (γ), καὶ πέντε διευθυνταὶ ὀρτάδων τῆς μιᾶς τῶν ὀζεμάκ, μετὰ τοῦ Καϑδουχίου Δζιαμπᾶζ Γιουσοὺφ, παρ' ᾧ ἐγένετο μυεία.

Ἐγὼ αὐτὸς, κατὰ τὰς ἀνωτέρας διαταγὰς, μετέβην εἰς τὴν τυνέλευσιν ταύτην, ὅπως ἀναγνώσω καὶ ὁρκίσω τὸ πρακτικὸν ὅπερ εἶχον παρασκευάσει.

Ἕκαστος ἔλαβε τὴν κατὰ τάξιν αὐτοῦ θέσιν, καὶ ἀνέμενε, σεμνοπρεπῶς ἱστάμενος, τὰς γενησομένας γενναίας ἀνακοινώσεις. Ὁ μέγας Βεζύρης ἔλαβε τὸν λόγον, ὅστις ζητῶν διὰ τῆς ἀπευθύνσεώς του καὶ τῆς ἰσχύος τῶν λόγων ὅπως ἐμποιήσῃ εἰς τὰ πνεύματα κατάπεισίν τινα, ἀπήγγειλε τὸν δὲ τὸν λόγον πλήρη εὐφραδείας καὶ ἀξιοπρεπείας·

« Ἀπὸ τῆς βασιλείας τῶν πρώτων Σουλτάνων, ἡ Ὀθωμα-
» νικὴ αὐτοκρατορία, ἰσχυρὰ ἐπὶ τῇ ἀριδήλῳ προστασίᾳ τοῦ
» Θεοῦ, πλουσία ἐπὶ πολεμισταῖς καὶ θησαυροῖς, πανταχόσε
» θριαμβευτικὴ κατὰ τῶν ἑαυτῆς ἐχθρῶν, ὑπῆρχεν ἐπίφοβος
» παρὰ τῶν κυριαρχῶν τῆς Εὐρώπης, καὶ ἐφαίνετο αὐτοῖς ὡς
» ἕδρα ἐπαπειλοῦσα ἔχουσα ἀνοικτὸν ἐφ' ἑκάστης ἐξ αὐτῶν
» μίαν ἐκ τῶν ἑαυτῆς τρομερῶν στομάτων. Οἱ καιροὶ μετε-

(α) Πρῶτος γραμματεὺς τοῦ μεγάλου βεζύρου, τηρῶν τὴν ἀλληλογραφίαν, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Κιαγιᾶ-Βέη.

(β) Ὑπάλληλος ἐπιφορτισμένος ἰδιαιτέρως τὴν ἐκκαθάρισιν τῶν ἐκθέσεων καὶ ὑπομνημάτων τοῦ μεγάλου βεζύρου πρὸς τὸν Σουλτάνον, ἅτινα σημειοῦνται πάντοτε παρὰ τοῦ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ.

(γ) Τὸ σῶμα τῶν Γενιτσάρων περιελάμβανε τρεῖς μεγάλας μοίρας, τοὺς σεϊμένιδες, τοὺς μπουλούκ καὶ τοὺς ὀζεμάκ.

» ἐλήθησαν τὰ μάλα. Ἀνεπίδεκτοι ὅπως ἔχωσι τὴν ἀξίαν διὰ
» τῆς πρακτικῆς τῶν καθηκόντων, τῆς εὐμενείας τοῦ
» κυρίου τοῦ κόσμου, λυπμονοῦντες τοὺς θείους νόμους τοὺς
» ἐντελλομένους τὴν πρὸς τὰς ἀρχὰς ὑποταγὴν, οἱ Μουσουλ-
» μάνοι στρατιῶται ἐπεδόθησαν εἰς κατάστασιν δεινεκτοῦς ἐ-
» παναστάσεως. Παρεξετράπησαν ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ἀξίας
» αὐτῶν, καὶ ἐφάνησαν, ὁδηγούμενοι ὑπὸ ἀρχηγῶν ἀσθενῶν
» καὶ ἀνεπιτηδείων, διασκορπιζόμενοι ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ.
» Τὸ αἴτιος τῶν ἡμετέρων νικῶν, ἡ ἀπώλεια ἀνυπολογίστων
» ποσοτήτων καὶ ἀπείρου ὑλικοῦ, κατέκλυσαν τὴν καρδίαν
» τοῦ ἔθνους ἐν τῇ θλίψει καὶ ταῖς λύπαις. Ὁποῖον πικρὸν
» ἀντικείμενον πάροχον σκέψεων ἐξαιρέτως παρὰ τὸ θέαμα
» τῶν Γραικῶν, τῶν ἐπαναστατησάντων τούτων ρ α γ ἰ ά-
» δ ω ν (ὑπηκόων), τῶν ἀσθενῶν τούτων χορταρίων, ἅπερ ὁ
» ὁμηρικὸς χείμαρρος τῆς μωαμεθανικῆς εὐθαρσίας ἀνέτρεψε-
» το ἄρδην ἐν μιᾷ στιγμῇ, τῶν προσκωλυόντων τὰς ἡμετέ-
» ρας προσπαθείας, χωρὶς ἡμεῖς μέχρι τῆς ἡμέρας ταύτης
» νὰ δυνηθῶμεν ὅπως κατασβέσωμεν τὸ πῦρ τῆς ἀνταρσίας
» ταύτης!

» Τὰ χρονικὰ τῆς ἱστορίας μαρτύρονται μεθ' ὁποίας ἀρο-
» σιώσεως οἱ μουσουλμάνοι πολεμισταὶ τῶν παρελθόντων
» χρόνων, ἀφιέρουν ὑπὲρ τῆς πίστεως, τὰς ἑαυτῶν περιουσίας
» καὶ τὴν ζωήν. Μεθ' ὁποίας ἀκραδάντου ἐγκαρτερήσεως συν-
» έσφιγγον τὰς ἑαυτῶν τάξεις ἐπὶ τῶν πεδίων τῆς μάχης.
» Οἱ Γενίτσαροι πρὸ πάντων, τὸ γενναῖον τοῦτο σῶμα τοῦ
» πυροβολικοῦ ὅπερ τότε, ἐν καιρῷ πολέμου ἢ εἰρήνης, πάν-
» τοτε συνείρχετο πλῆρες ὑπὸ τὰς σημαίας, εἶχον ἀποκτήσει
» μεγάλον φήμην διὰ τὴν ἑαυτῶν πειθαρχίαν καὶ τὴν εὐτολ-
» μίαν. Ἀλλὰ δὲν εἶναι πλέον ὅ,τι ἄλλοτε ὑπῆρχαν. Ἀνε-
» παισθήτως πως, ἄθλιοι τυχοδιῶκται παρεισήχθησαν με-
» ταξὺ αὐτῶν, ὑπέσκαψαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰς βάσεις τῶν
» κανονισμῶν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τέλους κατέστρεψαν τὸ οἰκοδό-

» μηκα τοῦ ἑαυτῶν διοργανισμοῦ. Τὰ ἀρχεῖα εἰσὶ πλήρη ἐξ
» ὀνομάτων Γενιτσάρων μισθοδοτουμένων ὑπὸ τοῦ Κράτους·
» ἀλλ' ἀνθρώπους τοῦ πολέμου ζητοῦσι, καὶ δὲν εὑρίσκουσι
» πλέον σχεδόν. Ἡρώρηται εἰς ὁρτὰς ὅπως μεταβῇ εἰς
» ἐκστρατείαν· οἱ ἀξιωματικοὶ ἀναχωροῦσιν ἐπὶ κεφαλῆς ὁ-
» μάδος τινὸς ἀνθρώπων μόλις καὶ μετὰ δυσκολίας συναλεγ-
» μένων ἀνθρώπων ξένων καὶ τὸ ἐπάγγελμα τῶν ὅπλων ὡς
» καὶ πρὸς πᾶσαν ἰδέαν ὑποταγῆς, καὶ μεταξὺ τῶν ὁποίων
» κρύπτονται κατάσκοποι τοῦ ἐχθροῦ, πρὸ πάντων ἐκ τοῦ
» ἀπίστου ἐκείνου λαοῦ ὅστις ἐπιζητεῖ πάντα τὰ μέσα ὅπως
» εὐχαριστήσῃ τὴν ἑαυτοῦ ἔχθραν κατὰ τοῦ Ἰσλαμισμοῦ.

« Ναὶ, Γραικοὶ, μεταξὺ τῶν Γενιτσάρων ἀναμιγνύονται
» πολλοὶ ὑπὸ διαφόρους μεταμφιέσεις. Ἀποπλανῶσιν αὐτοὺς
» καὶ διεγείρουσι τὰ πάθη αὐτῶν δι' ἀπατηλῶν εἰσηγήσεων.
» Ἀμαθεῖς καὶ τυφλοὶ οἱ Γενίτσαροι εὐδόλως ἀναγνωρίζουσι
» τοὺς προκλητὰς τούτους ὑπὸ τὰν προσωπίδα ὑφ' ἣν κα-
» λύπτωνται· ἀνίκανοι ἐν τῷ διακρίνειν τὴν ἀλήθειαν ἀπὸ
» τοῦ ψεύδους, παραδέχονται ἀνεξετάστως ἁπάσας τὰς ὑπο-
» κινήσεις αὐτῶν, καὶ παραδίδονται εἰς τὰς μᾶλλον παρα-
» δόξους ὑποθέσεις· ὁ πόλεμος οὗτος, λέγουσιν αὐτοὶ, δὲν ἐ-
» πηγγέλλετο ἐξ ἀνάγκης· δὲν ἤθελησαν εἰμὴ ὅπως κατα-
» φονεύσωσι καὶ καταστρέψωσι τὸ ἡμέτερον Ὀδζιάκ. Οἱ ὑ-
» πουργοὶ λαμβάνουσι τὸν χρυσὸν τῶν ἀπίστων καὶ πωλοῦσι
» αὐτοῖς τὰς Μουσουλμανικὰς ἐπαρχίας. Τοσαῦτα ἔχουσι
» σχέδια, τοιαύτας διαδίδουσι φήμας. Οἱ ἀσεβεῖς οὗτοι, χω-
» ρὶς ν' ἀναφέρῃ τις περὶ τῶν κινημάτων ἅπερ διεγείρουσιν
» ἐν τῷ Ὀδζιακίῳ, ἐπεκτείνουσιν ἐπὶ τῶν ἄλλων σωμάτων
» τοῦ στρατοῦ τὴν λυπηρὰν ἐπίρειαν αὐτῶν καὶ παραλύουσι
» τὸν ζῆλον τῶν ἄλλων.

« Καὶ ὅμως ὁποία παράνοια τὸ ἀποβλέπειν εἰς μίαν κυβέρ-
» νησιν τὴν ἰδέαν ὅπως ἀναλάβῃ πόλεμόν τινα ἐπὶ τῇ προθέσει
« τῆς ἐξουδενώσεως τῶν στρατευμάτων ἅπερ δι' αὐτὴν ὑπάρ-

» χουσιν ὅ,τι τὰ μέλη πρὸς τὸ σῶμα! τὴν ἰδέαν τοῦ δαψι-
» λεύειν τοὺς ἑαυτῆς θησαυροὺς ὅπως παραδώσῃ τὰς ἑαυτῆς
» ἐπαρχίας εἰς τὴν ξένην ἐπιδρομὴν καὶ τὰς τῆς κατακτή-
» σεως συμφοράς! Ἡ ἐμπιστοσύνη ἡ ἀποδιδομένη εἰς παρο-
» μοίας μομφάς, δὲν ὑπερβάλλει τὴν ἄνοιαν;

« Τὰ ἄρχι καὶ αἴτια τῆς παρακμῆς τῶν ἡμετέρων ὅπλων
» ὑπάρχουσιν ἡ ἐξαυθένησις τοῦ θρησκευτικοῦ πνεύματος,
» καὶ ἡ μὴ τήρησις τῶν ἀρχαίων στρατιωτικῶν κανο-
» νισμῶν τῶν καθιερωμένων διὰ τῆς πλειοψηφίας τῶν
» οὐλεμάδων. Ὁ μουσουλμάνος στρατιώτης δὲν γνωρίζει
» πλέον τὰ τῆς θρησκείας καθήκοντα· ἀγνοεῖ τὸν ὑπὲρ
» τῆς πίστεως πολεμιστὴν, καὶ τὴν ὑποχρέωσιν ἣν ἐπι-
» βάλλει αὐτῷ ὁ θεῖος νόμος περὶ ὁλοσχεροῦς ὑποταγῆς εἰς τὴν
» φωνὴν τῶν ἑαυτοῦ ἀρχηγῶν. Ἂς λάβῃ τις γνῶσιν τῶν
» ὀργανικῶν νόμων τῆς καθιδρύσεως τῶν Γενιτζάρων, ὑπὸ
» τοὺς πρώτους Ὀθωμανοὺς μονάρχας, ἐξαιρέτως δὲ ἐπὶ τοῦ
» Σουλεϊμὰν Δ'. καὶ ἂς κρίνῃ ἐὰν ἡ οἰκονομία καὶ τὰ ἤθη
» τοῦ σώματος τούτου σήμερον συνάδουσι πρὸς ὅ,τι ὤφειλον
» ἵνα ὦσιν. Ἐπὶ τοῦ Σουλτὰν Σουλεϊμὰν οὗ ἡ μνήμη εἴη ἔνδο-
» ξος, οἱ Γενίτζαροι δὲν ἐγυμνάζοντο καθ' ἑκάστην ἐν τοῖς
» ἑαυτῶν στρατῶσιν, εἰς τὴν διαχείρισιν ὅλων τῶν ὅπλων,
» τῶν ὁποίων τότε ἡ χρῆσις ὑπῆρχε γνωστὴς. Τὸ Ὀδζιὰκ
» ἐστρατολογεῖτο ἐξ ἀτόμων λαμβανομένων κατὰ τύχην;
» Οὐχὶ, συνεκροτεῖτο μόνον παρ' ἐκλογάδων οἵτινες νύκτωρ τε
» καὶ μεθ' ἡμέραν, ὑπῆρχον ὡς χειμὼν, πάντοτε παρόντες
» εἰς τὰς ἑαυτῶν μεραρχίας!

« Πόθεν προέρχεται ἡ μεταβολὴ ἣν βλέπομεν; Ἐὰν ἡ
» μισθοδότητις καὶ αἱ τροφοδοτήσεις, ἃς χορηγεῖ τὸ Κράτος
» πρὸς τοὺς στρατιώτας καὶ τοὺς ἀξιωματικοὺς δὲν ὑπάρ-
» χουσιν ἐπαρκεῖ· διὰ τὴν συντήρησιν αὐτῶν· ἐὰν τοιαύτη
» ὑπάρχῃ ἡ αἰτία τῆς εἰσαγωγῆς τῶν καταχρήσεων καὶ τῆς
» ἐκχαλαρώσεως τῆς πειθαρχίας, διὰ τί νὰ μὴ εἴπωμεν περὶ
» τούτου ἐλευθέρως; Χάριτι Θείᾳ, ἡ πύλη τῶν θησαυρῶν τῆς

» Α. Μεγαλειότητος ὑπάρχει ἀνεκτὴ διὰ τὸν ἑαυτοῦ στρα-
» τὸν· αἱ ἀποθῆκαί εἰσι πλήρεις, καὶ ἀφθόνως προμηθευμέναι·
» ὁ στρατὸς ἱκανοποιηθήσεται ἐν ταῖς ἑαυτοῦ ἀνάγκαις.

« Συνελόντι εἰπεῖν. Γνωρίζετε ὁποῖαί εἰσιν αἱ δυνάμεις
» καὶ αἱ προθέσεις τῶν ἐχθρῶν τοῦ Ἰσλαμισμοῦ· γνωρίζετε
» τὴν ἐν τῷ σώματι τῶν Γενιτζάρων ἐπικρατοῦσαν ἀτα-
» ξίαν, ἀταξίαν περὶ ἧς δὲν τολμᾷ τις ὅπως ποιήσηται ἔκ-
» θεσιν πιστὴν ὅλως· ἐπὶ τοσοῦτον τὸ τραῦμα ὑπάρχει ἀ-
» νιαρόν! ἐπὶ τοσοῦτον τὸ μαχαίριον εἰσεχώρησε! σκέμεον
» λοιπὸν ἀπόκειται εἰς τὴν συνέλευσιν ταύτην ὅπως ἀπορα-
» σίσῃ τί ἡ μουσουλμανικὴ τιμὴ συνίστησιν ἡμῖν ὅπως ἐπι-
» χειρήσωμεν.

« Ἐκζητῆσαι τὰ μέσα τῆς καταστολῆς τῆς φιλοδοξίας
» τῶν ἡμετέρων ἐχθρῶν, ἐκδικῆται τὸ αἴσχος ἐπὶ ταῖς ἡμε-
» τέραις καταστροφαῖς, τοιοῦτον ἐστὶ τὸ ὑπὸ τὴν ἡμετέραν
» συνδιάσκεψιν προβαλλόμενον ἀντικείμενον. Ὡμιλήσατε·
» καταδείξατε ἡμῖν τὴν ὁδὸν, καὶ θέλομεν παρακολουθήσει
» αὐτὴν μετὰ σπουδῆς· ἡνωμένοι διὰ τῶν ἰσχυρῶν δεσμῶν
» τοῦ ἡμετέρου ἱεροῦ νόμου, σύμπαντες ἐκ συμφώνου θέλο-
» μεν ἐργασθῆ ὑπὲρ τῆς δόξης καὶ τῆς εὐημερίας τῆς Αὐ-
» τοκρατορίας. »

Οἱ τελευταῖοι οὗτοι λόγοι προσεκάλουν τοὺς παρεσταῶντας ὅπως ἐκδηλώσωσιν ἐλευθέρως τὴν ἑαυτῶν γνώμην. Ἀφοῦ ἀ-πένειμε δικαιοσύνην εἰς τὴν ἀλήθειαν τῶν παρὰ τοῦ μεγάλου βεζύρου λεχθέντων, ὁ πρῶτος ἰατρὸς τῆς Α. Μεγαλειότητος Βεχτσὲτ-Εφένδης, παρεκάλεσε τὸν ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸν ὅπως δώσῃ πληροφορίας τινὰς πρὸς τὴν συνέλευσιν.
« Ἡ ἐπικίνδυνος ἀσθένεια, εἶπεν, ἡ καταμαστίζουσα τὴν ὀ-
» θωμανικὴν Αὐτοκρατορίαν, ἀπαιτεῖ ἅπασαν τὴν μέριμναν
» ἡμῶν. Ἡ ἀταξία ὑπάρχει δεδηλωμένον, αἷμα δι φθαρμένον,
» διαστρέφον τὴν οἰκονομίαν τοῦ κοινωνικοῦ σώματος, καὶ τὸ
» ὁποῖον θέσει γ' ἀφαιρέσῃ τις διὰ τοῦ ἐγχειριδίου τῆς φρονήσεως

» Εὐδοκησάτω ὅθεν ὁ Ῥεΐζ Ἐφένδης ὅπως προγνωστοποιή-
» σῃ ἡμῖν τὴν κατάστασιν τῶν ἡμετέρων ἐξωτερικῶν σχέ-
» σεων, ὅπως διαγωτιζόμεθα περὶ ὅλων τῶν τῆς ἀσθενείας
» συμπτωμάτων, δυνηθῶμεν ἵνα ἑτοιμάσωμεν τὴν σοβαρότη-
» τα, καὶ, ὡς ἐπιτάδευσι ἰατροί, συντάξωμεν τὰ ἁρμόδια
» φάρμακα. »

Ἁπάντων εἰς τὴν ἐπερώτησιν ταύτην ὁ Ῥεΐζ-Ἐφένδης, ὑπέβαλεν ἐνώπιον τῆς συνελεύσεως τὰ ἔγγραφα ἅτινα εἶχον δημοσιευθῆ διὰ τῶν δημοσίων φύλλων· ἐξέθηκε διὰ σαφῶν λόγων καὶ ἀκριβῶν τὰς ξένας ἀξιώσεις τῶν διαφόρων Εὐρωπαϊκῶν κυβερνήσεων, ἐνέμεινε δι' ἰδιαιτέρως ἐπὶ τοῦ ἀναπτερωτικοῦ χαρακτῆρος τῶν ἑαυτῶν ἀδίκων ἀπαιτήσεων ἐν τῇ ὀπισθίᾳ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἥτις κατέστη δι' αὐτὰς ἀφορμὴ ἐξασθενήτεως τῆς μουσουλμανικῆς ἰσχύος, καὶ προστεθήκεν· « Ἐξ ὅσων εἶπον ὀλίγων, κρίνατε περὶ τοῦ ὅτι » οὐδὲν λέγω. »

« Ἐπειδὴ τοιαύτη ὑπάρχει ἡ θέσις ἡμῶν, εἶπεν οἱ οὐλε » μάδες, καθῆκον ἔχουσι πάντες οἱ μωαμεθανοὶ ὅπως διδα- » χθῶσι τὴν στρατιωτικὴν ἐπιστήμην· πλήρης δ' ὑποταγὴ » ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ Σουλ- » τάνου ὑπάρχει δι' αὐτοὺς αὐτὴν ἡ ὑποχρέωσις. » Ἡ ἀπόφασις αὕτη τῶν ἑρμηνευτῶν τοῦ νόμου ἐπιβεβαιώθη ἀλληλοδιαδόχως παρ' ἑκάστου ἐξ αὐτῶν καὶ ὑπεστηρίχθη δι' ὅλων τῶν κανονικῶν καὶ λογικῶν τεκμηρίων.

Τότε ἔλαβε τὸν λόγον ὁ γενικὸς ἐπιστάτης (Κόλ-χιαγᾶς) « Εἶναι ἀληθὲς, εἶπεν, ὅτι τὸ ἡμέτερον Ὀδζιὰκ δὲν τυρ » πλέον τοὺς ἐκ τοῦ κανονικοῦ. Σήμερον τὸ σῶμα τῶν Γε- » νιτσάρων ὑπάρχει ἀναμεμιγμένον ἐξ ἀνθρώπων ἀληθῶν, οἵε- » τινες δὲν ἔπρεπε νὰ ἀποτελῶσι μέρος αὐτοῦ, καὶ ἐὰν ποτὲ » διετασσόμην ὅπως ὁδηγήσω τοιοῦτον στρατὸν εἰς τὴν μά- » χην, ἤθελον πιστεύσει ὅτι ἔμελλον νὰ βαδίσω εἰς βεβαίαν » καταστροφήν. Στρατιῶται, οὓς οἱ δεσμοὶ πίστεως πειθαρ

» χία; δὲν συναθέωσιν εἰς τὰς ἀντικρὺ τάξεις, ὅπου οἱ πλεῖ-
» στοι ἐξ αὐτῶν καὶ ἂν ἔχωσιν ἀτομικῶς τὴν γεναιότητα
» τοῦ Φουσκέλ ἢ τοῦ Καζιμὰν, δὲν δύνανται νὰ θριαμ-
» βεύσωσι κατὰ πειθαρχουμένου ἐχθροῦ. Ἡ φυγὴ ἑνὸς μόνου
» ἀνάνδρου θέλει συμπαρασύρει τοὺς ἄλλους, καὶ ἡ ἀτιμία
» μιᾶς ὅπλης ἀνακύπτει ἀναφορικῶς τὸν ὀργανὸν αὐτῶν.
» Εἰσέλθωμεν λοιπὸν ἀδιστάκτως εἰς τὴν ὅλην τῶν ἀναγ-
» καίων μεταῤῥυθμίσεων, τοῦτο δ' εἶναι ὁ μόνος τρόπος ὅπως
» ἀποδώσωμεν εἰς τὰ ἡμέτερα ὅπλα τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν ὑ-
» περοχήν. »

Πάντες οἱ παρόντες ἀξιωματικοὶ τῶν Γενιτσάρων ἀνεγνώρι-
σαν τὸ σοφὸν τῶν δσων εἶπεν ὁ γενικὸς ἐπιστάτης καὶ διεκή-
ρυξαν ὅτι συμφωνοῦσι πάλιν μὲ τὰ προκείμενα αὐτοῦ. Ἡ ἐπιλεκτὴ τῆς ὁμολογίας ταύτης ἐφείλκυσε τοὺς ἐπαίνους τοῦ μεγάλου Βεζύρου, καὶ ἡ Α. Ἐξοχότης προσέθηκε: « Συνετὴ
» μεταῤῥύθμισις τῶν παρὰ τοῖς Γενιτσάροις εἰσαχθεισῶν κα-
» ταχρήσεων, αἵτινες εἰσὶν ἡ κυριωτέρα δύναμις τοῦ Κράτους
» μεταῤῥύθμισις βασιζομένη ἐπὶ τῶν θρησκευτικῶν παραγ-
» γελμάτων, καὶ ἥτις θὰ καταστήσῃ ὅλον τὸ σῶμα ἀντικεί-
» μενον εὐμενείας ἐκ μέρους τοῦ θρόνου καὶ τῆς Προνοίας, ἐ-
» πιποθεῖται ἐνθέρμως παρὰ τοῦ Σουλτάνου. Θέλουσι δια-
» κοινώσει πρὸς τὴν συνέλευσιν τὸ αὐτοκρατορικὸν θέσπισμα
» διὰ τοῦ ὁποίου ὁ γενναιόδωρος μονάρχης ἡμῶν ἐξεφράσατο
» τὰς ἑαυτοῦ προθέσεις, καὶ μετέπειτα τὸ διάταγμα τὸ δια-
» κανονίζον τὸν τρόπον τὸν παραδεδεγμένον διὰ τὴν ἐκ μέ-
» ρους τοῦ Ὀδζακλίου ἀπόλυσιν τακτικῆς διοργανώσεως. »

Πάραυτα ἐξηγέρθησαν οἱ πάντες. Ἡκροάσαντι δὲ ὀρθιοι καὶ μετὰ σεβασμοῦ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ θεσπίσματος, γενομένην παρὰ τοῦ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ. Ὅπερ δ' αὐτὴ ἀπεπερατώθη, ὁ πρῶτος γραμματεὺς τοῦ μεγάλου Βεζύρου ἀνέγνω τὸ σχέδιον τῆς ἀκολούθου διατάξεως·

Ἔκθεσις τῶν αἰτίων.

—o—

« Ἀπὸ τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς ὀθωμανικῆς μοναρχίας, ὑπὸ τὴν εὐεργετικὴν αἰγίδα τῆς ὑποίας ἔχομεν τὴν εὐτυχίαν ἵνα ζῶμεν, οἱ διάδοχοι τοῦ Οσμὰν (εἴθε ὁ Θεὸς νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν ἄλυσσιν τῆς δυναστείας αὐτῶν μέχρι συντελείας τῶν αἰώνων !) ἐφάνησαν ζηλοῦντες πιστοὶ τῆς θείας ἐντολῆς τῆς παραγγελλούσης τὸ μαχέσθαι κατὰ τῶν ἀπίστων. Χάρις εἰς τὴν καρτερικὴν μέριμναν ἣν ἔσχον πρὸς ἐξέργεσιν τοῦ πολεμικοῦ ζήλου τῶν Μουσουλμάνων, καὶ πρὸς ὁδηγίαν αὐτῶν εἰς τὸν ἱερὸν πόλεμον, ἡ φήμη τῶν ὀθωμανικῶν ὅπλων ἐγένετο πάγκοινος. Ἐπὶ πολὺν χρόνον οἱ ἐχθροὶ οἵ ψ.ς παρουσιάζοντο ἐνώπιον τῶν συνεσφιγμένων τάξεων τῶν ἡμετέρων ταγμάτων ἐγίνοντο θέματα τοῦ φαγάνου ἡμῶν, καὶ οἱ μουσουλμάνοι ἥρωες, παρορτισμένοι ἐκ λαφύρων τῶν ἐθνῶν, εἶχον τὸ δικαίωμα τοῦ παλαίειν ἐν τῷ σταδίῳ τῆς μάχης. Ἐπὶ πολὺν χρόνον οἱ Γενίτσαροι, τὸ σῶμα τὸ ὑπὸ τὸ συγκεκροτημένον ἐπὶ τῷ πνεύματι κατακτήσεων ὑπὲρ τῆς πίστεως, ὑπῆρξαν πολεμισταὶ εὐνοούμενοι ἄνωθεν, οὓς ἡ ἱστορία παρίστησιν ἡμῖν θριαμβεύοντας ἐν πάσῃ συγκρούσει.

« Ἀλλ' ἡ ἀπό τινος περίπου αἰῶνος σκευαροὶ ὑπέσκαψαν κρύφα τὸν δεσμὸν τῆς πειθαρχίας αὐτῶν καὶ δ ἐθράυσαν ἐπὶ τέλους τὴν ἄλυσσιν τὴν πρὸς τοὺς ἀρχηγοὺς των ὑποταγῆς. Ἄλλοτε οἱ Γενίτσαροι ἦσαν ὅλως στρατιῶται ἐνεργητικοί,

ἐσκενδζίδες μισθοτούμενοι κατ' ὄνομα ἐπὶ τῇ βάσει τ ν κατα-
λόγων. Ἐν ἐκστρατείᾳ πάντες ὑπῆρχον ὑπὸ τὰς σημαίας
ἕτοιμοι πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν διαταγῶν τῶν ἑαυτῶν ἀρχη-
γῶν. Τοῦτο ἀπήτουν οἱ κανονισμοί. Τῷ ἔτει 1152, κατὰ
τὸν πόλεμον τοῦ Μωρέως καὶ τῆς κατακτήσεως τοῦ φρουρίου
τοῦ Ναυπλίου οἱ ἐσκενδζίδες, διὰ τῆς μεσολαβήσεως ἀπρο-
βλέπτων ἀνθρώπων ἐπέτυχον πάντες, καίτοι ἔτι ἱκανοὶ
ὅπως φέρωσιν ὅπλα, παροχὰς ἀποσύρσεως, πρὸς ἀμοιβὴν τῶν
ὑπηρεσιῶν αὐτῶν καὶ ἠξίωσαν ὅπως εἰσάγωσι μεταξὺ τῶν
ἀπεσυρμένων στρατιωτικῶν τὴν κοινὴν συνήθειαν τῆς πω-
λήσεως γραμματίων ἀποτάσεως πρὸς ἀλλοτρίους ἐν τῷ στρατῷ.
Ἡ δὲ κατάγρησις αὕτη ἐπηύξατο ἀνεπαισθήτως, εἰς τρόπον
ὥστε τὸ Ὀδζιὰκ δὲν συνερίθμησεν ἐν ἑαυτῷ σχεδὸν πλέον
ἀληθεῖς ἄνδρας τοῦ πολέμου· δὲν ἦτο πλέον ἡ μέγα σῶμα
ἀποσυντεθειμένον, ἐν τῷ ὁποίῳ σὺν τῇ ἀταξίᾳ, παρεισέδυσαν
κατάσκοποι καὶ ὑπεξήγειραν στασιαστικὰ κινήματα. Ἐν τοσ-
σούτῳ οἱ ἡμέτεροι ἐχθροὶ ἐπωφελήθησαν ὅπως βλάψωσιν ἡμᾶς·
θρασυνόμενοι ὑπὸ τῆς ἡμετέρας ἐξασθενήσεως, ἑτοίμασαν ὅπως
ἐκτείνωσι τὰ ἑαυτῶν ἀκάθαρτους χεῖρας, πρὸς τὸ φωταγωγὸν
ἐν λευκότητι ὧν τῆς μουσουλμανικῆς τιμῆς.

«Ἐκδίκησιν λοιπὸν; λαὲ τοῦ Μωάμεθ! καὶ ἡμεῖς ζηλωταὶ
θεράποντες τῆς ὀθωμανικῆς ταύτης μοναρχίας, ἥτις μέλλει
νὰ διαρκέσῃ ὅσον καὶ ὁ κόσμος· ἀξιωματικοὶ παντὸς βαθμοῦ
ἡμεῖς πάντες οἱ πιστοὶ ἀκόλουθοι, ὑπερασπισταὶ τῆς πίστεως
φίλοι τῆς θρησκείας καὶ τῆς δόξης, προσέλθετε ἡμῖν· ἑνώσω-
μεν τὰς ἡμετέρας προσπαθείας ὅπως ἐπισκευάσωμεν τὰς ἡμε-
τέρας χαλάστρας καὶ ἀνεγείρωμεν ἐνώπιον τοῦ τόπου ἡμῶν
προτείχισμα δι' ἑνὸς στρατοῦ μεμαθηκότος καὶ γενναίου
τοῦ ἑποίου αἱ βολαὶ διευθυνόμεναι διὰ τῆς ἐπιστήμης, θέλουσιν
ἀπευθύνεσθαι μακρὰν ὅπως βάλλωσιν ἐπὶ τοῦ σκοποῦ καὶ κα-
ταστρέψωσι τὴν ἀποθήκην τῶν πολεμικῶν ἐπινοιῶν τῆς
χριστιανικῆς Εὐρώπης.

Τὰ πρὸς ἴσχυσιν στοιχεῖα δὲν δύνανται ἵνα ἐξαντληθῶσι σήμερον εἰμὴ διὰ τῆς μελέτης καὶ τῆς πραγματικῆς ἐφαρμογῆς τῶν στρατιωτικῶν ἐπιστημῶν, ὧν ἡ γνῶσις ἐστὶν ἀναπόφευκτος πρὸς καταλάχησιν ἐν πειθαρχίᾳ ποδηγετουμένου στρατοῦ. Τοῦτο δὰ ὑπάρχει ἀλήθεια ἀναμφίῤῥηστος, Αὐτὸ τὸ Κοράνιον διαγράφει ἡμῖν τὰ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Λέγει: χρήσθητι ἐν ἑαυτοῖς, πρὸς κατανίκησιν τῶν ἀπίστων, πάντων τῶν παρ' ἡμῖν ἀποκειμένων. Τὸ ἱερὸν τοῦτο λόγιον, ἡ ἔννοια ἣν ἀποδίδουσιν αὐτῷ οἱ σοφώτεροι ἑρμηνευταὶ τοῦ νόμου, πολλοὶ λόγοι τοῦ Προφήτου συλλεχθέντες ἐκ τῆς παραδόσεως καταδεικνύουσιν ἡμῖν ἀναντιῤῥήτως τὴν ἀνάγκην τῆς ἀποκτήσεως τῆς στρατιωτικῆς ἐπιστήμης. Μετὰ τῆς συνειδήσεως λοιπὸν τοῦ ἐκπληρῶσαι μίαν θρησκευτικὴν ὑποχρέωσιν, ἀπεφάσισεν ἡ κυβέρνησις, ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν τοῦ πνεύματος τοῦ Προφήτου, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ ὑδρεῶσαι τὴν ὀθωμανικὴν ἰσχύν καὶ ἀποδοῦναι εἰς τὸ μουσουλμανικὸν ὄνομα ὅλην αὐτοῦ τὴν λαμπηδόνα, σχηματῖσαι ἓν νέον σῶμα ἐσκεντζίδων ἐκ τοῦ Ὀδζιακίου τῶν Γενιτσάρων. καὶ λαβεῖν τὰ ἀκόλουθα μέτρα πρὸς καθαρισμὸν τοῦ τρόπου τῆς ὀργανώσεως αὐτῶν καὶ τὸν διορισμὸν τῶν ἀξιωματικῶν, τὸν ἐξοπλισμὸν καὶ τὴν στολὴν τῶν στρατιωτῶν.

1ον Οἱ λόχοι τῶν Γενιτσάρων οἱ ἀνήκοντες εἰς τὰς μοίρας τῶν Μπουλοὺκ καὶ Δζεμαὰτ, οἱ κατέχοντες τὰ στρατιωτικὰς θέσεις τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν πέριξ· οἱ διατελοῦντες ὑπὸ τὴν ἰδιαιτέραν ἀρχηγίαν τῶν γενικῶν ἀξιωματικῶν (α) καὶ τῶν σολὰκ-μπασὶ (β)· οἱ λόχοι οἱ

(α) Καλουμένων ἀγάδωυ τοῦ κύκλου ἢ ἀγάδων τῆς ἑστίας Ἦσαν ἓξ τὸν ἀριθμόν.

(β) Ταγματάρχης τῶν τεσσάρων ὀρτάδων τῶν σολὰκ, οἵτινες ἀπετέλουν τὴν αὐτοκρατορικὴν φρουράν.

ἐπιφορτισμένη τὴν ὑπηρεσίαν τῆς πύλης (μεγάρου τοῦ μεγάλου Βεζύρου) καὶ τοῦ μεγάρου τοῦ ἀγᾶ· οἱ ἔχοντες ἀρχηγὸν τὸν τσιαούς-μπασὶ (μέγαν ἐπιστάτην), τὸν ἰμάμην τοῦ Ὀδζιακίου, τὸν μπεϊτούλμαλτζὶ (θησαυροφύλακα), ὁ 33ος λόχος ὁ ἐπικαλούμενος Ἀστζιλάρ (κυνηγοὶ) ὁ ἀνήκων εἰς τὴν μοῖραν Σεϋμὲν· ὅλοι ἐπὶ τέλους οἱ λόχοι, πεντήκοντα καὶ εἷς τὸν ἀριθμὸν, οἱ διαμένοντες ἐν τῇ πρωτευούσῃ, ἕκαστος θέλει χορηγήσῃ ἕκατὸν πεντήκοντα ἄνδρας ἱκανοὺς πρὸς ὑπηρεσίαν. καὶ γνωστὴς καταγωγῆς, οἵτινες θέλουσι καταλεχθῆ ὡς ἐσκενδζίδες καὶ διοργανισθῆ τακτικῶς.

2ον Εἷς ἕκαστον ὀρτᾶν τῶν νέων τούτων στρατευμάτων, θέλουσι διορισθῆ ὡς χαρακουλουκτζίδες (ἀγρεῖροι) δυνασπέντε ἄνδρες, τῶν ὁποίων ἡ ἐκλογὴ θέλει ὑποβληθῆ εἰς τὴν ἐπιδοκιμασίαν τῶν ἀξιωματικῶν, καὶ ἕκαστος ὀρτᾶς, ἐκτὸς τοῦ πραγματικοῦ, θέλει ἔχει τοὺς ἀκολούθους ἀξιωματικοὺς καὶ ὑπαξιωματικούς· ἕνα σακκᾶν (ὑδατοφόρον), ἕνα μπὰς χαρακουλουπτζῆν (πρῶτον μάγειρον), ἕνα οὐστᾶν (ἀρχιμάγειρον), ἕνα σημαιοφόρον, ἕνα βεκιλ-ἀρτζὶ (οἰκονόμον), ἕνα ὀδαμπασῆν (ὑπολοχαγὸν), καὶ ἕνα τσορμπαδζῆν (λοχαγὸν). Ἐὰν δὲ μεταξὺ τῶν ἀξιωματικῶν, τῶν προσκεκλημένων ὅπως ἀποτελέσωσι μέρος τῶν νέων τούτων ὀρτάδων, δὲν εὑρίσκετό τις ἐκ τῆς τάξεως τῶν τσορμπατζίδων, εἷς ἐξ αὐτῶν θέλει προαχθῆ εἰς τὸν βαθμὸν τοῦτον.

Οἱ ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ (ἀγάδες τοῦ κύκλου), ὁ κὸλ κιαγιασὶ (γενικὸς ἐπιστάτης), ζαγαρτζὶ μπασὴς (α), ὁ σανσοντζὶ μπασὴς (β) καὶ τουρναδζὶ-μπασὴς (γ), ὁ μουζιωφάγᾶς (ἀρχηγὸς τοῦ 28ου ὀρτᾶ) καὶ οἱ τσορμπαδζίδες (λο-

(α) Σημαίνει ἀρχηγὸν τῶν φυλάκων τῶν λαγωνικῶν. Οὗτος ὁ ἦτο ἀρχηγὸς τοῦ 64ου ὀρτᾶ τῶν δζεμαάτ.

(β) Ἀρχηγὸς τῶν φυλάκων τῶν μαλοσσῶν (κυνῶν), ἀρχηγὸς τοῦ 71ου.

(γ) Ἀρχηγὸς τῶν φυλάκων τῶν γερανῶν, ἀρχηγὸς τοῦ 75

χαγσί), δὲν θέλουσιν ἀποτίσει, μετὰ τὸν ἑαυτῶν διαρισμὸν πρὸς τὸν ἀγᾶν τῶν Γενιτσάρων, τὴν πρόσοδον τῶν καλουμένων δζαϊζὲ καὶ μποχσαπαχᾶ (τίμημα πλήρους ἐνδυματίας).

3. Ἐπίσης ὁ ἀγᾶς τῶν Γενιτσάρων, ἅμα προαχθῇ εἰς ἀξιώματα, δὲν θέλει ἀποτίσει πλέον πρὸς τὸν μέγαν Βεζύρην τὴν πρόσοδον δζαϊζέ.

4. Οὐδεμία παράβασις τῶν περὶ προδιασμοῦ κανονισμῶν θέλει γίνεσθαι τοῦ λοιποῦ εἰς τοὺς Ὀρτάδες τῶν ὁποίων οἱ ἀξιωματικοὶ δύνανται νὰ προαχθῶσι βαθμηδὸν μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀγᾶ τῶν Γενιτσάρων. Ὁπόταν εἰς τσορμπαδζῆς τῶν ὀρτάδων τούτων γείνῃ κιαγιὰ-γερὶ (ἀντεπιστάτης) ὁ ὀδᾶ-μπασῆς (ὑπολοχαγὸς) τοῦ ἰδίου τούτου ὀρτᾶ, θέλει διορισθῇ τσορμπαδζῆς· ὁ βεκὶλ χάρδζ (οἰκονόμος), ὀδᾶ-μπασῆς· ὁ σημαιοφόρος, βεκὶλ-χάρτζ· ὁ οὐστᾶς (ἀρχιμάγειρος), σημαιοφόρος· ὁ μπὰς-καρακουλουκτσῆς (πρῶτος μάγειρος), οὐστᾶς· ὁ σακᾶς (ὑδροφόρος), μπὰς καρακουλουκτῆς.

5. Πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ κενοῦ ἀνδρός τινος προκυψούσης ἐκ τῶν προδιασμῶν τούτων ἐν τῇ ἀριθμητικῇ δυνάμει τοῦ λόχου, θέλει κατελεχθῇ νέος ἐσκεντζῆς, ὅστις θέλει ἀπολαμβάνει τὸ ἡμερομίσθιόν του, καὶ ὅστις θέλει ἐκλέγεσθαι μεταξὺ τῶν μουλαζὶμ-γιολδὰς (ὑποψηφίων).

6. Οἱ τσορμπατζίδες τῶν ὀρτάδων, τῶν ὁποίων ἡ ἀρχηγία δὲν εἶναι βαθμὸς ἀναβιβάζων εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀγᾶ τῶν Γενιτσάρων, θέλουσιν ἔχει πρὸς ἀμοιβήν, μετὰ ἓξ ἐτῶν ὑπηρεσίαν, σιτηρέσιον ἐκ τοῦ ταμείου τῶν τελωνείων, ὡρισμένην εἰς 120 ἄσπρα (α) (καθ' ἑκάστην).

Ὅταν ὁ τσορμπατζῆς ἀναχωρήσῃ ἐκ τοῦ λόχου, ἡ θέσις αὐτοῦ θέλει δοθῇ εἰς τὸν ὀδᾶ-μπασῆν, καὶ ὅλοι οἱ κατώτεροι

(α) Τὸ ἄσπρον εἶναι τρίτον τοῦ παρᾶ· ὁ δὲ παρᾶς εἶναι τὸ 40ὸν μόριον τοῦ γροσίου.

ἀξιωματικοὶ θέλουσι προβιβασθῆ κατὰ ἕνα βαθμὸν, ὡς ἐρρέθη προηγουμένως.

7. Ἐπίσης θέλουσι παραχωρηθῆ σιτηρέσια ἐκ τῶν τελωνείων πρὸς τοὺς στρατιώτας τοὺς ἀξίους τοιούτων, καὶ τοὺς ὁποίους θέλουσι καταστήσει ἀπομάχους ἡ ἡλικία, αἱ ἀσθένειαι, τὰ ἐν ταῖς μάχαις τραύματα.

8. Εἰς ἕκαστον ἐκ τῶν νέων λόχων θέλει προσκολληθῆ εἷς ἐπιτήδειος ἰατρός.

9. Ἡ ἐκμάθησις τῶν ἐπενδζίδων, εἰδικὸς σκοπὸς τοῦ σχηματισμοῦ αὐτῶν, ἀπαιτεῖ φροντίδα ἐνεργὸν καὶ ἐπισταμένην. Ἡ πλατεῖα, ἡ ὀνομαζομένη Ἐτ Μειδὰν (α), ἄλλοτε ἦν καθιερωμένη διὰ τὰ στρατιωτικὰ γυμνάσματα, καὶ εἰσέτι φαίνονται οἱ λίθοι ἐπὶ τῶν ὁποίων ἵσταντο οἱ προϊστάμενοι ἀξιωματικοί. Τὰ γυμνάσματα ταῦτα, τῶν ὁποίων ὕστερον ὁ καιρὸς κατήργησε τὴν συνήθειαν, δέον νὰ ἐπαναληφθῶσι σήμερον καὶ νὰ προεδρεύωνται ὡς καὶ πρότερον ὑπὸ τῶν ἀγάδων τοῦ ὀδζιακίου (γενικῶν ἀξιωματικῶν). Κατὰ πρῶτον ὁ σεϊμὲν-μπασῆς μετὰ ἐννέα λόχων, κατόπιν δὲ καὶ ἀλληλοδιαδόχως ὁ ζαγαρτζί-μπασῆς, ὁ μπᾶς-τσαοὺς (μέγας ἐπιστάτης), ὁ κιουτσοὺκ-τσαοὺς (μικρὸς ἐπιστάτης), ἕκαστος μετὰ ἑπτὰ λόχων, θέλουσι μεταβῆ, καθ' ἡμερησίαν τάξιν, εἰς Ἐτ-Μειδὰν, καὶ θέλουσιν ὁδηγήσει τοὺς στρατιώτας εἰς τὴν γύμνασιν καὶ τὴν ὁπλοφορίαν.

10. Τὸ διὰ πυρὸς γυμνάσιον θέλει γίνεσθαι ὁτὲ ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Κιὰτ-χανὲ, ὁτὲ ἐντῇ πεδιάδι τοῦ Δαβοὺτ-πασσᾶ· καὶ ὅπως ἡ βροχὴ μὴ παρεμβάλλῃ ποσῶς πρόσκομμα εἰς αὐτὸ, θέλουσιν ἐκλέξει εἰς τὰ μέρη ταῦτα θέσεις εἰς ἃς θέλουσι κατασκευάσει καταφύγια. (Ἴδε Ἄρθρ. 38.)

Τὰ γυμνάσια θέλουσι γίνεσθαι ὡς ἀκολούθως·

(α) Ἐνταῦθα ἐγένετο ἡ διανομὴ τῶν μερίδων τοῦ πρέκτος πρὸς τοὺς Γενιτσάρους.

11. Οἱ ἑκατὸν τριάκοντα πέντε ἐσκενδζίδες στρατιῶται ἑκάστου λόχου θέλουσι σχηματίζει μίαν γραμμὴν, τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς ἔσεται ὁ σημαιοφόρος. Ὁ μπὰς-καρακουλουκτσῆς θέλει ἵστασθαι τελευταῖος. Ὄπισθεν τῆς γραμμῆς ταύτης θέλουσι τίθεσθαι ὁ οὐστὰς καὶ ὁ σακὰς, καὶ ὄπισθεν αὐτῶν οἱ δεκαπέντε καρακουλουκτσίδες, ἕκαστος τῶν ὁποίων θέλει σημειοῖ ἓν κενὸν μεταξὺ ἑννέα στρατιωτῶν ὡπλισμένοι δὲ δι' ἑνὸς ξίφους, θέλουσι κωλύει τοὺς ἄλλους ἀπὸ τοῦ νὰ ἐγκαταλείπωσι τὴν ἑαυτῶν τάξιν.

12. Ὁ βεκίλ-χάρτζ καὶ ὁ ὀδᾶ-μπασῆς, ἱστάμενοι ὄπισθεν τῶν καρακουλουκτσίδων θέλουσι κωλύει αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ ὀπισθοχωρῆσαι· τέλος ὁ τσορμπαδζῆς θέλει κατέχει θέσιν ὄπισθεν τῶν δύω τούτων ἀξιωματικῶν καὶ θέλει ἐπιτηρεῖ αὐτούς.

13. Ἕκαστος λόχος θέλει ἔχει ἕνα ἰμάμην, τοῦ ὁποίου ὁ διορισμὸς θέλει ἐπικυροῦσθαι ὑπὸ τοῦ καδῆ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ὅστις προηγουμένως θέλει ὑφίστασθαι ἐξέτασιν ἐνώπιον τοῦ δικαστοῦ τούτου. Ἡ ἀντιμισθία τῶν ἰμάμων ἔσεται ἐξ 120 ἄσπρων (καθ' ἑκάστην), πληρωτέων ἐκ τοῦ ταμείου τῶν τελωνείων.

14. Καθ' ἑκάστην ἑσπέραν οἱ ἰμάμιδες θέλουσι πωιεῖ ἀναγνώσματα τοῦ ἱεροῦ βιβλίου εἰς τοὺς στρατιώτας συνηνωμένους ἐν τῷ στρατῶνι. καὶ θέλουσι δίδει ἠθικὰς ὁδηγίας.

15. Κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ἀσκήσεως, οἱ στρατιῶται, φθάνοντες εἰς τὸν τόπον τὸν προωρισμένον διὰ τὰ γυμνάσια, θέλουσι δέεσθαι ὁμοῦ. Κατόπιν δὲ ὁ ἰμάμης θέλει ἀναγνώσει τὸν φατεχᾶν, καὶ κατόπιν θέλουσιν ἀρχίσει τὰ γυμνάσια.

16. Οἱ ἰμάμιδες, ἀφοῦ ἐκπληρώσωσι τὰ καθήκοντά των ἐπὶ πέντε ἔτη, θέλουσι προάγεσθαι εἰς ἀνωτέρας θέσεις ἐν ταῖς δικαστικαῖς τάξεσι.

17. Ὅταν ἡ θέσις τοῦ ἰμάμου εὑρεθῇ κενὴ ἐξ ἀποβιώσεως ἢ παραιτήσεως τοῦ τιτλοφόρου, θέλει δοθῇ εἰς τὸν ὑποψή-

φιον ὅστις, μετὰ τὴν ἐξέτασιν, θέλει τύχει τῆς ἐπιδοκιμασίας τοῦ καδὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

18. ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ. Ἐπὶ δέκα ἀνδρῶν, θέλει ὑπάρχει εἷς καρακουλουκτσῆς (μάγειρος) ἐπιφορτισμένος τὴν τήρησιν τῆς πειθαρχίας. Ἐὰν εἷς στρατιώτης διαπράξῃ σφάλμα τι ἀπαιτοῦν τιμωρίαν, ὁ καρακουλουκτσῆς θέλει συντάξει ἔκθεσιν περὶ τούτου, καὶ θέλει προσαγάγει τὸν ἔνοχον ἐνώπιον τῆς ἀρχῆς. Ὁ στρατιώτης ἀφοῦ ὑποστῇ τὴν ποινὴν αὐτοῦ, θέλει παραδίδεσθαι εἰς γεῖρας τοῦ καρακουλουκτσῆ.

19. Οἱ ἐσκενδζίδες ὀφείλουσι καθ' ἑκάστην νὰ συνέρχωνται ὅλοι εἰς τοὺς ἑαυτῶν στρατῶνας ἢ τοὺς σταθμούς.

20. Ὁπόταν προορισθῶσι διὰ θέσιν τινὰ, ἕκαστος ἐξ αὐτῶν ὑποχρεοῦται, ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ἢ τὸ πολὺ πέντε, ὅπως προσέλθῃ εἰς τὸν ἑαυτοῦ λόχον. Διαρκουσῶν τῶν πορειῶν των θέλουσι παρακολουθεῖ τοὺς ἑαυτῶν ἀξιωματικοὺς χωρὶς νὰ παρεκκλίνωσιν οὔτε βῆμα, καὶ δὲν θέλουσι δύνασθαι ἄνευ ἐπίτηδες ἀδείας νὰ ἐγκαταλιμπάνωσι τὸ μέρος εἰς τὸ ὁποῖον θέλουσιν ἀποστέλλεσθαι.

21. Ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ κατὰ τὴν διαμονὴν τῶν στρατευμάτων ἐν τῷ τόπῳ τοῦ προορισμοῦ των, θέλει χορτγεῖς εἰς τὸν ἀρχηγὸν ἑκάστου λόχου μία σκηνὴ ἐκ τοῦ εἴδους τῶν καλουμένων σκηνῶν τοῦ Ἀδδῆ-Πασσᾶ. Ὁ σημαιοφόρος, ὁ οὐστᾶς, ὁ μπὰς-καρακουλουκτσῆς, καὶ ὁ σακᾶς, θέλουσιν ἔχει μίαν σκηνὴν σεϊμένου πρασίνην ἐν τῇ ὁποίᾳ θέλουσι κατοικεῖ ὁμοῦ.

22. Ὁ ὀδᾶ-μπασῆς καὶ ὁ βεκὶλ-χάρτζ θέλουσιν ἔχει ἐπίσης, δι' αὐτοὺς τοὺς δύω, σκηνὴν σεϊμένου πρασίνην. Δι' ἕνα δὲ καρακουλκτουκτσῆ καὶ ἐννέα στρατιώτας θελει δίδεσθαι μία σκηνὴ σεϊμένου λευκή.

23. Θέλει παρέγεσθαι πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ λόχου τρεῖς τάπητες (κιλίμ)· πρὸς τὸν ὀδᾶ μπασῆν, βεκὶλ-χάρτζ, τὸν σημαιοφόρον, τὸν οὐστᾶν, τὸν μπὰς-καρακουλουκτσῆν, τὸν σα-

κᾶ', ἀνὰ ἕνα πρὸς τοὺς καρακουλουκτσίδες καὶ τοὺς στρατιώτης, δύο τάπητας διὰ δέκα ἀνθρώπους.

24. Τρεῖς ἐσκενζίδες στρατιῶται, μετὰ τῶν ἑαυτῶν ὅπλων καὶ τοῦ ἐπενδύτου, θέλουσιν ἵστασθαι ὡς σκοποὶ, ἐναλλὰξ, ἐνώπιον τῆς σκηνῆς τοῦ ὀδᾶ-μπασῆ καὶ τοῦ βεκίλ-χάρτζ. Θέλουσι δ' ἀπαλλάττεσθαι μετὰ τὴν λῆξιν εἴκοσι τεσσάρων ὡρῶν.

25. Ἄλλοι τρεῖς θέλουσιν ἵστασθαι ὡς σκοποὶ ἐνώπιον τῆς σκηνῆς τοῦ μπὰς-καρακουλουκτσῆ, τοῦ σακᾶ, κλ.

26. Καθ' ἑκάστην ἑσπέραν θέλει τίθεσθαι παρὰ τοῦ σακᾶ εἷς ὑπάλληλος πλησίον τῆς σημαίας ἑστημένης ἐνώπιον τῆς σκηνῆς τοῦ τσουρμπαδζῆ.

27. Ὁ βεκίλ-χὰρτζ θέλει διανέμει, ἐκ τῆς ἀποθήκης, τὴν ποσότητα τῶν μερίδων τὴν ἀναγκαιοῦσαν διὰ τὸν ἑαυτοῦ λόχον, καὶ θέλει τὰς μεταφέρει εἰς τὴν ἰδιαν του σκηνήν. Θέλει διανέμει κατόπιν ὁ ἴδιος εἰς ἕκαστον καρακουλουκτσῆν (μάγειρον) τὰς μερίδας δέκα ἀνθρώπων. Οἱ καρακουλακτσίδες, ὅτε θέλουσι μεταβῆ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὅπως ζητήσωσι τὰς μερίδας ταύτας εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ οἰκονόμου, θέλουσι συνοδεύεσθαι ὑφ' ἑνὸς στρατιώτου, ὅστις ὀφείλει νὰ μένῃ παρ' αὐτοῖς ἐπὶ εἴκοσι τέσσαρας ὥρας ὅπως τοὺς βοηθήσῃ πρὸς παρασκευὴν τοῦ φαγητοῦ. Οἱ στρατιῶται θέλουσιν ἐνεργεῖ τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην ἀλληλοδιαδόχως.

28. Ὅταν τινὲς ἐκ τῶν ἐσκενδζίδων, ἐπιθυμοῦντες νὰ ἴδωσι τὰς ἑαυτῶν οἰκογενείας, ζητήσωσι ν' ἀπουσιάσωσι πρὸς στιγμὴν ἀπὸ τοῦ λόχου, ὀφείλουσι νὰ παρουσιάσωσιν εἰς τὸν ἀρχηγὸν των ἐγγύησιν διὰ τὴν ἐπάνοδόν των. Ὁ δὲ Κὸλ-Κιᾶ-γιασῆς θέλει τοῖς δώσει γραπτὴν ἄδειαν, ἀναρέρουσαν πόσαι ἡμέραι παρεχωρήθησαν αὐτοῖς.

29. Ἐὰν στρατιῶταί τινες, ἀφοῦ ἐπιτύχωσι παρομοίαν ἄδειαν, δὲν ἐπανακάμψωσι κατὰ τὴν ὡρισμένην ἐποχὴν, ἢ

φροντὶς τῆς ἀναζητήσεως αὐτῶν ἀνὴ ει εἰς τὸν ἀγὰν τῶν Γενιτζάρων, ὅστις θέλει συλλαμβάνει αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐπαναφέρει. Ἐν περιπτώσει δὲ καθ' ἣν δὲν ἤθελεν εὑρεῖ αὐτούς, θέλει συντάσσει περὶ τούτου ἔκθεσιν πρὸς τὸν μέγαν βεζύρην, καὶ αὐστηρότατα μέτρα θέλουσι διαταχθῆ πρὸς ἀνακάλυψιν καὶ σύλληψιν τῶν ἐνόχων.

30. ΟΠΛΙΣΜΟΙ, ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ. Οἱ ἐσκενδζίδες στρατιῶται θέλουσιν ὁπλισθῆ ἕκαστος δι' ἑνὸς πυροβόλου καὶ ἑνὸς ξίφους. Οἱ καρακουλουκτσίδες, ὁ σοῦτας, ὁ σακᾶς, ὁ σημαιοφόρος, θέλουσιν ἔχει ἓν μόνον ξίφος. Τὰ δὲ ὅπλα ταῦτα, ἀγοραζόμενα δι' ἐξόδων τοῦ Κράτους, θέλουσιν ἐγχειρίζεσθαι αὐτοῖς παρὰ τῆς διευθύνσεως τοῦ σώματος. Οἱ βεκίλ-χάρτζ, οἱ ὀλᾶ-μπατίδες καὶ τσουρμπασίδες θέλουσι λαμβάνει διὰ τοῦ ἰδίου τρόπου, ἀλλ' ἄταξ διὰ παντὸς, τὰ ἀμόζοντα εἰς τὸν βαθμόν.

31. Οἱ καρακουλουκτσίδες, κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ διορισμοῦ των, θέλουσι λαμβάνει, ἅπαξ μόνον, ἕνα ἐπενδύτην κιτρινόβραιον, ἓν βρακίον ἐξ ἐρία (τσόχας των πυροσβεστῶν) καὶ ἓν ζεῦγος ὑποδημάτων ἐρυθρῶν. Θέλει δίδεσθαι προσέτι εἰς ἕκαστον στρατιώτην εἷς πίλος ὀνομαζόμενος λὰζ καλπάκ.

32. ΤΡΟΦΗ. Ἐν ταμεῖον θέλει καθιδρυθῆ παρὰ τῷ ἀγᾷ τῶν Γενιτζάρων ἐν τῷ μαγείρῳ τοῦ ὀπτίου θέλει γίνεσθαι ἡ διανομὴ τῆς μισθοδοσίας τῆς προωρισμένης διὰ τοὺς ἐσκεντζίδες. Ἡ μισθοδοσία αὕτη θέλει πληρώνεσθαι εἰς τὸν ἀγᾶν, παρὰ τοῦ θησαυροφυλακείου, πρὸς 88 1/2 ἄσπρα τὴν ἡμέραν δι' ἕκαστον ἐσκενζῆν. Ὁ στρατιώτης μόνον 80 (ἄσπρα) θέλει λαμβάνει· τὸ δ' ὑπόλοιπον καὶ τὰ κληρονομήματα τῶν ἀποθνητκόντων ἄνευ διαδόχων ἐσκενδζίδων, θέλουσιν ἀνήκει εἰς τὸ ταμεῖον, τοῦ ὁποίου τὰ κεφάλαια θέλουσι χρησιμεύσει εἰς προμήθειαν, ἅπαξ μόνον τὸ ἔτος, τροφίμων πρὸς τοὺς στρατιώτας, ἐκτὸς τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ κρέατος (ἰδ. ἄρθρ. 39 δὶς καὶ 40).

33. Ἐν καιρῷ ἐκστρατείας, αἱ μερίδες καὶ τ' ἀναγκαιοῦντα διὰ τοὺς στρατιώτας θέλουσι προμηθεύεσθαι αὐτοῖς, κατὰ διαταγὴν τῆς κυβερνήσεως. Θέλει ληφθῇ πρόνοια δι' ἁρμομοδίου τρόπου διὰ τὴν τροφὴν τῶν τσιορμπατζίδων, ὀδᾱμπασίδων, βεκὶλ-χὰρτζ, σημαιοφόρων, οὐστάδων καὶ μπὰς-καρακουλουκτσίδων.

34. Ἡ πώλησις καὶ ἡ παραχώρησις τῶν ἐπὶ πληρωμῇ γραμματίων τῶν σωμάτων τῶν συγκεκροτημένων διὰ τὸν ἱερὸν πόλεμον, ὑπάρχουσι πράξεις προγραφόμεναι παρὰ τῶν θρησκευτικῶν νόμων. Τοῦ λοιποῦ ἀπαγορεύεται ῥητῶς τὸ πωλεῖν τὰ ἐπὶ πληρωμῇ γραμμάτια οἱουδήποτε ὀδζιακίου. Οἱ ὀνομαστικοὶ ἰδιοκτῆται τῶν γραμματίων αὐτοὶ μόνοι θέλουσι λαμβάνει τὸ ποσὸν τῶν χρημάτων ἐπὶ ζωῆς των.

35. Ὅταν οἱ ἰδιοκτῆται τῶν γραμματίων ἀποβιώσωσιν, ἡ πληρωμὴ αὐτῶν δέον νὰ ἐπιστρέφηται εἰς τὸ θησαυροφυλάκειον. Αἱ ἐπιχορηγίαι αἱ παραχωρούμεναι ἐπὶ τῷ τίτλῳ Ιχμπαριὲ, Χουσάϊ-χουλεφᾶ καὶ ἀγᾶ-μεβκουφὶ, πρὸς τοὺς γνωστοποιοῦντας τὴν κυβέρνησιν περὶ τῶν ἀποβιώσεων τῶν κουρουδζίδων καὶ μουτεκαῖτ (α) ὁρίζονται εἰς τὸ τρίτον τοῦ ποσοῦ τοῦ ἐγγεγραμμένου ἐπὶ τοῦ ἀποβιώσαντος.

Ἡ ἐπιχορηγία ἐπὶ τῷ τίτλῳ ἰχμπαριὲ μόνον, διὰ γνωστοποίησιν τῆς ἀποβιώσεως ἑνὸς δὰλ-κιλὶτς (β), ὁρίζεται εἰς δύο ἄσπρα.

(α) Οἱ κουρουτζίδες καὶ οἱ μουτεκαῖτ ἦσαν δύο κλάσεις ἀπεσυρμένων ἀπομάχων, λαμβάνοντες κατὰ τὸν βαθμόν των, τὴν ἡλικίαν καὶ τὰς ἑαυτῶν ὑπηρεσίας, 10—120 ἄσπρα καθ' ἡμέραν.

(β) Γυμνὸν ξίφος. Οὕτως ἀπεκάλουν τοὺς λόχους τῶν ἀνδρῶν τῶν ἐκλεγομένων ἐν διαφόροις σώμασι, τοὺς ὁποίους μετεχειρίζοντο εἰς τὰς μᾶλλον ἐπικινδύνους ἐπιχειρήσεις. Ἐλάμβανον δὲ 10—20 ἄσπρα καθ' ἡμέραν.

Εν αμφοτέραις ταῖς περιστάσεσιν, οἱ δικαιοῦχοι τῶν ἐπιχορηγιῶν τούτων θέλουσι λαμβάνει παρὰ τοῦ θησαυροφυλακείου τὸ ποσὸν 20 γροσσίων, ἅπαξ πληρονομένων, πρὸς ἀνταλλαγμα ἑκάστου ἄσπρου (συντάξεως).

36. Κατὰ τὴν ἀπουσίαν τῶν στρατιωτῶν, οἵτινες θέλουσιν ἐπιτύχει τὴν ἄδειαν ὅπως μεταβῶσιν ἵνα ἴδωσι τὰς ἑαυτῶν οἰκογενείας, ἡ καθημερινὴ πληρωμὴ αὐτῶν θέλει παρακατατίθεσθαι ἐν τῷ ταμείῳ τοῦ σώματος· εἰς δὲ τὴν ἐπιστροφήν των θέλουσι λαμβάνει αὐτὴν ἀνέπαφον.

Ἡ πληρωμὴ τῆς μισθοδοσίας καὶ ἐν γένει πᾶσα διανομὴ (χρημάτων) θέλει γίνεσθαι ἐπὶ παρουσίᾳ καὶ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ γενικοῦ γραμματέως τοῦ σώματος τῶν Γενιτσάρων.

37. Εν τοῖς γραφείοις τῆς γραμματείας θέλει ἐκλεχθῇ εἷς ὑπάλληλος τίμιος καὶ ἐπιτήδειος, ὅστις θέλει κρατεῖ τὸν λογαριασμὸν τῶν εἰσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ ῥηθέντος ταμείου, εἰς δὲ τὰ ἔργα του ταῦτα θέλει βοηθεῖσθαι ὑφ' ἑνὸς γ ι α μ ά κ.

38. Ὁπόταν ἔλθῃ ὁ σειρὰ γυμνάσεως ἑνὸς λόχου, ὁ τσορμπαδζῆς θέλει μεταβαίνει εἰς τὸν στρατῶνα ἀπὸ πρωΐας, θέλει συλλέγει τοὺς ἀνθρώπους του καὶ θέλει ὁδηγεῖ αὐτοὺς εἰς τὸ προσδιωρισμένον μέρος, ἐξερχόμενος ἐκ τῆς πύλης τῆς ὀνομαζομένης Ἰ κ ι ν δ ζ ὶ - κ α π ο ῦ. Εν αὐτῷ τῷ ἰδίῳ μέρει θέλει ἀναγινώσκεσθαι ἡ προσευχὴ τῆς μεσημβρίας, καὶ περατωθέντων τῶν γυμνασίων, θέλει ἐπαναγάγει αὐτοὺς εἰς τὸν στρατῶνα.

39. Ὅταν οἱ ἐσκενδζίδες στρατοπεδεύωσι, θέλουσι παρασχωρεῖσθαι εἰς ἑκάστην σκηνὴν δύω χύτραι, τρεῖς κ α ρ α β ά ν α ι (γαβάθαι), ἓν ποτήριον, δύο ἰβρίκια (ὑδροχοεῖς), εἷς λύχνος καὶ δύο τραπεζομάνδηλα δερμάτινα. Ἕκαστος λόχος θέλει ἔχει πέντε ἀφοδευτήρια καὶ τρεῖς σανὰς διὰ λουτρῶνας.

40. Ἡ μερὶς μιᾶς ὀκᾶς κρέατος, ἡ διδομένη σήμερον εἰς

τοὺς τσιορμπατζίδες ἐπειδὴ δὲν ἐπαρκεῖ αὐτοῖς ποσῶς τὸ λοιπὸν θέλουσι λαμβάνει δύω ὀκάδας, αἵτινες ἐπίσης θέλουσι δίδεσθαι αὐτοῖς παρὰ τῶν κρεωπωλῶν. Αἱ δι' αὐτοὺς μερίδες τοῦ ἄρτου θέλουσι διακανονισθῆ κατὰ τὸν τρόπον τον παραδεδεγμένον διὰ τὸ σῶμά τῶν πυροβολιστῶν.

Κατὰ τριμηνίαν χορηγοῦνται πρὸς τὸν σαμὲν-μπασῆν καὶ τὸν κοὺλ-κιαγιασῆν 7500 γρόσια· πρὸς τὸν ζαγαρτζι-μπασῆν, 5000· πρὸς τὸν σανσουνδζι-μπασῆν, 4500· τὸν τουρναδζι-μπασῆν, 3700· τὸν μουχζοὺρ-ἀγᾶν, 1500· τὸν σημαιοφόρον, 150· τὸν οὐστᾶν, 137 1]2· τὸν μπὰς-καρακουλουκτσῆν 130 τὸν σακᾶν, 100· τοὺς καρακουλουκτσίδες, 120 ἄσπρα καθ' ἡμέραν, καὶ πρὸς τοὺς ἐσκενδζίδες 90 ἄσπρα ἐπίσης (α).

41. Ἡ μισθολοσία τῶν ἐχόντων γραμμάτια ἐπὶ πληρωμῇ εἰς τοὺς στρατιώτας των γενήσεται διὰ χειρὸς τῶν ἀρχηγῶν τοῦ λόχου, τὴν πέμπτην, ἐπαύριον τῆς ἡμέρας καθ' ἣν θέλει ἐκτελεῖσθαι ἡ πληρωμὴ παρὰ τοῦ θησαυροφυλακείου.

Τὴν ἰδίαν πέμπτην, θέλουσι πληρόνεσθαι καὶ οἱ ἐσκεντζίδες τοῦ νέου σχηματισμοῦ, οἱ καρακουλουτζίδες αὐτῶν καὶ οἱ ἀξιωματικοί των. Ἐπὶ τούτῳ δὲ θέλει ὑπάρχει ἐξαπλωμένος ἐν τῷ μεγάρῳ τοῦ ἀγᾶ, καὶ τὸν ὁποῖον θέλουσι παρουσιάζεσθαι ἀλληλοδιαδόχως παρὰ τῶν λοχαγῶν των, εἷς τάπης προωρισμένος διὰ τὴν ἀρίθμησιν τῶν χρημάτων. Θέλουσι δὲ λαμβάνει τὴν πληρωμήν των κατὰ τάξιν παρουσιάσεως.

41. Ὁπουδήποτε καὶ ἂν ἀποσταλῶσιν οἱ λόχοι ἐσκεντζίδων, θέλει λαμβάνεσθαι πρόνοια, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν πληρωμῶν τοῦ θησαυροφυλακείου, νὰ γίνηται ὁ λογαριασμὸς τοῦ ποσοῦ τοῦ ὀφειλομένου εἰς τοὺς λόχους τούτους. Τὸ ποσὸν

(α) Ἐκ τῶν 90 τούτων ἄσπρων τὸ θησαυροφυλάκιον κρατεῖ 1 1]2, κατ' ἐπιφάνειαν διὰ διάφορα ἔξοδα, ὡς προμήθειαν ἐνδυμασιῶν, κλ. τὸ ταμεῖον τοῦ σώματος κρατεῖ 8 1]2, καὶ ὁ στρατιώτης λαμβάνει 80.

ταῦτο θέλει διαβιβάζεσθαι πρὸς τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ σώματος οἵτινες θέλουσι τὸ διανέμει εἰς τοὺς στρατιώτας, ὀφείλοντας προηγουμένως ν' ἀποδείξωσιν ἐνώπιον αὐτῶν τὴν ταυτότητα αὐτῶν.

43. Οἱ ἄνδρες τῶν ἀρχαίων Ὀρτάδων, οἵτινες θέλουσιν ἐγγραφῆ ὡς ἐσκεντζίδες, δύνανται τὴν φορὰν ταύτην νὰ καταταχθῶσιν εἰς ὃν εὐχαριστοῦνται νέον λόχον. Θέλουσιν ἐπαγρυπνεῖ ὅμως ὅπως μηδόλως ἀνησυχῶνται, ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ, παρὰ τῶν ἀξιωματικῶν τῶν ὀρτάδων εἰς τοὺς ὁποίους ἀνῆκον πρίν.

44. Ἐν ταῖς στρατοπεδεύσεσιν, αἱ σκηναὶ τῶν ἐσκενδζίδων, ἑκάστη ἐκ δέκα ἀνδρῶν, θέλουσι διευθετεῖσθαι ἐπὶ μιᾶς μόνης γραμμῆς κατὰ λόχον. Ἐπὶ κεφαλῆς δὲ τῆς γραμμῆς θέλει τεθῆναι ἡ σκηνὴ τοῦ λοχαγοῦ· ἐν τῷ μέσῳ ἡ τοῦ ὀδᾶ-μπασῆ καὶ τοῦ βεκίλ-χάρτζ· καὶ εἰς τὸ τέλος, ἡ τοῦ σημαιοφόρου καὶ τοῦ μπὰς-καρακουλουκτσῆ (21, 22). Καθ' ἑκάστην ἑσπέραν ὁ ἰμάμης θέλει ποιεῖ εἰς τὸν στρατὸν συνηνωμένον τὴν προσευχὴν τῆ Μαγρέπ. Κατόπιν θέλουσιν ἀναφωνήσει τὸν ἀλαλαγμὸν τῶν μουσουλμάνων (Ἀλλάχ! Ἀλλάχ! ἢ Ἀλλὰχ ἐκπέρ), καὶ ὁ ἰμάμης θέλει ἀποσυρθῆ εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ ὀδᾶ-μπασῆ.

Τὴν ὥραν, ἐνώπιον ἑκάστης σκηνῆς θέλει τεθῆ σκοπὸς, ὅστις τὸ μεσονύκτιον θέλει ἀντικατασταθῆ ὑφ' ἑτέρου τοῦ ὁποίου ἡ φρούρησις θέλει διαρκέσει μέχρι τῆς πρωΐας.

Πρὸς ἐπιτήρησιν τῶν σκοπῶν τούτων, θέλουσι γίνεσθαι περιπολίαι παρὰ τοῦ ὀδᾶ-μπασῆ, ἀπὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου μέχρι τῆς τρίτης ὥρας· παρὰ τοῦ βεκίλ-χάρτζ, ἀπὸ τῆς τρίτης μέχρι τῆς ἕκτης· παρὰ τοῦ σημαιοφόρου, ἀπὸ τῆς ἕκτης μέχρι τῆς ἐνάτης, καὶ ἀπὸ ταύτης μέχρι τῆς πρωΐας (δωδεκάτης) παρὰ τοῦ οὐστᾶ.

45. Ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ, ἑκάστη σκηνὴ ἐκ δέκα ἀνδρῶν θέλει φρουρεῖσθαι ὑπὸ δύω σκοπῶν, ὁ δὲ τσαρμπαδζῆς θέλει

ποιεῖ περιπολίαν ἐν τῷ μέσῳ νυκτὸς ὅπως βεβαιωθῇ διὰ τὴν ἀγρύπνησιν αὐτῶν.

46. Ὁ γενικὸς γραμματεὺς (α) εἶναι ἐπιφορισμένος τὴν ἐποπτείαν τῶν ἐσκενδζίδων. Θέλει δ' ἀσχολεῖσθαι περὶ παντὸς ὅ,τι ἀφορᾷ αὐτὸν, καὶ θέλει ἀγρυπνεῖ ὅπως μεταξὺ αὐτῶν μὴ εἰσαχθῇ κατάχρησίς τις. Θέλει συνεννοεῖσθαι περὶ ὅλων τῶν ζητημάτων τῆς διευθύνσεως μετὰ τοῦ ἀγᾶ τῶν Γενιτζάρων, αἱ δ' ἐκθέσεις ἃς θέλει γείνει ἀνάγκη ὅπως ὑποβάλῃ εἰς τὴν κυβέρνησιν, δέον νὰ ὦσι συντεταγμέναι ἐκ συμφώνου μεταξὺ τοῦ ἀγᾶ καὶ αὐτοῦ καὶ φέρωσι τὰς σφραγίδας αὐτῶν.

Τοιοῦτοί εἰσιν οἱ νέοι κανονισμοὶ οἱ παραδεχθέντες παρὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ἥτις ἐλπίζει, τῇ θείᾳ ἀρωγῇ μετὰ τῶν στρατευμάτων οὕτωσὶ ὠργανισμένων, ὅτι θέλει ἐπιτύχει τοῦ λοιποῦ τὴν ἐπὶ τῶν ἐχθρῶν τοῦ ἰσλαμισμοῦ ὑπεροχήν.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς διατάξεως ταύτης, ὁ μουφτὴς τῇ προσκλήσει τοῦ μεγάλου βεζύρου, ἀνέγνω ὁ ἴδιος ἕνα φετβᾶν (β) γεγραμμένην παρὰ τοῦ ἰσχυροῦ καλάμου τοῦ νόμου, καὶ διακηρύττοντα ὅτι ἡ σπουδὴ τῆς στρατιωτικῆς ἐπιστήμης ἦτο θρησκευτικὸν καθῆκον διὰ τοὺς ἀληθεῖς πιστούς. Κατόπιν, ἀπευθυνόμενος πρὸς ὁλόκληρον τὸ Ὀδζιὰκ τῶν Γενιτσάρων ἐπ' ὀνόματι τῶν παρόντων μελῶν εἶπεν ;

« Τὸ ἠκούσατε τέως. Τὰ γραπτὰ καὶ ἐκ παραδόσεως παραγγέλματα τοῦ ἱεροῦ νόμου ἡμῶν, κατὰ τὴν ὁμόθυμον » γνώμην τῶν οὐλεμάδων, ἐπιβάλλουσιν εἰς τοὺς Μουσουλμάνους τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ ἀποκτῆσαι τὴν στρατιωτικὴν » ἐκμάθησιν, ὅπως πολεμήσωσι μετ' ἐπιτυχίας τοὺς ἀπίστους. Τοῦτο δ' εἰ καὶ ἀλήθεια τοσοῦτον τρανῶς καταδεδειγμένη, ὅσον στοιχεῖόν τι ἀξίωμα μαθηματικόν Εἴσθε ἐλευθέρως ἀποφασισμένοι ὑπὲρ τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος, διὰ

(α) Γενίτσαροι ἐγενδισί ἢ Γενίτσαρι κιατιπί.
(β) Νομικὴν ἀπόφασιν.

» τὸν σχηματισμὸν πειθαρχουμένων στρατευμάτων; Ἀναδέ-
» χεσθε τὴν περὶ τούτου ῥητὴν ὑποχρέωσιν; »

» Μάλιστα, » ἀπήντησαν πάραυτα καὶ ὁμοφώνως οἵτε Γε-
νίτζαροι καὶ πάντες οἱ παρόντες, « ἀναδεχόμεθα τὴν ὑπο-
» χρέωσιν ταύτην. »

Τότε ἐπανέλαβε τὸν λόγον ὁ μέγας βεζίρης· « Οἱ πιστοὶ
» Μουσουλμάνοι, εἶπε, οἵτινες, ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ, θέ-
» λουσι σπαύσει ἵνα ὑπακούσωσιν εἰς τὰς διαταγὰς τῆς Αὐ-
» τοῦ Μεγαλειότητος, δὲν θὰ λείψωσιν ὅπως τύχωσι τῆς ἀ-
» μοιβῆς τοῦ ἑαυτῶν ζήλου. Ἀλλ' ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι κα-
» κοὶ καὶ τετυφλωμένοι δι' οὓς ἡ φυσικὴ κακοβουλία ἢ αἰὺπο-
» κινήσεις τοῦ Σατανᾶ θέλουσι δυνήθῃ ν' ἀνοίξωσι τὸ στό-
» μα τῆς φλαφίας ὅπως ἀναστρέψωσι τὴν κριτικὴν καὶ τὴν
» μομφὴν κατὰ τοῦ σχεδίου τῆς κυβερνήσεως, καὶ σπείρωσι
» μεταξὺ τοῦ λαοῦ ἐπικινδύνους φήμας. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι,
» οἷον δήποτε καὶ ἂν ὦσι, δὲν ὀφείλουσι νὰ τιμωρηθῶσι; »

Ὁ δὲ μουφτῆς, εἰς ὃν ἀπετείνετο ἀπ' εὐθείας τὸ ζήτημα
τοῦτο, ἀπεκρίθη· « Ὅστις ὁμιλεῖ κακοβούλως, καὶ ζητεῖ
» νὰ ἐξεγείρῃ ταραχὰν, εἶναι ἄξιος, κατὰ τὸν νόμον, αὐστη-
» ρᾶς τιμωρίας. » Πάραυτα δὲ διέταξε τὸν ἀρχειοφόλακα
» τῶν φετφάδων (α) ὅπως συντάξῃ ἐγγράφω, τὴν ἀπόφασιν
» ταύτην. »

Κατόπιν, πρὸς ἐπιστήριξιν καὶ ἐπιβεβαίωσιν τῶν ἀποφά-
σεων τῆς συνελεύσεως, ὁ μέγας βεζύρης καὶ ὁ Σεϊχ-ουλ Ἰσ-
λὰμ μοὶ ἄδωκαν τὴν διαταγὴν ὅπως ἀναγνώσω τὸ πρακτι-
κὸν τῆς ὑποχρεώσεως ἣν εἶχον προπαρασκευάσει. Ἀνέγνων τ
ἔγγραφον τοῦτο· ὅλοι δ' ἐπεδοκίμασαν τὴν σύνταξιν αὐτοῦ.
Ἐπὶ ἑνὶ νεύματι τοῦ μουφτῆ, ὁ ἱεροκήρυξ τοῦ τεμένους τοῦ
Σουλτάνου Βαγιαζὶτ, Αχμὲτ ἐφένδης, ἀπηύθυνε πρὸς τὸν οὐ-
ρανὸν ἐπίκλησιν κατάλληλον τῇ περιστάσει. Αὐτὸς δ' ὁ μου-
τῆς ἀνέγνω τὸν Φατεχᾶ (πρῶτον κεφάλαιον τοῦ Κορανίου),

(α) Ἐμὶν ἐλφετβᾶ.

καὶ ὁ γραφεὺς ἐπέθηκεν ὑποκάτω τοῦ πρακτικοῦ τῆς ὑποχρεώσεως, τὸ ὄνομα καὶ τὴν σφραγῖδα, κατ' ἀρχὰς τοῦ μεγάλου βεζύρου, ἔπειτα τοῦ Σεΐχ-οὐλ 'Ισλὰμ, τοῦ Χουσεὶν Πασσᾶ, Μοχαμμὲτ-Ἰζζὲτ Πασσὰ ὕστερον ἀλληλοδιαδόχως, καὶ κατὰ τὴν τάξιν τοῦ βαθμοῦ αὐτῶν, ὅλοι οἱ παρόντες ἐν τῇ συνελεύσει, οὐλεμάδες, ριδζιάλια (μεγάλοι ἀξιωματικοὶ), οἱ ἀξιωματικοὶ τῶν Γενιτσάρων, ἐπέθηκαν ἐπίσης εἰς τὸ πρακτικὸν τὴν ἑαυτῶν ὑπογραφὴν καὶ τὴν σφραγῖδα.

Μόνος ὁ ἀρχηφύλαξ τῶν φετυάδων δὲν εἶχε τὴν ἰδικήν του ἐν τῷ ἑαυτοῦ θυλακίῳ. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἐμίρων (α' Ζεγὶτ-Σαδὶκ-ἐφένδης, σήμερον Καζὶ 'Ασκέρης τῆς Ρωμυλλίας, ἦν ἀσθενὴς, καὶ δὲν ἠδυνήθε νὰ μνταβῇ εἰς τὴν σ-νέλευσιν, ὑπέγραψε δ' ἀντ' αὐτοῦ ὁ πρῶτος ἰατρός. Συνεχώνησαν δὲ ὅπως ἡ σφραγὶς τοῦ ἐφενδου τούτου καὶ ἡ τοῦ ἀρχιφύλακος ἐπιτιθῶσι βραδύτερον παρὰ τοῖς ὀνόμασιν αὐτῶν.

'Ενῷ ἐξετελεῖτο ἡ διατύπωσις αὕτη, ἀρέθη ἐλευθέρα ἡ συνδιάλεξις ὡς ὁ χαλινὸς τοῦ ἵππου. Τὰ ὠρελήματα ἅπερ αἱ στρατιωτικαὶ γνώσεις χορηγοῦσιν εἰς στρατόν τινα ἤγουν τ' ἀντικείμενα τῶν συνδιαλέξεων. Οἱ ἀγάδες τοῦ 'Οδζιακίου διηγοῦντο τὰ πολυάριθμα παραδείγματα τῶν καταστροφῶν τῶν προξενηθεισῶν ὡς ἐκ τῆς ἀπειθαρχίας τῶν στρατιωτῶν· κατεδείκνυον τὴν ἀφήγησιν τῆς ἐκμαθήσεως, καὶ ἐξήγειρον τὸν πόθον διὰ πραγμάτων καὶ ἐλλόγων ἀποδείξεων. 'Αφ' ἑτέρου, σεβάσμιοι ἄνδρες ἀφηγοῦντο θαυμάσια γεγονότα κατάλληλα ὅπως ἐμπνεύσωσιν εἰς τοὺς Μωσουλμάνους τὴν διὰ τὸ μέλλον πεποίθησιν.

Ὁ μέγας βεζύρης ἐπέδωκεν εἰς τὸν ἀρχειοφύλακα τὸν ὁπὸ τοῦ Σεϊχ-οὐλ-'Ισλὰμ ἀναγνωσθέντα φετβᾶν· τὴν διάταξιν, εἰς τὸν ἀγᾶν τῶν Γενιτσάρων, καὶ εἰς ἐμὲ, τὸ πρακτικὸν τῆς

(α) Ναχὶ-ἐλ-ἐπρὰρ (ἀρχηγὸς πάντων τῶν λεγομένων ἀπογόνων τοῦ Μωάμεθ καὶ φερόντων τὸ πράσινον καβούκιον.

ὑποχρεώσεως. Διάταξις δὲ τῶν καθ' ἡμᾶς Κωνσταντινουπόλεως, τοὺς μουλλάδες, τοὺς καθηγητὰς καὶ τοὺς σεΐχας, ἵνα μετενδῶσι πάραυτα, φέροντες φερετζὲν (εἶδος ἐνδύματος) καὶ ὀρτᾶ-καυὶ (εἶδος πίλου), εἰς τὸ μέγαρον τοῦ ἀγᾶ τῶν Γενιτσάρων, ὅπου αὐτὸς ὁ ἀγᾶς καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ ἔμελλον νὰ συνοδεύσωσιν αὐτούς, καὶ ὅπου θὰ ἐγίνετο ἡ ἀνάγνωσις τῶν πρώτων ἐγγράφων πρὸς ὅλους τοὺς ἄλλους ἀξιωματικοὺς καὶ ὑπαξιωματικούς, καὶ ὑπογράψωσι τὸ ταλευταῖον, ἀπαντήσας εἰς τὸν ἀγᾶν ὅπως πληροφορήσῃ αὐτὸν περὶ τῆς ὑπογραφῆς τῆς ὑποχρεώσεως διὰ συντόμου ἐκθέσεως, καὶ παραγγείλῃ τοὺς οὐλεμάδες ἵνα ἐπανέλθωσιν ἔπειτα ὅπως εὕρωσιν αὐτὸν εἰς τὸ μέγαρον τοῦ Σεϊχ-οὐλ-Ἰσλὰμ, ὅπου ἔμελλε νὰ ἀναμείνῃ αὐτοὺς μετὰ τῶν Βεζυρῶν καὶ ῥοζικλίων τῆς Πύλης.

Πάραυτα ἐξῆλθον οἱ οὐλεμάδες, ἀναβάντες ἐπὶ ἵππων πλουσίως σεσαγμένων τῶν ὑπουργῶν τῆς Κυβερνήσεως. καὶ διηυθύνθησαν ἐν πομπῇ πρὸς τὸ μέγαρον τοῦ ἀγᾶ τῶν Γενιτσάρων. Ἀχίππευσαν δ' ἐνώπιον τοῦ κιοσκίου τοῦ Τεκελῆ, καὶ, μετὰ βραχεῖαν ἀνάπαυσιν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ, ἐτοποθετήθησαν ἐπὶ τοῦ διαδρόμου τοῦ κειμένου ἐκτὸς τοῦ κιοσκίου, ἐν τῷ μέσῳ πολυαρίθμου συνελεύσεως συγκειμένης ἐκ τῶν γραμματέων μετὰ τοῦ ἐκατῶν ἀρχηγοῦ, Ἀτᾶ-Βέη, γενικοῦ γραμματέως, τῶν ἀγάδων τοῦ κύκλου (γενικῶν ἀξιωματικῶν), τῶν σολάκ-μπασίδων (συνταγματαρχῶν τῆς φρουρᾶς), τῶν λοχαγῶν τῶν βουλευκίων καὶ τῶν δζεμααάτ, τῶν διευθυντῶν τῶν στρατώνων, τῶν ὀδᾶ-μπασίδων (ὑπολοχαγῶν), τῶν οὐστάδων (ἀρχιμαγείρων), καὶ ἁπάντων τῶν γνωστῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα ἐσκὶ (ἀρχαῖοι), καὶ τῶν χασεκὶ-ὀτυυραγὶ (ἀποστράτων ὑπαξιωματικῶν).

Κατ' ἀρχὰς ὁ ἀρχειοφύλαξ ἀνέγνω ὀρθίως τὴν ἀπόφασιν τοῦ σώματος τῶν νομομαθῶν. Ἐγὼ δ' ἀνέγνων κατόπιν τὸ πρακτικὸν τῆς ὑποχρεώσεως. Ἐπὶ τέλους εἷς τῶν γραμματέων τοῦ Οδ Ζακίου ἐπεφορτίσθη ὑπὸ τοῦ ἀγᾶ ὅπως ἀναγνῷ τὴν διά-

ταξιν. 'Ο ἐφένδης οὗτος ἔσπευσεν ἵνα ὑπακούσῃ ἀλλὰ, ἐξ ἀμαθείας ἀληθοῦς ἡ προσποιητῆς, ἤρξατο ἵνα διαστρέφῃ τὰς λέξεις καὶ ἀλλιοῖ τὴν ἔννοιαν τῶν φράσεων. 'Ο δ' ἀγᾶς, δυσαρεστηθεὶς διὰ τὴν αὐθάδειάν του ταύτην ἐπανέλαβε τὴν διάταξιν, τὴν ἐνεχείρισιν εἰς ἐμὲ, καὶ μοὶ εἶπεν· « Ἀνάγνωθι προσέτι καὶ τοῦτο τὸ ἔγγραφον. »

'Επεκαλέσθην ἐνδομύχως τὰς ψυχὰς τῶν ἁγίων Μουσουλμάνων, καὶ κατέδειξα τὸν ζῆλόν μου διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῆς θρησκείας καὶ τοῦ Κράτους, ποιήσας τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ὡραίας ἐκείνης διαταξεως διὰ φωνῆς τοσοῦτον ὑψηλῆς καὶ καταληπτῆς, ὥστε αὐτὴ ἠδύνατο ν' ἀκούηται καὶ παρ' αὐτῶν τῶν κατοίκων τοῦ ἄλλου κόσμου.

Πολλοὶ καθηγηταὶ (μουδηρίς) ὡμίλησαν ἀλληλοδιαδόχως περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς πειθαρχίας καὶ τῆς γνώσεως τῆς στρατιωτικῆς τέχνης. Μετὰ τὰς προσλαλιὰς ταύτας, ἔλαβε τὸν λόγον ὁ ἀγᾶς· « Ὁ φετβᾶς τοῦ ὁποίου ἠκούσατε ἤδη, εἶπεν, ἔκφρασις τοῦ ὁμοθύμου αἰσθήματος τῶν οὐλεμάδων, ἐπιβάλλει ἡμῖν τὴν ὑπογρέωσιν τοῦ ἀποκτῆσαι τὴν ἐκμάθησιν. 'Ο Σουλτάνος, ὁ ἡμέτερος γενναῖος κύριος, διατάσσει ἡμῖν τοῦτο. 'Απαντήσατε. Τὸ γνωστοποιῆσαι πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, δι' ἐκθέσεως, τὴν ὑποχρέωσιν ἣν θέλετε ἀναδεχθῆ ἐπὶ τούτῳ, ἔσεται δι' ἐμὲ καθῆκον ἔντιμον. »

'Ο ἀγᾶς ἐπανέλαβε πολλάκις πρὸς τοὺς παρεστῶτας τὴν πρόσκλησιν ν' ἀπαντήσωσιν. 'Επὶ τέλους οἱ ἀρχηγοὶ τῶν λόχων, οἵτινες ἦσαν εἰς τὴν πρώτην τάξιν, καὶ τινες ἀρχαῖοι τοῦ 'Οδζιακίου, εἶπον· « Θέλομεν ὑπακούσει εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ σουλτάνου. » Πάντα ἠκολούθησαν τὸ παράδειγμα τοῦτο καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ διεκήρυξαν ὅτι ἦσαν ἕτοιμοι νὰ ὑπακούσωσι. Τότε ὁ Σεὶχ-'Αχμὲτ-ἐφένδης ἀπήγγειλε δέησιν, οἱ οὐλεμάδες καὶ ὁ ἀγᾶς εἰσῆλθον εἰς τὸ κιόσκιον τοῦ Τσελὲ, καὶ ἐγὼ ἀπεστάλην εἰς τὸν θάλαμον τοῦ κουλ-κιαγιασῆ ὅπως ἐπιτεθῶσιν εἰς τὸ πρακτικὸν τῆς ὑποχρεώσεως

αἱ ὑπογραφαὶ καὶ αἱ σφραγῖδες. « Θέλομεν ἐπισφραγίσει τὸ πρακτικὸν τοῦτο διὰ τοῦ ἡμετέρου αἵματος, » ἔλεγον οἱ πλεῖστοι ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν. Τοιοῦτον ἦν τὸ ζώπηρον καὶ ἡ γενικὴ σπουδὴ ὅπως ὑπογράψωσιν, ὥστε ἐκεῖνοι οἵτινες δὲν εἶχον ποσῶς σφραγῖδας ἔτρεχον παρὰ τοῖς σφραγιδοχαράκταις νὰ λάβωσι τοιαύτας ἀμέσως. Ἔσπευδον καθ' ὁμάδας καὶ ἐπὶ τῶν ὀνύχων, τεκμηριοῦντες οὕτω τὰς τῆς ἀπειθαρχίας καὶ ἀταξίας ἕξεις. Ἐὰν δὲν εἶχε παρέλθει ἡ ὥρα, ἐὰν ὁ ἀγὰς δὲν ἐπέσπευδε τὴν ἀποπεράτωσιν, τὸ ὀπίσθεν μέρος τοῦ πρακτικοῦ, τοῦτο ἤθελε καλυφθῆ ὑπὸ τῆς μελάνης τῶν σφραγίδων, καὶ ἤθελέ τις ἰδεῖ τὸν ῥόδινον τούτου κάλυκα, τὸν ἀρτίως ἀναφυέντα ἐν τῷ κήπῳ τοῦ νόμου, ὁλοσχερῶς μαρανθέντα καὶ ἀποφυλλισθέντα.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑπογραφῶν καὶ σφραγίδων ἀνέβαινεν εἰς διακοσίας ὀκτώ.

Ἰδοὺ δ' οἱοῖον ἦν τὸ κείμενον τοῦ πρακτικοῦ τῆς ὑποχρεώσεως,

« Πολεμήσατε πάντας τοὺς ἀπίστους ὡς αὐτοὶ οἱ ἴδιοι πολεμοῦσιν ὑμᾶς, » εἶπε τὸ Κοράνιον. Οἱ λόγοι οὗτοι διαχαράττουσι πρὸς πάντας τοὺς ἀληθεῖς μουσουλμάνους τὸ καθῆκον τοῦ ποιῆσαι διηνεκῆ πόλεμον κατὰ τῶν πολυθεϊστῶν, κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως (τῆς μουσουλμανικῆς). Ἀλλὰ πρὸς τὸ ποιεῖν τὸν πόλεμον, δέον τις νὰ ᾖ κάτοχος τῶν στοιχείων τῆς δυνάμεως, τῶν μέσων τῆς προσβολῆς καὶ τῆς ἀμύνης. Ἡ δὲ γνῶσις τῶν στοιχείων τούτων καὶ τῶν μέσων εἶναι τέχνη ἥτις ἀπαιτεῖ, ὡς ὅλαι αἱ ἄλλαι, σπουδὴν καὶ πρᾶξιν. Οὕτω δ' ἡ ἐκμάθησις καθίσταται ἰσχύς· Ὁ παραγγέλλων ἡμᾶς τὸν ἱερὸν πόλεμον νόμος περιέχει λοιπὸν ὑπονοουμένως τὴν ἐντολὴν τῆς ἀποκτήσεως τῆς στρατιωτικῆς ἐπιστήμης.

« Αὐτὸς ὁ Προφήτης ἔδωκεν ἡμῖν τὸ παράδειγμα· Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ οἱ Κορεϊσσῖται εἰδωλολάτραι ἐποίουν χρη-

σιν τοῦ τόξου καὶ τοῦ ξίφους. Ὁ Μωάμεθ, ὅπως πολεμήσῃ τοὺς ἐχθροὺς διὰ τῶν ἰδίων ὅπλων, παρήγγελλε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἵνα ἐξασκῶνται εἰς τὸ φέρειν τὸ ξίφος, καὶ πρὸ πάντων εἰς τὴν τοξοβολήν, τῆς ὁποίας ἐπαήνατο τὸν ἔπαινον διὰ τοῦ λόγου τούτου: « Οὐδὲν ὅπλον ὡς τὸ τόξον προσφέρει καλλιτέρας ὑπηρεσίας. » Ἐπίσης ἐπεδοκίμαζε τ' ἀνθρωποδρόμια, τὰ ἱπποδρόμια, τὰ καμηλοδρόμια, διότι ἡ ἐνεργητικό της καὶ ἡ ταχύτης ἂς ἀναπτύσσουσι δύνανται νὰ ὠσι μεγάλης ὠφελείας εἰς τὸν πόλεμον. Καίτοι ταῦτα εἰσὶ παίγνια τῆς τύχης πρόξεα στοιχημάτων, ἐνεθάρρυνε τὰς ἐξασκήσεις ταύτας καὶ εἶπε: « Τὰ μόνα παίγνια τῶν ἀνθρώπων ἐν οἷς » περίστανται οἱ ἄγγελοι, ὑπάρχουσιν ἡ τοξοβολὴ καὶ τὰ » στάδια.

Ἀναγινώσκομεν εἰς τὸ Κοράνιον· « Μεταχηρίσθητε κατὰ » τῶν ὑμετέρων ἐχθρῶν ὅλα ὅσα δύνασθε ἵνα προμηθευτῆτε » μέσα· » καὶ ἀλλαχόσι· « Μουσουλμάνοι, μάχεσθε στερρῷ » τῷ ποδί . . . ,ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ μαχομένους, » τασσομένους κατὰ τάγματα ὅμοια πρὸς ἀκράδαντα οἰκο» δομήματα. » Αἱ περίοδοι αὗται δεικνύουσιν ἡμῖν ὅτι οἱ Μουσουλμάνοι ὀφείλουσι νὰ ὦσι κάτοχοι τῶν στρατιωτικῶν γνώσεων ὅπως παλαίωσι δι' ἴσων ὅπλων κατὰ τῶν ἑαυτῶν ἀντιπάλων.

Ἀπὸ πολλοῦ χρόνου οἱ λάτραι τῶν εἰκόνων, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τοῦ νὰ καταβιβάσωσι τὴν μουσουλμανικὴν ἰσχύν, ἠσχολήθησαν ὅπως τελειοποιήσωσιν ἑαυτοὺς ἐν τῇ τέχνῃ τοῦ πολέμου καὶ ἐπινοήσωσι νέα μέσα καταστροφῆς. Τὸ τρομερώτερον τῶν μέσων τούτων, τὴν πυριτόκονιν, ἣν ἐρεύρον κατὰ τὸ ἔτος 40 ἀπὸ τῆς Ἐγίρας, ἐσπεύσαμεν νὰ τὸ παραδεχθῶμεν, ὅπως στρέψωμεν αὐτὸ κατ' αὐτῶν, καὶ οὐδεὶς, ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης, συνέλαβε τὴν ἰδέαν ὅπως μεμφθῇ τοὺς Μουσουλμάνους διὰ τὸ παρὰ τῶν ἀπίστων γενόμενον τοῦτο δάνειον.

» Ἀναγνωρίσαμεν λοιπὸν τὴν ἀνάγκην τὴν ἐπιτάττουσαν

εἰς τοὺς ἀληθεῖς πιστοὺς ἵνα ἐν παντὶ καιρῷ ἐργάζωνται ὅπως ἐθνοποιῶσι μεταξὺ αὐτῶν τὰς εἰς τὴν στρατιωτικὴν τέχνην ἐπιφερομένας νέας τελειοποιήσεις, μετὰ τῆς αὐτῆς προθυμίας μεθ' ἧς προσπαθοῦσιν ἵνα προμηθεύωνται τὰς πρὸς τὸ ζῆν ἀναπαφέκτους προφάς. Ἡ δ' ἀνάγκη αὕτη καθίσταται μᾶλλον καταπίγουσα σήμερον ὁπότε οἱ ἐχθροὶ τοῦ ἰσλαμισμοῦ εἰσὶ συνηνωμένοι διὰ τῶν δεσμῶν στενῆς συμμαχίας, καὶ ἡ ζέουσα ἀνθρακιὰ τῶν μηχανευμάτων αὐτῶν ἐκρίπτει ἐφ' ὅλων τῶν μερῶν τῆς αὐτοκρατορίας πυρποποιστικοὺς σπινθῆρας. Δέον οἱ Μωσουλμάνοι νὰ δυνηθῶσιν ἵνα πολεμήσωσιν αὐτοὺς διὰ τῶν ἰδίων των ὅπλων.

« Κινουμένη ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν θεωριῶν τούτων, ἡ κυβέρνησις θέλει νὰ σχηματίσῃ νέα στρατεύματα λαμβανόμενα ἐκ τοῦ κόλπου τοῦ Οδζιακίου τῶν Γενιτζάρων, ἐκ τοῦ σώματος τούτου ὅπερ ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν μιᾶς διοργανώσεως καταλλήλου εἰς τὰς ἀνάγκας ἄλλης ἐποχῆς δὲν ἐδείκνυεν ἄλλοτε τὸν ἑαυτοῦ ζῆλον διὰ τὴν τῆς θρησκείας ὑπηρεσίαν.

« Οἱ λόχοι τῶν Γενιτζάρων οἱ ἀνήκοντες εἰς τὰς μοῖρας Μπουλούκ καὶ Δζεμμάτ, οἱ κατέχοντες τοὺς σταθμοὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν περιξ, οἱ διατελοῦντες ὑπὸ τὴν εἰδικὴν ἀρχηγίαν τῶν γενικῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῶν λοχαγῶν τῶν φρουρῶν (σολὰκ-μπασίδων)· οἱ λόχοι οἱ ἐπιφορτισμένοι τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ὑύλης (μεγάρου τοῦ μεγάλου βεζύρου) καὶ τοῦ μεγάρου τοῦ ἀγᾶ· οἱ ἔχοντες ἀρχηγοὺς τὸν μέγαν ἐπιστάτην, τὸν ἰμάμην καὶ τὸν θησαυροφύλακα· ὁ 33ος λόχος (τῶν κυνηγῶν) ὁ ἀνήκων εἰς τὴν μοῖραν Σεϊμέν· ὅλοι τέλος οἱ λόχοι, τεσσαράκοντα καὶ εἷς τὸν ἀριθμὸν, οἱ διαμένοντες ἐν τῇ πρωτευούσῃ, θέλουσι χορηγήσει ἕκαστος ἑκατὸν πεντήκοντα ἄνδρας ἱκανοὺς διὰ τὴν ὑπηρεσίαν καὶ γνωστῆς καταγωγῆς, οἵτινες θέλουσι καταταχθῆ ὡς ἐσκενδζίδες καὶ διοργανισθῆ τακτικῶς. Θέλουσι δὲ ἀπαρτίσει ἓν σῶμα ἐξ ἑπτὰ χιλιάδων καὶ πεντακοσίων ἀνδρῶν, προωρισμένων νὰ ὦσιν ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ τοῦ στρατοῦ. Θέλουσιν ἔπειτα

θῇ καὶ πειθαρχηθῇ κατὰ τοὺς ὅρους τῆς διατάξεως, πάντοτε ὄντες πλήρεις καὶ ἕτοιμοι πρὸς ἐκστρατείαν.

« Πρὶν ληφθῇ τὸ σχέδιον τοῦτο, ἡ κυβέρνησις ὑπέβαλεν εἰς τὸν ἔνδοξον ἀρχηγὸν τῶν ἐρμηνευτῶν τῆς θρησκείας τὰ ἀκόλουθα ζητήματα·

» Ἐν πολέμῳ μετὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως, οἱ μουσουλμάνοι ὅπως ἐπιτύχωσι τὴν νίκην, δύνανται νὰ ποιῶσι χρῆσιν τῶν αὐτῶν ὅπλων οἷων καὶ οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν, νὰ παραδέχωνται τὸ πειθαρχικὸν σύστημα αὐτῶν, τὴν τακτικὴν, ὅλας τὰς τελειοποιήσεις τῆς στρατιωτικῆς τέχνης αὐτῶν; Δὲν εἶναι μάλιστα καθῆκον ὑποδεικνύμενον ἐκ τῆς περιόδου ταύτης τοῦ Κορανίου· « Μεταχειρίσθητε κατ' αὐτῶν πάντα ὅπλα » ἂν δύνησθε νὰ προμηθευθῆτε μέσως; » Ὁ μουφτῆς ἀπήντησε· « Ναί, τοῦτο εἶναι καθῆκον. »

« Ἡ γνῶσις τῆς στρατιωτικῆς τέχνης δὲν ἀποκτᾶται εἰμὴ διὰ τῆς σπουδῆς καὶ τῆς πράξεως. Ὁ Σουλτάνος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐντέλληται εἰς τὰ μουσουλμανικὰ στρατεύματα ἀπάσης τὰς ἀσκήσεις αἵτινες δύνανται νὰ παράσχωσιν αὐτοῖς τὴν γνῶσιν ταύτην; »

Ὁ μουφτῆς ἀπήντησε· « Ναί, ἔχει τὸ δικαίωμα. »

« Ὅθεν κατὰ τὰς ἀποφάσεις ταύτας τοῦ σοφοῦ λειτουργοῦ τῆς θρησκείας ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης, ἐχάραξε διὰ τῆς ἰδίας χειρός του τὸ αὐτοκρατορικὸν διάταγμα τὸ ἐντελλόμενον τὴν διοργάνωσιν τῶν ἐσκενδζίδων. Ἔμπλεοι σεβασμοῦ διὰ τὴν ὑψηλὴν ταύτην διατροφὴν τοῦ μονάρχου ὅστις ἐστὶν ἐπὶ γῆς ἡ σκιὰ τοῦ Θεοῦ, πάντες οἱ ἀξιωματικοὶ τῶν Γενιτζάρων διεκήρυξαν, ἐν τοῖς παρὰ τῷ μουφτῇ καὶ ἐν τῷ μεγάρῳ τοῦ ἀγᾶ γενομένοις συνελεύσεσιν, ὅτι εἰσὶν ἕτοιμοι ὅπως συντελέσωσιν εἰς τὸν σχηματισμὸν τοῦ νέου σώματος, ὅτι θέλουσιν ὑποβληθῆ εἰς ὅλους τοὺς ὅρους τῆς διατάξεως. Ἀνέλαβον δὲ ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον τὴν ὑπογρίωσιν ταύτην μετὰ σταθερᾶς καὶ εἰλικρινοῦς προθέσεως τοῦ ἐκπληρῶσαι

αὐτήν. Ἡ κυβέρνησις δὲν ἔχει ἄλλον σκοπὸν εἰμὴ τῇ βοηθείᾳ τοῦ Θεοῦ, ν' ἀποδώσῃ εἰς τὴν ὀθωμανικὴν μοναρχίαν τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς λαμπηδόνα, καὶ εἰς τὴν θρησκείαν ὅλην αὐτῆς τὴν περιλαμπήν. Οἱ ἀξιωματικοὶ τῶν Γενιτζάρων, συγκοινωνοῦντες εἰς τὸν εὐσεβῆ καὶ εὐγενῆ τοῦτον σκοπὸν, ὑποχρεοῦνται ἵνα συνδράμωσι τὸν σουλτάνον μετ' ἀφοσιώσεως, ὅπως ἐργασθῇ διὰ τὰ πρὸς ἐκδίκησιν τῶν ἐχθρῶν τοῦ Κράτους μέσα. Μαρτύρονται δὲ διὰ τὴν ἑαυτῶν ὑπόσχεσιν τὸν Θεὸν καὶ τὸν Προφήτην.

« Ὅπως δὲ τοῦ λοιποῦ ἡ ὑποχρέωσις αὕτη κατασταθῇ δι' ἅπαντας κανὼν διαγωγῆς ἀμεταβλήτου, περιεβλήθη διὰ τῆς ἐπικυρώσεως τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος, γεγραμμένης διὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς χειρὸς ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ παρόντος πρακτικοῦ. Κάτωπι δ' ἐτέθησαν αἱ σφραγῖδες καὶ ὑπογραφαὶ τοῦ μεγάλου βεζύρου, τοῦ μουφτῆ, τῶν ἄλλων βεζυρῶν τῶν παρόντων ἐν τῇ συνελεύσει, τῶν οὐλεμάδων, τῶν ῥιδζιαλίων τῆς Υ. Πύλης καὶ ὅλων τῶν ἀξιωματικῶν τῶν Γενιτζάρων.

« Αἱ νόμιμοι διατυπώσεις συνεπληρώθησαν διὰ τῆς ἀναγραφῆς τοῦ πρακτικοῦ.

» Κύριε, μὴ ἐπιτρέψῃς ἵνα αἱ καρδίαι ἡμῶν ἀποκλίνωσι τῆς ὁδοῦ ἣν ὑπέδειξας αὐταῖς! Κατάπεμψον ὑφ' ἡμῶν τὸ ἔλεός σου, ὕψιστι χορηγέτα τῶν χαρίτων! »

Τῇ 21 Σεβὰλ, ἔτος 1241 (16]28 Μαΐου 1826).

Ὁπότε ἐπερατώθη ἡ ἐπίδοσι τῶν σφραγίδων καὶ τῶν ὑπογραφῶν, ὁ ἀγᾶς ἔσπευσεν ἵνα συντάξῃ ἔκθεσιν πρὸς τὸν μέγαν βεζύρην ὅπως πληροφορήσῃ αὐτὸν περὶ τούτου, καὶ ἡ συνοδία τῶν οὐλεμάδων ἐπανέκαμψεν εἰς τὸ μέγαρον τοῦ μουφτῆ. Ἐνεχείρισαν δὲ ἐνώπιον τῆς συνελεύσεως, εἰς τὸν μέγαν βεζύρην, τὸ πρακτικὸν τῆς ὑποχρεώσεως καὶ τὴν ἔκθεσιν τοῦ ἀγᾶ· τὰ δὲ δύω ταῦτα ἔγγραφα μετὰ ταῦ φιτβᾶ τοῦ ἐμιτρέποντος τὰς ἀσκήσεις καὶ μεθ' ἑτέρου φετβᾶ παρασκευασθέντος ἐν συνελεύσει, ὅπως κηρυχθῶσιν ἄξιοι αὐστη-

φᾶς τιμωρίας οἱ μέλλοντες νὰ ἐκφράσωσι κακοβούλους λόγους, ἀπεστάλησαν πάραυτα πρὸς τὴν Α. Μεγαλειότητα μεθ' ὑπομνήματός τινος συνταχθέντος, ἐν ὀνόματι τοῦ μεγάλου βεζύρου, ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ γραφείου (ἀμεδζί) Ἀκὶφ ἐφένδου.

Περαιωθεισῶν τότε τῶν ἐργασιῶν τῆς συνελεύσεως, διελύθη ἡ συνεδρίασις. Οἱ δὲ πιστὰ θεράποντες τῆς κυβερνήσεως ἐπανῆλθον οἴκαδε πρὸς τὸ ἑσπέρας ἔχοντες τὴν καρδίαν ἔμπλεων χαρᾶς καὶ ἐλπίδος, ἀναπέμποντες εὐχὰς ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τῆς σχεδιασθείσης ὀργανώσεως.

Τῇ ἐπαύριον ὁ σουλτάνος ἔγραψε διὰ τῶν φράσεων τούτων τὴν ἐπικύρωσίν του ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ πρακτικοῦ τῆς ὑποχρεώσεως·

« Τὸ ἐκπληρῶσαι ἀκριβῶς τὰ καθήκοντα τὰ χαραττόμενα ὑπὸ τοῦ παρόντος πρακτικοῦ τοῦ συνφδοντος μετὰ τοῦ ἡμετέρου ἱεροῦ νόμου, ὑπάρχει θρησκευτικὴ ὑποχρέωσις διά τε τοὺς ὑπογράψαντας καὶ δι' ὅλους τοὺς ἀληθεῖς Μουσουλμάνους· τὸ δὲ παρεκτραπῆναι ταύτης ὑπάρχει ἔγκλημα· τὸ ἔγγραφον τοῦτο θέλει ἀναγραφῆ ἐν τοῖς βιβλίοις τοῦ δικαστηρίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἓν ἀντίγραφον θέλει φυλαχθῆ ἐν τοῖς γραφείοις τοῦ ἡμετέρου αὐτοκρατορικοῦ Διβανίου. »

Κατόπιν τὸ πρακτικὸν τοῦτο ἀντεγράφη ἐν ἐπιτηδὲς βιβλίῳ, καὶ τὸ πρωτότυπον κατετέθη ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ ἀρχαίου « Μπεζεστέν. »

Τὴν αὐτὴν δ' ἰδίαν ἡμέραν ἤρξαντο νὰ ἐγγράφωσιν, ἐν τῷ μεγάρῳ τοῦ ἀγᾶ, τὰ ὀνόματα τῶν κατατασσομένων ὡς ἐσκενδζίδων Γενιτζάρων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Θεωρίαι περὶ τῆς νομιμότητος καὶ χρησιμότητος τοῦ νέου διοργανισμοῦ.

—ο—

Καίτοι ὑπάρχει ἐκ τῶν ὑποχρεώσεων τῶν κεχαραγμένων τῷ ἱστορικῷ διὰ τοῦ παραδείγματος τῶν προηγουμένων χρονογράφων τὸ πραγματεύεσθαι περὶ τοῦ ζητήματος, τῆς θρησκευτικῆς νομιμότητος καὶ τῆς ὑλικῆς χρησιμότητος τῶν στρατιωτικῶν ἀσκήσεων· καίτοι τὸ ἔργον τοῦτο ὑπερχει ἄλλως ὑπεράνω τῶν ἀσθενῶν μου γνώσεων· οὐχ ἧττον, ὅπως κλείσω τὴν πύλην τῆς κριτικῆς, ὅπως καταδίξω πρὸς τοὺς ἀραθεῖς ἀνθρώπους, πρὸς περιωρισμένους ἐγκεφάλους, ὅτι αἱ προσβολαὶ αὐτῶν κατὰ τῆς ἐπιστήμης ὑπάρχουσι βλασφημίαι κατὰ τῆς καλαισθησίας καὶ τοῦ νόμου, μέλλω ν' ἀφήσω ἐλεύθερον τὸν χαλινὸν εἰς τὸν κάλαμόν μου (αλεμ), καὶ ν' ἀφήσω ὅπως ἀποπλανηθῇ ἐπί τινας στιγμὰς ὁ μικρός μου μελανείμων ἐν τῷ πεδίῳ τῶν παρατηρήσεων.

Αἱ τέως μνησθεῖσαι περίοδοι τοῦ Κορανίου: « Μεταχειρίσθητε κατὰ τῶν ἐχθρῶν ὑμῶν πάντα ὅσα δύνασθε νὰ προμηθευθῆτε μέσα· πολεμήσατε τοὺς ἀπίστους ὡς αὐτοὶ πολεμοῦσιν ὑμᾶς· ὑπακούσατε εἰς τὸν Θεὸν, εἰς τὸν Προφήτην καὶ εἰς τοὺς ὑμετέρους ἀρχηγούς· ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ μαχομένους τεταγμένους κατὰ τάξεις ὡ

Ὅμοιοι πρὸς οἰκοδομήματα ἀκράδαντα », ἀπ δεικνύουσιν ἀριδήλως πρὸς τοὺς πιστοὺς ὅτι ἡ θρησκεία οὐ μόνον ἐπιτρέπει τοῖς Μουσουλμάνοις τὸ παραδέχεσθαι τὴν εὐ ωπαϊκὴν τακτικὴν καὶ πειθαρχίκν, ἀλλ' ἐπιβάλλει μάλιστα αὐτοῖς τὸ καθῆκον.

Ἀναφέρεται ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μωάμεθ δὲν εἶχον ἰδεῖ εἰσέτι χιλιάδας ἀνδρῶν εὐπειθῶν εἰς τὴν φωνὴν ἑνὸς μόνου, νὰ βαδίζωσι, νὰ σταματῶσι, νὰ στρέφωνται ὁμοῦ δεξιᾷ ἢ ἀριστερᾷ ἐπὶ τῷ ἐλαχίστῳ νεύματι, νὰ πυροβολῶσι κατὰ γραμμὴν ἢ κατ' οὐλαμοὺς· λέγεται οὐδὲν παρόμοιον πρὸς τὸ σύστημα τοῦτο ὑπῆρχε, καὶ ὅτι ὁ προφήτης δὲν ἠδυνήθη νὰ λάβῃ τὴν ἰδέαν ὅπως συστήσῃ αὐτό. Τῇ ἀληθείᾳ, τὸ σύστημα τοῦτο εἶναι δημιούργημα μεταγενέστερον, ἀλλ' ὁ Μωάμεθ παρέδωκεν ἡμῖν τὸ παράδειγμα ἀναλόγου μιμήσεως. Οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ, οἱ Κορεῖσίται εἰδωλολάτραι, ἐμάχοντο κατά τινας κανόνας· ἐσχημάτιζον τὰ ἑαυτῶν στρατεύματα εἰς τάξεις κατὰ γραμμὴν, κατὰ δεξιὰν πτέρυγα, κατ' ἀριστερὰν, ἐμπροσθοφυλακὴν καὶ ὀπισθοφυλακήν. Οἱ ἀρχηγοὶ ἵσταντο ἐν τῷ μέσῳ. Ὁ Προφήτης δὲν ἐδίστασεν ὅπως παραδεχθῇ ὅλας ταύτας τὰς διαταξεις. Ἡ ἱστορία αὐτοῦ μαρτυρεῖ τοῦτο.

Ἐν τῷ κώδικι τοῦ ἰσλαμισμοῦ (σιερ ἀτ-ἰλ-ἰσλάμ), ἐν τῷ κεφαλαίῳ περὶ τοῦ ἱεροῦ πολέμου ἀναφέρεται. « Ὁ μουσουλμάνος στρατιώτης ὀφείλει νὰ ἵσταται εἰς τὴν ἑαυτοῦ ταξιν, » καὶ προσεκτικὸς, ὡς ἄνθρωπος ἐν προσευχῇ, ἕτοιμος ὅπως » ἐκτελέσῃ τὴν διαταγὴν τοῦ ἀρχηγοῦ του, νὰ παρακολουθῇ » πάντα τὰ κινήματα αὐτοῦ ὡς ὁ πιστὸς ἐν τῷ τεμένει παρακολουθεῖ τὰ τοῦ ἰδίου του ἰμάμου ». Ὁ νέος λοιπὸν διοργανισμὸς δὲν σκοπεῖ ἵνα χορηγήσῃ ἀκριβῶς εἰς τὰ ὀθωμανικὰ στρατεύματα τὴν πειθαρχίαν καὶ τὴν ὑποταγήν;

Λόγοι τοῦ Μωαμεθ, τοῦ Αμπουμπέκρ, τοῦ Ὁμὰρ, καθιέρωσαν τὸ ἀξίωμα τοῦ πολεμεῖν τὸν ἐχθρὸν διὰ τῶν ἰδίων

ὅπλων. Ἡ ἀνάγκη τῶν στρατιωτικῶν ἀσκήσεων δὲν εἶναι συνέπεια τοῦ παραγγέλματος τούτου; Ὁ Προφήτης εἶπε προσέτι: «Ἀσκήθητε εἰς τὴν σκοποβολὴν καὶ τὴν ἱππηλασίαν· εἰς τὴν σκοποβολὴν πρὸ πάντων, πρότερημα ὅπερ ἀγαπῶ κατὰ προτίμησιν ἐξαιρέτως· ὁ παραμελῶν τοῦτο ἢ λησμονῶν, ἀφοῦ γείνῃ κάτοχος αὐτοῦ, εἶναι ἀχάριστος πρὸς τὸν Θεόν». Σταθμισάτω τις τὴν ἔννοιαν τῶν λόγων τούτων, κατανοησάτω τὴν βαρύτητα καὶ θέλει ἀναγνωρίσει ὅτι αἱ ἀσκήσεις, ἀντὶ τοῦ νὰ προσβάλωσι κατ' οὐδὲν τὴν θρησκείαν, εἰσὶ πρᾶξις καλῶς ἐννοουμένης εὐσεβείας.

Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, οἱ ἄνθρωποι γνωρίζουσι δύω τρόπους τοῦ πολεμεῖν, καθ' ὁμάδας ἢ τάγματα τεταγμένα κατὰ γραμμήν, ἢ διὰ στρατῶν ἀτάκτων μαχομένων μονομερῶς. Ὁ πρῶτος ἦν τῶν Ῥωμαίων, τῶν Ἑλλήνων, τῶν Περσῶν· ὁ δὲ δεύτερος, τῶν Ἀράβων καὶ τῶν Βερβέρων. Εἷς στρατὸς τεταγμένος κατὰ γραμμὴν ἔχει πάντοτε ἀναμφίστον πλεονέκτημα ἐπὶ τῶν ὁμάδων αἵτινες ποτῶς δὲν ἐνεργοῦσιν ὁμοῦ. Ἐσχηματισμένος κατὰ γραμμὰς ὁμοίας πρὸς τὰς τῶν πιστῶν ἐν ταῖς προσευχαῖς εἰς τὸν ναὸν, προχωρεῖ ὡς ὀγκώδες κῦμα, καὶ κατεθραύει τὸν ἐχθρὸν διὰ τῆς κατ' ὄγκον ἰσχυρᾶς πτώσεώς του, ἢ ὅμοιος πρὸς ἑδραῖον τεῖχος, ἀντιτάσσει κατὰ τῶν προσβολῶν μέτωπον ὅπερ οὐδὲν δύναται νὰ καταχειρίσῃ. Πρὸ τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, οἱ Ἄραβες δὲν ἐγνώριζον εἰμὴ νὰ μάχωνται μονομερῶς· οἱ πόλεμοι αὐτῶν δὲν ἦσαν παρὰ μονομαχίαι μεταξὺ πλήθους ἀνθρώπων. Μετὰ τὸν Μωάμεθ οἱ Μουσουλμάνοι παρεδέχθησαν τὸ σύστημα καθ' ὁμάδας. Οἱ στρατοὶ τῶν καλιφῶν καὶ τῶν πρώτων ὀθωμανῶν σουλτάνων ἦσαν στρατοὶ ὠργανισμένοι τακτικῶς, ἀλλ' οὐχὶ μετὰ τῆς τελειοποιήσεως τῆς νεωτέρας τέχνης. Τὸ τότε σύστημα, καίτοι ἐλλιπὲς, ἤρκει διὰ τοὺς ὀθωμανικοὺς στρατοὺς, διότι οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν δὲν ἦσαν πλέον αὐτῶν προκεχωρημένοι ἐν τῇ ἐπιστήμῃ.

Ἐφ' ὅσον δὲν ἐγνώριζον τὴν χρῆσιν τῆς λόγχης, τοῦ ξίφους, τοῦ τόξου. οἱ μωαμεθανοὶ, ἐπιτήδειοι ὅπως μεταχειρίζονται τὰ ὅπλα ταῦτα, ὑπερίσχυσαν κατὰ τῶν ἑαυτῶν ἐχθρῶν, τὸ ἔθνος ἦν ἔνδοξον καὶ ἐπίφοβον. Οἱ ἄπιστοι, κατατετρομαγμένοι ἐκ τῆς ὀθωμανικῆς ἰσχύος καὶ τῶν ἰδίων πολυαρίθμων καταστροφῶν, ἐζήτησαν φάρμακόν τι πρὸς θεραπείαν τῶν ἑαυτῶν τραυμάτων. Τὸ ἐφευρετικὸν αὐτῶν πνεῦμα κατ' ἀρχὰς ἐπενόησε τὰ διὰ πυρὸς ὅπλα· ἀλλὰ τῶν τρομερῶν τούτων ὀργάνων τοῦ θανάτου μὴ προσφερόντων αὐτοῖς ἢ λίαν ἀσθενῆ μέσον ὅπως ἀντισταθῶσι κατὰ τῆς δριμητικῆς γενναιότητος τῶν Μουσουλμάνων, οἵτινες πάραυτα ὡχειροποίθησαν αὐτὰ, διηύθυναν ὅλας τὰς προσπαθείας τοῦ πνεύματός των πρὸς τὴν ἀνακάλυψιν μέσων ἀμυνθίων ὅπως καταπαύσωσιν ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν στρατιωτῶν των τὸν φόβον τοῦ κινδύνου, ὅπως κλείσωσιν ἐνώπιόν των τὴν ὁδὸν τῆς φυγῆς, ὅπως τοὺς διέσωσιν ἵνα εὕρωσιν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης τὸν θάνατον ἢ τὴν νίκην. Ἐδημιούργησαν τὴν αὐστηρὰν πειθαρχίαν, τὴν σφῆν ταύτην τακτικὴν, αἵτινες σήμερον συγκροτοῦσι τὴν ἑαυτῶν ἰσχύν. Κατέστησαν αὐτὰς νέαν τέχνην δι' ἣν συνέγραψαν ἰδιαιτέρας πραγματείας. Ἡ τέχνη αὕτη ἐλλείπει ὁλοσχερῶς ἤδη ἀπὸ τοῦ ὀθωμανικοῦ ἔθνους· ὅταν δὲ θελήσῃ ἵνα ἐκμάθῃ αὐτὴν, πάραυτα θέλει ὑπερβῆ τὰ ὅρια αὐτῆς, καὶ θέλει κατασταθῆ ὑπέρτερον ὅλων τῶν λαῶν. Διότι εἰς τοὺς μουσουλμανικοὺς στρατοὺς τὴν τακτικὴν, τοὺς ἐλιγμοὺς, τὴν πειθαρχίαν τῶν χριστιανῶν, καὶ αἱ δυνάμεις τῆς Εὐρώπης συνηνωμέναι θέλουσιν ὑποχωρήσει εἰς τὴν τόλμην αὐτῶν βοηθουμένων ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης. Ἡ ἀλήθεια τῆς διαβεβαιώσεως ταύτης οὐδόλως ὑπάρχει ἀμφίβολος διὰ τοὺς μεμαθηκότας στρατιώτας· καὶ, μεταξὺ καὶ αὐτῶν τῶν ἰδίων ἀπίστων, οἱ εὐπιστοι ἄνθρωποι σιωπηλῶς εἰσι σύμφωνοι περὶ τούτου.

Ὡς γνωστὸν, ἐξ ὅλων τῶν διεφόρων ρυλῶν τῶν καλυπτουσῶν τὴν ἐπιφάνειαν τῆς σφαίρας, οὐδεμία παράγει τοσούτους

ἰσχυρὰς πολεμιστὰς καὶ γενναίους παρ' ὅσους εἰς πρεσβεύοντας τὸν Ἰσλαμισμόν. Ἡ γενναιότης καὶ εὐθαρσία εἶσιν οἱ χαρακτῆρες τοῦ ἡμετέρου ἔθνους. Ποσάκις δὲν εἶδον ἐνώπιον τῶν ἀπίστων, Μουσουλμάνον προχωροῦντα μόνον, ξιφήρη, καὶ κραυγάζοντα στεντορείᾳ τῇ φωνῇ « Τίς θέλει ν' ἀναμετρηθῇ μετ' ἐμοῦ; » ἐν τῇ ἀπελπιστικῇ ταύτῃ πληθύϊ τῶν ἐχθρῶν εὑδεὶς εὑρίσκετο τολμῶν ὅπως δεχθῇ τὴν πρόσκλησιν. Γυναικοθήρας τις, ἀναιδὴς ἐλάμβανε τὸ πυροβόλον του καὶ ἔβαλλε μακρόθεν κατὰ τοῦ ἀπτοήτου στρατιώτου.

Οἱ χριστιανοὶ οὐδόλως γνωρίζουσι τὸν θρησκευτικὸν ἐνθουσιασμόν. Αἱ περὶ ἀμοιβῶν, ὑποσχομένων ἐν τῇ ἄλλῃ ζωῇ, ἰδέαι, οὐδόλως συντελοῦσιν αὐτοῖς ὅπως καταφρονήσωσι τὸν θάνατον. Ἡ ἐλπὶς περὶ ὑλικῶν ὠφελειῶν, ἡ ἀπληστία, μόναι αὗται παρακινοῦσιν αὐτοὺς ὅπως ὑπερπηδήσωσι τὸν φόβον τοῦ κινδύνου. Ἀπεναντίας ὅμως, οἱ Μουσουλμάνοι γνωρίζουσιν ὅτι τὸ Κοράνιον ἐξασφαλίζει διὰ τοὺς ἐπιχειροῦντας τὸν ἱερὸν πόλεμον τὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμου τούτου ἢ τὴν θάφνην τοῦ μαρτυρίου καὶ ἄῤῥητον εὐτυχίαν ἐν τῷ οὐρανῷ. Ἡ πεποίθησις αὕτη διπλασιάζει τὸ θάῤῥος αὐτῶν. Μετὰ τῆς ὑπεροχῆς ταύτης ἣν παρέχει αὐτοῖς ἡ πίστις καὶ ἡ φυσικὴ εὐτολμία, ἂν ἀπέκρυον τὰ μέσα ἅπερ παρουσιάζει αὐτοῖς ἡ τέχνη πρὸς ἀπόκτησιν τῆς νίκης, ἤθελον παραβλέψει ἑαυτοὺς, ἤθελον εὑρεθεῖ ἀναίσθητοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Διορισμὸς εἰς τὴν θέσιν ἐπιθεωρητοῦ τῶν ἐσκενδζίδων. Διανομὴ ὅπλων καὶ ἐνδυμάτων πρὸς τοὺς νέους στρατιώτας. Ἔναρξις τῶν ἀσκήσεων.

Κατὰ τὸ 4Β ἄρθρον τῆς συστατικῆς διατάξεως περὶ τοῦ σώματος τῶν ἐσκενδζίδων, ἡ ἐπιθεώρησις τῶν νέων τούτων στρατευμάτων ἀνῆκεν εἰς τὸν γενικὸν γραμματέα τοῦ Ὀδζιακίου τῶν Γενιτζάρων. Ὁ Ἀτταλλὰχ Βέης, κάτοχος τότε τοῦ τίτλου τούτου, ἐκτὸς αὐτοῦ, ἦν ἀντιπρόσωπος τοῦ βεζύρου διοικητοῦ τῆς Ῥωμυλλίας, καὶ τεσσάρων ἢ πέντη ἄλλων πασσάδων τῶν ὁποίων αἱ ὑποθέσεις ὑποχρέουν αὐτὸν εἰς πλεῖστα διαβήματα παρὰ τῇ Υ. Πύλῃ. Ἐπειδὴ δ' αἱ ἀσχολίαι αὗται κακῶς συνεδυάζοντο μετὰ τῶν ἐνεργητικῶν φροντίδων ἃς ἀπῄτουν τοῦ λοιποῦ τὰ καθήκοντα τοῦ γενικοῦ γραμματέως τοῦ Οδζιακίου, ἀφῄρεσαν ἀπ' αὐτοῦ τὴν θέσιν ταύτην ὅπως διορίσωσιν εἰς αὐτὴν τὸν Ιβραχὶμ Σαΐτ ἐφένδην ἐπιστάτην τῶν τελωνείων καὶ τοῦ μαγερείου τοῦ Σουλτάνου

Ὁ δὲ Αττουλλὰχ-Βέης, πρὸς ἀποζημίωσιν διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ κεφαλικοῦ φόρου (Δζιζιὲ μουχασεμπεδζί), στερηθέντος τῆς θέσεως ταύτης τοῦ Αρὶφ-Εφένδου, ἐπιθεωρητοῦ τῶν προμηθειῶν (μουχαμετ ναζιρί).

Ὀλίγαι ἡμέραι ἤρκεσαν πρὸς παρασκευὴν τῶν ὅπλων καὶ τῶν ἐνδυμάτων ἅπερ ἔμελλον νὰ δοθῶσιν εἰς τοὺς ἐσκενδζίδες. Ὁ ἀριθμὸς τῶν στρατολογηθέντων ἀνέβαινεν εἰς περίπου πέντε χιλιάδας. Ἐπεθύμησαν, ὅπως ποιήσωσιν αὐτοῖς τὴν διανομὴν ταύτην μετὰ πομπῆς καὶ μετὰ προκαταρξέως τῶν ἀσκήσεων, ἵνα συναθροίσωσιν αὐτοὺς ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Ἀκουτ-Πασσᾶ, ἀλλ' ἐπὶ τῇ παρατηρήσει τοῦ ἀγᾶ τῶν Γενιτσάρων, ἠρκέσθησαν ὅπως συναθροίσωσιν αὐτοὺς κατὰ μέρη ἐπὶ μιᾶς τῶν πλατειῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Τὴν Δευτέραν 4 τοῦ Ζιλκιτδὶ (13 Μαΐου 1826), ὁ ἀρχιφύλαξ τῶν φετβάδων, οἱ μολλάδες, οἱ Χοτζιάδες καὶ οἱ σεΐχαι, οἵτινες εἶχον λάβει μέρος ἐν τῇ παρὰ τῷ μουφτῇ γενομένῃ γενικῇ συνελεύσει, ὁ ἀγᾶς τῶν Γενιτσάρων, Δζελαλεδδὶν, ὁ νέος γενικὸς γραμματεύς, ἐπιθεωρητὴς τῶν Εσκενδζίδων, Σεΐπ-Εφένδης, καὶ πάντες οἱ κυριώτεροι ἀξιωματικοὶ τοῦ σώματος μετέβησαν εἰς Ἐτ-Μεϊδὰν, ὅπου εἶχον μεταφέρει ἀριθμόν τινα στρατιωτῶν νεωστὶ ἐγγεγραμμένων, περίπου τέσσαρες ἢ πέντε ἄνδρας ἐξ ἑκάστου παρὰ τῶν πεντήκοντα καὶ ἑνὸς λόχων. Οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ οὐλεμάδες ἐνεπιέσαντο ἀπὸ κοινοῦ τὴν δέησιν τῆς μεσημβρίας, καὶ κατόπιν διένειμαν τὰ ὅπλα καὶ τὰ ἐνδύματα.

Προσεκλήθησαν δὲ εἰς τὴν τελετὴν ταύτην τέσσαρα ἄτομα αἵτινες ἔμελλον νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς γυμνασταί· οὗτοι δ' ἦσαν εἷς ἀρχαῖος λοχαγὸς (γοὺζ-μπασῆς) ἐκ τῶν παρὰ τῷ σουλτὰν Σελὶμ ἐσχηματισμένων στρατευμάτων ὀνομαζόμενος Ἰβραχὶμ-ἀγᾶς, δύω ἄλλοι ἀξιωματικοὶ λίαν γεγυμνασμένοι, καὶ εἷς νέος συνταγματάρχης (μπὶν-μπασῆς) ἐκ τοῦ αἰγυπτιακοῦ στρατοῦ, ὃν ἡ τύχη εἶχε φέρει εἰς Κωνσταντινούπολιν. Τούτου δὲ τὸ ὄνομα ἦν Δαβοὺτ ἀγᾶς. Ἐν πλοίῳ ὅπερ μετέφερεν αὐτὸν εἰς Πελοπόνησον μετὰ μέρους τοῦ συντάγματός του, εἶχε συλληφθῇ παρὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ Δαβοὺτ ἀφοῦ ἀπηλευθερώθη, εἶχεν ἔλθει εἰς Κωνσταντινού-

πολιν ὅπου, ὑποδεχθεὶς μετὰ φιλοφροσύνης παρὰ τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Πασσᾶ τῆς Αἰγύπτου, Νεδζὶπ-Ἐφένδου, ἐπιθεωρητοῦ τῶν πυριτιδοποιείων καὶ καταλύσας παρ' αὐτῷ, διήρχετο τὰς ὥρας αὐτοῦ ἀσχολούμενος εἰς τὴν μελέτην τῆς διευθύνσεως. Ἡ Α. Μεγαλειότης εἶχεν ἀπονείμει αὐτῷ τὴν θέσιν γραμματέως τοῦ συντάγματος τῶν σεϊμένιδων, ὅπερ εἶχε διοργανίσει τακτικῶς ἀπὸ αὐτῆς τῆς ἀρχῆς τῆς βασιλείας του.

Μετὰ τὴν διανομὴν, ὁ ἀγᾶς τῶν Γενιτσάρων ἀποτεινόμενος καλοκαγάθως πρὸς τὸν Ἰβραχὶμ ἀγᾶν, ἠρώτησεν αὐτὸν εἰς ποῖον ὁρτᾶν ἀνῆκεν. Ὁ δὲ λοχαγὸς ἀντὶ ν' ἀπαντήσῃ ἀπ' εὐθείας ἀνεσήκωσε μίαν ἐκ τῶν γειρίδων του καὶ δεικνύων τὸν ἑαυτοῦ βραχίονα ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦσαν κεχαραγμένα διὰ πυρίτιδος διάφορα σημεῖα· «Ἴδού, εἶπε, τὰ δείγματα τῆς ὑπηρεσίας μου.» «Ὁ ἄνθρωπος οὗτος φαίνεται λίαν ἀγροῖκος, καὶ δὲν ἀρμόζει εἰς τὰ καθήκοντα τοῦ γυμνασιοῦ». Πάραυτα οἱ τρεῖς ἄλλοι ἔλαβον παρὰ τῶν χειρῶν τοῦ γενικοῦ ἐπιστάτου ἐνδύματα ἐξ ὡραίας ἐραίας ἀποσταλέντα παρὰ τοῦ μεγάλου Βεζύρου, καὶ ἀνεγνωρίσθησαν ὡς γυμνασταί.

Ἐν ἐνὶ νεύματι τοῦ ἀγᾶ, οἱ αὐλεμάδες ἀπήγγειλαν προσλαλιὰς ὅπως διεγείρωσι τὴν πρὸς τὴν στρατιωτικὴν ἐκμάθησιν ἐπιθυμίαν, ἐξύμνησαν τὴν χρησιμότητα τῶν ἀσκήσεων ἃς ἐπέτρεπεν ὁ ἱερὸς νόμος τοῦ Προφήτου, καὶ ἐπεδαψίλευσαν ἐλευθερίως ἐπὶ τῶν παρεστώτων τὰ δῶρα τῶν ἑαυτῶν ὠφελίμων συμβουλῶν.

Κατόπιν προέβησαν εἰς τὴν ἄσκησιν, εἰς τὴν ὁποίαν μόνοι οἱ ἀξιωματικοὶ ἔλαβον μέρος. Κατ' ἀρχὰς πρὸς καθιέρωσιν τῆς πράξεως ἣν ἔμελλον νὰ ἐπιχειρήσωσιν, ὁ ἀρχιφύλαξ τῶν φετβάδων ἀπήγγειλε τὴν δοξολογίαν· Ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ τοῦ ἐπιεικοῦς καὶ οἰκτίρμονος. Ἔπειτα ἔλαβεν ἓν πυροβόλον καὶ ἐνεχείρισεν αὐτὸ εἰς τὸν ἀγᾶν, ὅστις λαμβάνων αὐτὸ τὸ ἐφιλήσθη. Ἔπειτα ὡπλίσθησαν δι' ἑνὸς πυροβόλου, ὁ Σεϊμὴ,

μπασῆς, ὁ κατὰρ ἀγᾶς, καὶ οἱ τριορμπαδζίδες, οἵτινες ἐτέθησαν εἰς γραμμὴν καὶ ἔλαβον ἐν πρῶτον μάθημα παρὰ τῶν γυμναστῶν. Οἱ δὲ στρατιῶται, τεθειμένοι εἰς ἀπόστασίν τινα, ἐπλησίασαν ὑπό τινα βήματα ὅπως ἴδωσι κάλλιον τὸ θέαμα τοῦτο.

Ἡ γύμνασις τῶν ἀξιωματικῶν ἐπερατώθη διά τινων λόγων ἐπαινετικῶν τοῦ ζήλου αὐτῶν, δι' ἐπικλήσεώς τινος ἀπαγγελθείσης παρὰ τοῦ Γεωργιανοῦ Ἀχμέτ ἐφένδου, διὰ φωνῆς ἰσχυρᾶς καὶ ἠχηρᾶς. Πάντες δ' ἐπανέλαβον μετ' αὐτοῦ «Κύιδ ας, κατεύθυνον τὰ διαβήματα ἡμῶν ἐν τῇ ὁδῷ ταύτῃ.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε.

Προκήρυξις τοῦ μεγάλου βεζύρου πρὸς παρακώλυσιν κακοβούλων προθέσεων.

Μεταξὺ τῶν ὀκνηρῶν, τῶν ἀκολάστων καὶ τῶν κακῆς διαγωγῆς ἀνθρώπων, τῶν ὁποίων ἡ συνήθης συνέντευξίς εἰσι τὰ καφενεῖα ἀδύνατον νὰ μὴ εὑρίσκωνται ὁμιληταὶ ἀναιδεῖς λαμβάνοντες ὡς θέμα τῶν μωρῶν αὐτῶν φωνασκιῶν τὰ νέα στρατιωτικὰ γυμνάσια. Δυνατὸν μάλιστα ν' ἀπήντα τις ὑπαλλήλους τινὰς τῆς κυβερνήσεως προδότας συνειθισμένους ἵνα ὑπεξαιρῶσι τὴν μισθοδοσίαν αὐτῶν, τολμῶντας ὅπως ἐπικρίνωσι τὴν διάταξιν καὶ τοὺς φετβάδες. Ὅθεν ἔδει ἵνα ἐκκοπῇ ἡ γλῶσσα τῶν ἐπικινδύνων τούτων φλυάρων διὰ τῆς ψαλίδος τῆς ἀπειλῆς, καὶ ἵνα πρὸς τὸν λαὸν ταὐτοχρόνως γείνωσι γνωστὰ τὰ ἐκ τῆς ἤδη παραδεδεγμένης τακτικῆς διοργανώσεως ὠφελήματα. Πρὸς ἐπίτευξιν δὲ τοῦ διπλοῦ τούτου σκοποῦ, ὁ μέγας βεζύρης ἀπηύθυνε πρὸς τὸν καθὴν Κωνσταντινουπόλεως τὴν ἑπομένην προκήρυξιν, ἵνα αὐτὴ ἀνακοινωθῇ πρὸς τοὺς ἰμάμας ἁπασῶν τῶν συνοικιῶν τῆς πρωτευούσης·

Προκήρυξις τοῦ μεγάλου δεξύρου,

« Φιτιλάδες δοθέντες παρὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν λειτουργῶν τῆς θρησκείας τῇ συγκατανεύσει τῶν οὐλεμάδων, ἡ ὁμόθυμος συμφωνία τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀξιωματικῶν συνελθόντων ἐν συνεδριάσει, ὑποχρέωσαν τὴν Α. Μεγαλειότητα ὅπως ἐπιτρέψῃ δι' αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος, τὴν στρατολογίαν ἑνὸς σώματος πειθαρχουμένων ἐσκενδζιδων ἀπεσπασμένων ἐκ τοῦ Ὀδζιακίου τῶν Γενιτσάρων. Ἡ μεγάλη αὕτη ἐπιχείρησις ἤρξατο ἤδη. Αἱ μισθοδοσίαι, αἱ μερίδες καὶ τὰ ἄλλα ὠφελήματα, ὧν ἀπήλαυον προηγουμένως οἱ ἀξιωματικοὶ τῶν Γενιτσάρων ηὐξήθησαν, κατὰ τὰ ἐν τῇ διατάξει ἀναφερόμενα, τῇ ἀναγνωσθείσῃ ἐν τῇ γενικῇ συνελεύσει, διὰ τῆς συσσωματώσεως αὐτῶν μεταξὺ τῶν ἐσκενδζίδων. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ πώλησις τῶν ἐπὶ πληρωμῇ γραμματίων τῶν διὰ τὸν ἱερὸν πόλεμον συγκεκροτημένων σωμάτων ὑπάρχει συναλλαγὴ ἀπηγορευμένη παρὰ τῆς θρησκείας, αὕτη τοῦ λοιποῦ κωλύεται. Οἱ ὀνομαστικοὶ διακάτοχοι αὐτοὶ μόνοι θέλουσιν ἀποτίεσθαι τὸ ποσὸν, ἐφ' ὅρου ζωῆς αὐτῶν. Οὐδεμία ἄλλως μεταβολὴ ἐπιφέρεται ἐπὶ τῶν ἀφορώντων τὰς μερίδας, τὴν μισθοδοσίαν καὶ τοὺς περὶ προβιβασμοῦ κανονισμοὺς τῶν Γενιτσάρων. Τὰ ἤδη εἰς τοὺς ὀρτάδες ὑπάρχοντα ἐπὶ πληρωμῇ γραμμάτια θέλουσιν ὡς καὶ ἐν τῷ παρελθόντι, ἐξοφλεῖσθαι ἀκριβῶς. Οὐδεὶς δύναται ἐν τῷ νέῳ διοργανισμῷ νὰ ὑποθέσῃ ὑστερόβουλίαν τινὰ παραβλάπτουσαν οἱονδήποτε. Ἡ Κυβέρνησις ἕνα μόνον ἔσχε σκοπὸν, τὴν ὑπεροχὴν τῆς θρησκείας καὶ τὴν ἐπὶ μᾶλλον ἐξησφαλισμένην ἐκπλήρωσιν, διὰ τοῦ μέσου τῆς στρατιωτικῆς διαπαιδαγωγήσεως, τοὺς εἰς πάντα

ΓΕΝΙΤΣΑΡΟΣ

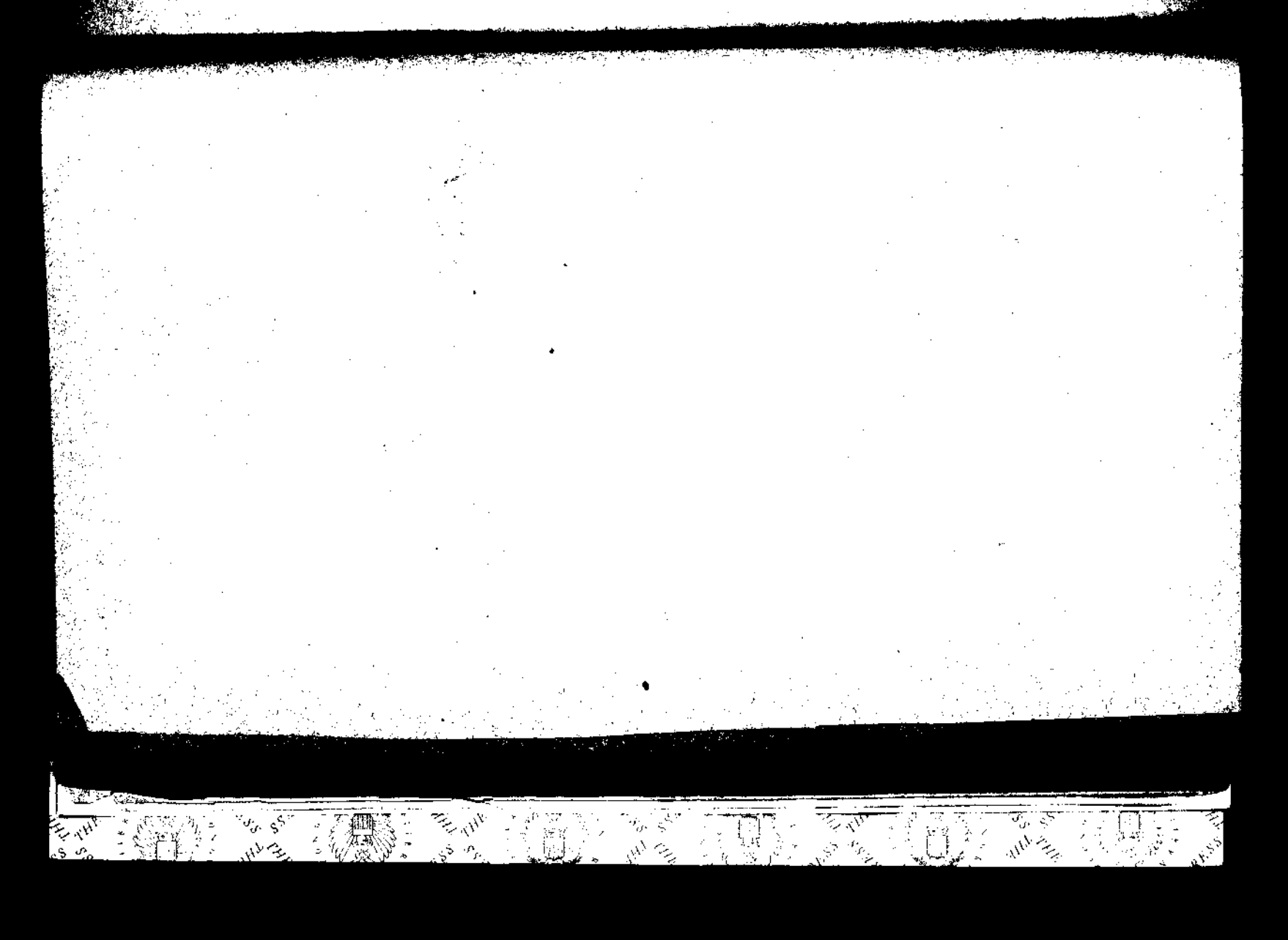

τοὺς μέλλοντας μάχισθαι κατὰ τῶν ἀπίστων Μουσουλμάνους ἐπιβαλλομένου καθήκοντοι. Τὰ μέτρα αὐτῆς ὑπάρχουσι σύμφωνα καθ' ὅλου μετὰ τῶν παραγγελμάτων τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν νόμου. Ἕκαστος λοιπὸν ὀφείλει νὰ μὴ εὕρῃ ἐνταῦθα ἀντιφάσκον τι, καὶ οἱ ἀληθῶς πιστεύοντες δὲν δύνανται εἰμὴ ν' ἀγασθῶσι διὰ τοῦτο.

« Πρὸς παρακώλυσιν δὲ τῶν μυώπων ἀπὸ τοῦ παραδίδοσθαι ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου εἰς ματαιοσχολίας, θέλετε ἀνακοινώσει τὴν προκήρυξιν ταύτην πρὸς τοὺς ἱμάμας τῶν διαφόρων συνοικιῶν, καὶ πρὸς πάντας τοὺς προκρίτους· θέλετε γνωστοποιήσει αὐτοῖς τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἐάν τις ἀνόητος ἐπιδοθῇ εἰς κακοβούλους ὁμιλίας θέλει γνωρίζει ὅτι εὑρίσκεται εἰς ἀντίφασιν πρὸς τὸν νόμον τοῦ Προφήτου, ὅτι ἀποχωρίζεται ἀπὸ τῆς κοινότητος τῶν πιστῶν, καὶ, συνῳδὰ πρὸς τὸν τρίτου φετβᾶν, θέλει τιμωρεῖσθαι ἐπαξίως κατὰ τὸν νόμον. »

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΓ'.

Επανάστασις τῶν Γενιτσάρων. Οἱ ἀνώτεροι ὑπάλληλοι συνέρχονται ἐν τῷ σεραγίῳ. Ἄφιξις τοῦ Σουλτάνου. Οὗτος ἐμπιστεύεται τὴν τοῦ Προφήτου σημαίαν εἰς τὰ ἑαυτοῦ στρατεύματα.

Ὁπότε ὁ Ὕψιστος ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ ἀπεφάσισε περὶ τῆς καταστροφῆς ἑνὸς ἐνόχου λαοῦ, οἱ προσβάλλοντες αὐτὸν ἀσεβεῖς, ἔστωσαν τοσοῦτον ἰσχυροὶ Φαραὼ, ἔστωσαν πάντες συνηνωμένοι ὅπως καταφλέξωσι τὸν κόσμον διὰ τοῦ πυρὸς τῆς κακίας των, τὸ ἐλάχιστον νέφος τῆς θείας ὀργῆς συννοσιν ἀμέσως ἣν ἤναψαν πυρκαϊὰν, καὶ κατερειπεῖ τὸ τῆς φιλοδοξίας αὐτῶν ἀνάκτορον. Ἅμα ὡς ὁ Θεὸς ἀπεφάσισε περὶ τῆς τιμωρίας τῶν ὑπερηφάνων, οὗτοι ὀρύτουσι τοὺς ἑαυτῶν λάκκους διὰ τῶν ἰδίων των χειρῶν καὶ ἡ ἄνους αἴτησις αὐτῶν τοὺς ῥίπτει εἰς τὴν ἄβυσσον.

Παράδειγμα τούτων εἰσὶν οἱ Γενίτσαροι. Τὸ σῶμα τοῦτο, τοῦ ὁποίου αἱ παρεκτροπαὶ ἐπλήρωσαν τὰς σελίδας τῶν ἡμετέρων χρονικῶν, ἐν τῇ ἀρχῇ συνέκειτο ἐκ νέων Τούρκων, κατόπιν ἐξ ἀνδρῶν ἐκλελεγμένων μεταξὺ τῶν χριστιανῶν αἰχμαλώτων, ἐνδεδυμένων δι' ἐλαφρᾶς τινος καὶ ὁμοιομόρφου ἐνδυμασίας, ὑπακουόντων εἰς ἀφωσιωμένους ἀξιωματικούς. Ἀ-

πολαύοντες τῶν εὐνοιῶν τῶν σουλτάνων, ἀπὸ τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτῶν σουλτάνου Ὀρχὰν, ἐσχημάτιζον προνομιοῦχόν τινα κλάσιν ἐν τῷ μουσουλμανικῷ ἔθνει. Ὕστερον, δικαιοῦν πάνυ τὴν ἐπωνυμίαν Ὀδζιὰκ (α), τὸ σῶμα τῶν Γενιτσάρων κατέστη φλεκτικὴ ἑστία ταραχῶν καὶ στάσεων. Προὐξένει εἰς τὸ Κράτος περισσότερα κακὰ παρ' ὅσας προσέφερεν ὑπηρεσίας, πάντοτε ἐνέπνει ταραχὰς ἐπαυξανούσας διὰ τοὺς φίλους τῆς θρησκείας καὶ τῆς μοναρχίας.

Ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ σουλτὰν Σελὶμ Α'., οἱ Γενιτσάροι εἶχον ἐκδηλώσει τὸ πρὸς ἐπανάστασιν πνεῦμα αὐτῶν. Ὁ ἓν δοξος ἐκεῖνος ἡγεμὼν εἶχε πολεμήσει, ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Τσιλλδιρὰν, τὸν ἀρχηγὸν τῶν αἱρετικῶν Περσῶν τὸν Σάχην Ἰσμαὴλ Σαφαβῆν. Εἶχεν ἐμπήξει τοὺς ὄνυχας τοῦ λέοντος ἐπὶ τῆς βορᾶς του, ἥτις δὲν ἠδύνατο πλέον ἵνα διαφύγῃ. Κατὰ τὰς πρώτας δ' ἡμέρας τοῦ ἔαρος, πρὸς ἀποπεράτωσιν τῆς καταστροφῆς τοῦ ἑαυτοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐκκαθάρισιν τῆς Ἀνατολῆς ἀπὸ τῆς ἀκαθάρτου ταύτης φυλῆς, ἠθέλησεν ἵνα τοποθετήσῃ τοὺς ἑαυτοῦ στρατοὺς κατὰ τὸν χειμῶνα ἐν τῇ πόλει τοῦ Χαλεπίου. Οἱ δὲ Γενίτσαροι παρήκοοι εἰς τὰς διαταγὰς αὐτοῦ, ἐπανέλαβον, ἀναπεπταμέναις ταῖς σημαίαις, τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἄγουσαν, ὑπεχρέωσαν αὐτὸν ὅπως ἐπανακάμψῃ εἰς αὐτὴν καὶ οὕτως ἀφῄρεσαν ἀπ' αὐτοῦ βεβαίαν νίκην.

Ἐπὶ τοῦ σουλτάνου Σουλεϊμὰν τοῦ Α'. ποσάκις δὲν ἐπανεστάτησαν καὶ ἐλαφυραγώγησαν τὰς οἰκίας! Ὁπόσον αἷμα δὲν ἔχυσαν ἐπὶ τῆς βασιλείας ταύτης καὶ τῶν ἀκολούθων! Χιλιάδες θυμάτων, οὐλεμάδες, ἀνώτεροι ὑπάλληλοι, Μουσουλμάνοι πάσης τάξεως, ἀπωλέσθησαν ὑπὸ τὴν μάχαίραν αὐτῶν. Ἀφῄρεσαν τὴν ζωὴν τεσσάρων σουλτάνων οἵτινες εἶχον πληρώσει αὐτοὺς δι' ἀγαθοεργιῶν καὶ ἐξεθρόνισαν τέσσαρας ἄλλους.

(α) Ὀδζιὰκ, σημαίνει Ἡστίαν.

Τέλος ἐγενόμεθα μάρτυρες τῆς τελευταίας ἀποπείρας αὐτῶν. Ὁ γενναῖος μονάρχης ἡμῶν, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι ἡ εὐγνωμοσύνη ἤθελε φέρει αὐτοὺς εἰς αἴσθησιν τῶν ἑαυτῶν καθηκόντων, ἐπεδαψίλευσεν αὐτοῖς νέας χορηγήσεις. Ἐπανέστησαν κατ' αὐτοῦ. Τότε ὁ Θεὸς ηὐδόκησεν ἵνα θέσῃ ἔν τέρμα εἰς τὸ καταστρῶγον τὴν αὐτοκρατορίαν ἀπὸ πεντακοσίων ἐτῶν κακόν· ἐπέτρεψεν ἵνα οἱ ἔνοχοι οὗτοι ἄνθρωποι ἐξαλειφθῶσιν ἀπὸ τῆς βίβλου τῶν ζώντων διὰ τῆς χειρὸς τοῦ ἐπὶ τῆς γῆς ἀντιπροσώπου αὐτοῦ. Αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἔσπευσαν εἰς τὴν ἀξίαν αὐτοῖς τιμωρίαν.

Ἐκεῖ οἱ δὲ μεταξὺ τῶν ἀξιωματικῶν τῶν Γενιτσάρων εἷτινες ἐφαίνοντο οἱ πρῶτοι συνδυαζόμενοι μετὰ τῆς κυβερνήσεως. ὁ ὑπεπιστάτης Μουσταφᾶς, ὁ μουτεβελλῆς Γιουσοὺφ ὁ Καρδούχιος, καί τινες ἄλλοι ὑπαξιωματικοὶ καὶ παλαιοὶ οἵτινες ἔχαιρον μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν στρατιωτῶν, ὑπέκρυπτον δολίους σκοποὺς ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν ζήλου. Κατ' αὐτὴν τὴν ἰδίαν ἡμέραν καθ' ἣν εἶχον ἀναδειχθῆ, παρὰ τῷ μουφτῇ καὶ ἐν τῷ μεγάρῳ τοῦ ἀγᾶ, τὴν ὑπογρέωσιν ὅπως βοηθήσωσι τὰ μέτρα τῆς κυβερνήσεως, συνεφώνησαν ἐν γωνίᾳ καὶ παραβύστῳ περὶ τῶν μέσων τοῦ κωλῦσαι τὴν ἐκπλήρωσιν αὐτῆς.

Τὸ πρῶτον γυμνάσιον ὅπερ ἐγένετο ἐπὶ τῆς πλατείας Ἐτ-Μεϊδὰν, ἐνώπιον τῶν οὐλεμάδων, κατ' ἀρχὰς ἐφάνη εἰς τοὺς προδότας τούτους φυσικὴ ἀφορμὴ ὅπως ἐκδηλώσωσι τὴν ἑαυτῶν ἀντίστασιν. Ἀλλ' ἀπεποιήθησαν τὴν ἰδέαν ταύτην, ἐπὶ τῇ παρά τινος ἐξ αὐτῶν γενομένῃ παρατηρήσει ὅτι ἀντέκειτο εἰς τὰς συνηθείας τῶν Γενιτσάρων, τὸ ἐταναστατεῖν, χωρὶς νὰ ἐκβάλωσι τοὺς λέβητας ἐκ τῶν στρατώνων.

Ἐν ταῖς συνεδριάσεσιν αὐτῶν αἱ γνῶμαι ἦσαν μεμερισμέναι. Οἱ μὲν ἔλεγον: Δέον ν' ἀρίσωμεν ὅπως αὐξήσῃ ὁ ἀριθμὸς τῶν Γενιτσάρων τῶν ἐγγεγραμμένων ὡς ἐσκενδζίδων· τὰ ὅπλα καὶ τρομάθειαι ἃς χορηγοῦσιν αὐτοῖς ἔσονται ὑπὸ τὴν διάθεσιν ἡμῶν. Ὅσῳ περισσότεροι ἐγγραφῶσι τόσῳ περισσό-

τερον θέλομεν ἔχει ἀσφάλειαν πρὸς ἐκδήλωσιν. Οἱ δὲ ἀπήντων· Ἐὰν ἀφήσωμεν τὸ σῶμα τῶν ἐσκενδζίδων νὰ κατασταθῇ, σημαντικὸν, αἱ χορηγήσεις ἃς ἡ κυβέρνησις θέλει ἐπιδαψιλεύσει αὐτῷ θέλει προσελκύσει τοὺς στρατιώτας ὑπὲρ αὐτῆς καὶ δὲν θέλουσιν ὑπακούσει πλέον εἰς τὰς ἡμετέρας ἐμπνεύσεις. Δέον λοιπὸν ὅπως γείνῃ τὸ κίνημα ὁ σῳ τὸ δυνατὸν τάχιον. Οὕτως, κυμαινόμενοι μεταξὺ τῶν δύω τούτων μερίδων προσεδώκων εὐνοϊκήν τινα στιγμὴν πρὸς ἀνάφλεξιν τῆς ἐπαναστάσεως. Κατόπιν δ' ἔμαθον τὰς λεπτομερείας ταύτας διὰ τῶν ὁμολογιῶν ἀτάκτων τινῶν καὶ αἰχμαλωτισθέντων.

Ἡ κυβέρνησις εἶχεν ὑπονοίας. Ὁ Σαΐτ ἐφένδης, τῇ ἐπαύριον τοῦ ἑαυτοῦ διορισμοῦ του εἰς τὴν θέσιν τοῦ γενικοῦ γραμματέως τῶν Γενιτσάρων δι' ἧς καθίστατο ἐπιθεωρητὴς τῶν ἐσκενδζίδων, τῇ ἐπαύριον μετέβη εἰς τὸ μέγαρον τοῦ ἀγᾶ ὅπως συνδιασκεφθῇ μετ' αὐτοῦ ἐπὶ διαφόρων ἀντικειμένων, καὶ πρὸ πάντων περὶ τῶν γυμνάσεων. Περὶ τὸ τέλος τῆς συνδιαλεξεως αὐτῶν, ὁ ἀγάς, ὅστις προῃσθάνετο στασιαστικόν τι κίνημα μετεπέμψατο τοὺς Κατὰρ-ἀγάδες, τὸν Καρδούχιον Γιουσοὺφ, καὶ τοὺς παλαιοὺς τῶν διαφόρων λόχων. ἐπροσπάθησεν ὅπως δώσῃ αὐτοῖς ἵνα ἐννοήσωσι τὰ ἀγροῖκα ταῦτα καὶ ἄξεστα πνεύματα τὴν φωνὴν τῆς πειθοῦς. Κρατῶν διὰ στιβαρᾶς χειρὸς τὴν νέαν διάταξιν, εἶπε πρὸς αὐτούς· « Ὁ » μόνος σκοπὸς τῆς κυβερνήσεως, λαμβανούσης τὰ μέτρα ταῦ- » τα, ἦν ὅπως οἱ Μουσουλμάνοι στρατιῶται μάχωνται τοῦ » λοιποῦ κατὰ τῶν ἑαυτῶν ἐχθρῶν ἐν ἴσοις ὅπλοις, ὡς ἡ ὁ- » μόθυμος ἀπόφασις τῶν οὐλεμάδων ἐπιβάλλει αὐτοῖς τὸ » καθῆκον, καὶ ἵνα νικηταὶ τῶν ἀπίστων εὕρωσιν ἔν τε τῷ » παρόντι καὶ τῷ ἄλλῳ κόσμῳ τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν. Ὁποία » δ' ἐστὶν ἡ ἔννοια τῶν λόγων τούτων· Μάχεσθε δι' ἴσων ὅ- » πλων; Τοῦτο δὲν σημαίνει τὸ μεταχειρίσθητε κατὰ τῶν » ἐχθρῶν ἡμῶν πάντα τὰ μέσα ἐν γένει τὰ κατ' ὑπ' αὐτῶν

» τῶν ἰδίων παραδεδειγμένα, ὅπως ἡμεῖς αὐτοὶ ἐπιτύχωμεν
» τῆς ὠφελείας.»

Οἱ παλαιοὶ συνερώνησαν ὅτι εἶχον δίκαιον ἀλλὰ προσέθηκαν. «Οἱ ἡμέτεροι ὑπάρχουτι μυελαὶ συνεσκοτισμένοι, καρ» δίαι ἐσκληρακυῖαι ἃ; οὐδεὶς φόβος δύναται ν' ἀνακινήσῃ.
Ἤδη μορμυρίζουσιν. Ὅ,τι παρ' ἡμῶν ζητοῦσι, λέγουσιν, ὑπάρχει τὸ γυμνάσιον ἀπίστων (κιαούριδων). Ἐκτὸς δὲ τούτου τρὶς ἐγένοντο συνεδριάσεις ἐπὶ τῆς πλατείας Ἐτ-Μειδὰν πρὸς ἐκγύμνασιν, καὶ ἐν ἑκάστῃ τῶν περιστάσεων τούτων ὁ ἐπιθεωρητὴς Σεῖπ-Ἐφένδης, ὡς καὶ πάντες εἰ παρεστῶτες ἠκροάσαντο τῶν λόγων καὶ παρετήρησαν τοὺς λόγους τοὺς ὑπαινισσομένους συγκεκροτημένην τινὰ συνωμοσίαν.

Τὰ δὲ σημεῖα ταῦτα, πρόδρομος μιᾶς καταστροφῆς, ἀνησύχουν ζωηρῶς τοὺς ὑποψηφίους, πάντες δ' οἱ ἐχέφρονες καὶ ὡρίμως σκεπτόμενοι συνεμερίζοντο τοὺς φόβους τούτους· ἀνεκαίνωσαν τοὺς ἑαυτῶν φόβους μυστικῷ τῷ τρόπῳ, καὶ ἀνέμενον μετ' ἀγωνίας τὸ ἀποτέλεσμα.

Ἔλαττον τοῦ μηνὸς εἶχε παρέλθει μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς διατάξεως, ὁπότε ἐξεφώνη πάραυτα ἡ στάσις. Τὴν νύκτα τῆς 9 Ζιλκαδὲ 1241 (3|15 Ἰουνίου 1826 Μ. Χ.) οἱ συνωμόται μετέβησαν κατὰ μόνας ἢ ἀνὰ δύο εἰς τὴν πλατεῖαν Ἐτ-Μειδὰν ἠνεξελέξαντοώς τὸ τῆς ἑαυτῶν ἐνεργείας κέντρον. Ἀπηύθυναν δὲ πρὸς πάντας τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ τοὺς στρατιώτας, ἐκτὸς πρὸς λιχνεγοὺς καὶ οὐστάδες ἐπὶ τῶν ὑποποίων δὲν ὑπῆρχον βάσεις, τὴν πρόσκλησιν ὅπως ἔλθωσι καὶ συνεδριάσωσι μεταξὺ αὐτῶν. Ἀμέσως ἡ πλατεία ἐπληρώθη ὑπὸ ταραξιῶν. Οἱ ἀρχηγοὶ ἀπέστειλαν ἓν ἀπόσπασμά των ὅπως προσβάλωσι τὸν ἀγᾶν ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ μεγάρῳ καὶ ἐξαπέστειλαν ἐπίτηδες ἀλληλοδιαδόχως πολλοὺς διαγγελεῖς πρὸς τὸν γενικὸν ἐπιστάτην, Χασὰν-ἀγᾶν, ὅπως προσπαθήσωσιν ἵνα προσελκύσωσιν αὐτὸν εἰς ἑαυτούς.

Ὁ δὲ Χασὰν ἀγᾶς εἶχε πρὸ τοὺς ἀποσταλμένους τούτους

« Δὲν δύναμαι νὰ μεταβῶ μόνος εἰς τὴν συνέντευξιν εἰδο-
» ποίησα ὅλους τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν λόχων ὅταν ἐκεῖνοι ἔλ-
» θωσι, τότε θέλομεν ἐλθεῖ ὅλοι ὁμοῦ». Ἀπελλάχθη λοιπὸν
ἀπ αὐτῶν διὰ τῆς ἀπαντήσεως ταύτης καὶ διέφυγεν ἀπὸ
τῆς στηθείσης αὐτῷ παγίδος Ἔμεινε παρ' ἑαυτῷ ἀναμένων
τὴν ἄφιξιν τῶν ἀρχηγῶν, κατεχόμενος ὑπὸ τῶν μεγαλειτέρων
ἀγωνιῶν, ἔχων τὰ νῶτα ἐστηριγμένα ἐπὶ τοῦ τοίχου τῆς ἐκ-
πλήξεως.

Ἡ ὁμάς, ἥτις εἶχε διευθυνθῆ πρὸς τὸ μέγαρον τοῦ ἀγᾶ,
ἀφίκετο ἐκεῖσε καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Δζελὰλ-Εδδὶν, ἐπανα-
κάμπτων ἐκ περιπολίας τινὸς ἀπὸ τῆς συνοικίας τοῦ Επτα-
πυργίου, προυτίθετο ὅπως καταλύσῃ. Καθ' ὃν καιρὸν εἰσῆλ-
θον εὑρίσκετο ἐν τῷ ἑαυτοῦ δωματίῳ καὶ οὕτως ἐσώθη. Οἱ
στρατιῶται μὴ εὑρόντες αὐτὸν ἀμέσως, ὑπέθεσαν ὅτι δὲν
εὑρίσκετο παρ' ἑαυτῷ καὶ σπεύδοντες πρὸς λαφυραγωγίαν ἄλ-
λοσε, κύριον σκοπὸν τῆς ἐπαναστάσεως, ἐπανέστρεψαν τά-
χιστα εἰς Ἐτ-Μειδὰν πρὶν ὅμως ἀναχωρήσωσιν ἀπεζημιώ-
θησαν ἀποτυχόντες εἰς τὸν σκοπὸν τῆς ἐπιχειρήσεώς των,
θραύσαντες διὰ πυροβολῶν τὰς θύρας καὶ τὰ παράθυρα τοῦ
μεγάρου καὶ θέτοντας πῦρ εἰς διάφορα μέρη. Εὐτυχῶς ὅμως
τὸ πῦρ ἐσβέσθη ἀφ' ἑαυτοῦ, τρόπον τινὰ ὅπως προφυλάξῃ τὴν
προπεχῆ ἐξολόθρευσιν τῶν ἐπαναστατησάντων.

Ἅμα τοῦ ἡλίου ἀνατείλαντος, οἱ συνωμόται ἐξέβαλον τοὺς
λέβητας ἀπὸ τῶν στρατώνων, καὶ μετεκόμισαν αὐτοὺς εἰς
Ἐτ-Μειδάν. Ἔτρεξαν εἰς τὸν στρατῶνα τῶν ὁπλοποιῶν
(Δζεμπεζίδων) καὶ τῶν ἐφιπποποιῶν (Σαρατσίδων), ὅπως
κατὰ τὴν συνήθειάν των ἁρπάσωσι τοὺς λέβητας τῶν σω-
μάτων τούτων. Ὁ λόχος τῶν ὁπλοποιῶν (ὃς ὀρτᾶς) παρέ-
δωκεν αὐτοῖς τοὺς λέβητας, καὶ κατὰ συνέπειαν τὸ γενναῖον
σῶμα τῶν ὁπλοιῶν εὑρέθη παρασυρθὲν εἰς τὴν φατρίαν τῶν
ἐνηκόντων εἰς τὴν ἐπανάστασιν. Ταὐτοχρόνως δὲ οἱ ἀρχηγοὶ
ἀπέστελλον ὑπαξιωματικοὺς (καρακουλλουκσίδες) εἰς τὰς

συνοικίας τοῦ φρουρίου τῶν Ἑπτὰ Πύργων, τοῦ Ασμᾶσ Ἀλ-
τὶ, τοῦ Καμπάνι-Δακὶκ, δοχείου ἁπάντων τῶν κα-
κῆς διαγωγῆς ἀνθρώπων τῆς πρωτευούσης ὅπως ὑποχρεώσωσιν
αὐτοὺς ἵνα συνενωθῶσι μετὰ τῶν Γενιτσάρων. Ὁ Χουσεὶν Πασ-
σᾶς· καὶ ὁ ἀγᾶς, καὶ ὅλοι οἱ μεγάλοι ὑπάλληλοι εἶχον συλ-
ληφθῆ ἢ φονευθῆ· διὰ τῶν ψευδῶν τούτων φημῶν ἐξεζήτουν ὅ-
πως διεγείρωσι τὸν λαὸν, ὅπως διερεθίσωσιν αὐτὸν εἰς τὴν
λεηλασίαν. Πάραυτα ἐφάνησαν σπεύδοντες οἱ ἀχθοφόροι καὶ
ἄλλοι ποταποὶ ἡμερομίσθιοι ἐκ τῶν πληρούντων τὰς ἀγυιὰς
τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Οἱ στασιασταὶ τότε συνεκρότουν
πολυάριθμον ὁμάδα. Μερίς τις προπετῶν ἐβάδισε πρὸς τὸ μέ-
γαρον τοῦ μεγάλου βεζύρου, ὁδηγουμένη ὑπὸ τοῦ ὁπωροπώ-
λου Μουσταφᾶ· ἑτέρα δὲ, ἔχουσα ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῆς τὸν μέ-
θυσον Μουσταφᾶν, προβαίνει εἰς τὴν συλλήψιν τοῦ γυμνα-
στοῦ Δαοὺτ ἀγᾶ, καὶ λαφυραγωγεῖ τὴν οἰκίαν τοῦ ἀντιπρο-
σώπου τοῦ πασσᾶ τῆς Αἰγύπτου, Νετζιπ ἐφένδου, ἐναντίου
τοῦ ὁποίου οἱ Γενίτσαροι διέτρεφον βαθὺ μῖσος. Ὁ Νετζιπ ἐ-
φένδης εὑρίσκετο εἰς τὴν ἐξοχήν του. εἰς Κάνλιτζα, ἡ ζωὴ
αὐτοῦ οὐδένα διέτρεξε κίνδυνον, ἀλλ' ἀφῄρεσαν ἀπ' αὐτοῦ
παρακαταθήκας ἐμπεπιστευμένας αὐτῷ παρὰ διαφόρων πασ-
σάδων, καὶ τῶν ὁποίων ἡ ἀξία ὑπερέβαινε τὸ ποσὸν τῶν ὀκτὼ
χιλιάδων πουγγίων.

Κατ' εὐτυχῆ συγκυρίαν ὁ μέγας βεζύρης εἶχεν ἐπίσης, διέλ-
θει τὴν νύκτα ἐν τῇ ἐξοχικῇ αὐτοῦ οἰκίᾳ εἰς Βεϊλέρβεη. Αἱ
γυναῖκες, ἀκούουσαι τὸν θόρυβον τῶν στασιαστῶν οἵτινες κα-
θ' ὁμάδας ἐπέπιπτον κατὰ τοῦ μεγάρου, κατέφυγον τετρομα-
σμέναι εἰς ὑπόγειόν τι κείμενον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κήπου, Οὕ-
τω λοιπὸν διέφυγον τὰ ὄμματα αὐτῶν καὶ τὰς βιαιοπραγίας.
Ἐλεηλάτησαν τὸ μέγαρον, ὑπεξῄρεσαν πολύτιμα πράγματα,
καὶ περὶ τὰς ἓξ χιλιάδας πουγγίων ἀργυρᾶς.

Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον, γενίτσαροι διεσκορπίσθησαν ἀ-
πανταχόσε, καὶ διέτρεχον τὰς ὁδοὺς ἀναφωνοῦντες· ἐθάνανος

» κατὰ τῶν χορηγετῶν τῶν φετβάδων, τῶν γραφέων τῶν
» δικαστικῶν πράξεων, κατὰ τῶν ἀνθισταμένων ἡμῖν, κατὰ
» παντὸς τοῦ φοροῦντος (καβούκιον). Θὰ λάβωμεν τὰς γυναῖ-
» κας καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν οἱ παῖδες καὶ αἰθυγατέρες αὐτῶν
» θέλουσι πωληθῆ ἀντὶ δέκα γροσίων ἕκαστα, τὰ δ' ἐνδύ-
» ματα ἀντὶ πέντε γροσίων. Ὅλοι οἱ ἔμποροι ν' ἀνοίξωσι τὰ
» ἐργαστήριά των· ἐὰν κλέψωσιν ἀπ' αὐτῶν τεμάχιόν τι θέ-
» λομεν, λεν ἡμεῖς πρὸς ἀνταλλάγην νὰ τοῖς δώσωμεν ἀδάμαν-
» τα. Ἐὰν τις ἐκ τῶν ἡμετέρων προξενήσῃ βλάβην τινὰ εἰς
» τὸν λαὸν, θέλομεν ἀμέσως πελεκήσει αὐτὸν».

Αἱ κορυφώδεις αὗται φωναὶ ἀντήχησαν καθ' ὅλην τὴν πόλιν μέχρι τῆς πρωΐας, ἀφήρεσαν αἰφνιδίως τὴν ἡσυχίαν ἀπὸ τῶν τιμίων πολιτῶν, καὶ κατεβύθισαν αὐτοὺς εἰς τὸν ὠκεανὸν τῆς ἐκπλήξεως.

Ποιητής τις εἶπεν· « ὦ σὺ, ὅστις ἐκοιμήθης ἐν εὐδίᾳ ἀσφαλείῃ, ἐν τῇ ἐξεγέρσει σου σὲ ἀναμένει ἡ καταστροφή! » Οὕτως ἡ τρομακτικὴ εἴδησις τῆς στάσεως, διέκοψε τὸν ὕπνον τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ τῶν μεγάλων τοῦ Κράτους. Αὕτη δ' ἔφθασεν εἰς τὸν μέγαν Βεζύρην, ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ εἰς Βεϊλὲρ Βέη, μετὰ τῆς ταχύτητος τῆς ἀστραπῆς. Ὑπάρχουσιν ἐμπνεύσεις ἐκ Θεοῦ διὰ τοὺς κυβερνῶντας τὰς αὐτοκρατορίας. Ὁ Μέγας Βεζύρης ἀποφασίζει ἀμέσως, Ἀποστέλλει πάραυτα τὸν ἀδελφόν του καὶ τὸν ἐπιστάτην του Χαλιλ Βέην-Εφένδην καὶ τὸν Χουσεῖν-Πασσᾶν καὶ Μοχαμὲτ Πασσᾶν, ὅπως εἴπωσιν αὐτοῖς ἵνα μεταβῶσι τάχιστα εἰς τ' ἀνάκτορα, εἰς τὸ μέρος τὸ καλούμενον Γιαλὶ-Κιόσκ, καὶ ἵνα φέρωσι μεθ' ἑαυτῶν τὰ στρατεύματά των. Ἐπιβαίνει εἰς τὴν λέμβον του, καὶ ἀναθεὶς ἑαυτὸν εἰς τὴν πρόνοιαν, ἀναχωρεῖ μόνος του μετὰ τοῦ καφεποιοῦ του Ὀσμὰν-ἀγᾶ. Φθάσας εἰς τὸ ἐν λόγῳ περίπτερον (Κιόσκιον), προσκαθεῖ τὸν Κύπριον Μοχαμὲτ Εμὶν, ἐπιστάτην τοῦ θησαυροφυλακείου τῶν ἀνακτόρων, ὅστις, κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν ἀξιωματικῶν τῶν περιβεβλημένων διὰ τοῦ ἀξιώματος τούτου, καθηῦδεν, ἐν ὥ-

[illegible] ἀνακτόρους. Ἐπιφορτίζει αὐτὸν ὅπως ὑποβάλῃ εἰς τοὺς πόδας τῆς Α. Μεγαλειότητος τὴν ἀγγελίαν τῶν συμβαινόντων, ὅπως ἐξαιτήσηται παρ' αὐτοῦ τὴν ἄδειαν ἵνα ἐμφανισθῇ ἡ σημαία τοῦ Πρωφήτου καὶ παρακαλέσῃ αὐτὸν ἵνα ἐμφανισθῇ αὐτοπροσώπως εἰς τὰ στρατεύματα.

Ταὐτοχρόνως εἰδοποιεῖ τὸν Μουφτῆν, ὅστις δὲν βραδύνει ὅπως ἔλθῃ παρ' αὐτῷ. Οἱ Πασσάδες Χουσεὶν καὶ Μουχαμὲτ, καταφθάνουσιν ἐπίσης εἰς τὴν συνέντευξιν· τότε δὲ ἀπεστάλησαν διαγγελεῖς ἐκ μέρους τῶν πασσάδων πρὸς τοὺς ἑαυτῶν οἰκείους ἀκολούθους, ἐκ μέρους τοῦ Μουφτῆ πρὸς τοὺς δικονόμους (δανισμεῖς), πρὸς τοὺς διδασκάλους (Χοδζάδες) καὶ πρὸς τοὺς σπουδαστὰς, ὅπως προσκαλέσωσι τοὺς πάντας ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ κρισίμῳ περιστάσει, πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ Θρόνου. Ὁ δὲ μέγας Βεζύρης διαβιβάζει διαταγὰς πρὸς τοὺς παρ' ἑαυτῷ ἀξιωματικοὺς καὶ ὑπαλλήλους, πρὸς τὸν ἐπιστάτην τοῦ ναυαρχείου, Σαϊδ-Εφένδην, πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ πυροβολικοῦ, Νουμὰν-ἀγᾶν, πρὸς τοὺς ἀμαξηλάτης στρατιώτας, Χασᾶν-ἀγᾶν, τῶν ἀρχηγῶν τῶν τηλεβολιστῶν, Δεδὲ Μουσταφᾶ-ἀγᾶν, τὸν ἀρχηγὸν τῶν ὑπονομοποιῶν Χαλὶλ-Βέην ὅπως ὅλοι σπεύσωσιν ἵνα φέρωσι μεθ' ἑαυτῶν τὰ στρατεύματά των.

Ἐν τοσούτῳ ὁ γενικὸς ἐπιστάτης, Χουσεὶν ἀγᾶς, ὅστις εἶχε μείνει εἰς τὸν οἶκον του, καταληφθεὶς ὑπὸ τῆς ἀνησυχίας εἰδε καταφθάνοντας παρ' ἑαυτῷ τοὺς κατὰρ-ἀγάδες, τοὺς ἀρχιμοιράρχους, καὶ γραμματεῖς τινας, μουτεβελλίδες, καὶ ὁδὰ μπασίδες, τῶν ὁποίων οἱ πλεῖστοι εἶχον διέλθει διὰ τῆς πλατείας τοῦ Ἔτ Μειδὰν. Μετέβη ὅθεν μετ' αὐτῶν εἰς τὸ μέγαρον τοῦ ἀγᾶ τῶν Γενιτσάρων, ἀλλ' ὁ ἀγᾶς Αζελὰλ-Εδδὶν, εἶχε γείνει ἄφαντος. Ὁ ἐπιστάτης ἐγκαθιδρύθη ἐν τῷ μεγάρῳ καὶ ἐκεῖθεν εἶχεν ἀποστείλει τὸν ἀρχηγὸν τῶν γραμματέων, Ῥασσὶδ-Εφένδην, παρὰ τοῖς στασιασταῖς, ὅπως εἴπῃ αὐτοῖς ἵνα ἐκφράσωσι τὰς ἑαυτῶν προθέσεις. Ὅλοι δὲ ἀνεφώνη-

τὰ ὁμοθυμαδόν, « Δὲν θέλομεν τὰ γυμνάσια τῶν ἐπίστων
» Ἡ ἀρχαία συνήθεια τῶν Γενιτσάρων συνίσταται εἰς τὸ σφαι-
» ροβολεῖν κατὰ τῶν ἀγγείων, τὸ κόπτειν διὰ τοῦ ξίφους
» τοὺς πίλους· τοιαῦτα εἰσὶ τὰ γυμνάσια ἡμῶν τὰ στρατιω-
» τικά. Ἀπαιτοῦμεν τὴν κεφαλὴν τῶν συμβουλευσάντων ἡμῖν
» τὴν διάταξιν. » Καὶ ὑπέδειξαν, ὀνομαστί, τολλοὺς ἀνωτέ-
ρους ἀξιωματικούς, πλείστους ἀξιωματικοὺς τῆς αὐλῆς τοῦ
Σουλτάνου. Ἐνόμιζον ὅτι εἶχον ἐπιτύχει τοῦ ἑαυτῶν σκοποῦ
καὶ ἐξαπέστειλαν ὀπίσω τὸν γραμματέα διὰ τῆς προπετοῦς
ταύτης ἀπαντήσεως. Ὁ Χασὰν ἀγᾶς διεβίβασιν αὐτὴν πά-
ραυτα εἰς Γιαλὶ-Κιόσκαν διὰ τοῦ ἰδίου Ῥασσὶτ-Ἐφένδου,
ὅστις ἀνέγνω αὐτὴν πιστῶς εἰς τὸν Μέγαν Βεζύρην, ἐνώπιον
τοῦ Μουφτῆ, τῶν ἀρχιδικαστῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ Ῥωμυλ-
λίας, τοῦ Καδῆ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Σαδίκ-Ἐφένδου, τοῦ
ἀρχιλογιστοῦ τοῦ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ, τοῦ ἐπι-
στάτου τοῦ ναυαρχείου καὶ τῶν λοιπῶν ἀνωτέρων ἀξιωμα-
τικῶν τῶν συμπαρακαθησάντων. Ὁ Βεζύρης κατελήφθη ὑπ'
ὀργῆς. « Τὸ νέον ὅπερ παρεδέχθημεν στρατιωτικὸν σύστημα,
εἶπε, συνδυάζεται τὰ μάλα πρός τε τὴν λογικὴν καθὼς καὶ
πρὸς τὸν θρησκευτικὸν νόμον, τοῦτο ἔχει ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν
συγκατάθεσιν ὅλων τῶν οὐλεμάδων· τοῦτο θέλομεν νὰ ἐφαρ-
μόσωμεν πρὸς τιμὴν καὶ διὰ τὴν ἰσχὺν τῆς ὀθωμανικῆς μο-
ναρχίας. Οὐδέποτε θέλομεν ὑποφέρῃ, μία μόνη λίθος ν' ἀφθῇ
ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ τούτου οἰκοδομήματος· τῇ θείᾳ συναρωγῇ,
θέλομεν κατατροπώσει τοὺς στασιαστάς, θέλομεν ἑλκύσει
κατ' αὐτῶν τὸ ξίφος τῆς ἐκδικήσεως· τὸ αὐτὴν δότε αὐτοῖς
ἀπάντησιν. »

Ὅλοι οἱ παρεστῶτες ἐπεδοκίμασαν τοὺς ἐνεργητικοὺς
τούτους λόγους. Ὁ Γραμματεὺς ἀνεχώρησεν. Ὁ δὲ μέγας
Βεζύρης καὶ οἱ παρ' αὐτῷ συνηθροισμένοι, ἀναχωρήσαντες ἐκ
τοῦ περιπτέρου, μετέβησαν εἰς τὰ ἐνδότερα τῶν ἀνακτόρων,
εἰς τὸ μέρος τὸ ὀνομαζόμενον Θηριοτροφεῖον (ἀρσλὰν-Χανέ),

ἔπερ ὑπῆρχε τὸ προσδιωρισμένον μέρος τῆς γενικῆς συνεντεύξεως. Πάρκυτα οἱ κυριώτεροι οὐλεμάδες, οἱ καθηγηταὶ καὶ οἱ σπουδασταὶ, ἔδραμον καθ' ὁμάδας. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ πυροβολικοῦ (τοπτσῆ-μπασῆς), ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἁμαξηλατῶν στρατιωτῶν (ἀραμπατζῆ μπασῆς), ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἱππικοῦ πυροβολικοῦ, Ἰβραχὶμ-ἀγᾶς, διάσημος διὰ τὰ ἑαυτοῦ κατορθώματα καὶ ἐπονομαζόμενος Καταχθόνιος (Καρᾶ Δζεχενὲμ), ἔφθασαν μετὰ τῶν τηλεβόλων. Ὁ Ἀχμὲτ-ἀγὰς, ἀρχηγὸς τῶν κλητήρων τοῦ ναυαρχείου, ὠδήγησε τοὺς στρατιώτας τοῦ ναυτικοῦ. Οἱ ὑπονομοποιοὶ ἐνεφανίσθησαν ὁδηγούμενοι ὑπὸ τῶν ἑαυτῶν ἀξιωματικῶν, καὶ πάντες οὗτοι οἱ πιστοὶ ὑπηρέται τοῦ Κράτους, συνηθροισμένοι ἐν ταῖς εὐρείαις αὐλαῖς τοῦ ἀνακτόρου, ἀνέμεναν ὅπως ἡ Α. Μεγαλειότης ποιήσηται αὐτοῖς τὴν τιμὴν ἐμφανιζόμενος εἰς τὰ βλέμματα αὐτῶν.

Ὁ ἐπιστάτης τῶν θησαυρῶν τῶν ἀνακτόρων, Μουρχαμὲτ Ἐμὶν, ἐπεφορτισθεὶς τὴν ἀποστολὴν τοῦ μεγάλου Βεζύρου διὰ τὸν Σουλτάνον, ἀπέστη εἰς Μπεσικ-τὰς (Διπλοκιόνιν) διαμονὴν τῆς Α. Μεγαλειότητος θερινὴν, ἐπληροφόρησε τὸν Σουλτάνον περὶ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Γενιτσάρων, καὶ εἶπεν αὐτῷ ὅτι πάντες οἱ φίλοι οἱ ἀφωσιωμένοι εἰς τὴν μοναρχίαν, συνηθροισμένοι ἐν τῷ ἀνακτόρῳ, ἀνέμενον τὰς διαταγὰς αὐτοῦ ὅπως προβῶσι κατὰ τῶν στασιαστῶν, καὶ ἤλπιζε ὅτι ἤθελε μεταβῇ ἵνα δώσῃ αὐτοῖς, διὰ τῆς παρουσίας αὐτοῦ βέβαιον ἐχέγγυον τῆς νίκης.

Ἤρκετα ὁ Σουλτάνος διατάσσει ὅπως καταβιβάσωσιν εἰς τὴν θάλασσαν τὸ διὰ τοὺς ἐν «ἀγνώστῳ» περιπάτους αὐτοῦ ἀκάτιον. Θέλει ἵνα μεταβῇ ὅπως ἐμφανισθῇ εἰς τοὺς γενναίους ὑπερασπιστὰς τοῦ Θρόνου. Ἐνῷ δὲ ἑτοιμάζουσι τὸ ἀκάτιον, ἀποστέλλει ἕνα ἐκ τῶν ἀγαπητῶν θεραπόντων αὐτοῦ Ἀβουβεκὶρ Ἐφένδην, πρώτον αὐτοῦ θαλαμηπόλον, πρὸς τὸν μέγαν Βεζύρην, ὅπως ζητήσῃ παρ' αὐτοῦ ἀκριβεῖς τινὰς πλη-

φορίας, καὶ τῷ διαβιβάσῃ διαταγάς τινας, αἵτινες ἐπῆλθον στιγμαῖον ἐν τῷ πνεύματι αὐτοῦ περιτισμένῳ ὑπὸ τῶν οὐρανίων φώτων. Αἰσθανόμενος τὴν ἀνυπομονησίαν κοχλάζουσαν ἐν τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ, δὲν δύναται ν' ἀναμένῃ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Δβουβέκρ· δὲν ἀκούει εἰμὴ τὸ ἔνθερμον αὐτοῦ θάρρος, ἀναρτᾷ τὸ ξίφος αὐτοῦ εἰς τὴν ὀφρῦν του καὶ ἐπιβιβάζεται ἐπὶ τοῦ ἀκατίου του, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ πιστὸς αὐτοῦ γραμματεὺς, Μουστεφᾶ Ερίνδης, μόνος λαμβάνει θέσιν μετ' αὐτοῦ. Ὁ Ξιφηφόρος αὐτοῦ (Σιλιχτάρ) καὶ οἱ λοιποὶ ἀξιωματικοὶ τῆς αὐλῆς του ἀκολουθοῦσιν αὐτὸν ἐπὶ ἀκατίων, ἀπομακρυνομένων ἀπὸ τοῦ ἀνακτόρου Μπεσίκ-τὰς, διὰ μεγάλης καὶ ταχείας κωπηλασίας καὶ προσορμίζονται ἀμέσως εἰς τὸ ἀνάκτορον, εἰς Τὸπ-Καποῦ. Διερχόμενος τὰ θελκτικὰ ἐκεῖνα μέρη, ἀληθῆ ἐπίγειον παράδεισον, διαμονὴν τῶν ὀθωμανῶν μοναρχῶν, ὁ Σουλτάνος μεταβαίνει εἰς τὴν εὐρείαν αἴθουσαν τὴν καλουμένην «Θάλαμον τῆς περιτομῆς (σουνὲτ Θὰσσι) Πανταχόσε, ἐν τῇ ἑαυτοῦ διαβάσει, παρέχει νέαν ζωὴν, διὰ τῆς ἐπιχαρίτου αὐτοῦ παρουσίας, πρὸς τοὺς ἀξιωματικοὺς· οἵτινες νεύουσι κάτω ταπεινῶς τοὺς ὀφθαλμοὺς των ἐνώπιον αὐτοῦ, Μ ταπέμπεται παρ' ἑαυτῷ τὸν μέγαν Βεζύρην, τὸν μουφτῆν, ὅλους τοὺς ὑπαλλήλους καὶ τοὺς αὐλεμάδες τοὺς ἐν τῷ Θηριοτροφείῳ συνειγμένους, καὶ τοὺς ἀπευθύνει τὸν λόγον διὰ τῶν ἀκολούθων ἐκφράσεων.

Πάντες γνωρίζετε ὁπόσας ἀπὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως, κατέβαλον μερίμνας καὶ ζῆλον πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν συμφερόντων τῆς θρησκείας καὶ πρὸς εὐημερίαν τοῦ λαοῦ ὅστις μὲ ἐνεπιστεύθη παρὰ τῆς θείας Προνοίας. Γνωρίζετε πρὸ πάντων ὁποίαν οἱ Γενιτσαροι, τῶν ὁποίων τὰ στασιαστικὰ κινήματα τοσοῦτον συνεχῶς προτέβαλλον τὸ στέμμα μου, εὗρον ἐν ἐμοὶ ἐπιείκειαν διὰ πράξεις πάνυ ἐνόχους ἐν τοσούτῳ καὶ δυναμένας νὰ χαληνώσωσι τὴν ὑπομονὴν τὴν μᾶλλον ἀγαθήν. Πρὸς ἀποφυγὴν αἱματοχυσίας, συνεχώρησα αὐτούς·

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ποιοῖ τὴν ἰσχὺν, ἀτοῦ παρεκάλεσε τὸν σουλτάνον ὅπως διατάξῃ τὴν ἔξοδον τῆς σημαίας τοῦ Προφήτου, εἶχον σκοπὸν ὅπως προβῶσι κατὰ τῶν στασιαστῶν, ὁπότε ὁ σουλτάνος εἶπε: « Καὶ ἐγὼ ἐπίσης ἐπεθυμῶ ὅπως μεταβῶ ἵνα συμπολεμήσω » ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀληθινῶν πιστῶν, καὶ τιμωρήσω τοὺς ἀ» πίστους οἵ τινες μὲ προσβάλλουσι». Τούτων λεχθέντων, πάντες οἱ περικυκλοῦντες αὐτὸν στρατιῶται ἤγειραν τὰς ἑαυτῶν ἱκευτικὰς φωνὰς ὅπως ἀποτρέψωσιν αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἀποφάσεως ταύτης. «Ἐξορκίζομεν τὴν Ὑμετέραν Μεγαλειό» τητα, εἶπον, ὅπως μὴ διακινδυνεύσῃ τὸ σεβαστὸν πρό» σωπόν της παρουσιαζόμενος, ἄνευ ἀνάγκης, ἐνώπιον μιᾶς « ποταπῆς ὁμάδος στασιαστῶν. Ἀναπετασάτω τὴν πυρό» μορφον μουσαλμανικὴν σημαίαν καὶ ἐπιδοθήτω ἡσύχως εἰς » τὴν μέριμναν τοῦ εὔχεσθαι ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς αὐτο» κρατορίας, ὑπὲρ τοῦ θριάμβου παντὸς ἀγαθοῦ. Ἀρκεῖς εἰ » τοὺς πιστοὺς αὐτοῦ θεράποντας ὅπως βοηθηθῇ διὰ τῶν ἑαυ» τοῦ προσπαθειῶν ταῖς ἰσχυραῖς δεήσεσιν αὐτοῦ».

Ὁ σουλτάνος ἐνέδωκεν εἰς τὰς παρακλήσεις αὐτῶν διέταξεν ὅπως ἀποσταλῶσι κήρυκες ἵνα διατρέξωσι τὰς ὁδοὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τῶν τριῶν πόλεων (Γαλατᾶ, Σταυροδρομίου καὶ Χρυσοπόλεως) καὶ προσκαλέσωσι πάντας τοὺς Μουσουλμάνους ἵνα προσέλθωσι καὶ καταταχθῶσιν ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ Προφήτου περὶ τὸν μονάρχην, ἀνώτατον ἄρχοντα τῆς θρησκείας. Ἡ διαταγὴ αὕτη διαβιβασθεῖσα τάχιστα εἰς τὸ δικαστήριον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐκεῖθεν ὤφειλε ν' ἀνακοινωθῇ εἰς τοὺς ἱμάμας (θρησκευτικοὺς λειτουργοὺς ὑπηρετοῦντας εἰς τὰ τεμένη) τῶν διαφόρων συνοικιῶν διὰ τῶν κλητήρων τοῦ μεχκεμὲ (δικαστηρίου). Ταὐτοχρόνως προσεκάλουν εἰς τ' ἀνάκτορον σημαντικούς τινας διατρίβοντας παρ' ἑαυτοῖς μέχρι τῆς ὥρας ἐκείνης, ἀσχολουμένους ὅπως δέωνται ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τῆς Α Μεγαλειότητος, ὡς οἱ Δουρρὶ-Ζαδὲ Αβδαλλὰχ-Εφένδης, Μουστωφᾶ Α-

σὶμ-Ἐφένδης, Ἀβδελβαχὰβ-Ἐφένδης, Ἀχμὲτ-Ῥασὶτ-Ἐφένδης.

Οἱ κήρυκες καὶ οἱ κλητῆρες τοῦ δεκαστηρίου, διὰ τῆς θείας οὕτως εἰπεῖν προστασίας, ἀπέκρυψαν τὰ ἑαυτῶν διαβήματα ἀπὸ τῆς γνώσεως τῶν ἐπαναστατῶν καὶ ἐξεπλήρωσαν αἰσίως τὴν ἑαυτῶν ἀποστολήν. Εἰς τὴν φωνὴν αὐτῶν ὁ λαὸς ἐγείρεται. Εἰς ἐλάχιστον ἡμισείας ὥρας νέαι ὁμάδες σπουδαστῶν, ἐχόντων ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς διδασκάλους αὐτῶν, οἱ κάτοικοι ὅλων τῶν συνοικιῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μετὰ τῶν ἱμάμιδων αὐτῶν, οἱ τοῦ Γαλατᾶ, τοῦ Σταυροδρομίου καὶ τῆς Χρυσοπόλεως, ὁδηγούμενοι παρὰ τῶν ἀρχηγῶν των, ἀναφαίνονται ἐξ ὅλων τῶν μερῶν ἐπὶ τῆς πλατείας τοῦ ἀνακτόρου, καὶ ἐκεῖθεν λαμβάνουσι θέσιν ἀγερώχως.

Ἐνῷ καταφθάνουσιν, ὁ σουλτάνος μεταβαίνει ὁ ἴδιος πρὸς ἀναζήτησιν, εἰς τὴν αἴθουσαν ἐν ᾗ διαφυλάττεται ἐντὸς τῆς μεγαλοπρεποῦς κυπαρίσσου τοῦ κήπου τῆς νίκης, ἡ πρασίνη σημαία τοῦ ἡγεμόνος τῶν Προφητῶν. Παραδίδωσι ταύτην, ἐπικαλούμενος τὴν οὐρανίαν ἀντίληψιν, εἰς χεῖρας τοῦ μεγάλου βεζύρου καὶ τοῦ μουφτῆ, οἵτινες ἀνατιθέασιν αὐτὴν εἰς τοὺς περὶ αὐτοὺς συνωθουμένους μουσουλμάνους. Ὁ δὲ ἐξ Ἀκίσκας καθηγητὴς Ἀχμὲτ-Ἐφένδης ἀπευθύνει πρὸς τοὺς λαμβάνοντας τὴν πολύτιμον ταύτην παρακαταθήκην συγκινητικὴν προσλαλιὰν τοιαύτην ὥστε οἱ παρεστῶτες ἔχυσαν δάκρυα ἐνθουσιασμοῦ λαμβάνουσιν ἐκ τῶν ἀποθηκῶν τοῦ ἀνακτόρου ξίφη, πυροβόλα, φυσέγγια, τὰ ὁποῖα διανέμουσι πρὸς τοὺς ὁλοσχερῶς στερουμένους ὅπλων καὶ πάντες οὗτοι οἱ ὑπέρμαχοι τῆς πίστεως καὶ τοῦ θρόνου, ἐκβάλλοντες τρομακτικὰς φωνάς. Ἀλλάχ! Ἀλλάχ! ὁρμῶσιν ἐκτὸς τῆς πύλης τοῦ ἀνακτόρου, τρέχουσιν εἰς τὸ τέμενος τοῦ Σουλτάν-Ἀχμὲτ καὶ στήνουσιν ἐπὶ τοῦ βήματος τὴν ἔνδοξον σημαίαν τοῦ Μωάμεθ.

Ὁ Σουλτάνος ἀφοῦ ἐπεκαλέσθη αὖθις ἐκ νέου τὴν θείαν εὐλογίαν ἐπὶ τῶν πολεμιστῶν εἰς οὓς εἶχε παραδώσει τὴν

σημαίαν, ἐπέβη τοῦ ἵππου, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ ξιφηφόρου του, Αλῆ-ἀγᾶ τοῦ πρώτου θαλαμηπόλου του, Αβουβέκρ-Εφένδου, τοῦ γραμματέως του, Μουσταφᾶ-Εφένδου, καὶ τοῦ Ἀχμὲτ Σιακὶρ-Εφένδου ἀξιωματικοῦ τοῦ Μαμπεῖν (α).

Μετέβη διὰ τῶν ἰδιαιτέρων κήπων τοῦ ἀνακτόρου ὅπως ἐφησυχάσῃ ἐν τῷ περιπτέρῳ τῷ κειμένῳ ὑπεράνω τῆς αὐτοκρατορικῆς πύλης (Μπάπι Χουμαγιοὺν) ὅπως ᾖ εἰς θέσιν ἵνα λαμβάνῃ ταχέως τὰς εἰδήσεις περὶ τῶν συμβαινόντων. Εθεώρει διερχομένους ἐπὶ τῆς πλατείας τοὺς καλοὺς πολίτας οἵτινες ἔσπευδον ἵνα καταταχθῶσι ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ Προφήτου, καὶ συνώδευεν αὐτοὺς διὰ τῶν εὐχῶν του. Θεώμενος ἐν τῇ πρώτῃ ἐσωτερικῇ αὐλῇ τοῦ ἀνακτόρου ἀνθρώπους ὅπως λάβωσιν ὅπλα καὶ οἵτινες παρηνόχλουν τὴν διανομὴν αὐτῶν διὰ τῆς θορυβώδους ἐπισπεύσεώς των, διέταξε τὸν ξιφηφόρον αὐτοῦ ὅπως ἀποκαταστήσῃ τὴν τάξιν. Ὁ Αλῆ-ἀγᾶς, ὥρμησεν ἐντὸς τοῦ πλήθους κρατῶν εἰς χεῖρας μαστίγιον, καὶ κατώρθωσεν ὅπως καταπαύσῃ ἡ σύγχυσις. Ἡ Α. Μεγαλειότης δὲν ἠσχολήθη πλέον εἰμὴ ὅπως ἀναμένῃ τὴν ἀγγελίαν τῆς ἥττης τῶν ἐπαναστατῶν.

(α) Τὸ Μαμπεῖν ὑπάρχει θάλαμός τις εἰς τὸν ὁποῖον δὲν ἐπιτρέπεται ἡ εἴσοδος εἰμὴ εἰς μικρόν τινα ἀριθμὸν ἀξιωματικῶν, ὡς καὶ εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν μαύρων εὐνούχων, εἰς τοὺς ἀλάλους, καὶ εἰς τοὺς εὐγενόπαιδας· κεῖται ἐγγὺς τοῦ γυναικωνίτου. Οἱ δὲ ἀξιωματικοὶ οἱ ἔχοντες δικαίωμα εἰσόδου εἰς τὸ μαμπεῖν δζί-ὀδασὶ μαμπεῖν καλοῦνται

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ.

Ὁ μέγας Βεζύρης ἐγκαθίστησι τὴν ἑαυτοῦ διαμονὴν ἐν τῷ τεμένει τοῦ Σουλτὰν-Αχμέτ. Ἀποστέλλει τὸν Χουσεΐν-Πασσὰν καὶ Μουχαμὲτ-Πασσᾶν ὅπως καταπολεμήσωσι τοὺς ταραξίας. Ἧττας τῶν Γενιτσάρων. Πυρπόλησις τῶν στρατώνων.

—•—

Ἐν τοσούτῳ ὁ μέγας βεζύρης, ὁ μουφτῆς, τὰ ῥιτζάλια, καὶ οἱ οὐλεμάδες, εἶχον μεταβῆ εἰς τὸ τέμενος τοῦ Σουλτὰν-Αχμὲτ, ἡ δ' ἄφιξις αὐτῶν καὶ ἡ τῶν δύω βεζυρῶν, Χουσεΐν Πασσᾶ καὶ Μουχαμὲτ-Πασσᾶ, μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοὺς στρατευμάτων, διεξεγείρει καθ' ὑπέρτατον βαθμὸν τὸ θάρρος τοῦ πολυπληθοῦς συνηθροισμένου ἐν τῷ ἐσωτερικῷ περιβόλῳ καὶ τοῖς πέριξ τοῦ τεμένους λαοῦ. Ἱστάμενοι ἐπὶ τοῦ Μ ε γ ά λ ο υ (ἱεροῦ βήματος), οἱ βεζύραι καὶ οἱ οὐλεμάδες,

συνδιασκέπτοντο περὶ τοῦ πῶς ἔμελλον νὰ διεγείρωσι τοὺς ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ Προφήτου συνειλεγμένους γενναίους ἄνδρας. Ἀξιωματικοί δέ τινες εἶπον πρὸς τοὺς οὐλεμάδες. Ὁπόταν κακοποιοὶ ἄνθρωποι ἀπατόλμησανὅπως εἰσδύσωσιν εἰς τὸν γυναικωνίτην τοῦ πρώτου ὑπουργοῦ τοῦ σουλτάνου καὶ τῶν λοιπῶν ἀνωτέρων ὑπαλλήλων, ὅπως λεηλατήσωσι τὰς οἰκίας αὐτῶν, καταπατήσωσιν ὑπὸ τοὺς ἑαυτῶν πόδας τὸν ἡμέτερον ἱερὸν νόμον, καὶ ἀνακλονήσωσι τὸν ζυγὸν τῆς ὑπακοῆς πρὸς τὸν νόμιμον κυριάρχην, πρὸς ἀνώτατον ἄρχοντα τῆς θρησκείας, πρέπει νὰ καταστρέψωμεν αὐτοὺς διὰ τῆς ἰσχύος τῶν ὅπλων; — «Μάλιστα» ἀπήντησαν οἱ οὐλεμάδες. Ἀλλὰ πλεῖστοι ἐκ τῶν παρευρισκομένων προσέθηκαν. «Τοὐλάχιστον δὲν ἤθελεν εἶσθαι καλλίτερον νὰ ἐξαποστείλωμεν κατ' ἀρχὰς παρὰ τοῖς ἐπαναστάταις ἄνθρωπόν τινα φρόνιμον καὶ εὐφραδῆ ὅστις νὰ ἐρωτήσῃ αὐτοὺς περὶ τῶν αἰτίων τῆς ἑαυτῶν δυσαρεσκείας· ὅστις, διὰ πειστικῶν λόγων νὰ προσπαθήσῃ ὅπως ἀφαιρέσῃ ἀπ' αὐτῶν τοὺς διεστραμμένους δύνανται νὰ ἔχωσιν ἔτι περὶ τῆς νομιμότητος τῆς διατάξεως; Ἐὰν δὲ κατόπιν ἐμμένωσιν ἐν τῇ ὑποκινηθείσῃ παρ' αὐτῶν στάσει, τότε θέλω γείνει ἐναντίον αὐτῶν χρῆσις τῆς ἐνόπλου δυνάμεως». Οἱ τὰ τοιαῦτα φρονοῦντες, ὑπεδείκνυον τὸν καθηγητὴν Αχμὲτ-Ἐφένδην, ὡς τὸν ἁρμοδιώτερον παντὸς ἄλλου πρὸς κατάλληλον ἐκπλήρωσιν τῆς δυσχερούς ταύτης ἀποστολῆς. «Εἶμαι ἕτοιμος διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Αχμὲτ-» Ἐφένδης. Ἀλλὰ γνωρίζετε καλῶς τὸ δυσδιαπραγμάτευτον » πνεῦμα καὶ τὸ ἀγέρωχον τῶν στασιαστῶν τούτων οἵτινες » οὐδόλως θέλουσι καταπεισθῆ εἰς λόγον τινά. Θὰ μὲ κρα-» τήσωσιν αἰχμάλωτον, καὶ τὸ μόνον ἀποτέλεσμα τοῦ διαβήματος τούτου ἔσται ἡ βραδύτης τῆς ἐκτελέσεως τοῦ ἡμετέρου καθήκοντος, ὅπερ ἐστὶν ἡ καταπόθεσις τῆς ἐπαστάσεως.

« Τοῦτο εἶναι ἀληθὲς, ἀντεφώνησεν ὁ Μουχαμὲτ Πασσᾶς

» Τὸ νὰ χάνωμεν τὸν καιρὸν ἡμῶν εἰς συνθηκολογήματα ἤ-
« θελεν εἶσθαι ἐπικίνδυνον. Ὅπως ἀπολλάξῃ τις αὐτοὺς
» ἀπὸ τῶν παρεστάσεων ἐν τοῖς διαταγμοῖς αὐτῶν, δέον
» οἱ διαταγμοὶ οὗτοι ν' ἀρθῶσι διὰ τοῦ ξίφους.»

Ὁ μέγας βεζύρης ἤθελεν αὐτὴν τὴν ἰδίαν στιγμὴν νὰ ὁ-
πλισθῇ καὶ νὰ ἐκκινήσῃ εἰς τὴν μάχην. Ἀλλὰ παρίστησαν
αὐτῷ ὅτι ὤφειλεν ἵνα μένῃ εἰς ἣν ἔμενε θέσιν, ὅπως διευθύνῃ
τὰ κινήματα. Ἔμεινε λοιπὸν, καὶ, κατὰ τὰς διαταγὰς οὗτοῦ
ὁ Χουσεὶν Πασσᾶς καὶ Μουχαμὲτ Πασσᾶς ἀνεχώρησαν ἀπὸ
τοῦ τεμένους, ἐνεδύθησαν διὰ στρατιωτικῆς στολῆς ἐκ τῶν
ἁπλουστέρων, ὅπως μὴ ἀναγνωρισθῶσι καὶ ἀπῆλθον πρὸς ἀνα-
ζήτησιν τῶν ταραξιῶν.

Διευθύνθησαν, μετὰ τοῦ συντάγματος τῶν πυροβολιστῶν
καὶ τοῦ τῶν ναυτικῶν, πρὸς τὴν μεγάλην ὁδὸν Διβάν. Οἱ βομ-
βαρδοβολισταὶ καὶ οἱ ὑπονομοποιοὶ, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν
ἑαυτῶν ἀξιωματικῶν, διευθύνθησαν πρὸς τοὺς ὑδραγωγοὺς
τοῦ Μπόζγαν (ὑδραγωγεῖα τοῦ Γαλεντιανοῦ) καὶ τοῦ
Ἱπποπωλείου συνοδευόμενοι παρ' ὁμάδων σπουδαστῶν καὶ
Μουσουλμάνων παντὸν ἐπαγγέλματος.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν δύο πασσάδων, ὁ δεύτερος
ἰμάμης τοῦ Σουλτάνου, Ζεὶν-ἐλ-Ἀβεδδὶν-Ἐφένδης, καὶ ὁ
πρῶτος ἰατρὸς Μπεχτσὲτ-Ἐφένδης, ὑπεχρέωσαν τὸν μουφτὴν
ὅπως ἀπευθύνῃ ἱκεσίας πρὸς τὸν οὐρανὸν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας
καὶ τῆς ἐπιτυχίας τῶν στρατηγῶν.

Ἐπὶ τῇ διαταγῇ τοῦ φουφτῆ, πάντες οἱ συνηθροισμένοι ἐν
τῷ περιβόλῳ τοῦ τεμένους ἤρξαντο ἀναπέμποντες δεήσεις
κατόπιν δ' ὁ ἰμάμης Ζεὶν-ἐλ-Ἀβεδδὶν ἀπήγγειλε δι' ἐντόνου
καὶ συγκινητικῆς συνάμα φωνῆς λόγον τινὰ ἐκχύσαντα δά-
κρυα ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἁπάντων τῶν περεστώτων ἀκρο-
ατῶν. Αὐτὸς δ' ὁ μουφτὴς ἀνεγνώσθη τὸ πρῶτον κεφάλαιον
τοῦ Κορανίου, καὶ ἕκαστος, γονυκλιτὴς, ἀνύψου τοὺς ὀφθαλ-
μοὺς πρὸς τὸν Ὕψιστον.

Ἦλθον καταφθάσει νέαι ἐπικουρίαι πιστῶν Μουσουλμάνων εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο· ὁ δὲ μέγας βεζύρης θέλων ὅπως εἴπῃ αὐτοῖς ἵνα μεταβῶσι ὅπως συνενωθῶσι μετὰ τῶν στρατευμάτων τῶν πασσάδων, ἐνεφανίσθη ἄνωθι τῶν βαθμίδων τῆς κλίμακος τῆς κειμένης ὑπεράνω τῆς εἰσόδου τοῦ τεμένους. Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην πλεῖστοι ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν τῶν Γενιτσάρων παρουσιάσθησαν ταπεινῶς ἐνώπιον αὐτῶν προσπαθοῦντες ὅπως ἐξαιτήσωνται συγγνώμην ὑπὲρ τῶν ἑαυτῶν συνταίρων. Οὗτοι δ' ἦσαν ὁ ἀντεπιστάτης Μουσταφᾶς καὶ λοχαγοί τινες. Ἔπεσαν τότε μετὰ σεβασμοῦ τὸ κράσπεδον τοῦ ὑποποδίου αὐτοῦ, καὶ τῷ εἶπον. «Μεγαλειότατε, εὑρισκόμεθα ὁμοῦ μετὰ τῶν ἄλλων ἀξιωματικῶν εἰς τὸ μέγαρον τοῦ ἀγᾶ. Κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν, οἱ Γενίτσαροι μόνον διὰ τῆς ἑαυτῶν γνωστῆς ἀμαθείας μόνον ἐξεδηλώσαντο ὅτι καθόλου δὲν δύνανται ὅπως ἐξασκηθῶσι κατὰ τὰ ἐπαιτούμενα ἤδη.

Ὁ Μέγας Βεζύρης, χωρὶς νὰ παρεισδύσῃ εἰς τὸ πνεῦμα τῆς ὑποκρισίας αὐτῶν, ἀπεκρίθη πρὸς αὐτούς. «Ἀγάδες, αἱ στρατωτικαὶ αὗται ἀσκήσεις τὰς ὁποίας οἱ Γενίτσαροι ἀπεποιήθησαν ἀφοῦ ἀνεδέχθησαν τὴν ῥητὴν ὑποχρέωσιν ὅπως ὑπεβληθῶσιν εἰς αὐτήν, ἀναγνωρίσθησαν ὡς ἀναγκαῖαι καὶ ὑπόχρεοι θρησκευτικῶς παρ' ὅλων τῶν ὀλεμάδων, παρὰ τῶν νομομαθῶν τῶν τεσσάρων ὀρθοδόξων δογμάτων (χαφεΐ, χανβαλί, χανεφί, Μαλεκί), παρὰ τῶν μουφτίδων τῆς Μέκκας, τῆς Μεδίνης καὶ τοῦ Βαγδατίου (Βαβυλῶνος). Ἡ νομιμότης αὐτῶν στηρίζεται ἐπὶ τῶν βάσεων τῶν μᾶλλον ἑβραίων. Πρέπει λοιπὸν οἱ Μουσουλμάνοι νὰ ἐξαιρῶνται ἐναντίον τοῦ θείου νόμου;» Καὶ στρεφόμενος πρὸς τὸν ἰμάμην Ζὴν-Ἐλ Ἀβεδὴν, προσέθηκε Κύριε (Ἐφένδη), δὲν εἶ αἱ δίκαιον ὅτι λέγω, ἂς προσπαθήσωμεν ἐπὶ τέλους ὅπως καταπείσωμεν τοὺς ἀγάδες τούτους.»

Ὁ δὲ Ἰμάμης λαβὼν τὸν λόγον καὶ ἀποταθεὶς πρὸς τοὺς

ἀξιωματικοὺς καὶ τοὺς λοιποὺς παρισταμένους εἶπε. «Ναὶ
» τὰ γυμνάσια ἐπετράπησαν παρὰ τῶν εὐλεμάδων ὅλων τῶν
» μουσουλμανικῶν χωρῶν, παρὰ τῶν νομομαθῶν τοῦ Καίρου
» καὶ τῶν δύο ἱερῶν πόλεων (τῆς Μέκκας καὶ Μεδίνης)·
» τὸ νέον στρατιωτικὸν σύστημα σκοπεύει τὴν ἐφαρμογὴν
» τοῦ παραγγέλματος τοῦ συνιστῶντος ἡμῖν τὸ μάχεσθαι κα-
» τὰ τῶν ἐχθρῶν δι' ἴσων ὅπλων, σκοπεύει περὶ τῆς δόξης
» τῆς εὐγενοῦς σημαίας τῆς ἡμετέρας θρησκείας· τὸ μάχεσθαι
» δι' ἴσων ὅπλων, δηλ. τὸ παραδεχθῆναι, ὅπως θριαμβεύ-
» σῃ ἐναντίον τῶν ἀπίστων, ἡ τακτικὴ, τὰ γυμναστικὰ στρα-
» τεύματα, ἡ αὐστηρὰ πειθαρχία, πάντα ἐπὶ τέλους τὰ μέ-
» σα τὰ ὁποῖα τιθέασιν εἰς χρῆσιν. Σήμερον παραβιάζουσι
» τὴν ἑαυτῶν ὑπόσχεσιν. Αὐτοὶ εἰσὶν ἔνοχοι, αὐτοὶ στασια-
» σταί. Καὶ ἄλλως, ὁποῖον κατὰ τῆς θρησκείας ἢ τοῦ θρόνου
» ὑπολείπεται αὐτοῖς πρὸς πλείονα διάπραξιν ἐγκλήματος.
» Ὑπακούσωμεν λοιπὸν εἰς τὸν Σουλτάνον τὸν διατάσσοντα
» ἡμᾶς ὅπως βαδίσωμεν ἐναντίον αὐτῶν· ὑπερασπισθῶμεν
» κατὰ τῶν βιαιοτάτων αὐτῶν τὰ ἡμέτερα τέκνα, τὰς γυ-
» ναῖκας, πάντας τοὺς ὑπὲρ ὅρους τῆς ἡμετέρας αὐτοκρατο-
» ρίας· Ἐξωπλισμένοι διὰ τοῦ ξίφους τοῦ θρησκευτικοῦ ἐνθου-
» σιασμοῦ, ἐκθέσωμεν τὴν ζωὴν ἡμῶν πρὸς ἐκπλήρωσιν ἑνὸς
» ἱεροῦ καθήκοντος, καὶ ὅπως τύχωμεν ἓν τε τῷ παρόντι
» καὶ τῷ μέλλοντι βίῳ ἁπάσης εὐτυχίας. Ἀλλὰ τοῦ Μωάμεθ
» τί ἀναμένεις; Ὅπως εὐαρεστήσῃς τῷ Θεῷ, πρὸς ἐκπλήρω-
» σιν τῆς τοῦ Σουλτάνου βουλήσεως, ἄγε ὅπως καταπαλαίσῃς
» ἐναντίον τῆς στάσεως, ἄγε ὅπως συνδράμῃς τοὺς συναδέλ-
» φους σου. »

Πάντες οἱ ἐν τῷ προαυλίῳ τοῦ τεμένους συνηθροισμένοι Μουσουλμάνοι, ἠλεκτρισθέντες ἐκ τῶν λόγων τούτων, προέβησαν εἰς ἐκδηλώσεις καὶ ἀπῄτησαν ὅπως δι' αὐτοὺς διωρισθῇ εἷς ἀρχηγός. Ὁ δ' ἐπὶ τῶν πυροβολείων ἐπιστάτης Νεδζὶπ-Ἐρενδῆς, εὑρισκόμενος τότε παρὰ τῷ μεγάλῳ Βε-

ζίφη, ἀφῆρσε τὸ καβούκιόν του, περιετύλιζεν εἰς τὴν κεφαλήν του ἁπλῆν περικεφαλήν, καὶ παρέστη ὅπως ὁδηγήσῃ αὐτούς· ὁ δὲ μέγας Βεζύρης παρέδωκεν αὐτῷ πρὸς συνοδηγίαν τέσσαρας καπουδζί-μπασίδες, τὸν Αλῆ-Βέην καὶ Ἐμὶν-Βέην, ἀμφοτέρους Αἰγυπτίους, τὸν Ἐμὶν-Αγᾶν καὶ Σερὶφ Αγᾶν. Ἡ ὁμὰς τοῦ λαοῦ παρηκολούθησεν αὐτούς, ἀλαλάζουσα. «Αλλὰχ-ἐκπὲρ» (ὑπέρτατε Θεὲ) συνωθουμένη καὶ συγκρατιζομένη ὡς ἐν κύμασι συμπιεζομένης θαλάσσης.

Ἡ φήμη περὶ τῆς ἐμφανίσεως τῆς Μουσουλμανικῆς σημαίας ἐκτὸς τῶν τειχῶν τῶν ἀνακτόρων εἶχε προξενήσει ἀνησυχίαν μεταξὺ τῶν Γενιτσάρων. Πρὸς πορεμπόδισιν τοῦ λαοῦ ὅπως συναθροισθῇ παρὰ τῷ σεβαστῷ τούτῳ συμβούλῳ, ἠθέλησαν ὅπως διαφράξωσι τὰς διεξόδους, καὶ εἰς τὰ πέριξ τοῦ τεμένους τοῦ Σουλτὰν-Βαγιαζίτ. κατὰ τὸ Οὐζοὺν-τσαρσὶ, ἐτοποθετήθησαν στρατιωτικὰ ἀποσπάσματα, ἐν τῷ φόρῳ τοῦ Διβανίου καὶ ταῖς ἄλλαις ὁδοῖς, ταῖς ὁδηγούσαις πρὸς τὸ τέμενος τοῦ Σουλτὰν-Αχμὲτ. Πάραυτα ὅμως αἱ φρουραὶ ἐκεῖναι ἀπώλεσαν τὸ ἑαυτῶν θάρρος. Ἀμέσως ἐτράπησαν εἰς φυγὴν καὶ συνηνώθησαν μετὰ τοῦ ἑαυτῶν συνόλου ἐπὶ τῆς πλατείας τοῦ Ἔτ-Μειδάν.

Οἱ δύω πασσάδες προῦχώρουν προηγουμένων δύο τηλεβόλων ὁδηγουμένων ὑπὸ τοῦ ἰλάρχου (Κατοχθονίου) Ἰβραχὶμ ἀγᾶ. Φθάναντες παρὰ τὴν κρήνην τοῦ Χορχὸρ, ἀπήντησαν ἐκεῖσε ἓν μέρος τῶν Γενιτσάρων ὅπερ ἀμέσως ἠθέλησεν ὅπως προβῇ εἰς ἀντίστασιν. Προσέβαλον τὴν ὁμάδα ταύτην κατ' αὐτὴν τὴν ἰδίαν στιγμήν. Κατὰ τὴν πρώτην σύγκρουσιν ἐφονεύθησαν δύο πυροβολισταί· ἀλλὰ κατατρομάξαντες ἐκ τῆς ἀποφασιστικότητος τῶν ἐπελθόντων, οἱ ἐπαναστάται δὲν ἐβράδυναν ὅπως τραπῶσιν εἰς φυγὴν, καὶ κατέφυγον ὅπως ζητήσωσιν ἄσυλον συγκεντρωθέντες εἰς Ἔτ-Μειδάν. Ἔκλεισαν τὴν μεγάλην εἴσοδον τῆς πλατείας ταύτης καὶ περιέφραξον αὐτὴν διὰ μεγάλων σωρειῶν ἐκ τεραστίων λίθων.

Οἱ πασσάδες, ἐνισχυθέντες ὑπὸ νέων στρατευμάτων ἐλθόντων ἐκ τοῦ στρατῶνος τῶν σαγματοποιῶν, καὶ ἀμέτως πάραυτα ἔτι ὑπὸ τῶν καταφθασάντων ἀπὸ τοῦ τεμένους τοῦ Σουλτὰν-Αχμὲτ, ὁδηγουμένων παρὰ τοῦ Νεδζιπ-Εφένδου, περιεκύκλωσαν ἀπανταχόθεν τὸ Ἐτ-Μεϊδὰν καὶ τὸν στρατῶνα τῶν Γενιτσάρων. Πρὶν δὲ ἀρχίσῃ ἡ πολιορκία, ὁ ἐκ τῶν ἀρχαγῶν Ἰβραχὶμ ἀγὰς ἐπλησίασε πρὸς τὴν μεγάλην πύλην, καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς κατέμπροσθεν αὐτῆς εὑρισκομένους ἄνδρας, εἶτα πρὸς αὐτούς· «Γενναῖοί μου, παρα» δέχθητε καὶ ὑπεσχέθητε ὅπως τηρήσητε τοὺς ὅρους τῆς » διατάξεως τοῦ Σουλτάνου, ὅστις θέλει ὅπως ἐκμάθῃ ὑμᾶς » τὴν στρατιωτικὴν τέχνην, τέχνην ἣν καὶ αὐτὸ τὸ Κοράνιον » παραγγέλλει ἡμῖν ὅπως ἀτήσητε αὐτῆς κατὰ καθῆκον. Ὑ » μεῖς σήμερον ἐξανίστασθαι κατὰ τῆς διατάξεως ταύτης καὶ » ἐκθέτετε τὴν ζωὴν ἡμῶν ἀνωφελῶς. Ὁ Σουλτάνος ἡμῶν » (δόφη Κύριος αὐτῷ νίκην καθ' ὅλων τῶν ἐχθρῶν) ἐστὶ μο» νάρχης γενναιόδωρος καὶ ἀγαθοεργός. Συνέλθετε εἰς ἑαυ» τοὺς, ἐξαιτήσασθε συγγνώμην. Οἱ ἐνταῦθα πρόντες δύο » Βεζύρκι θέλουσι μεσολαβήσει παρ' ὑμῖν, καὶ ἡ Αὐτοῦ Με» γαλειότης θέλει ἐπικαλύψει τὸ νέον τοῦτο σφάλμα, ὡς καὶ » τὰ προηγούμενα, διὰ τοῦ πέπλου τῆς ἑαυτοῦ συγγνώμης.»

Ὁ Ἰβραχὶμ ἀγὰς ἐπανέλαβεν αὐτοῖς πλειστάκις τὴν χρήσιμον ταύτην συμβουλὴν, καὶ κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως ἀπαλλάξῃ αὐτοὺς ἀπὸ παντὸς ἐνθουσιασμοῦ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Ἀλλὰ τὸ καταπείσαι ἀκλονήτους κεφαλὰς ἐστὶν αὐτὸ τὸ ἴδιον ὡσανεὶ προύκειτο περὶ σφραγῖδος ἐπὶ ἀνακοίλου ἐπιφανείας. Οἱ Γενίτσαροι ἀπέκρουσαν τὰς γνωμοδοτήσεις ταύτας μετὰ φωνοκραυγῶν παρομοίων πρὸς ὑλαγμοὺς κυνῶν. Τότε οἱ Πασσάδες διέταξαν τὴν πυροβολήν. Ὁ Στρατηγὸς τοῦ πυροβολικοῦ, Νουμὰν-ἀγὰς, καὶ ὁ Ἴλαρχος Ἰβραχὶμ-ἀγὰς, ὅπως ἐξαπατήσωσι τὰς ἀταραξίας ἀνεφώνησαν. «Ἡ πυριτόκονις εἰσέτι δὲν ἔφθασε μέχρις ἡμῶν· πῶς

» ν' ἀντιπυροβολήσωμεν. » Οἱ λόγοι οὗτοι ἠκούσθησαν ἀπὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς πλατείας. Τότε τινὲς ἐκ τῶν πρωτίστων ταραξιῶν, μᾶλλον τῶν λοιπῶν συνεταίρων αὐτῶν καλῶς συλλογιζόμενοι καὶ καλῶς προβλέποντες τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης, εἶπον πρὸς τοὺς ἄλλους: « Μείνατε ἐνταῦθα ὅπως φροι-
» ρήσατε τοὺς λέβητας· ἡμεῖς ἤδη θὰ ἐξέλθωμεν διὰ τῆς πύ-
» λης τῶν γυμνασίων (ταλὶμ-καπουσοῦ), καὶ θὰ καταλάβω-
» μεν ἐξόπισθεν τὰ τηλεβόλα. » Αὐτοὶ ἤλπιζον ὅπως διασωθῶσι τρεπόμενοι πρὸς τὰς γειτνιαζούσας συνοικίας. Οἱ ὑπολειφθέντες, ἔμπλεοι ἀνοήτου ἐμπιστοσύνης, ἦσαν συνηθροισμένοι ὄπισθεν τῆς μεγάλης πύλης, ὁπότε σφαῖρα τηλεβόλου ἔθραυσεν ἓν ἐκ τῶν θυροφύλλων καὶ ἀνέτρεψε πολλοὺς ἐκ τῶν κάτωθι εὑρισκομένων.

Ὁ Μουχαμὲτ Πασσᾶς προχωρεῖ πάραυτα. Εἷς πυροβολιστής, ὀνομαζόμενος Μουσταφᾶς, πρὸς ὃν δωρεῖται 2,500 γρόσιο, ὑπερεπήδησεν αὐτὸς πρῶτος τὸ ὁδόφραγμα, καὶ ἐπέτυχεν ὅπως διανοίξῃ τὸ ἕτερον φύλλον τῆς θύρας. Ὁ ἀρχιπυροβολιστὴς Ἰβραχὶμ-ἀγᾶς, καὶ ὁ ἰμάμης τοῦ συντάγματος τῶν πυροβολιστῶν, εἰσέρχονται μετ' αὐτὸν, καὶ παροτρύνουσι τοὺς τρατιώτας εἰς ἀπομίμησίν των.

Ὁ γενναῖος οὗτος ἰμάμης εἶχεν ἤδη προσενέγκει μεγάλας ὑπηρεσίας διὰ τῆς ἑτοιμότητος μεθ' ἧς εἶχε διαμετακομίσει τὴν πυρίτιδα καὶ τὰ ἐν τῷ τεμένει τοῦ Συυλτὰν Αχμὲτ παρακατατεθειμένα πολεμεφόδια, καὶ διὰ τῶν ἐνθέρμων προτροπῶν ἃς εἶχεν ἀπευθύνει πρὸς τὸν λαὸν ἔν τε ταῖς ὁδοῖς καὶ ἐν τῷ τόπῳ τῆς μάχης.

Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην μία σφαῖρα προσέβαλε τὸν Ἰβραχὶμ-ἀγᾶν ἐπὶ τοῦ ἀστραγάλου τοῦ ποδός. Χωρὶς δὲ νὰ δείξῃ ὅτι πάσχει ἐκ τοῦ τραύματος τούτου, ἀπεσύρθη πρὸς τὰ ὀπίσω βραδυπορῶν, καὶ, ξεφήρης ἐξηκολούθησε παροτρύνων τὰ στρατεύματα διά τε τῆς φωνῆς καὶ τῶν χειρονομιῶν του. Αμέσως οἱ ἐπαναστᾶται ἐφρόντισαν ὅπως τραπῶσιν εἰς

φυγήν, καὶ οὗτοι ἀποσύρονται εἰς μέρος τι μονῆρες (τεκιέ) ἐκεῖνοι δὲ ζητοῦσιν ἄσυλον εἰς τὸν ἑαυτῶν εὐρὺν στρατῶνα. Κατηγοροῦσιν ἑαυτῶν πρὸς ἀλλήλους, καὶ κατεπιπλήττονται ἐνῷ διατελοῦσιν ἐν ἀμηχανίᾳ καὶ θορύβῳ, ὁ πυροβολιστὴς Μουσταφᾶς ἔλαβεν εἰς χεῖρας λαμπάδα τινὰ καὶ διαδίδει τὸ πῦρ εἰς τὰς τραπέζας τῶν κρεωπωλείων (τουμρούκ) τῶν γειτνιαζόντων πρὸς τὸν στρατῶνα, ὅπως πυρπολήσῃ τὸ κτίριον τοῦτο ὅπερ τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ὀδζιάκιον, ὡς καὶ τὰ ἐγκλήματα τῶν ἀνθρώπων οἵτινες κατῴκουν ἐν αὐτοῖς εἶχον αὐτὰ προωρισμένα δι' ἀναστάτωσιν ἢ πυρπόλησιν. Δώδεκα ἢ δεκαπέντε βολαὶ σφαιρῶν καταπίπτουσιν ἀλληλοδιαδόχως ἐπὶ τοῦ κτιρίου, γλῶσσαι πυρὸς προσβάλλουσιν αὐτοὺς ἐξ ὅλων τῶν μερῶν, καὶ ἐντὸς ὀλίγων στιγμῶν τὸ δοχεῖον τῶν στασιαστῶν ἐπυρπολήθη καθ' ὁλοσχέρειαν.

Εἷς διαγγελεὺς ἱππεὺς εἶχεν ἤδη ἀναχωρήσει ὅπως ἀναγγείλῃ τὴν νίκην. Ὁπότε ἡ περὶ τούτου ἀγγελία ἔφθασεν εἰς τὸν μέγαν βεζύρην καὶ εἰς τὸν μουφτῆν, καὶ τοὺς λοιποὺς τοὺς συνηθροισμένους ἐν τῷ τεμένει τοῦ Σουλτὰν Αχμὲτ, συνεχάρησαν ἀλλήλοις, ὡς ἐν ταῖς ἑορταῖς τοῦ Βαϊραμίου ἢ τῆς ἀνανεώσεως τοῦ ἔτους.

Ζηλῶν ὅπως ἀποτίσω τὸ πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ τὸν εὐεργέτην μου μονάρχην ὄφλημα, ἐξεκίνησα ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ πλήθους ὅπερ συνέῤῥεεν ὡς ὁρμητικὸς χείμαρος πρὸς συνάντησιν τῶν ἐπαναστατῶν. Ἔφθασα δ' ἐπὶ ποδὸς μέχρι τοῦ Ἀκὰρ-Τσεσμὲ, καὶ ἐκεῖ ἔμαθον τὴν ἧτταν τῶν ταραξιῶν καὶ διεκρίναμεν τὸ πῦρ ὅπερ κατεβίβρωσκε τὸν στρατῶνα αὐτῶν. Ἔστρεψα τὴν ὁδὸν καὶ ἔδραμον πρὸς τὸ τέμενον τοῦ Σουλτὰν-Αχμέτ. Ὁ ταχυδρόμος ὀλίγον τι μ' εἶχε προλάβει. Εἶπεν πρὸς τὸν μέγαν βεζύρην· « Τῇ ζεφᾷ συναρωγῇ, καὶ ὑπὸ τὴν » γίδα τοῦ Σουλτάνου, τὸ Ὀδζιάκιον τῶν Γενιτσάρων κατε- » στράφη· ἡ κατοικία αὐτῶν ἐγένετο παρανάλωμα τῶν φλο- » γῶν. » Ἡ Α. Ἐξοχότης ἐστηρίχθη ἐπὶ τῆς χειρός μου ὅπως

ἐγερθῇ καὶ προέβη πρὸς τὴν κλίμακα τῆς πύλης τῆς εἰσόδου Ἐκεῖ ἐτεφόρτισε πολλοὺς καπουδζὶ μπασίδες ἵνα μεταβῶσιν ὅπως συγχαρῶσιν ἐκ μέρους αὐτοῦ τοὺς δύω νικητὰς πασσάδες· ἔπειτα στραφεὶς πρὸς ἐμὲ, μοὶ εἶπε μετ' εὐμενείας. « Τέκνον μου, δύναταί τις ἀτιμωρητὶ νὰ παραβιάσῃ μίαν » ὑποχρέωσιν τῆς ὁποίας τὸ πρακτικὸν συνετάχθη παρ' ἡ- » μῶν; » Κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ὁ δεύτερος ἱμάμης τοῦ σεραγίου Ζεὶν-ἐλ-Ἀββεδδὶν, ὕψωσε τὴν φωνὴν ὅπως ἀναβιβάσῃ εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἐπουρανίου θρόνου τὸν σεβασμὸν τῆς γενικῆς εὐγνωμοσύνης. Ὁ μέγας βεζύρης ἔσπευσεν ὅπως διαγγείλῃ τὰς αἰσίας ταύτας εἰδήσεις πρὸς τὴν Α. Μεγαλειότητα, καὶ καταλιπὼν τοὺς ἀγαθοὺς Μουσουλμάνους ἐν ἀλαλλιάσει, καὶ ὅπως ποιήσωσιν ἱκεσίας ὑπὲρ τοῦ ἐνδόξου μονάρχου, ἐτοποθετήθη ἐν τοῖς κτιρίοις τοῦ τεμένους τοῖς κειμένοις πρὸς ἀριστερὰν αὐτοῦ, ἐν τῷ μέσῳ αἰθούσης βλεπούσης πρὸς τὴν αὐλήν. Οἱ ἀνώτεροι ὑπάλληλοι τοῦ Κράτους ἐσχημάτισαν πέριξ αὐτοῦ κύκλον ὅμοιον πρὸς τὰν φαεσφόρον δακτύλιον τὸν περικυκλοῦντα τὸν πλανήτην τοῦ Κρόνου. Ἠάραυτα τὰ λείψανα τῶν ταραξιῶν, πεσόντα ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν δύω πασσάδων, ἀπήχθησαν κατὰ μέρος ἢ δύω ἀνὰ δύω ἐπὶ τοῦ Ἱπποδρομίου, ἔχοντας τὰς χεῖρας δεδεμένας ὄπισθεν τῶν ὤμων. Ὁ μέγας βεζύρης διέταξεν ὅπως τεθῶσιν εἰς χρῆσιν τὰ συνήθη μέσα ἵνα αὐτοὶ καταθέσωσιν ὁμολογίας, καὶ ἐφυλάκισεν αὐτοὺς εἰς τὸ χαμηλὸν δωμάτιον τὸ κείμενον κάτωθι τῆς ὑπ' αὐτοῦ οἰκουμένης. Ἔστειλε διαταγὴν πρὸς τὸν γενικὸν ἐπιστάτην, τὸν σεῖμὲν-μπασῆν, καὶ πρὸς τοὺς ἀρχηγοὺς τούς τε εὐμενῶς καὶ τοὺς δυσμενῶς διατεθειμένους, οἵτινες ὑπῆρχον συνεσλεγμένοι ἐν τῷ μεγάρῳ τοῦ ἀγᾶ χωρὶς νὰ λάβωσι μέρος εἰς τὰ γεγονότα. Προσεκαλέσατο παρ' ἑαυτῷ αὐτὸν τὸν ἴδιον ἀγᾶν, ὅστις κεκρυμμένος ὑπὸ μετεμφιεσμὸν εἰς γειτνιάζουσάν τινα τῷ ἑαυτοῦ μεγάρῳ οἰκίαν, εἶχε γνωστοποιήσει τὸν τόπον τῆς καταφυγῆς αὐτοῦ. Ὅλοι οὗτοι οἱ ἀξιωματικοὶ ἀφίχθησα

εἰς τὸ τέμενος κατὰ τὴν ἑβδόμην ὥραν μετὰ μεσημβρίαν, παρουσιαζόμενοι δ' ἐνώπιον τῆς Α. Ἐξοχότητος, ἠσπάσαντο τὸ χράσπεδον αὐτοῦ. Ἐν τῇ αὐλῇ εἶχε στηθῆ σκηνὴ προωρισμένη δι' αὐτούς, καὶ ἐνεκλείσθησαν ἐντὸς αὐτῆς. Ὁ ἄνεμος ἐφαίνετο μοιμυρίζων εἰς τὰ ὦτα αὐτῶν τοὺς παορμιακοὺς τούτους λόγους. «Ἐν τῷ ἔργῳ τὸν ἄνθρωπον. »

Κατὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ἑπτὰ ἐκ τῶν στασιαστῶν, συλληφθέντες ὁπλοφοροῦντες, ἀπηγχονίσθησαν συμφώνως πρὸς τὸν φετβᾶν, καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν ἐρρίφθησαν ὅπως χρησιμεύσωσιν εἰς παραδειγματισμὸν, ὑπὸ τὰ πρόπυλα τῆς πλατάνου, τῆς ἐγειρομένης ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Ἱπποδρομίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Μέτρα προφυλακτικά.

—o—

Ἡ ἐπανάστασις εἶχεν ἐκμηδενισθῇ. Μέγας ἀριθμὸς Γενιτσάρων εἶχεν ἀπολέσει τὴν ζωὴν ἐν τῇ μάχῃ. Οἱ δικασθέντες ἀπὸ τῆς σφαγῆς καὶ οἱ συμμέτοχοι αὐτῶν, πλήρεις ἀνησυχίας καὶ φρίκης, ἐκρύπτοντο ἐπιμελῶς. Ἐν τοσούτῳ ἡ φρόνησις ἀπῄτει ὅπως ληφθῶσι μέτρα ἀσφαλείας καὶ αὐστηρὰ ἀστυνομικὴ ἐπιτήρησις. Εἰς ἑκάστην πύλην τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔθεσαν ἕνα καπιτζῆ-μπασῆν (ἀρχιθυρωρὸν) μετὰ στρατιωτῶν ἐκ τοῦ σώματος τῶν βομβαρδιστῶν. Αἱ πύλαι τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς πόλεως, τῆς Χρυσοπόλεως καὶ τοῦ Καταστένου κατελήφθησαν ὑπὸ πυροβολιστῶν. Αἱ δὲ τοῦ Γαλατᾶ, τῆς συνοικίας τοῦ Κασιμ-Πασᾶ καὶ τοῦ Ναυστάθμου, ἐπετράπησαν, ὡς συνήθως, εἰς τοὺς στρατιώτας τοῦ ναυτικοῦ. Τὸ προάστειον τοῦ Εγιούπ ἀνετέθη εἰς τὴν φρούρησιν τῶν βομβαρδιστῶν. Οἱ κάτοικοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Χρυσοπόλεως, τοῦ Γαλατᾶ καὶ τοῦ Σταυροδρομίου, ἐπεφορτίσθησαν προσέτι διὰ διαταγῶν ἀπευθυνθεισῶν ἐπὶ τούτῳ πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ διαβιβασθεισῶν παρ' αὐτῶν πρὸς πάντας τοὺς ὁμόφυλους, ὅπως ἐπαγρυπνῶσιν οἱ ἴδιοι περὶ τῆς ἡσυχίας τῶν οἰκείων συνοικιῶν, περιπολοῦντες ἀλληλοδιαδόχως.

Ἐπειδὴ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ πυροβολικοῦ, Ναμὰν-ἀγᾶς, εἶχεν ὑποχρεωθῆ ὅπως μένῃ παρὰ τῷ ἀρχιστρατήγῳ Χουσεὶν-Πασσᾷ, πρὸς ἐπιθεώρησιν τῶν θέσεων τῶν πυροβολιστῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἡ ἀστυνομία τοῦ Πυροβολοστασίου (Τὸπ Χανὲ) ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῶν στρατιωτικῶν ἀμαξῶν. Ἓν ἀπόσπασμα πυροβολιστῶν καὶ ἓν ἕτερον τῶν βομβαρδιστῶν, ἐτοποθετήθησαν εἰς τὸν γυναικωνίτην τοῦ τεμένους τοῦ Σουλτὰν-Ἀχμὲτ, ὅπως φρουρῶσι τὴν σημαίαν τοῦ Προφήτου. Αὐστηροτάτη ἐπιτήρησις ἐξασκήθη εἰς τὰ πέριξ τοῦ Ἱπποδρομίου· ἐτοποθέτησαν εἰς τὴν πύλην πλησίον τοῦ Ὀβελίσκου (Δικιλιτὰς) τὸν χοδζιακιάνην Σελὶμ Σερρὶ-Βέην, μετὰ τοῦ καπουτζῆ-μπασῆ Ἰσμαὴλ-Βέη· ἐν τῇ μεσημβρινῇ πύλῃ καταντικρὺ, τὸν καπουτζῆ-μπασῆν Σαλὶχ Κότζ· ἐν τῇ πύλῃ τῆς πλατάνου, τὸν καπουτζῆ-μπασῆν Σαλὴχ-ἀγάν, ἐπιστάτην τοῦ Χουρσὶτ-Πασσᾶ· ἐν τῇ πύλῃ τῇ κάτωθι τῆς αὐτοκρατορικῆς αἰθούσης, ἀξιωματικοὺς τοῦ πυροβολικοῦ· ἐν τῇ παρὰ τὸ Καμὲρ-Αλτὶ πύλῃ, τὸν Χοδζικκιάνην Χουσεὶν-Βέην ἐξ Ἰωαννίνων. Περιπολίαι ἐγένοντο ἐν τῇ συνοικίᾳ τῶν σιδηρουργῶν (Δζεμπεδζῆ), παρὰ τοῦ ἀρχαίου ἀρχηγοῦ τοῦ σώματος τούτου, Ἀλῆ-ἀγᾶ, καὶ εἰς τὰς ἄλλας συνοικίας παρὰ πλείστων Καπουτζῆ-μπασίδων, καὶ παρὰ τοῦ ἀρχιτελώνου Σμύρνης Καπᾶ-Σουλεϊμὰν-ἀγᾶ, τὸν ὁποῖον ὑποθέσεις εἶχον φέρει διά τινα καιρὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Ὁ μέγας βεζύρης, ὁ μουφτὴς, καὶ οἱ κυριώτεροι οὐλεμάδες διῆλθον τὴν νύκτα ἐκείνην (τῆς Πέμπτης πρὸς τὴν Παρασκευὴν) ἐν τῇ Αὐτοκρατορικῇ αἰθούσῃ τοῦ τεμένους τοῦ Σουλτὰν Ἀχμέτ. Οἱ δὲ λοιποὶ οὐλεμάδες καὶ ἀξιωματικοὶ τῆς αὐλῆς ἐκοιμήθησαν εἰς αὐτὸ τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ τεμένους.

Μετὰ τὴν νίκην αὐτῶν ὁ Χουσεὶν-Πασσᾶς καὶ Μουχαμὲτ-Πασσᾶς, συνοδευόμενοι ὑπὸ τοῦ Νεδζὶπ-Ἐφένδου καὶ τοῦ στρατηγοῦ τοῦ πυροβολικοῦ, εἶχον ἐπιχειρήσει ἐρεύνας εἰς

τοὺς ἀρχαίους στρατῶνας τοὺς ὀνομαζομένους Εσκί-Ὀδολὰρ (Αρχαίους Θαλάμους), κτίρια τὰ ὁποῖα ἔπρεπεν ἐπίσης νὰ καταστραφῶσιν ὁλοσχερῶς. Εἶχον συλλάβει καὶ ἀποστείλει εἰς τὸ Ἱπποδρόμιον ὑπὸ πολυάριθμον φρουράν, τοὺς Γενιτσάρους, τοὺς ὑπαξιωματικοὺς καὶ στρατιώτας τοὺς ἀποδράσαντας ἐκ τοῦ Ετ-Μεϊδὰν, τοὺς ὁποίους εἶχον εὑρεῖ ἐκείσε καὶ ἀλλαχόσε. Ὅπως ἐμποδίσωσι τοὺς ὑπόπτους ἀπὸ τοῦ νὰ εἰσδύσωσιν ἐκεῖσε ἔβηκαν εἰς τὰς πύλας τῶν πλησιαζουσῶν ὁδῶν ἀποσπάσματα Βομβαρδιστῶν. Κατόπιν μετέβησαν εἰς τὸ μέγαρον τοῦ ἀγᾶ, ὅπου ἀνεπαύθησαν ἐπὶ μίαν στιγμήν. Ἐκείθεν, κατὰ γνωμοδότησιν συνετὴν τοῦ Νεδζιπ-Ἐφέ δου μετέβησαν καὶ ἐτοποθετήθησαν ὑπὸ μίαν στιγμὴν στηθεῖσαν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ τεμένους Σουλεϊμανιέ· κεἰ, καθ' ὅλην τὴν νύκτα, διέταξαν ἀξιωματικοὺς μετεμφιεσμένους ὅπως διατρέχωσι τὰς συνοικίας ὅπου ὑπέθετον ὅτι ἠδύναντο νὰ συναθροίσθῶσιν ἔτι ταραξίαι τινές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Τιμωρία τῶν πρωτίστων ἐνόχων.

—o—

Τῇ ἐπαύριον, Παρασκευῇ, ὁ μέγας Βεζύρης ἐπανέλαβε τὴν ἑαυτοῦ θέσιν ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος τοῦ τεμένους. Οἱ κλητῆρες τοῦ Διβανίου προσέχοντες εἰς τὰς διαταγὰς αὐτοῦ, παρουσιάσθησαν παρατεταγμένοι ἐνώπιον αὐτοῦ, σχηματίζοντες ἡμικύκλιον ἀνοιγόμενον ὅπως εἰσάξωσιν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον, ἐνώπιον αὐτοῦ, τοὺς κυριωτέρους ἀρχηγοὺς τῶν στασιαστῶν. Ὁ Βεζύρης ὑπεδήλου αὐτοῖς ἀναφανδὸν τὸ ἑαυτῶν ἔγκλημα, κατεκεραυνοβόλει αὐτοὺς διὰ τῶν ἐπιπλήξεών του καὶ ἀλληλοδιαδόχως παρέπεμπεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἅδην. Μεταξὺ δὲ τῶν δυστυχῶν τούτων ὑπῆρχεν ὁ ἀρχηγὸς τῶν πυροσβεστῶν, ὅστις εἶχε λάβει συνεργὸν μέρος ἐν τῇ στάσει καὶ εἶχε καθαιματόσει τὰς ἑαυτοῦ χεῖρας εἰς ὅλας τὰς προηγουμένας στάσεις. Ἀπὸ πολλοῦ χρόνου ἐπλουτίζετο ἐκ λαφυραγωγιῶν καὶ ἀπὸ τοῦ ταμείου ἀπέσπα σημαντικὰς ποσότητας ὑπὸ τὸ πρόσχημα ἐπισκευῆς τῶν ἀντλιῶν ἢ περὶ κατασκευῆς νέων. Πάντοτε εἶχεν ὑποδαυλίσει τὸ πῦρ τῆς ἀταξίας. «Ἀγᾶ, τῷ εἶπεν ὁ Βεζύρης, σὺ τοῦ ὁποίου ἡ » ἀποστολὴ ἦν ὅπως σπεύδῃς πρὸς κατάσβεσιν τῶν πυρκαϊῶν, » διὰ τί δὲν ἔσπευσας ὅπως προσφέρῃς τὰς ὑπηρεσίας σου

» ὁπότε ἐπυροφλεγεῖτο ἡ στρατών;» Ὁ ἀγᾶς ἀπήντησε δι' εἰρωνικοῦ τινος μειδιάματος. «Ἡ πυρκαϊὰ ἐκείνη ἦτο πολὺ » ὁρμητικὴ ὥστε δυσκόλως κατεσβέννυτο. Ἄλλως τε, τὸ » καθῆκον ἑνὸς ὑπηκόου τοῦ σουλτάνου ἀπέκειτο μᾶλλον πρὸς » κατάσβεσιν αὐτῆς.» Ὁ βεζύρης προσέθηκεν· «Ἐὰν σὺ εἶ» χες ἀναγνωρίσει τὰ καθήκοντά σου πρός τε τὸν σουλτάνον » καὶ τὴν θρησκείαν, εἶχες ἀνταποκριθῆ εἰς τὴν πρόσκλησιν » τοῦ ἡμετέρου μονάρχου, τοῦ ὁποίου ἡ φωνὴ ἀντήχησεν εἰς » τὰ ὦτα ἁπάντων τῶν πιστῶν Μουσουλμάνων. Σὺ ἠδύνασο » νὰ συμβαδίσης μετὰ τῶν καλῶν συμπολιτῶν, καὶ νὰ » συμπολεμήσῃς ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ Μωάμεθ. Δὲν κατη» γρῶ αὐτοὺς ἐνταῦθα διὰ τὰς ἐπιχειρητεις τῶν στασια» στῶν ἐναντίον τῆς περιουσίας καὶ τοῦ ἀτόμου, ἀλλὰ διὰ » τὸ κακὸν τὸ ὁποῖον προὐξένησαν εἰς τὸ ἔθνος, δι' αὐτὸ τοὺς » ἀπεχθάνομαι καὶ τοὺς ἀποτροπιάζομαι. Ἰδοὺ τὸ ἔγκλημα » δι' ὃ καταγγέλλω ὑμᾶς σήμερον ἐνώπιον τοῦ βήματος τῆς » Θείας Δικαιοσύνης. Ποία ὑπάρχει ἡ ποινὴ ἡ ἐπιβαλλομένη » τοῖς στασιασταῖς ἐναντίον τοῦ συλτάνου, ἐναντίον τοῦ ἀρ» χηγοῦ τοῦ ἰσλαμισμοῦ; Ἐρώτησον διὰ τοῦτο τὸν Μου» φτῆν. Ἀμέσως ὁ ἀρχηγὸς τῶν πυροσβεστῶν ἀπήχθη ὑπὸ κράτησιν. Οἱ δήμιοι περιέσφιγξαν αὐτοῦ τὸν λαιμὸν μὲ βρόγχον δερμάτινον ἐξ ὄφεως. «Σφιγξατε, γενναῖοί μου,» εἶπεν αὐτοῖς, καὶ ἐξέπνευσε μετὰ θρασείας τόλμης. Οἱ δήμιοι ἔρριψαν τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐνώπιον τῆς θύρας. Τινὲς ἐκ τῶν εὑρισκομένων ἐν τῷ γυναικωνίτῃ τοῦ τεμένους, ἀπωθοῦντες αὐτὸν διὰ τῶν ποδῶν των καὶ κατακερματίζοντες αὐτὸν διὰ τῶν ἑαυτῶν ξιφῶν προσώθησαν αὐτὸ ὑπὸ τὴν μεγάλην πλάτανον.

Οἱ δὲ λοιποὶ ὑποκινηταὶ τῆς ἐπαναστάσεως, οἱ ὑποστάντες τὴν αὐτὴν τύχην, ἀφοῦ κατὰ μέγα μέρος ἀνεγνωρίσθησαν ὑπὸ τῶν πασσάδων ὑπὸ διαφόρους μετεμφιέσεις καὶ εἶχον παραπεμφθῆ εἰς τὸν μέγαν βεζύρην, ἦσαν· Ὁ ἀρχαῖος Σεϊμὲν-μπασῆς, Μπυσταφᾶς· ὁ ὑπεπιστάτης, Μουσταφᾶς· ὁ Καρ-

δούχιος Γιουσούρ· δύω μοίραρχοι, ἄλλοτε ἀρχιμάγειροι, τῶν ὁποίων αἱ χεῖρες εἶχον κρατήσει τὰς λαβὰς τοῦ λέβητος τῆς στάσεως· ὁ Μουσταφᾶς, διευθυντὴς τοῦ 25ου ὀρτᾶ· ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Μοχαμὲτ, ὁ ζαχαροπλάστης· ὁ ἐπικαλούμενος Καρδούχιος Μπαϊρακδὰρ, ἀρχηγὸς τῶν φυλάκων τῆς Μεγάλης Αγορᾶς· ὁ ἀρχιμάγειρος τοῦ 5ου ὀρτᾶ (Δζεμπεδζῆ), ὅστις εἶχε μετακομίσει εἰς Ἔτ-Μεϊδὰν τοὺς λέβητας τοῦ συντάγματος τῶν ὁπλοποιῶν· ὁ πρῶτος μάγειρος καὶ οἱ ὑπὸ τὰς διαταγὰς του διατελοῦντες (καρᾶ-κουλακτσίδες), οἱ ὁδαμπασίδες οἱ πρωτομαγίστορες τοῦ ἰδίου συντάγματος· ὁ στρωματορράφος Χουσεΐν, ἀρχαῖος ἀρχιμάγειρος· ὁ κατασκευαστὴς τῶν χαλκωμάτων Νεδζιπ, αὐτόχρημα χαλκοπρόσωπος, ἀνὴρ σκιερὸς καὶ ἄγριος, ἐπὶ τοῦ ἀγρίου μετώπου τοῦ ὁποίου ἐφαίνετο ἐπιγεγραμμένον τὸ ῥητόν· «Ὁ υἱὸς τοῦ λύκου πάντοτε υἱὸς τοῦ λύκου εἶναι.» Ὁ ἀποθανὼν πατήρ του, ὁ κατασκευαστὴς τῶν χαλκωμάτων Μουσταφᾶς, ὑπῆρχεν ὁ ἐνθερμότερος τῶν στασιαστῶν, ὁ μᾶλλον ζηλωτὴς ἐκ τῶν ὑποκινητῶν τῶν ταραχῶν ἐν τῇ καταστροφῇ τῇ ἐπελθούσῃ κατὰ τοῦ θρόνου καὶ τῆς ζωῆς τοῦ Σουλτὰν-Σελίμ.

Πολλοὶ ἄλλοι στασιασταὶ ἀποσπασθέντες ἀπὸ τοῦ βάθους τῶν κρησφυγέτων ὅπου εἶχον καταφύγει ὡς ὄφεις καταβεβλημένοι ὑπὸ τοῦ ψύχους, ἀπωλέσθησαν ἐν τῇ κάτω αἰθούσῃ διὰ τοῦ σχοινίου τῆς δικαιοσύνης. Τὰ πτώματα αὐτῶν ἐρρίφθησαν παρὰ τοῖς πτώμασι τῶν ἑαυτῶν συνεταίρων, καὶ, κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὁ ἀριθμὸς τῶν πτωμάτων τῶν ἐκτεθέντων ἐν τῷ Ἱπποδρομίῳ ὅπως ἐμπνεύσωσιν εἰς τοὺς κακοὺς σωτήριον φόβον, ὑπερέβη τοὺς διακοσίους. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ἐν τῷ μεγάρῳ τοῦ ἀγᾶ, ἐγένοντο περὶ τὰς ἑκατὸν εἴκοσι κεφαλικαὶ ἐκτελέσεις ἐπὶ τῶν ὁποίων προΐστατο ὁ Χουσεΐν-Πασσᾶς.

Τὸ δ' ἀπόλουθον ἀνέκδοτον ἔσεται τεκμήριον, μεταξὺ μυ-

ρίων ἄλλων, τῆς ἀληθείας ταύτης ὅτι θᾶττον ἢ βράδιον ἢ ποινὴ τοῦ ἐγκλήματος παρακολουθεῖ τὸν ἔνοχον.

Αἱ μερίδες τοῦ κρέατος, αἱ προωρισμέναι διὰ τοὺς στρατιωτικοὺς, καὶ καταντήσασαι ἔπειτα εἰς εὐήθεις ἀνικάνους πρὸς πᾶσαν ὑπηρεσίαν, φέροντας τὴν προσωνυμίαν τῶν Γενιτσάρων, διενέμοντο αὐτοῖς διὰ χειρῶν τῶν Γραικῶν, τῶν ἐπικαλουμένων κρεωπωλῶν τῆς πλατείας (μεῖδάν). Οἱ Γραικοὶ οὗτοι μετέβαινον καθ' ἑκάστην εἰς τὸ ἐν Ἑπταπυργίῳ κρεωσφαγεῖον ὅπως παραλάβωσι τὸ ποσὸν τῶν προβάτων τὸ διανομόμενον εἰς τοὺς στρατῶνας, καὶ τὰ ὁποῖα πρόβατα ἐφόρτωνον ἐπὶ τριακοστύος ἵππων. Ὄπισθεν καὶ ἐμπρὸς τῆς συνοδίας ταύτης ἔσπευδον 4-5 ἀρχιμάγειροι (οὐστάδες), οἵτινες, διὰ φωνῆς τινος στεντορείας καὶ ἐπιτακτικῆς, ἀνεκραύγαζον· Προσοχή, προσοχή! εἰς τρόπον ὥστε νὰ κωφάνωσι τὰ ὦτα τῶν διερχομένων, τοὺς ὁποίους συνώθουν ἀγροίκως. Ἐκόμιζον ἐπίσης τὰ πρόβατα εἰς τὰ διανομεῖα τῶν κρεάτων (τουμπρούκ), καὶ ἐκεῖθεν διενείμοντο ταῦτα.

Ἔτη τινὰ πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἡ ἀγροῖκος αὕτη συνοδία συνηντήθη παρὰ τοῦ ἱμάμου τοῦ τεμένους τῆς πλατάνου, τοῦ κειμένου εἰς τὰ πέριξ τοῦ Κοδζιᾶ Μουσταφᾶ-Πασσᾶ. Ὁ μάμης, σεβάσμιος νομομαθὴς καὶ ἐκ τῶν ἀπογόνων τοῦ Προφήτου (Σεριφ), διῆλθεν, ἄνευ προμεμελετημένου σκοποῦ, ἐνώπιον τῶν Γραικῶν κρεωπωλῶν καὶ τῶν ἀρχιμαγείρων, οἵτινες, θεωρήσαντεν ἑαυτοὺς ὡς ὑβρισθέντας, ἐξύβρισαν αὐτόν· «Διῆλθες, τῷ εἶπον, ἐνώπιον τῆς κεφαλῆς τῆς ἡμετέρας συνοδίας,» καὶ ἔδειραν αὐτὸν διὰ τῶν μαστίγων τὰς ὁποίας ὀκράτουν εἰς χεῖράς των.

Ὁ ἱμάμης τοῦ ἐνδόξου νομομαθοῦς Σαδᾶ-Βέη-Ἐφένδου, ἀρχαίου καδῆ τῆς Μέκκας, καὶ εἷς ἐκ τῶν γενναίων θεραπόντων αὐτοῦ, ἐγένοντο μάρτυρες τῆς ἀναξίας ταύτης βιαιοπραγίας. Ὅπως ἀπαλλάξωσι τὸν ἱμάμην ἀπὸ τοὺς μανιώδεις ἐκείνους, προϋχώρησαν κραυγάζοντες· «Πῶς, ἐν τῷ μέσῳ τῆς

» Κωνσταντινουπόλεως, ἐδάκρυ ὑπὸ τῶν ἀπίστων εἰς ἀπόγο-» νας τοῦ Μωάμεθ;» Οἱ γεναικοὶ κρεωπῶλαι ἔστρεψαν τὰς μάστιγάς των ἐναντίον αὐτῶν ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν Μουσουλμάνων· καὶ ῥίψαντες τὰ κρέατά των ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁδοῦ, οἱ ἀρχιμάγειροι συνέλαβον αὐτοὺς καὶ τοὺς τρεῖς, καὶ τοὺς ἀπηγαγον εἰς τὸ μέγαρον τοῦ ἀγᾶ. «Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι παρα-» βίασαν τὰ προνόμιά μας,» εἶπον, καὶ ἀπήτησαν ν' ἀπαγ-χονισθῶσιν. Ἐδίωξαν μάλιστα ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸν ἐμίρην Σαδᾶ-Βέην, ὅστις ὑπεχρεώθη ἵν' ἀποσυρθῇ εἰς Βου-γιουκ-Δερὲ (Βαθυῤῥύακα). Μὴ ἀρκισθέντες εἰς τὴν ἐκδίκησιν ταύτην, κατήγγειλαν τὸν σεϊὲν-μπασᾶν, ἔντιμον ἀξιωματι-κὸν, διότι δὲν ἐξετέλεσεν εἰμὴ ἀπροθύμως τὴν σκληρὰν ἐπι-θυμίαν αὐτῶν, καὶ ἠνάγκασαν τὴν κυβέρνησιν ἵνα τὸν παύσῃ ἐκ τῆς θέσεώς του. Ὁ ἀρχιμάγειρος δὲ ὅστις ἦν ὁ πρώτιστος ἐκτελεστὴς τοῦ ἐγκλήματος τούτου ἦν ὁ Χουσεΐν. Ἀλλ' ὁ Θεὸς τῷ ἐπέβαλε κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην τὴν τιμωρίαν ἧς ἀπὸ πολλοῦ χρόνου ἦν ἄξιος.

Ἡ αὐτὴ πλάτανος ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἔσπαιρον τὰ πτώματα τῶν ἐπαναστατῶν, ἄλλοτε ἔφερεν ἀνηρτημένα εἰς τοὺς κλά-δους της τὰ πτώματα τῶν ὑπαλλήλων τῆς κυβερνήσεως, δη-λονότι θέντων παρ' ἄλλων ἐπαναστατῶν νικητῶν τῷ **1066**. Οἱ σύγχρονοι ποιηταὶ εἶχον συγκρίνει τὴν ἀποτρόπαιον ταύ-την πλάτανον πρὸς τὸ δένδρον ο ὐ α κ ο υ ὰ κ (α), τοῦ ὁποίου οἱ καρποὶ ἔχουσι τὸ σχῆμα τῶν ἀνθρωπίνων ὄντων. Εἷς σύγ-χρονος τῶν ἡμερῶν ἡμῶν σοφὸς, ὁ Μωχαμὲτ-Ἰζζετ-Μολλᾶ. Ἐρένδης, παρατηρῶν τὸ θέαμα ὅπερ παρίστα τὸ Ἱπποδρό-

---

(α) Οἱ Μουσουλμάνοι πιστεύουσιν ὅτι εἰς νήσους τινὰς τῆς Κίνας, εἰς τὰ πέρατα τοῦ κόσμου, ὑπάρχει ἓν δένδρον περίεργον, τοῦ ὁποίου οἱ καρποὶ εἶναι ἀνθρώπινα ὄντα, καὶ ἐκ τοῦ στόματος τῶν ὁποίων ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν ἐξέρχεται ἡ φωνὴ Οὺ ὰκ! ο ὐ ὰ κ! »

μιον, συνέθεσε στίχους τινὰς, ἡ ἔννοια τῶν ὁποίων ἔχει οὕτως· «Ποτὲ ἀσεβεῖς ἄνθρωποι ἀπηγχόνισαν, ἐνώπιον τοῦ » τεμένους τοῦ Ἀχμὲτ-Χὰν, ἀθώους θεράποντας τοῦ Θεοῦ. » Σήμερον, ἐν τῇ ἰδίᾳ θέσει, ὑπάρχουσιν ἐξηπλωμένοι ἐκτά- » δην ἄνευ πνοῆς κακοῦργοι. Δένδρον, τοῦ ὁποίου οἱ κλάδοι » τέως ἦσαν πεφορτωμένοι ὑπὸ ἀνθρωπίνων πτωμάτων, καὶ » τοῦ ὁποίου ἤδη αἱ ῥίζαι περικυκλοῦνται ὑπὸ πτωμάτων » τῇ δὲ κἀκεῖσε κειμένων, σὺ ἀληθῶς ὑπάρχεις τὸ δένδρον » Οὐακουάκ· οἱ καρποί σου ἦσαν ὥριμοι, καὶ κατέ- » πεσον.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι

Κατάργησις τοῦ σώματος τῶν Γενιτσάρων. Κατάργησις τοῦ ὀνόματος αὐτῶν καὶ τῶν ἐμβλημάτων αὐτῶν. Φιρμάνιον ἀναγνωσθὲν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἐν τῷ τεμένει τοῦ Σουλτὰν-Αχμέτ.

Πάντες οἱ ἐγχέφρονες ἄνδρες, πάντες οἱ φίλοι τῆς μοναρχίας ὑπῆρχον μάρτυρες ὡς ἐγὼ τῆς θείας ὀργῆς, τοῦ ἐνδομύχου μίσους ὅπερ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην διεξεδήλου ὅλος ὁ λαὸς ἐναντίον τῆς ἐνόχου ἀρθῆς τῶν Γενιτσάρων. Ἕκαστος ἔλεγε· «Πολλάκις μέχρι τοῦδε, μετὰ τὰς ἐν τῷ Κράτει διεξεγερθείσας ταραχάς, εἶχον ταπεινωθῆ, καὶ οἱ ὑποκινηταὶ τῶν ταραχῶν εἶχον τιμωρηθῆ· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ σῶμα διετήρει τὸ ἑαυτοῦ ὄνομα καὶ τὸν ἑαυτοῦ διακριτικὸν βαθμόν, αὐτοὶ πάντοτε ὑπῆρχον ἐπίφοβοι. Τὰ παρ' αὐτῶν ῥιφθέντα σπέρματα δὲν ἐβράδυναν ὅπως ἀναπτυχθῶσι, καὶ, ἐν τῇ πρώτῃ περιστάσει, ἀναφύοντο ἔτι ἐπὶ μᾶλλον, Κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Σουλτὰν-Σουλεϊμὰν Β'. καὶ τοῦ Ἀβδουλχαμὶτ, τίτινες κατέστρεψαν, ὁ μὲν πρῶτος, τοὺς Σαριδζὲ-σεϊμένιδες, ὁ δὲ δεύτερος, τοὺς λεβέντας, δέον νὰ καταργηθῇ τὸ ὄνομα ὡς ἐξουδενώθη ὁ στρατὸς αὐτῶν, καὶ τοιουτοτρόπως ἀπαλλαχθῶσιν ἀπὸ τῶν προσβολῶν αὐτῶν ἥτε θρησκεία καὶ ὁ θρόνος. Ἐὰν ἐξακολουθῶσιν ἀπαρτίζοντες ἓν σῶμα, τὸ τρομερὸν τραῦμα ὅπερ ὑπέστησαν δὲν θέλει χρησιμεύσει εἰμὴ πρὸς ἐπαύξησιν τῆς ὁμάδος τῶν ἑαυτῶν δαυνασσζετη

μάτων ἐναντίον τῆς κυβερνήσεως. Σήμερον φαίνονται παρομοιάζοντες πρὸς τὸν ὄφιν ὃν τὸ ψῦχος κατέβαλε διὰ τῆς ἀκινησίας, τὸν ὁποῖον ὅμως ἀκτίς τις τοῦ ἡλίου ἀνοθερμαίνει, καὶ οὕτως ὁ ὄφις ἀνεγείρει τὴν ἑαυτοῦ κεφαλήν. Ἡ ὀρθοφροσύνη καὶ ἡ ὀγειὴς πολιτικὴ ἀπαιτοῦσι λοιπὸν τὴν ὁλικὴν ἐξολόθρευσιν αὐτῶν, τὴν κατ' ἄργησιν αὐτῶν. Ἡ στιγμὴ ὑπάρχει εὔκαιρος· οὐδέποτε τοιαύτη παρουσιασθήσεται εὐνοϊκὴ ἐπὶ μᾶλλον. »

Τοιαύτη ἦτο ἡ ἐπιθυμία ἡ ἐκφρασθεῖσα παρ' ὅλων τῶν ὁμάδων τῶν συνδιαλεγομένων περὶ τῶν συμβάντων τῆς ἡμέρας ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ τεμένους. Ἤκουον δὲ πρὸ πάντων τοὺς λόγους τῶν ἀξιωματικῶν τῶν ἀκολούθων τοῦ μεγάλου βεζύρου, καὶ ἠγαλλόμην παρατηρῶν ὅτι ἐφρόνουν τὰ αὐτά. Ὁ δεύτερος ἰμάμης τοῦ σουλτάνου, Ἀρίφ-Βέης, Ἰζζετ-Μολλὰ, ὁ ἐπίτροπος τῶν δύω Ἱερῶν Πόλεων, Ἀβδελκαδὲρ-Βέης, ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ὑπῆρχον τῆς αὐτῆς γνώμης, καὶ ἐξητούμεθα τὴν ἐκπλήρωσιν αὐτῆς παρὰ τοῦ ἡγεμόνος τοῦ τὰ πάντα διευθετοῦντος ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ.

Ἡ Πρέσβα, ἥτις ἐν τῇ διπλωματείᾳ συνέσει αὐτῆς εἶχεν ἀποφασίσει περὶ τῆς καταστροφῆς τῶν Γενιτσάρων διὰ τῆς χειρὸς τοῦ εὐσεβοῦς μονάρχου ἡμῶν, κατ' ἀρχὰς εἶχεν ἐμπνεύσει τὴν ἰδέαν πρὸς τὴν Α. Μεγαλειότητα, τοῦ ὁποίου τὸ πνεῦμα ἀντανακλᾷ πρὸς τὰ ἄνωθεν φῶτα, κατόπιν δὲ πρὸς τὸν μέγαν βεζύρην, τὸν βραχίονα αὐτοῦ καὶ τὸν σύμβουλον, ὅστις δικαίως ἐκάλυπτε τὴν φράσιν ταύτην : « Ὅταν ὁ Θεὸς θέλῃ τὴν εὐτυχίαν ἡγεμόνος τινός, δίδει αὐτῷ ἐπιτήδειον καὶ ἐφωσιωμένον ὑπουργόν· » πρὸς τὸν μουφτῆν, σοφὸν διερμηνέα τοῦ νόμου· ἐπὶ τέλους πρὸς τοὺς μᾶλλον διακεκριμένους ὑπαλλήλους τοῦ Κράτους· πρὸς τὸν πρῶτον ἰατρὸν Μπεχτεὶτ ἐφένδην· πρὸς τοὺς ὑπουργοὺς τῶν ἐσωτερικῶν, τῶν οἰκονομικῶν, τῶν ἐξωτερικῶν πρὸς τοὺς κυριωτέρους οὐλεμέδες καὶ ἀξιωματικοὺς τῆς φίλης

Τὰ μέλη τοῦ διβανίου, ἀφοῦ συνδιεκρίθησαν μυστικῶς σὺν ἀλλήλοις περὶ τοῦ σχεδίου τούτου, ὑπέβαλον αὐτὸ ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν τῆς Α. Μεγαλειότητος, καὶ εἶχον ἐπιτύχει τῆς ἀδείας ὅπως ἐργασθῶσι πρὸς πραγματοποίησιν αὐτῆς. Πρὸς προαίσθησιν τῶν προθέσεων τοῦ στέμματος, δὲν προσεκάλεσαν, ὡς συνήθως, τοὺς Γενιτσάρους ἀξιωματικοὺς τῶν σταθμαρχείων ὅπως ἀποτελέσωσι τὴν συνοδίαν τοῦ σουλτάνου, ὅστις μετέβαινεν εἰς τὸ τέμενος Ζεϊνὲπ πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς μεσημβρινῆς προσευχῆς. Ἡ ἀκολουθία ἐσχηματίσθη ὑπὸ πυροβολιστῶν καὶ βομβαρδιστῶν. Ὁ ἱμάμης ἐκφέρων τὰς συνήθεις εὐχὰς ὑπὲρ τῆς Α. Μεγαλειότητος, εὐχαρίστησεν Αὐτὴν διὰ τὴν ὑπηρεσίαν ἣν εἶχε προσφέρει εἰς τὴν θρησκείαν καταπονήσας τὴν ἐπανάστασιν. Μετὰ τὴν τελετὴν, τὸ προσχεδιασθὲν μέτρον ἀνεκοινώθη πρὸς τοὺς πασσάδες καὶ πρὸς τοὺς σημαντικωτέρους μεταξὺ τῶν οὐλεμάδων καὶ ριδζιαλίων. Κατὰ τὴν νύκτα τῆς Παρασκευῆς πρὸς τὸ Σαββάτον, συνῆλθον εἰς συνέδριον ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ αἰθούσῃ τοῦ τεμένους τοῦ Σουλτὰν-Αχμὲτ. Ἐκεῖ δὲ, πραγματευόμενοι περὶ τοῦ ζητήματος ὑφ' ὅλας αὐτοῦ τὰς φάσεις, ἀντισταθμίσαντες τὰ ὑπὲρ καὶ κατὰ, περιέφερον μεταξὺ αὐτῶν τὸν κάλαμον τῆς συζητήσεως. Ἀπεράσισαν δὲ ὅπως ἡ κυβέρνησις ἐξακολουθῇ ἵν' ἀποτίχῃ τὰ γραμμάτια τοῦ μισθοῦ ἅτινα εὑρίσκοντο εἰς τὰς χεῖρας ἀτόμων πτωχῶν ἀλλοτρίων εἰς τὴν στάσιν, ἢ ἵνα παραχωρήσῃ δικαίαν τινὰ ἀποζημίωσιν πρὸς τοὺς διακατόχους οἵτινες, ἐν περιστάσει τινὶ, καὶ κατὰ τὸ 32ον ἄρθρον τῆς καταστατικῆς διατάξεως τῶν ἐσκενδζίδων, δὲν ἠδύναντο τοῦ λοιποῦ νὰ πωλῶσιν ἢ μεταβιβάζωσι τὰ γραμμάτια ταῦτα· νὰ χορηγηθῶσι πρὸς τοὺς κατὰρ-ἀγάδες, τοὺς τσορπατζίδες καὶ τοὺς γραμματεῖς τοῦ ὀδζιακίου, τοὺς μείναντας πιστοὺς πρὸς τὸν σουλτάνον, καταλλήλοι συντάξεις πρὸς συντήρησιν αὐτῶν· ἡ ἐπωνυμία τῶν Γενιτσάρων νὰ καταργηθῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν ὅλαις ταῖς μουσουλμανικαῖς ἐπαρχίαις, καὶ νὰ

δοθῇ τὸ ὡραῖον ὄνομα τῶν νικητῶν στρατιωτῶν τοῦ Μωάμεθ πρὸς τὰ νέα στρατεύματα τὰ ὁποῖα ἤθελον διοργανίσει κατὰ τὴν πειθαρχίαν καὶ κατὰ τὰς στρατιωτικὰς ἀσκήσεις.

Ληφθείσης τῆς ἀποφάσεως ταύτης, ἀπεχωρίσθησαν. Ὁ μουφτῆς καὶ οἱ πασσάδες ἔμειναν ἐν τῇ αἰθούσῃ· ὁ δὲ μέγας βεζύρης διῆλθε τὸ ὑπόλοιπον τῆς νυκτὸς ὑπὸ σκηνὴν τινα στηθεῖσαν ἐνώπιον τῆς πύλης. Οἱ καθηγηταὶ καὶ οἱ λοιποὶ οὐλεμάδες ἐκοιμήθησάν ἐν τῷ τεμένει· οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ βεζύρου καὶ οἱ ἀνώτεροι ὑπάλληλοι τῶν ἀνακτόρων, ὑπὸ σκηνὰς ἐστημένας ἐν τῇ αὐλῇ.

Ἡ κατάγνωσις τοῦ σώματος, τοῦ ὀνόματος καὶ τῶν διακριτικῶν ἐμβλημάτων τῶν Γενιτσάρων εἶχεν ἀποφασισθῇ. Ἀλλὰ πρὸς καθησύχασιν τῶν πνευμάτων καὶ πρὸς γνῶσιν τοῦ γενικοῦ φρονήματος, τῇ πρωΐᾳ τῆς ἐπαύριον (Σαββάτου) συνῆλθον εἰς μέγα συμβούλιον ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ αἰθούσῃ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ μεγάλου βεζύρου, ὅστις ἤρξατο ὅπως ὑποβάλῃ ὑπ' ὄψιν τῆς συνελεύσεως τὰ αἴτια τὰ καθιστῶντα ἀναγκαῖον τὸ μέτρον τοῦτο. Ὁ δ' ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν κατέληξεν ἀποδεικνύων τὸ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου κατεπείγον διὰ τοῦ ἑπομένου λόγου:

« Λίαν συνεχῶς, ὡς τὸ γνωρίζετε, οἱ Γενίτσαροι, μετὰ
» καταστασιάσεις στάσεις, ὡρκίσθησαν ὅπως μὴ ἐπεμβαίνωσιν
» εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς κυβερνήσεως. Ἀλλ' ἐτήρησάν ποτε
» τὰς ἑαυτῶν ὑποσχέσεις; Αἱ ὑποχρεώσεις τὰς ὁποίας εἶχον
» ἀναλάβει, καὶ ἐκ τῶν ὁποίων ὑπάρχουσι πλήρη τὰ ἡμέτε-
» ρα ἀρχεῖα, ἐτηρήθησαν παρ' αὐτῶν; Κατὰ τὴν φορὰν ταύ-
» την, τὸ πρακτικὸν ὅπερ εἶχον ὑπογράψει κατὰ τὴν περί-
» στασιν τῆς στρατολογίας τῶν ἐσκενδζίδων, ὑπῆρχεν εἰσέτι
» πρόσφατον, ἡ μελάνη δὲν εἶχεν ἀποξηρανθῇ, ὥστε λησμο-
» νήσαντες τὰς εὐμενείας τὰς ὁποίας εἶχον λάβει, διετράνω-
» σαν τὰς ἑαυτῶν ἀχαριστίας καὶ ἐκηρύχθησαν εἰς φανερὰν

» ἐπανάστασιν. Μέγας ἀριθμὸς ἐξ αὐτῶν ἀπωλέσθη. Οἱ ἀρ-
» χηγοὶ καὶ οἱ πρώτιστοι συνεργοὶ τῆς συνωμοσίας δὲν ὑ-
» πάρχουσι πλέον. Αλλὰ καὶ οἱ ἐπιζῶντες ἔτι διατελοῦσιν
» ἐχθρικῶς διακείμενοι πρὸς τὴν κυβέρνησιν, καὶ ἡ δικαία
» τιμωρία τῶν συνεταίρων αὐτῶν οὐδὲν ἄλλο θέλει ἐπιφέρει
» παρὰ τὴν ἐπαύξησιν τῆς ἀγριότητος ἐγγημονευμένης ἐν ταῖς
» ἑαυτῶν καρδίαις. Ὅσους δήποτε τρόπους καὶ ἂν μεταχειρι-
» σθῶμεν τοῦ λοιποῦ πρὸς τοὺς Γενιτσάρους, οἵαν δήποτε
» καλοκἀγαθίαν καὶ ἂν ἐπιδείξῃ τις πρὸς αὐτούς, δὲν θέλει
» δυνηθῆ ὅπως τοὺς ἐπαναγάγῃ. Τὸ μῖσος, κατὰ τὴν ἔκφρασιν
» ἑνὸς ποιητοῦ, δὲν ὑποχωρεῖ εἰς τὴν ὑπότητα, καὶ κατ' οὐ-
» δὲν τὸ ὕδωρ δύναται νὰ συντελέσῃ κατὰ τοῦ ἐντὸς τῶν χα-
» λίκων ὑποκρυπτομένου πυρός. Πλεῖστα ὅσα παραδείγματα
» τῆς ἡμετέρας ἱστορίας μαρτυροῦσι τὴν ἀλήθειαν ταύτην.
» Ἐφ' ὅσον τὸ σῶμα αὐτῶν δὲν καταστραφῇ, ἐφ' ὅσον τὸ ὄ-
» νομα αὐτῶν καὶ τὰ ἐμβλήματα δὲν ἐξηλειφθῶσιν ἀπὸ τῶν
» σελίδων τοῦ κόσμου, οὐδὲν μέσον θέλει ὑπάρξει πρὸς κατά-
» λειψιν τῆς ἐπιστροφῆς τῶν στασιαστικῶν κινημάτων αὐτῶν.

« Ἡ νίκη ἣν ἐχορήγησεν ἡμῖν ὁ Θεὸς ἐναντίον αὐτῶν ὑ-
» πάρχει μέγα βῆμα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Οὐδέποτε
» παρομοία εὐκαιρία θέλει ἐπανευρεθῆ. Ἂς ἐπωφεληθῶμεν
» τῆς εὐνοίας τῆς ὁποίας ἐτύχομεν παρὰ τῆς Προνοίας, καὶ
» ἐνθυμηθῶμεν τὸ ἀξίωμα τοῦτο τοῦ σοφοῦ· «Ὑπάρχει συνε-
» χῶς ἐπικίνδυνον τὸ ἀναβάλλειν διὰ τὴν ἐπαύριον.» Ναί,
» κίνδυνος ὑπάρχει τὸ ἀναβάλλειν ἐπὶ μίαν στιγμήν. Σπεύ-
» σωμεν λοιπὸν ὅπως ἐφαρμόσωμεν τὸ φρόνημα ὅπερ ἀπα-
» σχολεῖ ἁπάντων τὰ πνεύματα.»

Οἱ λόγοι οὗτοι, τῶν ὁποίων ἡ ἰσχὺς ἀνέτρεπε πᾶσαν παρατήρησιν, κατέπεισαν ὅλην τὴν συνέλευσιν. Ἡ πρότασις ἐγένετο παραδεκτὴ ἄνευ δισταγμοῦ. Φερμάνιον δὲ κυρώττον τὴν καταργησιν τοῦ ὀνόματος τῶν Γενιτσάρων, καὶ προσδιορισμένον ὅπως δημοσιευθῇ ἔν τε τῇ Κωνσταντινουπόλει καὶ τοῖς

ἐπαρχίας, ἔπρεπε προπαρασκευασθῇ τὴν προηγουμένην διὰ τῆς κομψῆς γραφίδος τοῦ Περτέβ-Εφένδου, καὶ ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν. Ὅλος ὁ κόσμος ἐπεδοκίμασε τὸ περιεχόμενον. Οἱ οὐλεμάδες διεκήρυξαν αὐτὸ συνάδον πρὸς τὸν νόμον, καὶ ἡ σύνταξις αὐτοῦ ἐφάνη τοσοῦτον εὐχάριστος καὶ τοσοῦτον ὡραία, ὥστε οἱ πλείστοι ἐκ τῶν παρεστώτων ἔχυσαν δάκρυα εὐαρεσκείας.

Στίχος τοῦ Κορανίου, ἀπαγγελθέντες παρὰ τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου ἱμάμου τῆς Α. Μεγαλειότητος, ἐπίσης συνταχθεῖσαι στιγμὴν παρὰ τοῦ Ἀχμὲτ-Ἐφένδου καὶ τοῦ κήρυκος τῆς Ἁγίας Σοφίας, Μουσταφᾶ-Ἐφένδου, ὅπως ἐπικαλεσθῶσι τὰς θείας εὐλογίας ἐπὶ τοῦ σουλτάνου, διεδέχθησαν τὴν συνδιάσκεψιν, καὶ ἀφῆρεσαν τὴν κόνιν τῶν μεριμνῶν αἵτινες ἠδύναντο ν' ἀμαυρώσωσιν ἔτι τὸν καθρέπτην τῶν καρδιῶν.

Ἡ συνέλευσις διεβίβασε πάραυτα τὴν ἑαυτῆς ἀπόφασιν πρὸς τὸν μονάρχην ὅστις συνενοεῖ ἐν ἑαυτῷ τὴν σταθερότητα τοῦ Ἀβδουλὲκρ, τὴν εὐστάθειαν τοῦ Ὁμὲρ, τὴν μετριοφροσύνην τοῦ Ὀσμὰν, τὸ θάρρος τοῦ Ἀλῆ, καὶ ἀνέμενε τὰς διαταγὰς τῆς Α. Μεγαλειότητος παραδεδομένη εἰς τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν χαράν. Μόλις εἶχε παρέλθει ἡμίσεια ὥρα καὶ ἔλαβεν αὐτοκρατορικὸν θέσπισμα δι' οὗ ὁ σουλτάνος, ἐπιδοκιμάζων τὸ προταθὲν μέτρον, διέταττε τὴν ἄμεσον ἐκτέλεσιν αὐτοῦ, καὶ ἐχορήγει διαφόρους χάριτας πρός τινας ἐκ τῶν θεραπόντων του. Ἀμέσως ἠσχολήθησαν ὅπως γράψωσι τὰς ἐγκυκλίους αἵτινες ἔμελλον ν' ἀποσταλῶσιν εἰς τὰς ἐπαρχίας, καὶ δώσωσι νέαν ζωὴν πρὸς πάντας τοὺς καλοὺς Μουσουλμάνους.

Ὁ μέγας βεζύρης μὲ προσεκάλεσε παρ' ἑαυτῷ, καὶ μοὶ εἶπε· «Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἀντιγράφουσι φιρμανίόν τι ἐν τῇ » σκηνῇ τοῦ Κιαγιᾶ Βέη. Ἐὰν ἦναι ἕτοιμον, φέρετέ μοι αὐτό.» Ἐσπευσα πρὸς ἀναζήτησιν αὐτοῦ, καὶ τὸ παρουσίασα εἰς τὴν Α. Ἐξοχότητα, ὅστις ἔγραψεν ἄνωθι τοῦ φύλλου τὴν λέξιν Σ ὰ χ χ (ἐγχειρίθην), καὶ ἐγχειρίζων μοι αὐτὸ πρυσέθηκε· «Θ

» λετε ἀναγνώσει δημοσίᾳ τὴν ὑψηλὴν ταύτην διαταγὴν ἀπὸ
» τοῦ ἄμβωνος τοῦ τεμένους τοῦ Σουλτὰν-Ἀχμέτ. Κατόπιν
» ἐν τῷ δικαστηρίῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θέλετε λάβει
» ἀντίγραφα αὐτοῦ ἅτινα θέλουσι διανεμηθῆ εἰς τοὺς ἱμάμας
» ὅλων τῶν συνοικιῶν. Μεταβῆτε καὶ γείνετε ἄξιος, ἐκπλη-
» ρῶν τὴν ἔντιμον ταύτην ἀποστολὴν, τῶν εὐνοιῶν τοῦ οὐρα-
» νοῦ καὶ τῆς Α. Μεγαλειότητος.»

Ἐπλησίασα πρὸς τὸν καδῆν τῆς Πρωτευούσης, Σαδίκ-Ἐφένδην, ὅστις ἦτο παρὼν, καὶ παρεκάλεσα αὐτὸν χαμηλῇ τῇ φωνῇ ὅπως ἀποστείλῃ ἵνα εἴπωσι πρὸς τοὺς γραμματεῖς ὅλων τῶν Δικαστηρίων ὅπως συνέλθωσιν ἐν τῷ μεγάλῳ Δικαστηρίῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ παρὰ τῷ ἀρχηγῷ τῶν μουεζ-ζινῶν ἵνα ἀναγγείλωσιν εἰς τοὺς πιστοὺς ὅτι μετὰ τὴν μεσημβρινὴν δέησιν ἔμελλε ν' ἀναγνωσθῇ φιρμάνιόν τι εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ ἀποχωρήσωσι παντελῶς ἀπὸ τοῦ τεμένους.

Καθ' ὃν καιρὸν ἔμελλεν ἵνα περατωθῇ ἡ προσευχὴ, ἐτόλμησα, ἐγὼ μηδαμινὸς ἁμαρτωλὸς, ἀνάξιος τοιαύτης μεγάλης τιμῆς, ὅπως ἀναβῶ ἐπὶ τοῦ ἐνδόξου τούτου βήματος. Προσεκόλλησα μετὰ βαθέος σεβασμοῦ τὰ τρέμοντα χείλη μου ἐπὶ τῶν ἄκρων τῆς ἱερᾶς σημαίας. Ἐτέθην εἰς βαθμίδας τινὰς κάτωθι τοῦ μίρους τοῦ κατεχομένου συνήθως παρὰ τοῦ κήρυκος τοῦ λόγου, καὶ ἐπικαλούμενος τὸν Θεὸν τῆς εὐσπλαγχνίας καθηκετεύων τὴν συναρωγὴν τοῦ Προφήτου τοῦ ὁποίου ἡ σημαία ἔκειτο παρ' ἐμοὶ, ἐστράφην πρὸς τὸ ἄπειρον ἐκεῖνο πλῆθος τῶν Μουσουλμάνων, οἵτινες συνωθοῦντο ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ τεμένους. Ἀνέγνων (χάρις τῷ Θεῷ!) διὰ τόνου εὐκρινοῦς καὶ ἠχηροῦ, ἄνευ κωλύματός τινος, ἄνευ διασταγμοῦ τινος ἐπὶ στιγμὴν, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι τοῦ τέλους, τὸ ἔνδοξον φιρμάνιον ὅπερ κατήργει τὸ σῶμα, τὸ ὄνομα καὶ τὰ ἐμβλήματα τῶν Γενιτσάρων, καὶ ἀνέτρεπε τὰ εἴδωλα ἐκεῖνα τῶν ὁποίων ἡ ὕπαρξις ἐπὶ πλεῖστον χρόνον εἶχε ρυπάνει τὸν ναὸν τῆς θρησκείας.

Ἰδοὺ δ' ὁποίας ἐμπεριεῖχεν ἐκφράσεις·

«Ὅλοι οἱ Μουσουλμάνοι γνωρίζουσιν ὅτι ἡ Ὀθωμανικὴ μοναρχία ὠρείλει τὴν ἑαυτῆς θεμελίωσιν καὶ τὰς ἀλλεπαλλήλους ἀναπτύξεις αὐτῆς, αἵτινες περιέλαβον τήν τε Ἀνατολὴν καὶ τὴν Δύσιν, εἰς τὴν ἰσχυρὰν ἐπιρροὴν τοῦ θρησκευτικοῦ πνεύματος καὶ τὸ ξίφος τοῦ ἱεροῦ πολέμου. Κατὰ συνέπειαν αὕτη πάντοτε εἶχεν ἀνάγκην ὅπως διατηρῇ πολυαρίθμους γενναίους στρατοὺς ὅπως ἐκκινῇ αὐτοὺς κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως. Οἱ Γενίτσαροι, τέως τακτικῶς διοργανισθέντες, προσήνεγκον εἰς τὸ Κράτος μεγάλας ὑπηρεσίας. Τὸ θάρρος διὰ πολυτίμου παρουσίαζον τὰ ἑαυτῶν στήθη εἰς τὰς βολὰς τῶν ἐναντίων, ἡ ἀκράδαντος καρτερία ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἡ εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς ὑπακοὴ, συνεχῶς ἐχορήγησαν τὴν νίκην εἰς τοὺς στρατοὺς ἡμῶν. Κατόπιν ὅμως μεταξὺ αὐτῶν παρεισήχθη κακόν τι πνεῦμα. Ἡ ὑποταγὴ αὐτῶν μετετράπη εἰς ἀνυποταξίαν. Ἀπὸ αἰῶνος ἤδη, ἐν ὅλαις ταῖς ἐκστρατείαις εἰς ἃς παρέστησαν, διασπείροντες ψευδεῖς φήμας κατὰ τῶν ἑαυτῶν στρατηγῶν, ἀπεποιήθησαν ὅπως ὑπακούσωσιν εἰς τὰς διαταγὰς αὐτῶν. καὶ ἀσυστόλως ἐτράπησαν εἰς φυγὴν καὶ παρέδωκαν διὰ τῆς ἑαυτῶν ἀνανδρίας καὶ ἀπειθαρχίας τὰς ὀχυρὰς θέσεις ἡμῶν καὶ τὰς ἡμετέρας ἐπαρχίας εἰς τοὺς ἐχθροὺς τῆς θρησκείας. Οἱ δ' ἐχθροὶ οὗτοι, ἐνθαῤῥυνόμενοι ἀμέσως ἐκ τῆς ἰδέας τῆς ἡμετέρας ἐξασθενήσεως, ἐξήγειραν μυρίας ἀξιώσεις θρασείας, ἤλπισαν ὅπως θραύσωσι τὸ ὠὸν τοῦ ἰσλαμισμοῦ, καὶ περιεκύκλωσαν ἡμᾶς δι' ὀσφύος τινὸς νενδύνων.

«Τότε ἐξηγέρθη τὸ αἴσθημα τῆς μουσουλμανικῆς τιμῆς. Ἠθέλησαν ἵνα ἐνδικαιῶσι τοσαύτας ἥττας. Συνησθάνθησαν ὅτι οἱ ἄπιστοι δὲν ὠφείλον τὰς ἑαυτῶν εὐκόλους νίκας εἰμὴ εἰς τὴν γνῶσιν τῆς στρατιωτικῆς τέχνης, καὶ τρὶς ἐπανέλαβον τὴν διοργάνωσιν πειθαρχουμένου στρατοῦ. Τρὶς οἱ Γενίτσαροι, ἀναρμόδιοι οἱ ἴδιοι διὰ τὴν ὑπηρεσίαν, δὲν ἠθέλησαν ἵνα ἐπιτρέψωσιν ὅπως μορφωθῶσιν ἄνδρες ἐπιτήδειοι πρὸς ἀντικα-

τάστα σιν αὐτῶν. Επανέστησαν καὶ κατέστρεψεν τὸ ὠφέλιμον οἰκοδόμημα ὅπερ εἶχεν ἀρχίσει ὅπως ἀνεγείρηται. Πολλοὶ μάλιστα ἐκ τῶν σουλτάνων, οἵτινες διὰ τὸν κόσμον ἦσαν ὅ τι ἡ ψυχὴ διὰ τὸ σῶμα, ἐγένοντο θύματα αὐτῶν καὶ ἀπώλεσαν τὴν ζωὴν αὐτῶν ἐν ταῖς καταστροφαῖς ταῖς προξενηθείσαις ἐκ τῆς στασιαστικῆς ἀνησυχίας αὐτῶν.

«Μέγρι τοῦδε τοὐλάχιστον, ἕνεκα τῆς ἀρχαιότητος τοῦ σώματος αὐτῶν, δὲν εἶχον διανοηθῆ ὅπως καταστρέψωσιν αὐτὸ εἶχον ἀφήσει αὐτοῖς ἐλευθέραν τὴν ἕξιν τοῦ ὑπακούειν ἢ τοῦ ἐπανίστασθαι, κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς. Τίς δὲ ἦτο ὁ καρπὸς τῆς μακροθυμίας ταύτης;

« Οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν δὲν ἔμειναν ἀργοί. Θρασυνθέντες ἐκ τῆς ὄψεως τῶν ἀταξιῶν ἡμῶν, προύχώρησαν ἐναντίον ἡμῶν. Μᾶς ἀπειλοῦσιν πιέζουσιν ἡμᾶς καὶ πανταχόθεν ἐργάζονται ὅπως καταπονήσωτιν ἡμᾶς, καὶ (εἴθε ὁ Θεὸς ν' ἀποστρέψη τὴν συμφορὰν ταύτην) δὲν ἀπέχουσιν ἀπὸ τοῦ ἐπιτυχεῖν τοῦ σκοποῦ τούτου.

«Αἱ θεωρίαι αὗται ἀνεπτύχθησαν ἐν τῇ γενικῇ συνελεύσει τῇ συνελθούσῃ ἐν τῷ μεγάρῳ τοῦ μουρτῆ καὶ συγκειμένῃ ἐξ ὅλων τῶν βεζυρῶν, οὐλεμάδων, μεγιστάνων τῆς Πύλης καὶ τῶν κυριωτέρων ἀξιωματικῶν τῶν Γενιτσάρων. Οἱ ἑρμηνευταὶ τοῦ νόμου ἐξεδήλωσαν τὴν ἑαυτῶν γνώμην, καὶ ὑπεγράφη πρακτικόν τι ὑποχρεώσεως. Συμφώνως πρὸς τοὺς φετβάδες, μετὰ τῆς ἐνδομύχου πεποιθήσεως ὅτι τὰ μουλμανικὰ στρατεύματα δὲν δύνανται σήμερον ὅπως ἐκτελέσωσιν τὸ θρησκευτικὸν καθῆκον τοῦ ἱεροῦ πολέμου, καὶ ἀντιστῶσι εἰς τὴν τακτικὴν τῶν ἀπίστων, ἄνευ τῆς πειθαρχίας καὶ τῆς στρατιωτικῆς ἐκμεθήσεως, ἀπεφάσισαν ὁμοθυμαδὸν τὴν στρατολόγησιν ἑνὸς σώματος ἐτκενδζίδων μισθωτῶν εἰς τὸ ὁπλον ἕκαστος ὀρτᾶς νὰ χορηγμσῃ μόνον ἑκατὸν πεντήκοντα ἄνδρας καὶ τοῦ ὁποίου ὁ διοργανισμὸς δὲν ἔφερεν ἄλλως μεταβολήν τινα εἰς τοὺς κανονισμοὺς καὶ προνόμια τοῦ ὀδζιακίου. Αἱ νέαι δεπάτ

ναι τας οποιας ὤφειλε νὰ καταβάλῃ τὸ δημόσιον θησαυροφυλάκειον πρὸς συντήρησιν τοῦ σώματος τούτου, ὅταν ταὐτοχρόνως ὑπέσχοντό ὅπως ἐξακολουθήσωσι τὴν ἀπότισιν ὅλων τῶν ἀρχαίων γραμματίων τοῦ μισθοῦ ἦσαν βάρος ὅπερ ἡ κυβέρνησις δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποφύγῃ ὅπως ἐπιβλιθῇ αὐτῇ. Ἡ στρατολόγησις ἤρξατο, καθ' ὅλας τὰς συνοικίας τῆς πρωτευούσης ἀνεκοινώθη προκήρυξις ἀπειλοῦσα αὐστηρὰν τιμωρίαν, δυναμένη σεβᾶ κατὰ παντὸς ὁ τόμου ἐμιλήσοντος ἢ ὑπενεργήσοντος κατὰ τῆς διατάξεως. Ἐπὶ τέλους τῇ παρελθούσῃ ταύτῃ ἑβδομάδι προέβησαν εἰς τὰς ἐξασκήσεις καὶ πρὸς τοὺς στρατολογουμένους ἄνδρας διένειμαν ὅπλα καὶ ἐνδύματα.

«Κωφεύοντες εἰς τὴν φωνὴν τῆς θρησκείας κατὰ τὰς ἐπανειλημμένας τῶν νομομαθῶν γνωμοδοτήσεις, οἱ Γενίτσαροι ἐπανέστησαν τὴν νύκτα τῆς Πέμπτης, Κατ' ἀρχὰς προσέβαλον τὸ μέγαρον τοῦ ἑαυτῶν ἀγᾶ, κατόπιν καὶ ἄλλας οἰκίας (χοζνάκια) ἃς καὶ ἐλαφυραγώγησαν. Διεπραξάντο παντὸς εἴδους φρικαλεοτήτων καὶ ἀθεμιτουργιῶν, προέβησαν μάλιστα μέχρι τοῦ διαρρῆξαι δι' ἐγχειριδίων τὰ ὑπὸ τὰς χεῖρας αὐτῶν περιερχόμενα Κοράνια.

«Ἅμα ἠκούσθη ἡ φωνή «Ἔξω τὰ γυμνάσια!» τότε ἐξήφθη ὁ θυμὸς αὐτῶν, καὶ τότε στρέφοντες κατὰ τῆς κυβερνήσεως τὰ ὅπλα αὐτὰ ἐκεῖνα ἅπερ αὐτὴ τέως εἶχε τοὺς ἐμπιστευθῇ ὅπως χρησιμεύσωσιν αὐτοῖς πρὸς ἐκπαίδευσιν, ἐξύγερεν ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ νομίμου ἡγεμόνος. Ἀποτροπιασθέντες ἐκ τοῦ ἐγκλήματος τούτου, οἱ ἀνώτεροι ὑπάλληλοι, ὁ μουφτῆς, οἱ βεζύραι, οἱ οὐλεμάδες, τὰ ῥιδζιάλια, καὶ μέγας ἀριθμὸς ἄλλων πιστῶν ὑπηρετῶν συνῆλθον ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ Σεραγίῳ. Ἐκεῖσε δ' ὑπεδέχθησαν τὴν ἔνδοξον σημαίαν τοῦ καθηγουμένου τῶν προφητῶν καὶ μετέβησαν ὅπως στήσωσιν αὐτὴν ἐν τῷ τεμένει τοῦ Σουλτὰν-Ἀχμέτ. Κήρυκες ἐπίσης ἀνεκήρυξαν καθ' ὅλας τὰς συνοικίας τὴν φωνὴν τοῦ μονάρχου, προσκαλοῦντος τοὺς ἀληθινοὺς πιστοὺς ὅπως προσέλθωσιν ἵνα κα

ταταχθῶσι' περὶ τὴν πυροειδῆ σημαίαν. Ὁ λαὸς τοῦ Μωάμεθ ἔμπλεως ἐνθέρμου ζήλου καὶ ἐνθουσιασμοῦ, ἔδραμεν ἀμέσως ἐκεῖσε. Μεθ' ὅλην τὴν γενικὴν κάχεξίαν ἥτις ἀντέπραττεν ἐναντίον αὐτῶν, οἱ Γενίτσαροι ἐπέμειναν ἐν τῇ ἑαυτῶν καταστάσει τῆς στάσεως. Συμφραχθέντες ἐν τῇ θέσει ἥτις ἦν ἡ ἑστία τῶν συνωμοσιῶν αὐτῶν, ἀντέστησαν ἐναντίον τοῦτε νόμου καὶ τοῦ σουλτάνου καὶ ἀπετόλμησαν ὅπως προκαλέσωσιν ἐμφύλιον πόλεμον, τοῦ ὁποίου ἔμελλον νὰ γείνωσι θύματα τοσοῦτοι τίμιοι Μοσουλμάνοι. Ὁ νόμος ὅμως κατέλιπεν αὐτοὺς εἰς τὴν τοῦ κοινοῦ ἐκδίκησιν. Ὁ στρατὸν αὐτῶν ἐπυρπολήθη καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ χεὶρ προσώθησεν αὐτοὺς ἐνώπιον τοῦ φασγάνου τῆς δικαιοσύνης.

« Συμμορία τις στασιαστῶν ἐξαπωλέσθη τὰ ὅπλα ἐν χερσὶν ἔχουσα, καὶ οἱ συνένοχοι ὅμως αὐτῶν καὶ οἱ ὑποκινηταὶ ὤφειλον ὕπως συμμερισθῶσι τῆς τύχης αὐτῶν. Ἐναντίον αὐτῶν διενεργήθησαν αὐστηραὶ ἀνέρευναι. Οἱ μὲν, κατηγορούμενοι ὡς συμμέτοχοι ἐν τῇ ἐπαναστάσει, ἐτιμωρήθησαν ἤδη, οἱ δὲ λοιποὶ δὲν δύνανται ὅπως διαφύγωσι τῆς ἐπαξίας αὐτοῖς ποινῆς. Μετὰ τοσαύτας διαταράξεις καὶ συμφορὰς διεξεγερθείσας ὑπὸ τῶν Γενιτσάρων, ἀναγνωρίσωμεν ὅτι τὸ ὀδζιάκιον αὐτῶν, ἀντὶ σήμερον νὰ ἐκπληροῖ τὸν σκοπὸν τῆς ἑαυτοῦ συστάσεως, δὲν ὑπάρχει πλέον εἰμὴ σῶμα ἄχρηστον καὶ στερούμενοι πειθαρχίας, καταστὰν τὸ ἄσυλον τοῦ πνεύματος διαταραχῆς καὶ στάσεως, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ ἀριθμὸς τῶν κακῶν ὑπερβαίνει τὸν τῶν ἀγαθῶν. Ἄπιστοι μάλιστα παρεισέδυσαν ἐν αὐτῷ τίνες, καὶ μεταξὺ τῶν ταραξιῶν οἵτινες ὑπέστησαν τὴν ἑαυτῶν ποινὴν, εὑρέθησαν ἄνθρωποι φέροντες ἐπὶ τῶν ἑαυτῶν βραχιόνων, μετὰ τοῦ σημείου τοῦ Ἅδου ὑρτὰ, τὸν σταυρὸν τοῦ Γκιαούρ.

»Ἐὰν τοῦ λοιποῦ ἔθελέ τις ὅπως διατηρηθῇ τὸ σῶμα τῶν Γενιτσάρων, ποῖόν τι μέσον ἠδύνατο ὅπως καταστήσῃ παραδεκτὸν πρὸς μεταρρύθμισιν τῶν καταχρήσεων ; Οὐδὲν τὸ ἀναπόφευκτον. Τοῦτο ὑπάρχει ἀλήθεια ἀναμφισβήτητος.

«Κατὰ συνέπειαν, ὁ μουρτᾶς, ὁ βεζύρης, οἱ οὐλεμάδες, ὅλοι οἱ μεγάλοι ἀξιωματικοὶ οἱ συνελθόντες σήμερον ἐν γενικῇ συνελεύσει εἰς τὸ τέμενος τοῦ Σουλτὰν-Αχμὲτ, παρὰ τὴν σημαίαν τοῦ Προφήτου, ἀπεφήναντο ὁμοθυμαδὸν, ὅπως τὸ Ὀδζάκιον τῶν Γενιτσάρων καταργηθῇ καὶ ἀναγεννηθῇ ὑπὸ ἑτέραν μορφήν· τὸ ὄνομα τῶν Γενιτσάρων ἐξαλειφθῇ· πρὸς ἀντικατάστασιν αὐτῶν νὰ διοργανισθῶσι νέα στρατεύματα ἱκανὰ ὅπως ἀντιστῶσι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, καὶ τὰ στρατεύματα ταῦτα νὰ φέρωσι τὸ ἐπώνυμον «τῶν νικητῶν στρατιωτῶν τοῦ Μωάμεθ.» Ὁ δ' ἔνδοξος Βεζύρης Χουσεῖν-Πασσᾶς διωρίσθη ἀρχιστράτηγος αὐτῶν, καὶ θέλει ἐγκαθιδρυθῇ ἐν τῷ μεγάρῳ τοῦ ἀγᾶ, ὅπερ τοῦ λοιποῦ κληθήσεται Μέγαρον τοῦ Σερασκὲρ-Πασσᾶ.

«Οἱ ἐν τῷ μέλλοντι ἀνεγερθησόμενοι στρατῶνες, καὶ οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τῷ ἐξωτερικῷ στρατιωτικοὶ σταθμοὶ θέλουσι καταληφθῇ ὑπὸ τῶν νέων τακτικῶν στρατευμάτων. Ἐπίσης καταργοῦνται οἱ τίτλοι ὅλων τῶν βαθμῶν τῶν ἀξιωματικῶν τῶν Γενιτσάρων. Ὁ ἀγᾶς Μοχαμὲτ-Δζελαλεδδὶν διωρίσθη καπουδζῆ-μπασῆς καὶ μέγας σταυλάρχης Ὁ γενικὸς ἐπιστάτης προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν Μιρεμεράν (ἐπαρχιακοῦ ἀρχηγοῦ), καὶ προσελήφθη εἰς τὸ προσωπικὸν ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν ὑπουργοῦ· οἱ δὲ λοιποὶ γενικοὶ ἀξιωματικοὶ ἐγένοντο καπιδζῆ-μπασίδες, καὶ οἱ λοχαγοὶ, σταυλάρχαι τοῦ σουλτάνου. Ἐκτὸς τούτου ἕκαστος ἐξ αὐτῶν θέλει λάβει παρὰ τῆς Α. Μεγαλειότητος ἀναλόγους εὐμενεῖς χορηγίας κατὰ τὴν ἑαυτοῦ κατάστασιν. Οἱ ἀρχαῖοι ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ διατηροῦσιν ἐν ἑαυτοῖς τὰς στρατιωτικὰς ἐπιχορηγήσεις αἵτινες μετατρέπονται εἰς κτῆσιν καὶ αἵτινες θέλουσιν ἐξακολουθήσει ὅπως χρησιμεύσωσι διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ μονάρχου. Ἐπὶ τέλους, οἱ κάτοχοι τῶν διὰ μισθοῦ γραμματέων, ὡς καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν θέλουσι πληρωθῇ ἀκριβῶ ἐφ' ὅρῳ ζωῆς, ἅμα τῇ παρουσιάσει τῶν ἑαυτῶν γραμματίων

τὰ συμφέροντα αὐτῶν ὐδεμίαν ὑποστήσονται ζημίαν.

«Λαὲ τοῦ Μωάμεθ, νομοταθεῖς, πολεμικοί, ἀναμνήσθητε τοῦ λοιποῦ ὅτι ἀνήκετε εἰς μίαν οἰκογένειαν, θ ωρίσατε ἀλλήλους ὡς ἀδελφούς. Μεγάλοι, ἐστὲ ἀπέναντι τῶν μικρῶν φιλάνθρωποι καὶ εὐσυμπαθεῖς. Μικροί, δείξατε πρὸς τοὺς μεγάλους σεβασμὸν καὶ μετριοπάθειαν. Πάντες συνεργάσθητε ἀπὸ κοινοῦ πρὸς ἐξέργεσιν τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, πρὸς ἄκμασιν τῆς θρησκείας τοῦ κορυφαίου τῶν προφητῶν, καὶ εἴθε ἡ ὑμετέρα ἕνωσις ἡ σχηματιζομένη διὰ τὸν ἱερὸν τοῦτον σκοπὸν νὰ διαιωνισθῇ εἰς αἰῶνας τοὺς ἅπαντας. Μηδεὶς ἐπιτρεψάτω ἑαυτῷ πρᾶξίν τινα, λόγον ἐναντίον τῇ γενικῇ ἐπιθυμίᾳ ἄλλως θέλει ὑποστῇ τὴν ποινὴν τοῦ φασγάνου τοῦ νόμου.

«Οὕτως ἀπεφήνατο ἡ σεβαστὴ ὁμήγυρις. Πάραυτα δὲ ἐτέθησαν εἰς πρᾶξιν τὰ πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἀποφάσεων αὐτῆς καὶ κατὰ συνέπειαν ἀπεστάλησαν φιρμάνια πρὸς ἁπάσας τὰς ἀρχὰς τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ Μουσουλμανικῶν ἐπαρχιῶν.

«Καθ ἣ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, θέλετε συναθροίσει ἐν τῷ μεγάλῳ δικαστηρίῳ τοὺς ἡμέτερα ἁπασῶν τῶν συνοικιῶν, θέλετε δ ακοινώσει αὐτοῖς τὴν διαταγὴν ταύτην, καὶ θέλετε ἐπιδώσει αὐτοῖς ἀντίγραφα, ἅπερ θέλουσιν ἀναγνώσει εἰς τὰ τεμένη. Ανακοινοῦντες πρὸς τοὺς πιστοὺς τὰς προεκτεθείσας διατάξεις, θέλουσι καταδείξει αὐτοῖς τὰ πολύτιμα ἐπωφελήματα· θέλουσιν εἰπεῖ αὐτοῖς ὅτι τὸ κσθῆκον τῶν ἀληθινῶν πιστῶν, ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ, ὑπάρχει τὸ ἀπονεῖμαι χάριτας πρὸς τὴν κυβέρνησιν διὰ τὰς ἑαυτῆς εὐεργετικὰς προθέσεις, διὰ τὸ ζῆν ἡσύχους καὶ ηὐχαριστημένους ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς τοῦ σουλτάνου ἰσχύος, καὶ ἐπὶ τὸ μὴ διανοηθῆναι εἰμὴ περὶ τοῦ καθικετεύειν τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῆς διαφυλάξεως τοῦ μεγαθύμου μονάρχου αὐτῶν. Καὶ ὑμεῖς οἱ ἴδιοι προσέξατε ὅπως οἱ

ἡμάμαι ἐκπληρῶσιν ἐπισταμένως τὴν ἐντολὴν ταύτην, καὶ ἐξακολουθεῖτε ἀναπτύσσοντες τὸν ὑμέτερον ζῆλον ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῶν τοῦ ὑμετέρου θείου νόμου παραγγελμάτων».

«Ὑποταγὴ τῇ διαταγῇ τοῦ κυρίου», εἶπεν ἐφωσιωμένη τινὲς Μουσουλμάνοι. Οἱ λόγοι οὗτοι ἐπανελήφθησαν ἀμέσως παρ' ὅλων τῶν ἄλλων. Ἤκουσέ τις ἀντηχούσας πανταχόθεν φωνὰς ἀνακραζούσας· «Εἴθε ὁ Θεὸς νὰ διαφυλάττῃ τὸν ἡμέτερον Σουλτάνον διὰ τὴν δόξαν τῆς θρησκείας καὶ τῆς μονῆς ! Εἴθε νὰ βοηθῇ αὐτὸν ὑπὲρ τῆς εὐτυχίας τῶν πιστῶν καὶ ἐξολόθρευσιν τῶν κακῶν ! Ἀμήν ! Ἀμήν ! » Αἱ εὐχαὶ αὗται διετρύπησαν τοὺς θόλους τοῦ τεμένους, διῆλθον διὰ τοῦ οὐρανίου ἀπείρου καὶ ἔφθασαν μέχρι τοῦ θρόνου τοῦ Παντοδυνάμου.

Τότε ἠσπάσθην καὶ δευτέραν φορὰν τὴν σημαίαν τοῦ Μωάμεθ, καὶ ἔσπευσα εἰς τὸ μέγα δικαστήριον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου μ' ἀνέμενον οἱ ἱμάμαι τῶν συνοικιῶν καὶ οἱ γραμματεῖς ὅλων τῶν δικαστηρίων. Ὑπηγόρευσα εἰς τούτους τὸ φιρμάνιον τοῦ ὁποίου στιγμηδὸν ἔγραψαν πλείονα τῶν ἑκατὸν ἀντιγράφων, καὶ παρέδωκα αὐτὰ εἰς τοὺς ἱμάμας, οἵτινες τὰ παρέλαβον ὅπως ἀναγνώσωσιν αὐτὰ εἰς τὰ τεμένη.

Ἡ ἀποστολὴ ἣν τέως ἐξετέλεστα μ' εἶχε προμηθεύσει ὠφέλειαν τινα, ἣν δὲν εἶχον τύχει εἰσέτι. Ἡ ἰδιαιτέρα φρούρησις τῆς σημαίας ἣν διαπεπιστευμένη κατὰ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν τὴν τηρουμένην ἐν τοῖς στρατοπέδοις εἰς Ζαΐμας (κατόχους στρατιωτικῶν προνομίων). Δύο ἐξ αὐτῶν ἐφρούρουν ἐκ δεξιῶν καὶ ἀριστερᾶ τῆς σημαίας ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν. Οἱ ἄνθρωποι αὐτῶν ἦσαν τοποθετημένοι κάτωθι τῆς κλίμακος, ὅπως τηρῶσι τὴν τάξιν μεταξὺ τῶν Μουσουλμάνων, οἵτινες ἔσπευδον ὅπως ἐπισκεφθῶσι τὸ σεβάσμιον τοῦτο σύμβολον. Οἱ παρὰ τῶν Ζαΐμῶν λαμβάνοντες τὴν ἄδειαν ὅπως πλησιάσωσι, ἀνέβαινον εἰς τὸ ἕβδομα ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον. Παρουσιάσθην πολλάκις ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν βαθμίδων

Ἀλλὰ συνωθούμενος ἐν τῷ πλήθει καὶ μὴ θέλων νὰ ὀνομάσω ἐμαυτὸν δὲν ἔγεινα παραδεκτὸς μεταξὺ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐκλεκτῶν. Ἐπὶ τέλους, ἡ ἀνάγνωσις τοῦ φιρμανίου μοὶ ἐπέτρεψεν ὅπως δὶς ἀσπασθῶ τὴν ἱερὰν σημαίαν καὶ ἡ ἀνεκτίμητος εὐτυχία μου μοὶ παρέσχε τὴν ἐλπίδα ὅπως τοῦ λοιποῦ ἴδω εἰσακουομένας ἁπάσας τὰς εὐχὰς ἃς θέλω ἀπευθύνει πρὸς τὸν οὐρανόν.

Τὰ φιρμάνια τὰ προωρισμένα ὅπως ἀποσταλῶσιν εἰς τὰς ἐπαρχίας καὶ διαβιβασθῶσι πρὸς τοὺς πασσάδες καὶ τοὺς λοιποὺς διοικητὰς ἦσαν συντεταγμένα διὰ τῶν αὐτῶν ἐκφράσεων ὡς καὶ ἐκεῖνο ὅπερ εἶχον τὴν ὑψηλὴν τιμὴν ὅπως ἀναγνώσω δημοσίᾳ. Μόνον δὲ περιεῖχον πρόσθετόν τινα παράγραφον ἀναφέρουσαν:

« Εἰς ὅλους τοὺς μεθορίους σταθμοὺς καὶ φρούρια τῶν πόλεων τοῦ ἐσωτερικοῦ τὰ κατεχόμενα ὑπὸ Γενιτσάρων οἱ λέβητες, ἀγγεῖα καὶ παντὸς εἴδους πράγματα, τὰ ὁποῖα ἀποκαλοῦσιν ἰδιοκτησίαν τοῦ τάγματος, καὶ τὰ ὁποῖα πράγματι εἰσὶν ἰδιοκτησία τοῦ Κράτους, θέλουσιν ἀποσυρθῆ ἀπὸ τῶν χειρῶν αὐτῶν καὶ παραδοθῆ εἰς τὰς ἀρχάς, ὡς καὶ ἡ πυριτόκονις καὶ τὰ πολεμεφόδια. Περὶ ὅλων δὲ τούτων θέλει συνταχθῆ σημείωσις ἥτις ἀποσταλήσεται ἀμέσως εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ τῶν ἰδίων αὐτῶν πραγμάτων. Οἱ φρούραρχοι τῆς ἐπαρχίας ἢ διαμερίσματός τινος θέλουσιν ἐκκινώσει ὅλα τὰ φρουρούμενα ὑπὸ Γενιτσάρων, καὶ θέλουσι καταλάβει αὐτὰ, διορίζοντες φρουρὰν ἐκ στρατιωτῶν ἀνηκόντων αὐτοῖς. Δέον τὸ ὄνομα τῶν Γενιτσάρων νὰ μὴ προφέρηται πλέον.

« Τοῦ λοιποῦ ἡνωμένοι διὰ τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων τῆς ἀφοσιώσεως πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ τὸν θρόνον, ὅλοι οἱ Μουσουλμάνοι νὰ μὴ ὑπάρχωσι πλέον, οὕτως εἰπεῖν, ἢ εἷς μόνος ἄνθρωπος. Νὰ συντρέχωσιν ἀμιλλώμενοι ὑπὲρ τῆς κοινῆς μερίας. Οἱ κάτοικοι τῶν ἐπαρχιῶν, ὑποκείμενοι εἰς τοὺς

ἄρχοντας αὐτῶν πολιτικούς τε καὶ θρησκευτικοὺς νὰ παρέχωσι τὰς ἑαυτῶν προσπαθείας καὶ συντρέχωσιν διὰ τὴν τιμωρίαν τῶν ταραχοποιῶν.»

Πρὸ τῆς ἀποστολῆς τῶν φιρμανίων εἰς τοὺς τόπους ἐν οἷς ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνδρῶν τῶν συνδεδεμένων μετὰ τῶν ταγμάτων τῶν Γενιτσάρων ἦτο σημαντικώτερος, ὡς ἐν Δαμασκῷ, Χαλεπίῳ, Ἀδριανουπόλει, Θεσσαλονίκῃ (Ἐρζερούμ) καὶ Βοσνίᾳ, ὁ μέγας βεζύρης ἔλαβε τὴν φροντίδα ὅπως προειδοποιήσῃ τοὺς διοικητὰς περὶ τοῦ σχεδίου τῆς καταργήσεως τοῦ Ὀδζιακίου. Παρήγγειλεν αὐτοὺς, ἐὰν εὑρίσκοντο ἄνθρωποι ἐπικίνδυνοι ἐκ μέρους τῶν ὁποίων ἠδύναντο νὰ φοβῶνται στασιαστικόν τι κίνημα, νὰ λάβωσι τελεσφόρα μέτρα καὶ τάχιστα ὅπως ἀπαλλαχθῶσιν αὐτῶν καὶ τοὺς ἀποδιώξωσιν ἐκ τοῦ τόπου, χωρὶς ν' ἀφήσωσιν αὐτοῖς τὸν καιρὸν ὅπως ἀναγνωρισθῶσιν. Αἱ ὁδηγίαι αὗται ἀπέπτησαν πανταχόθεν κομιζόμεναι διὰ Τσαούσων (ταχυδρόμων) ὠκυπόδων ὡς οἱ ἄνεμοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ.

Ἀμοιβὴ καὶ διορισμοί. Τιμωρία ἀξιωματικῶν τινων. Ἡ σημαία τοῦ Μωάμεθ μετακομίζεται εἰς τὸ Σεράγιον.

Αὐτὴν τὴν ἰδίαν ἡμέραν, Σαββάτον, 11 τοῦ Σελκαδὲ (5 Ἰουνίου 1826), κατὰ κὰς διαταγὰς τῆς Α. Μεγαλειότητος, ὁ βεζύρης Χουσεὶν-Πασσᾶς διωρίσθη εἰς τὰς ἑαυτοῦ διοικήσεις τοῦ Κοδζιᾶ Ἰλί, (Νικομηδείας) τοῦ Χουδαβενδικιὰρ (Προύσσης) καὶ τῶν φρουρίων τοῦ Βοσπόρου· πρὸσέτι δὲ διωρίσθη καὶ διοικητὴς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν Νέων Πύργων (α), καὶ ἀρχιστράτηγος τῶν στρατευμάτων τὰ ὁποῖα ἔμελλον νὰ σχηματισθῶσιν ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν νικηφόρων στρατιωτῶν τοῦ Μωάμεθ. Ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μεγάλου

(α) Δηλ. τοῦν φρουρίου τῶν Ἑπτὰ Πύργων, τοῦ Πύργου τοῦ Γαλατᾶ, καὶ ἑνὸς ἄλλου ὀνομαζομένου Πύργου τῶν Γενιτσάρων, ἀνυπάρκτου σήμερον, καὶ ἀντικατασταθέντος ὑπὸ τοῦ παρὰ τῷ Ἀρχιστρατηγείῳ.

βεζύρου ἔλαβε μεγαλοπρεπῆ διφθέραν ἐκ σαρθερίου (ζερδαβᾶ) σαμουρίου καὶ ἀμέσως ἐπανέκαμψεν εἰς τὴν ἑαυτοῦ σκηνὴν ἐστημένην ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ τεμένους Σουλτανιὲ, ὅπου ἤρξατο τῆς στρατολογίας, ὅπως κεραΐσῃ τὰς εὐλογίας τὰς ἐκπηγαζούσας ἀπὸ τοῦ Σαββάτου. Τὸ ἀξίωμα τοῦ καπιτὰν-Πασσᾶ (ἀρχιναυάρχου) ἀπενεμήθη τῷ Μοχαμὲτ-Ἰζζὲτ-Πασσᾷ.

Ὁ γυμναστὴς τῶν ἐσκενδζίδων, Δαβοὺτ-Ἀγᾶς διωρίσθη ταγματάρχης. Ἐν τῇ θλιβερᾷ νυκτὶ τῆς στάσεως εἶχεν ἁπαχθῆ εἰς τοὺς στρατῶνας. Εἷς ὑπομάγερος, συγκινηθεὶς ἐκ τῆς θέσεως αὐτοῦ, τὸν ἐδάνεισεν ἐνδύματα, διὰ δὲ τῆς μετεμφιάσεως ταύτης εἶχεν εὑρεῖ τὸ μέσον ὅπως ἀποδράσῃ· ἐπεβιβάσθη ἐπὶ λέμβου καὶ εὐτυχῶς κατέφυγεν εἰς τὴν ἐξοχικὴν οἰκίαν τοῦ Νεδζὶπ-Ἐφένδου. Ὁ αὐτὸς βαθμὸς ἀπενεμήθη πρὸς τοὺς Ἰβραχὶμ-Ἀγᾶν καὶ Ὀσμὰν-Ἀγᾶν. Ὁ τελευταῖος ἦν λοχαγὸς ἐν τοῖς στρατεύμασι τοῦ Σουλτὰν Σελὶμ, ἔπειτα ἐν τῷ γεγυμνασμένῳ συντάγματι τῶν σεϊμένιδων, τῷ συστηθέντι παρὰ τοῦ Σουλτάνου Μαχμοὺτ κατὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασίν του· μετ' ὀλίγον τὸ σῶμα τοῦτο εἶχε διασκορπισθῇ διὰ τοῦ ὁρμητικοῦ βορέα ἐπαναστάσεώς τινος τῶν Γενιτσάρων, καὶ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὁ Ὀσμὰν-Ἀγᾶς, ὑπόχρεως, ὅπως ζῇ, ἵνα προτέλθῃ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ἐμπόρων τινῶν, εἶχε διαβιώσει ἐν τῷ ἀγωμόνι πεδίῳ τῆς πενίας ἐργατικὴν ὕπαρξιν, ἀναμένων μετ' ἐγκαρτερήσεως τὴν ἐπιστροφὴν τῆς τύχης.

Ὁ τίτλος γενικοῦ γραμματέως τῶν Γενιτσάρων καὶ ἐπιθεωρητοῦ τῶν ἐσκενδζίδων τοῦ λοιποῦ ἐξηλείφθη διὰ μιᾶς γραφίδος ὡς γραφικὸν λάθος ἀπαιτοῦν σβύσμα. Εἰς τὸν Σαΐτ-Ἐφένδην ἀπένειμαν τὸν τίτλον νέου ἐπιθεωρητοῦ τῶν στρατιωτῶν τοῦ Μωάμεθ, καὶ ἐπὶ τῇ ἰδιότητι ταύτῃ περιεβλήθη διὰ διφθέρας.

Οἱ ἀζιωματικοὶ τῶν Γενιτσάρων, οἵτινες δὲν εἶχον λάβει

μέρος ἐν τῇ στάσει, συναθροισθέντες ἐν τῇ ἑαυτῶν σκηνῇ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ τεμένους τοῦ Σουλτὰν-Ἀχμὲτ, ἀνέμενον τὰς περὶ ἑαυτῶν διαταγὰς τῆς Α Μεγαλειότητος, ὡς οἱ δυστυχεῖς οἱ καταβαλλόμενοι ὑπὸ ἀσβέστου δίψης ἀναμένουσι σταγόνα τινὰ διαυγοῦς ὕδατος μέλλοντος ἵν' ἀναζωογονήσῃ αὐτούς. Αἱ εὐμένειαι αἱ ἀναγγελλόμεναι ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ θεσπίσματι καὶ ἐν τῷ φιρμανίῳ δὲν ἐβράδυναν ὅπως πληρώσωσιν αὐτοὺς χαρᾶς. Ὁ γενικὸς ἐπιστάτης, Χατὰν-Ἀγᾶς, ἔλαβε παρὰ τῆς γενναιοδωρίας τοῦ μονάρχου δῶρον ἐκ 50,000 γροτσίων. Προσεκολλήθη δὲ τῷ στρατηγῷ Χασὰν-Πασσᾶ, καὶ ἐπιφορτίσθη, ὡς ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ, τὴν φρούρησιν τῶν φρουρίων τοῦ Βοσπόρου μετὰ τοῦ βαθμοῦ μιριμιρὰν (ἀρχηγοῦ διαμερίσματος ἐπαρχίας). Ὁ ἀγᾶς τῶν Γενιτσάρων Δζελαλεδδὶν, ὅστις ὤφειλε νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν Θεὸν διότι συνέπεσεν ἡ καταστροφὴ τοῦ ταραχοποιοῦ καὶ στασιαστικοῦ τούτου σώματος μετὰ τῆς ἐποχῆς ἐν ᾗ ὑπῆρχεν ἀρχηγὸν αὐτοῦ, ἐγένετο παραδεκτὸς, ὡς ἐρρέθη προηγουμένως, εἰς τὸ ἀριθμὸν τῶν ἀξιωματικῶν τῆς αὐλῆς τοῦ σουλτάνου, καὶ διωρίσθη καπουδζῆ-μπασῆς καὶ μέγας ἐμιραχόρ.

Οἱ γενικοὶ ἀξιωματικοὶ τῶν Γενιτσάρων, Ἰβραχὶμ-ἀγᾶς σεϊμὲν μπασῆς, Χουσεὶν-ἀγᾶς ζαγαρτζῆ-μπασῆς, Ἐμπεκὰγᾶς σανσουνδζῆ-μπασῆς, ἕκαστος ἐξ αὐτῶν ἔλαβεν ἀνὰ εἴκοσι πέντε πουγγία καὶ τοὺς τίτλους καπουδζῆ-μπασίδων. Ὁ μουφτῆς ὑποψήσατο πρὸς τὸν ἰμάμην τοῦ Ὀδζακίου, Σαλὴχ-Εφένδην, τὴν ῥητὴν ὑπόσχεσιν ἁρμοδίας θέσεως, καὶ ὁ μέγας βεζύρης ἐνεδύσατο αὐτὸν διὰ διφθέρας τῆς τιμῆς.

Οἱ ἀρχαῖοι σεϊμὲν-μπασίδες, Ὀσμὰν-ἀγᾶς, Ἰσμαὴλ-ἀγᾶς, Ἀχμὲτ-ἀγᾶς καὶ Ἀμπὰζ-ἀγᾶς, οἵτινες ἀπήλαυον στρατιωτικὰς χορηγίας ὀνομαζομένας γιαγιαμπεῖλὶκ, παραχωρουμένας, κατὰ τὴν συνήθειαν, πρὸς τοὺς ἄνω τέρους ἀξιωματικοὺς τοὺς προκεχωρημένους κατὰ τὴν ἡλικίαν, ὅπως χρηματεύωσιν αὐτῆς ὡς μισθοδοσίαν, διετήρησαν τὰς χορηγ'

ταύτης μετασχηματισθείσης εἰς ζιαμὲτ καὶ διωρίσθησαν καπουδζῆ-μπασίδες.

Πρὸς χρησιμοποίησιν τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν γραμματίων τοῦ Οδζακίου Ρασσὶτ Εφένδου, ἀπένειμαν αὐτῷ τὸν βαθμὸν τοῦ διευθυντοῦ τοῦ γραφείου τῶν ὑποστατικῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸν τίτλον χόδζα τοῦ Διβανίου καὶ δῶρον ἐκ 10,900 γροσίων. Παρεχώρησαν τὴν θέσιν ἱπποκόμου καὶ 7000 γροσίων πρὸς τὸν μουζζοὺρ-ἀγᾶν.' Μεμίς πρὸς τὸν γραμματέα αὐτοῦ Αρὶφ-Εφένδην, θέσιν ἱπποκόμμου καὶ 2000 γροσίων· εἰς τὸν μπὰς-καποῦ-κλαγιᾶν, Ζαχὰρ-ἀγᾶν, θέσιν ἱπποκόμου καὶ 4,000 γροσίων· θέσεις ἱπποκόμων μόνον πρὸς τοὺς πρώτους, δεύτερον καὶ τρίτον τσαοὺς τοῦ Οδζιακίου.

Ὁ πρῶτος λοχαγὸς τῆς μοίρας τῶν μπουλοὺκ, Αλῆ-ἀγᾶς, ὅστις ἦτο εἰς τὴν στιγμὴν ἕνα γενὴ ὑπεπιστάτης, τελευταῖος βαθμὸς τῆς προαγωγῆς τῶν λοχαγῶν, διωρίσθη ἱπποκόμος τοῦ σουλτάνου καὶ ἀρχηγὸς τοῦ σώματος τῶν πυροσβεστῶν, πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ ταραζίου τοῦ ὁποίου τὸ πτῶμα ὑπῆρχεν ἐξηπλωμένον ἐν τῷ Ἱπποδρομίῳ.

Ἐπίσης θέσεις ἱπποκόμων παρεχωρήθησαν πρὸς τοὺς λοχαγοὺς τῶν ὁποίων ἀκολουθοῦσι τὰ ὀνόματα.

Τῆς μοίρας τοῦ μπουλούκ. 11ου λόχου, Αχμὲτ-ἀγᾶν· 49ου Χασὰν-ἀγᾶν· 41ου, Μοχαμὲτ-ἀγᾶν· 51ου, Ομὲρ-ἀγᾶν· 33ου Αλῆ-ἀγᾶν· 40ου, Ομὲρ-ἀγᾶν· 51ου, Μοχαμὲτ-ἀγᾶν· 52ου, Αχμὲτ-ἀγᾶν· 10ου, Μοχαμὲτ-ἀγᾶν· 45ου· Αχμὲτ-ἀγᾶν· 44ου. Ταχὶρ-ἀγᾶν· 38, Ἰσμαὴλ-ἀγᾶν· 48ου, Αλῆ-ἀγᾶν· 54ου, Χουσεῖν-ἀγᾶν· 43ου, Ισμαὴλ-ἀγᾶν· 29ου, Χαμζᾶ-ἀγᾶν· 3ου, Σουλεϊμὰν-ἀγᾶν· 36ου, Μαχμοὺτ-ἀγᾶν· 79ου. Μοχαμὲτ-ἀγᾶν· 15ου, Μοχαμὲτ-ἀγᾶν·

Τῆς μοίρας τοῦ δζεμὰτ· 55ου λόχου· Χουσεῖν-ἀγᾶν· 39ου Μουχαμέτ-ἀγᾶν.

Οἱ ἀξιωματικοὶ οὗτοι, τὸν ἀριθμὸν εἴκοσι τέσσαρες, προσε-

κλήθησαν ὅλοι, φίλοι ἢ ἐχθροὶ, εἰς τὸν λαμπρὸν δεῖπνον τῶν εὐεργεσιῶν τῆς Α. Μεγαλειότητος. Ἕκαστος δ' ἐξ αὐτῶν ἔλαβεν, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ μεγάλου βεζύρου, καὶ διὰ τῶν χειρῶν τοῦ τελετάρχου (τεσριφατσῆ), Νεδζὶπ-ἐφένδου, ἓν καφτάνιον τῆς τιμῆς καὶ δῶρον ἓκ 2,000 γροσίων, δῶρον ἐπίσης πολύτιμον δι' αὐτοὺς ὡς πνοὴ ἡ ἀναζωογονοῦσα τὰ ἐκατῶν σώματα.

Δύναταί τις νὰ εἴπῃ κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ὅτι ὁ ἡμέτερος μεγάθυμος μονάρχης ἠδυνήθη ὅπως ἀναγκαστίσῃ τὴν δικαίαν αὐτοῦ ὀργὴν, καὶ ἐφάνη θρησκευτικὸς τηρητὴς τοῦ παραγγέλματος τούτου· «Ἡ ἐπιείκεια ὑπάρχει δεκατόν τι φόρου ὑπὲρ ὁ νικητὴς ὀφείλει ἵν' ἀποτίσῃ ἐν τῷ οὐρανῷ ὅπως τὴν ἑαυτοῦ νίκην.»

Ὁ Τουρναδζῆ-μπασῆς Σιακὶρ-ἀγᾶς, εἶχεν ἀσθενήσει ἡμέρας τινὰς πρὶν ἢ συναφθῇ ἡ μάχη. Ὅπότε δὲ κατέφθασεν αὐτῷ ἡ περὶ τῶν συμβεβηκότων εἴδησις, ὁ φόβος τοῦ θανάτου κατέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ καὶ ἀρέσως παρέδωκε τὸ πνεῦμα, χωρὶς νὰ γνωρίσῃ τις ἐὰν κατὰ φρένα αὐτὸς συνεδοιάζετο μὲ τοὺς στασιαστὰς ἢ τοὺς ἀκρανδάντους Μουσουλμάνους. Τοῦτο ὑπάρχει ζήτημα περὶ τοῦ ὁποίου ἡμέραν τινὰ τῆς ἔκρίσεως ὁ Θεὸς θέλει ἀποφανθῆ.

Ἀρχαῖοι ἀγάδες τῶν Γενιτσάρων ἀπεσταλμένοι εἰς Προῦσσαν εἰς Ραιδεστὸν (Τεκφοὺρ-Δὰγ), καὶ εἰς ἄλλα μέρη, προσεκλήθησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Διορίζουσιν αὐτοὺς Καπουδζῆ-μπασίδες, τοὺς μὲν ἐπιτίμους τοὺς δὲ ἐνεργείᾳ ὑπηρεσίας καὶ ἐξαπέστειλαν αὐτοὺς εἰς τὰς ἑαυτῶν οἰκείας θέσεις. Ἐπὶ τέλους ἄλλοι οἵτινες ἐν ἄλλῃ ἐποχῇ πρότερα εἶχον σημαντικὰς θέσεις ἐν τῷ γραφείῳ τοῦ σώματος τῶν Γενιτσάρων διωρίσθησαν «Χοδζιακιὰν»(1) τοῦ Διβανίου.

(1) Ὁ τίτλος »Χοδζιακιὰν», πληθυντικὸς τοῦ «Χοδζιὰ», σημαίνων διδάσκαλον, ἀποβλέπει τοὺς πολιτικοὺς ὑπαλλήλους οἵτινες ἀπαρτίζουσι τέσσαρας κλάσεις ἀνηκούσας διαφόρως εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν οἰκονομικῶν.

Ὁ συνταγματάρχης τῶν σιδηρουργῶν (Ἀζεμπεβζῆ-μπασῆς) Μοχαμὲτ-ἀγᾶς, ὃν ἡ εὐμένεια τῆς Α. Μεγαλειότητος εἶχεν ἀναβιβάσει αἴφνης ἀπὸ ποταπῆς τινος θέσεως εἰς τὴν σπουδαίαν ταύτην θέσιν, ἀντὶ νὰ φανῇ εὐγνώμων ἐν σῇ σοβορᾷ ταύτῃ περιστάσει, διὰ τῆς ἑαυτοῦ διαγωγῆς ἔδειξε πλήρη ἀχαριστίαν, δηλώσας τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων τούτων· «Κακή τις ψυχὴ δὲν δύναται ὅπως ἐγκαταλείψῃ τὸν κόσμον τοῦτον χωρὶς νὰ πράξῃ κακὸν πρὸς τὸν ποιήσαντα αὐτῷ καλόν τι.» Ἐν καιρῷ τῆς κρίσεως, ἔμενεν ἐν τῇ ἑαυτοῦ οἰκίᾳ. Ἡ ἠχηρὰ φωνὴ τῶν κηρύκων προσκαλούντων τοὺς Μουσουλμάνους ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ Προφήτου, δὲν ἠδυνήθη ὅπως ἀνεγείρῃ αὐτὸν ἀπὸ τῆς ληθαργίας, καὶ προσέτι ἅμα ἔμαθεν τοῦ οἱ στασιασταὶ εἶχον παραλάβει τοὺς λέβητας τοῦ δου λόγῳ τοῦ διατελοῦντος ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ ἰδιαιτέρως, οὐδὲν ἀντεπράξατο πρὸς τὰς ἐνεργείας αὐτῶν.

Καθ' ἣν στιγμὴν οἱ ἀνώτεροι ὑπάλληλοι συνηθροίζοντο ἐν τῷ τεμένει τοῦ Σουλτὰν-Ἀχμὲτ, φίλοι καλόβουλοι εἶπον πρὸς αὐτόν. «Διατὶ μένετε ἐνταῦθα; μετάβητε ὅπως συνενωθῆτε μετὰ τῶν λοιπῶν ἀξιωματικῶν καὶ μετ' αὐτῶν συντελέσητε ὑπὲρ τῆς κοινῆς σωτηρίας.» Αὐτὸς ἀπήντησε· «Δὲν θὰ ἐξέλθω πρὶν μάθω εἰς τίνα ἔμεινε τὸ πεδίον τῆς μάχης.» Οἱ λόγοι οὗτοι ὑπεδήλουν ἀρκούντως τὰς ἑαυτοῦ συνεννοήσει μετὰ τῶν στασιαστῶν, καὶ ἐπεβεβαίουν προσέτι τὴν ὑπόνοιαν περὶ αὐτοῦ, ὅτι, κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, ἐνῷ ἦτο τσιαούσης δεκανεὺς) τῶν σιδηρουργῶν, ὑποσκελισθεὶς ὅπως ἐξεγείρῃ τὸ σύνταγμα καὶ ὅπως συντελέσῃ εἰς τὴν ἐκ τῆς θέσεώς του παῦσιν τοῦ συνταγματάρχου Ἀλῆ-ἀγᾶ, τοῦ ὁποίου διεφιλονείκει τὴν θέσιν. Ἐξώρισαν αὐτὸν εἰς Κοτυάειον (Κιουτάχιαν) Ἀνεχώρησεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως αὐτὸ τὸ Σάββατον· ἐπὶ τὰ ἴχνη αὐτοῦ ἀνεχώρησεν εἷς χασεκῆς, προέλαβεν αὐτὸν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Προύσσης, παρὰ τῷ Ἰνεγκιὸλ, καὶ τὸν ἐφόνευσεν. Ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ κεμισθεῖσα εἰς Κωνσταντινού-

πόλεν τῇ 16 τοῦ Ζιλκαδὲ 10)22 (Ἰουνίου), πρὸς παραδειγματισμόν, ἐξετέθη ἐνώπιον τῆς μεγάλης πύλης τοῦ Σεραγίου.

Εἷς καπουτζῆ-μπασῆς, Μοχαμὲτ-Ἐμὶν-ἀγᾶς, πρώην διοικητὴς τοῦ φρουρίου Ἰνὲ-Μπαχτὶ, προσκληθεὶς εἰς τὴν πρωτεύουσαν δι' ὑποθέσεις τινὰς, ἐφιλοξενεῖτο τότε εἰς Χρυσόπολιν παρ' ἑνὶ ἐκ τῶν ἑαυτοῦ φίλων. Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐξεγέρσεως, μεταβαίνων εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ λέμβου τινὸς, ὁπότε παρὰ τῶν λεμβούχων ἔμαθε περὶ τῶν συμβαινόντων, ἀπέβη ἀμέσως εἰς τὴν ἀκτὴν ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ Ἀτ-Μεϊτὰν καὶ ἐγένετο ζηλωτὴς θάρρους καὶ τόλμης. Ἐπίσης ὁ μέγας βεζύρης εἶχε μεταχειρισθῆ αὐτὸν εἰς τὴν πρὸς τὸν λαὸν διανομὴν τῶν ὅπλων τῶν ἐξαχθέντων ἀπὸ τῆς ἐσωτερικῆς ἀποθήκης του σεραγίου, καὶ εἶχεν ὑποσχεθῆ αὐτῷ περὶ τῆς προαγωγῆς εἰς ἀνώτερα. Τὸ Σάββατον ὅμως, ὁπότε ὁ συνταγματάρχης τῶν σιδηρουργῶν ἔλαβε τὴν πρὸς τὴν ἐξορίαν ἄγουσαν ὁδὸν καὶ τὴν πρὸς τὸν θάνατον φέρουσαν, ἡ θέσις αὐτοῦ ἐδόθη πρὸς τὸν Ἐμὶν ἀγᾶν, καὶ ὁ ὦμος τῆς ἀξίας αὐτοῦ ἐκαλύφθη διὰ τιμητικῆς διρθέρας, ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μεγάλου βεζύρου. Πολλοὶ ἄλλοι ἀξιωματικοὶ διακριθέντες διὰ τὴν ἑαυτῶν διαγωγὴν ἐν τῇ πάλῃ ἔλαβον ἐπίσης τὰς ἀμοιβὰς τὰς ὀφειλομένας εἰς τὴν γενναιότητα αὐτῶν.

Μία μεγάλη ἐπιχείρησις, τῆς ὁποίας ἡ δυσκολία ἀπὸ πολλοῦ χρόνου εἶχε φανῆ ἀνυπέρβλητος, ἐπερατώθη εὐτυχῶς τῇ ἀρωγῇ τοῦ Ὑψίστου. Τὸ ὄνομα τῶν Γενιτσάρων δὲν ὑπῆρχε πλέον. Ὁ στρατὸν αὐτῶν ἀποκαλούμενος **νέοι θάλαμοι** εἶχε πυροπληθῆ. Ἡ κατεφείπωσις τῶν ἀρχαίων θαλάμων εἶχεν ἀρχίσει καὶ ἔμελλεν ἐντὸς ὀλίγου νὰ συμπληρώσῃ τὴν καταστροφὴν τῶν ἑστιῶν τῆς στάσεως. «Συνώμοσαν, εἶπε τὸ Κοράνιον, καὶ ἡμεῖς παρεσκευάσαμεν τὴν ἀπώλειαν αὐτῶν ἐν σιγῇ. Ἴδου ὁποῖον ὑπῆρξε τὸ ἀποτέλεσμα τῶν σκευωριῶν αὐτῶν. Ἡμεῖς ἐξουθενώσαμεν αὐτούς. Αἱ κατοικίαι αὐτῶν εὐ-

ρεσκονται ἐκεῖσε κατερειπωμέναι καὶ ἔρημοι, διότι ὑπῆρχον ἔνοχοι. Ἐν τῇ καταστροφῇ ταύτῃ ὑπάρχει μέγα παράδειγμα διὰ τοὺς σκεπτομένους ἀνθρώπους. »

Τοῦ ἔργου τοῦ Θεοῦ συμπληρωθέντος, κήρυκες ἀπεστάλησαν εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆ Κωνσταντινουπόλεως καὶ διεκοίνωσαν τὴν προκήρυξιν ταύτην. « Διὰ τὴν τιμὴν τῆς θρησκείας » καὶ τῆς μοναρχίας, τὸ ὄνομα τῶν Γενιτσάρων καταργεῖται· » τὸ σῶμα αὐτῶν θέλει ἀντικατασταθῆ διὰ στρατευμάτων » τακτικῶν καὶ πειθαρχουμένων τὰ ὁποῖα θέλουσι φέρει τὸν » τίτλον στρατιωτῶν νικητῶν τοῦ Μωάμεθ, καὶ τῶν ὁποίων « ὁ σχηματισμὸς ἔλαβε τὴν συγκατάθεσιν ὅλων τῶν ὑπαλ- « λήλων, τῶν οὐλεμάδων, σύμπαντος τοῦ ἔθνους. Οἱ τίμιοι « ἄνθρωποι ἂς ἀνοίξωσι τὰ ἐκυτῶν ἐργαστήρια, ἂς ἀσχολῶν- « ται εἰς τὰς ἐκυτῶν ὑποθέσεις, καὶ ἂς ἀπευθύνωσι πρὸς τὸν « Θεὸν, ἐπέρας τε καὶ πρωΐ, τὰς ἐνθέρμους δεήσεις αὐτῶν « ὑπὲρ τοῦ ἡμετέρου ἰσχυροῦ, μεγαλοπρεποῦς καὶ ἐπιεικοῦς « μονάρχου, ὑπερτάτου ἀρχηγοῦ τοῦ ἰσλαμισμοῦ. »

Ἡ ἐκδίκησις τῆς δικαιοσύνης προσέβαλε προσέτι κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην στασιαστάς τινας, ἰδίως τοὺς λοχαγοὺς τοῦ Ζου καὶ Ζου ὀρτᾶ· εἶχον πληροφορηθῆ μετὰ βεβαιότητος περὶ τῆς ἐν τῇ ἐπαναστάσει μυστικῆς συνενοχῆς αὐτῶν. Παρουσιάσθησαν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μεγάλου βεζύρου μετὰ τῶν ἄλλων λοχαγῶν οἵτινες ἤρχοντο ὅπως λάβωσι τὰ περιβλήματα τῶν ἱππικόμων. « Οἱ περιφανεῖς νομιμαθεῖς, εἶπεν ὁ βεζύρης, ἔ- « χουσί τι ὅπως ἐξετήσωσι τοὺς δύω τούτους ἀγάδες. Ἂς « ἐξέλθωσι. » Πάραυτα ἀπήχθησαν εἰς τὴν χαμηλὴν αἴθουσαν καὶ παρεδόθησαν εἰς τοὺς δημίους.

Περὶ τὴν τετάρτην ὥραν μετὰ μεσημβρίαν, ὁ μέγας βεζύρης, κατὰ τὴν διαταγὴν τοῦ σουλτάνου, μετέβη ὅπως λάβῃ μετὰ σεβασμοῦ, ἐν τῷ δήματι τοῦ τεμένους, τὴν παρὰ θεοῦ εὐλογηθεῖσαν σημαίαν, καὶ ἀκολουθούμενος ὑπὸ πολυαρίθμου συνοδίας μετέβη εἰς τὰ ἀνάκτορα. Διήλθε συνοδευόμενος μό-

νον ὑπὸ τοῦ μουφτῆ, τῶν κυριωτέρων οὐλεμάδων καὶ ἀξιω-
ματικῶν, τὴν πύλην τὴν ὀνομαζομένην Δ ι ά μ ε σ ο ν (ὀρτα-
καπού), τὴν φέρουσαν εἰς τὴν δευτέραν αὐλήν, καὶ εὑρέθη ἐ
νώπιον τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος. Ὁ μοναρχης ἐξερχόμενος
ἀπὸ τῆς Πύλης τῆς Εὐδαιμονίας (Μπάπ-ἐσσααδὲτ) καὶ προ-
χωρῶν πρὸς τὴν σημαίαν, ἔκλινε πολλάκις τὴν ἑαυτοῦ κεφα-
λὴν ἐνώπιον τοῦ ἐνδόξου τούτου συμβόλου, ἔλαβεν αὐτὸ παρὰ
τῶν χειρῶν τοῦ μεγάλου βεζύρου καὶ τοῦ μουφτῆ, καὶ ἔστη-
σεν ἐπὶ τοῦ στερεοῦ ἀετώματος τῆς Πύλης τῆς Εὐδαιμονίας, εἰς
τὸ μέρος ὅπου θέτουσι συνήθως τὸν θρόνον αὐτοῦ, εὐτυχὴς
φέρων αὐτὴν, ὡς ὁ γενναῖος Χαλὲτ (1), διὰ νικηφόρου βρα-
χίονος.

Ἀξιωματικοὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῶν ἀνακτόρων, πελεκηφόροι
μετὰ μακρᾶς κόμης ἐπεφορτίσθησαν ὅπως ἐπαγρυπνῶσιν ἐπὶ
τῆς σημαίας. Κάτωθι αὐτῆς ἐξήπλωσαν πολύτιμον τάπητα
ποικιλόχρουν· εἰς τὰ πέριξ ἔκαυσαν ἄμβαρι καὶ ἀλόην καὶ
ἐπήγγειλαν στίχους τοῦ Κορανίου, μέχρι τῆς στιγμῆς τῆς
μεταθέσεως αὐτῆς εἰς τὴν προωρισμένην αὐτῇ αἴθουσαν.

(1) Ὁ Χαλὲτ ἦν σημαιοφόρος τοῦ Μωάμεθ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Ὁ Σουλτάνος δέχεται εἰς ἀκρόασιν τοὺς ἀνωτέρους ἀξιωματικούς. Καταργεῖ τὰς δημεύσεις τῶν κληρονομιῶν τῶν ἰδιωτῶν. Ὅλοι οἱ ἀξιωματικοὶ σκηνοῦσιν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Σεραγίου.

—ω—

Ὁ Σουλτάνος ἀφοῦ ἔμειναν ἐπὶ στιγμάς τινας ἐνώπιον τῆς σημαίας, ἐνῷ ὁ καθηγητὴς Αχμὲτ-Εφένδης ἀπήγγειλε τρανῇ τῇ φωνῇ δέησιν τινα, μετέβη εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ διβανίου, τὴν ἀποκαλουμένην αὐτοκρατορικὸν θόλον, καὶ ὑπεδέχθη τοὺς ἀνωτέρους ἀξιωματικούς. Δεξιᾷ τοῦ θρόνου ἐκάθησεν ὁ μέγας βεζύρης, ὅστις ὑπάρχει ὁ δεξιὸς βραχίων τῆς μοναρχίας καὶ παρ' αὐτῷ ὁ Δουρρὶ-Ζαδὲ Αβδαλλὰχ-Εφένδης ἀριστερᾷ δὲ τοῦ θρόνου, ὁ ἐν ἐνεργείᾳ μουφτῆς, καὶ οἱ προκάτοχοι αὐτοῦ μουφτίδες, οἱ ἀρχιθικασταὶ τῆς Ῥωμυλλίας καὶ τῆς Ανατολῆς, ὁ ἀρχιατρὸς Μπεχτσὲτ-ἐφένδης, ὁ καδῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Σαδὶκ-ἐφένδης, ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἰμάμων νεωστὶ διορισθεὶς τοιοῦτος Αχμὲτ Ῥασσὶτ-Εφένδης, καὶ οἱ ἄλλοι πρῶτοι ἐκ τῶν οὐλεμάδων, ἀπέναντι τοῦ σουλτάνου, ὁ ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν ὑπουργὸς Αχμὲτ-Χουλουσὶ ἐφέν-

δης, ὁ ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν ὑπουργὸς, Ταχὴρ-ἐφένδης, ὁ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς Μοχαμὲτ-Σεϊδὰ-ἐφένδης, ὁ νιχαντζῆς τοῦ Λιβανίου Ατγαλλὰγ-ἐφένδης, ὁ ἐπιτηρητὴς τοῦ νομισματοκοπείου, Ασὰτ-ἐφένδης, ὁ ἀρχειοφύλαξ, Ναμὰν-ἐφένδης, ὁ ἐπιτηρητὴς τῶν πυροτοποιείων Νεδζὶπ-ἐφένδης, καὶ ἄλλοι κυβερνητικοὶ ὑπάλληλοι. Ἕκαστος ἐξ αὐτῶν, ἀφοῦ ἔσχε τὴν τιμὴν ὅπως ἀσπασθῇ τὸ κράσπεδον τοῦ ἱματίου τῆς Α. Μεγαλειότητος, ἵστατο ὄρθιος εὐσεβάστως.

Ὁ σουλτάνος ἐποιήσατο ἓν νεῦμα πρὸς τὸν μέγαν βεζύρην καὶ τοὺς οὐλεμάδες ἐπιτρέπων αὐτοῖς ὅπως καθήσωσι. Κατόπιν ὁ μονάρχης οὗτος ἐμπνεόμενος παρὰ τοῦ Θεοῦ τῆς πηγῆς εὐδαιμονίας τῶν ἀνθρώπων, τοῦ θεμελιωτοῦ τοῦ ναοῦ τῆς δικαιοσύνης, τοῦ καταστροφέως τῶν παγιδῶν τῆς αἱρέσεως ἤνοιξε τὸ ἓαυ τοῦ εὐφραδὲς στόμα, καὶ ἀνεκοίνωσε πρὸς τὴν συνέλευσιν τοὺς βαρυτίμους μαργαρίτας τῶν ἑαυτῶν λόγων· «Ὕμνος τῷ Παντοδυνάμῳ, εἶπε χάρις καὶ εὐλογία παρὰ τῷ Προφήτῃ! Ὁ Ὕψιστος διαιτητὴς τῶν ἐν τῷ κόσμῳ ἐπισυμβαινομένων ηὐδόκησεν ὅπως χορηγήσῃ εἰς ἐμὲ τὸν ταπεινὸν αὐτοῦ δοῦλον νίκην ἀποποιηθεῖσαν τοῖς ἐμοῖς ἐνδόξοις προγόνοις, οἵτινες σήμερον διστελοῦσιν εὑρισκόμενοι ἐν τῷ παραδείσῳ. Αὐτὸς καὶ πρὸς ὑμᾶς τοὺς ἰδίους ἐποιήσατο τὴν χάριν ὅπως μεταχειρισθῇ ὑμᾶς εἰς τὴν μεγάλην ταύτην ὑπηρεσίαν. Εὐχαριστῶ ὑμᾶς διὰ τὸν ζῆλον ὑμῶν τοῦτον. Μέχρι τοῦ παρόντος, ἐν πολλαῖς δυσχερέσι περιστάσεσιν, οἱ Γενίτσαροι ἐκ μέρους ἐμοῦ ἐφάνησαν δεκτικοὶ βεβαιομένης ἐπιεικίας· ὑπεχρεώθην ὅπως ὑποφέρω ἐν σιγῇ τὰ προπετεῖς ἀξιώσεις αὐτῶν. Ἐπὶ τέλους, αὐτὸν κατεστράφησαν καὶ ἐσημειώθησαν, ὡς οἱ ἀκάθαρτοι αἱρετικοὶ, διὰ τῆς ἐπονειδίστου σφραγῖδος τῆς ἱστορίας. Τὰ προσκόμματα τὰ ὁποῖα παρενέβαλλον πρὸς πᾶσαν βελτίωσιν δὲν ὑπάρχουσι πλέον, καὶ ὁ λίθος ἐκεῖνος τοῦ κωλύματος ὁ παρακωλύων τὴν δημοσίαν ὁδὸν παρεμεἰσθη

» Πρὸς εὐγνωμοσύνην διὰ τὰς εὐεργεσίας ταύτας τῆς Προ-
» νοίας, τοῦ λοιποῦ θέλω, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν ὑμετέρων δ-
» μοθύμων προσπαθειῶν, ὅπως μὴ πλέον ἀσχολῶμαι εἰμὴ
» ὑπὲρ τῆς εὐημερίας τῶν ἐμῶν λαῶν· ὅπως διακοσμήσω
» τὴν κυβέρνησιν τῆς ἐμῆς αὐτοκρατορίας διὰ τοῦ διακόσμου
» τῆς συνέσεως καὶ τῆς δικαιοσύνης, ὡς στολίζεται τὸ μέ-
» τωπον νέας συζύγου· πρὸς ἀνέγερσιν, ἐπὶ τῶν βάσεων τῆς
» θρησκείας, καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ νόμου, τοῦ οἰκοδομή-
» ματος τῆς ἡσυχίας τῶν ἐμῶν ὑπηκόων τῆς καταθορυβηθεί-
» σης ἐκ τῶν προσβολῶν τῶν στασιαστῶν τούτων.

« Μέχρι τῆς ἡμέρας ταύτης ὑπῆρχε συνήθειά τις δι' ἧς
» ἐνομιμοποιεῖτο ἡ ἀνάγκη τοῦ καλύπτειν τὸ ταμεῖον δι'
» ὑπερβολικῶν ποσοτήτων καταναλισκομένων ὑπὸ τῶν Γενι-
» τσάρων. Ἡ δήμευσις συνεχῶς κατεκράτει τὰς κληρονομίας
» τῶν πλουσίων ἰδιωτῶν, καίτοι οὗτοι δὲν εἶχον καταλάβει
» θέσιν τινὰ ἀνταμειβομένην ὑπὸ τοῦ Κράτους. Καταργῶ εἰς
» τὸ μέλλον τὰ εἴδη ταῦτα τῶν δημεύσεων. Δὲν θέλω ἐν τῇ
» αὐλῇ μου πλέον, ἀσύλῳ τῆς δικαιοσύνης, ν' ἀκούηται τὸ
» κύμβαλον τῆς ἀδικίας καὶ αἱ φωναὶ τῆς ἐκγυμνώσεως.

« Ὑμεῖς, ἀναζητήσητε ποῖαι εἰσιν αἱ διάφοροι βελτιώσεις
» δι' ὧν ὁ τρόπος ἡμῶν τῆς διακυβερνήσεως ὑπάρχει ἤδη ἐ-
» πιδεκτικὸς, καὶ διαβιβάσατε τὰς ὑμετέρας γνώμας εἰς
» τοὺς πόδας τοῦ ἐμοῦ θρόνου· θέλω σπεύσει ἵνα ἀκολουθή-
» σω αὐτάς. Γνωρίζω ὅτι ὑπάρχει ἀνάγκη χρόνου καὶ σκέ-
» ψεως πρὸς ἀναγνώρισιν καὶ παραδοχὴν τῶν μᾶλλον συνε-
» τῶν μέτρων· θέλετε διαμείνει ὅλοι ἐν τῷ ἐμῷ ἀνακτόρῳ
» μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν θέλετε ἀποφασίσει περὶ τῶν
» σπουδαίων ζητημάτων τὰ ὁποῖα θέλουσιν ἐφελκύσει τὴν
» προσοχὴν ὑμῶν. Ἐξετάσατε αὐτὰ ἐπισταμένως, ὡρίμως,
» καὶ πρὸ πάντων μετ' ἐντελοῦς ἑνότητος τῶν θελήσεων.»

Μετὰ τὸν λόγον τοῦτον, ὁ σουλτάνος ἠρώτησε μετ' ἀγα-
θότητος περὶ τῆς ὑγείας τῶν πιστῶν δούλων αὐτοῦ, καὶ

ἀπηύθυνε πρὸς ἕνα ἕκαστον ἐξ αὐτῶν εὐμενεῖς τινας λέξεις. Ἔρριψε θησαυροὺς φαιδρότητος εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Ἀβδελλὰχ-ἐφένδου εἰπὼν πρὸς αὐτὸν μετ' ὕφους εὐσυμπαθοῦς ἐνδιαφέροντος· «Πολὺ ἐγηράσατε». Ἀρχαία τις συνήθεια κατεδίκαζε τοὺς μουφτίδες ἐξερχομένους τῆς θέσεώς των ὅπως οἰκουρῶσι χωρὶς νὰ δύνανται ὅπως δέχωνται ἢ ποιῶσιν ἐπισκέψεις. Ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης εἶπεν αὐτοῖς· « Ἐπιτρέπω » ὑμῖν τοῦ λοιποῦ νὰ ἔχητε ἐλευθέρως σχέσεις μετὰ τῶν ὑ- » μετέρων φίλων. » Ἡ εὐμένεια αὕτη, τῆς ὁποίας ὅλοι οἱ μουφτίδες ὤφειλον τοῦ λοιποῦ νὰ ἐπωφεληθῶσιν, ἐπλήρωσε χαρᾶς τοὺς οὐλεμάδες, οἵτινες ἐδήλωσαν τὴν ἑαυτῶν βαθεῖαν εὐγνωμοσύνην.

Κατόπιν ὁ σουλτάνος ἐποιήσατο ἓν νεῦμα. Πάντες οἱ παρεστῶτες ἠγέρθησαν, ἦλθον ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον ὅπως ἀσπασθῶσι δευτέραν φορὰν τὸ κράσπεδον τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, ἐξῆλθον ἐκ τῆς αἰθούσης, καὶ ἐτάχθησαν κατὰ γραμμὴν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ. Ὁ σουλτάνος διῆλθεν ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν, προσαγορεύων δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ, ἀφήσας τοὺς πάντας εὐτυχεῖς διότι προσείλκυσαν τὰ βλέμματα αὐτοῦ· Ἐκάθησεν ἐν τῇ θέσει τῶν Ξιφηφόρων, κειμένῃ παρὰ τῷ τεμένει τοῦ Σεραγίου, εἰς τὸ μέρος τὸ ὀνομαζόμενον Οὐζουντζοῦ Γερί· Ἤλλαξε τὰ ἐνδύματά του τῆς αὐλῆς ἀντ' ἐνδυμασίας τῆς ἐξοχῆς, καὶ ἔμεινεν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς διαρκείας τῶν συνδιασκέψεων τοῦ συμβουλίου. Μόνον δὲ ὑποχωρῶν εἰς τὴν ἑαυτοῦ στοργὴν διὰ τὸν εὐγενῆ αὐτοῦ υἱόν, ἐπίδοξον διάδοχον τοῦ στέμματός του, καὶ διὰ τὰς ἠγεμονίδας θυγατέρας αὐτοῦ, ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν μετέβαινεν ὅπως διέλθῃ τὴν νύκτα ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Διπλοκιονίου.

Τὰ συγγράμματα τὰ μᾶλλον διάσημα τῆς νομοθεσίας, αἱ ἀποφάσεις τῶν μᾶλλον σοφῶν μουφτίδων, ἀπὸ πολλοῦ χρόνου καθιέρωσαν μεταξὺ τῶν νομομαθῶν τὴν γνώμην ὅτι ἐάν τινες συνέλεξαν πλούτη προερχόμενα ἐκ ποσῶν πηγαζόντων

ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου, ἢ ἀποκτηθέντα δ' ἀθεμίτων μέσων, ὁ σουλτάνος δύναται νὰ κατάσχῃ αὐτὰ εἰς οἵας δήποτε χεῖρας καὶ ἂν εὑρίσκωνται, καὶ μεταχειρίζηται αὐτὰ πρὸς διατήρησιν τῶν στρατευμάτων. Ὁ νῦν μουφτῆς αὐτὸς ὁ ἴδιος ἐξεδήλωσε τὴν ἑαυτοῦ γνώμην περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Προέτειναν αὐτῷ τὰ ἀκόλουθα ζητήματα·

« Ὁπότε ἀξιωματικός τις λαμβάνων ποσότητας ἐκ τοῦ ταμείου ὅπως ἀποτίσῃ τοὺς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν αὐτοῦ διατελοῦντας, ἐφύλαξε δι' ἑαυτὸν μέρος ἐκ τῶν χρημάτων τούτων, καὶ ἀπέκτησε πλούτη δι' ἄλλων μέσων ἐν τῇ ἐξασκήσει τῶν καθηκόντων του, ὁ σουλτάνος ἔχει δικαίωμα ἵνα δημεύσῃ τὴν περιουσίαν αὐτοῦ καὶ δώσῃ αὐτὰ εἰς τὸ ταμεῖον; »

Ὁ μουφτῆς ἀπήντησε· « Ναὶ, ἔχει τὸ δικαίωμα τοῦτο. »

« Ἐὰν ἰδιῶται, μὴ ὑπάλληλοι τῆς κυβερνήσεως, κερδίσωσι πλούτη ἐν τῷ ἐμπορίῳ, ὁ σουλτάνος δύναται, ἄνευ ἀνάγκης τοῦ ταμείου, νὰ κατάσχῃ τὰς περιουσίας αὐτῶν ὑπὸ τὴν πρόφασιν τοῦ ἐπαρκέσαι εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν στρατευμάτων; »

Ἡ ἀπάντησις ἦτο· « Οὐχὶ, δὲν δύναται. »

Οὕτω δὲ τὰ δικαιώματα τοῦ σουλτάνου ἐσαφηνίσθησαν εὐκρινῶς. Δύναται νὰ ἐπαναλάβῃ ἐν ταῖς κληρονομίαις τὰς ποσότητας τὰς ἐξεχομένας τοῦ ταμείου, τὰ χρήματα τὰ κερδιζόμενα εἰς τὰς δημοσίας θέσεις καὶ διὰ παρανόμων μέσων. Ἀπωθῶν πᾶσαν ἀξίωσιν ἐπὶ τῆς κληρονομίας τῶν ἰδιωτῶν, ἐδεικνύετο αὐστηρὸς τηρητὴς τοῦ νόμου. Διαταγαὶ ἀπεστάλησαν εἰς τὰς ἐπαρχίας ὅπως κοινοποιηθῇ ἡ κατάργησις τῶν δημεύσεων τοῦ εἴδους τούτου. Ἀλλὰ παράδοξόν τι καὶ κατ' ἐπιφάνειαν ἀνεξήγητον, εἷς ἐκ τῶν ἐχόντων εἰς τὰς χεῖράς του τὴν σημείωσιν τῶν διαταγῶν τούτων, ἐνόμισεν ἐντεῦθεν καθῆκον ὅπως καλύψῃ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ κληρονομίαν, ἵνα συντάξῃ γενικὸν κατάλογον ὅλης τῆς ἑαυτοῦ περιουσίας, ἄνευ διακρίσεώς τινος τῶν κτημάτων ἐπὶ τῶν ὁποί-

ων ὁ σουλτάνος εἶχεν ἢ δὲν εἶχε δικαίωμα κατασχέσεως. Ἀπεβίωσεν αἴφνης μετά τινα καιρόν. Εἴθε ὁ Θεὸς νὰ εὐσπλαγχνισθῇ πάντας καὶ συγχωρήσῃ τὰ ἁμαρτήματα ἡμῶν.

Μετ' ὀλίγον καιρὸν ἀφοῦ ἡ Α. Μεγαλειότης ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς αἰθούσης τοῦ Διβανίου, ὁ πρῶτος θαλαμηπόλος αὐτοῦ Αμπαυμπεκρ, ἦλθε, κατὰ τὰς διαταγάς του, ὅπως προσδιορίσῃ δωμάτια διὰ τοὺς οὐλεμάδες. Ὁ μουφτὴς καὶ ὁ Αβδαλλὰχ-Εφένδης ἐτοποθετήθησαν παρὰ τῷ ἐπιστάτῃ τῶν τροφίμων (κελαρτζὶ-μπασῆ) καὶ ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς ἐξοχῆς. Οἱ ἀρχιδικασταὶ σῆς Ῥωμυλλίας καὶ Ανατολῆς, οἱ ἐν τέλει καὶ μὴ, ἔμελλον νὰ τοποθετηθῶσι πάντες ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τῆς συνελεύσεως τῶν ἀξιωματικῶν τῶν ἀνακτόρων, ἀλλὰ πολλοί, ἕνεκα τῆς προχειρογωρημένης ἡλικίας των, ἔλαβον τὴν ἄδειαν ὅπως ἐπιστρέψωσι παρ' ἑαυτοῖς. Οἱ ἄλλοι διῆλθον κατὰ σειρὰν μίαν νύκτα εἰς τὰς ἑαυτῶν οἰκίας. Ὁ ἀρχιδικαστὴς τῆς Ῥωμυλλίας, Αρὶφ-Βέης, ὅπως ἐξετάζῃ τὰς ὑποθέσεις τὰς παρουσιαζομένας εἰς τὸ δικαστήριόν του διαρκούσης τῆς ἡμέρας ἔμενεν ἐν αὐτῷ καὶ καθ' ἑκάστην ἑσπέραν ἐπανήρχετο εἰς τὰ ἀνάκτορα. Ὁ Καδῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπως δύναται ἵνα ἐπιβλέπῃ εἰς τὰς ὑποθέσεις του καὶ εὑρίσκηται συνάμα πλησίον τῶν μελῶν τοῦ συμβουλίου, ἀποκατεστάθη εἰς τὰ δωμάτια ἐγγὺς τῆς Ἁγίας Σοφίας, παρὰ τῷ διευθυντῇ οὗ τεμένους τούτου.

Ἐν τῇ πρώτῃ αὐλῇ τῶν ἀνακτόρων, δηλ. ἐν τῷ μεγάλῳ πεδίῳ τῷ περιλαμβανομένῳ μεταξὺ τῆς Αὐτοκρατορικῆς Πύλης [Μπάπι-Χουμαγιοὺν) καὶ τῆς Διαμέσου Πύλης (Ορτὰ-Καπού), ἔστησαν πλῆθος σκηνῶν διαφόρων μεγεθῶν, διὰ τὸν μέγαν Βεζύρην, τὸν ἀντιπροσωπεύοντα αὐτὸν ὑπουργὸν τῶν ἐσωτερικῶν, τὸν ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸν, τὸν ἀρχηγὸν τῶν χλητήρων, ὅλων τῶν γραμματέων τοῦ Κράτους καὶ ἀγωτέρων ὑπαλλήλων, τὸν ἐπιθεωρητὴν τῶν πυριτοποιείων Νεδζιπ-ἐφέδην τοὺς καπουδζὶ-μπασίδες, τοὺς διευθυντὰς,

τῶν διευθυντικῶν γραφείων, καὶ τοὺς ὑπαλλήλους, τοὺς ἱπποκόμους καὶ τοὺς ἐλευσομένους ὅπως ἐπισκεφθῶσι τοὺς ὑπαλλήλους. Πυροβολισταὶ δὲ καὶ ὑπονομοποιοὶ ὑπῆρχον ἐπιφορτισμένοι ὅπως φρουρῶσιν ἔμπροσθεν τῶν σκηνῶν ἁπάντων τῶν πρωτίστων ἀξιωματικῶν, καὶ ἐν τῇ μεγάλῃ πύλῃ τῆς εἰσόδου, παρὰ τῇ ὁποίᾳ ὑπῆρχον τετυποθετημένα δύω τηλεβόλα μετὰ τῶν ἀναγκαίων δι' αὐτὰ ἀνδρῶν.

Ὁ ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν ὑπουργὸς εἶχεν ἐγκαθιδρυθῇ ἐν ἐν τῇ στοᾷ τῇ ἐπονομαζομένῃ «Διαβάσῃ» μεταξὺ τῶν δύω πυλῶν (ἐκ τοῦ ἀρασί), τῇ κειμένῃ μεταξὺ τῆς πρώτης καὶ τῆς δευτέρας αὐλῆς, καὶ ἑκάστην ἡμέραν ἀφιέρου, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ὑπουργοὶ, μέρος τοῦ καιροῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν ὑποθέσεων τοῦ ἰδιαιτέρου αὐτοῦ γραφείου.

Ἐνῷ δὲ οἱ σύμβουλοι αοῦ Κράτους συνδιεσκέπτοντο, ἀνακοινῶ ἐκ θετικῶν πληροφοριῶν, ὁποῖοι τινες ἦσαν οἱ Γενίτσαροι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς καταργήσεως αὐτῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ

Λεπτομέρειαι περὶ τῶν Γενιτσάρων.

—o—

Ἡ λεπτομερὴς περιγραφὴ τῶν πλημμελημάτων τῆς κατ' κούργου ταύτης ὁμάδος ἤθελεν ἐκπλήξει τοὺς εὖ φρονοῦντας. Ὁ ἄβρόφρωνόμως καὶ ἀγνὸς κάλαμός μου ἀποφεύγει τὴν πεγραφὴν αὐτῶν. Διανοούμενος ὅμως ὅτι ἡ τιμωρία αὐτῶν καὶ ἡ καταστροφὴ ὑπάρχει ἄπειρος εὐεργεσία διὰ τὸ Μωαμεθανικὸν ἔθνος, ὅτι ἡ ἰσχὺς αὐτῶν καὶ ἡ κατάπτωσις ἔσονται διὰ τοὺς ἡμετέρους ἀπογόνους ἀΐδιον ἀντικείμενον συνδιαλέξεως καὶ εὐχαριστίας πρὸς τὸν Θεὸν, ἠθέλησα ὅπως οἱ Μουσουλμάνοι συναισθανθῶσιν ὅ,τι ὀφείλουσι πρὸς τὸν Σουλτάνον τὸν ἐπιρρίψαντα τὰ θεμέλια τῆς εὐτυχίας αὐτῶν ἐν τῷ μέλλοντι καὶ τὸν ἐκκόψαντα τὸ κακὸν πρόῤῥιζα. Ἠθέλησα ὅπως ἐπιγράψω ἐπὶ τῶν φυλλωμάτων τῶν αἰώνων τοὺς τίτλους τοῦ μονάρχου τούτου ὅπως καταλάβῃ τὴν θέσιν μεταξὺ τῶν ἀνακαινιστῶν τῆς πίστεως, καὶ συντάξω οὕτως πρόλογόν τινα τῆς ἐαυτοῦ ἐνδόξου ἱστορίας.

Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ἐπέβαλον τὴν ἐμὴν ὑποχρέωσιν εἰς τὴν μέλαιναν γραφίδα μου (κ α λ ὲ μ) ὅπως ἐξιστορήσῃ

διὰ τῆς φιλαλήθους γλώσσης αὐτῆς ἀσθενές τι μέρος τῶν πράξεων τοῦ παραχοποιοῦ τούτου στρατοῦ.

Ὡς γνωστὸν, ἐν τῇ ἀρχῇ ἡ ἵδρυσις τῶν Γενιτσάρων εἶχεν ὡς σκοπὸν τὸν ἱερὸν πόλεμον. Ὁ δὲ σκοπὸς οὗτος ἀπέβλεπε τὸ ἔχειν πάντοτε ἐν χερσὶ στρατὸν ἕτοιμον εἰς ἐνέργειαν διὰ τὸν ὁποῖον ἡ κυβέρνησις παρεχώρει καὶ ἐχορήγει μισθὸν δι' ὅλας τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ. Ἀφοῦ αὐτοὶ ἐπέτυχαν εἰς πολυαρίθμους νίκας διὰ τοῦ ἰδίου θάρρους των, ἀφ' ἑνὸς αἰῶνος εἶχον συνειθίσει ἐν τῇ ἀναπαύτει καὶ τῇ ὀκνηρία. Ὁ ζῆλος αὐτῶν εἶχεν ἀποσβεσθῇ, οἱ βραχίονες εἶχον ἐκχαυνωθῇ. Ἐνῷ οἱ ἄπιστοι ἐπιδιώκοντες ἐπισταμένως τὰς στρατιωτικὰς γνώσεις, ἐδημιούργουν νέα στοιχεῖα οἱ Γονίτσαροι, ἀντὶ τοῦ αἰσθανθῆναι πάλλουσαν ἐν ἑαυτοῖς σφριγώδεις φλέβας, ἀντὶ νὰ μάθωσιν ὅπως καταπολεμῶσι τὸν ἐχθρὸν διὰ τῶν ἑαυτοῦ ἰδίων ὅπλων, παρεδίδοντο εἰς τὴν ἀπειθαρχίαν, εἰς στασιακὰ κινήματα παρακολουθούμενα ὑπὸ κοινῶν καταστροφῶν, καὶ οὕτως ἐξήλειφον τὰς ὑπηρεσίας τὰς προσηνεχθείσας ὑπὸ τῶν προκατόχων αὐτῶν πρὸς τὴν μοναρχίαν.

Ἐν τῷ πολέμῳ ἐπάλαιον κατὰ τοῦ κινδύνου μετ' εὐθαρσίας· ἀλλὰ ἀγνοοῦντες τὴν σοφὴν τακτικὴν τῆς Χριστιανικῆς Εὐρώπης, ὥρμων ὡς τυφλοὶ κατὰ τῶν ἐχθρικῶν τάξεων, αἵτινες κατεβρόχθουν τὸ πῦρ καὶ ἡ ζωὰ αὐτῶν ὑπῆρχε τεθυσιασμένη ἀκάρπως καὶ ἀδόξως ὑπὲρ τοῦ Κράτους.

Εἰς τὰς δυστυχεῖς ἐκστρατείας τῶν τελευταίων τούτων χρόνων, πῶς ἦσαν συγκεχροτημένα τὰ στρατεύματα τῶν Γενιτσάρων; Οἱ ἀπατεῶνες οὗτοι ἀξιωματικοὶ οἵτινες ἀνήγγελλον τῷ ποσὸν πεντήκοντα ἢ ἑξήκοντα χιλιάδων στρατιωτῶν ποίους ἄνδρας εἶχον πραγματικῶς ὑπὸ τὰς διαταγάς τ; ἀθλίους, τῶν ὁποίων ἡ ἐνασχόλησις ἡ συνήθης ἦτο ὅπως καταθλίβωσι τοὺς πτωχοὺς κατοίκους τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοὺς ὑποτελεῖς ὑπηκόους· παλαισταὶ, ἀχθοφόροι, ζαχαροπλάσται, κωπηλάται, ἀνεπιτήδειοι εἰς τὴν μεταχείρισιν τῶν

ὁπλων, ἢ μακρύγεροι τῶν τρώδων, οἵτινες κατὰ τὰς ἑορτὰς τοῦ Πάσχα, εἶχον ἐπάγγελμα τὸ νὰ ἐξαπλόνωσιν ἐπὶ τῆς γῆς τοὺς ἑαυτῶν ἐπενδύτας ὅπως ὑποχρεώσι τοὺς διερχομένους χριστιανοὺς ὑπηκόους ἵνα ῥίπτωσιν ἕνα ἢ δύο παράδες· ἄνθρωποι θορυβώδεις οἵτινες ἐζήτουν ὅπως ἐμπνεύσωσι τὸν φρόμον καὶ χαρακτῆρα ἀποτύλμων, ἐπιδεικνύοντες ἀλαζόνως τὰ σύμβολα τῶν ἑαυτῶν ταγμάτων τὰ κεχαραγμένα ἐπὶ πῶν ἰδίων των βραχιόνων· περιδιαβάζοντες ἔχοντες γυμνοὺς τοὺς πόδας, φέροντες ἐπὶ κεφαλῆς ὑψηλὰ μεγάλα καλύμματα ξέκ μαλλίου ὑπερβαίνοντα ὑπερ τὸν ἕνα πῆχυν τὸν κεφαλὴν αὐτῶν· πολύλογοι, οἵτινες οὐδέποτε εἶχον λάβει εἰς τὰς χεῖρας αὐνῶν τὸ πυροβόλον. τῶν ὁποίων ἡ χεὶρ δὲν εἶχέ ποτε ἐγγίσει εἰμὴ τὴν καπνοσύριγγα, τὴν κώπην, τὰ ἐργαλεῖα τοῦ ἑαυτῶν ἐπαγγέλματος, οἵτινες δὲν ἐκολακεύοντο, ὅπως νικήσωσιν, εἰμὴ ὅπως ἐπιδεικνύωσι τὰ ἑαυτῶν ὅπλα διὰ θορυβωδῶν κραυγῶν, καὶ οἵτινες καθ' ἑαυτοὺς ἔλεγον· «Ὅταν » λαμφαγαγήσω ἄνθρωπόν τινα ἐχθρὸν καὶ λάβω τὸν ἵππον » αὐτοῦ θὰ καθῶ ἐπερχόμενος εἰς τὸν τόπον μου.» χαναῖοι φαντασιολόγοι οἵτινες, ἀπολέσαντες τὸν χάρτην κατὰ τὴν ὥραν τῆς μάχης, ἔθετον ἐντὸς τῶν ἑαυτῶν πυροβόλων πρῶτον τὸν μόλιβδον, καὶ τὴν πυριτόκονιν, ἢ οἵτινες, πεποιθότες ὅτι ἐφ' ὅσον βαρύτερον ἡ γόμωσις τῆς πυριτοκόνεως ὑπῆρχε σημαντικωτέρα, ἐπὶ τοσοῦτον ἡ σφαῖρα ἔδει ἵνα ἐκβληθῇ μακρότερον, ἐγέμιζον τὰ ἑαυτῶν πυροβόλα ὑπερμέτρως, εἰς τρόπον ὥστε ἐξέβαλλον καὶ ἐτραυμάτιζον ἢ ἐφόνευον τοὺς πλησίον αὐτῶν κειμένους καὶ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους· ἀλλοιότροποι ἱππεῖς οἵτινες ἀνελκύοντες τὸ ξίφος αὐτῶν ἀπὸ τῆς θήκης, ἔκοπτον τοὺς χαλινοὺς τοῦ ἵππου των, τὸν ἐκτύπων εἰς τὸ οὖς καὶ ἐτραυμάτιζον αὐτὸν περὶ τὸν τράχηλον, κατόπιν δ' ἐκραύγαζον διὰ θριαμβευτικῆς φωνῆς. «Ἔμπρός, βουκέφαλέ μου!» καὶ καταγελῶντο ὑφ' ὅλου τοῦ κόσμου.

Τριαντατρόπως, μετὰ τοῦ συλλέγματος τούτου ἀνθρώπων

ὀνομαζομένων Γενιτσάρων, μετὰ τῶν μαχαιροβγαλτῶν τούτων τῶν ἀνεπιδεξίως σειόντων τὰ ἑαυτῶν ὅπλα· οἱ ἀξιωματικοὶ αὐτοῦ ἐξήρχοντο πομπωδῶς ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὅπως στρατοπεδεύσωσιν ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Δαοὺτ Πασσᾶ. Ἅμα ἀφίχθησαν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο, τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν ἐχόντων ἀξιώσεις στρατιωτῶν, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τοῦ ἁρπάσας μερίδας τὰς ὁποίας, εἰσέτι δὲν εἶχον λάβει οἱ ἀξιωματικοὶ, ἐγκατελίμπανον τοὺς συναδέλφους των καὶ ἐπανέκαμπτον εἰς τὴν πόλιν χωρὶς οἱ ἀρχηγοὶ νὰ παρεμποδίσωσι τὴν ἀναχώρησίν των. Οἱ λοιποὶ ἐξηκολούθουν τὴν πορείαν των, καὶ πανταχοῦ καταθλίψεις, ὕβρεις κατὰ τῆς νιμῆς τῶν Μουσουλμάνων, κλοπὴ, λεηλασία, φόνος, πάντα ταῦτα κατεμαρτύρουν τὴν διαγωγὴν αὐτῶν.

Ὁπότε ἐστέκοντο εἰς πόλιν τινα ἢ χωρίον, ἐκόλλων ἐκουσίως τε καὶ διὰ τῆς βίας ἐπὶ τῶν παραθυροφύλλων τῶν ἐργαστηρίων πίνακας ἐπὶ τῶν ὁποίων ἦσαν τὰ διακριτικὰ σύμβολα τῶν ὁρτάδων αὐτῶν· καὶ ἐλάμβανον παρὰ τῶν πτωχῶν τεχνιτῶν ὡς ἀντίτιμον τῆς τιμῆς ἣν προὐξένουν αὐτοῖς μέρος ἐκ τοῦ ἡμερουσίου ἄρτου αὐτῶν.

Ἐρχόμενοι ἐπὶ τέλους ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ πολέμου, συνεχῶς, πρὶν ἴδωσι μακρόθεν τὸν ἐχθρὸν, καὶ ἐπὶ τῇ ἁπλῇ ἀγγελίᾳ τῆς προσεγγίσεως αὐτοῦ, ἐλαφυραγώγησαν τὸ ἴδιον ἑαυτῶν στρατόπεδον, ἐτράπησαν πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς ἀποδράσεως καὶ ἐγκατέλιπον τὸν τόπον εἰς τὴν λεηλασίαν· διαγωγὴ ἄτιμος ἥτις δι' αὐτοὺς ἔσεται ἀνεξάλειπτος κηλὶς μέχρι τῆς τελευταίας παρουσίας.

Ἄλλοτε εἶδον αὐτοὺς, ἐνῷ οἱ ὁδηγοὶ καὶ διάφορα σώματα τοῦ μουσουλμανικοῦ ἱππικοῦ ὑπεστήριζον τὴν συμβολὴν τῶν ἀπίσχων, νὰ μένωσιν ἐν τῷ στρατοπέδῳ καὶ νὰ βλέπωσι τὴν μάχην μακρόθεν. Τινὲς μεταξὺ αὐτῶν, προχωροῦντες βήματά τινα ἐκτὸς τῶν προτειχισμάτων, δυσκόλως πως ἐγέμιζον τὰ ἑαυτῶν πυροβόλα καὶ ἐπυροβόλουν πρὸς ἐπίδειξιν ἐντολ-

μίας. « Ἀπὸ τοῦ μέρους εἰς τὸ ὁποῖον ἐκβάλλετε, ἐφώνουν
» πρὸς αὐτοὺς μεταξὺ ὑμῶν καὶ τοῦ ἐχθροῦ ὑπάρχουσι μαν-
» σουλμάνοι· αἱ σφαῖραι ἡμῶν θέλουσι προσβάλει τοὺς ἡμε-
» τέρους ἀδελφούς. Μὴ ἐμποδίζησθε διὰ τοῦτο, ἀπόντων ἐ-
» κείνων, αἱ σφαῖραι ἡμῶν γνωρίζουσι τὸν ἐχθρὸν αὐτῶν· δὲν
» ἀπατῶνται. »

Ἐὰν δέ τις ἐξ αὐτῶν προσεβάλλετο ὑπὸ σφαιροβόλου τη-
λεβόλου, ἀμέσως ἀνεφώνουν· « Ἄ ! ὁ συνέταιρος ἀπέθανε ! »
ἐλάμβανεν αὐτὸν καὶ τὸν κατέσυρον εἰς κρυπτόν τι μέρος, ἀνώ-
ρυσιν τάφρον, καὶ ἀφοῦ ἀπεγύμνουν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὅπλων
του καὶ τῶν ἐνδυμάτων του, τὸν ἐνεταφίαζον καίτοι εἰσέτι
πνέοντα καὶ ὅστις ἠδύνατο ἴσως ὅπως ἐπιζήσῃ καὶ θεραπευ-
θῇ. Ἡ ἀποτρόπαιος αὕτη συνήθεια ὑπῆρχε καθιερωμένη με-
ταξὺ αὐτῶν, καὶ τοῦτο ἔμαθον ἀκριβῶς κατά τινα ἀξιωματι-
κὸν τοῦ ὁποίου ἡ ἀφήγησις ὑπάρχει τὰ μάλα ἀξιόπιστος.
Γενίτσαροι προπαρεσκευάζοντο ὅπως ἐπιβάλωσι τὴν βάρβαρον
ταύτην περιποίησιν ἐπὶ τραυματίου τινὸς ἐκβαλλοντος θλιβε-
ροὺς γογγυσμούς· « Πρὸς Θεοῦ, ἔλεγεν ὁ δυστυχὴς ἐκεῖνος, μὴ
» μ' ἐνταφιάζητε εἰσέτι ζῶντα. » Ὁ ἀξιωματικὸς ἔσπευσε·
« Συνεταῖροι, εἶπεν, αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ὑπάρχει ζῶν· καὶ πῶς
» θέλετε ἵνα ἐνταφιάσητε αὐτόν;—Δὲν ἀκούετε τοὺς κλαυ-
» θμηρισμούς του, ἀπήντησαν αὐτός. Ἀπὸ πολλοῦ χρόνου ἀ-
» πεθίωσε, καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἀναπράζει ἔτι. »

Εἴδομεν λοιπὸν ὅτι οἱ ὀργανικοὶ νόμοι περὶ τῆς ἐγκαθι-
δρύσεως τῶν Γενιτσάρων δὲν ἐπέτρεπον τὴν ἐγγραφὴν στρα-
τιωτῶν εἰμὴ ἀνθρώπων τῶν ὁποίων ἡ καταγωγή, τὸ θρήσκευ-
μα καὶ ἡ κατάστασις ἔδει νὰ ὦσι γνωστά, τὸ χορηγεῖν συν-
ταξεις πρὸς διαθεσίμους, ἀπομάχους ἢ προκεχωρημένους τὴν
ἡλικίαν. Προσέτι ἀπηγόρευον τὸ συμμετασχεῖν ἐν τῷ Ὀδζικ-
κίῳ τοὺς ὑπηρέτας καὶ τοὺς τεχνίτας. Προϊόντος ὅμως τοῦ
καιροῦ οἱ κανονισμοὶ οὗτοι κατέπεσαν εἰς παλαβλεύσιν συνε-
πείᾳ λαθῶν τῶν διευθυνόντων. Εἰς τὸ σῶμα εἶχον παρεισαχθῇ

παντὸς εἴδους ἀτόμων, καὶ στρατιῶται νέοι καὶ εὖ ἔχοντες ἔλαβον προσόδους ἀπομάχων καὶ παριλκιωτῶν. Τὰ δὲ δύω ἀνέκδοτα τὰ ὁποῖα θέλω ἀναφέρει θέλουσι καταδείξει μεθ' ὁποίας ἐταστικῆς προσοχῆς ἐπηγρύπνευν ἄλλοτε ἐπὶ τῆς συγχροτήσεως τοῦ Οδζακίου.

Ὁπότε ὁ Σουλτάνος Σελὶμ Α'. ἐτχημάτισε τὸ σχέδιον τοῦ κατατάξαι ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ χυριαρχίαν τὰς Ἀραβικὰς χώρας, τοῦ παραγομένου ἐκ τῶν συνήθων φόρων μὴ εὑρισκομένου ἐπαρκοῦς διὰ τὰς δαπάνας τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης, αὐτὸς ἀνεδραμεν εἰς μέσον τι ἐπιτρεπόμενον παρὰ τοῦ νόμου Ὑπεβαλε τοὺς πλουσιωτέρους ἐκ τῶν ἰδιωτῶν εἰς βεβιασμένον δάνειον. Ἔμπορός τις δὲ ἐχορήγησεν ἑξήκοντα χιλιάδες φιορινίων. Ἅμα αἱ νέαι πρόσοδοι αἱ διενεγχθεῖσαι παρὰ τοῦ ταμείου ἐπέτρεψαν τὴν ἐξάρλησιν τοῦ χρέους, ὁ ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν ὑπουργὸς μετεπέμψατο τὸν ἔμπορον ἐκεῖνον, καὶ τῷ ἐμέτρησε τὰ χρήματα ὅπερ εἶχε δανίσει. «Ἐκέρδισα, εἶπεν » ἐκεῖνος, ἄπειρα πλούτη, ἐν τῇ ἐμπορίᾳ, ὑπὸ τὴν προστα» σίαν τοῦ σουλτάνου. Ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ δὲν ἔχω διὰ » κληρονόμον τῆς τηλικαύτης μου περιουσίας εἰμὴ ἕνα καὶ » μόνον υἱόν. Λωρῶ λοιπὸν τὸ ποσὸν τοῦτο εἰς τὸ δημό» σιον ταμεῖον καὶ καθικετεύω τὸν σουλτάνον ὅπως καταλέξῃ » τὸν υἱόν μου ἐν τῷ ἀριθμῷ τῶν Γενιτσάρων, χορηγοῦντα » αὐτῷ 2 ἄσπρα καθ' ἡμέραν. Ἡ χάρις αὕτη θέλει πληρώσει » τὰς εὐχὰς αὐτοῦ τε καὶ τὰς ἐμάς.» Ἡ αἴτησις αὕτη διαβιβασθεῖσα πρὸς τὸν μονάρχην διὰ τοῦ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν ὑπουργοῦ ἐξήγειρε τὴν ὀργὴν αὐτοῦ· «Ἐν δὲν ἐγνώριζον, εἶ» πεν ἡ Α. Μεγαλειότης, ὅτι ἀσύνετοι ἄνθρωποι ἠδύναντο » ν' ἀποδώσωσιν εἰς τὸν Σουλτάνον Σελὶμ, προστάτην τῶν » Ἱερῶν Τόπων, τὴν ἰδέαν τοῦ ἐξαρτᾶσθαι τὴν περιουσίαν τοῦ » ἐμπόρου ἐκείνου διὰ τῆς θανατώσεως αὐτοῦ, ἀμέσως ἤθελα » διατάξει τὸν θάνατόν του καὶ τὸν τοῦ ὑπὲρ αὐτοῦ συνηγοροῦν» τός μοι. Ἀποδοθήτω λοιπὸν αὐτῷ τὸ ἑαυτῷ χρηματικὸν,

» καὶ τοῦ λοιποῦ ἂς προφυλάττωνται ἀπὸ τοῦ νὰ μοὶ ἀπευ-
» θύνωσι παρομοίας αἰτήσεις. Ἐάν τις ἐξ ἡμῶν ἐπιχειρήτῃ
» ποτὲ ὅπως παρεισαγάγῃ μεταξὺ τῶν ἡμῶν δούλων ἄτομα
» ἀγνοοῦντα τὸ ἐπάγγελμα τῆς χρήσεως τῶν ὅπλων, ἀνατί-
» θημι αὐτὸν εἰς τὴν θείαν τιμωρίαν, εἰς τὰς αἰωνίους φλό-
» γας τῆς κολάσεως».

Ὁ Σουλτάνος Σουλεϊμὰν, ἐν μιᾷ τῶν ἐκστρατειῶν αὐτοῦ, μιᾷ τινι τῶν ἡμερῶν ἐπέβαινεν ἐπί τινος ἐκ τῶν ἑαυτοῦ ἐκλεκτῶν ἵππων, τοῦ ὁποίου οἱ χαλινοὶ, ἐντελῶς προσηρμο-σμένοι εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ διεθραύσθησαν. Ἠθέλησεν ὅπως ἐπισάξωσιν αὐτοὺς ἀμέσως. Διὰ τοῦτο δ' ἐχρειάζετο ἐπι-τήδειος τεχνίτης, διότι οἱ χαλινοὶ ἀπήτουν τεχνίτην ἐπιτή-δειον ἐπὶ τούτῳ. Ἀπηυθύνθησαν πρὸς ἕνα Γενίτσαρον ὅστις ἄλλοτε εἶχε μετέλθει τὸ ἐπάγγελμα τοῦ σιδηρουργοῦ. Το-σούτῳ δὲ καλῶς ἐπέσασεν αὐτοὺς εἰς τρόπον ὥστε ἡ ῥυγμὴ δὲν ὑπῆρχεν ὁρατὴ πλέον. Ὁ σουλτάνος ἐζήτησε ποῦ ὑπῆρ-χεν ὁ τεχνίτης ὅπως ἐπιδαψιλεύσῃ αὐτῷ σημεῖα τῆς ἑαυτοῦ εὐαρεσκείας. Ὁ δὲ ἀρχιππικόμος ἀπήντησεν αὐτῷ, ἡ ἐπισκευὴ αὕτη ὑπῆρχεν ἔργον ἑνὸς Γενιτσάρου γνωρίζοντος τὴν σιδη-ρουργικὴν, καὶ προέτεινεν ὅπως ἐπιδαψιλευθῇ αὔξησίς τις κατὰ ἓν ἄσπρον πρὸς ἐνταμοιβήν του. Πάραυτα ὁ σουλτάνος μετεπέμψατο παρ' ἑαυτῷ τὸν ἀγᾶν. «Τεχνῖται, εἶπε, κατὰ
» τοὺς κανονισμοὺς, δὲν δύνανται ὅπως συγκαταλεγῶσι με-
» ταξὺ τῶν Γενιτσάρων, καὶ συγκαταλέγωντας αὐτοῖς μεταξὺ
» τῶν ἀνθρώπων τούτων;» «Ἀμέσως αὐτοὶ νὰ ἐξαληφθῶσιν
» ἀπὸ τοῦ στρατολογίου τοῦ σώματος.» «Διά τινων ἐξηγήσεων
» ὁ ἀγᾶς ἐζητήσατο ὅπως ἀνακληθῇ ἡ διαταγὴ αὕτη, ἀλλ' ὁ
» σουλτάνος ἔφανη ἄκαμπτος.» «Ἐνώπιον τοῦ ἐλαχίστου
» τῶν ἐμῶν ὑπηρετῶν, εἶπε, διανοίγεται ἄποψις προαγωγῆς,
» τῆς ὁποίας τὸ κείμενον ὑπάρχει τὸ ὑψηλὸν ἀξίωμα τοῦ
» βεζύρου· δὲν ἁρμόζει εἷς τεχνίτης νὰ ἐπαγγέλληται τοιοῦ-
τον στάδιον.» Ἐκράτησαν ἀπὸ τοῦ στρατιώτου ἐκείνου τὸν

μισθὸν τῆς ἀνταμοιβῆς αὐτοῦ, καὶ μετεβίβασαν αὐτὸν εἰς τὸ σῶμα τῶν τεχνιτῶν τῶν διατελούντων ὑπὸ τὴν ὑπηρεσίαν τῆς κυβερνήσεως.

Ἐὰν αἱ πασῶν τῶν τάξεων ἄνθρωποι καὶ οἱ παντὸς ἐπαγγέλματος ἦσαν κατάλληλοι διὰ τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, οὐδέποτε οἱ ἀρχαῖοι σουλτάνοι εἶχον ἀνοίξει τοὺς ἑαυτῶν θησαυροὺς πρὸς καθίδρυσιν ὀδζιακίων, πρὸς μίσθωσιν καὶ διατροφὴν αὐτῶν· ἤθελον εὑρεῖ οἰκονομικώτερον τὸ συγκαταλέξαι ἐν καιρῷ πολέμου ἀνθρώπους συναθροιζομένους κατὰ τύχην μεταξὺ τοῦ λαοῦ, καὶ μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς ἐκστρατείας ν' ἀποπέμπωνται αὐτοὶ εἰς τὰς ἑστίας των ὅπως ἀσχολῶνται εἰς τὰς ἰδίας ἑαυτῶν ὑποθέσεις.

Ἡ ἀταξία καὶ ἡ ἀπειθαρχία, αἵτινες ἐπεκράτουν μεταξὺ τῶν Γενιτσάρων, ἡ τυραννικὴ ἐπιρροὴ συναφὰ δὲ καὶ καταστρεπτικὴ, τὰς ὁποίας ἐξήσκουν ἐπὶ τῶν πολιτικῶν ὑποθέσεων, ὑπῆρχον παραίτια μεγίστης ὅσης ζημίας διὰ τὴν κυβέρνησιν. Οἱ ἰδιῶται δὲν ὑπέφερον οὐχ ἧττον ἀπὸ τῶν καταθλίψεων αὐτῶν ἐν αὐτῇ τῇ ἰδίᾳ πρωτευούσῃ, καὶ, οὕτως εἰπεῖν, ὑπ' αὐτοὺς τοὺς ἰδίους ὀφθαλμοὺς τοῦ σουλτάνου.

Ὁ 56ος ὀρτᾶς; ἐπιφορτισμένος ὅπως ἐπιβλέπῃ ἐπὶ τῶν προμηθειῶν τῶν κομιζομένων εἰς Ἐωνσταντινούπολιν, ὑπῆρχέ τι, τοποθετημένος ἐν τῷ λιμένι εἰς τὴν ἀποβάθραν τῶν ὀπωρῶν (Γεμὶς-Ἰσκελεσὶ), εἰς τὸ μέρος τὸ ὀνομαζόμενον Τσαρδάκ. Οἱ Γενίτσαροι οὗτοι, μὴ εὐχαριστούμενοι εἰς τὴν εἴσπραξιν ἐκ τῶν ἰδιοκτητῶν τῶν προσόδων τούτων χίλια δικαιώματα αὐθαίρετα καὶ ὑπέρογκα ἀπήτουν, συνεχῶς κατεκπριεύοντο ὑπὸ δώρων, καὶ εἶχον τὴν αὐθάδειαν ὅπως φορτόνωνται οἱ ἴδιοι τὰ τρόφιμα τὰ προωρισμένα πρὸς κατανάλωσιν τῶν κατοίκων τῆς πρωτευούσης, ἐπὶ ξένων πλοίων μεταφερόντων αὐτὰ εἰς ἄλλα μέρη. Αἱ ὠφέλειαι τὰς ὁποίας ἐπορίζοντο ἐκ τούτου ὑπῆρχον τοσοῦτον μεγάλαι, ὥστε ἡ θέσις τοῦ λοχαγοῦ τῆς μοίρας ταύτης, θέσις ἀφ' ἧς δὲν ἠδύνατο νὰ φθάσῃ εἰς τὸν βαθμὸν

τῶν γενικοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ σώματος, ὅτα πεπωλημένη ἐπὶ δημοπρασίας παρὰ τοῦ ἀγᾶ, πολλάκις τοῦ ἔτους, διὰ μέσου σπμαντικῆς τινος ποσότητος, διὰ τῆς ὁποίας οἱ στρατιῶται, ὑπολειμματικοὶ καὶ ἀξιωματικοὶ ἐπλούτουν ἐν ὀλιγοχρονίῳ διαστήματι.

Πάντες οἱ μισθωτοὶ, ναυτικοὶ, ἀχθοφόροι τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπῆρχον Γενίτσαροι, καὶ, ἐπὶ τῇ ἐπωνυμασίᾳ ταύτῃ, διέθετον τυραννικῶς τὰ περὶ τῶν ἰδιακτησιῶν. Τινὲς ἐξ αὐτῶν, ἐντριβεῖς βαλαντιστόμοι, εἶχον καταλάβει ἀρπακτικῶς ἐργαστήρια κείμενα ἐπὶ τῆς ὄχθης τῆς θαλάσσης, ἐπὶ τῆς ἀποβάθρας τῶν ὀπωρῶν, καὶ ἐκεῖσε ἑστηνον τὸ θήρατρον τῆς ἁρπαγῆς των. Οἱ κηπουροὶ τῶν περιξ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔρερον εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο προϊόντα ἐκ τῶν κήπων αὐτῶν. Πρὸς πώλησιν δ' αὐτῶν ἦσαν ὑποχρεωμένοι ἵν' ἀφευθύνωνται πρὸς τοὺς Γενιτσάρους ἐκείνους, οἵτινες ἐλάμβανον τοὺς καρποὺς εἰς τὰ καλάθιά των, προσέδιον τὰς λεμβους πλησίον εἰς τὰ ἐργαστήριά των, καὶ κατόπιν ἐπήλουν τὰς ὀπώρας ταύτας, ἐπὶ οἵᾳ καὶ ἂν ἤθελον τιμῇ, ἀπατῶντες αὐθαδῶς τοὺς ἀγοραστὰς ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν τῶν ἰδίων ἐπιθεωρητῶν τῆς ἀστυνομίας. Ὁπότε δὲ προὔκειτο ὅπως ἀποδόσωσιν εἰς τοὺς ἰδιακτήτας τὸ προϊὸν τῆς πωλήσεως, διεριλονείκουν μετ' αὐτῶν περὶ τῆς ποσότητος καὶ περὶ τῆς τιμῆς καὶ δὲν ἐνεχείριζον τὸ ἥμισυ τοῦ ἀνήκοντος αὐτοῖς. Ἀπέναντι λιτρῶν τινων σταφυλῶν, παραδείγματος χάριν, ὁ λογαριασμὸς τὸν ὁποῖον ἔκαμνον δι' ἐνοίκιον καντίστρων, ἐνοίκιον ἐργαστηρίου, στάθμισιν, προμήθειαν, ὑποστάθμισιν, σταμίδες κλ. κλ. παρωμοίαζον, ὡς λέγουσι χυδαΐστί, πρὸς τὸν λογαριασμὸν τὸν ὁποῖον κάμνει γυνή τις ὁπότε τέκῃ τρεῖς μῆνας μετὰ τὸν γάμον της. Πολλάκις δὲ συνέβη ὥστε, οὐ μόνον οὐδὲν ἔδιδον πρὸς τὸν ὀπωροπώλην, ἀλλὰ προσέτι ἀπῄτουν παρ' αὐτοῦ τι δι' ἔξοδα ἐλλείποντα ἐκ τοῦ λογαριασμοῦ των καὶ ὑπερβάλλοντα τὸ ποσὸν τῶν δηθέντων καταβληθέντων.

Σήμερον αἱ αἰσχραὶ αὗται ὑποκλοπαὶ δὲν ὑπάρχουσι πλέον. Ἀξιωματικοὶ τῆς ἀστυνομίας μετημφιεσμένοι ἐπιτηροῦσι τὰς ἀγορὰς οἱ πωληταὶ λαμβάνουσι τὸ ἀντίτιμον τῶν προϊόντων των τὰ ὁποῖα πωλοῦσι πρὸς τοὺς μεταπράτας, καὶ ἀπονέμουσι χάριτας εἰς τὴν σύνεσιν τῶν παρὰ τῆς κυβερνήσεως θηρθέντων μέτρων.

Ἡ μεταπρασις τῶν λαχανικῶν (χορταρικῶν) ἐπίσης εἶχε περιέλθει εἰς χεῖρας τῶν Γενιτσάρων. Εἶχον ἐργαστήρια εἰς τὸ μέρος τὸ ὀνομαζόμενον Ἐμὶν-Ὀνοῦ (Ἀγορανομία), καὶ ὑπεχρέουν πάντας τοὺς κηπουρούς τῶν πέριξ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν παροικιῶν τοῦ Κπαστένου, ὅπως φέρωσιν ἐκεῖσε τὰ ἑαυτῶν προϊόντα. Δι' ἓν τι ἤρπαζον σχεδὸν ὅ,τι οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι εἶχον συλλέξει, οἱ καλλιεργηταί, ἐν τῷ ἱδρῶτι τοῦ ἑαυτῶν προσώπου. Ἥρπαζον τὰ χορταρικά των ἀποτίρει τις ἑκατὸν ἐπὶ τοῖς χιλίοις, καὶ τοιουτοτρόπως ἐπωφελοῦντο κέρδεων τὰ ὁποῖα δύναταί τις ἵνα ὑπολογίσῃ ἀναβαίνοντα εἰς 500 γρόσια καθ' ἑκάστην ἡμέραν δι' ἕκαστον ἐκ τῶν ἐργαστηρίων ἐκείνων. Ἐπίσης ταῦτα ἐπωλοῦντο ἀπὸ κοινοῦ, μεταξὺ τῶν Γενιτσάρων, ἀπὸ τεσσαράκοντα μέχρι πεντήκοντα πουγγίων, καὶ ἐπὶ τῇ τιμῇ ταύτῃ ἀνεζητοῦντο μεγάλως. Τοῦτο δ' ὑπάρχει γεγονὸς ἀποδεικνυόμενον ἐκ τῶν πρακτικῶν τῆς πωλήσεως τῶν κατακεχωρισμένων ἐν τοῖς δικαστηρίοις. Πολλάκις οἱ κατίδες, ἐπὶ τῷ συμφέροντι τοῦ δημοσίου, εἶχον ἐκδώσει ἀποφάσεις τῶν ὁποίων αὐτὸς ἐγὼ ὁ ἴδιος ὑπῆρχον συντάκτης πρὸς ἀπαγόρευσιν τῶν κρησφυγέτων τούτων παρανόμου διαγωγῆς καὶ τῶν παρανόμων μέσων. Ὁ σουλτὰνος εἶχε σημειώσει διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ χειρὸς τὰς ἑαυτοῦ διαταγάς, περιπαμβανομένας ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ.

Ἀλλ' οἱ ἐργοστασιάρχαι, ἰσχυροὶ ὡς ἐκ τῆς ὑποστηρίξεως ὅλου τοῦ σώματος τῶν Γενιτσάρων, εἶχον ἀποποιηθῇ ὅπως ὑπακούσωσι, καὶ ἐξηκολούθουν τὴν σκανδαλώδη ληφοδοσίαν των. Ἐπὶ τέλους τὰ ἄσυλα ταῦτα τῆς ληστείας κατέπεσον

μετὰ τοῦ Ὀδζακίου ὅπερ ὑπεστήριζεν αὐτὰ, καὶ τὰ ἐρείπια τῶν ἐγένοντο ἡ διαμονὴ τῶν γλαυκῶν.

Τινὲς ἐκ τῶν πρώτων ὑποκινητῶν τῶν Γενιτσάρων, ὑπὸ τὴν πρόφασιν τοῦ προστατεῦσαι κατὰ τῶν ἁρπαγῶν τῶν συνεταίρων των τὰ πλοῖα τὰ ὁποῖα ἤρχοντο εἰς Κωνσταντινούπολίν μετὰ φορτίων καυσίμων ξύλων, ἀνθράκων, πλακῶν καὶ ἄλλων ἀντικειμένων καταναλώσεως, ἐλάμβανον αὐτὰ ὑπὸ τὴν ἑαυτῶν προστασίαν, καὶ προσεκόλλουν εἰς τὴν πρώραν πινακίόν τι φέρον τὰ διακριτικὰ σημεῖα τοῦ λόχου των. Ἔκτοτε δ' ἠξίουν ὅτι ἦσαν μέτοχοι εἰς τὰς ὠφελείας, καὶ ἀπήτουν μεγάλην ποσότητα, ὀνομαζομένην μερίδιον τοῦ σημείου τοῦ ὀρτᾶ, ἀνωτέραν τοῦ μεριδίου τῶν ἰδιοκτητῶν, τῶν πλοιάρχων καὶ τοῦ πληρώματος. Συχνάκις οἱ λόχοι διεριλονείκουν πρὸς ἀλλήλους τὸ δικαίωμα τοῦτο τῆς προστασίας· ἀπέσπων τὰ σημεῖα τῶν ἀντιπάλων λόχων, καὶ ἀντικαθίστων αὐτὰ διὰ τῶν ἰδίων των. Ἐκ τούτου φιλονεικίαι καὶ μάχαι. Οἱ μᾶλλον ἀποφασισμένοι ἤρχοντο εἰς συνέντευξιν, ἐν ἀγνοίᾳ τῶν ἀξιωματικῶν των, εἰς τὸ μέρος τὸ ὀνομαζόμενον Χενδὲκ, εἰς Γαλατᾶν· διεξιφίζοντο διὰ τῶν μαχαιρῶν των, καὶ οἱ νικηταὶ ἀνήρτων τὰ σημεῖά των ἐπὶ τῶν πλοίων.

Ἡ φροντὶς τοῦ φρύγειν τὸν καφὲν καὶ ἀλέθειν αὐτὸν, ἐν τῷ δημοσίῳ καταστήματι τῷ ὀνομαζομένῳ Ταχμὶς, ἦτο ἐμπεπιστευμένη εἰς ἀνθρώπους ἀνήκοντας εἰς τὸν στρατὸν τῶν Γενιτσάρων. Τέσσαρες ἀρχιμάγειροι φέροντες μακρὰν γενειάδα, ἐκ τῶν μᾶλλον ἀρχαίων ἐκ τοῦ σώματος, ἦσαν ἐπιφορτισμένοι ὅπως ἐπιτηρῶσι τοὺς ἄνδρας τούτους καὶ ἐμποδίζωσιν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ ν' ἀναμιγνύωσιν ἐν τῷ καφὲ ῥεβύνθια, κόνιν καὶ ἄλλα εἴδη. Καθ' ἑκάστην ἤθελον εἰς τὸ Ταχμὶς 2,000 ὀκάδων καθαροῦ καφὲ, καὶ εἰς τὸν ὁποῖον προσέθετον ἓν τρίτον ἢ περισσότερόν τι ἐξ' ἀλλοτρίων εἰδῶν, καὶ τὸ ὄφελος τὸ προερχόμενον ἐκ τῆς προσθήκης ταύτης διεμερί-

ξετο μεταξὺ τῶν ἐργατῶν καὶ ἀρχιμαγείρων. Οἱ πτωχοὶ παντοπῶλαι δὲν ἠδύναντο ὅπως ἀντιστῶσιν εἰς τὴν νόθευσιν ταύτην. Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, εἷς ἔμπορος, Σαδὶκ-ἐφένδης, ζῶν ἔτι σήμερον, ἠθέλησεν ἵνα ἴδῃ ἰδίοις ὄμμασι ἀληθόμενον τὸν καφὲν τὸν ὁποῖον ἔφερεν ἐκεῖσε. Ἐνῷ δὲ παρετήρει τὴν πρᾶξιν, ἐζήτησαν ὅπως φιλονεικήσωσι μετ' αὐτοῦ, τὸν ἔδειραν καὶ ἐξέβαλον αὐτόν. Οἱ ἀρχιμάγειροι μετέβησαν ὅπως κατηγορήσωσιν αὐτὸν ἐνώπιον τοῦ ἀγᾶ ὅτι δῆθεν τοὺς ὕβρισε καὶ ἀπῄτησαν ὅπως ἐξορισθῇ. Ὁ ἀγᾶς προσεκάλεσεν αὐτὸν, ἔθηκεν ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ ἕνα χιτῶνα Γουρνατζῆ (φύλακος γεράνων), καὶ τῷ εἶπε· « Σᾶς διορίζω ἀξιωματικὸν τοῦ » κυνηγεσίου καὶ σᾶς πέμπω εἰς Βάν. » Ὁ Σαδὶκ-ἐφένδης ἀνεφώνησεν ὅτι ἀνῆκεν εἰς οἰκογένειαν κυβερνητικῶν ὑπαλλήλων καὶ ὅτι τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο δὲν ἤρμοζεν αὐτῷ. Ὁ δὲ ἀγᾶς, χωρὶς ν' ἀκούσῃ τὰς παρατηρήσεις αὐτοῦ, ἐπανέλαβε· «Πρέπει νὰ μεταβῆτε αὐτὴν τὴν ἰδίαν στιγμὴν εἰς τὴν θέ» σιν σας.» Παρακλήσεις, ἱκεσίαι, τὰ πάντα ἀπέβησαν ἀνωφελῆ. Ὁ δυστυχὴς ἐφένδης δὲν εἶχεν ἄλλο μέσον ὅπως ἀπαλλαχθῇ εἰμὴ προσφέρων εἰς τοὺς ἀρχιμαγείρους δῶρον ἐκ δέκα χιλιάδων γροσσίων.

Οἱ πωληταὶ τῶν μέτρων καὶ σταθμῶν, οἵτινες ὅλοι ἦσαν Γενίτσαροι, ἥπατων πρὸ πάντων τοὺς ἀγοραστὰς καὶ ἐφορολόγουν αὐτοὺς κατὰ τὴν ἑαυτῶν φαντασίαν μετὰ τοσαύτης αὐθαδείας, ὥστε οἱ ἐπόπται τῆς ἀστυνομίας δὲν ἐτόλμων ὅπως ἀπευθύνωσι παραστάσεις πρὸς αὐτούς. Ἐὰν δ' ὁ ἀγοραστὴς ἤθελεν ὅπως καταβιβάσῃ ἕνα παρᾶν ἐκ τῆς τιμῆς ἣν ἀπῄτουν, ἐλάμβανεν ἀπότομον ἀπάντησιν, συνεχῶς δὲ ὕβρεις καὶ ῥαβδισμούς.

Σαρωταί, ἀγθοφόροι, ἄνθρωποι συγκροτοῦντες τὴν τελευταίαν κλάσιν τοῦ λαοῦ, ἀλαζόνες διὰ τὸ σημεῖον τὸ ἐπὶ τῶν βραχιόνων αὐτῶν, δὲν ἠρυθρίων ἀπαιτοῦντες, διὰ τὴν μεταφορὰν ἑνὸς φορτίου, ἀμοιβὴν ἴσην αὐτῇ τῇ ἀξίᾳ τοῦ φορ-

τίου, καὶ δὲν ἐπορεύοντο ἄνευ προπληρωμῆς. Αἱ οἰκίαι αὐτῶν κείμεναι εἰς Ἀσμᾶ-Ἀλτὶ, Τὰχτ ἑλ Καλά, Καπὰν-Δακίη ἦσαν χαμαιτυπεῖα ὅπου ἔσυρον δημοσίᾳ σχεδὸν τὰς τιμία, γυναίκας ὅπως κορέσωσιν ἐπ' αὐτῶν τὰς ἀθεμιτουργίας των.

Ζωγράφοι, λεπτουργοί, λιθοξόοι, πλινθοποιοὶ καὶ χειρώνακτες παντὸς εἴδους, ἦσαν, οἱ μὲν, ἀξιωματικοὶ τῶν ἀπολωλότων παίδων (Σερδὲν-γκετσδὶ), οἱ δὲ,σημαιοφόροι, ἢ πυροσβέσται, καὶ, διὰ τῶν τίτλων τούτων, ἥρπαζον τὴν κατασκευὴν τῶν οἰκιῶν. Ὁ ζωγράφος ἤλειφε τὸ σημεῖον ἑνὸς λόχου εἰς μέρος τι ἑνὸς ἠρχισμένου οἰκοδομήματος, οἱ ἄλλοι ἔφερον τοὺς σάκκους καὶ τὰ ἐργαλεῖά των καὶ διέμενον ὡς κύριοι εἰς τὰ μέρη ἀνενοχλήτως. «Ἡ οἰκοδομὴ αὕτη ἀνήκει εἰς » ἡμᾶς, ἔλεγον, ἡμεῖς ἐθέσαμεν ἐνταῦθα τὸ σημεῖόν μας καὶ » τοὺς σάκκους.» Χωρὶς νὰ ἔλθωσιν εἰς συμφωνίαν τινὰ μετὰ τοῦ ἰδιοκτήτου, ἐδίωκον βαναύσως τοὺς ἐργάτας οὓς μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης μετεχειρίζετο αὐτὸς, καὶ ἀπεπεράτουν τὴν οἰκίαν κατὰ τὴν φαντασίαν των.

Τινὲς, ἔτι μᾶλλον θρασύτεροι, βλέποντες οἰκοδομήν τινας κατασκευαζομένην, ἣν ἰδιῶται, ἢ ἡ κυβέρνησις ἠ ἰδία ἀνήγειρον, ἔστηνον ἐπὶ ἑνὸς τῶν τοίχων μίαν ῥάβδον, καὶ διεκήρυττον ἑαυτοὺς ἐργολάβους τῆς οἰκοδομῆς. Ἀπῄτουν δὲ ἡμερομίσθιον διὰ τὴν ῥάβδον ἐκείνην τὴν ὁποίαν ἀπεκάλουν ἀρχιεργάτην των, ἐχορήγουν, παρ. χάριν ἑκατὸν κεἰλ κεχοπανισμένων πλίνθων διὰ κονίαμα, καὶ ἐπληρόνοντο ἀντὶ χιλίων. Ἔτι περισσότεροον, ἐβίαζον δι' ἀπειλῶν φόνου, τοὺς ἀρχιτέκτονας ὅπως οἰκοδομήσωσιν αὐτοῖς ὑπερμεγέθη κφετεῖα.

Τὰς Παρασκευὰς καὶ τὰς ἐπισήμους ἑορτὰς, ὁπότε ὁ συλτάνος ὁ κύριος ἡμῶν, ὁ ποντίφηξ τοῦ μουσουλμανικοῦ ἔθνους, ἐνεφανίζετο εἰς τὸ Κοινὸν, οἱ ἀξιωματικοὶ τῶν Γενιτσάρων μόλις συνήθροιζον, ὅπως τεθῶσιν εἰς γραμμὴν ἐπὶ τῆς διαβά-

σεώς του καὶ λάβωσι τὴν τιμὴν τῆς προσαγορεύσεώς του, ῥυπαροὺς μαθητευομένους ἐργαστηρίων ἀποτροπαίου καὶ βλοσυρᾶς ὄψεως. Προκειμένου ὅμως περὶ ἐγκαινιάσεως νέου τινὸς καφενείου, κεκοσμημένου διὰ ζωγραφημάτων μετὰ δεξαμενῆς καὶ πίδακος ἐν τῷ μέσῳ, κεχρυσωμένης ἀπόψεως, παριστώσης τὰ σύμβολα τοῦ λόχου τοῦ ἰδιοκτήτου, ταῦτα ἐφέροντο ὑπὸ πρώτου μαγείρου τινὸς ὅστις ἐκράτει αὐτὰ ὑπὲρ τὴν κεφαλήν του καὶ ἐπορεύετο περιστοιχούμενος παρ' ἀτίμων νεανίσκων, ὡραίων καὶ εὐειδῶν, ἐχόντων τὴν κεφαλὴν κεκαλυμμένην διὰ σαλίων ἐκ καχεμιρίου, τὴν ὀσφὺν κεκοσμημένην διὰ πολυτίμων πιστολίων καὶ μαχαιρῶν ἠργυρωμένων. Γενίτσαροι δὲ ὡπλισμένοι διὰ λαμπρῶν πελέκεων συνώδευον αὐτούς, καὶ ἡ πομπώδης αὕτη συνοδία, ῥαβδίζουσα ἔνθεν κἀκεῖθεν τοὺς διερχομένους, ἀνεγείρουσα τοὺς καθημένους, προὐχώρει κραυγάζουσα· «Παραμερίσατε! ἰδοὺ τὸ σύμβολον τοῦ ὀρτᾶ,» καὶ ἔστηνε τὸν πίνακα ὑπεράνω τῆς εἰσόδου τοῦ καφενείου περιστοιχίζουσα αὐτὸν διὰ σεβασμοῦ ὡς πρὸς εἴδωλον. Οἱ τίμιοι ἄνθρωποι κατελαμβάνοντο ὑπὸ περιφρονήσεως καὶ ἐσωτερικῶς κατηρῶντο τοὺς διαπράττοντας τοιαύτας σκανδαλώδεις σκηνάς.

Εἶναι περιττὸν σχεδὸν ν' ἀναφέρωμεν περὶ τῶν ὀργίων εἰς τὰ ὁποῖα παρεδίδοντο οἱ Γενίτσαροι ἐν τοῖς ἑαυτῶν στρατῶνι, κατὰ τὴν νύκτα τῆς παραμονῆς τῆς διανομῆς τοῦ μισθοῦ, τὸ σπουδαιότερον ὑπάρχει ὅτι οἱ ἄνθρωποι οἱ τεθειμένοι εἰς τὰ σώματα τῶν φρουρῶν τῆς πρωτευούσης ὅπως ἐπαγρυπνῶσι διὰ τὴν ἀνάπαυσιν τῶν κατοίκων, αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἔῤῥιπτον δᾷδας ἀνημμένας εἰς τὰς οἰκίας, ἐπὶ τῷ σκοπῷ λαφυραγωγήσεως τῶν πραγμάτων καὶ παραδιάσεως τῶν γυναικῶν τῇ βοηθείᾳ τῆς πυρκαϊᾶς. Καθήμενοι ἐνώπιον τῶν σταθμῶν καὶ μεμεθυσμένοι ἐξ οἴνου, ἐὰν ἔβλεπον ἐρχόμενον μέγα τι ἄτομον περιστοιχούμενον ὑπὸ τῶν δούλων του, ἀντὶ νὰ προσηκωθῶσι καὶ χαιρετήσωσιν, ὡς ὤφειλον κατὰ τοὺς κανονισμούς.

δὲν ἀπέδιδον αὐτῷ χαιρετισμὸν, καὶ ἠσχολοῦντο παίζοντες τὴν κιθάραν ὅπως περιπαίξωσιν αὐτόν. Νύκτα καὶ ἡμέραν, εἰς τὰ ἀπόκεντρα μέρη, διέπραττον ἀτιμωφητὶ τὰς μᾶλλον θρασείας κλοπάς. Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, ὁ συνταγματάρχης τοῦ σώματος τῶν ὑπονομοποιῶν, διερχόμενος ἐππέραν τινὰ ἔριππος, συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων του, πλησίον τοῦ τεμένους Σουλεϊμανιὲ, συνηντήθη μετὰ μιᾶς ὁμάδος Γενιτσάρων ἀνηκόντων εἰς τὸ μέγαρον τοῦ ἀγᾶ· προσέβαλον αὐτὸν καὶ ἐπεχείρησαν ὅπως τὸν ἐκγυμνώσωσιν. Ὁ δὲ συνταγματάρχης δὲν ἀπηλλάγθη ἀπὸ τῶν χειρῶν αὐτῶν εἰμὴ σωζόμενος διὰ τῆς φυγῆς.

Μεταχειριζόμενος οὕτω τοὺς Μουσουλμάνους, δὲν εἶναι παράδοξον ὅτι διέπραττον χιλίας διαιοπραγίας κατὰ τῶν ραγιάδων. Τὸ Πάσχα καὶ τὰς ἄλλας ἑορτὰς τῶν χριστιανῶν, συνελάμβανον πάντας τοὺς διερχομένους ἐνώπιον τῶν σταθμῶν των, καὶ τοῖς παρουσίαζον ἓν εδώλιον λέγοντες αὐτοῖς εἰρωνικῶς· « Καθήσατε, κύριε (καπτάν). » Κατόπιν προσέφερον αὐτοῖς ὅπως πίωσι πνευματώδη γλυκίσματα ἀντὶ καφὲ, ηὔχοντο αὐτοῖς τὴν ἑορτὴν διὰ φράσεων ὀζουσῶν ἀποτροπαίου ἀσεβείας καὶ τοὺς ἐφορολόγουν.

Ἀπὸ πολλοῦ χρόνου καὶ πρὸ πάντων ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, οἱ ἀρχιμάγειροι καὶ ἄλλοι ἀξιωματικοὶ τῶν Γενιτσάρων εἶχον τὴν συνήθειαν ὅπως ἐπιβάλλωσι φόρους τυραννικοὺς εἰς τοὺς χριστιανοὺς καὶ ἰουδαίους τραπεζίτας, καὶ εἰς ἄλλους πλουσίους ραγιάδες. Εἶναι δ' ἀληθὲς ὅτι κατέστρεψαν πολλοὺς λαμβάνοντες παρ' αὐτῶν δεκαπέντε ἢ εἴκοσι χιλιάδας γροσσίων κατ' ἔτος. Ἡ δύναμις τῶν ὑποδεεστέρων τούτων δεσποτῶν ἦτο τοσοῦτον μεγάλη, ὥστε οἱ δολοφόνοι καὶ οἱ ἀπατεῶνες, ὅτε ἠγόραζον τὴν προστασίαν αὐτῶν, ἦσαν ἐξησφαλισμένοι περὶ τῆς ἀτιμωρησίας καὶ κατεπάτουν τοὺς νόμους τῶν ὁποίων οἱ δικασταὶ περίλυποι ὤκτειρον τὴν ἀνισχυρότητα. Ὅπως ἀπαλλάξωσι φονέα τινὰ, ἤρκει εἰς τοὺς Γε-

νετσέρους νὰ εἴπωσιν· Αὐτὸς ὑπάρχει συνεταῖρος ἡμῶν. Ἔδιδον ἑκατοστύας τινὰς χρημάτων, λαμβανομένων ἐκ τοῦ ταμείου τῶν κεφαλαίων τῶν προωρισμένων διὰ τὸν λόγον, εἰς τὸν πλησιέστερον συγγενῆ τοῦ φονευθέντος, καὶ ὑπεχρέουν αὐτὸν ὅπως ἀρκεσθῇ εἰς τὴν ἱκανοποίησιν ταύτην. Ὡδήγουν αὐτὸν εἰς ἀκρόασιν παρὰ οᾧ βεζύρῃ, τὸν ἠνάγκαζον ὅπως διακηρύξῃ ὅτι παρητεῖτο πάσης καταδιώξεως, καὶ κατόπιν ἐλάμβανον παρὰ τοῦ φονέως, ὡς τίμημα τῆς ἀπολυτρώσεώς του, ποσότητα πολὺ ὑπερτέραν τῆς παρ' αὐτῶν πληρωθείσης.

Ὁ νῦν μουφτῆς ἦν καδῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῷ 1284, ἐδίκαζε δ' ὑπόθεσίν τινα ἐπὶ ἀπάτῃ. Εἰς ἀρχιμάγειρος τοῦ 25ου ὀρτᾶ εἰσέρχεται εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ ἀκροατηρίου, τίθησι πλησίον αὐτοῦ τὸν ἀπατεῶνα, καὶ λέγει πρὸς τὸν ἐνάγοντα. « Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ὑπάρχει συνεταῖρός μου. Τί ἀ» παιτεῖς παρ' αὐτοῦ. Ἐλθὲ μετ' ἐμοῦ, ἡ διεύθυνσις τοῦ στρα» τῶνος σὲ ζητεῖ. » Εἰπὼν τοὺς λόγους τούτους, ὠθεῖ αὐτὸν ἔξω δι' ὕβρεων καὶ ῥαβδισμῶν, καὶ τὸν ὁδηγεῖ εἰς τὸν στρατῶνα, παραβιάζων οὕτω τὸ μεγαλεῖον τῆς δικαιοσύνης, ἐπὶ τῇ καταπλήξει καὶ τῷ σκανδάλῳ ὅλων τῶν ζηλωτῶν Μουσουλμάνων.

Φερχάτ τις, ἀπελευθερωθεὶς παρά τινος Δαμασκηνοῦ, ἐπλούτησε διὰ τῆς ὑποστηρίξεως καὶ τῶν συμβρομῶν τοῦ ἀρχαίου του κυρίου. Ἀφοῦ προύξένησε χιλίας ζημίας εἰς τὸν εὐεργέτην του, εἶχε δίκην τινὰ μεθ' ἑτέρου ἐμπόρου, ἕνεκα διαλύσεως ἑταιρίας. Ἡ ὑπόθεσις εὑρίσκετο ἐκκρεμὴς ἐνώπιον τῶν δικαστῶν, οἵτινες οὐδόλως εἰσέτι εἶχον ἐκκαθαρίσει τὰ δικαιώματα τῶν διαφερομένων, ὁπότε ὁ Φερχάτ, διὰ τῆς βοηθείας τῶν ἀρχιμαγείρων, ἐδίασε τὸν ἀρχαῖον αὐτοῦ συνεταῖρον ὅπως κηρυχθῇ ὀφειλέτης αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τοῦ μεγάλου βεζύρου καὶ τῷ ἀποτίσῃ 30,000 γροσσίων. Ὁ Φερχὰτ καὶ οἱ ποταποὶ προστάται αὐτοῦ ἐτιμωρήθησαν κα-

τόπει. Ἐθανατώθησαν ἐνώπιον τοῦ μεγάρου τοῦ ὑπουργοῦ τῶν στρατιωτικῶν Χουσεὶν Πασσᾶ.

Χριστιανός τις ἐν ἡμέρᾳ τινὶ παρουσιάσθη εἰς τὸ Δικαστήριον τοῦ Μαχμοὺτ Πασσᾶ, συνοδευόμενος ὑφ' ἑνὸς Γενιτσάρου, καὶ εἶπε πρὸς τὸν γραφέα· « Ὁ ἀγᾶς οὗτος ἐφόνευσε τὸν ἀδελφόν μου τοῦ ὁποίου ὑπῆρχον ὁ μόνος κληρονόμος. Ἀποποιοῦμαι πάσης συμμετοχῆς ἐν τῇ κληρονομίᾳ αὐτοῦ. Προκατέβαλε τὴν προκαταβολὴν τῆς ἐγγυήσεως. Ὁ γραφεὺς ἐκπλικτος μετ' ὀλίγον χρόνον ἀπέστειλεν εἰς αὐτὸν καὶ τὸν ἠρώτησεν ἰδιαιτέρως. Ὁ χριστιανὸς ἐποιήσατο τὴν κατάθεσιν ταύτην· « Ἀφοῦ ἀδίκως ἐφόνευσε τὸν ἀδελφόν μου, αὐτὸς οὗτος μὲ προσεκάλεσε παρ' αὐτῷ καὶ μοὶ εἶπε· « Δέον » ὅπως ἀπαλλάξῃς τὴν ἐμὴν συνείδησιν ἐνώπιον τῆς δικαιοσύνης καὶ ἀποτίσῃς τὰ δικαστικὰ ἔξοδα. Ἐὰν δὲν πράξῃς » τοῦτο, θέλω σὲ μεταχειρισθῇ ὡς τὸν ἀδελφόν σου. Τετραμαμένος ἐκ τῆς ἀπειλῆς ταύτης, ὑπήκουσα. » Τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο ἀφηγήθημοι παρ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου γραφέως.

Κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς βασιλείας τοῦ σουλτάνου Σουλεϊμᾶν, τοῦ Μεγαλοπρεποῦς, οἱ ἄπιστοι εἰσέτι δὲν εἶχον ἐντελοποιήσει τὴν ἑαυτῶν στρατηγικὴν τέχνην καὶ δὲν εἶχον καταστήσει τὴν μηχανικὴν ταύτην τέχνην τῆς τακτικῆς ὡς οὐσιώδη, τὴν τέχνην ταύτην τὴν καθιστῶσαν τὴν γνῶσιν αὐτῆς στοιχεῖον μᾶλλον ἐξασφαλίζον πάντα παρὰ τὸ θάρσος καὶ ὁ ἀριθμός. Οἱ Μουσουλμανικοὶ στρατοί, διὰ τῆς ἑαυτῶν εὐτολμίας καὶ τοῦ ἑαυτῶν θρησκευτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, συνεχέστατα ἀνεδείκνυντο νικηταί. Ἔστιν ὅτε δὲ ἐπίσης οἱ χριστιανοὶ ἐτύγχανον ὠφελειῶν. Καθ' ὅσον αἱ τοῦ πολέμου φάσεις, κατὰ τὴν τοῦ Προφήτου ἔκφρασιν, ὑπάρχουσι ὡσανεὶ τὰ ἐπιπώματα τῶν φρεάτων, τὰ ἀναβαίνοντα καὶ καταβαίνοντα ἀλληλοδιαδόχως. Οὐχ ἧττον ὅμως ἡ πάλη οὐδέποτε ὑπῆρχεν ἄδοξος διὰ τοὺς Ὀθωμανούς.

Ὀπότε δὲ κατόπιν οἱ ἄπιστοι παρεδέξαντο ἐντελέστερόν τι στρατιωτικὸν σύστημα, ὁ Σουλεϊμὰν συνηθάνθη, μετὰ πολλὰς ἀποτυχίας ἐν ταῖς ἐκστρατείαις, ὅτι αἱ ἧτται ἃς ὑπέστησαν οἱ μουσουλμάνοι στρατιῶται αὐταὶ ἐπήγασαν ὡς ἐκ τῆς ἀδαότητος τῶν γνώσεων αὐτῶν, καὶ ἐξέδοτο διατάγματα ἐντελλόμενα εἰς τοὺς Γενιτσάρους ὅπως καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀσχολῶνται γυμναζόμενοι ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ Ἀτ-Μεϊδὰν, εἰς τὴν διαχείρισιν πάντων τῶν ὅπλων τῶν ὄντων τότε ἐν χρήσει. Ἀναδιωργάνωσε τότε ἰσχυρῶς τὸν διακανονισμὸν τοῦ Ὀδζακίου, ἀνῳκοδόμησε τοὺς στρατῶνας, ἐνίσχυσε τὴν πειθαρχίαν, καὶ διὰ μέτρων συνετῶν καὶ ἐδραίων, προσήνεγκεν εἰς τοὺς Γενιτσάρους τὴν κατὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν ὑπεροχήν.

Ὁποῖοι ὡραῖοι κανονισμοὶ συντεταγμένοι ὑπὸ τοῦ μονάρχου τούτου, γυμνάσματα διὰ τοὺς Γενιτσάρους ἐκείνους, καὶ τί ὑπελείπετο ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν; Ἰδοὺ αὐτὸς, καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δύναταί τις εἰπεῖν· «Ἐκ τοῦ κατηρειπωμένου ἀνακτόρου οὐχ ὑπολείπονται εἰμὴ αἱ ὑπόνομοι.»

Καθ' ἑκάστην πρωΐαν, οἱ ἀρχιμάγειροι μετέβαινον γυμνοὶ εἰς τὸ Ἀτ-Μεϊδάνιον, καὶ συνηγωνίζοντο τίς πρῶτος ἐξ αὐτῶν ἤθελε φθάσει εἰς τὸ τέρμα τοῦ σταδίου, εἰς τὸ μέρος ἐν ᾧ ὑπῆρχον κατατεθειμέναι αἱ μερίδες τῶν κρεάτων. Κατόπιν, ἐκεῖνος ὃν ἀπεκάλουν ἐπιστάτην αὐτῶν, ἀνέβαινεν ἐπὶ γηλόφου τινὸς, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς προσερχομένους ἵνα λάβωσι τὰς ἑαυτῶν μερίδας στρατιώτας· «Μὴ » διέρχησθε ἐνώπιον τοῦ Τσαρδάκη, ἔλεγε· μὴ περιδιαβάζητε εἰς τὰς ἀγορὰς καὶ τὰς πλατείας· θέλουσι θεωρήσει ἡμᾶς ὡς προμηθευτὰς ἐξοχικῶν καταστημάτων· ἐὰν » συναπαντᾶτε ἀνωτέρους ἀξιωματικούς, διασώθητε· ὅπως » δήποτε, μὴ κομᾶσθε, μηδὲ καθεύδητε.» Καὶ ἐπὶ τέλους προσέθεσον τοσαῦτα ἄλλα παρόμοια ὑβριστικὰ λόγια βάναυσα.

Οἱ στρατῶνες δὲν κατῳκοῦντο πλέον εἰμὴ ὑπὸ ὑπολοχαγῶν (Ὀδᾶ-μπασίδων), τῶν ἀρχιμαγείρων (οὐστᾶ), ὀκτὼ ἢ δέκα ὑπομαγείρων (καρᾶ-κουλουκδζίδων), καὶ ἀρχαίων τινῶν ἐξ ἑκάστου ὀρτᾶ, ἀπαρτιζόντων μερίδα ἀπείρως ἐλάσσονα τοῦ σώματος. Οἱ δὲ λοιποὶ Γενίτσαροι διεβίουν ἐν τοῖς ὁδοῖς, ταῖς ἀγοραῖς, καὶ τοῖς σταθμοῖς, ἔνθα οὐδεμίαν εἶχον ἄλλην ἐργασίαν παρὰ τὴν κακοπραγίαν. Αἱ μερίδες τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ κρέατος ὑπῆρχον βορὰ τῶν ἀργῶν τούτων ἀνθρώπων. Τὰ περὶ πληρωμῆς γραμμάτια, τὰ προωρισμένα πρὸς συντήρησιν τῶν ἀληθινῶν σβρατιωτῶν, καὶ τῶν ὁποίων οὐδεὶς ἄλλος παρ' οἱ ὀνομαστικοὶ δεκάτοχοι δὲν ἠδύναντο ὅπως ἔχωσι τὴν ἀπόλαυσιν περιήρχοντο εἰς τὰς ἰδίας χεῖρας, εἰς τρόπον ὥστε ἡ μισθοδοσία πεντακοσίων ἀνθρώπων περιήρχετο συχνάκις εἰς τὸ θυλάκιον ἑνὸς καὶ μόνου ἀνθρώπου. Ὁπότε δὲ οἱ ἀρχηγοὶ τῶν στασιαστῶν ἐτιμωρήθησαν πρεπόντως ἐμπρὸς τοῦ τεμένους τοῦ Σουλτὰν-Ἀχμὲτ, εὗρον ἐν τοῖς θυλακείοις ἑκάστου ἐξ αὐτῶν, καὶ μεταξὺ τῶν ἄλλων τοῦ ὑποδιευθυντοῦ, ποσότητα γραμματίων ἐπὶ πληρωμῇ τοῦ Ξεφηφόρου (φέροντος γυμνὸν τὸ ξίφος σώματος, ἀπαρτιζομένου ἐκ διακοσίων μέχρι πεντακοσίων ἀνδρῶν ἐν τοῖς διαφόροις στρατιωτικοῖς τάγμασι, καὶ μεταχειριζομένων εἰς τὰς μᾶλλον ἐπικινδύνους ἐπιχειρήσεις) ἀνὰ δώδεκα ἄσπρα τὸ ἕν, τῶν ὁποίων τὸ ποσὸν ἀνέβαινεν εἰς τέσσαρας ἢ πέντε χιλιάδας ἄσπρων καθ' ἡμέραν. Οἱ Μουσουλμάνοι καθ' ἑκάστην μάρτυρες τῶν γεγονότων, ἀπεχθανόμενοι τὴν ζημίαν ἣν προὐξένουν εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον αἱ διαρπαγαὶ τῶν ἁρπακτῶν τούτων προδότων, ἐξέφερον κατ' αὐτῶν αἰωνίους κατάρας.

Ἐπὶ τέλους, οἱ Γενίτσαροι, ἐφ' οὓς οἱ κανονισμοὶ τοῦ ἑαυτῶν Ὀδζιακίου ἐνετέλλοντο ὅπως γυμνάζωνται εἰς τὴν χρῆσιν τῶν ὅπλων, ὅπως μηδόλως ἀναμιγνύωνται εἰς τὴν ἐργατικὴν τάξιν, ὅπως, ἡμέραν τε καὶ νύκτα, μένωσιν ἐν τοῖς ἑαυτῶν στρατῶσιν, εἶχον ἀποβάλει πάντα χαλινὸν καὶ ὑποταγήν,

«Δὲν θέλομεν γυμνάσματα πλέον, ἔλεγον, δὲν θέλομεν
» μεταρρυθμίσεις, δὲν θέλομεν τὸν δυσοργανισμὸν ἄλλων
» στρατευμάτων. Ἀλλὰ νὰ μᾶς πληρόσωσιν αὐτὴν τὴν ἰδίαν
» στιγμὴν τὸν μισθόν μας». Καὶ ἠδύνατό τις ὅπως ὑποφέρῃ ἐπὶ πολὺν χρόνον τὴν ὕβριν ταύτην τὴν προπέτειαν καὶ τὰς ἀξιώσεις;

Οἰκογενειάρχης τις εἶχε λάβει παρ' ἑαυτῷ ὑπηρέτας πρὸς χρῆσίν του, καὶ εἶχεν ὁρίσει δι' αὐτοὺς μηνιαῖόν τινα μισθὸν, ἀπέναντι τῆς ἐργασίας των, ὅταν δὲ προσκαλεῖ αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐρωτᾷ τί ἔπραξαν ἐργαζόμενοι, ἀποποιοῦνται ὅπως ἐργασθῶσιν, ἀποκρίνονται δέ· «Ἦλθεν ὁ καιρὸς τοῦ γεύματος·
» φέρετέ μας ἵνα φάγωμεν. Σήμερον εἶναι πρωτομηνιά (ἄΐ-
» μπασί), δόσατέ μας τὸ μπαξίσι (δῶρον μας)». Ὁ οἰκοδεσπότης, δικαίως παροργιζόμενος, εἶπεν αὐτοῖς· «Ἄνθρωποι
» ἄκαρδοι καὶ ἄκριτοι· ἐγὼ σᾶς προσέβαλον διὰ τὰς ἀνάγ-
» κας τοῦ οἴκου μου. Ἐὰν δὲν ἐκπληρῆτε τὴν ὑπηρεσίαν ἣν
» ἐπεφόρτισα ὑμῖν, πρὸς τί ἀξιοῦτε ἵνα μισθοδοτῆσθε· ἐξέλ-
» θετε ἐντεῦθεν, θὰ εὕρω ὅπως ἀναπληρώσω ὑμᾶς ἀνθρώπους
» ὑπηρέτας ὑπείκοντας καὶ ἐργατικούς». Αὐτοὶ ἐπιμένουσι καὶ ἐπαναλαμβάνουσι· «Πλέον ἡμεῖς δὲν θέλομεν ἐργασθῇ,
» δὲν θὰ ἐξέλθωμεν καὶ δὲν θὰ ἀφήσωμεν ὅπως εἰσέλθῃ τις
» ἐνταῦθα». Πρέπει ὁ κύριος νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὴν ἀλαζονείαν αὐτῶν καὶ γείνῃ ὁ ἴδιος ὑπόδουλος τῶν δούλων αὐτοῦ, ἢ πρέπει ὅπως ἐκζητήσῃ τὸ μέσον τῆς ἀποδιώξεώς των;

Τοιαύτη ἐστὶν ἡ ἱστορία τῶν Γενιτσάρων. Οἱ ἐκντροὶ καὶ ὑπεροπτικοὶ ὑπηρέται, αὐτοὶ εἰσὶν· ὁ εἷς, ἐστὶν ἡ μουσουλμανικὴ αὐτοκρατορία· ὁ κύριος, ἐστὶν ὁ σουλτάνος, ὁ πατὴρ ἡμῶν καὶ εὐεργέτης.

Ἡ ὑπόσχεσις ἡ δοθεῖσα παρὰ τῶν Γενιτσάρων κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς διατάξεως περὶ τῆς στρατολογίας τῶν εσπενδζίδων, καὶ παραβιασθεῖσα ὑπ' αὐτῶν μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὑπάρχει ἀρίδηλος ἀπόδειξις τῆς ὀλίγης πίστεως αὐτῶν ἐπὶ τῇ

τηρήσει τῶν ὑποσχέσεών των. Ἰδοὺ ἕτερον ἐκπληκτικὸν παράδειγμα τῆς ἀπιστίας των, ἀναφερόμενον παρὰ τοῦ Βασὶφ-Ἐφένδου.

Μετὰ ἦτταν τινὰ τοῦ ὀθωμανικοῦ στρατοῦ, πάντες οἱ ἀξιωματικοὶ τῶν Γενιτσάρων παρουσιάσθησαν ἐνώπιον τοῦ μεγάλου Βεζύρου Κοδζιᾶ Γιουσοὺφ-Πασσᾶ καὶ τὸ εἶπον. «Ἀ-
» παρτίζομεν στρατὸν συγκείμενον ἐκ περισσοτέρων τῶν ἑ-
» κατὸν χιλιάδων στρατιωτῶν. Ἐχθρικόν τι σῶμα ἐξ ὀκτὼ
» χιλιάδων διῆλθε τὸν Δούναβιν, καὶ ἔστρεψεν ἡμᾶς εἰς φυγήν.
» Ἐφ' ὅσον τὰ στρατεύματα ἡμῶν δὲν θέλουσι γνωρίσει· τὴν
» τακτικὴν καὶ τὰς νέας στρατιωτικὰς ἀσκήσεις, δὲν θέλουσι
» δυνηθῆ ν' ἀντιπαλαίσωσι κατὰ τῶν πειθαρχουμένων ἐχ-
» θρῶν. Περὶ τούτου ἔχομεν ἐνδόμυχον πεποίθησιν· θὰ συν-
» τάξωμεν ἀναφορὰν πρὸς τὸν σουλτάνον ὅπως ἐκθέσωμεν
» αὐτῷ τὴν ἀλήθειαν, καὶ τὸν καθικετεύσωμεν ὅπως γυμνα-
» σθῶσιν οἱ Γενίτσαροι. Καὶ ὑμεῖς ὁ ἴδιος ἀνακοινώσατε πρὸς
» τὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα τὴν ἀνάγκην τοῦ μέτρου τούτου».
Πραγματικῶς δὲ, συνετάχθη ἐπὶ τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ ἀναφορὰ καὶ ἐπεδόθη εἰς χεῖρας τοῦ μεγάλου βεζύρου, φέρουσα τὰς ὑπογραφὰς καὶ σφραγῖδας ὅλων τῶν ἀξιωματικῶν. Ὁ Βασὶφ-Ἐφένδης διακηρύττει ὅτι αὐτὸς ὁ ἴδιος ἦν ὁ συντάκτης τοῦ ἐγγράφου ἐκείνου. Ὁ μέγας βεζύρης ἔσπευσεν ὅπως ἀποστείλῃ αὐτὸ πρὸς τὸν σουλτὰν Σελὶμ, μετ' ἐκθέσεώς τινος πρὸς ὑποστήριξιν τῆς αἰτήσεως. Ὁ δὲ σουλτάνος παρεδέξατο ἐνθέρμως τὴν ἰδέαν τοῦ ἐκγυμνάσαι τὸν ἑαυτοῦ στρατόν· καὶ ὅπως δυνηθῇ ἵνα ἀσχοληθῇ ἀκωλυτὶ εἰς τὴν σπουδαίαν ταύτην φροντίδα, συνωμολόγησεν εἰρήνην μετά τινων παραχωρήσεων.

Ὁπότε ὁ στρατὸς ἐπανέκαμψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἠθέλησαν ἵν' ἀρχίσωσιν ὅπως καταρτίσωσιν αὐτὸν διὰ τῆς τακτικῆς καὶ τῆς ἐκγυμνάσεως καθ' ἣν εἶχον δείξει ἐπιθυμίαν. Οἱ στρατιῶται ὅμως καὶ οἱ ἀρχηγοὶ αὐτῶν τότε ἐποιήσαντο σκέψεις, καὶ συνήρχοντο ἐν γωνίᾳ καὶ παραβύστῳ ἐπὶ

τούτῳ συνδιασκεπτόμενοι πρὸς ἀλλήλους. «Ἐὰν τὸ σῶμα
» τῶν Γενιτσάρων, εἶπον, λάβῃ νέον τινὰ διοργανισμὸν, καὶ
» ὑποβληθῇ εἰς τὴν πειθαρχίαν, δέον ἵνα ὦσι παρόντος ὅ-
» λοι εἰς τοὺς στρατῶνας καὶ τοὺς διαφόρους σταθμούς. Διὰ
» κανονικῆς διευθύνσεως τὰ ὠφελήματα τῶν λόχων τὰ (τυ-
» χηρὰ δηλ.) θέλουσιν ἀπολεσθῆ· τότε πλέον δὲν θέλει δυ-
» νηθῆ τις ὅπως διαπωλήσῃ τὰ τοῦ μισθοῦ γραμμάτια καὶ
» πωνωνήσηται τὰ καθυστερούμενα. Ἐν τῇ ἐνάρξει ἐκ-
» στρατείας τινὸς, δὲν θὰ ὑπάρχῃ πλέον μέσον τοῦ μένειν
» ὀπίσω, ὑπὸ τὴν πρόφασιν τῆς προσδοκίας τῶν μερίδων·
» πρὸ πάντων παύσει πᾶσα λαφυραγωγία ἐν τῷ στρατοπέ-
» δῳ. Ὑπείκειν τυφλῶς εἰς τὰς διαταγὰς τῶν ἀξιωματικῶν
» νικᾷν ἢ ἀποθανεῖν ἐν τῇ τάξει ἕκαστον, ἕκαστον, ἰδοὺ τί
» ἐστὶν ἡ πειθαρχία».

Ὁ Σατανᾶς ὅμως, ὁ ἐξεγείρων αὐτοῖς τοὺς διαλογισμοὺς
τούτους, κατήντησεν αὐτοὺς ὅπως εὕρωσι λίαν ἐπιμόχθους
τοὺς ὅρους τῆς εἰσόδου εἰς τὸν παράδεισον τῆς ἐντελείας.
Ἄλλως, ὁ πόλεμος εἶχε περατωθῆ μακρὰν τοῦ κινδύνου, ἐ-
πανέλαβον τὰς συνήθεις αὐτοῖς ῥλυαρίας καὶ κομπορρημο-
σύνας. «Ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ, εἶπον, διεσκορπίσθημεν χωρὶς νὰ
» ἴδωμεν τὸν ἐχθρόν. Δὲν μᾶς τὸν ἔδειξαν μόνον. Ἂς παρα-
» τάξωσιν ἡμᾶς ἀπέναντι αὐτοῦ, καὶ ἀμέσως θέλομεν ἁφαρ-
» πάσει τὸν βασιλέα αὐτῶν καθήμενον ἐπὶ τοῦ θρόνου. Δὲν
» θέλομεν τὰ γυμνάσματα τῶν ἀπίστων, τοῦτο δὲν ὑπάρ-
» χει εἰς τοὺς κανονισμοὺς ἡμῶν.» Οὕτω δὲ προὐτίμων τὴν
ἀναπαύσεις καὶ τὴν ἑαυτῶν ἡσυχίαν ἀπὸ τοῦ συμφέροντος
τῆς θρησκείας καὶ τῆς μοναρχίας. Ἀπομονοῦντες τὴν ἀνάρ-
βαν ἣν εἶχον συντάξει ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ἀπώθησαν, ἀνα-
φέροντες τὰς ἀνοησίας ταύτας, τὴν ἐκγύμνασιν ἣν προέτειναν
αὐτοῖς. Κατόπιν, ἤρξαντο ὅπως ἐπικρίνωσι τὰ γυμνάσια, τὸν
σπουδὴν τῆς τέχνης ἐν γένει καὶ ἐκφράζωσι μυρίας ἀνοησίας,
καταγκούσας ζωηρῶς τὴν καρδίαν τῶν ἀληθινῶν φίλων τῆς

δημοσίας ὑπηρεσίας. Ἐξέφρασεν τὴν περιφρόνησιν καὶ τὴν μῆνιν κατὰ τῶν τακτικῶν στρατιωτῶν τοῦ σώματος τῶν πυροβολιτῶν. Ἐν τῇ βαναύσῳ ἀγνοίᾳ τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ γράμματος τῆς ἡμετέρας θρησκείας, ἀπέτρεπον τοὺς Μωσουλμάνους ἀπὸ τοῦ νὰ στρατολογῶνται εἰς τὰ νέα τακτικὰ στρατεύματα τὰ καταρτιζόμενα εἰς Σελιμιὲ καὶ Ἀεξέντ-Τσιφτλίκι, λέγοντες αὐτοῖς· «Κίνδυνος ἐπίκειται διὰ τὴν ὑμετέραν » πίστιν, Πρὸς δὲ τοὺς στρατολογηθέντας τέως, ἔλεγον· Σύν- » τροφοι, μὴ ἀπόκειται τοῖς Μωσουλμάνοις τὸ ἀπομιμεῖσθαι » κατὰ γράμμα τοὺς ἀπίστους. Αὐτοὶ δὲν θέλουσι βραδύνει » ὅπως ἐπιθέσωσιν εἰς τὰς ἡμετέρας κεφαλὰς φραγγικοὺς πί- » λους. Καὶ πρὸς τί πάντα ταῦτα; Τί θέλετε ἐπωφεληθῆ ἐκ » τούτου; Εἰς τὰ λαμπρὰ ταῦτα τακτικὰ σώματα εἰς τὰ » ὁποῖα συγκαταλέγεσθε, δὲν θέλετε δυνηθῆ, ὡς εἰς τὸ Οδ- » ζιάκιον τῶν Γενιτσάρων δίδοντες χρηματικόν τι εἰς » τοὺς ἀξιωματικούς, ὅπως στρατολογήσητε ὁμάδα τινὰ » ξιφηφόρων (δὰλ κιλίτου), ὅπως ἀποδιδράσκητε ἀπὸ τοῦ » μέρους ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἀπωτνέει ὁ ἄνεμος τοῦ κινδύνου, » καὶ ἁρπάζητε λάθρα τὰ ἐπὶ πληρωμῇ γραμμά- » τια. Ἐὰν θέλητε ἵνα ἦσθαι στρατιῶται, συγκατα- » λέχθητε ἐν ταῖς τάξισι τῶν Γενιτσάρων.» Διὰ τῶν ἀπίστων λόγων τούτων, οἱ μιμηταὶ ἐκεῖνοι τοῦ Σατανᾶ, διέφθειραν κατ' ἀρχὰς ὁμάδα τινὰ ἐκ τῶν συγκαταλελεγμένων εἰς τὰ νέα ταῦτα σώματα ἀνδρῶν, πεπληρωμένων διὰ τῶν ἐπιδεξιωλαβήσεων τοῦ σουλτάνου, καὶ τὰ ὁποῖα τοὐλάχιστον κατ' ἀγνωμοσύνην ἔδει ὅπως τηρήσωσι τὸ ἑαυτῶν καθῆκον.

Τελευταῖον, κατόρθωσαν ὅπως διαρρήξωσι τὸ ἐμπεριεχόμενον, τρόπον τινὰ ὡσανεὶ ἀνεδάφους ερείπιά τινα. Διὰ δύο ἀλλεπαλλήλων ἐπαναστάσεων, διὰ μέσου αὐτῶν τὰ δύο ταῦτα σώματα διελύθησαν ὁλοχερῶς ὡς ἀπαρέσκοντα αὐτοῖς σκοπιμαία προβολὴ γενομένη πρὸς τὴν κυβέρνησιν· ἄσημος ὑπηρεσία προσενεχθεισμένη ταῖς ἐχθροῖς τοῦ ἰσλαμισμοῦ.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς εἰς Αἴγυπτην εἰσελεύσεως τῶν Γάλλων, περὶ τὰς 3,000 ἐκ τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ ἐπιβάσ βάσθησαν καὶ διευθύνθησαν εἰς τὸ μέρος τοῦ θεάτρου τοῦ πολέμου, αὐτοὶ δὲ κατέστησαν θαυμαστοὶ ἔν τε τῇ Κωνσταντινουπόλει καὶ εἰς ὅλα τὰ μέρη εἰ οἷς διέμειναν διὰ τὴν ἑαυτῶν πειθαρχίαν καὶ τὴν πρὸς τοὺς ἀνωτέρους ὑποταγήν. Ἐκ μέρους τῶν κατοίκων οὐδὲν παράπονον ἐξηγέρθη ἐναντίον αὐτῶν, ἀπό τε τῆς στιγμῆς τῆς ἀναχωρήσεως των καὶ μέχρι τῆς στιγμῆς τῆς ἐπανόδου αὐτῶν. Εὑρέθησαν εἰς Πτολεμαΐδα (Ἄκιαν) κατὰ τὴν πολιορκίαν ἑξήκοντα τριῶν ἡμερῶν ἣν ὑπέστη τὸ φρούριον ἐκεῖνο ἐναντίον τῶν Γάλλων. Οἱ κάτοικοι ἐν τῷ μέσῳ τῶν σφαιρῶν καὶ τῶν βομβῶν παντὸς εἴδους αἵτινες ἔπιπτον κατ' αὐτῶν ὡς βροχὴ ἀδιάκοπος, εἶχον καταληφθῆ ὑπὸ τρόμου καὶ ἦσαν ἕτοιμοι ὅπως παραδοθῶσιν ὁπότε τὰ τακτικὰ μουσουλμανικὰ στρατεύματα, μεταχειριζόμενα πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πόλεως τὰ ἴδια μέσα τῆς τέχνης ἀντεῖχον εἰς τὴν προσβολὴν καὶ ὑπεχρέωσαν τοὺς Γάλλους ὅπως ἀποσυρθῶσιν αἰσχρῶς μετ' ἀπωλειῶν τοιούτων οἵαις δὲν ὑπέστησαν εἰς ἄλλην μάχην.

Αὐτὸς ὁ ἴδιος Δζεζὰρ Πασσᾶς, ὁ σραγεὺς οὗτος τῶν σραγείων ἐν ταῖς μάχαις, ὅστις κατ' ἀρχὰς ἐθεώρησεν ὡς γελοίαν τὴν ἐκγύμνασιν καὶ τὴν στρατιωτικὴν ἐκμάθησιν, ἀνεγνώρισε τὰ ἐκ τούτων ὠφελήματα ἅμα λαβὼν ὑπ' ὄψιν τὰ παρὰ τῶν γενναίων ἐκείνων κερδισθέντα πλεονεκτήματα, τῶν ὁποίων ἡ συνδρομὴ εἶχε διασώσει αὐτὸν, καὶ ὡμολόγησεν, ὡς λέγουσιν, ὅτι ἐσφαλμένως καὶ ἐπιπολαίως εἶχεν ὁμιλήσει περὶ τέχνης τὴν ὁποίαν ἠγνόει.

Μετὰ τὴν ἀξιομνημόνευτον ἐκείνην πολιορκίαν, πανταχόσε ὅπου καὶ ἂν παρετάχθησαν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι στρατιῶται, καίτοι ὀλιγάριθμοι ὄντες, ἠδυνήθησαν ὅπως ὑποστηρίξωσι τὰς ἑαυτῶν προσπαθείας στερρῷ τῷ ποδὶ καὶ ἐντίμως. Οἱ δὲ ἐξ αὐτῶν φονευθέντες εἰς πάλας τοιαύτας κατὰ

πίου τὸν κήλυκα τοῦ μαρτυρίου καὶ ἐκέρδισαν τὴν ἀΐδιον εὐδαιμονίαν. Ἐποιήσαντο τὸν ἱερὸν πόλεμον καὶ ἐπραγματοποίησαν τὸν νόμον τῆς μουσουλμανικῆς θρησκείας.

Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τοὺς Γενιτσάρους τοὺς ἀποσταλέντας πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς Πτολεμαΐδος καὶ τῆς Αἰγύπτου, διήρχοντο τὸν καιρὸν, κατὰ τὴν ἑαυτῶν εὐγενῆ συνήθειαν, διατρέχοντες τὰς ὁδοὺς καὶ τὰς ἀγορὰς, μὴ διαλογιζόμενοι εἰμὴ περὶ τοῦ κλέπτειν τι ἀπὸ τῶν ἐργαστηρίων ἢ ἀπὸ τῶν θυλακίων τῶν Μουσουλμάνων, πληρονόμενοι, δι' ἀπειλῶν ὑπὸ τῶν ἀργυραμοιβῶν καὶ τῶν ἐμπόρων, ὅτι ἀπεκάλουν ζεῦγος ὑποδημάτων· συλλαμβάνοντες ἐν τῷ μέσῳ τῶν δημοσίων μερῶν τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδία ὅπως καθυβρίσωσιν αὐτὰ βαναύσως.

Ἐξ ἐκείνων τοὺς ὁποίους εἶχον συγκαταλέξει ἐν Κωνσταντινουπόλει χάριν τῆς ἐκστρατείας, τὰ δύω τρίτα τοὐλάχιστον ἐκρύπτοντο ὅπως μὴ στρατεύσωσιν. Οἱ συνεταῖροι αὐτῶν οἱ ἀναχωροῦντες ἔβλεπον τὸν ἑαυτῶν ἀριθμὸν ἐλαττούμενον ἀνεπαισθήτως ἐπὶ τῆς ὁδοῦ διὰ τῶν λειποταξιῶν. Εἰς τὰ μέρη δι' ὧν διήρχοντο διέπραττον μυρίας ἀταξίας· φθάνοντες ἐπὶ τέλους εἰς τὸ θέατρον τοῦ πολέμου, δὲν ἐφαίνοντο καλοὶ εἰμὴ διεγείροντες διενέξεις μεταξὺ τοῦ στρατοῦ. Ὁ μόνος διαλογισμὸς αὐτῶν ὑπῆρχε τὸ λαφυραγωγεῖν τὸ στρατόπεδον καὶ ἀποδιδράσκειν ἐν ταῖς μάχαις ταῖς γενομέναις πλησίον τοῦ Καΐρου, τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀλλαχόσε, ἀνίκανοι ὅπως ὑποστηρίξωσι τὴν τοῦ ἐχθροῦ ἐπιδρομὴν, ἐζήτησαν ἄσυλον μεταξὺ τῶν τακτικῶν στρατευμάτων, τῶν ὁποίων πρότερον μέμφοντο. Καὶ οἱ μᾶλλον ἐλευθεριώτεροι ἐξ αὐτῶν ὡμολόγησαν τοῦτο.

Πολλαὶ ἄκαρποι ἐκστρατείαι εἶχον διευθυνθῆ κατὰ τῶν Μαυροβουνίων ἐν ἐπαναστάσει διατελούντων, οἵτινες, παράμοιοι πρὸς θραυσεῖς ἀγριοχοίρους ἀντιπαρίσταντο πρὸς τοὺς ἐπιδρομεῖς πάντοτε. Ὁ Σουλτάνος Σελίμης ἐξέπεμψε κατ' αὐ-

τῶν τακτικὸν στρατόν. Τὸ θάρσος ὅμως ὅπερ ἐπέδειξαν οἱ ὀρεινοὶ, αἱ ἀνήκουστοι προσπάθειαί των, οὐδόλως παρεκώλυσαν αὐτοὺς ὅπως ἡττηθῶσι καὶ διασκορπισθῶσιν. Ἐντοσούτῳ οἱ τακτικοὶ στρατιῶται οὔτε τηλεβόλα εἶχον, οὔτε ὀβούζια. Τεθειμένοι ἐπὶ βορβορωδῶν μερῶν, ἐμάχοντο κατ' ἐχθρῶν ὠχυρωμένων. Καὶ μετὰ τὰς ἀποτυχίας ταύτας, κατέστρεψαν τὸ ἥμισυ ἐξ αὐτῶν, ἀπεδίωξαν τοὺς λοιποὺς ἀφ' ὅλων τῶν ἑαυτῶν θέσεων καὶ τοὺς κατεδίωξαν μέχρι τοῦ τελευταίου των χωρίου. Συχνάκις οἱ ὀρεινοὶ ἀπεπειράθησαν ὅπως εἰσαγάγωσι κατασκόπους εἰς τὸ στρατόπεδον αὐτῶν. Αἱ ἀπόπειραί των ὑπῆρξαν ἀνωφελεῖς, καθότι, ἐν χολῶς διωργανισμένῳ τινὶ στρατῷ, οἱ ἀρχηγοὶ γνωρίζουσι προσωπικῶς ὅλους τοὺς ὑπ' αὐτοὺ στρατιώτας. Ἐάν τις ἐξ αὐτῶν ἔλειπεν ἀμέσως εὑρισκὸν αὐτόν· ἐάν τις ξένος παρεισδύσῃ μεταξὺ αὐτῶν, ἀμέσως ἀνακαλύπτεται καὶ συλλαμβάνεται.

Ἀπ' ἐναντίας, μεταξὺ τῶν ἐχθρῶν τούτων τῆς τάξεως καὶ τῆς ὑποταγῆς οἵτινες ἀπεκαλοῦντο Γενίτσαροι, οἱ ἀξιωματικοὶ οὐδόλως ἀνεγνώριζον τοὺς ὑπ' αὐτούς· αὐτοὶ οἱ ἴδιοι στρατιῶται δὲν ἀνεγνώριζον ἀλλήλους. Τὰ στρατόπεδα αὐτῶν δὲν ἦσαν συνελεύσεις στρατιωτικῶν ἀνδρῶν ἀλλ' ὁπωροπωλῶν, παλαιστῶν, βαλανειούχων, σιμιτσίδων καὶ τραγηματοπωλῶν, ἀποκλειστικῶς ἐπιδεδομένων εἰς τὸ ἑαυτοῖς ἰδιάζον ἐμπόριον, πάντοτε περιπλανωμένων ἀκωλυτὶ καὶ περιφερομένων. Οὕτω, κατάσκοποι, τέκνα τοῦ Σατανᾶ, ἐκυκλοφόρουν ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν λίαν ἐλευθέρως. Ἐὰν ἄγνωστός τις παρουσιάζετο, ἔλεγον πρὸς αὐτόν· « Καλῶς ὥρισας, συνεταῖρε, εἰς ποῖον ὁρτὰν ἀνῆκες; Εἰς τὸν τάδε·» καὶ ἐπηύγοντο αὐτῷ διὰ τὴν αἰσίαν του ἄφιξιν, προσφερόμενοι αὐτῷ λίαν φιλοφρόνως. Αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἀξιωματικοὶ παρεδέχοντο αὐτὸν μετὰ φιλοφροσύνης, διότι παρεῖχεν αὐτοῖς τὴν εὐκαιρίαν ἀπαιτήσεως ἀνωτέρας τινὸς μερίδος ἐπὶ πλέον. Οὐδαμῶς διέκρινον ὅτι ἐξηπατῶντο καὶ ὅτι ἠδύνατό τις ἵνα ἐφαρμόσῃ ἐπ' αὐτῶν τὸ δη-

μῶδες τοῦτο λόγιον· « Ὁ σύζυγος περὶ οὐδενὸς ἀμφιβάλλει ὁ μάγειρος ἁρπάζει τὴν γυναῖκα. » Οἱ τυφλοὶ ἐκεῖνοι ἀρχηγοὶ, ἢ μᾶλλον οἱ εὐήθεις ἐκεῖνοι ὄνοι, μετεχειρίζοντο ὡς ἀδελφοὺς μοχθηροὺς κεκρυμμένους ὑπὸ ποταπὴν προσωπίδα, ἐλάμβανον αὐτοὺς ὡς ἐμπιστευτικοὺς τῶν ἀποκρύφων των, ὡς συνεταίρους των ἐν τῷ πολέμῳ. Πειθόμενοι ἀσμένως εἰς τὰς ἐμπνεύσεις τῶν ἀπίστων ἐκείνων παραδεχόμενοι τὰ δεόντι αὐτῶν μετὰ παιδικῆς εὐπιστίας, ὁπότε ἡ ἁπλῆ καλαισθησία ἔδει ὅπως διαιωτίσῃ αὐτοὺς περὶ τῆς ἀληθείας, ἐμέμφοντο τὴν κυβέρνησιν ἐπὶ φανταιμώδεσι σφάλμασι, δέσπειρον ἐπικίνδυνα θρυλήματα, καὶ προσέβαλλον τὴν τιμὴν καὶ τὴν εὐθύτητα τῶν ὑπουργῶν τῶν μᾶλλον πισύων ὑπηρετῶν τοῦ Κράτους.

Ἀπὸ τῶν στρατοπέδων τῶν Γενιτσάρων, ἀλλοκότου ἀθροίσματος ἀτόμων παντὸς εἴδους, ἔβλεπέ τις ἐξερχομένους καθ' ἑκάστην ὁμάδας ἀνθρώπων, χωρὶς οἱ ἀξιωματικοὶ νὰ γνωρίζωσι ποῦ αὐτοὶ μετέβαινον. Ἐὰν ἐγνώριζον τοῦτο, ἐπεφυλάτσοντο ὅπως ἀντιστῶσιν εἰς τὴν ἀναχώρησιν αὐτῶν « Τόσαι μερίδες θέλουσιν ὑπολειφθῆ δι' ἡμᾶς, ἔλεγον. » Καὶ ὁπότε ἤθυλον ὅπως κωλύσωσι τὴν ἀπόδρασιν, οὐδόλως εἰσηκούοντο. Συμπαθοῦντες αὐτοὶ οἱ ἴδιοι πρὸς τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ περιφρονοῦντες τὰς διαταγὰς, ὡς καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ σουλτάνου τοῦ εὐεργέτου αὐτῶν, δὲν εἶχον φροντίσει ὅπως ἐμπνεύσωσιν εἰς τοὺς στρατιώτας παρὰ αἰσθήματα ἀνυποταξίας.

Ἐὰν ἐκ τύχης ἡμέραν τινὰ συνέβαινε βραδύτης τις ἐν τῇ διανομῇ τῶν μερίδων, τῶν ὁποίων σημαντικὴ ποσότης κατεβροχθίζετο παρὰ τοῦ ἀκορέστου στομάχου ἑνὸς μόνος ὀκνηροῦ λαιμάρχου, ἀμέσως παρεπονοῦντο κατὰ τῶν ἀξιωματικῶν, λέγοντες « Τὰ στρατεύματα δὲν μάχονται πεινάλέα. » Καὶ ἀμέσως ἐξηγείρενο στασιαστικόν τι κίνημα.

Ἐν παρομοίῳ στρατῷ, ἐπιδεδομένῳ εἰς τὴν ἀταξίαν καὶ

τὴν ὑποταγὴν, οἱ κατάσκοποι τοῦ ἐχθροῦ παρεισέδυον εὐκόλως. Διέδιδον ψευδεῖς φήμας· διεξήγειρον τοὺς στρατιώτας, καὶ ἐν τῷ ἅμα πάντες οἱ λόχοι ἐλειποτάκτουν καὶ διεσκορπίζοντο. Ὁπόσα δὲν ὑπῆρχον παραδείγματα, ἰδίως ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ τοῦ 1182 (α). καθ' ἣν μυθεύματα καὶ ἀνόητα διαβήματα, ἀποτέλεσμα τῆς ἀπειθαρχίας, παρενέθεντο πρόσκομμα εἰς τὰς ἐπιτυχίας αἵτινες ἐφαίνοντο ὑποσχόμεναι εἰς τοὺς Μουσουλμάνους τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν.

Ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, θέλω ἀναφέρει συμβάν τι ἀφηγούμενον παρὰ τοῦ Βασίφ ἐφένδου, καὶ ἐπιβεβαιούμενον διὰ τῆς μαρτυρίας πολλῶν ἀξιοπίστων συγχρόνων.

Τρεῖς εὐήθεις Γενίσσαροι περιπολοῦντες ἡμέραν τινα πέριξ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου, συνήντησαν στρατιώτην τινὰ ἀποστελλόμενον εἰς προνομὴν καὶ συνέλαβεν αὐτόν. Ὁ πολλὰ εἰδὼς χριστιανὸς, ὅστις ἐγνώριζεν ἵνα ὁμιλῇ τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν, εἶπε πρὸς αὐτούς· « Ἀγάδες, ἐὰν μὲ ἀπαγάγητε εἰς » τὸ στρατόπεδόν σας, δὲν θ' ἀνταμειφθῆτε παρὰ τῶν ὑμετέ» ρων ἀρχηγῶν εἰμὴ δι' ὀλίγης ἀμοιβῆς· Ἐπαναγάγετέ με » εἰς τὸν πατέρα μου· αὐτὸς εἶναι πλούσιος καὶ αὐτὸς θὰ σᾶς » δώσῃ ἀρκετὰ χρήματα. » Ἐπέτυχεν ὅπως πείσῃ αὐτοὺς, ὁρκιζόμενος ἐπὶ τοῦ σταυροῦ καὶ τῶν εἰκόνων ὅτι ἔλεγε πρὸς αὐτοὺς τὴν ἀλήθειαν. Ἠκολούθησαν αὐτὸν εἰς τὸ πεδίον τῶν ἀπίστων, καὶ παρουσιάσθησαν ὑπ' αὐτοῦ εἰς ἀξιωματικόν τινα τὸν ὁποῖον ὑπέδειξεν αὐτοῖς ὡς πατέρα του καὶ μετὰ τοῦ ὁποίου ὡμίλησε μυστικῶς· « Ἰδοὺ τρεῖς Τοῦρκοι τοὺς ὁποίους » συνέλαβον ὑποσχεθεὶς πρὸς αὐτοὺς χρήματα· ἰδοὺ ἐγὼ πα» ραδίδω αὐτοὺς πρὸς ὑμᾶς. » Ὁ ἀξιωματικὸς μᾶλλον ἀδέξιος ἔτι παρὰ τὸν στρατιώτην, ἀμέσως συλλαμβάνει καθ' ἑαυτὸν σχεδίον τι περὶ τοῦ ὁποίου σπεύδει μυστικῷ τῷ τρόπῳ

(α) 1769 Μ. Χ. Αὐτὴ ὑπάρχει ἡ πρώτη ἐκστρατεία τοῦ πολέμου κατὰ τῶν Ῥώσσων, περὶ ἧς συνέγραψεν ὁ Βασίφ ἐφένδης.

ἵνα εἰδοποιήσῃ τὸν ἀρχηγόν του. Ἐναγκαλίζεται τὰ γόνατα τῶν Γενιτσάρων καὶ ἀναφωνεῖ· « Ἄνθρωποι μακρόθυμοι ἐφεί-
» σθητε τῆς ζωῆς τοῦ υἱοῦ μου, παρέσχετε αὐτῷ τὴν ἐλευθε-
» ρίαν· εἴθε ὁ Θεὸς νὰ διαφυλάξῃ ὑμᾶς! »

Πληροῖ τὰς χεῖρας αὐτῶν χρυσῶν νομισμάτων, προσφέρει αὐτοῖς ἐξαίρετον τροφὴν, καὶ παρέχει ἄριστον οἶνον. « Ἀπορῶ, εἶπεν
» αὐτοῖς, μὴ δυνάμενος ὅπως ἐκθέσω ὑμῖν ἐπαξίως τὴν ἐμὴν
» εὐγνωμοσύνην, τουλάχιστον ὅμως ἐπιθυμῶ ὅπως τεκμηριώ-
» σω γνωστοποιῶν ὑμῖν σπουδαῖόν τι ἀπόκρυφον, ἀπόκρυφον
» ὅπερ, διὰ τοὺς πνευματώδεις ἀνθρώπους οἷοι ὑμεῖς ἐστε, ἀ-
» ξίζει ἑκατομμύρια. » Εἰς τοὺς λόγους τούτους, διατάσσει ὅπως κομίσωσι φραγκικὰς ἐνδυμασίας, προσκαλεῖ αὐτοὺς ὅπως ἐνδυθῶσι δι' αὐτῶν καὶ μεταλλάξωσι τὰ καβουκιάτων ἀπέναντι πίλων. Οὕτω μετημφιεσμένους, ὁδηγεῖ αὐτοὺς πλησίον σκηνῆς τινὸς ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁποίας παρασκευάζει αὐτοῖς ὅπως ἴδωσιν ἄνδρας φέροντας διαφόρους ἐνδυμασίας μουσουλμανικὰς ἔχοντας τὴν κεφαλὴν κεκαλυμμένην διὰ καβουκίων μουλλάδων καὶ πασσάδων, ἀρχηγῶν, ταρταρικῶν καλπακίων, μακροπίλους χασεκκίδων. Ἐνώπιον αὐτῶν ὑπάρχει στάθμη τις ἐν τῇ ὁποίᾳ σταθμίζεται ὁ χρυσὸς. Ἐξ αὐτῶν πληροῦσι βαρέλλια τὰ ὁποῖα διανέμονται ἀλλήλοις οἱ ἔχοντες ἀξιώσεις Μουσουλμάνων. Ὑότε δὲ ὁ προδότης ἀξιωματικὸς λέγει πρὸς τοὺς Γενιτσάρους· « Ἰδοὺ τὸ μυστήριον περὶ τοῦ ὁποίου ἤθελον ἵνα μυήσω ὑμᾶς· ἐπανακάμψωμεν εἰς τὴν ἐμὴν σκηνὴν ἐκεῖ δὲ θέλω δώσει ὑμῖν πληροφορίας τινάς. Ἀγαπητοί μου φίλοι; αὐτὸς ὁ χρυσὸς ὃν ἰδίοις ὀφθαλμοῖς εἴδετε, γνωρίζετε διὰ ποίους ὑπάρχει προωρισμένος; Μέρος αὐτοῦ ὑπάρχει προωρισμένον διὰ τὸν Σουλτάνον, ἄλλο διὰ τὸν Χάνην τῶν Ταρτάρων, καὶ ἄλλο διὰ τὸν μέγαν βεζύρην, τοὺς οὐλεμάδες, τοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς αὐλῆς, τὸν ἀγᾶν τὸν διοικοῦντα τὸ ἡμέτερον Ὀδζιάκιον. Οἱ ζυγίσαντες αὐτὸν Μουσουλμάνοι ἀφίκοντο ἐνταῦθα πρὸς ἀναζήτησιν αὐτοῦ. Ὁπόσον ὑπάρχετε ἄμοιροι!

ἡμεῖς ἠφρόσαμεν καὶ τὸν τόπον σας καὶ τὴν ὑμετέραν Κων-σταντινούπολιν, αὐτοὺς ὑμᾶς τοὺς ἰδίους, τὰ πάντα! Οἱ Γενί-τσαροι οἱ παραλευσόμενοι εἰς τὰς χεῖρας ἡμῶν, ἐσμὲν πεποι-σμένοι ἀπὸ καιροῦ, θὰ πληρωθῶσι παρὰ τῆς ὑμετέρας κυβερ-νήσεως καθ' ἓν γρόσιον τὴν κεφαλήν. Τοῦτο δὲ λέγω ὑμῖν ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ ἀρχηγοῦ, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὑπηρεσίας ἣν προσηνέγ-κασε πρὸς ἡμᾶς. Πιστεύσατέ με, ἀγαπητοί μου φίλοι, πρὸς ἀ-ποφυγὴν τῆς ἀναμενούσης ὑμᾶς αἰχμαλωσίας, ἀποδράσατε ἀπὸ τοῦ ὑμετέρου στρατοπέδου, ἀποδράσατε ἀπὸ τῆς Κωνσταντινου-πόλεως καὶ ἐζητήσατε ἐν τῇ Ἀσίᾳ καταφύγιον. Τηρήσατε ὅμως παρ' ἡμῶν τὴν συμβουλὴν ταύτην· ἀλλὰ περὶ ταύτης μὴ εἴπατέ τι τοῖς συνεταίροις ὑμῶν. Ὁ στρατηγὸς ἤθελεν ἀνακαλύψει ὅτι ἐγὼ ἐγνωστοποίησα ὑμῖν τοῦτο, καὶ κατὰ συνέπειαν τῆς ἀκρε-τομυθίας μου πιθανὸν νὰ μὲ φονεύσωσι.»

Κατόπιν ἐπανοδηγεῖ αὐτοὺς μέχρι τῶν προφραγμάτων τοῦ πεδίου, ἐναγκαλίζεται αὐτοὺς μετὰ στοργῆς καὶ ἐπανακάμπτει εἰς τὴν ἑαυτοῦ σκηνὴν γελῶν διὰ τὰς ἀνοησίας των.

Οἱ τρεῖς εὐήθεις, ἐπανακάμπτοντες εἰς τὸ πεδίον, δι' οὐδὲν ἄλλο ἔσπευσαν εἰμὴ ὅπως ἀφηγηθῶσιν ἅπαν τὸ ἱστορικὸν πᾶσι τῆς ἠληθίοις συνεταίροις. « Γνωρίζετε ὁποῖόν τι συνέβη, » λέγουσι; πωλοῦσι τὰς Ὀθωμανικὰς ἐπαρχίας εἰς τοὺς χρι-» στιανούς. Πωλοῦσιν ἡμᾶς τοὺς ἰδίους πρὸς ἓν γρόσιον τὴν » κεφαλήν. Ἡμεῖς οἱ ἴδιοι εἴδομεν αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς τεθειμένον » τὸν χρυσὸν εἰς βαρέλλια, τὰ ὁποῖα θὰ κομίσωσιν εἰς τὸν » Σουλτάνον, τὸν μέγαν βεζύρην, τὸν Χάνην τῶν Ταρτάρων, » τοὺς οὐλεμάδες καὶ τὰ ριδζιάλια. Ἡμεῖς ἐνταῦθα τί πράτ-» τομεν; ἡμᾶς μᾶς περιπαίζουσιν.» Ἐπιβεβαιοῦσιν ἐνόρκως τὴν ἀλήθειαν τῆς ἀφηγήσεώς των. Οἱ δὲ μωροὶ ἀκροαταὶ ἀντὶ τοῦ διαμφισβητῆσαι τὸ πρᾶγμα ἀνακραυγάζουσι· « τοῦτο εἶναι ἀ-» λήθεια· περὶ αὐτοῦ δὰ ἴσα ἴσα μᾶς ἔλεγεν ὁ Δελλὶ Μουστα-» φᾶς, ὁ σημαιοφόρος Βαϊράμης ὁ ἀρχιμάγειρος μακροφρύδης » (καρᾶ-κάς)· εἶχον μαντεύσει περὶ τοῦ ἀποβησομένου τούτου.

Νὰ ἰδέτε ἰδοὺ ὅτι αἱ ὑποψίαι μου πραγματοποιοῦνται ἤδη. Πάρευτα τρομακτικαὶ φωναὶ ἐξεγείρονται πανταχόθεν, τὸ δὲ στρατόπεδον διατελεῖ ἐν φρικαλέᾳ συγχύσει. Μυριάδες εὐρραδῶν φιλοσόφων, Πλάτωνες καὶ Σωκράτεις, δὲν ἠδυνήθησαν ἵνα δώσωσιν ὅπως κατανοήσωσιν οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ οἱ ἐν παραφορᾷ διατελοῦντες. Φέροντες τοὺς σάκκους αὐτῶν ἐπ' ὤμων, καὶ τὰ πυροβόλα ἐπὶ πλατῶν, τρέπονται εἰς φυγὴν· οἱ ἀξιωματικοὶ ἀκολουθοῦσιν αὐτοὺς, οἱ δ' ἄπιστοι, ἐπωφελούμενοι τῆς περιστάσεως, βαίνουσιν εἰς τὰ πρόσω καὶ κυριεύουσι τοὺς παρ' αὐτῶν ἐγκαταλιμπανομένους τόπους.

Ἄλλοτε, οἱ Μουσουλμάνοι ἐγίνωσκον ἐπίσης ὅπως ἀπέναντι τῶν ἀπίστων μεταχειρίζωνται τὴν σκευωρίαν. Τὰ ἐπὶ τῇ βάσει φιλαληθείας στηριζόμενα χρονικὰ τοῦ ἱστορικοῦ Ναϊμᾶ παρέχουσιν ἡμῖν ἀξιομνημόνευτον παράδειγμα ἐν τῇ ὡραίᾳ ὑπερασπίσει τοῦ φρουρίου Κανίτσας, παρὰ τοῦ βεζύρου Τεριακῆ Χασὰν Πασσᾶ, ὃν Κύριος ὁ Θεὸς μακαρίσαι! Στρατὸς ἐκ Γερμανῶν καὶ Οὔγγρων, τοὺς ὁποίους μόλις ὑπέφερε τὸ ἔδαφος, ἐπολιόρκουν τὸ μέρος ἐκεῖνο ἐν καιρῷ χειμῶνος δριμυτάτου καὶ ἐπίεζον αὐτὸ στενότατα. Ὁ Χάσὰν Πασσᾶς, μετ' ἀσθενοῦς τινος φρουρᾶς, ὑποταγοῦς ὅμως, ἐστερημένος πολεμεφοδίων καὶ τροφίμων, ἐμφορούμενος ὑπὸ στράτηγικοῦ πνεύματος, ἐπενόησε τὰ μέσα πρὸς κατανίκησιν τοῦ ἐχθροῦ καὶ πρὸς καταλαφυραγώγησιν αὐτοῦ.

Εἴθε ὁ Ὕψιστος νὰ εὐδοκήσῃ ὅπως αὐξηθῶσιν ἐν μακροβιότητι ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα τοῦ σεπτοῦ σουλτάνου ἡμῶν, νὰ ἡ ἀρωγὸς διὰ τ' ἀφωαιωμένα του στρατεύματα, τὰ γενναῖα καὶ πολυάριθμα, καὶ ἀποδώσῃ ἐπὶ τέλους εἰς τὸ μουσουλμανικὸν ἔθνος τὴν ἑαυτοῦ ἀρχαίαν στρατιωτικὴν μουσουλμανικὴν ὑπεροχὴν ἐπὶ τῶν ἀπίστων λαῶν! Ἀμήν!

Οἱ Γενίτσαροι δὲν ἠγνόουν τὰ πλεονεκτήματα τῆς τακτικῆς καὶ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ συστήματος. Ἐνδομύχως ὑπῆρχον πεπεισμένοι περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς παραδοχῆς αὐτῶν ὅπως δυνηθῶσιν ἵνα προφυλαχθῶσιν ἀπὸ τῆς κατακτήσεως τῶν ὀθωμανικῶν

ἐπαρχιῶν. Κακός τις καὶ ἐσφαλμένος ὑπολογισμὸς συμφέροντος ἀντεπάλαιε πρὸς τὴν πεποίθησιν αὐτῶν, ἐνόμιζον καθ' ἑαυτοὺς ὅτι ὁ σχηματισμὸς ἑνὸς στρατοῦ τακτικοῦ ἤθελε συντελέσει ὅπως αὐτοὶ ἀπωλέσωσι τὴν ἑαυτῶν ἀντιμισθίαν ἧς ἀπελήμβανον ἄνευ τοῦ ὑπηρετῆσαι. Καὶ ἐντοσούτῳ τὸ Κράτος ἀπείχε δύο μόνον δακτύλους ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ ἀπωλείας, καὶ ἐντοσούτῳ οὐδέποτε ἐφρόντισαν περὶ τῆς ἐκ τούτου ἀπαλλαγῆς αὐτοῦ. Τὴν δὲ φήμην ταύτην ὅτι δῆθεν ἤθελον νὰ μεταβάλωσι τὴν Κωνσταντινούπολιν εἰς πόλιν ἀπίστων ἀπέδιδον εἰς τὴν κυβέρνησιν, ὡς καὶ τὸ ὅτι ἀπέτρεπον τοὺς Μουσουλμάνους ἀπὸ τῆς ἐκπληρώσεως ἀπὸ σπουδαιοτάτου θρησκευτικοῦ καθήκοντος καὶ ἀπὸ τῆς ἀποκτήσεως τῶν μέσων τοῦ ἐπιχειρῆσαι μετ' ἐπιτυχίας τὸν ἱερὸν πόλεμον.

Τοιαῦτα ὑπῆρχον τὰ ἐπίπλαστα προφασίσματα ἅπερ προέβαλλον ὅπως κρημνίσωσιν ἀπὸ τοῦ θρόνου τὸν σουλτάνον Σελίμ, ἐνῷ ἡ ἱερὰ σημαία τοῦ Προφήτου εὑρίσκετο μακρὰν τῆς πρωτευούσης ἀπέναντι τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως, πρὸς καταστροφὴν τῶν τακτικῶν στρατευμάτων αὐτοῦ, διὰ τὴν αἱματοχυσίαν ἑνὸς ὑπερτάτου ποντίφηκος τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, καὶ μετ' οὐ πολὺ πάραυτα, κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς βασιλείας τοῦ σουλτάνου Μαχμούτ, ὅπως καταθραύσωσι τὸ ἔργον τοῦ μονάρχου τούτου ὅστις εἶχε σχηματίσει τέως ἓν σῶμα πειθαρχουμένων σειμένιδων, καὶ ἀνατρέψωσι τὸ ὠφέλιμον τοῦτο δημιούργημα, ἀπὸ τοῦ ὁποίου τὸ μουσουλμανικὸν ἔθνος ἤθελε γευθεῖ σήμερον τοὺς εὐτυχεῖς καρποὺς.

Δύναταί τις νὰ διαλογισθῇ ἄνευ ἀποστροφῆς τοσαύτας ἀποτροπαίους πράξεις; Οἱ Γενίτσαροι, ὡς οἱ ἔνοχοι υἱοὶ τοῦ Ἰσραὴλ, δὲν ἦσαν ἄξιοι τοῦ διασκορπισμοῦ αὐτῶν; Ἐὰν ἡ ὕπαρξις κατασκόπων καὶ προδοτῶν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Ὀδζακίου των ἠδύνατο νὰ ἦ ἀμφίβολος, τοῦτο ἀπεδείχθη κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς τιμωρίας τῶν ταραξιῶν. Πολλοὶ εἶχον σταυρὸν ἐπὶ τοῦ ἑνὸς βραχίονος καὶ ἐπὶ τοῦ ἄλλου τὸ σημεῖον ἑνὸς λόχου. Ὁ εἷς ἐξ

αὐτῶν ὡμολόγησεν, ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μεγάλου βεζύρου, ὅτι ἀνῆκεν εἰς ἔθνος ἐχθρικὸν πρὸς τοὺς Μουσουλμάνους. Ἐγὼ ὁ ἴδιος ἤκουσα αὐτοῦ. Ἐν τῷ θυλακίῳ ἑνὸς ἀρχιμαγείρου εὗρον τὴν ἐφραγίδα αὐτοῦ φέρουσαν κεχαραγμένον τὸ χριστιανικὸν ὄνομα Μ ά ρ κ ο ς. Ἡ ἐφραγὶς αὕτη ἀπεστάλη πρὸς τὸν μουφτὴν καὶ τὴν εἶδον.

Ὁ μικρότερος ἀδελφός μου, Σουλεϊμὰν Ρασσίτ, μετὰ ταξείδιον ὅπερ ἐπιχείρησεν ὅπως ἐπισκεφθῇ τὴν ἱερὰν πόλιν τῆς Μέκκας, μοὶ διηγήθη τὸ ἀκόλουθον συμβάν, ἀφηγηθὲν αὐτῷ παρ' ἑνὸς εὐλαβοῦς προσκυνητοῦ, ἀνδρὸς ἁγίου καὶ φιλαλήθους.

Ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἀναρριπίσεως τοῦ πολεμικοῦ ζήλου καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ πνεύματος τῶν Μουσουλμάνων, ὁ σουλτάνος Μαχμοὺτ εἶχε ἐκτυπώσει καὶ διαδώσει εἰς τὰς ἐπαρχίας τοῦ Ὀθωμ. Κράτους τουρκικήν τινα μετάφρασιν τοῦ ἀραβικοῦ βιβλίου τοῦ διασήμου ἱμάμου Μοχαμὲτ, ἐπονομαζομένου Σ ε ἰ ρ Κ ε μ π ἰ ρ ὅπερ πραγματεύεται περὶ τοῦ ἱεροῦ πολέμου καὶ ἀναφέρει ὅλους τοὺς λόγους καὶ πράξεις τοῦ Προφήτου τὰς ἁρμοδίας ὅπως ἀναζωπυρώσωσι τὸν ζῆλον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Ἀντίτυπον δὲ τοῦ πολυτίμου τούτου συγγράμματος ἀπεστάλη καὶ εἰς τὴν πόλιν ἐν ᾗ διέμενεν ὁ εὐλαβὴς ἐκεῖνος προσκυνητὴς καὶ ἐπήνεγκεν εἰς τὰς καρδίας ὅλων τῶν ἀγαθῶν Μουσουλμάνων τὴν χαρὰν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν κυριάρχην. Οἱ κάτοικοι, οἱ κατατεταγμένοι εἰς τὸν στρατὸν τῶν Γενιτσάρων ἔλαβεν συγχρόνως ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐπιστολὰς γεγραμμένας παρὰ τῶν κυριωτέρων ὑποκινητῶν τοῦ Ὀδζακίου, διὰ τῶν ὁποίων ἔλεγον πρὸς αὐτούς· « Συνεταῖροι, φυλάχθητε καλῶς ἀπὸ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ ἀποστελλομένου ὑμῖν βιβλίου. Διότι τοῦτο ὑπάρχει βιβλίον περὶ στρατιωτικῆς διδασκαλίας. » Οἱ Μουσουλμάνοι δὲν ἐγεννήθησαν ὅπως σκοτώνωσι. »

Εἴθε ὁ Θεὸς νὰ διασχίζῃ τὰ φύλλα τῆς ζωῆς τῶν αὐτουργῶν τῶν ἀπαξίων τούτων ἐπιστολῶν !

Ἓν ἐκ τῶν ἐγκλημάτων τῶν μᾶλλον ἀποτροπαίων τῶν Γε-

νιτσάρων ὑπάρχει ὁ ὑπ' αὐτῶν διαπραχθεὶς φόνος τοῦ Σεΐδ Φειζαλλὰχ ἐφένδου, μουφτῆ τῆς Ἀδριανουπόλεως, τῷ ἔτει 1115. Εἶχον κλείσει αὐτὸν ἐν ὑπογείῳ τινί, ὅπου πλῆθος μανιωδῶν καθύβριζον αὐτὸν καὶ τὸν μεταχειρίζοντο βαρβαρικῷ τῷ τρόπῳ. Ὁ μάρτυς εἶπεν αὐτοῖς κλαίων· « Ἀγάδες, τί ἐ» ποίησα ὑμῖν; — Δὲν ἀπέστειλας, ἀπήντησαν αὐτῷ, εἰς δια» φόρους πόλεις καὶ εἰς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει στρατῶνας » ἡμῶν μουσουλμανικὰς κατηχήσεις; » Ὁ μουφτῆς παρεδέχθη τοῦτο. « Λοιπὸν, προσέθηκαν ἐκεῖνοι, τὸ ν' ἀποστέλλῃς πρὸς » ἡμᾶς κατηχήσεις, δὲν εἶναι τὸ ἴδιον ὡσαινεὶ νὰ μᾶς λέγῃς. » Δὲν γνωρίζετε τὰς ἀρχὰς τῆς ὑμετέρας θρησκείας, εἶσθε ἄ» πιστοι; » Ταῦτα λέγοντες, διπλασιάζουσι τὴν παραφοράν των, καὶ πάραυτα τὸν φονεύουσι διὰ ῥαβδισμῶν.

Τὸ Ὀδζιάκιον τῶν Γενιτσάρων συνέκειτο ἐξ 196 ὀρτάδων. Ὁ ἀριθμὸς οὗτος παρουσιάζεται ἀκριβῶς ἐκ τοῦ ποσοῦ τοῦ σχηματιζομένου ἐκ τῶν γραμμάτων ὑπὸ τῆς λέξεως Μ ε λ ' ο ὔ ν (α) (Κατηραμένος), προσθετομένων κατὰ τὴν ἀριθμητικήν των ἀξίαν. Ὁπόθεν συνεπέρανα μετ' ἄλλων ἐπίσης ποιησάντων τὴν ἰδίαν παρατήρησιν, ὅτι οἱ Γενίτσαροι εἶχον κατασταθῆ τὸ ἀντικείμενον τῆς κατάρας τοῦ Θεοῦ. Ὡς γνωστὸν, καθ' ὃν καιρὸν ἐλαφυραγώγουν τὸ μέγαρον τοῦ μεγάλου βεζύρου, ἐξέσχισαν διὰ τῶν ἐγχειριδίων των τὰ Κοράνια ἅτινα περιήρχοντο εἰς χεῖράς των. Ἰδοὺ ἄλλη ἀπόδειξις τῆς ἀσεβείας αὐτῶν.

Τὸ τέμενος τὸ ὀνομαζόμενον Ὀ ρ τ ᾶ - Δ ζ ι α μ ί, κείμενον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ στρατῶνος αὐτῶν, καὶ τὸ ὁποῖον εἶχον

(α)	Μὶμ	40.
	Λὰμ	30.
	Ἄϊν	70.
	Βὰβ	6.
	Νοὺν	50.
		196

καταστήσει ναὸν τῆς κακίας, εἶχε πλεῖστα Κοράνια, ἀρχαῖα ἀ-
φιερώματα εὐλαβῶν ἰδιωτῶν. Ἐπὶ φύλλου τινὸς ἑνὸς ἐκ τῶν
ἱερῶν τούτων βιβλίων, οἱ Γενίτσαροι εἶχον ζωγραφίσει σύμ-
πλεγμά τι ὅπλων, σημεῖον ἑνὸς τοῦ λόχου των, ἐν τῷ περι-
θωρίῳ τῆς περιόδου ταύτης ἣν ἀναγινώσκομεν ἐν τῷ κεφαλαίῳ
τῶν Ἀστερισμῶν (α). «Ἡ ἱστορία τῶν στρατῶν τῶν ἀγερώχων
» ἔφθασεν εἰς τὰς ἀκοὰς ὑμῶν; γνωρίζετε τὴν τύχην τοῦ Φα-
» ραὼ καὶ τοῦ Τεμοὺδ (β); Αἱ διηγήσεις αὗται ἐθεωρήθησαν
» ὡς μύθοι παρὰ τῶν ἀσεβῶν. Ὁ Θεὸς ὑπάρχει ὄπισθεν αὐτῶν
» ἡ ἐκδίκησίς του μέλλει νὰ τοὺς καταβάλῃ. Τοῦτο ἐστὶ τὸ
» ἔνδοξον Κοράνιον, τοῦ ὁποίου τὸ κείμενον ὑπάρχει κεχαραγ-
» μένον ἐπὶ τῶν αἰωνίων πινάκων.» Τὸ ἀντίτυπον ὅπερ ἔφερε
τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς ἱεροσύλου ὕβρεως αὐτῶν, κατὰ διαταγὴν
τῆς Α. Μεγαλειότητος, κατετέθη, ὡς περίεργον μνημεῖον, ἐν
τῇ αἰθούσῃ εἰς ἣν φυλάττεται ἡ χλαμὶς τοῦ Προφήτου.

Ἐχρειάζοντο τόμοι ὅπως ἀναφέρῃ τις τὸ δέκατον τῶν ἐγ-
κληματικῶν πράξεων διὰ τὰς ὁποίας ἡ θρησκεία, ὁ θρόνος καὶ
τὸ μουσουλμανικὸν ἔθνος μέμφονται τοὺς Γενιτσάρους. Ἀρκεῖ
μόνον ἐμοὶ ὡς ὑποδείξαντι μικρόν τινα ἀριθμόν. Κόπτω διὰ τοῦ
ψαλλιδίου τῆς τομῆς τὸ νῆμα τοῦ λόγου τούτου, καὶ πα-
ρετῶ τὸ κεφάλαιον τοῦτο. Δὲν δύναμαι δὲ νὰ περατώσω κάλ-
λιον αὐτὸ εἰμὴ ἀπευθύνων πρὸς τὸν ὕψιστον τὰς ἐνθέρμους εὐ-
χάς μου ὅπως βοηθῇ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ γενναιόφρονος σουλτά-
νου ἡμῶν καὶ χορηγῇ αὐτῷ κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως
νίκας παρομοίας πρὸς ἣν ἐκέρδισε κατὰ τῶν Γενιτσάρων.

(α) Σουρὰτ-οὐλ-μπουρούτζ. Κεφ. 85 τοῦ Κορανίου.

(β) Ἀρχηγὸς ἀραβικῆς φυλῆς καταστραφείσης παρὰ τοῦ Θεοῦ διότι ἐξύβρισε τὸν προφήτην Σαλήχ.

ΚΑΔΕΝΤΣΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

Τιμωρία τῶν ὑπολοίπων στασιαστῶν.

Ἐκτὸς τῶν ταραξιῶν τῶν φονευθέντων ἐν τῇ μάχῃ ἢ πεσόντων διὰ τῶν τραυμάτων τῆς δικαιοσύνης παρὰ τὸ τέμενος τοῦ Σουλτάν-Ἀχμέτ, μέγας ἀριθμὸς ἐξ αὐτῶν ἐφονεύθησαν εἰς διάφορα μέρη διὰ διαταγῶν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν στρατιωτικῶν Χουσεΐν Πασσᾶ, τοῦ Μωχαμὲτ-Ἰζὲτ-Πασσᾶ, τοῦ Μποστανδζῆ-μπασῆ (1) καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ πυροβολικοῦ. Πολλοὶ παρεδόθησαν ἐν τῷ ναυστάθμῳ εἰς τοὺς δυνχας τοῦ στραγγαλισμοῦ καὶ, μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἀφήρεσαν τὰς σκηνάς τας ἐστημένας ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ σεραγίου, καθ' ἑκάστην ἐνήργουν νέα παραδείγματα. Ὑπὲρ τοὺς χιλίους Γενιτσάρους ἐθυσιάσθησαν εἰς τὴν ἐκδίκησιν τοῦ νόμου. Εἶναι ἀνωφελὲς τὸ κηλιδῶσαι τὰς σελίδας τοῦ βιβλίου τούτου διὰ τῆς ἀπαριθμήσεως ὅλων τῶν ὑποδεεστέρων ἐνόχων. Θέλω δὲ ἀρκεσθῆ ὅπως προσθέτω εἰς τὰ ὀνόματα τῶν σημαντικωτέρων θυμάτων, τὰ ὁ-

(1) Ἀρχηγὸς τοῦ σώματος τῶν μποσταντζίδων ἢ κηπουρῶν. Οὗτος ἀξιωματικὸς ὑπῆρχε διοικητὴς τῶν ἀνακτόρων καὶ τῶν ἐξοχικῶν οἴκων τοῦ σουλτάνου· προσέτι ὑπῆρχε μέγας ἐπιστάτης, καὶ προΐσταται εἰς τὴν θανατικὴν ἐκτέλεσιν τῶν εἰς θάνατον καταδεδικασμένων ἀνωτέρων ὑπαλλήλων.

ποία ἀνέφερα ἤδη τὸ ὀνόματα ἄλλων τινῶνἐκ τῶν κυριωτέρων παρακινητῶν τῆς ἐπαναστάσεως, οἵτινες ἔλαβον μέρος εἰς στασιαστικήν τινα συνέλευσιν γενομένην εἰς τὸ Χάνιον τῶν πλίνθων (Τούγλα Χάν) μετὰ τὴν στρατολογίαν τῶν ἐσκενδζίδων· οἵτινες, πάντοτε, εἶχον ἀναπετάσσει τὰς σημαίας τῆς διχονοίας, καὶ, εἰς προηγουμένας στάσεις, ἐκαλύφθησαν ὑπὸ ἀθώου αἵματος.

Εἷς ὑποκριτὴς ὑποκινητὴς, ὀνομαζόμενος Χαμπίπ, ἐκυβέρνα κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ τὸ πνεῦμα τῶν στρατιωτῶν. Ἡ δυσώδης πνοὴ ἡ ἐξερχομένη ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἔσβυνε, κατὰ παροιμιώδη τινὰ ἔκφρασιν, τὴν λαμπάδα τοῦ ἡλίου· Πρό τινων ἐτῶν, εἶχεν ἀποσυρθῆ ἀπὸ τοῦ 31ου ὀρτᾶ, καὶ προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν ἱππικ μου τοῦ Σουλτάνου. Ἀλλ' ὁ ὠκεανὸς τῶν αὐτοκρατορικῶν ἐπιδαψιλεύσεων εἰς ὃν εἶχε βυθυσθῆ δὲν ἠδυνήθη ὅπως κατασβέσῃ τὸ πῦρ τοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἐμφωλεύοντος μίσους. Ὁ χαλινὸς τῶν εὐεργεσιῶν δὲν ἐκράτησε τὸν ἀφηνιάσαντα ἵππον ἐκ τῆς ἀχαρίστου αὐτοῦ ψυχῆς. Ἀπεδείχθη δ' ἐκ τῶν ὁμολογιῶν τῶν συνενόχων του ὅτι ὑπῆρχεν εἷς ἐκ τῶν μᾶλλον ἐνθέρμων συμβούλων τῆς τελευταίας ἐξηγέρσεως ὅτι τὴν νύκτα εἶχε μεταβῆ ὅπως εὕρῃ τοὺς ταραξίας συνελθόντας ἐν τῇ πελατίᾳ τοῦ Ἐτ-Μεϊδὰν, καὶ εἶχεν εἰπεῖ πρὸς αὐτοὺς » Συνεταῖροι, μὴ ἀποθαρρύνεσθε. Σήμερον ὑπάρχει ἡ στιγμὴ » πρὸς ἔγκαυσιν τῶν δαυλῶν τῆς ἑστίας τοῦ Χατζῆ-Μπεκτάς » Ἀναπτύξατε τὴν ἀγερωχίαν καὶ τὸ θάρρος. Δείξατε ὅτι » εἶσθε ἱκανοί.» Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς στρατολογίας τῶν ἐσκεντζίδων, πρὸς ἀπομάκρυνσιν αὐτοῦ, εἶχον παραχωρήσει αὐτῷ θέσιν τινα ἐπιστάτου τῶν σίτων εἰς ἐπαρχιακήν τινα πόλιν. Αὐτὸς δ' ἐτόλμησεν ἵνα παρουσιασθῆ εἰς τὸ μέγαρον τοῦ μεγάλου βεζύρου ἐνώπιον τοῦ Κιαχαγιᾶ-βέη, καὶ νὰ εἴπῃ αὐτῷ· « Αἱ πρόσοδοι τῆς ἐπιστασίας ταύτης οὐδόλως θέλουσι μοὶ » ἐξαρκέσῃ πρὸς διατήρησιν τοῦ βαθμοῦ μου· θέλω τὴν τῆς » Θεσσαλονίκης.» Βιαζόμενος ὅπως μεταβῆ εἰς τὸ προσδιορι-

οθὲν αὐτῷ μέρος, ἀπεποιήθη ἵνα ὑπακούσῃ προβάλλων διαφόρους προφάσεις, καὶ ἡ ἐπιμονή του ὅπως μείνῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπήνεγκαν τὴν ὑποψίαν περὶ τῶν προθέσεών του. Ἐπὶ τέλους ἀποδειχθεὶς ὡς συμμέτοχος ἐν τῇ συνωμοσίᾳ ἐκ καταθέσεων ἐπιβαρυνουσῶν αὐτὸν, ἐστάλη εἰς ἐξορίαν εἰς βόρειόν τινα ἐπαρχίαν. Εἷς ὅμως ἀπεσταλμένος τῆς κυβερνήσεως προέφθασεν αὐτὸν καθ' ὁδὸν πλησίον τοῦ ὄρους Μπαμπᾶ καὶ ἀπέκοψε τὴν κοφαλὴν αὐτοῦ. Κομισθεῖσα δ' αὕτη μετά τινας ἡμέρας εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐρρίφθη ἐνώπιον τῆς μεγάλης πύλης τοῦ σαραγίου.

Ὁ καφεποιὸς τοῦ μεγάλου βεζύρου, Ὀσμὰν ἀγᾶς διέτρεχε μεστωμένος, τὰς συνοικίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὅπως ἀνακαλύψῃ τὸ καταφύγιον τοῦ ὀπωροπώλου Μουσταφᾶ καὶ τοῦ Σαρχὸς (μεθύσου) Μουσταφᾶ, ἀρχηγῶν τῶν δύο συμμοριῶν αἵτινες εἶχον λαφυρογωγήσει τὰ μέγαρα τοῦ μεγάλου βεζύρου καὶ τοῦ Λετζὶπ-ἐφένδου. Μετ' ἀνωφελεῖς ἐρεύνας ἐν τῇ κατοικίᾳ τοῦ ὀπωροπόλου, ἔμαθε ὅτι ἡ γυνή του εἶχε μεταβῇ παρά τινι φίλῃ αὐτῆς, εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ὁποίας διευθύνθη ἀμεσως. Γυναῖκες δὲ ἐκ τῶν συνηθροισμένων ἐκεῖσε ἠθέλησαν νὰ ἀντισταθῶσιν εἰς τὰς ἐρεύνας αὐτοῦ. « τί σημαίνει, ἔλεγον ἐκεῖναι, ἡ παραβίασις αὕτη τῆς οἰκίας ; » Μεθ' ὅλας ὅμως τὰς φωνὰς αὐτῶν καὶ τὰς ὄρξεις, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ ἰμάμου καί τινων κατοίκων τῆς συνοικίας, ἐπεσκέφθη τὰ μᾶλλον ἀπόκρυφα μέρη τῆς οἰκίας. Ἔμελλε δὲ ν' ἀναχωρήσῃ ὁπότε ἐνόμισεν ὅτι ἤκουσε κίνημά τι ἐν κιβωτίῳ τινὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐκάθηντο πλεῖσται ἐκ τῶν γυναικῶν ἐκείνων. Ἤνοιξεν αὐτὸν καὶ εὗρεν ἐκεῖσε περιτετυλιγμένον τὸν ὀπωροπώλην, ἔχοντα τὴν κεφαλὴν καὶ τοὺς πόδας γυμνούς. Ἐπανέκλεισε τὸ κιβώτιον καὶ ἐκόμισεν αὐτὸ εἰς τὸν μέγαν βεζύρην, ὅστις ἀπέστειλε αὐτὸ πρὸς τὸν σουλτάνον. Ἐπὶ παρουσίᾳ τῆς Α. Μεγαλειότητος, ἐν τῷ δωματίῳ τοῦ ξυφηφόρου, ὁ Μπουστανδζῆ-μπασῆς ἀπέσυρε τὸν Μουσταφᾶν ἐκ τῆς στενῆς φυλακῆς αὐτοῦ, καὶ τῷ

εἶπεν· « Ἡ ἐπιείκεια τοῦ μεγαθύμου κυρίου ἡμῶν σᾶς εἶχε
» τέως συγχωρήσει πολλὰ σφάλματα· εἴχετε λάβει πολλὰς
» χάριτας. Ποῖον αἴτιον σᾶς παρεκίνησεν εἰς τὴν ἰδέαν ταύτην
» ἐπανάστασιν; » Ὁ δύστηνος ἠθέλησε ν' ἀρνηθῇ τὸ μέρος
ὅπερ εἶχε λάβει, καὶ ὑπεντεθύρυσεν ἀπάντησίν τινα συγχεχυμέ-
νην. « Αἱ ἀποκαλύψεις τῶν συναιτέρων σου, ἐξηκολούθησεν ὁ
» Μποσταντζῆ-μπασῆς, ἀπέδειξαν ὅτι κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς
» ἐπαναστάσεως, σὺ ὁ ἴδιος ἀπέστειλας ἀθλίους ὅπως κηρύ-
» ξωσιν ἐν ταῖς ὁδοῖς ἵνα λάβωσι τὰς γυναῖκας τῶν ὁπαδῶν
» τῆς κυβερνήσεως, ἵνα πωλήσωσι τὰς θυγατέρας καὶ τὰς νέ-
» ας θεραπαινίδας ἀντὶ δέκα γροσίων, καὶ τὰ ἐνδύματα ἀντὶ
» πέντε. Δύνασαι νὰ διαψεύσῃς τοῦτο; » Ὁ Μουσταφᾶς ὡμο-
λόγησεν ὅτι εἶχε μεταχειρισθῇ τὸ μέσον τοῦτο ὅπως συγχύσῃ
τὸν κόσμον. Τότε ὁ σουλτάνος ηὐχαρίστησε τὸν θεὸν διότι ἐ-
ναυάγησαν τ' ἀποτρόπαια ταῦτα σχέδια, καὶ προσέθηκεν·
» Εὐλογημένον εἶη τὸ ὄνομα τοῦ Παντοδυνάμου ὅστις συνέ-
» σφιγξεν ἐν στενῷ κιβωτίῳ τὸν ἄνθρωπον τοῦτον τοῦ ὁποίου
» ἡ θρασύτης ὑπάρχει βάσανος ἐν τῷ εὐρεῖ περιβόλῳ τῆς Κων-
» σταντινουπόλεως! » Κατόπιν ὁ ὀπωροπώλης ἀπήχθη εἰς τὴν
φυλακὴν τοῦ Μποσταντζῆ μπασῆ. Ὅπου ἦλθε πάραυτα πρὸς
συνοδίαν αὐτοῦ ὁ Μπεκρῆ-Μουσταφάς. Μετά τινας δ' ἡμέρας
ἀμφοτέρων αἱ κεφαλαὶ ἀπεκόπησαν, τοῦ μὲν ἐνώπιον τοῦ ἐρ-
γαστηρίου του εἰς Κάδιρζα-λιμάν, τοῦ δὲ ἀπέναντι τοῦ χα-
νίου τοῦ Χασὰν-πασσᾶ.

Κακοῦργοί τινες καὶ τοι ἀλλότριοι εἰς τὴν τελευταίαν στά-
σιν, ὑπέστησαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὴν τιμωρίαν τὴν
ὀφειλομένην εἰς τὰ παρελθόντα ἐγκλήματά των. Μεταξὺ δ' αὐ-
τῶν παρετηρήθη εἰς κυνηγός, ὀνομαζόμενος Ὁμὲρ, εἷς ἐκ τῶν
φονέων τοῦ Ῥεΐκ ἐφένδου, ἀρχαίου ὑπουργοῦ τῶν ἐσωτερικῶν·
Ὁ ἄνθρωπος κατῴκει εἰς Χρυσόπολιν. Ὁ μουχουρδάρης (σφρα-
γιδοφύλαξ) τοῦ μεγάλου βεζύρου ἀνεζήτει αὐτόν. Ἀπήντησε
τὸν Ναζὶφ-Ἀγᾶν, ἱπποκόμον τῆς Α. Μεγαλειότητος, ὅστις εἶχε

συζευχθῆ μετὰ τῆς χήρας τοῦ δολοφονηθέντος ὑπουργοῦ, καὶ ἠνώτησεν αὐτὸν περὶ τῆς κατοικίας τοῦ Ὀμέρ. Ὁ ἱπποκόμος ἔδειξεν αὐτὴν αὐτῷ, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ ὅτι ὁ κυνηγὸς εἶχεν ἄλλοτε ἐμβάψει τὰς ἑαυτοῦ χεῖρας ἐν τῷ αἵματι τοῦ Ῥεφὶκ-Ἐφένδου· Ὁ ἔνοχος συνελήφθη καὶ ἀπηγχονίσθη. Οὕτως ἡ Πρόνοια ἐξετέλεσε τὸν νόμον τοῦ ἀντιποίνου, συγχωρήσασα ὅπως ἡ τιμωρία τοῦ δολοφόνου γείνῃ τὸ ἀποτέλεσμα ἀριδήλου μαθήματος διδομένου παρὰ τοῦ συζύγου ἐκείνης, ἥτις ἦν ἡ πλησιεστέρα συγγενὴς τοῦ ἀποβιώσαντος.

———

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'.

Ἐκπληκτικαὶ ἐνδείξεις τῶν Θείων βουλῶν.

Θαυμαστοί τινες διάφοροι προοιωνοὶ εἶχον ἀναγγέλει τὴν τύχην ἥτις ἀνέμενε τοὺς ταραξίας. Μετὰ τὴν μάχην, ἕκαστος διηγεῖτο τὰς προαισθήσεις. τὰ ὄνειρα, τὰς οὐρανίας ἐμπνεύσεις αἵτινες προεμήνυον αὐτῷ τὴν νίκην τοῦ Σουλτάνου. Δὲν δύναμαι νὰ ἐπαναλάβω ἐνταῦθα ὅλα τὰ τοιούτου εἴδους διηγήματα ὅσα ἤκουσα. Θέλω δ' ἀρκεσθῆ ὅπως κοσμήσω τὰς σελίδας τοῦ βιβλίου μου διὰ δειγμάτων τινῶν τῶν αἰσίων τούτων τεκμηρίων τῆς Θείας προστασίας.

Κατὰ τὴν πρώτην γνωστοποίησιν τῆς ἐπαναστάσεως, μυστική τις φωνὴ, ἐξεγείρουσα τὸ θάρρος ὅλων τῶν ἀγαθῶν Μουσουλμάνων, εἶπεν αὐτοῖς ὅτι ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς σημαίας τοῦ Προφήτου, ἤθελον θριαμβεύσει κατὰ τῶν στασιαστῶν. Κατόπιν προοιωνίσαντο αἴσια ἐκ τῆς νωχελείας μεθ' ἧς οἱ Γενίτσαροι ἀντέστησαν εἰς τὴν διάβασιν ἀόπλων πολιτῶν, οἵτινες ἔσπευδον ὅπως ταχθῶσι περὶ τὴν ἱερὰν σημαίαν. Ἐζήτουν δι' ὕβρεων καὶ ἀπειλῶν ὅπως τοῖς ἀποτρέψωσι τὴν ὁδόν· ἀλλὰ κωλυόμενοι ὑπὸ τῆς χειρὸς τοῦ Θεοῦ, δὲν ἐτόλμησαν σχεδὸν εἰς κανὲν μέρος ἵνα μεταχειρισθῶσι τὰ ἑαυτῶν ὅπλα. Ἐφόνευσαν δὲ μόνον τινὰς ἀνθρώπους εἰς τὰ πέριξ τοῦ τεμένους τοῦ Σουλτὰν-Βαγιαζίτ, καὶ προσέβαλον διὰ πολλῶν τραυμάτων ἐγχειριδίων τὸν καθηγητὴν Σεϊδῆ-Ἐφένδην, κραυγάζοντες· « Ἰδοὺ εἷς ἐξ ἐκείνων οἵτινες ἔδωκαν φετβάδες ὑπὲρ τῶν « γυμνασμάτων. » Ἀλλ' ὁ ἔνθερμος οὗτος διδάκτωρ, τὸν ὁποῖον εἶχον καταλείψει ὡς ἀποθανόντα ἐκτάδην, ἐπέζησεν εἰς τὰ τραύματα αὐτοῦ καὶ ἐθεραπεύθη μετ' ὀλίγον καιρόν.

Εἷς εὐλαβὴς γέρων, ὀνομαζόμενος Ὀσμὰν-Ἐρένδης, μουεζίνης τοῦ τεμένους τῆς ἀποθήκης τοῦ πυροβολικοῦ πρὸ δύο ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως, εἶδε κατ' ὄναρ ὅτι ἡ Κωνσταντινούπολις ἦν πλήρης ἀκανθῶν καὶ θάμνων. Ἐπιφορτι-

σθεὶς ὅπως παραμερίσῃ αὐτὰ, τὰ ἔῤῥιπτε πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ καθίστα τὰς ὁδοὺς οὕτως καθαρὰς ὅσον καὶ ἡ καρδία ἑνὸς ἁγίου. Κατόπιν ἀφοῦ ἐξύπνησε, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰσέτι βεβαρυμένους ἔχων ἐκ τοῦ ὕπνου, τῷ ἐφάνη ὅτι ἡτοίμαζεν εἰς μεγάλους λέβητας πρόγευμα ἐξ ἀσιουρὲ (σίτου βραστοῦ), καὶ ὅτι προσέφερεν αὐτὸ πρὸς τὸν λαόν. Ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου, μετέβη ὅπως εὕρῃ τὸν ἀρχηγὸν τῶν στρατιωτῶν τῶν φορτηγῶν ἁμαξῶν, Χασὰν-Ἀγᾶν, ὅστις ἦτο ἐκ τῶν φίλων του, καὶ τῷ διηγήθη τὸ ὄνειρόν του καὶ τὴν ὀπτασίαν, τῶν ὁποίων τῷ ἔδωκε τὴν ἀκόλουθον ἐξήγησιν· Τὸ ὄνομά μου Ὀσμὰν, καὶ τὸ « σάρωμα τῆς πόλεως γενόμενον διὰ τῶν χειρῶν μου σημαίνει « ὅτι ὁ περιφανὴς ἀπόγονος τοῦ Ὀσμὰν, ὁ σουλτάνος κύριος « ἡμῶν, θέλει ἐκκαθαρίσει τὴν αὐτοκρατορίαν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν « κατασπαραττόντων αὐτὴν ἐσωτερικῶν ἐχθρῶν. Ὁ ἀσιουρὲ « ἐστὶ τὸ πρόγευμα ὅπερ ὁ Νῶε παρεσκεύασε διὰ τὴν οἰκο- « γένειαν του μετὰ τῶν διαφόρων εἰδῶν δημητριακῶν καρ- » πῶν ἃς εἶχον ἐν τῇ κιβωτῷ ὁπότε αὕτη ἐστάθη ἐπὶ » τοῦ ὄρους. Τὸ εὐλογημένον τοῦτο πρόγευμα δηλοῖ ὅτι τὸ » σκάφος τοῦ Κράτους προσεγγίζει εἰς λιμένα σωτηρίας, καὶ » ὅτι ἡ μεγάλη μουσουλμανικὴ οἰκογένεια τοῦ λοιποῦ μέλλει » ν' ἀπολαύσῃ ἀνάπαυλιν καὶ ἡσυχίαν. » Ὅταν ἐξεῤῥάγη ἡ ἐ- πανάστασις, ὁ Χασὰν-ἀγᾶς μετέβη εἰς τὸ περίπτερον τὸ πλη- σίον τῆς ὄχθης τοῦ ὕδατος, καὶ ἀνέφερε τοὺς λόγους τοῦ γέρον- τος εἰς τὸν μέγαν βεζύρην, οἵτινες τῷ ἐφάνησαν αἴσιοι οἰωνοὶ Βραδύτερον περιστοιχούμενος ὑπὸ ὑπαλλήλων συγκεκροτισμένων εἰς τὸ τέμενος τοῦ σουλτὰν-Ἀχμὲτ ὁ μέγας βεζύρης εἶπε πρὸς αὐτοὺς, δεικνύων τὸν Χασὰν-ἀγᾶν· « Ἰδοὺ ὁ πρῶτος ὅστις » μοὶ ἀνέπνευσε τὴν ἐλπίδα τῆς ἐπιτυχίας, ὅστις ἔφερε τὴν » λαμπάδα ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σκότους τῶν ἀνησυχιῶν ἐξ ὧν » περιετυλίσσετο ἡ καρδία μου »

Πολλοὶ στασιασταὶ, πρὶν ὑποστῶσιν τὴν ποινήν των, ἐποιή- σαντο τὴν ἀκόλουθον ἐκπληκτικὴν ἀποκάλυψιν· « Κατὰ τὴν

» νύκτα, εἶπεν, καθ' ἣν παρεσκευάζομεν ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ
» Ἐτ-Μεϊδὰν τὴν ἔκρηξιν τοῦ κινήματος, ἄνθρωπός τις φο-
» ρῶν πολιτικὴν ἐνδυμασίαν ἐνεφανίσθη ἡμῖν αἴφνης καὶ μᾶς
» εἶπεν· « Ἄθλιοι τί πράττετε; ὑμεῖς ἀνάπτετε ἐναντίον
» σας τὴν ὀργὴν τοῦ ἐκδικητοῦ Θεοῦ· ἀπέχετε ἀπὸ τῆς συνω-
» μοσίας ταύτης, ἢ δὲν θέλετε βραδύνει ἵνα μεταμεληθῆτε
» πικρῶς· ὁλόκληρον τὸ σῶμα ἡμῶν θέλει καταστραφῆ, ὁ κορ-
» μὸς καὶ οἱ κλάδοι τοῦ δένδρου θέλουσι θραυσθῆ.» Τρὶς ἐ-
» πανέλαβεν ἡμῖν τοὺς λόγους τούτους, καὶ τρὶς περιεφρονήσα-
» μεν αὐτόν. Καθ' ἣν στιγμὴν ἐβαδίζομεν πρὸς τὸν στρατῶ-
» να τῶν ἐφιππιοποιῶν, ὁ αὐτὸς ἐμπεπνευσμένος ἄνθρωπος ἐ-
» νεφανίσθη ἡμῖν αὖθις, καὶ ἀπηύθυνε νέας ἀπειλὰς τρομερω-
» τέρας τῶν πρώτων. Παροργισθέντες, ὡρμήσαμεν κατ' αὐτοῦ
» ὅπως τὸν φονεύσωμεν. Ἀλλ' ἐγένετο ἄφαντος.»

Ἕτερον σομβὰν οὐχ ἧττον ἐκπληκτικὸν ὑπάρχει τὸ ὅτι οἱ κυριώτεροι ὑποκινηταὶ τῶν Γενιτσάρων, ἀφοῦ ἐσχημάτισαν τὸ περὶ ἐπαναστάσεως σχέδιόν των, ἀπέστειλαν εἰς Ἀδριανούπολιν ἕνα ἐκ τῶν ἐμπεπιστευμένων αὐτοῖς, ἐπιφορτισμένον ὅπως ἐξεγείρῃ τοὺς Γενιτσάρους τῆς πόλεως ἐκείνης. Ὁ ἀπεσταλμένος ταχυδρομεῖ καὶ φθάνει εἰς Ἀδριανούπολιν. Καθ' ἣν στιγμὴν ἀνοίγει τὸ κυττίον τοῦ ῥιπαροῦ στόματός του ὅπως μεταδώσῃ εἰς τοὺς συναιτέρους του τὸ φαρμακερὸν δηλητήριον τῶν λόγων του, ἡ γλῶσσα αὐτοῦ προσβάλλεται ὑπὸ αἰφνηδίας παραλυσίας· μένει ἐκστατικὸς, καὶ δὲν δύναται, ὡς ἄλογος βοῦς νὰ μεταδώσῃ ἢ ἀσημάντους ἤχους. Εἰς μάτην μεταχειρίζονται θεραπευτικὰ μέσα πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς φωνῆς του· ἡ γλῶσσα αὐτοῦ ἐστὶ δεδεμένη, τὸ ἐπικίνδυνον μήνυμα τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε κομιστὴς μένει κεκλεισμένον ἐντὸς αὐτοῦ, μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἔφθασεν εἰς Ἀδριανούπολιν ἡ εἴδησις τῆς καταστροφῆς τῶν στασιαστῶν. Ἀναλαμβάνει τότε τὴν χρῆσιν τοῦ λόγου, καὶ ἐξομολογεῖται ὁ ἴδιος, ἐπικαλούμενος τὴν συγγνώμην τῶν ἀρχόντων τὴν φύσιν τῆς ἀποστολῆς ἣν εἶχεν ἀναδεχθῆ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣΤ'.

Ἀποστολὴ δοθεῖσα παρὰ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν Μαχμοὺτ ἵνα κατασταθῇ ἀνακουνιστής.

—

Ἐκ παραδόσεως ἔχομεν τὸν λόγον τοῦτον τοῦ Προφήτου » Ὁ Θεὸς ἐν τῇ ἐνάρξει ἑκάστου αἰῶνος θέλει ἀποστέλει πρὸ τὸν Μουσουλμανικὸν λαὸν ἄνθρωπόν τινα τοῦ ὁποίου ἡ ἀ» ποστολὴ ἔσεται ἡ ἀναγέννησις τῆς πίστεως» δηλ· κατα τοὺς μᾶλλον σοφοὺς ἑρμηνευτὰς, ἡ καθίδρυσις τῆς διακρισεως μεταξς τῶν ὀρθοδόξων διδασκαλιῶν καὶ τῶν αἱρετικῶν δογμάτων, ἡ ἀκμὴ τῶν μὲν, καὶ ἡ καταστροφὴ τῶν δὲ καὶ τῶν πρεσβευόντων αὐτὰ· ἡ ἐν ταῖς καρδίαις ἀναζωπύρωσις τῆς μαραινομένης εὐσεβείας, καὶ τὸ βάλλειν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τοὺς θεράποντας αὐτοῦ εἰς δοκιμασίας, τίθησι τὴν θεραπείαν παρὰ τὴν ἀσθένειαν. Ἑκάστοτε, λέγει προσέτι ὁ Προφήτης, ὁπόταν ἐ» γερθῇ αἵρεσίς τις, ἡ Πρόνοια θέλει ἀναστήσει ἅγιόν τινα ὅ» πως δι' αὐτοῦ θριαμβεύσῃ ἡ ἀλήθεια » Ἡ ἀγαθοεργία θέλει εἶσθαι ἀνάλογος πρὸς τὴν προηγηθεῖσαν αὐτῆς συμφοράν. Οὕτω κατὰ τὸν τελευταῖον τῶν αἰώνων, ὁπότε ὁ ἀντίχριστος Δεδζιὰλ θέλει ἐμφανισθῇ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ πειραθῇ ὅπως ἐν αὐτῇ βασιλεύσῃ ἡ ἀπάτη, ὁ ἀληθινὸς Χριστὸς, Ἰησοῦς (Ἰσᾶ), ὁ υἱὸς τῆς Μαρίας, θέλει ἐπανέλθει ἐπὶ τῆς γῆς, θέλει νικήσει τὴν ἀσέβειαν, καὶ θέλει τάξει τὸν κόσμον ὅλον ὑπὸ τοὺς νόμους οὓς ἔφερεν ὁ Μωάμεθ εἰς τοὺς ἀνθρώπους.

Ὁ Ἀβδουλλάχ, υἱὸς τοῦ Ἀμροῦ, συνελέξατο ἐκ τοῦ στόματος τοῦ Μωάμεθ τοὺς λόγους τούτους. «Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ κόσμου, ἕκαστος αἰὼν ἄρχεται ἔκ τινος καταστροφῆς.» Ἡ παρατήρησις αὕτη ἐγένετο παρὰ πλείστων πολυμαθῶν ἀνδρῶν, καὶ ἐβεβαιώθη πληρέστατα διὰ τῆς ἱστορικῆς μαρτυρίας. Αἱ πληγαὶ αἵτινες ἐπῆλθον περιοδικῶς, ἐν τῷ μεσοδιαστήματι ἑκατὸν ἐτῶν, ὅπως καταθλίψωσι τοὺς Μωαμεθανούς· κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Σεῖχ-Σουγουτῆ, εἰσὶν ἡ τυραννία τοῦ Χαδζιάτζ· αἱ φιλονεικίαι περὶ τῆς δημιουργητῆς ἢ ἀδημιουργήτου φύσεως τοῦ Κορανίου· οἱ Καρμάται· ὁ σκληρὸς τρελλὸς ὅστις ἐβασίλευσεν ἐν Αἰγύπτῳ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Χακὶμ-Μπιαμρελλάχ, ἡ εἰσέλασις τῆς Συρίας καὶ τῆς πόλεως Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τῶν Φράγκων. Ὁ Δζεγκὶζ-Χὰν· ὁ Ταμερλάνος· αἱ ἀποτυχίαι ἃς ὑπέστησαν οἱ Βενετοί. Ἡ ἀπαρίθμησις αὕτη φθάνει μέχρι τοῦ ἔτους 900 ἀπὸ τῆς Ἐγίρας.

Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰ πρόσωπα τὰ γενικῶς ἀνεγνωρισμένα ὡς ἐκπληρώσαντα τὴν εὐεργετικὴν ἀποστολὴν τῶν ἀναπαυστῶν, ἐν τῇ ἐνάρξει ἑκάστου αἰῶνος, οὗτοι εἰσί, ὁ πρῶτος, Ὁμὰρ· δεύτερος, ὁ Μαμοὺν· τρίτος, ὁ Μεκταδὲρ-Μπιλλάχ· τέταρτος, ὁ Καδὲρ Μπιλλάχ· πέμπτος, ὁ Μοσταζχὲρ-Μπιλλάχ· ἕκτος [illegible], ἕβδομος, ὁ Σουλτὰν Ὀσμὰν· ὄγδοος, ὁ Σουλτὰν Μεχμὲτ· ἔνατος, ὁ Σουλτὰν Σουλεϊμάν.

Τὰ σημεῖα τ' ἀναγγέλλοντα τὴν ἄνωθεν ἀποστολὴν ταύτην εὑρίσκοντας ἀριδήλως συνηνωμένα ἐν τῷ προσώπου τοῦ Σουλτὰν Μαχμούτ. Γεννηθεὶς τῷ 1199 (1784—1785) τῇ 8|20 Ἰουλίου τοῦ 1785, ἀνέβη ἐπὶ τοῦ θρόνου κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος τούτου, τῷ 1223 (1808—1809 τῇ 16|28 Ἰουλίου 1808). Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀναβάσεώς του, ἐπικράτουν ταραχαὶ ἐν ταῖς Ὀθωμανικαῖς ἐπαρχίαις τῆς τε Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας· ἡ φρόνησις αὐτοῦ καὶ ἡ εὐστάθεια κατηύνασαν αὐτάς. Οἱ αἱρετικοὶ Βεκταβῖται, ἐφάμιλλοι τῶν Καρματῶν, τῶν ὁποίων ἐπρέσβευον τ' ἀξιώματα, οἵτινες ἔκλειον

εἰς τοὺς εὐλαβεῖς προσκυνητάς τὴν ὁδὸν τοῦ Χεδζιάζ, ἠττήθησαν ὑπὸ τῶν πολεμιστῶν τῶν μαχομένων ὑπὸ τὰς σημαίας αὐτοῦ. Ἐπὶ τέλους οἱ Γενίτσαροι, οἱ ἐχθροὶ οὗτοι τοῦ Κράτους, οἱ καταπιεσταὶ οὗτοι τοῦ ἔθνους κατεστράφησαν διὰ τῆς ἰσχυρᾶς αὐτοῦ θελήσεως. Ὁ ποιητὴς Ἰζζὲτ-Μολλᾶς εἶπε περὶ τούτου· τὸ σουλτάνος Ἀβδούλ-Χαμὶτ ἐκλήθη ἅγιος, ὡς καταστείλας τοὺς Λεβέντας. Ὁποίου τίτλου ἐστὶν ἄξιος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ κατατροπώσας τὸ πολὺ μᾶλλον ἐπικίνδυνον σῶμα τῶν Γενιτσάρων; Αἱ βάσεις τῶν δογμάτων τοῦ Ἰσλαμισμοῦ ὑπεσκάπτοντο καθ' ἑκάστην ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς ἀσεβείας καὶ τῆς στάσεως τῶν ἀτιθάσσων τούτων ἀνθρώπων. Ταῦτα ὑπεστηρίχθησαν ὑπὸ τοῦ Σουλτὰν Μαχμούτ. Ἀπήλλαξε τὰς ὁδοὺς τῆς θρησκείας ἀπὸ τῶν λίθων τῶν προσκομμάτων ὅτινα παρεκώλυον αὐτάς. Κατέδειξεν ὅτι ὁ οὐρανὸς εἶχεν ἐκλέξει αὐτὸν ὅπως ἀνακαινίσῃ τὸ ἔθνος, καὶ ὅπως ἀναζωπυρήσῃ τὴν πίστιν ἐγγὺς οὖσαν ἵν' ἀποσβεσθῇ.

Οἱ παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ χριστιανοὶ πρέσβεις καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἐδικαίωσαν τοῦτο. Ἔκπληκτοι ἐκ τῆς ταχείας νίκης ἣν εἶχε κερδίσει, ἀνεφώνησαν· «Ποῖον πνεῦμα καὶ ὁποία αὐστη» ρότης ἠδυνήθησαν ὅπως ἐπιτύχωσι τοσοῦτον ἀπροσδόκητον » ἀποτέλεσμα;» καὶ ἔσπευσαν ὅπως ἀπευθύνωσι πρὸς τὴν κυβέρνησιν τὰ ἑαυτῶν συγχαριτήρια. Ἐθαύμαζον τὸν Κζάρον Πέτρον ὡς καταστρέψαντα τὸν ἐπιφοβον στρατὸν τῶν στρελιτσῶν, οἵτινες παρεκώλυον τοὺς περὶ βελτιώσεως σκοποὺς αὐτοῦ. Ὡμολόγησαν ὅτι ὁ σουλτὰν Μαχμοὺτ ἔδει νὰ ταχθῇ ὑπεράνω τοῦ ἡγεμόνος ἐκείνου. Ἡ γνώμη αὕτη ἐξεφράσθη ὑπὸ τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐφημερίδων. Ἡ δόξα τοῦ Μαχμοὺτ δὲν εἶχεν ἀνάγκην τοῦ δείγματος τούτου· ἀλλ' ἐθεώρησα καθῆκον ἵνα ὑπομνήσω αὐτὸ ἐνταῦθα, ὅπως καταδείξω ὅτι ἡ ἀξία ἑνὸς μεγάλου ἀνδρὸς ὑπάρχει σεβαστὴ καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς ἐχθροῖς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'.

Οἱ ταραξίαι ἀποδιώκονται ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀμοιβαὶ πρὸς τοὺς οὐλεμάδες καὶ σπουδαστὰς, τὸν λαὸν καὶ τοὺς στρατιώτας.

—

Οἱ μεμυημένοι ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, γνωρίζουσιν ὅτι οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι, ὁ στρατὸς, οἱ βιομήχανοι καὶ οἱ γεωργοὶ ὑπάρχουσι τὰ τέσσαρα στοιχεῖα τὰ συγκροτοῦντα τὸ κοινωνικὸν σῶμα, τοῦ ὁποίου ἡ ψυχὴ παραμένει ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ μονάρχου. Ἐὰν τὸ ἓν ἐκ τῶν στοιχείων τούτων ἀποκτᾷ ἀνάπτυξίν τινα πολὺ μεγάλην, ὑπερτερεῖ τῶν λοιπῶν, καὶ ἀποῤῥοφᾷ ἓν μέρος τῶν καθηκόντων αὐτῶν· ἡ κοινωνία ὑποφέρει καὶ ἀσθενεῖ. Ἡ μέριμνα τῆς ἐν τῇ ἀκεραιότητι τηρήσεως τοῦ φυσικοῦ τούτου διοργανισμοῦ, καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ προσκολλᾷν τὸν γεωργικὸν λαὸν εἰς τὸ ἔδαφος τὸ ὁποῖον ὀφείλει ἵνα καλλιεργήσῃ, παρέχουσα αὐτῷ τὴν γαλήνην τὴν ἀναγκαίαν ὅπως ἀσχοληθῇ εἰς τὰ ἐπωφελῆ ἔργα του, πάντοτε ἀπησχόλει τὸν διαλογισμὸν τῶν ὀθωμανῶν ἡγεμόνων. Ἀλλὰ, ἀπό τινος χρόνου, διάφορα προσκόμματα, πρὸ πάντων δὲ ἡ ἰσχὺς καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν Γενιτσάρων, τῶν ὁποίων ἡ ὀλεθρία ἐπιῤῥοὴ ἐπεβάρυνεν ἐφ' ὅλων των μερῶν τῆς αὐτοκρατορίας, ἐκώλυον τὰς προσπαθείας τῆς κυβερνητικῆς μηχανῆς, καὶ οὐδ' αὐτὴν τὴν ἐλπίδα ἐπέτρεπον τοῦ δυνηθῆναι ὅπως ἀποκατασταθῇ ἡ τακτικὴ ἐνέργεια αὐτῆς. Ἐνῷ τὸ σύνολον τῶν κατοίκων τῆς Κωνσταντινουπόλεως καθ' ἑκάστην ἐλάμβανεν ὑπέρ-

βαλλούσας αὐξήσεις, τὰ πέριξ ἐξεκενοῦντο. Πληθὺς ἀνθρώπων, τῶν ὁποίων ἡ γῆ ἀπήτει τοὺς βραχίονας, μετηνάστευον ἀπὸ τῶν χωρίων των· οἱ μὲν ἐκ πνεύματος ἀνησυχίας· καὶ ὑπεροχῆς, οἱ δὲ ἐξ ἀνάγκης συνεστωρεύοντο ἐν τῇ πρωτευούσῃ, προϋξένουν ἐν αὐτῇ τὴν σύγχυσιν καὶ τὴν ἀταξίαν, ἔζων ἐξ ἁρπαγῶν, καὶ οἱ τίμιοι ἄνθρωποι δὲν εὑρίσκοντο πλέον ἐν ἀσφαλείᾳ εἰς Κωνσταντινούπολιν εἰμὴ ἐν ἐνὶ δάσει λῃστῶν.

Ἡ συνέλευσις λίαν πολυαρίθμου λαοῦ ἐν μιᾷ πρωτευούσῃ ἔχει σπουδαῖα ἄτοπα, ὡς οὖσα ἀφορμὴ δεινεκοῦς διαταράξεως, καὶ ὑπερτιμήσεως τῶν καταναλισκομένων. Ἡ δυσκολία τῆς ἐξασφαλίσεως τῶν παντὸς εἴδους προμηθειῶν, τῶν ἀναγκαίων εἰς τοσαύτας χιλιάδας ἀτόμων, ἀντικείμενον ὅπερ ὀφείλει ἵνα ἐφελκύῃ πρὸ πάντων τὴν προσοχὴν τῶν κυβερνώντων, ἔφερε τοὺς ὑπουργοὺς εἰς καθημερινοὺς περισπασμούς, τῶν ὁποίων ἡ ἀπασχόλησις ἠνάγκαζεν αὐτοὺς ὅπως παραμελῶσι τὰς ὑποθέσεις περὶ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς.

Πρὸς ἀποφυγὴν τῶν συσσωρεύσεων τούτων τῶν λίαν πολυαρίθμων, ἀρχαῖοί τινες μονάρχαι εἶχον ἐκλέξει διὰ διαμονὴν των μικρὰς πόλεις. Ἄλλοι δὲ, οἵτινες διέτριβον εἰς πόλεις πρώτης τάξεως, ἐλάμβανον τὴν προφύλαξιν ὅπως ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀφαιρῶσι τὸ πλεονάζον τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἀπομακρύνωσιν ἀνωφελῆ στόματα. Ἰδίως ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ μέτρον τοῦτο μετεχειρίζοντο τέως κατὰ ἀρκούντως συνεχῆ μεσολαβήματα. Ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν οἱ Γενίτσαροι οὐδόλως ἐπέτρεψαν τῇ κυβερνήσει ὅπως λαμβάνῃ τὸ μέτρον τοῦτο. Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἡ πτῶσις τῆς ἰσχύος αὐτῶν ἐγκαταλίμπανε τὸν σουλτάνον ἐλεύθερον ὅπως μεριμνᾷ ὑπὲρ τῆς ἡσυχίας καὶ τῆς εὐημερίας τῶν ὑπηκόων του ἐκκαθαίρων τὴν πρωτεύουσαν ἀπὸ τοῦ σκυλολογίου ὅπερ μέχρι τοῦδε εἶχεν εὑρεῖ ὑποστήριξιν παρὰ τῷ ὀδζακίῳ. Οἱ σύμβουλοι τοῦ θρόνου προέτειναν ὅπως ἡ ἐκκαθάρισις αὕτη γείνῃ ὅσον τάχιον, καὶ ἡ Α. Μεγαλειότης ἔδωκε τὴν περὶ τούτου ῥητὴν διαταγήν.

Κατ' αὐτὴν τὴν ἰδίαν ἡμέραν καθ' ἣν ἡ σημαία τοῦ Προφήτου ἐστάθη ἐνώπιον τῆς Πύλης τῆς Εὐδαιμονίας, ἀξιωματικοὶ ἐπεφορτίσθησαν ὅπως ἐνεργήσωσιν ἐρεύνας, καὶ συνέλεξαν εἰς τὸ χάνιον τοῦ Κοτζιᾶ-Πασσᾶ περὶ τοὺς διακοσίους ἐχθροφόρους καὶ μισθωτοὺς εἰς τοὺς ὁποίους τῇ ἐπαύριον ἐπεδόθησαν τὰ διαβατήρια, τῇ 12 Ζιλκαδὲ 16(18 Ἰουνίου 1826, παρ' ἐμοῦ καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν ὑπονομοποιῶν. Πάραυτα ἐπεβιβάσαμεν αὐτοὺς εἰς μαγόνας, ἐν τῇ Πύλῃ τοῦ Κήπου (Μπαγτσὲ-Καπουσοῦ), καὶ μετηνέχθησαν εἰς Χρυσόπολιν, τὰς ἀκολούθους ἡμέρας, μέγας ἀριθμὸς ἀνθρώπων ἄνευ ἐπαγγέλματος συνελέχθησαν εἰς ὅλας τὰς συνοικίας τῆς πόλεως καὶ ἀπήχθησαν εἰς Γιαλῖ-Κιόσκ. Ἐκεῖσε ἔλαβον διαβατήρια καὶ προμηθείας, καὶ διηύθυναν ἐπὶ πλοίων πρὸς τὴν Νικομήδειαν τοὺς ἀνήκοντας εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς Ἀνατολῆς καὶ πρὸς τὴν Καλλίπολιν τοὺς γεννηθέντας εἰς Εὐρωπαϊκὰς ἐπαρχίας. Αἱ ἐξαγωγαὶ αὗται ἐξηκολούθησαν μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἡ σημαία τοῦ Μωάμεθ ἐπανεκομίσθη εἰς τὸ σύνηθες μέρος ἔνθα φυλάσσεται. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνθρώπων τῶν ἐπικινδύνων διὰ τὴν δημοσίαν ἡσυχίαν οἵτινες ἀπεστάλησαν τοιουτοτρόπως εἰς τὰς ἑαυτῶν πατρίδας ἀνέβη ὑπὲρ τὰς εἴκοσι χιλιάδας. Διὰ τῆς ἐκδιώξεως αὐτῶν, ὁ κῆπος τῆς πρωτευούσης εὑρέθη ἀπηλλαγμένος ἀπὸ ὀχληρῶν φυτῶν ἅτινα κατέπνιγον τὰ καλὰ, καὶ ῥωμαλέοι βραχίονες ἀπεδόθησαν εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀγρῶν.

Ὁ σουλτάνος, τοῦ ὁποίου ἡ γενναιοφροσύνη ὑπάρχει πάντοτε ταχίστη ὅπως δράττηται τῆς περιστάσεως ἵνα πλουτίζῃ διὰ τῶν εὐεργεσιῶν του τοὺς ταπεινοτάτους θεράποντάς του, δὲν ἐβράδυνεν ὅπως χορηγήσῃ πρὸς τοὺς οὐλεμάδες καὶ σουδαστὰς τὸ ἀντίτιμον τοῦ ζήλου αὐτῶν. Εἶχον δώσει τὸ παράδειγμα εἰς τὸν λαόν. Ἡ φωνὴ αὐτῶν εἶχε καλέσει ὑφ' ὅπλα τοὺς Μουσουλμάνους εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ θρόνου, καὶ αὐτοὶ πρῶτοι εἶχον δράμει ὑπὸ τὴν σημαίαν. Ὑπὲρ τὰς τρεῖς χιλιά-

δας σπουδαστῶν εἶχον λάβει μέρος εἰς τὴν νίκην. Ἡ Α. Μεγαλειότης διεβίβασε πρὸς τὸν μουφτὴν 75 χιλ. γροσσίων ὅπως διανεμηθῶσι πρὸς αὐτούς. Οἱ διδάσκαλοι αὐτῶν εἶτινες εἶχον παρευρεθῆ εἰς τὰ γυμνάσια ἅπερ εἶχον ἀρχίσει ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ Ἐτ-Μεϊδὰν καὶ ἐζήτησαν ὅπως ἐμπνεύσωσι τοῖς στρατιώταις τὸν περὶ αὐτῶν πόθον διὰ τῶν λόγων των, οἱ Σεΐχαι οἵτινες, καθ' ὅλας τὰς συνελεύσεις, εἶχον αἰτήσει παρὰ τοῦ Θεοῦ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν σχεδίων τοῦ σουλτάνου, οἱ γραφεῖς τῶν δικαστηρίων οἵτινες ἐχρησίμευσαν διὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν διαβατηρίων, οἱ κήρυκες καὶ οἱ κλητῆρες αἵτινες εἶχον κομίσει τὰς διαταγὰς τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὰς συνοικίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἱ πολῖται οἵτινες εἶχον τραυματισθῆ ἐν τῇ μάχῃ, οἱ στρατιῶται τῶν σωμάτων τῶν βομβαρδιστῶν, τῶν ὑπονομοποιῶν, τῶν πυροβολιστῶν οἵτινες κατέδειξαν τὴν ἀφοσίωσιν αὐτῶν ὑπὲρ τῆς μοναρχίας, πάντες ἔλαβον τεκμήρια τῆς δαψιλείας τοῦ ἡγεμόνος.

Τὰ στρατεύματα τῶν γιαμάκιδων, τὰ ἐπιφορτισμένα τὴν φρούρησιν τῶν φρουρίων τοῦ Βοσπόρου, ἅτινα ἄλλοτε ἦσαν ἡ κυρία ἀφορμὴ τῆς καταστροφῆς ἐν ᾗ ὁ Σουλτάνος Σελὶμ ἀπώλεσε τὴν ζωὴν, ἐν τῇ τελευταίᾳ ἐπαναστάσει τῶν Γενιτσάρων οὐδόλως συμμετέσχον. Τῇ ἀληθείᾳ ἡ στάσις τοσοῦτον ταχέως κατεστάλη ὥστε δὲν ἠδυνήθη νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὑπόνοια μομφῆς διὰ τὴν πίστιν αὐτῶν. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μάχης, εἶχον παρουσιασθῆ εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Μοχαμὲτ Ἰζζὲτ-Πασσᾶ, κείμενον εἰς Βεϊκόζ, καὶ διετράνωσαν τὰς ἀγαθὰς διαθέσεις των. Ὁ σουλτάνος ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τὴν ἐκδήλωσιν ταύτην καὶ ἐχορήγησεν αὐτοῖς δαψιλείας.

Ἀλλ' ἡ φρόνησις ἐπέβαλλεν ὅπως μηδόλως λησμονηθῆ τὸ ἀξίωμα τοῦτο· «Ὅπότε ὁ ὑμέτερος ἐχθρὸς διατελεῖ ἐν ἡσυχίᾳ, μὴ ἐξαπατᾶσθε ἐκ τῆς κατ' ἐπιφάνειαν γαλήνης ταύτης. Τὸ μῖσος ὅπερ τρέφει εἰς τὸ βάθος τῆς καρδίας του θέλει ἐκραγῆ ἐν τῇ πρώτῃ εὐνοϊκῇ περιστάσει.» Ἡ δυσπιστία ἣν ἔδει φυσικῶς

νὰ ἐμπνεύσῃ τὸ παρελθὸν σφάλμα τῶν γιαμάκιδων, συννοωμένη μετὰ τῆς ἁρμοδιότητός του ἀναθῆναι τὰ φρούρια εἰς τὰς χεῖρας τῶν στρατιωτῶν τοῦ Μωάμεθ, ἐγένετο παραίτιος τῆς διαλύσεως τῶν στρατευμάτων τούτων. Ἐκεῖνοι δ' ἐκ τῶν γιαμάκιδων οἵτινες ἠθέλησαν ἵνα καταταχθῶσιν εἰς τὸν νέον στρατὸν, ἐγένοντο παραδεκτοὶ ἐν αὐτῷ. Οἱ δὲ λοιποὶ ἐπεβιβάσθησαν καὶ ἀπεστάλησαν εἰς τὴν πατρίδα των Λαζίαν.

———

ΑΧΤΣΙΠΑΣΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'.

Ὁ σουλτάνος παρατηρεῖ γυμναζόμενα τὰ νέα στρατεύματα. Μεταβαίνει πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Σερασκέρου Χουσεὶν-Πασσᾶ εἰς τὸ Ἀρχιστρατηγεῖον· ἐκτελοῦσιν ἐνώπιον αὐτοῦ γυμνάσια διὰ πυρός.

Ὁ διοργανισμὸς τῶν στρατιωτῶν τοῦ Μωάμεθ ἐπεδιώκετο μετὰ δραστηριότητος· εἰς ἔλαττον μιᾶς ἑβδομάδος, μετὰ τὴν ἦτταν τῶν Γενιτσάρων, ἓν σύνταγμα ὑπῆρχε πλῆρες. Ὁ σουλτάνος ἠθέλησεν ὅπως ἴδῃ. Ὁ ἡγεμὼν οὗτος, μετὰ τὴν αἰσίαν ἀνάβασίν του εἰς τὸν θρόνον οὐδενὸς ἐφείσθη ὅπως ἀναζωπυρήσῃ τὸν πολεμικὸν ζῆλον ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν Μουσουλμάνων, ηὐδόκησεν ἵνα ἐμφανισθῇ εἰς τοὺς γενναίους αὐτοῦ θεράποντας ὅπως ὑπεκκαύσῃ τὸν ζῆλον αὐτῶν διὰ τῆς παρουσίας του. Ἄνευ ἐπιδείξεώς τινος, τὴν κεφαλὴν περιτετυλιγμένην ἔχων δι' ἁπλοῦ καχεμιρίου λευκοῦ, ἐπέβη ἐπὶ ἵππου καὶ μετέβη, διὰ τῶν ἐσωτερικῶν κήπων τοῦ ἀνακτόρου, εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν οἰκονομικῶν. Ἐκεῖ, ἔχων παραπλεύρως τὸν μέγαν βεζύρην, εἶδε τοὺς νέους στρατιώτας, τεταγμένους κατὰ γραμμὴν καλῶς ἐσχηματισμένην ἐν τῇ πρώτῃ αὐλῇ τοῦ σεραγίου, ἐκτελοῦντας τὰ διάφορα γυμνάσια καὶ διοικουμένους ὑπὸ τῶν ἀξιωματικῶν, μετ' ἀκριβείας καὶ ταλάντης· αἵτινες κατέθελξαν αὐτὸν καὶ διήγειραν τὸν θαυμασμὸν ἁπάντων τῶν θεατῶν. Χιλιάδες ἐπιφωνήσεις Ζήτω ὁ Σουλτάνος! ὑψώθησαν συγχρόνως καὶ ἔφθασαν μέχρι τῶν ὤτων τῶν οὐρανίων λεγεώνων.

Κατόπιν ὁ βεζύρης ἔλαβε τὴν ἄδειαν τῆς Α. Μεγαλειότητος καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν σκηνήν του. Ὅλοι οἱ οὐλεμάδες, οἱ μουφτίδες, οἱ πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ ὑπάλληλοι οἵτινες ἦσαν ἐσκηνωμένοι ἐν τῇ αὐλῇ ἐτάχθησαν κατὰ γραμμήν. Ὁ

σουλτάνος ἐξῆλθεν ἔφιππος ἐκ τοῦ ὑπουργείου τῶν οἰκονομικῶν, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ ἐπιθεωρητοῦ καὶ τοῦ Νεδζιπ-ἐφένδου, κρατούντων ἀμφοτέρων θυμιατήρια, ἐν οἷς ἐκαίοντο ἀρώματα· διέρχεται διὰ μέσου ὅλων τούτων τῶν ἀξιωματικῶν, χαιρετῶν δεξιά τε καὶ ἀριστερᾷ δι' εὐμενοῦς καὶ πλήρους ἀγαθότητος ἤθους. Εἰσῆλθε διὰ τῆς Διαμέσου Πύλης (Ὀρτά-Καποῦ) εἰς τὸ ἐσωτερικὸν μέρος τοῦ ἀνακτόρου του.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ, τὰ στρατεύματα ἐγυμνάζοντο εἰσέτι ἐπί τινα καιρὸν ἐνώπιον τοῦ μεγάλου βεζύρου, καὶ ἐπανέκαμψαν πεζῇ εἰς τὸ Ἀρχιστρατηγεῖον.

Πρὸ τῆς βασιλείας τοῦ σουλτὰν Μαχμούτ, ἡ κυβέρνησις οὐδόλως εἶχε κατάστημα διὰ τὴν διαμονὴν τῶν μουφτίδων. Οἱ ἀνώτεροι ὑπάλληλοι τοῦ δικαστικοῦ κλάδου οἵτινες προήγοντο εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦτο, ἦταν ἠναγκασμένοι, ὁπότε ἡ οἰκία αὐτῶν ἔκειτο εἰς συνοικίαν τινὰ ἀπέχουσαν ἀπὸ τοῦ κέντρου, ὅπως ἐνοικιάσωσι τοιαύτην, ἰδίαις δαπάναις, εὐρύχωρον, πλησίον τῶν ὑπουργείων. Ἡ πολυδάπανος αὕτη ὑποχρέωσις διὰ τοὺς οὐλεμᾶδες, τὸ σεβαστὸν τοῦτο σῶμα τὸ ὁποῖον ἀφιερεῖ τὸν καιρὸν αὐτοῦ ὅπως δέηται ὑπὲρ τῆς εὐημερίας τοῦ Κράτους, δὲν ἠδύνατο νὰ μὴ ἐφελκύσῃ τὴν προσοχὴν ἑνὸς ἡγεμόνος τοῦ ὁποίου ἡ εὐσέβεια καὶ τὸ μεγάθυμον ὑπάρχουσιν οἱ διακριτικοὶ χαρακτῆρες. Ὁ σουλτάνος ἠθέλησεν ἵνα χορηγήσῃ εἰς τὸν μουφτὴν ἀνάλογον κατοικίαν. Ὥρισεν ὅθεν αὐτῷ τὸ εὐρὺ μέγαρον τοῦ ἀρχαίου ἀγᾶ τῶν Γενιτσάρων, κείμενον πλησίον τοῦ τεμένους Σουλεϊμανιέ, καὶ διεκόσμησεν αὐτὸ διὰ πολυτελοῦς διακόσμου. Οἱ τόποι οὗτοι τοὺς ὁποίους πρότερον κατεῖχον οἱ λόγιοι τῶν ἐργατῶν οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸ Ὀδζιάκιον, ἄνθρωποι φιλοπάραχοι καὶ φανεροὶ λῃσταί, ἐγένοντο οὕτως ἡ ἕδρα τῆς δικαιοσύνης καὶ τοῦ νόμου. Δὲν ὑπῆρχεν ἧττον κατεπείγον ὅπως εὐρεθῇ διὰ τὸν Σερασκέρην Χουσεὶν-Πασσᾶν, ἐπιφορτισμένον τὸν διοργανισμὸν τῶν νέων στρατευμάτων, κατοικία ἁρμόζουσα τοῦ βαθμοῦ αὐτοῦ καὶ θέσις ἀνάλογος. Ἡ Α-

Μεγαλειότης ἔστρεψε τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸ Ἀρχαῖον Σεράγιόν. Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο, ἀρξάμενον δύω ἔτη μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν, εἶχεν ἤδη χρησιμεύσει ὡς στρατὼν ἐπὶ τοῦ σουλτὰν Σουλεϊμάν. Οἱ μονάρχης οὗτος εἶχε τοποθετήσει ἐν αὐτῷ τοὺς ἑαυτοῦ ἀκολούθους, οἵτινες ἠσχολοῦντο εἰς διαφόρους στρατιωτικὰς ἀσκήσεις. Κατόπιν τὸ Ἀρχαῖον Σεράγιον κατέστη κατοικία τῶν γυναικῶν, τῶν εὐνούχων καὶ ἀξιωματικῶν τινων τῶν προκατόχων τῶν βασιλευόντων σουλτάνων. Ἔσπευσαν ὅμως νὰ μεταφέρωσι πάντας τοὺς ἐν αὐτῷ κατοικοῦντας εἰς τὸ Νέον Σεράγιον, καὶ ὁ Χουσεὶν-Πασσὰς ἐγκατεστάθη προσωρινῶς εἰς ἓν δωμάτιον βλέπον πρὸς τὴν πλατείαν. Ὅπως δὲ δυνηθῶσιν ἵν' ἀφιερώσωσι τὰ ἀρχαῖα κτίρια διὰ τοὺς στρατιώτας καὶ μεγεθύνωσι τὰ μέρη εἰς τὰ ὁποῖα ἔμελλον ν' ἀσκηθῶσιν εἰς τὰ γυμνάσια, ἐδόθησαν διαταγαὶ πρὸς τὸν ἀρχιτέκτονα τῆς αὐλῆς, Ἀβδὲλ-Χαλὶμ-Ἐφένδην, ὅπως ἀνεγείρῃ διὰ τὸν στρατηγὸν καὶ τὸ ἐπιτελεῖόν του, μεγάλα καὶ ὡραῖα δωμάτια, καὶ ἕνα πύργον πρὸς παρατήρησιν τῶν πυρκαϊῶν. Σήμερον αἱ οἰκοδομαὶ αὗται ἐπερατώθησαν.

Μετ' ὀλίγον, ἔθεντο τὰ θεμέλια τριῶν στρατώνων, ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Δαβοὺτ-Πασσᾶ, εἰς Σελιμιὲ, καὶ εἰς τὸ μέρος τὸ ὀνομαζόμενον ὑποστατικὸν τοῦ Ῥαμὶς-Πασσᾶ, πλησίον τοῦ πρώαστείου τοῦ Ἐγιούπ.

Ὁ σουλτάνος ἀνήγγειλε πάραυτα τὴν πρόθεσιν τοῦ νὰ τιμήσῃ τὸν σερασκέρην διὰ τῆς ἐπισκέψεώς του εἰς τὸ Ἀρχαῖον Σεράγιον. Τὴν Πέμπτην, 23 Ζιλκαδὲ (17(29 Ἰουνίου), τρία συντάγματα στρατιωτῶν τοῦ Μωάμεθ, τὰ ὁποῖα εἶχον σχηματισθῇ τότε, μετέβησαν ὀρθρου βαθέος εἰς τὸ ἀνάκτορον τῆς Α. Μεγαλειότητος, ὁδηγούμενοι ὑπὸ τῶν οἰκείων συνταγματαρχῶν, Ὀσμὰν-Ἀγᾶ, Λαβοὺτ-Ἀγᾶ καὶ Ἰβραχὶμ-Ἀγᾶ. Κατ' ἀρχὰς ἐξετέλεσαν γυμνάσιον διὰ πυρὸς ἐνώπιον τοῦ σουλτάνου ἐν τοῖς ἰδιαιτέροις κήποις· μετὰ ταῦτα ὁ σουλτάνος ἐπέβη

ἐπὶ πολεμικοῦ ἴππου αἰγυπτιακῆς καταγωγῆς, οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς αὐλῆς ἐμιμήθησαν τὸ παράδειγμά του, καὶ ἡ συνοδία ἐξεπέμφθη περιστοιχουμένη ὑπὸ τακτικῶν στρατευμάτων. Ὁ μέγας βεζύρης προηγεῖτο. Ἡ Α. Μεγαλειότης, μεταξὺ δύο τάξεων στρατιωτῶν ὡπλισμένων διὰ λογχοφόρων τουφεκίων, διηυθύνθη πρὸς τὴν ὁδὸν Διβὰν, διερχόμενος διὰ μέσου πλήθους λαοῦ εὐτυχοῦς ἐπὶ τῇ ὄψει αὐτοῦ. Οὕτω δὲ ἔφθασεν εἰς τὸ Ἀρχαῖον Σεράγιον ὅπου ἀνέμενον αὐτὸν ὁ μέγας βεζύρης, ὁ σερασκέρης καὶ ὁ Ἰζζὲτ-Πασσᾶς, μετὰ τῶν ἄλλων ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν. Οἱ στρατιῶται ἐτάχθησαν ὡς ἐν μάχῃ ἐπὶ τῆς πλατείας καὶ ἐπανήρξαντο τῶν διὰ πυρὸς ἀσκήσεων, εἰς τὰς ὁποίας ἔλαβον μέρος καὶ οἱ πυροβολισταί. Τὰ μαθήματα τὰ ὁποῖα εἶχον ἀποκτήσει τὰ νέα στρατεύματα ἐγένοντο παραίτια γενικῆς ἐκπλήξεως. Ἐποιήσαντο δὲ τὰς μεγάλας ταύτας προόδους ἀπὸ τῆς 11 τοῦ μηνὸς τούτου, δηλ. ἐν τῷ διαστήματι δώδεκα ἡμερῶν.

Περατωθέντος τοῦ μικροῦ τούτου πολέμου, ὁ μέγας βεζύρης, ὁ σερασκέρης Χουσεὶν Πασσᾶς, ὁ ἀρχιναύαρχος Μοχαμὲτ Ἰζζὲτ-Πασσᾶς καὶ ὁ ἐπιθεωρητὴς Σαῖπ-Ἐφένδης, εἰσῆλθον εἰς τὸ δωμάτιον ὅπου ὁ σουλτάνος εἶχε τοποθετηθῆ, καὶ προσεκύνησαν αὐτὸν προσφέροντες τὰ ἑαυτῶν σεβάσματά των. Ἡ Α. Μεγαλειότης προσήνεγκε πρὸς τὸν σερασκέρην καὶ τὸν ναύαρχον πλούσια ἐγχειρίδια· πρὸς δὲ τὸν Σαῖπ-Ἐφένδην, χρυσῆν ταμπακοθήκην ἐσμιλτωμένην. Ὀλίγον χρόνον πρότερον, εἶχε προσφέρει πρὸς τὸν μουφτῆν στιλπνὸν δακτύλιον ἀδαμαντοκόλλητον, καὶ πρὸς τὸν μέγαν βεζύρην, σημαντικὸν ποσὸν χρηματικὸν μεθ' ἑνὸς χανδζερίου (μαχαιριδίου) κεκολλημένου διὰ πολυτίμων λίθων.

Περὶ τὴν 4ην ὥραν μ. μ. ὁ σουλτάνος καὶ ἡ πομπώδης συνοδία αὐτοῦ ἐπανέκαμψαν εἰς τὸ Νέον Σεράγιον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ιθ'.

Κατάργησις τῶν Μπεκτασίδων δερβισῶν.

—

Ὁ Σεΐδ-Μογαμέτ, γνωστότερος σήμερον ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ Χαδζῆ-Μπεκτάς, ὑπῆρχεν εὐλαβής τις καὶ σεβάσμιος ἀνὴρ ἐκ τοῦ τάγματος τῶν Ναχσεβενδί, ζῶν ἐπὶ τοῦ σουλτὰν Ὀρχάν. Μετὰ τὸν θάνατόν του, τυχοδιῶκται, περιτρίμματα ἀγορῶν, φέροντες τὸ ὄνομα Μπεκτασί, παρέστησαν ὅτι ἦσαν μαθηταὶ ἐκείνου. Ἡ ἐκ τῆς ἀξιώσεως ταύτης ἀπάτη ὑπεδείχθη ἀπὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου ἐν τῷ βιβλίῳ τῷ καλουμένῳ Χαναΐκ, ὑπὸ τοῦ Τάς-Κιοπρῦ-Ζαδέ, καὶ εἰς τὸ Κάνχελ-Ἀκμπάρ, ἐν ᾧ ἀναγινώσκεται ἡ περίοδος αὕτη: «Ἡ αἵρεσις τῶν δερβισσῶν, ἡ ἀποδίδουσα τὴν ἐαυτῆς θεμελίωσιν εἰς τὸν Χαδζῆ-Μπεκτάς, ἥτις οὐδόλως τηρεῖ τὰ παραγγέλματα τῆς προσευχῆς καὶ τῆς ἀπολούσεως, καὶ δείκνυται ἀλλοτρία εἰς τὰς μᾶλλον κατωτέρας φροντίδας τῆς καθαριότητος, ὑπάρχει καταγωγῆς ὅλως μεταγενεστέρας. Αἱ τελεταὶ αὐτῶν καὶ τ' ἀξιώματα κατ' οὐδὲν ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ τοῦ ἐνδόξου ἁγίου τοῦ ὁποίου αὕτη λέγει ὅτι ὑπάρχει δημιούργημα.»

Ο ἀκάθαρτοι οὗτοι δερβίσσαι, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τοῦ καταστρέψαι τὸ οἰκοδόμημα τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ἠλλοίουν τὸ κείμενον τοῦ Κορανίου, καὶ ἐποίουν ὑπὲρ τοῦ Αλῆ, χιλίας παραλόγους ἐρμηνείας ἐκφράσεων ἃς οὐδόλως ἐνόουν. Μικρόν τι βιβλίον εὑρεθὲν ἐν τῷ θυλακίῳ ἑνὸς μεταξὺ αὐτῶν μετατγόν-

τος τῆς τιμωρίας τῶν ταραξιῶν, παρέσχε τὴν προαναγερθεῖσαν ἀπόδειξιν. Καθ' ὅλας τὰς μουσουλμανικὰς ἐπαρχίας, ἐπροσπάθουν ὅπως ἐξαπατήσωσι τὸ χυδαϊκὸν πνεῦμα τοῦ λαοῦ, καὶ ὑπὸ τὴν πρόφασιν ὅτι αἱ λέξεις «Μπαμπᾶ» καὶ «ἀμπδάλ» ἐσημαινον ἀποκλειστικῶς τοὺς μπεκτασίδες, ἥρπαζαν τὰ κομβολόγια καὶ τὰ ἐπιτάφια λειψανα ὅλων τῶν θερθισσῶν τῶν ἀνηκόντων εἰς τὰ τάγματα τῶν «Νακισβενδί», τῶν «Καδερί», κλπ.

Ἐν Αἰγύπτῳ, παρ. χάριν, ὑπάρχει, οὐ μακρὰν τοῦ Καΐρου, εἰς «Κὰρσ-ἐλ-Ἀΐφὺ». μονή τις χειμένη ἐπὶ τῆς ὄχθης τοῦ Νείλου, θεμελιωθεῖσα ὑπὸ τοῦ διασήμου ἑρμηνευτοῦ Βοχαρῆ, τοῦ μαλλὰ Ἀϊνύ, περὶ τοῦ ὁποίου πάντες γνωρίζουσιν ὅτι ἦν εἷς ἐκ τῶν σοφωτέρων ἱερολόγων «Νακισβενδί» τοῦ ὀγδόου αἰῶνος. Οἱ Μπεκτασίδες εἶχαν λάβει αὐτὴν ὑπὸ τὴν ἑαυτῶν κατοχήν, λέγοντες: «Ὁ Ἀϊνὺ Μπαμπᾶς ὑπῆρχεν ἐκ τῶν ἡμε-τέρων.» Ἐπίσης ἐν Προύσσῃ ὠκειοποιήθησαν τὸ παρεκκλήσιον τοῦ ἁγίου «Νακισβενδί» τοῦ ὀνομαζομένου Ῥαμαζὰν-Μπαμπᾶ.

Ἐν τοῖς ἑαυτῶν μοναστηρίοις (τεκιὲ), ἀληθινοῖς οἰνοπωλείοις, ἡ συνήθης ἐνασχόλησις αὐτῶν κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ Ῥαμαζανίου ἦτο νὰ τρώγωσι καὶ νὰ πίνωσιν οἶνον. Ἀντὶ νὰ ἐκτελῶσι τὰς προσευχὰς τὰς διαγραφομένας παρὰ τῆς θρησκείας, παρεδίδοντο εἰς παντὸς εἴδους ὀργίων. Ἐν ταῖς συνελεύσεσιν εἰς τὰς ὁποίας συνείθιζον νὰ συνέρχωνται κατά τινας νύκτας τοῦ μηνὸς μουχαββέμ, ὀνομαζομένας «νύκτας τοῦ πένθους», διήρχοντο τὸν καιρὸν ψάλλοντες ἀνοσίας ποιήσεις πρὸς ἐξύμνησιν τῆς μέθης, καὶ ἵνα δοξάζωσι τοὺς ἐπαίνους τοῦ Ἀλὴ ἐναντίον τοῦ Ἀμπουβέκρ. Διὰ παντὸς τρόπου ἐξεδήλουν τὴν ἑαυτῶν ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν αἵρεσιν τῶν Περσῶν· καὶ ἡ Ἱστορία καταδείκνυσιν ὁποίας προσπαθείας κατέβαλον ἄλλοτε πρὸς διάδοσιν αὐτῆς ἐν τῇ Ἀνατολῇ.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ σουλτὰν Σουλεϊμὰν, ἀπατεῶν τις

ὀνομαζόμενος Καλενδὲρ, ὅστις ἔλεγεν ἑαυτὸν υἱὸν τοῦ Χαδζῆ-Μπεκτὰς, συνήνωσε περὶ ἑαυτὸν ὑπὲρ τὰς 30,000 αἱρεσιωτῶν καὶ ἀνεπέτασε τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως κατὰ τοῦ ἡγεμόνος τῶν ἀληθῶν πιστῶν. Ὁ στρατηγὸς Ἰβραχὶμ Πασσᾶς, ἀποσταλεὶς μετὰ σημαντικοῦ στρατοῦ πρὸς καταστολὴν αὐτῶν, τὸν ἐφόνευσε καὶ κατετρόπωσε τοὺς ὀπαδούς του· ἀλλ' ὁ ψευδομαθητὴς τοῦ Μπεκτὰς, πρὶν ἐκπνεύσῃ, εἶχεν ἀφαιρέσει τὴν ζωὴν μεγάλου ἀριθμοῦ μουσουλμάνων «Σουνί».

Ἐν ἁπάσαις ταῖς ἐπαρχίαις, οἱ μπεκτασίδες ὑπεξήρουν νέους καὶ νεάνιδας, ὅπως κλείνωσιν αὐτὰ ἐν τοῖς ἀτίμοις μοναστηρίοις αὐτῶν. Ἰδοὺ δὲ γεγονός τι ἀφηγηθέν μοι παρ' ἑνὸς κατοίκου τῆς Νικαίας· «Ὑποθέσεις τινὲς, εἶπε, μὲ προσεκάλεσαν εἰς Προῦσσαν. Μετέβην ἐκεῖσε μετὰ τῆς συζύγου μου, » τῆς θυγατρός μου καὶ τοῦ υἱοῦ μου, ἀμφοτέρων εἰς μικρὰν » ἡλικίαν. Ἡ θυγάτηρ μου ἐξῆλθεν ἐπὶ μίαν στιγμὴν ἀπὸ » τῆς θύρας τοῦ ξενοδοχείου εἰς τὸ ὁποῖον εἴχομεν καταλύσει, » καὶ ἐγένετο ἄφαντος. Ἐπὶ πολλοὺς μῆνας ἀνεζήτουν αὐ- » τὴν ματαίως ἔντε τῇ πόλει καὶ τοῖς πέριξ. Ἀνεχώρησα » ἐπὶ τέλους πλήρης ἀπελπισίας. Εἶχον παρέλθει δύω ἢ τρία » ἔτη, ὅτε εἷς ταξειδιώτης δερβίσσης ἦλθε ζητῶν παρ' ἐμοῦ » φιλοξενίαν. Ἰδὼν τὸν υἱόν μου, ἀνεφώνησεν· Εὐλογημένον εἴη » τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ! τὸ παιδίον τοῦτο ἔχει παράδοξον ὁμοιό- » τητα μετὰ νεάνιδός τινος ἣν εἶδον ἐν Προύσσῃ εἰς τὸ μο- » ναστήριον τοῦ Χαδζῆ—Μπεκτάς. Ἤθελέ τις εἰπεῖ ὅτι τὰ » πρόσωπα αὐτῶν εἰσὶ δύω ἡμίσῃ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ μήλου » Ἔσπευσα δρομαίως εἰς Προῦσσαν, καὶ μεθ' ὅλην τὴν φροντίδα ἣν κατέβαλλον ὅπως κρύπτωσι τὰ ἐν τῷ μοναστηρίῳ » ὑπ' αὐτῶν κατακρατούμενα παιδία, ἀνεῦρον τὴν θυγατέρα » μου καὶ κατώρθωσα ὅπως ἀποσπάσω αὐτὴν ἀπὸ τῶν χει- » ρῶν τῶν διαφθορέων.»

Ὁπότε ὁ σουλτὰν Ὀρχὰν συνέστησε τὸ σῶμα τῶν Γενιτσάρων, διὰ τῶν συμβουλῶν τοῦ μικροτέρου ἀδελφοῦ αὐτοῦ Σου-

λειμάν, οἱ πρώτιστοι ἀρχηγοί, λέγεται, ἀπεστάλησαν πρὸς τὸν Χαδζῆ-Μπεκτάς, ὅπως παρακαλέσωσι τὸν ἅγιον ἐκεῖνον ἵνα ἐπικαλεσθῇ τὴν θείαν προστασίαν ἐπὶ τοῦ νέου τούτου στρατοῦ· προστίθεται δὲ ὅτι ὁ ἅγιος ἔθηκεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἑκάστου ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν ἐκείνων τεμάχιόν τι ἐκ τοῦ ἀκατεργάστου μαλλίνου ἐπενδύτου του, ἐπικαλούμενος ὑπὲρ αὐτῶν τὴν θείαν ἀρωγήν. Ἡ ὀλίγον ἐπίσημος αὕτη διήγησις ἐχρησίμευσεν ὡς ἀφορμὴ εἰς τοὺς Μπεκτασίδες ὅπως κατόπιν σχηματίσωσι στενὸν σύνδεσμον μετὰ τῶν Γενιτσάρων, καὶ ἐμπνεύσωσι μεταξὺ αὐτῶν τὴν κακοφροσύνην των.

Ὁ σύνδεσμος οὗτος εἶχε καταστεθῇ τοσοῦτον στενὸς ὥστε εἷς ἀντιπρόσωπος δηθεν τοῦ Χαδζῆ-Μπεκτὰς, ἔχων τὰς ὀρρὺς ἐξυραφισμένας καὶ τὴν κόμην μακρὰν, διέμενε συνήθως ἐν τῷ στρατῶνι τοῦ 94ου ὀρτᾶ. Ὁπότε ὁ δερβίσσης Μπεκτὰς, ὁ φύλαξ τοῦ μαυσωλείου τοῦ πάτρωνος αὐτοῦ, ἀπεβίου, ὁ μέλλων ν' ἀντικαταστήσῃ αὐτὸν μετέβαινεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Οἱ δὲ Γενίτσαροι ὡδήγουν αὐτὸν παρὰ τῷ ἑαυτῶν ἀγᾷ, ὅστις ἔθετεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὸν πῖλον τὸν ὀνομαζόμενον τάτζ (στέμμα). Μετὰ ταῦτα ὡδήγουν αὐτὸν ἐν πομπῇ εἰς τὸ μέγαρον τοῦ μεγάλου βεζύρου ὅπου περιέβαλλον αὐτὸν φερεδζέ (1). Μέχρι τῆς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀναχωρήσεώς του, μετεχειρίζοντο αὐτὸν λίαν φιλοφρονέστατα οἱ γενίτσαροι, ὡς φίλον ἀγαπητὸν καὶ σεβάσμιον.

Ἔπίσως ἐχθροὶ τῆς θρησκείας καὶ τοῦ Κράτους, οἱ μπεκτασίδες καὶ οἱ Γενίτσαροι, εἰργάζοντο ἀπὸ συμφώνου πρὸς ἐξασθένησιν τῆς μοναρχίας, ὅπως παρενοχλῶσι τοὺς Μουσουλμάνους Σουνίτας. Ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ τοῦ 1102 (1690—1991), μπεκτασῆς τις εἰσῆλθε τὴν νύκτα εἰς τὸ μουσουλμανικὸν στρατόπεδον. Μεταβαίνων ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸν ἄλλον, ἔλεγε πρὸς τοὺς στρατιώτας· «Πόσον εἶσθε ἀνόητοι, διατὶ ἐξ-

(1) Εἶδος ἐπενδύτου.

» τίθεται τὴν ζωὴν ἡμῶν; Ὁ Ὀσμανλῆς σουλτάνος ἐν τῷ » σεραγλίῳ του, καὶ ἀφ' ἑτέρου ὁ κράλης (βασιλεὺς) τῶν » φράγκων εἰς τὰς ἰδίας του ἡδονάς. Ἐν τῷ καιρῷ δὲ τού- » τῳ ὑμεῖς τρέχετε ὄρη καὶ βουνοὺς, χύνετε τὸ αἷμά σας· » πρὸς τί; δὲν τὸ γνωρίζετε κάλλιον ἐμοῦ.» Διὰ τῶν λόγων τούτων, ἐψύχρανε τὴν ζέσιν τῶν στρατευμάτων καὶ ἔσπευσεν ἵνα ἀπέλθῃ. Ὁ στρατηγὸς Κοτζιᾶ-Γιουσοὺφ-πασσᾶς, μαθὼν τὸ γεγονὸς, ὑπεσχέθη 20,000 γροσίων πρὸς ὃν τινα ἤθελε φέρει τὸν προδότην· ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν ὅπως ἀνεύρωσιν αὐτόν.

Τῷ **1226** (1811-1812), ὁ Γιασαντζῆ Ζαδὲ-ἐφένδης, πρέσβυς τῆς Υ. Πύλης παρὰ τῇ Αὐλῇ τῆς Περσίας, κατέλυσεν ἔν τινι μεγάρῳ τῆς πόλεως ἐν ᾗ διέμενεν. Ἐξ μ π ε κ τ α σ ῆ ς παρουσιάσθη ἐνώπιον αὐτοῦ καὶ τῷ εἶπεν ἀγερώχως· « Ἀλ- » λοτε ἤμην εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ εἶχον στενοτάτας » σχέσεις μετὰ τῶν Γενιτσάρων, ἤμην σύμβουλος αὐτῶν καὶ » ὁ πρώτιστος πράκτωρ ὅλων τῶν κινημάτων αὐτῶν. Ἐγὼ » ἀνεζωπύρησα τὸ θάρρος αὐτῶν ὅτε ἀνέτρεφαν τὸν σουλτά- » νον Σελὶμ καὶ ἐφόνευσαν τὸν Μουσταφᾶ-Μπαϊρακτὰρ. Καθ' » ἣν στιγμὴν προσέβαλλον τὸ σεράγιον, ἐγὼ ἤμην ἐπὶ κεφα- » λῆς αὐτῶν φέρων πέλεκιν ἐν χερσί. Προσήνεγκον ἀπείρους » ὑπηρεσίας εἰς τὸ Ὀδζιάκιον.»

Ἐπιστρέφων εἰς Κωνσταντινούπολιν τῷ **1236** (1820-1021) ὁ Γιασανδζῆ-Ζαδὲς, περιβληθεὶς τὸ ἀξίωμα τοῦ μουφτῆ καὶ ἀ- ναμιμνήσκόμενος πάντοτε μὲτ' ἀγανακτήσεως τὸ θρασὺ ἐκεῖνο συμβάν, εἶπε καθ' ἑαυτὸν· « ὁ δολοφόνος ἐκεῖνος ὑπάρχει ἔτι » σήμερον ἴσως μεταξὺ τῶν Γενιτσάρων.» Ἀνεκείνωσε τὴν ἰ- δέαν του πρὸς τὸν βεζύρην Σαλὴχ-πασσᾶν καὶ τοὺς ἄλλους ἀνωτέρους ὑπαλλήλους. Προέβησαν εἰς μυστικὰς ἐρεύνας καὶ ἐβεβαιώθησαν ὅτι πραγματικῶς ὁ δερβίσσης κατέλυεν εἰς τὸ ὀδζιάκ, ὅτι ἀνερρίπιζε τὴν ταραχὴν τῶν Γενιτσάρων, καὶ πα- ρεκίνει αὐτοὺς ὅπως παρακωλύωσιν ὅλας τὰς ἐνεργείας τῆς κυ-

βερνήσεως δι' ἀπαιτήσεων καὶ αὐθαδῶν ἀξιώσεων. Φοβούμενος διὰ τὴν ἀσφάλειάν του, διότι ἠσθάνετο ἑαυτὸν ἔνοχον, ἐφρόντιζε νὰ μὴ ἐξέρχηται εἰμὴ συνοδευόμενος ὑπὸ τεσσάρων ἢ πέντε ἀρχιμαγείρων. Ἐν τοσούτῳ, κατώρθωσαν ὅπως συλλάβωσιν αὐτὸν διὰ τοῦ ἀγᾶ ὅστις ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὸ μέγαρον τοῦ μεγάλου βιζύρου, καὶ ἀμέσως ἀπέστειλαν αὐτὸν εἰς Περσίαν. Ἦτο δ' ἀσθενὴς καὶ ἀπέθανε καθ' ὁδόν. Ὁπότε οἱ Γενίτσαροι ἔμαθον τὴν τύχην του, ἔσπευσαν πολυάριθμοι εἰς τὸ μέγαρον τοῦ ἀγᾶ καὶ ἤρξαντο νὰ κραυγάζωσιν· « ἐξώρισαν τὸν » ἡμέτερον πρεσβύτερον καὶ φίλον· δέον ἀπολύτως ὅπως ἀ» νακαλέσωσιν αὐτόν. » Ὅπως δὲ κατασιγάσωσιν αὐτούς, τοὺς ὑπέδειξαν Φετβᾶν τοῦ Σεΐχ-οὐλ-Ἰσλὰμ, νομιμοποιοῦντα τὴν ἐξορίαν τοῦ δερβίσου. Οὐχ' ἧττον, ἐξηκολούθησαν τὰς ἑαυτῶν ἀπαιτήσεις, καὶ ὑπεχρέωσαν τὴν κυβέρνησιν ὅπως παράσχῃ αὐτοῖς ἱκανοποίησιν διὰ τῆς πτώσεως πλείστων ἀξιωματικῶν.

Πολλοὶ μπεκτασίδες εἶχον συνενωθῆ μετὰ τῶν Γενιτσάρων ἐπὶ τῆς πλατείας Ἐτ-Μεϊδάν, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς τελευταίας ἐπαναστάσεως, καὶ εἶχον ἀπολεσθῆ μετ' αὐτῶν. Ἄλλοι εἶχον περιτρέξει τὴν πόλιν καὶ τὰ πέριξ ζητοῦντες ὅπως ἐξεγείρωσι τὸν λαόν. Εἷς ἐκ τῶν συγγενῶν μου, Ἀσὶμ-βέης, μοὶ διηγήθη ὅτι τὴν πέμπτην καθ' ἣν ἐγένετο ἡ μάχη εὑρίσκετο ἐν τῇ ἐαρινῇ οἰκίᾳ του ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Βοσπόρου. Ἀγνοῶν τὰ συμβαίνοντα, ἐπεβιβάσθη μετά τινων φίλων του ὅπως μεταβῇ εἰς περίπατον ἐν Γκιόκ-Σοῦ. Φθάσαντες εἰς Ἀνατολὶ-Χισὰρ, ἔμαθον ἐπιπολαίως πως τὴν εἴδησιν περὶ τῆς ἐπαναστάσεως· ἔσπευδον ὅπως λάβωσι θετικὰς πληροφορίας, ὅτε εἶδον σκάφός τι ἐρχόμενον ἐκ Κωνσταντινουπόλεως κατεσπευσμένως. Ἐπλησίασεν εἰς τὸ φρούριον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐξῆλθεν εἰς μπεκτασῆς καὶ πρὶν ἀπευθύνωσιν αὐτῷ τὸν λόγον, αὐτὸς εἶπεν αὐτοῖς· « τί θέλετε ἐνταῦθα; Πετάσατε εἰς Κωνσταντινούπολιν. » Οἱ γενναῖοι συνεταῖροι ἐξηγέρθησαν, καὶ ἐξουδένωσαν τοὺς ὑπαλλήλους τῆς κυβερνήσεως. Μεταβῆτε ὅπως συνενωθῆτε μετ

» αὐτῶν. Ἐγὼ δὲ ἐξήγειρα ἀπὸ τοῦ ὕπνου τοὺς στρατιώτας
» τῆς φρουρᾶς τοῦ φρουρίου.»

Ἐκ τῶν αὐθεντικῶν τούτων γεγονότων καὶ ἐκ χιλίων ἄλλων τεκμηρίων, ἐξήγετο διαρρήδην ὅτε ἐγκληματικὴ τις συνεννόησις ὑπῆρχε μεταξὺ τῶν μπεκτασίδων καὶ τῶν Γενιτσάρων. Οἱ μὲν ἦσαν παρακινηταί, οἱ δὲ ἐκτελεσταὶ συνωμοσιῶν. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ὀδζακίου, ἡ ἑταιρία καὶ τὰ μοναστήρια τῶν μπεκτασίδων ἔμελλον καὶ αὐτὰ νὰ ὑποστῶσι τὴν αὐτὴν τύχην. Πάντες οἱ ἀγαθοὶ Μουσουλμάνοι ἀπήτουν τὸ μέτρον τοῦτο. Ὁ θεὸς ἐνέπνευσεν ἐπίσης τοῦτο εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ σουλτάνου. Πάραυτα ἐξεδόθη φιρμάνιον φέρον ἐν συνόψει ὅτι, τῆς θείας προστασίας ἀπελευθερωσάσης τὴν πρωτεύουσαν καὶ τὰς ἐπαρχίας ἀπὸ τῶν συμφορῶν ἃς ἡ ὀλεθρία ἰσχὺς τῶν Γενιτσάρων ἐπέφερεν εἰς τὸ ἔθνος, ἔδει σκεφθῆναι περὶ ἀξιώσεως νέων χαρίτωνττῆς Προνοίας· λαμβανομένων τῶν καταλλήλων μέσων πρὸς ἐκκαθάρισιν τῆς πίστεως τῶν μουσουλμάνων καὶ ἀποδοῦναι τῇ θρησκείᾳ ὅλην τὴν λάμψιν αὐτῆς· ὅτι ἦτο κατεπεῖγον, ὅπως φθάσῃ τις εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον, νὰ καταστραφῇ ὁ ἀκάθαρτος συνεταιρισμὸς τῶν μπεκτασίδων, τῶν ὁποίων ὅλαι αἱ προσπάθειαι ἔτεινον ἵνα ὑποσκάπτωσι τὰς βάσεις τοῦ ἰσλαμισμοῦ, ὅπως διαφθείρωσι τοὺς Μωαμεθανούς· καὶ κατὰ συνέπειαν ὅτι ἔμελλον νὰ συλληφθῶσιν οἱ τρεῖς πρῶτοι ἀρχηγοὶ τῶν δῆθεν τέκνων τοῦ Χαδζῆ-Μπεκτάς, Κανδζί-Μπαμπᾶς Ἀχμὲτ, ἀμφότεροι κατοικοῦντες εἰς Χρυσόπολιν, καὶ ὁ ὀνομαζόμενος Σαλὴχ, νὰ φυλακισθῶσιν ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν οἰκονομικῶν· νὰ ληφθῶσιν ἀκριβεῖς πληροφορίαι περὶ τῆς διαγωγῆς αὐτῶν· τέλος, οἱ ὑπάλληλοι τῆς κυβερνήσεως νὰ συνέλθωσιν εἰς συμβούλιον ὅπως ἐξετάσωσι τίνι τρόπῳ ἔδει νὰ μεταχειρισθῶσι τοὺς ἀπατεῶνας τούτους δερβίσσας καὶ τοὺς ὀπαδοὺς αὐτῶν.

Πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς βουλήσεως τῆς Α. Μεγαλειότητος, ὁ μέγας βεζύρης, ὁ ἐν ἐνεργείᾳ μουφτῆς, οἱ πρώην μουφτίδες

οἱ ἀρχιδικασταὶ τῆς Ἀνατολῆς Ῥωμυλλίες, τὰ στρατιωτικὰ μέλη τοῦ Διβανίου, οἱ κυριώτεροι οὐλεμάδες, καὶ οἱ πρεσβύτεροι τὴν ἡλικίαν τῶν θρησκευτικῶν ταγμάτων, τῶν καλουμένων Ν α χ ι σ β ε ν δ ί, Κ α δ ε ρ ί, Χ α λ β ε τ ί, Ν ε β λ ε β ί, καὶ Σ α α δ ί, συνήχθησαν εἰς τὸ τέμενος τοῦ σεραγίου, κείμενον ἐντὸς τῆς Πύλης τῆς εὐδαιμονίας. Ὁ Σεῖχ-ούλ-ισλὰμ ἔλαβε πρῶτος τὸν λόγον, καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς οὐλεμάδες εἶπε· « γνωρίζετε ὅτι ὁ ἔνδοξος Ἀλῆς ἡμέραν τινὰ ἠρώτησε » τὸν Προφήτην, ποῖον ἦν τὸ κρεῖττον τῶν ἔργων, καὶ ὅτι ὁ » Μωάμεθ ἀπήντησε· τὸ ὑμνεῖν τὸν Θεόν, καὶ δοξάζειν τὴν « ἑνότητα αὐτοῦ. Οἱ λόγοι οὗτοι, πολλαὶ περίοδοι τοῦ Κο- » ρανίου, καὶ αὐταὶ αἱ πράξεις τοῦ Προφήτου, καταδεικνύουσι » τὴν ἀξίαν τὴν προσκεκολλημένην εἰς τὰς συναθροίσεις μέτι- » νες ἔχουσιν ὡς ἀντικείμενον τὸ ὑμνεῖν ὑψίστως τὴν Θεότη- » τα. Τὰ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον συστάντα θρησκευτικὰ τάγ- » ματα, καὶ τὰ ὁποῖα πηγάζουσιν ἐκ τῆς παρὰ τοῦ Ἀλῆ » συστηθείσης εὐλαβοῦς ἑταιρίας, ὑπάρχουσι λοιπὸν ἅγια τάγ- » ματα καὶ σεβαστά. Ὁ Χαδζῆ-Μπεκτὰς, καὶ τὰ λοιπὰ εὐ- » σεβῆ πρόσωπα ἅτινα ἐθεμελίωσαν αὐτὰ, ἦσαν ἄνθρωποι τοῦ » Θεοῦ, ἀληθῶς ὀρθόδοξοι· οὐδέν τις ἔχει ἵνα εἴπῃ ἐναντίον » αὐτῶν οὔτε ἐναντίον τῶν θεσμῶν αὐτῶν. Ἀλλὰ τὰ μέλη » τῶν ἑταιριῶν τούτων ὀφείλουσιν ὅπως τηρῶσι τοὺς ἀρχικοὺς » κανόνας αὐτῶν, καὶ ἐκτελῶσι μετ' ἀκριβείας αὐστηρᾶς τὰ » παραγγέλματα τῆς θρησκείας. Μία παράλειψις, μία πρᾶξις » ἥτις ἤθελεν εἶσθαι μόνον μεμπτέα ἐκ μέρους ἑνὸς ἄλλου » μουσουλμάνου, καθίσταται ἐγκληματικὴ ὁπότε διεπράχθη » παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων εἰς οὓς ὑπάρχει ἐπιβεβλημένη » ἡ ὑποχρέωσις ἀγνοτέρου βίου, αὐστηροτέρων ἠθῶν. Ἐν τοσ- » σούτῳ, ἀμαθεῖς καλυπτόμενοι διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χα- » τζῆ-Μπεκτὰς ὃν ἀποκαλοῦσι πάτρωνά των, παραδίδονται » ἀχαλινώτως εἰς τὰ πάθη των. Μακρὰν τοῦ ἐκτελεῖν τὰ χρέη » τοῦ ἰσλαμισμοῦ, κηρύττουσιν ὅτι αἱ παρὰ τοῦ Κορανίου ἐν-

» τελλόμεναι ἀπαγορεύσεις, τὰ θρησκευτικὰ ἔθιμα ἅπερ ὑπα-
» γορεύει εἰσὶν αὐτόχρημα χίμαιραι· βυθίζονται εἰς τὴν κραι-
» πάλην καὶ τὴν ἀσέβειαν. Τοὐλάχιστον ἡ δημοσία φωνὴ
» κατηγορεῖ αὐτῶν ἐπὶ τούτῳ. Ὑμεῖς πρεσβύτεροι καὶ μέλη
» εὐσεβῶν καὶ τακτικῶν ταγμάτων, ποίας γνώσεις ἔχετε περὶ
» τῆς διαγωγῆς αὐτῶν καὶ τῶν δογμάτων των;

« Οὐδεμίαν τοιαύτην ἔχομεν περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου
» ἀπήντησαν σεῖχαι τινές· οὐδέποτε εἴχομεν σχέσιν μετ' αὐ-
τῶν. » Ἄλλοι ἐδήλωσαν ὅτι συνεχῶς εἶχον ἀκούσει νὰ γίνη-
ται λόγος περὶ τῶν σκανδάλων τὰ ὁποῖα παρεῖχον εἰς τοὺς
Μουσουλμάνους, ἐν τῷ προαστείῳ τῆς Χρυσοπόλεως, οἱ ψευδο-
μαθηταὶ οὗτοι τοῦ Μπεκτάς.

Πλεῖστοι οὐλεμάδες ὡμίλησαν ἀλληλοδιαδόχως, καὶ εἶπον
ὅτι ἀνεγνώριζον ἐν γένει ὅτι ἡ ἑταιρία τῶν μπεκτασίδων ἐ-
πρέσβευεν ἀξιώματα ἐναντία πρὸς τοὺς νόμους τοῦ Κορανίου
καὶ ὅτι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ περιπτώσει καθ' ἣν ἤθελον εἶσθαι ἀ-
δύνατον τοῦ λαβεῖν ἀπόδειξιν τῶν πράξεων ἢ ἐνόχων λόγων
ἑκάστου μπεκτασῆ ἀτομικῶς, πάντοτε πρέπει νὰ ληφθῇ ἀ-
πόφασίς τις περὶ τῆς τύχης τῆς ἑταιρίας ταύτης· ἐν συνόλῳ
ὅτι, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τοὺς πρωτίστους ἀρχηγοὺς, Κανδζῆ-
Μπαμπᾶν, Ἀχμὲτ καὶ Σαλὴχ, ὑπῆρχον ἀρκούντως πεπεισμέ-
νοι παρὰ τῆς δημοσίας γνώμης ὅτι παραβιάζουσι συνήθως τὰ
περὶ νηστείας καὶ προσευχῆς παραγγέλματα, ὅτι ὑβρίζουσι διὰ
τῶν λόγων των τοὺς πρώτους διαδόχους τοῦ Μωάμεθ, καὶ ὅτι,
διὰ τὸ ἔγκλημα τοῦτο, ἦσαν ἄξιοι θανάτου.

Ὁ Γιασανδζῆ-Ζαδὲ, ἀρχαῖος μουφτῆς, προσέθηκεν ὅτι ἡ κυ-
βέρνησις εἶχε τὸ δικαίωμα, κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην, ὅπως
καταργήσῃ, χάριν ἁπλοῦ πολιτικοῦ μέτρου, τὸ τάγμα τῶν
μπεκτασίδων, καὶ ὅτι μάλιστα ὑπῆρχεν ἀναγκαῖον ὅπως βε-
βαιωθῶσι περὶ τῆς ἀτομικῆς ἐνοχῆς αὐτῶν.

Μετὰ ταῦτα ἐξεφράσθησαν διάφοροι γνῶμαι περὶ τῆς καταλ-
ληλότητος τοῦ καταστρέψαι τὰ μοναστήρια τῶν μπεκτασί-

δων τῆς προσφάτου κατασκευῆς, καὶ τηρῆσαι μόνον τ' ἀρχαῖα, διοριζομένων ἐν αὐτοῖς ἄλλων θρησκευτικῶν ἀφωσιωμένων εἰς τὰ ὀρθόδοξα δόγματα. Σύνεζήτησαν ὁποία ἤθελον εἶσθαι ἡ βάσις τῆς διακρίσεως τῶν μοναστηρίων, δηλ. τῶν ἀρχαίων καὶ νέων· εἰς ποίαν ἐποχὴν ἔδει ν' ἀναβῇ ἡ θεμελίωσις τῶν καταστημάτων τούτων ὅπως καταταχθῶσιν εἰς τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην κατηγορίαν.

Ἐπὶ τέλους ἡ συνέλευσις ἀπεφάσισεν ὅπως ὁ Καντζῆς, ἀποκεφαλισθῇ δημοσία εἰς Χρυσόπολιν, ὁ Ἀχμὲτ εἰς Τοπ-χανέ ὁ Σαλὴχ ἐνώπιον τῆς μεγάλης πύλης τοῦ σεραγίου· ὅπως ἐπὶ τῶν πτωμάτων αὐτῶν τεθῶσι πίνακες (γιαφτά), ἀναφέροντες ὅτι ἡ τιμωρία αὐτῶν ἀπηγγελθη παρὰ τῶν λειτουργῶν τῆς θρησκείας, ἕνεκα τῶν ἀσεβῶν αὐτῶν διδασκαλιῶν, αἵτινες ἔτεινον πρὸς διαφθορὰν τῆς πίστεως· ὅπως τὰ μοναστήρια τῶν μπεκτασίδων, τὰ ἐγερθέντα ἀπὸ πλέον των ἑξήκοντα ἐτῶν, τηρηθῶσιν· ἐκεῖνα δὲ τῶν ὁποίων ἡ οἰκοδομὴ ὑπάρχει μᾶλλον πρόσφατος, νὰ καταδαφισθῶσι τῇ φροντίδι ἀνθρώπων τοὺς ὁποίους θέλουσι διορίσει ἐπὶ τούτῳ ὁ μουφτῆς καὶ ὁ μέγας βεζύρης· ὅπως οἱ δῆθεν δερβίσσαι καὶ οἱ πρεσβύτεροι αὐτῶν, κατοικοῦντες ἀρχαίων τούτων μοναστηρίων ἢ τῶν νέων, ὑποστῶσιν ἀνάκρισίν τινα καὶ αὐστηρὰν ἐξέτασιν διὰ τὰ ἑαυτῶν δόγματα· ὅπως ἐκεῖνοι, ὧν ἡ θρησκεία καὶ ἡ πολιτικὴ ἤθελον ἀπαιτήσει τὴν τιμωρίαν, πάθωσι κατ' ἀξίαν· ὅμως ἐὰν εὑρίσκοντο μεταξύ αὐτῶν ἄνθρωποι ὀρθόδοξοι καὶ ἀπείρακτοι, ἀφεθῶσιν ἥσυχοι· ὅπως οἱ λοιποί, οἱ ἀναγνωρισθησόμενοι ὡς αἱρετικοὶ μεταφερθῶσιν εἰς Καισάρειαν, Βέρκην, καὶ ἄλλους τόπους, διαμονὰς μεγάλου ἀριθμοῦ συνιτῶν διδασκάλων τῆς πίστεως, ὅπως μὴ δύνηνται νὰ μεταδώσωσι τὰς ἐκυτῶν πλάνας· ὅπως ἀπομακρύνωσιν, ἀπ' αὐτῆς τῆς παρούσης στιγμῆς, ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὅλους τούτους τοὺς ἀπίστους ἀνθρώπους· ὅπως, καθ' ὅσον ἀφορᾷ τοὺς κατοικοῦντας ἐν ταῖς ὀθωμανικαῖς ἐπαρχίαις τῆς Ἀσίας καὶ Εὐρώπης ληφθῇ δι' αὐτοὺς ἓν μέτρον

ἐν προσεχεῖ τινι συνελεύσει.

Ἡ ἀπόφασις αὕτη δεεβεβάσθη πάραυτα πρὸς τὸν σουλτάνον Ἐπεδοκίμασεν αὐτὴν, καὶ ἐχάραξεν ἰδίᾳ χειρὶ γραμμάς τινας ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ φύλλου ἐπὶ τοῦ ὁποίου αὕτη ὑπῆρχε γεγραμμένη, ὅπως διατάξῃ τὴν ἄμεσον ἐκτέλεσιν αὐτῆς. Μόνον δὲ προσέθηκεν ἵνα πάντα τὰ μοναστήρια τῶν μπεκτασίδων, ἐν Κωνσταντινουπόλει, καταδαφισθῶσιν ἄνευ διαχρίσεως τῆς ἐποχῆς τῆς θεμελιώσεώς των.

Κατὰ συνέπειαν, τῇ 4 Ζιλχιδζὲ (28|10 ἰουλίου), οἱ τρεῖς ἀρχηγοὶ ἀπετμήθησαν τὴν κεφαλὴν εἰς τὰ μέρη τὰ προσδιορισθέντα διὰ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν· καὶ ἀπεσταλμένοι, πεμφθέντες παρὰ τοῦ μουφτῆ καὶ τοῦ μεγάλου βεζύρου, κατεδάφισαν τὰ μοναστήρια τοῦ Σιεχιδλίκ, πλησίον τοῦ φρουρίου τῆς Εὐρώπης, ἐπὶ τοῦ Βοσπόρου· τοῦ Ὀϊουζ-Λιμὰν, τοῦ Καραγάτς, τοῦ Ἐπταπυργίου, τοῦ Σουτλιδζὲ, τοῦ Ἐγιοὺπ, τῆς Χρυσοπόλεως, τοῦ Νερδουβανλὶ-Κιοϊ καὶ Τζιάμλιδζα. Τὰ παρὰ τοῖς μοναστηρίοις τούτοις ἀνεγειγερμένα μαυσωλεῖα, αὐτὰ μόνον ἀφέθησαν. Τὰ βιβλία ἅπερ εὑρέθησαν εἰς τοὺς τεκιέδες ὅλα μετηνέχθησαν εἰς τὰ μέγαρα τοῦ μουφτῆ καὶ τοῦ μεγάλου βεζύρου. Ἀπήγαγον τοὺς δερβίσαχεῖς τὴν φυλακὴν τοῦ Νομισματοκοπείου. Κατόπιν ἐξητάσθησαν ἀλληλοδιαδόχως παρὰ τοῦ μουφτῆ. Οἱ πρεσβύτεροι ἐξ αὐτῶν, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν αἱρετικῶν περσῶν, ἐζήτησαν ὅπως περιβληθῶσι διὰ τοῦ ἐπενδύτου τῆς ἀληθινῆς πίστεως, καὶ ἐπροσπάθησαν ὅπως συστήσωσι τὴν ἀγνότητα τῶν δογμάτων των. Εἶπον ὅτι ἦσαν σουνίται. Οἱ δὲ δερβίσαι, χωρὶς νὰ δυνηθῶσιν ὅπως ἀπαντήσωσι δι' ἐπαρκοῦς τρόπου εἰς τὰ ἀπευθυνθέντα αὐτοῖς ζητήματα ἐπὶ τῶν δογμάτων καὶ τῶν παραγγελμάτων τοῦ ἰσλαμισμοῦ, διεμαρτυρήθησαν ἐπίσης κατὰ τῆς περὶ αἱρέσεως κατηγορίας. Ἀλλ' ἡ γνωστὴ διαγωγὴ αὐτῶν διέψευδε τὰ λεγόμενά των. Αἱ πράξεις καὶ οἱ ἀσεβεῖς λόγοι τοὺς ὁποίους ἀπέδιδον εἰς τὴν ἑταιρίαν αὐτῶν διὰ τῆς δημοσίας φωνῆς, ἀπήτουν ἀναγκαίως, ἐπὶ

τῷ γενικῷ συμφέροντι, τὴν κατάργησιν τοῦ τάγματός των. Ἐκείνης δὲ καὶ ἡ πολιτικὴ ἀπήτει τὴν καταστροφὴν αὐτοῦ.

Τὰ βιβλία αὐτῶν, μετὰ προσεκτικὴν ἐξέτασιν, ἐκρατήθησαν παρὰ τοῦ μουφτῆ. Ἐξώρισαν δὲ τοὺς ἡγουμένους τῶν μοναστηρίων τούτων, μετὰ μέρους ἐκ τῶν δερβισσῶν αὐτῶν, εἰς Καισάρειαν, Χαρδίμ, Βέρκην, Ἀμάσειαν, Γκιουζὲλ Χισὰρ καὶ Μπεμπᾶ-Τῦρα. Οἱ λοιποὶ μπεκτασίδες εἰς τοὺς ὁποίους ἐπέτρεψαν ἵνα μένωσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὑπεχρεώθησαν ὅπως ἐγκαταλείψωσι τὸ ἰδιαίτερον ἔνδυμα διὰ τοῦ ὁποίου συνείθιζον ὅπως περιβάλλωνται, ἵνα μὴ προσβάλλωσι τὴν ὄψιν τῶν πιστῶν.

Εἰς πλείστους ἐκ τῶν τεκιέδων, οὓς κατηρείπωσαν, εἶχον εὑρεῖ σταμνας πλήρεις ἐξ οἴνου, τὰς ὁποίας οἱ δερβίσσαι δὲν εἶχον τὸν καιρὸν ἵνα κρύψωσιν. Ἀνεῦρον μάλιστα εἰς μέρος τι ἀποκρυφον τῆς οἰκίας τοῦ Κανδζῆ-Μπαμπᾶ, χύτρας πλήρεις ἐκ τοῦ πνευματώδους ἐκείνου ποτοῦ τοῦ ἀπηγορευμένου, τῶν ὁποίων τὰ ἐπιπώματα ἦσαν ἐκ φύλλων τοῦ Κορανίου.

Οὕτως, τῆς πρωτευούσης ἀπαλλαχθείσης τῆς παρουσίας τῶν δερβισσῶν τούτων τῶν ἀκαθέρτων, τῇ 26 Ζιλχιδζὲ (20 Αὐγούστου) ἀπεφάσισαν ὁριστικῶς διὰ τὰ μοναστήρια τῶν μπεκτασίδων τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ρωμυλλίας καὶ τῆς Ἀνατολῆς. Ἀπεσταλμένοι ἐπέμφθησαν ἀμέσως πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως ταύτης. Ἰδοὺ δὲ πῶς ἐξεφράζετο τὸ φιρμάνιον τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε κομιστὴς ὁ Ἀλῆ-Βέης, πρῶτος Μιραχόρ. Τὰ ἄλλα ὑπῆρχον συντεταγμένα ἐπὶ τῷ αὐτῷ κειμένῳ·

« Πρὸς τοὺς πασσάδες, διοικητὰς τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ρωμυλλίας, πρὸς τοὺς ὑποδιοικητάς, τοὺς μολλάδες, κατίδες, μουφτίδες, πολιτικοὺς τε καὶ στρατιωτικοὺς ἀξιωματικούς, προύχοντας, καὶ εὐσεβεῖς Μουσουλμάνους τῶν πόλεων ὅπου ὑπάρχουσι μοναστήρια καὶ παρεκκλήσια μπεκτασίδων, πρὸς τὸν ἡμέτερον πρώτον Μιραχόρ Ἀλῆ-Βέην, καὶ τὸν βοηθὸν αὐτοῦ τὸν μολλᾶν

τὰν ἐκλεχθητόμενον παρὰ τοῦ Σεῖχ οὐλ-Ἰσλὰμ, γνωστοποιοῦμεν τὴν ἀκόλουθα·

« Ἀπὸ πολλοῦ χρόνου αἱρετικοὶ, λέγοντες ἑαυτοὺς ψευδῶς μαθητὰς τοῦ Χαδζῆ-Μπεκτὰς, παραδίδονται εἰς πράξεις ἀπαδοκιμαζομένας παρὰ τῆς θρησκείας, θεωροῦσιν ὡς χιμαίρας τὰς παρὰ τῆς ἱερᾶς βίβλου παραγγελλομένας ἀπαγορεύσεις, παραμελοῦσι τὴν προσευχὴν, καὶ τολμῶσιν ἐν τοῖς λόγοις αὐτῶν νὰ προσβάλλωσι τοὺς πρώτους διαδόχους τοῦ Μωάμεθ, τοὺς φίλους τοῦ Θεοῦ. Αὐτοὶ ἐπολλαπλασιάσθησαν ἐν ταῖς ὀθωμανικαῖς ἐπαρχίαις, καὶ ἀμαθεῖς Μουσουλμάνοι, ἀπατώμενοι ἐκ τῶν ἀπίστων λόγωντων, παρεκτρέπονται ἀπὸ τῶν ὁδῶν τῆς θρησκείας ὅπως εἰσέλθωσιν εἰς τὸν δρόμον τῆς πλάνης. Ἔδει νὰ παύσῃ τὸ σκάνδαλον τοῦτο καὶ σωθῶσιν οἱ Μουσουλμάνοι ἀπὸ τοῦ ἐπαπειλοῦντος τὴν πίστην αὐτῶν κινδύνου.

« Συνεκαλέσαμεν συνέλευσιν συγκείμενον παρὰ τοῦ μουφτῆ ἐν ἐνεργείᾳ, τῶν πρώην μουφτίδων, τῶν οὐλεμάδων, τῶν πρεσβυτέρων τῶν θρησκευτικῶν ταγμάτων « Νακισβενδὶ, Καδερὶ, » Μεβλεβὶ, Σααδὶ, Χαλβετί. » Αὕτη δ'ἐπείσθη περὶ τῆς διαγωγῆς καὶ τῶν ἐνόχων θρησκευτικῶν ἀρχῶν τῶν μπεκτασίδων, καὶ συνδιεσκέφθη περὶ τῶν μέσων τῶν καταλλήλων ὅπως ληφθῶσιν ἀπέναντι τῆς ἑταιρίας ταύτης. Ἀπεφάσισε δὲ ὅτι ὁ θρησκευτικὸς νόμος καὶ ἡ ὑγειὴς πολιτικὴ ἀπῄτουν τὸν θάνατον τῶν πρωτίστων ἀρχηγῶν· ὅτι οἱ ἐγκληματίαι δερβίσσαι ὤφειλον νὰ ἐξορισθῶσιν εἰς μέρη κατοικούμενα ὑπὸ μεγάλου ἀριθμοῦ ὀρθοδόξων διδασκάλων, ὅπου θέλουσιν ἐρωτηθῆ περὶ τῶν δογμάτων των ὑπὸ τῶν μουφτίδων καὶ τῶν οὐλεμάδων, ὅτι οἱ τεκιέδες αὐτῶν, ἑστίαι τῆς αἱρέσεως, ὤφειλον νὰ καταστραφῶσι.

« Ἐξέδομεν αὐτοκρατορικὸν διάταγμα πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως ταύτης. Μεταξὺ τῶν μπεκτασίδων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους τὸ δημόσιον ὑπεδείκνυεν ἰδιαίτερον εἰς τὴν ἐκδίκησιν τοῦ νόμου, ἐθανατώθησαν. Οἱ λοιποὶ ἀπεδιώχθησαν καὶ ἀπεστάλησαν εἰς διαφόρους πόλεις, ὅπου

θέλουσιν ἐξετασθῆ παρὰ τῶν νομομαθῶν. Ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τοῖς πέριξ τὰ μοναστήρια των κατηδαφίσθησαν. Ἡ πρωτεύουσα ἐκαθαρίσθη. Ὑπολείπεται ἡμῖν ὅπως ἀσχοληθῶμεν περὶ τῶν ἐπαρχιῶν.

« Οἱ ἔνδοξοι πρόγονοί μου ἄλλοτε ἐχορήγησαν πρὸς ἁγιά τινα πρόσωπα γαίας καὶ χωρία, ἱδρυμένα ὡς βάκφ (ἐκκλησιαστικαὶ ἰδιοκτησίαι), διὰ τὴν διατήρησιν τῶν παρεκκλησίων καὶ μοναστηρίων τῶν τεθρεμμένων παρὰ τῶν σεβασμίων ἐκείνων ἀνδρῶν, καὶ προωρισμένων πρὸς κατοικίαν τῶν θρησκευτικῶν ἀνδρῶν τῶν ἀφωσιωμένων ὅπως προσφέρωσιν αἴνους τῷ Θεῷ. Ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, ἡ ἑταιρία τῶν μπεκτασίδων, ἰσχυρὰ ὡς ἐκ τῆς ὑποστηρίξεως τῶν Γενιτσάρων, ἐσφετερίσθη, ὑπὸ διαφόρους προφάσεις τὰ μοναστήρια ταῦτα καὶ τὰ παρεκκλήσια καὶ ἤρπασε τὰς προσόδους αὐτῶν. Ὅπως μάλιστα πολλαπλασιάσῃ τὰ μέσα αὐτῆς πρὸς ἀποπλάνησιν τοῦ λαοῦ, ἀνήγειρε νέα μοναστήρια εἰς διάφορα μέρη, καὶ ἠδυνήθη ἵνα ἐπιτύχῃ ἀφιερώματα διὰ τὰ καταστήματα ταῦτα, τὰ ὁποῖα καθιέρωσεν εἰς τὴν κραιπάλην.

« Καθ' ἣν στιγμὴν, βοηθούμενοι ὑπὸ τῆς θείας ἀρωγῆς, ἐστερεώσαμεν τὰς βάσεις τῆς θρησκείας καὶ τῆς μοναρχίας καταστρέψαντες τὸ σῶμα τῶν Γενιτσάρων, ὅπερ ἐπέφερε διαταραχὴν ἐν τῷ Κράτει, ὀφείλομεν ν' ἀποπερατώσωμεν τὸ ἔργον, στρέφοντες τὴν προσοχὴν ἡμῶν πρὸς τὴν μέριμναν τῆς κατὰ γράμμα ἐκτελέσεως τῶν παραγγελμάτων τοῦ νόμου, τῆς τιμωρίας τῶν ἀπ' αὐτοῦ παρεκκλινόντων, τῆς καταργήσεως μιᾶς αἱρετικῆς ἑταιρίας, ἐπιζητούσης ὅπως παρασύρῃ τοὺς Μουσουλμάνους εἰς ψευδῆ δόγματα. Τοιαύτη ἐστὶν ἡ ὑποχρέωσις ἣν ἐπιβάλλει ἡμῖν ὁ τίτλος τοῦ ἡγεμόνος τῶν πιστῶν, τοῦ προστάτου τοῦ ἰσλαμισμοῦ.

« Κλίνομεν λοιπὸν τὴν γνώμην τοῦ μουφτῆ καὶ τῶν οὐλεμάδων· ἠρωτήσαμεν αὐτοὺς ποῖα εἰσὶ τὰ δικαιώματα τοῦ ἡγεμόνος ἐπὶ τῶν ἀναθημάτων τῶν μοναστηρίων καὶ τῶν πα-

ἐκκλησίων τῶν ἀρχαίων σουλτάνων, καὶ ἐπὶ τῶν γαιῶν καὶ χωρίων τὰ ὁποῖα οἱ μπεκτασίδες ᾠκειοποιήθησαν δι' ἑαυτοὺς ἀπὸ προσφάτου ἐποχῆς. Ἡ ἀπάντησις ὑπῆρχεν ὑπηγορευμένη ἐκ τῶν ἀρχῶν τῶν δαπανῶν τῆς ὕλης. Ἐὰν ἡ κτῆσις γῆς ἀνηκούσης ἀνέκαθεν εἰς τὴν κυριαρχίαν τοῦ Κράτους δὲν ἀπεκτήθη διὰ τακτικῆς πράξεως. δὲν δύναταί τις ἵνα μετατρέψῃ αὐτὴν εἰς ἐκκλησιαστικὴν περιουσίαν. Ἐὰν ἡ κτῆσις ὑπάρχει τακτική, τὸ ἀνάθημα τὸ προσφερόμενον εἰς αἱρετικοὺς καινοτόμους ὑπάρχει παράνομον. Ἐὰν τὸ ἀνάθημα κυροῦται διὰ τῆς ἠθικότητος τῶν δωρητῶν, μετὰ τὸν θάνατόν των, ἐν τῇ περιπτώσει καθ' ἣν οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτῶν ἤθελον εἶσθαι αἱρετικοί, ὁ σουλτάτος δύναται νὰ διαθέσῃ περὶ τῆς γῆς. Δύναται ἐπίσης νὰ καταλάβῃ εἰς χεῖρας αὐτοῦ, ὡς ἀνηκούσας ἀνέκαθεν εἰς τὸ Κράτος, τὰς γαίας τὰς συνιστωμένας ὡς ἐκκλησιαστικὰς περιουσίας, τῶν ὁποίων οἱ διακάτοχοι δὲν συμμορφοῦνται πρὸς τοὺς ὅρους τοὺς διαγραφέντας αὐτοῖς ὑπὸ τῶν δωρητῶν.

« Τὰ μᾶλλον ἀξιόλογα βιβλία τῆς δικονομίας συμφωνοῦσιν ἀναφέροντα : « Τ' ἀναθήματα τὰ γινόμενα πρὸς τοὺς καινοτόμους ὑπάρχουσιν ἄκυρα. Ὁπόταν ἡ δώρησις γαίας τινὸς οὐδόλως ὑπάρχῃ ἔγκυρος, καὶ ὁ δωρητὴς ἀποθάνῃ, ἡ γαία περιέρχεται ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Κράτους. Ὁ σουλτάνος διατίθησι τὰ περὶ αὐτῆς, καὶ προσδιορίζει τὰς προσόδους δι' οὓς κρίνει ἀξίους ἀπολαυῆς τοιούτων λόγους. »

» Ἰδοὺ τὰς ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἀποφάσεις τὰς ἐκδοθείσας παρὰ τοῦ νῦν μουφτῆ τοῦ σοφοῦ Μολλᾶ-Μοχαμὲτ-Ταχίρ, καὶ ὑπογραφείσας ἰδίαις χερσί.

Ἐρώτησις. « Ὁ Ζεὶδ (ὄνομα εἰκονικὸν), εἷς ἐκ τῶν ἀρχαίων σουλτάνων, ἐχορήγησε πρὸς τὸν ἡγούμενον καὶ τοὺς δερβίσσας μοναστηρίου τινος γαίας καὶ χωρία τῶν ὁποίων τὰς προσόδους καθιέρωσε πρὸς συντήρησιν αὐτῶν καὶ αὐτοὶ ἀποθνήσκουσιν· οἱ διάδοχοί των ὑπάρχουσιν αἱρετικοὶ πίνοντες οἶνον, παραδίδονται εἰς τὴν κραιπάλην, καὶ ξοὐδόλως εἰσὶν ἄξιοι τῆς ἀπολαύ-

σεως τῶν δωρημάτων τούτων. Ὁ ἡδὲ βασιλεύων σουλτάνος ἔχει δικαίωμα ὅπως ἐπαναλάβῃ αὖθις εἰς χεῖρας του τὰς γαίας ταύτας καὶ τὰ χωρία, καὶ ποιήσῃ ἑτέραν χρῆσιν τῶν προϊόντων αὐτῶν;

Ἀπάντησις. — Ναί, ἔχει τὸ δικαίωμα.

Ἐρώτησις.— Ὁ Ζειδ, εἷς ἐκ τῶν ἀρχαίων σουλτάνων, ἐχορήγησε γαίας καὶ χωρία πρὸς τὸν Ἀμρού. Καταστὰς ἰδιοκτήτης τῶν ἀκινήτων τούτων, ὁ Ἀμροῦ μετετρέψατο αὐτὰ εἰς ἐκκλησιαστικὰς περιουσίας, καὶ ἐδωρήσατο τὸ προϊὸν πρὸς τὸν ἡγούμενον καὶ τοὺς δερβίσσας ἑνὸς μοναστηρίου. Οἱ δερβίσσαι οὗτοι ἀποθνήσκουσι καὶ οἱ διάδοχοι αὐτῶν εἶσιν ἄνθρωποι τῆς κραιπάλης καὶ καινοτόμοι. Ὁ ἤδη βασιλεύων σουλτάνος ἔχει τὸ δικαίωμα ὅπως ἐπαναλάβῃ αὖθις εἰς τὰς χεῖρας του τὰς γαίας ταύτας καὶ τὰ χωρία, καὶ ποιήσῃ ἑτέραν χρῆσιν τῶν ἐξ αὐτῶν προϊόντων;

Ἀπάντησις. — Ναί ἔχει τὸ δικαίωμα.

« Σύνοδὰ πρὸς τοὺς φετβάδες τούτους, ὑμεῖς, ὁ ἡμέτερο πρῶτος μιραχόρ, Ἀλῆ-Βέη, πρὸς ὃν ἐμπιστευόμεθα τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἡμετέρων διαταγῶν ὡς ἐκ τῆς πεποιθήσεως ἣν ἐμφανεῖ ἡμῖν ὁ χαρακτὴρ ὑμῶν· ὑμεῖς παρὰ τῷ ὁποίῳ προσκολλᾶται, παρὰ τοῦ μουφτῆ ὁριζόμενος, καὶ εἷς γραφεὺς ἐκ τῶν γραφείων τοῦ ὑπουργείου τῶν οἰκονομικῶν· ὑμεῖς, οἱ ἔχοντες ἐν ταῖς ὑμετέραις χερσὶ βιβλία ἐξηγμένα ἐκ τῶν ἀρχείων ἡμῶν καὶ τῶν διαφόρων γραφείων τῆς διακυβερνήσεως δεικνύοντα τὸν ἀριθμὸν πλείστων μοναστηρίων καὶ παρεκκλησίων τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ρωμυλλίας· συνοδευόμενος ὑπὸ συνεργατῶν παρεχομένων ὑμῖν διὰ τὴν ἀποστολὴν ταύτην, θέλετε ἀναχωρήσει ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀμέσως. Κατ' ἀρχὰς θέλετε μεταβῆ εἰς Ἀδριανούπολιν· ἐκείσε δὲ, συμφώνως μετὰ τοῦ Μοχαμὲτ-Δαὰτ-Πασσᾶ, διοικητοῦ τοῦ Τσερμὲν, θέλετε ἀποδιώξει ἀπὸ τῶν τειχέων τοῦ Κιζίλ-Ἰελὶ-Σουλτὰν τοὺς ἐν αὐτοῖς εὑρισκομένους μπεκτασίδες, κατὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ βεζύρου τούτου· θὰ λάβε-

τε γνῶσιν τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τῆς σημαντικότητος τῶν ἀνηκτῶν, τῶν ἀφιερωμένων εἰς τὰ μοναστήρια ταῦτα, ὡς χωρίων, γαιῶν, μύλων, ὡς καὶ κτηνῶν καὶ τροφοδοτημάτων παντὸς εἴδους, ἐμπεριεχομένων ἐν αὐτοῖς, ὅπως σταθμολογηθῶσι κατόπιν ἐπὶ τῶν περιουσιῶν τούτων. Ἡ πρόθεσις ἡμῶν ὑπάρχει τὸ προτοῦ ρίσαι διὰ τὴν ἐγκατοίκισιν τῶν σωμάτων τῶν στρατιωτῶν τοῦ Μωάμεθ τὰ ὁποῖα κατὰ συνέπειαν θέλουσι δυνηθῆ ἵνα σχηματισθῶσιν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ταύταις, τὰ εὐρύχωρα οἰκοδομήματα καὶ κατάλληλα συνάμα τινῶν ἐκ τῶν κατατημάτων τούτων, καὶ μεταποιῆσαι τὰς μεγάλας αἰθούσας εἰς τεμένη. Δὲν θὰ τὰ κατεδαφίσητε λοιπὸν θὰ τ' ἀφήσητε σῶα εἰς ἃν εὑρίσκονται κατάστασιν. Θέλετε συντάξει λεπτομερῆ κατάλογον τῶν χωρίων, γαιῶν, οἰκιῶν, μύλων, κτηνῶν καὶ ἄλλων ἰδιοκτησιῶν, τῶν ἀπ' αὐτῶν ἐξαρτωμένων, καὶ θέλετε ἀποστείλει αὐτὸν πρὸς τὴν ἐμὴν Ὑψηλὴν Πύλην.

Ὡς πρὸς τὰ δεκαεξ δὲ μοναστήρια τῶν μπεκτασιδῶν τὰ κείμενα εἰς τὰ πέριξ τῆς Ἀδριανουπόλεως, κατὰ τὰς παρὰ τοῦ ἰδίου βεζύρου Μοχαμὲτ-Ἀσὰτ δοθείσας πληροφορίας, πρὸς ὅσα ὑπάρχουσι σημειωμένα ἐν τοῖς ὅλοις εἰς χεῖράς σας ἐπισθείσην ἀρχείοις, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἄλλοις ἀρχαίοις καὶ νέοις τοῖς δυναμένοις ὑπάρξαι ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, θέλετε λάβει πληροφορίας ἀκριβεῖς περὶ τῆς διαγωγῆς τῶν δερβισσῶν καὶ τῶν χωρίων, τῶν γαιῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀφιερωμάτων ὧν ἀπολαύουσιν. Ἐπιθυμοῦμενος εἰς τὴν ἔρευναν ταύτην, θέλετε ἔχει φροντίδα ὅπως τὸ παράπαν μὴ ἐπηρεάσητε τοὺς γείτονας τῶν κατατημάτων τούτων Μουσουλμάνους. Θέλετε ἐξετάσει ὅλα τὰ βιβλία καὶ ἔγγραφα τῶν μπεκτασιδῶν καὶ ἐφ' ἑνὶ ἑκάστῳ ἐξ αὐτῶν ἀτομικῶς θέλετε προβῆ εἰς ἔρευναν ἐνώπιον τῆς δικαιοσύνης. Οἱ μέλλοντες ἵν' ἀποδειχθῶσιν ἐπὶ αἱρέσει θέλουσι τιμωρηθῆ διὰ τοῦ ἐξοστρακισμοῦ ἢ δι' οἱασδήποτε ἄλλης τιμωρίας ἀπαγγελθησομένης παρὰ τοῦ νόμου. Οἱ οὐλεμάδες θέλουσι συσκεφθῆ μεταξὺ ἀλλήλων περὶ τῆς χρήσεως τῆς μᾶλλον ἐπωφελεστέρας

διὰ τοὺς Μουσουλμάνους ἥτις δύναται νὰ γείνῃ τῶν μοναστη-
ρίων τούτων καὶ παρεκκλησίων, καταστάντων κενῶν ὡς ἐκ τῆς
ἀποβιώσεως τῶν μπεκτασίδων· θέλουσι συζητήσει τὸ ἀντικεί-
μενον τοῦ γνωρίσαι ἐὰν τὰ οἰκοδομήματα ταῦτα ὀφείλωσι νὰ
μετασχηματισθῶσιν εἰς τεμένη, εἰς λύκεια, εἰς σχολεῖα, ἢ νὰ
δοθῶσιν εἰς ὀρθοδόξους ἑταιρίας ὅπως καθιδρύσωσιν ἐν αὐτοῖς ἀν-
θρώπους εὐλαβεῖς καὶ σεβασμίους. Ὁπόταν δὲ ὁμογνωμήσω-
σιν ἐπὶ τούτου, θέλουσιν ἀπεκτήσει τὴν ἐνέργειαν τῆς διοικη-
τικῆς ἀρχῆς, ἡ δὲ κυβέρνησις θέλει σπεύσει ὅπως ἱκανοποιήσῃ
τὴν ἐπιθυμίαν των. Ἐπὶ τούτῳ, θέλουσιν ἀπευθύνει πρὸς τὴν
ἐμὴν Ὑψηλὴν Πύλην κατάλογον δηλωτικὸν τῶν μοναστηρίων
καὶ τοῦ προορισμοῦ ὃν θέλουσι κρίνει κατάλληλον ὅπως ὁρίσωσι.

α Τὰ παρεκκλήσια καὶ τὰ μοναστήρια τὰ ἐκτισμένα ἐν
προσφάτῳ ἐποχῇ παρ' ἀτόμων οἵτινες οὐδένα εἶχον χαρακτῆρα
ἁγιότητος, καταστήματα τῶν ὁποίων ἡ διατήρησις δὲν δύνα-
ται νὰ ᾖ παρὰ ἐπιβλαβὴς, θέλουσι καταστραφῆ. Καθ' ὅσον
δ' ἀφορᾷ τὰ παλαιὰ μοναστήρια, καὶ αὐτὰ ὅσα δὲν ἤθελον
εἶσθαι χρήσιμα, προσωρινῶς δύνανται νὰ μένωσιν ὡς ἔχουσιν.
Ἀλλὰ τ' ἀφιερώματα ἅτινα ἐγένοντο πρὸς αὐτὰ ἄλλοτε, ἐπει-
δὴ περιῆλθον εἰς τὰς χεῖρας ἀνθρώπων αἱρετικῶν καὶ ἀσεβῶν,
ὑπάρχουσιν ἄκυρα κατὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ μουφτῆ. Βραδύτερον
θέλομεν ἀποφασίσει περὶ τῆς χρήσεως τῶν πριζόντων τῶν χω-
ρίων, τῶν γηπέδων κλ. τῶν περιλαμβανομένων εἰς τ' ἀφιερώμα-
τα καὶ περὶ τῶν ὁποίων θέλετε μᾶς ἀποστείλει τὴν κατάστασιν.

ε Εἷς τινας ἐκ τῶν οἰκιῶν τῶν μπεκτασιδῶν ὑπάρχουσι
μανσούλεια ἀφιερωμένα εἰς ἅγια ἄτομα. Οἱ διοικηταὶ, οἱ μουφ-
τίδες καὶ οὐλεμάδες θέλουσιν ὁρίσει ἄνθρωπόν τινα εὐλαβῆ καὶ
ἀγνῶν ἠθῶν ὅπως ᾖ φύλαξ τῶν μνημείων τούτων, καὶ θέλου-
σι δώσει αὐτῷ ἀπόδειξιν περιβεβλημένην διὰ τῶν ἀπαιτουμέ-
νων διατυπώσεων.

ε Ἐκπληρώσατε μετὰ ζήλου τὴν ἐμπιστευθεῖσαν ὑμῖν ἀ-
ποστολὴν· ἐπιστήσατε σύντονον προσοχὴν ἐπὶ τῶν ἐρευνῶν καὶ

τῶν ἐξετάσεων τὰς ὁποίας συνιστῶμεν ὑμῖν· προσκολλᾶσθε ἐπιμελῶς εἰς τὰ παραγγέλματα τοῦ νόμου καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς εὐθύτητος· φυλάχθητε ἀπὸ τοῦ καταπιέσαι τοὺς ὑπάρχοντας ὀρθοδόξους, ἀπὸ τοῦ ἀνησυχῆσαι αὐτοὺς καθ' ὅσον ἀφορᾷ τ' ὠφιερώματα τὰ ὁποῖα ἀπολαύουσι νομίμως, καὶ ἀπὸ τοῦ κατα δικάσαι οἱονδήποτε χωρὶς νὰ πεισθῆτε περὶ τῆς ἐνοχῆς αὐτοῦ. Ἐδώκαμεν ὑμῖν τὸ παρὸν φιρμάνιον ὅπως σᾶς γνωστοποιήσωμεν τὰς διαταγὰς ταύτας. »

—

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ'.

Μεταξολὴ γενομένη κατ' ἀνάγκην τῆς περιστάσεως εἰς τὴν τελετὴν τοῦ Κουρμπὰν-βαιραμίου (Ἑορτῆς τῶν Θυσιῶν).

Ἡ συνήθεια τῶν ἐπισκέψεων τὰς ὁποίας οἱ ἀνώτεροι ὑπάλληλοι ποιοῦσιν ἐναλλὰξ πρὸς ἀλλήλους ἐν τοῖς οἰκείοις μεγάροις κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἑορτῆς τῶν Θυσιῶν, κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο δὲν ἠδύνατο ἵνα τηρηθῇ, καθότι οἱ κυριώτεροι ὑπάλληλοι ἦσαν συνηθροισμένοι ὑπὸ τὰς σκηνὰς ἐν τῇ πρώτῃ αὐλῇ τοῦ σεραγίου. Διὰ τὴν φορὰν δὲ ταύτην ὁ Σουλτάνος ἐπέτρεψεν ὅπως παραβλέψωσι τὴν συνήθη ταύτην φιλοφροσύνην. Ἡ σημαία τοῦ Προφήτου κατεῖχεν ἐνώπιον τῆς Πύλης τῆς Εὐδαιμονίας τὴν θέσιν ἐν ᾗ συνήθως θέτουσι τὸν θρόνον του διὰ τὴν τελετὴν τῆς παρουσιάσεως τῶν σεβασμάτων καὶ τῶν φιλοφρονήσεων τῶν ἀποδιδομένων αὐτῷ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ὅλοι οἱ μεγιστᾶνες τοῦ Κράτους. Ἔστησαν τὴν αὐτοκρατορικὴν ἕδραν ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ Διβανίου τὴν ὀνομαζομένην Αἴθουσαν τοῦ Θόλου.

Τῇ Κυριακῇ, 10 Ζελγιδζὲ (3)15 Ἰουλίου), ἡμέρᾳ τῆς ἑορτῆς, ὁ σουλτάνος, ἀφοῦ ἐξετέλεσε τὴν ἐωθινὴν προσευχὴν, ἐξῆλθεν ἀπὸ τῶν ἔνδον δωμάτων αὐτοῦ διὰ τῆς Πύλης τῆς Εὐδαιμονίας, καὶ ὁμοίως πρὸς τὸν ἥλιον ἀνατέλλοντα ἐν τῷ ὁρίζοντι,

ἐνεφανίσθη, συνοδευόμενος παρὰ τοῦ ἐπιστάτου τοῦ ἀνακτόρου καὶ τοῦ θησαυροφύλακος. Ἠσπάσθη μετὰ σεβασμοῦ τὴν ἱερὰν σημαίαν τοῦ Προφήτου καὶ διεμοιράσθη πρὸς τὴν αἴθουσαν τοῦ Θρόνου. Ἔπειτα, ἐδέχθη τὰ σεβάσματα ὅλων τῶν μεγιστάνων, οἵτινες ἔσχον τὴν τιμὴν ἵν' ἀσπασθῶσιν ἀλληλοδιαδόχως τὰ χράσπεδα τοῦ χιτῶνος τοῦ Κατόπιν, ἡγουμένων τῶν στρατιωτῶν τοῦ Μωάμεθ, μετέβη ἐν μεγάλῃ πομπῇ εἰς τὸ τέμενος τοῦ Σουλτὰν-Ἀχμέτ. Ἐτέλεσε τὴν προσευχὴν τῆς μεσημβρίας καὶ ἐπανέκαμψεν εἰς τὸ σεράγιον μετὰ τῆς ἰδίας συνοδίας.

Κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην, διένειμε πρὸς τοὺς οὐλεμάδες μεγαλοπρεπῆ δῶρα καὶ ἀπένειμε νέα ἀξιώματα πρὸς τοὺς μεγιστᾶνας τοῦ Κράτους καὶ τοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς Αὐλῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ'.

Κατάργησις τῶν Σιπαχίδων καὶ ἄλλων ἀρχαίων σωμάτων τοῦ ἱππικοῦ.

Τὰ ἀρχαῖα σώματα τοῦ ἱππικοῦ, τὰ ὀνομαζόμενα σιπαχί, σιλιχδάρ, οὐλουφεδζί (μισθωτοί) τῆς δεξιᾶς, οὐλουφεδζί τῆς ἀριστερᾶς, ξένοι τῆς δεξιᾶς, ξένοι τῆς ἀριστερᾶς, ἄλλοτε συνώδευον τοὺς σουλτάνους ὅτε μετέβαινον εἰς τὸν πόλεμον ἢ τὸν ἀρχιστράτηγον εἰς τὸν ὁποῖον ὑπῆρχεν ἐμπεπιστευμένη ἡ σημαία τοῦ Μωάμεθ. Ἕκαστον ἐξ αὐτῶν εἶχεν ἰδιαιτέραν ὑπηρεσίαν.

Οἱ σιπαχίδες ἐχρησίμευον ὡς ἐμπροσθοφυλακή. Ἔσκαπτον χάνδακας, ὠχύρουν φρούρια, ἤγειρον προφράγματα καὶ μικρὰ ὑψώματα γῆς ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔστηνον σημαίας ὅπως δείξωσι πρὸς τὴν Αὐτοκρατορικὴν φρουρὰν τὴν ὁδόν. Οἱ σιλιχδάριδες συνώδευον τὸν ἀρχιστράτηγον καὶ συνήθροιζον ραγιάδες ὅπως καθαρίσωσι τὰς ὁδούς, κατασκευάζωσι τοιαύτας καὶ γεφύρας. Οἱ ξένοι τῆς δεξιᾶς καὶ τῆς ἀριστερᾶς, ἦσαν συγκείμενοι ἐξ Ἀράβων καὶ Περσῶν ἐγκαταλιπόντων τὴν ἑαυτῶν πατρίδα καὶ ἐλθόντων ὅπως προσφύγωσιν ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς προστασίας τοῦ ὀθωμανοῦ μονάρχου, ἐβάδιζον οἱ μὲν δεξιᾷ, οἱ δὲ ἀριστερᾷ τοῦ σουλτάνου, ὡς καὶ αἱ δύω ἴλαι τῶν μισθωτῶν, λαμβανομένων συνήθως ἐκ τοῦ σώματος τῶν σιπαχίδων. Τὰ ἰδιαίτερα καθήκοντα αὐτῶν ἦσαν τὸ συλλέγειν ξύλα διὰ τὰ στρατεύματα καὶ φέρειν αὐτὰ εἰς τὸ στρατόπεδον.

Εἰς παρελθούσας ἐποχὰς τὰ σώματα ταῦτα τοῦ ἱππικοῦ εἶχον ὑπηρετήσει ὠφελίμως τὸ Κράτος. Μετὰ ταῦτα ὅμως ἡ πα-

θαρχία αὐτῶν εἶχε χαλαρωθῇ. Ἀντὶ νὰ ἔχωσιν, ὡς ὥριζον οἱ κανονισμοὶ σύτῶν ἑκατὸν ἀξιωματικοὺς διὰ χιλίους ἄνδρας, μόλις εἶχον ἕνα ἀξιωματικὸν ὅπως διοικήσῃ πολλὰς χιλιάδας στρατιωτῶν. Οὕτω δὲ οὐδεμία τάξις, οὐδεμία ὑποταγὴ μεταξὺ αὐτῶν. Οἱ σπευσωροὶ εἶχον ἀποσβέσει τὴν πολεμικὴν ζέσιν αὐτῶν καὶ συνεχῶς ἔφερον αὐτοὺς εἰς στασιαστικὰ κινήματα. Τὸ ἱππικὸν μάλιστα ἦν τὸ πρῶτον δοῦν παραδείγματα ἐπαναστάσεων ἐναντίον τοῦ κυμάρχου.

Κατὰ τὸ ἔτος 1000 (1592—1593), κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς πληρωμῆς τῶν στρατευμάτων, ἡ ἀμηχανία τοῦ ταμείου ἐγένετο παραίτιος ὅπως προταθῇ εἰς τοὺς σιπαχίδες ἵνα λάβωσι μόνον ἓν μέρος ἐκ τοῦ μισθοῦ των, μετὰ τὴς ὑποσχέσεως νὰ λάβωσι μετ' ὀλίγον τὸ καθυστερούμενον. « Θέλομεν ὅλα, » ἀνεφώνησαν, καὶ ἀπήτησαν τὴν κεφαλὴν τοῦ ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν ὑπουργοῦ, τοῦ σεριφ Ἐμὶρ-Πασσᾶ. Ἐλιθοβόλησαν τοὺς ἑαυτῶν ἀξιωματικοὺς οἵτινες ἐζήτησάν ὅπως πείσωσιν αὐτούς. Ἠθέλησαν ὅπως δώσωσιν αὐτοῖς τὸ ἐλλεῖπον ἐκ τοῦ μισθοῦ των λαμβανομένου τοῦ ποσοῦ ἐκ τοῦ ἰδιαιτέρου ταμείου τοῦ σουλτάνου, ἀπειθοιήθησαν καὶ ἐπέμειναν ἀπαιτοῦντες τὴν κεφαλὴν τοῦ ὑπουργοῦ. Ὁ ἀρχιδικαστὴς παρουσιάσθη ἐνώπιον αὐτῶν καὶ τοῖς εἶπε· « Τὰ μέλη τοῦ Διβανίου δὲν θὰ ἔχωσι » τὴν ἀσέβειαν τοῦ θανατῶσαι ἀθῶον ἄνθρωπον, ἀπόγονοι τοῦ » Προφήτου. » Ἔδειξαν πρὸς αὐτοὺς αὐτοκρατορικὸν διάταγμα ὑπαγορεῦον αὐτοῖς τὰς θελήσεις τοῦ μονάρχου. Ἀλλὰ τὰ πάντα εἰς μάτην· εὐτυχῶς, τὸ θάρρος τῶν μποστανδζίδων κατέστειλε τὴν στάσιν των.

Τῷ 1010 (1601—1602), κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαυΐας, ὑπὸ τὴν ἁπλῆν πρόφασιν ἀργοπορίας ἐν τῇ πληρωμῇ τοῦ μισθοῦ τοῦ ὀφειλομένου εἰς μικρὸν ἀριθμὸν ἀνθρώπων, εἰσήλασαν εἰς τὸ μέρος εἰς ὃ ἦν συνηθροισμένον τὸ συμβούλιον, ἠθέλησαν νὰ φονεύσωσι τὸν μέγαν βεζύρην Φερχὰτ Πασσᾶν καὶ ἐλιθοβόλησαν πολλοὺς βεζύρας.

Τῷ 1011 (1602—1603), ἐτόλμησαν ἵνα εἰσέλθωσι διὰ τῆς βίας εἰς τὸ σεράγιον καὶ ἀπαιτήσωσι παρὰ τοῦ σουλτάνου ὅπως τῇ ἰδίᾳ στιγμῇ γείνῃ Διβάνιον ἐπὶ ποδός. Ἐφόνευσαν πλείστους ἀξιωματικοὺς τῆς αὐλῆς, μεταξὺ ἄλλων τὸν Γαφὰν-βὰρ-Ἀγᾶν καὶ Ὀσμὰν Ἀγᾶν.

Τὸν παλαιὸν καιρὸν, τριακόσιοι ἄνδρες ἐκλεχθέντες μεταξὺ τῶν σιπαχίδων, τῶν σιλιχδαρίδων καὶ τῶν τεσσάρων ἄλλων τ-λῶν, μετὰ ἑνὸς ἔτους ἐκμάθησιν, ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν μ ο ῦ λ ά-ζ ι μ, ἐλάμβανον, οἱ μὲν τὸν τίτλον εἰσπράκτορος, οἱ δὲ τὸν τοῦ γραφέως καὶ ἀπεστελλοντο ἀνὰ δύω, ἐπὶ τῇ ἰδιότητι ταύτῃ, ὅπως εἰσπράττωσι τόν τε κεφαλικὸν φόρον καὶ τοὺς λοιποὺς, ἐν καιρῷ πολέμου. Ὅτε δὲ κατέβαλλον εἰς τὸ ταμεῖον τὰ εἰσπραχθέντα ποσὰ, ἐλάμβανον ὡς προμήθειάν των 41 ἄσπρα διὰ ἕκαστον γραμμάτιον κεφαλικοῦ φόρου. Ἐν καιρῷ εἰρήνης δὲν ὑπῆρχε συνήθεια νὰ ἐμπιστεύηται εἰς αὐτοὺς ἡ εἴσπραξις τῶν φόρων. Αἱ καταπιέσεις δι' ὧν ἐπεβάρυνον τοὺς ραγιάδες ὅτι ἦσαν ἐπιφορτισμένοι διὰ τῆς φροντίδος ταύτης, παρεκίνησε τὴν κυβέρνησιν, τῷ 1012 (1603—1604), ὅπως ἐξ ὁλοκλήρου ἀφαιρέσῃ ἀπ' αὐτῶν τὰ χρέη ταῦτα, ἀλλ' ἠθέλησαν ὅπως φυλάξωσι δι' αὐτοὺς αὐτὰ, καὶ ἡ ἀπαίτησις των συνωδεύθη ὑπὸ τοιούτων ἀπειλῶν ὥστε ὑποχρεώθησαν ἵνα ἐνδώσωσιν.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ σουλτάνου Μουσταφᾶ Α', ἡ διαγωγὴ αὐτῶν κατέστη μᾶλλον προπετὴς, ἡ τυραννία των μᾶλλον ἀνοπόφορος παρά ποτε. Τὰ καθήκοντα τοῦ ἐπιστάτου, τοῦ διευθυντοῦ, τοῦ διαχειριστοῦ, τοῦ ἐξελεγκτοῦ, τοῦ εἰσπράκτορος, δι' οὓς ἀπαιτεῖται ἐγγύησις ἴση πρὸς τὸ ποσὸν τῆς τιμῆς ἣν ὀφείλουσιν ὅπως ἀποτίσωσιν ἐπὶ τρία ἔτη, εἰσεπράττοντο διὰ τῆς βίας, ὅλοι ἐπὶ τρεῖς μῆνας παρὰ τῶν σιπαχίδων, οἵτινες ἐπώλουν αὐτὰς εἰς ἄλλους ἐπὶ ὅροις λίαν ἐπικερδέσι. Καὶ ἐπ' τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ἔτι, ἐθεώντο σιπαχίδες ἀπογυμνοῦντες τοὺς πτωχοὺς ἀνθρώπους καὶ γινομένους κυρίους ἐν ταῖς κατοικίαις

αὐτῶν. Ὁπότε μετέβαινον εἰς ἀποστολήν, ἐλάμβανον παρὰ τῶν χωρικῶν πτηνά, ἥρπαζον χρήματα ἐπὶ τῷ τίτλῳ τιμῆς ἑνὸς ζεύγους ὑποδημάτων, καὶ διέπραττον μυρίας καταθλίψεις· ἕτεροι ἐφυλάκιζον ὡς ἤθελον, ἐβασάνιζον τοὺς ραγιάδες καὶ τοὺς Μουσουλμάνους, ὑπεξήρουν τὰς προσόδους τῶν ὑποστατικῶν καὶ τῶν ἱερῶν καθιδρυμάτων, καὶ διὰ τῶν καταχρήσεων αὐτῶν ἀπήλπιζον τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους, τῶν ὁποίων παρέλυον τὴν ἐνέργειαν.

Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ σουλτὰν Μουράτ, εἶχον φονεύσει, ἐκ συνεννοήσεως μετὰ τῶν Γενιτσάρων, τὸν ἔνδοξον βεζύρην Χαφὶζ-Ἀχμὲτ-Πασσᾶν τὸν Γεωργιανόν. Ὅτε οὗτος ἐπολιόρκει τὸ Βαγδάτιον, τὸ ὁποῖον εἶχον ἁλώσει οἱ Πέρσαι, καθ' ἣν στιγμὴν ἔμελλεν ἵνα ἐλευθερώσῃ τὴν σπουδαίαν ταύτην πόλιν, ὁπότε οἱ ἐχθροὶ δὲν διενοοῦντο πλέον εἰμὴ ὅπως φύγωσιν, ἐπανάστασις τῶν σωμάτων τοῦ ἱππικοῦ καὶ τῶν Γενιτσάρων εἶχε κωλύσει τὰς ἐπιτυχίας του καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν ὅπως ἐπανέλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ ἀνωφελεῖς καὶ ἀπείρους θυσίας ἀνθρώπων τε καὶ ἀργυρίου.

Τῷ 1041 (1631-1632), ὁ βεζύρης Χοσρὲφ-πασσᾶς, ἀποσταλεὶς ἐπὶ κεφαλῆς πολυαριθμου στρατοῦ ὅπως ἀπελευθερώσῃ τὸ Βαγδάτιον, εἶχε τὴν ἀδυναμίαν ὅπως ἐκζητήσῃ ἵνα κερδίσῃ τὴν εὔνοιαν τῶν σιπαχίδων φαινόμενος φιλόφρων πρὸς τὰς θελήσεις των. Ὁ σουλτάνος, ὀλίγον εὐχαριστούμενος ἐκ τῆς διαγωγῆς του, διώρισεν ἕτερον στρατηγόν. Ὁ Χοσρὲφ-πασσᾶς εὑρίσκετο εἰς Διαρβεκίριον ὅτε ἔλαβε τὴν εἴδησιν τῆς παύσεώς του· παραυτὰ οἱ σιπαχίδες ἐξηγέρθησαν κραυγάζοντες· «Δὲν θέλομεν ἄλλον στρατηγὸν παρὰ τὸν Χοσρέφ.» Ἐπαρώθησαν μάλιστα ὅπως φονεύσωσι τὸν ἀξιωματικὸν τὸν ὁποῖον ἐστάλη τοῦ Φιρμανίου. Ὁ δὲ βεζύρης, ἵνα καθησυχάσῃ αὐτούς, δίδων αὐτοῖς τὸ παράδειγμα τῆς ὑπακοῆς, ἀπεσύρθη εἰς Τοκάτιον. Οὐχ ἧττον ὅμως ἡ στάσις ἐξηκολούθησεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ. Οἱ σιπαχίδες ἐλεηλάτησαν τὰ πέριξ χωρία. Οἱ ἀρχη-

γαὶ αὐτῶν ἐγκαθιδρύθησαν ὡς κύριοι ἐν Ἀϊδινίῳ, Καρᾶ-Χισὰρ καὶ ἄλλαις πόλεσι· καὶ περιφρονοῦντες τὰς διαταγὰς τοῦ σουλτάνου, συνεφώνησαν πρὸς ἀλλήλους ὅπως δοθῇ ἡ ἀρχηγία πρὸς τὸν Χοσρὲφ-πασσᾶν. Παραυτα ἔφθασαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐξ ὅλων τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀσίας στίφη ἱππέων οἵτινες δὲν εἶχον ἄλλην πρόθεσιν παρὰ νὰ διαταράξωσιν ἐπανάστασιν. Πρωΐαν τινὰ, οἱ Γενίτσαροι, σύμμαχοι πάντοτε μετὰ τῶν σεπαχίδων ἵνα κακοπραγῶσι, τρέχουσιν ἔνοπλοι εἰς τὸ Ἱπποδρόμιον, καὶ ἄρχονται ἵνα κραυγάζωσι· « Ζητοῦμεν τὰς κεφαλὰς ἐκείνων οἵτινες ἔπαυσαν τὸν Χοσρὲφ-πασσᾶν ». Συντάττουσι κατάλογον τῶν θυμάτων τὰ ὁποῖα ἀπαιτοῦσι. Οὗτοι δ' εἰσὶν, ὁ μέγας βεζύρης, Χαφὶζ-πασσᾶς, ὁ μουφτῆς Γιαχγιὰ-ἐφένδης, ὁ θησαυροφύλαξ Μουσταφᾶ πασσᾶς ὁ ἀγᾶς αὐτῶν Χασὰν-Χαλιφὲ, καὶ δώδεκα ἄλλοι ἀνώτεροι ἀξιωματικοί. Ἡ πόλις παρεδόθη εἰς τὴν σύγχυσιν καὶ τὸν τρόμον. Οἱ στρατιῶται εἰσδύουσιν εἰς τὸ σεράγιον, διέρχονται τὴν πρώτην αὐλὴν, ἐπίσης τὴν δευτέραν πύλην καὶ ἀπαιτοῦσιν νὰ ἐμφανισθῇ εἰς αὐτοὺς ὁ σουλτάνος. Ὁ Μουρὰτ παρουσιάζεται καὶ λέγει πρὸς αὐτοὺς μετ' εὐπροσηγορίας· « Τί θέλουσιν οἱ δοῦλοί μου ; » Ἀποκρίνονται μετὰ τρομερῶν κραυγῶν ὅτι ζητοῦσι κεφαλὰς· ὅτι ἐὰν δὲν δώσωσιν αὐτὰς, θέλουσιν ἐκδικηθῇ. Τολμῶσιν ἵν' ἀπειλήσωσι τὸ ἱερὸν πρόσωπον τοῦ σουλτάνου. Εἰς μάτην ὁ σουλτάνος ζητεῖ ὅπως κατευάσῃ αὐτούς· δὲν ἐκούουσιν οὔτε τὰς διαταγάς του, οὔτε τὰς παραστάσεις του. « Ἐπειδὴ κωφεύετε εἰς τὴν φωνήν μου, ὁπόταν σᾶς ὁμιλῶ ἐν ὀνόματι τῆς θρησκείας, τοῖς εἶπενό Μουρὰτ, διατί μὲ προσεκαλέσατε ἐνταῦθα; » Ἀναχωρεῖ περίλυπος καὶ εἰσέρχεται εἰς τὸ ἀνάκτορόν του. Τότε τὸ παράφορον ἐκεῖνο πλῆθος ὁρμᾷ κατὰ τοῦ μεγάλου βεζύρου Χαφὶζ-πασσᾶ καὶ κατὰ τῶν ἄλλων ἀξιωματικῶν, τοὺς ὁποίους καὶ φονεύουσι.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας, ἡ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἄφιξις τῆς κεφαλῆς τοῦ Χοσρὲφ-πασσᾶ γίνεται παραίτιος ὅπως ἐκραγῇ νέα

ἐπανάστασις. Τὸ σεράγιον διαρπάζεται αὖθις, ὁ μονάρχης ὑβρίζεται, νέα ἀπαιτοῦνται θύματα, καὶ ταῦτα πίπτουσιν ὑπὸ τὰς βολὰς τῶν ἐπαναστατῶν.

Μεταξὺ τῶν δυστυχῶν οἵτινες ἀπωλέσθησαν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὑπῆρχεν ὁ ἀγᾶς τῶν Γενιτσάρων, Χασὰν-Χαλιφέ, ἀνὴρ νέος καὶ ἀξιοσημειώτου ὡραιότητος. Συναντηθεὶς ὑπὸ μιᾶς συμμορίας στρατιωτῶν καὶ συρθεὶς εἰς τὸ Ἱπποδρόμιον, ἔλεγεν αὐτοῖς διὰ παρακλητικῆς φωνῆς· « Ἀδελφοί μου, μὴ μὲ φο-» νεύητε· σᾶς ὁμνύω ὅτι οὐδέποτε ἔλαβον μέρος εἰς τὰς ὑπο-» θέσεις τῆς Κυβερνήσεως. Ἀπολύσατέ με· ἄφετέ με ν' ἀνα-» χωρήσω ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὑπάγετε ἵνα φέρητε » τὴν κεφαλήν μου εἰς ἄλλο τι μέρος· εἰς τί θέλει σᾶς χρησι-» μεύσει τὸ νὰ χύσητε τὸ αἷμά μου ἀδίκως; » Ἀναισθητοῦντες εἰς τὰς παρακλήσεις του, οἱ δολοφόνοι ἀπεκρίθησαν αὐτῷ· « Θὰ σὲ μάθωμεν νὰ διάγῃς βασιλικῷ τῷ τρόπῳ, νὰ κτίζῃς » μέγαρα καὶ ἐξοχικοὺς οἴκους. » Μετὰ τοὺς λόγους τούτους οἵτινες ἐξεδώλουν τρανώτατα τὸ μῖσος ὑφ' οὗ κατετρύχετο ἡ καρδία αὐτῶν, ἐκτύπησαν αὐτὸν διὰ χιλίων ξιφῶν καὶ μαχαιρῶν, ἔπειτα σύροντες τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐκ τῶν ποδῶν, μετέβησαν ἵνα κρεμάσωσιν αὐτὸν ἀπὸ τῶν κλάδων τῆς πλατάνου τοῦ Ἱπποδρομίου, καὶ δύναταί τις νὰ εἴπῃ περὶ τοῦ Χασὰν-Χαλιφὲ ὅτι καθ' ὅλον τὸν βίον του καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του, ἡ θέσις του πάντοτε ἦν ὑψηλή.

Μετὰ τὸ Ῥαμαζάνιον τοῦ ἰδίου ἔτους, κακοῦργοί τινες συνενοούμενοι μετὰ τοῦ σώματος τῶν σιπαχίδων συνήρχοντο ἐν πλήθει μεσημβρίᾳ εἰς συνελεύσεις ὅπου ἠθέτουν τὰ παραγγέλματα τῆς νηστείας. Τὰς νύκτας περιεδιάβαζον εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀλλοκότους ἐνδεδυμένοι μορφάς, καὶ ποικίλας, τὰς ὁποίας συνώδευον ἔνοπλοι, μετὰ δαδῶν ἀνημμένων, κυμβάλων καὶ σαλπίγγων. Ἐφορολόγουν τοὺς διερχομένους εἰς τοὺς ὁποίους παρουσίαζον ὅπως ἴδωσι τὸ θέαμα τοῦτο, μετέβαινον ἵνα παρουσιασθῶσιν εἰς τὰς πύλας τῶν βε-

ζυρᾶν, τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν, τῶν οὐλεμάδων, τῶν πλου-σίων, ἐχόρευον τὰ ἀλλόκοτα πρόσωπα τῶν παιανιζόντων τῶν ὀργάνων, καὶ ἀπῄτουν παρὰ τοῦ κυρίου τῆς οἰκίας ὑφάσματα καὶ πλούσια δῶρα. Ἐὰν προσένεγκεν αὐτοῖς μικρόν τι, ἢ ἐὰν ἐβράδυνεν ἵνα εὐχαριστήσῃ αὐτούς, ὕψουν τὰς δᾷδας αὐτῶν ὑπεράνω τῶν ἐξωστῶν εἰς τρόπον ὥστε νὰ καύσωσι τὰ ἐνδύ-ματα ἄτινα ὑπῆρχον τεθειμένα ἐκεῖσε καὶ ἐκραύγαζον· « Θὰ θέσωμεν πῦρ ἐὰν τῇ στιγμῇ ταύτῃ δὲν μᾶς δώσωσιν ὅτι ζητοῦμεν. » Τὰς ἑορτὰς τοῦ Βαϊραμίου αἵτινες ἠκολούθησαν τὸν μῆνα τοῦτον, ἔστησαν στατῆρας εἰς ὅλας τὰς ὁδούς, καὶ ἔφτειλαν εἰς τοὺς πλείστους ἐκ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως κη-ρία ὡς πρόσκλησιν εἰς μεγαλην ἑσπερίδα. Κατόπιν ἐφορολόγη-σαν ἕκαστον ἐκ τῶν δῆθεν προσκεκλημένων ἐκείνων διὰ ποσοῦ τινος καὶ ἀφῄρουν ἀπ' αὐτῶν σημαντικὰς ἀξίας εἰς ἀργύριον, φορέματα, καὶ ὑφάσματα παντὸς εἴδους.

Κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν, κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῆς κατὰ τοῦ Βαγδατίου ἐκστρατείας, σιπαχῆς τις, ὀνόματι Δελί Ἀλαχὶ, συνήθροισε μεθ' ἑαυτοῦ συμμορίας λῃστῶν καὶ ἀποκατεστάθη ἐν τῇ πόλει Σέδι-Σιεχρί. Ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ κατεστάθη τοσοῦ-τον μεγάλη ὥστε ὁ διοικητὴς τῆς ἐπαρχίας ἦν παρ' αὐτῷ μη-δὲν καὶ ὡς νόμισμα ἄνευ ἀξίας. Ὁ σιπαχῆς ἐφυλάκιζε τοὺς πλουσίους, ἐκακοποίει αὐτοὺς καὶ ἄνευ ἀποτίσεως χρημάτων οὐδεὶς ἠλευθεροῦτο. Οὕτω δὲ συνέλεξε θησαυροὺς ἀπείρους καὶ πάραυτα προσκάλεσε καὶ ἄλλους σιπαχῆδες εἰς τὸ μεγαλο-πρεπὲς συμπόσιον τῆς λαφυραγωγίας. Ἰσχυρὸς ὡς ἐκ τῆς βοη-θείας αὐτῶν, ἐβασίλευεν ὡς δεσπότης ἐν τῇ πόλει. Εἷς σεβάσμι-ος θεολόγος διδάσκαλος Χόδζα-Ρεδζὲπ, ἐπιστάτης τοῦ διοικητοῦ, ἐπειδὴ ἡμέραν τινὰ παρημέλησεν ἵνα ἐγερθῇ ὅπως ὑποδεχθῇ αὐτὸν, ὑπέστη τὴν ποινὴν τοῦ ῥαβδισμοῦ καὶ ἀπέτισεν ὑπέρογκόν τι ποσὸν διὰ τοῦτο. Οἱ οὐλεμάδες, οἱ πρόκριτοι, ἀπήρχοντο ἐκ τῆς ἐντεῦθεν πατρίδος ὅπως διαφύγωσι τὰς καταθλίψεις αὐτοῦ. Ὁ τύραννος ἥρπαζε τὰς γαίας αὐτῶν καὶ τὰς οἰκίας, καὶ ἐβα-

σάνιζε τοὺς ὑπηρέτας των ὅπως γνωστοποιήσωσιν αὐτῷ ποῖαι ἦσαν αἱ ἰδιοκτησίαι τῶν μεταναστατῶν. Διέταττε τοὺς κατίδας ὅπως ἐκδίδωσι τὰς ἀποφάσεις ἐπὶ ὅροις οὓς ὑπαγόρευεν αὐτὸς ὁ ἴδιος, καὶ κατεδίκαζεν εἰς θάνατον τοὺς μὴ ἐνδίδοντας εἰς τὰς θελήσεις του.

Ὁ γενικὸς διοικητὴς τῆς ἐπαρχίας ὑπεχρεώθη ὅπως διορίσῃ αὐτὸν διοικητὴν τῆς πόλεως· τότε δὲ παρέδωκε τὸν τόπον εἰς τοὺς συνεταίρους του σιπαχίδας καὶ κατέστρεψε τὸν λαὸν διὰ τῶν καταπιέσεών των. Μόνον δὲ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀπέστειλλεν ἀσήμαντόν τι χρηματικὸν ποσὸν πρὸς τὸν γενικὸν διοικητὴν, ὡς ἐκούσιον δῶρον.

Τέλος ἡ θρασύτης τῶν σωμάτων τοῦ ἱππικοῦ ἔλαβε πρῶτον τραῦμα τῷ 1058 (1648), ὅτε, ἀποποιούμενοι ὅπως ἀπέλθωσι διὰ τὴν κατὰ τῆς Κρήτης ἐκστρατείαν καὶ ὅπως ὑποβληθῶσιν εἰς τὰς μεταρρυθμίσεις ἃς ὁ μέγας βεζύρης Σοφὶ-Μοχαμὲτ πασσᾶς ἤθελε νὰ εἰσαγάγῃ μεταξὺ αὐτῶν, ὕψωσαν τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ Ἱπποδρομίου. Οἱ Γενίτσαροι, πιστοὶ τὴν φορὰν ταύτην πρὸς τὴν κυβέρνησιν, ἐνίκησαν αὐτοὺς καὶ τοὺς διεσκόρπισαν.

Ἀλλὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος, εἷς σιπαχῆς ὀνόματι Γκιουρδζῆς ἐπεχείρησεν ὅπως ἐκδικηθῇ τὴν ἧτταν ταύτην. Συνήθροισε στρατεύματα ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ ἦλθεν ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν ἐνώπιον τῆς Χρυσοπόλεως τολμήσας ἵνα συνάψῃ μάχην μετὰ τοῦ μεγάλου βεζύρου Μουρὰτ-πασσᾶ. Ἡ θρασύτης ὅμως αὐτοῦ ἐτιμωρήθη, ἀλλ' οἱ στασιασταί, τραπέντες εἰς φυγήν, ἐτήρουν εἰσέτι τὴν ταραχὴν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐν ταῖς Ἀσιατικαῖς ἐπαρχίαις.

Τῷ 1066 (1655—1656), τὰ σώματα τοῦ ἱππικοῦ ἐγείρουσιν αὖθις ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ κυριάρχου. Συνενωθέντες μετὰ τῶν Γενιτσάρων ἐν τῷ Ἱπποδρομίῳ, πορεύονται κατὰ τοῦ σεραγίου, βιάζουσι τὸν σουλτάνον ἵνα συγκρατήσῃ Διβάνιον ἐπὶ ποδός, ἁρπάζουσιν ἐκ τῶν ἀνακτόρων τριάκοντα ἀνωτέρους

ἀξιωματικοὺς τῆς αὐλῆς καὶ ἀπαγχονίζουσιν αὐτοὺς ἐπὶ τῶν κλάδων τῆς πλατάνου. Ἐντὸς ὡρῶν τινων, ἀναβιβάζουσι καὶ καταβιβάζουσι μεγάλους βεζύρας καὶ μουφτίδες· βοηθούμενοι ὑπὸ τοῦ σκυλολογίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, λαφυραγωγοῦσι τὰς οἰκίας τῶν ἰδιωτῶν.

Ἐπὶ τέλους τὰ στασιαστικὰ αὐτῶν κινήματα κατεστάλησαν τῷ 1067 (1656—1657) διὰ τῆς φρονήσεως καὶ ἐνεργητικότητος τοῦ μεγάλου Βεζύρου Κιουπρουλὴ-Μοχαμὲτ-Πασσᾶ, καταστρέψαντος μέγαν ἀριθμὸν ἐξ αὐτῶν. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, δὲν ἠδυνήθησαν ἵνα ἐξεγερθῶσιν ἀπὸ τῆς καταπτώσεώς των καὶ ἔμειναν ἀσθενεῖς καὶ τεταπεινωμένοι, ὡς τὸ ἰουδαϊκὸν ἔθνος. Ἀλλὰ τὸ πνεῦμα αὐτῶν ἔμεινε τὸ ἴδιον· ἔλαβον μέρος εἰς ὅλας τὰς στάσεις τῶν Γενιτσάρων καὶ ἔδωκαν νέα τεκμήρια τῶν πάντοτε ἐχθρικῶν πρὸς τὴν κυβέρνησιν αἰσθημάτων των, ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ τοῦ 1202 (1786—1788), ὁπότε ἀπεποιήθησαν ὅπως ὑπακούσωσιν εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ ἀρχιστρατήγου ὅστις προσεκάλει αὐτοὺς εἰς τὸ ἐν Σούμλῃ χειμερινὸν στρατόπεδον.

Τὰ διεφθαρκότα ταῦτα σώματα τοῦ ἱππικοῦ, παραδοθέντα εἰς τὴν ἀπειθαρχίαν καὶ εἰς πληρεστάτην ἐκχαλάρωσιν, δι' οὐδεμίαν ὑπηρεσίαν ἦσαν ἱκανά. Τὰ ὑπέρογκα ποσὰ ἅπερ ἀπερρόφα ὁ μισθὸς αὐτῶν ἦσαν διὰ τὸ Κράτος ἀπώλειαν ἄνευ ἀνταμοιβῆς. Τὸ συμβούλιον, συγκείμενον ἐκ τῶν οὐλεμάδων καὶ ὅλων τῶν ἀνωτέρων ὑπαλλήλων, προέτεινε τὴν διάλυσιν αὐτῶν, τὴν ὑποχρέωσιν ὅλων τῶν ἱππέων δι' οὓς ἤθελε διατηρηθῇ ὁ μισθός, ὅπως παρουσιασθῶσιν ἐνώπιον τοῦ μεγάλου βεζύρου, ἵν' ἀποδείξωσι τὴν ταὐτότητά των μετὰ τοῦ ὑποκειμένου τοῦ ἀναφερομένου ἐν ᾧ τῆς πληρωμῆς γραμματέως· ὅπως χορηγηθῶσι συντάξεις ἀπὸ φὼν τελωνείων φρὸς τοὺς ἀξιωματικούς των καὶ τοὺς γεροντοφρους· ὅπως καταργηθῇ τὸ διοικητικὸν γραφεῖον αὐτῶν, καὶ καταργηθῶσιν ἅπαξ τὰ ὀνόματα τῶν σιπαχίδων, σιλιχδάριδων, φλουφαδζίδων καὶ ξένων, ὡς εἶχε καταργηθῇ τὸ ὄνομα τῶν Γενιτσάρων.

Ὁ σουλτάνος ἐπεδοκίμασε τὰς ἀποφάσεις ταύτας διὰ αὐτοκρατορικοῦ θεσπίσματος, καὶ τὰ φιρμάνια ἀπεστάλησαν εἰς τὰς ἐπαρχίας, ὅπως γνωστοποιηθῇ ὅτι τὸ ἀνωφελὲς τοῦτο ἐμπόριον εἶχε παύσει ὑπάρχον. Αἱ διαταγαὶ αὗται ὑπεδέχθησαν παρὰ τοῦ ἔθνους ὡς ἀγαθοέργημα· Δι' αὐτῶν ἐξλόασεν ἐν ὅλαις ταῖς μουσουλμανικαῖς ἐπαρχίαις τὸ δένδρον τῆς εὐαρεσκείας, καὶ αἱ ψυχαὶ τῶν ἀρχαίων ὀθωμανῶν μοναρχῶν ἀγάλλονται ἐν τῷ παραδείσῳ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ'.

Ἀναδιοργάνωσις τῶν ζεμπεδζίδων καὶ μποστανδζίδων.

Ἐν παντὶ καιρῷ ἡ ὀθωμανικὴ κυβέρνησις εἶχεν ἐκτιμήσει τὴν σπουδαιότητα τοῦ σώματος τῶν ὁπλοποιῶν (ζεμπεδζί), ὅπερ ἄλλοτε εἶχε λάβει ἔνδοξον μέρος εἰς τὰς ὑπὸ τῶν ὀθωμανικῶν στρατευμάτων ἀρθείσας νίκας. Ἀλλ' ὕστερον τὸ μόλυσμα τῆς ἀπειθαρχίας εἶχε μολύνει τὰ σώματα ταῦτα. Ὁ κατάλογος τοῦ ὡραίου διοργανισμοῦ των εἶχε πυροληθῆ ὑπὸ τοῦ πυρὸς τῶν ἐπαναστάσεων. Οἱ ὁπλοποιοὶ εἶχον ἀναμιχθῆ εἰς τὰς στάσεις τοῦ ἱππικοῦ καὶ τῶν Γενιτσάρων, καὶ εἶχον ἐγκαταλείψει τὸν ἀγῶνα τῆς κυβερνήσεως ὅπως ὑποστηρίξωσι τὸν τῶν στασιαστῶν.

Ὡς παράδειγμα δὲ φέρομεν ἓν μόνον· τῷ 1115 (1703—1704), οἱ κυριώτεροι αὐτουργοὶ τῆς τρομερᾶς ἐπαναστάσεως τῆς ἀνατρεψάσης τὸν Μουσταφᾶν Β'. ἦσαν αὐτοί. Μετέβησαν εἰς Ἀδριανούπολιν, εἶχον τολμήσει τῇ συναρωγῇ τῶν Γενιτσάρων, ἵνα καταβιβάσωσι τὸν σουλτάνον, καὶ θανατώσωσι τὸν διδάσκαλόν του, τὸν μουφτῆν Φεΐζ—Ἀλλὰχ ἐφένδην, τοὺς οὐλεμάδες καὶ πλείστους ἄλλους ἀθώους.

Ἡ ἀταξία καὶ καταχρήσεις παντὸς εἴδους εἶχον παρεισδύσει μεταξὺ αὐτῶν. Τὰ τῆς πληρωμῆς γραμμάτια, προωρισμένα διὰ τὴν μισθοδοσίαν στρατιωτῶν ἐνεργητικῶν, εἶχον, ὡς τὰ τῶν Γενιτσάρων, περιέλθει εἰς τὰς χεῖρας ξένων τοῦ στρατιωτικοῦ

σταδίου. Τέλος τὸ σῶμα τῶν ὁπλοποιῶν δὲν εἶχε πλέον ἢ ὑπαρξιν ὀνομαστικήν· ὑπῆρχε μηδὲν διὰ τὴν ὑπηρεσίαν.

Κατὰ τὴν ὁμόθυμον γνώμην τοῦ συμβουλίου, ἀπεφασίσθη ὅπως ὅλοι οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ διαχειριστικοὶ ὑπάλληλοι τῶν σωμάτων τούτων ἀπολυθῶσι. Τὸ ὄνομα τῶν δζεμπεδζίδων μετεβλήθη εἰς τὸ τῶν δζεμπεχχανεδζίδων, καὶ ὥρισαν τὸν τρόπον τοῦ νέου ὀργανισμοῦ αὐτῶν διὰ κανονισμῶν ἀναφερθησομένων ἐν ᾗ συντάσσω γενικῇ ἱστορίᾳ. Οἱ κανονισμοὶ οὗτοι ἐπιβάλλουσιν αὐτοῖς τὰς ἀσκήσεις καὶ τὰ γυμνάσια τοῦ νέου συστήματος, ἀναθέτουσιν εἰς αὐτοὺς, ὡς καὶ ἐν τῷ παρελθόντι, τὴν φρούρησιν καὶ τὴν μεταφορὰν τῶν ὅπλων καὶ πολεμεφοδίων, τὴν φρούρησιν τοῦ πυριτιδοποιείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς ὁπλαποθήκης, τὴν φροντίδα τοῦ ἐπαγρυπνεῖν περὶ τῆς ἀσφαλείας τῶν πέριξ τῶν καταστημάτων τούτων.

Οἱ ἀξιωματικοὶ τῶν δζεμπεδζίδων αὐθόλως ὑπῆρχον συνένοχοι ἐν τῇ τελευταίᾳ ἐπαναστάσει τῶν Γενιτσάρων. Ἀπολύοντες δ' αὐτοὺς ἔδει νὰ μὴ ἀφήσωσιν ἄνευ ἀνταμοιβῆς τὰς ἀρχαίας ὑπηρεσίας αὐτῶν. Ἡ μεγαλοδωρία τοῦ σουλτάνου ἐχορήγησεν αὐτοῖς ἐτησίας συντάξεις ἐκ 2.200 γροσσίων πρὸς τὸν πρῶτον ἐπιστάτην (μπᾶς-κιαγιᾶ)· ἐκ 1,000. πρὸς τὸν δεύτερον· ἐξ 750, πρὸς τὸν τρίτον· ἐκ 500, πρὸς τὸν τέταρτον, τὸν μπᾶς-τσιαοὺς, τὸν πρῶτον διαχειριστὴν καὶ τὸν πρῶτον ταμίαν (κισεδάρ), καὶ ἐπιχορήγησιν ἐξ 120 ἀσπρων καθ' ἡμέραν πρὸς τοὺς λοχαγοὺς, τοὺς δύω ζυγιστὰς καὶ τὸν ἐπὶ τῶν ἐργατῶν ἐπιστάτην.

Τὸ σῶμα τῶν ὁπλοποιῶν ἀναδιοργανισθὲν σήμερον, σχηματίζει δύω μοίρας καλουμένας δεξιὰν πτέρυγα καὶ ἀριστερὰν πτέρυγα, οἵτινες ἔχουσιν ὡς ἀρχηγοὺς μπουλούκ μπασίδες μετὰ ἑνὸς ὑπασπιστοῦ (μουλαζίμ) Εἷς ἀνώτερος ἀξιωματικὸς, καλούμενος πρῶτος μπουλούκ-μπασῆς, ἄρχει τῶν ἄλλων, οὗτοι ἐπὶ τῶν γιοὺζ-μπασίδων (ἑκατοντάρχων), ἕκαστος ἐκ τούτων ἐπὶ δέκα ὀν μπασίδων (δεκάρχων), καὶ ἕκαστος δέκαρχος ἢ

δεκανοὺς ἐπὶ ἐννέα στρατιωτῶν. Ὁ γενικὸς ἀρχηγὸς τοῦ σώματος ἔχει τὸν τίτλον τοῦ ὀζεμπεκχανεδζί-μπασῆ· ὁ δὲ βαθμὸς αὐτοῦ ὑπάρχει ὑποδεέστερος τοῦ γενικοῦ ἀρχηγοῦ τῶν στρατιωτῶν τῶν ἀμαξῶν (τὸπ-ἀρκμπαδζί-μπασῆ). Ἡ θέσις τοῦ γενικοῦ γραμματέως τῶν ὀζεμπεδζίδων κατηργήθη. Εἷς ἐκ τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν τῆς Πύλης ἔχει τὴν ἐπιτήρησιν τῶν ὁπλαποθηκῶν.

Τὸ σῶμα τῶν φυλάκων τῶν σκηνῶν (μεχτὲρ) εἶχεν ὑποφέρει ἐπίσης ἐκ τοῦ μολύσματος τῶν Γενιτσάρων καὶ εἶχεν ἀνάγκην ὁλοσχεροῦς μεταρρυθμίσεως. Τὰ μέλη τοῦ συμβουλίου προέτειναν ἐπίσης τὴν ἀνοργάνωσιν αὐτοῦ. Κατὰ τὴν γνώμην αὐτῶν, ὁ σουλτάνος παρεδέχθη τοὺς κανονισμοὺς οὓς ἐδήλωσα ἐν τοῖς ὑπ' ἐμοῦ γραφεῖσι χρονικοῖς. Οἱ φύλακες εἰς οὓς ἡ ἡλικία καὶ αἱ ἀσθένειαι δὲν ἐπέτρεπον ἵνα εἰσέλθωσιν εἰς τὸ νέον σῶμα ἐτέθησαν εἰς ἀπομαγίαν μετὰ συντάξεως διὰ βίου. Διώρισαν, ὡς ἄλλοτε ἔπραττον, ἕνα ἐκ τῶν ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν τῆς Πύλης ἐπιτηρητὴν τῶν σκηνῶν, καὶ ὥρισαν τὸν βαθμὸν αὐτοῦ μεταξὺ τοῦ ἐπιτηρητοῦ τῶν βομβαρδιστῶν καὶ τοῦ τῶν μποστανδζίδων. Ἡ θέσις τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν μεχτὲρ πάντοτε ἦν ἡ τιμὴ τῶν ὑπηρεσιῶν τινος ἐκ τοῦ δώδεκα ζυγιστῶν (βεζνεδὰρ) τῶν μετρούντων τὸ ἀργύριον ἐν τῷ θησαυροφυλακείῳ τοῦ σεραγίου, ὅστις μετέβαινεν ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἐπιστάτου πρὶν φθάσῃ εἰς αὐτόν. Ἡ θέσις αὕτη ὑπῆρχε διὰ βίου, καὶ ὁ ἔχων αὐτὴν ὑπῆρχεν ὅλως ἀλλότριος ἐν τῇ τῶν Γενιτσάρων ἐπαναστάσει. Διετήρησαν αὐτῷ τὸν τίτλον του. Ἀμέσως ἔλαβε βαθμὸν μετὰ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ σώματος τῶν ὑπονομοποιῶν· ὑπέβαλον τοὺς μεχτὲρ εἰς τὴν αὐτὴν πειθαρχίαν εἰς τὰς αὐτὰς ἀσκήσεις εἰς ἃς καὶ τ' ἄλλα στρατεύματα τοῦ Μωάμεθ. Προσέτι ἐπεφόρτισαν αὐτοὺς τὴν φρούρησιν καὶ τὴν μεταφορὰν τῶν σκηνῶν καὶ ἄλλων πραγμάτων εἰς στρατοπέδευσιν. Ἔδωκαν αὐτοῖς, ὡς καὶ εἰς τὸν ἐπίλοιπον νέον στρατόν, ἕνα ἰμάμην, ἕνα σημαιοφόρον, ἕνα τσιαούσην, ἕνα γραμματέα, ἕνα ἰατρόν, ἕνα

χειροῦργον δι' ἑκατὸν ἄνδρας. Ὁ τίτλος τοῦ ἐπιστάτου τοῦ σώματος τῶν μεχτὲρ μετετράπη εἰς τὸν κόλ-μπουλούκ-μπασῆν. Εἷς ὑπεσπιστὴς (μουλαζίμ) προσεκολλήθη τῷ ἀξιωματικῷ τούτῳ ἔχων τὴν ἀρχηγίαν ὡς βοηθὸς καὶ τὰς διαταπαγὰς τοῦ μεχτὲρ-μπασῆ μόνον λαμβάνων. Ἐν τέλει, ἡ ἐνδυμασία, αἱ μεριδες, οἱ μισθοὶ τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν ὡρίσθησαν δι' ἀμοιβαίου τρόπου καὶ ἱκανοῦ ὅπως εὐχαριστήσῃ αὐτούς.

Οἱ μποστανδζιδες διαμένοντες ἐντὸς τοῦ σεραγίου, εἰς τὰς θέσεις τὰς καλουμένας Τὸπ-Καποῦ, Γιαλὶ-Κιόσκ κλ. καὶ ἐπιφορτισμένοι τὴν φρούρησιν τῶν σουλτανικῶν περιπτέρων εἰς Μπεσίκ-τὰς, Ὀρτά-κιοϊ, Βεβέριον, Καλενδὲρ, Βουγιοὺκ-Δερὲ, Χρυσόπολιν, Ἁγίασμα, Κιὰτ-Χανὲ καὶ εἰς ἄλλα μέρη, ἀπήρτουν μέρος τοῦ στρατιωτικοῦ οἴκου τῆς Α· Μεγαλειότητος. Ὁ χρόνος εἰσήγαγεν ἐπίσης τὴν ἀταξίαν μεταξὺ αὐτῶν. Τὸ δένδρον τῆς ἐνεργητικότητος εἶχε μαρανθῆ ἐκ τοῦ φθινοπώρου τῆς ἀμελείας. Ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν εἶχεν ἐλαττωθῆ σημαντικῶς, δὲν ἦσαν πλέον ἱκανοὶ ὅπως προσενέγκωσιν εἰς τὸ Κράτος τὰς ὑπηρεσίας ἃς προσεδόκα παρ' αὐτῶν. Ἐνίσχυσαν αὐτοὺς διὰ νεοσυλλέκτων, παρέσχον αὐτοῖς τὴν διοργάνωσιν τῶν ἄλλων σωμάτων καὶ ἀπῄτησαν παρ' αὐτῶν τὴν αὐτὴν ἄσκησιν. Ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν διετήρησε τὸν τίτλον τοῦ μποστανδζῆ-μπασῆ καὶ τὰ προηγούμενα χρέη.

Ἀπέλυσαν ἐπίσης τὰ τέσσαρα συντάγματα τῶν σολάκιδων ἀνηκόντων εἰς τὸ σῶμα τῶν Γενιτσάρων καὶ συνάμα εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν φρουρὰν ὅπως ἀναμίξωσιν αὐτὰ ὁλοσχερῶς. Οἱ συνταγματάρχαι αὐτῶν διωρίσθησαν ἱπποκόμοι τοῦ σουλτάνου. Ὁ λόχος τῶν πεῖκ διελύθη καὶ μετεσχηματίσθη κατὰ καλλίτερον σύστημα. Οἱ ὀρτάδες οἵτινες ἔμειναν ἐκ τοῦ σώματος τῶν Γενιτσάρων, οἱ ἀδζεμὶ Ὀγλὰν, οἱ λόχοι τῶν σιαδὶ, τῶν ὁποίων ἡ ὑπηρεσία ἦν τὸ κόπτειν ξύλα ἀναγκαῖα διὰ τὰ μαγειρεῖα τοῦ Σεραγίου, κατηργήθησαν. Ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν, μετὰ

τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἱππικόμου, τὸν τίτλον τοῦ ἐπιστάτου τῶν πρὸς θέρμανσιν ξύλων καὶ ἐξηκολούθησεν ὢν ἐπιφορτισμένος τὴν προμήθειαν ταύτην.

Τὰ συντάγματα τοῦ ἱππικοῦ καὶ οἱ στρατιῶται τῶν ἁμαξῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἀφοσίωσις ἐδοκιμάσθη συνεχῶς, οὐδεμίαν ὑπέστησαν μεταβολήν. Μόνον δὲ οἱ ἀξιωματικοὶ αὐτῶν οἵτινες ἔφερον, ὡς οἱ τῶν Γενιτσάρων, τὰ ὀνόματα τῶν τσορμπατζίδων, ὀδαμπασίδων, ἀρχιμαγείρου, κλ. ἔλαβον παρομοίας ὀνομασίας πρὸς τὰς τῶν ἀξιωματικῶν τῶν στρατιωτῶν τοῦ Μωάμεθ.

Ἐπὶ τέλους, ἠσχολήθησαν εἰς τὸν σχηματισμὸν ἱππικοῦ. Τῇ διαταγῇ τοῦ σουλτάνου ᾠκοδόμησαν ἰατρικὴν σχολήν, ὁπλοποιεῖον, ἐργοστάσιον ἱστίων· κατεσκεύασαν αὔλακα ὕδατος ἵνα στρέφῃ, θέρος τε καὶ χειμῶνα, τοὺς διὰ τὸ πυριτιδοποιεῖον τροχοὺς τῶν μηχανῶν. Ἤρξαντο δὲ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τῆς κατασκευῆς πολλῶν χρησίμων καταστημάτων. Περιορίζομαι ἐνταῦθα ἀναφέρων ὀλίγα μόνον, τὰ δὲ λοιπὰ ἀπηρίθμησα ἐν τῇ Γενικῇ μου Ἱστορίᾳ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ'.

Ἀμοιβαὶ ἐπιδαψιλευθεῖσαι τῷ συγγραφεῖ.

Ἡ ἀφοσίωσις οὐδέποτε μένει ἄνευ ἀμοιβῆς. Καίτοι ἀνάξιον τοσαύτης ὑψηλῆς εὐμενείας, οὐχ ἧττον ἡ πρὸς ἐμὲ εὔνοια ὑπερέβη πάντα ὅρον, καὶ κατὰ συνέπειαν αὕτη ὑπάρχει ἀπερίγραπτος. Μόλις δὲ κατανοῶ τὸ ὕψος αὐτῆς.

Μετὰ τὰ περὶ ὧν ἀνέφερα γεγονότα, εἶχον λησμονηθῇ, ἀλλ' ὁ Μοναρχὴς ἠὐδόκησεν ἵνα μ' ἐνθυμηθῇ καὶ μὲ διορίσῃ ἱστοριογράφον τοῦ Κράτους εἰς θέσιν ἐπίζηλον διὰ πάντας τοὺς εὐφραδεστέρους συγγραφεῖς.

Εἶχον συντάξει, κατὰ τ' ἀπομνημονεύματα τοῦ προκατόχου μου, τὴν ἱστορίαν ἑνὸς ἔτους· εἶχον τολμήσει ὅπως παρουσιάσω τὸ ἔργον τοῦτο εἰς τὸν σουλτάνον, καὶ ἀνέμενον περιδείλως τὴν κρίσιν τοῦ ἐμβριθοῦς γνωμοδότου, ὅτε ἡ ἐπανάστασις τῶν Γενιτσάρων ἀπέσπασε τὴν πρωτεύουσαν ἀφ' ἧς ἀπήλαυεν ἡσυχίας. Μετὰ τὴν νίκην, ἐν τῷ μέσῳ τῶν πολλῶν μεριμνῶν ἃς ἀπῄτουν ἡ ἀναδιοργάνωσις τοῦ στρατοῦ, τοσαῦται νέαι δημιουργίαι, αἱ ὑποθέσεις τοῦτε ἐσωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἡ Α. Μεγαλειότης ἐμνήσθη τοῦ ταπεινοῦ δούλου σύτοῦ, ἔρριψεν ἓν βλέμμα ἐπὶ τοῦ ἔργου μου καὶ ἐκάλυψε τὰς ἐλλείψεις αὐτοῦ διὰ τοῦ πέπλου τῆς εὐμενείας. Μοὶ παρέσχε μεγαλοπρεπὲς

δῶρον, ὑπέρσερον ἐκείνων δι' ἃ ὁ ἱστορικὸς Ῥασσὶτ-ἐφένδης ἐπεράτωσε τὴν ἔκφρασιν τῆς εὐγνωμοσύνης αὐτοῦ ἐν τῷ τέλει τῶν χρονικῶν του. Δέκα χιλιάδες γροσίων, τοσοῦτον πολύτιμοι ὡς οἱ καρποὶ τοῦ παραδείσου, μοὶ ἐνεχειρίσθησαν διὰ τοῦ μεγάλου βεζύρου συνοδεύσαντος τὸ δῶρον τοῦτο δι' εὐμενεστάτων λόγων· « Λάβετε, μοὶ εἶπε, τὰ πρῶτα ταῦτα δείγματα » τῆς εὐαρεσκείας τοῦ σεβαστοῦ κυρίου ἡμῶν. » Ταὐτοχρόνως ὁ μουφτῆς μοὶ ἐπέδιδε δίπλωμα προάγον με κατὰ ἕνα βαθμὸν εἰς τὸ στάδιον τῶν μουδερρίς (καθηγητῶν). Ἓν χρονόγραμμα ὅπερ εἶχον συντάξει ὅπως καθιερώσω τὴν ἐποχὴν τῆς γεννήσεως τοῦ βασιλικοῦ πρίγκηπος Ἀβδ-οὐλ-Χαμὶδ, μοὶ ἐπέσυρε πάραυτα νέον τεκμήριον τῆς αὐτοκρατορικῆς μεγαλοδωρίας. Ἔλαβον δῶρον ἐκ χιλίων ῥουβιέδων. Καθ' ὃν καιρὸν ἡ σύνταξις τοῦ συγγράμματος τούτου, ὅπερ ὠνόμασα Ο ὔ σ ι-Ζ α φ ὲ ρ (Βάσιν τῆς Νίκης), ἤγγιζεν εἰς τὸ τέρμα αὐτοῦ, νέος βαθμὸς προαγωγῆς ἀντήμειψε τὴν ἐργασίαν μου· ὁ ἀδελφός μου προήχθη εἰς τὸν βαθμὸν μουδερρίς. Ἐπὶ τέλους, ὅτε τὸ χειρόγραφόν μου περατωθὲν προσηνέχθη τῷ Σουλτάνῳ διὰ τοῦ μεγάλου βεζύρου, ὁ πεφωτισμένος οὗτος μονάρχης διέταξε, δι' αὐτοκρ. διατάγματος, ὅπως ἐκτυπωθῇ. Μοὶ παρέσχε νέαν ζωὴν καὶ οὕτως εἰπεῖν αἰωνίαν ὕπαρξιν διὰ τῶν κολακευτικῶν ἐκφράσεων ἃς ἐξέφερεν ὑπὲρ ἐμοῦ, καὶ μοὶ ἀπένειμε τὸ ἀξίωμα τοῦ μολλᾶ Χρυσοπόλεως, μετὰ τοῦ βαθμοῦ ἐξελεγκτοῦ (μουφετὶς) τῶν ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ μεγάλου βεζύρου τεθειμένων ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων.

Εἴθε λοιπὸν ὁ ὑψηλὸς μονάρχης ἡμῶν καὶ ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ νὰ θριαμβεύῃ πάντοτε κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ νικᾷ νίκας ἀφηγηθησομένας ὑπὸ τοῦ ἱστοριογράφου τῆς βασιλείας αὐτοῦ! Ἀμήν.

ΤΕΛΟΣ.

ΠΙΝΑΞ
ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ τοῦ Συγγραφέως

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'. Εἰσαγωγή. Σχέδιον σχηματισμοῦ ἑνὸς σώματος ἐσκενδζιδων Σελ. 1

» Β'. Γενικὴ συνέλευσις παρὰ τῷ Μουφτῇ. Θέσπισμα διοργανιστικὸν τοῦ σώματος τῶν ἐσκεδζιδων. Πρακτικὸν ὑποχρεώσεως τῶν Γενιτσάρων. « 12

"Εκθεσις τῶν αἰτίων. « 21

» Γ'. Θεωρίαι περὶ τῆς νομιμότητος καὶ χρησιμότητος τοῦ νέου διοργανισμοῦ 46

« Δ'. Διορισμὸς εἰς τὴν θέσιν ἐπιθεωρητοῦ τῶν ἐσκενδζιδων. Διανομὴ ὅπλων καὶ ἐνδυμάτων πρὸς τοὺς νέους στρατιώτας. Ἔναρξις τῶν ἀσκήσεων. 51

» Ε'. Προκήρυξις τοῦ Μεγάλου Βεζύρου πρὸς παρακώλυσιν κακοβούλων προθέσεων. 51

» ΣΤ'. Ἐπανάστασις τῶν Γενιτσάρων. Οἱ ἀνώτεροι ὑπάλληλοι συνέρχονται ἐν τῷ σεραγίῳ. Ἄφιξις τοῦ Σουλτάνου Οὗτος ἐμπιστεύεται τὴν τοῦ Προφήτου σημαίαν εἰς τὰ ἑαυτοῦ στρατεύμ. 58

« Ζ'. Ὁ μέγας Βεζύρης ἐγκαθίστασι τὴν ἑαυτοῦ διαμονὴν ἐν τῷ τεμένει τοῦ Σουλτάνου Ἀχμέτ. Ἀποστέλλει τὸν Χουσεὶν-Πασσᾶν καὶ Μουχαμὲτ-Πασσᾶν ὅπως καταπολεμήσωσι τοὺς ταραξίας. Ἧτται τῶν Γενιτσάρων. Πυρπόλησις τῶν στρατιώνων. 74

» Η'. Μέτρα προφυλακτικά. 85

« Θ'. Τιμωρία τῶν πρωτίστων ἐνόχων. 88

» Ι'. Κατάργησις τοῦ σώματος τῶν Γενιτσάρων. Κατάργησις τοῦ ὀνόματος αὐτῶν καὶ τῶν ἐμβλημάτων αὐτῶν. Φιρμάνιον ἀναγνωσθὲν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἐν τῷ τεμένει τοῦ Σουλτὰν Ἀχμέτ. 94

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'. Ἀμοιβὴ καὶ διορισμοί. Τιμωρία ἀξιωματικῶν τινων. Ἡ σημαία τοῦ Μωάμεθ μετακομίζεται εἰς τὸ Σεράγιον. 110
» ΙΒ'. Ὁ Σουλτάνος δέχεται εἰς ἀκρόασιν τοὺς ἀνωτέρους ἀξιωματικούς. Κατάργει τὰς δημεύσεις τῶν κληρονομιῶν τῶν ἰδιωτῶν. Ὅλοι οἱ ἀξιωματικοὶ σκηνοῦσιν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Σεραγίου 119
» ΙΓ'. Λεπτομέρειαι περὶ τῶν Γενιτσάρων 126
» ΙΔ'. Τιμωρία τῶν ὑπολοίπων στασιαστῶν 161
» ΙΕ'. Ἐκπληκτικαὶ ἐνδείξεις τῶν Θείων βουλῶν. 166
» ΙΣΤ'. Ἀποστελὴ δοθεῖσα πρὸς τὸν Μαχμοὺτ ἵνα καταταθῇ ἀνακαινιστῆς 169
» ΙΖ'. Οἱ ταραξίαι ἀποδιώκονται ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀμοιβαὶ πρὸς τοὺς οὐλεμάδες καὶ σπουδαστὰς, τὸν λαὸν καὶ τοὺς στρατιώτας. 172
» ΙΗ'. Ὁ σουλτάνος παρατηρεῖ γυμναζόμενα τὰ νέα στρατεύματα. Μεταβαίνει πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Σερασκέρου Χουσεΐν-Πασσᾶ εἰς τὸ Ἀρχιστρατηγεῖον· ἐκτελοῦσιν ἐνώπιον αὐτοῦ γυμνάσια διὰ πυρός. 177
» ΙΘ'. Κατάργησις τῶν Μπεκτασίδων δερβισσῶν. 181
» Κ'. Μεταβολὴ γενομένη κατ' ἀνάγκην τῆς περιστάσεως εἰς τὴν τελετὴν τοῦ Κουρμπάν-βαϊράμιου (Ἑορτὴς τῶν Θυσιῶν). 200
» ΚΑ'. Κατάργησις τῶν Σιπαχίδων καὶ ἄλλων ἀρχαίων σωμάτων τοῦ ἱππικοῦ 202
» ΚΒ'. Ἀναδιοργάνωσις τῶν δζεμπεδζίδων καὶ μποστανδζίδων 212
» ΚΓ'. Ἀμοιβαὶ ἐπιδαψιλευθεῖσαι τῷ συγγραφεῖ. 217

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΤΩΝ

ΦΙΛΟΜ· Κ·Κ· ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ·

Δημήτριος Α. Βέλης Σώμ. 2
Jean Cadelis 1
Ξενοφ. Ζαχαριάδης.
Ἰωάν. Μαγκάκης.
Π. Καλβοκορέσης.
Μ. Τελιάνου.
Ι. Κ. Ἀλευρόπουλος.
Α. Βερίσης.
Ι. Σαμοθράκης.
Π. Μενάγης.
Μ. Ἀρχιτεκτονίδης.
Κ. Νικολαΐδης.
Λοΰκας Ῥάδοβιτς.
Παντ. Στεφάνου.
Περικλ. Μακηλαράκης.
Α. Βιδενμάϋερ
Π. Σγουρῆς.
Ἀγγελ. Νέρης.
Ἀριστ. Ν. Λαμπρινάκης.
Κωνσταντ. Ῥάδοβιτς.
Παναγος Ἀγγελόπουλος.
Ε. Ν. Καραβίας.
Ἀντ. Ῥίτσος.
Ν. Καντιλάκης.
Ἀνδρέας Ζυγομαλᾶς.
Ν. Α. Πίστας.
Ἰωάννης Σιῶτος.
Ν. Δοΰτσης.
Μ. Δικαῖος.
Γεώργιος Κάρολος.
Φώτιος Καπλτσόγλους.
Ἰωάννης Ἀδαμαντίδης.
Ἰωάννης Παππᾶ Σταμάτης.
Χρῆστος Μιλιόπουλος.
Ν. Καλαϊτζῆς.
Ἰσοκράτης Νικολάου.
Χρῆστος Ἀγγελίδης.
Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος.
Φώτιος Χρηστίδης.
Σταῦρος Ἀλεξανδρίδης.
Ἰωάννης Γ. Καραμαοΰνας.
Δ. Ε. Καντερτζίδης.
Ἰωάννης Γεωργ. Παρασκευᾶς.
Θεοδόσιος Α. Κουτουβᾶς.
Κλεάνθ. Ἰωάν. Βάϊλας, ἐκ Βώλου
Δημήτ. Ἰωάν. Γ. Βελαλίδης.
Ν. Ἰωάν. Μαρκόπουλος.
Στέφανος Θ. Ζάκας.
Δημήτριος Ἀγγελίδης.
Κωνστ. Πολυμέρης.
Ἀλ. Ἰωάν. Λαμπίκης.
Ἀπόστολος Κ. Ξανθόπουλος.
Μ. Βαρελόπουλος.
Γεώργιος Λουκίδης, Λέσβιος.
Ἰωάννης Λουκίδης, Λέσβιος.
Ἰωάννης Σαλτίκης.
Ν. Σιγάλας.
Κωνστ. Γ. Σαντοριναίος.
Ἀπόστολος Ἀργυρόπουλος.
Θεόδωρος Παξινός.
Πετράκης Στέργιος.
Κωνσταντῖνος Ῥηγας.

Π. Δ. Ἀρκουδάρης.
Γεώργιος Μουλαφιτζῆς.
Π. Γ. Μεσθενεύς.
Σταῦρος Δημητρίου.
Νικ. Δαμαλᾶς.
Θ. Κατζιγιαννόπουλος.
Α. Μπασματζῆς.
Β. Ν. Τσερλέντης.
Γιαννίκος.
Ν. Καραμάνος.
Εὐστράτιος Καλαμπάκης.
Γρηγόριος Σοϊλεδῆς.
Ἀθαν. Μάτζικας.
Κ. Ἀσλανίδης.
Μιχαὴλ Γιαννακόπουλος.
Ἀντ. Β. Σεφεριάδης.
Γεώργιος Ζῶτος.
Θεόδ. Ἰωάν. Δανιόλος
Γεώργιος Ν. Ξανθάκης.
Βασίλ. Κ. Εὐσταθόπουλος.
Κωνστ. Κηλαϊδίτης.
Σοφοκλῆς Σμπιράκης.
Γεώργιος Ἀνέτης.
Ἀντ. Σιῶτος.
Γεώργιος Παππαδόπουλος.
Δημοσθ. Γιακουμόπουλος.
Ἰωάννης Δοῦκας.
Παναγ. Λαμπίκης.
Ἀλέκος Σκρηβάνος.
Δημ. Γ. Φουτρῆς.
Κωνστ. Διαμαντίδης.
Κωνστ. Μαβρογένης.
Πρόδρομος Νικολαΐδης.
Γεώργιος Σταματιάδης.
Δημήτριος Βλισίδης.
Ἠλίας Βιτάλης.
Ἀντ. Σικιλιανός.
Χαράλαμπος Νικολαΐδης.

Δεωνίδας Δραμῆς.
Γεώργιας Γερασίμου.
Ἀντ. Βαφιάδης.
Μιχὲς Α. Ἀχτάρης.
Ἰωάννης Δεσίπρης
Χριστόδουλος Βιολάκης.
Ἰωάννης Α. Ῥαφανίδης.
Γεώργιος Κωνσταντινίδης.
Στέφανος Κανάτας.
Δημοσθ. Ἰωαννίδης.
Γ. Χαραλαμπίδης.
Κ. Ριγόπουλος.
Γεώργ. Μακρίδης.
Χρ. Οἰκονόμου.
Κ. Κυριαζῆς.
Α. Π. Ἀναστασιάδης.
Ἀγγελ. Ἰωάν. Ἀγγελίδης
Π. Ζήσης.
Δόμπρης Π. Μήνως.
Νικοκλῆς Νεγρεπόντης.
Iobobicht.
Θεοδόσιος Δ. Καλλιάδης.
Κωνστ. Μεϊμαρίδης.
Λεωνίδας Κ. Ρώζας.
Κωνστ. Ν. Τσακυσόγλους.
Θεόδωρος Ἀναγνωστίδης.
Ἀντώνιος Χ. Σταύρου
Ἡρακλῆς Πιθαρῆς.
Δημήτριος Παρασκευᾶς.
Ι. Α. Νικολαΐδης.
Μαριώγκα Πατρινοῦ.
Ἀβραὰμ Βασιλειάδης.
Βασίλιος Θεοφιλίδης.
Γεώργιος Ἰωάν. Μακόπουλος
Ἀνδρέας Ἐμμανουὴλ,
Σεραφὶμ Δ. Μέγαλος.
Ἀβραάμιος Δ. Μισιλόγλου
Γεώργιος Παλαπανίδης.

Οἱ φοιτηταὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Αὐτοκρατορικῆς Σχολῆς τῆς Ἰατρικῆς:

Στέργιος Ν. Μπεϊάνας.	Ἐμμ. Κυριακίδης.
Παναγιώτης Γ. Νικολαΐδης	Βασίλ. Ν. Τζικάγλους
Θεόδωρος Γ. Ἀποστολίδης	Σάββας Σπανόπουλος.
Γρηγόριος Οἰκονομίδης	Λάζαρος Κ. Γαζιάδης.
Στέφανος Ζ. Στρούμβκης	

Ἐν Ἀθήναις.

Ὁ ἐντιμότατος Κύριος Κ. Βαρβάτης, καθηγητὴς	Σώματα	25
Ὁ Κύριος Νικόλαος Νάκης, βιβλιοπώλης	»	50

Ἐν Σύρῳ.

Ὁ Κύριος Π. Μαΐμος, βιβλιοπώλης	»	50

Ζητοῦμεν συγγνώμην παρὰ τῶν ΚΚ. Συνδρομητῶν, διότι ἕνεκα τῆς μὴ ἐγκαίρου περιλαβῆς τῶν Ἀγγελιῶν δὲν ἠδυνήθημεν νὰ καταχωρίσωμεν τὰ ὀνόματά των.

Εὑρίσκεται.

Βιβλιοπωλείον Γ. Α. ΚΟΠΑΝΑΡΗ, ἐν Κωνσταντινουπ
λει ἔναντι τοῦ Ζιντὰν Καπουσὶ Ἀριθ.
Καὶ ἐν τῇ ἰδίᾳ ὁδῷ Ῥοσσταμ-Πασσα Τζ
μισὶ Ἀριθ. 67.

Βιβλιοπωλείον ἀδελφῶν ΣΕΪΤΑΝΙΔΟΥ, ἔξωθεν τῆς πύλ
τοῦ Ζιντὰν Καπουσὶ τῶν μπαλ-μουμτζ
δων Ἀριθ. 230.

Ἐν Ἐρμουπόλει, παρὰ τῷ Βιβλιοπώλῃ Π. Γ. ΜΑΙΜ

Ἐν Ἀθήναις, παρὰ τῷ Βιβλιοπώλῃ Ν· ΝΑΚΗ.

Τιμᾶται ἀντὶ ἑνὸς Μεζιδιέ.

ΑΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΙ ΗΜΕΡΑΙ

ΤΟΥ

ΑΛΗ-ΠΑΣΣΑ

ΥΠΟ

Κ. ΡΑΜΦΟΥ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,
ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΩΝ ΤΕΚΝ. ΑΝΔ. ΚΟΡΟΜΗΛΑ.
Ὁδὸς Ἑρμοῦ, Πλατεῖα Ἀνακτόρων, Ἀριθ. 6.

1862.

2

ΑΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΙ ΗΜΕΡΑΙ

ΤΟΥ

ΑΛΗ-ΠΑΣΣΑ

ΤΥΠΟ

Ramfos

Κ. ΡΑΜΦΟΥ.

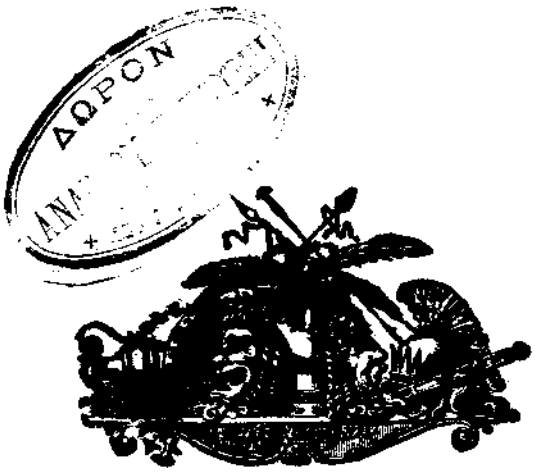

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,
ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΩΝ ΤΕΚΝ. ΑΝΑ. ΚΟΡΟΜΗΛΑ.
Ὁδὸς Ἑρμοῦ, Πλατεῖα Ἀνακτόρων, Ἀριθ. 1.

1862.

ΕΝΤΙΜΕ ΣΥΜΠΟΛΙΤΑ

ΚΥΡΙΕ ΑΝΑΣΤΑΣΙΕ ΜΑΝΑΚΗ.

Εἰς Σὲ, φιλογενέστατε Ἠπειρῶτα, τὸν ἐν τοῖς πρώτοις ἐγείραντα ἐν ταῖς Παριστρίοις-ἡγεμονίαις τὴν σημαίαν τοῦ σταυροῦ καὶ τῆς ἐλευθερίας, ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν Μιχάλογλου, καὶ μετὰ τριακοσίων ἀνδρείων ἐν τῇ μικρᾷ Βλαχίᾳ τετράκις τοὺς ἐχθροὺς τῆς πίστεως καὶ τῆς Πατρίδος κατατροπώσαντα· εἰς Σὲ τὸν μετὰ τὴν ἀγενῆ προδοσίαν τοῦ ἐκεῖσε ἀγῶνος μὴ ἀποκαμόντα, ἀλλ' ἐν ἄλλαις φιλογενέσι πράξεσιν ἐπιδοθέντα καὶ ἀκαμάτως ὑπὲρ Πατρίδος ἀγωνισάμενον· εἰς Σὲ τὸν φιλοτίμως τὴν τοῦ γένους παιδείαν γενναίως προστατεύοντα, καὶ τὸν ὁσημέραι

τὰ ἀπανταχοῦ σχολεῖά τε καὶ γυμνάσια διδακτικὰ βιβλία ἐφοδιάζοντα, καὶ κατ' οὐδὲν ὑπὲρ, τοῦ εὐτυχοῦς μέλλοντος τῆς Μεγάλης Πατρίδος ὀκνοῦντα, ἀλλ' ἀόκνως καὶ ἐνδελεχῶς ἐργαζόμενον, καὶ φίλα γένη τῇ Ἑλλάδι προσοικειούμενόν· εἰς Σὲ, λέγω, ἁρμοδίαν ἐνόμισα τὴν «τῶν τελευταίων ἡμερῶν τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ,» τοῦ τυράννου τῆς περικλεοῦς Σου Πατρίδος, ἀφιέρωσιν, ἣν δέχθητι ἐκ φιλικῆς προσφερομένην σοι καρδίας.

Ἐν Ἀθήναις, τὴν 10 Αὐγούστου 1862.

Κ. ΡΑΜΦΟΣ.

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ

ΕΜΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ.

ΚΕΦ. Α'. Πρόλογος. . . . . Σελ. 1
» Β'. Ἡ αἴθουσα τῶν κατόπτρων . . 6
» Γ'. Δύο ἐχθροὶ κρύφιοι. 15
» Δ'. Ἡ συνέντευξις. 19
» Ε'. Ἡ σύμβασις 26
» ΣΤ'. Ἡ νὺξ τῆς προδοσίας. . . . 29
» Ζ'. Ἡ ἐκτέλεσις. 40

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΚΕΦ. Α'. Ἡ σχολὴ τοῦ δόλου. . . . 53
» Β'. Ἡ μεταμόρφωσις τοῦ Βάγια . . 63
» Γ'. Καὶ παπᾶς ἔγεινες Βάγια; . . 69
» Δ'. Ἡ γυναικεία εὐφυΐα 72
» Ε'. Ἡ μετάνοια. 78
» ΣΤ'. Ἡ σύλληψις 98
» Ζ'. Ἡ πανουργία δὲν τελεσφορεῖ πάντοτε. 99

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ.

ΚΕΦ. Α'. Συνέχεια . . . . . Σελ. 112
» Β'. Καὶ οἱ τοῖχοι ἔχουσιν ὦτα. . . 121
» Γ'. Κάλλιον ἐχθρὸς φρόνιμος παρὰ φίλος μωρός. 131
» Δ'. Ἡ παλίμβουλος τῶν τυράννων συνείδησις 136
» Ε'. Δύο ἀντιβουλευόμενα συμβούλια . 141
» ΣΤ'. Ὁ διάβολος ἔχει πολλὰ ποδάρια . 155
» Ζ'. Ἡ ὑποχώρησις 163
» Η'. Ἡ καδμεία νίκη. 175
» — Τὸ δέλεαρ 180
» Θ'. Ἡ ἀράχνη ἔστησεν ἐπιτηδείως τὸν ἱστὸν αὐτῆς 184
» Ι'. Ἄμιλλα πονηριῶν 189
» ΙΑ'. Ἡ κουφόνοια 194
» ΙΒ'. Συνελήφθη ἡ ὕαινα ἐν τῇ παγίδι . 204
» ΙΓ'. Συνέχεια 208
» ΙΔ'. Ἡ μέχρι φανατισμοῦ ἀφοσίωσις . 211
» ΙΕ'. Ἡ Ὀθωμανικὴ διαδικασία. . . 219
» ΙΣΤ'. Ὁ δυστυχὴς ἔρως 226
» ΙΖ'. Μεταξὺ σφύρας καὶ ἄκμονος . . 233
» ΙΗ'. Κακὸς κακῶς ὄλοιτο 268

ΑΛΙ-ΠΑΣΑΣ

(ΤΕΠΕΛΕΝΔΗΣ).

ΑΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΙ ΗΜΕΡΑΙ
ΤΟΥ
ΑΛΗ-ΠΑΣΣΑ.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Τὰ Ἰωάννινα, ἡ πατρὶς τῶν ἀοιδίμων Ζωσιμάδων καὶ Καπλανῶν, καὶ Μητρόπολις τῆς Ἠρωϊκῆς, φιλοπάτριδος καὶ φιλοτίμου Ἠπείρου, ἧς πάμπολλα τέκνα λαμπρύνουσι τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν ἱστορίαν, καὶ ἐν ᾗ θάλπεται ἀκμαῖος καὶ σφριγῶν ὁ τῆς ἐλευθερίας ἔρως, κεῖνται παραλλήλως ἐπὶ μιᾶς ἀνωνύμου λίμνης, ἀγνώστου βεβαίως τοῖς ἡμετέροις ἀρχαίοις Γεωγράφοις, τοῖς μετὰ τοσαύτης ἀκριβείας περιγράψασι πολλ' ἄλλα, ἤττον ἄξια περιγραφῆς. Ἔχουσα ἡ λίμνη αὕτη μῆκος μὲν ἑπτὰ μιλίων, πλάτος δὲ δύο, καὶ εἰς πολλὰ μέρη πλέον τῶν δύο καὶ ἡμίσεως, τρέφουσα ἐξαιρέτους ἐγχέλεις καὶ ἰχθῦς, καὶ κειμένη πρὸς ἀνατολὰς τῆς ἐπισήμου ἐν τῇ ἱστορίᾳ πόλεως Δωδώνης, δὲν ἠδύνατο νὰ διαφύγῃ τὴν προσοχὴν τῶν ἡμετέρων ἀκαμάτων Γεωγράφων.

Ὅτι ἡ λίμνη αὕτη δὲν ὑπῆρχεν ἐπὶ τῶν ἀρχαίων χρόνων, ἀλλ' ἐσχηματίσθη ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν, οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν παρέχει τῷ προσεκτικῷ παρατηρητῇ. Ἐν τῷ πυθμένι αὐτῆς ὁρῶνται μέχρι σήμερον πανταχοῦ ἅλωνες λιθόστρωτοι καὶ οἰκημάτων ἐρείπια· παρὰ δὲ τῇ πόλει εἰς τὴν τῶν Βυρσοδεψῶν συνοικίαν, φαίνεται ἐν τῷ πυθμένι, εἰς ὀργυιᾶς βάθος, ἐρείπιον ἀρχαίας οἰκοδομῆς ἐκ παμμεγίστων μαρμάρων, ὃ ἁγίαν Τριάδα οἱ κάτοικοι ὀνομάζουσιν.

Εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ παραλλήλως τῆς λίμνης ἐκτεινομένου ὄρους Τομάρου, κατέναντι τῆς πόλεως πρὸς βορρᾶν, ὑπάρχουσι πηγαὶ πλεῖσται ὕδατος διαυγοῦς καὶ καταψύχρου. Πολλαὶ τούτων σχηματίζουσι μικροὺς ποταμούς, οἵτινες ἐν μιᾷ κοίτῃ εἰσβάλλοντες, ἀπήρτιζον ποτὲ ποταμὸν μέγαν, ἐκ μὲν τοῦ ἀνατολικοῦ τῆς ποτὲ κοιλάδος μέρους, εἰς τὰς παρὰ τὴν Καστρίτσην καταβόθρας καταποντιζόμενον, ἐκ δὲ τοῦ δυτικοῦ εἰς τὰς παρὰ τὰ χωρία Λαψίστραν καὶ Πετσάλι.

Ἐν ᾧ ὁ δεσποτισμὸς τῶν Βυζαντινῶν ἀφ' ἑνὸς ἀπενάρκονε κατὰ μικρὸν τὸν ἑλληνικὸν Ἡρωϊσμόν, ἀφ' ἑτέρου αἱ ἀλληλομαχίαι των καὶ αἱ ἐμφύλιοι φάσεις καὶ ἐκκλησιαστικαὶ ταραχαί, ἀπερρόφουν τὴν σωτήριον ἐπὶ τῶν τεχνῶν καὶ τῆς γεωργίας προσοχήν των. Καταβόθραι τινὲς στενευόμεναι κατὰ μικρὸν, ἵνα χρησιμεύσωσιν ὡς ἐλατήρια μύλων, ἐφράσσοντο, τὸ δὲ ὕδωρ ὑψώθη, καὶ ὁ ποταμὸς μετεσχηματίσθη εἰς λίμνην, καταβροχθίσασαν τὰς πρὸς τοὺς πρόποδας τοῦ Τομάρου ἅλωνας καὶ τὰ γεωργικὰ οἰκήματα.

Τὸν Βυζαντινὸν δεσποτισμὸν καὶ τὴν ὀλιγωρίαν διαδεχθεῖσα ἡ βάρβαρος καὶ καταστρεπτικὴ τῶν Ὀθωμανῶν τυραννία, ἔφερε τὸν παντελῆ καταποντισμὸν

τῆς καιλάδος. Γενομένης δὲ τιμαριωτικῆς ἰδιοκτησίας τῆς λίμνης, ἡ ἀμαθὴς πλουτοξία τῶν Κυρίων της συνεχώρησε πρὸς ὄφελός των, ἵνα μετατραπῶσιν ὅλαι αἱ καταβόθραι εἰς αὐλακας μύλων, ὡς καὶ σήμερον σώζονται εἰσέτι· δύο δὲ μόνον μείνασαι ἄθικτοι, ἀποῤῥαφοῦσι τὸ περισσεῦον τῆς λίμνης ὕδωρ, κατακλύζον πολλάκις ἐν πολυομβρίαις τὰ ταπεινὰ τῆς χώρας καὶ τῆς πόλεως μέρη. Οὕτως ἡ εὔφορος καὶ πλουσία αὐτη κοιλὰς μετεσχηματίσθη εἰς λίμνην εὐρύχωρον καὶ εἰς ἕλη ἀπέραντα.

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς λίμνης ὑπάρχει νῆσος μικρὰ, ἔχουσα ἐπ' αὐτῆς χωρίον, ἢ μᾶλλον κώμην, κατοικηθεῖσαν παλαι ὑπὸ Ἰονίων, καὶ πέντε ἀρχετὰ εὐρυχώρους Μονὰς, ἐν αἷς καὶ ἡ τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος, ἔνθα ἐφονεύθη ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς.

Ἡ πόλις τῶν Ἰωαννίνων σχηματίζει ἀετὸν δικέφαλον, οὗ τὸ μὲν σῶμα εἶναι τὸ φρούριον, αἱ δὲ δύο του κεφαλαί, τὰ δύο πρὸς τὴν λίμνην βραχώδη ἀκρωτήρια· αἱ δύο πτέρυγές του, αἱ δύο μεγάλαι συνοικίαι, ἡ μὲν πρὸς δυσμὰς, ἡ δὲ πρὸς ἀνατολὰς εὐρυνόμεναι, ἡ δὲ οὐρά του, ἡ ἐπιμήκης συνοικία τῆς Λούτσης, ὡς νὰ ἐνεχαράχθη ἐπ' αὐτῆς τυχαίως τὸ σύμβολον τῆς Ἠπειρωτικῆς Δυνάμεως. Τὸ φρούριον τοῦτο βρέχεται ἐκ τῶν τεσσάρων πέμπτων του ὑπὸ τῆς λίμνης, τὸ δ' ἄλλο πέμπτον διαχωρίζεται ἐκ τῆς πόλεως ὑφ' ἑνὸς χάνδακος, συνεχομένου πανταχόθεν μετ' αὐτῆς, καὶ ὑπὸ τῶν ὑδάτων της πληρουμένου· μία δὲ γέφυρα χρησιμεύει πρὸς συγκοινωνίαν τῆς πόλεως μετὰ τοῦ φρουρίου, ἐν ᾧ μόνον Ὀθωμανοὶ καὶ Ἰουδαῖοι κατοικοῦσιν. Εἰς τὰ μεσημβρινὰ καὶ δυτικὰ τῆς πόλεως μέρη ὑπάρχουσι πεδιάδες ἔρημοι, χέρσοι καὶ ἀκατοίκητοι, δύο δὲ μόνον ξενοδοχεῖα (χάνια), ὡς πλα-

νητες, ιστανται ἐπὶ τῆς εὐρυχώρου ταύτης γῆς, ἵνα ἐνῆς νὰ θρέψῃ λαοὺς ὁλοκλήρους.

Τὸ φρούριον εἶναι Βυζαντινῆς κατασκευῆς καὶ μέρος τούτου Ἐνετικῆς. Ἐπὶ τῆς βορείου ἄκρας ὑπάρχει Ὀθωμανικὸν Τσαμίον μικρὸν, οὗτινος τὰ πρόθυρα ὑποβαστάζονται ὑπὸ στηλῶν ἀκεραίων πρασινοφαίου στιλπνοῦ μαρμάρου, ὕψους τριῶν ὡς ἔγγιστα μέτρων καὶ 40 0/0 διαμέτρου. Θέλουσί τινες ὅτι αἱ στῆλαι αὗται εἰσὶν ἀρχαῖαι, καὶ ὅτι ἐπὶ τῶν θεμελίων ἀρχαίου ἑλληνικοῦ Ναοῦ ᾠκοδομήθη τὸ τσαμίον· ἀλλ' ἡ ἰδέα αὕτη ἐξελέγχεται ἐσφαλμένη, διότι οὐδὲν ἀρχαῖον ἐρείπιον φαίνεται ὑπὸ τὰ βάθρα αὐτοῦ, καὶ ἐν ὅλῳ τῷ φρουρίῳ οὐδεμία ἀρχαιότης ὑπάρχει, οὐδὲ κἂν λίθος ἀρχαῖος. Δὲν γνωρίζομεν τουλάχιστον μέχρι σήμερον στήλας ἀρχαίων Ναῶν, ὧν τὰ περιστήλια ὑπῆρχον ἐκ πολυχρόων μαρμάρων· καὶ αὐτῶν τῶν ἀρχαιοτάτων αἱ στῆλαι, οἷος καὶ ὁ ἐν Αἰγίνῃ Ναὸς τοῦ Πανελληνίου Διὸς, εἰσὶν ἐκ σπονδύλων μαρμάρου ἢ λίθου πορώδους. Σημειωτέον δὲ ὅτι αἱ στῆλαι τοῦ Τσαμίου εἰσὶ κατά τε τὸ ὕψος, τὸ πάχος καὶ τὴν χροιὰν ἀνόμοιαι, ἀπόδειξις, ὅτι συνήχθησαν ἐκ διαφόρων χριστιανικῶν Ναῶν, οὔτε πρὸς ὑποβάστασιν ὀροφῆς, οὔτε ὡς περιστήλια χρησιμεύσασαι διὰ τὴν σμικρότητά των, εἰμὴ ὡς διαχωρίσματα τεμπλέου, ὡς αἱ μέχρι σήμερον ἐν τῷ ἐν Θεσσαλονίκῃ Ναῷ τοῦ ἁγίου Δημητρίου ὁρώμεναι. Ὁ χῶρος οὗτος, ὡς μαρτυροῦσιν ἡ θέσις, αἱ παραδόσεις καὶ αὐτὸ τὸ ἔδαφος τοῦ τε φρουρίου καὶ τῆς πόλεως, ὑπῆρχεν ἐπὶ τῆς ἀρχαιότητος ἀκατοίκητος· οὐδεμία ὅμως ἀμφιβολία ὅτι ἐπὶ Βυζαντινῶν ὑπῆρχον ἐν τῷ φρουρίῳ χριστιανικοὶ Ναοὶ, οὓς οἱ Ὀθωμανοὶ κατεδαφίσαντες, ᾠκοδόμησαν διὰ τῶν ὕλης αὐτῶν τὰ τεμένη των, καθότι οὐδένα φό-

ρουσι ταῦτα τύπον χριστιανικοῦ Ναοῦ. Ἐκ παραδόσεως μάλιστα γινώσκομεν ὅτι ἐν τῷ φρουρίῳ ὑπῆρχε Ναὸς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, καί τινες ἰσχυρίζονται μάλιστα, ὅτι ὡς ἐκ τούτου καὶ Ἰωάννινα ὠνομάσθη ἡ πόλις. Ἀπόκειται εἰς τοὺς τῆς ἱστορίας καθηγητὰς ἡμῶν ἡ ἐξακρίβωσις, μήποτε τὸ φρούριον τοῦτο κυριευθὲν ὑπὸ τῶν ἱπποτῶν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, ἢ Ἰωαννιτῶν, ἐκατοικήθη ὑπ' αὐτῶν, οἵτινες τὴν ἐπωνυμίαν ἔδωκαν τῇ πόλει, πολλὰ μεταγενεστέρως οἰκοδομηθείσῃ ἔξωθεν, πληθυνθέντων τῶν κατοίκων τοῦ φρουρίου.

Ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτέρου τοῦ φρουρίου μέρους ὑπέρκειται ἀκρόπολις, κεχωρισμένη δι' ὀχυροῦ τείχους καὶ δι' ἰδιαιτέρας πύλης. Ἡ ἄποψίς της ὑπάρχει μεγαλοπρεπὴς, διότι κατάρχει τῆς πόλεως, ἔχει ἄπειρον ὁρίζοντα, καὶ ἐξ αὐτῆς δύναται ὁ ὀφθαλμὸς νὰ περιλάβῃ ἐν μιᾷ στιγμῇ τὸν Πίνδον, τὰ ὄρη τῆς Θεσπρωτίας καὶ Χαονίας, τὸν Ὄθρυν καὶ ἅπασαν τὴν κοιλάδα τῆς Μολοσσίας. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς Ἀκροπόλεως ταύτης κεῖται τὸ Σεράγιον τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, οἰκοδομὴ τετράγωνος, εὐρεῖα μὲν, ἀλλ' ἄνευ οὐδενὸς ἀρχιτεκτονικοῦ ῥυθμοῦ. Ἐν αὐτῷ ἐνεφώλευεν ὁ τύραννος οὗτος τῆς Ἠπείρου, ὅτε ὁ Σουλτὰν Μαχμούτης ἀπέστειλε τὸν Ἰσμαὴλ-Πασᾶν, ἄλλοτε Πασόμπεην, ἀσκονδόν του ἐχθρὸν νὰ τὸν καταστρέψῃ (*). Εἰς τὴν βορειοανατολικὴν πλευρὰν τοῦ σεραγίου, τὴν βλέπουσαν πρὸς τὸν γηραιὸν Πίνδον, ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς εἶχε κατασκευάσει αἴθουσαν, ἧς οἱ τοῖχοι καὶ τὸ φάτνωμα

(*) Σημειωτέον ὅτι δὲν πρέπει νὰ συγχέωμεν αὐτὸν μετὰ τοῦ ἄλλου Πασόμπεη, γαμβροῦ τοῦ Ἀλῆ ἐξ ἀδελφῆς, φίλου καὶ εὐνοουμένου του.

ἦσαν κεκαλυμμένα ὑπὸ κατόπτρων, τοσοῦτον ἐντέχνως προσηρμοσμένων, ὥστε ἐφαίνοντο ὡς εἷς μόνος ὕελος, διὸ καὶ τουρκιστὶ Ἀϊναλῆ ὀδὰ ὠνόμασεν αὐτὴν, ὃ ἐστὶ κατόπτρων δωμάτιον· ἐν αὐτῇ ὁ ἀσελγὴς τύραννος ἔφερε τὰς κατὰ καιροὺς ἁρπαγείσας ἀθῴας κόρας τῶν χριστιανῶν καὶ τὰς διέταττε νὰ ὀρχοῦνται ἡμίγυμναι, ἵνα ποικίλληται πανταχόθεν εἰς τὰς ὄψεις του τὸ μιαρὸν τοῦτο θέαμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Η ΑΙΘΟΥΣΑ ΤΩΝ ΚΑΤΟΠΤΡΩΝ.

Ἡ πολιορκία τοῦ φρουρίου κατέστη στενωτέρα τὴν Δεκέμβριον τοῦ 1821. Οἱ φίλοι τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ τουρκαλβανοί, ὁτὲ μὲν συνετάσσοντο μετὰ τοῦ πολιορκητοῦ Ἰσμαὴλ-Πασᾶ, ὁτὲ δὲ ἐπέστρεφον αὖθις εἰς τὴν πρώτην των Κύριον ἵνα τὸν ἀργυρολογήσωσιν. Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει εὑρισκόμενος ὁ τύραννος, ἐταλαντεύετο ἐπὶ δύο γνωμῶν, αἵτινες τῷ κατέτρωγον τὴν καρδίαν, ὥστε καὶ αὐτὴ ἡ κλίνη του κατέστη δι' αὐτὸν κλίνη ἀκανθῶν καὶ τριβόλων.

Ὁλόκληρον τὴν νύκτα τῆς 8 Ἰανουαρίου 1822, ὁ Ἀλῆς δὲν ἐκοιμήθη, στρεφόμενος ὡς ὄφις ἐπὶ τῆς στρωμνῆς του· ὅθεν ἐγερθεὶς λίαν πρωΐ, ἐπορεύθη εἰς τὸν Ἀϊναλῆ-ὀδὰ, μήπως εὕρῃ ἐκεῖ ἀνάπαυσιν· ἀλλ' ἰδὼν ὅτι ὁ ὕπνος τὸν ἐγκατέλιπε, διέταξε νὰ προσκαλέσωσι τὸν Ἀλέξιον Νοῦτσον.

Ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ἐκάθητο, ἢ μᾶλλον ἦν κατακλιμένος, ἐπὶ πολυτελοῦς ἀνακλίντρου, καπνίζων καὶ

θεωρῶν, μὲ ὄμμα μελαγχολικὸν, τὸν ἐκ τοῦ καπνοδόχου (λουλὲ) ἀναβαίνοντα εἰς στεφάνους καπνὸν μέχρι τῆς ὀροφῆς τῆς αἰθούσης, ὅτε εἷς τῶν θαλαμηπόλων παρουσιασθεὶς τῷ ἀνήγγειλε τὸν Νοῦτσον, ὅστις μετὰ μικρὸν ἐγείρας τὴν αὐλαίαν εἰσῆλθε κλίνας μέχρι ἐδάφους.

Οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Πασᾶ ἐφαιδρύνθησαν, ἰδόντος ἐνώπιον αὐτοῦ τὸν εὐνοούμενόν του Ἀλέξιον, ὡς νὰ τῷ ἐκόμιζε βάλσαμον, ἵνα χύσῃ ἐπὶ τῆς τετραυματισμένης καρδίας του.

— Κόπιασε κάθησ' Ἀλέξη, τῷ εἶπε, δὲν ἐκοιμήθην ὅλην τὴν νύκτα, ὑποφέρω πολὺ, χίλιοι στοχασμοὶ μὲ πολιορκοῦσιν.

Ὁ Νοῦτσος ὀπισθοδρομήσας ὑπῆγε νὰ καθήσῃ ἐπὶ ἑνὸς ἄκρου τῆς αἰθούσης.

— Ὄχι, ὄχι, ὡρὲ πύρο μου, τῷ εἶπεν ὁ Πασᾶς διὰ φωνῆς πρασίας, διάταξε τὸν ὑπηρέτην τῆς αὐλαίας νὰ μὴ συγχωρήσῃ εἰς οὐδένα νὰ εἰσέλθῃ, καὶ κλεῖσε τὴν θύραν, ἔπειτα κάθησαι πλησίον μου νὰ κουβεντιάσωμεν καταμόνας.

Ἡ θύρα ἐκλείσθη καὶ ἔμειναν οἱ δύο μόνοι ἐν τῷ δωματίῳ, ὑπὸ ἓξ ἀργυρῶν κηροπηγίων φωτιζομένῳ· μυρία δὲ φῶτα ἀντηνακλῶντο ἐπὶ τῶν τοίχων καὶ τῆς ὀροφῆς, ὡς ἐκ τῶν πολλῶν τεμαχίων τῶν κατόπτρων, καθιστῶντα μαγικὴν ἀληθῶς τὴν αἴθουσαν ταύτην.

— Ὡρ' Ἀλέξη, ἐξηκολούθησεν ὁ Πασᾶς, σὺ ἠξεύρεις ὅτι σ' ἀγαπῶ, εἰπέ μοι τώρα ποῦ εὑρισκόμεθα· εἰπέ με τί μανθάνεις; τί γίνεται ἔξω;

— Βεζύρη μου, ἀπεκρίθη ὁ Νοῦτσος, μοὶ λέγεις ὅτι μ' ἀγαπᾷς, τὸ πιστεύω, διότι πάντοτε πιστῶς σὲ ὑπηρέτησα. Νὰ μοὶ συγχωρήσῃς λοιπὸν νὰ σ' ὁμιλή-

σω ξάστερα, διότι, νομίζω, ὁ ὑποκρύπτων εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις τὴν ἀλήθειαν προδίδει.

— Ναί, ὡρὲ πύρο μου, τὴν ἀλήθειαν νὰ μ' εἰπῇς, καὶ μὰ τὸ κεφάλι μου ἀντὶ νὰ χολιάσω θὰ σοῦ χρεωστῶ χάριν.

— Βεζύρη, ὑπέλαβεν ὁ Νοῦτσος, τὸ ἰσχυρότερον ὀχύρωμά σου, τὰ Λιθαρίτσια, τὸ προπύργιον ταῦ φρουρίου, κατηδαφίσθη ὑπὸ τοῦ Ἰσμαὴλ-Πασᾶ. Τῶν φίλων σου Βέϊδων, οἱ μὲν σ' ἐγκατέλιπον καὶ ἄλλοι καιροφυλακτοῦσι νὰ κάμωσι τὰ συμφέροντά των· ἡ θέσις σου εἶναι δεινὴ, ἓν μόνον σοὶ μένει καταφύγιον νὰ ἑνωθῇς μετὰ τῶν Ἑλλήνων· αὐτοὶ μόνοι δύνανται νὰ σὲ σώσωσι, καὶ μετ' αὐτῶν θέλεις εἶσαι οὐχὶ πλέον Βεζύρης, ἀλλ' ἡγεμὼν μέγας καὶ ἰσχυρός. Ἡ Τουρκία ἐγήρασε, καὶ ἂν που δεικνύῃ νεανικὴν ζωὴν, ἡ ζωὴ αὕτη εἶναι ξένη, εἶναι τῶν ἐν αὐτῇ ὑπαρχόντων χριστιανῶν, οἵτινες κυκλοφοροῦσιν ὡς τὸ ζωτικὸν τῆς νεότητος αἷμα εἰς σῶμα κατεσκληκός· ἂν ἡ ζωτικὴ αὕτη δύναμις, οἱ χριστιανοὶ, ἐκλείψῃ μίαν στιγμὴν ἀπὸ τὴν Τουρκίαν, αὕτη θέλει μείνει ὡς τὸ νεκρὸν ἐκεῖνο σῶμα, ὅπερ ἀφαιρουμένης τῆς γαλβανικῆς δυνάμεως δὲν ὑπάρχει πλέον, εἰμὴ ὁ τύπος καὶ ἡ σφραγὶς τοῦ θανάτου.

Ὁ Ἀλῆς ἐθεώρει μὲ ὄμμα προσεκτικὸν τὸν Ἀλέξιον Νοῦτσον, ὡς νὰ ἐπροσπάθει νὰ ἐμβλέψῃ εἰς τὰ βάθη τῆς καρδίας του· καὶ μολονότι εἶχεν ἐμπιστοσύνην ἀπεριόριστον εἰς αὐτὸν, γινώσκων ἐκ πείρας ὅτι ἦν ἀνὴρ τίμιος, δραστήριος καὶ γενναῖος, ὑπῆρχε ὅμως κάτι τι, ὅπερ συνέχεε τὰς ἰδέας του. Ὁ Ἀλέξιος ὑπῆρχε καὶ χριστιανὸς καὶ Ἕλλην.

— Ἀλέξη, τῷ ἀπεκρίθη μετὰ μικρὰν σιγὴν, τί μέσα ἔχουσιν οἱ Ἕλληνες εἰς τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ

ἐλπίσω; Αὐτοὶ δὲν ἔχουσι χρήματα, δὲν ἔχουσιν ὅπλα, δὲν ἔχουσι τίποτε.

— Ἔχουσιν ὅμως, ἀπήντησεν ὁ Ἀλέξιος, ἀνδρίαν καὶ πίστιν, ἔχουσι τὸν Θεόν των, τὰς παραδόσεις των, ἔχουσι τέλος πάντων τὸν μεγαλήτερον σύμμαχον τὴν ἀπελπισίαν, τὴν ὁποίαν τὰ κακὰ τῆς τυραννίας τοῖς ἐπρομήθευσαν.

— Ἀληθεια, ἐψιθύρισεν ὁ Ἀλῆς.

— Ὅταν ἔχουσι καὶ τοὺς θησαυροὺς σου, ἐξηκολούθησε λέγων ὁ Νοῦτσος, καὶ σὲ ἀρχηγὸν καὶ σύμμαχον, ἀμφιβάλλεις πλέον περὶ τῆς νίκης; ὁ θρίαμβος εἶναι ἄφευκτος. Θάρρυνε λοιπὸν τὰς ἐλπίδας τῶν φίλων σου καὶ τῶν ὑπηρετούντων σε, ἐκτέλει πιστῶς ὅλας σου τὰς ὑποσχέσεις, ἐμψύχωσε τὸν ζῆλον τῶν ὁπλαρχηγῶν σου, ῥίψε τὴν διαίρεσιν ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐχθρῶν σου· μὴ φείδου χρημάτων, τὰ ὁποῖα δὲν θὰ σοὶ χρησιμεύσωσιν ἀργότερα, καὶ σοὶ ὑπόσχομαι νὰ γείνῃς κύριος ὅλης τῆς Ῥούμελης, ὁ δὲ Σαρασκέρης νὰ φεύγῃ ὡς λαγωὸς ἐνώπιόν σου.

— Ἀλλ' ἐκεῖνος, Ἀλέξη, πῶς τὸν λέγεις ἐσὺ ὁ Ἀπόστολος, ὅστις διέβη πέρυσι ἀπ' ἐδῶ, ἔλεγεν ὅτι θὰ τοὺς βοηθήσῃ ἡ Ῥωσία τοὺς Ἕλληνας. Ζάβαλη Ἀλέξη, ὅταν ἔβγῃ τις νὰ κυνηγήσῃ μὲ τὸν λύκον, ὀλίγον κυνῆγι θὰ φάγῃ· καὶ δράξας τὸν πώγωνά του, ἔσεισεν εἰς ἀπόδειξιν δυσπιστίας τὴν κεφαλήν του.

— Βεζύρη μου, ἀπεκρίθη ὁ Νοῦτσος, οἱ Ἕλληνες μόνον ἀπὸ τὴν ἀνδρίαν των περιμένουσιν· ὅσα ὁ Ἀπόστολος ἔλεγεν εἶναι παραμύθια. Εἰς τὸ Κογγρέσσο μάλιστα, ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσίας ὑπεσχέθη, ὅτι δὲν θέλει δώσει καμμίαν βοήθειαν εἰς τοὺς Ἕλληνας.

— Δὲν μ' εἶπες, ὦρ' Ἀλέξη, ποτέ· ἔχετε σκοπὸν νὰ κάμετε δικό σας Βασίλειον;

— Σὲ θαυμάζω, Βεζύρη μου, χιλιάκις καὶ ἐγὼ καὶ ὁ Μάνθος καὶ ὁ Ἀηδορίκης σοὶ εἴπαμεν, ὅτι πρέπει νὰ τὸ κάμωμεν ἕνα καὶ νὰ σὲ κάμωμεν ἀρχηγόν. Τοῦρκοι καὶ Ἕλληνες νὰ ζήσωμεν ὡς ἀδελφοί.

— Αὐτὸ καλό, πύρο μου. Μὲ λέγουν ὅμως ὅτι οἱ Ἕλληνες ἔχουν κατὰ νοῦν νὰ μὲ κάμουν χριστιανόν. Ἂν οἱ Ἀλβανοὶ τὸ μάθουν δὲν θὰ φριάξωσι; ξέρεις σύρο μου, πῶς ἀπὸ τώρα μὲ λέγουν Κὺρ Κώστα;

— Αὐτὰ τὰ κηρύττουν ἐπὶ τούτου οἱ ἐχθροί σου, ὑπέλαβεν ὁ Νεῦτσος· ἂν λογαριάζῃς τέτοια δὲν θ' ἀποφασίσῃς ποτὲ τίποτε. Ἄκουσον, Βεζύρη μου, μίαν συμβουλὴν ἔχω νὰ σοὶ δώσω. Ἐδὼ μέσα δὲν ἠμπορεῖς νὰ σταθῇς. Εἴτε χριστιανὸς γείνῃς, εἴτε τοῦρκος μείνῃς, οἱ Ἀλβανοὶ ἐπὶ τέλους θὰ σὲ προδώσωσι, διότι δὲν γνωρίζουσι τὸ ἀληθινὸν των συμφέρον. Νομίζουσιν εὐτυχίαν των τὴν πρόσκαιρον τοῦ Σερασκέρη πρὸς αὐτοὺς μισθοδοσίαν, χωρὶς νὰ συλλογίζωνται τὸ μέλλον ἄθλιον τοὺς περιμένει. Ὅλους σου δὲ τοὺς θησαυροὺς καὶ ἂν τοὺς μοιράσῃς; αὐτοὶ πάλιν θὰ ζητήσωσι νὰ ὠφεληθῶσιν ἀπὸ τὸν Σερασκέρην καὶ θὰ καταφύγωσιν εἰς αὐτόν. Οἱ πρώην πιστοί σου ὁπλαρχηγοὶ Ταλὶπ-Πρεμέτης καὶ Μέτσο-Μπόνος, ὁ Ὀμὲρ-Βριώνης, ὁ Μαχμοὺτ-Βέης καὶ Ἐλμὰζ-Μαχμούτης σὲ ἐγκατέλιπον ἤδη. Ὁ Φρούραρχος τοῦ Βελῆ-Πασᾶ παρέδωκε τὴν Ναύπακτον εἰς τὸν Μπαμπὰ-Πασᾶν. Μάσε τοὺς θησαυρούς σου, ἔπαρε τὰς γυναῖκάς σου καὶ ὕπαγε εἰς τοὺς Ἕλληνας. Οἱ Σουλιῶται, ὁ Ἴσκος, ὁ Καραϊσκάκης, ὁ Βαρνακιώτης, ὁ Γόγος καὶ ἄλλοι πολλοὶ μὲ τὰ ἀθάνατα παληκάρια των ὑπάρχουσιν ἕτοιμοι, δὲν εἶναι μακράν. Διάταξε καὶ αὔριον κατα-

λαμβάνουσι τὰ πέριξ ὑψώματα. Ἔχεις εἰς τὴν ἐξουσίαν σου τὴν λίμνην καὶ τὰ ἐν αὐτῇ πλοῖα, διάβα τὴν, καὶ εἰς τὸν Δρῖσκον θέλεις φθάσει! δεκαπέντε χιλιάδας παληκαριῶν. Ὅλοι οἱ χριστιανοὶ τότε θὰ λάβωσι τὰ ὅπλα νὰ πολεμήσωσιν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν σου, οἱ δὲ πιστοὶ μείναντες Μπουλουμπασίδες σου θὰ σ' ἀκολουθήσωσιν. Οἱ Ἀλβανοὶ ὅλοι θὰ ἐνωθήσωσι τέλος πάντων, ὅτι μετὰ τῶν Ἑλλήνων μόνον, ὡς Ἕλληνες καὶ οὗτοι, θὰ ζήσωσιν εὐτυχεῖς ὡς ἀδελφοί, ἔχοντες καὶ τιμὰς καὶ λαμπρὰς θέσεις· αὐτοὶ εἶναι ὁμόφυλοί μας, εἶναι ἀδελφοί μας. Τί τὸ θέλεις Βεζύρη μου τὸ παλαιοφρούριον τοῦτο; ἐδὼ μέσα κλεισμένος τί θὰ κατωρθώσῃς; Ὁ ἀποκλεισμένος θεωρεῖται ὡς ἀδύνατος, οἱ φίλοι του δὲν δύνανται νὰ τὸν πλησιάσωσιν, ἐν ᾧ ὁ ἔξωθεν πολιορκητὴς ἐχθρός του ἔχει τὰ πάντα εἰς τὴν ἐξουσίαν του καὶ τοὺς ἐχθροὺς καὶ τοὺς φίλους του· ταπείνωσον τοὺς ἐχθρούς σου καὶ ἔχεις ὅσα θέλῃς φρούρια. Οἱ Ἕλληνες εἶναι ἱκανοὶ νὰ σοὶ παραδώσωσι πάλιν τὸ φρούριον τοῦτο, οὕτω θέλεις ἐκδικηθῆ καὶ τὸν ἐχθρόν σου Ἰσμαὴλ-Πασᾶν.

Ἡ ὄψις τοῦ προσώπου τοῦ Ἀλῆ ἠλλοιώθη ἀκούσαντος τὸ ὄνομα τοῦ ἀσπόνδου ἐχθροῦ του. Κατ' ἀρχὰς ὠχρίασεν, εἶτα ἠρυθρίασαν αἱ παρειαί του ὡς νὰ ἐβάφησαν μὲ μίλτον, καὶ ἐγερθεὶς αἴφνης ἐκ τοῦ ἀνακλίντρου, περιῆλθεν, ὡς τίγρις ζητοῦσα τὸ θῦμα της, ὅλην τὴν αἴθουσαν.

— Ἄνοιξε τοὺς φέλους τῶν παραθύρων, Ἀλέξη, εἶπε μὲ τρέμουσαν ὑπ' ὀργῆς φωνὴν, ὁ ἥλιος ἐντὸς ὀλίγων στιγμῶν ἀνατέλλει· ἂς ἴδωμεν τὸ ὡραῖον τοῦτο καὶ μεγαλοπρεπὲς θέαμα.

Ὁ Ἀλέξιος ἤνεῳξε τὰ παράθυρα. Ὁ Πίνδος ἦν χιονοσκεπὴς, αἱ πρῶται ἀκτῖνες τοῦ ἀνατέλλοντος ἡ-

λίγω ἠκοντίζοντο πρὸς τὸ στερέωμα, καὶ αὐτὸς μετ' ὀλίγον ἀνέβαρε μεγαλοπρεπὴς καὶ φωτοβόλος εἰς τὰς χαρφὰς τοῦ Πίνδου, ὡς νυμφίος ἐγειρόμενος ἐκ χρυσίνης παστάδος. Τὸ σύνολον τῶν ἀκτίνων του λαβὼν τότε πρόσγειον διεύθυνσιν καὶ θλώμενον ὑπὸ τῶν κρυσταλλωθεισῶν χιόνων, ἐσχημάτιζε μυρίας ἴριας, ἡ δ' αἴθουσα ἐν ἀκαρεῖ ἐπληρώθη ἡλίων. Πᾶν τεμάχιον κατόπτρου παρίστανεν ἕνα ἥλιον· οὗτοι δὲ κατοπριζόμενοι ἐπὶ τοῦ ἀντιθέτου, ἐπολλαπλασιάσθησαν οὕτως, ὥστε ἡ αἴθουσα περιεκοσμήθη ὑπὸ ἡλίων ».

— Πῶς σὲ φαίνεται, Ἀλέξη; εἶπεν ὁ Πασᾶς, καθήσας αὖθις ἐπὶ τοῦ ἀνακλίντρου καὶ θέσας εἰς τὰ χείλη του ἓν ἄλλο τσιμπούκιον, ὅπερ εἷς τῶν θαλαμηπόλων τῷ ἔφερεν.

— Ὡραῖον, μαγευτικὸν θέαμα, ἀπεκρίθη ὁ Νοῦτσος, ὁ θεατὴς νομίζει ὅτι εὑρίσκεται εἰς ἕνα κόσμον ἡλίων.

Βόμβος κανονίου διέκοψε τὴν συνδιάλεξιν· ἡ σφαῖρα διελθοῦσα μετὰ συριγμοῦ ὑπεράνωθεν τῆς ὀροφῆς τοῦ Σεραγίου, καὶ σχηματίσασα καμπύλην, ἔπεσε μὲ πάταγον εἰς τὴν λίμνην. Δεύτερος βόμβος ἠκούσθη, λαβούσης τῆς σφαίρας τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν. Εἰς τὸν τρίτον βόμβον ἠκούσθησαν φωναὶ καὶ θόρυβος πολύς. Ὁ Πασᾶς ῥίψας τὸ τσιμπούκιον ἐπὶ τῷ ἀνακλίντρου, ἔδραμεν ἔξω τῆς αἰθούσης. Οἱ θεράποντες ἔτρεχον τῇδε κἀκεῖσε, εἰς δὲ τὴν θύραν τοῦ γυναικωνίτου ἦσαν συσσωρευμένοι πολλοί, ἀλλ' οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ εἰσέλθῃ, μολονότι ἠκούοντο ὀλολυγμοὶ γυναικῶν καὶ παίδων. Ὁ Πασᾶς ἐπλησίασε πρὸς τὴν θύραν, οἱ θεράποντες ἀπεχώρησαν καὶ εἰσῆλθε κατεσπευσμένως. Ἡ σφαῖρα ἐτρύπησε τὸ δωμάτιον τῆς Κυρὰ-Βασιλικῆς, καὶ εἰσελθοῦσα εἰς τὸν ἐν

πέναντι τοῖχον, κατέθλασεν εἰς ἄκρα τεμάχια μίαν ψηφιοθήκην· λίθοι ἐσκορπισμένοι, ἄσβεστοι καὶ ξύλα συντετριμμένα ἐκάλυπτον τὸ ἔδαφος. Ἡ Κυρὰ-Βασιλικὴ μετὰ τῶν θεραπαινίδων της ἵσταντο ἔντρομοι εἰς μίαν γωνίαν τοῦ δωματίου κραυγάζουσαι. Ἐν τούτοις οἱ βόμβοι τῶν κανονίων ἐξηκολούθουν διαδεχόμενοι ὁ εἷς τὸν ἕτερον. Ὁ Πασᾶς εἰσελθὼν ἔστρεψε παντεχόθεν τὸ βλέμμα, καὶ ἀμέσως, ἔξω, ἔξω, ἐκραύγασεν.

— Ἰσούφ, εἶπεν, εἰς γέροντά τινα Ἀλβανὸν, ὅστις ἦν ὁ θυρωρὸς τοῦ γυναικωνίτου, σήκωσε ἀπ' ἐδῶ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδία, καὶ μετακόμισέ τα εἰς τ' ἀνατολικὰ δωμάτια. Δὲν εἶναι τίποτε, δὲν εἶναι τίποτε, εἶπεν ἀποταθεὶς πρὸς τὴν πεφιλημένην του Βασιλικήν.

— Καλὲ τί δὲν εἶναι τίποτε; τῷ ἀπεκρίθη ἡ Κυρὰ-Βασιλικὴ, εἶναι σφαῖραι· δὲν βλέπεις πῶς ἐσκόρπισαν τὸν τοῖχον; ὡραία παρηγορία! ἡμεῖς ἐξεκαρδιάθημεν ἀπὸ τὸν φόβον, ὅταν ἐρρίφθησαν ὡς βροχὴ αἱ πέτραι ἐπάνω μας καὶ λέγεις δὲν εἶναι τίποτε· νὰ ἴδωμεν καὶ ἐὰν ἤμεθα ὅλοι γεροί.

Καὶ τῳόντι μιᾶς τῶν θεραπαινίδων ἐθλάσθη ὁ ποῦς ἀπὸ ἕνα λίθον, ἥτις ἐξέπεμπεν ἀγριωτάτας φωνάς.

— Τώρα εἶναι περιττὰ τὰ λόγια, ἀπεκρίθη ὁ Πασᾶς· ἀποσυρθῆτε ὀγλήγωρα εἰς τὸ ἀπέναντι μέρος, ἐπρόσθεσε μετὰ τόνου ἐπιταχτικοῦ, καὶ ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸν γυναικωνίτην.

Ὁ Νοῦτσος, ἱστάμενος πρὸ τῆς θύρας τοῦ γυναικωνίτου, περιέμενε τὸν Πασᾶν νὰ ἐξέλθῃ.

— Βεζύρη μου, τὸν λέγει ἐξελθόντα, τί ἠκολούθησε;

— Τί ἠκολούθησεν; ὅταν ἐξέλθωσιν αἱ γυναῖκες, εἰσέρχεσαι καὶ βλέπεις. Μιᾶς τῶν θεραπαινίδων ἐθραύ-

σθη ὁ πούς, καὶ μετὰ ξεφωνίζει τόσον, ὁποῦ μ' ἐξε-κούφανε· σφαῖρα κανονίου ἐτρύπησε τὸν τοῖχον καὶ εἰσῆλθεν. Οἱ πηροβολισταὶ διευθύνουσι τὰς σφαίρας τῶν κανονίων εἰς τὸ δωμάτιον τῆς Βασιλικῆς, πιστεύοντες ὅτι κατοικῶ εἰς αὐτὸ, τὸ ὁποῖον ἀναμφιβόλως ἔδειξεν ἄνθρωπος γινώσκων τὸ σεράγι καλῶς.

Ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς εἶχε νοῦν πολὺν καὶ πανουργίαν μεγίστην. Καὶ τῷόντι δὲν ἠπατᾶτο. Καὶ ἀφοῦ ἔνευσεν εἰς τὸν Νοῦτσον νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ, εἰσῆλθον αὖθις εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν κατόπτρων καὶ ἐκλείσθησαν.

— Ὦρ' Ἀλέξη, ποῦ εἶναι οἱ Σουλιῶται; τὸν ἠρώτησεν ὁ Πασᾶς ἀφοῦ ἐκάθησαν.

— Αὐτοὶ, Βεζύρη μου, ἀπεκρίθη ὁ Νοῦτσος, εἶναι στρατοπεδευμένοι εἰς τὸν ἅγιον Νικόλαον τὸν Κοπανᾶ.

— Καὶ εἶναι εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Σερασκέρη;

— Βεζύρη μου, οὔτε εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Σερασκέρη εἶναι, οὔτε εἰς τὴν ἐδικήν σου. Οἱ Σουλιῶται οἱ ἔδωκαν τὸν λόγον των νὰ πολεμήσωσιν ὑπὲρ σοῦ, σὺ δὲ τοῖς ὑποσχέθης νὰ τοῖς παραδώσῃς τὴν Κιάφαν, καὶ ἀφοῦ ὑπῆγαν νὰ τὴν παραλάβωσι καὶ οἱ ἄνθρωποί σου δὲν ἠθέλησαν νὰ τὴν παραδώσωσιν, ἐπέστρεψαν ἐδὼ καὶ τώρα μένουσιν οὐδέτεροι, διότι, ὡς τίμιοι ἄνθρωποι, δὲν θέλουσι νὰ σὲ πολεμήσωσι, μολονότι ὁ Σερασκέρης τοῖς ὑπεσχέθη πολλά.

— Ἀλήθεια, ὦρ' Ἀλέξη μου; ἠρώτησεν ὁ Πασᾶς μὲ ὕφος θαυμασμοῦ.

— Ναί· ἀλήθεια, οἱ Ἕλληνες εἶναι πιστοὶ, τίμιοι καὶ γενναῖοι· δὲν καταδέχονται νὰ φανῶσι πολέμιοι ἐναντίον καταδιωκομένου, καὶ μάλιστα ὅταν ἔχωσι τὴν γνωριμίαν του.

— Καὶ τὴν Κιάφαν καὶ χρήματα θὰ τοὺς δώκοι

ὡρὲ πόρε μου, καὶ 'γὼ εἶμαι Ἀλῆ-Πασᾶς καὶ σκληκάρι, καὶ 'γὼ ὡρὲ ἐκορπάτησα τὰ βουνὰ μὲ τὰ τσαρούχι καὶ ἔφερε τὸν τρόμον εἰς τοὺς Τούρκους, ὥστε τὸ Δοβλέτι ἠναγκάσθη νὰ μὲ κάμῃ Βαλλῆ τῆς Ῥούμελης.

Καὶ βαθὺς στεναγμὸς ἐξέβρασεν ἐκ τοῦ στήθους του.

— Κάλλιο 'ς τὸ χλαδί, παρὰ 'ς τὸ κλαυσί, εἶπεν ὁ Νοῦτσος.

— Ναί, Ἀλέξη, ναί, ἀπεκρίθη ὁ Ἀλῆς μὲ φωνὴν ἀγανακτήσεως, ἀπὸ σὲ ἀπατῶ, πιστέ μου φίλε, νὰ τοὺς συνδιαλλάξῃς μετ' ἐμοῦ· ὕπαγε, εἰπέ τους, καὶ δός τους τὰ πιστὰ ἐν ὀνόματί μου, ὅτι θέλω τοὺς παραδώσει τὴν Κιάφαν, ὅτι θέλω τοὺς δώσει χρήματα, ὅτι τοὺς δίδω καὶ ὁμήρους καὶ ὅ,τι θέλουσιν, ἀρκεῖ νὰ μὲ βοηθήσωσιν εἰς τὴν περίστασίν μου ταύτην.

— Ἐλπίζω ὅμως, εἶπεν ὁ Ἀλέξιος, ὅτι τὴν φορὰν ταύτην οἱ ἄνθρωποί σου δὲν θέλουν τοὺς ἀπατήσει. Καὶ λαβὼν ἄδειαν ἐξῆλθεν ἀπὸ τὴν αἴθουσαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΔΥΟ ΕΧΘΡΟΙ ΚΡΥΦΙΟΙ.

Ἡ θύρα τοῦ διαμερίσματος τῆς Ἐμινὲς ἀνεῴχθη καὶ ἐφάνη ἐπὶ τοῦ οὐδοῦ ὁ γέρων Ἰσούφ, θυρωρὸς τοῦ γυναικωνίτου, ὡς ἀνωτέρω ἐρρέθη. Ἡ Ἐμινὲ ἐκάθητο ἐπὶ ἑνὸς προσκεφαλαίου, ἔχουσα ἀπέναντί της τύραυνον, ἐφ' οὗ ἐξέτεινεν ἐκ διαλειμμάτων τὰς χεῖρας ἵνα τὰς θερμάνῃ. Ἀφῃρημένη εἰς λυπηροὺς συλλογισμοὺς

ἔχουσα τοὺς ὀφθαλμοὺς προσηλωμένους ἐπὶ τῆς ἀ-
θρακιᾶς, δὲν εἶχεν ἐννοήσει ὅλως τὸν εἰσελθόντα Ἰ-
σούφ, καίτοι προχωρήσαντα δύο καὶ τρία βήματα ἐν-
τὸς τοῦ δωματίου.

— Κυρὰ, τί συλλογίζεσαι; τῇ εἶπεν ὁ Ἰσοὺφ ἐλ-
θὼν πλησίον της.

— Ὦ καϋμένε! μ' ἐτρόμαξες· τί ἐμβῆκες ὡς κλέ-
πτης ἀγάλλι' ἀγάλλια; τί ὄψις εἶν' αὐτὴ, τί ἔχεις;
εἶσαι ὡς νὰ ἐσηκώθης ἀπὸ ἀσθένειαν.

— Πραγματικῶς εἶμαι ἀσθενημένος, ἡ καρδία μου
εἶναι πληγωμένη. Πῶς; δὲν ἔμαθες ὅτι ὁ καλὸς σου
Πασᾶς μ' ἐράπισε χθὲς, ὥστε καὶ αἷμα ἔτρεξεν ἀπὸ
τὴν μύτην μου;

— Ὄχι· ποῦ νὰ τὸ μάθω; καὶ διατί;

— Διότι ἡ Κυρὰ-Βασιλικοῦλά του μὲ κατεμήνυσεν
εἰς αὐτὸν, ὅτι περιποιοῦμαι καλήτερα τὴν ἀφεντιά σου
ἀπὸ ἐκείνην. Φυσικὰ, ἠμπορῶ ν' ἀγαπῶ καὶ νὰ περι-
ποιοῦμαι καὶ νὰ τιμῶ μίαν γχιαούρισαν καλήτερα ἀπὸ
μίαν μουσουλμάναν καὶ πασοπούλαν καὶ νόμιμον σύ-
ζυγόν του; Ἐπροτιμοῦσα, Κυρὰ, νὰ μοῦ σπόριζε τὴν
κεφαλὴν μὲ μιὰ κουμπουριὰ, παρὰ νὰ μ' ἀτιμάσῃ μὲ
τὸ ράπισμά του· τοῦτο, καθὼς ἠξεύρεις, εἶναι ἡ ἐσχά-
τη ὕβρις εἰς ἕν' Ἀλβανόν. Πλησιάζω τοὺς ἑβδομήκοντα,
καὶ μαχαιριὲς καὶ κουμπουριὲς ἔφαγα, ἀλλ' ὕβριν τα-
αύτην. . . . Ὦ Θεέ μου, ὅλον μου τὸ αἷμα ἀναβράζει
ὅταν τὸ συλλογίζωμαι.

Οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς Ἐμινὲς ἀπέστρεψαν ἐξ ἀγανακτή-
σεως, καὶ ἡ ζηλοτυπία συνεκέντρωσεν ὅλην της τὴν
χολὴν εἰς τὸ πρόσωπόν της.

— Μὴ λυπᾶσαι, Ἰσοὺφ, τῷ εἶπεν· εἰς σὲ ἔδωκεν ἡ
ράπισμὰ χθὲς; εἰς ἐμὲ ἔχει ἐπισωρευμένας μυρίας ὕ-
βρεις. Μ' ἐπῆρεν ὡραίαν καὶ νέαν, σχεδὸν παιδίον, ἀπὸ

τὸν μακαρίτην πατέρα μου Ἀσλὰν-Πασᾶν, καὶ ἔκτοτε ἔκαμεν ἑκατὸν πενῆντα ἐρωμένας εἰς τὴν ῥάχιν μου ὁ ἄπιστος. Ἄσημος τότε Μπουλούμπασης, ἔγεινεν ἐπίσημος διὰ τοῦ πατρός μου, τὸν ὁποῖον κατέτρεξε καὶ τέλος κατέστρεψεν· εἶναι θηρίον, Ἰσοὺφ, ἀνθρωπόμορφον! Πρὸ πέντε ἐτῶν δὲν ἐπάτησε τὸ κατώφλιον τῆς θύρας μου· ποτὲ δὲν ἐρωτᾷ δι' ἐμὲ, οὔτε θέλει νὰ μὲ ἠξεύρῃ· μ' ἀπεμάκρυνσεν εἰς τὴν κατοικίαν μου, χωρίσας αὐτὴν ἀπὸ τὸ χαρέμι τῶν εὐνοουμένων του· ἀπὸ τὸν καιρὸν ὁποῦ ἔβαλεν εἰς αὐτὸ τὴν ἄπιστον Βασιλικὴν, νομίζεις ὅτι τὸν ἐμάγευσε καὶ ἐπροσκολλήθη εἰς αὐτὴν ὡς σκλάβος. Ὁ Θεὸς νὰ τὸν ῥίψῃ εἰς τῶν ἐχθρῶν του τὰς χεῖρας! Τὴν δ' ἄπιστην Βασιλικὴν ἐλπίζω, ἄχ, ἐλπίζω νὰ τὴν ἰδῶ εἰς τὴν χρεμάλαν. . . .

— Ἐλπίζω, ἀπεκρίθη ὁ γέρων Ἀλβανὸς, νὰ πράξω ἐγὼ, ὅ,τι οἱ ἐχθροί του ἐπιθυμεῖς νὰ πράξωσι.

— Καὶ τί σκοπεύεις νὰ πράξῃς, Ἰσούφ; ἡμεῖς σήμερον εἴμεθα δύο σύμμαχοι, πνέοντες τὴν αὐτὴν ἐκδίκησιν. Εἰπέ με τί θὰ πράξῃς; Ἡ συμβουλή μου εἶναι ἡ σωτηρία σου καὶ ἡ ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ σου· θέλεις ἐκδίκησιν· τί ἄλλο θέλω καὶ ἐγὼ παρ' αὐτό;

Ὁ Ἰσοὺφ ἐσκέφθη μικρὸν, εἶτα στραφεὶς ὡς μανιῶδης πρὸς τὴν Ἐμινέ.

— Θὰ τὸν σκοτώσω, ἀπεκρίθη· εἰς ἡμᾶς τοὺς Ἀλβανοὺς τὸ ῥάπισμα μόνον μὲ αἷμα ξεπλύνεται.

— Ἐγὼ σὲ συμβουλεύω, εἶπεν ἡ Ἐμινὲ μὲ ὕφος ἀτάραχον, νὰ μὴ τὸν σκοτώσῃς.

— Λοιπὸν τὸν λυπεῖσαι πάλιν, ἀφοῦ σ' ἔκαμε τόσας ὕβρεις, ὡς λέγεις.

— Ὄχι· ἀλλ' ὑπάρχει ἐκδίκησις μεγαλητέρα τοῦ φόνου.

— Ποία;

— Ἡ αἰχμαλωσία· ὅταν τὸν φονεύσῃς, θ' ἀποθάνῃ Βεζύρης· ὅταν ὅμως αἰχμαλωτισθῇ, θ' ἀποθάνῃ ὡς ἄθλιος κατάδικος.

— Ἀλλ' ἐγὼ, εἶπεν ὁ Ἀλβανὸς, δύναμαι νὰ ἔχω τόσην ὑπομονήν;

— Μικρὰν ὑπομονὴν θὰ λάβῃς, Ἰσούφ, ἀπεκρίθη Ἐμινέ· δὲν εἶναι μακρὰν ἡ κατοδίκη του· ἐγὼ ἔχω ὅλα τὰ μέσα νὰ τὸν φονεύσω· ἀλλ' ἠξεύρεις; ὅταν ἡμεῖς αἱ γυναῖκες μισῶμεν, ζητοῦμεν τὸν ὕπατον βαθμὸν τῆς ἐκδικήσεως! ὦ! ὁποίαν ἀγαλλίασιν θέλω αἰσθάνεσθαι, ὅταν προχύπτουσα ἐκ τοῦ παραθύρου τὸν ἴδω ἐρχόμενον ὑβριστικῶς αἰχμάλωτον! Ὕπαγε, θὰ τὸν φωνάζω, ὕπαγε νὰ ξεπλύνῃς τὰς βρωμερὰς σου πράξεις! Τί λέγεις Ἰσούφ;

— Πολὺ καλά· ἀλλ' ἂν ἐξ ἐναντίας αὐτὸς νικήσῃ; . . . .

— Ποτὲ, Ἰσούφ, ποτέ· ἐπιθυμεῖς νὰ ὑπηρετήσῃς τοὺς σκοπούς μου; μὴ παρατρέχῃς.

— Καὶ μὲ τὸ αἷμά μου καὶ μὲ τὴν ψυχήν μου, ἀπεκρίθη ὁ Ἰσούφ, τρίβων τὰς χεῖράς του.

— Γνωρίζεις, Ἰσούφ, τὸν Σελὴμ-Βέην;

— Βεβαιότατα, τὸν γνωρίζω.

— Ἀπόψε ν' ἀγρυπνήσῃς εἰς τὴν θύραν τῶν διαμερισμάτων μου· νὰ τὸν εἰπῇς νὰ ἔλθῃ ἐνδεδυμένος γυναικεῖα καὶ νὰ τὸν εἰσάξῃς εἰς τὸ δωμάτιόν μου. Πρόσεχε μὴ δείξῃς παραμικρὸν σημεῖον δυσαρεσκείας εἰς τὸν Πασᾶν, διότι τότε τὸ πᾶν ἐχάθη· τότε ὁ πονηρὸς Ἠλῆς θὰ σ' ἀποβάλῃ ἀπὸ τὴν θέσιν σου καὶ τὰ σχέδιά μας καταστρέφονται. Φέρου φιλοφρονητικῶς πρὸς τὴν Βασιλικὴν, καὶ δείκνυε ὅτι εἶσαι ἀφωσιωμένος εἰς αὐτήν. Ἀποκοίμισε τὴν Τίγριν διὰ νὰ πάρῃς τὸ θέρμα της.

Ὁ Ἰσοὺφ ἔθεσεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του τὴν δεξιάν του εἰς σημεῖον ἄκρας ὑπακοῆς καὶ ἀνεχώρησεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Π ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΙΣ.

Ἡ νὺξ τῆς ὀγδόης πρὸς τὴν ἐννάτην Ἰανουαρίου ἦν ζοφερωτάτη, καὶ ὁ οὐρανὸς κεκαλυμμένος ὑπ' ἀμαυρῶν νεφῶν· τρεῖς ὥρας μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ὁ καλαμὼν τοῦ αὔλακος τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Κοπανᾶ ἐσείετο· μικρὸν πλοιάριον τὸν διέσχιζεν ἵνα πλησιάσῃ εἰς τὴν ὄχθην. Στρατιώτης ἱστάμενος ἐπὶ τοῦ παρακειμένου ὑψώματος, ὅστις ἦν σκοπὸς κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην, ἀκούσας τὸ τρίξιμον τῶν καλαμῶν, ἔθεσε τὴν χεῖρα εἰς τὴν ἑστίαν τοῦ πυροβόλου του, καὶ ἐπλησίασεν ἀκροποδητὶ πρὸς τὴν ὄχθην. Προσπελάσας δὲ πολλὰ πλησίον, μολονότι ἦν, ὡς εἴπομεν, σκότος, διέκρινε τοὺς σειομένους καλάμους.

— Ποιὸς διάβολος εἶν' ἐκεῖ μέσα; ἐκραύγασε μετὰ φωνῆς, ἥτις ἤθελε τρομάξει καὶ τὸν πλέον ἀτρόμητον.

— Δὲν εἶναι διάβολος, εἶν' ἄνθρωπος, τῷ ἀπεκρίθησαν ἐκ τοῦ καλαμῶνος.

— Ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου θὰ τοῦ κολλήσω μίαν σφαῖραν εἰς τὸ μέτωπον καὶ νὰ τὸν στολίσω μὲ ἓν ὡραῖον γαρούφαλον.

— Θὰ κάμῃς πολὺ κακὰ, διότι εἶναι φίλος, ἀπεκρίθησαν ἐκ τοῦ καλαμῶνος.

— Οἱ φίλοι δὲν ἔρχονται, εἶπεν ὁ στρατιώτης, κεκρυμμένοι ὄπισθεν τῶν καλαμῶν.

— Εἶναι φίλος, ἐπανέλαβον, ὅστις, ἐὰν ἤρχετο φανερά, ἤθελε σᾶς βλάψει· ἦλθε μὲ μονόξυλον, διότι βεβαίως δὲν ἠμποροῦσε νὰ καταβῇ ἀπὸ τὸν οὐρανόν.

— Πόσοι εἶσθε μέσα; ἠρώτησεν ὁ φρουρός.

— Ἐγὼ μόνος, ἀπεκρίθη ἡ ἄγνωστος φωνὴ, καὶ δύο κωπηλάται. Οἱ ἀνδρεῖοι Σουλιῶται, οἵτινες δὲν ἐφοβήθησάν ποτε ἐχθροὺς πολυπληθεῖς καὶ ἀνδρείους, δὲν θέλουσι φοβηθῇ ἀπὸ ἕνα μόνον ἄνθρωπον.

— Σταθῆτ' αὐτοῦ ἕως νὰ ἐπιστρέψω, ἀνέκραξεν ὁ φρουρὸς, προσέξετε μὴ ἔβγῃ κἀνεὶς ἔξω ἀπὸ τὸ μονόξυλον, διότι τὸν τουφεκίζω.

— Καὶ ἀναβὰς εἰς τὴν θέσιν του ἐσύριξε. Μετὰ μικρὸν πλησιάσας αὖθις εἰς τὴν ὄχθην μετὰ δέκα ἄλλων στρατιωτῶν, διέταξε νὰ ἐξέλθωσιν ὅλοι.

— Ποῖοι εἶναι οἱ κωπηλάται; ἠρώτησεν.

— Ἡμεῖς οἱ δύο εἴμεθα, ἀπεκρίθησαν συγχρόνως δύο ἄνδρες παρουσιασθέντες ἐνώπιόν του.

— Σὺ δὲ Κύριε ποῖος εἶσαι; ἠρώτησε τὸν τρίτον.

— Τί σὲ μέλει ποῖος εἶμαι; φέρε με εἰς τοὺς Καπεταναίους σας καὶ ἐκεῖνοι μανθάνουσι τ' ὄνομά μου.

— Εἶσαι παράξενος ἄνθρωπος, ἀπεκρίθη ὁ φρουρός· εἶτα στραφεὶς πρὸς τοὺς στρατιώτας εἶπε. Σταθῆτε οἱ ὀχτὼ ἐδὼ καὶ φυλάττετε τοὺς κωπηλάτας. Ἔμπρὸς Κύριε, ἐπρόσθεσεν ἀποταθεὶς εἰς τὸν ἄγνωστον.

Καὶ διαβάντες ἐνώπιον πυρᾶς, ἥτις ἐθέρμαινε καὶ συγχρόνως ἐφώτιζεν ἓν ἀπόσπασμα, σταθμεῦον ὀλίγα βήματα μακρὰν τῆς ὄχθης, προυχώρησαν μέχρι τῆς θέσεως Προσκύνησις λεγομένης, ἔνθα ὑπῆρχε τὸ κέντρον τοῦ στρατοπέδου, καὶ ἐν τῷ μέσῳ καλύβη σκεπασμένη μὲ χόρτον, εἰς ἣν ἐλθὼν ὁ φρουρὸς καὶ μείνας μικρὸν, ἐπέστρεψε, καὶ παραλαβὼν τὸν ἄγνωστον τὸν εἰσήγαγεν εἰς αὐτήν. Ἐμφανισθέντος τοῦ ἀγνώ-

στου, πέντε ἄνδρες, καθήμενοι πλησίον ἑστίας καὶ θερμαινόμενοι, ἠγέρθησαν ὑποδεξάμενοι τὸν εἰσελθόντα φιλικώτατα· ἦσαν δ' οὗτοι ὁ Νότης Μπότσαρης, ὁ Κίτσος Ταβέλλας, ὁ Δαγλῆς, ὁ Δράκος καὶ ὁ Ζέρβας.

— Ποῦ εἶναι ὁ Μάρκος; ἠρώτησεν ὁ μέχρι τοῦδε ἄγνωστος, ἀφοῦ τοὺς ἐνηγκαλίσθη ἅπαντας.

— Σήμερον τὸ πρωὶ ἀνεχώρησεν, ἀπεκρίθη ὁ Νότης, μὲ ἑξακοσίους συντρόφους, καὶ πρὸ μιᾶς ὥρας μᾶς ἔγραψεν ὅτι κατέλαβε τὰ πέντε πηγάδια· ἂς ἴδωμεν τώρα, Κύριε Νοῦτσε, διατί τοιαύτην ὥραν μᾶς ἐνθυμήθης.

— Ἐγὼ, βεβαίως, ἀπεκρίθη ὁ Νοῦτσος, μολονότι σᾶς ἀγαπῶ ὡς ἀδελφοὺς, δὲν σᾶς ἐνθυμήθην. Σᾶς ἐνθυμήθη ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς. Μὴ ἀγνοῶν πλέον τὴν δεινὴν θέσιν του, ζητεῖ βοηθοὺς καὶ φίλους· διὸ καὶ μ' ἔστειλε νὰ σᾶς συνδιαλλάξω μετ' αὐτοῦ.

— Φίλε Ἀλέξη, εἶπεν ὁ Νότης, ὅστις, ὡς ὁ πρεσβύτερος πάντων, κατῆρχε τοῦ στρατοπέδου. Τί συνδιαλλαγὴν νὰ κάμωμεν μὲ ἄνθρωπον ἀθετοῦντα τὸν λόγον του, μὲ ἄνθρωπον, ὅστις δελεάσας τὸν ἀδελφόν μου Κίτσον, διεπραγματεύθη μετ' αὐτοῦ, διαμένοντος εἰς Κέρκυραν, ἐωσοῦ τὸν κατέπεισε νὰ ἔλθῃ μετὰ τῆς οἰκογενείας του εἰς Ἄρταν, καὶ ἔπειτα ἐπιβούλως τὸν ἐδολοφόνησε, τὸν δ' ἀνεψιόν μου Κώσταν αἰχμαλωτίσας εἰς Βουργαρέλι, ἐκράτησεν ὡς ὑπηρέτην του ὁ τύραννος; Σὺ ἠξεύρεις, ὅτι ἐξ ὅσων μᾶς ὑπεσχέθη τίποτε δὲν διετήρησεν. Ἡμεῖς ἐφυλάξαμεν τὰς ὑποσχέσεις μας, ἐπολεμήσαμεν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἐκάμαμεν πολλὰς θυσίας, καὶ αὐτὸς μᾶς ἀντήμειψε μὲ ψεύδη καὶ ἀπάτας. Τί νομίζει τοὺς Σουλιώτας, μικρὰ παιδία νὰ παίζῃ μ' αὐτούς; ἄνθρωποι μὴ φοβούμενοι τὸν θάνατον, ἀνατεθραμμένοι εἰς τὴν ἐλευθερίαν, εἰς

τὸ εἴδωλον τῆς ὁποίας προσεφέραμεν πολλάκις σαὶ γυναῖκας καὶ τέκνα, καὶ ἐπὶ τῆς σημαίας τῶν ὁποίων ὑπῆρξε πρὸ πολλῶν χρόνων τὸ σύνθημα « ἡ ἐλευθερία, ἢ θάνατος » εἶναι ποτὲ δυνατὸν νὰ γείνωμεν τὰ παίγνιον τοῦ Ἀλῆ; . . . . Πέντε χιλιάδες Σουλιῶται διὰ ν' ἀποθάνωσιν . . . . Ἀλλοίμονον εἰς ἐκείνους, οἵτινες θὰ πέσωσιν ὑπὸ τὰ ξίφη των . . . . Καὶ ὁ Νότης ἐτεντώθη ἐπὶ τοῦ ἄκρου τῶν ποδῶν του, ἐπρότεινε τὸ στῆθός του, οἱ ὀφθαλμοί του ηὐρύνθησαν καὶ ἔθεσεν ἐπὶ τῆς λαβῆς τοῦ ξίφους του τὴν δεξιὰν ὡς ὁ ἥρως τοῦ Ὁμήρου. Ὁ Νοῦτσος τὸν ἐθεώρει μὲ κατανυκτικὸν ὅμμα, ἡ καρδία του ἔπαλλεν ἰσχυρῶς, ἐν δάκρυ ἔρρευσεν ἐπὶ τῶν παρειῶν του, καὶ ἐγερθεὶς τὸν ἐνηγκαλίσθη, χύσας ἄφθονα δάκρυα ἐπὶ τῶν ὤμων του. Τέσσαρες ἄλλοι ἥρωες ἠγέρθησαν, ἔχοντες ὑπερηφάνως ὑψωμένας τὰς κεφαλάς των ὡς λέοντες, ἕτοιμα νὰ πηδήσωσιν εἰς τὴν ἄγραν . . . . Εἶναι σκότος, ἐπανέλαβεν ὁ Νότης, καὶ δὲν δύναμαι νὰ σοῦ δείξω τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, ἐφ' οὗ κεῖται τὸ Σούλιον, ἡ νέα αὐτὴ Τροία, ἣν κατηδάφισεν ὁ Ἀλῆς, καὶ τῆς ὁποίας αἱ γυναῖκες, ἀντὶ νὰ πέσωσιν αἰχμάλωτοι εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ, ὡς αἱ γυναῖκες τῆς Τροίας, ἐξῆλθον ξιφήρεις, παράξασαι πρὸ τῶν ποδῶν των τοὺς ζητήσαντας νὰ ἐπιβάλωσι βέβηλον χεῖρα ἐπ' αὐτῶν. Εἰς τὸν πυθμένα μιᾶς παρακειμένης φάραγγος, Ἀλέξη, ἐθάψαμεν μετὰ πολλὰ ἔτη, τὰ ἀποξηρανθέντα ἐκεῖ λείψανα τῶν καταπρηνεσθέντων γυναικῶν καὶ τέκνων μας, ὅσα δὲν ἠδυνήθησαν νὰ διασωθῶσι.

Βαθεῖα σιγὴ διεδέχθη τὴν ὁμιλίαν τοῦ Νότη. Ὁ εἷς ἐθεώρει τὸν ἕτερον, καὶ οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ ὁμιλήσῃ· τοσοῦτον συνεκίνησαν ἅπαντας οἱ λόγοι τοῦ Νότη! Ἡ σιγὴ αὕτη ἦν σιγὴ κατανυκτικὴ ἐξ ἐκείνων, καθ' ἃς τὸ

μὲν στόμα σιγᾷ, ἡ δὲ καρδία συνδιαλέγεται μετὰ τοῦ νοός· σιγὴ, ἧς τὸ ἐμβριθὲς μεγαλεῖον ἡ ψυχὴ μόνον αἰσθάνεται.

Ὁ Ἀλέξιος Νοῦτσος διέκοψε τὴν σιγὴν ταύτην.

— Ὅταν ὁ Θεὸς καὶ ἡ πατρὶς καλοῦσιν, εἶπε, τὸν ἄνθρωπον πρὸς ἐκπλήρωσιν ὑψηλοῦ καθήκοντος, ὀφείλει ν' ἀπαρνηθῇ ἑαυτὸν, ἵνα καταστῇ εἰκὼν πιστὴ τοῦ πλάστου του. Ὁδηγὸν ἔχοντες οἱ πρόγονοι ἡμῶν τὴν εὐγενῆ ταύτην ἰδέαν, ἀνυψώθησαν εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης, ἀφέσαντες εἰς ἡμᾶς κληρονομίαν ἀθάνατον τὰς ἀπαραμίλλους των πράξεις. Συλλογιζόμενοι ἡμεῖς, νῦν μὲν τὰς ἀπάτας τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, νῦν δὲ τὰς κακώσεις του, ῥιπτόμενοι οὕτως εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ μίσους καὶ τῆς ἐκδικήσεως, ἐνῷ ὀφείλομεν εἰσέτι νὰ ὑποστῶμεν μεγάλας θυσίας, ἃς μᾶς ἐπιβάλλει καθῆκον ἱερὸν πρὸς τὴν Πατρίδα, τί λόγον θέλομεν δώσει εἰς τὸ κριτήριον τῶν μεταγενεστέρων, ὅταν κατ' ἐρήμην μᾶς δικάζωσι; . . . . . Μία σελὶς εἰς τὴν νεωτέραν ἱστορίαν, ἓν ἄχθος, μία ἐκ παραδόσεως ἀνάμνησις, ἡ ἐγκαύχησις τῶν τέκνων μας ὅτι οἱ πατέρες των συνέτριψαν τὰ δεσμὰ τῆς ἐφυβρίστου τοῦ ἔθνους δουλείας, καὶ τέλος ὁ ἀκτινοβόλας τῆς δόξης στέφανος. . . . . .

Ὁ Νάτης καταπεπεκλιμένος ἐπὶ μιᾶς δέσμης χόρτου, ἠγέρθη ὡς ὁ ἀκούων αἴφνης πολεμιστὴς τὴν σάλπιγγα τοῦ πολέμου.

— Νοῦτσε, ἐκραύγασε, καὶ τίς ἀρνεῖται νὰ χύσῃ καὶ τὴν τελευταίαν ῥανίδα τοῦ αἵματός του διὰ τὴν πατρίδα; Θέλεις τώρα τὴν στιγμὴν ταύτην νὰ πηδήσω ξιφήρης ἐντὸς τοῦ Ὀθωμανικοῦ στρατοπέδου; Σὺ γινώσκεις τὰ πλούτη τῆς οἰκογενείας τῶν Μποτσαρέων, τὰ πλούτη τῆς οἰκογενείας τοῦ Τσαβέλλα, αὐτοῦ τοῦ

μικροῦ λέοντος (καὶ ἔδειξε τὸν πλησίον τῆς ἑστίας καθήμενον Κίτσον), αὐτοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ μήτηρ, μετὰ πενταχοσίων ἄλλων Σουλιωτισσῶν Ἀμαζόνων, ἐπορεύθόλει ἀπὸ τὸ φρούριον τῆς Κιάφας τὰ παληκάρια τοῦ Ἀλῆ, καὶ ὡς ἄλλη Ἱππολύτη ἐξῆλθε πολλάκις ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν, φέρουσα τὴν φρίκην καὶ τὸν θάνατον εἰς τὰ λῃστρικὰ ἐκεῖνα στίφη. . . . . Ὅλα τὰ ἐγκαταλείψαμεν, τὰ προσεφέραμεν εἰς τὸν βωμὸν τῆς ἐλευθερίας. Ἠξεύρεις ὁποίας ὑποσχέσεις μᾶς ἔδωκεν ὁ Σερασκέρης, πόσα ὠφελήματα μᾶς προσέφερεν· ἀλλὰ ὅλα τὰ κατεφρονήσαμεν ἐνώπιον τοῦ ἐθνικοῦ συμφέροντος, ἐνώπιον τῆς ἐλευθερίας. . . . . Ἄ! νὰ πολεμήσωμεν ὅμως ὑπὲρ τοῦ Ἀλῆ. . . . . .

— Νὰ πολεμήσωμεν ὑπὲρ τοῦ Ἀλῆ, διέκοψε τὸν λόγον ὁ Νοῦτσος, πολεμοῦμεν ὑπὲρ τῆς πατρίδος.

— Βλασφημεῖς, Νοῦτσε, ὑπέλαβεν ὁ Νότης.

— Ἄκουσον, καὶ θέλεις ἰδεῖ ὅτι δὲν βλασφημῶ.

— Λέγε.

— Ἡ πολιορκία τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, ἐξηκολούθησεν λέγων ὁ Νοῦτσος, κρατεῖ ὀγδοήκοντα χιλιάδας στρατοῦ περὶξ τῶν Ἰωαννίνων. Λυομένης τῆς πολιορκίας, ὁ στρατὸς οὗτος θέλει εἰσβάλει εἰς τὴν Ἀκαρνανίαν καὶ τὴν Φθιώτιδα, καὶ ἐκεῖθεν, ὡς χείμαρρος, θέλει ῥεύσει εἰς τὴν Φωκίδα, τὴν Βοιωτίαν καὶ τὴν Ἀττικὴν, καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἡ ἐπανάστασις ἔχει ἀνάγκην ἀντιπερισπασμῶν. Εἴμεθα ἀληθῶς ἀνδρειότεροι καὶ ἐπιτηδειότεραι τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν πρὸς τὸ μάχεσθαι, ἀλλ' ὀλίγοι ἐνώπιον ἐχθροῦ καλῶς ὡπλισμένου, καὶ ἐφωδιασμένου πρὸ αἰώνων μὲ παντοῖα πολεμικὰ ὄργανα καὶ μέσα. Ὁ Σαρασκέρης πιστεύει ὅτι ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ὑπεκίνησε τὴν ἐπανάστασιν ταύτην, καὶ ὅτι ἐὰν δυνηθῇ νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸ φρούριον, θέλει τὴν

ἐνισχύσει ἔτι μᾶλλον διὰ τῶν χρημάτων, τῆς ἐπιρροῆς καὶ τοῦ φόβου. Ἐκ τούτου προσηλωσεν ἔπασαν τὴν προσοχὴν αὐτοῦ εἰς τὴν Ἤπειρον. Ὅθεν πολεμοῦντες ἡμεῖς ὑπὲρ τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, καταστρέφομεν τοὺς πολεμίους ἐκείνους, οἵτινες θέλουσι καταπολεμήσει τοὺς στερεοελλαδίτας καὶ Πελοποννησίους. Ἂν τοὺς νικήσωμεν καὶ ἄρωμεν τὴν πολιορκίαν, ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ἐκὼν ἀέκων θέλει συνταχθῆ μετὰ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες θέλουσιν ὠφεληθῆ ἐκ τῶν μέσων του. Ἂν δὲν δυνηθῶμεν νὰ ἄρωμεν τὴν πολιορκίαν, τοὐλάχιστον θέλομεν κρατεῖ ἐνταῦθα τὸν πολιορκητὴν στρατὸν, χορηγοῦντες τὴν εὐκαιρίαν τοῦ νὰ προχωρῶσιν οἱ ἐπαναστάται. . . . . Νὰ σᾶς εἴπω μίαν ἀλήθειαν. Ὁ Ἀλῆς φρονεῖ ἀκόμη ὅτι τὸ Δοβλέτι πιθανὸν νὰ τὸν συγχωρήσῃ, μὲ τὴν ὑπόσχεσιν νὰ σβέσῃ τὴν ἐπανάστασιν· ἀλλ' οἱ ὑποκινήσαντες τὸν Σουλτάνον νὰ στείλῃ στρατιὰν κατ' αὐτοῦ, φοβούμενοι, μήποτε καταπατῶν τὴν ἐπανάστασιν καὶ ἐπανερχόμενος εἰς τὴν εὔνοιάν του τοὺς καταστρέψῃ, μετέρχονται πᾶν μέσον καὶ πᾶσαν μηχανορραφίαν εἰς τὸ νὰ διατηρῶσιν ἀκμαίας τὰς κατ' αὐτοῦ ὑπονοίας. Δὲν τολμῶ νὰ σᾶς βεβαιώσω, μ' ὅλους τοὺς ὅρκους τοὺ, ὅτι θέλει διατηρήσει τὸν λόγον του καὶ τὰς ὑποσχέσεις του· ἀλλὰ τόσον χειρότερα δι' αὐτὸν, διότι θέλει ἀφεύκτως ἀπολεσθῆ Ἡμεῖς ὅμως δὲν πρέπει νὰ τὸν ἀπελπίσωμεν, καθ' ὅσον ἔξωθεν πολλὰ τῷ ὑπόσχονται, ὅτι δηλαδὴ θὰ τῷ δοθῇ ἀμνηστεία καὶ τελεία συγχώρησις, ἵνα μείνῃ αὖθις Βαλλῆς ὡς πρότερον, ἐὰν προσκυνήσῃ. Βλέπετε ὁπόσον ἡ θέσις του μᾶς εἶναι χρήσιμος. Ἂν παραδοθῇ, θὰ πολεμήσωμεν ἡμεῖς μόνοι οἱ Ἕλληνες μ' ὅλον αὐτὸν τὸν στρατόν. Ἂν διατηρηθῇ, θέλομεν προχωρεῖ, πολεμοῦντες μὲ ἀποσπάσματα. Ἂν ἑνωθῇ μεθ' ἡμῶν,

τετέλεσται. Ἐνεήκατε, πιστεύω, ἤδη, ὅτι πολεμοῦμεν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἢ οὗτος ἢ ἄλλως πολεμοῦμεν ὑπὲρ ἡμῶν.

Σιγὴ ἐπικράτησε δι' ὀλίγας στιγμάς, σιγὴ σχεδὸν ὡς· οἱ λόγοι τοῦ Νούτσου ἦσαν πειστικοὶ καὶ ἀπατεμάχητοι.

— Μᾶς παραδίδει τὴν Κιάφαν; εἶπε τέλος πάντων ὁ Τσαβέλλας.

— Ἔλθετε νὰ συνδιαλεχθῆτε μετ' αὐτοῦ καὶ νὰ συνθηκολογήσητε, ἀπεκρίθη ὁ Νοῦτσος.

— Ἂς ἔλθῃ μόνος ὁ Νότης, εἶπον οἱ τέσσαρες ὁπλαρχηγοί, ὅ,τι πράξῃ τὸ παραδεχόμεθα.

— Δὲν ὑπάγω μόνος, ἀπεκρίθη ὁ Νότης.

— Ἔπαρε ὅποιον θέλῃς μαζί σου, τῷ εἶπαν ὅλοι.

— Ὄχι, δὲν πέρνω ἐγώ, ἡμεῖς διορίσατε.

— Ἔπαρε τὸν Τσαβέλλαν καὶ τὸν Δράκον, εἶπαν ὁ Δαγλῆς καὶ ὁ Ζέρβας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Η ΣΥΜΒΑΣΙΣ.

Μετὰ μίαν ὥραν, οἱ τρεῖς ὁπλαρχηγοὶ μετὰ τοῦ Αλεξίου Νούτσου, ἦσαν ἐνώπιον τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ συνδιαλεγόμενοι.

— Ὅ,τι ὑπεσχέθην εἰς τὸν Ἀλέξη, ἔλεγεν ὁ Πασᾶς, μπέσα γιὰ μπέσα, θέλω τὸ διατηρήσει μὰ τὸ κεφάλι μου καὶ τὴν Κιάφαν καὶ χρήματα καὶ ὅ,τι ἄλλο θέλετε, θέλω σᾶς δώσει.

— Δός μας, εἶπεν ὁ Τσαβέλλας, ἕνα βεντζουρδὶ νὰ μᾶς παραδώσῃ ὁ Μπούρτο-Τσάλλης τὴν Κιάφαν.

— Νὰ σᾶς δώκω, ὠρὲ πύρο μου, ἀπεκρίθη ὁ Πασᾶς; ἀλλὰ πῶς ν' ἀσφαλίσωμεν ὁ εἷς τὸν ἄλλον· ἐγὼ ἠξεύρω, ὅτι ὅταν οἱ Σουλιῶται δώσωσι τὴν ρπέσα των δὲν τὸ γυρίζουν· ἴσως ὅμως σεῖς θέλετε ν' ἀσφαλισθῆτε.

Ὁ πονηρὸς Ἀλῆς, τοῦ ὁποίου ἡ τυραννικὴ ψυχὴ ποτὲ δὲν ἀνεπαύετο, οὔτ' εἰς οὐδένα εἶχεν ἐντελῆ ἐμπιστοσύνην, χαρακτηριστικὸν παντὸς τυράννου, ὅστις καὶ αὐτοὺς τοὺς υἱούς του ἐπιτηρεῖ, ἐγίνωσκεν ὅτι τοιαύτην πρότασιν προτείνων ἤθελε παροξύνει τοὺς Σουλιώτας· ὅθεν ἐπάλυψεν αὐτὴν ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω μορφήν.

— Ἐγὼ θὰ σᾶς δώκω, ὑπέλαβεν ὁ Ἀλῆς, τὸν ἔγγονόν μου Χουσεὴν-Βέην, υἱὸν τοῦ υἱοῦ μου Μουχτάρη.

— Κ' ἡμεῖς θὰ σοῦ δώσωμεν, ἀπεκρίθη ὁ Νότης, ὁμήρους ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων οἰκογενειῶν.

Καὶ οὕτω συμφωνήσαντες, συνέταξαν συνθήκην ἣν ὑπέγραψεν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς, ὁ Νότης Μπότσαρης, ὁ Τσαβέλλας καὶ ὁ Δράκος. Οἱ ὅμηροι ἐκ μέρους τῶν Σουλιωτῶν ἦσαν ἐπίσημοι γόνοι ἐνδόξων ἡρώων. Ὁ υἱὸς τοῦ Μάρκου Μπότσαρη μετὰ τῆς μητρός του Χρυσηΐδος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Μάρκου Κώστας, ἡ ἀδελφὴ τοῦ Δράκου κλ. Ἐκ δὲ τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, ὁ ἔγγονός του Χοσεὴν-Βέης. Ἡ Κιάφα, παραδοθεῖσα εἰς αὐτοὺς, ἔμελλε νὰ χρησιμεύσῃ ἐν ἀνάγκῃ καὶ ὡς καταφύγιον τοῦ Ἀλῆ, ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Σουλιωτῶν. Ὁ Ἀλῆς, καὶ' αὐτὴν, ἔμελλε νὰ προσφέρῃ ἀρκετὸν χρηματικὸν καὶ πολεμεφόδια.

— Ἤδη πρέπει νὰ σκεφθῶμεν, εἶπεν ὁ Νότης, πῶς νὰ διαλύσωμεν τὴν πολιορκίαν.

— Ναὶ, ἀπεκρίθη ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς.

— Πόσος στρατὸς εἶναι εἰς τὸ φρούριον; ἠρώτησε ὁ Δράκος.

— Ἐκτὸς τῆς φρουρᾶς, ἀπεκρίθη ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς, συγκειμένης ἐκ τριῶν χιλιάδων, ὁ Ταηραμπάζης ἔχει δύο χιλιάδας στρατιώτας, ὁ Ἄγος-Βασιάρης χιλίους πενταχοσίους, ὁ Σελὴμ-Βέης χιλίους διακοσίους, ὁ Σιλιχτὰρ-Πόδας χιλίους ἑξακοσίους καὶ ὁ Σέλφο-Μέτσος τετρακοσίους Τόσκιδες.

— Τῇ ἀληθείᾳ, εἶπεν ὁ Νότης, ἰδοὺ ὀκτὼ χιλιάδες καὶ ἐπέκεινα στρατιῶται. Μ' αὐτοὺς, ἂν θελήσωσι νὰ πολεμήσωσι μὲ προθυμίαν, δύναταί τις νὰ καταστρέψῃ ὁλόκληρον τὸ Τουρκικὸν στρατόπεδον.

— Ἐκεῖνοι οἵτινες θὰ μᾶς κάμωσι κόπον, ἀπεκρίθη ὁ Πασᾶς, εἶναι οἱ Ἀλβανοί· ἂν ἦσαν ὅλοι ἑνωμένοι καὶ σύμφωνοι, ἐγὼ κἀνένα δὲν ἐφοβούμην. Τὸ σκυλὶ ὁ Ἰσμαὴλ-Πασᾶς, αὐτὸς μὲ ἠφάνισε, διότι μοῦ διέφθειρε τοὺς περισσοτέρους Βέϊδες. Τίποτε δὲν λογαριάζω τοὺς Δουδούμιδες· τὸ ἀρβανήτικον καρυοφύλλι μὲ συγχίζει.

— Ν' ἀφήκῃς, Βεζύρη μου, εἶπεν ὁ Νότης, τὸν Σιλιχτὰρ-Πόδα μετὰ τῶν χιλίων ἑξακοσίων του νὰ φυλάττωσι τὸ φρούριον. Οἱ ἄλλοι ὅλοι νὰ ἑτοιμασθῶσι νὰ κάμωσι μίαν ἔξοδον τὰ ξημερώματα τῆς νυκτὸς τῆς πρώτης τῆς Σελήνης· νὰ ῥιφθῶσιν οὗτοι ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ φρουρίου καὶ ἡμεῖς συγχρόνως ἀπὸ τὴν Προσκύνησιν ἐπὶ τοῦ Τουρκικοῦ στρατοπέδου, νὰ τὸ βάλωμεν μεταξὺ δύο φωτιῶν. Ἐλπίζω τότε νὰ στείλωμεν εἰς τὸν διάβολον τοὺς καλούς σου πολιορκητές.

— Ὡραῖον σχέδιον, ἀπεκρίθη περιχαρῶς ὁ Πασᾶς.

— Ἤδη πρέπει νὰ προσδιορίσωμεν καὶ τὸ σύνθη-

μα, εἶπεν ὁ Τσαβέλλας, διὰ νὰ μὴν ἀναπατωθῶμεν εἰς τὸ σκότος καὶ πατώμεθα μεταξύ μας.

— Ἐκ μέρους ἡμῶν, εἶπεν ὁ Πασᾶς, τὸ σύνθημα θέλει εἶναι φλωρί; ἐκλέξατε καὶ ὑμεῖς τὸ ἰδικόν σας.

— Τσιπούρι, ἀπεκρίθη ὁ Τσαβέλλας.

— Τώρα, Βεζύρη μου, εἶπεν ὁ Νότης, εἶναι καιρὸς ν' ἀναχωρήσωμεν. Ἄϋριον σοὶ στέλλομεν τοὺς ὁμήρους μας εἰς τὸ φρούριον. Στεῖλε τὸν Νοῦτσον νὰ τοὺς παραλάβῃ, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Κουσεὴν-Βέην.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ϛ'.

Η ΝΥΞ ΤΗΣ ΠΡΟΔΟΣΙΑΣ.

Ἡ Ἐμινὲ περιέμενεν ἀνυπόμενος μέχρι τοῦ μεσονυκτίου τὸν Σελὴμ-Βέην. Τίς ἠξεύρει, ἐσυλλογίζετο, ἐὰν δὲν ἐμποδίσθη ἀπὸ κἀμμίαν ἔκτακτον ὑπηρεσίαν, ἢ, ἐὰν ἀναγνωρισθεὶς πρὸ τῆς θύρας τοῦ γυναικωνίτου μου, συνελήφθη ὑπὸ τῶν φυλάκων· ἀλλ' ἡ ἐδική μου θύρα εἶναι ἔρημη, κἀνεὶς δὲν τὴν φυλάττει· τὸ κατ' ἐμοῦ μῖσος τοῦ Πασᾶ μ' ἀπαλλάττει τοὐλάχιστον ἀπὸ ὀχληρὰς ἐπιτηρήσεις. Μετὰ πολλὰς ἀπαισίους σκέψεις, παρελθόντος τοῦ μεσονυκτίου, ἡτοιμάζετο νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν κλίνην, ὅτε νυγμὸς ἠκούσθη εἰς τὴν θύραν τῶν δωματίων της, ὡς νὰ τὴν ἔξυε γαλῆ διὰ τῶν ὀνύχων της. Ἡ Ἐμινὲ ἔδραμε πρὸς τὴν θύραν, ἔστησε τὸ οὖς εἰς αὐτὴν μετὰ προσοχῆς, ἀλλὰ μεγίστη σιγὴ ἐπεκράτει ἔξωθεν. Μετ' ὀλίγον ὁ αὐτὸς νυγμὸς ἐξηκολούθησε, καὶ πλησιάσασα αὖθις δὲν ἐτόλμησε ν' ἀνοίξῃ, φοβουμένη μὴ ὁ Πασᾶς ἔστειλέ τινα

τῶν ἀχρείων ἐκείνων δορυφόρων του νὰ θορυβήσῃ εἰς τὴν θύραν της, θέλων νὰ τὴν ἐνοχοποιήσῃ ὡς δεχομένην τὴν νύκτα ἐπισκέψεις εἰς τὰ δωμάτιά της. Τέλος θεωρῶν ὁ Ἰσοὺφ, διότι αὐτὸς ἦτον, ὅτι μετὰ τοὺς δύο νυγμοὺς δὲν ἦλθε ν' ἀνοίξῃ τὴν θύραν, εἶπε σιγαλὰ « ἐγὼ εἶμαι Χανοὺμ, ἄνοιξε. » Ἡ Ἐμινὲ ἀκούσασα τὴν φωνὴν τοῦ Ἰσοὺφ ἠθέλησε μετὰ σπουδῆς τὴν θύραν· ἀλλ' ἀντὶ νὰ παρουσιασθῇ ἐνώπιόν της ὁ Σελὴμ-Βέης μὲ γυναικεῖα ἐνδύματα, ὤφθη μὲ τὴν συνήθη του ἐνδυμασίαν καὶ μὲ τὸ χρυσοῦν ἐγχειρίδιον εἰς τὴν ζώνην, καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Ἰσοὺφ μειδιῶν.

— Τί ἀνάθεμα ἔκαμες, Ἰσοὺφ; τῷ εἶπεν ἡ Ἐμινὲ ἔντρομος· τί μ' ἔφερες, χαντακωμένε, τὸν Σελὴμ-Βέην, τοιουτοτρόπως ἐνδεδυμένον; ἂν σᾶς ἔβλεπε κἀνεὶς, τί φωτιὰ ἠθέλατε ἀνάψει εἰς τὸ κεφάλι μου; καὶ τίς ἠξεύρει ἐὰν δὲν σᾶς εἶδαν. . . . .

— Ὁ γέρω Λύκος ξέρει τί κάμνει, ἀπεκρίθη ὁ Ἰσοὺφ γελῶν. Ἔξω βρέχει μὲ τὸ λαῆνι· ταῖς καλαῖς τοῦ φέγγου δὲν πλησιάζει κἀνεὶς τὴν πόρτα σου καὶ τώρα ποῦ βρέχονται καὶ τὰ δόντια τῶν ἀνθρώπων, θὰρθοῦν νὰ καμαρώσουν τὸ κατῶφλί σου.

— Καὶ πῶς τὸν ἔφερες ἔτσι ἀνόητε;

— Δὲν εἴχαμεν καιρὸν νὰ παίξωμεν τὸ καρναβάλι, ἀπεκρίθη ὁ Ἰσούφ.

— Ὕπαγε εἰς τὴν ἐξώθυραν καὶ πρόσεχε μὴ πάθωμεν κἀμμιὰ παληοδουλειὰ, τῷ εἶπεν ἡ Χανοὺμ μὲ τόνον ἐπιτακτικὸν, συνήθη εἰς τὰς Ὀθωμανίδας.

Καὶ ὁ Ἰσοὺφ ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ δωμάτιον.

— Χανοὺμ, εἶπεν ὁ Σελὴμ-Βέης μείνας μόνος, ἀφοῦ πρῶτον τῆς ἐφίλησε τὴν χεῖρα, δὲν ἔχω καιρὸν, οὔτ' εἶχον διὰ νὰ καταφύγω εἰς μεταμορφώσεις· εἰπέ με τί θέλεις, ἢ μᾶλλον τί προστάζεις; διότι περισσό-

τέρον ἀπὸ ἓν τέταρτον τῆς ὥρας δὲν ἠμπορῶ νὰ σταθῶ ἐδῶ.

— Καὶ διατὶ ἀπεκρίθη ἡ Ἐμινέ.

— Διότι μετ' ὀλίγον, ὑπέλαβεν ὁ Σελὴμ, θὰ ὑπάγω νὰ ἐνταμώσω τὸν Σερασκέρην.

— Καὶ τί δουλειὰν ἔχεις τέτοιαν ὥραν μὲ τὸν Σερασκέρην;

— Τώρα ἔχομεν εἰς τὴν παγίδα τὴν Τίγριν.

— Τί λέγεις;

— Ναὶ, ὁ ἀνεψιός μου Χαμζὰς ὁ θαλαμηπόλος τοῦ Πασᾶ, ἐπάστρευεν ἐντὸς τοῦ καφφὲ ὀτσακίου (*) τοὺς ναργιλέδες του, ὅτε αἴφνης βλέπει τὸν Ἀλέξην Νοῦτσον καὶ τρεῖς καπετάνους Σουλιώτας νὰ εἰσέλθωσιν ἀπὸ τὴν μικρὰν θύραν καὶ νὰ διευθυνθῶσιν εἰς τὸ πράσινον δωμάτιον. Τὸν Χαμζὰν ἔκρυπτεν ἁρμάριον μέγα, διὸ καὶ οἱ εἰσελθόντες δὲν τὸν εἶδον· ὅθεν περιεργείᾳ φερόμενος, ἀφοῦ οὗτοι εἰσῆλθον καὶ ἐκλείσθησαν, ὑπῆγε καὶ αὐτὸς, κρατῶν ναργιλὲν τοῦ Πασᾶ εἰς χεῖρας, καὶ ἐκάθησεν εἰς τὴν θύραν, ὥστε, ἂν φωραθῇ, νὰ ὑποκριθῇ ὅτι ἐκάθητο ἐκεῖ, μὴ ὁ Πασᾶς θελήσῃ νὰ καπνίσῃ· κολλήσας δὲ τὸ οὖς εἰς αὐτὴν, ἤκουσεν ὅλην τὴν συνδιάλεξιν. Εἶναι περιττὸν, Χανοὺμ, νὰ σοῦ διηγηθῶ τὰς λεπτομερείας· τοῦτο δὲ μόνον σοῦ λέγω, ὅτι ἐσυμφώνησαν νὰ ῥιφθῶσι τὰ ξημερώματα τῆς πρώτης νυκτὸς τῆς νέας Σελήνης αἴφνης κατὰ τοῦ τουρκικοῦ στρατοπέδου, οἱ μὲν Σουλιῶται ἀπὸ τὴν Προσκύνησιν, οἱ δ' Ἀληπασαλικοὶ ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ φρουρίου· ἔχουσι δὲ σύνθημα φλωρὶ καὶ τσικοῦρι. Ἰδοὺ διατί θὰ ὑπάγω εἰς τὸν Ἰσμαὴλ-Πασᾶ· θὰ τὸν εἰδοποιήσω νὰ λάβῃ μέτρα.

(*) Δωμάτιον μὲ ἑστίαν, ἔνθα ψήνουσι τὸν καφφὲν οἱ Ὀθωμανοὶ Μεγιστάνες.

— Τί λογῆς θὰ τὸν εὑρῇς; ἤξερε πού νὰ μὲ μινὲ, θὰ ὑπάγῃς ἐσύ;

— Ναὶ, θὰ ὑπάγω μόνος μου, ἐγὼ ἐ ἴδιος.

— Πότε;

— Ἀπόψε.

— Πρόσεχε μὴ σ' ἐνοχλήσωσι καὶ ἐχάθης.

— Μὴ σὲ μέλῃ. Εἰπέ με μόνον τί μὲ θέλεις;

— Τώρας ἀπεκρίθη ἡ Ἐμινὲ, μετεπόμπασε τὴν κατηραμένην Βασιλικὴν εἰς τὸ Ἀνατολικὸν μέρος τοῦ Σεραγιοῦ, ὅθεν ἔχασα τὴν ἐλπίδα μου νὰ τὴν ἰδῶ πλακωμένην ὑπὸ πάτων εἰς κἀνένα τοῖχον, κρῖμα 'ς τὰ γραμματάκια μου καὶ 'ς τὰ καρδιοκτύπιά μου· ἐσυλλογίσθην ὅμως ἄλλο μέσον ἐπτυχέστερον. Λάβε αὐτὸ τὸ γραμματάκι καὶ δός το εἰς τὸν Ἰσμαὴλ-Πασᾶν δὲν ἤξευρα ὁποῦ θὰ πηγαίνῃς ὁ ἴδιος καὶ σ' ἔκραξα διὰ νὰ τὸ στείλῃς μὲ τὸν φίλον.

— Καὶ τί γράφεις;

— Ἀνάγνωσέ το· δὲν τὸ ἐσφράγισα ἀκόμη.

Ὁ Σελὴμ ἀναγινώσκει τὸ γραμμάτιον.

« Πασᾶ μου σὲ ἀσπάζομαι, ἐγὼ ἡ κατακαυμένη καὶ θλιμμένη Χανούμη τοῦ ἀγρίου Ἀλῆ· καὶ μάθε ὅτι ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ Κιόσκι εἶναι μιὰ θύρα κλεισμένη μὲ λιθάρια· αὐτὴ σκεπάζει ἕνα λαγούμι ὁποῦ φθάνει ἕως τὸ μεγάλο διβάνι. Φτιάσε μερικὰ μονόξυλα, βάλε μέσα κάμμιὰ διακοσαριὰ παλληκάρια καὶ πέρασέ τα ἀπὸ κάτω 'ς τὸ κιόσκι· καὶ ἐκεῖ τοῦ Ἀλῆ δὲν εἶναι ἐκεῖ, μήτε φύλακες. Ἡ θύρα εἶναι εὔκολον νὰ χαλασθῇ· εἰς τὴν μέσην τῆς θύρας εἶναι ἕνα μαῦρο μεγάλο λιθάρι καὶ ἀπ' αὐτὸ θὰ τὴν γνωρίσουν οἱ ἄνθρωποί σου ».

— Τὸ σχέδιόν σου, Χανούμ, εἶναι ἀξιόλογον, εἶπεν ὁ Σελὴμ-Βέης μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐπιστολῆς, ἀλλ' ἀκατόρθωτον. Ἴσως ἐλησμόνησες, ἢ δὲν τὸ

γκρέμνος ἔπεσε, ὅπου ὁ Ἄλης ἔφραξε τὴν θύραν, ἔρριξε μπροστὰ λίθους καὶ χώματα, καὶ ἔφραξεν ὁλόκληρον τὴν διάβασιν· ἐφάνη ἕνα μικρὸν τὸ πάτωμα ἀπὸ αἱθέρα, διὰ νὰ ἐξαλειφθῇ ἡ καταπακτή. Διὰ νὰ χαλασθῇ ἡ θύρα καὶ ἡ σκάλα ἡ ὑπόγειος εἶναι εὐκολώτατον. Ὅταν ὅμως φθάσουν οἱ εἰσελθόντες εἰς τὸ πάτωμα νὰ τὸ συντρίψουν, δὲν θὰ ἐννοηθῶσιν ἀμέσως καὶ νὰ χαθῶσι ἄλλοι . . . . . Χανούμ, ἐξηκολούθησεν ὁ Σελὴμ, ἠξεύρεις πί μᾶσος ἔχω κατὰ τοῦ Ἀλῆ. Φονεύσας ὁ ἀχρεῖος τὸν πατέρα σου, τὸν ἠλευθέρωσε διαπαὶς ἀπὸ τὸν ψεύστικον τοῦτον κόσμον· τὸν δυστυχῆ ὅμως πατέρα μου κρατήσας εἰς τὰ δεσμὰ δύο ἔτη, τὸν ἐβασάνιζε καθεκάστην διὰ νὰ τῷ φανερώσῃ καὶ ἄλλους θησαυροὺς, ἀφ' οὗ τοῦ ἐπῆρεν ὅ,τι εἶχεν, ὥστε ἐξέπνευσεν εἰς τὰς βασάνους· τὸν θεῖόν μου ἐδολοφόνησεν εἰς τὸ ῥεῦμα τοῦ Δελβίνου· ἡ μήτηρ μου καὶ θεία σου ἀπέθανεν ἀπὸ λύπην καὶ δυστυχίαν· χιλιάκις σὲ εἶπα νὰ τὸν φονεύσω καὶ ν' ἀποθάνω καὶ ἐγὼ μαζί του, καὶ σὺ μὲ τὰς ἰδιατροπίας σου ρ' ἐμποδίζεις· ἐπιθυμεῖς νὰ τὸν ἰδῇς αἰχμάλωτον. . . . .

— Ναί, ναί, τὸν διέκοψεν ἀποκριθεῖσα ἡ Ἐμινὲ μετ' ὀργῆς· ὅπως τὸν φονεύσῃ εἶναι ἐχθρός μου . . ὁ προφήτης ὁμιλεῖ εἰς τὴν καρδίαν μου . . . . Ὦ! γλήγωρα θὰ τὸν σύρωσιν αἰχμάλωτον. Ὕπαγε, ἐξάργησες πολύ· ἐκάθησες περισσότερον ἀπὸ ἓν τέταρτον.

Κρότος δυνατὸς ἀκουσθεὶς εἰς τὴν θύραν τοῦ προδόμου τῆς Ἐμινὲς, δὲν ἔδωκε καιρὸν τῷ Σελὴμ-Βέῃ ν' ἀπαντήσῃ. Ἡ Ἐμινὲ ἐφριτίασεν, « ἐχάθημεν », εἶπεν ἔντρομος, καὶ δραμοῦσα ἠνέῳξεν ἓν ἀρμάριον, ἔλαβε δύο κλεῖδας καὶ πλησιάσασα τὸν Σελὴμ-Βέην, τὰν ἔσυρε μηχανικῶς ἀπὸ τὴν χεῖρα καὶ τὸν ὡδήγησεν ἀπὸ μίαν μικρὰν θύραν, ἣν ἠνέῳξε διὰ τῆς μιᾶς κλειδὸς εἰς ἕνα

στενὸν διάδρομον. Ὅτε δ' ἔφθασαν εἰς τὸ βάθος τοῦ διαδρόμου, ἠνέῳξεν ἑτέραν θύραν, καὶ ὤθησεν εἰς τὸ ἐνδότερον τὸν εἰς τὸ σκότος συρόμενον Σελὴμ-Βέην. Ἄνοιξε, εἶπε, τὴν κλεῖδα καὶ κλεῖσε καλά· εἶναι ὁ λοιπὸν πρόσεχε μὴ προχωρήσῃς ἐνδότερον καὶ πλησίασε εἰς τὴν δεξαμενήν.

Ἐπιστρέψασα εἰς τὸ δωμάτιόν της, εὗρε τὰς δύο θεραπαινίδας της ἱσταμένας ὄπισθεν τῆς θύρας.

— Κυρὰ, τῇ εἶπεν, εἰς τὴν θύραν κρούουν ἀδιακόπως.

Καὶ τῳόντι ἕτερος κρότος δυνατώτατος ἠκούσθη. Ἡ δυστυχὴς Ἐμινὲ ἵστατο ἐν τῷ μέσῳ τοῦ δωματίου ἀκίνητος, ὡς νὰ ἐπέσκηψε κεραυνὸς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς της, μηδόλως ἀμφιβάλλουσα ὅτι τὴν κατήγγειλεν, ὡς εἰσαγαγοῦσαν ἄνθρωπον εἰς τὰ δωμάτιά της καὶ ὅτι μεγίστη συμφορὰ τὴν ἠπείλει. . . . Ἀλλὰ τί ἠδύνατο νὰ πράξῃ; νὰ μὴν ἀνοίξῃ τὴν θύραν; ἀλλ' ἐὰν ἦσαν ἄνθρωποι τοῦ Πασᾶ, ἀπεσταλμένοι ἐπίτηδες, ἀσυλλογίσθη, θέλουσι τὴν βιάσει βεβαίως. Ὅθεν συγκεντρώσασα τέλος πάντων ὅλον της τὸ θάρρος.

— Ποῖος εἶναι; ἐφώναξεν.

— Ἄνοιξε, θείτσα, ἠκούσθη φωνὴ ἔξωθεν.

— Ὦ Θεέ μου! τοιαύτην ὥραν, πόσον μ' ἐφόβισεν. Εἶναι ἡ Χατιτσὲ, εἶπεν ἐν βαρυθυμίᾳ, ἀνοίξασα τὴν θύραν, ἐπρόσθεσεν ἀποταθεῖσα πρὸς τὰς θεραπαινίδας της.

Καὶ δεκαεπταετὴς κόρη, ὡραιοτέρα καὶ αὐτῶν τῶν Θίρὶ τοῦ Ὀθωμανικοῦ Παραδείσου, εἰσῆλθε περιχαρὴς καὶ γελῶσα. Εἶτα ῥιφθεῖσα χαριέντως εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς Ἐμινὲς τῆς ἐφίλει τὰς χεῖρας· αὕτη δὲ τῆς ἐνετύπωσεν ἄπειρα φιλήματα εἰς τὸ ἀλαβάστρινον μέτωπόν της.

— Πῶς ἐΐδες τοιαύτην ὥραν, κόρη μου; τῇ εἶπεν ἡ Ἐμινὲ, ποῦ εὑρέθης εἰς τὸ Σεράγι;

— Ἦλθον νὰ ἰδῶ, ἐὰν φοβῆσαι τὰ ντσίνια (τὰ πνεύματα) ἀπεπρίθη ἡ Χαριτσὲ γελῶσα.

— Ἀλλοθρὰ μ' ἐτρόμαξες, εἶπεν ἡ Ἐμινέ.

— Ναί; ἐτρόμαξες; Ἂν ἤξευρα, θείτσα μου, ὅτι θὰ τρομάξῃς δὲν ἠρχόμουν.

— Μὲ τοὺς βρόντους σου, τρελλόπαιδον, ἐξύπνισες καὶ τὰς κυμένες αὐτὰς, τῇ εἶπεν ἡ Ἐμινὲ, δείξασα τὰς θεραπαινίδας της.

— Πῶς ἀλλιῶς ἤθελα νὰ κάμω τὰ τσίνια; . . . χωρὶς βρόντους; καὶ ἐξεκαρδίσθη γελῶσα.

— Δὲν μὲ λέγεις πῶς εὑρέθης τέτοιαν ὥραν εἰς τὸ Σαράγι;

— Ὁ θεῖός μου ἔκραξε τὸν πατέρα μου νὰ τὸν ὁμιλήσῃ μίαν παραγγολὴν, καὶ μ' ἐπῆρε καὶ 'μὲ μαζί του, ἐπειδὴ, ὡς μὲ εἶπεν ὁ πατήρ μου, παρεπονεῖτο ὅτι εἶχε πολλὰς ἡμέρας νὰ μὲ ἰδῇ· ὅταν ἤθελε νὰ φύγῃ ὁ πατήρ μου, τὸν εἶπε νὰ μ' ἀφήσῃ νὰ κοιμηθῶ εἰς τὸ χαρέμι καὶ ἐγὼ ἦλθα ἐδῶ. Ἠξεύρεις, θείτσα μου, ὅτι μ' ἀγαπᾷ, ἀλλ' ἐγὼ, τί νὰ σ' εἰπῶ, ἀγαπῶ καλήτερα ἐσένα. Τὰ παθήματά σου καὶ τὸ πρὸς σὲ μῖσός του μὲ κάμνουν νὰ σὲ πονῶ, καὶ πολλάκις κλαίω ὅταν ἐνθυμοῦμαι τὴν σκληρότητά του.

Καὶ ταῦτα λέγουσα ἡ καλὴ κόρη, τὴν ἐνηγκαλίζετο καὶ τὴν κατεφίλει.

— Καὶ δὲν φοβεῖσαι, εἶπεν ἡ Ἐμινὲ, μὴ τὸ μάθῃ καὶ σὲ χολιάσῃ;

— Τί μὲ μέλει; ἂς χολιᾷ ὅσον θέλῃ· τί θὰ μοῦ κάμῃ; Εἶμαι θυγάτηρ τοῦ Πασόμπεη καὶ τῆς ἀδελφῆς του καὶ δὲν κοτᾷ νὰ κάμῃ τίποτες.

— Καὶ τί τὸν ἤθελε, κόρη μου, ὁ Πασᾶς τὸν πατέρα σου;

— Νὰ ἑτοιμάσῃ τοὺς ἀνθρώπους του νὰ ἔβγουν νὰ κτυπήσουν τοὺς Τούρκους. Νὰ σὲ εἰπῶ, θείτσα μου, τὴν ἀλήθειαν; δὲν ἐπρόσεχα, διότι ἤμουν παραζαλισμένη. Καὶ τὸ πρόσωπόν της ἐσκυθρώπασε.

— Δὲν μὲ λέγεις, κόρη μου, τί ἔπαθες; τί ἔχεις;

— Τί νὰ ἔχω, θείτσα μου, . . . Ὁ πατήρ μου θέλει νὰ μὲ ὑπανδρεύσῃ μὲ τὸν υἱὸν τοῦ Ταηραμπάζη· ἐγὼ δὲν τὸν θέλω.

— Καὶ διατί δὲν τὸν θέλεις;

— Ἀλλάχ, ἀλλάχ! δὲν τὸν θέλω, διότι. . . .

— Διότι δὲν τὸν ἀγαπᾷς· δὲν εἶναι ἔτσι;

— Ναί.

— Ἀμμ' ἂν θελήσουν νὰ σοῦ τὸν δώσουν;

— Πῶς, διὰ τῆς βίας;

— Ναί.

— Τότε προτιμῶ νὰ πέσω εἰς τὴν λίμνην νὰ πνιγῶ.

— Φαίνεται, ἀκριβή μου κόρη, ὅτι κάποιον ἄλλον ἀγαπᾷς.

— Εἰς σὲ, θείτσα μου, ἀπεκρίθη ἡ κόρη ξηροκαταπίνουσα, δὲν ἠμπορῶ νὰ τὸ κρύψω.... ἀγαπῶ ἄλλον.

— Εἰπέ μου ποῖον, μήπως ἠμπορέσω νὰ σοῦ βοηθήσω.

— Τί νὰ σ' εἰπῶ. . . . ἀγαπῶ τὸν Σελὴμ-Βέην.

— Νὰ ἰδοῦμεν ὅμως, κόρη μου, ἂν σ' ἀγαπᾷ καὶ αὐτός. Ν' ἀγαπᾷ ὁ εἷς καὶ νὰ μὴν ἀγαπᾷ ὁ ἄλλος, εἶναι ὡς τὰ παραταίρια ποδήματα.

— Τρελλαίνεται, ἀπεκρίθη ἐνθουσιωδῶς ἡ ὡραία κόρη.

— Δυσκόλως, μοὶ φαίνεται, θὰ σὲ τὸν δώσῃ ὁ πατήρ σου.

— Καὶ διατί; ὅταν ἐγὼ τὸν θέλω. . . . ; Ἀλλὰχ κερὶμ, φθάνει νὰ γλυτώσω ἀπὸ τὸν υἱὸν τοῦ Ταηραμπάζη, καὶ ὁ Θεὸς ἂς κάμῃ τὸ καλόν.

Ἡ Ἐμινὲ γινώσκουσα πρὸ πολλοῦ τὸν ἔρωτα τῆς ἀνεψιᾶς της μετὰ τοῦ Σελὴμ-Βέη, καὶ συμπονοῦσα ἐγκαρδίως τὴν νέαν, ἐθέλησε νὰ τὴν παρηγορήσῃ, βασιζομένη μάλιστα εἰς τὴν φιλίαν τοῦ Σερασκέρη, καὶ ἐλπίζουσα νὰ ἐπιτύχῃ μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἀλῆ.

— Ἡσύχασε, Χατιτσὲ, τῇ εἶπε, μὴ πικραίνεσαι, καὶ ἐγὼ θὰ κάμω νὰ τὸν πάρῃς.

— Εἶναι δυνατόν; ἀπεκρίθη μετὰ προθυμίας ἡ Χατιτσέ;

— Δυνατώτατον μάλιστα, ὑπέλαβεν ἡ Ἐμινὲ, μὴ σὲ μέλῃ, ἔχω ὅλα τὰ μέσα.

— Καὶ τί μέσα ἔχεις θείτσα μου;

— Ἂν καὶ ὁ θεῖός σου μ' ἀποστρέφεται, ἔχω μολαταῦτα μέσα νὰ τὸν πείσουν νὰ σοῦ τὸν δώκῃ. Ἔχε το ὅμως μυστικὸν, διότι ἂν μάθῃ ὅτι ἐγὼ προσποθῶ δι' αὐτὸ, τότε δὲν ἐκατορθώσαμεν τίποτε.

Ἐν τούτοις κεκλεισμένος ὁ Σελὴμ-Βέης ἐντὸς τοῦ Λουτρῶνος, ἵστατο ἀνήσυχος, ὡς νὰ ἐπάτει ἐπὶ πεπυρακτωμένου σιδήρου, συλλογιζόμενος ὅτι ἡ ὥρα παρέρχεται. Ἀλλ' ἐνῷ ἡ θύρα ἦν κεκλεισμένη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἀσφαλέστατα, αἴφνης ἀκούει κρότον βημάτων, ἀντηχήσαντα μέχρι τοῦ θόλου τοῦ λουτρῶνος. Τὰ βήματα τὸν ἐπλησίαζον, ἀλλ' εἰς τὸ βαθὺ σκότος δὲν ἠδύνατο νὰ διακρίνῃ τὸ παραμικρόν. Κατὰ πρῶτον τὸν ἐκυρίευσεν ἡ πρόληψις ὅτι ὁ κρότος τῶν βημάτων ἦτο τοῦ φάσματος τοῦ λουτρῶνος, τὸ ὁποῖον, ὡς οἱ Ὀθωμανοὶ πιστεύουσι, περιέρχεται τὸ μεσονύκτιον τὴν οἰκοδομὴν, καὶ εἶτα ῥίπτεται ἐν τῇ δεξαμενῇ νὰ καθαρισθῇ, ἕτοιμον νὰ ἐμφανισθῇ τὴν αὐγὴν ἐνώπιον τοῦ

μεγάλου πνεύματος, ταῦ δεσπόζοντος τὸν πρῶτον οὐρανόν. Συλλογιζόμενος δ' ἀφ' ἑτέρου, ὅτι ἀθανὸν τὸ φάντασμα νὰ ἦτο ἔναρχόν τι ὄν, ἐξ ἐκείνων, ἅπερ ἐν σκοτεινοῖς καὶ ἀποκρύφοις τόποις εὑρίσκονται, ἠτοιμάσθη νὰ τὸ καταπαλαίσῃ, σύρας τὸ ξιφίδιον τοῦ ἐγχειριδίου του. Ἐν τούτοις ὁ κρότος τῶν βημάτων τῶν ἐπλησίασε τοσοῦτον, ὥστε ἠναγκάσθη νὰ ἐκφωνήσῃ « εἰς τὸν τόπον », ὅστις καὶ ἂν ἦσαι, ἓν βῆμα ἀκόμη, ἐχάθης.

— Χά, χά, χά. . . . . Γέλως ὑπῆρξεν ἡ ἀπάντησις.

Τὸν ἀντηχήσαντα εἰς τὸν θόλον γέλωτα ἐπαναλαβοῦσα ἡ ἠχώ, κατέστησε τρόμον ἀναίσιον. Ὁ δυστυχὴς Σελὴμ - Βέης ἔφριξε, καὶ τὸ ξιφίδιον ἔφυγεν ἀπὸ τὰς χεῖράς του.

— Ὦ, Ὦ! Καὶ δὲν καταλαμβάνεις ποῖος γελᾷ; ἐπανέλαβεν ἡ φωνή, ὡς ἀπὸ τὸ κέντρον τοῦ θόλου καὶ ταβαίνουσα.

Ἀλλ' ὁ Σελὴμ ἵστατο ἄφωνος, ἡ καρδία του ἐπάλλεν, οἱ πόδες του ἔτρεμαν, καὶ ὁ ἀνδρεῖος καὶ ἀτρόμητος οὗτος Βέης ἔβαλεν εἰς τὴν θύραν τὴν χεῖρά του ἵνα στηριχθῇ.

— Τί; ἔχεις φαπὸν νὰ κοιμηθῇς ἀπόψε εἰς τὸ λουτρόν; ὑπέλαβε τὸ ἀποτιθέμενον φάσμα.

— Ἀλλὸν, ἀλλὸν! . . . . . Ἐδῶ νὰ κοιμηθῇ ὁ Θεὸς νὰ φυλάξῃ! ἐξεφώνησεν θέλων νὰ φύγῃ, ἀπὸ χρίθη μὲ τρέμουσαν φωνὴν ὁ Σελὴμ - Βέης.

— Δὲν καταλαμβάνεις μὲ ποῖον λαλεῖς; ἠκούσθη πάλιν ἡ ἠχοῦσα φωνή.

— Τί νὰ καταλάβω . . . . ἀπήντησεν ὁ Σελὴμ Βέης, στηριζόμενος πάντοτε εἰς τὴν θύραν καὶ προσπαθῶν νὰ τὴν ἀνοίξῃ· ἀλλ' οἱ δάκτυλοί του τῷ ἐφαί-

νοντο ὡς νὰ ἐξεκόλλησαν ἐκ τῆς παλάμης του· τοσαύτη τὸν εἶχε καταλάβει φρίκη.

— Φίλε μου, δὲν καταλαμβάνεις, ἐπανέλαβεν ἡ φωνὴ, ὅτι εἶμαι ὁ Ἰσούφ; δὲν ἐννοεῖς τὴν φωνήν μου;

— Μ' ἀπατᾷς τοὶν μπουμπαρὲκ, (πνεῦμα μακάριον). Ἡ θύρα εἶναι κλεισμένη· πόθεν θὰ εἰσέλθῃ ἐδὰ σάκκος μὲ κόκκαλα καὶ κρέας;

— Χὰ, χὰ, χά . . . . ἠκούσθη αὖθις γέλως, διαρκέσας ἱκανὰς στιγμὰς καὶ θορυβήσας τὸν λουτρῶνα ὁλόκληρον.

Ὁ Σελὴμ ἐπλησίαζε νὰ παραφρονήσῃ, ὁ δὲ Ἰσοὺφ, διότι ἦν πράγματι οὗτος, ἐφοβεῖτο νὰ τὸν πλησιάσῃ, γινώσκων τὴν τόλμην του, ἵνα μὴ τῷ καταφέρῃ ἐν τῷ σκότει κἀμμίαν πληγὴν διὰ τοῦ ἐγχειριδίου του . . . μετ' ὀλίγας στιγμὰς ὁ Σελὴμ ἤκουσε τὰ βήματα τοῦ φάσματος ἀπομακρυνόμενα, καὶ οὐδέν τι πλέον ἠκούετο ἐν τῷ ἀταράχῳ ἐκείνῳ τόπῳ, ἔνθα πρὸ ὀλίγου ἤκουε καὶ αὐτὴν τὴν ἀναπνοὴν τοῦ φάσματος. Πιστεύων δὲ ὅτι ἔμεινεν αὖθις μόνος, ἔψαυσε τὴν θύραν καὶ ἐπροσπάθησε ν' ἀνοίξῃ τὸ κλεῖθρον, ἀλλ' ἐστάθη ἀδύνατον. Ἀπεφάσισε τέλος πάντων νὰ φωνάξῃ, ἀλλ' ἐσυλλογίσθη ὅτι θέλει πράξει ἔργον ἀφροσύνης, ἀγνοῶν ποῖος ὁ ἐλθὼν νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Ἐμιιὲν, τὴν ὁποίαν τότε ἐνοχοποίει, τὸν δ' ἑαυτόν του ἔθετεν εἰς μέγιστον κίνδυνον . . . Ἐνῷ δ' ἐταλαντεύετο εἰς μυρίας ἀποφάσεις, αἴφνης θεωρεῖ εἰσερχόμενον ἀπὸ μίαν ἀντίθετον θύραν φῶς, χυνόμενον ἐντὸς τοῦ λουτρῶνος, καὶ μετ' ὀλίγον ἄνθρωπον φέροντα μικρὸν φανόν. Ὁ φανοφόρος ὕψωσε τὸν φανὸν, καὶ ὁ Σελὴμ ἐγνώρισε τὸν Ἰσοὺφ, εὑρεθέντα ἐνώπιόν του.

— Νὰ σὲ πάρῃ ὁ διάβολος, Ἰσοὺφ, εἶπεν ὁ Σελὴμ-

Βέης. Τί ἀνάθεμα; ἀπεφάσισες ἀπόψε νὰ μᾶς φοβίζῃς ὁλονέν; Ὁ Ἰσοὺφ ἔσβυσε τὸ φῶς.

— Λύς μου τὴν κλεῖδα καὶ φέρε τὴν χεῖρά σου, εἶπεν εἰς τὸν Σελήμ.

Καὶ ἐξαγαγὼν αὐτὸν ἐκ μιᾶς ὀπισθίου μικρᾶς θύρας, τὸν ὡδήγησε δὲ ἑνὸς κατωγείου καὶ τὸν ἐξέβαλεν εἰς τὴν ὁδὸν, ἔνθα τὸν ἄφησεν. Ὁ Σελὴμ-Βέης ἠθέλησε νὰ τὸν ἐρωτήσῃ, πῶς ἐγίνωσκεν ὅτι ἦν ἔγκλειστος ἐν τῷ λουτρῶνι, καὶ πόθεν εἰσῆλθεν, ἀλλ' ὁ Ἰσοὺφ φεύγων ἐν σπουδῇ ἐγένετο ἄφαντος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'

Η ΕΚΤΕΛΕΣΙΣ.

Ὁ ὑετὸς ἔπιπτε κρουνηδὸν, τὰ πυρὰ τοῦ στρατοπέδου ἦσαν ἐσβεσμένα, οἱ στρατιῶται ἀπεσύρθησαν εἰς τὰς σκηνάς των, καὶ μόνοι οἱ φρουροὶ ἵσταντο ἀκίνητοι, ὡς φαντάσματα, ἐν τῷ μέσῳ τῶν βροντῶν καὶ τῶν ἀστραπῶν, αἵτινες ἐκ διαλειμμάτων ἀντέκοπτον τὸ σκότος τῆς νυκτὸς, ἵν' ἀφήσωσιν ὄπισθέν των ζόφον βαθύτερον. Ἡ μικρὰ θύρα τοῦ φρουρίου ἠνεῴχθη ὀλίγον, καὶ ἐξῆλθεν ἀνὴρ περιτυλιγμένος εἰς φλοκωτὴν, ὅστις προσκόπτων ἐντὸς τῶν ἐρειπίων τῆς πόλεως, ἣν ἀπετέφρωσεν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ἅμα συσταθείσης τῆς πολιορκίας, διῆλθεν αὐτὴν, διεσθυνθεὶς διὰ τῆς συνοικίας τῆς Λούτσης εἰς τὴν Περίβλεπτον (*), ἔνθα ὑπήρ-

(*) Ναὸς τῆς Περιβλέπτου ἐκτὸς τῆς πόλεως, περιτυχισμένος μὲ σηκὸν καὶ περιέχων κελλίᾳ πρὸς ἀνάπαυσιν τῶν φοιτώντων ἐπεὶ τὰς παρασκευὰς τῆς μεγάλης τεσσαρακοστῆς, ἵν' ἀκούσωσι τοὺς οἴκους τῆς Παναγίας.

χε τὸ Στρατηγεῖον τοῦ Σερασκέρη. Μυριάκις ἐκινδύνευσε νὰ πέσῃ εἰς βόθρους πλήρεις ὑδάτων, καὶ πολλάκις ἡ ὁδὸς εἰς πλεῖστα μέρη ὑπῆρχεν ἀδιάβατος, ὡς ἐκ τῶν ἐρειπίων καὶ τῶν τῇδε κἀκεῖσε καταπεσόντων ὀχυρωμάτων. Καθ' ὅσον δ' ἐπροχώρει, παρετήρει ὅτι οἱ φρουροὶ ἦσαν καὶ πολυαριθμότεροι καὶ προσεκτικώτεροι. Δύο μεγάλοι φανοὶ, ἀνηρτημένοι ἐπὶ μιᾶς δοκοῦ, ἔρριπτον ἄφθονον φῶς πανταχόθεν, ἡ κλιτὺς τοῦ βουνοῦ τοῦ προφήτου Ἠλιοῦ ἦν κεκαλυμμένη ὑπὸ σκηνῶν, εἰς δὲ τὴν κορυφὴν ὑπῆρχε κανονοστάσιον. Τώρα βεβαίως θέλουσι μὲ συλλάβει, εἶπεν ἐν ἑαυτῷ, βαίνων βραδότερον, διότι ἀγνοῶ τὸ σύνθημα. Νὰ τοὺς λανθάσω εἶναι ἀδύνατον, ἀρκεῖ νὰ μὴ μὲ φονεύσωσι. Καὶ τῳόντι μετ' ὀλίγον ἠκούσθη ἡ φωνὴ τοῦ σκοποῦ . . . . . Τίς εἶν' ἐκεῖ; Ἔ, Ἔ, 'ς τὸν τόπον . . . . καὶ ἀντὶ τοῦ ἑνὸς σκοποῦ, δέκ' ἄλλοι ἐπετάχθησαν ἐκ μιᾶς παρακειμένης σκηνῆς μὲ τὰ πυροβόλα εἰς χεῖρας.

— Εἶμαι καλὸς ἄνθρωπος, ἀπεκρίθη ὁ φλοκοφόρος.

— Καλὸς διὰ τὸ παλοῦκι, τῷ ἀπήντησεν ὁ φρουρός.

— Εἶτα στραφεὶς πρὸς τοὺς ἐξελθόντας ἐκ τῆς σκηνῆς στρατιώτας, συλλάβετέ τον, εἶπε. Ἀμέσως δ' ἄλλοι μὲν κατεγίνοντο νὰ τὸν δεσμεύσωσιν, ἄλλοι δὲ τὸν ἔπληττον διὰ τῶν κοπάνων τῶν πυροβόλων των, καὶ ἄλλοι τὸν ἠρώτων τί θέλει τοιαύτην ὥραν πλησίον τοῦ στρατηγείου, ὥστε ὠθοῦντες αὐτὸν πανταχόθεν, τὸν εἰσήγαγον τελευταῖον ἐντὸς τῆς σκηνῆς καὶ τὸν ἐδέσμευσαν.

— Ἦλθον νὰ ὁμιλήσω σπουδαῖόν τι εἰς τὸν Σερασκέρην, ἔλεγεν ὁ δέσμιος, παρακαλῶν νὰ τὸν παρουσιάσωσιν ἐνώπιον τοῦ ἀρχηγοῦ των.

— Σὺ εἶσαι κατάσκοπος, τῷ ἀπεκρίνοντο· αὔριον σύνταχα σὲ κρεμάζομεν, μὴ σὲ μέλῃ.

— Ἀλλὰ πρὶν μὲ σφαγιάσετε, πρέπει νὰ μὲ ἰδῇ πρῶτον ὁ Σερασκέρης.

— Δὸν εἶναι δουλειὰ δική μας, τῷ ἀπεκρίθησαν καὶ ἀφήσαντες αὐτὸν κείμενον κατὰ γῆς ἐξῆλθον.

— Τὴν ἔπαθα, ἔλεγεν ἐν ἑαυτῷ ὁ δυστυχής. Ἐὰν μὲ κρατήσουν οἱ δαίμονες οὗτοι ἕως τὴν αὐγήν, ἐχάθην, καὶ τὸ πᾶν ἐχάθη, διότι δὲν θέλω δυνηθῇ νὰ εἰσέλθω πλέον εἰς τὸ φρούριον.

Ἐν τούτοις ἀφοπλίσαντες αὐτὸν οἱ στρατιῶται, καὶ παρατηρήσαντες ὅτι τὰ ὅπλα του ἦσαν πολύτιμα, κατασχέθησαν ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ κέρδους· ὅθεν ἤρξαντο νὰ συσκέπτωνται πῶς νὰ ὠφεληθῶσιν ἐκ τῆς εὐκαιρίας ταύτης. Ἐὰν τὸν παρουσιάσωμεν, ἔλεγον, εἰς τὸν Σερασκέρην καὶ τὸν κρεμάσῃ, ἢ τὸν κατατομήσῃ, ὁ δῆμος θὰ γείνῃ ὁ κληρονόμος του. Διατί νὰ στερηθῶμεν τὸ κέρδος τοῦτο;

— Ἂς ἰδῶμεν, εἶπεν εἷς Μποσνιάκος, μήπως χρυσᾶ καὶ χρήματα, διότι οἱ κατάσκοποι πληρώνονται ἀκριβά.

— Ναί, ἀπεκρίθη εἷς ἄλλος Ἀνατολίτης, ἂς τὸν ψάξωμεν.

Καὶ εἰσελθόντες εἰς τὴν σκηνὴν, τὸν ἠρώτησαν ἐὰν κρατῇ χρήματα. — Ἕως δέκα χιλιάδας γρόσια, ἀπεκρίθη καὶ τὰ παρέδωκεν εἰς αὐτοὺς πρὶν ἀρχήσωσι νὰ τὸν ἐξετάζωσι. Τότε συνῆλθόν ν' ἀποφασίσωσιν ἕκαστος ἐπρότεινεν ἓν μέτρον. Τέλος ἀπεφάσισαν νὰ τοῦ δέσωσι λίθον βαρὺν εἰς τὸν τράχηλον καὶ νὰ τὸν ῥίψωσιν εἰς ἕνα λάκκον, σχηματισθέντα ἐκεῖ πλησίον ἐκ τῶν ἐξαχθέντων ἐκεῖθεν λίθων πρὸς οἰκοδομὴν τῶν ἱπποστασίων τοῦ Σερασκέρη, πλήρη ὕδατος.

Μεγάλη μέθοδος, εἶπεν εἷς αἰθίοψ, διότι θὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἔπεσε μόνος του καὶ ἐπνίγη.

— Ἀνόητε, ἀπεκρίθη ὁ Μπουρνάκος, ἐὰν αὔριον εὑρεθῇ μὲ τὸ σχοινί 'ς τὸν λαιμόν; τότε;

— Ἐγὼ καταβαίνω πρῶτ' ἀπ' ἐδῶ καὶ τοῦ λύνω τὸ σχοινί, εἶπεν εἷς Τραπεζούντιος.

Καὶ εἰσελθόντες ἅπαντες εἰς τὴν σκηνὴν, πλὴν τοῦ σκοποῦ, ἐφάγασαν ποὺς κόλπους καὶ τὰ ἐμπιά του, λαβόντες ὅ,τι πολύτιμον ἔφερεν ἐπάνω του. Εἶτα ἐξαγαγόντες αὐτὸν ἔξω, τὸν ἔσυραν πλησίον τοῦ λάκκου, ἐν ᾧ ἔῤῥεον ἤδη τὰ καταῤῥέοντα ἀπὸ τὸ βαρὺν ὕδατα τῆς βροχῆς καὶ τοῦ ἔδεσαν λίθον βαρὺν εἰς τὸν τράχηλον. Ἐδοκίμασεν ὁ δυστυχὴς νὰ φωνάξῃ, ἀλλ' ὁ Τραπεζούντιος τοῦ ἐφίμωσε τὸ στόμα διὰ ῥινομάκτρου. Ἐν ᾧ δὲ τὸν ὤθουν νὰ τὸν χρημνίσωσιν εἰς τὸν λάκκον, αἴφνης ἐφάνη ὁ περίπολος τοσοῦτῳ πλησίον, ὥστε μόλις προέφθασαν οἱ δολοφόνοι, ἀφήσαντές τον κείμενον χαμαὶ δεδεμένον, νὰ διασκορπισθῶσιν εἰς διαφόρους διευθύνσεις.

— Βοήθειαν, βοήθειαν, ἀνέκραξεν ὁ αἰχμάλωτος.

Ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ περιπόλου ἀξιωματικὸς πλησιάσας πρὸς τὴν φωνὴν, εὗρεν ἄνθρωπον κείμενον ἐκτάδην, ἔχοντα δεδεμένας ὀπισθεν τὰς χεῖρας.

— Τί ἄνθρωπος εἶσαι; ἠρώτησεν.

— Εἶμαι ἄνθρωπος καλὸς, ἀπεκρίθη ὁ δέσμιος, εἶμαι φίλος.

— Καὶ τί ἤθελες τοιαύτην ὥραν εἰς τὸ στρατόπεδον;

— Ἦλθον νὰ ἐνταμώσω τὸν Σερασκέρην· ἄλλην παρ' αὐτὴν τὴν ὥραν δὲν ἠδυνάμην νὰ ἔλθω χωρὶς νὰ κινδυνεύσω. Φέρω μυστήριον, τὸ ὁποῖον εἰς μόνον αὐτὸν δύναμαι νὰ ἐμπιστευθῶ.

— Καὶ πόθεν ἔρχεσαι; ἠρώτησεν ὁ ἑκατόνταρχος.

— Τοῦτο εἰς μόνον τὸν Σερασκέρην δύναμαι νὰ ἐμπιστευθῶ, ἀπεκρίθη ὁ δέσμιος.

— Ὁ Σερασκέρης τοιαύτην ὥραν κοιμᾶται.

— Πρέπει νὰ τὸν ἐξυπνήσητε καὶ μίαν στιγμὴν ἂν βραδύνωσι θέλετε προξενήσει βλάβην.

— Γιαχού! ἐκραύγασεν ὁ ἑκατόνταρχος, καὶ τρεῖς στρατιῶται τὸν ἐπλησίασαν.

— Λάβατε, τοὺς εἶπεν, αὐτὸν τὸν ἀνθρωπον.

— Κύριε, εἶπεν ἕνα, ἀποτολμῶ πρὸς τὸν αἰχμάλωτον, δὲν ἠμπορῶ νὰ σὲ φέρω εἰς τὸν Βεζίρην ἂν θέλῃς σὲ φέρω εἰς τὸν Καχαγιάμπεην.

— Πολλὰ καλὰ, σᾶς εὐχαριστῶ, ἀπεκρίθη μὲ ὅλην αὐγένειαν ὁ αἰχμάλωτος.

— Ποῖος σὲ ἔδεσε, Κύριε, καὶ διατί; ἠρώτησεν ὁ ἀξιωματικός.

— Μὲ ὑπωπτεύθησαν οἱ φρουροὶ διὰ κατάσκοπον, ἀπεκρίθη ὁ αἰχμάλωτος, ἢ μᾶλλον εἶχον ὄρεξιν νὰ μὲ ξεγυμνώσωσι, διότι, ἀφοῦ μ' ἔπῆραν τὰ ὅπλα μου καὶ τὰ χρήματά μου, μ' ἔδεσαν λίθον εἰς τὸν λαιμὸν καὶ μ' ἔφεραν δεμένον νὰ μὲ ῥίψωσιν εἰς τὸν λάκκον, εἰς τοῦ ὁποίου τὸ χεῖλος μὲ εὕρατε.

— Ἐννόησα, ἦσαν οἱ φυγόντες δρομαῖοι, ὅταν ἐπλησίασα εἰς τὸ μέρος ἔνθα σ' ἔφερον. Γνωρίζεις τὴν σκηνήν;

— Εἶναι ἐδῶ πλησίον δεξιὰ τοῦ φανοῦ, ἰδοὺ καὶ τὴν ἔδειξε διὰ τοῦ δακτύλου· ἀλλὰ δὲν εἶμαι χαιρὸς νὰ ἐξετάζῃς τοιαῦτα πράγματα. Ἀνάγκη νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὸν Καχαγιάμπεην.

Μετ' ὀλίγας στιγμὰς ἦλθον ἔξωθεν τῆς σκηνῆς τοῦ Καχαγιάμπεη. Ὁ ἑκατόνταρχος εἰσῆλθεν ἐν αὐτῇ καὶ μετὰ μικρὸν ἐξελθὼν εἰσήγαγε τὸν αἰχμάλωτον.

— Ὦ, ὦ! εἶπεν ὁ Καχαγιάμπεης, ὅμα τὸν εἶδεν, αὐτὸς στραγγίζει ὡσὰν σφουγγάρι ἐβγαλμένην τώρα ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Δὲν μὲ πῶς εἶναι λασπωμένος ἀπὸ

κεφαλῆς μέχρι ποδῶν; Καὶ ταῦτα λέγων ἐξέβαλε πλατύτατον γέλωτα.

Ὁ Κιαχαγιάμπεης ἦν τέκνον τῆς Ἀσίας, ἁπλοῦς καὶ τραχὺς τὸ ἦθος.

— Ὅλα ταῦτα θέλετε τὰ μάθει, ἀπεκρίθη ἀξιοπρεπῶς καὶ ὑπερηφάνως ὁ αἰχμάλωτος, ἀπὸ τὸν ἀξιωματικὸν σας. Καὶ τῷ ἔδειξε τὸν πλησίον ἱσταμένον ἑκατόνταρχον. Καιρὸν δὲν ἔχω νὰ χάσω, ἐπρόσθεσε, πρέπει νὰ μὲ παρουσιάσητε εἰς τὸν Σερασκέρην· πᾶσα βραδύτης εἶναι προδοσία κατὰ τῶν συμφερόντων τῆς Κυβερνήσεως.

Ὁ Κιαχαγιάμπεης ἠγέρθη χωρὶς ν' ἀποτείνῃ οὐδεμίαν ἐρώτησιν εἰς τὸν αἰχμάλωτον. Ἀκολούθει μοι, τὸν εἶπε μόνον. Ἡ σκηνὴ τοῦ Σερασκέρη ἦν πλησίον τῆς Περιβλέπτου. Ὁ σκοπὸς τοὺς ἐσταμάτησε πλησιάσαντας εἰς αὐτήν· ἀλλ' εἰς τὴν ἀπάντησιν τοῦ συνθήματος, τὸ ὁποῖον ἐγίνωσκεν ὁ Κιαχαγιάμπεης, τοὺς συνεχώρησε καὶ ἐπλησίασαν. Περιξ τῆς σκηνῆς ἵσταντο πολλοὶ σωματοφύλακες τοῦ Σερασκέρη, ὡπλισμένοι ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν. Πλησιάσας ὁ ἀρχηγὸς των τὸν Κιαχαγιάμπεην, — ὁ Σερασκέρης γράφει, τῷ εἶπε, καὶ διετάχθην νὰ μὴν ἀφήσω οὐδένα νὰ εἰσέλθῃ.

— Ἀλλ' ὅταν ἦναι ἀνάγκη κατεπείγουσα; ἀπεκρίθη ὁ Κιαχαγιάμπεης. . . . Πρέπει ἀφεύκτως νὰ ἰδῶ τὴν Ὑψηλότητά του. . . . Ἂν δὲν εἰδοποιήσῃς, εἶμαι ἠναγκασμένος νὰ εἰσέλθω. . . καὶ ἐπροχώρησε πρὸς τὴν θύραν τῆς σκηνῆς.

— Εἶναι ἀδύνατον, ἐνδοξότατε, εἶπεν ὁ σκοπὸς, καὶ ἔστη ἐνώπιον τῆς θύρας.

Ἀκούσας ὁ Σερασκέρης τὰς θορυβώδεις ταύτας συνδιαλέξεις ἔξωθεν τῆς σκηνῆς, ἔκρουσε τὰς παλάμας του, καὶ ὁ σκοπὸς εἰσῆλθεν ἐσπευσμένως.

— Τί φιλονεικεῖς ἔξω; τὸν ἠρώτησεν ἀποτόμως ὁ Σερασκέρης.

— Ὑψηλότατε, ἀπεκρίθη συνεσταλμένως ὁ σκοπός. Ὁ Κιαχαγιάμπεης ζητεῖ νὰ εἰσέλθῃ, καὶ κατὰ τὴν διαταγήν σας τὸν ἐμπόδισα.

— Τί θέλει τοιαύτην ὥραν;

— Δὲν ἠξεύρω· ἔχει μαζί του ἕν' ἄλλον, τὸν ὁποῖον δὲν γνωρίζω· λέγει ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ ἰδῇ τὴν Ὑψηλότητά σας.

Ὁ Σερασκέρης ἐσυλλογίσθη μικρὸν, εἶτα, ἂς εἰσέλθῃ, εἶπεν. Ὁ Κιαχαγιάμπεης εἰσῆλθε, καὶ μετ' ὀλίγας στιγμὰς ἐξελθὼν, εἰσήγαγε τὸν αἰχμάλωτον. Ὁ Σερασκιέρης ἐκάθητο ἐπὶ τῆς κλίνης του, ἐφ' ἧς ὑπῆρχε κιβώτιον καὶ ἐπ' αὐτοῦ μελανοδοχεῖον· δύο δὲ κηρία ἀνημμένα ἐπὶ ἀργυροῦ κηροπηγίου, ἐφώτιζον τὴν σκηνήν· οὗτος δ' ἐκράτει εἰσέτι τὸν χάρτην, ἐφ' οὗ ἔγραφε. Προσηλώσας δὲ τοὺς ὀφθαλμούς του ἐπὶ τοῦ εἰσελθόντος, ὅστις τὸν ἐπροσκύνησε μετὰ μεγίστης σεμνοπρεπείας καὶ ἀξιοπρεπείας συγχρόνως, τὸν ἠρώτησε φιλοφρόνως.

— Τί ἀγαπᾶτε τοιαύτην ὥραν;

— Ἔχω νὰ σᾶς ἀποκαλύψω ἓν μυστήριον.

— Εἰπῆτέ με πρῶτον ποῖος εἶσθε καὶ πόθεν ἔρχεσθε.

— Εἶμαι ὁ Σελὴμ-Βέης. . . .

— Ἀρκεῖ, εἶπεν ὁ Σερασκέρης, διακόψας τὸν λόγον, καὶ ἔκαμε νεῦμα εἰς τὸν Κιαχαγιάμπεην νὰ ἐξέλθῃ ἀρκεῖ. Ἡ Χανοὺμ-Ἐφέντη, ἡ θεία σας, μ' ἔγραψε πολλάκις περὶ ὑμῶν. . . . περιττὴ πᾶσα ἄλλη ἐξήγησις. Τώρα τί θὰ μ' εἰπῆτε; . . . . καθήσατε, παρακαλῶ, διότι βλέπω ὅτι εἶσθε εἰς κακὴν κατάστασιν.

— Ὑψηλότατε, ὀλίγας λέξεις ἔχω νὰ σᾶς εἴπω, ἀπήντησεν ὁ Σελὴμ-Βέης, διότι ἡ νὺξ παρέρχεται καὶ

εἶμαι ἡναγκασμένος πρὸ τῆς ἡμέρας νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὸ φρούριον. Τὴν πρώτην τῆς νέας Σελήνης πρὸς τὰ ξημερώματα, οἱ μὲν Ἀληπασπαλίδες θέλουσιν ἐξέλθει ἐκ τοῦ φρουρίου, οἱ δὲ Τουλιώται ἐπιπέσωσι κατὰ τοῦ στρατοπέδου ἐκ τῆς Προσκυνήσεως, ἵνα τὸ θέσωσι μεταξὺ δύο πυρῶν. Τὸ σύνθημα τῶν πρώτων εἶναι Φλωρὶ καὶ τῶν δευτέρων Τσικοῦρι.

— Καὶ πῶς συνεννοήθησαν; ἠρώτησεν ὁ Σερασκέρης.

— Δύο Καπετανίοι τῶν Τουλιωτῶν ἦλθον ἀπόψε εἰς τὸν Ἀλῆ-Πασᾶ μετὰ τοῦ Νότη Μπότσαρη, συνωμίλησαν μετ' αὐτοῦ καὶ ἔκαμαν τοιαύτην, ὡς εἶπον, συμφωνίαν· ἦσαν μάλιστα συνωδευμένοι ὑπὸ τοῦ Ἀλέξη Νούτσου. Κάμετε λοιπὸν, Ὑψηλότατε, τὸ σχέδιόν σας· πιστεύω ὅτι μὲ τὰ ὀλίγα ταῦτα ἐννοήσατε τὰ πάντα.

— Εἰπέ μου, Βέη, πόσοι στρατιῶται δύνανται νὰ ἐξέλθωσιν ἐκ τοῦ φρουρίου;

— Ἕως ἓξ χιλιάδες καλὸν τουφέκι, ἀπεκρίθη ὁ Σελὴμ-Βέης.

— Θὰ ἐξέλθῃς καὶ σὺ μετ' αὐτῶν; ὑπέλαβεν ὁ Σερασκέρης.

— Ἐγὼ εἶμαι ἐπὶ τῶν φυλασσόντων τὰς θύρας μετὰ χιλίων διακοσίων, καὶ ἑπομένως θὰ μείνω πρὸς φύλαξιν αὐτῶν. Ὁ Πασᾶς μάλιστα ἀπεφάσισε νὰ μείνῃ πρὸς φύλαξιν τοῦ φρουρίου ὁ Σιλεχτὰρ-Πόδας μὲ χιλίους ἑξακοσίους καὶ ἐγὼ μετὰ τῶν φυλάκων, καὶ νὰ ἐξέλθῃ ἡ φρουρὰ ἐκ τριῶν χιλιάδων, ἔχουσα ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Πασόμπεην, τὸν γαμβρόν του καὶ φραούαρχον· τὸ σῶμα τοῦ Ταηραμπάζη ἐκ δύο χιλιάδων, καὶ τὸ τοῦ Ἀγου-Βασιάρη ἐκ χιλίων πενταχοσίων. Περὶ τοῦ Σέλφου-Μέτσου δὲν ἔγεινε λόγος· αὐτὸς εἶναι

φυγγάς του καὶ ἐφυλακώθη σου διοικῶν τετρακοσίους Τζαμιδες. Ὅλους δ' αὐτοὺς θέλει διοικεῖ αὐτοφθάλμως ὁ Βέης Ἀλῆ Πασᾶς.

— Ἓξ χιλιάδες τσιπλικάδες περίπου στρατεύονται εἶπεν ὁ Σεφασκέρης ἀναστέναξας. Ἀμμ' οἱ Σουλιῶται πόσοι ἦσαν γε νὰ ἴδω; ἐγὼ ὑπερθέτω ὅτι εἶναι εἰς τὴν Προσχύνησιν ἕως τρεῖς χιλιάδες. Αὐτοὶ οἱ δαίμονες εἶναι τραμοραί, πηδῶσιν ὡς ἔλαφοι καὶ μάχονται ὡς λέοντες. Ὁ Μάρκος, μ' εἶπον, ἔπιασε τὰ πέντε πηγάδια καὶ πρὸ ἑνὸς τετάρτου ἔμαθον ὅτι κατέστρεψεν εἰς τὴν Ηλάκα τοῦ Ζαγορίου δύο χιλιάδας Γεγιτσάρων. Ὁ ἀτρόμητος οὗτος ἄνθρωπος, ὡς νὰ ἦναι ξεφτέρι, παντοῦ εὑρίσκεται καὶ παντοῦ νικᾷ· τῇ ἀληθείᾳ, Βέη, μὲ κατεζάλισεν.

— Ἐλπίζω, μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Προφήτου, εἶπε ὁ Σελὴμ-Βέης, αὐτὴν τὴν φορὰν νὰ κατατροπωθῶσι διότι θὰ πέσωσιν ἀπροσδοκήτως εἰς τὰς χεῖράς σας, τὸν δ' Ἀλῆ θὰ τὸν ἀφήσω εἰς τὴν διάκρισίν σας.

— Πῶς; δὲν σ' ἐννοῶ, ἠρώτησεν ὁ Σερασκέρης.

— Θὰ τὸν κλείσω ἔξω, ὑπέλαβεν ὁ Σελήμ· ὅταν ἀρχίσῃ ἡ μάχη, θὰ διασπείρω εἰς τοὺς θυρωροὺς ὅπου συνελήφθη, καὶ διὰ νὰ σωθῶμεν, πρέπει νὰ κλείσωμεν τὴν θύραν τοῦ φρουρίου, καὶ νὰ μὴ δεχθῶμεν οὐδένα μέσα.

Ὁ Σερασκέρης ἐτινάχθη ἐπὶ τῆς κλίνης του, ὡς νὰ ἡτοιμάζετο νὰ πράξῃ κάτι τι.

— Εἶσαι πολύτιμος ἄνθρωπος, Σελὴμ-Βέη, ἀνέκραξεν· Ἐλπίζω νὰ κάμῃς μίαν ἄλλην ὑπηρεσίαν εἰς τὰ Δοβλέτι. Δύο ἑκατομμύρια γρόσια θέτω εἰς τὴν διάθεσίν σου, νὰ ξεμακρύνῃς τὸν Ταηραμπάζην καὶ τὸν Ἀγὰν-Βασιμάρην ἀπὸ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἀλῆ.

— Δύσκολον, Ὑψηλότατε· διότι ἐμὲ δὲν μ' ἐμπι-

ατεύονται, καὶ ἴσως, ὑποπτευόμενοι ὅτι μ' ἔβαλεν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς διὰ νὰ τοὺς δοκιμάσῃ, μὲ προδώσωσιν.

— Ἐγὼ νὰ σ' ὁδηγήσω τί νὰ κάμῃς. Οἱ ἑβραῖοι ἀγαπῶσι τὰ χρήματα καὶ δὲν τοὺς μέλει περὶ τῶν μέτων, τὰ ὁποῖα μεταχειρίζονται διὰ νὰ κερδίζωσιν. Ὁ Ἀλῆς ἔχει Τραπεζίτην τὸν Ἀβραὰμ Σοκῆ, τὸν ὁποῖον γνωρίζεις βεβαίως, διότι αὐτὸς πληρώνει τοὺς μισθούς σας· εἰς αὐτὸν πρόσφερε τὰ δύο ἑκατομμύρια, αὐτὸς δύναται νὰ δελεάσῃ τοὺς δύο τούτους ὁπλαρχηγοὺς, διότι καὶ κοσὸς ἀναμφιβόλως θέλει ὠφεληθῆ.

— Θέλω δοκιμάσει, ὑψηλότατε, ἀλλὰ πολὺ φοβοῦμαι μὴ μὲ προδώσῃ.

— Μὴ φοβῆσαι· οἱ Ἑβραῖοι εἶναι πονηροὶ, εἶπεν ὁ Σερασκέρης, ἀφοῦ τῷ προτείνῃς ὅτι ἐγὼ σ' ἐσυμβούλευσα, μὴ ἀμφιβάλλων ὅτι θὰ τὸν κρεμάσω ὅταν παραδοθῇ τὸ φρούριον, ἐὰν προδώσῃ τὸ μυστικὸν, θέλει σιωπήσει ὡς κλειδωμένον κιβώτιον.

— Θέλω δοκιμάσει, ἀπεκρίθη ὁ Σελὴμ, καὶ ἔθεσε τὴν δεξιάν του ἐπὶ τοῦ μετώπου του εἰς σημεῖον ὑπακοῆς.

— Σελὴμ-Βέη, ὑπέλαβεν ὁ Σερασκέρης, λέγεις ὅτι εἶσαι ἀρχηγὸς τῶν φυλασσόντων τῆς θύρας. Νομίζω ὅτι δύνασαι μίαν νύκτα νὰ μᾶς ἐμβάσῃς μέσα.

— Τοῦτο εἶναι, Ὑψηλότατε, τὸ δυσκολώτατον πάντων, ἀπεκρίθη ὁ Σελὴμ-Βέης μειδιῶν, τὴν ἡμέραν ὅλην κατέχει ὁ Πασόμπεης τὰς ἐπὶ τῶν θυρῶν ἐπάλξεις, καὶ τὴν νύκτα ἔρχεται ὁ ἴδιος καὶ φυλάσσει μετ' ἐμοῦ τὰς θύρας, ὥστε, βλέπετε, καθίσταται ἀδύνατος ἡ ἐκτέλεσις τῆς ἰδέας σας· ἔπειτα ἐὰν σᾶς ἐμβάσω εἰς τὸ φρούριον, ἡ ἀκρόπολις κλείεται χωριστὰ, καὶ, ὅταν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς κρατῇ τὴν Ἀκρόπολιν, σᾶς καταστρέφει ὅλους ἐκεῖθεν, διότι δύναται καὶ μὲ τὸ του-

φέκι καὶ μὲ τὸ κανόνι νὰ σῶς δίρῃ πανταχόθεν· μόνον ὅταν τὸν κλείσωμεν ἐκτὸς τοῦ φρουρίου, χάνεται βεβαίως, ἐὰν ἀπολέσῃ τὴν μάχην.

Ἡ θύρα τῆς σκηνῆς ἐσείσθη, σημεῖον ὅτι ἐζήτει τις νὰ εἰσέλθῃ. Ὁ Σερασκέρης ἐκράτησε τὰς χεῖρας καὶ εἷς τῶν σωματοφυλάκων εἰσῆλθεν.

— Ὑψηλότατε, εἶπεν, ὁ Κιαχαγιάμπεης παρακαλεῖ νὰ τὸν δεχθῆτε.

— Ἂς εἰσέλθῃ, ἀπεκρίθη ὁ Σερασκέρης.

Ὁ Κιαχαγιάμπεης πλησιάσας τὸν Σερασκέρην, συνδιελέχθη πολλὴν ὥραν μυστικῶς μετ' αὐτοῦ καὶ ἀνεχώρησεν ἐν σπουδῇ.

— Εἶσθε πολὺ δυσαρεστημένος κατὰ τοῦ Ἀλῆ, εἶπεν ὁ Σερασκέρης πρὸς τὸν Σελὴμ-Βέην.

— Ὁ Ἀλῆς, Ὑψηλότατε, ἐδολοφόνησε τὸν πατέρα μου καὶ τὸν θεῖόν μου Σερὴμ-Βέην, συμπατριώτας τοῦ ἀπὸ μίαν πόλιν, διὰ ν' ἁρπάσῃ τὰ πλούτη των· ἡ μήτηρ μου ἀπέθανεν ἀπὸ τὴν λύπην της. Ἐγὼ ἔμεινα ὀρφανὸς, νήπιον σχεδὸν, διότι ἤμην τεσσάρων ἐτῶν ὅτε εἷς ἐκ μητρὸς θεῖός μου μ' ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ εἰς Θεσσαλονίκην· ἐνθυμούμην δὲ ὡς ὄνειρον τὰ παθήματα τῆς οἰκογενείας μου, καὶ ὅταν ἡλικιώθην, ἔμαθον λεπτομερῶς τὰ πάντα. Ὤμοσα νὰ ἐκδικηθῶ τὸν πατέρα καὶ τὸν θεῖόν μου, καὶ ἦλθον ἐπίτηδες εἰς Ἰωάννινα, ἵνα προσκολληθῶ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἀχρείου τούτου δολοφόνου. Ὅταν ἡ θεία μου Ἐμινὲ Χανοὺμ ἦτον ἀκόμη εἰς τὴν εὔνοιάν του, μ' ἔβαλεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του· μετεχειρίσθην ὅλα τὰ μέσα, ὑπεκρίθην, ἔπραξα ὅ,τι ἠδυνήθην, καὶ ὁ τύραννος μ' ἔδωκε τὰ πιστά· πολλάκις ἀπεφάσισα νὰ τὸν κομματιάσω καὶ τὰ πέσω κἀγὼ θῦμα ἐκδικήσεως, ἀλλ' ἡ θεία μου μ' ἐμπόδισεν, ἐπιθυμοῦσα, ὡς μ' ἔλεγε, νὰ τὸν ἰδῇ συρό-

μενον ὡς κατάδικον. — Ἐνταῦθα διέκοψε τὴν ὁμιλίαν του ὁ Σελὴμ-Βέης, ἀπομάξας ἓν δάκρυ ῥεῦσαν ἐπὶ τῶν παρειῶν του. Ὁ Σερασκέρης τὸν ἐθεώρει μὲ συμπαθὲς ὄμμα.

— Ὑπομονή, παιδί μου, τῷ εἶπε, καὶ ἔχει ὁ Θεός.

Τὴν συνδιάλεξιν διέκοψεν ὁ Κιαχαγιάμπεης, εἰσελθὼν τὴν φορὰν ταύτην ἐντὸς τῆς σκηνῆς, χωρὶς ν' ἀναγγελθῇ, καὶ κατέθεσεν ἐνώπιον τοῦ Σελὴμ-Βέη τὰ ὅπλα του, ἓν φυλακτήριον ἀργυροῦν, ἓν ὡρολόγιον καὶ μίαν σακκοῦλλαν μὲ χρήματα.

— Λάβε, Βέη, εἶπεν εἰς αὐτὸν ὁ Κιαχαγιάμπεης, τὰ πράγματά σου, τὰ ὁποῖα σ' ἐπῆραν οἱ ἀχρεῖοι ἐκεῖνοι, εἶναι σῶα.

— Λάβε καὶ αὐτὴν τὴν σακκοῦλλαν, προσέθεσεν ὁ Σερασκέρης, καὶ ἔθεσεν εἰς χεῖράς του μίαν πλήρη Μαχμουτιέδων.

Εἰς τοὺς ἐπισήμους Ὀθωμανοὺς ἡ ἀποποίησις δώρου θεωρεῖται ὕβρις, διὸ καὶ ὁ Σελὴμ-Βέης τὴν ἐδέχθη, ἀσπασθεὶς τὴν χεῖρα τοῦ Σερασκέρη.

— Εἶναι καιρὸς, Ὑψηλότατε, νὰ μοὶ δώσητε τὴν ἄδειαν ν' ἀναχωρήσω, εἶπεν ὁ Σελὴμ-Βέης.

— Ὁ Θεὸς νὰ ἦναι ὁ ὁδηγός σου, ἀπεκρίθη ὁ Σερασκέρης. Εἰπὲ τὴν θείαν σου ἐκ μέρους μου ἀπείρους ἀσπασμοὺς καὶ νὰ ἔχῃ ὑπομονήν. Εἶτα στραφεὶς πρὸς τὸν Κιαχαγιάμπεην.

— Δὸς ἕνα ἄνθρωπον, τῷ εἶπε, μ' ἕνα φανάρι νὰ συνοδεύσῃ τὸν Βέην ἕως τὴν Λούτσαν. Τὸ σύνθημα ἀπόψε εἶναι, μ ῆ λ ο ν, ἄ χ υ ρ ο ν.

Μετὰ μικρὸν διαβαίνων ὁ Σελὴμ-Βέης πλησίον τοῦ ἀπαισίου ἐκείνου λάκκου, ὅστις παρ' ὀλίγον νὰ γείνῃ ὁ τάφος του, παρετήρησε τέσσαρας ἀπογχονισμένους, καὶ εἰς ἕνα τῶν τοίχων μιᾶς σειρᾶς οἰκοδο-

μῶν χρεμαμένους. Αἱ οἰκοδομαὶ αὗται ἦσαν οἱ σταῦλοι τῶν ἵππων τοῦ Σερασκέρη.

— Ποῖοι εἶναι αὐτοί; ἠρώτησεν ὁ Σελὴμ Βέης τὸν φέροντα τὸν φανόν.

— Εἶναι στρατιῶται, ἀπήντησεν ὁ φανοφόρος, οἵτινες πρὸ δύο ὡρῶν ἐξεγύμνωσαν ἕνα ξένον.

— Ταχεῖα τιμωρία, εἶπεν ἐν ἑαυτῷ ὁ Σελὴμ, ὅστις μετὰ ἡμίσειαν ὥραν εὑρίσκετο ἐντὸς τοῦ φρουρίου πλησίον τῶν στρατιωτῶν του.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Η ΕΚΟΔΗ ΤΟΥ ΔΟΛΟΥ.

Ἡ αὐλὴ τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, ἡ μοχθηρὰ αὕτη τῶν κακιῶν σχολὴ, τῆς ὁποίας πεῖραν ἐκ πολλῶν περιστάσεων οἱ Ἕλληνες ἔλαβον, ὑπῆρχε τὸ καταγώγιον τῶν φαυλοβίων. Ἐν αὐτῇ ἦσαν φονεῖς, προδόται, μαστροποὶ, ψευδομάρτυρες, κατάσκοποι, καὶ παντοίου εἴδους διαφθορεῖς, ἕτοιμοι εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ τυράννου. Παραδόξως ὅμως ἐν αὐτῇ ὑπῆρχον συγχρόνως καὶ ἐξαιρέσεις. Νέοι, υἱοὶ ἐντίμων καὶ ἐπισήμων οἰκογενειῶν, διετέλουν ὡς γραμματεῖς αὐτοῦ, κυρίως δὲ ὡς ὅμηροι. Ὁ φιλύποπτος οὗτος Σατράπης, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦτο, ἐσυναφώρευεν ἐν τῷ Σεραγίῳ του τοὺς υἱοὺς ὅλων τῶν ἐξασκουσῶν ἐπιρροὴν εἰς τὰς ἐπαρχίας των οἰκογενειῶν, κρατῶν αὐτοὺς ὡς ἐνέχυρα πίστεως. Τοιοῦτοι ἦσαν ὁ Ἀλέξιος Νοῦτσος, ὁ Σπυρίδων Κολοβὸς, ὁ Δρόσος, ὁ Μαρῖνος, ὁ Ἀθανάσιος Λιδωρικιὼς, ὁ Μάνθος Οἰκονόμου καὶ ἄλλοι, ὧν τὴν ἱκανότητα καὶ τὸν κάλαμον ἐχρᾶτο, ὁσάκις ἠναγκάζετο ἵνα ἐνεργήσῃ πρᾶξιν ἀνεπίδεκτον δόλου. Ἀπειράκις οἱ φιλοπάτριδες οὗτοι νέοι ἔσωσαν διὰ τῶν συμβουλῶν καὶ τῆς φρονήσεώς των πολλοὺς ἀδίκως καταδιωκομένους ὑπὸ τοῦ ἀκαθέκτου τούτου τυράννου.

καὶ αὐτὸν τοῦτον ἐξήγαγον ἐκ περιπλοκῶν ἐπικινδύνων μετὰ τῶν ξένων, οὓς ἐκολάκευεν, ἐφοβεῖτο καὶ συγχρόνως [illegible].

Διαβάς ποτε ἐξ Ἰωαννίνων Ἄγγλος περιηγητὴς εὐσυνείδητος, καὶ σχετισθεὶς μετὰ τοῦ Ψαλίδα, ἔμαθε λεπτομερῶς παρὰ τοῦ μισοτυράννου τούτου διδασκάλου, τὰς μοχθηρίας τοῦ Ἀλῆ καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ. Ἐπιστρέψας δὲ εἰς Λονδῖνον, συνέγραψε τάς τε ἐν Ἠπείρῳ περιηγήσεις του καὶ τὸν βίον τοῦ τυράννου, ἐλεεινολογῶν τοὺς δεινοπαθοῦντας χριστιανούς (*). Ἵνα δὲ πείσῃ ἔτι μᾶλλον καὶ τοὺς συμπατριώτας αὐτοῦ καὶ τὴν Εὐρώπην ἅπασαν, προσέθεσεν ἐν τῷ συγγράμματί του, ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν ἀθεμιτουργημάτων τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ ἔμαθεν ὑπὸ τοῦ Γυμνασιάρχου τῆς ἐν Ἰωαννίνοις Σχολῆς Ψαλίδα, γνωστοῦ τοῖς τότε σοφοῖς τῆς Εὐρώπης. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο μεταφρασθὲν εἰς τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν, ἀπεστάλη τῷ Πασᾷ, πολιτικῆς ῥᾳδιουργίας χάριν. Λαβὼν δὲ τὴν βίβλον ταύτην ὁ Ἀλῆς, διέταξε τὸν Ἀθανάσιον Ληδωρίκην τὰ τὴν μελετήσῃ καὶ ἀνὰ πᾶσαν ἑσπέραν νὰ τῷ ἐξηγῇ ἐν τεμάχιον. Ἔφριξεν ὁ Ληδωρίκης ἐλθὼν εἰς τὸ μέρος, ἔνθα ἀνεφέρετο τὸ ὄνομα τοῦ Ψαλίδα· λαθὼν δὲ τὸν ἀκροατήν του, ὑπερεπήδησε τὴν σελίδα ἐκείνην, ἐξακολουθήσας ἐπιτηδείως τὰς ἑπομένας. Οὕτως ὁ ἀγαθὸς Ληδωρίκης ἔσωσε καὶ τὸν Ψαλίδαν καὶ τὴν σχολήν. Οἱ γραμματεῖς οὗτοι, καὶ ἰδίως ὁ Ἀλέξιος Νοῦτσος, ἰσχύ-

(*) Ἐνταῦθα ἐμνήσθημεν τοῦ φιλλέλληνος, ἀγαθοῦ καὶ φιλανθρώπου ἐν τῇ Ἠπείρῳ Προξένου τῆς Ἀγγλίας, Κυρίου Σάντερς. Ὁπόσας καὶ ὁποίας εὐεργεσίας ἐν τῇ ἐν Ἠπείρῳ διαμονῇ του καὶ αὐτὸς καὶ ἡ χρηστὴ αὐτοῦ οἰκογένεια, ἐπεδαψίλευσαν εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ εἰς τοὺς χριστιανοὺς ἐν γένει! Ἀγαθὲ Σάντερς· οἱ Ἕλληνες σ' ἐνθυμοῦνται πάντοτε καὶ εὔχονται ὑπὲρ σοῦ καὶ τῆς χρηστῆς καὶ εὐγενοῦς οἰκογενείας σου.

ων πολὺ παρὰ τῷ Πασᾷ, ἔσωσαν πολλάκις πολλοὺς πεσόντας ἀδίκως εἰς τὴν ὀργὴν αὐτοῦ.

Τὸν Ἀλῆ-Πασᾶν δύναταί τις νὰ παραλληλίσῃ μετὰ τοῦ ἐνδεκάτου Λουδοβίκου τῆς Γαλλίας. — Ὁ Μονάρχης οὗτος ἦν φιλόποπτος, φιλάργυρος, ψεύστης, ἄπληστος χρημάτων, ἐπίορκος, ἀπατεών, αἱμοβόρος. Ἐμίσει τοὺς Ἀριστοκράτας, οὐχὶ ἐξ αἰσθήματος, ὡς ὁ Ἰωσὴφ ὁ δεύτερος τῆς Αὐστρίας, βάσιν ἔχοντος τὴν ἰσότητα, ἀλλ' ἐκ πλεονεξίας καὶ ἐξ ἐπιθυμίας σφετερισμοῦ τῶν κτημάτων των· ἐδολοφόνησεν ὅλους σχεδὸν τοὺς συγγενεῖς του Λούκας καὶ Κόμητας· καὶ σύμβουλοι καὶ ὁμοτράπεζοί του ἦσαν ὁ δήμιός του Τριστὰν Ἑρμίτης καὶ ὁ κουρεύς του Ὀλιβιέρος, ἕτοιμοι εἰς πᾶσαν ἀσάνθρωπον διαταγήν του· μυκτηρίζων δ' ἀφ' ἑνὸς τὰ θεῖα, εἶχεν ἀφ' ἑτέρου κεκοσμημένον τὸν πῖλόν του μὲ μικρὰς μολυβδίνας εἰκόνας ἁγίων· ἀμαθὴς καὶ πλήρης προλήψεων, ἠθέτει εἰς τὸ παραμικρὸν τοὺς ὅρκους του. Ἵνα κολακεύῃ τὸν λαὸν καὶ τὸν ἔχῃ ἕτοιμον βοηθὸν εἰς τὸ νὰ ἐξολοθρεύῃ τοὺς ἄρχοντας, ὧν τὰς περιουσίας ἐδήμευεν, ἔκαμνε συντέκνους ἀνθρώπους οὐτιδανοὺς, καὶ συνεχῶς προσερχόμενος εἰς τὰς οἰκίας των συνευθύμει μετ' αὐτῶν.

Ὅλα τὰ ἀνωτέρω ἐλαττώματα εἶχε πλήρη ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς. Ὁ Ἀθανάσιος Βάγιας, ὁ Βελῆ-Γκέγκας, ὁ Ἰσοὺφ-Ἀράπης καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι ἦσαν οἱ ἐκτελεσταὶ τῶν δολοφονιῶν καὶ λοιπῶν ἀθεμιτουργημάτων του. Ἐξωλόθρευσε τοὺς ἐπισημοτέρους Ἀλβανοὺς Βέϊδος καὶ τοὺς πλείστους τῶν συγγενῶν του καὶ τοὺς εὐεργέτας του διὰ δολοφονιῶν, ἵνα σφετερισθῇ τὰ πλούτη καὶ τὴν ἰσχύν των· ἥρπαζε τῶν πλουσίων τὰς περιουσίας· διέφθειρε τοὺς υἱοὺς καὶ τὰς θυγατέρας τῶν χριστιανῶν, ἀφαιρῶν αὐτοὺς βιαίως ἀπὸ τὰς ἀγκάλας

τῶν γονέων των στερημένος πάσης ἠθικῆς καὶ θρησκείας, ποτὲ δὲν ἐτήρησεν ὅρκον καὶ ὑπόσχεσιν ἀφ' ἑτέρου ᾠκοδόμει ἐκκλησίας, διὰ τῶν χρημάτων αὐτῶν τῶν χριστιανῶν, ἐχορήγει ἐλευθερίας ὑλικὰς, κατεσκεύασεν ἁμαξωτὰς ὁδοὺς, ἐκόσμησε τὴν πόλιν τῶν Ἰωαννίνων καὶ τῆς Πρεβέζης δι' οἰκοδομῶν λαμπρῶν καὶ κήπων θηριοτρόφων, ἡ δὲ Σχολὴ τῶν Ἰωαννίνων ἤκμαζεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του, διότι ἤθελε νὰ δείκνυται φιλόμουσος εἰς τοὺς γείτονας αὐτοῦ Εὐρωπαίους. Καὶ ὁ μὲν Λουδοβῖκος συνεχώνευε τὰ δι' ἀπιστίας καὶ φόνων ἁρπαγέντα μικρὰ κράτη μὲ τὴν Βασιλείαν του· ὁ δ' Ἀλῆ-Πασᾶς ἀπέβλεπεν εἰς τὸν σφετερισμὸν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Θεσσαλίας, καὶ συγχωνεύων αὐτὰς μετὰ τῆς Ἠπείρου, νὰ κηρυχθῇ ἀνεξάρτητος Ἡγεμὼν· τῷ ἔλειπεν ὅμως ἡ θέλησις, ἢ μᾶλλον, ἐκ προλήψεως, καθίστατο αὐτῷ ἀδύνατος ἡ ἐπιτυχία τοῦ μεγάλου τούτου σχεδίου.

Πρό τινων ἡμερῶν τῆς μελετηθείσης μετὰ τῶν ὁπλαρχηγῶν τοῦ Σουλίου ἐφόδου κατὰ τοῦ Τουρκικοῦ στρατοπέδου, ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ἐκάθητο ἐπὶ ἑνὸς θρανίου ἐντὸς τοῦ πρασίνου δωματίου, ὅπερ ἦν ἡ ἰδιαιτέρα του ὁπλοθήκη, περιμένων τὸν Ἀθανάσιον Βάγιαν, ὃν μετεκάλεσε πρὸ μικροῦ. Ἀνήσυχος ἔστρεφε τὰ βλέμματά του ἐπὶ τῶν τεσσάρων τοίχων τῆς αἰθούσης, ἐφ' ὧν ἐκρέμαντο σπάθαι πολύτιμοι τῆς Κορασὰν, ξίφη τῆς Δαμασκοῦ, Περσικοὶ ἀκινάκαι, πυροβόλα ἐκ τῶν ἐξαιρετωτέρων τῆς Ἀλβανίας καὶ τῶν ἐπισημοτέρων ὁπλοποιείων τῆς Εὐρώπης, ἅπαντα ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου κεκαλυμμένα. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀπέναντι τῆς θύρας τοίχου, ὑπῆρχε κρεμάμενον ἐπὶ δαπέδου χρυσοκεντήτου, εὐτελὲς ἀλβανικὸν πυροβόλον ἐκ σιδήρου μόνον καὶ ξύλου. Ὁ Ἀλῆς ἐπλησίασεν εἰς αὐτὸ, τὰ

παρετήρησεν ἀρετὰς στερρὰς, τὸν ἐφιλοφρόνει ὡς φίλαφθ ἐραστὴς· τὴν ἀθῶαν χεῖρα της ἐφιλοῦσε του. Εὐτυχὲς καὶ εὐλογημένον πυροβόλον εἶναι ὁ σύντροφος τοῦ νεότητός του καὶ σπουδαῖον ἐμπόριον μ' εὐνοϊκοὺς ἀνέμους δοκίμασε, θαυμάσιον μὲ τὰ δώκαρτόν, χρήσιμον θησαυρὸν εὐσυνείδητον ψυχρόν, καὶ τέλος ὁ σύντροφος τοῦ ἐν τῷ ἐμπορίῳ καὶ εἰς ὥμων Βεζύρη· ἡ βολή σου ποτὲ δὲν ἠστόχησεν· ἔτσι καὶ ἐν τῇ διευθύνσει θὰ ἦσαι ἀρά γε εὐτυχὴς καὶ εἰς τὸ μέλλον ὄργανον τῆς τύχης μου; . . . Τὸν μανδύαν λοιπὸν σου ἐφόρεσε αἴφνης ἡ ἐξ Βυρσίνων Ὁ Πασᾶς; ἔνιωσε τὸ βλέμμα του πρὸς τὴν θύραν καὶ ὁ Βάγιας ὑπῆρχεν ἀπέναντί του.

— Θανάση, τὸν εἶπε, μετὰ πόσην φροντίδα ἀνησύχησα σὲ περίμενα πρὸ πολλοῦ· τί ἔχεις;

— Ἀφέντη, ἀπεκρίθη ὁ Βάγιας, μήπως κι' ἐγὼ δὲν ἔχω ἐργασίαν; κατεγινόμην εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Σεραγίου μὲ τὸν Ἀράπην.

— Τί ἐκάματε; ἐπλεύσατε;

— Ἐτελειώσαμεν ἡ ἐργασία εἶναι παλλάτη, ἀλλ' ἡ πυρῖτις τὴν ὁποίαν μᾶς ἔδωκαν δὲν ἀρκεῖ.

— Καὶ πόση ἀκόμη χρειάζεται;

— Ἄκραν εἴχομεν ἀνάγκην τοὐλάχιστον διὰ νὰ γεμίσωμεν τὸν σαλβῆρα, ὁποῦ θὰ δοθῇ φωτιά.

— Πῶς στοχάζεσαι, Θανάση, εἶναι ἐπιτυχημένη;

— Ἐπιτυχημένη; . . . Τί λέγεις; Πασᾶ μου, εἶναι παλὴ ν' ἀνατρέψῃ ὁλόκληρον τὸ φρούριον.

— Ὁ δ' Ἀράπης τί λέγει;

— Ὁ Ἀράπης περιμένει ἀνυπόμονος τὴν στιγμὴν νὰ τὴν ἀνάψῃ. Ἐν τούτοις τὸ ἔργον πρέπει νὰ τελειώσῃ ἀπόψε καὶ νὰ κλεισθῇ ἡ θύρα, διότι εἶναι φόβος μήπως ἀπὸ συμβεβηκός τι πηδήσωμεν ὅλοι 'ς τὸν ἀέρα.

— Ὁ Ἀλῆ Πασᾶς ἀνατριχίασεν ὅλος.

— Μίλησε ἀπάνω κάνεις τὸ πρᾶγμα, ἠρώτησε, καλύτερα λαμπρέ;

— Ποῖος ἦτο τὸ ἀπονόμι; ἐκεῖ ὅπου ἐρχαζόμαδα κάμε ἐδῶ ἀμπορεῖ νὰ παρουσιασθῇ μόνος ὁ γέρων Ἰσούφ, ἀφεντικέ τοῦ χαρακίου, τὸ γνωρίζει, διότι αὐτὸς μας ἐπούλησε ἀνέκαθεν ἐκείθεν σαλλάκας εἰς τὸν γυφτοσυνοικισμόν.

— Ἄμε' σὲ κάτσαμε; ἠρώτησεν ὁ Πασᾶς τετραγμένος.

— Οἱ πούσια, Βεζύρη μου, σ' ἄφησαν ὑγιᾶν, ἀπὸ κρίβο ὁ Βάγιας. Ἀφοῦ πρὸ δύο ὡρῶν ἐτελείωσαν τὸ ὑπόνομον καὶ ἡτοίμασαν τοὺς σωλῆνας, μὲ τὸν πρέφαμεν ὅτι εἰς τὸ μέσα μέρος τῆς ὑπονόμου χρειάζεται ἀκόμη κάτι τι, τοὺς ὑδηγήσαμεν ἐκεῖ καὶ τοὺς ἐστείλαμεν εἰς τὸν ἄλλον κόσμον.

— Τώρα πρέπει, Θανάση, νὰ ξεκάμωμεν καὶ ἀπὸ τὸν γέροντα Ἰσούφ. Εἰσάξατε καὶ τοῦτον εἰς τὴν ὑπόνομον, δότε τον κάτι τι νὰ αἰς φάγῃ καὶ νασατρέμετέ σε.

— Τοῦτο ἔναι, Βεζύρη μου, δύσκολον. Ὁ Ἰσούφ, καθ' ἣν στιγμὴν ἐπιάσαμεν τοὺς κύριας, ἐπέρασε ἀπὸ τὴν θύραν τῆς ὑπονόμου καὶ βεβαίως ἤκουσε εἰς φωνὰς των, ἔβαλε τὸν ἄδειον κάπιστρον τὴν κεφαλὴν πρὸς τὴν θύραν καὶ βλέποντα ἄνδρα τολμᾷ λευκὸν νὰ εἰσέλθῃ, ἀνῷ μάλιστα δὲν τὰ ἔχει καὶ καλὰ μαζί μου;

— Αὐτὸς πρὸ πολλῶν ἡμερῶν, ἀπέλαβε ὁ Ἀλῆς, μολονότι φαίνεται πρόθυμος εἰς ὅ,τι τὸν διατάξω, δὲν ναι κατηφὴς, δὲν μὲ θεωρεῖ, ὡς πρότερον, μὲ θάρρος, καὶ νομίζω ὅτι ἀφ' ἧς ἡμέρας τὸν ἐφράπωσα, ἔχει πρός μα ἀντιπάθειαν· εἶναι Τσάμης, Θανάση.

— Καὶ τί θὰ κάμῃ τὸ γεροντιον; ἀπεκρίθη ὁ Βάγιας περιφρονητικῶς.

— Καὶ ὁ μάρμαρος, θυμᾶσαι, ἔτσι ποὺ ἔβγαινε ἀπὸ τὴν θυρίδα τῆς φυλακούσας, ἔτσι ποὺ ἔβγαινε τὸ μαλλί, τὸ μαλλάκι θυμᾶσαι, ὁπόταν ἐλλιάζαμε [illegible] μπουλούμπασης, παρὰ ὅταν ἔγινε μέγας Θεόρμας Ποστοπάσης [illegible] ἔτσι ποὺ ἔβγαινε ἡ μαλλί, ὅτι εἶναι δίκαιον νὰ τὸν ἀμείψουν ἀπὸ τὴν βάγιαν.

— Πολλὰ εὔκολον, τὸν ἁρπάζω καὶ τὸν [illegible] ἀλλὰ αὐτὸς θὰ φωνάξῃ καὶ θὰ ἀκουσθοῦν αἱ φωναί του εἰς ὅλον τὸ χαρέμι, καὶ ἄκρον εἶναι πολλὰ πλησίον. Ἐν αὐτῷ ἔχει καὶ συμπαθείφρονα δούλα τὸ σεράγι ἀκόμα ἔχει. Τί σαρώδεξαι νὰ τρέξουν αἱ γυναῖκες; καὶ τότε; . . .

— Ἐπέρασεν λοιπὸν τὸ ἐσπέρας καὶ ἐβράδιασεν εἰς τὴν λίμνην ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ Μετοχίου. Ὁ Ἰσούφ πρέπει νὰ πατρευθῇ, θανάσιμε ἀπαίρει;

— Μέπως ἐγὼ λέγω ὄχι; ἀλλὰ ἔχομεν ἀκόμα καιρὸς εἶναι, ὡς εἶπον, νὰ μὴ μετεχειρισθῶμεν τὸν βίαν καὶ προξενήσωμεν θόρυβον. Συλλογίσου ὅτι ἔχομεν πολλοὺς Ταούμδες εἰς τὰ φρούρια καὶ πολλοὺς συγγενεῖς των.

Ὁ Πασᾶς ἐσκέφθη μικρὸν, στρίψας τὸν μουστακά του, εἶπεν — Ὕπαγε ἀγλέγωρε, εἶπε, καὶ φέρε μοῦ τὸν Ἀφέντην καὶ τὸν Ἰσούφ. . . . . .

Μετὰ μικρὸν εἰσέρχεται ὁ Βάγιας, συνεπάγων τὸν ἐς Αἰθίοπα καὶ τὸν Ἰσούφ, οἵτινες ἐπαρουσιάσθησαν ἐνώπιον τοῦ Πασᾶ μετὰ πολλῶν ὑποκλίσεων.

— Εἰς σέ, Ἰσούφ, εἶπεν ὁ Πασᾶς ἀποτεινόμενος πρὸς αὐτὸν, παραδίδω τὴν κλεῖδα τῆς πυριθήκης· καὶ συγχρόνως τῷ ἔδωκε κλεῖδα φοβερὰν, κρεμαμένην ἐκ τῆς ράκης τῶν ὅπλων. Ὕπαγε μὲ τὸν θυμόν σου νὰ πάρετε εἴκοσι ὀκάδες πυρίτιδα νὰ τὸν φέρετε

εἰς τὴν ὑπόθεσιν ἀπόθεις, Ἰσοὺφ; καταλαμβάνεις διατί στέλλω ἐσένα; διότι αὐτοὶ ὁλονέτα πυρίτιδα πολλὴ τοῦ καὶ πάθου πυρίτιδα ζητοῦν· ἐγὼ ἔχω ἀνάγκη ἐδὼ μέσα ἐπιθυμῶν κλεισμένος πυρίτιδα, καὶ δὲν θέλω νὰ τὴν.

— Ἡ ἄλλους λόγους, εἶπεν ὁ Βάγιας, διακόψας τὸν λόγον, θὰ πῆς ὅτι τὴν ἀπλέψας, καὶ ἔστρεψε τὰ νῶτα μ' ἀναχωρήσῃ.

— Στάσου, κακὴ σου μέρα, τῷ εἶπεν ὁ Ἀλῆς, προσκυνόμενος τὸν θυμωμένον· ἀμμὴ τί τὸ κάμνεις, ὡρὲ τόσον μπορεῦτε;

— Τὸ τρίγω, ἀπεκρίθη ὁ Βάγιας μὲ τόνον δυσαρέσκειαν ἐμφαίνοντα.

— Ὡρὲ Μερτσὰν, ὑπέλαβεν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Αἰθίσσα, περίμενέ τους εἰς τὴν θύραν τῆς ὑπονόμου· ἀφοῦ βάλετε τὴν πυρίτιδα εἰς τὸν σωλῆνα, κλείσατε καὶ δότε τὴν κλεῖδα εἰς τὸν Ἰσοὺφ νὰ μοῦ τὴν φέρῃ.

— Βεζύρη μου, εἶπεν ὁ Ἰσοὺφ, ἀφ' οὗ ἔκλινε μέχρις ἐδάφους προσκυνήσας τὸν Ἀλῆν, ὅπου ἀλλοῦ θέλῃς στεῖλέ με καὶ μ' ὁποίους θέλῃς, ἐγὼ μ' αὐτοὺς δὲν πηγαίνω.

— Διατί ὡρέ; ἀπεκρίθη ὁ Πασᾶς μετ' ὀργῆς.

— Διατί; διατί; νὰ διατί, διότι δὲν πηγαίνω μοῦζί τους.

— Ἐγὼ σὲ προστάζω, καὶ δὲν πηγαίνεις; ὑπέλαβεν ὁ Ἀλῆς, ἐγερθεὶς βιαίως ἐκ τοῦ θρανίου, τὸ ὁποῖον ἔπεσεν ὄπισθέν του μὲ πάταγον.

— Πασᾶ μου, ἐγὼ δὲν ἦλθον ἐδὼ νὰ σὲ κάμω τὰ χολιάσῃς ἐναντίον ἑνὸς ὑπεργήρου ὑπηρέτου σου, ὅστις ἐγήρασεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν σου, χωρὶς νὰ σοῦ δώσῃ αὐτὲ ἀφορμὴν δικαίαν νὰ τὸν ὀργισθῇς. Ἐπιθυμεῖς νὰ

μὲ θανατώσῃς, λάβε ἐμπιστεύου καὶ φύτευε γεννιὰ
δὲν θέλω νὰ ἀκούσω ἐκεῖνα τὰ κατάρατα ποτὲ
ἐκεῖνα ἀκατάπαυστα μὲ ἀνυπόφορα
δὲν θέλω, θέλουν νὰ ἐρημώσουν νὰ ἀφανίσουν
νομον.

Ὁ Ἀλῆς ἀπαντοῦσε δὲν ἄκουε καλὰ καλὰ τὰ πρά-
λῃ, ἔβγαινε ἀπὸ τὴν δεξιὰν χαρὰ τοῦ τὸν κόψουν
του, εἶτα στράφεις πρὸς τὸν ἄλλον φίλον

— Ἰσούφ, τὸ ἄκουσε, ἀλήθεια

— Καὶ πρὸς τί νὰ σ' εἰπῶ ψεῦδος; ἔπαιρε ὁ Ἰσούφ
εἰς τὴν ὑπόνομον νὰ θῇ, ἀκόμη μόνος τοὺς ἔβγαι

— Ἔβγω, ἔβγω, παπποῦρα, ἐκραύγασε μὲ φωνὴν φρι
χάδη ὁ Ἀλῆς, ἀνυπόμονος συγχρόνως τὸ ὕδωρ μὲ πᾶσ
πόδας του. Ὁ Βάγιας καὶ ὁ Ἀμπὰς ἀμέσως ἐβγῆκαν

— Κλεῖσε, μπαρμπαλῆχ, τὴν θύραν, εἶπεν εἰς τὸν
Ἰσούφ, ὅστις ἔμεινε μόνος μετ' αὐτοῦ.

Ὁ Ἰσούφ πλησιάσας βραδέως εἰς τὴν θύραν τὴν
ἔκλεισε, καὶ μυρίαι ὑποψίαι κατέτρωγαν τὴν καρδίαν
του.

— Ἰσούφ, ἐπῆλαβεν ὁ Ἀλῆς, ἀληθὲς νὰ μὲ ἀπα-
ρέτησες πιστῶς καὶ ἐγὼ σὲ ἀντήμειψα μὲ ὕβριν. Δὲν
πταίω ἐγὼ, ἡ κατηραμένη γραούρισσα ἡ Βασιλικὴ
μ' εἶπε χίλια κακὰ διὰ σὲ, τὸν πιστόν μου ὑπηρέτην
αὐτὴ μ' ἐπιβουλεύεται Ἰσούφ ἔκαπνίσθη πολὺ ὅτι συν-
εννοεῖται μὲ τοὺς Ἕλληνας, οἱ ὁποῖοι ἐπιθυμοῦσι νὰ
καταστρέψωσι τὸν Ἀλιμπασιὰν καὶ ἐνεργεῖ κρυφίως νὰ
μὲ ῥίψῃ εἰς χεῖρας των. Μὰ τὸν Προφήτην! σύρων δὲ
σοῦ τὴν δώκω νὰ τὴν ἀκρέμασῃς μ' ἓν μανδύλιον εἰς
τὸν Πόρον καὶ νὰ τὴν ἀφήκῃς ἐκεῖ τὴν ἐβαρέθηκα τὴν

[illegible] θέλει τοὺς θα-
νατώσει μὲν [illegible] ἀλλ' ἔχει ἀκόμη [illegible]
τρεῖς [illegible] τοῦ Βάγια, διὰ [illegible]
[illegible] μέλιστο [illegible]

Ὁ γέρων Ἰσούφ, ἀνὴρ ἁπλοϊκὸς, ὄρξατο νὰ κλοφοῦ-
ζηται, αἱ ἰδέαι του μετεβάλλοντο, οἱ ὀφθαλμοί του
[illegible] ἀπὸ χαρὰν καὶ ἐκιθυμίαν ἐκδικήσεως,
καὶ ἐθεώρει ἐν σιγῇ καὶ ἀπορίᾳ τὸν Πασᾶν.

— Ἰσούφ, [illegible] ὁ Ἀλῆς, θὰ σοῦ ἐρω-
[illegible] τὴν γνώμην σου
μὲ πᾶσαν [illegible] Ἀπόψε ἀπὸ τὰ
μέρος τοῦ Μετσιτιοῦ θὰ ἔλθῃ ἐν μονόξυλον νὰ μοῦ
φέρῃ χρήματα· διέταξα τὸν Βάγιαν νὰ ὑπάγῃ νὰ τὰ
παραλάβῃ καὶ νὰ μοῦ τὰ φέρῃ, διὰ νὰ μὴ τὰ ἰδοῦν τὸ
[illegible] καὶ μοῦ ζητοῦν μι-
σθούς. Τί λέγεις μήπως ὁ κακοῦργος οὗτος συνε-
νοήθη μὲ τοὺς κωπηλάτας καὶ πάρῃ τὰ χρήματα καὶ
φύγῃ μαζί τους, ὅλα εἶναι ἐνδεχόμενα εἰς αὐτὸν τὸν
ἀχρεῖον.

— Οἱ κωπηλάται χριστιανοὶ εἶναι ἢ τοῦρκοι; ἐρώ-
τησεν ὁ Ἰσούφ.

— Χριστιανοί, ἀπεκρίθη ὁ Πασᾶς.

— Τί [illegible], ὑπέλαβεν ὁ Ἰσούφ, ἐν ἄκρᾳ ἁπλό-
τητι.

— Μοῦ κάμνεις, Ἰσούφ, μίαν ὑπηρεσίαν ἀκόμη; [illegible]
[illegible] πολλάς.

— Ὅταν ἠμπορῶ, διατί ὄχι, Βεζύρη μου;

— Ἐκιθυμῶ, ἀγαπητέ μου Ἰσούφ, νὰ τὸν συνοδεύ-
σῃς καὶ νὰ μὴ τὸν ἀφήσῃς νὰ πλησιάσῃ τὸ πλοιάριον
ἄλλα ἢ ἀνάσυρετε ὁμοῦ τὸν σάκκον τῶν χρημάτων μὲ
σχοινίον ἀπὸ τὸ φρούριον, ἀφοῦ ἐσθῇ καλῶς διὰ νὰ μὴ
πέσῃ εἰς τὴν λίμνην.

— Καὶ μ' ἀκούει ἀφ' ὁ Θανάσης μάλωνε σιμὰ σου τὸν κατηφονικό;

— Ἐγὼ τὸν φρονεύω ἀπ' ἀνυπομονησία τὸ σ' ἔχω γιὰ μιὰ βδομάδα μπρὸς ὁ ἀρχοντόπουλο θέλει τοὺ βάλω νὰ σ' ἀπιάσ. Πρόσεχε ἀλλὰ μὴν τὸν εἴπῃς ὅτι ἔχω κανένα ἀτσούμπι ἀπάνου, διότι φεύγ' ἀπὸ μιὰ βάσις λόφον. —

— Θεὸς φυλάξοι, ἀπεκρίθη ὁ ἄθλιος Ἰούδας, εἶδεν αἰσθάνεται εἰς τοὺς λόγους τοῦ τυράννου. Ἐγὼ νὰ τὸν εἰπῶ ἀπάνω λόγια; σκίζλιε νὰ κόψῃ τὸ στόμα μου. Ἀμμὴ πῶς θὰ συνεννοηθοῦμεν, Μπεϊ μου;

— Ἐφὼ τοῦ ὁμιλῶ, εἶπεν ὁ Πασσᾶς. Σὺ ἀνοίξε πρὸ τοῦ μεσονυκτίου τὰ κάρεθῆς εἰς τὸ Μετσίτι, ὁπού ἡ Θανάσης θὰ περιμένῃ τὸν ἐρχομὸν τοῦ πλοιαρίου.

Τὸ δυστυχὲς θῦμα ἐξῆλθε τοῦ Σαραγίου ὁ δ' αἱμοχαρὴς τύραννος ἐκαμάτησεν ἀπὸ χαρὰν, καὶ ἐγερθεὶς ἔκλεισε τὴν θύραν, γενόμενος ἀφαντὸς ἀπαθὲν μιᾶς ἄλλης ἀποκρύφου, ἣν ἀνοίξας διὰ κλειδοῦ, τὸ σπαθὶ ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ κόλπου του, τὴν ἔκλεισεν αὖθις ἐν δοθῇ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Η ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΟΥ ΒΑΓΙΑ.

Μετὰ δύο ὥρας, ὁ Βάγιας ἵστατο ἐνώπιον τοῦ Πασσᾶ συνδιαλεγόμενος μετ' αὐτοῦ.

— Ὑρέ, πῦρο Θανάση, τῷ ἔλεγεν ὁ Ἄλης, ἀπόψε θὰ ἔλθῃ ὁ Ἰούδ ἀπὸ τοῦ μεσονυκτίου νὰ σὲ χαλάσῃ εἰς τὸ Μετσίτι. Νὰ προσκοπηθῇς ὅτι πλοιάριον πρὸ-

φουκάρι κάπου εδώ κοντά έχεις κρύψει. Ο Ιούδας θά έλθη μαζί σου νά σέ βοηθήση διά ν' άνοιξης τόν τάφον, είναι λοιπόν σκοπός νά σού είπη τήν άλήθειαν. Ο Ιούδας είναι γέρος, άλλ' είναι γενναίος καί τόν έστειλα εις πολλάς περιστάσεις, καί δύναται ν' άνοιξη τόν τάφον βέβαια. Έπαρε λοιπόν μαζί σου καί τόν Ιούδαν.

— Μάτια ήσυχος, Βεζύρη μου, άπεκρίθη ό Βάγιας, έχω σού λύσει τό στόμα κ' έγώ δέν έγλύτωσε.

— Είπέ με, θανάσιμα έτελειώσατε τήν ύπόνομον;

— Ίσως ν' άκούσης κάτι, άπεκρίθη ό Βάγιας, άλλ' έγώ σ' έχω γιά πάντα κλεισμένον μέσα εις τόν τάφον μεγάλην, άν μπορέσουν οί Άλλοι.

— Έπαρες καλά πίσω μου, ύπέλαβεν ό Ιούδας, φάσε σ' άκούω έρράψαμεν έτό ένα μαστόν καί οί δύο σ' έχω γιά πάντα μου άδελφόν. Έπιθυμώ νά μέ είπής πόσους έχεις σκοτωμένους.

— Τί θέλεις άπ' αύτά, Βεζύρη μου, άπεκρίθη ό Βάγιας φαιδρυνόμενος. Όλα όσα καί άν έχαμα, έχαμα γιά χάρη σου τά έχαμα κι έτσι τώρα ν' άναπαταγής παλαιάς ύποθέσεις.

— Γιά θυμήσου, ώρέ Θανάση, πώς έσκουζαν οί Γαρδικιώτες εις τό χάνι τού Λιμπόχοβου . . . Πρέπει νά ήσαν τρεις χιλιάδες άνδρες καί παιδιά. Πόσον ώργίσθην έναντίον τών στρατιωτών, οίτινες δέν ήθέλησαν νά ύπακούσωσιν εις τάς διαταγάς μου νά τούς φονεύσωσιν. Έξ έναντίας πόσον μέ εύχαρίστησες τό πύρο μου τότε, όταν έμβήκες μέ τούς ίδικούς σου καί ήρχισες τήν σφαγήν. Ένθυμείσαι, ώρέ Θανάση, τί τρομερά βοντσιά έβγαζαν, μ' έφαίνετο ώσάν νά έσφαζαν βουβάλους. Έγεινες τότε καί Νουβάς, Θανάση, σύρε άπό τότε φώμασαν τό χάνι Βουβάλλα. Γιά πές με, Θανάση, πώς έχρώμισες τούς άγάδες τούς άπό τόν Βόσπορον τού Νησιού εις τήν λίμνην; μ' είπαν ότι τούς έβα-

νες ἕνα ἕνα, ἢ πότε δύο δύο καὶ τοὺς ἐκρέμνες... Ὡ τί ὡραῖον θέαμα ἦτον, ὅταν ἔφεραν γυμνὰς καὶ τετραχηλισμένας τὰς γυναῖκάς μου ἐνώπιον τῶν ἀδελφῆς μου Χαϊνίτσας, τεταπεινωμένας καὶ ἐξευτελισμένας! Τὸ θυμᾶσαι;

Εἰς τοὺς λόγους τούτους τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, τοὺς ὁποίους ἐπρόφερε διακεκομμένως καὶ μὲ εἰρωνείαν, ὁ Βάγιας ὕφωνε τοὺς ὤμους του στωπῶν. Ἀλλ' ὅταν ὁ Πασᾶς τῷ εἶπε, τί λέγεις εἰς ὅλ' αὐτά, ὅταν σ' ἔρχωνται εἰς τὸν νοῦν; Δὲν ὁμιλεῖς;

— Ἄφες αὐτά, Ἀφέντη, ἀπεκρίθη τεταραγμένος ὁ Βάγιας· αὐτὰ ἐπάλησαν, τώρα ἔχομεν καινούρια.

— Ἐνθυμεῖσαι, ὑπέλαβεν ὁ Πασᾶς, νὰ μοῦ διηγηθῇς πῶς ἐφονεύσατε μὲ τὸν Ἰσούφ-Ἀράπην, τὸν Μουσταφᾶ-Πασᾶ Δελβεναχιώτην;

— Τί μ' ἔφερες ἐδῶ, ἀπεκρίθη ὁ Βάγιας, νὰ μνημονεύσωμεν ἀποθαμμένους;

— Πόσους Χριστιανοὺς ἔρριψες, Θανάση, εἰς τοὺς λάκκους τοῦ ἀσβέστη; Γιὰ πέ με νὰ ζῇς, ἔχω ἐπιθυμίαν νὰ μάθω.

— Ὅσους καὶ ἂν ἔρριψα, τοὺς ἔρριψα διὰ νὰ ἐκφοβίσω τοὺς ἄλλους νὰ ἐργάζωνται, καὶ τοῦτο διὰ νὰ σοῦ κάμω ὑπηρεσίαν πιστήν. Τί σημαίνει ὅμως ὅλον αὐτὸ τὸ μνημόσυνον;

— Τί σημαίνει; καϋμένε Θανάση, συλλογίσου εἰς ποίαν δεινὴν θέσιν εὑρίσκεσαι. . . . Εἴμεθα πολιορκημένοι στενά. Ἐὰν παραδοθῶμεν, ἢ κυριευθῶμεν ἐξ ἐφόδου, σὺ εἶσαι ὁ ἀθλιέστατος τῶν ἀνθρώπων. Ἂν πέσῃς εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων, θὰ σὲ ψήσουν ζωντανόν, ἂν εἰς τὰς τῶν Χριστιανῶν, θὰ σ' ἐκδάρωσιν. Ἡ σωτηρία σου εἶναι ἡ ὕπαρξίς μου· ἐὰν ἐγὼ σωθῶ, καὶ σὺ σωθῇς· ἐὰν ἀπολεσθῶ, ἀλλοίμονον εἰς σὲ, Θανάση.

— Πρὸς τί, Βεζύρη μου, μοῦ λέγεις ὅλ' αὐτά;

— Σοῦ ἐνθύμησα τὰ ὅσα ὑπέρεξες, διὰ νὰ μετρήσῃς τὰς συμφορὰς αἵτινες σὲ περιμένουσι.

— Καὶ μὲ τοῦτο τί;

— Εἶναι εἰς τὸ χέρι σου καὶ σὺ νὰ σωθῇς καὶ ἐμὲ νὰ σώσῃς.

— Καὶ τί νὰ κάμω;

— Τί νὰ κάμῃς; ἄκουσε. Ὁ Ἰσμαὴλ-Πασᾶς μόνος, ἀπὸ πάθος ἄσπονδον κατ' ἐμοῦ, κρατεῖ τὸν Ὀθωμανικὸν στρατὸν ἐδὼ καὶ μὲ πολιορκεῖ. Τὸ Δοβλέτι ἐνασχολεῖται τώρα εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἀδιαφορεῖ τόσον περὶ ἐμοῦ, ὅσον ἐπιθυμεῖ νὰ σβύσῃ τὴν πυρκαϊὰν, ἥτις ἤναψεν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ εἰς τὴν Ῥούμελην. Ἔχω καὶ ἐγὼ φίλους Πασάδες εἰς τὸ στρατόπεδον· αὐτοὶ δὲν βλέπουσι τὴν στιγμὴν νὰ διαλυθῇ, διὰ νὰ τρέξωσι νὰ κάμωσι λάφυρα. Διὰ νὰ γείνῃ ὅμως τοῦτο, πρέπει νὰ ἔβγῃ ἀπὸ τὴν μέσην ὁ Ἰσμαήλ.

— Καὶ πῶς τὰ ἠξεύρεις ὅλ' αὐτά;

— Μὴ σὲ μέλῃ· τί νομίζεις, ὅτι κοιμοῦμαι; ἔχω ὅλα τὰ μέσα νὰ τὰ ἠξεύρω. Ὅταν οἱ Πασάδες, Θανάση, μάθουν, ὅτι ἐφόνευσαν τὸν Σερασκέρην, κἀνεὶς δὲν θέλει φροντίσει νὰ κυνηγήσῃ τὸν φονέα του.

— Λοιπόν;

— Λοιπὸν σὺ ὁ ἀγαπητός μου ἀδελφὸς θὰ ὑπάγῃς νὰ τὸν σκοτώσῃς· ἀλλέως καὶ σὺ κι' ἐγὼ, πρέπει ἀπὸ τώρα νὰ σκάψωμεν τὸν λάκκον μας.

— Καὶ ἂν μὲ γνωρίσουν;

— Ποιὸς διάβολος θὰ σὲ γνωρίσῃ; Σὺ ἄφησες τὴν κόμην καὶ τὸ γένειον καὶ ὁμοιάζεις τὸν παπὰ Λαυρέντιον· αἱ τρίχες σου ἔγειναν κάτασπραι, ἐμαύρισες ἀπὸ τὸν Ἥλιον. Ἐγὼ, ὅστις ἔφαγα μαζί σου ἕνα γάλα καὶ

σὲ γνωρίζω ἀπὸ παιδίον, ἂν σὲ ἰδῶ ἐνδεδυμένον ὡς καλόγηρον, δὲν θὰ σὲ γνωρίσω ποτέ.

— Ἔχεις θὰ πῇ καὶ ὄρεξιν νὰ μὲ κάμῃς καλόγηρον.

— Βέβεια.

— Τί λογῆς;

— Ἰδοὺ τί λογῆς. Θὰ σ' ἀπεράσῃ ἓν πλοιάριον εἰς τὸ Νησί. Θὰ ὑπάγῃς μὲ δύο Τσοχανταρέους μου εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Παντελεήμονος· ὁ ἡγούμενος θὰ σ' ἐνδύσῃ μίαν καλογερικὴν φορεικὰ καὶ τὴν νύκτα σ' ἐβγάζουν εἰς τὸ Μπαρκμάδι, καὶ ἐκεῖθεν ὑπάγεις εἰς τὸ στρατόποδον, ὡς καλόγηρος Σιναΐτης. Ἐνθυμεῖσαι μάλιστα, Θανάση, ὅτι πρὸ τριῶν ἐτῶν, διέβη ἐδῶθεν ἕνας Σιναΐτης, καὶ τοῦ ἐπῆρα τὸ χαρτὶ ἐκεῖνο μὲ τὴν χεῖρα τοῦ Μωχαμέτη· αὐτὸ θὰ σοῦ τὸ δώκω νὰ τὸ φέρῃς ὡς ἀπόδειξιν καὶ ἕνα μακρὺ μακρὺ κομβοσχοῖνι.

— Ἀστείζεσαι, Βεζύρη μου, ἢ μὲ τὰ σωστά σου τὰ λέγεις;

— Ἀμμὴ τί, μὲ τὰ ξίκηκά μου;

— Φαίνεται μ' ἔφερες ἐδὼ διὰ νὰ γελᾷς μαζί μου.

— Δὲν ἔχω ὄρεξιν, Θανάση, νὰ σ' ἀφήκω ν' ἀποθάνῃς 'ς τὸ παλοῦκι.

— Βεζύρη μου, τ' εἶν' αὐτά;

— Ὡρὲ κεῖνο ποῦ σὲ λέγω· τί θαῤῥεῖς παίζομεν;

— Καὶ ἂν μὲ γνωρίσουν; τότε θ' ἀποθάνω 'ς τὸ παλοῦκι.

— Κἀνεὶς δὲν θὰ σὲ γνωρίσῃ.

— Καλόγηρος, ἄνθρωπος ἅγιος, καὶ ὁπλοφόρος . . τί ἐντύπωσιν θὰ κάμω εἰς τοὺς Τούρκους;

— Καϋμένε Θανάση, ἀπεκρίθη ὁ Πασᾶς μὲ ὕφος ἐμπαικτικόν, ἐγὼ ἐνόμιζα ὅτι ἔχεις νοῦν, ἀλλὰ βλέπω ὅτι εἶσαι ὅλως διόλου εὐήθης. Ἐὰν νομίζῃς ὅτι

μὲ πυροβόλον θὰ φονεύσῃς τὸν Σερασκέρην, πρὶν τὰ κάμῃς χρῆσιν, βεβαιώσου, ἀπέθανες. Δύο τρόπους θὰ μεταχειρισθῇς, ἢ θὰ καταπείσῃς διὰ χρημάτων κἀνένα Ἀλβανὸν νὰ τὸν φονεύσῃ, ἢ σὺ ὁ ἴδιος, κρύπτων εἰς τὴν θήκην τοῦ χάτι-σεριφίου τοῦ Προφήτου, τὸ ἐγχειρίδιον τοῦτο (καὶ τῷ ἐνεχείρισεν Ἑνετικὸν ἐγχειρίδιον), θὰ τὸ χώσῃς εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀχρείου τούτου ἐχθροῦ μου, ὅταν σὲ φέρῃ ἐνώπιόν του καὶ ζητῇ νὰ μάθῃ ποῖος εἶσαι.

Τοὺς λόγους τούτους ἐπρόφερε μετὰ τοσαύτης ὀργῆς ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς, καὶ ἡ χείρ του τοσαῦτον σφοδρῶς ἐκινήθη, ὥστε πλησιάσασα εἰς τὸ στῆθος τοῦ Βάγια τῷ ἐνεποίησε φρίκην, καὶ πρώτην ἤδη φορὰν ὠχρίασεν ἐνώπιόν του.

— Λέγεις χρήματα, ἀπεκρίθη ὁ Βάγιας συνελθὼν ἐκ τοῦ τρόμου, ποῦ εἶναι αὐτὰ τὰ χρήματα;

— Καὶ σὺ ἔχεις, κ' ἐγὼ θὰ σοῦ δώκω, ὑπέλαβεν ὁ Πασᾶς, γελῶν διὰ τὸν τρόμον τὸν ὁποῖον τῷ ἐπροξένησεν.

Ὁ Βάγιας ἐσυλλογίσθη ὅτι ἦτον ἀδύνατον ν' ἀποφύγῃ τὴν τοιαύτην ἀποστολήν. Γινώσκων τὴν ἐπιμονὴν τοῦ Ἀλῆ, δὲν ἀμφίβαλλεν ὅτι ἀποποιούμενος, δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ζήσῃ μετὰ τὴν ἀποκάλυψιν ταύτην.

— Καὶ πότε θέλεις νὰ ἀναχωρήσω; ἠρώτησεν ὁ Βάγιας.

— Ἀπόψε, ἀφοῦ ξεπαστρεύσῃς τὸν Ἰσοὺφ, ἀπεκρίθη ὁ Ἀλῆς.

— Ἑτοίμασε τὰ χρειώδη, ὑπέλαβεν ὁ Βάγιας· καὶ πλήρης ἀπαισίων συλλογισμῶν, ἐξῆλθε ταλανίζων τὴν τύχην του· συλλογιζόμενος δὲ τὴν δεινὴν θέσιν τὸν ἐμακάριζεν ἐκείνους, οἵτινες δὲν ἐπάτησαν ποτὲ εἰς θύρας δυναστῶν. Ἰδοὺ, ἔλεγεν ἐν ἑαυτῷ, οἱ καρποὶ τῶν ὑπηρετούντων τυράννους. Ἵνα ὑπηρετήσω πιστῶς τὰς

ὀρέξεις του, προσέτριψα μῶμον αἰώνιον εἰς τὸ ὄνομά μου, τὸ ὁποῖον συνεταυτίσθη μετ' αὐτοῦ· αἱ ἐπερχόμεναι γενεαὶ θέλουσι τὸ προφέρει μὲ φρίκην! Ὦ τὸν ἀχάριστον τύραννον! μὲ ἐστέλλετε εἰς τὸ μακελλεῖον, καὶ μολαταῦτα ἐσυνείθισα νὰ τὸν ὑπακούω· προσεκολλήθην εἰς αὐτὸν, ὡς ὁ ἁμαρτωλὸς εἰς τὴν παγίδα τοῦ Σατανᾶ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Καὶ Παπᾶς ἐγίνετε Βάγια;
Ἔτσι τό φερ' ἡ κατάρα.

Ἡ νὺξ τῆς 25 Δεκεμβρίου ἦν ἀσέληνος, ἀλλ' ἀστέρων πληθὺς ἐκόσμουν τὸν σμαράγδινον οὐρανὸν τῶν Ἰωαννίνων, ἀπαστράπτοντες ὡς ἀδάμαντες. Νηνεμία ἄκρα ἐπικράτει, ἡ δὲ γῆ καὶ αἱ στέγαι τῶν οἰκιῶν ἦσαν κεκαλυμμέναι ὑπὸ χιόνος. Δύο ὥρας μετὰ τὸ μεσονύκτιον, ἄνδρες ἔνοπλοι δύο, ἐκτὸς τῶν σκοπῶν τῶν κατὰ πᾶσαν στιγμὴν κραυγαζόντων τὸ σύνθημα τοῦ γρηγορεῖν, ἦσαν ἴσως οἱ μόνοι ἀγρυπνοῦντες κατὰ τὴν τοιαύτην ὥραν. Ὁ εἷς κατερχόμενος ἐκ τῆς ἀκροπόλεως, καὶ ὁ ἕτερος ἀνερχόμενος, συνηντήθησαν εἰς τὴν πρὸ τῶν πυλῶν αὐτῆς πλατεῖαν. Ἡ περιέργεια τοὺς συνεπλησίασε, διότι ἐν τοιαύτῃ ὥρᾳ εὑρεθέντες ἀμφότεροι καθ' ὁδὸν, δὲν ἀμφίβαλλον ὅτι σκοπὸς τυχοδιωκτικὸς ὡδήγει ἀμοιβαίως τὰ βήματά των· ἀλλὰ μόλις προσεγγίσαντες, ἀνεγνωρίσθησαν. Χαμζᾶ, Σελὴμ, ἐπροφέρθη ἀπ' ἀμφοτέρων τὰ στόματα.

— Τοιαύτην ὥραν, Χαμζᾶ, εἶπεν ὁ Σελὴμ, πόθεν ἔρχεσαι;

Μὴ μ' ἐρωτᾷς, ἀπεκρίθη μὲ φωνὴν σιγαλὴν ὁ Χαμζάς· ἔρχομαι ἀπὸ τὸ Μπαρμπάδι.

— Καὶ τί διάβολον ἤθελες τοιαύτην ὥραν εἰς τὸ Μπαρμπάδι; ὑπέλαβεν ὁ Σελὴμ-Βέης.

— Ἐγὼ τί ἤθελα; ἐστάλην.

— Ἀπὸ ποῖον;

— Ἀπὸ τὸν Πασᾶ.

— Τί νὰ κάμῃς;

— Νὰ κάμω μάσκαρα τὸν Θανάση Βάγια.

— Μὰ τὴν πίστιν μου, δὲν σ' ἐννοῶ.

— Ἔχεις δίκαιον· ἄκουσε νὰ μάθῃς· καὶ συγχρόνως ἔστρεψε πανταχόθεν τὸ βλέμμα νὰ παρατηρήσῃ μὴ ὑπῆρχεν ἐκεῖ πλησίον ἀδιάκριτός τις μάρτυς τῶν συνδιαλέξεών των. «Ὁ Πασᾶς μ' ἔκραξεν, ἐξηκολούθησε λέγων, ἐμὲ καὶ ἓν' ἄλλον Τσοχαντάρην, καὶ συγχρόνως δύο κωπηλάτας ἐνώπιόν του. Θὰ σᾶς στείλω, μᾶς εἶπεν, εἰς μίαν ὑπηρεσίαν, τὴν ὁποίαν μόνος ἐγὼ καὶ σεῖς γνωρίζομεν. Στοχασθῆτε καλά, ὦρὲ, ἀπὸ σᾶς τοὺς τρεῖς σας, ἄλλος τοῦτο δὲν τὸ γνωρίζει· ἂν ὁ διάβολος φωτίσῃ κἀνένα σας καὶ τ' ὁμολογήσῃ, μὰ τὰ τέσσαρα κιτάπια, θὰ τὸν παλουκοκαθήσω. Σεῖς οἱ κωπηλάται θὰ φέρετε τοὺς δύο τούτους Τσοχανταρέους καὶ τὸν Θανάση Βάγια εἰς τὸν Νησί, καὶ σεῖς οἱ Τσοχανταρέοι θὰ τὸν παραδώκετε εἰς τὸν Ἡγούμενον τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος. Ἐλθόντες εἰς τὴν Μονὴν παρεδώκαμεν εἰς τὸν Ἡγούμενον τὸν Βάγια, καὶ ἐστέθημεν εἰς τὴν αὐλὴν, ἵνα πίωμεν ὀλίγον ὕδωρ. Μετ' ὀλίγον ἐξέρχεται εἷς καλόγηρος, μὲ πλησιάζει εἰς τὸ σκότος καὶ μὲ φέρει παράμερα. Χαμζὰ, μὲ λέγει, ὁ Πασᾶς μ' εἶπεν εἰς σὲ μόνον νὰ φανερώσω· βλέπεις ὅτι ὁ καλόγηρος εἶμαι ἐγὼ ὁ γνωστός σου Βάγιας. Νὰ φωνάξῃς τὸν Ἡγούμενον νὰ τὸν εἰπῇς ἐνώπιον τοῦ ἄλλου Τσοχαντάρη

καὶ τῶν κωπηλατῶν, ὅτι ὁ Πασᾶς σὲ διέταξε νὰ τὸν παραγγείλῃς νὰ φυλάττῃ καλὰ τὸν Βάγια, ἕως οὗ νὰ τὸν ζητήσῃ ὁ ἴδιος, καὶ ἂν φύγῃ θὰ δώσῃ λόγον μὲ τὸ κεφάλι του. Ὁ Ἡγούμενος θὰ σὲ παρακαλέσῃ νὰ μ' ἐβγάλετε εἰς τὸ Μπαρκμάδι, ὡς καλόγηρον τοῦ Μοναστηρίου καὶ νὰ ἐκτελέσῃς τὴν παραγγελίαν του. Νὰ μὲ πάρῃ ὁ διάβολος, Σελὴμ-Βέη, μολονότι ἐγνώρισα ὅτι ὁ πλαστὸς καλόγηρος ἦτον ὁ Βάγιας, πάλιν ἀμφίβαλα.. ὁ διαβολευμένος ἔγεινεν ἀγνώριστος. Ἔκραξα λοιπὸν τὸν Ἡγούμενον καὶ τὸν εἶπον ἀκριβῶς τοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους ὁ Θανάσης μ' ἔβαλεν εἰς τὸ στόμα. Εἰπὲ τὸν Πασᾶ Ἐφέντη μάς, ἀπεκρίθη ὁ Ἡγούμενος, ὅτι φιλῶ τὴν ποδιά του καὶ ὅτι θέλω ἐκτελέσει ἀκριβῶς τὴν προσταγήν του. Ἐν τούτοις σᾶς παρακαλῶ νὰ ἐβγάλετε τὸν κελλάρην μου εἰς τὸ Μπαρκμάδι, διὰ νὰ συνάξῃ μερικὰ τρόφιμα, διότι δυστυχῶς δὲν εὑρίσκεται ἐδῶ κἀνὲν μονόξυλον. Ἐν ὀλίγοις, ἐπειδὴ ὁ τόπος δὲν εἶναι κατάλληλος διὰ μακρὰς συνδιαλέξεις, τὸν ἐβγάλαμεν ἐκεῖ πλησίον, καὶ ἐκεῖθεν ἔρχομαι τώρα. Ἰδοὺ ὅλον τὸ ἱστορικὸν τῆς ἐκστρατείας μου ».

— Καὶ δὲν τὸν ἐγνώρισαν ὁ Τσοχαντάρης καὶ οἱ κωπηλάται; ἠρώτησε μὲ ἀπορίαν ὁ Σελὴμ - Βέης.

— Πῶ νὰ τὸν γνωρίσουν εἰς τὸ σκότος; ἀπεκρίθη γελῶν ὁ Χαμζᾶς, ἐγὼ πιστεύω, καὶ ἡμέρα ἂν ἦτον δὲν ἤθελον τὸν γνωρίσει.

— Στοχηματίζω, Χαμζᾶ, ὅτι ὑπάγει εἰς τὸ Τουρκικὸν στρατόπεδον. .

— Τί νὰ κάμῃς; ἂν γνωρισθῇ εἶναι χαμένος· μολαταῦτα καθὼς μετεμορφώθη ὁ διάβολος, δυσκόλως γνωρίζεται.

— Ὑπάγει, πιστεύω, νὰ ραδιουργήσῃ ὑπὲρ τοῦ Ἀλῆ - Πασᾶ, διότι μεταξὺ τῶν Πασάδων πολλοὶ εἶναι

φίλος του, καὶ ἄλλοι πάλιν δὲν ἐπιθυμοῦν τὴν πατρωφθορίαν του, διότι συλλογίζονται ὅτι σήμερον εἶναι ἡ ἐρᾶδε τοῦ ἑνὸς καὶ αὔριον τοῦ ἄλλου.

— Ἐγὼ δὲν ἐξεύρω τίποτε, εἶπεν ὁ Χαμζᾶς, παρὰ τοῦτο μόνον σὲ παρακαλῶ, νὰ τὸ φυλάξῃς μυστικὸν, διότι ἂν μαθευτοῦῃ ἐχάθην.

— Εἰς τοῦτο μεῖνε ἥσυχος, Χαμζᾶ.

— Δὲν μὲ λέγεις τώρα, Σελὴμ - Βέη, καὶ σὺ πῆγες τοσαύτην ὥραν;

— Ὑπῆγα νὰ ἰδῶ ὀλίγον τὴν Χατιτσέ.

— Τοσαύτην ὥραν; αὐτὴ τώρα πρέπει νὰ ἔχῃ τρακοσίους ὕπνους παρμένους.

— Ὄχι, εἶμαι βέβαιος ὅτι μὲ περιμένει. Ὑγίανε καὶ αὔριον μὲ τὸ καλόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Η ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΕΥΦΥΙΑ.

Ἀποχωρισθέντες οἱ δύο συγγενεῖς καὶ φίλοι, ὁ μὲν Χαμζᾶς διευθύνθη πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν, ὁ δὲ Σελὴμ-Βέης πρὸς τὴν ἑβραϊκὴν συνοικίαν, ἧς διελθὼν τὴν μεγάλην ὁδὸν καὶ στραφεὶς εἰς ἑτέραν ἄγουσαν πρὸς τὸ μεσημβρινὸν μέρος τοῦ φρουρίου, ἔστη ἐνώπιον μιᾶς μεμονωμένης οἰκίας, ἐχούσης ἓν ἰσόγειον καὶ δύο ὑπερῶα, καὶ ἧς τὸ μὲν πρόσωπον ἐθεώρει τὸ τεῖχος τοῦ φρουρίου, τὰ δὲ πλάγια καὶ τὸ ὄπισθεν περιεσφίγγοντο ὑπὸ κήπων. Ἀφοῦ παρετήρησε περιέργως καὶ ἐπὶ πολὺ κρίβως, ὡς οἱ Σμυρίοι τῆς Νεαπόλεως, πανταχόθεν, καὶ ἐπληροφορήθη ὅτι οὐδεὶς τὸν εἶδεν, ἔκρουσεν ἐλα-

φρῶς διὰ τοῦ δακτύλου του ἐν τῶν παραθύρων τοῦ ἰσογαίου, ὅπερ ἀμέσως ἠνεῴχθη.

— Χατιτσὲ, εἶπε, πλησιάσας εἰς τὸ παράθυρον, ποτὲ δὲν ἤλπιζα ἀκόμη τοιαύτην ὥραν νὰ κάθησαι ἄγρυπνος.

— Καὶ δὲν ἠξεύρεις, ἀπεκρίθη ἡ Χατιτσὲ, ὅτι εἰς τὴν ἐνθύμησίν σου, καὶ εἰς τὴν προσδοκίαν νὰ σὲ ἰδῶ καὶ ὕπνος καὶ πᾶσα ἄλλη ἀνάπαυσις μὲ ἀφίνουσι; Σὲ περιμένω ἀπὸ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, τὸ σῶμά μου κατεπονήθη, ἀλλ' ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς μου ἐξωρίσθη ὁ ὕπνος. Ὅταν ὁ ὕπνος, Σελὴμ, ἐπαναλάβῃ τὴν θέσιν του, τότε εἶναι ἀπόδειξις ὅτι ἀπὸ τὴν καρδίαν μου ἐχάθη ἡ ἐδική σου. Γνωρίζεις τὰ βάσανά μου· ὁ πατήρ μου θέλει νὰ μὲ δώσῃ εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Ἰαηραμπάζη, τὸν ὁποῖον ἀποστρέφομαι. Ὁ θεῖός μου Ἀλῆ-Πασᾶς δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ μὲ βιάσῃ· ἀλλὰ τολμῶ νὰ τοὺς εἰπῶ ὅτι ἀγαπῶ σέ;

— Μ' ὅλας αὐτὰς τὰς δυσκολίας, ἀπεκρίθη ὁ Σελὴμ-Βέης, ὁ Θεὸς θὰ τὰ φέρῃ δεξιὰ, ἀρκεῖ μόνον νὰ μὴ σὲ πείσωσιν εἰς τὴν θέλησίν των· πολλάκις ὁ ἔρως παραλύει ἀπέναντι πατρικῶν ὑποσχέσεων καὶ ἀπειλῶν.

— Καὶ τί; μὲ νομίζεις γυναῖκα ἀδύνατον καὶ οὐτιδανὴν, ἑτοίμην νὰ θυσιάσῃ τὴν καρδίαν καὶ τὰ αἰσθήματά της εἰς ὑποσχέσεις καὶ ἀπειλάς; Πιστεύεις ποτὲ ὅτι θέλω θυσιάσει τὸ μέλλον μου, τὴν ὕπαρξίν μου εἰς ἄλλων ἐπιθυμίας, ἂς ἦναι καὶ πατρικαί; Ἀντὶ νὰ ζήσω δυστυχὴς, ἀντὶ νὰ κάμω δυστυχῆ καὶ ἄλλον ἀθῶον εἰς τὰ βάσανά μου, προτιμότερον ν' ἀποθάνω, καὶ πίστευσε ὅτι εἶμαι ἑτοίμη εἰς πᾶσαν θυσίαν. Εἰς ὅλα δύναται νὰ ἐνδώσῃ μία κόρη ὡς ἐγὼ, ἀγαπωμένη τρυφερῶς ὑπὸ τοῦ πατρός μου καὶ ὅλων μου τῶν

συγγενῶν. Ἀλλ' ἡ καρδία μου; . . . . αὕτη εἶναι ξένη εἰ' ἐμὲ, δὲν μ' ἀκούει. . . . .

— Χανουμὲ, εἶσαι εἰς ἐμὲ πολύτιμος καὶ τόσῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον γνωρίζω τὰς ἀπείρους δυσκολίας, τὰ ἄπειρα ἐμπόδια, τὰ ὁποῖα πανταχόθεν θέλω ἀπαντήσει. Τὸ φῶς τῆς ἡμέρας δὲν εἶναι τόσον ἀκριβὸν ἐ' ἐμὲ, ὅσον σύ' εἶμαι, Χατιτσὲ, ὁ δυστυχέστατος τῶν ἀνθρώπων.

— Μὴ ἀπελπίζεσαι, Σελὴμ, ἡ θεία μου μ' ἔδωκε χρυσᾶς ἐλπίδας, μ' ὑπεσχέθη ὅτι εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν της ἡ ἕνωσίς μας.

— Καὶ πῶς τὸ ἔμαθεν ἡ Χανούμη; ἠρώτησεν ὁ Σελὴμ - Βέης ἐπαπορῶν.

— Ἐγὼ ἡ ἰδία τῆς τὸ εἶπα, ἀπεκρίθη ἡ Χατιτσὲ, μειδιάσασα τὸ μειδίαμα τῆς Ἥβης.

Ὁ Σελὴμ - Βέης ἐννόησεν ἀμέσως τὸν σκοπὸν τῆς θείας του καὶ θείας τῆς Χατιτσές. Μὴ ἀγνοῶν τὰς μετὰ τοῦ Σερασκέρη σχέσεις της, ἐμάντευσε τὸ σχέδιόν της.

— Καὶ τί μέσα ἔχει δὲν σὲ εἶπεν; ἠρώτησεν ὁ Σελὴμ, ὑποπτεύσας μὴ ἡ θεία του τῇ διεκοίνωσε τὸν σκοπόν της.

— Τίποτ' ἄλλο δὲν μὲ εἶπεν, εἰμὴ ὅτι ἔχει πολλὰ μέσα νὰ πείσῃ τὸν θεῖόν μου.

Ἄνωθεν τοῦ δωματίου τῆς Χατιτσὲς ἦτον ὁ κοιτῶν τοῦ πατρός της. Αἱ μακραὶ νύκτες τοῦ χειμῶνος εἶσὶν ὀχληραὶ εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς, στερουμένους τῶν ἀστρινῶν συναναστροφῶν· διὸ καὶ μικρὸν μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου κατακλινόμενοι, ἐγείρονται συνήθως μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἵνα καπνίσωσιν. Ὁ πατὴρ τῆς Χατιτσὲς εἶχεν ἐξυπνήσει ὀλίγον παρὰ τὸ σύνηθες, ὅτε κάθησεν εἰς τὴν κλίνην του καὶ ἡτοιμάζετο νὰ κροτήσῃ τὰς παλάμας του, τὸ ἐν χρήσει ἀντὶ τοῦ κώδωνος

προσκλητήριον τοῖς Ὀθωμανοῖς πρὸς τοὺς ὑπηρέτας των. Ἀκούσας ὅμως ὁμιλίας κάτωθεν τοῦ δωματίου τῆς θυγατρός του ἐσκίρτησε, καὶ στήσας προσεκτικῶς τὸ οὖς, διέκρινε φωνὴν ἀνδρὸς, τὴν ὁποίαν διέκοπτεν ἡ τῆς θυγατρός του φωνή. Ἐπροσπάθησε ν' ἀκούσῃ τι, ἀλλ' ἐστάθη ἀδύνατον· ὅθεν ἐγερθεὶς ἐλαφρὰ, ἐξεκρέμασεν ἓν πυροβόλον κρεμάμενον ἐπὶ τοῦ προσκεφαλαίου του, καὶ ἀνοίξας, ὅσον ἦτο δυνατὸν σιγαλὰ διὰ νὰ μὴ κάμῃ κρότον, τὸ παράθυρον, κατεύθυνε τὸ πυροβόλον πρὸς τὸ τῆς θυγατρός του· ἀλλ' ὁ Σελὴμ-Βέης ἀκούσας τὸ τρίξιμον τοῦ παραθύρου, ἐδόθη εἰς φυγὴν, ὁ ἦχος τοῦ πυροβόλου ἐκρότησεν, ἡ δὲ σφαῖρα διελθοῦσα ἅπαν τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ, ἐπιέσθη ἐπὶ τοῦ τοίχου ἐρειπίου τινός. Οἱ κύνες ἤρξαντο νὰ ὑλακτῶσι πανταχόθεν, οἱ δὲ φρουροὶ ἔδραμον νὰ ἴδωσι ποῦ ἐρρίφθη τὸ πυροβόλον, ὑπαρχούσης ἀπαγορευτικῆς διαταγῆς τοῦ πυροβολεῖν ἐν καιρῷ νυκτὸς, καὶ ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ στῆθος στρατιωτῶν συνήχθησαν ὑπὸ τὴν οἰκίαν.

— Τί θέλετ' ἐδώ; ἐφώναξεν ὁ Πασόμπεης ἐκ τοῦ παραθύρου, νὰ φύγετ' ἀμέσως, εἰδὲ μὴ σᾶς πυροβολῶ ἀδιακρίτως.

— Ἤλθομεν, Βέη, ἠκούσθη φωνὴ ἐκ τοῦ πλήθους, νὰ ἴδωμεν μὴ ἔχῃς τὴν ἀνάγκην μας.

— Ὄχι, ἀπεκρίθη ὁ Πασόμπεης, μ' ἐφάνη ὅτι εἰσῆλθε κλέπτης εἰς τὸν κῆπον, ἀλλ' εἶχον λάθος· ὑπάγετε εἰς τὸ ἔργον σας.

Ὁ Πασόμπεης, γαμβρὸς ἐξ ἀδελφῆς τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ ἰσχυρὸς, ἐξήσκει μεγίστην ἐπιῤῥοὴν ἐπὶ τῆς φρουρᾶς, πᾶς δὲ λόγος αὐτοῦ ἐχρησίμευεν ὡς διαταγὴ εἰς τοὺς στρατιώτας· ὅθεν καὶ ἀμέσως ἀνεχώρησαν.

ἀναγκάσαντας τοὺς παλαιοὺς, ὁ Πασόμπεης λαβὼν ξίφος γυμνὸν, κατέβη εἰς τὸ δωμάτιον τῆς θυγατρός του, πλήρης ἀγανακτήσεως, καὶ μανόμενος ἀπὸ ὀργῆς, ἡ δὲ παλαίμπορρος μήτηρ του ἔφιππος τὸν παρακολούθει ἔκπροσθεν. Ἡ Χατιτσὲ ἔμαθε τὸν εἰδεχθῆ θόρυβον καὶ ἐπλησίασε θαρραλέως πρὸς αὐτόν.

Κατηφὲ, τῇ εἶπεν ὁ πατήρ της φρυάσσων καὶ ἐμφρόντιστε σπαταλωδικῶς πῶς σὲ λέξιν, τὸ δὲ ξίφος κρατῶν ἀκατακρίτως, εἰπέ μου τὴν ἀλήθειαν, εἰδὲ μὴ, σὲ φονεύω, μὰ τὴν ψυχὴν τοῦ πατρός μου. Μὲ ποῖον ὁμιλεῖς;

Μ' ἀρνιέσαι νὰ τὸν γνωρίσω; ἀπεκρίθη ἡ Χατιτσὲ ἀκαρδίχως ἀντὶ νὰ πυροβολήσῃς καὶ νὰ φύγῃ διατί νὰ μὴ καταβῇς ἀγάλλ' ἀγάλλια νὰ τὸν γνωρίσῃς; Δὲν σὲ εἶπον πολλάκις νὰ μοῦ δώσῃς δωμάτιον εἰς τὸ ἀνώγαιον, καὶ σὺ μ' εἶπες αὐτοῦ κάτω εἶναι καλὰ, τὰ παράθυρα εἶναι ἀσφαλισμένα μὲ σιδηρᾶς μιγιλίδας καὶ νὰ μὴ μὲ μέλῃ; Ὁ ἴδιος ἦλθε καὶ τὴν παρελθοῦσαν νύκτα, ἐκτύπησε σιγαλὰ τὸ παράθυρον, ἀλλὰ μόλις ἠνέῳξα καὶ ἔφυγε δρομαῖος. Ἀπόψε ἠθροοῦσα νὰ τὸν γνωρίσω, μολονότι ἦτο σκεπασμένος μ' ἓν λαγώριον. Φαίνεται ὅτι ὁ σκοπός του ἦταν μὴ μὲ τὸν γνωρίσω, διότι, ὅταν ἀπεχώρουν διὰ ν' ἀφίσω τὸ φῶς νὰ τὸν προσβάλῃ εἰς τὸ πρόσωπον, αὐτὸς μ' ἔστρεφε πρὸς τὴν ὁδόν. Τί θέλεις, τὸν εἶπον, τέλος πάντων ταραύτην ὥραν; Σ' ἀγαπῶ, μ' ἀπεκρίθη. Ἀλλ' ἐγὼ δὲν σὲ γνωρίζω, τὸν εἶπον· εἰπέ με ποῖος εἶσαι; Πρῶτον νὰ ὑποσχεθῇς, μ' ἀπεκρίθη, ὅτι μὲ κάμνεις ἐρωστήν σου, καὶ ἔπειτα σοῦ λέγω τ' ὄνομά μου. Τὴν ὁμιλίαν του διέκοψεν ὁ τριγμὸς τοῦ παραθύρου καὶ διότι ἀμέσως ἐδόθη εἰς φυγήν.

Ὁ θυμὸς τοῦ Πασόμπεη κατηυνάσθη ὑπὸ τῆς ἐρωτικῆς καὶ τῆς εὐγενοῦς παῤῥησίας τῆς θυγατρός του

— Τί φοράματα ἐφόρει; ἠρώτησεν ἐκεῖνος καταπραΰνων τὸν τόνον τῆς φωνῆς του.

— Ὡς ἠμπορῶσα νὰ ἰδῶ τὰ φοράματά του; ὑπέλαβεν ἡ Χατιτσέ, ἐν ᾧ μόνον τὴν κεφαλήν του ἔβλεπεν καὶ αὐτὴν σκεπασμένην μὲ τὸ λαγκούριον. Τὸ παράθυρον εἶναι ἴσα ἴσα ἀπὸ τὴν γῆν. Ἐν ἀνάστημα ἀνδρός, ἠμπορῶσα λοιπὸν νὰ ἰδῶ τὰ φοράματά του;

— Ἀφ' τὴν φωνήν του δὲν ἐγνώρισες τοιλάχιστον τὸν ἄνθρωπον;

— Μὲ λέγεις, Πάτερ μου, παραξενάδαν, ἀπεκρίθη ἡ Χατιτσὲ μὲ ὕφος ἐμφαῖνον διαμαρτύρειαν καὶ ἐπιπληκτικὸν συγχρόνως. Μήπως μὲ φέρεις μαζί σου εἰς τὰς συναναστροφὰς τῶν ἀνδρῶν; Παράξενον!

— Συγχώρησόν με, ἀγαπητή μου Χατιτσέ. Ὁ παρωργισμένος πατὴρ, ὁ προσβαλλόμενος εἰς τὴν τιμὴν τῆς θυγατρός του πατὴρ, παραφρονεῖ· ἂν τὸν ἐγνώριζα, ἤθελα ξεσχίσει τὴν ἀφιλότιμον ψυχήν του, ὡς ἐπλήγωσε τὴν ἐδικήν μου.

— Ἐγὼ πιστεύω, φίλτατέ μου πάτερ, ὅτι ἦτο κάποιος ἐχθρός σου, ὅστις τὸ ἔκαμεν ἐπίτηδες, διὰ νὰ κηλιδώσῃ τὴν ὑπόληψίν σου. Ἡ φρόνησις ἐπρεπε νὰ μείνῃ μυστικὴ ἡ αἰτία τοῦ παραφεσιμοῦ, καὶ τότε ἡ ἀπόπειρα τοῦ ἐχθροῦ σου ἐπέτυχεν· οἱ ὑπηρέται ἐκοιμῶντο, οὔτε γνωρίζουν, οὔτε εἶδον τίποτες, ἐκτὸς μόνον ὅτι ἤκουσαν τὸν πρῶτον τοῦ παραθύρου ἔκαμεν μάλιστα φρόνημα, εἰπὼν εἰς τοὺς ὑπηρέτας σου ἂν σοῦ ἀφήνῃ ὅτι εἶδες κλέπτην εἰς τὸν κῆπον, καὶ ὅτι εἶχες λάθος.

— Ἔλθε, φιλτάτη θυγάτηρ, τῇ εἶπεν ὁ πατήρ σου νὰ κοιμηθῇς ἐπάνω. Εἶσαι ἀληθῶς θυγάτηρ τοῦ Ἡρωόμπεη· οἱ ἄνθρωφα νὰ σέβωσι τὸν ἑαυτόν σου, καὶ νὰ τιμήσῃς τὴν εὐγένειάν σου, καταγομένη ἀπὸ τό-

σους Ἡασάδες καὶ Βέηδες ἰσχυροὺς καὶ πλουσίους εἶσαι ἀξία δι' ἕνα Σουλτάνον.

Ἡ Χατιτὰς ἠκολούθησε τὸν πατέρα της, καὶ κατεκλίθη εἰς τὸν κοιτῶνά του ἐπὶ κλίνης προχείρως ὑπὸ μασθείσης. Δύο δὲ πάθη συνεπρόσοντο συγχρόνως ἐν τῇ καρδίᾳ της· τὸ τῆς λύπης, διότι τὸ πρὸ μικροῦ συμβὰν τῇ ἀπεστέρει τὰς νυκτερινὰς ἐπισκέψεις τοῦ Σελὴμ-Βέη, καὶ τὸ τῆς εὐχαριστήσεως, διότι ἐσυλλογίζετο ὅτι ἔπαιξεν ἐπιτυχέστατα καὶ λίαν εὐφυῶς τὸ δρᾶμα. Ἐθεώρει δὲ ὡς θρίαμβόν της τὴν εὐπιστίαν τοῦ πατρός της, καυχωμένη ἐν τῇ διανοίᾳ της ὅτι τὸ θῆλυ γένος εἶναι ἐφευρετικώτερον τοῦ ἄρρενος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Η ΜΕΤΑΝΟΙΑ.

Ἀποβὰς ὁ Ἀθανάσιος Βάγιας εἰς τὴν ξηρὰν, ὡς ἐρρέθη ἐν κεφαλαίῳ τρίτῳ, διευθύνθη πρὸς τὴν γέφυραν τοῦ Μκαραμαδίου, χωρίου κειμένου εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Λωδώνης, ἐπὶ μιᾶς καρποφόρου κοιλάδος, ἐχούσης ὅρια ἀπ' ἀνατολῶν τὸν Πίνδον καὶ ἀπὸ δυσμῶν τὴν Τόμαρον. Ἀναβὰς ἐπὶ τῆς γεφύρας, ἔρριψε τὰ βλέμματά του πέριξ τῆς χιονοσκεπάστου γῆς, ἐπεθεώρησεν ἑαυτὸν ἀναστενάξας καὶ γελάσας συγχρόνως· εἶτα ἄρξατο νὰ σκέπτηται ἐὰν ἔπρεπε ν' ἀκολουθήσῃ τὴν πρὸς τὴν μεγάλην ὁδὸν τῶν Ἰωαννίνων ἄγουσαν λιθόστρωτον, ἢ νὰ διευθυνθῇ πρὸς τὸ χωρίον. Τὸ ὕδωρ τοῦ καταῤῥέοντος ἐκ μιᾶς διακλαδώσεως τοῦ Πίνδου ποτα-

μοῦ, ἐφαπτομένου τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ χωρίου, καὶ ἀρδεύοντος τοὺς πέριξ ἀγροὺς, ἐπάφλαζεν ὑπὸ τοὺς πόδας του. Ὁ οὐρανὸς ἦν ἀκαμπάτος, πρὸ μιᾶς ὥρας ἔδυσεν ἡ Σελήνη· τὸ φέγγος ὅμως τῶν ἀστέρων, ἀπαυγαζόμενον ἐπὶ τῆς χιόνος, ἐχορήγει ἀρκετὸν φῶς, ὥστε ὁ ὀφθαλμὸς ἠδύνατο νὰ διακρίνῃ καλῶς τὰ ἀντικείμενα. Ὁ Βάγιας ἔστρεψε παντοιοτρόπως τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἔχων ἀφ' ἑνὸς ἀπέναντί του τὴν λίμνην, ἥτις διεκρίνετο κάλλιστα, ὡς ἀμαυρὰν κάτοπτρον, ἐν τῷ μέσῳ τῶν χιονοσκεπάστων γαιῶν, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸν Τόμαρον, ὑψούμενον ὑπὲρ τὴν κεφαλήν του ὡς ἄπειρον ὄγκον κρυστάλλου. Ἡ μοναξία τοῦ τόπου, ἡ ἄκρα νηνεμία, ἥτις ἐπεκράτει διὰ νυκτερινῆς ὥρας ἐπὶ τὴν φύσιν, ἡ κλαυθμηρὰ φωνὴ τῆς γλαυκὸς, διακόπτουσα κατὰ διαλείμματα τὴν πένθιμον ταύτην σιγὴν, κατέπληξαν τοσοῦτον τὴν καρδίαν τοῦ δυστυχοῦς Βάγια, ὥστε δάκρυα ἄφθονα ἔῤῥευσαν ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν του. Ἐγεννήθην, ἔλεγε, χριστιανὸς, ἐγεννήθην εἰς πίστιν ἁγίαν, παραγγέλλουσαν τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην· ἤκουσα παλλάκις τὸν ὀλίγα γράμματα μαθόντα, ἀλλὰ καθαρὸν τῇ καρδίᾳ ἱερέα τοῦ χωρίου μου, νὰ διδάσκῃ, διὰ τῆς ἀφελοῦς καὶ θεοπνεύστου ὁμιλίας του, τοὺς συγχωρίους μου τὴν ἀποχὴν ἀπὸ πᾶν πρὸς τὸν πλησίον κακόν. Ἤμην παιδίον, ὅταν ὁ ἀγαθὸς οὗτος ἱερεὺς, διδάσκων με τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν γραφὴν, μ' ἔλεγεν. Ὄχι μόνον ὡς χριστιανοὶ ὀφείλομεν νὰ μὴ βλάπτωμεν τὸν πλησίον μας, ἀλλὰ καὶ νὰ τὸν βοηθῶμεν, νὰ τὸν εὐεργετῶμεν, καὶ νὰ τὸν ἀγαπῶμεν ὅπως ἀγαπῶμεν τὸν ἑαυτόν μας. Ὦ! Πόσας ἁμαρτίας φέρω ἐπὶ τῶν ὤμων μου ὁ ἄθλιος ἐγώ! Ζητῶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, θέλω ἆρά γε τὸ ἐπιτύχει; Ἀλλ' ἰδοὺ προσέμιον τῆς μετανοίας μου ἡ ἐνδυμασία μου. Ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς

μὲ πρωτόμασε εἰς βίον ἀσκητικόν, ἵνα μακρὰν τοῦ κόσμου καὶ ἐν ἐρημίᾳ, ὅπου ἡ Μαρία ἡ Αἰγυπτία, ἀπὸ ἄλλου τόπου, βίον κοπιαρτικὸν μου. Θεέμου, ἀνέπαυσε ξὺν, ἀναβλέψας ἐνδακρυς εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἀπέστειλε λαμπρὸν μαργαρίτην εἰς τὸν κόσμον διὰ τὰ ἀναλωθέντα πρόβατα καὶ διὰ τὰ ἁμαρτωλὸν ἐμὲ ἀνάπαυσε εἰς τὸν οὐρανόν. Χαίνω γὰρ τὸν λησμὸν, ἵνα ζῶ καὶ φυλῶ εἰς τὴν ἀποπλανημένην σου, καὶ πλέγας τὴν ἀπὸ τῆς πρόφορας, ἀπλανῆ πατρῶς. Κατ' ἐκείνου τὸν σαγηνὴν μισόωρόν τι σῶμα ἐξ ἐκείνων, ἅτινα μὲν λαὸς ἀκαθάρτα ἀστέρας πίστευτας, ἡ δ' ἐπιστήμη ὄφεις πυρίνους, ἔβραμεν ἐκ τοῦ μεσημβρινοῦ στερεώματος, ἐφηπλάτισε γραμμὴν ἀργυροπύρινον, καὶ πεσὸν ἐσβέσθη ἐπάνω τὸν. Θεέμου, ἀνέπαυσε, εἶναι ἄρα γε τὰ σημεῖα τῆς ἀπολυτρώσεώς μου; εἶναι τὸ σημεῖον ὅτι ἀνοίγεις εἰς ἐμὲ τὴν θύραν τῆς μετανοίας, τὴν θύραν τοῦ ἐλέους σου; Ἀντὶ νὰ ὑπάγω εἰς τὸ Ἰθαμακὸν στρατόπεδον, δὲν εἶναι προτιμότερον νὰ καταφύγω εἰς τοὺς Ἕλληνας; Ἂν ὅμως περιπέσω εἰς χεῖρας τοῦ Μπέτσαρη, ἢ τοῦ Βαρνακιώτη, ἢ αὐτοῦ τοῦ Καραϊσκάκη, ὅστις πολλάκις ὡρκίσθη νὰ μὲ κρεμάσῃ ἂν περιέλθω εἰς τὴν ἐξουσίαν του, ἐχάθην . . . . . Κρατῶν εὐτυχῶς εἰς χεῖράς μου τὸ χάτι-σερίφ τοῦ Μωάμεθ, κράτῳ τὴν κλεῖδα μιᾶς Μονῆς. Ἂς ὑπάγω εἰς τὸν Προφήτην Ἠλίαν τῆς Ζίτσας· ἡ Μονὴ ἐκείνη εἶναι ἡ μόνη διαφυγοῦσα τὴν καταστροφήν. Ἀρκετὰ ἠκούσθησα εἰσακούσας εἰς τὰς πρεσβείας τυράννου θηρὸς πανηγοῦς. . . . . Ἀτφρονεύων τὸν Σερασκέρην, ἔβαθον τοὺς Χριστιανοὺς, ὃς προσφέρων θῦμα ἐξιλεωτήριον ἀλλ' ἵνα βοηθήσω τὸ ἀνθρωπόμορφον θηρίον τὸν Ἀλῆ-Πασᾶ, νὰ γείνω ὁ αἴτιος τῆς ἐξαγριώσεως τῶν Τούρκων κατὰ τῶν Χριστιανῶν, οἵτινες θέλουσι σύν-

σει τὴν ὀργήν τῶν εἰς τὰ αἵματά των! . . . . Ὄχι, ὄχι, ποτέ· καὶ ἐγερθεὶς διευθύνετο πρὸς τὸ χωρίον, εἴκοσι λεπτὰ ἀπέχον τῆς γεφύρας.

Ἦσαν ἤδη δύο ὧραι μετὰ τὸ μεσονύκτιον, ὅτε ἐπλησίασεν εἰς τὰς πρώτας οἰκίας τοῦ Μπαρκμαδίου. Εἰγὴ καὶ σκότος ἐβασίλευε πανταχοῦ. Προχωρήσας ἐν τῷ μέσῳ τοῦ χωρίου ἐστάθη, ἠκροάσθη, ἐθεώρησε πανταχόθεν, ἀλλ' οὔτε φῶς, οὔτε σημεῖον οὐδὲν ἐδείκνυεν ὅτι ὑπῆρχον ἐκεῖ ψυχὴ ζῶσα. Ἐπλησίασεν εἰς μίαν θύραν, ἀλλὰ ποῦ θύρα; ἡ οἰκία ἦτον ἄστεγος καὶ ἐρήμη. Προχωρῶν παρετήρησεν ὅτι τὸ χωρίον μετεμορφώθη εἰς ἐρείπια. . . . . Τὸ ψῦχος προχωρησάσης τῆς νυκτὸς κατέστη ἀνυπόφορον· τὰ μέλη τοῦ δυστυχοῦς Βάγια ἤρξαντο νὰ ναρκόνωνται, ἡ καρδία του ἔπαλλεν, ἀπεφάσισε δὲ ν' ἀναβῇ ἐπὶ τὰ ἐρείπια τῆς Καστρίτσης (Δωδώνης), καὶ ἐκεῖθεν νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Προδρόμου. . . . . Καὶ διατί νὰ μὴν ἀποσυρθῶ, εἶπεν, ἐντὸς ἑνὸς ἐρειπίου καὶ ν' ἀποθάνω ἐκεῖ ἐν εἰρήνῃ; Ἐνῷ διενοεῖτο ταῦτα πάντα, ἤκουσεν ὑλακὰς κυνός· ἐδὼ ὑπάρχει σκύλος, εἶπεν ἐν ἑαυτῷ, ὁ σκύλος δὲν μένει ὅπου δὲν ἔχει κύριον· οἱ σκύλοι ἀκολουθεῦσι τοὺς κυρίους των ἀποδημοῦντας· ἐδὼ, βεβαίως, ὑπάρχει ἄνθρωπος. Καθ' ὅσον ἐπροχώρει πρὸς τὴν φωνὴν τοῦ κυνὸς, αἱ ὑλακαὶ ἐγένοντο ἐντονώτεραι. Τέλος ἐπλησίασεν εἰς οἰκίαν περιπεφραγμένην ὑπ' αὐλῆς εὐρυχώρου, καὶ ἔκρουσε τὴν θύραν, τὴν ὁποίαν ἔδραμεν ὁ κύων νὰ φάγῃ διὰ τῶν ὀδόντων του καὶ νὰ σχίσῃ διὰ τῶν ὀνύχων του, μὴ δυνάμενος νὰ βλάψῃ τὸν προσόντα. Μετ' ὀλίγον ἠκούσθη ὁ τριγμὸς μιᾶς ἐσωτερικῆς θύρας.

— Ποῖος κτυπᾷ; ἠρώτησαν ἔνδοθεν.

— Ἕνας πτωχὸς καλόγηρος, ζητῶν ἄσυλον, ἀπε-

χρίθη ὁ Βάγιας· ἐπλανήθην ἐντὸς τῶν χιονοσκεπάστων γαιῶν, ἔχασα τὴν ὁδὸν καὶ ἀποθνήσκω ἀπὸ τὸ ψῦχος.

Ἡ ἐξωτερικὴ θύρα τῆς αὐλῆς ἠνεῴχθη, καὶ ἀνήρ τις πεντηκοντούτης ἐφάνη ἐπὶ τοῦ οὐδοῦ, ὁ δὲ μαινόμενος κύων ἐγένετο μειλίχιος ὡς πρόβατον, καὶ ἀντὶ ἀπειλητικοῦ ἐχθροῦ κατέστη φίλος, συστρεφόμενος πανταχόθεν, σείων τὴν οὐράν του καὶ πηδῶν μὲ χαρᾶς σκιρτήματα, ὁτὲ μὲν ἐπὶ τοῦ κυρίου του, ὡς νὰ τὸν ἐσυγχαίρετο διὰ τὴν ἐμφάνισιν νέου προσώπου, ὁτὲ δὲ ἐπὶ τοῦ ξένου, ὡς νὰ τὸν ὑπεδέχετο μὲ τὸ καλῶς ἦλθες.

Ἡ οἰκία, εἰς ἣν ὑπεδέχθη τὸν Βάγιαν ὁ οἰκοδεσπότης, ἦν διώροφος, ἔχουσα ἓν ἰσόγαιον καὶ ἓν ἀνώγαιον. Τὸ ἰσόγαιον ὑπῆρχεν ἓν ὅλον, σχῆμα ἔχον πλαισίου· παρὰ τὴν θύραν ἦν κλίμαξ ξυλίνη, δι' ἧς ἀνήρχοντο εἰς τὸ ἀνώγαιον· τὴν ἀπέναντι τῆς θύρας μικροτέραν πλεύρὰν τοῦ πλαισίου κατεῖχε σανίδωμά τι, δύο σπιθαμὰς ὑψηλότερον τοῦ ἐδάφους, κεκαλυμμένον ὑπὸ ψιάθων καὶ μαλλίνων χλαινῶν καὶ προσκεφαλαίων, χρησιμεῦον καὶ ὡς κλίνη καὶ ὡς ἀναπαυτήριον παρὰ τοῖς χωρικοῖς· πλαγίως δὲ τούτου ὑπῆρχεν ἑστία, ἐφ' ἧς ἐφλόγιζον δύο πραγματικὰ στελέχη, καὶ ἐπὶ τῶν τοίχων καὶ τοῦ ἐδάφους ἦσαν διάφορα γεωργικὰ ἐργαλεῖα καὶ σκεύη πρὸς χρῆσιν οἰκιακήν.

— Ῥίψε μερικὰ λιανὰ ξύλα εἰς τὴν ἑστίαν, καλὲ ἄνθρωπε, εἶπεν ὁ Βάγιας εἰς τὸν οἰκοδεσπότην, καθήσας πλησίον αὐτῆς, διότι εἶμαι παγωμένος.

Ὁ οἰκοδεσπότης ἔδραμε προθύμως, καὶ λαβὼν ἐκ μεγάλου σωροῦ ξύλων, ἐστιβασμένων κατά τινα γωνίαν, μίαν ἀγκάλην, τὰ ἔρριψεν εἰς τὸ πῦρ· εἶτα δὲ λαβὼν ῥάβδον, ἔκρουσε κάτωθεν τοῦ πατώματος τοῦ ἀνω-

γαίου κραυγάσας, »Πάνο, Πάνο«· καὶ μετὰ μικρὸν κατέβη νέος τριακοντούτης, τυλιγμένος ἐντὸς φλοκωτῆς εὐρυχώρου, κεκαλυμμένην ἔχων τὴν κεφαλὴν μὲ σκοῦφον λευκὸν, φέρων μύστακα δασὺν καὶ ξανθὸν, πρόσωπον μέγα, λευκὸν, καὶ γλαυκοὺς ἀφθαλμούς.

— Φέρε, Πάνο, εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ οἰκοδεσπότης, νὰ κεράσωμεν τὸν γέροντα ἐδὼ ῥακήν. Εἰπέ με τώρα, ὑπέλαβεν ἀποταθεὶς εἰς τὸν ψευδοκαλόγηρον, πῶς τοιαύτην ὥραν εὑρέθης εἰς τὸν δρόμον;

— Μή μ' ἐρωτᾷς, φέλε μου, ἀπεκρίθη ὁ Βάγιας, ἔφυγα ἀπενωρὶς ἀπὸ τὸν Δρῖσκον νὰ ὑπάγω εἰς ἓν πλησίον χωρίον, ἔχασα τὸν δρόμον καὶ ἐπλανήθην· φοβούμενος δὲ μὴ καταποντισθῶ εἰς κἀνένα βάλτον, ἐπῆρα τὴν μεγάλην ὁδὸν, τὴν ὁποίαν ἐγνώριζα καὶ ἦλθον ἐδὼ, νομίζων ὅτι τὸ χωρίον εἶναι κατοικημένον.

— Ὁ Θεὸς, γέροντά μου, σ' ἔσωσε, διότι μὲ τοιαύτην κακοκαιρίαν, ἠμποροῦσες νὰ πέσῃς εἰς κἀνένα χάνδακα νὰ χαθῇς.

— Βέβαια ὁ Θεὸς μ' ἐβοήθησεν, ὑπέλαβεν ὁ Βάγιας, ποιήσας τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ.

— Καὶ πόθεν ἔρχεσαι; ἐπηρώτησεν ὁ οἰκοδεσπότης.

— Ἔρχομαι ἀπὸ τὸ Σινὰ ὄρος, ἀπεκρίθη ὁ Βάγιας· ἀλλὰ πρὸ πάντων ἐγὼ πεινῶ, πρέπει πρῶτον νὰ φάγω καὶ ἔπειτα κουβεντιάζομεν.

Καὶ βαλὼν τὴν χεῖρα ἐντὸς μιᾶς πήρας, ἣν ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ, ἐξήγαγεν ἄρτον, ἓν τεμάχιον κρέατος ὀπτοῦ καὶ τυρὸν, μὲ τὰ ὁποῖα ὁ Ἡγούμενος τοῦ Παντελεήμονος τὸν ἐφωδίασε· θέσας δὲ αὐτὰ ἐπὶ τοῦ κρασπέδου τῆς ἑστίας, προσεκάλεσε καὶ τοὺς οἰκοδεσπότας νὰ συμφάγωσιν· ἀρνηθέντων δὲ τὴν σύμπραξίν των, ἤρξατο νὰ τρώγῃ μὲ ἄκραν ὄρεξιν.

— Στάσου, εὐλογημένε, τῷ εἶπεν ὁ οἰκοδεσπότης,

τοῦ ὁποίου ὁ στόμαχος ἤρξατο νὰ σκανδαλίζηται, στά-
σου νὰ βάλωμεν τὸ τραπέζι. Φέρε, ὡρὲ Πάνο, τὸ τρα-
πέζι, ἄνοιξε τὸ ἑρμάρι, φέρε τὴν κότα καὶ τὸ ψητὸν
ὁποῦ εἶναι μέσα, βάλε τηγάνισε κάμμιὰ δεκαπεντάρα
αὐγὰ μὲ τυρὶ καὶ γέμωσε τὴν μεγάλην πλόσκα κρασί.

Οἱ καλοί σου συνδαιτυμόνες καθήσαντες πέριξ τῆς
τραπέζης, ἔτρωγον ὡς πεινασμένοι λύκοι, ἡ δὲ πλό-
σκα μεταβιβαζομένη ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα, ἐξεκε-
νώθη. Ὁ Βάγιας ἔθεσε χαμαὶ τὸ καλυμμαύχιόν του
καὶ ἐζήτησε σκοῦφον, μὲ τὸν ὁποῖον ἐκαλύφθη· ἡ εὐ-
θυμία ἤρξατο νὰ τοὺς καταλαμβάνῃ, καὶ κατὰ μικρὸν
βρεχόμενος ὁ λάρυγξ ἠρεθίζετο εἰς τὸ νὰ κάμῃ τὸ
χρέος του. Πρῶτος ὁ Πάνος ἐτόνισεν ἓν κλεφαικὸν
ᾆσμα, καὶ πάντες ἔσπευσαν νὰ τὸν βοηθήσωσι. Πυρ-
ὀλίγον ὁ Βάγιας νὰ λησμονήσῃ ὅτι ὑπεκρίνετο τὸν
Σιναΐτην. Ὁ οἶνος, ὁ καθιστὰς τοὺς μὲν φλυάρους
ῥήτορας πολυφθόγγους, τοὺς δὲ κακοφώνους, μουσι-
κοὺς, ὁ κινῶν τοὺς μωροὺς εἰς κατάνυξιν μέχρι δα-
κρύων καὶ τοὺς πονηροὺς μεταβάλλων εἰς ἀστυνομι-
κοὺς ἀνακριτὰς, ἐπενήργησε θαυμασίως· ὁ οἰκοδεσπό-
της ἔκλαιεν ἐνθυμούμενος τὴν οἰκογένειάν του, ἣν ὁ
φόβος τῶν Τούρκων ἐξώρισεν εἰς ἄλλο χωρίον· ὁ Πά-
νος ὁτὲ μὲν ἐρρητόρευεν, ὁτὲ δ' ἐτραγῴδει, ὁ δὲ Βά-
γιας ἐνόμισε τὸν καιρὸν κατάλληλον νὰ ἐνεργήσῃ ἀν-
στυνομικὰς ἀνακρίσεις, μηδόλως ὑποπτεύων ὅτι καὶ
οὗτος ἤθελεν ὑποκύψει εἰς αὐτάς.

— Εἰπέ με, σὲ παρακαλῶ, κύριέ μου, εἶπεν εἰς τὸν
οἰκοδεσπότην, ἐνῷ ὅλοι οἱ συγχωριοί σου ἀπεδήμησαν
πανοικεὶ ἀπὸ τὸ χωρίον, πῶς σὺ μόνος ἔμεινες ἐδῶ;

— Ἔμεινα χωρὶς νὰ θέλω, ἀπεκρίθη ὁ οἰκοδεσπότης·
ἐγὼ εἶμαι Μουχαμπίρης (Δημαρχικὸς πάρεδρος) τοῦ
χωρίου, μ' ἐπροσκάλεσεν ὁ Σερασκέρης Ἰσμαὴλ-Πασᾶς

καὶ μὲ διέταξε νὰ μείνω ἐδὼ, ἀπειλήσας με ὅτι θὰ μ' ἀποκεφαλίσῃ ἐὰν ἀναχωρήσω· μ' ὑπεσχέθη ὅμως ὅτι θὰ διατάξῃ αὐστηρῶς μὲ ποινὴν θανάτου, νὰ μὴ μ' ἐνοχλήσῃ κἀνεὶς στρατιώτης, καὶ πραγματικῶς μέχρι σήμερον δὲν ἔχω νὰ παραπονεθῶ· ὁ φίλος μου ἐδὼ Πάνος εἶναι ῥάπτης ἄγαμος, εὐχαριστήθη νὰ μείνῃ μαζί μου, καὶ ζῶμεν ἀξιόλογα, διότι φυγόντες αἴφνης οἱ ἄλλοι χωρικοὶ, ἄφηκαν τὰς οἰκίας των ἐρήμους, καὶ ὅ,τι δὲν ἠμπόρεσαν νὰ πάρουν ἔμεινεν ἐδικόν μας· ἔχομεν λοιπὸν ἀπ' ὅλα. Ἐκτὸς τούτου, ὁ Ἰσμαὴλ-Πασᾶς μοῦ στέλλει κάθε τρεῖς ἡμέρας καὶ ψωμὶ καὶ κρέας.

— Φαίνεται λοιπὸν ὅτι σ' ἀγαπᾷ ὁ Πασᾶς.

— Διατί νὰ μὴ μ' ἀγαπᾷ, ἐνῷ τὸν ὑπηρετῶ πιστῶς;

— Ἄφες αὐτὰ τώρα, ἀπεκρίθη ὁ Βάγιας μὲ ὕφος ἀφελὲς; τί λογῆς ὑπηρεσίαν θὰ τοῦ κάμῃς ἐσύ;

— Αἴ, καὶ ποῦ ξέρεις, πάτερ ἅγιε, τί κάμνω ἐγώ;

— Βέβαια δὲν ἠξεύρω· ἀλλὰ τί ὑπηρεσίαν θὰ κάμῃς ἐσὺ, ἕνας ἀδύνατος Μουχαμπίρης, εἰς ἕνα παντοδύναμον Σερασκέρην;

— Τί δουλειὰ, Ἔ; Ὁ καθεὶς ξεύρει τὴ δουλειά του.

— Δηλαδὴ τοῦ προμηθεύεις ζωοτροφίας.

— Ἐγὼ νὰ τοῦ προμηθεύσω ζωοτροφίας; δὲν βλέπεις ποῦ τὸ χωρίον εἶναι ἔρημον, καὶ ἔπειτα ζωοτροφίαι τοῦ ἔρχονται ἀπὸ παντοῦ.

— Μὴ λέγῃς λοιπὸν πράγματα ὁποῦ δὲν ταιριάζουν, ἀπεκρίθη μὲ ἀφελῆ εἰρωνείαν ὁ Βάγιας.

— Γέροντά μου, ὅ,τι κάμνω ἐγὼ, κἀνεὶς δὲν κάμνει.

— Καὶ σὰν τί; ζευγαρόνεις ψύλλους; ὑπέλαβεν ὁ Βάγιας γελῶν.

— Ὄχι, δὲν ζευγαρόνω ψύλλους, πεταλόνω κα-

ραβίδες, ἀπεκρίθη ὁ οἰκοδεσπότης, ὑψόνων ἐν ἀγανακτήσει τοὺς ὤμους του, καὶ συγχρόνως ῥίπτων βλέμμα συνεννοήσεως πρὸς τὸν Πάνον.

— Πῶς ὀνομάζεσαι, Κύριε; τὸν ἠρώτησεν ὁ Βάγιας, πρέπει νὰ μάθω τὸ ὄνομά σου νὰ σὲ μνημονεύω, διότι εἶναι ἀδιακρισία μου νὰ φύγω ἀπὸ τὴν οἰκίαν ἑνὸς ἀνθρώπου, ὅστις μ' ἐφιλοξένησε τόσον καλὰ καὶ νὰ μὴν ἠξεύρω τ' ὄνομά του, νὰ τὸ γράψω νὰ μνημονεύεται.

Ὁ Βάγιας ὑπεκρίνετο ὅτι δὲν ἐγνώριζε τὸν οἰκοδεσπότην, ἐνῷ τὸν ἐγνώριζε κάλλιστα.

— Δὲν θέλω τὸ μνημόνευμά σου, ἀπεκρίθη ὁ οἰκοδεσπότης μετὰ περιγρονητικῆς ἀγανακτήσεως.

— Ἀ, ἀ! εἶπεν ὁ Πάνος, ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν σύνοικόν του, δὲν κάμνεις καλά, ὁ γέροντας ἐδὼ θὰ μᾶς μνημονεύῃ καὶ τοὺς δύο, ὑπὲρ ἀναπαύσεως, συγχωρήσεως καὶ διαφυλάξεως τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ. δὲν εἶναι ἔτσι ἅγιε γέροντα;

— Ναί, παιδί μου, ἀπεκρίθη ὁ Βάγιας, κρατῶν τὸν ἔταιμον νὰ ἐκφύγῃ ἀπὸ τὸν λάρυγγά του γέλωτα· εἶπε στραφεὶς πρὸς τὸν οἰκοδεσπότην, προσέθεσε, Κύριε ὁποιος δὲν σέβεται τὰ θεῖα, ποτὲ προκοπὴν δὲν βλέπει. Εἰς ἡμᾶς τοὺς Καλογήρους τοῦ Σινὰ, στέλλουν ἀπὸ τὰ τετραπέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ὀνόματά τουν νὰ τὰ μνημονεύωμεν· τὸ ἠξεύρεις;

— Νὰ μὲ συγχωρέσῃς, ἅγιε γέροντα, νὰ μὲ συγχωρέσῃς, ἀπεκρίθη ὁ οἰκοδεσπότης, ἀπομάξας διὰ τῆς χειρός του τὸν ἐκ τοῦ οἴνου ἀποστάζοντα μύστακά του, ἐγὼ εἶμαι εὐλαβής· ἐρώτα ἐδὼ τὸν Πάνο νὰ σοῦ πῇ· ἐγὼ φάλλω εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐγὼ ἀνάβω τὰ κανδύλια καὶ τὰ κεριά.

—Εὖγέ σου, τέκνον μου, εὖγέ σου· ἀλλὰ διατί δὲν θέλεις νὰ μ' εἰπῇς τ' ὄνομά σου νὰ τὸ μνημονεύω;

—Νὰ μὲ συγχωρέσῃς γέροντα, Κώστας δοῦλός σας.

—Ἔσο καί..., εἶπεν ὁ Πάνος εὐχαριστημένος· γιὰ σένα καὶ γὼ ἐπῆγα νὰ χάσω τὸ μνημόνεμα· τὰ γράφεις τὰ ὀνόματά μας, δέσποτα; νὰ σοῦ φέρω χαρτὶ καὶ καλαμάρι;

—Μαζί σας ἔφαγα κ' ἔπια, ἀπεκρίθη ὁ Βάγιας, καὶ νὰ μὴν ἐνθυμοῦμαι τὰ ὀνόματά σας, εἶν' ἐντροπή μου. Κώστας, Πάνος, ἰδού.

—Ἂς ἀφίκωμεν αὐτὰ τώρα, Κὺρ Κώστα, τὰ ποιὰς εἶσαι καὶ τί κάμνεις, καὶ ἂς γυρίσωμεν ἀκάμη μίαν φορὰν τὴν ἀκριβήν μας πλόσκαν, ἐπρόσθεσεν ὁ Βάγιας· τί μὲ μέλ' ἐμένα ἕνα πτωχὸν καλόγηραν, τί ὑπηρεσίας κάμνεις ἐσὺ εἰς τὸν Σερασκέρην; Καὶ συγχρόνως ἔφερε τὴν πλόσκαν εἰς τὰ χείλη του, βυζάσας αὐτὴν ὡς πεινασμένον νήπιον· ἀκαλσύθως τὴν ἐνεχείρισεν εἰς τὸν γείτονά του Πάνον, ὅστις ἦν θερμὸς λάτρις τοῦ Βάκχου. Ὁ Κώστας ἠρνήθη ν' ἀσπασθῇ τὰς ἐγγαστριμύθου πλόσκας τὰ χείλη, ἅτις ἐλάμβανε καὶ αὐτὴ μέρος εἰς τὸν διάλογον μὲ τὸ ἁρμονικόν της κλοὺ, κλοὺ, κλού. . . .

—Διατί, φίλε μου Κὺρ Κώστα, ὑπέλαβεν ὁ Βάγιας, δὲν πίνεις; Ἐγὼ σ' εἶπα, ὅτι δὲν μὲ μέλει τί κάμνεις, ὅθεν δὲν πρέπει νὰ δυσαρεστῆσαι.

—Ὄχι, ὄχι, γέροντά μου, ἀπεκρίθη ὁ Κώστας μετὰ σπουδῆς δυσαρέστου· ὄχι, δὲν θέλω νὰ μὲ νομίσῃς φαφλατά!

—Πολλὰ καλὰ, Κὺρ Κώστα μου, ὑπέλαβεν ὁ Βάγιας, ἀλλὰ μὲ τοιοῦτον ὕφος, ὡς νὰ τῷ ἔλεγε· καὶ τί ἄλλο εἶσαι;

—Ἄκουσε λοιπὸν, γέροντά μου, ἄκουσε νὰ ἰδῇς

ἐάν ἦμαι φαφλατᾶς, ἡ ἄνθρωπος ἄξιος, ἐπέλιβε ὁ Μουχαμπόρης, τεντώσας ὑπερηφάνως τὸν τράχηλον. Ἐγὼ, κύρ-Ἀντίμου, μὲ ταῦτα συμπαθᾶτε σεῖς, δὲ εἶπα τὰ μυστικά μου· ἐγὼ ἀραπῶ εἰς συναγρεύεσθαι τὸν Σερασκέρη μὲ τὸ φρούριον· ἐσεῖς ἀπὸ ἐδῶ γνωρίζετε τί κάμνει ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς καὶ τί παρεύρεσιν νὰ κάμω, καὶ εἰς ποίαν κατάστασιν εὑρίσκεται.

— Τώρα ναί· ἂν μὲ ἐλέγετε αὐτὰ ἀπὸ πρίν, δὲν ἐξωδεύαμεν τόσα παλλὰ δόγια. Ἐδῶ τρᾶγμα μόνον δὲν ἐνόησα, πῶς συναγρεύεσθε τὸ φρούριον μὲ τὸν Σερασκέρην, ἀφοῦ οὔτε φόσιμα ἔχει, οὔτε αἰτιά.

— Ἄλλα πάλιν. Τώρα νὰ μὲν συγχωρέσῃς σ' εἶπα κἄ' ἐγὼ καὶ μή σε καταφανῇ. Θαύσσεται πῶς μ' Σεναΐται εἶσθε κουτσό· τὸ φρούριον, βέβαια, δὲν ὁμιλεῖ; ὁμιλοῦν οἱ κάτοικοι τοῦ φρουρίου.

— Ὁ Πάνος διέκοψε τὴν ὁμιλίαν εἰπών· Ὁ γέρο-πας, Κώστα, δὲν ἔχει πουπριές.

— Καὶ ποῖος εἶναι μέσα, ἐξηκολούθησεν ἐρωτῶν ὁ Βάγιας, ὅστις θὰ συναγρεύεται μὲ ἕνα τόσον μεγάλον Πασᾶ, ὡς τὸν Σεράσκερην;

— Πάλιν 'ς τὴν ἀπιατιὰ τὸ κτυπᾷς· ἐμὲ αὐτὸς συναγρεύεται μὲ τὴν Χανούμη καὶ μὲ τὸν Σελὴμ-Βέη. Τὸν γνωρίζεις τὸν Σελὴμ-Βέη, τὸν υἱὸν τοῦ Μουσταφᾶ-Βέη Δελβινιώτου;

— Ποῦ νὰ τὸν γνωρίζω ἐγὼ καλόγηρος ἄνθρωπος! ἐρώτησέ με διὰ δεσποτάδες, ἠγουμένους νὰ σοῦ τοὺς εἰπῶν χαρτὶ καὶ καλαμάρι μοῦ λὲς πασάδες καὶ μπέηδες! . . τί δουλειὰ ἔχομεν ἡμεῖς μ' αὐτοὺς εἰς τὸ Ζάγόρι; Εἰπέ με, σὲ παρακαλῶ, Κώστα, δὲν φοβεῖσαι μὴ σὲ καταλάβουν;

— Ποῖον νὰ φοβηθῶ; Ὅλοι μάλιστα εἰς τὸ φρούριον μὲ νομίζουν πιστὸν ραγιὰ τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, διότι

τούς καθολικούς σκοπούς, περὶ ὧν ἐπίστευε πολὺ διάφορα ἀπὸ ἐμένα. Ἐγὼ ἐφρόνουν ὅτι ἡ ἐπιστήμη τοῦ Κώστα εἶναι πολὺ περιωρισμένη, ἀφοῦ ἐπὶ τόσον καιρὸν ἐσπούδαζε καὶ δὲν ἠμποροῦσε νὰ ἐξηγήσῃ τὸ φαινόμενον τοῦ Σεραφείμ. Καὶ μὲ τί ἐρώτησιν ἀπάγχως ἐζήτησε νὰ μάθῃ ὁ Κώστας, μὲ βοήθησε ὁ Πάνος, καὶ ὑπάγομεν ἐγὼ μάλιστα ἡμπορεῖτε νὰ ἐξηγήσετε καὶ σεῖς ἡμέραν, ἄλλην καλήτερα ἔτσι νύκτα ἡ νύχτα δὲν ἔχει μέσα καὶ ξεύρετε τί τοὺς λέγω; ὑπάγω τὴν ἡμέραν, διότι φοβοῦμαι μὴ μὲ ἰδοῦν καὶ μὲ καταλάβουν εἰς τὸ Σεραγέρι καὶ μὲ σκοτώσουν.

— Δὲν ἠμπορῶ νὰ ἐννοήσω πῶς ὁ Σεραγέρης καὶ οἱ ἄνθρωποι μέλλει σας ἐξεύρουν τὰ ὑπάγεις εἰς αὐτὸ καὶ πότε ἐπιστρέφεις.

— Τὸ ἐξεύρουν, διότι πρὶς τῆς ἑβδομάδος ὑπάγω, καὶ αὐτὲς τὰς ἡμέρας εἶς ἐξεύρει καὶ ὁ Σεραγέρης καὶ ὁ Σελήμ-Βέης καὶ μοῦ δίδουν γράμματα καὶ ἄλλα ἀκόμη. Μὲ ὅλον τοῦτο ἄκουσε, γέροντά μου, τί ἔπαθα; μοῦ ἔκαμε ἕνα νόστιμον διαβαίνων ἀπὸ τὰ μέρη εἶδε ἕνα μαῦρο πρᾶγμα ἐπάνω εἰς τὸ χιόνι ἐνόμισα ὅτι εἶναι κάμμιὰ κανόνα νὰ τὴν κάμω πλάτσα ἐπλησίασα τὸ μονόξυλον καὶ ἔβγαλα ἔξω τὸν Πάνον νὰ τὴν πάρῃ τί νομίζεις ὅτι ἦτον; ἦτον ἕνας παλιὸς ὑπηρέτης τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ κατακρεουργημένος ὅταν τὸν εἶδεν ὁ Πάνος, ἐφρόνθαξε κι' ἐβγῆκε κι' ἐγὼ ἔξω τὸν ἐσπλησίασμεν, τὸν ἐκαθήσαμεν καὶ τοῦ ἐτρίψαμεν τὰς χεῖρας, τὸν λαιμὸν καὶ τὸ στῆθος· ὁ

ταλαίπωρος ἐννόησε· τί ἄνθρωποι εἶσθε; μᾶς εἶπεν· εἴμεθα καλοὶ ἄνθρωποι, τοῦ ἀπεκρίθημεν. Νὰ μ' ἐβγάλετ' ἀπ' ἐδὼ διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, μᾶς ἔλεγε καὶ μᾶς παρεκάλει καὶ ἐφίλει τὰς χεῖράς μας· τὸν ἐλυπηθήκαμεν καὶ τὸν ἐσηκώσαμεν καὶ τὸν ἐφέραμεν εἰς τὸ πλοιάριόν μας· εἶχεν ἓν σχοινὶ εἰς τὸν λαιμόν. Τί ἔπαθες; τὸν ἐρωτήσημεν· αὐτὸς μᾶς ἀπεκρίθη ὅτι ὁ κατηραμένος Βάγιας τὸν ἐκρέμασεν εἰς τὸν προμαχῶνα τοῦ Μετσιτιοῦ, καὶ, κοπέντος τοῦ σχοινίου, ἔπεσε, κατὰ καλήν του τύχην, ἐπάνω εἰς ἕνα σωρὸν κόπρου, τὸν ὁποῖον ἐσκέπαζε τὸ χιόνι. . . Μίαν ὥραν προτοῦ νὰ ἔλθῃς ἐδὼ, ἤλθαμεν καὶ ἡμεῖς καὶ τὸν ἐφέραμεν εἰς τὸν ὦμον τοῦ Πάνου, καὶ τὸν ἐβάλαμεν εἰς ἕνα ἄχυρῶνα ὄπισθεν τῆς οἰκίας ν' ἀναπαυθῇ· ἐκεῖ εἶναι ζεστὰ, ἐπειδὴ δὲν ἔχει παράθυρον· τοῦ ἐδώκαμεν ἕνα σκέπασμα, ἀλλ' εἶναι τὰ ἄχυρα ὁποῦ τὸν κρατοῦν ζεστόν.

— Καὶ πῶς εἶναι ὁ δυστυχής; πάσχει ἀκόμη; ἠρώτησεν ὁ ψευδοκαλόγηρος, γενόμενος κάτωχρος.

— Ὄχι, εἶναι πολλὰ καλὰ, ἀπεκρίθη ὁ Πάνος. Ὅταν τὸν ἐφέραμεν, τοῦ ἔτριψα ὅλον του τὸ σῶμα μὲ ῥακὴν, τοῦ ἔδωκα ἕνα καλὸ ποτῆρι γεμάτο καὶ ῥούφησε, καὶ τώρα κοιμᾶται σὰν πρόβατο. Θέλεις νὰ τὸν ἰδῇς, πάτερ ἅγιε;

— Εἶναι καλήτερα νὰ τὸν ἀφήσωμεν τὸν δυστυχῆ ν' ἀναπαυθῇ, ἀπεκρίθη ὁ Βάγιας, φρικιάσας ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν.

— Βλέπω καὶ ἑτοιμάζεσαι νὰ σηκωθῇς ἀπὸ τὸ τραπέζι, εἶπεν ὁ Κώστας.

— Ναὶ, θὰ κοιμηθῶ, διότι εἶμαι κοπιασμένος, ἔπειτα ἡ νύκτα περνᾷ, εἶναι πολὺ ἀρφά.

— Καλὲ τί λέγεις; ὑπέλαβεν ὁ Κώστας· ἡμεῖς ἀ-

χόμη δὲν ἐφάγαμεν καθὼς πρέπει· τώρα θὰ σοῦ φέρω ἕνα θρεπτικὸν φαγητόν.—Ὡρὲ Πάνο, εἶπε στραφεὶς πρὸς τὸν ῥάπτην, ἀνάβα εἰς τὸ ἀνώγειον, κόψε τρεῖς πλευρὲς χοιρινὸν, πάστασέ το καὶ μὲ ῥίγανη, καὶ φέρε ῥίψε το 'ς τὴ σκάρα.

Καὶ πλησιάσας εἰς τὴν ἑστίαν, ἐχώρεσε τοὺς καλῶς ἀναμμένους ἄνθρακας πρὸς τὴν ποδιὰν αὐτῆς, εἶτα ἐγερθεὶς ἔφερεν ἐσχάραν, ἱκανὴν νὰ χωρήσῃ τέταρτον κριοῦ καὶ τὴν ἔθεσεν ἐπὶ τῶν ἀνθράκων. Μετὰ μακρὸν ἡ κνίσσα τοῦ χοιρείου κρέατος ἐκλήρωσε τὸ κατώγειον ὀσμῆς, ἀξίας τῆς λατρείας τοῦ θεοῦ τῆς σταφυλῆς καὶ τῶν κώμων. Ὁ σίελος ἦλθεν εἰς τὰ χείλη τοῦ Βάγια· ἐγὼ ὅπως εἶμαι ἐνδεδυμένος, εἶπεν ἐν ἑαυτῷ, ὁ διάβολος δὲν μὲ γνωρίζει, καὶ θὰ μὲ γνωρίσῃ ὁ γέρων Ἰσούφ, ἂν μὲ ἰδῇ; ἔπειτα αὐτὸς κοιμᾶται, ἐγὼ ἀναχωρῶ αὐγήν· ποῦ θὰ μὲ ἰδῇ; ἂς φάγω ἀπ' αὐτὸ τὸ κρέας, τὸ ὁποῖον ἔχω σωστὲ δύο ἑτη νὰ φάγω.

Μὴ δὲν ἔγεινεν ἡ λαιμαργία ἀφορμὴ νὰ περιπλανηθῶσι μακρὰν τῆς Ἐδὲμ ὁ πρόπαππος ἡμῶν Ἀδὰμ καὶ ἡ προμάμμη ἡμῶν Εὔα, γυμνοὶ καὶ ἀνυπόδητοι; Μήπως τὸ προπατορικὸν ταῦτα ἁμάρτημα δὲν εἶναι μέχρι σήμερον ἡ ἀφορμὴ πολλῶν ῥακενδύτων καὶ ξυπολύτων;

Ἐν ῥοπῇ ὀφθαλμοῦ ὠκλίσθησαν καὶ οἱ τρεῖς οὗτοι ὀδοντοφύεις μὲ τρεῖς χοιρείας πλευράς, τὰς ὁποίας ἀπεγύμνοναν ἐν ἀμίλλῃ ἐναγωνίῳ, κλίνοντες ὅτε μὲν δεξιὰ, ὅτε δὲ ἀριστερὰ τὴν κεφαλήν, ἵνα δώσωσι πλείονα ἐνέργειαν εἰς τὴν τομὴν τῶν ὀδόντων των. Μόνος ὁ εὑρεθεὶς εἰς συμπόσιον κυνῶν ἐν τοῖς χρεωπωλείοις δύναται ν' ἀπεικονίσῃ τὴν πιστὴν εἰκόνα τῶν γενναίων τούτων χοιροφάγων. Ἡ χυρὰ πλόσκα

περιεφέρετο ἀπὸ στόματος εἰς στόμα, ἑωσοῦ κενωθεῖσα, ἐρρίφθη εἰς μίαν γωνίαν τοῦ κατωγείου ὡς ἄχρηστος.

Ὁ Βάγιας ἀπεχώρει κατὰ μικρὸν, καὶ τυλιχθεὶς εἰς μίαν χλαῖναν ἡτοιμάζετο νὰ κοιμηθῇ.

— Αἴ, Κὺρ Δέσποτα, τῷ εἶπεν ὁ Κώστας, τί; ἔχεις σκοπὸν νὰ κοιμηθῇς;

— Ναὶ, νὰ ἔχῃς τὴν εὐχὴν, ἀπεκρίθη σοβαρῶς ὁ Βάγιας· εἶμαι κουρασμένος, πρέπει ν' ἀναπαυθῶ ὀλίγον, διότι εἶμαι ἀναγκασμένος νὰ ἐγερθῶ πολλὰ πρωὶ ν' ἀναχωρήσω. Ἀπὸ τώρα μάλιστα, διὰ νὰ μὴ σᾶς ἐνοχλῶ τὴν αὐγὴν, σᾶς ἀφίνω ὑγείαν καὶ σᾶς εὐχαριστῶ διὰ τὰς πρὸς ἐμὲ περιποιήσεις σας. Ἔχετε τὴν εὐχήν.

Ὁ Κώστας, καί τοι κεκραιπαληκὼς ἐξ οἴνου, ἐθεώρει μὲ ὄμμα λίαν περίεργον καὶ παρατηρητικὸν τὸν Καλόγηρον. Εἰς τὴν φυσιογνωμίαν αὐτοῦ εὕρισκεν ἄνθρωπον γνώριμόν του, ἀλλ' ὅστις τῷ ἐξέφευγεν ἐκ τῆς μνήμης· ὁ δὲ Πάνος καθήμενος ἔτι εἰς τὴν τράπεζαν, ἔγλειφε τὰ λείψανα τοῦ συμποσίου.

Ἐν τούτοις ὁ κόραξ, μοχλὸς ὃν οἱ χωρικοὶ χρῶνται ὡς κλεῖθρον τῶν θυρῶν των, καὶ ὃν ἀνοίγουσιν οἱ ἔξωθεν ἐρχόμενοι διὰ μικροῦ ξυλακίου, κρεμαμένου ἐπίτηδες εἰς τὴν φλιὰν τῆς πύλης, ὑψώθη καὶ ἔπεσεν, ἡ θύρα ἠνεῴχθη καὶ ὁ Ἰσοὺφ ἐνεφανίσθη.

— Καλῶς ὥρισες, Ἰσοὺφ ἀγὰ, ἐκραύγασαν συγχρόνως ὁ Κώστας καὶ ὁ Πάνος.

— Μὰ τὴν πίστιν μου, ἀπεκρίθη ὁ γέρων Ἰσοὺφ, αἱ φωναί σας μ' ἐξύπνισαν, καὶ ἡ μυρωδιὰ ψητοῦ μ' ἔφερε τὸ σάλιο 'ς τὸ στόμα· κἀμμιὰ φορὰ ὁ ἄνθρωπος πεινᾷ χωρὶς νὰ θέλῃ.

— Κάθησαι νὰ φᾷς, Ἰσοὺφ ἀγὰ, εἶπεν ὁ Κώστας,

σὺ, βέβαια, δὲν τρώγεις ἀπὸ τὸ ψητὸν ὁποῦ σοῦ μύρισε· ἔχομεν ὅμως νὰ σοῦ δόκωμεν ἄλλα φαγητά.

— Διατί; ἀπεκρίθη ὁ Ἰσοὺφ ἐν σπουδῇ.

— Διότι εἶναι ῥωμαίικον.

— Γουροῦνι;

— Ναί.

— Ἐξηνταπέντε χρόνων ἄνθρωπος ἔγεινα καὶ δὲν ἔφαγα, ἂς μὴ φάγω καὶ τώρα· μολονότι καλήτερα νὰ φάγῃ ὁ Τοῦρκος γουροῦνι καὶ νὰ μὴν τρώγῃ τὸν γουρουνᾶ. Ὁ κατηραμένος Ἀλῆς δὲν ἔφαγε ποτὲ χοιρίσιον, διὰ νὰ μὴ φανῇ παράκουος εἰς ὅ,τι λέγει τὸ Κοράνι, καὶ μολαταῦτα ὅσα κακὰ ἔχει καμωμένα καὶ αὐτὸς ὁ Σειτάνης δὲν τὰ ἔκαμε. Κάποτε τὴν τετράδη ἔφερα λαδερὸν φαγὴ εἰς τὸν θεοσκοτωμένον Βάγιαν, καὶ ἔπαρέ το, μ' ἔλεγεν, Ἰσοὺφ, σήμερα δὲν τρώγω, ἐνῷ ὁ καταραμένος ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἔρριψεν εἰς τοὺς ἀσβεστόλακκους δύο τρεῖς χριστιανοὺς καὶ τούρκους· ἐγώ, Κώστα, δὲν ἔμαθα γράμματα, μοῦ φαίνεται ὅμως ὅτι εἶναι καλήτερα νὰ μὴ κάμνῃ κἀνεὶς κακὸ 'ς τοὺς ἀνθρώπους, παρὰ νὰ μὴ τρώγῃ ἀπὸ τὸ ἕνα, ἢ ἀπὸ τ' ἄλλο.

— Θέλεις νὰ σοῦ τηγανίσῃ μερικ' αὐγά; τῷ εἶπεν ὁ Κώστας.

— Ναί, θέλω.

— Εἶπέ με, Ἰσοὺφ ἀγά, ἐν ὅσῳ νὰ σοῦ ἑτοιμάσῃ νὰ φάγῃς, πῶς εὑρέθης ἀπόψε ἐκεῖ κάτω ἀπὸ τὸ Μετσίτι;

— Ὁ ἀλιτήριος Ἀλῆς, ὑπέλαβεν ὁ Ἰσοὺφ, μὲ ἀπάτησε νὰ πάγω ἐκεῖ, διὰ ν' ἀνασύρωμε μὲ τὸν Βάγια γρόσα ὁποῦ τοῦ στέλλονται, ὡς μ' εἶπεν, ἀπὸ ἕνα μέρος, καὶ ὁ σκοπός τους ἦτο νὰ μὲ πνίξουν ὁ Βάγιας καὶ ὁ Ἀράπης, καὶ νὰ μὲ ῥίψουν 'ς τὴ λίμνη.

— Καὶ λοιπόν;

— Τί λοιπόν; μ' ἔβαλαν μιὰ θηλυὰ 'ς τὸ λαιμὸ, ἔδεσαν τὸ σχοινὶ εἰς μιὰ πολεμίστρα καὶ μ' ἔσπρωξαν κάτω. Κατὰ καλήν μου τύχην τὸ σχοινὶ ἔσπασε καὶ ἔπεσα ἀναίσθητος ἐκεῖ ποῦ μ' ἤθελε, καὶ ἂν δὲν διεβαίνετε ἐκεῖθεν νὰ μὲ πάρετε, βέβαια ἤθελα παγώσει. Ὅταν μ' ἐπέρασαν τὴν θηλυὰ, ἔλεγεν ὁ Βάγιας εἰς τὸν Ἀράπη, ὅτι ἔχει ὑπηρεσίαν καὶ δὲν θὰ ἠμπορέσῃ νὰ ἐπανέλθῃ, ἀλλὰ μετὰ δύο ὥρας νὰ ἔλθῃ αὐτὸς νὰ μὲ ξεκρεμάσῃ καὶ νὰ μὲ ῥίψῃ εἰς τὴν λίμνην.

— Δυστυχῆ Ἰσοὺφ ἀγά! τῷ ἔλεγεν ὁ Κώστας μετὰ συγκινήσεως.

Ὁ Βάγιας ἔφριττεν εἰς τὴν ὁμιλίαν ταύτην, κρύπτων ὀπίσθεν τοῦ Κώστα τὸ πρόσωπόν του καὶ ὑποχρινόμενος τὸν κοιμωμένον.

— Νὰ σ' εἰπῶ, Κώστα, ἐπανέλαβεν ὁ Ἰσοὺφ, ἄλλο δὲν παρακαλῶ τὸν Θεὸν, εἰμὴ νὰ πέσῃ ὁ ἄπιστος Βάγιας 'ς τὰ χέρια μου καὶ ἐλπίζω νὰ πέσῃ. Τί ἠμπορεῖ νὰ κάμῃ ὁ Ἀλῆς ἐμπρὸς 'ς τὸν Σουλτάνο, ὁποῦ ἔχει νὰ στείλῃ ἀδιάκοπα στρατεύματα, καὶ νὰ ξοδιάζῃ γρόσια; Ξέρεις, Κώστα, ποῦ ὁ Σουλτάνος τὸν ἐκαταράσθηκε καὶ ἡ κατάρα τοῦ Σουλτάνου εἶναι ὅμοια μὲ τὴν κατάρα τοῦ Προφήτη; Ὀγλήγωρα θὰ πέσῃ 'ς τὴν ἐξουσίαν του ὁ καταραμένος ἀπὸ τὸ Θεὸ Ἀλῆς μ' ὅλους τοὺς φονιάδες του καὶ τοὺς τσελάτες του. Αὐτὴ ἡ φωτιὰ, Κώστα, ἐξηκολούθησε νὰ λέγῃ ὁ Ἰσοὺφ, δείξας διὰ τοῦ δακτύλου του τὴν ἐσχάραν, μὲ φθάνει νὰ σιγοψήσω τὸν Βάγια του, ὅπως αὐτὸς ἔψησε καρδιὲς καὶ Τούρκων καὶ Χριστιανῶν. Τρεῖς χιλιάδες ψυχὲς Γαδιχιῶτες ἐπέρασεν ἀπὸ τὸ βόλι καὶ τὸ μαχαῖρι ὁ σκύλος.

Τοῦ Βάγια τὸ αἷμα ἐπάγωσεν ἀπὸ τὸν φόβον του, οἱ ὀδόντες του συνεκρούοντο, καὶ ἀπέδιδεν εἰς τὴν μωρίαν καὶ ἀπρονοησίαν του τὴν σωτηρίαν τοῦ Ἰσούφ.

— Ποιὸς εἶναι ὀπίσω σου, Κώστα; ὑπέλαβεν ὁ Ἰσούφ, ψεῖς εἴχετε καὶ ἄλλον φίλον ἀπόψε, διότι ἤκουσα πολλαῖς φωναῖς.

— Εἶναι ἕνας καλόγηρος Συναΐτης, ὅστις ἔρχεται ἀπὸ τὸ Σινὰ ὄρος.

— Βέβαια ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρα ἐπέρασε.

— Ἐκεῖθεν μᾶς εἶπε διέβη.

— Θὰ τὸν ἐρωτήσω ἂν ξέρῃ τίποτε διὰ τὸν ἀνεψιό μου τὸν Σουκιούρ-βεη, ὁποῦ εἶναι τελώνης ἐκεῖ. Αἴ, γέροντα, Παπὰ, δάσκαλε. . . . . !

— Σήκω, γέροντα, σήκω, νὰ σ' ἐρωτήσῃ κἄτι τι ἐδὼ ὁ φίλος μας Ἰσοὺφ-ἀγὰς, ἐφώναξεν ὁ Κώστας, σείων αὐτὸν συγχρόνως. Πολὺ ἀγαπᾷς τὸν ὕπνον.

Ὁ Βάγιας ἐγερθεὶς, ὡς νὰ ἐκοιμᾶτο βαθέως, ἔτριψε διὰ τῶν χειρῶν του τοὺς ὀφθαλμούς του, κατεβίβασε τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς του μέχρι τῶν ὀφρύων, καὶ τί ἀγαπᾶτε; εἶπε, ποῖος μὲ θέλει;

— Κὺρ Παπᾶ, ἀπεκρίθη ὁ Ἰσοὺφ, ἔμαθα ὅτι ἔρχεσαι ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρα, καὶ σὲ παρακαλῶ νὰ μ' εἰπῇς ἂν εἶδες, ἢ ξέρῃς τίποτι διὰ τὸ Σουκιούρ-βεη, τὸν τελωνην ἐκεῖ.

— Καὶ τί τὸν ἔχεις; ἠρώτησεν ὁ Βάγιας.

— Ἀνεψιὸν, ἀπεκρίθη ὁ γέρων, θεωρῶν μὲ ἀπορίαν καὶ θαυμασμόν.

— Εἶναι πολὺ καλά· ὅταν ὑπῆγα νὰ τελωνίσω τὰ πράγματά μου τὸν εἶδα. Μαθὼν μάλιστα ὅτι ἤμουν Ἠπειρώτης, μ' ἠρώτα πολλὰ πράγματα, πλὴν ἐγὼ δὲν ἤξευρα νὰ τὸν πληροφορήσω, διότι ἀπὸ μικρὸ παιδὶ λείπ' ἀπ' ἐδώ.

[illegible]

— Κ' ἐγώ, ὅταν τὸν προσώπεσα, ἀπεμείνθη ὁ Κάπας, πὸν ἀπαφράσαξε μὲ πόσον φρόνημόν του.

Ἔβγαλε τὸ καπαρτήσιος του, ὁ δυστυχὴς Βάγιας ἐνεργάσε μέχρι ἀστεῖοι! καὶ ἔπαρασκάθε νὰ πάρῃ τὸ κρόσσακόν του, τὸ ἀποῖον ἔγρασε κάτω ρολ.

Ὡρὲ Κάπα, εἶπεν ὁ Ἰσκούφιας μὲ ὕφος ἀνάμικτον ἀπὸ ἀπορίαν καὶ ἀγανάκτησιν, αὐτὸς πρέπει νὰ ἦναι μεταμορφωμένος διάβολος εἰς τὴν μορφὴν τοῦ Βάγια. Σήμερα ἐφέρθη καλὸ γαρ, τὸ κεφάλι σου νὰ σὲ δῶ καλά.

Κ' ἐγὼ νὰ σᾶς εἰπῶ τώρα, ἐφώναξεν ὁ Κάπας ξεκαρδιζόμενος ἀπὸ τὰ γέλοια, αὐτὸς ἐδῶ ἀπορῶ λακτος ὁ Βάγιας, ἂν ἦναι διάβολος νὰ τὸν κατάφωμεν.

— Ἔχασε βέβαια, ἐπεφώνησεν εἰς νέλας αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἐπαρατήρησε καὶ τοὺς ἄλλους ὁ Βάγιας, φρίττων ὅλος. Τὰ ἴδια ἔπαθα καὶ εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Ἦσαν ἐκεῖ ὅλοι μ' ἐπῆραν διὰ τὸν Βάγιαν, καὶ ἂν δὲν ἦσαν πληροφορημένοι ἐγὼ ἦμαι ἀπομακρυσμένος εἰς τὸ φρούριον μὲ τὸν Ἀλῆ-Ἠλιᾶ, ἔπρεπε νὰ μείνω ἐκεῖ ὅτι ἐγὼ εἶμαι ὁ Βάγιας. Τί παρήγαγε ὅμως νὰ τὸν ὁμοιάζω τόσον καλά; Εἴμεθα πρῶται ἐξ

ἀδελφοι· ἐγὼ εἶμαι μεγαλήτερός του δύο ἔτη. Ἐνθυμοῦμαι ἀπὸ μικροὶ ὡμοιάζαμεν τόσον πολὺ, ὥστε πολλάκις μ' ἔλεγεν ὁ πατήρ μου ὅτι ἂν ἤμεθα ὁμήλικες, οἱ γονεῖς μας ἤθελον ἀμφιβάλλει περὶ τῆς ταυτότητός μας.

Καὶ τῳόντι, ὑπὸ τὸ καλογηρικὸν ἔνδυμα, ὁ Καλόγηρος Βάγιας ἐφαίνετο πρεσβύτερος τοῦ φουσταναλλοφόρου Βάγια.

—Τόσον καλήτερα, ἀνέκραξε μετ' ὀργῆς ὁ Ἰσοὺφ, ἐγὼ θὰ σὲ φονεύσω ἀξάδελφον δι' ἀξάδελφον εἶναι τὸ ἴδιον, ὅμοιον διὰ ὅμοιον· καὶ δραμὼν εἰς τὴν ἑστίαν, ἥρπασε δαυλὸν ἀναμμένον, καὶ ὥρμησεν ὡς μαινόμενος κατὰ τοῦ Βάγια.

—Μὴ, μὴ, ἐκραύγασαν συγχρόνως ὁ Κώστας καὶ ὁ Πάνος, μὴ, εἰς τὴν οἰκίαν μας τοιαῦτα δὲν γίνονται· καὶ δράξαντες ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας τοῦ Ἰσοὺφ, τοῦ ἀφήρεσαν τὸν δαυλόν.

—Ἐγὼ, ὑπέλαβεν ὁ Κώστας, σᾶς ἐφιλεύσα καὶ τοὺς δύο εἰς τὴν οἰκίαν μου, Ἰσοὺφ ἀγὰ, καὶ ζητεῖς νὰ μ' ἐντροπιάσῃς;

Ὁ Ἰσοὺφ ἠσθάνθη ὅτι εἶχεν ἄδικον, ἐπιχειρήσας πρᾶξιν ἄτιμον παρὰ τοῖς Ἠπειρώταις. Ὅθεν καθήμας εἰς μίαν τῶν γωνιῶν τοῦ κατωγείου, ἔκλαυσεν ὑπὸ ὀργῆς συγχρόνως καὶ μεταμελείας. Μετὰ μικρὸν σιγὴ ἄκρα διεδέχθη τὸν θόρυβον· ἅπαντες ὕπνωττον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ.

Η ΣΥΛΛΗΨΙΣ.

Μίαν ὥραν πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου ἐξελθὼν ὁ Βάγιας, διευθύνετο πρὸς τὸ Κουτσόβλαχον, χωρίον δύο ὥρας μακρὰν τῶν Ἰωαννίνων, κείμενον ἐπὶ ἑνὸς γηλόφου, ἵνα μάθῃ παρὰ τῶν κατοίκων ποῦ εἶναι αἱ προφυλακαὶ τοῦ στρατοπέδου, καὶ πόθεν ἦτο σφαλέστερον ἠδύνατο νὰ διέλθῃ τὴν πεδιάδα, ἵνα μὴ περιπέσῃ εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων. Ἔπρεπεν ὅ' εἶχε νὰ διαβῇ ἀπὸ τὸ χωρίον Δραμισοὺς, εἰς ὃ ἔκειτο ἡ πάλαι Πασσαρὼν, ἀρχαία τῶν Μολοσσῶν Μητρόπολις, ἧς ἐρείπια καὶ μεγαλοπρεπὲς εἰσέτι θέατρον σώζονται, καὶ ἐκεῖθεν νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Μονὴν τῆς Ζίτσης.

Αἱ πρῶται ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου ἤρξαντο νὰ χρυσώνωσι τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων, ὅταν ὁ Βάγιας ἀπροόπτως, ἐκάθησεν ἐφ' ἑνὸς τῶν κολοσσαίων λίθων, τῶν σχηματιζόντων τὸ ἄνθηρον τῆς κρήνης τοῦ χωρίου, ἥτις κειμένη εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ γηλόφου καὶ παρὰ τὴν ὁδὸν, χρησιμεύει συγχρόνως πρὸς χρῆσιν τῶν χωρικῶν καὶ τῶν διαβατῶν. Ἀλλὰ μόλις ἐκάθησε, καὶ ποδοκροτήματα ἵππων ἠκούσθησαν· στραφεὶς δὲ εἶδεν ἴλην ἱππικοῦ ἐρχομένην, ἥτις τὸν ἐπλησίασε τοσοῦτον, ὥστε ἦν ἀδύνατον νὰ κρυφθῇ.

— Τί θέλεις ἐδῶ, καλόγηρε, τοιαύτην ὥραν; τῷ εἶπεν ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἴλης ἀξιωματικὸς εἰς γλῶσσαν ὀθωμανικὴν, ἣν ἐννόει καὶ ὡμίλει ἄριστα ὁ Βάγιας.

— Ἔρχομαι μακρόθεν, ἀπεκρίθη, αἱ δυνάμεις μου μ' ἐγκατέλιπον καὶ ἐκάθησα ν' ἀναπαυθῶ ὀλίγον.

— Πόθεν ἔρχεσαι;

— Ἀπὸ τὸν Βῶλον, καὶ ἐκεῖθεν, ἀπὸ τὸ Σινὰ ὄρος· εἶμαι Σιναΐτης καλόγηρος.

— Ποῦ θὰ ὑπάγῃς τώρα;

— Εἰς τὸν προφήτην Ἠλίαν, εἰς τὸ Μοναστῆρι τῆς Ζίτσας.

— Ἐγείρου, ἀκολούθει με, ὑπέλαβεν ὁ ἀξιωματικὸς μὲ τόνον ἐπιτακτικόν.

— Καλὲ Ὀθωμανὲ, ἀπεκρίθη ὁ Βάγιας, ἄνθρωπος γέρων, ἐρχόμενος ἀπὸ τόσον μακρυνὸν μέρος, ἐξηντλημένος ἀπὸ τὸν κόπον, δύναται ποτὲ ν' ἀκολουθήσῃ ἱππεῖς νέους παληκαράδες ὡς ὑμᾶς; Ἂν θέλετε νὰ μὲ φονεύσετε, θέλετε μ' ἐλευθερώσει ἀπὸ νέους κόπους· νὰ τρέχω ὅμως κατόπιν σας εἶναι ἀδύνατον.

— Χασὰν, εἶπεν ὁ ἀξιωματικὸς εἰς ἕνα τῶν πλησίον του ἱππέων, ὁ παπᾶς ἔχει δίκαιον· ἔχομεν ἐντεῦθεν μέχρι τοῦ στρατηγείου δύο ὡρῶν ἀπόστασιν, μεῖνε σὺ νὰ συνοδεύσῃς τὸν καλόγηρον καὶ ἐλθὲ κατόπιν· ὅταν δ' ἔλθῃς εἰς τὸ στρατόπεδον νὰ τὸν παραδώκῃς εἰς ἐμὲ καὶ ὄχι εἰς κἀνένα ἄλλον.

Καὶ κεντήσας τὸν ἵππον του, παρηκολουθήθη ὑφ' ἁπάσης τῆς ἴλης, καλπαζόντων χαριέντως τῶν ἵππων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Η ΠΑΝΟΥΡΓΙΑ ΔΕΝ ΤΕΛΕΣΦΟΡΕΙ ΠΑΝΤΟΤΕ.

Μετὰ δύο ὥρας πεζεύσας ὁ Χασὰν ἐνώπιον τῆς σκηνῆς τοῦ ἰλάρχου, τῷ παρέδωκε τὸν καλόγηρον. Ἡ θέσις τοῦ Βάγια ἦν ἀληθῶς φρικτή. Ὁ Σερασκέρης Ἰσμαὴλ-Πασᾶς Ἰωαννίτης, πρώην Πασόμπεης, εἰς ὃν

i L. sf C.

ἔμελλε νὰ παρουσιασθῇ, τὸν ἐγνώριζε κάλλιστα, ὡς ὑπηρετήσας ἔτη πολλὰ ὡς σύμβουλος παρὰ τῷ Βεκῆ-Πασᾷ, τριτοτόκῳ υἱῷ τοῦ Ἀλῆ. Ὁ Ἰσμαὴλ-Πασᾶς κατατρεχθεὶς ὑπὸ τοῦ ἅρπαγος Φαλάριδος τῆς Ἠπείρου δι' οἰκιακὰς ῥᾳδιουργίας, ἀπογυμνωθεὶς δ' ἐξ ἁπάσης τῆς περιουσίας του, καὶ τὴν ζωὴν διακινδυνεύσας, ἔτρεφεν ἄσπονδον μῖσος οὐ μόνον κατ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ καθ' ὅλων τῶν οἰκείων καὶ εὐνοουμένων του τίς ἄρα ἔμελλε νὰ σώσῃ ἐκ τῶν χειρῶν του τὸν Βάγιαν; Ἐκ τούτου ὁ δυστυχὴς μόνον εἰς τὴν παραγνώρισίν του ἤλπιζε.

Κατὰ τὴν ἐθιμοταξίαν ὁ ἴλαρχος ὤφειλε πρῶτον νὰ τὸν παρουσιάσῃ εἰς τὸν Κιαχαγιάμπεην, καὶ δι' αὐτοῦ νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὸν Σερασκέρην. Ὅθεν ἀφοῦ διέταξε νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ, διῆλθον δι' ὅλου τοῦ στρατοπέδου ἵνα ἔλθωσιν εἰς τὴν ὑπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ βουνοῦ τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ ὑπάρχουσαν σκηνὴν αὐτοῦ. Ἡ πορεία τοῦ Βάγια ὑπῆρχε λίαν ὀχληρὰ, παντοῖαι ὕβρεις καὶ σαρκασμοὶ τῷ ἀπευθύνοντο πανταχόθεν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, οὐχὶ ὡς Βάγιᾳ, ἀλλ' ὡς καλογήρῳ. Τέλος φθάσαντες εἰς τὴν σκηνὴν, εἰσήχθησαν ἐν αὐτῇ ἀμφότεροι ὅ,τε ἀξιωματικὸς καὶ ὁ Βάγιας.

— Αὐτὸν τὸν καλόγηρον, εἶπεν ὁ ἴλαρχος τῷ Κιαχαγιάμπεῃ, ἀφοῦ τῷ ἀπένειμε τὰς κατὰ τὸ Ὀθωμανικὸν ἔθιμον ἐδαφιαίας ὑποκλίσεις, εὗρον καθ' ὁδὸν πλησίον τοῦ Κουτσουλιοῦ, καὶ κατὰ χρέος τὸν παρουσιάζω εἰς τὴν ὑμετέραν ἐνδοξότητα.

— Πόθεν ἔρχεσαι, Παπά; εἶπεν ὁ Κιαχαγιάμπεης πρὸς τὸν Βάγιαν μετὰ φωνῆς τραχείας.

— Ἀπὸ τὸ Σινὰ ὄρος, ἀπεκρίθη ὁ Βάγιας, συνεσταλμένος καὶ κάτωχρος.

— Καὶ πῶς ἐπήδησες ἐδῶ; ὑπέλαβεν ὁ Κιαχαγιάμπεης καγχάζων.

— Δὲν ἐπήδησα, ἐνδοξότατε, ἀπεκρίθη ὁ Βάγιας, ἦλθον εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἐκεῖθεν ἐπεβιβάσθην εἰς πλοῖον, τὸ ὁποῖον μ' ἀπεβίβασεν εἰς Βῶλον, καὶ ἐκεῖθεν ἦλθον ἐδῶ, διὰ νὰ ὑπάγω εἰς τὸ Μοναστήριόν μου.

— Νὰ κάμῃς τί εἰς τὸ Μοναστῆρι;

— Νὰ κάμω ὅ,τι κάμνουν οἱ Καλόγηροι. Εἶναι συνήθεια, εἰς ἕνα προσδιωρισμένον καιρὸν, νὰ στέλλῃ ἡ Κοινότης τῶν πατέρων ἕνα καὶ ἔστειλαν ἐμέ· ἐγὼ μάλιστα ἤμουν ἡγούμενος, καὶ μ' ἔστειλαν ἐπίτηδες διὰ νὰ μὲ ξεμακρύνουν ἐκεῖθεν, διότι οἱ συγγενεῖς ἑνὸς τῶν ἰσχυρῶν Ἀράβων ἐζήτουν νὰ μὲ φονεύσουν.

— Ὦ, ὦ! τοῦτο δὲν μ' ἀρέσει, ἀπεκρίθη ὁ Κιαχαγιάμπεης μὲ τόνον φωνῆς ἠχώδους καὶ ὑπόπτου, κάτι θὰ ἔκαμες βέβαια.

— Τίποτε δὲν ἔκαμα, ἐνδοξότατε. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Ἀράβων εἶδεν εἰς τὸ ὄνειρόν του ὅτι κόρακες καταβάντες ἀπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, ἥρπασαν τὴν κίδαρίν του καὶ ἔφυγαν. . . . . .

— Καὶ ἔπειτα; ἠρώτησεν ὁ Κιαχαγιάμπεης μετ' ἀνυπομονησίας, διακόψας τὴν ὁμιλίαν τοῦ Βάγια.

— Ἔπειτα μ' ἐκάλεσεν ὁ ἀρχηγὸς, ἐπανέλαβεν ὁ Βάγιας, νὰ τοῦ ἐξηγήσω τὸ ὄνειρον· τῷ εἶπον λοιπὸν νὰ προσέχῃ, διότι κακόν τι τὸν ἀπειλεῖ, τὸ ὁποῖον ὁ Θεὸς θὰ διασκεδάσῃ· τὴν ἐποῖσαν ἐκοινολογήθη ὅτι στρατιώται ἄλλου ἀρχηγοῦ τὸν ἐδολοφόνησαν.

— Πρὸς τί λοιπὸν οἱ συγγενεῖς του σὲ ἠπείλησαν νὰ σὲ φονεύσουν; τί ἔπταιες ἐσύ; ἠμπόρεις ἐσὺ νὰ ἐμποδίσῃς τὸ πεπρωμένον;

— Βέβαια ὄχι, ἀπεκρίθη ὁ Βάγιας, ἀλλ' αὐτοὶ ἐ-

λεγον ὅτι ἐγὼ, ὅστις προεῖδον τὸ κακὸν, ἠδυνάμην καὶ νὰ τὸ ἐμποδίσω.

— Ὦ τοὺς ἀνοήτους! ἀνέκραξεν ὁ Κιαχαγιάμπεης, καὶ ποῖος θνητὸς δύναται νὰ ἐμποδίσῃ τὰς βουλὰς τοῦ Ὑψίστου; ποῖος ἠμπορεῖ νὰ ἐξαλείψῃ τὰ γεγραμμένα εἰς τὰς βίβλους τοῦ Ἀλλάχ; Εἶτα ἐμβλέψας κατὰ πρόσωπον τὸν Βάγια, Παπᾶ, τῷ εἶπε, δὲν εἶχα σκοπὸν νὰ σὲ στείλω εἰς τὸν Σεραγκέρην, διότι ἀπὸ σὲ τί θὰ μάθῃ; ἀλλ' ἐπειδὴ βλέπω ὅτι εἶσαι ὀνειροκρίτης, θὰ σὲ στείλω νὰ τῷ ἐξηγήσῃς ἓν ὄνειρον, τὸ ὁποῖον εἶδεν ἀπόψε εἰς τὸν ὕπνον του; καὶ πολλὰ πρωΐ μ' ἐπρόσκαλέσε καὶ μὲ τὸ διηγήθη. Ἐγὼ τοῦ εἶπα ὅτι δὲν ἔμαθα νὰ ἐξηγῶ ὄνειρα.

— Τί ὄνειρον εἶδεν, ἠρώτησεν ὁ Βάγιας, πιστεύων ὅτι δίδων ἑρμηνείαν οἱανδήποτε εἰς τὸν Κιαχαγιάμπεην, θέλει ἀποφύγει τὴν παρουσίαν τοῦ Σερασκέρη.

— Ὠνειρεύθη, ἀπεκρίθη ὁ Κιαχαγιάμπεης, ὅτι ἦτον ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ, καὶ εἶδε λέοντα ἐλθόντα εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ φέροντα ἀλώπεκα εἰς τοὺς ὤμους του· συγχρόνως ἤκουσε βρυχὸν εἰς τὸ φρούριον, καὶ στραφεὶς εἶδε λύκον τερατώδη ἐξελθόντα ἐκ τοῦ Σεραγίου τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, ὅστις διὰ τεσσάρων, ἢ πέντε ἁλμάτων, ἔφθασεν εἰς τὸ Ἀνατολικὸν κανονοστάσιον, καὶ ἐκεῖθεν, ῥιφθεὶς εἰς τὴν λίμνην, ἀνέβη κολυμβῶν εἰς τὸ Νησίον, ἔνθα πυροβοληθεὶς ὑπὸ στρατιωτῶν ἐφονεύθη.

— Ἡ ἐξήγησις τοῦ ὀνείρου εἶναι εὔκολος, εἶπεν ὁ Βάγιας. Ὁ Λέων σημαίνει βοήθειαν ἰσχυράν, ἥτις θὰ σᾶς ἔλθῃ ἀγλήγορα· ἡ Ἀλώπηξ σημαίνει ἀρχηγὸν πανοῦργον, ὅστις θέλει ἀναγκάσει τὸν λύκον Ἀλῆ-Πασᾶ, νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ Νησίον, ἔνθα θὰ φονευθῇ.

— Εὖγε, Καλόγηρε, ἀνέκραξεν ὁ Κιαχαγιάμπεης,

περιχαρής· εἶσαι τωόντι θαυμάσιος ὀνειροκρίτης. Μετ' ὀλίγον ἔρχεται, ὡς ἐμάθαμεν σήμερον, ὁ Κουρσὴτ-Πασᾶς Σερασκέρης, ἀνὴρ πανοῦργος καὶ ἐπιτήδειος στρατηγός· τοῦτο μὲ πείθει ὅτι ὅλη ἡ ἐξήγησίς σου εἶναι ἀληθινὴ καὶ θὰ ἐκπληρωθῇ. Ὁ Ἀλῆς, πιστεύω, θέλει πέσει ταχέως εἰς χεῖράς μας, καὶ θέλομεν λυτρωθῇ ἀπὸ μίαν πολιορκίαν, ἥτις μᾶς ἐπροξένησε τόσα βάσανα. Ἀκολούθει μοι λοιπὸν νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὸν Σερασκέρην.

— Ἐνδοξότατε, ἀπεκρίθη ὁ Βάγιας, ἐγὼ εἶμαι ἕνας πτωχὸς καλόγηρος, κακοενδυμένος, ἀνάξιος νὰ παρουσιασθῶ ἐνώπιον ἑνὸς Σερασκέρη· ἡ ἐνδοξότης σας εἰπέτε τῳ τὴν ἐξήγησιν τοῦ ὀνείρου, εἶναι τὸ ἴδιον.

— Αὐτὸ δὲν γίνεται. Τίς ἠξεύρει ἐὰν δὲν ἔχῃ νὰ σ' ἐρωτήσῃ ἄλλο τι; Σεῖς οἱ Καλόγηροι προβλέπετε τὰ μέλλοντα, καὶ ἐπειδὴ χάμνετε προσευχὰς καὶ νηστεύετε, ὁ Θεὸς, ὅστις θὰ σᾶς κλείσῃ τὸν παράδεισον, διότι εἶσθε γκιαούρηδες, σᾶς ἐχάρισεν εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον τὸ χαλὼ τοῦτο νὰ προβλέπετε τὰ μέλλοντα. Ἕνας ἄλλος καλόγηρος, ὁ Πάτερ Κοσμᾶς, ἐμάντευσε πρὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν, ὅτι ὁ Ἀλῆς ἔμελλε νὰ γείνῃ μεγάλος καὶ ἰσχυρὸς Πασᾶς, ἐν ᾧ ἦτον ἀκόμη Μπουλουξῆς. Ἔμπρὸς λοιπὸν, Παπᾶ, ἐξηκολούθησε λέγων, μετὰ φωνῆς μειλιχίου, ἀλλ' ἐπιτακτικῆς.

Ὁ Βάγιας ἴσασε τὸ καλυμμαύχιόν του, ἐτυλίχθη εἰς τὸ ῥάσσον του, καὶ, ὅλος σύγνους, ἠκολούθησε τὸν Κιαχαγιάμπεην, ὅστις ἐλθὼν ἐνώπιον τῆς σκηνῆς τοῦ Σερασκέρη, εἶπε κάτι τι μυστικῶς εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῶν σωματοφυλάκων. Μετὰ μικρὸν ἤρθη τὸ καταπέτασμα, καὶ ἀμφότεροι εἰσῆλθον ἐν τῇ σκηνῇ.

— Σᾶς ἔφερα, ἐξοχώτατε, εἶπεν ὁ Κιαχαγιάμπεης πρὸς τὸν Σερασκέρην, ἀφοῦ τὸν προσεκύνησε μέχρις

ἐδάφους, τὸν καλόγηρον τοῦτον, τὸν ὁποῖον, εὑρὼν καθ' ὁδὸν ὁ Ἱλαρχος Ὁμέρ-Τοκατλῆς, μοὶ παρέδωκεν· εἶναι θαυμάσιος ὀνειροκρίτης.

Ὁ Σερασκέρης ἔρριψεν ὄμμα ἐταστικὸν ἐπὶ τοῦ Καλογήρου, θεωρήσας αὐτὸν ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν, ὁ δὲ δυστυχὴς Βάγιας ἐφρικίασεν.

— Εἰς ποῖον μέρος τὸν εὗρεν ὁ Ἱλαρχος; ἠρώτησεν ὁ Σερασκέρης τὸν Κιαχαγιάμπεην.

— Κάτωθεν τοῦ χωρίου Κουτσουλιοῦ, ἀπεκρίθη ὁ Κιαχαγιάμπεης, σήμερον τὴν αὐγήν.

— Πόθεν ἔρχεσαι; ἠρώτησεν ὁ Σερασκέρης πλησιάσας τὸν Καλόγηρον, καὶ θεωρῶν αὐτὸν ἔτι μᾶλλον προσεκτικώτερον.

— Ἀπὸ τὸ Σινὰ ὄρος, ἀπεκρίθη ὁ Βάγιας, ἐξαγαγὼν συγχρόνως ἐκ τοῦ κόλπου του καὶ τὸ φέρον τὸν τύπον τῆς χειρὸς τοῦ Μωάμεθ χάτι-σερίφιον, καὶ ἐπιδείξας αὐτὸ τῷ Σερασκέρῃ.

— Τί διάβολον, ὀνειρεύομαι! ὑπετονθόρυσεν ὁ Σερασκέρης. Τί παρομοίωσις! Θεέ μου, ἀπαράλλακτος...!

— Καὶ τί ἦλθες νὰ κάμῃς ἐδῶ; ὑπέλαβεν ὁ Σερασκέρης ἀτενίσας κατὰ πρόσωπον τὸν καλόγηρον...

— Μ' ἔφεραν, ἐξοχώτατε, ἀπεκρίθη ὁ Βάγιας.

— Σ' ἔφεραν, διότι σὲ ἤθελαν ἐρχόμενον.

— Ὄχι δι' ἐδῶ.

— Ἀλλὰ διὰ ποῦ;

— Διὰ τὸ Μοναστῆρι τῆς Ζίτσας.

Ὕπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ. Ἀλλάχ, ἀλλάχ, ὑπετονθόρυσεν αὖθις ὁ Σερασκέρης, καὶ ἡ μορφή του καὶ ἡ φωνή του καὶ τὸ ἀφάστημα. . . Τί διάβολο νὰ συλλογισθῶ; διεγοείτο ἐν ἑαυτῷ. Ἀλλὰ τί θέλει αὐτὸς ἐδῶ; Ἦλθε νὰ πέσῃ εἰς χεῖράς μου; τὸ δὲ χάτι-σερίφι τοῦ Προφήτου ποῦ εὑρέθη εἰς χεῖράς του;

— Πῶς ὀνομάζεσαι; ὑπέλαβεν ὁ Σερασκέρης.

— Διονύσιος, ἀπεκρίθη ὁ Καλόγηρος.

— Πῶς εἶπες; Διονύσιος; . . . . . .

Τὴν ἐρώτησιν τοῦ Σερασκέρη διέκοψεν εἰς Τσοχαντάρης εἰσελθὼν ἐν σπουδῇ.

— Ἐφέντημ, τῷ εἶπεν, ὁ Πάνος φέρει ἐπιστολὴν νὰ σᾶς ἐγχειρίσῃ.

— Ἂς περιμείνῃ ὀλίγον, ἀπεκρίθη ὁ Σερασκέρης, πλήρης ὀργῆς.

— Μ' εἶπεν ὅτι εἶναι ἀνάγκη κατεπείγουσα νὰ σᾶς δοθῇ ἀμέσως, χωρὶς ἄργηταν.

— Ἂς εἰσέλθῃ, ἀπεκρίθη ὁ Σερασκέρης.

Ὁ γνωστὸς ἡμῖν Πάνος εἰσελθὼν, ἠσπάσθη τὸ χράσπεδον τοῦ Σερασκέρη, καὶ τῷ ἐνεχείρισε τὴν ἐπιστολήν. Ὁ Βάγιας στραφεὶς καὶ ἰδὼν τὸν Πάνον παρ' ὀλίγον ν' ἀποθάνῃ ἀπὸ τὸν φόβον του. Ὁ Πασᾶς ἠνέῳξε τὴν ἐπιστολὴν, καὶ ἀναγινώσκων αὐτὴν μυστικῶς, ἐκίνει τὴν κεφαλήν του, τὸ δὲ πρόσωπόν του ἐγένετο κάτωχρον ὑπ' ὀργῆς.

— Ἀβδαλλάχ! ἐφώνησε μετὰ σπασμωδικῆς φωνῆς, ἐπάρετε αὐτὸν τὸν ψευδοκαλόγηρον καὶ χρεμάσατέ τον ἀμέσως εἰς τὸ τελευταῖον χαράκωμα τοῦ στρατοπέδου.

— Ἀφήσατέ με νὰ σᾶς ὁμιλήσω πρῶτον, ἔλεγεν ὁ Βάγιας, καὶ ἔπειτα· ἀλλ' οἱ σφιγκτῶται τὸν ἔσυραν μὲ βίαν καὶ τὸν ἐξέβαλον ἔξω τῆς σκηνῆς.

Ὁ ἀνυχὸς Κυχαγιάμπεης ἔμεινεν ἐμβρόντητος, θεωρῶν ἀπαγόμενον εἰς τὴν ἀγχόνην τὸν ὀνειροκρίτην.

— Τί ἔκαμες, ἐξοχώτατε; εἶπεν εἰς τὸν Σερασκέρην, αὐτὸς ὁ ταλαίπωρος καλόγηρος εἶναι ὀνειροκρίτης.

— Τί ὀνειροκρίτης; ἀπεκρίθη ὁ Σερασκέρης θυμω-

δῶς· εἶναι παφάκοπος, καὶ Κύριος οἶδε, τί ἄλλα χειρότερον ἀκόμη εἶναι ὁ περιβόητος Βάγιας. Ἰδοὺ τί μοῦ γράφουν ἀπὸ τὸ φρούριον, καὶ ἀνάγνωθι τὴν ἐπιστολήν.

«Ἀπόψε ἔστειλεν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς τὸν Βάγια εἰς τὰ Νησί, εἰς τὸν ἡγούμενον τοῦ Παντελεήμονος καὶ τὸν ἐφόρεσε χαλογερικά· ἐκεῖθεν τὸν ἔβγαλαν εἰς τὸ Μπαρκμάδι, καὶ νομίζω ἔρχεται εἰς τὸ στρατόπεδον. Προσέχετε· »

Σελήμ.

Ὁ Κιαχαγιάμπεης ἤκουσεν ἀπαράχως τὸ ἐμπεριεχόμενον τῆς ἐπιστολῆς.

— Καὶ τί μὲ τοῦτο; εἶπεν εἰς τὸν Σερασκέρην, τελειώσαντα τὴν ἀνάγνωσιν· τί στέλλεις νὰ τὸν χαμάσῃς χωρὶς νὰ τὸν ἐξετάσῃς; αὐτὸ δὲν εἶναι φρόνιμον, νομίζω.

— Ἔχεις δίκαιον, ἀπεκρίθη ὁ Σερασκέρης σκεφθεὶς μικρόν, ἀλήθεια.

Ἐν τούτοις τὸ κατακέφαλα τῆς σκηνῆς ἠνεῴχθη, καὶ ἐνεφανίσθη ἐνώπιον τοῦ Πασᾶ Καβάσης, ἐγχειρίσας αὐτῷ χαρτοθήκην. Αὐτὴν τὴν χαρτοθήκην, τὴν ὁποίαν εἶπε μετὰ σεβασμοῦ πολλοῦ μέχρις ἐδάφους, ἔδωκεν ὁ Σερασκέρης Κιοσεΐτ-Πασᾶς, νὰ τὴν ἐγχειρίσῃ εἰς τὴν ἐξοχότητά σας, καὶ νὰ σᾶς εἴπῃ ἐκ μέρους του πολλοὺς ἀσπασμούς. Πρὸ τριῶν ὡρῶν ἔφθασεν εἰς τὸν Ἅγιον Δημήτριον, καὶ ἤδη εἶναι ξεκινημένος δι' ἐδῶ· ἐν αὐτῇ τῇ χαρτοθήκῃ ὑπάρχει τὸ φερμάνιον, δι' οὗ ἀναγγέλλεται εἰς τὴν Ὑμ. ἐξοχότητα ὁ διορισμός του.

— Ὀγλήγωρα, ἀνέκραξεν ὁ πρὸ μικροῦ Σερασκέρης, προφθάσατε νὰ ἐμποδίσητε νὰ μὴ κρεμάσωσι τὸν Καλόγηρόν, καὶ φέρετέ τον εἰς ἐμέ. Βλέπεις, ὅπου ἀποταθεὶς πρὸς τὸν Γραμματέα του, ὅστις ἦν καὶ ἀνεψιός του, βλέπεις μὲ ποίας ἀνταμοιβὰς μᾶς πληρώνει ἡ Κυβέρνησίς μας; μὲ τὴν ἀχαριστίαν. Μ' ἔλεγον ὅτι διωρίσθη ἄλλος Σερασκέρης καὶ ἐγὼ ποτὲ δὲν τὸ ἐπίστευα. Ἂν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς δὲν ἦτο προσωπικός μου ἐχθρὸς, ἤθελα αὐτομολήσει ἀπόψε εἰς τὸ φρούριον· ὑπηρέτει τοιαύτην Κυβέρνησιν νὰ ἰδῇς προκοπήν. . . . .

— Ἐν τούτοις ἐνθυμήσου, θεῖε, ἀπεκρίθη ὁ Γραμματεὺς, τί κακὰ σοῦ ἔκαμεν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς. Ἥρπασε τὴν περιουσίαν σου, καὶ σὲ κατέστησε πτωχὸν, καὶ ἡ ζωή σου ἐκινδύνευε κατὰ πᾶσαν στιγμήν.

— Ἀλλ' ἡ ἀπανθρωπία τοῦ Ἀλῆ, ὑπέλαβεν ὁ Ἰσμαὴλ-Πασᾶς, δὲν δικαιολογεῖ τὴν ἀχάριστον διαγωγὴν τῆς Κυβερνήσεως.

— Ὅταν μετρᾷ ὁ ἄνθρωπος τὰ χειρότερα, πρέπει νὰ εὐχαριστῆται εἰς τὰ ὀλιγώτερον κακὰ, ἀπεκρίθη σχολαστικῶς ὁ Γραμματεύς.

— Κατὰ τὸ ἀξίωμά σου τοῦτο δὲν ὑπάρχει κακία, ὑπέλαβεν ὁ Πασᾶς. Ναὶ, σχετικῶς ὑπάρχουσι μικρὰ καὶ μεγάλα ἁμαρτήματα, μικραὶ καὶ μεγάλαι κακίαι, ἀλλ' ὅλα εἶναι ἁμαρτήματα καὶ κακίαι· ἡ ἀνταπόδοσις πιστῶν ὑπηρεσιῶν μιᾶς Κυβερνήσεως εἰς ἀχαριστίας εἶναι ὁ ἔσχατος βαθμὸς τῆς ὕβρεως πρὸς τὴν ἠθικήν. Ἡ Κυβέρνησις χάνει τὴν καλὴν πίστιν, συνεθίζει τοὺς λειτουργοῦντας εἰς τὴν ἀπιστίαν, τοὺς ἀποκαθιστᾷ ψυχροὺς καὶ τοὺς ἀφαιρεῖ τὸν ζῆλον. Εἰπὲ μόνον, ὅτι συνεθίσαντες νηπιόθεν τὴν ἀπὸ ὑψηλὴν περιωπὴν κατερχομένην τυραννίαν, ὡς θείαν βούλησιν, καὶ ὑπο-

τασσόμενοι τυφλῶς εἰς αὐτὴν, ἐμμένομεν ἐκ συνηθείας εἰς τὰς ἕξεις της, καὶ πιεζόμενοι γογγύζομεν μόνον μὲ ἄκραν ὑπομονὴν, ὡς νὰ μὴν ἤμεθα ἡμεῖς οἱ πάσχοντες. . . . .

Τὴν ὁμιλίαν τοῦ Πασᾶ διέκοψεν ἡ ἐμφάνισις τῶν Καββάσιδων μετὰ τοῦ καλογήρου, φέροντος εἰσέτι τὸν βρόχον περὶ τὸν τράχηλον.

— Ἀποχωρήσατε, τοῖς εἶπεν ὁ Πασᾶς, εἶτα στραφεὶς πρὸς τὸν Βάγιαν, εἰπέ με, Θανάση, τῷ εἶπε, πῶς ἦλθες ἐδὼ καὶ μ' αὐτὰ τὰ φορέματα εἰς τὸ στρατόπεδον;

— Ἂν μ' ἠρώτας ἐξαρχῆς, ἐξοχώτατε, καὶ δὲν κορευόσουν ἀπὸ θυμὸν, δὲν μ' ἔστελλες εἰς τὴν ἀγχόνην.

— Ἡ ἀλλαγὴ τῆς ἐνδυμασίας σου σὲ καταγγέλλει ὅτι δὲν ἦλθες διὰ καλὸν εἰς τὸ στρατόπεδον.

— Ἡ ἀλλαγὴ τῆς ἐνδυμασίας δὲν καταγγέλλει τίποτε, ἀπεκρίθη ὁ Βάγιας, ὡς ἄλλη ἠχὼ τοῦ Πασᾶ. Ἠξεύρεις, ὅτι ὑπηρετῶ τύραννον, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν καρδίαν, οὔτε φιλία, οὔτε συμπάθεια, οὔτε ἀνθρώπινόν τι ὑπάρχει, ὅστις θέλει νὰ ἐκτελῶνται ὅλαι του αἱ προσταγαί. Πᾶν ὅ,τι σχέδιον συλλάβῃ εἰς τὴν κεφαλήν του, καὶ τὸ πλέον δυσκατόρθωτον, τὸ πλέον ἀδύνατον, θέλει νὰ ἐνεργηθῇ, καὶ ἀδιάφορον, ἐὰν τὸ ἄργανον, τὸ ὁποῖον θὰ μεταχειρισθῇ γείνῃ θῦμα τῆς ἐπιθυμίας του. Ἡ Ἐξοχότης σου τὸν γνωρίζεις κάλλιστα. Πατὴρ χωρὶς σπλάγχνα, ἡγεμὼν χωρὶς καρδίαν, φίλος χωρὶς συμπάθειαν, μετεχειρίσθη πάντα δόλον νὰ φονεύσῃ τὸν υἱόν του Βελλῆ-Πασᾶ, ἠτίμασε τὴν κόρην του, ἐφόνευσεν ὅλα τὰ γεννηθέντα θήλεα τέκνα του, καὶ τὰ τῶν υἱῶν του· ἐγὼ μόνον ἔρριψα δεκατέσσαρα εἰς τὴν λίμνην κατὰ διαταγήν του. Τί ἠδυνάμην νὰ κάμω; Τοὺς πλείστους τῶν χθὲς φίλων του ἀνεσκο-

λώπισε σήμερον ὅσοι τὸν ὑπηρέτησαν πιστῶς, ἐφοῦ δὲν εἶχε πλέον τὴν ἀνάγκην των, τοὺς ἀπέβαλε, καὶ ἄλλους κατέστρεψεν . . . . Ἐκταῦθα διέκοψε τὸν λόγον ὁ Βάγιας, ἀπομάξας ἓν δάκρυ. Εἶτα ἐπανέλαβε. Μ' ἐπρόσταξε νὰ ἐνδυθῶ ὡς καλόγηρος καὶ νὰ ἔλθω εἰς τὸ στρατόπεδον. Ἠδυνάμην νὰ ἀνταποκριθῶ εἰς τὴν προσταγήν του;

— Καὶ τί σ' ἔστειλε νὰ κάμῃς ἐδῶ; ἠρώτησεν ὁ Πασᾶς μετὰ πραείας φωνῆς.

— Νὰ σὲ φονεύσω, ἀπεκρίθη ὁ Βάγιας· καὶ ἐξαγαγὼν ἐκ τοῦ κόλπου του τὸ ἐνετικὸν ἐγχειρίδιον, τὸ ὁποῖον τῷ ἔδωκεν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς, τὸ ἔῤῥιψε κατὰ γῆς πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ Ἰσμαὴλ-Πασᾶ. Ἰδού, ἐπρόσθεσε, καὶ τὸ ὄργανον τοῦ φόνου, ὅπερ μ' ἔδωκεν.

— Ἦλθες λοιπόν, Θανάση, μ' ἀπόφασιν νὰ μὲ φονεύσῃς;

— Ὄχι, ἐξῆλθον ἀπὸ τὸ φρούριαν μὲ ἀπόφασιν νὰ καταφύγω εἰς ἓν Μοναστήριον, νὰ ἐκπλύνω τὰ κακὰ, τὰ ὁποῖα μ' ἔβαλε κ' ἔκαμα· καὶ ἂν καθ' ὁδὸν δὲν μ' ἀπήντα μία ὅλη τοῦ ἱππικοῦ νὰ μὲ φέρῃ ἐδῶ, τώρα ἴσως ἤθελα πλησιάζει εἰς τὴν Μονὴν τῆς Ζίτσας.

— Καὶ διατί εἶπες εἰς τὸν Κιαχαγιάμπεην, ὡς καὶ εἰς ἐμὲ, ὅτι ἔρχεσαι ἀπὸ τὸ Σινὰ ὄρος;

— Διότι ὑπ' αὐτὸ τὸ πρόσχημα, ὑπὸ τὸ ὁποῖον ἐπίστευεν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ὅτι ἠδυνάμην εὐκόλως νὰ εἰσχωρήσω εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ νὰ σὲ φονεύσω, ὑπ' αὐτὸ τοῦτο εὕρισκον ἐγὼ τὴν σωτηρίαν μου· διότι ἠδυνάμην ἄγνωστος νὰ καταφύγω εἰς μίαν Μονήν. Ἔχων μάλιστα καὶ τὴν χεῖρα τοῦ Μωάμεθ, εἶχον μίαν ἀπόδειξιν ὅτι πραγματικῶς ἤμην Σιναΐτης.

— Καὶ διατί ἠθέλησες νὰ κρυφθῇς τοσουτοτρόπως καὶ εἰς τὸν Κιαχαγιάμπεην καὶ εἰς ἐμέ;

— Διὰ νὰ ξεμπερδεύσω εὐθηνότερα καὶ νὰ ὑπάγω μίαν ὥραν ταχύτερα εἰς τὴν Μονήν.

— Εἰπέ με, Θανάση, τί φρονεῖ ὁ κατηραμένος Ἀλῆς, τί ἐνεργεῖ;

— Αὐτὸς, ἐξοχώτατε, ἔκτισε μίαν ὑπόνομον κάτωθεν τοῦ Σοραγίου, τὴν ἐγέμωσε πυρίτιδα καὶ ἔχει σκοπὸν νὰ τὴν ἀνάψῃ, ὅταν ἢ ἐξ ἐφόδου εἰσέλθετε εἰς τὸ φρούριον, ἢ παραδοθῇ, καὶ τοῦτο τὸ φυλάττει μυστικόν.

— Καϋμένε Θανάση, εἶπεν ὁ Πασᾶς σαρκαστικῶς, ὁ Ἀλῆς προσποιεῖται εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν ὅτι εἶναι μυστήριον ἡ ὑπόνομός του, ἀφ' ἑτέρου ὅμως μετεχειρίσθη μέσα νὰ τὸ μάθωμεν. Ὁ σκοπὸς τοῦ δειλοῦ τούτου τυράννου εἶναι νὰ μᾶς ἐκφοβίσῃ ὅτι θὰ καῇ ζωντανὸς μὲ τοὺς θησαυρούς του, νομίζων μὲ τοῦτο ὅτι ὁ Σουλτὰν Μαχμούτης, ἐπιθυμῶν νὰ γείνῃ κύριος τοῦ πλούτου του, θέλει τὸν συγχωρήσει, ἀφ' οὗ τῷ προσφέρῃ μεγάλας ποσότητας χρημάτων, καὶ εἰς τοῦτο καταγίνεται καθεκάστην. Ἡμεῖς ἠξεύρομεν καὶ μὲ κρίσυς ἔχει ἀνταπόκρισιν ἐδὼ μέσα εἰς τὸ στρατόπεδον.

— Ὁ Θεὸς νὰ τὸν ἐξολοθρεύσῃ, ἀπεκρίθη ὁ Βάγιας.

— Ποῦ ἆρά γε νὰ ἔχῃ κρυμμένους τοὺς θησαυρούς του; ἠρώτησεν ὁ Πασᾶς.

— Τοῦτο δὲν γνωρίζω, ἀπεκρίθη ὁ Βάγιας, πιστεύω ὅμως ὅτι μόνοι ἡ Κυρὰ Βασιλικὴ καὶ ὁ Ἀλέξης Νοῦτσος ἠξεύρουν.

— Θέλεις, Θανάση, νὰ ὑπάγῃς εἰς τὸν προφήτην Ἠλίαν;

— Ὁ Θεὸς νὰ σὲ πολυετῇ, ἐξοχώτατε, στεῖλέ μ' ἐκεῖ γ' ἀπεράσω ἐν εἰρήνῃ τὸ ὑπόλοιπον τῆς ζωῆς μου.

— Καὶ ἐὰν λάβω τὴν ἀνάγκην σου;

— Πρόσταξέ με καὶ ἔρχομαι.

Ἐνῷ διέταττεν ὁ Πασᾶς τὸν ἀρχηγὸν τῶν σωματοφυλάκων του νὰ συνοδεύσῃ μετὰ ἓξ στρατιωτῶν Ἀσιανῶν τὸν [illegible], καὶ νὰ τὸν προσδώσῃ εἰς τὸν ἡγούμενον τοῦ προφήτου Ἠλιοῦ, παρήγγελλων αὐτῷ ἐκ μέρους του νὰ τὸν φυλάττῃ ἀσφαλῶς, σαλπίγγων καὶ τυμπάνων ἦχος ἀνήγγειλε τὴν ἔλευσιν τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς τοῦ Χουρσὴτ-Πασᾶ. Ὅθεν διέταξε νὰ τῷ φέρωσι τὸν ἵππον, καὶ ἀναβὰς ἐπ' αὐτοῦ, ἤλαυνε πρὸς τὴν πεδιάδα, συνοδευόμενος ὑπὸ δύο ἴλων ἱππικοῦ, ἵνα προϋπαντήσῃ τὸν νέον Σεραχέρην.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Ἐλθὼν ὁ υἱὸς Σερασκέρης Χουρσὴτ-Πασᾶς εἰς τὸ στρατόπεδον, ἔπηξε τὴν σκηνήν του εἰς τὸ ἄκρον τῆς συνοικίας τῆς Λούτσης, ἵνα περιορίσῃ εἰς στενώτερον κύκλον τὴν πολιορκίαν.

Τὸ ἑσπέρας προσεκάλεσε τοὺς συγχροτοῦντας τὴν πολιορκίαν Πασάδες, ἵνα συνέλθωσιν εἰς τὴν σκηνήν του καὶ βουλευθῶσι μετ' αὐτοῦ περὶ τῆς ταχείας ἁλώσεως τοῦ φρουρίου.

Σᾶς προσεκάλεσα, τοῖς εἶπεν, ἀφοῦ συνήχθησαν πάντες, ἵνα συσκεφθῶμεν καὶ ἀποφασίσωμεν τί ὀφείλομεν νὰ πράξωμεν πρὸς ἅλωσιν ταχεῖαν τοῦ φρουρίου· ἕκαστος ὑμῶν ἂς προτείνῃ ἐλευθέρως τὴν γνώμην του, ἵνα ἐκλέξωμεν τὴν ἀρίστην.

— Ἀρκετὸν καιρόν, εἶπεν ὁ Ῥούμελη-Βαλλῆς, Σελλὴμ-Μεχμὲτ-πασᾶς, πολιορκοῦμεν τὸ φρούριον, ἐπέστημεν καὶ θυσίας πολλὰς καὶ κόπους ἀπείρους. Ὀλιγώτεροι στρατιῶται καὶ ἀξιωματικοὶ ἤθελον φονευθῆ, ἐὰν ἀπ' ἀρχῆς ἐδοκιμάζαμεν νὰ κυριεύσωμεν ἐξ ἐφόδου τὸ φρούριον, ἢ ὅσοι ἐφονεύθησαν εἰς ἀψιμαχίας καὶ μάχας ἀκάρπους. Ἂς ἀποφασίσωμεν νὰ κάμωμεν ἔφοδον.

—Καλήτερα ἠθέλαμεν πράξει, ἀπεκρίθη ὁ Ἀμπαζ-Πασᾶς, νὰ βομβοβολήσωμεν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας τὸ φρούριον, ἵν' ἀναγκασθῶσιν οἱ πολιορκούμενοι νὰ παραδοθῶσι.

— Συγχωρήσατέ μου, εἶπεν ὁ Ἰσμαὴλ-Πασσᾶς, πρώην Σεραλκέρης, ν' ἀντείπω καὶ εἰς τὰς δύο προτάσεις, καὶ πρῶτον εἰς τὴν πρότασιν τοῦ φίλου μου Ἀμπαζ-Πασᾶ. Διὰ τοῦ βομβαρδισμοῦ δὲν θέλομεν κατορθώσει τίποτ' ἄλλο, εἰμὴ νὰ καταστρέψωμεν τὴν συνοικίαν τῶν Ἑβραίων καὶ τὰς οἰκίας τῶν πτωχῶν καὶ πλουσίων Ὀθωμανῶν, ἢ καὶ αὐτὸ τὸ Σεράγιον τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ. Χιλιάδες ὅμως θέλουσι γενῆ θῦμα τῶν βομβῶν καὶ τοῦ πυρὸς, ἀλλ' οἱ ἀθῶοι μόνοι, διότι ὁ Ἀλῆς καὶ ἡ φρουρὰ ἔχουσι καταφύγια τοὺς ἀπείρους θόλους τοῦ φρουρίου. Ὅθεν τὸ μέτρον τοῦτο μοὶ φαίνεται ἄδικον καὶ ἀτελεσφόρητον. Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν ἔφοδον, ἣν προτείνει ἕτερος φίλος μου ὁ Σελὺμ-Μεχμὲτ-Πασᾶς, ἐγὼ νομίζω, ὅτι καὶ διπλάσιος ἂν ἔλθῃ στρατὸς, ἀδύνατον νὰ ἐπιτύχωμεν. Τὸ φρούριον εἶναι τρωτὸν μόνον ἀπὸ τὸ πρὸς τὴν ἀγορὰν τῆς πόλεως μέρος· αὐτὸ κατὰ τὰ τέσσαρα πέμπτα ἐφάπτεται τῆς λίμνης, ἢ μᾶλλον εἶναι ἐντὸς τῆς λίμνης, τὴν ὁποίαν κατέχει ὁ ἐχθρὸς, ἔχων ἐν αὐτῇ πλοῖα. Ἡμεῖς πλοῖα δὲν ἔχομεν ἵνα βυθίσωμεν τὰ ἰδικά του, καὶ κυριεύοντες τὴν λίμνην νὰ προσβάλωμεν τὴν φρουρὰν παντα-χόθεν. Ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ἄρα δὲν ἔχει νὰ μᾶς φοβηθῇ ἐκ τῆς λίμνης. Ὅλην λοιπὸν τὴν φρουράν του θέλει ἀποβιβάσει εἰς τὸ πρὸς τὴν ἀγορὰν καὶ τὴν πόλιν μικρὸν μέρος, ἵνα μᾶς πυροβολῇ. Ὀκτὼ χιλιάδες τουφέκια, ἀλλ' ἓξ μόνον λογαριάσετε, ἐκλεκτὸν, πρὶν ἢ φθάσωμεν εἰς τὰς χάνδακα, θέλει μᾶς διπλοδεκατίσει. Ὁ Ἀλβανὸς εἶναι τρομερὸς στρατιώτης ὄπισθεν ὀχυ-

ρωμάτων, διότι ἡ βολή του δὲν ἀστοχεῖ ποτέ· ἔπειτα συλλογισθῆτε τὸ ἀποβησόμενον, ἐὰν ἀποτύχωμεν ἡ φρουρὰ θέλει ἐνθαῤῥυνθῆ, καὶ, μὰ τὸν Προφήτην! δὲν σᾶς ἐγγυοῦμαι τὴν πίστιν τῶν ἔξωθεν Ἀλβανῶν. Καὶ ταῦτα ἐπὶ τῶν προτάσεων τῶν φίλων μου Σελὴμ-Μεχμὲτ-Πασᾶ καὶ Ἀμπὰζ-Πασᾶ. . . . Ἤδη συγχωρήσατέ μοι νὰ προτείνω καὶ ἐγὼ τὴν γνώμην μου. Νομίζω ὅτι εἶναι συμφέρον καὶ πρόκιμον ν' ἀφίσωμεν ἥσυχον τὸν Ἀλῆ-Πασᾶ, κομαινόμενον μεταξὺ τῆς ἐλπίδος τοῦ ὅτι θέλει συγχωρηθῆ παρὰ τοῦ Σουλτὰν-Μαχμοὺτ ἐφέντη μας, καὶ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ νὰ τεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες καθεκάστην τὸν παρακινοῦσι νὰ γενῇ ἀρχηγός των, ὑποσχόμενοί τε οὐχὶ σατραπείαν, ἀλλὰ βασιλείαν. Οἱ Ἀκαρνᾶνες, ἐὰς δὲν σᾶς λανθάνει, κατέστρεψαν εἰς Κομπότιον τὸν ἐξ ὀκτὼ χιλιάδων, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Σιλικτάρη τοῦ Χουρσὴτ-Πασᾶ, στρατόν. Ὁ Τσόγκας ἠνάγκασε τὸν Μουχαμὲτ-Πασᾶ Δράμαλην, εἰς τὸν Ὄρθρυν, διὰ μιᾶς νίκης, ἀντὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, νὰ ἐπανέλθῃ ἐνταῦθα.

— Ἀληθῶς, εἶπεν ὁ Δράμαλης, διακόψας τὴν ὁμιλίαν τοῦ Ἰσμαὴλ-Πασᾶ, ἑπτακόσιοι μόνον ἄνδρες μοῦ διέκοψαν τὴν διάβασιν, καὶ ἔχοντα ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν μου δεκατρεῖς χιλιάδας στρατὸν μὲ περιεκύκλωσαν ἐν ῥοπῇ ὀφθαλμοῦ· ἐπήδων ἀπὸ βράχου εἰς βράχον, καί ποτε δέκα ἢ δεκαπέντε ξιφήρεις κατεδίωκον ὁλόκληρον λόχον. Εἷς τῶν διαβόλων τούτων ἔσυρεν ἀπὸ τὴν οὐρὰν τὸν ἵππον μου διὰ νὰ τὸν κρατήσῃ, καὶ ἔμεινεν ἡ οὐρὰ εἰς τὰς χεῖράς του.

— Τώρα πιστεύω τοὺς λόγους τοῦ ἀρχιμαγείρου μου, εἶπεν ὁ Ἀσιανὸς Λομποὺτ-Πασᾶς, ὅτι οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἐβγῆκαν ἀπὸ τὴν γῆν, ἔχοντες ἀνάστημα

τριῶν ὀργυιῶν, ἕνα ὀφθαλμὸν εἰς τὸ μέτωπον καὶ μὲ ἓν σείσιμον τοῦ ποδός των ἀνατρέποντες ἑκατοντάδας στρατιωτῶν.

— Τίποτ' ἀπ' αὐτὰ δὲν εἶναι, ὑπέλαβον ὁ Ἰσμαήλ-Πασᾶς, ξεκαρδιζόμενος ἀπὸ τὸν γέλωτα. Εἶναι οἱ περιβόητοι ἐκεῖνοι ἁρματωλοὶ καὶ κλέφτες, καὶ τῶν φονευθέντων τὰ τέκνα, οἵτινες ὁδηγοῦσιν ἀνδρείους καὶ ἀπηλπισμένους στρατιώτας. Εἶναι ὅμοιοι μὲ ἡμᾶς καὶ κατὰ τὸ ἀνάστημα καὶ τὴν μορφήν. Εἶναι ὁ Τσόγκας, ὁ Βαρνακιώτης, ὁ Μπότσαρης, ὁ Τσαβέλλας, ὁ Καραΐσκος, ὁ Δράκος, ὁ Δαγλὴς, ὁ Δουβουνιώτης. Εἶναι οἱ συγγενεῖς καὶ τὰ τέκνα τοῦ Καλιακούδα, τοῦ Τασούλα, τοῦ Κοσκινᾶ, τοῦ Παπαθύμιου, τοῦ Βλαχάβα, τῶν Βουκουβαλέων, τῶν Κοντογιαννέων, τῶν Ψαρογιαννέων καὶ ἄλλων· ποῦ νὰ σᾶς τοὺς ὁρμαθιάσω ὅλους; Δὲν λογαριάζετε πόσοι ἄλλοι εἶναι εἰς τὴν Πελοπόννησον Κολοκοτρωναῖοι, Νικηταράδες, Δεληγιάνναι, Κολιόπουλοι, Πετμεζάδες, καὶ, καὶ . . . ; μ' αὐτοὺς ἔχομεν νὰ παλαίσωμεν. Πέραν τῶν πέντε πηγαδιῶν τίποτε δὲν ὁρίζομεν. Ὁ Ἰωάννης Λακκιώτης κρατεῖ τὸ κλεῖθρον τῆς Ἀμβρακίας, τοὺς Κουμουζάδες, καὶ μᾶς ἔκοψε τὴν συγκοινωνίαν τῆς Ἄρτας· οἱ Σουλιῶται περιτρέχουσιν ἅπασαν τὴν χώραν ἐκείνην, καὶ οὐδεὶς τῶν Ὀθωμανῶν τολμᾷ νὰ ἐξέλθῃ ἐξ Ἄρτης καὶ Πρεβέζης.

Ἂς μὴ τὸν ἀπελπίζωμεν λοιπὸν καὶ τὸν ἀναγκάσωμεν νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸ φρούριον πέραν τῆς λίμνης, τὴν ὁποίαν ἔχει εἰς τὴν ἐξουσίαν του, καὶ, μετὰ τῶν ὀκτὼ, ἢ ἓξ χιλιάδων Ἀλβανῶν του, ἐγείρῃ εἰς ἐπανάστασιν, διὰ τῶν θησαυρῶν του, τοὺς ὁποίους ἔχει ἔξω κρυμμένους, τὸ Ζαγόριον, τὸ Μέτσοβον, τὸ Συράκον, τοὺς Καλαῤῥήτας καὶ τὴν Σαμαρίναν· τότε πε-

ριμείνατε τὴν Χειμάῤῥαν ὅλην καὶ τοὺς ἐμπειροπολέμους κατοίκους τῶν Γρεβενῶν (*) εἰς ἔνοπλον ἀντίστασιν, οἱ δὲ τελευταῖοι οὗτοι συνεννοούμενοι μετὰ τῶν Ὀλυμπίων, καὶ κλείοντες τὴν πρὸς τὴν Θεσσαλίαν καὶ Ἤπειρον διάβασιν, θέλουσι μᾶς διακόψει πᾶσαν συγκοινωνίαν καὶ μᾶς ὑστερήσει πᾶσαν βοήθειαν. Δυνάμεθα τότε, σᾶς ἐρωτῶ, νὰ μείνωμεν στιγμὴν ἐδῶ; Ὅλοι οἱ σήμερον ἐπαναστατημένοι Ἕλληνες θέλουσιν ἑνωθῇ μετ' αὐτοῦ, καὶ ἀλλοίμονον εἰς ἡμᾶς! Συλλογισθῆτε ὅτι θὰ πολεμήσωμεν ἐναντίον ἐκείνων τοὺς ὁποίους ὁ πανοῦργος Ἀλῆς, ἐν τῇ ἰσχύϊ καὶ τῇ δόξῃ του, δὲν ἠδυνήθη ποτὲ νὰ καταβάλῃ, ἀλλ' ἐκολάκευε, καὶ, ἐάν τινα ἐξ αὐτῶν, κατέστρεψε, τὸν κατέστρεψε διὰ δόλου. Ἡ γνώμη μου λοιπὸν εἶναι νὰ τὸν ἀφίσωμεν νὰ ἐξαντληθῇ ἐν τῇ πολιορκίᾳ, χωρὶς νὰ μεταχειριζώμεθα μέτρα, ἅτινα δύνανται νὰ τὸν ἀπελπίσωσι.

Σιγὴ μακρὰ διεδέχθη τὴν ὁμιλίαν τοῦ Ἰσμαὴλ-Πασᾶ Ἰωαννίτου, ἀνδρὸς γινώσκοντος κάλλιστα καὶ τὰ πράγματα καὶ τὰ πρόσωπα.

— Τί λέγετε ὑμεῖς; εἶπε διακόψας τὴν σιγὴν ταύτην ὁ Σερασκέρης Χουρσὴτ-Πασᾶς πρὸς τοὺς Μαχμοὺτ Πασᾶ Δράμαλην, Χασὰν-Πασᾶ, Μπαμπὰ-Πασᾶ, Ἰσοὺφ-Πασᾶ, Τσαρκατσῆ Ἀλῆ-Πασᾶ καὶ λοιπούς· τί λέγετε; εἰπῆτε τὴν γνώμην σας· ἐδὼ πρέπει νὰ εἰπῇ ἕκαστος ὅ,τι γινώσκει συμφέρον καὶ συντελεστικὸν εἰς τὸ νὰ δώκωμεν τέλος εἰς ἕνα πόλεμον, ὅστις καὶ ἐν τῇ νίκῃ καὶ ἐν τῇ ἥττῃ μόνον Μουσουλμάνους καταστρέφει.

(*) Τὰ Περραιβαῖα ὄρη, ὧν ὁ ζυγὸς ἀφ' ἑνὸς, καὶ ἀφ' ἑτέρου ὁ Ὄλυμπος, ἀφίνουσι μίαν μόνην διάβασιν πρὸς τὴν Θεσσαλίαν καὶ Ἤπειρον.

— Οἱ λόγοι τοῦ Ἰσμαὴλ-Πασᾶ εἶναι ὀρθοί, ἀπεκρίθησαν ὅλοι ὁμοφώνως.

— Ὁ Ἰσμαὴλ-Πασᾶς, ὑπέλαβεν ὁ Σερασκέρης, πρὶν ἢ ἐγείρῃ τὸ κατὰ τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ μῖσος τοῦ Σουλτάνου, ἔπρεπε νὰ συλλογισθῇ, ὅτι ἐνῷ ἄναπτε τὸν πόλεμον κατὰ Σατράπου ἰσχυροῦ, πλουσίου καὶ πολλὰς ὑπηρεσίας προσενεγκόντος εἰς τὸ Δοβλέτι, ἤθελε χυθῇ αἷμα ἄφθονον, καὶ πολλαὶ περιουσίαι ἔμελλον νὰ καταστραφῶσιν. Ἄκουσον, Ἰσμαὴλ-Πασᾶ, ἐπρόσθεσεν ἀποταθεὶς πρὸς αὐτόν. Ὁ Σουλτὰν-Μαχμούτης ἐφέντης μας, οὗ τὰ ἔτη εἶησαν χίλια, εἶναι λίαν δυσηρεστημένος κατὰ σοῦ, διότι σὲ θεωρεῖ ὡς αἴτιον τοῦ πολέμου τούτου, καὶ ἀφορμὴν τῆς δυστυχίας τοῦ γέροντος Ἀλῆ-Πασᾶ. Ὁ Πατισσὰχ μετεμελήθη, ἀλλ' ἡ βασιλική του ἐξουσία δὲν ἐπιτρέπει εἰς τὴν Μεγαλειότητά του νὰ τὸ ἀποδείξῃ. Εἰς τὴν παραμικρὰν ἀφορμὴν ὅμως θέλει συγχωρήσει τὸν δυστυχῆ γέροντα, τὸν ὁποῖον καὶ ἐγὼ συμπονῶ.

— Καὶ διὰ τοῦτο μ' ἀφήρεσε τὴν ἀρχηγίαν; ἠρώτησε μὲ τόνον δυσαρεσκείας ὁ πονηρὸς Ἀλβανὸς, γινώσκων κάλλιστα τὸν πανοῦργον Κιρκάσσιον.

— Ναί, βέβαια, καὶ μὲ τοῦτο ἠρκέσθη ἀπὸ ἀγαθότητά του νὰ σὲ τιμωρήσῃ, ἀπεκρίθη ὁ Χουρσήτ.

— Ὁ Θεὸς νὰ τὸν πολυετῇ, εἶπον ὁ Λομπουτ-Πασᾶς καὶ ὁ Τσαλικατζῆ-Πασᾶς· τῷ ὄντι εἶναι ἄξιος λύπης.

— Προσέξατε μὴ κοινολογήσητε τὸ παραμικρὸν, διότι ἐχάθητε. Πρὸ πάντων δὲ φυλαχθῆτε νὰ μὴ τὸ μάθῃ ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς. Σᾶς ὡμίλησα ἐμπιστευτικῶς περὶ τῆς καθέσεως τοῦ Σουλτάνου, καὶ διὰ τοῦτο ἀπαιτῶ ἐχεμύθειαν ἄκραν.

— Θεὸς φυλάξοι, ἀπεκρίθη ὁ Ἰσμαὴλ-Πασᾶς, ῥί-

ψας βλέμμα ἐταστικὸν πρὸ ἐκείνους, οἵτινες συντονοοῦντο καθ' ἑκάστην μετὰ τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, ὡς νὰ τοῖς ἔλεγε· σεῖς οἱ ἀνόητοι φίλοι του θὰ τοῦ ἀνοίξετε τὸν τάφον.

— Οἱ φίλοι μας Πασάδες, ὑπέλαβεν ὁ Σερασκέρης, δύνανται ν' ἀποχωρήσωσι. Σὺ δὲ, Ἰσμαὴλ-Πασᾶ, μεῖνε νὰ μοὶ δώσῃς λόγον τῶν πράξεών σου. Πῶς σ' ἐφάνη ἡ ὁμιλία μου; τὸν ἠρώτησεν, ἀφοῦ ἔμειναν οἱ δύο μόνοι.

— Μὰ τὴν πίστιν μου! μετὰ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας μανθάνει ὁ Ἀλῆς πᾶν ὅ,τι εἶπες.

— Λοιπὸν, ἐξαίρετα! Αἴ;

— Θὰ τὸν βάλῃς 'ς τὸ σακκὶ σὰν μποῦφον.

— Τὰ ἠξεύρω ὅλα, ἀπεκρίθη μειδιῶν ὁ Χουρσὴς· αὐτοὶ οἱ ἴδιοι θὰ μᾶς τὸν προδώσουν ἐκ τῆς μεγάλης πρὸς αὐτὸν συμπαθείας των.

— Δὲν μὲ λέγεις, ἠρώτησεν ὁ Ἰσμαὴλ-Πασᾶς, τὴν ἀληθῆ αἰτίαν τῆς ἀντικαταστάσεώς μου;

— Ἡ ἀντικατάστασίς σου, Ἰσμαὴλ-Πασᾶ, δὲν εἶναι προϊὸν δυσμενείας· ἐγένετο κατὰ συμβουλὴν τοῦ Χοσρὲφ-Πασᾶ, καὶ κατ' ἐμὲ ὑπῆρχε φρονιμωτάτη. Ὅταν οἱ Ἕλληνες ἐπυρπόλησαν εἰς Ἐρεσσὸν τῆς Λέσβου τὸ δίκροτον Ἀλιὲ, ὁ δ' Ὀθωμανικὸς στόλος, διωκόμενος ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ, κατέφυγε προσορμισθεὶς εἰς Δαρδανέλλια, ὁ Σουλτάνος ἤρξατο νὰ βλέπῃ σοβαρὰν τὴν ἐπανάστασιν, ἡ δὲ καταστροφὴ τοῦ στολάρχου μας ἐν Χίῳ ὑπὸ τοῦ Ψαριανοῦ Κανάρη, τῷ ἐνεποίησεν ἔτι μᾶλλον σπουδαιοτέρας φροντίδας. Συσκεπτόμενος ἡμέραν τινα μετὰ τοῦ Χοσρὲφ-Πασᾶ, διελογίζετο τὴν σοβαρὰν θέσιν, εἰς ἣν περιῆλθεν ἡ Τουρκία, καὶ προέβλεπεν ἔτι δεινοτέρας περιπετείας· καθότι οἱ Γεννίτσαροι ἐχειροκρότουν εἰς πάντα δικ-

θρολλεόμενον θρίαμβον τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, ἀρνούμενοι τὴν σύμπραξίν των. Ὁ Χαλὲτ-ἐφέντης, ὡς δὲν ἀγνοεῖς, ἐξέπεσεν ἀπὸ τὴν ὑπόληψιν τοῦ Σουλτάνου, καὶ κατὰ συγέπειαν ἀπὸ τὴν εὔνοιάν του, θεωρούμενος ὡς αἴτιος πολλῶν συμφορῶν. Ὁ Χοσρὲφ-Πασᾶς λοιπὸν ὑπῆρχεν ὁ πιστότερός του σύμβουλος. Ἂς κλείσωμεν, Ὁλοχρυσημένε Πατισσάχ, τῷ εἶπε, τὸ ἓν στόμα τῆς ἀβύσσου, τῆς ἀπειλούσης νὰ καταποντίσῃ τὸ Κράτος, ἵνα σμικρύνωμεν τὸν κίνδυνον. Ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς εἶναι ὁ δαίμων δεινῆς συμφορᾶς, ἀνάγκη νὰ τὸν καταπνίξωμεν ταχέως πολεμοῦντές τον. Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι δὲν θέλει δυνηθῇ ν' ἀποφύγῃ τὸ ξίφος τῆς βασιλείας σου. Πᾶσα βραδύτης ὅμως αὔξει τὴν ἐπανάστασιν τῶν ραγιάδων σου. Ἠναγκασμένοι νὰ πολεμῶμεν καὶ κατ' ἐκείνων, διαιροῦμεν τὰς δυνάμεις μας... Τί νὰ γείνῃ λοιπόν; τῷ ἀπεκρίθη μὲ τὴν βροντώδη φωνήν του ὁ Πατισσάχ.

— Ἵνα τὸν καταβάλωμεν, πρέπει νὰ μεταχειρισθῶμεν τὸν δόλον, ὑπέλαβεν ὁ Χοσρὲφ-Πασᾶς· ἀλλ' ὁ δόλος τελεσφορεῖ διὰ τῆς ἐμπιστοσύνης, διὸ καὶ ἐν ὅσῳ διατελεῖ Σερασκέρης ὁ Ἰσμαὴλ-Πασᾶς, ὁ ἐχθρός του, πᾶν τέχνασμα ἀποβαίνει ἄκαρπον. Τὸν Ἀλῆ-Πασᾶ πρέπει νὰ τὸν κάμωμεν νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἀπεφάσισες νὰ τὸν συγχωρήσῃς, καὶ οὕτω νὰ τὸν παραπείσωμεν νὰ παραδοθῇ.

— Καὶ ποῖος εἶναι ὁ ἱκανὸς πρὸς τοῦτο; ἠρώτησεν ὁ Σουλτάνος.

— Ὁ Χουρσὺτ, ἀπεκρίθη ὁ συνετὸς Κιρκάσιος.

— Μοὶ λέγουσι Χοσρὲφ, ὑπέλαβεν ὁ Σουλτάνος ὅτι οἱ Φράγγοι ἐθεώρησαν μὲ δυσμενὲς ὄμμα τὴν ἐπανάστασιν, καὶ μάλιστα μία φιλική μας δύναμις προτίθεται νὰ τὴν καταπνίξῃ.

— Μὴ βασίζεσαι εἰς τοὺς Φράγγους, Κραταιότατε Πατισσάχ, ἀπεκρίθη ὁ Χοσρὲφ-Πασᾶς. Ἓν συμφέρον μία περίστασις θέλει τοῖς ὑπαγορεύσει ἄλλην γλῶσσαν· τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως ἡ θέλησις κρέμεται ἀπὸ τὴν γνώμην τοῦ λαοῦ της· τῆς Γαλλικῆς ἀπὸ τὴν καρδίαν τοῦ ἔθνους· ἡ Ῥωσσία; αὐτὴ, βεβαίως, δὲν θέλει τὴν φθορὰν τῶν ραγιάδων σου, διότι εἶναι ὁμόπιστοί της· τί θὰ κάμῃ ἡ Αὐστρία μόνη; Οἱ δύο μονὲς οὗτοι καθ' ἑκάστην συλλαμβάνουσι τὰ ἐμπορεύματά της καὶ τὰ ἰδιοποιοῦνται ὡς νόμιμον λείαν. Ἤδη ἤρξαντο νὰ κατατρέχωσι καὶ τὸ βασιλικὸν Ναυτικόν της.

— Ἀλλὰχ, ἀλλὰχ, ἀπεκρίθη ὁ Σουλτάνος τρέμων ὑπ' ὀργῆς· μὲ τὰ σιταροκάραβά των λοιπὸν θὰ μᾶς ἀπειλοῦσι;

— Σιταροκάραβα, ἀλλ' ἔχουσι τοὺς ἱκανωτέρους ναύτας τοῦ κόσμου.

— Ἰδοὺ πῶς ἔγεινεν ἡ ἀντικατάστασίς σου, τὸ ἐνοεῖς ἀπὸ τὴν διήγησίν μου. Οὕτω λοιπὸν ὁ Πατισσὰχ διώρισεν ἐμὲ ἀντὶ σοῦ.

— Σὲ εὐχαριστῶ, ἐξοχώτατε; εἶπεν ὁ Ἰσμαὴλ-Πασᾶς, διότι ἡσύχασες τὴν συνείδησίν μου. Ἤδη πρέπει νὰ σοὶ διακοινώσω ἓν μυστήριον, διὰ νὰ προπαρασκευάσῃς τὸν στρατὸν, ἀφοῦ κάμῃς τὸ σχέδιόν σου.

— Τί μυστήριον;

— Ἄκουσον. Ἡ πρώτη τῆς σελήνης πλησιάζει. Πρὸς τὴν αὐγὴν τῆς νυκτὸς ἐκείνης θέλει ἐξέλθει ἡ φρουρὰ ἔχουσα ἐπὶ κεφαλῆς τὸν γαμβρὸν τοῦ Ἀλῆ Πασόμπεην· μετὰ τῆς φρουρᾶς θέλουσιν ἐξέλθει καὶ ὁ Ταηραμπάζης καὶ ὁ Ἄγος Βασσάρης μὲ τοὺς ἰδικούς των, ὅλοι ἓξ χιλιάδες πεντακόσιοι, καὶ ἐπὶ πάντων τούτων ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς· οὗτοι θέλουσιν ἐπιπέσει κατὰ

τοῦ στρατοπέδου ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ Φραυρίου, οἱ δὲ Σουλιῶται θέλουσιν ἐπιτεθῆ συγχρόνως ἀπὸ τὴν Ηράκλειαν, ἔνθα ἔχουσι τὸ Ἀρχηγεῖόν των· τὸ σύνθημά των εἶναι Φλῶρι καὶ Τσικούρι. Καὶ τῷ ἔκαμε γνωστὸν πᾶν ὅ,τι ἐφώνασε.

— Καὶ πῶς ἔμαθες ὅλ' αὐτὰ μὲ τόσην ἀκρίβειαν;

— Τὰ ἔμαθα ἀπὸ τὸν ἀνεψιὸν τῆς Χανούμης, τὸν Σελὴμ-Βέη· τὸν γνωρίζετε;

— Ὄχι.

Ὁ Ἰσμαὴλ-Πασᾶς τῷ ἐξιστόρησεν ἀκριβῶς τὰ πάντα, ὡς καὶ τὴν σύλληψιν τοῦ Βάγια.

— Ἰδοὺ εὐκαιρία νὰ ὠφεληθῶμεν, ἐπανέλαβεν ὁ Ἰσμαὴλ-Πασᾶς. Ὁ Ἀλῆς θέλει ἀποτύχει βεβαίως, διότι θέλομεν ματαιώσει τὸ σχέδιόν του, ὡς γνωστὸν εἰς ἡμᾶς. Μετὰ τὴν ἥττάν του θέλομεν εὐκολώτερον ἐνεργήσει.

— Θαυμάσια, θαυμάσια, ἀπεκρίθη ὁ Χουρσὴτ, ὅλος χαρὰ, καὶ ἀπεχώρησεν εἰς τὸ ἐνδότερον τῆς σκηνῆς του, ἵνα ἀναπαυθῆ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΚΑΙ ΟΙ ΤΟΙΧΟΙ ΕΧΟΥΣΙΝ ΩΤΑ.

Ἡ οἰκία τοῦ Ἀβραὰμ-Σακῆ, Ἰουδαίου, τραπεζίτου τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, ἔκειτο ἐπὶ τῆς δεξιᾶς γραμμῆς τῆς ὁδοῦ, τῆς ἀγούσης ἐκ τῆς μεγάλης πύλης τοῦ Φρουρίου εἰς τὴν ἀκρόπολιν. Τὸ ὄπισθεν αὐτῆς μέρος περιεκύκλου αὐλὴ εὐρύχωρος, ἔχουσα ἐν τῷ μέσῳ

φρέαρ, καὶ παρ' αὐτῷ χωρέαν μεγίστην, ἧς οἱ κλάδοι ἐπέλυπουν τὸ πλεῖστον μέρος αὐτῆς· ἐπὶ μιᾶς τῶν πλευρῶν ὑπῆρχεν ἵππων, ἔνθα ἐτρέφοντο τέσσαρες ἵπποι ἀραβικῆς γενεᾶς, ὧν ὁ κύριος, ὅστις ἦν ὁ υἱὸς τοῦ τραπεζίτου, ἀπεδήμει πρὸ πολλοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Πρὸς μεσημβρίαν τῆς αὐλῆς ὑπῆρχε μικρὰ θύρα, δι' ἧς ἐκοινώνει αὕτη μετὰ τοῦ κήπου τοῦ Πασόμπεη, καὶ δι' ἧς αἱ οἰκογένειαι ἐπεσκέπτοντο ἀλλήλας. Ὁ Πασόμπεης ἠνέωξε, χάριν τῆς θυγατρός του Χατιτσές, τὴν θύραν ταύτην, ἵνα καταστήσῃ εὔκολον τὴν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ τραπεζίτου προσέλευσίν της, ἐχούσης μετὰ τῶν θυγατέρων του φιλίαν στενήν. Ἀνήσυχος ὁ Βέης ἐθεώρει τὴν περιλημένην του ταύτην θυγατέρα, ἣν Nouri-Melèk (ἄγγελου φῶτὸς) ἐπωνόμαζε, καὶ, πραγματικῶς ἡ ὡραιότης καὶ αἱ χάριτές της ἦσαν ἀμίμητοι, στενοχωρουμένην καὶ συνεχῶς στενάζουσαν· διὸ ἵνα διασκεδάσῃ, ἐν τῇ μακρᾷ ἐκείνῃ πολιορκίᾳ, τὰν ἀηδῆ βίον ὃν διῆγε, περιωρισμένη ἐντὸς τοῦ φρουρίου, ἦν ἕτοιμος πρὸς πᾶσαν θυσίαν. Ἡ οἰκία εἶχεν ἔξωθεν θέαν ἀρκετὰ ὡραίαν, ἀλλὰ τὸ κακῶς διηρημένον ἐσωτερικὸν αὐτῆς, κατεχόμενον ὡς ὅλαι αἱ οἰκίαι τῶν Ἰωαννίνων, ὑπὸ μεγίστου μὲν, ἀλλ' ἀχρήστου προδόμου, ὃν κραββάταν ἐπιχωρίως ὀνομάζουσιν, ἀντέκειτο εἰς τὴν οἰκιακὴν οἰκονομίαν. Εἰς κλίμα δριμὺ, οὗ ὁ χειμὼν διαρκεῖ συνήθως ὀκτὼ καὶ πολλάκις ἐννέα μῆνας, αἱ οἰκίαι εἰσὶ κατάλληλοι διὰ μεσημβρινώτερα κλίματα. Ἐν τούτοις ἡ καθαριότης, εἰς ἣν διακηροῦσιν αἱ καλαὶ καὶ φιλόξενοι τῶν Ἰωαννίνων δέσποιναι τὰς οἰκίας των, εἶναι ἀξία παντὸς ἐπαίνου.

Ἐν τῶν δωματίων τούτων, τοῦ ὁποίου τὸ ἕδαφος ἐκάλυπτε τάπης τῆς Ἀσίας μεγαλοπρεπὴς, τὰς δὲ

τρεῖς πλευρὰς παρὰ τοὺς τοίχους κατεῖχον ὁσιάτικα ἀνάκλιντρα (σοφάδες), ἐστρωμένα διὰ στρωμνῶν καὶ προσκεφαλαίων, ὑπὸ προσώπου ἐρυθροῦ ἐριούχου κεκαλυμμένων; ἐχρησίμευεν ὡς αἴθουσα ὑποδοχῆς. Ἐν αὐτῇ τέσσαρες νέαι καθήμεναι κύκλῳ, καὶ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν ἔχουσαι πύραυνον ἵνα θερμαίνωνται, ἠρωτζοντο προσεκτικῶς τὴν πρεσβυτέραν τούτων Ῥοὺθ, διηγουμένην ἀσιατικόν τι τερατῶδες μυθιστόρημα, τὸ ὁποῖον, διακόψασα τὴν προτεραίαν, εἶχεν ἐπαναλάβει. Ἡ Ῥοὺθ, χήρα εἰκοσιπενταετὴς, ἦν ἡ πρεσβυτέρα θυγάτηρ τοῦ Ἀβραὰμ-Σακῆ, αἱ ἄλλαι δύο νεώτεραι, ἡ μὲν δεκαοκταετὴς, ἡ δὲ δεκαπενταετὴς, ἦσαν αἱ μικρότεραί του θυγατέρες, ἡ ἑτέρα ἦν ἡ γνωστὴ Χατιτσὶ, ἥτις μὲ στόμα κεχηνὸς καὶ μὲ ἄπληστον ὄμμα, ἐθεώρει τὴν Ῥοὺθ, ἀνυπόμονος νὰ ἴδῃ τὸ τέλος τοῦ διηγήματος. Πᾶς θόρυβος, πᾶν κίνημα τὴν ἀνησύχει, φοβουμένην μὴ κοπῇ τὸ νῆμα τοῦ μυθιστορήματος· εἰς δὲ τὸν παραμικρὸν ψιθυρισμὸν τῶν μικροτέρων ἀδελφῶν, ἔθετο τὴν χεῖρά της ἐπὶ τῶν χειλέων των. Ἐν τούτοις ἡ θύρα τοῦ δωματίου ἠνεῴχθη, καὶ ἡ γηραιὰ ὑπηρέτρια Σαλώμη παρουσιασθεῖσα διέκοψε τὴν ἀκρόασιν.

— Καϋμένη Σαλώμη, εἶπε πρὸς αὐτὴν ἡ Χατιτσὲ μου' ὀργῆς, ἀλλὰ μετ' ὀργῆς τοιαύτης, ἥτις ἦν πλήρης χάριτος καὶ θελγήτρων, πάντοτε μᾶς ἐνοχλεῖς; πάντοτε κάτι ἔρχεσαι νὰ πάρῃς· πάρε τα ὅλα διὰ μιᾶς καὶ ἄφες μας ἡσύχους.

— Χανούμη, ἀπεκρίθη ἡ Σαλώμη, δὲν ἦλθα νὰ πάρω τίποτε· ἦλθα μόνον νὰ σᾶς εἰπῶ ὅτι ὁ Σελὴμ-Βέης ὁμιλεῖ κάτω εἰς τὴν αὐλὴν μὲ τὴν Κυρίαν μου, καὶ μετ' ὀλίγον ἀναβαίνει ἐπάνω πρὸς ἐντάμωσιν τοῦ Κυρίου μου. Τὸ δωμάτιον τῆς ὑποδοχῆς εἶναι τοῦτο, καὶ βεβαίως ἐδῶ θὰ τὸν ἐμβάσωσιν.

Ἡ Χατετσὲ ὡς νὰ τὴν ἐδάγκασεν ὄφις, ἐπετάχθη ἀπὸ τὴν θέσιν της καὶ ἔδραμεν ἔξω. Εὑροῦσα δὲ ἠνεῳγμένην τὴν θύραν τοῦ κατέναντι δωματίου, εἰσῆλθεν ἐν αὐτῷ καὶ ἐκλείσθη· τὸ δωμάτιον τοῦτο χρησιμεῦον ὡς ἱματιοθήκη καὶ ἀποθήκη στρωμνῶν, ἐφωτίζετο ὀφ' ἑνὸς καὶ μόνου φεγγίτου ἄνωθεν τῆς θύρας, τὸ δὲ φῶς ἦν τοσοῦτον ἀσθενὲς, ὥστε οὔτε τὰ ἐν αὐτῷ ἀντικείμενα ἠδύνατο νὰ διακρίνῃ. Ἐπροχώρησεν ὀλίγα βήματα, ἵνα εὕρῃ κάθισμά τι ν' ἀναπαυθῇ, ἀλλ' ἀντὶ καθίσματος, ἡ χεὶρ της ἤγγισεν ἱματιοθήκην, ἧς τὸ ἓν φύλλον ὑπῆρχεν ἠνεῳγμένον, καὶ εἰς τὸ βάθος αὐτῆς ἐφαίνοντο φωτειναὶ χαράδραι, ἃς τὸ σκότος τοῦ δωματίου ἔτι μᾶλλον ἐκλάμπρυνεν. Εἰσαγαγοῦσα δὲ τὴν κεφαλήν της ἵνα ἴδῃ τὸ ἐμπεριεχόμενον, τὸ ὁποῖον ἀμυδρῶς ἐφωτίζετο ὑπὸ τῶν χαραδρῶν, ἤκουσε τὴν φωνὴν τοῦ Σελὴμ-Βέη, ὅθεν ἀναβᾶσα ἐπὶ τῶν ἐν αὐτῇ στρωμνῶν, καὶ θέσασα τοὺς ὀφθαλμούς της ἐπὶ τῶν χαραδρῶν, παρετήρησεν ὅτι τὸ πλησίον δωμάτιον ἦν τὸ γραφεῖον τοῦ Ἀβραὰμ-Σακῆ, ἡ δ' ἱματιοθήκη ἔκλειεν ἀκριβῶς τὴν θύραν, δι' ἧς ἐκοινώνουν ἀμφότερα τὰ δωμάτια· καὶ, ἐπειδὴ ὁ μεταξὺ τοῦ τραπεζίτου καὶ τοῦ Σελὴμ-Βέη διάλογος κατέστη θερμότερος, ἀποσύρασα τὸν ὀφθαλμὸν, ἔστησε τὸ οὖς ἐπὶ μιᾶς τῶν χαραδρῶν, περίεργος νὰ μάθῃ τί λέγουσι.

— Θὰ σὲ καταστήσω ὑπέρπλουτον, Χοτσὰ Ἀβραὰμ, τῷ ἔλεγεν ὁ Σελὴμ-Βέης.

— Τί λογῆς; ἀπεκρίνατο ὁ Ἰουδαῖος.

— Θὰ σοὶ δώσω δύο ἑκατομμύρια γροσίων.

— Δύο ἑκατομμύρια γροσίων; καὶ διατί τοσαύτην καλοσύνην; Σὺ δὲν ἔχεις, Βέη μου, τοιαύτην κατάστασιν. Φαίνεται ἦλθες νὰ διασκεδάσῃς μαζί μου.

— Μὰ τὸν Προφήτην! ἀπεκρίθη ὁ Σελὴμ-Βέης

βρατήσας αὐτὸν ἀπὸ τῆς χειρὸς, δὲν σὲ ἐμπαίζω γέρω-Ἀβραάμ, σοὶ ὁμιλῶ σπουδαίως.

— Καὶ τί νὰ τὰ κάμω, Βέη μου, τὰ δύο ἑκατομμύρια;

— Σοὶ δίδονται διὰ νὰ ὑπηρετήσῃς τὸν Σερασκέρην.

— Νὰ γένω τραπεζίτης τοῦ στρατεύματος;

— Ὄχι.

— Τί λοιπόν;

— Νὰ κάμῃς μίαν σημαντικὴν ὑπηρεσίαν εἰς τὸ Δοβλέτι.

— Ἐγώ; ἐγὼ ὁ πτωχὸς καὶ ἀδύνατος Ἑβραῖος; Τί ὑπηρεσίαν, ἄνθρωπος ὡς ἐγὼ, δύναται νὰ κάμῃ εἰς τὸ κραταιὸν Δοβλέτι;

— Πολλάκις, φίλε μου, ἀπεκρίθη ὁ Σελὴμ-Βέης, καὶ ὁ μύρμηξ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ εἰς ὅ,τι ὁ λέων ἀδυνατεῖ νὰ ἦναι χρήσιμος.

— Ὦ, ὦ, μ' ἔκαμες καὶ λεοντάρι, ὑπέλαβεν ὁ Ἑβραῖος γελάσας.

— Ἐξ ἐναντίας, σὺ εἶσαι ὁ μύρμηξ, ἀλλ' ὁ ἀναγκαῖος ὑπὲρ πάντα ἄλλον εἰς τὴν περίστασιν ταύτην.

— Παράδοξον! ἀπεκρίθη ὁ Ἀβραὰμ, σταυρώσας τὰς χεῖρας.

— Μὴ θαυμάζῃς, Χοτσὰ-Ἀβραὰμ, ὑπέλαβεν ὁ Σελὴμ-Βέης· τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον θὰ κάμῃς εἶναι εὐκολώτατον, μόνον λόγια θὰ πωλήσῃς καὶ ἀκολούθως. . . . .

— Ἂς ἀκούσω λοιπὸν, τί θὰ κάμω;

— Θὰ σοὶ δώσω δύο ἑκατομμύρια γροσίων· δὲν εἶναι ἰδικά μου, διότι ἀληθῶς εἶπες ὅτι ἐγὼ δὲν ἔχω μεγάλην κατάστασιν, ἐξ ἐναντίας εἶμαι πτωχός· εἶναι χρήματα τοῦ Σερασκέρη.

— Λοιπόν. . . . .

— Δυστυχῶς θ' ἀγοράσῃς μ' αὐτὰ τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς φρουρᾶς.

— Ἐγώ;

— Σύ.

— Καὶ πῶς δὲν τοὺς ἀγοράζεις σὺ ὁ ἴδιος;

— Διότι ἐγὼ εἶμαι Ὀθωμανὸς, καὶ δὲν μ' ἐμπιστεύονται. Ἴσως ὑποπτευθῶσιν ὅτι ζητῶ νὰ καταφρπεύσω τὴν θέλησίν των, καὶ διὰ ν' ἀποφύγωσι πᾶσαν ὑποψίαν, μὲ προδόσωσιν εἰς τὸν Ἀλῆ-Πασᾶ.

— Καὶ εἶναι δύσκολον νὰ προδόσωσιν ἐμέ;

— Ἐὰν δὲν προδίδουσιν, ἐξ ἐναντίας θὰ δεχθῶσι τὴν πρότασίν σου. Οἱ Ἀλβανοὶ ἐνώπιον τῶν χρημάτων λησμονοῦσι τὰ πάντα, ὅταν μάλιστα δὲν χάνουσι τίποτε.

— Εἰπέ με, Βέη μου, ἠρώτησεν ὁ Ἑβραῖος ἐν σπουδῇ, εἰπέ με, ἐπὶ ποίᾳ συμφωνίᾳ θὰ τοὺς ἀγοράσω; πῶς νὰ κάμωσι;

— Ν' ἀφίσωσι τὸν Ἀλῆ-Πασᾶ, ἀπεκρίθη ὁ Σελήμ.

— Πῶς νὰ τὸν ἀφίσωσι; νὰ φύγωσιν ἀπὸ τὸ φρούριον καὶ νὰ τὸν ἀφίσωσιν;

— Ὄχι, νὰ τὸν παραδόσωσιν εἰς τὸν Σερασκέρην.

— Δηλαδὴ, μ' ἄλλας λέξεις, θέλεις νὰ γείνω ἐγὼ ὄργανον τῆς προδοσίας τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ.

— Δὲν τὸ θέλω ἐγὼ, Χοτσὰ-Ἀβραὰμ, τὸ θέλει ὁ Σερασκέρης.

— Ναὶ, τὸ θέλει ὁ Σερασκέρης, ἀλλ' ὁ μεσίτης εἶσαι ἡ ἐνδοξότης σου, ὁ ὑπηρετῶν τὸν Ἀλῆ-Πασᾶ καὶ εἰς τὸν ὁποῖον ἐνεπιστεύθη τὴν φυλακὴν τῶν θυρῶν τοῦ φρουρίου.

Ὁ Σελὴμ ἐβαθύνθη μέχρι τῶν κοκκάλων του τὴν φρικίασιν, ἣν τῷ ἐνεποίησαν οἱ λόγοι τοῦ Ἀβραὰμ, ὁ

βδιπλοῦν τῆς ἰμαντοθήκης ἀκροσμένη Χατινοῦ πλήρης ὀργῆς, μόλις ἐκράτει τὴν ἀναπνοήν της.

— Λοιπὸν τί θὰ κάμῃς; εἰπέ με, ὑπέλαβεν ὁ Σελλὴμ-Βέης, τί θὰ εἴπω εἰς τὸν Σερασκέρην;

— Νὰ τῷ εἰπῇς, ὑπεκρίθη μὲ σταθερὰν φωνὴν ὁ Ἰουδαῖος, ὅτι ὑπηρετῶ τριάκοντα ἔτη τὸν Ἀλῆ-Πασᾶ. Μ' ἐπῆρεν αὐτελῆ ἀργυραποιβὸν καὶ μὲ ἐτίμησε τραπεζίτην του· μ' ἐνεπιστεύθη τὰ χρήματά του· μ' ἐπλούτισεν ἔφαγα τὸν ἄρτον του, καὶ ἐγὼ καὶ ἡ οἰκογένειά μου τοσαῦτα ἔτη. . . . καὶ, ἔστερον ἀπ' ὅλα ταῦτα νὰ τὸν προδώσω; Ὦ! τοῦτο εἶναι ἀδύνατον νὰ τὸ πράξω, διότι εἶμαι ἄπιστος! Ὄχι νὰ τὸ πράξω, νὰ τὸ σολλογισθῶ μόνον φρίττω!

Ὁ Σελλὴμ-Βέης ἐγερθεὶς ἀπὸ τὴν θέσιν του, περιῆλθε δὶς καὶ τρὶς τὸ γραφεῖον τοῦ τραπεζίτου, ὅλος σύννους. Ὦ, ἀνάθεμά σε, Ἀλῆ! ἔλεγεν ἐν ἑαυτῷ, ἔπιες τὸ αἷμα τοῦ πατρός μου καὶ τοῦ θείου μου, ἥρπασες τὴν περιουσίαν των καὶ μὲ κατέστησας πτωχὸν πλάνητα, ἤθη εἶσαι ὁ αἴτιος τοῦ νὰ μετέλθω καὶ τὴν στυγερωτέραν τῶν πράξεων, τὴν προδοσίαν, πρᾶξιν ἀγενῆ καὶ ἄτιμον, τὴν ὁποίαν ἐκούων μόνον ἄλλοτε ἐφριττον. Ἀλλ' ἡ ἐκδίκησις! ἀσθένεια κληρονομικὴ ἡμῶν τῶν Ἀλβανῶν; . . . . . Εἶτα πλησιάσας τὴν τραπεζίτην.

Ὑγίαινε, γέρω-Ἀβραὰμ, τῷ εἶπεν ὡς ἐγερθεὶς ἀπὸ λήθαργον. Ἐὰν ὁμολογήσῃς τὸ παραμικρὸν ἐχάθης. Καὶ ἐξελθὼν ἐκ τοῦ γραφείου δρομαῖος, ἐγένετο ἄφαντος.

Μείνας μόνος ὁ Ἀβραὰμ-Σακῆ, ἔτριψε δὲ ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν τὸ μέτωπόν του, ὡς νὰ ἐζήτει ν' ἀποδιώξῃ ἀπὸ τὴν κεφαλήν του τὴν σκοτοδινίασιν, ἣν τῷ ἐνεποίησαν οἱ λόγοι τοῦ Σελλὴμ-Βέη. Ἐχάλασεν ὁ κό-

σμός, ἐμνοαλόγει, τί ἀνάθεμα! Ἄνθρωπος ὑπηρετῶν τὸν Κύριόν του καὶ τρεφόμενος παρ' αὐτοῦ, εἶναι δυνατὸν νὰ τὸν προδώσῃ; καὶ, Κύριός του ἂν δὲν ἦτο, καὶ ἐὰν δὲν τὸν ἔτρεφε, πάλιν ἡ πρᾶξις τῆς προδοσίας εἶναι ἄτιμος, ὁπωσδήποτε καὶ ἂν ἐνεργῆται. Δυστυχῆ νέε, εἰσελθὼν ἄπαξ εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ κακουργήματος, θέλεις συναντήσει ἐν αὐτῇ τὸν ὄλεθρόν σου.

Μετὰ τὸν μονόλογον τοῦτον, ὁ Ἀβραὰμ-Σακῆ, πλήρης τρόμου καὶ ἀγανακτήσεως συγχρόνως, ἐβάδισθη ἐπὶ ἑνὸς ἀνακλίντρου, ἵνα συνέλθῃ ἐκ τῆς προσβολῆς, ἣν τῷ ἐπροξένησεν ἡ ἀπροσδότητος ἀποστολὴ τοῦ Σελὴμ-Βέη· ἀλλ' ἐπιστολὴ κειμένη παρὰ τὸν οὐδὸν τῆς θύρας, τὸν ἠνάγκασε νὰ ἐγερθῇ αὖθις· λαβὼν δ' αὐτὴν ἐκ τοῦ ἐδάφους ἔφριξεν, αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς του ἀνωρθώθησαν, παρατηρήσας ὅτι αὕτη ὑπῆρχεν ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τοῦ Ἰσμαὴλ-Πασᾶ, καὶ διευθυνομένη πρὸς τὸν Σελὴμ-Βέην. » Προσπάθησε, φίλε μου, τῷ ἔγραφεν ὁ Ἰσμαὴλ-Πασᾶς, νὰ πείσῃς τὸν Ἀβραὰμ-Σακῆ, νὰ πράξῃ ὅπως σ' ἐπαρήγγειλα· ἂν δὲν δυνηθῇς νὰ τὸν πείσῃς, δὲν θέλεις ὅμως ἀθετήσει τὴν ὑπόσχεσίν σου, τοῦ νὰ κλείσῃς ἐκτὸς τοῦ φρουρίου τὸν Ἀλῆ, τὴν ἡμέραν τῆς ἐξόδου τῆς φρουρᾶς. Ὦ τὸν κατηραμένον! ἀνέκραξεν ὁ Ἰουδαῖος ἐπαναλαμβάνων τὸν μονόλογόν του· ἔχει καὶ τὸν σατανικὸν σκοπὸν νὰ τὸν κλείσῃ ἔξω ἀπὸ τὸ φρούριον, ὅταν ἐξέλθῃ νὰ πολεμήσῃ. Καὶ σχίσας εἰς μυρία τεμάχια τὴν ἐπιστολήν, ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ γραφείου του.

Ἡ Χατιτσὲ λησμονήσασα καὶ μυθιστόρημα καὶ τὰ πάντα, ἐξῆλθε τεταραγμένη ἐκ τοῦ δωματίου, ὃν ἐκλείσθη, καὶ, καταβᾶσα εἰς τὴν αὐλὴν, εἰσῆλθε διὰ τῆς μεσοθύρας εἰς τὸν πατρικὸν κῆπον. — Νὰ τὸν καταμηνύσω εἰς τὸν θεῖόν μου; διελογίζετο· ἀλλὰ φρίττω

θανάσιμος ὀκλητρὸς βάβεται τὸν στερεμένει, φρικτὸς καὶ ἄγριος...! Ἐγὼ τότε ἐξάπαντος δὲν θέλω ἐπιζήσει... Κ' ἀφίσω ὅμως τὸν προδότην νὰ ἐκτελέσῃ τὴν προδοσίαν; τότε γίνομαι αἰτία τῆς καταστροφῆς τοῦ θείου μου... Ὦ θεέ μου!! εἶθε νὰ μὴ τὸν ἐγνώριζα... Ποῖος τὸ ἐπίστευσε ποτὲ ὅτι ὁ Σελὴμ-Βέης, νέος τόσον εὐγενὴς, κρύπτει ἐντὸς αὐτοῦ ψυχὴν ἀγρίαν καὶ μοχθηράν;... Ἀνάγκη μολαταῦτα νὰ σώσω τὸν θεῖόν μου... ἀλλὰ νὰ τῷ εἰπῶ τὰ πάντα; καὶ τότε ἐχάθη... Ὦ, εἰς ποίαν φρικτὴν θέσιν μ' ἔβαλες Σελήμ!.. Ἂς μὴν εἰπω τὸν ἄνθρωπον, ἂς τῷ ἀναγγείλω μόνον ὅ,τι ἤκουσα, ὅτι ὑπάρχει συνωμοσία κατ' αὐτοῦ, ὅτε θὰ τῷ κλείσωσι τὴν θύραν τοῦ φρουρίου... ἀλλ' ἂν μ' ἐρωτήσῃ πόθεν τὸ ἔμαθον;... Τότε τί ν' ἀποκριθῶ;... ἀλλοίμονον..! μ' ἔρχεται νὰ παραφρονήσω, καὶ δάκρυα ἄφθονα ἔρρευσαν ἐπὶ τῶν παρειῶν της. Πλησιάσασα δὲ εἰς γηραιὰν κυπάρισσον, δένδρον ἱερὸν παρὰ ταῖς Ὀθωμανοῖς, ὑψουμένην ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κήπου, ἐστήριξε τοὺς ὀφθαλμούς της πρὸς τὸν οὐρανὸν, ὡς νὰ ἐπεκαλεῖτο τὴν βοήθειαν τοῦ Ὑψίστου. Ἀρκετὰς στιγμὰς ἵστατο ἀκίνητος καὶ αἰωπηλὴ, εἰκὼν ἀξία τῆς γραφίδος τοῦ Ῥαφαὴλ, πρωτότυπον ἀπεικόνισμα ἀπελπισίας, λύπης καὶ ἐπικλήσεως. Εἰς τὸ πρόσωπον τῆς ὡραίας ταύτης Ὀθωμανίδος ὑπετυποῦντο ἡ ἀγαθότης, ἡ συμπάθεια καὶ ἡ ἀθωότης, ἐν ἑνὶ λόγῳ, ἅπαντες οἱ χαρακτῆρες ἐντελοῦς Ἑλληνικῆς ὡραιότητος ἀπήρτιζον κάλλος ἀμίμητον. Καὶ μήπως οἱ Ἠπειρῶται Ὀθωμανοὶ δὲν εἶναι Ἕλληνες τὴν καταγωγήν; ἡ γλῶσσα καὶ οἱ χαρακτῆρες καὶ τὰ ἤθιμά των τὸ μαρτυροῦσιν. Εἶναι ὁμογενεῖς ἡμῶν, ἐξομόσαντες ἐπὶ τῆς καταστροφῆς τοῦ Γεωργίου Καστριώτου, ἢ Σκενδέρβεη, καὶ μικρὸν μετὰ ταῦτα, ἵν'

ἀπαλλαχθῶσιν ἐκ τῶν καταπιέσεων ζυγοῦ βαρβάρου καὶ ἀφορήτου. Ἡ συμπάθεια, ἣν τρέφουσι πρὸς αὐτοὺς οἱ Ἕλληνες, καὶ αὐτῶν αἱ πρὸς τοὺς Ἕλληνας κλίσεις καὶ σχέσεις εἰσὶν ἀναντίρρητοι ἀποδείξεις. Ὁ Ὀθωμανὸς Ἀλβανός, φιλελεύθερος καὶ ἄνευ προλήψεων, συνδιαιτᾶται μετὰ τοῦ χριστιανοῦ ὁμογενοῦς του ὡς ἀδελφὸς καὶ φίλος, καὶ εἶναι δύσκολον εἰς τὰ χωρία τῆς Ἠπείρου, νὰ κάμῃ τις διάκρισιν μεταξὺ Χριστιανῶν καὶ Ὀθωμανῶν.

Ἡ Χατιτσὲ παρηγορήθη τέλος πάντων. Αἱ παρακλήσεις τῆς ἀθωότητος ἔχουσι προνόμιον εἰς τὸν οὐρανόν. Ὁ ἑβραῖος ἀπέρριψε τὴν πρότασιν τοῦ Σελήμ. Βέη, ἔλεγεν ἐν ἑαυτῇ. Ὁ Σελὴμ ἔχει ἐχθρὸν τὸν Ταραμπάζην· ὁ Σιλιχτὰρ-Πόδας τὸν ἀποστρέφεται· θὰ εἰς οὐδένα θέλει τολμήσει νὰ προτείνῃ τὰ ἄτιμα σχέδιά του. Ἐγὼ θέλω φροντίσει, θέλω ἐπαγρυπνήσει εἰς τὴν ἔξοδον τοῦ θείου μου.

Ἐνῷ διελογίζετο ταῦτα ἡ Χατιτσὲ, ὁ πατήρ της παρατηρήσας αὐτὴν μακρόθεν τὴν ἐπλησίασε.

Τί ἔχεις, ἀχριβή μου θυγάτηρ, τῇ εἶπε, σὲ βλέπω περίλυπον, οἱ ὀφθαλμοί σου μαρτυροῦν ὅτι ἔκλαυσες· τί ἔπαθες;

— Δὲν ἔπαθα τίποτε, ἀπεκρίθη ἡ Χατιτσὲ, ἐσυλλογιζόμην τὴν θέσιν μας· δύο ἔτη κλεισμένη εἰς τὸ φρούριον. . . . εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ λυποῦμαι;

— Καὶ δὲν ἐπῆγες εἰς τὰς θυγατέρας τοῦ φίλου μας Σαχῆ;

— Ἐκεῖθεν ἔρχομαι· ἐβαρέθηκα καὶ αὐτάς.

Καὶ ἵνα μὴ ἐκταθῇ εἰς πλείονας ἐρωτήσεις ὁ πατήρ της, τὸν ἐγκατέλιπε λέγουσα ὅτι τὴν ἐνοχλεῖ ὁ ξυχος, καὶ διευθύνθη πρὸς τὴν οἰκίαν των.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΚΑΛΛΙΟΝ ΕΧΘΡΟΣ ΦΡΟΝΙΜΟΣ ΠΑΡΑ ΦΙΛΟΣ ΜΩΡΟΣ.

Ὁ Δυτικομεσημβρινὸς προμαχὼν, ὁ ἀπέναντι τῆς ἐκ διαταγῆς τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ κατεδαφισθείσης Μητροπόλεως, ἐφυλάσσετο ἡμέρας καὶ νυκτὸς ὑπὸ τοῦ Ἐλμὰζ-Βέη, ἀνεψιοῦ τοῦ Πασόμβεη, ἔχοντος ὑπὸ τὰς διαταγάς του μίαν εἰκοσιπενταρχίαν στρατιωτῶν, ὅλων συγγενῶν των· διότι διὰ τοῦ προμαχῶνος τούτου ἐγένοντο αἱ μεταξὺ τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ καὶ τῶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ φίλων του Πασάδων συνεννοήσεις.

Μίαν ὥραν πρὸ τοῦ μεσονυκτίου, ἐφάνησαν δύο φῶτα ἄνωθεν τῶν ἐρειπίων τοῦ θηριοτροφείου πρὸς τὴν Καραβατιάν, συνοικίαν ἐκ θεμελίων καταστραφεῖσαν, εἰς τὰ δυτικομεσημβρινὰ ἄκρα τῆς πόλεως κειμένην. Ἅμα δὲ παρετήρησεν αὐτὰ ὁ σκοπὸς, ἔδραμε πρὸς τὸν ἀρχηγόν του.

— Ἐλμὰζ-Βέη, τῷ ἀνήγγειλε, δύο φῶτα φαίνονται εἰς τὸ θηριοτροφεῖον.

Ὁ Ἐλμὰζ-Βέης ἐγερθεὶς μετὰ σπουδῆς, ἔδραμε μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἄκρον τοῦ προμαχῶνος, παρατηρῶν μετ' ἄκρας προσοχῆς πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο.

— Διατί, τὸν ἠρώτησεν ὁ σκοπὸς, ὅτε μὲν ἓν φῶς, ὅτε δὲ δύο φαίνονται;

— Ἀνόητε, ἀπεκρίθη ὁ Ἐλμὰζ-Βέης, ὅταν φαίνεται ἓν φῶς, εἶναι σημεῖον ὅτι μᾶς φέρουσιν ἐπιστολὴν, καὶ τότε ῥίπτομεν τὸ λιανὸν σχοινίον νὰ μᾶς τὴν δέσῃ ὁ κομιστὴς νὰ τὴν ἀνασύρωμεν· ὅταν φαίνωνται δύο φῶτα, ἔρχεται ἄνθρωπος νὰ τὸν ἀνασύρωμεν ἐπάνω.

— Καὶ πῶς τὸ ἠξεύρεις; ἠρώτησεν ὁ στρατιώτης, θεωρῶν μὲ ἀπορίαν τὸν ἀρχηγόν του.

— Τὸ ἠξεύρω, ἀπεκρίθη ἀποτόμως ὁ Ἐλμὰζ-Βέης.

— Τί λογῆς; εἰπέ μου νὰ τὸ μάθω, διότι μοῦ φαίνεται παράξενον νὰ ἠξεύρῃς τί κάμνουν ἀπ' ἐδῶ καὶ δυὸ τουφεκιὲς τόπον.

— Μὴ μ' ἐρωτᾷς, ἀνόητε, τί σὲ μέλει ἐσὲ πῶς καὶ διατί; κύτταζε τὸ ἔργον σοῦ.

— Τωόντι μεγάλη ἐπῆρα! εἶπεν ὁ στρατιώτης μετὰ θαυμασμοῦ.

— Καϋμένε ἀνόητε, ἀπεκρίθη ὁ ἀρχηγός, αὐτὸ εἶναι πρᾶγμα ἁπλούστατον. Ἐγὼ ἀπερνῶν ἀπὸ τὴν Ζακυνθιάδα πρὸ δύο ἐτῶν εἰς τὴν Κέρκυραν, ἐπὶ μιᾶς ἀγγλικῆς Κορβέτας, εἶδον, ἀναβιβάζοντες καὶ καταβιβάζοντες σημαίας, νὰ χουβεντιάζουν μακρόθεν πολλὴν ὥραν διὰ πολλὰ πράγματα μὲ ἓν ἄλλο πλοῖον.

— Παράδοξον! ὑπέλαβεν ὁ φρουρὸς μετὰ πλείστου θαυμασμοῦ.

— Τὰ φῶτα δὲν φαίνονται πλέον, εἶπεν ὁ Ἐλμάζ, σημεῖον ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν καὶ ἔρχεται. Κράξε τοὺς στρατιώτας. . . φέρετε τὸ χονδρὸν σχοινίον. . . γρήγορα· στρέψατε πλαγίως τὸ κανόνιον, δέσατέ το καλὰ καὶ ῥίψατέ το κάτω νὰ ἀνασύρωμεν τὸν ἄνθρωπον.

— Νὰ τὸν φέρωμεν ἕως εἰς τὰ μισά, εἶπεν εἷς τῶν στρατιωτῶν, ἀφοῦ ἀπεμακρύνθη ὁ Ἐλμὰζ-Βέης, καὶ ν' ἀφίσωμεν τὸ σχοινὶ νὰ δοκιμάσωμεν ἂν ἦναι γερὸ τ' ἄσχι του ἢ σάπιο.

— Σιώπα, εἶπεν ἕτερος μὴ τ' ἀκούσῃ ὁ Ἐλμάζ-Βέης, καὶ μᾶς χρημνίσῃ ὅλους κάτω ἀπὸ τὸ τεῖχος.

— Νὰ δᾷ, νὰ μᾶς χρημνίσῃ! μὴν εἴμεθα λιθάρια κ' ἐμεῖς χέρια ἔχομεν.

— Ὁ Βορκόλακας τρώγει τὸ σόϊ του, εἶπεν ἄλλος· μὴ στοχάζεσθε πῶς τύχει τίποτες ὁ Πασᾶς νὰ μᾶς ῥίψῃ εἰς τὴν λίμνην. Μὰ τὸ ψωμί! μήτε χωρατὰ νὰ λέμεν τέτοιες κουβέντες.

— Τί λέτε, ἀρέ; εἶπε πλησιάσας ὁ Ἐλμὰζ-Βέης.

— Τίποτε, Ἀρχηγὲ, ὁμιλοῦμεν διὰ τὴν ἐπιτηδειότητα τοῦ Ἀνατολίτη, ποῦ ἀνηβαίνει σὰν πουλί.

Μετὰ μικρὸν τὸ σχοινίον ἐσείσθη, οἱ δὲ στρατιῶται προέκυψαν ἅπαντες, θαυμάζοντες τὴν ἐπιτηδειότητα τοῦ ἀναῤῥιχωμένου, καὶ οἱ μὲν ἔλεγον, τώρα θὰ πέσῃ κάτω νὰ γείνῃ κομμάτια, οἱ δὲ ἔλεγον, αὐτὸς ὁ διάβολος εἶναι ναύτης μαυροθαλασσίτης, καὶ εἶναι καλὸς νὰ σκαλώσῃ ἀπάνω εἰς τὸ ἀλέμι τοῦ μιναρὲ, ὄχι ἐδὼ ὁποῦ ἔχει τόπον νὰ πατήσῃ· ἔπειτα αὐτὸς ἀνέβη τόσαις φοραῖς.

Ἐν τούτοις μία κεφαλὴ ἐφάνη, καὶ μετ' ὀλίγον ὁλόσωμος ὁ ναύτης, πηδήσας ἐπὶ τοῦ προμαχῶνος.

— Ποῦ εἶναι ὁ ἀρχηγός σας; ἠρώτησεν.

— Ἰδοὺ ἐγὼ, ἀπεκρίθη ὁ Ἐλμὰζ-Βέης, ἀκολούθει με.

Μετά τινας στιγμὰς, ἀμφότεροι, ὅ τε Ἐλμὰζ καὶ ὁ ἀπεσταλμένος, ἦσαν ἐνώπιον τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, ἀσπαίροντος ὑπὸ φόβου καὶ ἐλπίδων. Ὁ ναύτης ἐξαγαγὼν ἐκ τοῦ κόλπου του μικρὸν γραμμάτιον, τὸ ἐνεχείρισε τῷ Πασᾷ, ἀσπασθεὶς τὸ κράσπεδον τοῦ ἱματίου του. Τὸ γραμμάτιον ἦν σημεῖον πιστοποιήσεως, ὅτι παρὰ τῶν φίλων του ἀπεστάλη ἵνα δώσῃ πίστιν τελείαν εἰς τοὺς λόγους του.

— Τί κάμνουν οἱ φίλοι μου Πασάδες; ἠρώτησεν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς μετὰ λαλιᾶς ἐμφαινούσης ἀνησυχίαν πνεύματος.

Ὁ ἀπεσταλμένος στραφεὶς ἐπεθεώρησε τὰς τέσσα-

ρας γωνίας τοῦ δωματίου, ὁ δ' Ἀλῆ-Πασᾶς ἐννοήσας τὴν αἰτίαν, διέταξε τὸν Ἐλμάζ-Βέη νὰ ἐξέλθῃ καὶ ἔκλεισε τὴν θύραν.

— Μὲ διέταξαν νὰ σοῦ προσφέρω πολλὰ χαριτωμένα, ἀπεκρίθη μ' ἀπατηλὴν ἀφέλειαν ὁ ἀπεσταλμένος, καὶ συγχρόνως νὰ σ' ἀναγγείλω ὅτι ὁ Χουρσὴτ-Πασᾶς διωρίσθη εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἐχθροῦ σου Ἰσμαὴλ-Πασᾶ, ὅτι θέλει τὸ καλὸν τῆς ἀφεντιᾶς σου, ὅτι ὁ Σουλτάνος ἐμετανόησε διὰ τὸν κατατρεγμόν σου, ὅτι ἔχει μεγάλας ἐλπίδας νὰ σοῦ συγχωρέσῃ, καὶ ὅτι πρέπει νὰ ἔχῃς μεγάλην ὑπομονήν. Πρὸς τούτοις μ' εἶπαν νὰ σ' εἰπῶ, ὅτι ἐμπρὸς εἰς ὅλους τοὺς πασάδες τὸν ἐφορτώθη, διότι ἔγεινεν αἰτία ν' ἀνοίξῃ τὸ Δοβλέτι πόλεμον ἐναντίον σου, καὶ τὸ κάτω κάτω τῆς γραφῆς τῷ εἶπεν, ὅτι ὁ Σουλτάνος τὸν ὠργίσθη. Ἄκουσε ἀκόμη νὰ σ' εἰπῶ τί μὲ εἶπαν· μ' εἶπαν νὰ σοῦ παραγγείλω νὰ φυλάξῃς μυστικὰ τὴν εἴδησιν ὅπου θὰ στέλλουν, διότι τοὺς ἔδωκε προσταγὴν ὁ ἴδιος ὁ Σερασκέρης νὰ μὴν εἰποῦν εἰς κἀνένα τὸ μυστικὸν καὶ τὸ μάθῃς, καὶ τότε πάγει τὸ κεφάλι τους.

— Ποίας τοποθεσίας κρατεῖ ὁ στρατός; ἠρώτησεν ὁ Πασᾶς.

— Δὲν τὰς ξέρω, παντοῦ εἶναι.

— Ἔχουν πολλὰ κανόνια;

— Δὲν τὰ εἶδα ὅλα· λέγουν ὅτι εἶναι πολλά.

Νὰ κεφάλι, εἶπεν ὑποτονθορύζων ὁ Πασᾶς, νὰ κεφάλι γιὰ ποσβέντα.

— Πόσος εἶναι ὁ στρατός; ὑπέλαβεν ὁ Ἀλῆς.

— Δι' αὐτὸ δὲν μ' εἶπαν τίποτε, ἀπεκρίθη ὁ Σινωπεὺς ξηρὰ, ξηρά.

— Δὲν σ' ἐρωτῶ ἂν σοῦ εἶπαν τίποτε περὶ τούτου, σ' ἐρωτῶ ἐὰν ἠξεύρῃς ἐσὺ πόσος στρατὸς εἶναι.

— Δὲν τοὺς ἐμέτρησα, εἶναι ὅμως πολλοί.

Ὦ ἀνάθεμά σε, γάϊδαρε, ἐψιθύρισεν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ἀλβανιστί.

— Ἐπάνω-κάτω, σ' ἐρωτῶ νὰ μοῦ πῆς πόσοι εἶναι.

— Καὶ πάνω εἶναι καὶ κάτω, ἀπεκρίθη ὁ Ἀσιανὸς, ἰσάζων τὸν χιτωνίσκον του.

Καϋμένοι Δουδούμιδες, τί ζῶα εἶστε, ὑπετονθόρυσεν ὁ Πασᾶς, γελάσας ἀπὸ παρέα. Τί κτήνη εἶναι αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι! καὶ ἐν τοσούτῳ μὲ κυνηγοῦν ἀνάθεμά σας Ἀρβανίτας. . . . . ! ἂν ὅλοι ἦσθαν ἑνωμένοι καὶ μαζί μ' ἐσᾶς οἱ Χριστιανοὶ τῆς Ἠπείρου, ὅλη ἡ Ἀσία ἂν ἤρχετο ἐναντίον μου, δὲν τὴν ἐμετροῦσα διὰ ἕνα καρύδι. Ἤθελα συνθλίψει ὅλους τοὺς Δουδούμιδες μέσα εἰς τὴν παλάμην μου ὡς μυίας. . . . — Καὶ ἀφοῦ ἔχρυσε τὰς παλάμας του, εἰσῆλθεν ὁ Ἐλμὰζ-Βέης. Λάβε αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον, τῷ εἶπεν ἀλβανιστὶ, καὶ καταβίβασέ τον προσεκτικῶς. Εἶτα δοὺς αὐτῷ γραμμάτιον μικρὸν, ἔχον ἐπ' αὐτῷ τὸ γνωστὸν τοῖς φίλοις του σημεῖον, καὶ θέσας εἰς τὴν χεῖρά του ποσόν τι χρημάτων, ἄσπασόν μοι τοὺς φίλους μου, τῷ εἶπε, καὶ εἰπὲ εἰς αὐτοὺς ὅτι θέλω συμμορφωθῆ μὲ τὰς παραγγελίας των, καὶ νὰ προσπαθήσωσι νὰ τελειώσῃ καλῶς ἡ ὑπόθεσις.

Ὁ Ἀσιανὸς ἔθεσε τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του εἰς σημεῖον ὑπακοῆς, καὶ κλίνας μέχρις ἐδάφους, καὶ ἀσπασθεὶς τὸ κράσπεδον τοῦ ἱματίου τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, ἐξῆλθε μετὰ τοῦ Ἐλμὰζ-Βέη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Η ΠΑΛΙΜΒΟΥΛΟΣ ΤΩΝ ΤΥΡΑΝΝΩΝ ΣΥΝΕΙΔΗΣΙΣ.

Ἡ ἔκπτωσις τοῦ ἐχθροῦ του Ἰσμαὴλ-Πασᾶ ἀπὸ τὴν θέσιν τοῦ Σερασκέρη ἐκολάκευεν οὐκ ὀλίγον τὸν Ἀλῆ-Πασᾶ, πιστεύοντα ὅτι οὗτος ἦν ὁ ἐπισπεύδων τὸν ὄλεθρόν του. Παρῆλθον ὅμως ἡμέραι πολλαὶ καὶ τίποτε δὲν ἠδύνατο νὰ μάθῃ περὶ τοῦ Βάγια, διὸ καὶ κατηρᾶτο τὴν ὥραν, καθ' ἣν συνέλαβε τὴν ἰδέαν τοῦ νὰ τὸν ἀποστείλῃ μετημφιεσμένον ὡς καλόγηρον, ἵνα δολοφονήσῃ τὸν Ἰσμαὴλ-Πασᾶ, συλλογιζόμενος πόσον ἐπεβαρύνετο ἡ τύχη του, ἐὰν ἀνακαλυπτόμενος καὶ βασανιζόμενος ὡμολόγει τὴν ἀλήθειαν. Ἰδοὺ νέα περιπλοκὴ, ἔλεγεν ἐν ἑαυτῷ· ἀλλὰ τί; ἐὰν συλληφθῇ, ὁ Χουρσὴτ θὰ μὲ δικαιολογήσῃ, διότι αὐτὸς εἶναι ἡ ἀφορμὴ τῆς χύσεως τοσούτου μουσουλμανικοῦ αἵματος. Ἐξ αἰτίας του ἔλαβον τὴν ἐλπίδα τῆς ἀπελευθερώσεώς των οἱ Ἕλληνες, ἀφοῦ εἶδον ἀποκλεισμένον ἐμὲ, ὅστις ἠδυνάμην εἰς ὀλίγας ἡμέρας νὰ τοὺς ὑποτάξω. Τὴν ἰδέαν αὐτὴν πρέπει νὰ ἐμπνεύσω διὰ τῶν φίλων μου εἰς τὸν Σερασκέρην. Ἀλλὰ πρέπει νὰ πιστεύσω ἆρά γε ὁλωσδιόλου εἰς τοὺς λόγους του; μὴ ἦναι κἀμμία ἀπάτη; ὅπως καὶ ἂν ἦναι, ἀνάγκη νὰ οἰκονομῶ καὶ τὸν Χουρσὴτ καὶ τοὺς Ἕλληνας, διὰ νὰ ὠφεληθῶ ἀπὸ τὰς περιστάσεις.

Ταῦτα διενοεῖτο, καταπολεμούμενος ἀπὸ τὸ παλίμβουλον καὶ ἀναποφάσιστον τῶν σχεδίων του. Εἶναι παράδοξον, ἢ ὀρθότερον εἰπεῖν, εἶναι σύνηθες εἰς τοὺς τυράννους ἡ ἀποτυχία τῶν σχεδίων των, ὅταν πλη-

σάζη ἡ ὥρα, καθ' ἣν ἡ χεὶρ τοῦ Ὑφίστου μέλλει νὰ πέσῃ βαρεῖα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς των. Ὁ ἀλάθητος ὁδηγὸς τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἱστορία, μαρτυρεῖ ὅτι τὸ τέλος τῶν τυράννων κλείεται ὑπὸ ὑπονομικῆς πραδασιῶν καὶ ἐπιβουλῶν. Ὁ χαρακτὴρ τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ ἤρξατο αὖθις ν' ἀναπτύσσηται ἐναργέστερον. Ἡ δειλία καὶ τὸ ὕπουλον, αἱ οὐσιώδεις αὗται ἰδιότητες ψυχῶν ἀγενῶν, τὰ ἀρχικὰ ταῦτα ἐλατήρια τῆς τυραννίας, τὸν χαρακτηρίευσαν. Ἦτον εἰσέτι πληρὴς ἀθυμίας, ὅταν ὁ Ἀλέξιος Νοῦτσος καὶ ὁ Δρόσος εἰσῆλθον, χαρτοῦντες δύο ἔγγραφα εἰς χεῖράς των.

— Εἰς καλὴν ὥραν ἤλθατε, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς· τί χαρτιὰ εἶν' αὐτά;

— Εἶναι αἱ δύο ἐπιστολαί, ἀπεκρίθη ὁ Δρόσος, τὰς ὁποίας μὲ διετάξατε νὰ γράψω πρὸς τὸν Ἡλιάζ-Βέην καὶ Μουσταφᾶ-Βέην εἰς Ἠπειρατὴν καὶ Τεπελένι διὰ νὰ στρατολογήσουν.

— Ἐξαίρετα, ὑπέλαβεν ὁ Ἀλῆς, ἀλλ' ἐγὼ ἀμφιβάλλω ἐὰν θὰ μ' ἀκούσουν.

— Νὰ σ' εἰπῶ, Βεζύρη μου, ἀπεκρίθη ὁ Ναΐτσος, ὅλ' αὐτὰ εἶναι χαμένα· αὐτοὶ θὰ στρατολογήσουν, ἀλλὰ ξεύρεις τί θὰ κάμουν; θὰ ἔλθουν πλησίον τοῦ ἐχθροῦ, θ' ἀλλάξουν ἕνα δύο τουφέκια, ἔπειτα θὰ συνθηκολογήσουν μὲ αὐτοὺς καὶ θὰ ἑνωθῶσι μαζί του· ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἐλπίδα μὴν ἔχῃς· αὐτοὶ φοβοῦνται τὴν κατάραν τοῦ Σουλτάνου.

— Δὲν μοῦ λέγεις, ὦρὲ πύρο μου, τὴν ἀλήθειαν· οἱ Ἀλβανοὶ εἶναι Μπεκτασήδες, καὶ τοιαύτας προλήψεις δὲν ἔχουν· διατί δὲν λέγεις ὅτι ἀγαποῦν τὸ λουφέ; σκιάζεσαι μὴ χολιάσω, διότι κ' ἐγὼ εἰμ' Ἀλβανός;

— Βεζύρη μου, καὶ τί ἄλλο σοῦ εἶπον; δὲν σοὶ

εἶπεν ὅτι εἶναι πιθανὸν νὰ συνθηκολογήσωσι μὲ τὸν Σερασκέρη;

— Φρονεῖς λοιπόν, ἀπεκρίθη ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς, ὅτι θ' ἀποτύχωμεν;

— Φρονῶ ὅτι ἀντὶ νὰ ὠφεληθῶμεν, ὑπέλαβεν ὁ Νοῦτσος, θὰ ὠφελήσωμεν τὸν Σερασκέρην· θὰ στρατολογήσωμεν ἡμεῖς, καὶ αὐτὸς θὰ ὠφεληθῇ μὲ τὴν στρατολογίαν μας. Ἀφοῦ οἱ υἱοί σου οἱ ἴδιοι σὲ ἐγκατέλιπον, συνθηκολογήσαντες μὲ τὸν ἐχθρόν, τί προσμένεις ἀπὸ τοὺς ἄλλους; Σοὶ εἶπον, Βεζύρη μου, καὶ ἄλλοτε ἦσαι ἐν ὅσῳ εἶσαι κλεισμένος ἐδῶ μέσα, μὴ περιμένῃς κἀν ἕνα καλὸν ἀπὸ τοὺς φίλους σου, καὶ νὰ περιμένῃς κἄν κακὸν ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς σου. Ἂν ἐξέλθῃς, ἐσώθης καὶ τοῦτο σοὶ ὑπόσχομαι μὲ τὴν κεφαλήν μου· ἡ ἔξοδός σου θὰ σ' ἐνδυναμώσῃ καὶ θ' ἀδυνατίσῃ τὸν ἐχθρόν σου. Μίαν μόνην νίκην ἂν κάμῃς, οἱ Ἀλβανοὶ θὰ ἐγκαταλείψουν τὸν Σερασκέρην. Λάβε λοιπὸν τὴν φρουρὰν, καὶ ἔξελθε, ἀφίνων μικρὰν δύναμιν εἰς τὸ Φρούριον, ἢ ἀνάτρεψέ το διὰ πυρίτιδος. Ἂν ἀποφασίσῃς νὰ κάμῃς τοῦτο, διάταξέ με νὰ ἐξέλθω ἐγὼ πρῶτος, νὰ σοῦ συμμάσω εἰς τὸν Δρῖσκον ὅλους τοὺς Ἕλληνας καπετανέους.

Εἰς τὴν ὁμιλίαν ταύτην τοῦ Νούτσου, ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ἐρρέμβαζεν ἐνθυμούμενος τοὺς λόγους τοῦ Σερασκέρη, τοὺς ὁποίους τῷ διεβίβασαν οἱ φίλοι του ἐκ τοῦ Σινωπέως.

— Τί λέγεις σὺ, ὡρέ; εἶπεν ἀπατενόμενος εἰς τὸν Δρόσον.

— Τί νὰ εἰπῶ ἐγώ; ἀπεκρίθη ὁ πολεμιχάνος Δρόσος, ἡ Ὑψηλότης σου γνωρίζεις.

— Διατί, ὡρὲ πύρο μου, κουβεντιάζεις ἔτσι; ἐφώναλάλεβε τὴ γνώμη σου κ' ἐσὺ μὲ λὲς πῶς ἐγὼ γνωρίζω

— Διότι ἐγὼ, Βεζίρη μου, εἶμαι Χριστιανὸς καὶ Ἕλλην· οἱ Ἕλληνες δυσαρεστηθέντες διὰ τὴν καταδρομήν σου, ἐπανέστησαν ἐναντίον τοῦ Σουλτάνου· ἐὰν ἡ Ὑψηλότης σου, ὃ μὴ γένοιτο, χαθῇς, αὐτὸς θὰ τοὺς σφάξῃ ὅλους. Νὰ σ' ἀρνηθῶ λοιπὸν ὅτι ἐπιθυμῶ τὴν πρόοδόν των, οὐ μόνον δὲν θέλεις μὲ πιστεύσει, ἀλλὰ καὶ θὰ μὲ ὑπολάβῃς ὡς ὑποκριτὴν καὶ ἀπατεῶνα, καὶ ἴσως μὲ ὑποπτευθῇς καὶ ἐχθρόν σου.

— Εἰπέ με λοιπὸν, ὡρὲ πύρο μου, εἰπέ με, μὴ σκιάζεσαι, εἰπέ με ὅ,τι ἔχῃς μέσα σου. Μὰ τὰ τέσσαρα κιτάπια δὲν χολιάω.

— Βλέπεις, Βεζύρη μου, ὅτι εἶναι ἀρκεταὶ ἡμέραι, ἀφοῦ οἱ πολιορκηταὶ ὄχι μόνον κανόνι καὶ βόμβαν, ἀλλ' οὔτε τουφέκι ἔῤῥιψαν κατὰ τοῦ φρουρίου.

— Καὶ τί λογιάζεις μὲ τοῦτο;

— Πιστεύω ὅτι κᾆτι μηχανεύονται ἐναντίον σου· ὅτι σ' ἀποκοιμίζουν, διὰ νὰ μὴν ἐξέλθῃς ἀπὸ τὸ Φρούριον, εἰς τὸ ὁποῖον μᾶς ἔκλεισαν ὡς ποντικούς.

Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ Δρόσου ἔκαμαν βαθεῖαν ἐντύπωσιν εἰς τὸν Ἀλῆ-Πασᾶ, ὅςτις κλίνας τὴν κεφαλὴν καὶ ξύων διὰ τῶν ὀνύχων του τὰς ὀφρῦς του, ἐσκέπτετο ἱκανὰς στιγμάς· ὁ δὲ Δρόσος καὶ ὁ Νοῦτσος, γινώσκοντες πρὸ πολλοῦ τὰς συνεννοήσεις του μετὰ τῶν ἔξω Πασάδων, ὑπώπτευον πολὺ μήπως μετεμελήθη νὰ κάμῃ τὴν ἔξοδον, ἣν εἶχε συμφωνήσει μετὰ τῶν Σουλιωτῶν.

— Πιστεύεις, ὡρὲ πύρο μου, ὑπέβαλεν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς, ἀνανήψας ἐκ τῶν βαθέων του λογισμῶν, ὅτι φοβοῦνται τὴν ἔξοδόν μου;

— Βεβαίως, Βεζύρη μου, διότι, ὅταν ἐξέλθῃς, αὐτοὶ θὰ εὑρεθῶσιν εἰς τὴν θέσιν, εἰς ἣν σήμερον εὑρίσκεται ἡ Ὑψηλότης σου. Δὲν ἠξεύρεις ὅτι αὐτοὶ εἶναι

πολιορκημένοι; ὅτι δὲν ἔχουσι συγκοινωνίαν μὲ τὴν Ἄρταν, διότι οἱ Κρυμουζάδες καὶ τὰ πέντε πηγάδια, τὰ κλεῖθρα ταῦτα τῆς Ἠπείρου, κρατοῦνται ὑπὸ τῶν Σουλιωτῶν, Λακκιωτῶν καὶ ἄλλων; Δὲν ἠξεύρεις ὅτι παντοῦ ὅπου ἐδοκίμασαν νὰ διαβῶσιν, ἐκτυπήθησαν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας καὶ ὠπισθοδρόμησαν; Δὲν ἐννοεῖς ὅτι ἂν ὁ ἴδιος ἐξέλθῃς καὶ καταλάβῃς τὸν Δρῖσκον καὶ τὸ Μέτσοβον ἐχάθησαν;

— Εἰπέ με, ὡρὲ πύρο μου, σωστὰ, θὰ σταθοῦν εἰς ἐμὲ πιστοὶ οἱ Ἕλληνες;

— Διατί ὄχι; Ὅταν ἡ Ὑψηλότης σου σταθῇς εἰς αὐτοὺς πιστὸς, καὶ αὐτοὶ θὰ χύσουν τὸ αἷμά των διὰ σέ.

— Ἀμμὴ ἐάν; . . . . .

— Τί ἐὰν, Βεζύρη μου;

— Ἐὰν θελήσουν νὰ μὲ κάμουν Χριστιανόν;

— Χιλιάκις σοὶ εἶπον, Βεζύρη μου, εἶπεν ὁ Νοῦτσος λαβὼν τὸν λόγον, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀδιαφοροῦσιν ἢ Τοῦρκος εἶναι, ἢ Χριστιανός· αὐτοὶ ἔχουν εἰς οἱ συμπάθειαν καὶ θέλουσι νὰ σὲ βοηθήσωσι.

— Πιστεύεις καὶ σὺ, ὡρὲ πύρο μ' Ἀλέξη, ὅτι κάτι μηχαντεύεται ἐναντίον μου ὁ Χουρσήτ;

— Ἀμφιβάλλεις;

— Λοιπόν;

— Λοιπὸν σκέψου καὶ κάμε μίαν ἀπόφασιν.

— Πόσας ἔχει, ὡρὲ πύρο μου, τὸ φεγγάρι;

— Μεθαύριον τὸ σάββατον γίνεται καινούριον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

ΔΥΟ ΑΝΤΙΒΟΥΛΕΥΟΜΕΝΑ ΣΥΜΒΟΥΛΙΑ.

Τὴν ἑσπέραν τῆς Παρασκευῆς πρὸς τὸ σάββατον, ἐκάθητο ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ συμβουλίου ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς καπνίζων, καὶ πέριξ αὐτοῦ ἵσταντο ὅλοι οἱ ὁπλαρχηγοί, οἱ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐν τῷ φρουρίῳ στρατιωτῶν, ἐν οἷς καὶ ὁ Ἀλέξιος Νοῦσιος.

— Σᾶς προσεκάλεσα, εἶπεν εἰς αὐτούς, νὰ σᾶς συμβουλευθῶ καὶ νὰ μάθω τὴν γνώμην σας. Ἐσυλλογίσθην ὅτι εἶναι ἐπάναγκες νὰ κάμωμεν μίαν ἔξοδον, νὰ προσβάλωμεν τὸν ἐχθρόν. Τί ὠφελούμεθα καθήμενοι ἐγκλεισμένοι εἰς τὸ φρούριον;

— Καθήμεθα, εἶπε διακόψας τὸν λόγον ὁ Ταηραμπάζης, κλεισμένοι ὡς αἱ γυναῖκες τῶν χαρεμίων.

— Ἀληθεία, ὦρὲ πύρο μου, ὑπέλαβεν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς, ἀληθεία, καὶ διὰ ταῦτο πρέπει νὰ δοκιμάσωμεν τὴν τύχην μας.

— Νὰ ἐξέλθωμεν, νὰ ἐξέλθωμεν, ἀνεβόησαν πάντες. Νὰ ἐξέλθωμεν ὅλοι ἢ ν' ἀποθάνωμεν, ἢ νὰ λύσωμεν τὴν πολιορκίαν. Μήτε τὴν γνώμην μας δὲν ἔπρεπε νὰ ἐρωτήσῃς κἂν, εἰμὴ μόνον νὰ μᾶς διατάξῃς νὰ πολεμήσωμεν· αὐτὸ μάλιστα ἔπρεπε νὰ κάμωμεν πρὸ πολλοῦ.

— Ἀλλ' ἂν ὁ ἐχθρὸς μᾶς νικήσῃ, τότε. . . .

— Τί τότε; ἀπεκρίθη ὁ Σιλιχτὰρ-Πέδας. Τότε διασχίζομεν τὸ στρατόπεδον τῶν Δουδούμιδων καὶ ἀποχωροῦμεν. Εἴμεθα Ἀλβανοί, δὲν εἴμεθα Ἀνατολίται. Λέγεις, Βεζύρη μου, ἂν ὁ ἐχθρὸς μᾶς νικήσῃ. . . καὶ τώρα δὲν εἴμεθα νικημένοι;

— Πῶς, ὡρὲ πύρο μου, εἴμεθα νικημένοι;

— Διατί ἐκλείσθημεν ἐδῶ μέσα;

— Διὰ νὰ φυλαχθῶμεν καλήτερα.

— Θὰ εἰπῇ ὅτι φυλαττόμενοι φοβούμεθα τὸν ἐχθρὸν, ἵνα ἔλθωμεν μετ' αὐτοῦ εἰς συμπλοκήν.

— Ὄχι, ὡρὲ πύρο μου, μόνον διὰ νὰ ἐνδυναμωθῶμεν.

— Καὶ πρὶν ἐνδυνάμωσιν προσεκτήσαμεν μέχρι τοῦ μέρους; ἐξ ἐναντίας καθεκάστην ἀδυνατοῦμεν κλεισμένοι ὄντες.

— Νὰ ἐξέλθωμεν, νὰ ἐξέλθωμεν, ἀνεβόησεν ὁ Σιλλὴμ-Βέης, καὶ ἢ ν' ἀποθάνωμεν, ἢ νὰ λύσωμεν τὴν πολιορκίαν.

— Ναὶ, ναὶ, νὰ ἐξέλθωμεν ὅλοι, ἐπρόσθεσαν ὁ Βασόμπεης.

— Πῶς νὰ ἐξέλθωμεν ὅλοι; ἀπεκρίθη ὁ Ἀλῆ Πασᾶς, εἶναι δυνατὸν νὰ μείνῃ τὸ φρούριον ἔρημον;

— Δὲν ἐννοοῦμεν, βέβαια, ν' ἀφίσωμεν ἔρημον τὸ φρούριον, εἶπεν ὁ Σιλιχτὰρ-Πόδας· πρέπει ν' ἀφίσωμεν τὴν ἀναγκαίαν φρουρὰν νὰ τὸ φυλάττῃ, καὶ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῆς ὁποιον διατάξῃς.

— Σὺ, ὡρὲ πύρο μου, νὰ μείνῃς, ὑπέλαβεν ὁ Ἀλῆ Πασᾶς, εὐχαριστηθεὶς διὰ τὸ εὔθετον τῆς ὁμιλίας τοῦ Σιλιχτὰρ-Πόδα, διότι αὐτὸν εἶχεν ἀποφασίσει ν' ἀφήσῃ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς φρουρᾶς.

Ὁ Σιλιχτὰρ-Πόδας, ἀντὶ πάσης ἀπαντήσεως, ἔκλινε τὴν κεφαλὴν, θέσας ἐπὶ τοῦ μετώπου του τὴν δεξιὰν εἰς σημεῖον ὑπακοῆς.

— Σεῖς δὲ ἄλλοι ἑτοιμάσατε τοὺς στρατιώτας σας, ὑπέλαβεν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς, διότι πρὸς τὴν αὐγὴν σὲ τέσσαρα, μίαν ὥραν πρὶν φέξῃ πρέπει νὰ ἤμεθα ἕτοιμοι.

— Καὶ θὰ ἐξέλθῃς καὶ ἡ Ὑψηλότης σου, Βεζύρη μου; ἠρώτησεν ὁ Ταηραμπάζης.

— Ἐγὼ θὰ ἐξέλθω, ἀφοῦ ἀνοίξῃ τὸ τουφέκι, ἀπεκρίθη ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς. Μετ' ἐμοῦ θὰ μείνουν δυὸ νὰ ἐξέλθωμεν ὁμοῦ ὁ Σελὴμ-Βέης καὶ ὁ Σέλφο-Μοῦρτος· Σελὴμ-Βέη, ὑπέλαβεν ἀποτεθεὶς πρὸς τὸν πρῶτον. Νὰ δώκῃς, ὡρὲ πύρο μου, ὅλους σου τοὺς συντρόφους εἰς τὸν Ταηραμπάζην, καὶ σὺ νὰ κρατήσῃς μόνον διακοσίους πρὸς φύλαξιν τῆς θύρας, καὶ σύνταχα πρὶν φέξῃ νὰ ἔλθῃς ἐδῶ εἰς τὸ Σεράγι νὰ μὲ συνοδεύσῃς.

Ὁ Σελὴμ-Βέης ἐφρικίασεν ἀκούσας τὴν προσταγὴν ταύτην, καὶ μυρίαι ὑποψίαι ἀνέβησαν εἰς τὴν κεφαλήν του.

— Ὡρὲ πύρο μου, ἐξηκολούθησεν ὁ Πασᾶς, χίλιοι διακόσιοι ἄνθρωποι εἶναι πολλοὶ πρὸς φύλαξιν τῆς θύρας. Ἐγὼ θὰ ἦμαι ἔξω· ἂν χαθῶ, τί χρειάζονται; ἂν νικήσω, τότε τίς ἡ ἀνάγκη τόσης προφυλάξεως;

Ὁ Σελὴμ-Βέης συνῆλθεν ὀλίγον ἐκ τοῦ φόβου.

— Ὁρισμός σου, Βεζύρη μου, ἀπεκρίθη, καὶ πλησιάσας αὐτὸν ἠσπάσθη τὸ ἱμάτιόν του.

— Κόπιασ' ἐδῶ σιμὰ, Ἀλέξη, εἶπεν εἰς τὸν Νοῦτσον· νὰ πηγαίνῃς, ὡρὲ πύρο μου, ἀπόψε νὰ δώκῃς εἴδησιν εἰς τοὺς Σουλιώτας νὰ ἦναι ἕτοιμοι.

— Ὁρισμός σου, Βεζύρη μου, ἀπεκρίθη ὁ Νοῦτσος.

— Καὶ πῶς; θὰ πολεμήσουν μαζί μας καὶ οἱ Σουλιῶται; ἠρώτησεν ὁ Ταηραμπάζης.

Ναί, ὡρὲ πύρο μου· ἀκουρράσου καὶ σὺ, καὶ ἂς ἀκουρμασθοῦν καὶ οἱ ἄλλοι νὰ μάθετε τὸ σχέδιον. Ἀρχηγὸν θὰ ἔχετε τὸν Πασόμπεην· ἐξερχόμενοι δὲ νὰ πάρετε τὸ κάτω παζάρι, νὰ διαβῆτε ἀπὸ τὴν Μητρόπολιν καὶ νὰ ἐβγῆτε εἰς τὰ Λιθερίτσα, νὰ κυριεύσετε τὰ κανονοστάσια τῆς Λούτσης, καὶ ἐκεῖθεν ν' ἀνοίξετε τὸ τουφέκι. Οἱ δὲ Σουλιῶται θὰ κτυπήσουν τοὺς Τούρ-

τικὸ ὑπὸ τὸ μέρος τῶν Ὀθωμανιδῶν· τὸ ὁποῖον μας ἀνθυμαστεῖναι δύσκολα, καὶ μὲν Σουλιώτην Τσιχρῆν Μουσταφᾶπασιὰ δυνατὸν τὸ σύνθημα εἰς τοὺς στρατιώτας, διὰ νὰ μὴ κτυπήσωμεν φυσεκίζι μας.

— Καλόν, τὸ σέβομαι, ἀπεκρίθη ὁ Ταφαμπάσης· ἀλλ' ἔλεγε ἀρά γε πιστοὶ οἱ Σουλιῶται;

— Πῶς, ὠρέ κύρο μου, τὰ λὲς αὐτά; Δὲν ξέρεις ὅτι κρατῶ τὰ ἡνία τῶν ἵππων τῶν ξόμπρους); Πηγαίνετε νὰ ἑτοιμασθῆτε, ἐξηκολούθησε λέγων, πηγαίνετε.

Οἱ ὁπλοφόροι χλίωνες μάχης ἐβάφους ἀνεμπρησαν.

. . . . . .

Ἂς ἴδωμεν ἤδη καὶ τί ἐβουλεύθησαν οἱ ὑπεναντίοι. Ὁ Σερασκέρης, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν μιᾶς ἐπιστολῆς τὴν ὁποίαν πρὸ μικροῦ τῷ ἐχόμισεν ὁ ἀγνωστος Πάνος, ὑπὸ τοῦ Σελὴμ-Βέη ἀποσταλλομένην, συνεκρότησε συμβούλιον ἐν τῇ σκηνῇ του. Δεκαοκτὼ περίπου διαφόρων τάξεων παρίσταντο ἀκροώμενοι.

— Αὔριον ἔχομεν πόλεμον, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Σερασκέρης, καὶ πόλεμον σημαντικὸν, θὰ πολεμήσωμεν μετὰ τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ καὶ μετὰ τῶν ἀπίστων Σουλιωτῶν συγχρόνως.

— Φοῦτο δὲν εἶναι δυνατὸν, ἀπεκρίθη ὁ Λομπουρδιάρης ἐκπαφῶν.

— Διατί; ἀπεκρίθη ὁ Σερασκέρης.

— Διότι δὲν πιστεύω ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς νὰ κάμῃ τοιοῦτον πόνημα, καὶ μάλιστα νὰ συμμαχήσῃ μὲ τοὺς Σουλιώτας.

— Τοῦτο εἶναι βέβαιον, ὑπέλαβεν ὁ Σερασκέρης· ἀλλ' εἶναι βεβαιότατον. Μ' ὅλην τὴν καλὴν διάθεσιν τοῦ πολυχρονεμένου Πατισσάχ, ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς θέλει, φαίνεται, νὰ δοκιμάσῃ τὴν τύχην του τὸ

γνώμη! Ἂς τὴν δεκιμάσῃ. Μ' ὅλα ταῦτα πάλιν ἡ θύρα τῆς μεσολαβήσεως μὲ τὸν Σουλτάνον δὲν κλείεται. Λυποῦμαι κατάκαρδα διὰ τοῦτο, λυποῦμαι φοβούμενος μὴ μάθῃ ἡ Μεγαλειότης τοῦ τὴν μάχην ταύτην καὶ δυσκολευθῇ ἡ συγχώρησις. Ἔπειτα κἀγὼ τρέχω κίνδυνον μέγαν, γράψας ὑπὲρ αὐτοῦ πολλὰς ἱκετικὰς ἀναφοράς. Τί θέλει εἰπεῖ ὁ Σουλτάνος μανθάνων ὅτι ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ φρούριον, συφενοημένος μετὰ τῶν Σουλιωτῶν νὰ μᾶς πολεμήσῃ, ἐνῷ ἐγὼ ἔγραφα ὅτι μετενόησε καὶ ἐπικαλεῖται τὴν Βασιλικήν του ἐπιείκειαν; Φάντασθῆτε εἰς ποίαν δεινὴν θέσιν μὲ θέτει!

— Ποῖος θὰ τὸ γράψῃ· ἀπεκρίθη ὁ Λομπούτ-Πασᾶς, πλήρης ἐλπίδων, διανοούμενος ὅτι ἐὰν νικήσῃ ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ἐσώθη, ἐὰν δ' ἀπολέσῃ τὴν μάχην, ὁ Χουρσὴτης θὰ τὸν προστατεύσῃ, ἐνοχοποιηθεὶς ἅπαξ διὰ τῶν ἐκείνου.

— Οὐδεὶς θέλει γράψει, οὐδείς, εἶπον συγχρόνως ὁ Δράμαλης καὶ ὁ Τσαρχατσῆ-Πασᾶς, τόση κακία δὲν γίνεται.

— Ὁ Θεὸς ἂς κάμῃ τὸ καλήτερον, ἀπεκρίθη ὁ Σεφασκέρης σοβαρῶς.

— Χουρσὴτ ὀνομάζεσαι, ὑπέλαβεν ὁ Λομπούτ-Πασᾶς· ἡμεῖς οἱ Κοῦρδοι Χουρσὴτ ὀνομάζομεν τὸν ἥλιον· ὁ ἥλιος εἶναι τὸ ἀγαθοποιὸν πλάσμα τοῦ Θεοῦ, θερμαίνει καὶ φωτίζει καὶ καλοὺς καὶ κακοὺς, καὶ σὺ ἀγαθοποιὸς εἶσαι μιμούμενος τὸν συνώνυμόν σου ἥλιον.

— Ὁ δυστυχὴς γέρων εἶναι ἐλεεινὸς, ἀπεκρίθη ὁ Χουρσὴτ-Πασᾶς εἰς τὴν ἀσιανὴν ταύτην μεταφορὰν τοῦ Λομπούτ, δὲν πρέπει νὰ ἐντροπιασθῇ εἰς τὸ γῆρας του· ἂς τῷ παραταξωμεν, ὅσον εἶναι δυνατὸν, μετρίαν δύναμιν νὰ μὴ τὸν καταστρέψωμεν ὁλοτελῶς· ἔρχεται νὰ τὸν ἀναγκάσωμεν νὰ ἐπιστρέψῃ ἡττημένος εἰς

τὸ φρούριον, καὶ ἂς ἐπιστήσωμεν ὅλην μας τὴν προσοχὴν κατὰ τῶν Σουλιωτῶν.

— Ἐξαίρετα, ἀπεκρίθη ὁ Δράμαλης.

— Διάταξέ μας, εἶπεν ὁ Χασὰν-Πασᾶς, τί νὰ πρόξωμεν ἕκαστος.

— Τὸ καλήτερον εἶναι νὰ μὴ λάβωμεν ὅλοι μέρος εἰς τὴν μάχην, ἀπεκρίθη ὁ Σερασκέρης, ἵνα δείξωμεν εἰς τὸν Ἀλῆ-Πασᾶ, ὅτι δὲν ἔχομεν σκοπὸν νὰ τὸν ἀφανίσωμεν.

— Πολὺ καλὰ, πολὺ καλὰ, ὑπέλαβεν ὁ Τσαρκοτσῆ-Πασᾶς. Τῷόντι φρόνιμον σχέδιον, καὶ ἀπὸ φρόνιμον κεφαλὴν ὑπαγορευόμενον.

— Ὅν τινα λοιπὸν δὲν διατάξω νὰ λάβῃ μέρος, εἶπεν ὁ Σερασκέρης, πρέπει νὰ μείνῃ εἰς τὴν θέσιν σας καὶ νὰ μὴ κινηθῇ ἐκεῖθεν, ἑωσοῦ δὲν λάβῃ διαταγήν μου. Ὑπάγετε ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια, ὁ Θεὸς μεθ' ὑμῶν.

Ἀποχωρησάντων πάντων, μόνον ὁ Ἰσμαὴλ-Πασᾶς ἔμεινε παρὰ τῷ Χουρσήτῃ κατὰ διαταγήν του.

— Βλέπεις; τῷ εἶπεν ὁ Σερασκέρης, βλέπεις μὲ τί κεφαλὰς ἔχομεν νὰ κάμωμεν; Αὐτοὶ εἶναι οἱ πιστοὶ Πασάδες τοῦ Σουλτάνου! Ἐμπιστεύθητι εἰς αὐτοὺς ἂν ἀγαπᾷς, μυστικὸν, νὰ τὸ διαλαλήσουν μετ' ὀλίγον. Ἐνόησες βέβαια τὸν σκοπόν μου, διατί δὲν ἠθέλησε νὰ λάβωσι μέρος εἰς τὴν μάχην· διότι πρῶτον εἶμαι ἠναγκασμένος νὰ τοῖς ἀποκαλύψω ὅλον τὸ μυστήριον τῆς ἐξόδου τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, καὶ δεύτερον, νὰ τοῖς ἀναγγείλω καὶ τὸ μέτρον, τὸ ὁποῖον θὰ λάβω. Στοιχηματίζω ὅτι μετ' ὀλίγον θὰ μάθῃ ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ὅ,τι εἴπομεν.

— Τόσον καλήτερα, ἀπεκρίθη ὁ Ἰσμαὴλ-Πασᾶς ἂς τὸν διατηρῶσιν εἰς τὴν τύφλωσίν του οἱ ἀνόητοι φίλοι του. Εἰπέ μοι ἐν τούτοις τί μέτρον θὰ λάβῃς;

— Ἰδού, ἐπιστρέφει ὁ Σεφασκέρης, ὁ Ὀμὲρ Βριώνης ἐπιθυμεῖ νὰ διορισθῇ Πασᾶς Βερατίου, τὴν δ' ἐπιθυμίαν του ταύτην μ' ἐξέφρασε πολλάκις· διὸ καὶ γράψας εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔλαβον τὸ φιρμάνιον τοῦ διορισμοῦ του. Ἰδού αὐτό, ἀνάγνωσε το καὶ τὸ ἐνεχείρισεν εἰς αὐτὸν νὰ ἐκτελέσῃ. — Ἂν ὁ Ὀμὲρ Βριώνης, ἀκολουθήσας λόγους ἐκτελέσῃ ἐπιτυχῶς τὸ ὁποῖον θέλω νὰ ἐμπιστευθῶ σχέδιον, πῦρον ἀμέσως τὸν ἐνδύω τὴν τιμαλφῆ τοῦ Πασᾶ.

— Τί σχέδιον; ἠρώτησεν ὁ Ἰσμαὴλ-Πασᾶς. —

— Ἰδού τὸ σχέδιον. Νὰ λάβῃ ὁ Ὀμὲρ Βριώνης τὸ σύνθημα Τσικούρι, νὰ διατάξῃ τοὺς Ἀλβανούς του νὰ ὑποκριθοῦν ὅτι εἶναι οἱ Σουλιῶται, καὶ νὰ προσβάλωσιν ἐπροσδοκήτως τὸν Ἀλῆ-Πασᾶ ἐξερχόμενον ταῦ Φρουρίου· σὺ δὲ ἔχων ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν σου τὰ σῶμα τῶν Γκέγκιδων νὰ ῥιφθῇς ἐπὶ τῶν ὀπισθίων του, ἐν τῷ βραστῷ τῆς συμπλοκῆς, ἐγὼ δὲ θέλω φροντίσει διὰ τὴν ἐπισφράγισιν τῆς νίκης.

— Τὸ εὐκολώτερον πάντων· τοῦτο θεωρεῖ ὡς τετελεσμένον· γινώσκεις καλῶς σὺ ἣν ἐξασκῶ ἐπὶ τοῦ Ὀμὲρ-Βριώνη ἐπιρροήν· ἡ ἀκριβὴς ἐκτέλεσις τοῦ σχεδίου εἶναι ἔργον ἐμόν, ἐπιφορτίζομαι πᾶσαν περὶ τούτου εὐθύνην.

— Προσοχὴ διὰ τὸν Θεόν, εἶπεν ἐπὶ τέλους ὁ Σερασκέρης πρὸς τὸν Ἰσμαὴλ-Πασᾶ, λαβόντα τὴν ἄδειαν ν' ἀναχωρήσῃ· προσοχὴ μὴ ἀνακαλυφθῇ τὸ σχέδιόν μας, διότι ἂν ἀνακαλυφθῇ, ματαιοῦνται τὰ πάντα. Δὲν ἔρχεται ὅτι θὰ εἰδοποιηθῇ ἀρέσως ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν τῷ στρατοπέδῳ φίλοι του θὰ ἐνοήσωσιν ὅτι τοὺς ἀπατῶμεν, καὶ τότε θέλομεν ἔχει ἐπιβούλους ἀντὶ συστρατιώτας καὶ συμβοηθούς.

Τὴν ἀπάντησιν τοῦ Ἰσμαὴλ-Πασᾶ διέκοψε θόρυ-

θος γενόμενος ἔξωθεν τῆς σκηνῆς. Ὁ Σερασκέρης ἔκρουσε τὰς παλάμας του, καὶ εἰς τῶν θυρωρῶν ἐνεφανίσθη.

— Τί τρέχει, Ἀχμέτ, τὸν ἠρώτησεν ὁ Σερασκέρης· τί θορυβεῖτε ἔξω;

— Ἓν ἀπόσπασμα στρατιωτῶν, ἀπεκρίθη ὁ θυρωρὸς, ἔφερε πέντε ἀπίστους δεσμίους, καὶ ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν ζητεῖ νὰ παρουσιασθῇ μετ' αὐτῶν ἐνώπιον τῆς Ὑψηλότητός σου.

— Τί νὰ κάμῃ;

— Ποῖος ἠξεύρει· θέλει, φαίνεται, νὰ τοὺς ἰδῇ.

— Ἂς ἔλθῃ, εἶπεν ὁ Σερασκέρης.

Ὁ παρουσιασθεὶς ἔφερε πλατεῖαν ἀναξυρίδα, ὑφάσμιον ἐξ ὀθονίου λευκοῦ εἰς τὴν κεφαλὴν, μύστακα ἐσύτατον ὑπόξανθον, ὀφθαλμοὺς καστανοὺς μεγάλους καὶ σῶμα μικρὸν μέν, ἀλλ' εὔρωστον· ἐλθὼν δὲ ἐμπροσθεν τοῦ Πασᾶ τὸν προσεκύνησε μέχρις ἐδάφους.

— Πόθεν εἶσαι; τῷ εἶπεν ὁ Σερασκέρης.

— Ἀπὸ τὴν Ἀσίαν, ἀπεκρίθη.

— Ἀπὸ ποῖον μέρος;

— Ἀπὸ τὴν Πέργαμον.

— Καὶ οἱ στρατιῶται τοὺς ὁποίους φέρεις μαζί σου πόθεν εἶναι;

— Ἀπὸ τὴν Ἀσίαν.

— Ἀπὸ ποῖον μέρος;

— Μὰ τὸν Θεὸν δὲν ἠξεύρω.

— Ὑπὸ ποῖον Ἀρχηγόν;

— Δὲν ἔχομεν Ἀρχηγόν· πρωτήτερα εἴμεθα μὲ τὸν Σελίστρα-Πασᾶ, καὶ τώρα εἴμεθα μπασιμποζούκιδες.

— Τί θέλετε ἀπὸ ἐμέ;

— Ἤλθαμεν νὰ σοῦ δείξωμεν πέντε αἰχμαλώτους Γκιαούριδες ὁποῦ ἐπιάσαμεν εἰς τὸν πόλεμον.

— Πολὺ παλὰ, φέρε τους μέσα.

Ὁ Ἀσιανὸς ἐξῆλθε, καὶ μετὰ μικρὸν ἐνεφανίσθη φέρων μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς πέντε χριστιανοὺς δεδεμένους ὀπισθάγκωνα μὲ σχοινίον τοσοῦτον σφικτὰ, ὥστε τὸ στῆθός των προεῖχεν ὡς κέλεφος χελώνης.

— Εἰς ποίαν μάχην τοὺς συνελάβατε; ἠρώτησεν ὁ Σερασκέρης τὸν Ἀσιανὸν ἀποσπασματάρχην.

— Ἐκεῖ πάνω εἰς μίαν μάχην. Νὰ μὲ συγχωρήσῃς Πασᾶ Ἐφέντη, ἐγὼ εἶμαι Ἀσιανὸς, καὶ δὲν γνωρίζω τὰ μέρη ἐδῶ νὰ σ' εἰπῶ.

— Καὶ τὰ ὅπλα των τί τὰ ἐκάματε;

— Μᾶς ἀπάντησεν ἓν ἄλλο σῶμα καὶ τοῦ τὰ ἐστωλήσαμεν.

— Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι, ὑπέλαβεν ὁ Σερασκέρης, οὔτε ἀπὸ τὴν ἐνδυμασίαν, οὔτε ἀπὸ τὸ ὕφος των ὁμοιάζουσι πολεμισταῖς.

— Ἔτσι φαίνονται οἱ Γκιαούριδες, ἀπεκρίθη ὁ Ἀσιανὸς μετὰ τόνου περιφρονητικοῦ. Εἶναι σκυλιὰ τὰ ὁποῖα φαίνονται ἥμερα, ἀλλὰ δάκνουσι φρικτά.

— Ἰσμαὴλ-Πασᾶ, εἶπεν ὁ Σερασκέρης, ἀποτεινόμενος εἰς τὸν προκάτοχόν του, αὐτοὶ, φαίνεται, δὲν ἐννοοῦν τὴν γλῶσσάν μας, ἐρώτησέ τους ρωμαΐϊκα, ποῦ τοὺς ἔπιασαν καὶ πῶς;

— Ὡρὲ, πόθεν εἶσθε; ἠρώτησεν ὁ Ἰσμαὴλ-Πασᾶς, διατάξας νὰ πλησιάσῃ εἷς τῶν αἰχμαλώτων.

— Ἀπὸ τὴν Καστανιὰν, Πασᾶμου, ἀπεκρίθη οὗτος.

— Καὶ ποῦ σᾶς ἔπιασαν;

— Διαβαίνοντες ἀπὸ τοὺς ἀγροὺς τοῦ χωρίου μας, μᾶς ἔπιασαν κάμνοντας ζευγάρι, μᾶς ἔπῆραν τὰ βώδια μας, καὶ ἐμᾶς μᾶς ἔδεσαν καὶ μᾶς ἔφεραν ἐδῶ, δέρνοντας καὶ σπρώχνοντάς μας· εἰς μάτην τοὺς παρακαλούσαμεν νὰ μᾶς ἀφίκουν· ἐξ ἐναντίας ὅσον τοὺς

ἐπαρακαλούσαμεν νὰ μᾶς ἀφίκουν, τόσον περισσότερον μᾶς ἐβαροῦσαν.

Ὁ Ἰσμαὴλ-Πασᾶς ἡρμήνευσεν εἰς τὸν Σερασκέρην τὴν ὁμιλίαν τῶν αἰχμαλώτων.

— Φίλε μου, εἶπεν ὁ Σερασκέρης, ἀποτεινόμενος εἰς τὸν Ἀσιανὸν, ἀκούεις τί λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι οὗτοι; ἐκάματε λοιπὸν κακὰ νὰ τοὺς φέρετ' ἐδώ.

— Ψεύδονται, ἐφέντημ, ψεύδονται, ἀπεκρίθη ὁ Ἀσιανὸς ἐν ἀγανακτήσει.

— Τοὺς βόας των τί τοὺς ἐκάματε;

— Σοὶ εἶπον, ἐφέντημ, ὅτι ψεύδονται· ἂν θέλῃς νὰ τοὺς ἀπολύσῃς, ἀπόλυσέ τους, τότε καὶ ἡμεῖς οἱ στρατιῶται λαμβάνομεν ἄλλα μέτρα.

— Τί μέτρα; ἀπεκρίθη ὁ Σερασκέρης, παροξυνθεὶς εἰς ἄκρον ἀπὸ τὴν ἀπάντησιν τοῦ Ἀσιανοῦ· καὶ ἐγερθεὶς ἐπλησίασε πρὸς αὐτόν. Τί μέτρα; λέγε.

— Νὰ μὴ πιάνωμεν πλέον Γκιαούριδες.

— Νὰ τοὺς πιάνετε εἰς τὸν πόλεμον.

— Τότε πρέπει νὰ ἔχωμεν καὶ ἕνα Κατῆ μαζί μας νὰ τοὺς βάζῃ σφραγίδα εἰς τὸ μέτωπον.

— Ἀλλὰχ, Ἀλλὰχ, εἶπεν ὁ Σερασκέρης ἐν ὀργῇ καὶ στραφεὶς, ἀντὶ νὰ καθίσῃ ἐρρίφθη ἐπὶ τῆς στρωμνῆς του.

— Ἐφέντημ, μὴν ὀργίζεσαι, ὑπέλαβεν ὁ Ἀσιανός. Ἐκάμαμεν τὸ χρέος μας νὰ σοῦ τοὺς φέρωμεν, καὶ ἐπιστεύαμεν ὅτι ἀντὶ νὰ ὀργισθῇς, ἤθελες μᾶς φιλοδωρήσει· αὐτὰ τὰ σκυλιὰ ἐσκότωσαν τόσους συντρόφους μας ἐκεῖ κάτω, καὶ τώρα ἔχομεν ἀνερωτήματα· εἶσαι κύριος, κάμε τους ὅ,τι θέλῃς.

— Ἔπαρέ τους, καὶ σταθῆτε ὀλίγον ἔξωθεν τῆς σκηνῆς, ἕως οὗ νὰ κάμω τὴν προσευχήν μου, τῷ εἶπεν ὁ Σερασκέρης, διότι εἶναι μεσονύκτιον.

Ἀπαχωρήσαντος τοῦ Ἀσιανοῦ, ὁ Σερασκέρης ἀποστραφεὶς πρὸς τὸν Ἰσμαὴλ-Πασᾶ.

— Τί λέγεις; τὸν ἠρώτησε, πρέπει νὰ πιστεύσωμεν τὸν Ἀσιανόν; ἐγὼ νομίζω ὅτι ὅσα μᾶς λέγει εἶναι παραμύθια.

— Χωρὶς ἀμφιβολίαν, ἀπεκρίθη ὁ Ἰσμαὴλ-Πασᾶς.

— Καὶ μ' ὅλα ταῦτα, ἂν τοὺς ἀφίσωμεν, ὑπέλαβεν ὁ Σερασκέρης, θὰ ἔχωμεν γογγυσμούς.

— Καὶ ῥαδιουργίας, ἀπεκρίθη ὁ Ἰσμαὴλ-Πασᾶς.

— Τότε λοιπὸν πρέπει νὰ τοὺς θυσιάσωμεν.

— Καὶ οὐ μόναν τοῦτο, ἀλλὰ νὰ φιλοδωρήσῃς καὶ τοὺς στρατιώτας· ἂν ἦναι ἁμαρτία νὰ ὀλιγοστεύσουν πέντε Γκιαούριδες ἀπὸ τὸν κάσμον, τὴν ἁμαρτίαν αὐτὴν θὰ ἔχωμεν οἱ Ἀσιανοὶ στρατιῶται.

— Ἐγὼ δὲν λογαριάζω ἁμαρτίαν τὸν ἐξολοθρευμὸν τῶν ἀπίστων, συλλογίζομαι ὅμως ὅτι μανθάνοντές το οἱ χωρικοὶ θὰ σκορπίσουν εἰς τὰ ὄρη, καὶ θὰ στερηθῶμεν τροφάς.

— Τί νὰ γείνῃ! ἀπὸ τὰ δύο κακὰ πρέπει νὰ ἐκλέξωμεν τὸ ὀλιγώτερον κακόν.

Ὁ Σερασκέρης ἔκρουσε τὰς παλάμας του, καὶ εἰς τῶν σωματοφυλάκων του εἰσῆλθεν.

— Εἰπὲ τὸν Ἀσιανόν, τῷ εἶπε, νὰ φέρῃ τοὺς αἰχμαλώτους. Καὶ ὁ Ἀσιανὸς μετὰ μικρὸν ἐπαρουσιάσθη μετὰ τῶν αἰχμαλώτων, σύρων αὐτοὺς ὡς πρόβατα ἀπὸ τὸ ἄκρον τοῦ σχαφίου.

— Λάβε, τῷ εἶπεν ὁ Σερασκέρης, αὐτὸ τὸ δῶρον, διὰ τὸν ζῆλον καὶ τὴν ἀνδρίαν σοῦ καὶ τῶν συντρόφων σου—καὶ τῷ ἐνεχείρισε βαλάντιον πλῆρες χρημάτων.—Ὑμεῖς δὲ, κατηραμένοι ἀπὸ τὸν Θεὸν, ἐπρόσθεσεν, ἀποταθεὶς πρὸς τοὺς χωρικοὺς διὰ τῆς ἑρμηνείας

τοῦ Ἰσμαὴλ-Πασᾶ, θέλετε τιμωρηθῆ διὰ τὴν ἀπι-
στίαν σας πρὸς τὸν Σουλτάνον.

— Κἀμμίαν ἀπιστίαν δὲν ἐκάμαμεν, ἀπεκρίθησαν οἱ
αἰχμάλωτοι· ἄνθρωποι εἰρηνικοί, γεωργοί, ὡς ἡμεῖς,
τί κακὸν ἐπράξαμεν;

— Δὲν ἠκούσατε, ὑπέλαβεν ὁ Σερασκέρης, ὅτι σᾶς
ἠχμαλώτισαν εἰς τὸν πόλεμον; Ἄνθρωποι ὡς ὑμεῖς
ἀχάριστοι εἰς τὸ Δοβλέτι πρέπει ν' ἀποθάνετε δι' ἀγ-
χόνης.

— Θὰ πάρῃς, Πασᾶ μου, εἰς τὸν λαιμόν σου καὶ
ἡμᾶς καὶ τὰς οἰκογενείας μας, καὶ εἶναι κρῆμα διὰ
τὸν Θεόν.

— Ἓν μόνον μέσον σᾶς μένει διὰ νὰ λυτρωθῆτε.

— Ποῖον; ἠρώτησαν προθύμως οἱ αἰχμάλωτοι.

— Ν' ἀρνηθῆτε τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ σας καὶ νὰ
ἔλθητε εἰς τὴν ἀληθινὴν πίστιν, τὴν πίστιν τοῦ Προ-
φήτου τοῦ Θεοῦ.

— Θεὸς φυλάξοι! ἀπεκρίθησαν ἅπαντες ὡς ἐξ ἑνὸς
στόματος, Θεὸς φυλάξαι! ποτέ.

— Τότε θὰ σᾶς κρεμάσω αὔριον τὴν αὐγήν.

— Κάμε ὅ,τι ἀγαπᾷς.

— Καὶ δὲν λυπεῖσθε τὴν ζωήν σας καὶ τὰς οἰκο-
γενείας σας;

— Ὄχι, διότι προχρίνομεν ν' ἀποθάνωμεν Χρι-
στιανοί, τὰς δὲ οἰκογενείας μας θέλει βοηθήσει ὁ Θεός.

— Ὁμὲρ, ἀνέκραξεν ὁ Σερασκέρης, ἔπαρε τοὺς ἀ-
πίστους τούτους καὶ ῥίψε τους εἰς τὴν φυλακήν.

Ἡ φυλακὴ ἦν παράρτημα τῶν ἱππώνων τοῦ Σε-
ρασκέρη, χρησιμεύουσα ὡς ἀχυρών, ἔχουσα δύο θεγ-
γίτας πλησίον τῆς στέγης τοσοῦτον στενούς, ὥστε
οὔτε κεφαλὴ δεκαετοῦς παιδὸς ἠδύνατο νὰ διέλθῃ· ἐν
αὐτῇ ἀπήγαγε καὶ ἔρριψε τοὺς δυστυχεῖς χωρικοὺς ὁ

θυρωρὸς τοῦ Σερασκέρη Ὀμὲρ, παραδόσας αὐτοὺς τῷ δεσμοφύλακι, ὅστις, λύσας αὐτοὺς τοὺς ἔβαλεν εἰς τοὺς πόδας ἁλύσους, καὶ τοὺς ἔκλεισεν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ νήστεις καὶ ἄνευ φωτὸς καὶ ὕδατος. Ἄθλιοι ἡμεῖς, ἔλεγον, τί ἀδικία εἶναι αὐτή! Οἱ ἀδιάφθαρτοι Ἀσιανοὶ ἀφοῦ μᾶς ἥρπασαν τοὺς βόας μας, μᾶς ἐσυκοφάντησαν, καὶ μᾶς κατήντησαν εἰς τὴν ἀγχόνην· εἰς σὲ, Θεὲ, παραδίδομεν τὴν ψυχήν μας, καὶ εἰς τὴν πρόνοιάν σου ἀφιεροῦμεν τὰς πτωχάς μας οἰκογενείας· καὶ οὕτω παραδοθέντες εἰς τὴν προσευχὴν, διενυκτέρευον μετ' ἀλλήλων παρηγορούμενοι.

Μίαν ὥραν πρὸ τῆς ἡμέρας, ἀνὴρ τριακοντούτης, ἀναστήματος ὑψηλοῦ, ἐνδεδυμένος κατὰ τὸ Ἀσιατικὸν ἔθιμον, ἐπλησίασε μετὰ προφυλάξεως τὸν δεσμοφύλακα, ἀγρυπνοῦντα ἤδη πρὸ τῆς θύρας τοῦ δεσμωτηρίου.

— Φεῦζη, τῷ εἶπε, μὲ γνωρίζεις;

— Πῶς δὲν σὲ γνωρίζω. Δὲν εἶσαι ὁ Παπάζογλους, ὁ Γραμματεὺς τοῦ Σερασκέρη;

— Ναί, ὅλος, ὅλος.

— Καὶ τί θέλεις ἐδῶ τοιαύτην ὥραν;

— Ὁμίλει σιγαλά. Σοῦ φέρω πεντακόσια γρόσια.

Καὶ ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ κόλπου του βαλάντιον, ἐμπεριέχον τὸ ῥηθὲν ποσὸν, καὶ τὰ ἔθεσεν εἰς χεῖρας τοῦ δεσμοφύλακος.

— Τί μὲ τὸ δίδεις; ἠρώτησεν ὁ δεσμοφύλαξ μετ' ἀπορίας. Τί νὰ τὸ κάμω;

— Εἶναι ἰδικόν σου.

— Πῶς ἰδικόν μου; ποῦ νὰ ἔχω ἐγὼ τόσα χρήματα.

— Εἶναι ἰδικόν σου, σοῦ λέγω, σοῦ τὸ χαρίζω.

— Διατί;

— Διὰ νὰ μοῦ κάμῃς μίαν ὑπηρεσίαν.

— Ἂν περνᾷ ἀπὸ τὰ χέρι μου, μετὰ χαρᾶς.

— Ἀπερνᾷ ὅταν θέλῃς.

— Σὰν τί ὑπηρεσίαν θέλεις;

— Νὰ ἀφίχῃς τοὺς φυλακισμένους πέντε Ἀρματωνοὺς νὰ φύγουν.

— Καὶ ἔπειτα;

— Τί ἔπειτα; θὰ εἰπῇς ὅτι ἔφυγαν.

— Ἐπιθυμεῖς, φαίνεται, νὰ μὲ χρεμάσῃ ὁ Σερασκέρης.

Δὲν σοῦ κάμνει τίποτε, ἀκουσον· ἡ φυλακὴ εἶναι σαθρὰ, οἱ τοῖχοι ἀδύνατοι καὶ εὐκολώτατον νὰ τρυπηθῶσιν. Ἐγὼ σοῦ βοηθῶ ν' ἀνοίξωμεν μίαν τρύπαν εἰς τὸ ὀπίσθιον μέρος ἀπ' ἔξω νὰ φαίνεται ὅτι ἔφυγαν ὅταν δὲ ἐξημερώσῃ, νὰ εἰσέλθῃς εἰς τὴν φυλακὴν καὶ νὰ φωνάζῃς ὅτι ἔφυγαν οἱ αἰχμάλωτοι, καὶ νὰ ζητῇς βοήθειαν.

— Ἀμμὴ τὰ σίδηρα; δὲν θὰ εἰποῦν πῶς ἠμπόρεσαν καὶ τὰ ἔβγαλαν;

— Μὴν ἤσαι, Φεῆζη, ἀχμάκης. Τὰ σίδηρα τὰ βάπτεις εἰς τὸ πηγάδι, καὶ προσποιεῖσαι ὅτι τὰ ἔτριψαν καὶ ἔφυγαν.

— Θὰ μὲ πάρῃς εἰς τὸν λαιμόν σου, Παπάζογλου Τσορμπατσῆ.

— Μὴ σὲ μέλῃ, ἐγὼ σὲ ὑπερασπίζομαι. Μὴ χάσῃς τὰ πεντακόσια γρόσια.

Ὁ Δεσμοφύλαξ ἐσκέφθη μικρὸν, εἶτα ἂς μὴ σοῦ χαλάσω τὸ χατῆρι, εἶπε, Παπάζογλου Τσορμπατσῆ καὶ ἐξαγαγὼν ἐκ τοῦ κόλπου του τὸ κλεῖθρον τῆς φυλακῆς, ἠνέῳξε τὴν θύραν.

— Στάσου ν' ἀνάψω ἕνα φῶς, εἶπεν ὁ Δεσμοφύλαξ.

Καὶ ἀνάψας μικρὸν φανάριον, τὸ ἔθεσεν εἰς μίαν θυρίδα τῆς φυλακῆς, ἵνα μὴ φαίνηται ἔξωθεν ἡ λάμψις

— Πρὶν ἀρχίσωμεν νὰ χαλάσωμεν τὸν τοῖχον, εἶπεν ὁ Παπάζογλους, ἐλευθέρωσε ἀπὸ τὰ ὄπισθεν τοὺς χωρικοὺς νὰ μᾶς βοηθήσουν.

Οἱ δυστυχεῖς χωρικοὶ ἔφυγαν ἄλαλοι, θεωροῦντες μὲ θαυμασμὸν τὸν λύοντα τὰς ἁλύσους των δεσμοφύλακα καὶ τὸν νέον Παπάζογλουν.

— Γρήγορα, τρυπήσατε τὸν τοῖχον πρὸς τὸ κάτω μέρος, εἶπεν εἰς τοὺς χωρικοὺς ὁ ἀνηψιὸς Παπάζογλους, ὥστε ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ἐγένετο ὀπὴ ἐπὶ τοῦ ἀσθενοῦς τοίχου ἱκανὴ νὰ διέλθωσιν ὁμοῦ δύο ἄνδρες.

— Φύγετε τώρα, φίγγνε, ὑπέλαβεν ὁ Παπάζογλους εἰς τοὺς χωρικούς, ἀφοῦ τοὺς παρέδωκε τὸ σίνθημα τῆς νυκτὸς, ἵνα μὴ εὕρωσιν ἐν τῷ φεύγειν πρόσκομμα, καὶ σχίσετε τὴν γῆν, καὶ ἐμβῆτε· σὺ δὲ, φίλε μου Φεϊζί, βῖψε εἰς τὸ φρέαρ τὰς ἁλύσους, κλεῖσε τὴν φυλακὴν, καὶ κάθησαι ὡς καὶ πρότερον παρὰ τὴν θύραν. Ὑγιαίνε, Φεϊζί, τῷ εἶπεν, ἀφοῦ παρετήρησεν ὅτι οἱ χωρικοὶ ἐγένοντο ἄφαντοι πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς Σαδοβίτσης· καὶ ἀνεχώρησε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

Ο ΔΙΑΒΟΛΟΣ ΕΧΕΙ ΠΟΛΛΑ ΠΟΔΑΡΙΑ.

Ἀνήσυχος ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς, ἐκοιμήθη πολλὰ ὀλίγον, καὶ ἠγέρθη πολλὰ πρωΐ, παραδοχῶν μετ' ἐλπίδος καὶ φόβου τὸ ἀποτέλεσμα τῆς γενησομένης ἐξόδου. Φέρων τζιβεννον (δουλαμὰ) πορφυρᾶν καὶ σίδαριν χρυσοκέντητον εἰς τὴν κεφαλὴν, ἔχων ξίφος δαμασκηνὸν πολύτιμον περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ, καὶ ζεῦγος χρυσῶν πιστο-

λίων, καὶ κρατῶν τὸ περιλημένον αὐτοῦ ἐκ ξύλου ἀπλοῦ καὶ σιδήρου πυροβόλον του, περιήρχετο τὴν μεγάλην τοῦ Διβανίου αἴθουσαν, κατάφωτον οὖσαν, καὶ ἀπλοῦν βουπαν πανταχόθεν ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, καὶ ἐκ σκευῶν βαρυτίμων, ἀξίων νὰ κοσμήσωσι μόνον ἰσχυρῶν καὶ πλουσίων Ἡγεμόνων αἰθούσας. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν Τόσκιδων Σέλφο-Μοῦρτος ἵστατο εἰς τὸ πόδιον τῆς μεγάλης κλίμακος περιμένων τὰς διαταγάς του, οἱ δὲ τετρακόσιοι ἀνδρεῖοι Τόσκιδές του, ἐκάλυπτον τὴν πρὸ τοῦ Σεραγίου πλατεῖαν, φωτιζομένην ὑπὸ πυρᾶς πολλῶν. Μόλις ἤρξαντο ν' ἀκούωνται ἔξωθεν τοῦ φρουρίου πυροβολισμοί, καὶ ὁ Σελὴμ-Βέης ἐνεφανίσθη ἐνώπιον τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ φαιδρὸς τὸ πρόσωπον, συλλογιζόμενος ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θέλει ἐκδικηθῆ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ θείου του· προσκυνήσας δὲ αὐτὸν μέχρις ἐδάφους,—Βεζύρη μου, τῷ εἶπεν, ὅλος ὁ πρὸς τὴν ἔξοδον διορισθεὶς στρατὸς ἐξῆλθε καὶ ἔκλεισα τὴν Φρουρίου τὴν θύραν. — Οἱ πυροβολισμοὶ ἠκούοντο συνεχέστεροι καὶ πλείονες, καὶ ἤδη ἤρξαντο νὰ βροντῶσι τὰ κανονοστάσια πανταχόθεν.

— Καιρὸς νὰ ἐξέλθωμεν, εἶπεν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς, καὶ καταβὰς τὴν κλίμακα τοῦ Σεραγίου, ἔστη εἰς τὸ πόδιον αὐτῆς·—Νὰ σᾶς ἰδῶ, ἀνδρεῖοι Τόσκιδες, ἐπρόσθεσεν ἀποταθεὶς πρὸς αὐτοὺς, παρατεταγμένους ὁπλας εἰς δύο σείχους. Οἱ Τόσκιδες ἠλάλαξαν εἰς τὴν προτροπὴν τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ. Σὺ δὲ, καλέ μου Βέη, εἶπεν εἰς τὸν Σελὴμ-Βέη, νὰ φυλάττῃς προσεκτικῶς τὴν θύραν μετὰ τῶν ἀγαπητῶν μου Ἀλβανῶν σου. Ἀλαλαγμὸς ἐκ μέρους τῶν διακοσίων θυρωρῶν ἐκάλυψε τὴν φωνὴν τοῦ Πασᾶ.

Ἡ παράταξις ἐκινήθη, ὁ Σελὴμ-Βέης προηγεῖτο ἵνα ἀνοίξῃ τὴν θύραν, ὁ δ' Ἀλῆ Πασᾶς ἐβάδιζε πλησίον

ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Τόσκιδων. Μόλις ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ τῶν θυρωρῶν ἔπῆλθε τὴν Ἰουδαϊκὴν συνοικίαν, καὶ κόρη νέα, προκύψασα ἐκ τοῦ παραθύρου τῆς οἰκίας τοῦ τραπεζίτου Ἀβραὰμ-Σακῆ, ἐκραύγασε στεντορείως. Ὀπίσω θέτε, ὀπίσω, σ' ἔκρόδοσαν. Διακόσια πυροβόλα ἐξεκενώθησαν, καλύψαντα τὴν φωνὴν τῆς κόρης, αἱ σφαῖραι τῶν ὁποίων, αἱ μὲν συνεθλίβησαν ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν οἰκιῶν, αἱ δὲ πολλοὺς τῶν Τόσκιδων ἐφόνευσαν. Ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς στὰς ὀλίγα βήματα ὄπισθεν τῶν προπορευομένων Τόσκιδων ἵνα μάθῃ τίς ὁ κραυγάζων, ἐσώθη ὄπισθεν αὐτῶν, ὃν λαβὼν ἀπὸ τὴν τήβεννον ὁ Σέλφο-Μοῦρτος ἔσυρεν εἰς μίαν καμπὴν τῆς ὁδοῦ, καὶ ἐρρίφθη ἐπὶ τῶν θυρωρῶν, φευγόντων καὶ τουφεκιζομένων μέχρι τῆς θύρας τοῦ φρουρίου, ἣν ἐγκαταλιπόντες ἔδραμον ἔξω. Ἡ μάχη ἐγένετο πεισματώδης, ἀλλ' οἱ θυρωροὶ ὑποχωρήσαντες, ἐτράπησαν πρὸς τὰ ἐρείπια τῆς πόλεως, ἀφοῦ ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν Σελὴμ-Βέης ἔπεσε νεκρὸς ἐπὶ τῆς γεφύρας.

— Ἀλιτήριε Σελὴμ, ἔλεγεν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς φριάττων ὑπ' ὀργῆς, ἐπικατάρατε ὄφι, ἔχυσες τέλος πάντων τὸ φαρμάκι σου, τὸ ὁποῖον τοσοῦτον καιρὸν ἔκρυπτες ὑπὸ τὴν ὑποκρισίαν, ἵνα εὕρῃς ἁρμοδίαν στιγμὴν νὰ τὸ ξεράσῃς ἐπάνω μου. Εἰπὲ εἰς τὸν Σέλφον νὰ κλείσῃ τὴν θύραν τοῦ φρουρίου καὶ νὰ μένῃ ἐκεῖ πρὸς φύλαξίν της, εἶπεν εἰς ἕνα τῶν ἱσταμένων παρ' αὐτῷ σωματοφυλάκων του, ὅστις ἔδραμεν ἀμέσως ἵνα ἐκτελέσῃ τὴν διαταγήν του. Κατέβα, Χατιτσὲ, κατέβα, ἐκραύγασεν, ἡ δὲ κόρη ἐφάνη ἐπὶ τοῦ οὐδοῦ τῆς θύρας ὡς ἐωθινὸς ἄγγελος· ἐλθὲ, προσφιλές μου τέκνον, τῇ εἶπεν, ἐλθὲ μαζί μου· καὶ λαβὼν τὴν νέαν ἐκ τῆς χειρὸς, ἐπορεύθη μετ' αὐτῆς εἰς τὸ Σεράγιον.

Εἰσελθὼν ἐν τῷ γυναικωνίτῃ ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς, ἐκά-

θησε πλησίον του την κόρην, καὶ ἀπασθεὶς αὐτὴν ἀπὸ τὸ μέτωπον, — Εἰπέ με τώρα, τὴν ἠρώτησε, πῶς ἔμαθες ὅτι ὁ Σελὴμ μ' ἐπρόδωσε, καὶ εἰς τί συνίστατο ἡ προδοσία του; — Ἡ κόρη τῷ διηγήθη ὅσα ἐμάθασιν ἀπὸ τὴν μετὰ τοῦ Ἀβραὰμ Σαχὴ καὶ αὐτὴ γενομένην συνδιάλεξιν.

— Ὦ τὸν ἐπιτάρατον ὄφιν! εἶπεν ὁ Ἀλῆς ἐμοῦ συγχρόνως ὑπὸ τρόμου καὶ ὑπ' ὀργῆς, συλλογιζόμενος ἔτι χείρονα τούτων. Καὶ διατί δὲν μὲ τὸ εἶπες;

— Διότι ἐνόμιζα ὅτι θὰ μετανοήσῃ.

— Ὄχι, ἀλλὰ διότι τὸν ἠγάπας. Νομίζεις ὅτι δὲν τὸ ἠξεύρω; τὸ ἠξεύρω πρὸ πολλοῦ, ἀλλ' ἀδιαφορῶν, διότι δὲν ἐπίστευα κατὰ ὅτι εἶναι προδότης.

Ἡ δυστυχὴς κόρη ἐρυθρίασε, γενομένη κατακόκκινος.

— Ἐγὼ σ' ἀγαπῶ, ἐπέλαβεν ὁ Πασᾶς. Διατί δὲν τὸ εἶπες τοῦ πατρός σου ἢ τῆς μητρός σου;

— Διότι, διότι, ἀπεκρίθη ἡ κόρη τραυλίζουσα, δὲν μ' ἐκόψεν ἡ γνῶσί μου. Χθὲς τὸ βράδυ ἤθελα νὰ εἴπω νὰ σοῦ τὸ εἰπῶ, μὰ ἡ μητέρα μου δὲν ἤθέλησε νὰ μ' ἀφίκῃ νὰ ἔλθω.

— Καὶ πῶς ἤξευρες ὅτι σήμερον ἤθελα νὰ ὑπάγω ἔξω νὰ πολεμήσω;

— Τὸ ἤκουσα ποῦ τὸ ἔλεγεν ὁ πατέρας μου εἰς τὴν μητέρα μου, καὶ ὅλην τὴν νύκτα δὲν ἐκοιμήθην διὰ νὰ ὑπάγω εἰς τὸ σπῆτι τοῦ Ἀβραὰμ Σαχὴ νὰ τοῦ φωνάξω νὰ μὴν ἔλθῃς ἔξω.

— Καὶ ἀγαπᾷς ἀκόμη τὸν Σελήμ;

— Ἐγὼ ν' ἀγαπῶ ἕνα προδότην; ὁ Θεὸς νὰ φυλάξῃ! χειρότερον κακὸν ἀπὸ τὴν προδοσίαν δὲν γίνεται.

— Ἔλα, εἶσαι μία καλὴ κόρη. Ἐγὼ θὰ σὲ ὑπανδρεύσω μὲ ἕνα Πασᾶ.

— Εἶμαι μικρὴ ἀκόμη, θεῖε, καὶ δὲν θέλω ὑπανδρείαν.

Σὲ ζητοῦν, εἶπεν εἰς τὸν Ἀλῆ-Πασᾶ θεραπαινὶς εἰσελθοῦσα ἐν σπουδῇ. Ὁ Ἀλῆς ἐξῆλθεν ἐσπευσμένως ἐκ τοῦ γυναικωνίτου, καὶ διευθύνθη εἰς τὸ Διβάνιον.

— Τί εἶναι; τί τρέχει; ἠρώτησε τεταραγμένος τοὺς προσελθόντας διαγγελεῖς του.

— Ἔφεραν πληγωμένον τὸν Ταηραμπάζην, ἀπεκρίθη εἷς τούτων.

— Καὶ ποῦ εἶναι;

— Εἰς τὸ δωμάτιον τῶν ὑπασπιστῶν.

Ὁ Ἀλῆς ἔδραμεν ἀμέσως ἐκεῖ.

— Ταηραμπὰζ φίλε μου, τί ἔπαθες;

— Ἐπληγώθην, ἀπεκρίθη ὁ Ταηραμπάζης.

— Ποῦ;

— Εἰς τὸν μηρόν· ἡ πληγὴ δὲν εἶναι ἐπικίνδυνος, ἀλλὰ τὸ μέγα κακὸν εἶναι ὁποῦ μᾶς εἶχον, φαίνεται, προδομένους.

— Τί λογῆς;

— Ἐπροχωρήσαμεν ἕως εἰς τὴν Λούτσαν, πολεμοῦντες, καὶ ἐκυριεύσαμεν τὸ κανονοστάσιον, ἐνῷ ἐφθάσαμεν δ' ἄνωθεν τῶν ὑψωμάτων τῆς Λούτσας διὰ νὰ προσβάλωμεν τὸ κανονοστάσιον τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ, αἴφνης ἓν σῶμα ἰσχυρὸν ἔρχεται πρὸς ἡμᾶς καὶ τοποθετεῖται ἐπὶ κορυφῆς τοῦ ὑψώματος, φωνάζον Τσικοῦρι, καὶ ἡμεῖς τῷ ἀπεκρίθημεν Φλωρί, προχωροῦντες μὲ ἀδιαφορίαν ὡς πρὸς φίλους, διότι ἀκούσαντες τὸ σύνθημα δὲν εἴχομεν ἀμφιβολίαν ὅτι εἶναι οἱ Σουλιῶται, ἀλλ' ὅταν τοὺς ἐπλησιάσαμεν καὶ ἤρχισαν νὰ μᾶς πυροβολοῦν ὡς βροχὴ, τότε ἀνεκατεύθημεν φωνάζοντες, «μᾶς ἐπρόδωκαν οἱ Σουλιῶται.» Ὅθεν ὀπισθοπορήσαντες ὠχυρώθημεν εἰς τὰ καλύβια τῆς

ἐπάνω Λούτσας. Μετ' ὀλίγον ὅμως ἐξήλθομεν διὰ τὴν ἀπάτην, διότι εἷς τῶν ἡμετέρων συλληφθεὶς ὑπὸ μαλωτος καὶ ἐποδρὰς ἦλθε πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἐβεβαίωσεν ὅτι τὸ φέρθν τὸ σύνθημα σῶρα ἦτον τὸ τοῦ μὲρ Βριώνη, ἔχον ἐπὶ κεφαλῆς αὐτὸν τὸν ἴδιον. Ὅταν δὲ μ' ἔφεραν μέσα, ἔμαθον ὅτι οἱ Σουλιῶται ἐμάχοντο εἰς τὴν Προσκύνησιν, ἀλλ' ἰδόντες ὅτι ἐπροδόθησαν καὶ αὐτοί, ἔκλιναν πρὸς τὸ Γαρδικάκι, καὶ ὑβρίζοντες τοὺς Τούρκους, τοὺς προκαλοῦν εἰς μάχην, οἵτινες δὲν τολμοῦν νὰ τοὺς πλησιάσωσιν. Ἐν τούτοις, Βεΐζη μου, σ' ἐβγάλαμεν ἀσπροπρόσωπον, διότι μ' ὅλας καθ' ἡμῶν προδοσίας, ἐπολεμήσαμεν ὡς λέοντες· οἱ Δουδούμιδες, πιστεύω, μετενόησαν, ἐλθόντες νὰ μᾶς τρηθῶσι μὲ ἡμᾶς.

— Μᾶς ἐπρόδωκαν, Ταηραμπάζ, μᾶς ἐπρόδωκαν.

— Ποῖος νομίζεις;

— Ὁ ἐπικατάρατος Σελὴμ-Βέης· καὶ τῷ δηγῶ τὰ πάντα.

— Καὶ τί ἔγεινεν;

— Ἐφονεύθη ἀπὸ τοὺς Τόσκιδες εἰς τὴν γέφυραν τοῦ φρουρίου.

— Κρῖμα, ἔπρεπε νὰ συλληφθῇ ζωντανὸς, διὰ νὰ ποθάνῃ εἰς τὸ παλοῦκι.

— Ἐγὼ, φίλε μου, πιστεύω ὅτι καὶ ἡ Ἐμινὲ μᾶς ἐπρόδιδεν ὁμοῦ μὲ τὸν κατηραμένον ἀνεψιόν της· ἀλλ' ἡ σκύλα μοῦ τὸν ἐσύστησε καὶ τὸν ἐπῆρα πλησίον μου. Τώρα νὰ ἰδῇς τί θὰ κάμω. Καὶ ἐξελθὼν ἀπὸ τὸ δωμάτιον τῶν ὑπασπιστῶν ὡς μαινόμενος, ἔδραμε εἰς τὰ δώματα τῆς Ἐμινὲς, ἣν εὗρε καθημένην εἰς μίαν γωνίαν ἑνὸς ἀνακλίντρου, περιτυλιγμένην εἰς μηλωτῆς. Ἡ ἀθλία χανούμη ἰδοῦσα αὐτὸν κάτωχρα τὰ χείλη του καὶ τοὺς μυῶνας τοῦ προσώπου του

παθομωδικὴν κίνησιν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς του σπινθηροβολοῦντας, ὡς τῆς ἐξηγριωμένης τίγρεως, ἐξέβαλε φωνὴν καὶ ἐλαιποθύμησεν. — Ἐπεθύμουν νὰ σοῦ σπαράξω τὰ σπλάγχνα, πλάσμα ἀπαίσιον, γέννημα ἐχιδνῶν, ἀνέκραξεν ὁ τύραννος, ἀλλ' εἰς πλήρη συναίσθησιν τοῦ λογικοῦ σου, ἵνα ἰδῇς τὸ ἀστράπτον ξίφος μου διασχίζον τὰ στήθη σου! Καὶ ἐγείρας τὸν πόδα τῇ κατέφερε λάκτισμα εἰς τὰ στέρνα. — Ἀλλὰ τί βραδύνω; πρέπει, ἐπανέλαβε, ν' ἀποθάνῃς ἀπὸ τὸ ξίφος μου, ὡς καὶ ὁ πατήρ σου, ἀπὸ αὐτὸ τοῦτο τὸ ξίφος. Καὶ ὑψώσας αὐτὸ ἡτοιμάζετο νὰ τὴν φονεύσῃ· ἀλλ' εἰς τὸν βίαιον κρότον ὅστις ἠκούσθη κατὰ τὸ θορυβῶδες τῆς θύρας ἄνοιγμα, ἡ χείρ του ἐσταμάτησε, καὶ τὸ βλέμμα του ἐστράφη πρὸς αὐτήν· συγχρόνως δὲ φωναὶ ὀξεῖαι ἀντήχησαν εἰς τὰ δώματα τῆς Ἐμινὲς, καὶ ὡς ἀστραπὴ ἡ Χατιτσὲ, δραμοῦσα ἐῤῥίφθη ἐπὶ τῆς λειποθυμημένης θείας της, καὶ ἐκάλυψε τὸ σῶμά της, κραυγάζουσα γοερῶς· κατόπιν δὲ εἰσῆλθε κατεσπευσμένως ἡ Βασιλικὴ μετὰ τῶν θεραπαινίδων της.

— Τί ζητεῖς νὰ κάμῃς, ἀπάνθρωπε; ἐκραύγασεν, ἀποταθεῖσα πρὸς τὸν Ἀλῆ-Πασᾶ. Νερὸν, νερὸν καὶ ξύδι τρέξετε νὰ φέρετε, εἶπεν εἰς τὰς θεραπαινίδας της· εἶτα στραφεῖσα πρὸς τὸν Ἀλῆ, νὰ φύγω ἀπὸ κοντά σου, τῷ εἶπε, σὺ κατήντησες ἀνυπόφορος· νὰ φύγω, διότι δὲν ὑποφέρω· τί σ' ἔκαμεν ἡ σύζυγός σου; διατί ζητεῖς νὰ τὴν φονεύσῃς; δὲν φοβεῖσαι τὸν Θεόν!

— Αὐτὴ σὲ μισεῖ, σ' ἀποστρέφεται, σ' ἐχθρεύεται, Βασιλικὴ, ἀπεκρίθη ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς.

— Ἡ χανούμη ἔχει δίκαιον καὶ δίκαιον μέγα νὰ μ' ἐχθρεύεται, καὶ νὰ μὴ θέλῃ μήτε τ' ὄνομά μου ν' ἀκούσῃ, ἀλλ' ἐγὼ δὲν ἔχω κἀνένα δίκαιον νὰ τὴν μισῶ, ἐξ ἐναντίας τὴν ἀγαπῶ καὶ τὴν σέβομαι, καὶ πλησιά-

σαν πρὸς αὐτὴν ἔλαβε τὰς δύο της χεῖρας, τὰς ἔθεσεν ἐπάνω τῶν ἰδικῶν της καὶ τὰς ἐφίλει.

— Νὰ πηγαίνῃς εἰς τὸ δωμάτιόν σου, τῇ εἶπεν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς, ἐδῶ δὲν ἔχεις δουλιά.

— Εἰς τὸ ἑξῆς ἀπ' ἐδῶ δὲν ἀναχωρῶ, ἐκτὸς ἂν μὲ κλείσῃς ἔξω ἀπὸ τὸ φρούριον. Νομίζεις ὅτι δὲν μὲ τύπτει ἡ συνείδησίς μου, ἐνόσῳ στοχάζομαι ὅτι ἐξ αἰτίας μου τὴν κατεφρόνησες; ἀλλὰ τί σταίω ἐγὼ ἡ ταλαίπωρος, τί ἠμποροῦσα νὰ πάμω εἰς τὴν βίαν;

Ἡ Ἐμινὲ τρεβομένη ὑπὸ τῶν θεραπαινίδων κατ' ὀλον τὸ σῶμα, ἤρξατο ν' ἀναλαμβάνῃ κατὰ μικρὸν τὰς αἰσθήσεις της· ἀνοίξασα δὲ τοὺς ὀφθαλμούς της καὶ ἰδοῦσα ὅτι περιεστοιχίζετο ὑπὸ τῆς Χατιτσὲς, τῆς Βασιλικῆς καὶ τῶν θεραπαινίδων της, συνῆλθεν ὁλοτελῶς, ὁ δ' Ἀλῆ-Πασᾶς βραδεῖ βήματι ἀνεχώρησε, βλασφημῶν καὶ καταρώμενος. Κρουνοὶ δακρύων ἔρρευσαν ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς Ἐμινὲς, καὶ στεναγμοὶ ἐξέβρασαν ἐκ τοῦ στήθους της.

— Μὴ πάσχῃς, Χανούμη, ἐξ αἰτίας μου; ἠρώτησεν ἡ Βασιλική.

— Ὄχι, ὄχι, Βασιλικὴ, εἰς τὸν βυθὸν τῆς λειποθυμίας μου ἤκουα τί ἔλεγες εἰς τὸν θηριώδη Πασᾶ. Ἔχεις δίκαιον, Βασιλικὴ, τί πταίεις ἐσὺ δυστυχὴς χριστιανή; μήπως τὸ εἶχε διὰ τίποτε νὰ σὲ πνίξῃ καὶ σὺ εἰς τὴν λίμνην, ὡς ἔπνιξε τὴν καυμένην τὴν Κυρὰ Φροσύνην; ἀπ' ἐδῶ καὶ εἰς ἑξῆς θέλω σὲ θεωρεῖ ὡς ἀδελφήν μου.

— Δὲν θέλω σὲ ἀφίσει πλέον, ἀπεκρίθη ἡ Βασιλικὴ, προτιμῶ νὰ ῥιφθῶ ἀπὸ τὸ τεῖχος τοῦ φρουρίου εἰς τὴν λίμνην, παρὰ νὰ σ' ἀφίσω μοναχήν.

Ἡ Χατιτσὲ ἀποσπασθεῖσα ἀπὸ τὸν τράχηλον τῆς θείας της, ἔδραμε καὶ ἐνηγκαλίσθη τὴν Βασιλικήν.

—Σ' ἀγαπῶ, ἔλεγε, Κυρὰ Βασιλική, σ' ἀγαπῶ, διότι βλέπω ὅτι εἶσαι καλή, ὅτι ἀγαπᾷς τὴν θείτσαν μου, καὶ ἔτρεξες καὶ τὴν ἐβοήθησες.

—Διατί, παιδί μου, νὰ μὴ τὴν ἀγαπῶ; ἀπεκρίθη ἡ Βασιλική, ἡ Χανούμη ὑπέφερε πολλά, καὶ εἶναι ἄξια λύπης καὶ ἀγάπης.

—Νὰ μὴ φύγῃς ἀπ' ἐδῶ, μὴν ἔλθῃ καὶ τὴν σκοτώσῃ ὁ θεῖός μου· αὐτὸς ὁ θεῖος εἶναι τόσον κακός, ὄχ!

—Ποτέ, κόρη μου, ποτὲ δὲν τὴν ἀφίνω, πρότιμῶ νὰ σκοτώσῃ καλήτερα ἐμὲ ὁ θεῖός σου, νὰ σώσω τὰς ἁμαρτίας μου, παρὰ νὰ τὸν ἀφέσω νὰ βάλῃ χέρι εἰς τὴν Χανούμην.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Η ΥΠΟΧΩΡΗΣΙΣ.

Ἡ φρουρὰ πολεμοῦσα καὶ ὑποχωροῦσα κατὰ μικρὸν, ἤρξατο νὰ εἰσέρχηται ἐν τῷ φρουρίῳ συνεπάγουσα καὶ τοὺς τραυματίας. Μαχαμένη ἡρωϊκῶς καὶ προχωρήσασα ξιφήρης μέχρι τῶν ἰσχυροτέρων ὀχυρωμάτων τοῦ Σουλτανικοῦ στρατοῦ, ἐνέσπειρε τοσοῦτον τρόμον εἰς ἅπαν τὸ στρατόπεδον, ὥστε τὰ κυριώτερα κανόνοστάσια, τὰ τῶν Λιθαρτσῶν καὶ τῆς Λούτσης, ἐγκαταλειφθέντα ἔμειναν εἰς τὴν ἐξουσίαν της. Ἡ ἀπροσδόκητος ὅμως προδοσία, εἰς ἣν περιεπλέχθη, ἡ σύγχυσις ἡ ἐκ τῆς ἀπαγγελίας τοῦ συνθήματος προξενηθεῖσα, ἡ μίξις ἐχθρῶν ὡς φίλων, καὶ ἐν ἀκαρεῖ φανέντων ἐχθρῶν, ἐπροξένησαν ἀταξίαν, τὸ ἐπιφοβώτερον ἐν ταῖς μάχαις κακὸν καὶ ἐπικινδυνωδέστερον. Καὶ μολαταῦτα δὶς ἐπέπεσεν ἡ ἀτρόμητος αὕτη φρουρὰ κατὰ

τῶν ἐν τῇ μικρᾷ παρὰ τῇ Περιβλέπτῳ πεδιάδι πεπηγμένων σκηνῶν, ὥστε ὁ Σερασκέρης ἠναγκάσθη ν' ἄρῃ ἐκεῖθεν τὴν σκηνήν του καὶ νὰ τὴν ἐκτεινώσῃ.

Οἱ ἀνδρεῖοι Σουλιῶται, ἀφ' ἑτέρου, προχωρήσαντες πρὸς τοὺς ἀμπελῶνας καὶ τὴν Σαδοβίτσαν, κατέφθασαν τοὺς ἐκεῖ σταθμεύοντας στρατιώτας, ἀνέτρεψαν σκηνάς, ἐκυρίευσαν ὀκτὼ προμαχῶνας, καὶ ἤθελον, βεβαίως, ἐνωθῇ μετὰ τῆς φρουρᾶς, ἐὰν καὶ οὗτοι ἐμπερωλεχθέντες αἴφνης ἐντὸς ἐχθρῶν νομιζομένων, ὡς ἐκ τοῦ συνθήματος, φίλων, δὲν ἤθελον ἀναγκασθῇ νὰ κλίνωσι πρὸς τὸ Γαρδίκι (*), περιμένοντες ἐκεῖ τὴν ἡμέραν, ἵνα ἀσφαλισθῶσιν ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς προδοσίας. Ἡ ἡμέρα αὕτη ἤθελεν εἶσθαι ἡμέρα θριάμβου διὰ τὸν Ἀλῆ-Πασᾶ. Ἐὰν ἡ προδοσία δὲν ἐχορήγει εἰς τοὺς Τούρκους ὅλα τὰ μέσα τοῦ νὰ ματαιώσωσι σχέδιον τοσοῦτον καλῶς ὠργανισμένον, ἡ πολιορκία, βεβαίως, ἐλύετο, ὁ δὲ Σουλτανικὸς στρατὸς ἤθελε διασκορπισθῇ ἡττημένος.

Εἰσελθοῦσα ἅπασα ἡ φρουρὰ ἐν τῷ φρουρίῳ, καὶ καταμετρηθεῖσα εὑρέθη ἐλλειπὴς κατὰ τριακοσίους, ὡς οἱ φονευθέντες καὶ πληγωθέντες ἠριθμοῦντο εἰς ἐννεακοσίους.

— Τί ἔγεινεν ὁ Πασόμπεης; ἠρώτησεν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς, μετὰ τὴν καταμέτρησιν τοῦ στρατοῦ.

— Ὑπῆγεν εἰς τὴν αἰχίαν του, ἀπεκρίθη ὁ Ἅγος Βασσιάρης.

— Πόσοι στοχάζεσαι, ὡρὲ πύρο μου, ὑπέλαβεν ὁ Ἀλῆς, νὰ ἔπεσαν ἐκ μέρους τῶν βασιλικῶν;

(*) Χωρίον κείμενον ἐπὶ τῆς κλιτύος μικροῦ βουνοῦ, πρὸς τὸ δυτικὸν τῶν Ἰωαννίνων μέρος, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὑπαίου ὑπάρχουσιν ἐρείπια κυκλώπεια ἐρχαίας ἀκροπόλεως, ἣν, ἀγνοῶ πῶς, ἐμπράζει Ἐφύραν ὁ Πουκεβὴλ, ἐν ᾧ ἡ Ἐφύρα κεῖται ἐπὶ τῆς χώρας τῶν Θεσπρωτῶν παρὰ τὸν Σελλιέντα ποταμὸν κατὰ τὸν Θουκυδίδην.

— Τετραπλάσιοι τῶν ἰδικῶν μας, ἀπεκρίθη ὁ Ἄγος Βασσαρνᾶς, διότι, μολονότι εἴμεθα προδομένοι, οἱ Σουλιανικοὶ εὑρεθέντες ἀναμέσον δύο φωτιῶν, παρεζαλίσθησαν καὶ δὲν ἤξευραν τί ἔκαμναν. Καὶ ὅμως ἂς ὁμολογήσωμεν ὅτι ἀπετύχαμεν.

— Ἂς ὁμολογήσωμεν, εἶπεν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς μετὰ πικρίας, ὅτι ἐνικήθημεν· τίς κρατεῖ τώρα τὸν ἀχρεῖον Ἰσμαὴλ-Πασᾶ; Ἀμμὴ ὁ Ἀλέξης Νοῦτσος τί ἔγεινέν;

— Ἀμφιβολία δὲν ὑπάρχει ὅτι ἔμεινεν εἰς τὸ στρατόπεδόν τῶν Σουλιωτῶν, διότι ὁ ἐχθρὸς ἐκάλυψεν ὅλα τὰ παρόχθια μέρη τῆς λίμνης.

— Τοῦτο εἶναι ἓν ἄλλο δυστύχημα, ὠρὲ πύρο μου, διότι ὁ Ἀλέξης μοῦ εἶναι πάντοτε ἀναγκαῖος. Ἔκαμα κακὰ νὰ τὸν στείλω ἔξω· ἔπρεπε νὰ στείλω κἀνένα ἄλλον.

— Μὴν ἀπελπίζεσαι, Βεζύρη μου, ἴσως εὕρῃ τὸν τρόπον νὰ ἔλθῃ.

— Τοῦτο μοῦ φαίνεται δύσκολον.

— Ἂς ὑπάγωμεν ἡμεῖς νὰ τὸν εὕρωμεν.

— Τί λογῆς;

— Νὰ δόσωμεν φωτιὰν εἰς τὴν πυριτοθήκην ν' ἀνατρέψωμεν τὸ φρούριον, καὶ νὰ ἐξέλθωμεν εἰς τὸν Δρῖσκον· πλοῖα ἔχομεν ἀρκετὰ νὰ μᾶς μεταφέρωσι, καὶ ἀρκετοὶ εἴμεθα νὰ πολεμήσωμεν τοὺς Δουδούμιδες.

— Ἀμμὴ τοὺς Ἀλβανούς; αὐτοὺς τοὺς διαβόλους;

— Αὐτοί, πιστεύω, θὰ ἐνωθοῦν μαζῆμας.

— Μὲ τὸ πιστεύω, ὠρὲ πύρο μου, δὲν τελειώνει· ὅταν ἀποφασίσωμεν νὰ ἐβγωμεν, πρέπει νὰ ἤμεθα βέβαιοι. Θὰ μᾶς βοηθήσουν ἀρά γε οἱ Ἕλληνες;

— Τί λέγεις, Βεζύρη μου, οἱ Ἕλληνες; αὐτοὶ ἔκαυσαν εἰς τὸ Μεσολόγγι τὰ τσαμιά μας καὶ τὰ ἐμαγάρισαν.

— Ἀληθινά;

— Τώρα θὰ τὰ μάθῃς ἀπὸ τὸν ἀποσταλμένον μου εἰς τὸν Μαυροχορδάτην, ὅστις τὰ εἶδε μὲ τὰ μάτια του καὶ τὰ διηγεῖται εἰς ὅλους· δὲν εἶναι ὀλίγη στιγμὴ ὁπού ἦλθεν ἀπὸ Δουραμάνι μὲ ἓν πλοιάριον καὶ ἑτοιμάζεται νὰ παρουσιασθῇ, διότι εἶναι βουτημένος εἰς τὴν λάσπην, διαβὰς ἀπὸ τοὺς βάλτους τοῦ Μπαρμαδίου.

Ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ἔμεινεν ἐμβρόντητος, ἀκούσας τὴν ἀγγελίαν ταύτην, διότι ἔκρινεν ἀδύνατον πλέον νὰ πείσῃ τοὺς Τουρκαλβανοὺς νὰ συμπολεμήσωσι μετὰ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Τούρκων.

— Δὲν σὲ εἶπα, Βεζύρη μου, ὑπέλαβεν ὁ Ἅγιος Βασσιάρης, καὶ ἓν ἀστεῖον.

— Τί πρᾶγμα;

— Τὸ σῶμα τοῦ Ταηραμπάζη ἐξεπάστρεψε τοὺς ἱππῶνας τοῦ Σερασχέρη.

— Τί λογῆς;

— Ἐν τῷ βρασμῷ τῆς μάχης, ἓν ἀπόσπασμα τοῦ εἰρημένου σώματος ἐρρίφθη εἰς τὰ ἱπποστάσια, ἐφόνευσε τοὺς φύλακας καὶ τοὺς ἱπποκόμους, καὶ ἥρπασε τοὺς ἵππους ὅλους τοῦ Σερασχέρη καὶ τοὺς ἔφερεν εἰς τὸ φρούριον· αὐτοὶ οἱ διαβόλοι εἶναι, φαίνεται, πλούσιοι, διότι οἱ στρατιῶται εὗρον ἐπάνω εἰς ἕνα μίαν σακκοῦλαν μὲ πεντακόσια γρόσια· εἰς τὸν συμπλακὴν τῶν ἱπποστασίων ἐπληγώθη καὶ ὁ Ταηραμπάζης.

— Ὁ εὐλογημένος, εἶπεν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς, πῶς ἀγαπᾷ τὰ πλιάτσικα! Καὶ ποῦ εἶναι οἱ ἵπποι;

— Κάτω εἰς τοὺς ἀχυρῶνας, ἀπεκρίθη ὁ Ἅγιος Βασσιάρης.

— Νὰ δείξωμεν, ὡρὲ πάρε μου, γεναιότητα· νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὸν Σερασχέρην τοὺς ἵππους του,

— Τοῦτο δὲν εἶναι τόσον εὔκολον· οἱ Ἀλβανοὶ εὐκολώτερον δίδουσι τὴν ζωήν των, παρὰ ν' ἀποδόσωσι τὰ πλησιέστερά των. Ἂν κινήσωμεν αὐτὴν τὴν χορδὴν, θὰ ἔχωμεν βάσανα ἀνοικονόμητα.

— Πῶς λοιπὸν νὰ κάμωμεν;

— Νὰ λείψωμεν ἀπὸ τὸν σκοπὸν τοῦτον.

— Ἀλλ' ἐγὼ ἤθελα νὰ δείξω εἰς τὸν Σερασκέρην γενναιότητα.

— Τότε ἀγόρασέ τα καὶ στεῖλέ τα.

— Καὶ τί ἄρά γε θὰ ζητήσουν;

— Αὐτοὶ ζητοῦν πολλά· ἐγὼ ἐζήτησα νὰ μοῦ πωλήσουν ἕνα ἵππον, καὶ μ' ἐζήτησαν μὲ τὴν σχευήν του εἴκοσι χιλιάδας γρόσια.

— Ὡρὲ, τί λὲς, πύρο μου; αὐτοὶ τὸ ξεπάτωσαν.

— Ἀξίζουν ὅμως καὶ περισσότερα.

— Καὶ ποῖος θὰ τοὺς δώκῃ κοντὰ ἕνα μιλλιοῦνι;

— Διὰ τοῦτο σὲ εἶπα, Βεζύρη μου, νὰ λείψῃς.

— Ὄχι, ἐγὼ θὰ τοὺς πάρω, ὡρὲ πύρο μου, καὶ θὰ τοὺς δόκω τὸ φιλοδώρημά τους, κ' ἐγὼ ἔχω μερδικόν.

— Ἀκούεις τουφεκισμούς; εἶπε διακόψας τὸ προκείμενον ὁ Ἀγὸς Βασσιάρης, ποῦ ἄρά γε νὰ ἦναι;

— Ναὶ, ἀκούω, ἀπεκρίθη ὁ Πασᾶς, στήσας τὸ οὖς αὐτοῦ πρὸς τὸν ἦχον τῶν πυροβολισμῶν.

— Ὑπάγω νὰ ἰδῶ ποῦ γίνονται, ὑπέλαβεν ὁ Ἀγος.

— Ἂς ὑπάγωμεν μαζί, εἶπεν ὁ Πασᾶς, εἰς τὸν ἡλιακὸν ἐπάνω· ἐκεῖθεν ἠμποροῦμεν νὰ τοὺς ἰδῶμεν, πάρε καὶ τὸ τελεσκόπιον.

Ἀναβάντες εἰς τὸν ἡλιακὸν τοῦ Σαραγίου, παρετήρησαν ὅτι οἱ πυροβολισμοὶ ἐγένοντο εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ βουνοῦ, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὁποίου κεῖται τὸ χωρίον Σαδοβίτσα, ὁμώνυμον μιᾶς πηγῆς, ῥεούσης ὑπισθεν τῶν ὁριζόντων τὴν ποικιλίαν τῆς Ἑλλωπίας

βουνῶν, ἣν καλύπτει ἡ λίμνη τῶν Ἰωαννίνων καὶ αἱ παρόχθιοι αὐτῆς γαῖαι. Οἱ βουνοὶ οὗτοι ἐπιμηκυνόμενοι εἰς ἱκανὴν διάστασιν, σχηματίζουσι μετὰ τῶν ἐπέκεινα αὐτῶν μεσημβρινῶν βουνῶν, ἐν τῷ μέσῳ, ἑτέραν ἐπιμήκη κοιλάδα, πρὸς δυτικομεσημβρίαν τῆς πόλεως ἔχουσαν ἀτραπόν, ἄγουσαν πρὸς τοὺς Δρυμισούς, τὴν ἀρχαίαν τῶν Μολοσσῶν Μητρόπολιν Πασσαρῶνα, καὶ ἐκεῖθεν πρὸς τὸ Σούλιον.

— Τήραξε, ὠρὲ πύρο μου, πήραξε, εἶπεν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς τῷ Ἄγῳ Βασιαρίῃ, ἀφοῦ ἱκανὴν ὥραν παρατήρησεν ἐν μογγύστρᾳ αὐγῇ, καὶ τῷ ἐνεχείρησε τὸ τηλεσκόπιον· τηρᾷς; εἶναι οἱ Σουλιῶται πολεμοῦντες τοὺς Τούρκους. Γιὰ ἡ σημαία μὲ τὸν σταυρόν. Χαράμι σᾶς γίνῃ Δουδούμιδες! Γιὰ τήρα, ὠρὲ πύρο μου, πῶς τοὺς ἀναποδογυρίζουν οἱ Σουλιῶται! Ντέ, ὠρὲ παληκάρια! ἂν εἶχα δέκα χιλιάδες ὡσὰν αὐτούς, μὰ τὴν πίστι μου, τοὺς κατέστρεφα ὅλους εἰς μίαν ὥραν. Ἐντροπή τους, ὠρὲ Ἄγο, μήτε νὰ τοὺς πλησιάσουν δὲν κοτοῦν. Ἄϊντε, ὠρὲ ξεφτέρια μου, Ἄϊντε!

— Βεζύρη μου, τῷ ἀπεκρίθη ὁ Ἄγος, καὶ πῶς τὸ λέγεις τοῦτο; οἱ Ἀλβανοὶ δὲν εἶναι παληκάρια, μόνον θέλεις μὲ τοὺς Σουλιώτας νὰ πολεμήσῃς τοὺς Τούρκους;

— Ὡσὰν μικρὸ παιδὶ κουβεντιάζεις, ὠρὲ πύρο μου Ἄγο· ἐγὼ εἶμαι Ἀλβανὸς ὁ ἴδιος. Πῶς ἠμπορῶ λοιπὸν νὰ καταφρονήσω τοὺς Ἀλβανούς; ἠμπορῶ ν' ἀρνηθῶ ὅτι δὲν εἶναι παληκάρια; Νὰ ἐπαινούμεθα ὅμως μονάχοι μας εἶν' ἐντροπή· ὁ χάσιμος ὅλος τὸ ξέρει ὅτι εἴμεθα ἀνδρεῖοι, ἀλλ' ἡμεῖς δὲν πρέπει νὰ καυχώμεθα ὅπως αἱ γυναῖκες καυχῶνται διὰ τὴν εὐμορφιά των. Εἶπα ἂν εἶχα δέκα χιλιάδας ὡς τοὺς Σουλιώτας παληκάρια, καὶ ἐντοσοῦτο ἐνωμένους καὶ τοὺς ἀνδρεί-

τοὺς Ἀρβανίτας μου. Μὴ μ' ἀδικᾷς, ὡρὲ πύρο μου. Δὲν εἶχα δίκαιον νὰ τὸ εἰπῶ; οἱ περισσότεροι Ἀρβανίτες μ' ἄφηκαν, καὶ αὐτοὶ μᾶς πολεμοῦν· ἂν αὐτοὶ δὲν μᾶς ἐπολέμοῦσαν, τί ἠμποροῦσαν νὰ μᾶς κάμουν οἱ Δουδούμιδες;

Μετὰ τὴν ἀπάτησιν ταύτην ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ἐσκυθρώπασεν· ἀναστενάξας ἐκ βάθους καρδίας ὁ Ἄγος Βασιάρης εἰσίγησε μὴν ἔχων τὸ νὰ τῷ ἀνταπαίξῃ.

— Ἐχώνευσαν ὀπίσω ἀπὸ τὴν ῥάχιν, ὑπέλαβεν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς, οἱ δὲ Τοῦρκοι ἐπιστρέφουν εἰς τὸ στρατόπεδόν τους· ἐντροπή τους, ὡρὲ πύρο μου, ἐντροπή τους, μίαν φούχταν παληκάρια νὰ φοβηθῇ παραπάνω ἀπὸ ἑξῆντα χιλιάδες στράτευμα.

Καταβάντες ἀπὸ τὸν ἡλιακὸν καὶ εἰσελθόντες ἐν τῷ πρασίνῳ δωματίῳ, ὁ μὲν Ἄγος Βασιάρης, λαβὼν τὴν ἄδειαν ἀνεχώρησεν, ὁ δ' Ἀλῆ-Πασᾶς ἀπέστειλεν ἕνα τῶν διαγγελέων του νὰ προσκαλέσῃ τὸν τοποτηρητὴν τοῦ Ταηραμπάζη, Μουσταφᾶ-Βέην Αὐλῶνα, ὅστις ἐνεφανίσθη παραχρῆμα.

— Καλῶς ἦλθες, ὡρὲ πύρο μου, σήμερον ἐκάματε πολλὲς παληκαριές, ἔμαθα ποῦ ἐκάματε πλιάτσικα καὶ τ' ἄλογα τοῦ Σερασκέρη.

— Ναί, Βεζύρη μου, ἀπεκρίθη ὁ Μουσταφᾶ-Αὐλῶνας, δὲν ξέρεις ὅμως τί σκοτωμὸς ἔγεινεν εἰς τοὺς σταύλους.

— Τὸ ἔμαθα, ὡρὲ πύρο μου· διὰ τοῦτο κ' ἐγὼ σ' ἔκραξα νὰ φιλοδωρήσω τὰ παληκάρια. Μέτρησέ του, ὡρὲ Μαρίνογλου, εἶπεν ἀπευθεὶς πρὸς τὸν ἐπίτηδες προσκληθέντα Κωνσταντῖνον Μαρίνου ταμίαν του, πενήντα χιλιάδες γρόσια.

— Εὐχαριστῶ, ἀπεκρίθη ὁ Μουσταφᾶ-Βέης.

— Νὰ μοῦ φέρετε ἐδῶ, ὡρὲ Μπέη, τὰ ἄλογα, αὐτὰ δὲν χρειάζονται 'ς τὰ παληκάρια.

— Βεζύρη μου, ἀπεκρίθη ὁ Μουσταφᾶ-Βέης ἐν ὥρᾳ συστολῆ, προβλέπων τὴν καταιγίδα, ἥτις ἔμελλε νὰ ἐκραγῇ μεταξὺ τοῦ Πασᾶ καὶ τῶν στρατιωτῶν ἐκ τῆς φιλαργυρίας τοῦ πρώτου καὶ τῆς φιλοχρηματίας τῶν δευτέρων, ἐγὼ δὲν εἶμαι ἁρμόδιος νὰ ἐκτελέσω τὴν προσταγήν σου.

— Ἀμμὴ ποῖος εἶναι, ὡρὲ πύρο μου, ὁ ἁρμόδιος;

— Ὁ Ταμπαμπάζης, Βεζύρη μου.

— Αὐτὸς εἶναι πληγωμένος.

— Ἂς τοὺς κράξῃ ὁ Μαρίνογλους καὶ ἂς τοὺς φᾷ μοιράαν.

— Ὡρὲ πύρο μου, μὴ μὲ στεναχωρᾶς, ὡρέ, πάμε μ' ἐσὺ τὴ δουλειὰ ποῦ σοῦ λέγω.

— Δὲν ἠμπορῶ, Βεζύρη μου.

— Πῶς, ὡρὲ, εἶναι τίποτε; τοὺς σκιάζεσαι;

— Τοὺς σκιάζομαι; Ἂν τοὺς εἰπῶ ὅτι ὁ Πασᾶς μ' ἔδωκε πενῆντα χιλιάδες γρόσια νὰ τοὺς δώκω, διὰ νὰ τῷ δώκουν τὰ ἄλογα, δὲν ἠξεύρω πῶς θὰ γλυτώσω ἀπὸ τὰ χέρια τους.

— Ντὲ, ὡρὲ, εἶσαι σκιαζάρης.

— Δὲν εἶμαι σκιαζάρης, Βεζύρη μου, ἀλλὰ πρέπει βλέπω ὅτι δὲν θὰ κατορθώσω τίποτε, καὶ ἐξ ἐναντίας ἠμπορῶ νὰ πάθω.

— Πάνε, ἐσὺ ὡρὲ Μαρῖνο, εἶπεν ὁ Πασᾶς ἐν ἀκρατήτῳ θυμῷ, ῥίψας κατὰ γῆς τὸ τσιμπούκιόν του, τὸ ὁποῖον τὸ πολύτιμον παραστόμιον συνετρίφθη κάτω· ὡρὲ σὺ, δός τους τὰ γρόσια καὶ φέρε μου τ' ἄλογα· οἱ Ἀλβανοὶ δὲν ἔχουν ὄρεξιν νὰ μὲ ὑπακούσουν πλέον.

— Μὴ σπεύδῃς τὸν Κὺρ Κωνσταντῆ, ὑπέλαβεν ὁ Μουσταφᾶ-Βέης, διότι δὲν θὰ τὸν ἀκούσουν οἱ Ἀλβα-

νὰ ὑπακούσουν, ὅταν δὲν τοὺς ζητῇ τις νὰ τοὺς ἀφαιρέσῃ τὰ πλάτσικά τους.

Κόψασε 'ς τὸ καλὸ, Μουσταφᾶ-Βέη, τῷ εἶπεν ὁ Πασᾶς παροξυνθεὶς ἔτι μᾶλλον Πάνυ, ὡρὲ Μαρῖνο, νὰ πάρῃς τὴν παραγγολή μου, προσέθεσεν ἐπιτακτικῶς.

Ὁ Μουσταφᾶ-Βέης καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Μαρίνου ἐξῆλθον. Μετὰ μικρὸν ἠκούσθη θόρυβος πρὸς τὸ μέρος τῶν Ἀχυρώνων. αἱ προτάσεις τοῦ Μαρίνου ἀπερρίφθησαν ἐν ἀγαναχτήσει· οἱ στρατιῶται ἀθρόοι ἐκραύγαζον, ἐγόγγυζον, ἠπείλουν, καὶ ὡς νὰ ἐπρόκηττο νὰ γένῃ ἐφοδός τις κατὰ τῶν ἱπποστασίων, συνεκεντρώθησαν ἅπαντες πρὸ αὐτῶν.

— Ἀκούσατε, ἀκούσατε, ἐκραύγαζεν ὁ Μαρῖνος.

— Πήγαινε, φίλε μου, τῷ εἶπεν εἷς ἑκατόνταρχος, πήγαινε, διὰ τὸ καλὸν ὁποῦ σοῦ θέλω καὶ δόξιζε τὸν Θεὸν ὁποῦ γυρίζεις ὀπίσω ἀκέριος.

— Καὶ τί σᾶς πταίω ἐγώ; ἀπεκρίθη ὁ Μαρινογλους.

— Ἴσια ἴσια αὐτὸ σὲ γλυτώνει· ἂν ἤρχετο κἀνένας Ἀλβανὸς τὸν ἐσκοτώναμεν.

— Στάσου, εἶπεν εἷς τῶν στρατιωτῶν εἰς τὸν Μαρῖνον, στραφέντα ν' ἀναχωρήσῃ. Στάσου αὐτὰ τὰ χρήματα εἶναι τὸ φιλοδώρημα τοῦ Πασᾶ, πάρε τα ἐδῶ.

— Δὲν ἠμπορῶ νὰ τὰ δώκω, εἶπεν ὁ Μαρῖνος· ἔχω ἐντολὴν νὰ σᾶς τὰ δώκω καὶ νὰ μοῦ δώκετε τοὺς ἵππους· ἀφοῦ λοιπὸν δὲν μὲ δίδετε τοὺς ἵππους δὲν ἠμπορῶ νὰ σᾶς τὰ δώκω.

— Δὲν τὰ δίδεις; εἶπαν συγχρόνως πολλοὶ κραυγάζοντες, δὲν τὰ δίδεις; Βλέπεις αὐτὴν τὴν μυριάν; καὶ τῷ ἔδειξαν τὴν πρὸ τῶν ἱπποστασίων μυρεάν, ἧς αἱ γυμνοὶ κλάδοι ὑπερέβαινον τὰς στέγας των, εἰς αὐτὴν θὰ σὲ κρεμάσωμεν.

— Ἐντροπή σας, ἐκραύγασεν ἐρχόμενος ἐσπευσμένος ὁ Πασόμπεης, καὶ παρακολουθούμενος ὑφ' ἑκὸς λόχου· ἐντροπή σας! Τί φοβερίζετε, ὡρὲ τὸν Μαρῖνον, τὸν ὁποῖον αὐτὸς ὁ ἴδιος Βεζύρης καὶ ὅλοι οἱ Μπεῖδες ἀγαποῦν καὶ τιμοῦν; τί ἔχετε νὰ κάμετε μ' αὐτόν; αὐτὸς εἶναι, ὡρὲ, ἀποστελάτορας.

— Καὶ ἡμεῖς τὸν ἀγαποῦμεν, ἐκραύγασαν οἱ στρατιῶται, πλὴν ἦλθε νὰ μᾶς πάρῃ τὰ ἄλογα.

— Πῶς νὰ σᾶς τὰ πάρῃ, ὡρὲ, ἦλθε νὰ τοῦ τὰ δώκετε, καθὼς ἐπροστάχθη.

— Δὲν τὰ δίδομεν, ἐκραύγασαν ἅπαντες ἐν μιᾷ φωνῇ.

— Δὲν τὰ δίδετε; στοχασθῆτε ὅμως καλά.

— Τί; θὰ μεταχειρισθῆτε τὴν βίαν; τότε θὰ κάμωμεν στάκτην τὸ φρούριον καὶ θ' ἀποθάνωμεν ὅλοι ἕως τὸν ὕστερον.

— Τί θὰ τὰ κάμετε ὡρὲ σεῖς τ' ἄλογα; ἐδὼ μέσα τί σᾶς χρειάζονται;

— Τὰ πέρνομεν καὶ φεύγομεν.

— Ἀπὸ ποῦ θὰ φύγετε;

— Τὰ ὅπλα σας ἑτοιμάσατε, ἐκραύγασεν ὁ Δερβίσης τοῦ σώματος τοῦ Ταηραμπάζη. — Ἐκ τῶν στρατιωτῶν ὅσοι δὲν ἦσαν ὡπλισμένοι, δραμόντες ἐντὸς τοῦ στρατῶνος ὡπλίσθησαν, ὁ δὲ Πασόμπεης παραλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Κωνσταντῖνον Μαρῖνον, ἐγένετο ἄφαντος, καὶ δραμὼν ἀνήγγειλε τῷ Πασᾷ τὰ ἐν τοῖς ἱπποστασίοις συμβάντα.

Οἱ στρατιῶται, ἡγουμένου τοῦ Δερβίσης, ἦλθον εἰς τὴν πρὸ τῆς πύλης τῆς Ἀκροπόλεως πλατεῖαν, θορυβοῦντες, οἱ δὲ θυρωροὶ ἔκλεισαν τὴν θύραν, εἰδοποιήσαντες τὸν Ἀλῆ-Πασᾶ, συνδιαλεγόμενον ἔτι μετὰ τοῦ Πασόμπεη.

— Ἰδοὺ τί ἔκαμες μὲ τ' ἄλογά σου, τῷ εἶπεν ὁ Πα-

σόμπεης, ἰδοὺ μία στάσις ἐν τοιαύτῃ περιστάσει, ὅτε ἔχομεν ἀνάγκην συμπνοίας.

— Τρέξε, ἰδὲ τί εἶναι, ἀπεκρίθη ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς· αὐτοὶ οἱ δαίμονες θέλουν τουφέκισμα καθὼς οἱ Γαρδικιῶται.

— Γιὰ εἰπέ με, ἔχασες τὸν νοῦν σου; ἀπεκρίθη ὁ Πασόμπεης, ποῖος θὰ τοὺς τουφεκίσῃ; καὶ ἀφεὶς αὐτὸν μόνον, ἔδραμεν εἰς τὰς ἐπάλξεις τῆς Ἀκροπόλεως, καὶ προκύψας παρετήρησεν ὅτι ὅλον τὸ σῶμα τοῦ Ταηραμπάζη, ἐξαιρουμένων ὀλίγων μεινάντων εἰς τὰ ἱπποστάσια πρὸς φύλαξιν τῶν ἵππων, ἐκάλυπτε τὴν πλατεῖαν.

— Τί θέλετε, ὡρὲ σύντροφοι; ἐφώναξεν ὁ Πασόμπεης.

— Νὰ μᾶς ἀνοίξετε τὴν θύραν τῆς λίμνης, ἀπεκρίθησαν, νὰ φύγωμεν.

— Καὶ ποῦ θὰ ὑπάγετε;

— Ὅπου θέλομεν, ἐκραύγασαν.

— Διατί, ὡρὲ παιδιὰ, κάμνετε τοιουτοτρόπως;

— Διότι, ἀφοῦ πηγαίνομεν καὶ σκοτονόμεθα διὰ τὸν Βεζύρη, ζητεῖ νὰ μᾶς πάρῃ καὶ τὰ πλιάτσικά μας.

— Καὶ τί σᾶς χρησιμεύουν τ' ἄλογα; ὅταν ἔβγετ' ἔξω ἠμπορεῖ καὶ νὰ τὰ χάσετε.

— Δὲν τὰ χάνομεν, ἀπεκρίθη μὲ τρομερὰν φωνὴν ὁ Δερβίσης, ὑψώσας ἀπειλητικῶς τὴν χεῖρα.

— Εἶν' ἐντροπή σας ν' ἀφήκετε τὸν Βεζύρη καὶ νὰ φύγετε, ἀπεκρίθη ὁ Πασόμπεης· Ἀλβανοὶ, τὰ παληκάρια δὲν ἀφίνουν ποτὲ τὸν ἀρχηγόν των ἐν ὥρᾳ μάλιστα κρισίμῳ, ἐντροπή σας, ὡρὲ μπούρα!

Οἱ στρατιῶται ἐσίγων.

— Πάρετε τὴν ἀξίαν τῶν ἵππων, ἐξηκολούθει λέγων ὁ Πασόμπεης, βάλλετέ την καλήτερα εἰς τὸ κε-

μέρι σας, παρὰ νὰ κινδυνεύσητε τ' ἅλογά σας, καὶ νὰ πάρετε μαζήσας καὶ τὴν ἐντροπὴν τῆς λειποταξίας ὁ κόσμος θὰ εἰπῇ ὅτι ἐφοβηθήκατε κ' ἐφύγατε.

— Σεῖς γυρεύετε νὰ μᾶς τὰ πάρετε, ἀπεκρίθη ὁ Δερβίσης.

— Τίς τὸ λέγει, ὡρὲ Δερβίση; πῶς νὰ σᾶς τὰ πάρωμεν ὡρέ; θὰ τὰ πληρώσωμέν.

Τὴν ὁμιλίαν τοῦ Πασόμπεη διεδέχθη σιγὴ βαθεῖα· τέσσαρες στρατιῶται ἔφερον ἐπὶ ξυλοκραββάτου κάτωχρον ὑπὸ τῆς πληγῆς τὸν Ταηραμπάζην, καὶ ἐπεμάτησαν ἐν τῷ μέσῳ τῆς πλατείας.

— Καλήτερα τὸ βόλι τοῦ ἐχθροῦ νὰ μὲ βαρέσῃ εἰς τὴν καρδίαν, εἶπεν ὁ Ταηραμπάζης μετὰ φωνῆς ἀγωνιῶντος, παρὰ ὁποῦ βλέπω τοὺς συντρόφους μου νὰ σηκώσουν κεφάλι κατὰ τοῦ Ὑψηλοτάτου Βεζύρη μας· ὦ ἐντροπή! καὶ ἐγείρας τὴν κεφαλὴν καὶ βλέψας τὸν Πασόμπεην ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων,

— Τί προσταγὴν ἔχεις, Μπέη, ἀπὸ τὸν Βεζύρη; τὸν ἠρώτησε.

— Νὰ τοὺς δώκω χίλια πουγγία γρόσια, ἀπεκρίθη ὁ Πασόμπεης.

— Τώρα ναί, τώρα ναί, ἐκραύγασαν ἀθρόοι οἱ στρατιῶται· τώρα ποῖος ἀντιλέγει; ἀλλὰ ποῖος θὰ μᾶς τὰ δώκῃ;

— Ἐγώ, ἀπεκρίθη ὁ Ταηραμπάζης· Μπέη, εἶπες ἀποταθεὶς πρὸς τὸν Πασόμπεην, σὺ θὰ τὰ μετρήσῃς εἰς ἐμέ, καὶ ἐγὼ εἰς τοὺς στρατιώτας.

Μετὰ μίαν ὥραν τὰ χρήματα ἐμετρήθησαν ἐν μέσῃ δυσαρεσκείᾳ τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, οἱ ἵπποι παρεδόθησαν εἰς αὐτὸν, καὶ οἱ στρατιῶται ἀπῆλθον εἰς τὰ καταλύματά των.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Η ΚΑΛΜΕΛΑ ΝΙΚΗ.

Ἡ ἐν τῷ Ὀθωμανικῷ στρατοπέδῳ ἀταξία, ἣν ἡ μάχη τῆς αὐγῆς ἐπροξένησε, διήρκεσε μέχρις ἑσπέρας. Εἰς διάφορα μέρη ἠνοίγοντο λάκκοι πρὸς ταφὴν τῶν νεκρῶν, καὶ τραυματίαι μετεφέροντο εἰς τὰς ἐν τῇ Περιβλέπτῳ ἀποθήκας τῶν τροφίμων καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Ναῷ· σκηναὶ ἐπανορθοῦντο, καὶ τὰ κανονοστάσια ἀνηγείροντο ἐκ νέου διαφθαρέντα. — Ἀκόμη μία τοιαύτη μάχη, ἔλεγεν ὁ Σερασκέρης, ἢ μᾶλλον μία νίκη εἰσέτι ὁμοία τῆς σημερινῆς, μᾶς καταστρέφει ὁλοτελῶς. Βεβαίως, ἐψιθύριζε λέγων, ἐὰν τὸ μυστήριον τῆς ἐξόδου τῆς φρουρᾶς δὲν μ' ἀπεκαλύπτετο, ὁποία ἤθελεν εἶσθαι ἡ τύχη τοῦ Ὀθωμανικοῦ στρατοῦ; — Ἐγερθεὶς δύο ὥρας μετὰ τὸ μεσονύκτιον, νῆστις ὅλην τὴν ἡμέραν, καὶ ἐν τῷ στρατοπέδῳ περιερχόμενος ἵνα ἐπιβλέπῃ πανταχοῦ καὶ χορηγῇ τὴν δέουσαν βοήθειαν· στερούμενος καταλύματος, διότι οἱ σωματοφύλακές του ἠναγκάσθησαν νὰ ἄρωσι τὴν σκηνήν του, καὶ νὰ τὴν ἀσφαλίσωσι μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ σκευῶν ἐν τῷ κανονοστασίῳ τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ, εἶχεν ἀνάγκην ἀναπαύσεως. Δὲν ἠδύνατο ὅμως νὰ ἡσυχάσῃ, ἐν πλήρει ἀπορίᾳ ὢν περὶ τῆς ἀτελῶς ἐκτελεσθείσης ὑποσχέσεως τοῦ Σελλὴμ-Βέη. Τί ἔγεινεν, ἐσυλλογίζετο, ὁ νέος οὗτος; τί ἔγεινεν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς; ἐξῆλθε, δὲν ἐξῆλθε; πῶς ἡ θύρα τοῦ φρουρίου ἔμεινεν ἀνοικτὴ καὶ εἰσῆλθεν ἡ ἠττηθεῖσα φρουρά; τοῦτο δὲν ἠδύνατο νὰ κατανοήσῃ.

Ἰβραὴμ, εἶπεν εἰς τὸν ἑτοιμάζοντα τὴν κλίνην του θαλαμηπόλον του, κράξε τὸν Ἰσμαὴλ-Πασᾶ.

— Ἔχετε ἀνάγκην ἀναπαύσεως, Ὑψηλότατε, ἀπεκρίθη ὁ θαλαμηπόλος.

— Ναί, ἀληθῶς ἔχω ἀνάγκην ἀναπαύσεως, ὑπέλαβεν ὁ Σερασκέρης, ἀλλὰ δὲν θὰ δυνηθῶ νὰ κοιμηθῶ ἐν ὅσῳ διατελῶ ὑπὸ ἀνησυχίαν πνεύματος· ὕπαγε, ὕπαγε, εἰπὲ τὸν Ἰσμαὴλ-Πασᾶ νὰ ἔλθῃ ἐδώ.

Ὁ ἀνήσυχος ἑλληνότουρκος πρώην Ἰσμαὴλ Πασόμπεης, καὶ νῦν Ἰσμαὴλ-Πασᾶς, καταγόμενος ἐξ ἑλληνικῆς εὐπατρίδων οἰκογενείας τῶν Γκουμαίων, τοῦ κισάσης κατ' ἀνάγκην τῷ 1568, περιήρχετο τὸ στρατόπεδον κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν, συλλέγων πληροφορίας, ὥστε μόλις μετὰ δύο ὥρας ἀπαντηθεὶς ὑπὸ τοῦ θαλαμηπόλου Ἰβραὴμ, προσῆλθεν εἰς τὸν Σερασκέρην.

— Τί ἔγεινες, φίλε μου, τί ἔγεινες; ποῦ ἤσαιν τῷ εἶπεν ὁ Σερασκέρης μετὰ φωνῆς ἐμφαινούσης σχέσιν καὶ ἄκραν οἰκειότητα.

— Τί νὰ γείνω! κατεγινόμην νὰ μάθω μερικὰ πράγματα, ἀπεκρίθη ὁ Ἰσμαὴλ-Πασᾶς, τὰ ὁποῖα μὲ ἔχουν εἰς ἀπορίαν.

— Ὡσὰν τί;

— Δὲν ἠδυνάμην νὰ ἐννοήσω διατί δὲν ἐφάνη ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς, ὅστις ἔμελλε νὰ ἐξέλθῃ μετὰ τῆς φρουρᾶς, καὶ πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸ φρούριον· ὁ Σελὴμ-Βέης μᾶς ὑπεσχέθη νὰ κλείσῃ ἔξω καὶ αὐτὸν καὶ τὴν φρουράν.

— Καὶ τί ἔμαθες;

— Ὁ δυστυχὴς Σελὴμ-Βέης εὑρέθη σκοτωμένος εἰς τὴν γέφυραν τοῦ φρουρίου.

— Τί λέγεις;

— Ναί, ἀληθῶς.

— Φαίνεται ὅτι τὸν ἐπρόδωκεν ὁ Ἑβραῖος.

— Ὄχι.

— Ἀλλὰ τίς; λέγε, μὴ μὲ ἀνησυχῇς περισσότερον.

— Ἡ ἀγαπὴ τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, ἡ θυγάτηρ τοῦ Πασόμπεη.

— Καὶ πόθεν ἔμαθε τὸ σχέδιον;

— Τίς ἠξεύρει; τοῦτο μόνον ἔμαθον ὅτι ἐνῷ ἐξήρχετο ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς, προπορευομένου τοῦ Σελὴμ-Βέη μετὰ διακοσίων θυρωρῶν, καὶ ἀκολουθοῦντος αὐτὸν μετὰ τῶν Τόσκιδων τοῦ Σέλφο-Μούρτου, ἡ κόρη προέβαλε ἐκ τοῦ παραθύρου ἐφώναξεν, ὀπίσω, ὀπίσω θεῖε, διότι σ' ἐπρόδοσαν· τότε ὁ Σελὴμ-Βέης διέταξε τοὺς θυρωρούς του καὶ ἐξεκένωσαν τὰ πυροβόλα των κατὰ τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ καὶ τῶν Τόσκιδων, οὗτος δὲ διωκόμενος ὑπ' αὐτῶν ἔξω τοῦ φρουρίου καὶ μαχόμενος μετὰ τῶν θυρωρῶν, ἐφονεύθη ἐπὶ τῆς γεφύρας.

— Πόθεν ἔλαβες ὅλας αὐτὰς τὰς πληροφορίας;

— Ἀπὸ τοὺς λυτρωθέντας θυρωροὺς, καὶ καταφυγόντας εἰς τὸ στρατόπεδον.

— Ἀναμφιβόλως, εἶπεν ὁ Σερασκέρης, ὁ κατηραμένος Ἑβραῖος τῇ εἶπε τὸ μυστικὸν, διότι κἀγεὶς ἄλλος δὲν τὸ ἤξευρε.

— Κρῖμα 'ς τὸν νέον! προσέθεσε σκυθρωπάσας. Καὶ ὁ νεκρός του τί ἔγεινε;

— Τὸν παρέλαβον οἱ ἐν τῷ φρουρίῳ καὶ τὸν ἔρριψαν ἀπὸ τὰς ἐπάλξεις ἄνωθεν τῆς θύρας.

— Ὁ θεοκατάρατος Ἀλῆς καὶ αὐτὸν τὸν νεκρόν του ἠθέλησε νὰ ἐκδικηθῇ, ἀφοῦ ἐξωλόθρευσεν ὅλην του τὴν γενεάν. Ἀλλ' αὐτὸς τί ἔγεινεν; ἴσως ἐφονεύθη ἀπὸ τὰ πυροβόλα τῶν φυλάκων τῆς θύρας.

— Αὐτὸς ὁ διάβολος ζῇ, Ὑψηλότατε, ζῇ· τὴν πρωΐαν τὸν εἶδεν ἡ φρουρὰ τοῦ κανονοστασίου τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ ἐπὶ τοῦ Σεραγίου του, θεωροῦντα μὲ τὸ τέλε-

σκόπιον τὴν γενομένην εἰς Σαδοβίτσαν μάχην μετὰ τῶν Σουλιωτῶν.

— Ὢ τὸν κατάρατον! εἶπεν ὁ Σερασκέρης ἐνανακτήσει.

— Ἔμαθες, Ὑψηλότατε, καὶ τὸ ἄλλο;

— Τί;

— Ὅποῦ ἥρπασαν τοὺς ἵππους σου καὶ τοὺς ἔφεραν εἰς τὸ φρούριον;

— Ναὶ τὸ ἔμαθα, μὲ τὸ εἶπεν ὁ Καχαγιάμπεης· ἐσκότωσαν ὅλους τοὺς ἱπποκόμους καὶ τοὺς φρουροὺς ἐων ἱπποστασίων, καὶ ἔπῆραν μαζῆτους καὶ τοὺς πέντε φυλακισμένους χριστιανούς. Γιὰ εἰπέ με, σὲ παρακαλῶ, ἐξηκολούθησε λέγων ὁ Σερασκέρης· ἐπληροφορήθης καλῶς πόσοι ἔπεσαν ἀπὸ τοὺς ἰδικούς μας εἰς τὴν μάχην;

— Πλέον τῶν ὀκτὼ χιλιάδων πληγωμένων καὶ φονευμένων, ἀπεκρίθη ὁ Ἰσμαὴλ-Πασᾶς. Ἐκεῖνοι οἱ δαίμονες οἱ Σουλιῶται ἔκαμαν πολλὴν θραῦσιν. Ὁ Τσαβέλλας ἐρρίφθη ὡς μανιώδης εἰς τὰ χαρακώματα τῆς Σαδοβίτσας, ἔσφαξεν, ἀνέτρεψε σκηνάς, καὶ ἀνοιξε δογύρισεν ὅλας τὰς κάτωθεν τοῦ βουνοῦ κανονοστοιχίας. Ὁ Δράκος ἦλθε μέχρι τοῦ θηριοτροφείου, κατασφάζων καὶ καταστρέφων, ὁ δὲ Δαγγλὰς ἔφθασε μέχρι τῶν δυτικῶν ὑψωμάτων τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ, ὥστε μετεχειρίσθη καὶ λίθους κατὰ τῶν ἐν τοῖς ὀχυρώμασι στρατιωτῶν. . . . .

— Ὢ τοὺς δαίμονας! εἶπεν ὁ Σερασκέρης, θραύσας τὴν γενειάδα του.

— Καὶ ἐὰν δὲν ἐγνωρίζαμεν τὸ σχέδιον, ἐπαθε λαβεν ὁ Ἰσμαὴλ-Πασᾶς, μὰ τὸν Προφήτην! δὲν ἠξεύρω τί ἠθέλαμεν πάθει.

— Μᾶς κατέστρεφαν, ἀπεκρίθη σοβαρῶς ὁ Σερα-

κέρης. Συλλογίσου, φίλε μου, μὲ ποίους θὰ πολεμῶμεν εἰς τὸ ἑξῆς.

— Τὸ βλέπω.

— Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ τελειώσωμεν μὲ τὸν Ἀλῆ.

— Βεβαίως.

— Καὶ πρέπει νὰ μεταχειρισθῶμεν ὅλα τὰ μέσα.

— Ἀναντιρρήτως.

— Ἠξεύρεις τί θὰ κάμω;

— Τί;

— Θὰ σ' ἐξορίσω.

— Νὰ μ' ἐξορίσῃς;

— Ναί.

— Διατί;

— Διότι οὕτω μὲ συμφέρει· θὰ ὑποκριθῶ ὅτι ἔλαβα διαταγὴν τοῦ Σουλτάνου νὰ σὲ στείλω εἰς τὴν Κύπρον, καὶ ὅτι σ' ἐξορίζω ἐκεῖ. Θὰ σὲ στείλω ὅμως διὰ Λαρίσσης, ὅπου θὰ χρονοτριβήσῃς μέχρι τῆς ἀνοίξεως, ἐωσοῦ δῶθεν νὰ εὕρω κατάλληλον εὐκαιρίαν.

— Ἐννοῶ τὸν σκοπόν σου. Ἂς ὑπόσωθῶ καὶ τὴν θυσίαν ταύτην, ἀπεκρίθη ὁ Ἰσμαὴλ-Πασᾶς, χάριν τοῦ πολυχρονημένου Πατισσάχ!

— Ἐν τούτοις ἐναμέσου, διότι αὔριον θὰ σὲ στείλω.

— Ὁρισμός σου, Ὑψηλότατε. Ἐπιθυμῶ ὅμως νὰ γράψῃς εἰς τὸ Διοβλέτι περὶ τῆς προθυμίας μου καὶ εὐπειθείας, ἣν ἔδειξα, εἰς τὸ νὰ ὑπηρετήσω τὴν Α. Μ. τὸν Σουλτάνον.

— Περὶ τούτου μὴν ἀμφιβάλλῃς.

Αἱ δύο ἀλώπεκες ἀσπασθεῖσαι ἀλλήλας, ἀπεχωρίσθησαν, ἵνα ἀναπαυθῶσιν ἐκ τοῦ πανημέρου ἀγῶνος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

ΤΟ ΔΕΛΕΑΡ.

Τὴν ἐπιοῦσαν ἀπὸ πρωΐας ἐκοινολογήθη καθ' ἅπαν τὸ στρατόπεδον ὅτι ὁ Ἰσμαὴλ-Πασᾶς ἐξορίζεται εἰς τὴν Κύπρον κατὰ διαταγὴν τοῦ Σουλτάνου, καὶ ὅτι μετὰ μικρὸν ἀποπέμπεται εἰς Λάρισσαν. Οἱ φίλοι τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ ἐσκίρτησαν ὑπὸ χαρᾶς, μηδόλως ἀμφιβάλλοντες ὅτι μετ' οὐ πολὺ ἔρχεται καὶ τὸ τῆς ἀμνηστίας διάταγμα. Ὅθεν ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον συνηθροίσθησαν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Σερασκέρη, λόγῳ ἵνα τὸν ἐπισκεφθῶσι, κυρίως ὅμως ἵνα μάθωσι παρ' αὐτοῦ τὴν αἰτίαν τῆς ἐξορίας.

Ὁ Σερασκέρης τοὺς ὑπεδεξιώθη περιχαρῶς, καὶ μετὰ τὰς εἰθισμένας παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς φιλοφροσύνας, τοῖς ἀνήγγειλεν ὅτι ἔλαβεν ἀπὸ τὴν Α. Μ. τὸν Σουλτάνον διαταγὴν, ἵνα ἐξορίσῃ τὸν Ἰσμαὴλ-Πασᾶ εἰς τὴν Κύπρον.

— Πιστεύω, ὑπέλαβεν ὁ πανοῦργος Χουρσὴτ, ὅτι ἡ ἀγγελία αὕτη σᾶς ἐλύπησεν, ἐν ᾧ ἡ φαιδρότης τοῦ προσώπου των ἐμαρτύρει τὸ ἐναντίον.

— Ἡμεῖς ὀφείλομεν ὑπακοὴν ἀπεριόριστον, ἀποκρίθη ὁ Λομπουτ-Πασᾶς, εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ Σουλτάνου.

— Ἐγὼ ἐλυπήθην, ὑπέλαβεν ὁ Σερασκέρης, διότι τὸ διάταγμα ἐμφαίνει δυσμένειαν. Φοβοῦμαι δὲ πολὺ μὴ πάθῃ καὶ ὁ φίλος μας Ἰσμαὴλ-Πασᾶς ὅ,τι ἔπαθεν ὁ Χαλὲτ Ἐφέντης, ἐξορισθεὶς εἰς Ἰκόνιον καὶ ἀποκεφαλισθεὶς ἐκεῖ, διότι καὶ αὐτὸς παρεκίνησε τὸν Σουλτάνον νὰ κινήσῃ στρατὸν κατὰ τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ,

Ταῦτα λέγων ὁ Χουρσὴτ, ἐθεώρει μὲ ὄμμα ἀτενὲς τοὺς πτωχοὺς τούτους τῷ πνεύματι Πασάδες, οἵτινες ἤκουον τοὺς μύθους του ὡς χρησμοὺς Πυθίας, ἐνῷ ὁ Χουρσὴτ ἐγίνωσκε καλῶς ὅτι ὁ Χαλὲτ ἐγένετο θῦμα τῆς φιλίας τοῦ Ἡγεμόνος Μιχαὴλ Σούτσου, ὃν καὶ μετὰ τὴν ἐν Μολδαβίᾳ ἐπανάστασιν ἐπειρᾶτο νὰ προστατεύῃ ὡς ἀθῷον, ἀφοῦ ὁ Σουλτάνος εἶχεν ἤδη εἰς χεῖράς του ἅπασαν τὴν μετὰ τοῦ Σινὰν-Πασᾶ τοῦ Ῥαυχτσαυκίου ἀλληλογραφίαν του (*).

— Ἴσως, ὁ μὴ γένοιτο! πάθῃ καὶ αὐτὸς τὸ ἴδιον, ἀπεκρίθη ὁ Δράμαλης. Καὶ ποῦ εἶναι, ἠρώτησε συγχρόνως, ὁ ἐτυχὴς οὗτος φίλος μας;

— Ἀπὸ πρωΐας τὸν ἔστειλα, ἀπεκρίθη ὁ Σερασκέρης.

— Κρῖμα νὰ μὴ τὸν ἰδῶμεν! εἶπεν ὁ Τσαρκατζῆ-Πασᾶς, κόπτων λέξιν πρὸς λέξιν τὴν φράσιν.

— Ἄνθρωπον εἰς δυσμένειαν περιελθόντα, ἀπεκρίθη μὲ ὕφος ἀδιάφορον ὁ Σερασκέρης, τί νὰ τὸν ἰδῇς πλέον; Τώρα ἔχω μεγάλας ἐλπίδας.

— Τί ἐλπίδας; ἠρώτησεν ἐν ἀκρατήτῳ προθυμίᾳ ὁ Δράμαλης.

— Ἐλπίδας ν' ἀμνηστευθῇ ὁ δυστυχὴς γέρων, ἀπεκρίθη σοβαρῶς ὁ Σερασκέρης. Ἰβραὴμ, προσέθεσεν ἀποβλέψας πρὸς τὸν ἱστάμενον ἐκεῖ θαλαμηπόλον του, ἔξελθε, καὶ ν' ἀπαγορεύσητε εἰς πάντα ἀνεξαιρέτως τὴν εἴσοδον.

— Προσέξετε, ὑπέλαβε, μὴ γένῃ γνωστὴ εἰς τὸ Διβλέτι ἡ ἀλεθρία χθεσινὴ μάχη.

— Θεὸς φυλάξοι! ἠκούσθη ἀφ' ὅλων τὰ στόματα.

(*) Ἐν τῷ μυθιστορήματι ὁ Χαλὲτ Ἐφέντης, ὅπερ θέλομεν βραδύτερον ἐκδώσει πρόσεχε, εὑρίσκει ὁ Ἀναγνώστης ἁπάσας τὰς λεπτομερείας τοῦ περιέργου τούτου δράματος.

— Μολονότι ὁ Σουλτάνος εἶναι ἰσχυρογνώμων καὶ ὀργίλος, ἐξηκολούθησε λέγων, ἂς ὁμολογήσωμεν ὅτι εἶναι καὶ εὐσπλαγχνος.

— Ὁ Θεὸς νὰ τὸν πολυετῇ, ἀπεκρίθησαν ἅπαντες.

— Ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ τοῦτο, ἔπρεπε καὶ ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν τεκμήρια μετανοίας.

— Ὁποῖα νομίζετε πρόσφορα; ἠρώτησεν ὁ Δραγομάνος.

— Αὐτὸς ἔχει τὸ νησὶ εἰς τὴν ἐξουσίαν του, διότι τὰ ἐν τῇ λίμνῃ πλοῖα ὅλα εἶναι ἰδικά του, καὶ ἐπομένως εἶναι κύριος τῆς λίμνης. Ἔπρεπε νὰ ὁπλισθῇ ἐκεῖ καὶ νὰ μᾶς παραδώσῃ τὸ φρούριον, διὰ νὰ ἔχωμεν πρόσωπον νὰ γράφωμεν ἐλευθέρως εἰς τὸ Δοβλέτι καὶ νὰ ταχύνωμεν τὴν ἀμνηστίαν.

Γενικὴ παραδοχὴ ἐξεφράσθη ἀφ' ὅλων τῶν παιδῶν τὰ στόματα.

Ὁ Ἑβραῖος εἰσελθὼν μετὰ προφυλάξεως, ἐνεχείρισε τῷ Σερασκέρῃ ἐπιστολὴν ἠνεῳγμένην.

— Ποῖος σὲ τὴν ἔδωκε; τὸν ἠρώτησεν ὁ Χουρσὶτ

— Ὁ Γραμματικὸς Ἀλέξιος Παπάζογλους, ἀπεκρίθη.

— Αὐτὴ εἶναι γραμμένη ῥωμαϊκά.

— Τί ἠξεύρω ἐγώ; μὲ τὴν ἔδωκε καὶ μὲ εἶπε νὰ τὴν δώσω εἰς τὴν Ὑψηλότητά σου.

— Καὶ ποῦ εἶναι τος;

— Ἔξω.

— Εἰπέ τον νὰ εἰσέλθῃ.

Ὁ Ἀλέξιος Παπάζογλους εἰσελθὼν προσεκύνησε τὸν Σερασκέρην, ἠσπάσθη τὸ χαμήπεδον τοῦ ἱματίου του, καὶ ἔστη ἀπέναντί του ἔχων ἐσταυρωμένας τὰς χεῖρας.

— Τί γράμμα εἶναι αὐτό, Ἀλέξη; τὸν ἠρώτησεν ὁ Σερασκέρης, δεικνύων αὐτῷ τὴν ἐπιστολήν.

—Ὑψηλότατε, ἀπεκρίθη ὁ Παπάζογλους, τὸ γράμμα εἶναι τοῦ Δημητράκη τοῦ γραμματέως τοῦ ἐν Τριπολιτσᾷ Κιαχαγιάμπεή σου, τὸ γράφει εἰς ἐμὲ, καὶ μ' ἀναγγέλλει δυστυχῶς τὴν λυπηρὰν ἅλωσιν τῆς πόλεως.

— Τί; τί; εἶπεν ὁ Πασᾶς, διακόψας τὴν ὁμιλίαν τοῦ Παπάζογλου, καὶ ὅλος ἐκτὸς ἑαυτοῦ γενόμενος. Τί ἅλωσις, τί λέγεις;

—Ἡ Τρίπολις ἠλώθη, μοὶ γράφει, τὸ χαρέμι ὅμως τῆς Ὑψηλότητός σας ἐσεβάσθησαν οἱ Ἕλληνες καὶ ἐδιόρισαν φρουρὰν νὰ τὸ φυλάττῃ, ἐωσοῦ νὰ σταλῇ ἀσφαλῶς πρὸς τὴν Ὑμετέραν Ὑψηλότητα ὑπὸ συνθήκην.

— Τί συνθήκην;

— Ν' ἀνταλλαχθῇ μετὰ αἰχμαλώτων Ἑλλήνων.

— Ν' ἀνταλλαχθῇ μετὰ αἰχμαλώτων Ἑλλήνων, ἐπανέλαβεν, ὡς ἄλλη ἠχώ, περιφρονητικῶς ὁ Σερασκέρης· ὡραία συνθήκη!

— Καὶ διατί ὁ Κιαχαγιάμπεης νὰ λείψῃ ἀπὸ τὸ χρέος του, νὰ μὴ μοῦ γράψῃ;

— Ὁ Γραμματεύς του μοῦ γράφει, Ὑψηλότατε, ὅτι ἔγραψε καὶ αὐτὸς συγχρόνως πρὸς τὴν Ὑμετέραν Ὑψηλότητα, ἀλλὰ, Κύριος οἶδε, διατί δὲν ἔφθασαν ἀκόμη τὰ γράμματα. Ὁ Γραμματεὺς προϊδὼν, φαίνεται τὴν βραδύτητα τῆς ἀφίξεως τῶν γραμμάτων, ἔγραψεν ἐπίτηδες καὶ εἰς ἐμὲ, ἂν δὲν ἔλθῃ ἐγκαίρως ἡ μία ἐπιστολὴ, νὰ ἔλθῃ ἡ ἄλλη. Ἡ Τρίπολις ἠλώθη τὴν 26 Σεπτεμβρίου, καὶ ἡ ἐπιστολὴ ἐγράφη τὴν 27· βλέπετε πόσον βραδέως ἔφθασε.

— Καὶ μὲ τί μέσον τὴν ἔλαβες;

— Μέσον Κερκύρας.

— Βλέπετε φίλοι μου; εἶπεν ἀποστραφεὶς πρὸς

τοὺς Πασάδες ὁ πανοῦργος Χουρσὴτ, ὅστις καί τοι γινώσκων πρὸ πολλοῦ τὴν ἅλωσιν τῆς Τριπόλεως, ἐπροσπριεῖτο ὅτι πρώτην ἤδη φορὰν τὸ ἐμάνθανε. Βλέπετε ποῦ εἴμεθα; καὶ ὅλων τούτων αἰτία εἶναι ὁ Ἰσμαὴλ-Πασᾶς. Ἂν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ὑπῆρχεν ἐλεύθερος, ἐτόλμων οἱ παλιοραγιάδες νὰ σηκώσουν κεφάλι; Ὁ Σουλτάνος λοιπὸν, ἃς ὁμολογήσωμεν, δικαίως τὸν ἐξορίζει.

— Βέβαια, βέβαια, ἀπεκρίθησαν ὅλοι ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος.

— Ἠκούσατε ὁποίαν συμφορὰν ἐπάθαμεν! ὑπέλαβεν ἐν προσπεποιημένῃ ἀγανακτήσει. Ἐγὼ εἶμαι Βαλλῆς τῆς Πελοποννήσου, ἔχω ἤδη τὴν φροντίδα νὰ σώσω τὸν τόπον καὶ νὰ λυτρώσω τὴν οἰκογένειάν μου ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἀπίστων· θὰ μοὶ συγχωρήσητε λοιπὸν νὰ μείνω μόνος.

Ἐγερθέντες συγχρόνως ἅπαντες, προσεκύνησαν ὑποκλινέστατα τὸν Σερασκέρην καὶ ἀπῆλθον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Η ΑΡΑΧΝΗ ΕΣΤΗΣΕΝ ΕΠΙΤΗΔΕΙΩΣ ΤΟΝ ΙΣΤΟΝ ΑΥΤΗΣ.

Τρεῖς ἡμέραι παρῆλθον, καὶ οὔτε κίνησις οὐδεμία, οὔτε κἂν εἷς πυροβολισμὸς ἠκούσθη ἐν τῷ Σουλτανικῷ στρατοπέδῳ· οἱ δὲ στρατιῶται τῆς φρουρᾶς, ἐξηπλωμένοι εἰς τὸν ἥλιον ἐθερμαίνοντο, οἱ μὲν τραγῳδοῦντες, οἱ δὲ κοιμώμενοι περιτυλιγμένοι εἰς τὰς χλαίνας των, ὡς νὰ ὑπῆρχε συνθήκη ἀνακωχῆς μεταξὺ

ἐων διαμαχομένων ἐχθρῶν. Καὶ ἐν τούτοις ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς διατέλει περίλυπος, μαθὼν ἀπὸ ἐπιστολὴν τοῦ Ἀλεξίου Νούτσου ὅτι οἱ ἐν τῇ Κιάφᾳ Ἀλβανοὶ, ἀποστήσαντες πρὸς τοὺς Σουλιώτας, τὸν μὲν Κουσεὴν-Βεὴν ἐβάστασαν, εἰς τούτους δ' ἠρνήθησαν νὰ παραδώσωσι τὸ φρούριον, ὥστε ἠναγκάσθησαν νὰ ἀναχωρήσωσιν ἐκεῖθεν καὶ νὰ ἑνωθῶσι μετὰ τῶν ἐν Ἀκαρνανίᾳ Ἑλλήνων. Ἡ θέσις αὐτοῦ κατέστη δεινὴ, καὶ οὐδὲν ἔμενεν εἰς αὐτὸν καταφύγιον, ἀφοῦ ἀπώθησεν ἁπάσας τὰς εὐνοϊκὰς εὐκαιρίας, ἐξ ὧν ἠδύνατο νὰ ὠφεληθῇ, ἢ θὰ σωθῇ μᾶλλον καὶ νὰ ὑπάρξῃ θριαμβευτής. Ἡ παλιμβουλία, τὸ ἀναποφάσιστόν του καὶ ἡ παραδοχὴ ἀλλεπαλλήλων σχεδίων, μηδενός ποτε ἐν εἰλικρινείᾳ ἐκτελεσθέντος, αἱ εἰσηγήσεις τῶν μωρῶν φίλων του Πασάδων, ἡ κυρία αἰτία τῆς παλιμβουλίας του, αἱ ῥιζωμέναι εἰς τὴν ψυχήν του προλήψεις, ἐδείνωσαν οὕτω πᾶν ἄλλο μέτρον, ὥστε ἡ ἀπώλειά του ἐφαίνετο προσεχής. Ὁ ἐν πολιτικοῖς καὶ στρατιωτικοῖς σχεδίοις δαπανῶν τὸν καιρὸν ἐπὶ ματαίῳ, καταστρέφεται ἐπὶ τέλους, ἢ μένει, ὡς ὁ περιμένων νὰ ὡριμάσῃ καὶ πέσῃ καρπὸς διὰ νὰ τὸν φάγῃ, εὑρίσκων αὐτὸν τὴν ἐπιοῦσαν ὑπὸ πτηνῶν καταβρωχθισθέντα. Ἤδη κατέλαβε τὸν Ἀλῆ-Πασᾶ ἡ χαύνη ἀπελπισία, οὐχὶ ἡ ἀνδρικὴ ἐκείνη, ἡ θαυμαστοποιὸς ἐν ἐσχάταις ὥραις. Δὲν ὑπῆρχε πλέον ὁ ἄγριος Ἀλῆ-Πασᾶς, ἀλλ' ὁ δειλὸς καὶ ἀνανδρος τύραννος, ὁ περιμένων πῶς νὰ σωθῇ μόνον. Στρατιωτικὴ τιμὴ, πολιτικὴ ἀνδρία ᾤχοντο· τίς ὁ λυτρώσων τὴν ζωὴν καὶ τὸν πλοῦτόν του; αὐτὸν ἐζήτει. Σκυθρωπάζων ἐκάθητο περιτετυλιγμένος ἐν πολυτίμῳ δασυτάτῃ σισύρᾳ παρὰ τῇ ἑστίᾳ τοῦ κοιτῶνός του, καπνίζων καὶ ὅλος ἐν ἀθυμίᾳ. Ὢ τί ἀνυπόφορος νύκτες, ἔλεγεν, αἱ νύκτες τοῦ Ἰανουαρίου! εἶναι ἀπὸ-

ραντοι, καὶ δι' ἄνθρωπον ἔμφροντιν μεγίστη βάσανος! τὸ ὡρολόγιόν μου δεικνύει τέσσαρας ὥρας, ὥστε μέχρι τοῦ μεσονυκτίου ἔχομεν ἀκόμη τρεῖς καὶ μέχρι τῆς ἡμέρας ἕνδεκα. Πῶς νὰ κοιμηθῶ ὁ δυστυχής!"

Καὶ ἐγερθεὶς ὁτὲ μὲν ταχεῖ βήματι περιήρχετο τὸ δωμάτιον, ὁτὲ δὲ ἵστατο μονολογῶν ὡς παράφρων. Παράδοξον! ἔλεγε, τί πυρφόρος γίγας εἶναι αὐτὸς ὁ ἔμπροσθέν μου ἱστάμενος; δὲν κινεῖται διόλου, ἰδὲ πῶς προσήλωσεν εἰς ἐμὲ τοὺς ὀφθαλμούς του! καὶ ὀκισθοχωρῶν ὠλίσθησεν ἐπὶ ἑνὸς καθίσματος καὶ ἔπεσεν ὕπτιος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐν θορύβῳ.

— Τί ἔχεις; τί ἔχεις; τῷ εἶπεν ὁ γίγας, ὅστις δὲν ἦτον εἰμὴ ὁ μετρίου ἀναστήματος γαμβρός του Πασόμπεης, εἰσελθὼν πρὸ μικροῦ νὰ τῷ ἀναγγείλῃ περὶ τῶν φανέντων ἐν τῷ θηριοτροφείῳ φώτων, ἱστάμενος ἀτάραχος, περιμένων ἵνα τελειώσῃ τὸν μονόλογόν του.

— Ἄ, εἶναι σὺ, σύ· διατί δὲν ὡμίλεις;

Ἡ τύχη μου σ' ἐξαπέστειλεν, ἀγαπητέ μου Πασόμπεη, ἐξεφώνησε σχεδὸν ἐν βαρυθυμίᾳ, ναὶ, ἡ τύχη μου σ' ἐξαπέστειλεν· ἔπληξα συλλογιζόμενος, ὤφ, θὰ σκάσω.

Ὁ Πασόμπεης ἔκρινεν ἄπρεπον νὰ τὸν ἐρωτήσῃ περὶ τῆς ὁράσεώς του, ἠρκέσθη δὲ νὰ τῷ εἰπῇ μόνον τί ἔχεις πάλιν; ἔχει ὁ Θεός.

— Δὲν τὸν μουντσόνεις, ὡρὲ πύρο μου, κι' αὐτὸν τὸν Θεόν σου, εἶπεν ὁ ἀλιτήριος, τί καλὸν προσμένεις, ὡρὲ ἀπὸ ἕνα πρᾶγμα, ποῦ μήτε μιλεῖ, μήτε λαλεῖ, καὶ ὅλα τὰ κακὰ ἀπ' αὐτὸ προέρχονται;

— Ἰσλὰ φοὺρ ου λὰχ (ἄπαγε τῆς βλασφημίας)! εἶπεν ὁ Πασόμπεης· τί βλασφημεῖς; ἁμαρτία!

— Ἁμαρτία εἶναι, ὡρὲ πύρο μου, νὰ πιστεύῃς ὅτι θὰ σοῦ βοηθήσῃ αὐτὸ ποῦ ἐσὺ λὲς Θεό.

— Ἐγὼ ἦλθα νὰ σὲ εἰδοποιήσω ὅτι φαίνεται ἔμφοβος εἰς τὸ θηριοτροφεῖον, εἰς σημεῖον ὅτι σοῦ στέλλεται γράμμα, καὶ σὺ πάλιν ἀρχίσεις νὰ βλασφημᾷς· ὑπάγω νὰ φύγω ἀπὸ κοντά σου.

— Σκιάζεσαι, ὡρὲ Πασόμπεη, μὴ πέσῃ ἡ στέγη καὶ σὲ πλακώσῃ; χίλιες φορὲς εἰς τὰς παραφυρίς μου τὸν ἐμούτσωσα, καὶ ἀποτε δὲν μ' ἔκαμε. Χά! χά! χά! χά! ἐκάγχασεν ἀπαισίως ὁ θεομάχος Ἀλῆς.

— Ἀλλὰχ, Ἀλλὰχ, Ἰσλὰ φοὺρ ου-Λάχ· ἐκραύγασεν ὁ Πασόμπεης καὶ ἔδραμε πρὸς τὴν θύραν.

— Στάσου, μὴ φεύγῃς, τῷ εἶπεν ὁ θεοστυγὴς τύραννος, στάσου νὰ ἰδῶμεν τί μᾶς γράφουν οἱ φίλοι μας.

Καὶ τῳόντι ὁ Ἐλμὰζ-Βὲης ἐπαρουσιάσθη κρατῶν ἐπιστολὴν εἰς χεῖράς του, ἣν ἐνεχείρισε τῷ Ἀλῆ.

— Εἰπὲ, ὡρὲ πόρο μου Ἐλμὰζ-Βέη, τὸν Κιατίπην μου νὰ ἔλθῃ νὰ τὴν ἀναγνώσῃ.

Ὁ Κιατίπης ἐλθὼν ἀνέγνω τὴν ἐπιστολὴν εἰς ἐπήκοον τοῦ Πασόμπεη, ἧς τὸ ἐμπεριεχόμενον ὑπῆρχεν ὁ γενόμενος μεταξὺ τοῦ Σερασκέρη καὶ τῶν Πασάδων διάλογος, καὶ προτροπὴ αὐτῶν, ἐν προσθήκῃ, τοῦ νὰ παραχωρήσῃ τὸ φρούριον εἰς τὸν Σερασκέρην καὶ νὰ ὀχυρωθῇ εἰς τὸ Νησαῖον.

— Ὅλα καλὰ, εἶπεν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐπιστολῆς· ὅλα καλά· τὸ νὰ παραχωρήσω ὅμως τὸ φρούριον, τοῦτο δὲν μ' ἔρχεται καλά. Ἡ ἐξορία τοῦ Ἰσμαὴλ εἶναι ἀλάνθαστον τεκμήριον τῆς ἀμνηστίας μου. Ἓν μόνον φοβοῦμαι μὴ ζητήσωσι νὰ τὸν ἀνταλλάξωσι μὲ τοὺς θησαυρούς μου. Ὁ Σαυλτάνος δὲν εἶν' ὀλιγώτερον φιλοχρήματος ἀπ' ἐμὲ, ἀλλ' ὄχι καὶ πονηρότερος. Ἔπειτα ἐκεῖ ὅπου τοὺς ἔχω χρυμμένους μόνος ἐγὼ καὶ ὁ διάβολος τὸ γνωρίζομεν

θὰ παίξω τὰ πλακάκια μὲ τὸν Χουρσήτ· θὰ ἰδῇς τί μάστορης εἶμαι.

— Καὶ τί ἔχεις νὰ κάμῃς;

— Νὰ δώκω φωτιὰν εἰς τὴν ὑπόνομον, καὶ νὰ πεταχθῶ εἰς τὸν ἀέρα μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν θησαυρῶν μου.

— Καταλαμβάνω. . . Τοῦτο εἶναι ὁ στοχασμός σου; κάμετο·

— Θέλω ὅμως πρῶτον νὰ ἰδῇ καὶ ἀπεσταλμένος τοῦ Σερασκέρη τὴν τρομερὰν προετοιμασίαν, διὰ νὰ ἐννοήσῃ ὁποίαν καταστροφὴν θὰ προξενήσῃ ἡ πυρπόλησις τῆς ὑπονόμου.

— Θέλεις νὰ τὸν εἰδοποιήσω νὰ στείλῃ ἄνθρωπόν του νὰ ἰδῇ; Θέλεις νὰ τὸν εἰπῶ καὶ ὅτι θὰ πεταχθῇς μαζῆ του εἰς τὸν ἀέρα;

— Τί; μ' ἀναγελᾷς, ὡρὲ πύρο μου;

— Ἔχεις πεποίθησιν εἰς τὴν φιλίαν τῶν Πασάδων; οἵτινες σοῦ γράφουν; πιστεύεις ὅσα σοῦ γράφουν;

— Βεβαιότατα.

— Λοιπὸν παράδος τὸ φρούριον καὶ τραβίξου εἰς τὸ Νησί.

— Ἀμμ' ἂν μὲ ζητήσῃ τοὺς θησαυρούς μου;

— Τὸν λέγεις ὅτι δὲν ἔχεις.

— Ἂν μὲ βιάσῃ. . .

— Λοιπὸν θέλεις νὰ τὸν δείξῃς ὅτι ἀπεφάσισες νὰ πηδήσῃς εἰς τὸν ἀέρα;

— Ναί.

— Ἀλλ' ἂν σὲ εἰπῇ, πήδα νὰ σὲ καμαρώσωμεν πετακτά;

— Ὡρὲ πύρο μου Πασόμπεη, ἐσὺ θέλεις νὰ γελᾷς μαζῆ μου, ἀλλ' ἐγὼ χολιάω ὡρὲ, τῷ εἶπε κροτήσας σφοδρῶς τὸν πόδα.

— Λοιπὸν θέλεις νὰ εἰδοποιήσω τὸν Σερασκέρην;

— Ναί, τὸ θέλω, ἀπεκρίθη προθύμως καὶ μετ' ὀργῆς ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς. Κυρίως ὅμως ὁ σκοπός του ἀπέβλεπεν εἰς τὸ ν' ἀποπειραθῇ μίαν διαπραγμάτευσιν ἐπὶ τῇ προφάσει ταύτῃ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΑΜΙΛΛΑ ΠΟΝΗΡΙΩΝ.

Ἐπὶ τῇ παρακλήσει τοῦ Πασόμπεη, παρουσιασθέντος εἰς τὸν Σερασκέρην ὡς ἐπιτρόπου τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, ὁ πανοῦργος Κιρκάσιος οὗτος, προσεκάλεσε τὸν ἐπιστήθιον φίλον του Χασὰν-Πασᾶ, καὶ τοῦτον Κιρκάσιον ἄλλον τὴν φυλὴν, δοὺς αὐτῷ ἐντολὴν νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ φρούριον, λόγῳ μὲν ὅτι θὰ ἐπισκεφθῇ τὴν ὑπόνομον, κυρίως δὲ ἵνα κάμῃ τὸν Ἀλῆ-Πασᾶ νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι εἰς τὸν Σουλτάνον εἶναι ἀδιάφορον ἐὰν οἱ θησαυροί του ἀφανισθῶσιν· ὅπερ δὲ θέλει λυπήσει τὸν Σερασκέρην εἶναι ἡ καταστροφή τους ἀφοῦ τοσοῦτον ἠσχολήθη ὑπὲρ τῆς σωτηρίας του.

— Μὴ σὲ μέλῃ, Χασὰν-Πασᾶ, τῷ εἶπεν ἐπὶ τέλους· ὁ μοχθηρὸς οὗτος γέρων μήτε τὸ δέρμα του δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ χαφαλίσῃ. Ἂν αὐτὸς εἶχε φιλοτιμίαν στρατιωτικὴν, δὲν ἐκλείετο εἰς τὸ φρούριον· οὐδὲν μέσον τῷ ἔλειπεν ἵνα μᾶς καταπολεμήσῃ· εἶναι ἄνανδρος ὡς ὅλοι οἱ τύραννοι· νὰ σὲ ἰδῶ ὅμως πῶς θὰ παίξῃς τὸ δράμα.

Ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ἐχάρη εἰς ἄκρον, ἰδὼν ἐνώπιόν του παρουσιαζόμενον μετὰ τοσούτου θάρρους τὸν Χασὰν-

Πασᾶ. Οὐδεμία δὲ τῷ ἔμενεν ἀμφιβολία ὅτι ἡ ἐμπιστοσύνη αὕτη τοῦ Σερασκέρη ἦν ἀπόδειξις τῆς πρὸς αὐτὸν ἐπιεικείας τοῦ Σουλτάνου, διότι ὁ Χασὰν-Πασᾶς ἀποσταλεὶς ἄνευ οὐδεμιᾶς προφυλάξεως, ἄνευ ὁμήρου, ὑπῆρχεν ἐχέγγυον πρὸς αὐτὸν τῆς ἄκρας τοῦ Σερασκέρη συμπαθείας. Καὶ ὅμως τὸ φιλύποπτον αὐτοῦ δὲν ἀπεκοιμήθη.

— Ἀδύνατον, τῷ εἶπεν ὁ Ἀλῆς, δεξιωθεὶς αὐτὸν μεγαλοπρεπῶς, ἀδύνατον νὰ ἐνοήσῃς, φίλε μου, τὴν εὐχαρίστησιν, ἣν αἰσθάνομαι, θεωρῶν πλησίον μου τὸν ἀντιπρόσωπον τοῦ ἰσχυροῦ Σερασκέρη, εἰς ὃν εἰμὶ λίαν ὑποχρεωμένος διὰ τὰ πρὸς ἐμὲ εὐγενῆ του αἰσθήματα. Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ὑγιαίνει, διότι ὁ Θεὸς τὸν ἀγαπᾷ.

— Δὲν θέλετε πιστεύσει, Ὑψηλότατε, τῷ ἀπεκρίθη ὁ Χασὰν-Πασᾶς, τί ἐδοκίμασε διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἀμνηστίαν σας. Κατ' ἀρχὰς ἐκινδύνευσε καὶ τὴν θέσιν του καὶ τὴν ὕπαρξίν του, διότι ὁ Ἰσμαὴλ-Πασᾶς ἀπὸ φθόνον τὸν ἐπιβουλεύετο. Ὁ Σουλτάνος ὅμως τὰ ἐνόησεν ὅλα καὶ τὸν ὠργίσθη.

— Ἔχει δίκαιον.

— Ἐλπίζω νὰ πάθῃ καὶ αὐτὸς ὅ,τι ἔπαθεν ὁ Χαλέτ. Ἠξεύρετε, βεβαίως, ὅτι ἐπέσυρεν ἐναντίον του τὴν ὀργὴν τοῦ Σουλτάνου, διότι αὐτὸς τὸν παρεκίνησε νὰ στείλῃ στρατὸν ἐναντίον σας νὰ σᾶς καταστρέψῃ, καὶ ἔστειλεν ἐπὶ κεφαλῆς τὸν φίλον του Ἰσμαὴλ-Πασᾶ.

— Καὶ τί ἔγεινεν ὁ Χαλέτ; ἠρώτησεν ἐν ἀπορίᾳ ὁ Ἀλῆς, ὡς νὰ μὴν ἔμαθεν ἀπὸ τοὺς φίλους του περὶ τῆς τύχης τοῦ ποτὲ ἰσχυροῦ τούτου ὑπουργοῦ.

— Τὸν ἐκαρατόμησαν εἰς τὸ Ἰκόνιον.

— Παρ' ὀλίγον, προσέθεσε, νὰ ὑποπέσῃ καὶ αὐτὸς ὁ Σερασκέρης εἰς ὀργήν.

— Διατί;

— Διότι ὁ Ἰσμαὴλ Πασᾶς ἔγραφεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὅτι τὸν ἐδωροδοκήσατε, καὶ διὰ τοῦτο σᾶς ἐπροστάτευε.

— Τί λέγεις; ὦ τὸν μοχθηρόν!

— Ναί, πλὴν ὁ Θεὸς καὶ ἡ ἀγαθότης τοῦ πολυχρονημένου Σουλτάνου μας, τὰ διεσκέδασε καὶ τὰ εὐκόλυνεν ὅλα.

— Ὁ Θεὸς νὰ κόπτῃ τὰς ἡμέρας μου καὶ νὰ τὰς χαρίζῃ χρόνους εἰς τὴν Μεγαλειότητά του, εἶπεν ὁ ἄθεος ὕψώσας πρὸς οὐρανὸν τὰς χεῖρας.

— Ἀμήν! ἀπεκρίθη ὁ Χασὰν-Πασᾶς ἐν κατανύξει.

Ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς τὸν ἐθεώρησεν ἀτενῶς εἰς τὸ πρόσωπον, ἵνα ἐμβατεύσῃ μὴ ἐν τῇ εὐχῇ ταύτῃ ὑπῆρχεν ἀπαίσιόν τι, καὶ σχεδὸν ἐφρικίασε.

— Τώρα, τί ἀγαπᾶτε ἀπὸ ἐμέ; Ὑψηλότατε, ὑπέλαβεν ὁ Χασὰν-Πασᾶς.

— Τίποτ' ἄλλο εἰμὴ νὰ σὲ εἰπῶ, φίλε μου, ὅτι ὁ σκοπός μου εἶναι νὰ συνθηκολογήσωμεν μὲ τὸν Σερασκέρην.

— Πῶς θέλετε νὰ πράξωμεν;

— Ἐγὼ ἐπιθυμῶ νὰ κατέχω τὸ φρούριον μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ φερμανίου τῆς ἀμνηστίας.

— Καταδέχεσθε ὑμεῖς, Βεζύρης τοῦ Σουλτάνου, νὰ ταπεινώσητε τοσοῦτον τὸν Κυριάρχην σας, ὥστε ἡ ἀμνηστία, ἣν χορηγεῖ ὑπὸ ἐπιεικείας, νὰ γείνῃ ἀντικείμενον συνθήκης; ἐγὼ πιστεύω ὅτι οὐδ' ὁ Σερασκέρης αὐτὸς δὲν θὰ τολμήσῃ νὰ κάμῃ τοιαύτην πρότασιν, ἥτις καταστρέφει ὅλας τὰς προηγουμένας παρακλήσεις του.

— Τότε προτιμῶ νὰ γείνω παρανάλωμα τοῦ πυρὸς καὶ ἐγὼ καὶ οἱ θησαυροί μου.

— Διὰ τοὺς θησαυρούς σας εἶναι ἀδιάφορον, ὁ Σουλ-

τάνος ἔχει ἀπείρους, διὰ μόνην τὴν ζωήν σας μᾶς μέλει.

Ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ἐγερθεὶς, ἔλαβεν ἀπὸ τὴν χεῖρα τὸν Χασὰν-Πασᾶ καὶ τὸν ἔφερεν εἰς τὴν μεγάλην σταὰν τοῦ Σεραγίου, ὅθεν φαίνεται ὅλον τὸ βόρειον μέρος τοῦ φρουρίου.

— Βλέπεις ἐκείνας ἐκεῖ κάτω τὰς ἀποθήκας; τοῦ εἶπε· — Καὶ τῷ ἔδειξε μεγίστην οἰκοδομὴν λευκὴν ὡς κύκνον — εἶναι πλήρεις τροφῶν· ἀπεθησαύρισα ἐν αὐταῖς παντοίου εἴδους τρόφιμα διὰ δέκα ἔτη. Ὕδωρ ἔχω γλυκύτατον καὶ ἀνεξάντλητον, τὸ ὕδωρ τῆς λίμνης, ἥτις εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν μου· τώρα θὰ σὲ φέρω καὶ εἰς τὴν ὑπόνομον νὰ τὴν ἰδῇς.

Καὶ καταβὰς μετὰ τοῦ Χασὰν-Πασᾶ τὴν κλίμακα, τὸν ἔφερε πρὸς τὴν Δυτικὴν πλευρὰν τοῦ Σεραγίου.

— Ἄνοιξε, ὡρὲ Μερτσὰν, εἶπεν εἰς τὸν παρὰ τῇ θύρᾳ καθήμενον Αἰθίοπα, ὅστις ἐκράτει εἰς τὴν χεῖρα ἀναμμένον φανάριον.

Ὁ Αἰθίοψ ἠνέῳξε τὴν θύραν τῆς τρομερᾶς ὑπονόμου.

— Κατάβα, κατάβα, φίλε μου, εἶπεν ὁ Ἀλῆς προπορευόμενος πρὸς τὸν Χασὰν-Πασᾶ, κατάβα μὴ φοβῆσαι.

Ὁ Χασὰν-Πασᾶς προέκυψε καὶ εἶδεν ἕνα σκοτεινὸν θολωτὸν σωλῆνα, τοῦ ὁποίου τὸ βάθος καθίστα τὸ σκότος ἀόρατον.

— Μὴ φοβῆσαι, φίλε μου, μὴ φοβῆσαι, εἰσερχόμεθα ὁμοῦ καὶ οἱ δύο. Ἡ ἀποθήκη τοῦ σωλῆνος ἔχει ἑπτὰ χιλιάδας καντάρια πυρίτιδος. Ἰδοὺ ὁ Αἰθίοψ μὲ τὸν φανὸν εἰς χεῖρας, τὸν ὁποῖον νυχθημερὸν διατηρεῖ ἄσβεστον, ἕτοιμος νὰ τὴν ἀνάψῃ.

Ὁ Χασὰν-Πασᾶς ἐφρικίασεν εἰς τὸ ἄνοστον τοῦτο παιγνίδιον.

— Παραιτήσετε, Ὑψηλότατε, τῷ εἶπεν ὁ Χασὰν-Πασᾶς, τὰ καταστρεπτικὰ ταῦτα σχέδια, τὰ ὁποῖα μόνον ὑμᾶς δύνανται ν' ἀφανίσωσι πρὸς χαρὰν τῶν ἐχθρῶν σας.

Ἡ φράσις αὕτη ἐμφιλοχώρησε μέχρι τῶν μυχῶν τῆς καρδίας του, καὶ συγχρόνως τὸν εὐχαρίστησε. Ναί, ὑποτοθόρυσεν ἀλβανιστὶ, ναί, τοῦτο ἐπιθυμεῖ νὰ πράξω ὁ αἰσχρὸς Ἰσμαήλ.

— Εἰπέ με, Χασὰν-Πασᾶ, εἰπέ με, φίλε μου, τί πιστεύεις περὶ τῆς ἀμνηστίας; θὰ ἔλθῃ γρήγωρα;

— Ἐγὼ, νομίζω, ἀπεκρίθη ὁ Χασὰν-Πασᾶς, ὅτι ἐντὸς δεκαπέντε ἡμερῶν ἔρχεται, ἀλλ' ἠξεύρετε τί; Δὲν θὰ σᾶς δοθῇ, τῷ εἶπεν εἰς τὸ ὄδς, ἐὰν πρῶτον δὲν παραδώκετε τὸ φρούριον, ἵνα μὴ προσβληθῇ ἡ Μεγαλειότης καὶ ἡ ἀξιοπρέπεια τῆς βασιλείας.

— Λοιπὸν ὁ Σερασκέρης θεωρεῖ ἐπάναγκες τὴν ἀποχώρησίν μου εἰς τὸ Νησί;

— Βεβαίως.

— Ἀλλ' ἔχω τὴν ἐξουσίαν νὰ πάρω μαζῆ μου καὶ ὅ,τι θέλω;

— Μάλιστα. Ὁ Σερασκέρης ἐπιθυμεῖ νὰ μὴ στερηθῆτε τὸ παραμικρόν.

— Θὰ παραλάβω καὶ ὅσην θέλω φρουράν;

— Ὅσην θέλετε.

— Ἓν μόνον πρᾶγμα θέλω προηγουμένως.

— Τί;

— Νὰ μοῦ δώκῃ ὁ Σερασκέρης ἓν ἔγγραφον ὑπογεγραμμένον ὑφ' ὅλων τῶν Πασάδων, διὰ τὴν ἀκριβῆ ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποσχέσεών του.

— Θέλω τῷ τὸ προτείνει, Ὑψηλότατε, ἀπεκρίθη ὁ Χασὰν-Πασᾶς, καὶ κλίνας ἀπεχαιρέτησεν αὐτὸν ἵνα ἀναχωρήσῃ.

— Στάσου, ετάνοι, φίλε μου, νὰ σοῦ παραδώσω νὰ πάρῃς μαζί σου καὶ τοὺς ἵππους τοῦ Ἀεσόμπεη, ἐπειδὴ ἀποτυθῆς πρὸς τὸν γαμβρόν του, ἀποστείλατε τοὺς ἵππους τοῦ Σερασκέρη νὰ τοὺς στείλετε μὲ τοὺς ἰδικούς μας εἰς τὴν Ὑφηλότητά του.

Ὁ Χασὰν-Πασᾶς ἐξῆλθε μετὰ μικρὸν ἀπὸ τὸ φρούριον, παρακολουθούμενος ὑπὸ τῶν ἵππων τοῦ Σερασκέρη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

Η ΚΟΥΦΟΝΟΙΑ.

Τὴν ἐπιοῦσαν, λίαν πρωΐ προσῆλθον ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Σερασκέρη ὅλοι οἱ Ἀεσάδες κατὰ πρόσκλησίν του.

— Χθὲς, εἶπεν εἰς αὐτοὺς, ἀπέστειλα τὸν Χασὰν-Πασᾶ εἰς τὸ φρούριον καὶ συνεβουλεύθη μετὰ τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, ὅστις ἐφάνη πρόθυμος νὰ ὑποβάλῃ τὴν ἀπόφασιν τοῦ εἰς τὸν Σουλτάνον, τὸν πολυχρονεμένον Σφέντην μας, νὰ παραδώσῃ τὸ φρούριον καὶ ὅ,τι ἀνήκῃ εἰς τὸ Ἀγδί, μ' ὅλην του τὴν περιουσίαν. —

— Γενικὴ ἐπιδοκιμασία ὅλων τῶν Ἀεσάδων διεδέχθη τὴν ὁμιλίαν τοῦ Σερασκέρη· μόνος δὲ οἱ ἄρχοντες τῶν Ἀλβανῶν ἐσκυθρώπασαν, διότι διὰ τοῦ μέρους τούτου ἀπεστιγμάτιζον τὰς ἐλπίδας αὐτῶν ὅλας ἀπὸ τοῦ νὰ λάβουν τὸν πρώην αὐτῶν ἄρχοντα ὃν ἄλλοτε καὶ ἐφοβοῦντο καὶ ἐλάτρευον.

— Ἓν πρᾶγμα ὅμως ἐλυπεῖτο, προσέθηκεν ὁ Σερασκέρης, καὶ ἔχει δίκαιον νὰ τὸ θέλῃ καὶ αὐτός.

— Τί πρᾶγμα, τί; ἠρώτησαν συγχρόνως πολλοί

— Ζητεῖ νὰ τῷ δώκω ἐγγράφως ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θέλει λάβει τὴν ἀμνηστίαν, νὰ πάρῃ μεθ' ἑαυτοῦ ὅ,τι θέλει ἐκ τῶν πραγμάτων του, καὶ δοσὴν φρουρὰν θέλει· τί λέγετε;

— Ἡ Ὑψηλότης σας γνωρίζετε, ἀπεκρίθησαν.

— Ἐγὼ νομίζω ὅτι ζητεῖ δίκαια πράγματα, εἶπεν ὁ Σερασκέρης.

— Ναί, ναί, δίκαια, καὶ πρέπει νὰ τῷ τὰ παραχωρήσητε, ἀπεκρίθη ὁ Λαμπουρ-Πασᾶς.

— Τί λέγουσι ὑμεῖς ὅλοι; εἶπεν ὁ Σερασκέρης ἀποτεθεὶς πρὸς ἅπαντας.

— Ναί, ναί, ναί, ἐκραύγασαν ἅπαντες, σιγώντων τῶν Ἀλβανῶν.

— Ἀλλὰ ζητεῖ τὸ ἔγγραφον, τὸ ὁποῖον θὰ τῷ δώκωμεν, νὰ ἦναι ὑπογεγραμμένον καὶ ἀπὸ ὅλους ὑμᾶς.

— Μάλιστα, μάλιστα, τὸ ὑπογράφομεν· ἀφοῦ ἡ Ὑψηλότης σας τὸ ὑπογράφει, καὶ ἡμεῖς τὸ ὑπογράφομεν μὲ τὰς δύο μας χεῖρας, ἀπεκρίθη ὁ Δρίμαλης.

. . . . . .

. . . . . .

Μίαν ὥραν μετὰ μεσημβρίαν εἰσελθὼν ὁ Τσαρχατσῆ-Πασᾶς ἐν τῷ φρουρίῳ, ἔφερε τὸ ἔγγραφον τῆς συνθήκης τῷ Ἀλῆ-Πασᾷ, οὗτινος ἡ χαρὰ ὑπῆρξεν ἀνεκλάλητος, ἰδόντος τὸν παλαιὸν φίλον του.

— Ἐλθέ, φίλε μου, νὰ σὲ ἀσπασθῶ, τῷ εἶπεν ἐν παραφόρῳ χαρᾷ, ἔλθε· καὶ τὸν περιέβαλεν εἰς τὰς ἀγκάλας του. Πόσους χρόνους ἔχω νὰ σὲ ἰδῶ! ἐλευκάνθησαν αἱ τρίχες σου, ἐν ᾧ εἶσαι νεώτερός μου κατὰ εἴκοσι ἔτη. Εἶναι σωστὰ δώδεκα ἔτη, ἀφ' ὅτου ἀπεχωρίσθημεν ἀπὸ τ' Ἀργυρόκαστρον· ἐν τούτοις εἶσαι ἀρκετὰ σφριγῶν ἀκόμη. Ἀνατολίτικον κόκκαλον, ἐπρόσθεσε λέγων, γερὸν κτίριον.

— Δοξασμένος ὁ Θεός! ἀπεκρίθη ὁ Τσαρκατσῆ-Πασᾶς, βαστῶ καλά.

— Δὲν μὲ λέγεις πῶς αὐτὸ τὸ καλά; πῶς ἤθες ἐδῶ μέσα;

— Σοῦ ἔφερα τὸ χαρτί, ὁποῦ ἐζήτησες ἀφ' ἡμᾶς ὅλους, Ἰδού. — Καὶ ἐξαγαγὼν ἐκ τοῦ κόλπου του τὸ ἔγγραφον τῷ τὸ ἐνεχείρισεν. — Εἶναι γραμμένον ὅπως τὸ ἤθελες, καὶ ὑπογεγραμμένον ἀπὸ ὅλους.

Ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς λαβὼν αὐτὸ εἰς τὰς χεῖράς του τὸ ἐπεθεώρησεν, ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ προσφύγῃ αὖθις εἰς τὸν Κιατίπην του, ὅστις ἀναγνώσας αὐτὸ ἐγγράφως δότης συγχρόνως, ὅτι εἶναι ἄριστα γεγραμμένον καὶ προσηκόντως ὑπογεγραμμένον.

— Τί λέγεις, φίλε μου; εἶπεν εἰς τὸν Τσαρκατσῆ-Πασᾶ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν, τί λέγεις; εἶναι καλόν;

— Ἀξιόλογον, ἀπεκρίθη ὁ Τσαρκατσῆς.

— Λοιπὸν ν' ἀποσυρθῶ εἰς τὸ Νησί;

— Χωρὶς ν' ἀργοπορῇς. Ἐλπίζω νὰ ὑπάγουν ὅλα καλά· ὅταν ὁ Θεὸς θέλῃ νὰ βοηθήσῃ τινα, οἱ ἄνθρωποι δὲν ἠμποροῦν νὰ τὸν βλάψουν. Μίαν φορὰν ὁ Προφήτης ἱστάμενος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ παρετήρησεν ὅτι ἐγέλα. — Τί γελᾷς; τὸν ἠρώτησε. — Γελῶ, τῷ ἀπεκρίθη ὁ Θεός, διότι ἀφοῦ ἐγὼ ἐπροόρισα νὰ ζήσῃ εἷς τῆς γῆς δυστυχὴς εἷς τῶν θνητῶν, οἱ ἰσχυροὶ τῆς γῆς ἐπὶ ματαίῳ προσπαθοῦν νὰ τὸν καταστήσωσιν εὐτυχῆ. Ἄλλοτε πάλιν τὸν εἶδε γελῶντα καὶ τὸν ἠρώτησε διατί γελᾷ. — Γελῶ, τῷ ἀπεκρίθη ὁ Θεός, διότι ἀφοῦ ἐγὼ ἔγραψα εὐτυχῆ εἰς τὸν κόσμον ἕνα ἄνθρωπον, οἱ ἰσχυροὶ τῆς γῆς προσπαθοῦν ἐπὶ ματαίῳ νὰ τὸν καταστήσωσι δυστυχῆ. Ἀλλὰχ κερίμδιρ (ὁ Θεὸς εἶναι εὔσπλαγχνος).

Ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ἐμειδίασε τὸ σύνηθες αὐτῷ ἐφ'

θύλον μειδίαμα ὁσάκις τῷ ἐδιηγεῖτο τις ὅ,τι αὐτὸς δὲν ἐπίστευεν, ἀλλ' ἤθελε νὰ κρύψῃ τὴν κρίσιν του.

— Νὰ στᾶθῇς νὰ δειπνήσωμεν μαζῆ καὶ ἔπειτ' ἀναχωρεῖς, εἶπεν εἰς τὸν Τσαρκατσῆ-Πασᾶ.

— Δὲν ἠμπορῶ, διότι μὲ περιμένει ὁ Σερασκέρης.

— Δὲν μὲ εἶπες τίποτε περὶ τοῦ ἀχρείου Τομαήλ· εἰπέ με, τί ἔγεινε;

Ὑπάγει 'ς τὴν κατάρα σου· ἐλπίζω νὰ φάγῃ τὸ κεφάλι του. Ὁ Θεὸς τὸν ἐτιμώρησεν ὅ,τι σοῦ ἔκαμε.

— Ἄχ τὸν σκύλον! ἀπεκρίθη ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς, καὶ οἱ ὀφθαλμοί του ἐφαιδρύνθησαν ὑπὸ χαρᾶς.

— Εἰπὲ λοιπὸν, σὲ παρακαλῶ, εἰς τὸν Σερασκέρην, ὅτι τὸν εὐχαριστῶ μεγάλως, καὶ ὁ Προφήτης νὰ τῷ ἀποδώσῃ ὅ,τι καλὸν μ' ἔκαμε. Αὔριον τὸ φρούριον εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν του, καὶ ἂς ἀποστείλῃ ἓν ἀπόσπασμα νὰ τὸ παραλάβῃ· εἰπέ τον ὅτι ἐπιθυμῶ νὰ στείλῃ ἐσέ.

— Τοῦτο ἴσια ἴσια δὲν ἠμπορῶ νὰ κάμω, διότι θὰ τὸν κάμω νὰ μὲ ὑποπτευθῇ.

— Φοβοῦμαι, φίλε μου, μὴ μοῦ παίξῃ κἀνένα παιγνίδι.

— Τί παιγνίδι;

— Νὰ στείλῃ φρουρὰν δυνατὴν νὰ μ' αἰχμαλωτίσῃ.

— Πῶς ἠμπορεῖ νὰ κάμῃ τοιοῦτον πρᾶγμα, ἐνῶ ὅλοι οἱ Πασάδες εἴμεθα ὑπογεγραμμένοι εἰς τὸ ἔγγραφον ὁποῦ σ' ἔδωκα.

— Πρὶν ἀπεράσω εἰς τὸ Νησὶ, τὸν παρακαλῶ νὰ μὴ στείλῃ φρουράν.

— Καὶ ἂν ἡ φρουρὰ, μετὰ τὴν ἀναχώρησίν σου, ἐνασκευθῇ νὰ παραδώσῃ τὸ φρούριον;

— Πῶς γίνεται; φρούραρχος εἶναι ὁ γαμβρός μου ὁ Πασόμπεης, τὸν ὁποῖον θὰ διατάξω ἅμα ῥίψω τρεῖς

τουφεκιὲς ἀπὸ τὸ Νησί, ν' ἀνοίξῃ τὴν θύραν καὶ νὰ σᾶς τὸ παραδώκῃ.

— Ἐλησμόνησα. Ὁ Σερασκέρης μὲ εἶπε νὰ σὲ εἰπῶ προσέτι, ὅτι εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν σου νὰ πάρῃς ὅ,τι θέλεις μαζῆ σου ἐκτὸς τῶν ὁμήρων τῶν Σουλιωτῶν.

— Ἠῶς γίνεται! εἶπεν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ταραχθεὶς, αὐτοὶ ἐδόθησαν εἰς ἐμέ.

— Συλλογίσου ὅτι ἡ ἄρνησίς σου δύναται νὰ καταστρέψῃ ὅλας τὰς συμφωνίας. Τί τοὺς θέλεις; αὐτοὶ εἰς σὲ εἶναι εἰς τὸ ἑξῆς ἄχρηστοι. Ὁ Σερασκέρης μάλιστα πιστεύει ὅτι ὁ Σουλτάνος θὰ σὲ διατάξῃ νὰ ἐκστρατεύσῃς κατὰ τῶν ἀποστατῶν Γκιασύριδων.

Οἱ τελευταῖοι οὗτοι λόγοι τοῦ ἁπλοϊκοῦ Ἀσιανοῦ Τσαρκατσῆ-Πασᾶ ἠλέκτρισαν τὸν ἄστατον τοῦτον τύραννον καὶ τὸν ἐνεψύχωσαν τὰ μέγιστα.

— Βέβαια, βέβαια, εἶπε πλήρης χαρᾶς, οἱ δὲ ῥώθωνές του ἔπαιζον, ὡς τοῦ αἱμοβόρου θηρίου, ὅταν ἑτοιμάζεται νὰ ῥιφθῇ ἐπὶ τοῦ θύματός του· ἐγὼ μόνος, ἐγὼ δύναμαι νὰ τοὺς καταβάλω εἰς διάστημα ὀλίγων ἡμερῶν.

Ὁ Τσαρκατσῆ-Πασᾶς λαβὼν τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ φίλου του Ἀλῆ, ὅτι θέλει πράξει κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Σερασκέρη, περιπτυξάμενος αὐτὸν ἀνεχώρησε.

Μείνας μόνος ἐν τῷ δωματίῳ ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς, περιεπάτει σκυθρωπὸς βραδεῖ βήματι καὶ ἀτάκτως περιήρχετο ἐν αὐτῷ, ἔχων προσηλωμένους τοὺς ὀφθαλμούς του ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ὡς ὁ ζητῶν νὰ ἐπανεύρῃ τὸ διακοπὲν νῆμα συλλογισμοῦ τινος. Κρότος βημάτων τὸν ἔκαμε ν' ἀνανήψῃ, καὶ στρέψας τὸ βλέμμα του πρὸς τὴν θύραν, εἶδε τὸν ἀγαπητόν του Δερβίσην

βουρκώσας, ἀπαπελίζοντα τὸν αὐδὸν καὶ προχωρήσαντα πρὸς αὐτὸν ἐν ἡσυχίᾳ καὶ σοβαρότητι.

Ὁ Δερβίσης εἶχε μαῦρον τὸ γένειον, σφηνοειδὲς καὶ κατάλευκον, καταβαῖνον μέχρι τοῦ στήθους του· ἦτο ὑψηλὸς τὸ ἀνάστημα, κάτισχνος, ἔχων ὄψιν ὠχρὰν καὶ κυανοῦς μεγάλους καὶ ἐξέχοντας ὀφθαλμούς, ἀλλ' ἀμυδρούς καὶ ἀκινήτους, ὥστε τὸ βλέμμα του καθίστα φρικώδες τὸ πρόσωπόν του ἐγκεκαλυμμένος μὲ φράσσιον σοδᾶρας ἐφόρει μὲ πλατυτάτας χειρίδας, φέρων μίδαριν ἐκ πίλου ὡς ἀνεστραμμένον ὅλμον εἰς τὴν κεφαλήν, καὶ περὶ τὸν τράχηλόν του κρεμαμένην ὀρειχαλκίνην ἅλυσον, εἰς ἧς τὸ μέχρι τῆς ζώνης του κατερχόμενον ἄκρον ὑπῆρχε προσηρτημένη πλάξ ἐκ μαρμάρου λευκοῦ, ἀπεικόνιζε τῆς ὑποκρισίας τὸν τύπον· οἱ ἐξ ἀμφοτέρων δὲ τῶν χρεμάμενοι βόστρυχοι, καὶ μέχρι τῆς σιαγόνος του κατερχόμενοι ὡς πρέπος προβάλον, παρίστανον τῆς ἀσιατικῆς ὀβελτηρίας τὴν εἰκόνα.

Ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς τὸν ἐθεώρει ἱκανὰς στιγμὰς κατὰ πρόσωπον, περιμένων νὰ μάθῃ τὴν αἰτίαν τῆς ἐμφανίσεώς του· ἀλλ' ὁ Δερβίσης ῥίψας ἐπ' αὐτοῦ βλοσυρῶς τὸ ἀμαυρὸν βλέμμα του ἐσίγα.

— Τί καλὰς εἰδήσεις μοῦ φέρεις Δερβὶς ἐμπαμπά; τῷ εἶπε τέλος πάντων ὁ Ἀλῆς.

Ὁ Δερβίσης ἀντὶ ἀπαντήσεως, εἰσήγαγε τὴν χεῖρά του ἐν τῷ εὐρυχώρῳ αὐτοῦ κόλπῳ καὶ ἐξήγαγεν ὄφιν σφριγηρὸν, πρασινοκίτρινον ἀπὸ τὸν λαιμόν. Ὁ ὄφις ἐκτυλιχθεὶς ἐξεπλώθη σείων τὴν οὐρά του, εἶτα περιστραφεὶς περιέζωσε τὸν χεῖρά του. Ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ὠπισθοπόρησεν ἔντρομος εἰς μίαν γωνίαν τοῦ δωματίου.

— Φοβεῖσαι τοὺς ὄφεις, βλέπω, τῷ εἶπεν ὁ Δερβίσης, μεθύσους μεθύσμα οἴκτου.

— Ναί, περισσότερον ὅλων τῶν ἄλλων, ἀπεκρίθη ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς, φρίττω ὅταν τοὺς βλέπω, μὲ προξενοῦν ἀνεξήγητον ἀποστροφήν· ἰδὲ πῶς ἐπερβάλλουν αἱ ὀφρύες μου!

— Μὴ φοβεῖσαι, ἴδοὺ ὑπέλαβεν ὁ Δερβίσης, θέτων τὸν δάκτυλόν του ἐν τῷ στόματι τοῦ ὄφεως, τὸν ὁποῖον ἐρρόφησε μέχρι τῆς παλάμης, καὶ δὶς τρομερικὸν μάτι σμοῦ ἐκτυλιχθείς, ἐκρέματο ἐπ' αὐτοῦ.

— Δὲν φοβεῖσαι τὸ δηλητήριόν του; τῷ εἶπεν ὁ Πασᾶς ἔντρομος· αὐτὸς εἶναι ἀστρίτης, τὸ ἐπιβλαβέστερον ὅλων τῶν ἑρπετῶν.

Ὁ Δερβίσης ἐγέλασεν.

— Αὐτὸς εἶναι ἀβλαβὴς, ἀπεκρίθη.

— Πῶς ἀβλαβὴς, ὑπέλαβεν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς, ἐὰν ἐγὼ ἠξεύρω, ὅτι ὅσοι ἐδαγκάσθησαν ὑπὸ ἀστρίτου ἀπέθανον.

— Ναὶ ἀληθῶς; ἀλλ' αὐτὸς, σοὶ λέγω, εἶναι ἀβλαβής· δὲν ἔχει ὀδόντας. Ἰδοὺ, καὶ ἐπροχώρησεν ὀλίγον ἵνα τῷ δείξῃ τὸ χαῦνον στόμα τοῦ ὄφεως.

Ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ἐξέβαλε φωνὴν φρικώδη, ἡ σκηνὴ τῆς θύρας ἀνεπετάσθη, καὶ πέντε τῶν σωματοφυλάκων του ἐρρίφθησαν δρομαῖοι ἐν τῷ δωματίῳ, παρευρίσκοντες τὰς διαταγάς του. Ὁ Δερβίσης τὸν ἐβλεφάρισε μὲ ὄμμα οἴκτου κινήσας τὴν κεφαλήν.

— Πρόσταξε, εἶπεν εἰς αὐτὸν, νὰ ἐξέλθωσιν οἱ σωματοφύλακές σου. Ἔρχομαι νὰ σοῦ εἰπῶ κάτι πρὸς ὄφελός σου. Ἰδοὺ, σκοτίσθητι, καὶ παρευθὺς ἀφαίρεσον τὸν ἐσυσπείρωσε καὶ τὸν ἔθεσεν ἐν τῷ κόλπῳ του. Ὁ ὄφις δάκνει, προσέθεσε, διὰ τῶν ὀδόντων, ἐφ' τοὺς ἐξέβαλον ὅλους.

— Τί λέγῃς;

— Ἐκεῖνα τεμάχιον ῥόχου, τὸ ὁποῖον εἰς τὸ

γάλα, τὸ ἀγαπητὸν αὐτοῦ κοτόν, καὶ τὸ ἐπλήσιασα εἰς τὸ στόμα του· ὁ ὄφις τὸ ἥρπασε μὲ ἀπληστίαν καὶ τὸ ἐμάσσησε διὰ νὰ ῥοφήσῃ τὸ ὀγρόν του, τότε λαβὼν ῥάβδον ἤγγισα τὸ ἄκρον της ἐπὶ τοῦ τεμαχίου τοῦ ῥούχου, οὗτος δὲ φοβούμενος μὴ τῷ τὸ ἀφαιρέσω, ἐξηγρίωθη καὶ τὸ ἔσφιγξε τοσοῦτον δυνατὰ μὲ τοὺς ὀδόντας του, ὥστε ἐπήγησαν ἐντὸς αὐτοῦ· ἐπειδὴ δὲ οἱ ὀδόντες τῶν ὄφεων εἶναι ἀγκιστρωτοὶ καὶ ἀραιοί, καὶ ὅταν εἰσέλθωσιν ἐντὸς τοῦ ῥούχου, δυσκόλως ἐξέρχονται, σ' ἔπιασα, διάβολε, εἶπον, καὶ δραμὼν ἔσυρα τὸ ῥοῦχον μὲ τοσαύτην βίαν, ὥστε τοῦ ἀπέσπασα τοὺς ὀδόντας.

— Καὶ πῶς τὸ ἐκατάλαβες;

— Τοὺς εἶδον προσκολλημένους εἰς τὸ ῥοῦχον.

— Ἀμμὴ τὸ δηλητήριον; εἶπεν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς.

— Τὸ δηλητήριον ἐξέρχεται μὲ τοὺς ὀδόντας.

— Καὶ δὲν γίνεται πλέον;

— Ὄχι.

— Διατί;

— Διότι τὸ δηλητήριον εὑρίσκεται ἐντὸς μικρῶν κύστεων εἰς τῶν ὀδόντων τὰς ῥίζας· αὗται θλιβεῖσαι ὑπὸ τοῦ ῥούχου, διεῤῥάγησαν καὶ ἐξῆλθε τὸ δηλητήριον· ἀδύνατον δὲ ν' ἀναφυῶσι πάλιν αἱ κύστεις, διότι μὴ ἔχοντος τοῦ ὄφεως ὀδόντας, τὰ οὖλα συνθλιβόμενα δὲν ἀφίνουσι ν' ἀναφυῶσι πλέον.

— Μᾶς ἀπατῶσι λοιπὸν οἱ λέγοντες, ὅτι ἔπιον φάρμακόν τι, ὀφιόχορτον λεγόμενον, καὶ διὰ τοῦτο ὑπάρχουσιν ἄτρωτοι;

— Βεβαιότατα. Ὅταν ὁ ὄφις δάκνῃ διὰ τῶν ὀδόντων του ἀνοίγῃ τὴν πληγὴν, αἱ δὲ κύστεις θλιβόμεναι συγχρόνως διαῤῥήγνυνται καὶ τὸ δηλητήριον εἰσέρχε-

τοι εἰς τὴν πληγήν. Μὴ ὑπαρχόντων ὀδόντων καὶ κατὰ συνέπειαν κύστεων, τὸ ζῶον καθίσταται ἀβλαβές.

— Μ' ἔδωκες, Δερβὶς-μπαμπᾶ, ἓν μάθημα, εἶπεν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς, ἀφοῦ μὲ κατετρόμαξες.

— Θὰ σοῦ δώσω ἓν ἄλλο καλήτερον, ὑπέλαβεν ὁ Δερβίσης, πλησιάσας μηχανικῶς τὴν χεῖρά του εἰς τὸν κόλπον του.

— Ὦ! πάλιν τὸν κατηραμένον ὄφιν θὰ ἐβγάλῃς; εἶπεν ὁ Ἀλῆς, ὀπισθοπορήσας αὖθις· τὸν εἶδον ἅπαξ, εἰπέ με ὅ,τι θὰ μ' εἰπῇς, δὲν εἶναι πλέον ἀνάγκη νὰ μοὶ τὸν δείξῃς.

— Δὲν ἔχω σκοπὸν νὰ σοὶ τὸν δείξω πλέον, τὸν εἶδες. Εἶδες αὐτὸ τὸ τρομερὸν καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἀποτρόπαιον ἑρπετόν! Καὶ ποῖος δὲν τὸ φοβεῖται; Τίς δὲν παγώνει ὅταν τὸ θεωρῇ ἕρπον ἐπὶ τῆς γῆς; Καὶ ὅμως ἤδη τὸ ἔχω εἰς τοὺς κόλπους μου, τὸ ἔχω ὑποχείριον· ὅταν θέλω τὸ λαμβάνω ἀπὸ τὴν οὐρὰν, τὸ στρεφογυρίζω καὶ συντρίβω τὴν κεφαλήν του εἰς τὸν τοῖχον, ἢ εἰς τὸ ἔδαφος.

Ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ἐθεώρει μὲ ἀπορίαν τὸν Δερβίσην, μὴ ἐννοῶν πρὸς τί τοῦ ὄφεως ἡ ἐπίδειξις.

— Βεζύρη, ὑπέλαβεν οὗτος, ὑπῆρχες ὁ ἰσχυρότερος τῶν Σατραπῶν· ἡ Κυβέρνησις τοῦ Σουλτάνου σ' ἐφοβεῖτο καὶ ὅλοι οἱ γείτονές σου Πασάδες σ' ἔτρεμον, ὡς ἔτρεμες σὺ πρὸ μικροῦ ἐνώπιον τοῦ ὄφεως· σοὶ ἔδειξαν τὸ γάλα τῆς ἀμνηστίας, ἀλλ' εἰσέτι δὲν ἐπλησίασον εἰς τὰ χείλη σου τὸ ἐμβεβαμμένον εἰς αὐτὸ ῥοῦχον νὰ τὸ μασσήσῃς, διὰ ν' ἀποσπάσωσι τοὺς ὀδόντας σου καὶ νὰ σὲ πνίξωσιν εἰς τὸν κόλπον των, ὡς ἔπνιξα ἐγὼ τὸν ὄφιν τοῦτον. Καὶ ἐξαγαγὼν μὲ ἄκραν ταχύτητα τὸν ὄφιν ἐκ τοῦ κόλπου του, τὸν ἔρριψε νεκρὸν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους.

Ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ἵστατο θεωρῶν ἄλαλος, ὁτὲ μὲν τὸν νεκρὸν καὶ ἀκίνητον ὄφιν, ὁτὲ δὲ τὸν Δερβίσην λαλοῦντα μετὰ φωνῆς βροντώδους καὶ χρησμοδοτικῆς. —Τὸ φρούριον εἶναι οἱ ὀδόντες σου, ὑπέλαβεν ὁ Δερβίσης, ἂν τ' ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν σου τὸ Δοβλέτι, θὰ σὲ πνίξῃ εἰς τοὺς κόλπους του, ὡς ἔπνιξα ἐγὼ πρὸ μικροῦ τὸν ὄφιν! Καὶ κύψας καὶ λαβὼν ἐκ τῆς οὐρᾶς τὸ νεκρὸν ἑρπετὸν, ἤγειρε τὴν αὐλαίαν τῆς θύρας καὶ ἐξελθὼν ἐγένετο ἄφαντος.

Ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ἵστατο ὡς ἐμβρόντητος ἐν τῷ μέσῳ τοῦ δωματίου, στρέφων πανταχόθεν τὰ βλέμματά του, ὡς νὰ ἐζήτει νὰ πληροφορηθῇ, ἐὰν ὁ Δερβίσης ἐπῆρε τὸν ὄφιν ἀναχωρῶν, ἢ τὸν ἄφησεν ἐπὶ του ἐδάφους καὶ ἐτρύπωσεν εἰς γωνίαν τινὰ τοῦ δωματίου. Στιγμαὶ πολλαὶ παρῆλθον καὶ ὁ ἄθλιος οὗτος Σατράπης ἔμενεν ἀκίνητος, πλήρης φόβου καὶ ἀπογνώσεως. Ἡ εἰκὼν τοῦ ὄφεως καὶ οἱ λόγοι τοῦ φίλου του Δερβίση, τὸν ὁποῖον ἐθεώρει ὡς ἄλλην Πυθίαν, κατεσκότισαν τὸ λογικόν του. Εἰς δεινοτέραν θέσιν, ἔλεγεν ἐν ἑαυτῷ, δὲν εὑρέθη ποτὲ ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς· οἱ λόγοι τοῦ Γιακοὺπ καὶ ἡ παράστασις τοῦ ὄφεως εἰσὶ πλήρεις ἀληθείας, καὶ ὅμως ἡ θέσις μου δὲν μοὶ συγχωρεῖ νὰ ὠφεληθῶ πλέον ἀπ' αὐτὸ τὸ μάθημα, ἔδωκα τὸν λόγον τῆς ὑποταγῆς μου· τὰ τέσσαρα πέμπτα τῆς φρουρᾶς, μαθούσης ὅτι ἀπεφάσισα νὰ παραδώσω τὸ φρούριον, ἐσυνθηκολόγησαν μετὰ τοῦ Σερασκέρη, ὡς μὲ γράφει εἷς τῶν κατασκόπων μου ἐκ τοῦ στρατοπέδου, ὁ Ἀγγέλης Σίμος (*) τί ποιητέον ἤδη; τὰ πάντα δι' ἐμὲ εἰσὶν ἀδύνατα· ἀλλὰ μήπως πάλιν ὁ Δερβίσης εἶναι ἀλάν-

(*) Τοῦ Ἀγγέλη Σίμου υἱὸς εἶναι ὁ Εὐστάθιος Σίμος.

θάνατος· εἶναι δυνατὸν ὁ ἀπατήσῃ ὁ Σεραστέρης τοσούτους Πασάδες, οἵτινες συνυπέγραψαν μετ' αὐτοῦ τὴν δοθεῖσάν μοι ὑπόσχεσιν; Ὁπωσδήποτε, ἐγὼ δὲν ἀπεσθεδρομῶ κλέον, ὁ γέγονε, γέγονε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

ΣΥΝΕΛΗΦΘΗ Η ΥΑΙΝΑ ΕΝ ΤΗ ΠΑΓΙΔΙ.

Τὴν ἐπιοῦσαν, ἅπαντα τὰ ἐν τῇ λίμνῃ πλουίρει, καὶ αἱ μεγάλαι λέμβοι τοῦ Ἀλῆ - Πασᾶ, ἃς ἐκέμισεν ἐκ Λευκάδος εἰς τεμάχια, καὶ προσήρμοσεν ἐν Ἰωαννίνοις, ἦσαν προσωρμισμένα παρὰ τῇ παραλιμνίῳ θύρᾳ τοῦ φρουρίου. Κίνησις δὲ μεγίστη ὑπῆρχεν ἐν τῷ Σεραγίῳ ἐπὶ τῇ προπαρασκευῇ τῆς εἰς τὸ Νησίον ἀποχωρήσεώς του. Οἱ δ' ὁπλαρχηγοί του σύντους ἐθεώρουν τὴν ἔκτακτον ταύτην κίνησιν, κινοῦντες τὰς κεφαλάς των.

Ὁ Ἀλῆ - Πασᾶς καταβὰς εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Σεραγίου μετὰ τοῦ γέροντος Δερβίση, ὃν ἐθεώρει ἐν μάντιν, ἢ μᾶλλον ἐπίστευεν ὅτι εἶχε σχέσιν μετὰ τῶν πνευμάτων καὶ συνδιελέγετο μετ' αὐτῶν, καὶ ὅστις τῷ ἐνέπνευσε τὰς ἀπαισιωτέρας περὶ Θεοῦ Δίας, ἦλθεν εἰς τὸ προαύλιον τοῦ παρὰ τὰς ἀνατολικὰς ἐπάλξεις Τσαμίου, καὶ ἐθεώρει τὸ Νησίον ἐν μεγίστῃ ἀνησυχίᾳ, ὡς νὰ περιέμενεν ἐκεῖ τὴν λύσιν τῶν σαγκεχομένων τοῦ σκέψεων, ἃς ὄνειρόν τι ἐτάραξεν ἐν τῇ προηγηθείσῃ νυκτί. Αὐτὸ εἶναι τὸ τσαμίον ἀπαράλλακτον, ὡς τὸ εἶδον κατ' ὄναρ, ἰδοὺ καὶ ὁ τόπος ἔνθα ἐκοιμώμην, ὁμονολόγει, ὡς νὰ ἐλησμόνησεν ὅτι ὁ

Δερβίσης ὑπῆρχε πλησίον του. Ηορίεργον ὄνειρον! καὶ τὸ εἶδον τὴν νύκτα τῆς ἐπιούσης, ὅτε ἀπεμάλομαι νὰ ἐγκαταλείψω τὸ φρούριον. Ἀλλ' ὁ Ἰσοὺφ, τὸν ὁποῖον ἔπνιξαν ὁ Βάγιας καὶ ὁ Αἰθίοψ, πρὸς τί μ' ἐθεώρει γελῶν σατανικὸν γέλωτα; Μετὰ τὸν μονόλογον τοῦτον, στραφεὶς πρὸς τὸ Σεράγιον, ὡς νὰ ἠγέρθη ἐξ ὕπνου, εἶδε τὸν ὄπισθέν του ἱστάμενον Δερβίσην.

— Γιακοὺπ, νὰ μὲ συμπαθήσῃς, τῷ εἶπε, ἐλησμόνησα ὅτι ἤσουν πλησίον μου, ἡ κεφαλή μου εἶναι τεταραγμένη, Ὦ! εἶμαι ὡσὰν ἐσκοτισμένος! Μ' ἤκουες βέβαια, τί ἔλεγα.

— Ναί, σὲ ἤκουα, ἀπεκρίθη ὁ Δερβίσης.

— Ἀ! εἶδον ἀπόψε τὴν νύκτα ἓν ὄνειρον· ἓν ὄνειρον, τὸ ὁποῖόν μοῦ φαίνεται ἀπαίσιον, καὶ διὰ τοῦτο σ' ἔφερα ἐδὼ εἰς τὸν ἴδιον τόπον νὰ σοῦ τὸ διηγηθῶ, διὰ νὰ μὲ τὸ ἐξηγήσῃς.

— Τί ὄνειρον; σοῦ εἶπα νὰ μὴ πιστεύῃς τίποτε.

— Τίποτε, τίποτε; ἀπεκρίθη ὁ Ἀλῆς· σὺ δὲ διατί πιστεύεις εἰς τὰ πνεύματα;

— Διότι αὐτὰ ὑπάρχουσιν ὡς καὶ ἡμεῖς, καὶ διότι μὲ ὑπακούουν, διότι τὰ ἐξουσιάζω, ἀπεκρίθη ὁ ἀπατεὼν καὶ μοχθηρὸς Δερβίσης, δὲν τὰ φοβοῦμαι, ἐξ ἐναντίας αὐτὰ φοβοῦνται ἐμέ.

— Καὶ τίποτ' ἄλλο;

— Σοῦ εἶπα, πολλάκις, τίποτε.

— Λοιπὸν τὰ ὄνειρα δὲν προέρχονται ἀπὸ τὰ πνεύματα;

— Ναί, ὅταν θέλουν νὰ παίξουν μὲ ἡμᾶς.

— Καὶ δὲν ἐξηγοῦνται; ἐγὼ, Γιακοὺπ, φρίττω! τί νὰ σοῦ εἰπῶ; τρέμω ὅλος.

— Διατί;

— Διότι, ὡσὰν τώρα αὐτὴν τὴν στιγμὴν νὰ μοῦ

λέγω πάντα ἡ μάνα μου, ὅτι θὰ πάθω κακόν. Μὰ τί νά, Γιαννάκη, ἡ ψυχή; (ὁ Ἀλῆς δὲν ἤκουσε ποτὲ τὴν λέξιν φυσικῶς).

—Ἡ ψυχὴ καὶ πολλαχῶς, ἀπεκρίθη ὁ Δερβίσης ἐν μυστηριώδει τόνῳ.

—Θεός, ἐπρόφερον οἱ παπάδες τῶν χριστιανῶν καὶ οἱ ἱερεῖς τῶν Τούρκων, ὅστις παιδεύει τὴν κακίαν τῶν ἀνθρώπων.

—Σοῦ εἶπα πολλάκις νὰ μὴ πιστεύῃς τοιαύτας μωρίας.

Ἀληθῶς ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ἐτύπτετο τὴν στιγμὴν ταύτην ὑπὸ τοῦ ἐλέγχου τῆς συνειδήσεως, καὶ ἤθελεν ὁμολογήσει τὴν ὕπαρξιν τοῦ Θεοῦ, ὡς ὅλοι οἱ αἱμοχαρεῖς πάσχουσι, ἐὰν ὁ ἐπίγειος οὗτος δαίμων Δερβίσης δὲν ἐσκέφθη τὸν τρόπον τοῦ συνειδότος. Ἄπαντες οἱ τύραννοι καὶ αὐτὸς ὁ Νέρων, ἤλθον στιγμαὶ καθ' ἃς ἐθεώρουν ἔντρομοι τὴν ὑψίστου καὶ παντοδυνάμου χεῖρα τοῦ Παντοδυνάμου!

—Ὅπως καὶ ἂν ἦναι, ὑπέλαβεν ὁ Πασᾶς, ἄκουσον τ' ὄνειρόν μου.

—Εἰπέ μέ το, ἀλλὰ μὴ ζητῇς ἐξηγήσεις.

—Εἶδον κατ' ὄναρ, ἤρξατο νὰ διηγῆται ὁ Ἀλῆ Πασᾶς, ὅτι ἦλθον ἐδῶ κρατῶν μαχαῖραν αἱματηρὰν, ἣν ὁπλίσας εἰς τὰ θεμέλια τοῦ τεμένους, καὶ ἔτρεχα δι' ὅλης μου τῆς δυνάμεως, ἕως ὅτου ὁλόκληρον τὸ ἐκκλησάκι, ὅπου τὸν κατέστησα ἐτοιμόρροπον. Ὁ σοὺφ, τὸν ὁποῖον ἐγνώριζες, ὁ θυρωρὸς τοῦ γυναικωνίτου, ὅστις ἐκάθητο πρό τινος καιροῦ, ἱστάμενος ἐνώπιόν μου μ' ἐθεώρει γελῶν σατανικῶς. Ἔπειτα, ὡς νὰ κατεπονήθην ὑπὸ τοῦ κόπου, κατεκλίνθην καὶ ἐκοιμήθην ἐκεῖ. Βλέπεις ἐκεῖ, πρὸ τῆς θύρας τοῦ

μίου; ἐκεῖ ἐκοιτώμην γυμνὸς, κατάγυμνος ἐπὶ τοῦ χώματος.

— Αὐτὸ εἶναι ὅλον τὸ ὄνειρον;

— Ναὶ, αὐτό. Εἰπέ με τί ἐξηγεῖ;

— Τίποτε.

— Πῶς τίποτε δὲν εἶναι τρόπος, κἄτι ἐξηγεῖ.

— Αἱ γραῖαι λέγουν ὅτι ὁ γυμνὸς εἶναι καλὸν ὄνειρον.

Ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ἔσεισε τὴν κεφαλήν του καὶ ὑγκαταλιπὼν τὸν μοχθηρὸν Δερβίσην, εἰσῆλθεν ἐν τῷ Σεραγίῳ περίλυπος, ἐνθυμηθεὶς τὴν εἰκόνα τοῦ ὄφεως καὶ τοὺς λόγους τοῦ ἀγαπητοῦ του τούτου διδασκάλου· συναντήσας δὲ τὸν ἀναβαίνοντα τὴν κλίμακα Πασόμπεην,

— Στεῖλε, τῷ εἶπε καὶ κράξε νὰ ἔλθουν ἐδὼ ὁ Σελήμης καὶ ὁ Αἰθίοψ. Καὶ ἀναβὰς ἐκάθησεν ἐπὶ ἑνὸς ἰκριώματος τοῦ προστόου.

Μετὰ μικρὸν ἀμφότεροι οὗτοι παρίσταντο ἐνώπιόν του.

— Σελὴμ, εἶπεν εἰς τὸν τριακοντούτην τοῦτον Ἀλβανὸν, σ' ἐπῆρα βρέφος ἀπὸ τὰς ὁδοὺς, σ' ἔκαμα ἕνα τῶν πιστοτέρων μου θεραπόντων, σ' ἔνδυσα εἰς τὸ χρυσάφι καὶ εἶχες εἰς χεῖράς σου ὅ,τι πολύτιμον εἶχον, τώρα εἶναι καιρὸς νὰ μοῦ δείξῃς τὴν πρὸς ἐμὲ εὐγνωμοσύνην σου. Ὁ Μερτσάνης εἶναι ἐπιφορτισμένος νὰ βάλῃ φωτιὰν εἰς τὴν ὑπόνομον ν' ἀνατρέψῃ τὸ Σεράγι· Δὲν εἶναι οὕτω Μερτσάνη; εἶπεν ἀποστραφεὶς πρὸς τὸν Αἰθίοπα.

— Ναὶ, βέβαια, ἀπεκρίθη ὁ Αἰθίοψ.

— Λοιπὸν, Σελήμη παιδί μου, νὰ μείνῃς ἐδὼ μὲ τὸν Μερτσάνη· αὐτὸς θὰ ἔχῃ ἀναμμένον πάντοτε τὸ φανάρι καὶ σὺ νὰ μὴ λείψῃς ποτὲ ἀπὸ πλησίον του. Ὅταν δὲ ἰδῆτε ὅτι ἀπὸ τὴν ῥάχιν τοῦ Ἁγίου Αἰὰ

νὰ Νικηφόρε μου, σημεῖον, νὰ δάκετε φωτιὰ ἀπὸ τὴν ὑπόνομον.

— Καὶ τί σημεῖον θὰ κάμῃς;

— Θὰ διατάξω τὸ ἀφώτιστον ἐκεῖ μίαν χόκκινην σημαίαν καὶ νὰ ρίψουν τρεῖς τουφεκιές.

— Ἀμφιβάλλω ἂν τὸ καταλάβουν, ἀνησυχεῖς ἄδικα, ἀφέντη μου ὁ Σαλάμπας.

— Ναί, μετὰ δύο ὥρας.

— Μέσα ὅμως καὶ ἡ διαταγή σου θέλει ἐκτελεσθῆ ἀμφιβόλως.

— Μὴ μὲ μιλᾷς, ἀφέντη, εἶπεν ὁ Ἀθίνιος, θὰ σοῦ κακοφανῶ νὰ γένω μελαγχολικώτερος, ἀλλὰ θὰ κάμω ὑπομονὴν δέκα ἕνα τὰ πέντε παγάδια.

— Ἔχετε προφὲς ἕνας θέλετε, ὑπέλαβεν ὁ Ἀλῆ Μπαρᾶς, τὸ παλληκάρι εἶναι πλήρες. Ἰδοὺ καὶ χρήματα μέσως σᾶς χρειασθῶσι. — Καὶ ἐνεχείρισεν εἰς αὐτὸν σάκκον μικρὸν πλῆρη ἀργυρίου.

— Δὲν ἀμφιβάλλω, προσέθεσεν, εἰς τὴν πίστιν μου αὐτὸς τὸν πρᾶμα μὲ ἀφοσίωσίν σας.

Ἔπειτα εἰς τοῦτο βέβαιος, βεζίρη μου, ἐπεκρότησεν ὁ ἀρφέντης, κλίνοντας μέχρις ἐδάφους καὶ ἄγγιξε τὸ κράσπεδον τοῦ ἱματίου του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΙΙ

ΣΥΝΕΧΕΙΑ.

Ὁ Ὑπάρχουσι σταυραί, καθ' ἃς ὁ ἄνθρωπος ἐπάνω τῶν ἀκατανοήτων μυστηρίων αἰσθάνεται τι, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ τὸ ὀνομάσῃ, διότι δὲν δύναται νὰ

χαρακτῆρα· βαρυθυμεῖ ἐν ᾧ ἀφορμὰς δὲν ἔχει, καὶ ἀναστενάζει, ἐν ᾧ οὐδὲν ὑπάρχει τὸ κινοῦν αὐτὸν εἰς θυμίαν· πολλάκις ἐπιθυμεῖ νὰ κλαύσῃ ἄνευ λόγου, ἢ εὑρίσκεται ἐν εὐθυμίᾳ, ἐν ᾧ τίποτε δὲν κεντᾷ τὰς αἰσθήσεις του. Εἶναι ἄρά γε, κατὰ τοὺς ἰατροὺς, ἡ χαχὴ τοῦ σώματος διάθεσις; Ἀλλ' ὅλαι αὐταὶ αἱ αἰσθηματικαὶ μεταβολαὶ γίνονται ἐν πλήρει τοῦ σώματος εὐεξίᾳ, ὅταν ἡ τέχνη αὐτὴ μετρᾷ, τοὺς μὲν παλμοὺς τῶν σφυγμῶν ἐντελεῖς, ἡ δὲ μηχανὴ ὑπάρχῃ ἐν πλήρει καὶ ἀρίστῃ ἁρμονίᾳ. Διατί λοιπὸν νὰ μὴ πιστεύσωμεν μᾶλλον ὅτι ὑπάρχει ἐν ἡμῖν ἕν τι ὅλως ἀνεξάρτητον, ἔχον ἀγνώστους εἰς ἡμᾶς κανόνας, ἓν τι θεῖον συγκοινωνοῦν μὲ τὴν μυστηριώδη καὶ μεγάλην, τὴν γενικὴν τοῦ σύμπαντος ζωὴν, ἐπενεργοῦν ἐν ἡμῖν ἄνευ εἰς ἡμετέρας θελήσεως καὶ ἐπὶ κανόνων ἀγνώστων; Μὴ ἦναι ἄρά γε τὸ προαίσθημα τοῦ ἐν ἡμῖν αἰωνίου ὄντος;

Καί τοι φέρων ἐν τῷ κόλπῳ του τὸ ὑφ' ὅλων τῶν Πασάδων ὑπογεγραμμένον καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Σερασκέρη ἔγγραφον ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς· καί τοι πλήρης ἐλπίδων, ἢ μᾶλλον βεβαιότητος, ὅτι ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἀμνηστεύεται· καί τοι κολακευόμενος ὅτι θέλει τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς στρατοῦ, μέλλοντος νὰ καταπατήσῃ ὑπὸ τοὺς πόδας του τὴν ἐπανάστασιν τῶν ἀπίστων, καὶ παρὰ τῷ δοθέντι αὐτῷ πρὸ ἓξ ἐτῶν τίτλῳ τοῦ Ἀρσλὰν (Λέοντος), χάριν νικητικοῦ βραβείου ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου, νὰ ἐπιτύχῃ καὶ ἕτερον τὸν τῆς Τίγρεως· καὶ ὅμως περίλυπος ἵστατο παρὰ τῇ ὄχθῃ τῆς λίμνης περιμένων τὴν πεφιλημένην του Βασιλικὴν, ἵνα ἐπιβιβασθῇ μετ' αὐτῆς ἐπὶ τῆς μεγάλης λέμβου, ἣν δέκαοκτὼ κωπηλάται, κρατοῦντες εἰς χεῖρας τὰς κώ-

πας, ἦσαν ἕτοιμοι νὰ τὴν φέρωσιν εἰς τὴν τερ[illegible] καὶ χαριτώπιδα τῶν Ἰωαννίνων Νῆσον.

Ἐπιβιβασθεὶς ἐν τῇ λέμβῳ, ἔστρεψε τὸ βλέμ[illegible] του πρὸς τὸ φρούριον καὶ ἐδάκρυσεν.

— Αἰσθάνομαι, εἶπεν εἰς τὴν καλλιπάρειον Ἥβ[illegible] του τὴν Βασιλικὴν, βαρεῖαν ὡς μόλυβδον τὴν καρδ[illegible] μου, προαισθάνομαι τὸ τέλος τῶν ἡμερῶν μου, μ[illegible] τεύω ἤδη ὅτι ἠπατήθην.

— Γύρισ' ὀπίσω, τῷ ἀπεκρίθη ἡ Βασιλικὴ, μόλ[illegible] κινήσασα τὰ κοράλλινα χείλη της ἐξ ἀγανακτήσ[illegible]

— Τώρα δὲν ἠμπορῶ πλέον, ὑπέλαβεν ὁ Ἀλ[illegible] ὑπάγω ὡς νὰ σύρωμαι ὑπὸ καταχθονίου δαίμονος· [illegible] ἔχω πλέον θέλησιν, αἰσθάνομαι ὅτι ἀφέθην εἰς τ[illegible] τύχην καὶ ὅτι κυλίομαι ὡς σφαῖρα εἰς τὸν κατήφορο[illegible]

— Μικρόψυχε! τῷ εἶπεν ἡ Βασιλικὴ, ἂν ἐγ[illegible] ἤμην σὺ, ἤθελα κάμει θαύματα.

— Τί;

— Ἤθελα ῥιφθῆ εἰς τὰ ὄρη καὶ εἰς τὰς πεδιάδ[illegible] καὶ ν' ἀποθάνω μὲ τὸ ξίφος εἰς χεῖρας.

— Εἰς τὰς καρδίας ἐσᾶς τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν ἐμφωλεύει τοῦ πολέμου ὁ δαίμων· ἐπιθυμεῖτε ν' ἀποθάνετε, ἀλλὰ κᾄτι νὰ πρ[illegible] ξετε, ἀπεκρίθη ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς στρέψας τὸ [illegible] πρὸς τὴν λίμνην καὶ ῥεμβάζων, ἑωσοῦ ἡ λέμβος [illegible] ωρμίσθη ἔν τινι ἄκρῳ τῆς κώμης παρὰ τῇ Μονῇ τ[illegible] Παντελεήμονος.

Κατηφὴς καὶ περίλυπος ἀπέβη εἰς τὴν ξηρὰν, [illegible] στὰς μικρὸν ἐπὶ τῆς ἀποβάθρας, ἐθεώρησε τὸν φέρ[illegible] τα εἰς τὴν κατάψυχρον καὶ διαυγῆ πηγὴν Τραμ[illegible] δοβα αὔλακα, ὑπὸ πρασίνων καλαμῶν χωριζόμ[illegible] εἶτα οἱ ὀφθαλμοί του περιεπλανήθησαν μηχανικῶς [illegible] ἐφ' ὅλων τῶν ἀντικειμένων, ὧν ἡ θέα τῷ ἐνεποίει ἀλ-

γεινὰ αἰσθήματα, ἐξ ἀναμνήσεων παρελθούσης ἰσχύος καὶ μεγαλείου.

— Ἐδῶ Βασιλικὴ, εἶπε πρὸς αὐτὴν, διῆλθον πολλάκις ἡμέρας χαριέσσας· ἐδῶ ἐνετρύφησα χιλιάκις τοὺς λιπαροὺς καὶ εὐχύμους ἐγχέλεις τῆς λίμνης καὶ τοὺς ἰχθῦς, οὓς μόναι αἱ γυναῖκες τῆς Νήσου γνωρίζουσι τὸ μυστήριον νὰ μαγειρεύωσιν ἐξαιρέτως καὶ νὰ δίδουσιν εἰς αὐτοὺς γεῦσιν ἰδιάζουσαν, ἄγνωστον καὶ εἰς αὐτὸν τὸν τόσον ἐπιτήδειόν μου μάγειρον.

Ἡ Βασιλικὴ ἐσίγα, οὗτος δὲ βραδυπορῶν εἰσῆλθεν εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Παντελεήμονος, ἔνθα εὗρε τὸν πρὸ αὐτοῦ ἀποβιβασθέντα ἐκεῖ Ἄγον Βασιάρην μετὰ τριακοσίων στρατιωτῶν, λειποτακτησάντων τῶν ἐπιλοίπων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'.

Η ΜΕΧΡΙ ΦΑΝΑΤΙΣΜΟΥ ΑΦΟΣΙΩΣΙΣ.

Τὸ φρούριον ἤδη κατέχεται ὑπὸ τοῦ Χουρσὴτ-Πασᾶ, διορίσαντος φρούραρχον τὸν Χασὰν-Πασᾶ καὶ ὑποφρούραρχον τὸν Ὀμὲρ Βριώνην, ὃν ἐνέδυσε τὴν Σατραπικὴν τήβεννον κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν, ἣν ἔδωκε τῷ Ἰσμαὴλ-Πασᾷ. Ἀφοῦ δὲ διέταξε νὰ καταληφθῶσιν ὅλαι αἱ ἐπίκαιροι θέσεις, πρώτην ἔλαβε φροντίδα ν' ἀπομακρύνῃ τὸν Αἰθίοπα καὶ τὸν Σελήμην ἀπὸ τὴν ὑπόνομον· ἀλλὰ προσκληθέντες δὶς καὶ τρὶς νὰ παρουσιασθῶσιν ἐνώπιόν του, δὲν ἠθέλησαν. Καὶ τίς ἐτόλμα νὰ εἰσέλθῃ ἐν τῷ Σεραγίῳ, ἐν ᾧ οἱ φανατικοὶ οὗτοι ἐντολοδόχοι τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, ἔχοντες ἀναμμένον τὸ φανάριον, ἦσαν ἕτοιμοι ν' ἀνάψωσι τὴν ὑπό-

νόμον ἐν οἱαδήποτε βίᾳ; Ὁ Ἀλῆς ἄφισεν ἐν τῷ μ
ραγίῳ τὴν Χανούμην, καὶ ὅλον τὸν ἄλλον θῆλυν κό
σμον, μετὰ τῶν θεραπαινίδων. Ἡ ὕπαρξις τῆς τρομε
ρᾶς ὑπονόμου δὲν ἦτο πλέον μυστήριον, ὥστε ἐκεῖθε
ἐννοεῖ ὁποία ὑπῆρχεν ἡ φρίκη καὶ αἱ κραυγαὶ τῶν
δυστυχῶν τούτων πλασμάτων.

Ὁ Χουρσὴτ ἀνήσυχος, ἐζήτει μέσον ν' ἀπαλλά
ξῃ καὶ ἑαυτὸν καὶ τὸ φρούριον καὶ τὰς γυναῖκας ἀπὸ
μίαν καταστροφὴν, ἣν εἶχον ἀμετάθετον ἀπόφασιν νὰ
ἐκτελέσωσιν οἱ μέχρι μανιώδους φανατισμοῦ ἀφωσιω
μένοι τῷ Ἀλῇ - Πασᾷ· ὅθεν τὰς μὲν γυναῖκας διέτα
ξε καὶ μετέφεραν εἰς τὴν ὀθωμανικὴν συνοικίαν, τὸν
δὲ Πασόμπεην προσεκάλεσε παρ' αὐτῷ, καὶ τὸν πρω
κάλεσε νὰ μετέλθῃ πᾶν μέσον νὰ τοὺς ἀποτρέψῃ ἀπὸ
μίαν τοσοῦτον ὀλεθρίαν πρᾶξιν.

— Οὔτ' ἐμὲ, οὔτ' ἄλλον χάνένα ἀκούουν αὐτοί, εἶ
πεν εἰς τὸν Σερασκέρην.

— Τότε θὰ διατάξω νὰ τοὺς φονεύσωσιν, ὑπέλαβε
ὁ Χουρσήτ.

— Τί λογῆς; ἀπεκρίθη ὁ Πασόμπεης· αὐτοὶ κα
τοικοῦν ἐντὸς ἑνὸς μικροῦ παραπήγματος παρὰ τὴν ἄ
ρα τῆς ὑπονόμου, ἡ δὲ θρυαλλὶς συγκοινωνεῖ διὰ μέ
σης ὀπῆς μετὰ τοῦ παραπήγματος· ἅμα ἰδοῦν ὅτι πλη
σιάζει τις εἰς αὐτοὺς θὰ τὴν ἀνάψουν καὶ τότε θὰ με
τάξωμεν ὅλοι εἰς τὸν ἀέρα.

— Νὰ τοὺς ἀφήκωμεν ν' ἀποθάνουν ἀπὸ τὴν πεῖνα,
ἀποκλείοντές τους ἀπὸ πλησίον.

— Ἅμα τοὺς ἀφήκωμεν χωρὶς τροφὴν, θὰ τὸ ἐνα
σουν καὶ θὰ κάμουν τὸ ἴδιον.

— Λοιπὸν πρέπει νὰ χαθῶμεν ὅλοι;

— Καὶ ποῖος ἐπιθυμεῖ τοιοῦτον κακόν;

— Ὕπαγε λοιπὸν, εἰπὲ ἐκ μέρους μου τὸν Ἀλῆ·

Πασᾶ νὰ τοὺς μηνύσῃ νὰ φύγουν ἀπὸ τὴν ὑπόνομον.

— Δὲν θέλει τὸ κάμει ποτέ.

— Θὰ ὑπάγω μόνος μου νὰ τοὺς φονεύσω, εἶπεν ὀργισθεὶς ὁ Χουρσὴτ, ἢ θὰ γράψω εἰς Κωνσταντινούπολιν νὰ ἐμποδισθῇ ἡ ἀμνηστία. — Ὁ Πασόμπεης ὠχρίασεν εἰς τὴν ἀπάντησιν ταύτην τοῦ Σερασκέρη.

— Μὴν ὀργίζεσαι, Ὑψηλότατε, παρακαλῶ, ἀπεκρίθη. Ἴσως εὕρωμεν χἀνὲν ἄλλο μέσον.

— Ποῖον μέσον νομίζεις; ποῖον;

— Νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν ὑπόνομον καὶ νὰ κόψωμεν τὴν θρυαλλίδα.

— Πῶς θὰ εἰσέλθωμεν, ἀφοῦ αὐτοὶ οἱ κατηραμένοι κρατοῦν τὴν κλεῖδα;

— Νὰ σκάψωμεν ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ χαρεμίου νὰ πάμωμεν χαλάστραν νὰ εἰσέλθωμεν.

— Μοῦ λέγεις παραμύθια, Πασάμπεη· ἢ πηγαίνεις νὰ εἰπῇς τὸν Ἀλῆ-Πασᾶ νὰ τοὺς διατάξῃ νὰ φύγουν, ἢ μὰ τὸν Προφήτην θὰ γράψω νὰ . . . :

— Μὴν ὀργίζεσθε, Ὑψηλότατε, εὐκολώτερα θὰ ἐνεργήσω ἐγὼ, παρ' ἐκεῖνος. Αὐτὸς εἶναι τώρα κατεσκοτισμένος, ἀπηλπισμένος, ἠμπορεῖ καὶ ν' αὐτοχειριασθῇ καὶ τότε χειρότερα· ὅταν αὐτοὶ τὸ μάθουν θ' ἀνατρέψουν τὸ φρούριον.

— Καὶ εἶν' εὔκολον, ὡς λέγεις; Τί κόποι, τί χρονοτριβαί!

— Πιστεύω ὅτι εἶναι πολλὰ εὔκολον καὶ ὅτι ἐντὸς ὀλίγων ὡρῶν τελειόνει.

— Πῶς;

— Ἡ ὑπόνομος κατέχει ὅλον τὸ ὑποκάτωθεν τοῦ χαρεμίου μέρος· ὅταν δὲ ἀποσπάσωμεν σανίδας τινας τοῦ πατώματος θέλομεν τὴν εὕρει.

— Καὶ ἔπειτα;

— Φέρομεν ἕνα κτίστην, χαλᾷ τὸ ἐπάνω μέρος τοῦ σωλῆνος καὶ ἀνοίγει τρύπαν ἀρκετὴν νὰ χωρήσῃ ἄνθρωπον νὰ καταβῇ μέσα νὰ κόψῃ τὴν θρυαλλίδα μέχρι τῆς ὀπῆς καὶ νὰ τὴν ἀφαιρέσῃ.

— Ἂν δυνηθῇς νὰ πράξῃς τοῦτο, ἔσωσες τὸν γυναικάδελφόν σου, Πασόμπεη.

— Νομίζω ὅτι δὲν εἶναι δύσκολον.

— Συλλογίσου ἓν ἄλλο, φίλε μου, εἶπε μὲ φωνὴν μειλίχιον ὁ πανοῦργος Κιρκάσιος.

— Τί;

— Τὸν προξενηθησόμενον κρότον· ἂν ἀκουσθῇ ἀπὸ τοὺς ἀπονενοημένους αὐτοὺς, δὲν θὰ μᾶς ψήσουν;

— Δι' αὐτὸ μὴ σᾶς μέλῃ. Προςάξατε νὰ φέρουν εἰς τὸ μεγάλον Διβάνι τὸν μεδερχανὲ (*) νὰ παίξῃ· αὐτοὶ δὲν θέλουσι βεβαίως ὑποπτευθῆ τίποτε, διότι ἀφοῦ εἰσήλθετε εἰς τὸ φρούριον ὡς κατακτητὴς, ἡ μουσικὴ εἶναι ἑπόμενον νὰ παίξῃ τὰ νικητήρια· ὅθεν εἰς κἀνένα δὲν θέλει φανῆ, οὔτε νέον τι, οὔτε παράξενον, ἀλλὰ μάλιστα σύνηθες.

Οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Χουρσὴτ ἐφαιδρύνθησαν ὑπὸ χαρᾶς.

— Πασόμπεη, τῷ εἶπε δράξας τὴν χεῖρά τον, ἔχεις ἐφευρετικὸν νοῦν· σοὶ ὑπόσχομαι νὰ σ' ἀνταμείψω.

— Ἐγὼ ἄλλην ἀνταμοιβὴν δὲν θέλω, Ὑψηλότατε, εἰμὴ νὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ βοηθήσητε τὸν Ἀλῆ, Πασᾶ, ἀπεκρίθη ὁ Πασόμπεης κλίνας μέχρις ἐδάφους.

Μετὰ μικρὸν τὸ σεράγιον ὑπῆρχεν ἐν πλήρει θορύβῳ. Οἱ τοῖχοι καὶ αἱ στέγαι ἔπαλλον ὑπὸ τοῦ κρό-

(*) Ὁ Μεδερχανὲς εἶναι μουσικὴ τῶν Ὀθωμανῶν θορυβώδης συνισταμένη ἐκ τεσσάρων ἢ καὶ πολλῶν σαλπίγγων καὶ δύο τυμπάνων κολοσσιαίων, ἱκανὴ νὰ καλύψῃ ὁλοκλήρου στρατοῦ κραυγήν.

ἐνὸ τῶν φαλπίγγων καὶ τῶν τυμπάνων, καὶ οὔτε τουφεκισμοῦ κρότος ἦν δυνατὸν ν' ἀκουσθῇ. Τὰ πατώματα ἐσείοντο καὶ ἅπασα ἡ οἰκοδομὴ ἠχολόγει. Δύο ξυλουργοὶ καὶ δύο κτίσται, ἀλλήλοις συμβοηθούμενοι, ἐξήλωσαν τὸ πάτωμα τοῦ ἐρήμου ἤδη γυναικωνίτου, καὶ ἤρξαντο νὰ διατρυπῶσι καὶ τὸν σωλῆνα τῆς ὑπονόμου, ὥστε μετὰ δύο ὡρῶν ἐργασίαν ἠδύνατο νὰ εἰσέλθῃ ὀν αὐτῇ ἄνθρωπος. Μετ' ἀπεριγράπτου χαρᾶς ἔμαθεν ὁ Σερασκέρης ὑπὸ τοῦ Πασόμπεη τὴν ἔκβασιν τῆς ἐπιχειρήσεως.

— Τώρα νὰ μοῦ βοηθήσῃς νὰ καταβῶ ἐγὼ ν' ἀφαιρέσω τὴν θρυαλλίδα, τῷ εἶπεν ὁ Σερασκέρης.

— Ποτὲ, Ὑψηλότατε ! τοῦτο δὲν εἶναι ἔργον ὑμέτερον, εἶναι ἔργον ἐμοῦ τοῦ δούλου σας, ἀπεκρίθη ὁ Πασόμπεης.

Καὶ θέσας κατὰ γῆς τὰ ὅπλα του καὶ τὸν ἐπενδύτην του, ἐζήτησε φανάριον, τὸ ὁποῖον λαβὼν εἰς χεῖρας ἐπήδησεν ἐντὸς τῆς ὑπονόμου. Μετά τινων δὲ λεπτῶν παρέλευσιν, προέβαλεν ἡ κεφαλή του ἀπὸ τὴν ὀπὴν, καὶ ὅλος ἀγνώριστος ὑπὸ τῆς προστριβείσης ἐπ' αὐτοῦ κόνεως, ὡμοίαζε δαίμονα ἐξερχόμενον ἐκ τῆς καταχθονίου κατοικίας του. Ἡ καταμέλανος χείρ του ὑφωθεῖσα, ἔθεσε τὸ φανάριον πρὸ τῆς ὀπῆς, οὗτος δ' ἐπιστηριχθεὶς ἐπὶ τοῦ στομίου, ἐξῆλθεν ὡς ἕρπετὸν, ἔχων περιτυλιγμένην περὶ τὴν ὀσφύν του ὡς μαῦρον ὄφιν, τὴν τρομερὰν θρυαλλίδα, ἣν ἐκτυλίξας, ἔθεσε πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ Σερασκέρη· οὗτος δὲ,

— Πασόμπεη φίλε μου, τῷ εἶπε, μ' ἔκαμες σημαντικὴν ὑπηρεσίαν, καὶ σοῦ εἶμαι εὐγνώμων· ἤδη πρέπει νὰ τελειώσωμεν.

— Τί ἀγαπᾶτε ;

— Νὰ ξεκαμπίσωμεν αὐτοὺς τοὺς ἀχρείους ἀπὸ τὴν θύραν.

— Αὐτὰ εἶναι ἔργον ἐδικόν μου· μίαν μόνον χάριν ζητῶ.

— Ποίαν;

— Αὐτοὶ εἶναι ὑπηρέται· διετάχθησαν νὰ ἐκτελέσωσι τὴν προσταγὴν τοῦ κυρίου των· καὶ ἐσεῖς ἐπιμένουσι νὰ τὴν ἐκτελέσωσι πιστῶς· ὅθεν ἀντὶ νὰ ὦσι τιμωρίας ἄξιοι, εἶναι ἀπεναντίας ἄξιοι ἐπαίνου. Σᾶς παρακαλῶ λοιπὸν νὰ μ' ὑποσχεθῆτε ὅτι θὰ τοὺς συγχωρήσετε.

— Σοὶ τὸ ὑπόσχομαι, μὲ συμφωνίαν ὅμως νὰ μὴ σταθῶσι μήτε ἀτιμὴν εἰς τὸ φρούριον.

— Τοῦτο εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν σας. Διατάξετε ἓν ἀπόσπασμα στρατιωτῶν νὰ πολιορκήσῃ τὴν θύραν.

— Καὶ τί μὲ τοῦτο;

— Αὐτοὶ θὰ ὑποθέσουν, ὅτι ἦλθαν νὰ τοὺς συλλάβουν καὶ θ' ἀνάψουν τὴν θρυαλλίδα.

— Καὶ τότε; ὁ κίνδυνος.....

— Κίνδυνος δὲν ὑπάρχει πλέον, ἡ θρυαλλὶς θὰ μείνῃ εἰς τὴν ἄκραν χωρὶς ἀποτέλεσμα.

— Πασόμπεη!

— Ἀπομακρυνθῆτε ὑμεῖς, Ὑψηλότατε, καὶ ἐγὼ πάγω πλησίον μὲ τὸ ἀπόσπασμα. Βεβαίως καὶ ἐγὼ δὲν ἔχω ὄρεξιν νὰ ψηθῶ....

— Τότε καὶ ἐγὼ θὰ σταθῶ ἐδῶ· δὲν εἶμαι γενναῖος καὶ! εἶπεν ὁ Σερασκέρης ὑψῶν τὴν χεῖρα.

Μόλις οἱ πυρποληταὶ εἶδον τὸ ἀπόσπασμα πλησιάσαν πρὸς τὴν θύραν καὶ ἔδωσαν πῦρ εἰς τὴν θρυαλλίδα, ἥτις ἤναψεν ἄνευ ἀποτελέσματος.

— Ἄνοιξε τὴν θύραν, Μερτσὰν, ἐκραύγασεν ὁ Σελλήμ, νὰ ῥιφθῶμεν μέσα μὲ τὸ φανάρι.

Ἀλλ' ἐν ᾧ ὁ Μερτσὰν ἔθεσε τὸ κλεῖθρον ν' ἀνοίξῃ, ὁρμήσαντες οἱ στρατιῶται τοὺς συνέλαβον καὶ δεσμεύσαντές τους τοὺς ἔφεραν ἐνώπιον τοῦ Σερασκέρη.

— Τί ἠθέλατε νὰ κάμετε, σκύλοι; τοῖς εἶπεν ὁ Σερασκέρης μὲ τρομερὰν φωνήν.

— Τὸ χρέος μας, ἀπεκρίθη ἀταράχως ὁ Σελήμης.

— Τί χρέος σας; ὑπέλαβεν ὁ Χουρσὴτ ἐξαπτόμενος ἔτι μᾶλλον.

— Ναί, τὸ χρέος μας, εἶπεν ὁ Μερτσὰν, ὑψῶν τὰ χείλη του μέχρι τῆς ῥινός.

— Θὰ σᾶς κρεμάσω, ἐπανέλαβεν ὁ Σερασκέρης, κροτῶν κατὰ γῆς τὸν πόδα.

— Ἡμεῖς εἴχαμεν σκοπὸν νὰ ψηθῶμεν, ἀπεκρίθη ὁ Σελήμης, ὅταν ὅμως ἔχῃς ὄρεξιν νὰ μᾶς παγώσῃς, κρέμασέ μας.

— Γέλως ἄπλετος ἠκούσθη ἐν τῷ μέσῳ τῶν στρατιωτῶν. Ὁ Σερασκέρης ἔῤῥιψε τὸ βλέμμα του πρὸς τὸ πλῆθος καὶ παρετήρησε τὸν εἰσέτι γελῶντα στρατιώτην, εἰς ὃν ἔκαμε νεῦμα νὰ πλησιάσῃ.

— Διατί ἐγέλασες; τὸν ἠρώτησε πλησιάσαντα παρ' αὐτῷ.

— Ἐνθυμήθην τὸν πατέρα μου, ἀπεκρίθη ὁ στρατιώτης.

— Καὶ τί ἔχει νὰ κάμῃ ἐδῶ ὁ πατήρ σου;

— Ὁ Σελήμης εἶναι ἀδελφός μου, ὑπέλαβεν ὁ στρατιώτης, καὶ ἦτον ἓξ μηνῶν ὅταν ἀπέθανεν ἡ μήτηρ μας· μὴ ἔχων δὲ ὁ πατήρ μας τὸν τρόπον νὰ πάρῃ παραμάναν νὰ τὸν βυζάνῃ, τὸν ἔτρεφε μὲ τὸ γάλα τῆς γαϊδούρας μας, τὴν ὁποίαν ἐφόρτωνε ξύλα καὶ τὰ ἐπουλοῦσεν εἰς τὴν ἀγοράν, καὶ ἐπειδὴ ὁ ἀδελφός μου οὗτος ἦτον μικρὸς κακοκέφαλος, ὁ πατήρ μου τὸν ἔλεγε γαϊδουροκέφαλον. Τοῦτο, ἀφέντη, ἐνθυμήθηκα

χ' ἐγέλασαν αὐτὸς εἶναι παλαβὸς, ἔχει κεφάλι ἀγύριστο.

— Ὡρὲ τί λὲς μπουνταλά! ἐκραύγασεν ὁ Σελήμης, κτυπῶν διὰ τῆς παλάμης του τὸ μέτωπόν του.

Οἱ στρατιῶται ἀθρόοι ἐκάγχασαν ἐν θαρύβῳ, τοῦ δὲ Χουρσὴτ ὁ θυμὸς μετετράπη εἰς ἱλαρότητα, καὶ ὁ Τουρκικὸς αὐτοῦ χαρακτὴρ ἀνεφάνη ἐν πάσῃ τῇ συμπαθεῖ του ἀφελείᾳ. Κἀνὲν ἔθνος δὲν ἔχει τὸ αἴσθημα τῆς φιλανθρωπίας τοσοῦτον ἀνεπτυγμένον, ἢ μᾶλλον φυσικὸν, εἰς τοὺς ὁμοπίστους καὶ ὁμοφύλους του, ὡς οἱ Ὀθωμανοί. Ὁ Βεζύρης καὶ οἱ ἐπισημότεροι μεγιστάνες συντρώγουσι πολλάκις μετὰ τῶν πτωχῶν ἀχθοφόρων καὶ συνομιλοῦσι μετ' αὐτῶν ὡς πρὸς ὁμοίους. Ὁ Ὀθωμανὸς εἶναι ἐκ φύσεως καὶ ἐξ ἀνατροφῆς δημοκράτης, ἐκ δὲ συνηθείας ἀγέρωχος καὶ τυραννικός· πώποτε ὅμως δὲν λησμονεῖ τὰς φυσικάς του ἰδιότητας, ἐκτὸς ὅταν ὁ θρησκευτικὸς φανατισμὸς τὸν ὠθεῖ. Τοῦ Χουρσὴτ ἡ ὀργὴ κατέπεσε, καὶ τὸν διεδέχθη ἡ συμπάθεια, ὡς ἡ γαλήνη διαδέχεται τὴν τρικυμίαν· ἐθεώρει τὸν Σελήμην καὶ τὸν Αἰθίοπα, ὡς δύο ὄντα ἄξια συμπαθείας καὶ οἰκτιρμοῦ, καὶ ἄξια προστασίας.

— Σελὴμ, ἔρχεσαι εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μου; τῷ εἶπεν.

— Ὄχι, δὲν ἔρχομαι, ἀπεκρίθη ὁ Σελήμης.

— Διατί;

— Ἐπειδὴ καὶ δὲν μ' ἄφηκες νὰ ψηθῶ· θέλω νὰ πηγαίνω εἰς τὸν ἀφέντη μου, ὁποῦ μ' ἀνέθρεψε μὲ τὸ ψωμί του.

— Καὶ σὺ, Μερτσὰν, εἶπεν εἰς τὸν Αἰθίοπα, δὲν ἔρχεσαι μαζῆ μου;

— Καὶ γὼ θὰ πηγαίνω μὲ τοῦτον, ἀπεκρίθη καὶ ὁ Μερτσάν.

— Ἀκόμπεη φίλε μου, εἶπεν ἀποβλέψας πρὸς τὸν

ημέρον τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, στειλέ τους καὶ φιλοδώρησέ τους.

— Σπολλάτη, σπολλάτη, εἶπον συγχρόνως ἀμφότεροι ὅτε Σελήμης καὶ ὁ Μαρτσάν, ἀσπασθέντες τὸ χέρι τοῦ Σερασκέρη.

Ὁ δὲ Πασόμπεης τοὺς διέταξε νὰ τὸν ἀκολουθήσωσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'.

Η ΟΘΩΜΑΝΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ.

Παραλαβὼν ὁ Σερασκέρης τὸν Χουσεὴν-Πασᾶ, τὸν Καϊχαγιάμπεήν του, τὸν Πασόμπεη καὶ δύο Κατήπιδες εἰσῆλθεν ἐν τῷ Σεραγίῳ τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, καὶ ἐπεθεώρησεν ὅλας τὰς αἰθούσας, ὅλα τὰ δωμάτια καὶ αὐτοὺς τοὺς κοιτῶνας, ἐρευνῶν μετ' ἀκριβείας ἵνα εὕρῃ καὶ καταγράψῃ τοὺς θησαυροὺς αὐτοῦ, πληροφορηθεὶς ὅτι ἀναχωρήσας δὲν ἔλαβε μεθ' ἑαυτοῦ, εἰμὴ μικρᾶς ἀξίας πράγματα, ἀλλὰ δὲν εὗρεν εἰμὴ στρωμνὰς μόνον καὶ σκεύη.

— Τί ἔγειναν οἱ θησαυροὶ τοῦ ἰσχυροῦ τούτου Βεζύρη; εἶπεν, ἀποβλέψας πρὸς τὸν Πασόμπεη.

— Ἐγὼ δὲν γνωρίζω τίποτε, Ὑψηλότατε, ἀπεκρίθη ὁ Πασόμπεης, αὐτὸς μόνος του ἠξεύρει.

— Περίεργον! ὑπέλαβεν ὁ Σερασκέρης.

— Δὲν εἶναι διόλου περίεργον, Ὑψηλότατε, ἐξ ἐναντίας εἶναι πολλὰ λογικόν. Ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ἐπολιορκεῖτο, καὶ ἴσως φοβούμενος κἀμμίαν διαρπαγὴν, ἔκρυψε τοὺς θησαυρούς του· μετ' ὀλίγον ἀμνηστευό-

μενος εἶναι ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Σουλτάνου καὶ σᾶς τε. . . . .

— Ἡά! ἀπεκρίθη διακόψας τὸν λόγον ὁ πανοῦργος Χουρσὴτ, ὅστις ἤλπιζε νὰ ζωγρήσῃ ζῶντα τὸν Ἀλῆ-Πασᾶ. Μὴ νομίζῃς, ὅτι ἐπιθυμῶ νὰ πάρω τοὺς θησαυρούς του; ἔχω ἐχθροὺς καὶ φοβοῦμαι μὴ αὐτοὶ μὲ συκοφαντήσουν ὅτι ἐσφετερίσθην τὴν περιουσίαν του, διὰ τοῦτο ἠθέλησα νὰ κάμω ἐνώπιόν σας τὴν καταγραφήν.

— Τοῦτο τὸ πιστοποιοῦμεν ὅλοι, Ὑψηλότατε.

— Δὲν ἄφηκεν ἐδῶ κανένα τῶν ὑπηρετῶν του;

— Κανένα.

— Οἱ ὅμηροι τῶν Σουλιωτῶν τί ἔγειναν;

— Εὑρίσκονται εἰς τὴν οἰκίαν μου.

— Καὶ ἡ Χανούμη ποῦ εἶναι;

— Πρὶν ἀναχωρήσῃ ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς, τὴν ἐπῆρε ἡ Βασιλικὴ καὶ τὴν ἔφερεν εἰς τὴν οἰκίαν μου.

— Ἐπιθυμῶ νὰ ἰδῶ τὴν Χανούμην. Τοὺς ὁμήρους φύλαττε καλῶς, διότι μᾶς χρειάζονται· ἴσως καὶ κάμωμεν ἀνταλλαγὴν μ' ἰδικούς μας.

— Ὁρισμός σας· ἀγαπᾶτε νὰ φέρω ἐδῶ τὴν Χανούμην;

— Ὄχι, θὰ ἔλθω ἐγὼ ἐξερχόμενος ἀπὸ τὸ φρούριον νὰ σ' ἐπισκεφθῶ, φίλε μου, καὶ ἐκεῖ τὴν βλέπω· ἡ Χανούμη δὲν ταιριάζει νὰ ἔλθῃ ἐδῶ.

— Σᾶς εὐχαριστῶ διὰ τὴν τιμὴν ταύτην, Ὑψηλότατε.

— Ἐλησμόνησα, εἶπεν ὁ Χουρσὴτ ἀποταθεὶς πρὸς τὸν Χασὰν-Πασᾶ, ἐλησμόνησα νὰ ἐκτελέσω ἓν μέθηκον, τὸ ὁποῖον πρὸ πάντων ἔπρεπε νὰ ἐνθυμηθῶ. Νὰ μοῦ φέρετε ἀμέσως ἐδῶ ἐκεῖνον τὸν τσιφάρην ὀγλήγωρα.

— Ποῖον; ἠρώτησεν ὁ Χασὰν-Πασᾶς.

— Τὸν Ἀβραὰμ Σακῆ, τὸν τοκογλύφον, ἐκεῖνον τὸν ἀχρεῖον προδότην.

Ὁ Ἀβραὰμ Σακῆ δὲν ἦτο μακρὰν, ὑπῆρχεν ἐν τῷ Σεραγίῳ καὶ ἐκαιροφυλάκτει νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὸν Σερασκέρη καὶ νὰ τὸν παρακαλέσῃ, ἵνα τὸν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὰς ἀπατήσεις τῶν Ἀλβανῶν, οἵτινες δὲ ἀπειλῶν τῷ ἐζήτουν τὴν πληρωμὴν τῶν μισθῶν των, ἐν ᾧ χρήματα τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ δὲν ὑπῆρχον εἰς χεῖράς του.

— Εἶναι ἐδῶ, Ὑψηλότατε, εἶπεν εἷς τῶν Τσοχανταρέων του· στέκει ἔξω εἰς τὴν θύραν τοῦ Διβανίου.

— Φέρετέ τον ἐδῶ, ἀμέσως, ὑπέλαβεν ὁ Χουρσὴτ τρέμων ὑπ' ὀργῆς.

Δύο Καββάσιδες ἔδραμον καὶ ἁρπάσαντες αὐτὸν, ὁ μὲν ἐκ τῆς μιᾶς ὁ δὲ ἐκ τῆς ἑτέρας τῶν χειρῶν, τὸν ἔσυραν ἐντὸς τοῦ Διβανίου, καὶ τὸν ἔφεραν ἐνώπιον τοῦ Χουρσήτ. Ὁ δυστυχὴς Ἰουδαῖος ἦν κάτωχρος, θεωρῶν ἑαυτὸν συρόμενον ὡς κατάδικον.

Διάφοροι ἐθιμοταξίαι ὑπῆρχον παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς εἰς τὰς παρουσιάσεις ἐνώπιον τῶν Ἀρχῶν. Ὁ τρόπος τῆς εἰσαγωγῆς ἐνέφαινε τὸν βαθμὸν τῆς δυσμενείας, εὐνοίας, ἢ μεγάλου τινος δυστυχήματος.

— Ἐπικατάρατον τέκνον τῶν φονευσάντων τοὺς προφήτας, γέννημα τῆς κολάσεως, προδότα! τῷ εἶπεν ὁ Σερασκέρης ἐν παροξυσμῷ ἀπεριγράπτῳ ἀγανακτήσεως, καὶ τὰ χείλη του καὶ ἡ σιαγών του ἔτρεμον, ἡ δ' ὄψις του ἐγένετο ὡς νεκροῦ.

— Τί προδοσίαν ἔκαμα; ἀπεκρίθη μὲ τρέμουσαν φωνὴν ὁ ἄθλιος Ἀβραάμ.

— Τσιφούτ! ἔχεις ἀκόμη στόμα ν' ἀποκριθῇς, ἄθλιε Ἰουδαῖε!; Ἐπάρετέ τον ἀμέσως καὶ κρεμάσετέ

τον εἰς τὴν θύραν τῆς οἰκίας του, εἰς τὴν στυγμὴν ἐκραύγασεν ὁ Χουρσήτ.

Ὁ Ἰουδαῖος ἡρπάγη ὡς στρουθὸς ὑπὸ τῶν ὀνύχων ὀρνέων, καὶ ἀπήχθη δεδεμένας ἔχων ὄπισθεν τὰς χεῖρας εἰς τὴν καταδίκην. Φωναὶ καὶ ὀδυρμοὶ ἠκούσθησαν ἅμα ἐφάνη εἰς τὴν συνοικίαν τῶν Ἰουδαίων. Ἡ κόλαγος καὶ αἱ θυγατέρες του προκύψασαι ἐκ τῶν παραθύρων ὠλοφύροντο.

Κωφοὶ οἱ δήμιοι καὶ οἱ συνοδεύοντες αὐτοὺς Καββάσιδες καθ' ὅλην τὴν σπαραξικάρδιον ταύτην σκηνὴν κατεγίνοντο εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἀπαισίου ἔργου των. Πρῶτον ἐπεσκέφθησαν τοὺς κόλπους τοῦ Ἰουδαίου, διότι θεωροῦσιν ὡς ἁμάρτημα, ν' ἀποθάνῃ τις εἰς τὴν καταδίκην, φέρων ἐπ' αὐτοῦ νομίσματα, τῶν ὁποίων οἱ δήμιοι εἰσὶ νόμιμοι κληρονόμοι· εἶτα ἔδεσαν σχοινίον ὕπερθεν τῆς θύρας τῆς οἰκίας του, ἔκρεμαν θρανίον καὶ τὸν ἀνεβίβασαν ἐπ' αὐτοῦ, θέσαντες τὸν βρόχον περὶ τὸν τράχηλόν του. Βλέπων ὁ δυστυχὴς γέρων ἐγγὺς τὸ τέλος τοῦ βίου του, ἔκλινε τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ παράθυρα τῆς οἰκίας του, καὶ ἰδὼν διὰ τελευταίαν φορὰν τὴν οἰκογένειάν του, ἀναστέναξεν ἐκ βάθους ψυχῆς καὶ ἔκλαυσεν. Οἱ θρῆνοι τῶν γυναικῶν τότε ἀντήχησαν καθ' ὅλην τὴν συνοικίαν· — Χαλὴλ, πρόσεχε, εἶπεν ὁ εἷς τῶν δημίων πρὸς τὸν ἕτερον, πρόσεχε, εἶπε, ν' ἀφαιρέσῃς τὸ θρανίον ἀπὸ τοὺς πόδας τοῦ βρωμεροῦ τούτου σκύλου, τὰ κουνιέται καλὰ τώρα ὁποῦ φυσᾷ ὁ βοριὰς δυνατά. Ὁ Χαλὴλ ἔκυψεν ἵν' ἀφαιρέσῃ τὸ θρανίον, ἀλλὰ μὲν χεὶρ, οὐχὶ Ἡράκλειος, ἀλλ' ἁβρὰ καὶ λευκὴ ὡς πάρειον μάρμαρον, τὸν ὤθησε πρὸς τὸν τοῖχον τοσοῦτον ἰσχυρῶς, ὥστε ἔπεσεν ὕπτιος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Σταθῆτε, υἱοὶ τῆς ἀνομίας, ἐκραύγασεν ἡ ὠθήσασα αὐτὸν νεα-

νες, ἤτις, καί τοι κεκαλυμμένη μὲ λευκὸν διάφανὲς ὀθόνιον, ἐκ τῶν πλουσίων ὅμως ἐνδυμάτων της καὶ τῶν ἀπαστραπτόντων εἰς τὰς χεῖράς της ἀδαμάντων, ἐπροδίδετο ὡς θυγάτηρ μεγιστᾶνος καὶ ἰσχυροῦ Ὀθωμανοῦ. Ὁ πεσὼν δήμιος ἔμεινεν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ὡς ἐμβρόντητος, ὁ δὲ σύντροφος αὐτοῦ καὶ οἱ Καββάσιδες ἐθεώρουν ὡς ἐνεοὶ ὁ εἷς τὸν ἕτερον. Ἡ κόρη ἀπέσπασεν ἐκ τοῦ κόλπου της τὸ ξίφος ἐγχειριδίου, ἀνέβη ἐπὶ τοῦ θρανίου καὶ ἔκοψε τὸν βρόχον· λαβοῦσα δὲ τὸν Ἰουδαῖον ἀπὸ τὴν χεῖρα τὸν κατεβίβασε, ἀλλ' οὗτος ἡμιθανὴς ὢν ἐκ τοῦ φόβου ἐξηπλώθη κατὰ γῆς καὶ ἐλειποθύμησε. Φέρετε νερὸν, φέρετε νερὸν, ἐκραύγασεν ἡ κόρη, νερόν. Πτωχὲ Ἀβραὰμ, ὑπέλαβε, τοιαύτη εἶναι ἡ Τουρκικὴ δικαιοσύνη! ἀρκεῖ ἰσχυρός τις καὶ μέγας νὰ διατάξῃ τὸν θάνατον, τὴν ἀγχόνησιν, τὴν καρατομίαν . . . . καὶ, τετέλεσται! Ἐν ᾧ δὲ αἱ θυγατέρες καὶ ἡ γυνὴ τοῦ Ἰουδαίου κατεβᾶσαι, κατεγίνοντο νὰ τὸν ἐπαναφέρωσιν εἰς τὰς αἰσθήσεις του, ὁ δήμιος Χαλὴλ ἐγερθεὶς ἐπλησίασεν ἵνα ἴδῃ τὸ χαμαὶ κείμενον θῦμά του.— Μακρὰν, βρωμερὲ καὶ ἀπαίσιε δολοφόνε, ἐκραύγασε πρὸς αὐτὸν ἡ κόρη, ὑψώσασα τὸ ἀπαστράπτον ξίφος της ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ δημίου, μακρὰν, διότι, μὰ τὸν Προφήτην, θὰ γείνῃς αἰτία νὰ μολύνω τὸ ἔδαφος μὲ τὸ αἷμά σου.

— Κυρὰ, εἶπεν εἷς τῶν Καββάσιδων, σὺ ζητεῖς νὰ κάρῃς ἀπὸ τὰς χεῖράς μας τὸν Ἑβραῖον, τὸν ὁποῖον μᾶς παρέδωκεν ὁ Σερασκέρης νὰ κρεμάσωμεν, καὶ δὲν συλλογίζεσαι ὅτι θὰ κρεμάσῃ ἡμᾶς;

— Ὄχι, δὲν σᾶς κρεμᾷ· ἂν θὰ κρεμάσῃ κανένα δικαίως θὰ κρεμάσῃ ἐμὲ καὶ ὄχι σᾶς καὶ τὸν ἀθῶον τοῦτον γέροντα.

— Δυστυχία μας! ἀπεκρίθη ὁ ἕτερος τῶν δημίων, δυστυχία μας τί θὰ πάθωμεν!

— Τίποτε, ὑπέλαβε θαῤῥαλέως ἡ κόρη, ὑπάγωμεν εἰς τὸν Σερασκέρην.

— Ἀμμὴ τὸν Ἑβραῖον ποῦ νὰ τὸν ἀφήσωμεν;

— Εἰς τὴν οἰκίαν του, εἶπε ψυχρῶς ἡ κόρη.

— Τοῦτο εἶναι ἡ καταδίκη μας, ἐκραύγασαν ὡς ἐνὸς στόματος ὅλοι οἱ Καββάσιδες, τοῦτο δὲν γίνεται.

— Καὶ τί θὰ κάμετε;

— Θὰ τὸν πάρωμεν.

— Κυττάξετε καλὰ, ἀπεκρίθη ἡ κόρη σείουσα τὸ ξίφος. Κυττάξετε καλὰ, διότι ὅστις τὸν ἐγγίξῃ, θὰ τὸν φονεύσω. . . . .

Ἔρχεται ὁ Σερασκέρης μὲ τὸν Πασόμπεη, ἔκραξαν ἐκ τῶν παραθύρων τῶν ἀπέναντι οἰκιῶν αἱ γειτόνισσαι. Καὶ τῷ ὄντι μετὰ μικρὸν ἐπαρουσιάσθη εἰς τὸν παράδοξον ταύτην σκηνὴν ὁ Χουρσὴτ, περιστοιχούμενος ὑπὸ τῶν δορυφόρων του, ὅστις ἔμεινεν ἐκστατικὸς, θεωρῶν τὸν μὲν Ἰουδαῖον καθήμενον ἐπὶ τοῦ πρὸ τῆς θύρας τῆς οἰκίας του θρανίου, ἔχοντα εἰσέτι τὸν βρόχον εἰς τὸν λαιμόν του, τὴν δὲ κόρην βασταζοῦσαν εἰς τὴν δεξιὰν ξίφος γυμνὸν καὶ τοὺς δημίους καὶ τοὺς Καββάσιδες ἐν περισπασμοῖς, καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ τί συνέβη. Ῥίψας δ' ἐταστικώτερον βλέμμα ἐπὶ τῆς κόρης, παρατήρησεν ὑπὸ τὸ διαφανὲς κάλυμμα πρόσωπον ὅμοιον τῶν φανταστικῶν ἐκείνων οὐρί, ἅτινα, μόνοι οἱ ἀκριβῶς πεντάκις τῆς ἡμέρας νιπτόμενοι καὶ προσευχόμενοι Μουσουλμάνοι, θέλουσιν ἐντρυφᾷ ἐν τῷ Ὀθωμανικῷ παραδείσῳ.

— Τί τρέχει ἐδῶ; τί ἠκολούθησεν; εἶπε τέλος πάντων ὁ Σερασκέρης.

ἐκ Βαβυλῶνος ἐπιστρέψῃ ἡ κόρη, νὰ ἐκτελέσω τὴν ἐντολὴν τοῦ Ὑψίστου.

— Ἡ θυγάτηρ μου, ἡ Κατιτσὲ, ἐψιθύρισεν ὁ Πασόμπεης.

— Ποίαν ἐντολήν; ὑπέλαβεν ὁ Χουρσὴτ, καὶ ἀτενίσας πρὸς τοὺς ἐρευθιῶντας ὀφθαλμοὺς τῆς κόρης· ἡ ἄγγελος εἶναι οὗτος; ὑπετονθόρυσε.

— Τὴν δεκατετράωρον, τὴν ἐφοίαν κατεπάτησες.

— Τί λέγεις, πλάσμα οὐράνιον; Διότι διέταξα νὰ ἐμβάδουν ἕνα προδότην;

— Ἕνα ἀθῶον ἐξ ἐναντίας.

— Ἀθῶον; Τί λέγεις;

— Ναὶ ἀθῶον καὶ ἐὰν νομίζῃς προδοσίαν τὴν ἀπόθεσιν τὴν κατ' ἐμοῦ, ἐγὼ εἶμαι ὁ προδότης.

Ὁ Χουρσὴτ ἔθεσε τοὺς τρεῖς δακτύλους τῆς δεξιᾶς του χειρὸς ἐπὶ τοῦ μετώπου σου, ὡς προσπαθῶν νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν μνήμην τὰ γνωστὰ εἰς περιστάσεις.

— Πασόμπεη, εἶπε πρὸς τὸν ἱστάμενον τοῦτον πλησίον του καὶ θεωροῦντα ἐν ἀπορίᾳ τὴν Κατιτσὲ ῥᾴδιαι, φίλε μου, ἡ θυγάτηρ σου;

— Ναὶ, Ὑψηλότατε, αὕτη εἶναι.

— Ἂς ἐλθῇ μαζί μας. Ἄφετε τὸν Ἐβραῖον νὰ τὸν ἐμβάσουν αἱ γυναῖκες εἰς τὴν οἰκίαν του, καὶ ὑμεῖς ὑπάγετε, εἶπεν εἰς τοὺς δημίους καὶ εἰς τοὺς Καββάσιδες, δὲν ἔχετε ἐδῶ πλέον τί νὰ κάμετε.

Ἀδύνατον νὰ περιγράψῃ κάλαμος τὴν χαρὰν καὶ τὸν ἐνθουσιασμὸν χαρᾶς βυθισάσης δάκρυα τῶν θυγατέρων τοῦ Ἀβραὰμ καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ· μετ' ὀλίγον αἱ ψυχαὶ εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν ἀλλήλων, ἡτις συμφορὰ ὑπὸ τοῦ πατρός της, ἐλευθερώθη ἀπὸ τὸ κάτοχον αὐτὴν πανταχόθεν πλῆθος τῶν γυναικῶν τῆς

συνουσίας, αἵτινες ἐμιλοῦσιν περὶ τῆς προσεχοῦς
φορτώσεως εὐχὰς καὶ εὐλογίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕΤ'

Η ΔΥΣΤΥΧΗΣ ΗΡΙΣ.

Ἐλθὼν ὁ Πασόμπεης μετὰ τοῦ Σερασκέρη εἰς
τῆς θυγατρός του εἰς τὴν οἰκίαν του, ἐφιλοτιμήθη
ἵνα ὑποδεξιωθῇ μεγαλοπρεπῶς τὸν ἰσχυρὸν
Σαπράμην, εἰς ὃν ἤλπιζε τοῦ γυναικαδέλφου του τὴν
σωτηρίαν, αὐτὸς δ' ἅμα ἠσύχασε νὰ μάθῃ πόσον
σον ὑπῆρχεν ἀνεψιὸς ὁ Ἰουδαῖος, ἐνόμισε χρέος
μαθὲ τοῦ αἰτίου τῆς καταστροφῆς τοῦ Σελὴμ Βέη.

— Ἐπιθυμῶ νὰ μάθω τοὺς λόγους, αἵτινες ἐπρο-
ρευσαν εἰς τὴν θυγατέρα σας ἐν τόλμημα τοιοῦτον
ἀπότομον ἐναντίον τῶν διαταγῶν μου, εἶπεν ὁ
Πασόμπεης.

— Ἐγὼ δὲν γνωρίζω τίποτε, Ὑψηλότατε, ἀπε-
θη συνεσταλμένως ὁ Πασόμπεης.

— Θέλω νὰ μάθω, ὑπέλαβεν ἀποτόμως ὁ Σερ-
σκέρης.

— Ἀπὸ ἐμὲ δὲν ἠμποροῦσε νὰ μάθητε τίποτε
τι τίποτε δὲν γνωρίζων ὁ νεώτερος υἱός μου
ἀπὸ τὴν θυγατέρα σας;

— Εἰσῆλθεν εἰς τὸ γυναικωνίτην ἐν προσποι-
νὰ τὴν εἰδοποιήσω νὰ ἔλθῃ εἰς ἐμέ· ἀλλ' ἐν
Σερασκέρης δικαίως νὰ ἐξέλθωσιν ἐντελῶς
ταράξῃ τὴν φιλόστοργόν του καὶ τὴν ἀφελῆ καρ-
πεη, καὶ ἔμεινε μόνος

Μετὰ μικρὸν εἰσῆλθεν ὁ Πασόμπεης παρακολουθούμενος ὑπὸ τῆς Κατσέ.

Ἐβύθισεν τὴν ἐξέθεσεν ἐπὶ τὸν ὦμόν του Ἡρακλείδης σπλαγχνότερον ἄγγελμα.

Καμηλόδεσμος μέλας ἐκόσμει τὴν κεφαλήν της πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ ἡλιοθεριγμοῦ μετέωρον τὴν ἔλουν θερμοδεδεμένον ἀπὸ τὸ χαλάστρον ἐφόρει ἀθόρυβον καὶ ἐμπόρφυρον κόλπιον σαπωμένον, ὡμοίαζε διὰ τοῦ χαμψοῦ, ὑψηλοῦ καὶ μεγαλοπρεποῦς αὐτῆς ἀναστήματος ὄν πραγματικῶς οὐράνιον.

— Εἰ ἐφιλοῦμην τὸ κεφάλι σου χείλη τὸ χάλασ! εἶπεν ἐν ἑαυτῷ ὁ Κουρσέτ, μένει ὡς ἐν ἐκτάσει. Πόσον ἀπατᾶσθε Σουλτάνοι, πιστεύοντες ὅτι ἐν τοῖς χερμάσι χρυσοῦ κρύπτονται θησαυροὶ κόλλων!

— Κάθησαι, Πασόμπεη, εἶπεν, ἀνασήκωσε μικρὸν ἀπὸ τὴν ἐσκεπασμένη εἰς τὸ μέτωπόν σου! Κάθησαι καὶ μὴ χόρη μου.

Δὲν πρέπει νὰ καθήσω, ἀπεκρίθη ἡ Κατσέ. Οἱ δοῦλοι ὀφείλουν νὰ στέκωνται.

— Πολλὰ καλά, ἀπήντησεν ὁ Σερασκέρης μειδιῶν, ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν ἐστοχάσου τὴν ὑπόληψίν μου ἐμπόδισες νὰ χρεμάσουν τὸν Ἑβραῖον;

— Διὰ νὰ σὲ σώσω, εἶπεν ἡ κόρη, ἀπὸ μίαν ἁμαρτίαν διὰ νὰ μὴ πέσῃς εἰς τὴν ψυχήν σου τὸν ἄδικον θάνατον τοῦ Ἑβραίου, ἦτον ἄδικος;

— Πῶς εἶναι ἄδικος;

— Ἰδού ἐγὼ κατήγγειλα εἰς τὸν θεῖόν μου τὴν κατ' αὐτοῦ ἐπιβουλὴν τοῦ Σελὴμ-Βέη καὶ ἐκεῖνος ἐμαθε τὸ ψεῦμα μου καὶ ἐφώναξε ἀμέσως εἰς τὸν ὑπηρέτην του νὰ φέρῃ τὸν Ἑβραῖον· ἐπειδὴ ὅμως ἐγὼ ἐφοβήθην μὴ γένῃ κανὲν κακὸν μεταξὺ τοῦ Σελὴμ-Βέη καὶ τοῦ Ἑβραίου

Σακὴ διάλογον, ὡς εἰς ἓν τῶν προηγουμένων κεφαλαίων εἴδομεν. Ὁ Ἰουδαῖος ἐστάθη μάλιστα τίμιος ἄνθρωπος, ἐπανέλαβε λέγουσα, διότι μήτε τὸν θεῖόν μου ἠθέλησε νὰ προδώσῃ, μήτε τὸ μυστικὸν τὸ ὁποῖον ἐνεπιστεύθη εἰς αὐτὸν ὁ Σελὴμ ἐφανέρωσεν εἰς τὸν θεῖόν μου. Καὶ ἐὰν καλῶς τὸ κρίνῃς ἡ Ὑψηλότης σου θὰ ὁμολογήσῃς ὅτι εἰς τοῦτο ἔσφαλεν· ἀλλὰ δὲν ἀπίστευε, φαίνεται, ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ πράξῃ ὁ Σελὴμ Βέης τοιοῦτον κακόν.

— Λοιπὸν σὺ τὸν κατήγγειλες;

— Ἐγώ. Καὶ ἂν δὲν τὸν κατήγγελλον, ὁ Θεὸς ἤθελε μὲ τιμωρήσει. Ἐγὼ ἡ ἀνεψιά του νὰ γνωρίζω τὴν καταστροφήν του καὶ ν' ἀδιαφορήσω νὰ καταστραφῇ; καὶ δὲν ἤθελε σχισθῇ ἡ γῆ νὰ μὲ κατεπίῃ;

Ὁ Χουρσὴτ τὴν ἐθεώρει μὲ ἄπληστον ὄμμα.

— Καὶ τὸν Σελὴμ Βέη, τὴν ἠρώτησε, δὲν τὸν ἀγαπᾷς ἀκόμη;

— Ὄχι· τὸν ἐλυπήθην διότι ἐφονεύθη, καὶ διὰ τοῦ φόνου του ἐξεπλύθη τὸ ἔγκλημά του, ἀλλὰ δὲν δύναμαι ν' ἀγαπῶ ἕνα προδότην.

— Εἶσαι μία καλὴ κόρη, τῇ εἶπεν ὁ Χουρσὴτ, καὶ διὰ χάριν σου θὰ κάμω τραπεζίτην μου τὸν Ἀβραὰμ Σοῦ.

— Σοῦ εἶμαι εὐγνώμων, Ὑψηλότατε.

— Πόσων ἐτῶν εἶναι; ἠρώτησε τὸν πατέρα της.

— Δεκαὲξ, ἀπεκρίθη ὁ Πασόμπεης.

— Θὰ τὴν κάμω νύμφην μου, εἶπεν ὁ Σερασκέρης· θὰ τὴν δώκω εἰς τὸν υἱόν μου. Τί λέγεις, τὸν θέλεις; ἠρώτησε τὴν Χατίτσε.

— Ἐγὼ δὲν ἔχω σκοπὸν νὰ ὑπανδρευθῶ, εἰς τὸ ἑξῆς εἶμαι χήρα· ποτὲ ἄλλος κεφαλόδεσμος παρ' αὐτὸν τὸν μαῦρον, τὸν ὁποῖον βλέπεις εἰς τὴν κεφαλήν μου, δὲν θέλει δέσει τὴν κόμην μου.

— Καὶ ἂν ὁ πατήρ σου σὲ διατάξῃ νὰ ὑπανδρευθῇς τὸν υἱόν μου; ἂν ἐγὼ τὸ θελήσω;

— Τότε θὰ κλάψῃς δυστυχῆ τὸν υἱόν σου· θ' ἀποθάνω πρὶν γείνω σύζυγός του. Ἰδὲ αὐτὸ τὸ ἐγχειρίδιον.

— Καὶ ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ κόλπου της ἐγχειρίδιον ἀδαμαντοκόλλητον. — Ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐφονεύθη ὁ Σελὴμ Βέης, μ' αὐτὸ κοιμῶμαι, μ' αὐτὸ τρώγω, μ' αὐτὸ περιπατῶ, μ' αὐτὸ κάθομαι, αὐτὸ εἶναι ὁ ἀχώριστος σύντροφός μου. Καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἐγένετο κάτωχρος, καὶ ἔτρεμεν ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν.

— Ἡμιλόητε, εἶπεν ὁ πατήρ της δακρύσας, δότε την τὴν ἔδεταν νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ δωμάτιόν της.

— Δυστυχῆ Πασόμπεη! εἶπεν εἰς αὐτὸν ὁ Χουρσήτ, ἀφοῦ ἀνεχώρησεν ἡ θυγάτηρ του.

— Τί νὰ γείνῃ; ἔχει ὁ Θεὸς, ἀπεκρίθη ὁ Πασόμπεης· ἴσως μὲ τὸν καιρὸν λησμονήσῃ τὴν λύπην της.

— Θὰ σ' ἐρωτήσω, φίλε μου, κάτι καὶ νὰ μ' εἰπῇς τὴν ἀλήθειαν.

— Ὁρισμός σας· τί;

— Μ' εἶπον ὅτι ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ἐρωτεύστο τὴν Χρυσῆν τοῦ Βόσπορη· ἀλήθεια;

— Τοῦτο εἶναι παραμύθι· μίαν φορὰν ἦλθε νὰ μ' ἐπισκεφθῇ καὶ τὴν εἶδεν εἰς τὴν οἰκίαν μου, ὅπου ἐκατοικοῦσε μὲ τὸ παιδί της τὸν Δημητράκη, καὶ μὲ τὸν ἀνδράδελφόν της τὸν Κώστα· ἠθέλησεν ἀστειζόμενος νὰ τῆς εἰπῇ ὅτι θὰ πάρῃ τὸν υἱόν της νὰ τὸν κάμῃ παιδί του· ἡ Χρυσῆ τὸ ἐπίστευσεν, ἐσηκώθη καὶ ἥρπασε μίαν κουμπούραν, ὅπου ἐκρέμετο ἐπανωθέ της καὶ τὴν ἐξάμησεν ἐπάνω του, καὶ ἂν δὲν ἔμβαινα ἔμπρὸς δὲν ἤξερα τί ἤθελεν ἀκολουθήσει. Ὁ Πασᾶς τότε τῆς εἶπε. Κυρὰ εἶσ' ἀγριόγειδα, καὶ αὐτὴ τὸν ἀπεκρίθη, ἔχι, εἶμαι κυνηγὸς γυὰ τ' ἀγρίμια. Ἐκτοτε δὲν εἶδα

πλέον ὁ εἷς τὸν ἄλλον. Ἴσως ἀπ' αὐτὸ ἔπλασαν τὸ παραμύθι τοῦ ἔρωτος.

— Πάλιν ἐρίστας ἀκούω, εἶπεν ἡ Χανούμη εἰσερχομένη.

Ἡ Χανούμη, ὑπέλαβεν ὁ Πασόμπτης ἐμβαίνει, ὁ δὲ Χουρσὴς δραμὼν πρὸς τὴν θύραν, ἔλαβε μὲν χεῖρά της καὶ τὴν ἠσπάσθη.

Ἡ Χανούμη ἔβαινε πρὸς τὴν κρεσβυτικὴν ἡμαίαν, καὶ ὅμως, ἐναντίον τῶν ὀλίψεων, τῶν δεινῶν καὶ τῶν καταφρονήσεων, ἅτινα ὑπέστη ὑπὸ τοῦ ἀπατεῶνος τυράννου συζύγου της, διετήρει εἰσέτι ὅλους τοὺς τόπους ὡραίας δεσποινίας· ἀνάστημα ὑψηλὸν καὶ μεγαλοπρεπὲς, ὀφθαλμοὶ εὐρεῖς καὶ μέλανες, τὸ φυσικὸν τοῦτο δῶρον ἁπασῶν τῶν Κυριῶν τῆς Ἠπείρου, χεῖρες μειραὶ καὶ λευκαὶ ὡς τὸ ἀλάβαστρον, ἀπήραζον τὸ κάλλος τῆς δυστυχοῦς ταύτης θυγατρὸς τοῦ Ἀμαλὰν Πασᾶ.

— Χαίρω, τῇ εἶπεν ὁ Χουρσὴτ, διότι σὲ βλέπω ὑγιαίνουσαν.

— Δόξα τῷ Θεῷ, ἐπεκρίθη ἡ Ἐμινὲ, καλῶς ἔχει ἂς ἦναι καλὰ ἡ καλή μου ἀνεψιὰ καὶ ὁ Ἀπέτης, οἵτινες μ' ἀγαποῦν καὶ μὲ περιποιοῦνται.

— Τί ἔγεινεν ἡ Βασιλική; ὑπέλαβεν ὁ Χουρσὴτ.

— Τὴν παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ ὁ Πασᾶς εἰς τὸ Πασᾶ.

— Αὐτὴ σ' ἔβλαψε, Χανούμ, σ' ἀδίκησε.

— Κανὲν κακὸν δὲν μ' ἔκαμεν, ἐξ ἐναντίας μ' ἐγλύτωσεν ἀπὸ τὸν θάνατον.

— Τί λογῆς;

Ἡ Χανούμη τῷ διηγήθη ὅλα τὰ διατρέξαντα μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ Πασᾶ μετὰ τὴν τελευταίαν μέθ' ἡμῶν εἶτα προσέθεσε.

— Τί κατάνει ἡ Βασιλική; τί ἠμπορεῦσε τὸ κόρη

εἰς τὴν βίαν; Ποῖος ποτὲ ἐγλύτωσεν ἀπὸ τὰς χεῖράς του; Τί ν' ἀντιτάξῃ ἠθέλατε, Πασᾶ μου, ἐναντίον του μία ἀδύνατος χριστιανή, καὶ εἰς τὸ Νησὶ στανικῶς τὴν ἐπῆρεν· αὐτὴ δὲν ἔφευγεν ἀπὸ κοντά μου, ἐὰν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς δὲν τὴν ἔπερνε μαζῆ του βιαστικῶς· ἕως τὴν ὕστερην ὥραν δὲν μ' ἄφηκε, καὶ μόνη της μ' ἔφερεν ἐδῶ καὶ μὲ παρέδωκεν εἰς τὴν ἀνεψιάν μου, καὶ μὲ τὰ δάκρυα 'ς τὰ μάτια μ' ἀπεχωρίσθη. Ἡ μεγαλητέρα μάλιστα χάρις, τὴν ὁποίαν θὰ μοῦ κάμῃ ἡ Ὑψηλότης σου εἶναι, νὰ τὴν λάβῃς ὑπὸ τὴν προστασίαν σου νὰ μὴ τὴν κακοποιήσουν. Ἡ Χανούμη εἶχε πολλὰ νὰ εἴπῃ τῷ Σερασκέρῃ, ἀλλ' οὔτε ὁ τόπος ὑπῆρχε κατάλληλος, οὔτ' ἐδύνατο νὰ ἐξηγηθῇ περισσότερον ἐνώπιον τῶν παρόντων προσώπων.

— Εὐχαρίστως, Χανοὺμ Ἐφέντη, εὐχαρίστως, ὑπέλαβεν ὁ Σερασκέρης, θέλω κάμει ὅπως ἀγαπᾷς.

Τὸ καταπέτασμα τῆς θύρας σεισθὲν, εἰς σημεῖον ὅτι ἦν ἀνάγκη ν' ἀναγγελθῇ τι εἰς τὸν Σερασκέρην, διέκοψε τὸν διάλογον. Ἡ Χανούμη ἐγερθεῖσα ἐξῆλθε κεκαλυμμένη καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν γυναικωνίτην, ἀφοῦ ἀπεχαιρετήθη ὑπὸ τοῦ Σερασκέρη, ὅστις τὴν προέπεμψε μέχρι τῆς ἐξόδου τῆς θύρας. Οὗτος δ' ἐπανελθὼν ἐν τῷ δωματίῳ παρηκολουθεῖτο ὑφ' ἑνὸς Τάταρη (ταχυδρόμου).

— Τί τρέχει; τὸν ἠρώτησε, καθήσας ἐπὶ τοῦ ἀναπλέντρου.

— Ἔχω μίαν ἐπιστολὴν ἀπὸ τὸν Βαϊρὰμ-Πασᾶ, ἀπεκρίθη ὁ Τάταρης, ἣν ἐξαγαγὼν ἐκ τοῦ κόλπου του τῷ τὴν παρέδωκε.

— Καὶ πόθεν ἔρχεσαι; τὸν ἠρώτησεν.

— Ἀπὸ τὴν Γραβιὰν, ὑπέλαβεν ὁ Τάταρης, ἐνῷ ὁ Χουρσὴτ ἀναγινώσκων τὴν ἐπιστολὴν ὠχρία.

— Ἔγεινε τόση μεγάλη θραῦσις, ἠρώτησεν ἔντρομος ὁ Χουρσὴτ, ὡς λέγει ἡ ἐπιστολή;

— Κατατροπώθημεν ἐντελῶς, Ὑψηλότατε. Ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρούσσου ἐκράτει τὸ Χάνι τῆς Γραβιᾶς μὲ πεντακοσίους. Κατ' ἀρχὰς ἐπροσπαθήσαμεν νὰ δεσβῶμεν ἐκεῖθεν, ἀλλὰ πυροβολοῦντές μας πανταχόθεν, μᾶς ἠνάγκασαν νὰ ὑποχωρήσωμεν μὲ μεγίστην φθοράν μας· ἔπειτα ὁ Δερβίσης τοῦ στρατοῦ προσευχόθη καὶ μᾶς ἐπροσκάλεσεν ἐν ὀνόματι τῆς πίστεως καὶ τοῦ Προφήτου, νὰ τὸν ἀκολουθήσωμεν καὶ νὰ προσβάλωμεν τὸ Χάνι, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχον κλεισθῆ οἱ ἀποστάται ἄπιστοι· ἐπλησιάσαμεν δὲ τόσον κοντά, ὥστε ἀνοίξαντες τρύπας, ἐμβάζαμεν εἰς αὐτὰς τοὺς σωλῆνας τῶν τουφεκιῶν μας καὶ ἐπυροβολούσαμεν μέσα· αὐτοὶ ὅμως οἱ ἄπιστοι τὰ ἔπιαναν καὶ, ὡσὰν νὰ εἶχαν σιδερένια χέρια, τὰ ἔσυραν καὶ μᾶς τὰ ἔπερναν. Πρῶτος ἔπεσεν ὁ καϋμένος ὁ Δερβίσης· τόσην δὲ φθορὰν μᾶς ἔκαμαν, ὥστε ἠναγκάσθημεν ν' ἀποσυρθῶμεν. Ἐξελθόντες τότε οἱ ἄπιστοι, ἐῤῥίφθησαν ἐπάνω μας μὲ τὰ ξίφη, μᾶς ἔσπρωξαν μέσα εἰς τὴν ῥεματιὰν καὶ μᾶς ἐκρήμνιζαν ἀπὸ τοὺς ἵππους, τοὺς ὁποίους διὰ νὰ πάρουν ἔσυρον ἀπὸ τὴν οὐράν. Μᾶς ἐπῆραν τὰς τροφάς μας, τὰ πολεμεφόδιά μας καὶ ὅλα μας σχεδὸν τὰ κινητά. Ἡ νύκτα μᾶς ἐβοήθησε νὰ σωθῶμεν ὅσοι ἐσώθημεν, διότι εἰς τὸ σκότος ἐπήραμεν τὰ πλευρὰ τοῦ βουνοῦ καὶ ἐχάθημεν ἀπ' ἐμπρός τους.

— Πόσος στρατὸς εἶσθε;

— Δεκατέσσαρες περίπου χιλιάδες.

— Γιαζὶκ σιζέ, ἀὶπ σιζέ! (κρῖμα 'ς ἐσᾶς, ἐντροπήσας) εἶπεν ὁ Σερασκέρης, μιὰ φοῦχτα ἄνθρωποι νὰ σᾶς νικήσουν τόσον πλῆθος!

— Δὲν ἠξεύρεις, ἀφέντη, τί ἀνθρώπου εἶναι αὐτοί; ἀπεκρίθη ὁ Τάταρης.

— Τί ἄνθρωποι; εἶπεν ὁ Σερασκέρης ἐν ὀργῇ. Ἄνθρωποι ὡς ὅλοι εἶ ἀνθρώποι.

— Αὐτοί, ἀφέντη, ἐπολέμουν ὡς μανιάδες. Ὁ ἀρχηγός των ἐπήδα ὡς λέων πότε ἀδῶν καὶ πότε ἀπὸ σφάζων δὲν ἐπεριπάτει, δὲν ἔτρεχεν, ἐπετοῦσε.

— Καλά, καλά, ἀπεκρίθη βαρυαλγῶν ὁ Σερασκέρης· καὶ τώρα τί θέλετε;

— Βοήθειαν, ὑπέλαβεν ὁ Τάταρης.

— Πολλὰ καλά, νὰ σκεφθῷ μὲ τοὺς Πασάδες, ἀπήντησεν ὁ Σερασκέρης· ἐγερθεὶς δὲ ἠσπάσθη ἐν βαρυθυμίᾳ τὸν Πασόμπαν καὶ ἀναχωρήσας ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ φρούριον κατηφὴς καὶ περίλυπος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ'.

ΜΕΤΑΞΥ ΣΦΥΡΑΣ ΚΑΙ ΑΚΜΟΝΟΣ.

Τὴν δεκάτην ὀγδόην Ἰανουαρίου ἀκριβῶς τὴν μεσημβρίαν, μετὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ φρουρίου, ἕνδεκα ἄνδρες ἐφίπποι ἤρχοντο μακρόθεν εἰς τὸ στρατόπεδον, κεκαλυμμένοι ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν. Οἱ ἵπποι ἦσαν κεκοπιακότες καὶ κασαβορβορωμένοι μέχρι τῆς κοιλίας, οἱ δ' ἀναβάται εἰς χείρονα κατάστασιν, διότι ἡ πίπτουσα λεπτὴ χιὼν, καὶ συγχρόνως ἀναλύουσα, κατέστησεν ἀδιαβάτους τὰς ὁδοὺς ἐκ τοῦ βορβόρου καὶ τῶν λιμναζόντων ὑδάτων. Πλησιάσαντες δὲ εἰς τὸ στρατόπεδον, ὀλίγας μόνον ἀντήλλαξαν λέξεις μετὰ

ἐκ θαμνοσυστοιχιῶν, καὶ παρακορήσαντες ἐν τῷ κήπῳ, ἔνθα ὑπῆρχεν ἡ σκηνὴ τοῦ ἀρχιστρατήγου, ἀνὰ ζεύγη ἀνὰ ἕνα ἐκτὸς [illegible]

Ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἱππέων, πλησιάσας εἰς τὴν θύραν εἰς τὸν θαμίαν ν' ἀνταμείψῃ τὴν ἔφοδον, ἐπῆρε τὸ σπαθίον του, καὶ ἔκρουσε δύο ἢ τρεῖς φορὰς τὴν θύραν τοῦ καλόγηρου, τὸν ὁποῖον ἐφώναζε διὰ τοῦ ὀνόματος του. Ὁ δὲ καλόγηρος ἤκουσε τὴν κρούσιν τῆς θύρας, καὶ χωρὶς νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν σκηνήν, ἐρώτησε δυνατὰ ποῖος ἦτον ὁ κρούων. Ὁ δὲ θυρωρὸς ἤκουσε τὴν αὐλαίαν τῆς σκηνῆς εἰσπηδᾷ, καὶ μετὰ μιᾶς ἐξελθὼν εἶπεν εἰς τὸν θαμίαν, ἀπέλθε· ἀλλ' ἐκεῖνος ἐπέμενε λέγων, χρέος ἔχω δεῖξαι διὰ τοῦ βασιλέως τὸν καλόγηρον, ἢ θὰ τὸν κράξω; δύσε θύρα ἀπελθὼν τὴν σκηνήν· ὁ δὲν ὑπῆρξα, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος, καὶ ἐγείρας τὴν αὐλαίαν εἰσῆλθε μετὰ τοῦ καλογήρου.

Ὁ Σερασκέρης ὑπῆρχε μόνος, καὶ ἐπὶ στρωμνῆς ὑπὸ πολυτελοῦς τάπητος κεκαλυμμένης καθήμενος ἐκάπνιζεν, ὅταν ἀμφότεροι ὅτε ἱππεὺς καὶ ὁ Καλόγηρος ἐνεφανίσθησαν ἐνώπιόν του ἐξ ἐδαφιαίων προσκυνημάτων. Ὁ καλόγηρος ἔστη πρὸ τῆς θύρας τῆς σκηνῆς ὠχρὸς ἔχων κεκλιμένην τὴν κεφαλήν, τὰς χεῖρας ἐσταυρωμένας καὶ τὴν κόμην περιξ τοῦ καλυμμαυχίου του ἀτάκτως κρεμαμένην· ὁ δὲ Σερασκέρης ῥῖψας βλέμμα ἐτοιμοκτόνον ἐπ' αὐτοῦ, ὡς νὰ ἐμέτρησεν ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν, διέταξε τοὺς ἱππεῖς νὰ ἐξέλθωσι.

— Σὺ εἶσαι ὁ Ἀθανάσιος Βάγιας; τὸν ἠρώτησε μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Ἀλβανῶν.

— Ναί, Ὑψηλότατε, ἀπεκρίθη ὁ Βάγιας πλησίον μέχρις ἐδάφους.

Ὁ Σερασκέρης ἐκάγχασε σπασμωδικῶς ἐλαφρὰ καὶ ἐπανέλαβε διαρκέσαντα.

— Ηξεύρεις διατί γελῶ; τὴν ἐφαντάσθην, ὅταν φωνὴν τοῦ ἐπὶ τὸ θορυβωτέρου βημάτορα ἐξ ἐκείνων τῶν καλογήρων τινὰ μεθύσον, ὅστις ἠμπόρει κάνοντε μὲ τὰς φωνάς του ἐξερχόμενος ἐκ τοῦ καταλύματός μου καὶ διαβαίνων ἔπεσεν ἐνταῦθα εἰς τὴν Πύλην, ἔνθα διατέλουν ὡς Μπὰς-Γενιτσάρος (Archiatèr), ἵνα ἀναγκασθῶ ν' ἀκούω τὰς ἀδολεσχίας του, τὰς ὁποίας ἐξερεύγεται φλαλῶν καὶ σφάλλων ἀπὸ τὸ ἓν εἰς τὸ ἄλλο τῆς ὁδοῦ μέρος· καὶ θέλετε καὶ τὴν πυρεξίαν μου ἀνοίγων τοὺς βραχίονάς του, καὶ περιστρεφόμενος ἐνώπιόν μου ὡς κρέμτουσιν οἱ Μεβλεβίδες. Ἡμέραν τινὰ παρευρεθεὶς ὑπὸ τῶν φωνῶν του ὁ ἀκολουθῶν μὲ ὑπηρέτης μου, τὸν ἥρπασεν ἀπὸ τὸν παγωνα, τὸν ἔρριψεν εἰς τὸν βόρβορον καὶ τὸν ἐποδοπάτησεν. Ω τί γέλοιος ἦτον ὅταν ἠγέρθη! Τὸ πρόσωπόν του ἦτον ἐμπλαστρωμένον ὑπὸ τοῦ βορβόρου, τὸ δὲ γένειόν του ἐστάζεν ὡς μυρτῶν ἔλαιον, ἐξερχομένη ἐκ πεζομένου βαρβίου.

Καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἤρξατο νὰ γελᾷ αὐθις ἐκπαρδιζόμενος, ὁ δὲ Βάγιας τὸν ἐθεώρει σιωπῶν καὶ περιμένων τὸ ἀποτέλεσμα τῆς διηγήσεως.

— Ηξεύρεις, Βάγια, ἐξηκολούθησε λέγων ὁ Στρασχέρης, ἀγαπῶ τοὺς καραγκιόζιδες, καὶ ἐξ αἰτίας τοῦ Καλογήρου ἀπέβαλα τὸν ὑπηρέτην μου. Συνειθισας τὰς ἀδολεσχίας του, ἠχαριστούμην νὰ μοῦ φορτώνεται καὶ ὅταν τὸν ἔχασα μ' ἔφανη ὅτι ἔχασα μέγα πρᾶγμα· ὁ ταλαίπωρος φοβηθεὶς ἐκρύφθη, ἀλλ' ἐγὼ τὸν ἐνθάρρυνα νὰ ἐξακολουθῇ τὸν πρότερον βίον του. Καὶ τέλους, ὅταν ὑψώθην εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Πασᾶ, τὸν ἔκαμα Ἀρχιερέα σας, ἐναντίον ὅλων τῶν ἐντάσεων τοῦ Πατριάρχου σας καὶ τῶν Συνοδικῶν σας,

σὲ, ἂν ὁ Μπεηλέρμπεης ἐπίμενεν ἀκόμη, ἤθελε τὸν ἀφίσει. Λοιπὸν, Βάγια, σὲ εἶδεν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς;

—Ὦ Βάγιας ἐφάνη φιλοφρονούμενος, μὰ ὁ φρονῶν τὸν Ἀλῆ-Πασᾶ διάβολος νὰ τὸν μεταμορφώσῃ εἰς Καλόγηρον, ἐφώναξε πρὸς τὸν Χαραλάμπην νὰ τὸν ἀφήσῃ ἀπέξω.

—Δεμὶ δὲν ὁμιλεῖς, Βάγια, ὑπέλαβεν ὁ Χαλεπὸς, ἐπίμενε μὴ συντέλλεσαι. Σὲ εἶδεν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ἐνδεδυμένην ὡς Καλόγηρον;

—Ὄχι, Ὑψηλότατε, ἀπεκρίθη ὁ Βάγιας. Ἐπῆγα μὲ ἐμὲ ἐγὼ ἤλλαξα τὰ φορέματά μου εἰς τὸ Ἐμπορεῖον εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Παντελεήμονος.

—Θὰ σὲ πτείλω, Βάγια, νὰ σὲ ἰδῇ.

—Πῶς! θέλετε, Ὑψηλότατε, νὰ μὲ χρεμάσῃ; ἐγὼ ἐγὼ κάνεν κακὸν δὲν σᾶς ἔκαμα; ἀπεκρίθη ὁ Βάγιας μετὰ φωνῆς ἱκετευτικῆς.

—Ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς σ' ἐνοοῦσεν, ἐπομένως δὲν χεις νὰ φοβηθῇς ποτε· αἱ φόβοι σου, Βάγια, εἶν' ἄδικοι.

—Οἱ τύραννοι, Ὑψηλότατε, δὲν εἰνοοῦν, μετανοιάζονται.

—Δὲν σ' ἐνοῶ. Τί θὰ εἰπῇ μετανοιάζονται;

—Μετανοιάζονται τὸν ἄνθρωπον, ἐωσοῦ νὰ τὸν βασανίσωσιν ἄχρηστον, καὶ τότε τὸν ῥίπτουσιν τοῦ θεοῦ ὁποὺ τὸν φρόνεται, ἀπεκρίθη ὁ Βάγιας μὲ πικρίαν. Ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς, Ὑψηλότατε, ἐξηκολούθησε λέγοντας ὅλους τοὺς φθόνους του, τὸν ἔχα κατόπιν ἄλλου τοὺς ἐμπόδισεν ὥστε τοὺς μὲν μετέβαλεν εἰς ἡγεμόνας μουσουλμάνους, τοὺς δὲ κατέστησεν ἀνθρώπους, ἵνα τὸν βοηθήσωσι. Τὰ ἄπειρα τῆς ἀγριότητός του παραδείγματα ἐγέννησαν τὴν δυσπιστίαν

οὐδένα ἔχει φίλον, ὅλοι τὸν ἐγκατέλιπον διὰ δὲ τοῦτο μὴ τὸν περιστοιχίζουσι; λυποῦνται διὰ στροφὴν συμφέροντος, καὶ αὐτοὶ εἶναι οἱ πλαγιοὶ κόλακες τῶν ὁποίων διὰ πονηρῶν συμβουλῶν ἐχαροποίησεν τὴν τύχην του αὐτοὶ οὐ μόνον δὲν τὸν ἐγλυτάθησαν ἐν τῇ ἐσχάτῃ του συμφορᾷ, ἀλλὰ καὶ ἔτι ἐν πρόδηλοις

Ὁ Σερασκέρης ἤκουε μετὰ προσοχῆς τὸν Βέγιαν διατείνοντα τὸν κῶνωπά του.

— Ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς, Ὑψηλότατε, ἐξηκολούθησεν λέγων ὁ Βέγιας, εἶχεν εἰς τὸν ἑξηκοστὸν βαθμὸν τὴν διάθεσιν τοῦ καταστρέφειν πάντα ἄνθρωπον ὑπάρχοντα εἴτε διὰ τοῦ πλούτου, εἴτε διὰ τῆς ἀρετῆς, εἴτε διὰ τῆς παιδείας, εἴτε διὰ τῆς ἀνδρίας, εἴτε διὰ τῆς ἐπιρροῆς του ἠγαίρεν εἰς τὰς διαιρέσεις ἐπιτήρυτο ὅλα τὰ πλέον λεπτὰ καὶ μυστηριώδη μέσα νὰ διαφθείρῃ καὶ νὰ φέρῃ τὴν δυσφορίαν τοὺς σήμερον φίλους του, τοὺς ὑπηρετήσαντας αὐτὸν ἐν πίστει καὶ ἀφοσιώσει, τοὺς καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν καὶ τὴν ὕπαρξίν των ὑπὲρ αὐτοῦ κινδυνεύσαντας, κατέστρεφε τὴν ἑταιρίαν καὶ ἐκαμνε νέους εὐνοουμένους, ἵνα καταστρέψῃ καὶ τούτους· ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἔμεινε γυμνὸς φίλων, μένουν τὰς ἀράς, τοὺς γογγυσμοὺς καὶ τὴν ἀποστροφὴν ὅλων κληρονομήσας.

Ὁ Σερασκέρης ἐκίνησε τὴν κεφαλήν του εἰς σημεῖον παραδοχῆς.— Ἀληθεια, ἀληθεια, εἶπεν, ὅλοι φεύγουν.— Δὲν μὲ λέγεις, Βέγια, ῥωσικὶ ἀγαπητὴ τοσαύτη ἔχθρα μεταξὺ τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ καὶ τοῦ Ἰσμαὴλ-Πασᾶ, ἔχθρα τοσοῦτον ἀμείλικτος, ὥστε νὰ φέρῃ τὰ πράγματα εἰς ἣν ἐφθάσαν κατάστασιν;

— Ὁ Ἰσμαὴλ-Πασᾶς, Ὑψηλότατε, κύριε Πασᾶ μου, ἀπεκρίθη ὁ Βέγιας, ὑπῆρχεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Μουχτὰρ-Πασᾶ, υἱοῦ τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ,

μας φωνή, ἡνίκα ὅπως ἤκουσε τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ παρανομοῦντα, καὶ ἀπειλήσας αὐτὸν ἐστιγμάτισε. Μαθὼν δὲ διὰ τῶν ἀναγνωσθέντων τοῦτο ὁ Ἀλβανιάτης ἔσπευδε ταχέως ἐπιστρέψαι τὴν ὀργὴν κατὰ τοῦ ἀρχιερέως τοῦ Ἰωάννου, ἵνα τιμωρήσῃ τὸν μᾶλλον τῆς δολερᾶς φρονίας ἀπόπειρα ἐν τῷ μέσῳ τῆς Μητροπόλεως γένηται. — Ναί, τὴν τελευταίαν ταύτην ἀπόπειραν γνωρίζω καλῶς, διότι ἦτον ἡμέρα εἰς ἣν ὁ Σερασκέρης ἔλεγεν ὁ Σερασκέρης.

— Αὐτὰ γνωρίζω, Ὑψηλότατε, ἀπεκρίθη ὁ Βέγκος.

— Ἀχρεῖος ἄνθρωπος, ἐπεκαθύβρισεν ὁ Σερασκέρης.

Σιγὴ διεδέχθη τὸν μεταξὺ Βέγκα καὶ Ἀμπούκη διάλογον. Ὁ Σερασκέρης ἐσκέπτετο περὶ τρόπου ἵνα τὸ παράστημα τοῦ ναυμποῦλη τοῦ φύγῃ ἀπατηλόν.

— Αὐτὸς, Ὑψηλότατε, ὑπέλαβεν ὁ Βέγκας, δὲν κόμιζε τὴν σφαγὴν, δὲν εἶχεν φόβον θεοῦ, ἐπερφρόνει ὅλας τὰς θρησκείας, καὶ ἐπῆγε τῷ ὄντι πρὸς ὄφελος θεοῦ, ἐβλασφήμει τρομερὰ, ὥστε ἐπρόκειτο ἀφίκετο καὶ εἰς τὸν τέλεον ἀσωτεύσαντα καταστρέψαι.

— Ἓν μόνον πρᾶγμα δὲν ἠμπορῶ νὰ ἐννοήσω, εἶπεν ὁ Σερασκέρης, κόπτων λέξιν πρὸς λέξιν διάλογον. Τί ἐκέρδιζε καταστρέφων τοὺς φίλους του;

— Ὁ λόγος εἶναι ἁπλούστατος, ἀπεκρίθη ὁ Βέγκας. Αὐτὸς ἐνόμιζεν, Ὑψηλότατε, ὅτι στιγματίζων τοὺς περὶ αὐτὸν διὰ παντοίων αἰσχρῶν πράξεων, καὶ χαλασμῶν καὶ ἐγκληματῶν κρυπτῶν, τοὺς κάμνει φοβητοὺς εἰς τὸν λαὸν, ὥστε μὴ ἔχοντες ἄλλο καταφύγιον ἠμποροῦσιν εἰς αὐτὸν, ἀγοράζοντες ὄργανα πρόθυμα πάσης αἰσχρᾶς καὶ παρανόμου διαταγῆς του.

σε τιμωρήσω ἐγώ, καὶ ὅτι σὲ στέλλω πρὸς αὐτὸν δι' ἀσφάλειάν του.

— Ἀλλ' ἡ ἐπιστολή σας αὐτὴ, Ὑψηλότατε, μαρτυρεῖ ὅτι ἐγὼ ὡμολόγησα ὅτι ἐστάλην νὰ τὸν φονεύσω.

— Ἔχεις δίκαιον. Θὰ γράψω, ὅτι μολονότι σὲ ὑπέβαλεν εἰς βασανιστήρια, σὺ ὡμολόγεις ὅτι ἔφυγες κρυφίως, ἵνα ὑπάγῃς νὰ μονάσῃς εἰς τὴν Μονὴν τῆς Ζίτσης.

— Πιστεύεις, Θαφάσι, ἐξηκολούθησε λέγων ὁ Σερασκέρης, ὅτι ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς δὲν ἤθελε πέσει εἰς χεῖρας τοῦ Δοβλετίου ἂν δὲν ἀρνηστεύετο;

— Καὶ πῶς ἀμφιβάλλει, Ὑψηλότατε;

— Βλέπεις πόσον ἐξησθένησεν, ὅλοι οἱ φίλοι του τὸν ἐγκατέλιπαν εἰς τὴν τύχην του.

— Τὸ βλέπω, Ὑψηλότατε.

— Θὰ κάμῃς λοιπὸν μίαν ὑπηρεσίαν εἰς τὸ Δοβλέπι;

— Ἐγὼ ὁ οὐτιδανός; ὁ ἐλάχιστος δοῦλος τοῦ Σουλτάνου;

— Σὺ, ναί.

— Ὁρισμός σας, Ὑψηλότατε, ἐὰν ἀπερνᾷ ἀπὸ τὸ χέρι μου.

— Σὺ γνωρίζεις ποῦ ἔχει κεκρυμμένους τοὺς θησαυρούς του.

— Τοῦτο δὲν τὸ γνωρίζω, Ὑψηλότατε. Ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς εἰς κανένα δὲν ἐμπιστεύετο, καὶ μάλιστα τοῦτο.

— Πῶς γίνεται νὰ κρύψῃ τοὺς θησαυρούς του καὶ νὰ μὴ γνωρίζῃ κανείς; εἶχε θησαυρούς; τοὺς ἔκρυψε;

— Ναί, Ὑψηλότατε, εἶχε, καὶ βέβαια τοὺς ἔκρυψε, διότι δὲν φαίνονται.

— Ἀφοῦ τοὺς ἔκρυψε, κάποιος τὸν ἐβοήθησε, διό-

τι μόνος του δὲν ἠδύνατο νὰ τοὺς κρύψῃ, ἐπομένως μυστήριον γινωσκόμενον ὑπὸ δύο ἢ τριῶν δὲν εἶναι μυστήριον.

Ὁ Βάγιας ἀκίνησε τὴν κεφαλήν.

— Εἰπέ με, τί κινεῖς τὴν κεφαλήν σου;

— Ὑψηλότατε, αὐτὸς ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς εἶναι μυστήριον· ὁ παλυμήχανος οὗτος ἄνθρωπος ἔπραξε κακὰ ἄπειρα, ἀλλ' οὐδὲν ἐγένετο γνωστόν, ἢ ἔμεινε εἰς τὸ σκότος καὶ τὴν ἀμφιβολίαν· οὐδεμία ἀπόδειξις εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξελέγξῃ τὰς πράξεις του.

— Ἀλήθεια, ἀπεκρίθη ὁ Σερασκέρης. Ὁ κατηχθόνιος οὗτος ἄνθρωπος ἐλάνθανε τοσαῦτα ἔτη τὸν Δοβλέτι, καὶ ἐὰν ἐτόλμα τις νὰ τὸν κατηγορήσῃ, ἐθεωρεῖτο ὡς συκοφάντης.

— Ἐὰν ἀποθάνῃ χωρὶς αὐτὸς ὁ ἴδιος νὰ δείξῃ τοῦ ἔχει κεκρυμμένους τοὺς θησαυρούς του, δὲν θὰ ἀνακαλυφθῶσι ποτέ.

— Παράδοξον! Δὲν ἠμπορῶ νὰ πιστεύσω περὶ ὅτι κἀνεὶς δὲν γνωρίζει τι περὶ τῶν θησαυρῶν του.

— Τοῦτο πιστεύσατέ το.

— Δὲν μὲ χωρεῖ εἰς τὴν κεφαλήν.

— Ἰδοὺ τί ἔμαθον μόνον ἐξ ἀκοῆς, ἀπεκρίθη ὁ Βάγιας, στρέψας εἰς τὰ τέσσαρα μέρη τῆς σκηνῆς βλέμμα ὑπόπτον.

— Καυμένε τί βλέπεις τριγύρω; ὑπέλαβεν ὁ Σερασκέρης μετὰ φωνῆς ταχείας καὶ περιφρονητικῆς νομίζεις ὅτι ἔχω κεκρυμμένον πουθενὰ τὸν Ἀλῆ-Πασᾶ νὰ σ' ἀκούσῃ; τί τρόμον ἐνέσταξεν εἰς τὰς κεφαλίας σας ὅλων ὁ ἄνθρωπος οὗτος!

— Μὴ παραξενεύεσθε, Ὑψηλότατε, ὁ τύραννος οὗτος μᾶς συνείθισε νὰ τρέμωμεν καὶ αὐτὴν τὴν σκιάν του.

— Εἰπέ μοι λοιπόν· τί ἔμαθες ἐξ ἀποῆς;

— Ἔμαθον, ὅτι εἰς τὴν πέραν ὄχθην τῆς λίμνης εἰς τὴν κλιτύαν μιᾶς φάραγγος, ἐξώρυξε καὶ ἔκτισε θολωτὰς ὑπογείους ἀποθήκας, καὶ ἔφερεν ἐκεῖ καὶ ἔκρυψε τοὺς θησαυρούς του, καλύψας πάλιν μὲ γῆν, μὲ θάμνους καὶ χλόην τὸ μέρος, ὥστε κατέστη ἀγνώριστον· ὅτι ἔβαλε τοὺς ὁποίους ἔκαμε χρῆσιν εἰς τὴν μετακόμισιν ἀνθρώπους του, καὶ ἔσφαξαν τοὺς κτίστας χριστιανοὺς καὶ τοὺς ἔθαψαν ἐντὸς τῆς φάραγγος, καὶ ὅτι οἱ δεκαὲξ κωπηλάται τῆς μεγάλης λέμβου του, ἥτις τὸν περιέφερεν εἰς τὴν ὄχθην, μίαν περίπου ὥραν μακρὰν, ἔδεσαν τοὺς σφαγεῖς τούτους, ἀφοῦ τοὺς εἰσήγαγον ἐν τῇ λέμβῳ, καὶ τοὺς ἔρριψαν εἰς τὴν λίμνην, ὥστε μόνος αὐτὸς ἔμεινεν ὁ γινώσκων τὴν κρύπτην τοῦ θησαυροῦ του. Τοῦτο ἠξεύρω· προσέτι ὅτι οἱ κτίσται ἤρχοντο τὸ ἑσπέρας καὶ ἐκοιμῶντο εἰς τὸ Σεράγι, ὅτι τὴν αὐγὴν τοὺς ἔφερεν εἰς τὸ πέραν μέρος ὁ Ἀλέξιος Νοῦτσος καὶ τοὺς ἐπέστρεφε τὸ ἑσπέρας καὶ τοὺς ἔκλειεν εἰς ἓν δωμάτιον πλησίον τοῦ κοιτῶνος τοῦ Πασᾶ, τοῦ ὁποίου τὴν κλεῖδα ἔχράτει οὗτος.

— Γνωρίζει λοιπὸν ὁ Νοῦτσος, ἠρώτησε μετ' ἀπορίας ὁ Σερασκέρης, ὅλας αὐτὰς τὰς σφαγάς;

— Ὄχι, Ὑψηλότατε, ὅταν ὑπῆγε νὰ τοὺς κρύψῃ δὲν τὸν παρέλαβε μαζῆ του, διότι ἐφοβεῖτο τὰς ἐπιπλήξεις του. Ἂν ὅσα ἤκουσα εἰσὶν ἀληθῆ, βεβαίως ὁ Νοῦτσος γνωρίζει τὸν τόπον μόνον· ἔκρυψε δὲ τοὺς θησαυρούς του ἔξω ὡς ἔλεγον, διότι εἶχε σκοπὸν νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὸν Δρίσκον.

— Καὶ τί ἔγεινεν ὁ Νοῦτσος; — Δὲν ἠξεύρω.

— Ἔμαθα ὅτι ὑπῆγε μὲ τοὺς Σουλιώτας.

— Πιθανόν.

— Πιστεύεις ὅτι ἡ Βασιλικὴ γνωρίζει τὸν τόπον;

— Ἴσως τὸν γνωρίζει.

— Τοῦτο μ' ἀναγκάζει, φίλε μου, εἶπεν ὁ Σερασκέρης θωπεύων τὸν Βάγιαν, νὰ σὲ στείλω εἰς τὸ Νησί, νὰ ἐξετάσῃς μὲ τρόπον ἐπιτήδειον τὴν Κυρὰ Βασιλικὴ νὰ μάθῃς.

— Τοῦτα δύνασθε νὰ μάθετε μόνος σας, Ὑψηλότατε, ὅταν παραδοθῇ ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς.

— Ἐγὼ, Θανάση, ἀπεκρίθη σοβαρῶς ὁ Σερασκέρης, διέταξα ὅλους τοὺς Πασάδες καὶ τοὺς Μπουλουμπασάδες καὶ αὐτοὺς τοὺς στρατιώτας νὰ φυλάξωσιν ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ τὴν Βασιλικήν· ἀλλ' εἴμεθα εἰς πόλεμον καὶ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ προβλέψωμεν τί θὰ γείνῃ. Οἱ στρατιῶταί μας εἶναι ἀκατάστατοι, εἶναι μαζεύματα διαφόρων μερῶν, καὶ εἶναι πιθανὸν ν' ἀκολουθήσῃ τι ἀπευκταῖον καὶ νὰ τὴν φονεύσωσι. Τότε; Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ὑπάγῃς σὺ νὰ πράξῃς ὅπως σὲ παρήγγειλα.

Ὁ παμπόνηρος Βάγιας ἐξελίξατο τὴν εὐκαιρίαν νὰ μάθῃ περὶ τῆς τύχης τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, ἀλλ' ἀπήντησεν ἄλλον αὐτοῦ πανουργότερον τὸν Χουρσήτ.

— Ὑψηλότατε, μ' εἴπατε ὅτι ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ἀμνηστεύθη, καὶ ὅτι ἐντὸς ὀλίγου ἔρχεται τὸ φιρμάνι τῆς ἀμνηστίας του, αὐτὸς θὰ ὑποκύψῃ εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ Σουλτάνου, εἰς ὃν προσέφερεν ὑποταγήν, ἀπ' αὐτὸν λοιπὸν μανθάνετε καὶ τὴν κρύπτην τῶν θησαυρῶν του.

— Σὺ, Βάγια, γνωρίζεις, ὅτι ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς εἶναι φιλάργυρος· αὐτὸς εἶναι ἀδύνατον νὰ φανερώσῃ τὸ μέρος ἐν ᾧ ἔχει κεκρυμμένους τοὺς θησαυροὺς τοῦ Πῶς; Θέλεις νὰ τὸν ἀναγκάσωμεν εἰς τοῦτο; Εἶναι ἄπρεπον, ἀφοῦ ὁ Σουλτάνος τὸν ἀμνηστεύει καὶ τὸν ἐπιδαψιλεύει αὖθις τὴν εὔνοιάν του.

— Ἀφοῦ ἀμνηστεύεται, ὑπέλαβεν ὁ Βάγιας, θὰ ἔχῃ βέβαια καὶ τοὺς θησαυρούς του.

— Ναὶ, ἀπεκρίθη ὁ Σερασκέρης, ἀλλὰ τὰ ἔξοδα τοῦ πολέμου; Πιθανὸν νὰ τὰ ζητήσῃ ὁ Σουλτάνος καὶ αὐτὸς νὰ εἴπῃ ὅτι δὲν ἔχει, καὶ νὰ ἔλθωμεν εἰς νέας περιπλοκάς· ἐγὼ μάλιστα ἐνοχοποιοῦμαι, διότι ἔγραψα εἰς τὸ Δοβλέτι ὅτι ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς πληρώνει καὶ μέρος τῶν ἐξόδων τοῦ πολέμου. Ἂν μοὶ προτείνῃ λοιπὸν ἀνέχειαν τῷ ἀποκρίνομαι· « γνωρίζω τὴν κρύπτην τῶν θησαυρῶν σου· πλήρωσε μέρος ἵνα μὴ χάσῃς τὸ ὅλον. »

— Ἔχετε δίκαιον, Ὑψηλότατε.

— Ὕπαγε λοιπὸν, ἵνα ἑτοιμάσω τὴν ἐπιστολὴν, τὴν ὁποίαν ἅμα λάβῃς ἄπελθε εἰς τὸ Νησίον. Νὰ ἰδῶ τὴν ἐπιτηδειότητά σου, Θανάση, καὶ μὴν ἀμφιβάλλῃς ὅτι τὸ Δοβλέτι θὰ σὲ ἀνταμείψῃ μεγαλοπρεπῶς. — Ἰμπραὴμ ἐκραύγασε καὶ ὁ θαλαμηπόλος εἰσῆλθε. Τὸν καλόγηρον τοῦτον παράλαβε, τῷ εἶπεν, εἰς τὴν σκηνήν σου καὶ εὐκόλυνε τὴν εἴσοδόν του εἰς τὸ Νησί.

. . . . . .

. . . . . .

Μετὰ τὴν μεσημβρίαν ὁ ἄνεμος καὶ ἡ χιὼν ἐκόπασαν, τὰ νέφη διεσκορπίσθησαν καὶ νηνεμία ἄκρα διεχύθη ἐφ' ὅλην τὴν φύσιν· ὁ ἥλιος ἠκόντιζεν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς λίμνης τὰς φωτοβόλους ἀκτῖνάς του, ἡ δὲ ὡς παμμέγιστον κάτοπτρον ἀπεικόνιζεν ἐπ' αὐτῆς τὸ ἴνδαλμα τῆς πόλεως καὶ τοῦ φρουρίου· νέφη λευκὰ τῇδε κἀκεῖσε διεσπαρμένα, καθίστων ἀμίμητον τὸ κυανοῦν τοῦ οὐρανοῦ χρῶμα· ἡ φύσις ἐφαίνετο ὡς νὶ ἀνεπαύετο μετὰ πολυήμερον ἀγωνίαν ῥαγδαίων ὄμβρων, χιόνος καὶ πληξιβόλων ἀνέμων.

Ἐξηπλωμένος ἐπὶ τῆς κλίνης του ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ἐ-

κάθιδεν, αἱ δ' ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου εἰσδύουσαι πλαγίως ἐκ τῶν παραθύρων τοῦ κελλίου του, ἐκεντίζοντο ἐπ' αὐτῆς. Ὁλόκληρος τὸν ὑπῆρχε τετραγωδὴς τὸ χέλι τὸ ἔπαιζον· καὶ ἀπαθμώδεις μυώσεις τοῦ σώματός της ἐνέφαινον ἐμψύχωσιν ψυχικὴν πάλιν. Αἴφνης ἡ δεξιὰ του χεὶρ ἐγερθεῖσα κατέπεσεν ἐπὶ φιάλης πλήρους ὕδατος, ἣν ἡ Κυρὰ Βασιλικὴ ἐφρόντιζε νὰ τίθεται ἐκ μετρᾶς παρὰ τῇ κλίνῃ του τραπέζης, ἡ δὲ κεφαλὴ μετὰ παταγου ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τὸν ἐξύπνησεν.

— Ἀχ! τί τραμερὸν ὄνειρον! ἀναβόησεν ἐγερθεὶς καὶ καθήσας ἐπὶ τῆς κλίνης. Σελὴμ, Σελὴμ, ἔκρυβε

Ὁ Σελὴμ, ὃν γνωρίσομεν, ὁ σύντροφος τοῦ κρατικοῦ πάντοτε τὸν ἀκμαιόνον φαγὰν Ἀβίσσιος Μεραὶ παρὰ τῇ ὑπονόμῳ τοῦ Σεραγίου, ἀνέβη μὲ δύο σκλάβους μάτα τὴν κλίμακα, ἤνοιξε διὰ κλειθρου τὸ ὁποῖον κράτει τὴν θύραν καὶ εἰσῆλθε.

— Τί προσάξεις ἀφέντη; εἶπεν εἰς τὸν Ἀλῆ-Πασᾶ

— Κράξε τὸν Σιλιχτὰρ-Πόδα νὰ ἔλθῃ ἐδῶ.

Μετὰ μικρὸν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς κεκαλυμμένος μὲ πολυτίμου σισύρας, καὶ ἀπενάκην χρυσοῦν φέρων ἐν τῇ ζώνῃ του, ἐξήρχετο ἐκ τῆς θύρας τῆς Μονῆς κατωφὴς καὶ περίλυπος, ἔχων πλησίον του τὸν Σιλιχτὰρ-Πόδα καὶ ὑπὸ στρατιωτῶν τινων παρακαλουθούμενος διαβὰς τὴν πρὸς τὴν ἄκραν τοῦ χωρίου ὁδὸν, ἐπέβη ἐπὶ τῶν παρ' αὐτῷ ὑφαμάτων καὶ ἐστράφτησαν πρὸ ἐνώπιον τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἐπιπέδου ὅθεν ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ θεατοῦ περιλαμβάνει θαυμάσιον τὸ δυτικὸν μέρος τῆς λίμνης, τὴν πόλιν, τὸ φρούριον, τὸν κατάρρυτον Τόμαρον, εἰς δὲ τὸν μυχὸν τῆς ἀπεράντου κοιλάδος τῆς Ἑλλοπίας βλέπει ὡς ἀπὸ κεκωμένην ὁμίχλην τὸν μεσημβρινὸν τῶν Ἀκροκεραυνίων ὀρέων ζυγόν. Ἀναίσθητος εἰς τὸ μεγαλόπρεπες τοῦτο

το θέσμα ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς, εἶχε κεκλιμένην τὴν κεφαλὴν ῥεμβάζων, οἱ δὲ περὶ αὐτὸν ἵσταντο ἐν ἄκρᾳ σιγῇ. Μόνη ἡ παρουσία τοῦ Ἡγουμένου ἐμφανισθέντος ἐνωπιόν του, φέροντος δίσκον καὶ ἐπ' αὐτοῦ γλυκὸν καὶ ποτήρια ὕδατος πλήρη, τὸν ἔκαμε ν' ἀνανεύσῃ· ἐγείρας δὲ τὴν κεφαλήν του καὶ ἰδὼν αὐτὸν τῷ ἐνεῦσε ν' ἀποχωρήσῃ, ἀρκεσθεὶς νὰ τῷ εἴπῃ μόνον « δὲν θέλω τίποτε ». Ὁ Ἡγούμενος διέταξε νὰ φέρωσι καθίσματα, ἀλλ' ὁ Πασᾶς δὲν ἠθέλησε νὰ καθήσῃ.

— Εἰπὲ εἰς τὰ παληκάρια σου, εἶπεν εἰς τὸν Σιλιχτὰρ-Πόδα, ν' ἀπομακρυνθῶσιν ὀλίγον· ἔχω νὰ σοὶ διηγηθῶ, φίλε μου, τρομερόν τι.

Ὁ Σιλιχτὰρ-Πόδας πλησιάσας τοὺς στρατιώτας, τοῖς εἶπε κἄτι τι μυστικῶς, οἱ δ' ἀπομακρυνθέντες ἐστάθησαν εἰς μέρος τι, ὅθεν ἠδύναντο νὰ βλέπωσι μὲν, ἀλλὰ νὰ μὴν ἀκούωσι τὸν μεταξὺ τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ καὶ τοῦ Σιλιχτὰρ-Πόδα διάλογον.

— Ἔγεινα, φίλε μου, τὸ παίγνιον τρομερῶν ὀνείρων. Ὦ φρίκη! Πρὸ ἑνὸς μηνὸς μὲ βασανίζουσιν ἀπαίσια ὄνειρα, ὄνειρα καταπληκτικὰ, φρικώδη! Ἄκουσον. Ἐπρογεύθην, καὶ μόνος ὢν ἐν τῷ κελίῳ μου, ἀφοῦ ἀρκετὴν ὥραν ἐκάπνισα, ἐνύσταξα· ἡ Βασιλικὴ ὑπῆχεν εἰς ἐπίσκεψιν εἰς τὸ χωρίον, ὅθεν ἔκραξα τὸν Σελήμην νὰ κλείσῃ τὴν θύραν καὶ νὰ μὴν ἀφήσῃ κἀνένα νὰ πλησιάσῃ, οὔτ' εἰς αὐτὴν τὴν κλίμακα· ἀναβὰς δὲ εἰς τὴν κλίνην μου ἀπεκοιμήθην. Μετὰ πόσην ὥραν ἀγνοῶ, τοῦτο δὲν δύναμαι νὰ προσδιορίσω, ἠνεώχθη ἡ θύρα διαμιᾶς, ἄνευ κρότου, ὡς ἐκ μηχανῆς, καὶ ἐπὶ τοῦ οὐδοῦ ἐνεφανίσθη φάντασμα τρομερόν· ἦτο γυνὴ περιτυλιγμένη ἐντὸς ὀθόνης λευκῆς, ὑψηλὰ, ἰσχνὴ ὡς σκελετὸς, αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς της ἔπιπτον ἀτάκτως ἐπὶ τῶν ὤμων της, ἐπὶ τῶν κροτά-

φων καὶ παρειῶν της, καὶ μόνον μέρος τοῦ προσώπου της ἐφαίνετο, τὸ ὁποῖον ἦτο πελιδνὸν, ὡς πρόσωπον νεκροῦ· οἱ μεγάλοι της κατάμαυροι ὀφθαλμοὶ ἀπήστραπτον, καὶ τὸ βλέμμα της εἶχεν ἀπαίσιόν τι καὶ φρικῶδες. Ἰδὲ τὰς τρίχας τῶν χειρῶν μου, πύρο μου, πῶς ἀνωρθώθησαν! Εἰσῆλθεν ἐν τῷ κελίῳ, ἀλλὰ δὲν ἐπεριπάτει, ἐκινεῖτο μόνον, διότι τὸ περιτυλίσσον αὐτὴν ὀθόνιον δὲν ἐσείετο· κατὰ μικρὸν ἐπλησίασε τὴν κλίνην μου, ἔστη ἄνωθέν μου καὶ μ' ἐθεώρει μὲ βλοσυροὺς καὶ ἀκινήτους ὀφθαλμούς· ἐξήγαγε τὴν δεξιὰν της χεῖρα ἐκ τοῦ ὀθονίου, χεῖρα ἄσαρκον ὡς χεῖρα σκελετοῦ, καὶ μὲ τοὺς ὀστεώδεις δακτύλους της ἐκράτει τὴν λαβὴν ξίφους, τὸ ὁποῖον ὕψωσεν ἄνωθεν τοῦ στήθους μου καὶ ἱκανὴν ὥραν τὸ ἐκράτει ἀπηωρημένον, ὡς νὰ ἠρεύνα ποῦ νὰ τὸ ἐμπήξῃ· ἠσθάνθην τὴν ψυχρὸν αἰχμὴν τοῦ σιδήρου εἰσερχομένην εἰς τὴν σάρκα μου, ἠθέλησα νὰ φωνάξω, ἀλλ' ἡ γλῶσσά μου παράλυσεν, ὁ λάρυγξ μου μ' ἐφαίνετο πεφραγμένος, μόνον τὰ χείλη μου ἐκίνουν, ἀλλ' οὐδεμίαν ἠδυνάμην ν' ἀρθρώσω φωνήν· ἐπροσπάθησα νὰ ἐγερθῶ καὶ νὰ καθίσω ἐπὶ τῆς κλίνης, ἀλλὰ ἤμην ὡς προσηλωμένος ἐπὶ αὐτῆς· τέλος ἐβύθισε τὸ ξίφος μέχρι τῆς λαβῆς εἰς τὴν καρδίαν μου· ἀνετινάχθην, καὶ κρότος, ἀγνοῶ πῶς ἠκολούθησε, μ' ἐξύπνισεν· εὗρον δὲ συντετριμμένην φιάλην πρὸ τῶν ποδῶν τῆς κλίνης. Ὦ τί τρομερὸν ὄνειρον! τί φάντασμα φρικῶδες! τὸ ἐγνώρισα, φίλε μου, ἦτο τὸ φάντασμα τῆς Κυρὰ Φροσύνης. Ὦ! φρίττω, φρίττω, τρέμω ἀκόμη ὅλος... Βλέπεις ἐκεῖ; Σιλιχτὰρ Πέλα, ἀπέναντι τῶν Βυρσοδεψείων;—καὶ τῷ ἔδειξε διὰ τοῦ δακτύλου τὸ μέρος.—Ἐκεῖ τὴν ἔῤῥιψαν εἰς τὴν λίμνην οἱ δήμιοί μου καὶ ἐπνίγη μετ' ἄλλων δεκαὲξ γυναικῶν!

Ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ἔκλινε τὴν κεφαλὴν τοῦ ἐπὶ τοῦ στήθους του καὶ ἀνεστέναξεν ἐκ βάθους καρδίας.

— Ἰδοὺ ἡ πόλις, προσέθεσεν, ἰδοὺ τὸ φρούριον· ἐκεῖ κάτω, ἰδὲ, ἐκεῖ κάτω εἰς τὸ Πέραμα, τὸ πεφιλημένον μου τερπνὸν τοῦ ἔαρος μέγαρον! Δὲν πιστεύω, Σιλιχτὰρ-Πόδα νὰ ἐπανέλθω πλέον εἰς αὐτά. Πολλὰ σφάλματα ἔκαμα, σφάλματα ἀσυγχώρητα, διότι δὲν ἐπανορθοῦνται πλέον.

— Ἐν μονόξυλον ἔρχεται, ἐφώναξαν οἱ μακρόθεν ἱστάμενοι στρατιῶται.

Ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ἔστρεψε τὸ βλέμμα πρὸς τὴν φωνὴν, καὶ ἔκαμε νεῦμα πρὸς αὐτοὺς νὰ τὸν πλησιάσωσι.

— Τί μονόξυλον; τί λέγετε; τοὺς ἠρώτησε πλησιάσαντας.

— Ἓν μονόξυλον, ἀπεκρίθησαν, ἔρχεται καὶ ἤδη δὲν φαίνεται, διότι ἐσκιάσθη ὄπισθεν τῶν καλαμῶν καὶ τῶν βράχων τοῦ Νησίου, ἀλλ' εἶναι πλησίον· μετ' ὀλίγον θὰ φανῇ.

— Νά το! νά το! ἐκραύγασε καλόγηρός τις, ἱστάμενος εἰς ἓν τῶν παραθύρων τῆς Μονῆς, νά το, ἰδοὺ ἐξεμπρόβαλε.

Καὶ τῳόντι τὸ πλοιάριον ἐφαίνετο πλέον ὁλόκληρον πλησιάζον εἰς τὴν ὄχθην, ἵνα προσορμισθῇ ἐντὸς ἑνὸς λιμενίσκου ὀλίγα βήματα κάτωθεν τοῦ ἐπιπέδου, ἐφ' οὗ ἵσταντο ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς καὶ οἱ περὶ αὐτόν.

— Παράδοξον, εἶπεν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς, τὸν ὁποῖον ἡ ὀξυδέρκεια δὲν ἐγκατέλιπεν οὔτ' εἰς αὐτό του τὸ γηρᾶς, παράδοξον! δύο μόνον καπηλάται καὶ εἷς καλόγηρος εἶναι εἰς τὸ μονόξυλον· Κῴνεις καλόγηρος δὲν λείπει ἀπὸ τὸ Νησί. Ἔδωκες εἰς κἀνένα τὴν ἄδειαν νὰ ὑπάγῃ μέσα εἰς τὴν πόλιν; ἠρώτησε τὸν

εἰκοσίαν τον ἰσπάνιον Σιλιχτὰρ-Πόδα, χρὴ ἄφευ νόμου ἐκπληροῦντα.

— Ὄχι, Βεζύρη μου, εἰς κρύνα, ἀπεκρίθη ὁ Σιλιχτὰρ-Πόδας.

— Πάνε, ὡρὲ Σελὴμ, εἶπεν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς πρὸς τὸν σιατόρ-του θαλαμηπόλον, πάνε, πῦρο μου, νὰ ἰδῇς τί ἄνθρωπος εἶν' αὐτὸς ὁ καλόγηρος καὶ νὰ εἰπῇς τοὺς καπηλάτας νὰ μὴ τὸν βγάλουν ἔξω πρὶν τὸν ἐξετάσω. Πάντε, ὡρὲ, μαζῆ του καὶ ἄλλοι δύο, καθίσατε κοντὰ σ' τὸ μονόξυλον νὰ τὸ ταράξῃ νὰ μὴ φύγῃ.

Ὁ Σελὴμ καὶ δύο στρατιῶται ἔδραμον καὶ μὲ δέρ σηδήματα εὑρέθησαν πλησίον τοῦ μονοξύλου.

— Ποιὸς εἶν' αὐτὸς ὁ καλόγηρος; ἠρώτησεν ὁ Σελὴμ τοὺς καπηλάτας.

— Δὲν τὸν γνωρίζομεν, ἀπεκρίθησαν.

— Πῶς τὸ λέτε, ὡρέ;

— Μήτε τ' ὀνομά του ἠξεύρομεν.

— Ἀμὴ πῶς τὸ φέρετε;

— Μᾶς τὸν ἔδωκαν ἐκεῖθεν ἀπὸ τὸ φρούριον νὰ σορύσαμεν νὰ βγῇ τὸν πάρωμεν;

— Ἔλα ἐδῶ κοντὰ, ὡρὲ παπᾶ, εἶπεν ὁ Σελὴμ πρὸς τὸν καλόγηρον, ἔλα ἐδῶ γιά.

Ὁ καλόγηρος ἐπλησίασεν εἰς τὴν ὄχθην.

— Ὦ διάολο! ὑπέλαβεν ὁ Σελὴμ, ἐν θαυμασμῷ. Ὡρὲ, πῶς εἶσαι σύ; τὸν ἠρώτησε, θεωρῶν αὐτὸν σοβαρῶς εἰς τὸ πρόσωπον.

— Εἶμ' ἕνας καλόγηρος.

— Σαπατᾶ! μὰ τὴν πίστι μου! νὰ τὸ θάμνατα, πῶς σὲ λένε ὡρέ;

— Μὲ λένε Παφνούτιον.

— Παφλούτιο; χὰ, χὰ, χὰ — ὁ δυστυχὴς Σελὴμ

δὲν ἠδύνατο νὰ κρατηθῇ ἀπὸ τὸν γέλωτα. — Πῶς, ὡρέ, πῶς;

— Σὲ εἶπα, Παφνούτιον, ἀπεκρίθη σοβαρῶς ὁ καλόγηρος.

— Ὡρὲ τί ὄνομα! Παφλούτιο, Μαφλούτιο σκατ.. μουντσούρη, τί ὄνομα εἶν' αὐτὸ, ὡρὲ, τὸ σκατ...

— Οὕτω με λέγουσιν, εἶπεν ὁ καλόγηρος μεθ' ὑπερφιτικῆς ἀγανακτήσεως.

— Στάσου, ὡρὲ, νὰ πῶ τοῦ Πασᾶ νὰ κράξῃ τὸ Γούμενο νὰ κάμῃ ἓν ἁγιασμό.

— Διατί;

— Γιατί; διάβολο, πῶ μὰ τὴν πίστι μου, ἂν ἤτανε νύχτα ἔφευγα σὰν λαγωνικὸ νὰ μὴ μὲ φθάνῃ κἀνείς. Καὶ τί θέλεις, ὡρὲ παπᾶ, ποῦ ἤρθες;

— Θέλω τὸν Βεζύρη.

— Τί νὰ τὸ κάνῃς ὡρέ;

— Νὰ τοῦ δώκω μίαν ἐπιστολὴν ἀπὸ τὸν Σερασκέρην.

Ὁ Σελὴμ ἀκούσας ὅτι φέρει ἐπιστολὴν εἰς τὸν Ἀλῆ-Πασᾶ ἀπὸ τὸν Σερασκέρην, διέταξε τοὺς δύο στρατιώτας νὰ σταθῶσιν ἐκεῖ καὶ νὰ προσέχωσι καλῶς νὰ μὴ φύγῃ τὸ μονόξυλον, οὗτος δ' ἔδραμε πρὸς τὸν Ἀλῆ-Πασᾶ.

— Ἀφέντη, ἐφώναξε μακρόθεν, εἶναι ὁ Σεϊτάνης μεταμορφωμένος.

— Τί λέγεις, ὡρέ; εἶπεν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς.

— Αὐτὸ τὸ καλόγερο μοιάζ' ἀπαράλλαχτα τὸ Βάγια, σὰν νὰ ἔφτυσε τὸ ἕνα κι' ἔφτιασε τὸ ἄλλο.

Ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς δὲν ἠπόρησε διόλου· ἀμέσως ἐνόησεν ὅτι ἔχει ἔκτακτόν τι ἡ ἐν τῇ Νήσῳ ἄφιξις τοῦ καλογήρου, διότι δὲν ἀμφίβαλλεν ὅτι εἶναι ὁ Βάγιας.

— Τὸν ἠρώτησες πῶς ὀνομάζεται; ὑπέλαβεν ὁ Ἀλῆ Πασᾶς.

— Ναί, τὸ ρώτησα καὶ μ' εἶπεν ὅτι τὸ λὲν Ηλούπιο.

Ὁ Πασᾶς καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἐγέλασαν.

— Καὶ τί θέλει;

— Σοῦ φέρει μιὰ γραφέδα ἀπὸ τὸ Σερασκέρη.

— Σύρε, ὠρὲ πύρο μου, εἶπεν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς πρὸς τὸν Σιλιχτὰρ-Πόδα, νὰ σοῦ δώκῃ τὸ γράμμα νὰ μοῦ τὸ φέρῃς, καὶ νὰ μὴ τὸν ἀφήσῃς νὰ ἔβγῃ ἔξω· εἶναι νὰ τὸν τηρᾷς καλὰ οἱ στρατιῶται νὰ μὴ τὸν ἀφήσουν νὰ ὁμιλήσῃ μὲ κἀνένα, μήτε νὰ τὸν πλησιάσῃ κἀνείς. Αὐτὸς δὲν ἦλθεν ἐδῶ διὰ καλόν.

— Συγχώρησόν με, Βεζύρη μου, νὰ σοῦ εἰπῶ τὴν γνώμην μου.

— Εἰπέ την.

— Ἐδῶ, δύο πατήματα κοντὰ, εἶναι τὸ μονόξυλον. Δὲν πηγαίνομεν οἱ ἴδιοι;

— Ἂς ὑπάγωμεν, εἶπεν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς, ἅσας ἐξεκίνησεν ἀμέσως παρακολουθούμενος ὑφ' ὅλων — τὸ ἐμάντευσα, ὑπέλαβε, πλησιάσας τὸ μονόξυλον. Αὐτὸς ὁ διάβολος εἶναι ὅλος ὅλος . . . — Τί λέγεις Σιλιχτὰρ-Πόδα, δὲν εἶναι ὁ Βάγιας;

— Ναί, ἀπεκρίθη ὁ Σιλιχτὰρ-πόδας, φυγόμενος ὑπὸ τοῦ γέλωτος. Ποιὸς διάβολος τὸν ἐφώτισε νὰ γείνῃ καλόγηρος;

— Ποῖος ἠξεύρει, εἶπεν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς, τοῦ ὁποίου ἡ φωνὴ ἐκαλύφθη ὑπὸ τοῦ θορυβώδους γέλωτος τῶν στρατιωτῶν.

— Ἔλα σιμὰ, ὠρὲ Θανάση, ἐκραύγασεν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς.

Ὁ Βάγιας ἠγέρθη ὄρθιος ἐπὶ τοῦ καταστρώματος

ὑοῦ μονοξύλου καὶ κύψας μέχρις ἐδάφους τὸν προσεκύνησε.

— Τί ἤθελες νὰ πάρῃς ἐδῶ τὸν πρώτην, ὁ Πασᾶς.

— Σοῦ ἔφερα, Βεζύρη μου, μίαν ἐπιστολὴν ἀπὸ τὸν Σερασκέρην.

Καὶ ἐκτυλίξας ἓν χοδρὸν χαρτίον, ἔξήγαγε τὴν ἐπιστολὴν καὶ τὴν ἔδωκε πρὸς αὐτόν. Ὁ παμπόνηρος Ἀλῆς λαβὼν αὐτὴν εἰς χεῖράς του, τὴν ἔστρεψε κανταχόθεν ὡς νὰ παρατηρήσῃ τὴν σφραγῖδα καὶ τὴν γραφήν.

— Αὐτὴ, ὡρὲ ψεύτη, κατεργάρη, δὲν εἶναι τοῦ Σερασκέρη, ἐκραύγασε μετ' ὀργῆς. Αὐτὴ εἶναι γραμμένη ρωμαΐϊκα, μπαντίδα, ἐσὺ τὴν ἔφτιασες μὲ κἀνένα ἄλλον ἐσένα ψευτοκαλόγηρον.

— Ὄχι, Βεζύρη μου, εἶναι τοῦ Σερασκέρη· ἄνοιξέ την νὰ ἰδῇς ὁποῦ τὴν ἔχει σφραγισμένην μὲ τὴν σφραγῖδά του· καὶ ἐπειδὴ τὸν εἶπα ὅτι ἡ ὑψηλότης σου γράφεις καὶ ἀναγινώσκεις ρωμαΐϊκα, ἔβαλε τὸν γραμματέα τόυ τὸν Παπάζογλου καὶ τὴν ἔγραψε.

— Μήπως ἐσύ, μπαντίδα, δὲν εἶσαι καλὸς νὰ κλέψῃς καὶ τὴν σφραγῖδά του νὰ τὴν βάλῃς; Ὁ Παπάζογλους, ὡρὲ, τὸν κατασκοπεύει τὸν Σερασκέρη.

Ὁ πτωχὸς Βάγιας εὑρίσκετο ἐν παραξυσμῷ φόβου, ὠχρίασεν, αἱ μήνιγγές του ἔπαλλον καὶ μόλις ἵστατο εἰς τοὺς πόδας του, γινώσκων ἐκ πείρας τὰ τεχνάσματα τοῦ παλαιοῦ του Κυρίου. Καὶ τῷόντι ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ἐζήτει ἀφορμὴν νὰ τὸν ἐξαλείψῃ ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, ἵνα ἐκλείψῃ ὁ μάρτυς ὅλων του τῶν παρονομιῶν, τῶν φόνων, καὶ τῶν αἰσχρουργιῶν.

— Βεζύρη μου, ἀπεκρίθη ὁ Βάγιας μὲ φωνὴν τρέμουσαν καὶ ἱκετευτικὴν συγχρόνως, ἀνάγνωσε τὴν ἐπιστολὴν νὰ ἰδῇς ὅτι δὲν σοῦ γράφει κἀνένα κακόν.

Ἠξεύρεις διατὶ τὸ γράφω! Ἰδοὺ ἡ ἀπόδειξη ὅτι σὺ τὴν ἔπλασες.

Ἐβέβαιος ἀκεραίθε ὁ Βάγιας, ἔτι σὺ γράφω περὶ ἀφθονίας.

Ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς, ἔλυσεν, ἢ μᾶλλον ἀπέσπασε τὴν ὀργὴν τὴν ὑφ' ἣν ἦτον.

Ἀκάρως τὴν ἔφερε πρός μου, εἶπε πρὸς τὸν Ἐλεχτὰρ-Πέϊκ, καὶ τῷ τὴν ἐνεχείρισεν.

Ὁ Ἐλεχτὰρ-Πέϊκ τὴν διέτρεξε διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἀπὸ τὸ ἓν ἄκρον εἰς τὸ ἄλλο καὶ ἤρξατο ν' ἀναγινώσκῃ

« Ὑψηλότατε ἀδελφέ μου.

» Ὁ Θεὸς νὰ σοῦ χαρίζῃ ὑγείαν καὶ χρόνους τόσ
» λους· ἐλπίζω ν' ἀνταμωθῶμεν ὀγλήγωρα καὶ γ' ἀπ
» σπασθῇ ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. Μάθε ὅτι ὁ φίλος σου ὁ
» Ἰσμαὴλ-Πασᾶς ἔπιασεν εἰς τὸν δρόμον ἐρχόμενον
» εἰς τὸ στρατόπεδον τὸν Θανάσην Βάγια φορεμένην
» καλογερικὰ, ὡς τὸν βλέπεις, καὶ τὸν ἐφυλάκισεν
» τὸν δυστυχῆ τὸν ἔκαμε πολλὰ βασανιστήρια μ
» μαρτυρήσῃ ὅπι τὸν ἔστειλες νὰ τὸν σκοτώσῃ κ
» αὐτὸς τὸ ἀρνεῖτο καὶ ἔλεγεν, ὅτι ἔφυγε χρυφὰ σου
» ἀπὸ τὸ φρούριον διὰ νὰ πηγαίνῃ εἰς τὸ μοναστήρ
» τῆς Ζίτσας νὰ γείνῃ καλόγηρος, καὶ ἐγὼ τὸν ἔπαρ
» ἀπὸ τὸ χέρι του διὰ νὰ τὸν τιμωρήσω τάχα, διότ
» ἤθελε νὰ τὸν στείλῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Πῶς
» ἠξεύρει μὲ τί σκοπόν; Σοῦ τὸν συσταίνω λοιπὸν κα
» παρακαλῶ νὰ μὴ πάθῃ κακόν ».

11 Ἀχίρ. 1223.

Χουρσήτ.

Τὸ κατακαθόμενον πνεῦμα τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, ἡ λε
πότης τοῦ νοός του καὶ τὸ ἐφευρετικόν του εἶσι πρ
ροιμιώδη ἐν τῇ Ἀνατολῇ· ἦτον ἀδύνατον ν' ἀπατηθ

ἐς τὰς προγνώσεις τους ἡ διάγνωσίς του ὅτι τῶν προσώπων ὑπῆρχε μοναδική· οὗτος ἐγίνωσκε κάλλιστα τὸν Βάγια, καὶ δὲν ἀμφιβαλλεν ὅτι ἡ ἀπόβασίς του ἐπὶ τῆς Νήσου δὲν ὑπῆρχεν ἄνευ σκοποῦ. Καὶ ὄμως, ὁ ἀπειρότατος οὗτος τύραννος ἐγένετο θῦμα τῆς δεισιδαιμονίας του, τοῦ ἰδιάζοντος τούτου προλόντος τῶν συνειθισμένων τῶν δεσποτῶν, οἵτινες διαφθείροντες ἐν γνώσει, δυσπιστοῦσιν εἰς τοὺς διαφθαρέντας παρ' αὐτῶν τοιούτους, γινώσκοντες ὅτι ἐν τῇ διαφθορᾷ πᾶν κακὸν ἐνυπάρχει, δὲν ἐμπιστεύονται, δὲ τοὺς τιμίους, διότι ἀποστρέφονται τὴν ἀρετήν. Βεβαρυμένος ὁ Βάγιας ὑπὸ ἀπείρων ἐγκλημάτων, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὑπ' αὐτοῦ παθόντων καὶ Ὀθωμανῶν καὶ Χριστιανῶν, ἐσυλλογίζετο ὁ διδάσκαλός του οὗτος, ὁ μοχθηρὸς τῆς Ἠπείρου τύραννος, εἶναι ἀδύνατον νὰ ζήσῃ, καὶ ὅτι ἠγόρασε τὴν σωτηρίαν του μέ τινα προδοσίαν. Βεβαίως ὁ Χουρσὴτ, ἔλεγεν ἐν τῇ διανοίᾳ του, θὰ τὸν παραλάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ διὰ νὰ τεθῇ ὑπὸ τὴν προστασίαν του, ἀναμφιβόλως θὰ τοῦ χρησιμεύσῃ ὡς ὄργανον σκοπῶν σατανικῶν. Μ' ὅλας δὲ τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Σερασκέρη, μ' ὅλας τὰς διαβεβαιώσεις τῶν φίλων του Πασάδων, ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ἐκυμαίνετο μεταξὺ ἀμφιβολιῶν καὶ μικρῶν ἐλπίδων· ἐθεώρει τὴν Νῆσον ὡς ἄκτυον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου συνελήφθη, καὶ τοῦτο ἀπέδιδεν εἰς τὰς παλιμβουλίας του, εἰς τὴν ἀχαριστίαν του καὶ εἰς τὰς δυσπιστίας του, αἵτινες δὲν τὸν ἄφιναν ν' ἀποφασίσῃ ποτὲ τὴν ἐκτέλεσιν οὐδενὸς τολμηροῦ καὶ ἀποφασιστικοῦ σχεδίου. Ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ἐπίστευεν, ὅτι ἡ φιλία εἶναι μῦθος καὶ ὅτι ὁ τίμιος ἄνθρωπος ἢ μωρὸς εἶναι ἢ βλάξ. Ἤθελον ἀποστρέφεσθαι τὴν μητέρα μου, εἶπε ποτὲ εἴς τινα τῶν γνω-

ρίμων του, ἐὰν δὲν ἐγνώριζον ὅτι εἶναι ἡ μοχθηρ[illegible] τέρα τῶν γυναικῶν.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐπιστολῆς, ἀνέβη ὀλίγ[illegible] βήματα ἄνωθεν τῆς ὄχθης, ἐθεώρησε πέριξ τὸν [illegible] πον, εἶτα ἐκραύγασε πρὸς τοὺς στρατιώτας· « [illegible] σετέ τον, ὡρέ, καὶ κρεμάσετέ τον ἐκεῖ κάτω εἰς [illegible] σοούτι » καὶ ἔδειξεν εἰς αὐτοὺς ἰτέαν, ἧς οἱ κλάδ[illegible] κυρτούμενοι πρὸς τὴν λίμνην, ἐλούοντο ἐν τοῖς κρυ[illegible] σταλλίνοις αὐτῆς ὕδασιν. Οἱ στρατιῶται δραμόντ[illegible] ἥρπασαν τὸν ἄθλιον Βάγιαν καὶ ἐξαγαγόντες αὐτὸν [illegible] τοῦ πλοιαρίου, ἔδεσαν ὄπισθεν τὰς χεῖράς του διὰ τ[illegible] ζώνης του, ἔλυσαν τὸ σχοινίον τοῦ μονοξύλου, κ[illegible] ὠθοῦντές τον, τὸν ἔφεραν καὶ τὸν ἐκάθησαν πα[illegible] τὴν ῥίζαν τῆς ἰτέας. Εἷς δὲ τῶν στρατιωτῶν ἀνεβ[illegible] ἔδεσε τὸ σχοινίον εἰς τὸ χονδρότερον τοῦ δένδρου [illegible] μνον, ἐνῷ ἕτερος ἡτοίμαζε τὸν βρόχον. Ἡ παρασκευ[illegible] ἐτελείωσεν ἐν ἀκαρεῖ, ὁ δὲ Βάγιας ἀρθεὶς ὑπὸ δύο ῥω[illegible] μαλέων στρατιωτῶν ὡς παιδίον, ἐσφάδαζεν, ἐκραύ[illegible] γαζεν, ὠδύρετο, ἐλάκτιζε διὰ τῶν ποδῶν του, οἵτινε[illegible] ἦσαν ἐλεύθεροι, τοὺς πλησιάζοντας ἵνα βοηθήσω[illegible] τοὺς αἴροντας αὐτὸν, ἀλλ' αἱ προσπάθειαί του δὲν τὸ[illegible] ὠφέλησαν παντελῶς· ὁ τράχηλός του περιεβλήθη ὑπ[illegible] τοῦ βρόχου καὶ οἱ στρατιῶται ἦσαν ἕτοιμοι νὰ τὸν ἀ[illegible] φήσωσι μετέωρον.

— Σταθῆτε ψύχα, ἐκραύγασεν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς, πρὸς τοὺς στρατιώτας, οἱ δ' ἀκούσαντες τὴν διαταγ[illegible] του, ἐκράτησαν τὸν Βάγιαν εἰς ἣν τὸν κατεῖχον θέσιν.

Ὁ Σιλιχτὰρ-Πόδας τῷ ἔκαμε τὴν παρατήρησιν, ὅτι ἦτο φρονιμώτερον καὶ συμφερώτερον δι' αὐτὸν νὰ τὸν ἀποπέμψῃ μὲ τὸ αὐτὸ μονόξυλον, ἵνα μὴ [illegible] ροξύνῃ τὸν Σερασκέρην ἐν τῇ κρισίμῳ ταύτῃ [illegible] Ἀρκεῖ, ἐπρόσθεσεν, ὅτι ὁ Σερασκέρης θέλει πλη[illegible]

φορηθῇ ὑπὸ τῶν πορθμέων, ὅτι ἐθεώρησες τὴν ἐπιστολὴν ὡς πλαστὴν, καὶ δὲν ἠθέλησες νὰ δεχθῇς τὸν Βάγιαν εἰς τὸ Νησὶ ὡς ἀπατεῶνα. Τοῦτο θέλει διαμειολογήσει τὴν πρᾶξίν σου, ἄλλως ὁ Σερασκέρης θέλει θεωρήσει ὡς προσβολὴν τὴν ἀγχόνιαίν του καὶ συγχρόνως ὡς ἐκδίκησιν. Ἔσο βέβαιος, ὅτι οὔτ' ὁ Σερασκέρης θέλει τὸν μεταστείλει ἐδῶ, οὔτ' ὁ Βάγιας τολμᾷ νὰ ἔλθῃ πλέον. Δὲν θέλεις, Βεζύρη μου, νὰ λείψ' ἀπὸ τὸ Νησί; Ἰδοὺ τρόπος εὔσχημος καὶ ἀνεπαίσθητος.

— Ἐγὼ θέλω νὰ τὸν ξεπαστρεύσω, ἀπεκρίθη ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς.

— Βάλε ἓν' ἀλβανὸν ἔπειτα νὰ τὸν φονεύσῃ.

Ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ἐσκέπτετο ἱκανὰς στιγμάς· ὁ δὲ Βάγιας μόλις ἐδείκνυε σημεῖα ζωῆς ὑπὸ τοῦ φόβου.

Ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ἀπεφάσισε τέλος πάντων, κρίνας ὀρθὰς τὰς παρατηρήσεις τοῦ Σιλιχτὰρ-Πόδα.

— Ἀφήσετέ τον, ἐκραύγασε πρὸς τοὺς στρατιώτας, τοῦ χάρισα, ὡρὲ, τὴν ζωήν.

Οἱ στρατιῶται τὸν ἔθεσαν χαμαὶ, καὶ προσκαλέσαντες τοὺς πορθμεῖς, κατὰ παραγγελίαν τοῦ Σιλιχτὰρ-Πόδα, μετεχειρίσθησαν ὅλα τὰ δυνατὰ μέσα, ἵνα ἐπαναγάγωσιν εἰς τὰς αἰσθήσεις του τὸν δυστυχῆ πάππον ἐννοούμενόν ποτε τοῦ ἰσχυροῦ τῆς Ἠπείρου Σατράπου.

— Νὰ τὸν πάρετε, ὡρὲ, νὰ τὸν φέρετ' ὀπίσω, εἶπεν ἐπιτακτικῶς ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς πρὸς τοὺς πορθμεῖς.

— Ὁρισμός σου, Ἀφέντη, ἀπεκρίθησαν οὗτοι ἔντρομοι, καὶ εἰσαγαγόντες αὐτὸν ἐν τῷ πλοιαρίῳ ἀπῆραν πρὸς τὴν πόλιν.

— Ἔλα ἐδῶ, ὡρὲ Σελὴμ, εἶπεν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς πρὸς τὸν πιστόν του τοῦτον θεράποντα· καὶ ἀπομακρυνθεὶς μετ' αὐτοῦ ὀλίγα βήματα μακρὰν τῶν ἄλλων, τῷ ἐψιθύρισεν εἰς τὸ οὖς μυστικῶς, ὁ δὲ Σελὴμ ἔφυγεν πρὸς τὸ χωρίον ἐγένετο ἄφαντος ἐν ταῖς καμπαῖς τῶν ὁδῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ'.

ΣΥΝΕΧΕΙΑ.

Ὁ ἥλιος ἐκρύπτετο ὀπισθεν τοῦ ὁρίζοντος, ἀφ[ήνων] ὑπεράνωθεν αὐτοῦ χρυσαυγῆ νέφη, κατακαιόμενα μακρόθεν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς ἠρεμούσης λίμνης ὅτε ὁ Ἀθανάσιος Βάγιας εἰσήρχετο ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Χουρσὴτ κάτωχρος, καὶ περίλυπος.

— Ὦ, ὤ! ἐκραύγασεν ὁ Σερασκέρης ἰδὼν [αὐτὸν] αἴφνης ἐνώπιόν του. Πῶς; ἐπέστρεψες;

— Δοξάζω τὸν Θεὸν, ὑψηλότατε, ὅτι ἐπιστρέφω[ν].

— Διατί;

— Διότι, ἰδοὺ ἐπὶ τοῦ τραχήλου μου τὸ σημεῖον τοῦ βρόχου. — Καὶ ἔκυψεν ἵνα δείξῃ εἰς τὸν Σερασκέρην τὸν τράχηλόν του, τὸν ὁποῖον ἐξέδαρε παντοιοτρόπως τὸ σχοινίον ἐν τοῖς σπασμωδικοῖς αὐτοῦ κινήμασι.

— Πῶς; εἶπεν ὁ Σερασκέρης πλήρης ὀργῆς. Σὲ ἐλευθέρωσε;

— Διέταξε νὰ μὲ κρεμάσωσι, παρεσκευάσθησαν ὅλα, μ' ἀπήγαγον δεδεμένον ὀπισθάγκωνα εἰς τὴν πλατεῖαν μιᾶς ἱτέας, μ' ἀπέρασαν τὸν βρόχον, ἔπειτα ἐγὼ ἐγὼ πῶς, διέταξε καὶ μ' ἄφησαν καὶ μὲ τὸ [ἴδιον] πλοιάριον μ' ἔφεραν καὶ μ' ἀπεβίβασαν εἰς τὴν [Πόλιν].

— Τὸ γράμμα τὸ ἔδωκες;

— Μάλιστα.

— Ποίαν λοιπὸν ἀφορμὴν εὗρε νὰ σὲ κρεμάσῃ;

— Εὗρεν ἀφορμὴν αὐτὴν ταύτην τὴν ἐπιστολήν.

— Πῶς;

— Ἔλεγεν ὅτι ἐγὼ τὴν ἔπλασα.

— Ἀλλ' ἡ σφραγίς μου;

— Τὴν σφραγῖδα ἔλεγεν ὅτι τὴν ὑπεξαίρεσα καὶ ἐσφράγισα τὴν ἐπιστολήν.

— Τὸν ἀλιτήριον! εἶπεν ὁ Σερασκέρης τρίζων σπασμωδικῶς τὰς χεῖρας του ἐν ἀκρατήτῳ ὀργῇ κατὰ τῶν τελῶν. Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, Βάγια, εἶναι ἡ ἐνσάρκωσις

τῆς κακίας! Τὸν παμπόνηρον! ἤθέλησεν ὑπὸ τὴν πρόφασιν αὐτὴν νὰ σὲ καταστρέψῃ, πτωχέ, ἀλλὰ φοβηθεὶς τὴν ὀργήν μου, φαίνεται, ἠρκέσθη νὰ σ' ἀποπέμψῃ. Ὅταν τελειώσῃ τὸ δρᾶμα θὰ σὲ στείλω εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν μετὰ τῆς Βασιλικῆς.

—Καὶ τί νὰ κάμω ἐκεῖ, ὑψηλότατε;

—Ἄκουσον, ἀπεκρίθη ὁ Σερασκέρης καταβιβάζων κατὰ τόνον τῆς φωνῆς του ἕνα μικρὸν ἀκόντιον ἔξωθεν. Ἐὰν ἐγὼ ἐξετάσω τὴν Βασιλικὴν καὶ αὐτὴ πραγματικῶς μοὶ δείξῃ τὴν κρύπτην τῶν θησαυρῶν τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ; ἠξεύρεις τί θὰ μοὶ προσάψουν; ὅτι ὑποξάφρισα μέγα μέρος. Ἐὰν ἐξετάζων αὐτὴν, καὶ μ' εἰπῇ ὅτι δὲν γνωρίζει τίποτε, χειρότερα θὰ μὲ κατηγορήσουν ὅτι τοὺς ἐσφετερίσθην ἀκεραίους. —Ἀλήθεια, εἶπεν ὁ Βάγιας.—Τὸ πρῶτόν μου λοιπὸν ἔργον, μετὰ τὴν ἔξελευτὴν τοῦ πολυκρότου καὶ αἱμοφύρτου τούτου δράματος, ὑπέλαβεν ὁ Χουρσὴτ, θέλει εἶναι ἡ ἀποστολὴ σοῦ καὶ τῆς Βασιλικῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Ὁ Βάγιας γινώσκων κάλλιστα τὴν δεινὴν θέσιν του, ἐν πλήθος τῶν ἐχθρῶν του, τρέμων τὴν τρομερὰν ἐκδίκησιν τοῦ γέροντος Ἰσούφ, ὃν εἶχε κρεμάσει, καὶ ἐγνώσκει οὐ μόνον ὅτι ἔζη, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ στρατοπέδῳ εὑρίσκεται:

—Πολὺ καλὰ θὰ πράξετε, Ὑψηλότατε, ἀπεκρίθη ἐν μόνον, παρακαλῶ, νὰ πράξετε ἀκόμη, νὰ μ' ἀσφαλίσητε, διότι ἔχω ἐχθροὺς πολλούς.

—Ἰμβραὴμ, ἐκραύγασεν ὁ Χουρσὴτ, καὶ ὁ θαλαμηπόλος του ἐνεφανίσθη ἀμέσως. Τὸν καλόγηρον τοῦτον παράλαβε εἰς τὴν σκηνήν σου, τῷ εἶπε, καὶ πρόσεχε μὴ πάθῃ κακὸν, διότι θὰ μοὶ δώσῃς λόγον.

Μόλις ὅ τε Ἰμβραὴμ καὶ ὁ Βάγιας ἀπεμακρύνθησαν ὀλίγα βήματα ἀπὸ τὴν σκηνὴν τοῦ Σερασκέρη καὶ παρεβολισμὸς ἠκούσθη ὠχ! ἐκραύγασεν ὁ Βάγιας καὶ θέσας τὴν χεῖρά του ἐπὶ τῆς σιαγόνος του, παρετήρησεν ὅτι ἡ χεὶρ του ὑγράνθη· ἡ σφαῖρα τοῦ πυροβόλου εἶχε γλύψει τὸ ἄκρον τῆς σιαγόνος του, καὶ

ἔσχισε τὸ δέρμα ὁριζοντείως.—Τὸν δολοφόνον, τὸν δολοφόνον συλλάβετε, ἐκραύγασε στεντορείως ὁ Ἰμβραήμ.

Στρατιῶται πολλοὶ ἔδραμον πανταχόθεν, ἀλλ' ἐντὸς τῶν ἐρειπίων τῶν ὀχυρωμάτων καὶ τῶν οἰκιῶν ὁ δολοφόνος ἐγένετο ἄφαντος. Ὁ Σερασκέρης ἀκούσας τὸν πυροβολισμὸν καὶ τὸν θόρυβον, ἐπήδησεν ἔξω τῆς σκηνῆς κρατῶν δύο πιστόλας εἰς χεῖρας· εὗρε δ' ἐνώπιόν του τὸν θαλαμηπόλον του καὶ τὸν Βάγιαν κρατοῦντα μὲ ῥινόμακτρον τὴν σιαγόνα του.

— Ἐνόησα, ἐνόησα! εἶπε μειδιάσας, ἀλλὰ τὰ χείλη του συνεστάλησαν, τὸ δεξιὸν ἄκρον τοῦ στόματός του ἀπερροφήθη ἐντὸς αὐτοῦ, συνωφρυώθη, καὶ τὰ μειδίαμά του ὑπῆρχε φρικῶδες.—Καὶ ἐντὸς τοῦ στρατοπέδου μου τολμᾷ ν' ἀποστέλλῃ δολοφόνους, προσέθεσε κινήσας τὴν κεφαλήν. Εἶτα παρατηρήσας τὴν πληγὴν, καὶ ἰδὼν ὅτι ἦν ἀβλαβὴς ὅλως, διέταξε τὸν Βάγιαν νὰ διανυκτερεύσῃ ἐν τῇ σκηνῇ του.

Διαταγαὶ αὐστηραὶ ἐδόθησαν ὑπὸ τοῦ Σερασκέρη πρὸς εὕρεσιν τοῦ δολοφόνου· ἅπαντες οἱ στρατιῶται ἐτέθησαν εἰς κίνησιν, περιερχόμενοι πανταχόθεν μετὰ φανῶν καὶ ἐρευνῶντες ἐντὸς τῶν ἐρειπίων καὶ ἐντὸς αὐτῶν τῶν σκηνῶν· τὰ δὲ παρόχθια μέρη τῆς λίμνης ἐπαλύφθησαν ὑπ' αὐτῶν ἰχνηλατούντων ἐντὸς τῶν καλαμώνων· ἀλλ' ὅλαι αἱ ἔρευναι αὗται ἀπέβησαν μάταιαι. Ὁ Σελὴμ ἦτον ὠκύπους, διελθὼν ἐκ τῶν ἐρήμων τῆς πόλεως μερῶν, ἐντὸς ὀλίγων στιγμῶν ὑπῆρχε μακρὰν αὐτῆς. Φθάσας δ' εἰς τὸ μικρὸν χωρίον Μπισδούνιον, κείμενον παραλλήλως τῆς ὁδοῦ πρὸς τὸ δυτικὸν τῆς πόλεως μέρος, καταστραφὲν ὑπὸ τοῦ στρατοῦ καὶ ἐρημωθὲν, ἐκάθησεν ἐπὶ ἑνὸς ὑψώματος αὐτοῦ, καὶ ἐν προσπάθει ἐν τῷ σκότει τῆς νυκτὸς νὰ διακρίνῃ πλοιάριόν τι ἐν τῇ λίμνῃ, ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο νὰ διακρίνῃ τὸ παραμικρὸν, διότι τὰ παρακείμενα ὄρη ἔρπτουσιν ἐπ' αὐτῆς ζοφερὰν σκιάν. Ἤδη ὁ στρατὸς ὅλος βεβαίως εἶναι εἰς κίνησιν, μὲ διώκουσι, καὶ ἐν μὲ συλλάβωσι κακὰ θὰ λογαριασθῶ μὲ τὸν Σερ-

σπέρην, ἐσυλλογίζετο· ἐν ἄσῳ λοιπὸν ἔχω καιρὸν, ἂς δράμω εἰς τὴν γέφυραν τοῦ Πετσάλι, νὰ διαβῶ εἰς τὸ ἀπέναντι μέρος καὶ τὴν ὄχθην, νὰ ἔλθω εἰς τὴν Γραμπόδοβα, καὶ ἐκεῖθεν, ἂν δὲν εὕρω πλοιάριον, ἀπερνῶ κολυμβῶν εἰς τὸ Νησί. Μετὰ τὰς σκέψεις ταύτας, παρετήρησεν ἐπισταμένως τὴν ἄγουσαν ἀπὸ τὴν φόλιν ὁδὸν, ἥτις κεκαλυμμένη οὖσα ὑπὸ τῆς χιόνος, ἐδείκνυεν ἐπ' αὐτῆς καὶ τὸ παραμικρὸν σημεῖον. Ἰδὼν δὲ ὅτι οὐδὲν σημεῖον ἐφαίνετο ἐπ' αὐτῆς, ἐντεῦθεν εἶμαι ἐξησφαλισμένος, εἶπεν, ἐμπρὸς λοιπὸν, καὶ κατελθὼν ἀπὸ τὸ ὕψωμα τοῦ χωρίου εἰς τὴν ὁδὸν, διευθύνετο κατεσπευσμένως πρὸς τὴν γέφυραν. Διαβὰς δὲ πλησίον τοῦ σηκοῦ τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, καὶ ἐγκαταλιπὼν παραλλήλως τὴν ὁδὸν, ἵνα βαίνῃ ἀσφαλεστέρως, ἐβυθίσθη εἰς βόθρον, τὸν ὁποῖον ἐκάλυπτεν ἡ χιὼν, πλήρη ὑδάτων· ἐπροσπάθησεν ἵνα ἐξέλθῃ, ἀλλ' ἐβυθίσθη ἔτι μᾶλλον περιπλεχθεὶς ἐντὸς σχοίνων, σπάρτων καὶ ἀκταιῶν. Πᾶς τις ἤθελεν ἀπελπισθῇ, φοβούμενος μὴ ἤθελε καταληφθῇ ὑπὸ τῆς ἡμέρας, ἢ πνιγῇ ἐντὸς τῶν ἐπικινδύνων τούτων βάλτων· ἀλλ' ὁ Σελὴμ, ὑπῆρχεν ἀτρόμητος, εἶχε σιδηρᾶν θέλησιν· διατασσόμενος νὰ πράξῃ τι, ἢ ἔπρεπε νὰ τὸ ἐκτελέσῃ, ἢ ν' ἀποθάνῃ. Ὁ ἠπειρωτικὸς χαρακτὴρ καὶ τῶν χριστιανῶν καὶ τῶν ὁμοφύλων ἡμῶν Ἀλβανῶν, ἔχει πανταχοῦ τὸν ἡρωϊσμόν του· τὸν ἔχει εἰς τὸ ὑψηλὸν, εἰς τὸ ὑπέρτατον, εἰς τὸ μέχρις ἀποθεώσεως, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ταπεινοῖς τὸν εὑρίσκει τις· πᾶσα φιλοτιμία τοῦ Ἠπειρώτου καταλήγει εἰς ἡρωϊσμόν· φιλοτίμησον τὸν Ἠπειρώτην ἵνα πράξῃ ἔργα ὑπὲρ ἄνθρωπον· ἡ Πλάκα, ἡ Ἀμπλιανη, τὸ Μεσολόγγιον, ἡ Γραβιὰ, τὰ Βασιλικὰ, ὑπάρχουσιν ἡ ζῶσα ἀπόδειξις· ἡ Ἤπειρος εἶναι ὁ θώραξ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ Κρήτη τὸ σάκκος Αἴαντος τοῦ Τελαμωνίου. Ἡ Ἑλλὰς δὲν ὑπάρχει γυμνὴ ἐν τῇ ἀνδρίᾳ της ὡς ὁ γυμνὸς στρατιώτης. Ὁλλαὶ ὧραι παρῆλθεν καὶ ὁ Σελὴμ ἐπάλαιεν ἐντὸς τῶν ὑδάτων καὶ τῶν θάμνων. Τέλος

πάντων πλησιάσας εἰς ἐρειπωμένον ὑδρόμυλον, καὶ ἀναβὰς ἐπὶ τῶν ἱσταμένων ὀρθίων εἰσέτι τοίχων τοῦ παρετήρησεν ὅτι ἐκεῖ κατέληγεν ὁ βάλτος, συγχρόνως δὲ ἐστράφη πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ ὁρίζοντος, παρετήρησεν ἀνατέλλουσαν τὴν Σελήνην καὶ ἐχαιρέτησεν αὐτὴν μ' ἕνα οὔρλιον, ὡς ὁδηγὸν τοῦ λοιποῦ τοῦ διαβήματός του, χωρὶς νὰ συλλογισθῇ, ὅτι ἠδύνατο καὶ νὰ τῷ χρησιμεύσῃ εἰς καταγγελίαν.

Ὁ Σελὴμ ἐπήδησεν ἀπὸ τὸν τοῖχον καὶ ὑγρὰν στάθη πατήσας εἰς στερεὰν γῆν· ἠθέλησε ν' ἀποσείσῃ τὸ βάρβορον, εἰς ὃν ἦτον ὅλος βουτιμένος, ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο ν' ἀποτελειώσῃ· ἐπέτασε τὴν φλοκοτὴν του μακρὰν διότι δὲν ἐδύνατο νὰ τὴν φέρῃ ὑπὸ τοῦ βάρους· ἔπειτα ἔδυθη τὴν φουσταγέλλαν του καὶ τὴν ἐπῆρεν ἐπὶ τοῦ ὤμου του καὶ σταθερῷ βήματι ἔβαινε πρὸς τὴν γέφυραν.

Ἡ Σελήνη ἤδη ὑψώθη ὑπερθεν τοῦ ὁρίζοντος, τὸ δὲ φῶς αὐτῆς καθίστα ἔτι λαμπρότεραν ἡ χιών. Ὁ Σελὴμ ἐπλησίαζεν εἰς τὴν γέφυραν, ἀλλὰ παρετήρησεν ἐπ' αὐτῆς ὄντα κινητὰ, στρέψας δὲ τὸ βλέμμα πρὸς τὰ ὀπίσθιά του, παρετήρησε καὶ ἐκεῖ κινητὰ ὄντα, ὥστε δὲν ἀμφίβαλλε πλέον ὅτι εὑρίσκετο μεταξὺ ὄντων, ἀλλ' ἐπίστευεν ὅτι εἰσὶ κτήνη νεμόμενα εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος, μακρὰν τοῦ στρατοπέδου, ἵνα μὴ γίνωσι βορὰ τῶν στρατιωτῶν, διὸ καὶ ἐπροχώρει μὲ ἄκραν ἀδιαφορίαν, τριάκοντα δὲ βημάτων ἀπόστασις τὸν ἐχώριζεν ἀπὸ τὴν γέφυραν. Αἴφνης ἐξαφνισθεὶς ἔστη ἀκίνητος, ὡς νὰ ὑπῆρχεν ἐνώπιόν του φρικῶδες φάσμα. Εἰς τὸ φῶς τῆς Σελήνης ἠκτινοβόλησε σωλὴν πυροβόλου ὡς ἀργυρᾶ ταινία καὶ ὀλίγον μακρὰν τῆς γεφύρας διέκρινε ἀκηνάς· ἐνοήσας δ' ὅτι ἦτο σῶμα στρατιωτῶν φυλασσόντων τὴν γέφυραν, ἐβόθη εἰς τὴν γῆν, ἀλλὰ πυροβολισμοὶ πολλοὶ διευθυνθέντες κατ' αὐτοῦ τὸν ἐπλήγωσαν, ἐδοκίμασε νὰ κάμῃ τινὰ εἴκοσι βήματα, ἀλλ' ἔπεσεν, οἱ δὲ στρατιῶται δραμόντες τὸν συνέλαβον.

— Εἶμαι πληγωμένος, ὡρὲ μπούρα, εἶπεν ὁ Σελὴμ εἰς τοὺς στρατιώτας, ἀφήσατέ με διότι δὲν δύναμαι νὰ περπατήσω.

— Ποῦ εἶσαι πληγωμένος; τὸν ἠρώτησεν εἷς τῶν στρατιωτῶν.

— Εἰς τὴν κνήμην, ἀπεκρίθη ὁ Σελήμ· ἐβγάλετέ μου τὴν περικνημῖδα.

— Τρέξε, ὡρὲ Χοῦσο, κράξε τὸν χειροῦργον νὰ ἔλθῃ γρήγορα, εἶπεν ὁ πρεσβύτερος τῶν στρατιωτῶν.

Μετὰ μικρὸν ἐπέστρεψεν ὁ Χοῦσος συνεπάγων μεθ' ἑαυτοῦ γέροντα χριστιανὸν, φέροντα εἰς τὴν κεφαλὴν καλύπτραν ἐκ δορᾶς ἀρνίου μαύρης, καὶ ἐπενδύτην ποδήρη ἐξ ἐριούχου, οὗ ἡ χροιὰ, ὡς ἐκ τῆς προστριβῆς τοῦ χρόνου, δὲν διεκρίνετο πλέον. Ὁ χειροῦργος, ὅστις ἐσπούδασε τὴν χειρουργικὴν παρὰ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, ἦν Ζαγορίσιος, ἔφερε ὅλην τὴν ἀποσκευὴν τῶν ἐργαλείων του ἐντὸς πήρας, τὴν ὁποίαν ἐξεκένωσεν, ἐν ἄκρᾳ ψυχρότητι, ἐπὶ μιᾶς κόππας ἑνὸς τῶν στρατιωτῶν, καὶ δύο ἀγγεῖα ἐκ λευκοσιδήρου πλήρη ἀλοιφῶν καὶ ξαντὸν, εἶτα ἀνοίξας ἐπιτηδείως τὴν περικνημῖδα, καὶ ἐξετάσας τὴν πληγὴν, ἔλαβεν ὀλίγην χιόνα μεταξὺ τῶν παλαμῶν του καὶ τὴν ἔπλυνε, παρατηρήσας αὐτὴν αὖθις.

— Ἡ σφαῖρα, εἶπε, διεπέρασε τὴν κνήμην, ἀλλὰ δὲν ἤγγισεν οὔτε κόκκαλον, οὔτε νεῦρον, καὶ ταῦτα λέγων ἔχρισε μὲ ἀλοιφὴν τεμάχιον πανίου, τὸ ἔθεσεν ἐπὶ τῆς πληγῆς δέσας σφιχτὰ τὴν κνήμην τοῦ Σελήμ. Δὲν ἔχεις τίποτε, παιδί μου, εἰς ἕνα μῆνα θὰ ἦσαι καλά. Τώρα νὰ τὸν σηκώσητε καὶ νὰ τὸν φέρετε εἰς μίαν σκηνήν· εἶπεν εἰς τοὺς στρατιώτας.

— Ὁρισμός σου, Χεκίμπαση, ἀπεκρίθησαν οὗτοι καὶ ἀμέσως ἔβαλαν εἰς ἐνέργειαν τὴν διαταγὴν τοῦ χειρούργου. Ὀκτὼ στρατιῶται ὁ εἷς κατέναντι τοῦ ἄλλου ἱστάμενοι, ἔλαβον ἀμοιβαίως τὰς χεῖρας των ἀπὸ τοὺς καρποὺς, καὶ σχηματίσαντες φορεῖον ἐκ χειρῶν, ἔθεσαν ἐπ' αὐτοῦ τὸν Σελήμ, εἷς δὲ ἱστάμενος

μεταξὺ τῶν τελευταίων δύο ἐκράτει τὴν κεφαλήν του, καὶ οὕτω τὸν ἔφεραν ἀπονητὶ εἰς τὴν σκηνήν.

Οἱ ἰατροὶ παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς χαίρουσι μεγίστην ὑπόληψιν καὶ ἐν τοῖς στρατοπέδοις ἄκραν ἰσχύν.

Φιλανθρωπότεροι οἱ στρατιῶται Ὀθωμανοὶ ἀπόστινας τῶν ἡμετέρων ἀνακριτῶν καὶ εἰσαγγελέων, ἄφησαν ἥσυχον τὸν Σελὴμ ἐν τῇ πρώτῃ τῶν πόνων τῆς ἀγωνίᾳ, ἵνα τὸν ἐξετάσωσι τὴν ἐπιοῦσαν· διανυκτερεύσαντες δ' ἐξ ὑπαμοιβῆς παρ' αὐτῷ, τῷ προσέφερον ἕκαστος τὴν ὑπηρεσίαν του.

Τὴν ἐπιοῦσαν προσεκάλεσεν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Σώματος τὸν χειροῦργον.

— Χεκίμπαση, τῷ εἶπεν, ἤλλαξες σήμερον τὴν πληγὴν τοῦ πληγωθέντος;

— Τὴν ἤλλαξα, Μπέη-ἐφέντη, ἀπεκρίθη ὁ γέρων Μαχάων.

— Πῶς τὴν ηὗρες;

— Δὲν ἔχει κίνδυνον, μετὰ ἕνα μῆνα θὰ ἦναι καλά.

— Ἤθελα νὰ τὸν ἐξετάσω, διότι σήμερον ἔλαβα μίαν διαταγὴν ἀπὸ τὸν Κιαχαγιάμπεην τοῦ Σερασκέρη καὶ μοὶ γράφει νὰ προσέξω μὴ διαβῇ ἐντεῦθεν ὁ Ἀλβανὸς, ὅστις ἐπιστόλησε χθὲς τὸ ἑσπέρας ἕνα καλόγηρον ὀλίγον μακρὰν τῆς σκηνῆς τοῦ Σερασκέρη, ὅστις τὸν ζητεῖ ἐπιμόνως. Εἰπέ με ἠμπορῶ νὰ τὸν ἐξετάσω χωρὶς νὰ προξενηθῇ κακὸν εἰς τὴν πληγήν του;

— Τί νὰ σ' εἰπῶ, Μπέη μου; πάντοτε θὰ ταραχθῇ ὁ ἄνθρωπος.

— Διάβολο, εἶπεν ὁ ἀρχηγὸς, διὰ τὸν παληοκαλόγηρον νὰ βλάψω ἕνα μουσουλμάνον! δὲν τὸ κάμνω ὄχι· θὰ τὸν γράψω ὅτι εἶναι κακά. Τί λέγεις, μοῦ βοηθᾷς;

— Τὸν ἐφόνευσε τὸν καλόγηρον;

— Ὄχι, τὸν ἔγδαρεν ὀλίγον εἰς τὴν σιαγόνα.

— Σοῦ βοηθῶ· ἀλλ' ἴσως δὲν εἶν' αὐτός.

— Ἂν ὁ Κιαχαγιάμπεης μ' ἐσημείωνε τὰ χαρακτ

ριστικά του, ἠδυνάμην τοὐλάχιστον νὰ ἐξακριβώσω ἐὰν ἦναι αὐτὸς ἢ ἄλλος τις.

— Σήμερον, ὅταν ἤλλαζον τὴν πληγήν του τὸν ἠρώτησα πῶς ὀνομάζεται, εἶπεν ὁ χειρουργός, καὶ μ' ἀπεκρίθη ὅτι τὸν λέγουν Σελὴμ καὶ εἶναι ὁ πιστότερος τῶν ὑπηρετῶν τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ.—Τί λέγεις Χεκίμπαση! ἀπεκρίθη μετὰ θαυμασμοῦ ὁ ἀρχηγός. Βεβαίως αὐτὸς ὁ διάβολος εἶναι, τώρα ἐνόησα καλῶς τί τρέχει. Εἴμεθα λοιπὸν σύμφωνοι, Χεκίμπαση, Αἴ; πάσχει κακά· φύλαξε τὸ μυστικόν.

— Ναί, εἶναι ἀδύνατον νὰ κινηθῇ χωρὶς νὰ ἀποθάνῃ. Ἀλλὰ πῶς πιστεύεις, Μπέη-ἐφέντη, ὅτι εἶναι αὐτὸς ὁ ἀποπειραθεὶς νὰ δολοφονήσῃ τὸν Καλόγηρον;

— Διότι ὁ καλόγηρος εἶναι βεβαίως ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον ἐγὼ συνοδεύσας ἀπὸ τὴν Μογὴν τῆς Ζίτσης, ἔφερα εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ τὸν παρέδωκα εἰς τὸν Σερασκέρην· εἶναι ὁ Βάγιας, ναί, ὁ Βάγιας, καὶ ὁ Σελὴμ εἶναι ὁ ὑπηρέτης τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, ὅστις, ὅταν εἰσήλθομεν εἰς τὸ φρούριον μετὰ τοῦ Σερασκέρη, ἤθελε ν' ἀνάψῃ τὴν ὑπόνομον. Βεβαίως, μαθὼν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ὅτι ὁ Βάγιας εὑρίσκεται εἰς τὸ στρατόπεδον ἔστειλε νὰ τὸν δολοφονήσῃ.—Ὁ ἀρχηγὸς εὑρίσκετο ἐντὸς τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ἠγνόει τὰ περὶ τῆς ἐπιστολῆς καὶ τῆς εἰς τὴν Νῆσον ἀποβιβάσεώς του.—Θὰ ὑπάγω νὰ τὸν ἰδῶ, προσέθεσεν ὁ ἀρχηγός, τὸν γνωρίζω· μὴ σὲ μέλῃ, Χεκίμπαση, θὰ τὸν μεταχειρισθῶ μὲ τὸ γλυκύ· ἀλλὰ σοὶ συνιστῶ αὖθις τὸ μυστικὸν τοῦτο.

Μετὰ μικρὸν ὁ ἀρχηγὸς ὑπῆρχε πλησίον τοῦ Σελὴμ, ὅστις ἰδὼν αὐτὸν εἰσερχόμενον ἐν τῇ σκηνῇ, ἐκινήθη ἵνα ἐγερθῇ καὶ καθίσῃ ἐπὶ τῆς ὑπὸ χόρτου κατασκευσθείσης κλίνης του. Ἔχαμα ὀρθὴν πρόγνωσιν, εἶπεν ἐν ἑαυτῷ ὁ ἀρχηγὸς καὶ πλησιάσας αὐτόν.—Ὄχι, ὄχι, τῷ εἶπε, μὴ κινηθῇς, Σελὴμ, διότι ἀναχωρῶ, δὲν ἦλθον νὰ σ' ἐνοχλήσω, ἦλθον νὰ σ' ἐπισκεφθῶ· βεβαίως μὲ γνωρίζεις, μὲ εἶδες εἰς τὸ φρούριον

ὅταν ἤλθομεν σύνοδείαν τὸν Σερασκέρην; τότε ὁποῦ ἤθελες νὰ μᾶς ψήσῃς, προσέθεσε γελῶν ὁ ἀρχηγός.

— Ναί, ναί, ἀπεκρίθη ὁ Σελήμ, τὸ ἐνθυμοῦμαι, ἀλλὰ τί ἠθέλατε νὰ κάμω; τοιαύτην εἶχον προσταγήν.

— Ἕως εὑρέθης ἐδῶ, Σελήμ;

— Ἦλθον νὰ διαβῶ ἀπὸ τὴν γέφυραν διὰ νὰ ὑπάγω εἰς τὴν Τραμπάδοβα καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸ Νησί.

— Διατί;

— Διότι ἤθελα νὰ ἐκτελέσω μίαν παραγγελίαν, ἀλλὰ δὲν ἠξεύρω ἂν ἐπέτυχον.

— Τί παραγγελίαν;

— Νὰ φονεύσω τὸν ἀλιτήριον Βάγια.

— Διατί;

— Διότι ἦλθεν εἰς τὸ Νησὶ μὲ ἓν ψεύτικον γράμμα τοῦ Σερασκέρη—καὶ τῷ διηγήθη ἀκριβῶς ὅλα τὰ διατρέξαντα.

— Νὰ μείνῃς ἐδῶ, ἀλλὰ νὰ μὴν ὁμολογήσῃς εἰς κἀνένα ποῖος εἶσαι.

— Διατί;

— Διότι σκοπὸν ἔχω νὰ σὲ γλυτώσω, νὰ μὴ χαθῇς ἕνα παληκάρι ὡς σύ.

— Καὶ τί μὲ μέλει ἂν χαθῶ, ἀφοῦ ἐξετέλεσα τὴν διαταγὴν τοῦ κυρίου μου;

— Αὐτή σου ἡ ἰδέα, Σελήμ, εἶναι μία τρέλλα· ἐκτελέσας μίαν διαταγὴν τοῦ Κυρίου σου ἔπραξες καθῆκον ὑπακοῆς, ἀλλ' ἐνῷ δύναμαι νὰ σὲ λυτρώσω σὺ νὰ θέλῃς ν' ἀποθάνῃς μὲ ἄτιμον θάνατον, δὲν εἶναι παληκαριά.

Ὁ Σελὴμ ἔμεινε σιωπῶν ἀρκετὰς στιγμάς, εἶτα:

— Τί νὰ κάμω, ἀπεκρίθη, ἡ τύχη μου, τὰ γραπτόν μου αὐτὸ εἶναι.

— Μοῦ κάμνεις μίαν χάριν Σελήμ; ὑπέλαβεν ὁ ἀρχηγός.

— Ἂν ἠμπορῶ διατί ὄχι;

— Ὀρκίσου ὅτι θὰ μοῦ κάμῃς τὴν χάριν ὁποῦ θὰ σοῦ ζητήσω.

— Μὰ τὸν Προφήτην! θὰ τὴν κάμω εὐχαρίστως.

— Ἡ χάρις τὴν ὁποίαν σοῦ ζητῶ, ὑπέλαβεν ὁ ἀρχηγός, εἶναι νὰ μείνῃς πλησίον μου.

— Μ' ἔδεσες, ἀπεκρίθη ὁ Σελὴμ, συστραφεὶς ἐν τῇ χλίνῃ του.

— Ἡσύχασε, Σελὴμ, ὑπέλαβεν ὁ ἀρχηγός, μετὰ ἕνα μῆνα θὰ ἰατρευθῇς ἐντελῶς, ἕως πότε λαμβάνεις ἄλλος ἡ ὑπόθεσις τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ· μετὰ ἕνα μῆνα ὁ θυμὸς τοῦ Σερασκέρη καταπραΰνεται καὶ ἴσως ἴσως δὲν ἐνθυμεῖται πλέον τίποτε ἀφ' ὅσα διέτρεξεν· αὐτὸς μάλιστα, ἅμα τελειώσῃ τὰ ἐδῶ πράγματα, θ' ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα καὶ ξεχνᾷ τὰ πάντα.

— Καὶ τί θὰ γίνῃ ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς; εἰπέ με, εἰπέ με, Μπέη.

— Αὐτὸ μόνος ὁ Θεὸς τὰ γινώσκει, ἀπεκρίθη ὁ ἀρχηγός, ὑψώσας τὰ ὄμματα πρὸς τὸν οὐρανόν.

Ὁ ἄθλιος Σελὴμ ἀναστενάξας ἐκ βάθους καρδίας ἐκλαυσε.

— Μὴ κλαίῃς, ὑπέλαβεν ὁ ἀρχηγός, ἐγὼ δὲν ἦλθον νὰ σὲ λυπήσω· ἠμποροῦμεν σὺ καὶ ἐγὼ νὰ μεταστρέψωμεν τὰς βουλὰς τοῦ Ὑψίστου; ἐνθυμήσου ὅτι ὡρκίσθης νὰ κάμῃς ὅ,τι σοῦ ζητήσω· ὑγίαινε· καὶ λαβὼν τὴν χεῖρά του, τὴν ἔσφιγξε φιλικώτατα καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς σκηνῆς.

Ἐνῷ περὶ τὴν γέφυραν τοῦ Πετσάλι διεδραματίζετο μεταξὺ τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ τοῦ χειρούργου τὸ περὶ τῆς ὑπεκφυγῆς τοῦ Σελὴμ παιγνίδιον ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ Σερασκέρη, ἐν τῇ σκηνῇ αὐτοῦ ἵστατο ὁ Ἀθανάσιος Βάγιας, ἔχων ἐσταυρωμένας τὰς χεῖρας καὶ παρακαλῶν μετὰ δακρύων τὸν Σερασκέρην ν' ἀφήσῃ ἀκαταδίωκτον τὸν ἀποπειραθέντα νὰ τὸν δολοφονήσῃ.

— Σᾶς εἶμαι εὐγνώμων, Ὑψηλότατε, τῷ ἔλεγε, διὰ τὴν πρός με συμπάθειάν σας, ζητῶ ὅμως μίαν χάριν, καὶ ἡ χάρις αὕτη, τὴν ὁποίαν ἀπὸ καλοκάγαθίαν σας θὰ μοὶ κάμετε, εἶναι, ν' ἀφήσετε ἀκαταδίωκτον τὸν ἀποπειραθέντα νὰ μὲ δολοφονήσῃ. Ἂν τὸν συλλάβετε

καὶ τὸν φυλακίσετε μόνον, ὅλοι οἱ ἐν τῷ στρατοπέδῳ Ἀλβανοὶ θὰ ἐκδικηθῶσι κατ' ἐμοῦ. Δι' ἕνα χριστιανὸν καὶ μάλιστα καλόγηρον νὰ τιμωρηθῇ εἷς Ἀλβανὸς Μουσουλμάνος; Ὦ! τοῦτο θὰ ἐρεθίσῃ κατ' ἐμοῦ τὴν ὀργὴν καὶ τοῦ παραμικροῦ στρατιώτου! Θέλοντες, Ὑψηλότατε, νὰ ἐκδικηθῆτε τὸν ἀποπειραθέντα, θὰ μὲ ἐκθέσετε εἰς ἄφευκτον ἀπώλειαν.

— Τὸ τόλμημα τοῦτο, Θανάση, εἶναι μία ὕβρις ἐναντίον μου. Ἀπὸ τὴν σκηνήν μου ἐξήρχεσο ὅταν ὁ ἀχρεῖος δολοφόνος σ' ἐπιστόλισεν.

— Ὑψηλότατε, δὲν πταίει ὁ δολοφόνος, πταίει ὁ μοχθηρὸς τύραννος, ὁ διατάξας αὐτὸν νὰ μὲ δολοφονήσῃ. Αὐτὸς ἐλπίζω νὰ ὑποστῇ ταχέως τῶν ἀπείρων του κακουργημάτων τὴν ποινήν. Σᾶς παρακαλῶ, ὑψηλότατε, μὴ θελήσετε εἰς τὰς κρισίμους ταύτας ὥρας νὰ γεννηθῶσιν ἐν τῷ στρατοπέδῳ μεμψιμοιρίαι.

— Μ' ἔπεισες, Βάγια· ἡσύχασε· θέλω διατάξει ἀμέσως. Μὰ τὸν Προφήτην! ὁ Ἀλῆς εἶναι ἀνάξιος ἐλέους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ'.

ΚΑΚΟΣ ΚΑΚΩΣ ΟΛΟΙΤΟ.

Ἡ Νῆσος τῶν Ἰωαννίνων κεῖται ἐν τῷ μέσῳ τῆς λίμνης, ἀπέναντι τοῦ φρουρίου, ἔχουσα μέγεθος ἑνὸς τετραγωνικοῦ μιλλίου καὶ ἐπ' αὐτῆς πέντε Μονὰς, ἀρκετὰ εὐρυχώρους καὶ καλῶς διατηρουμένας. Ἡ Μονὴ τοῦ Παντελεήμονος συνέχεται μετὰ τῆς Κώμης πρὸς τὸ ἀνατολικὸν αὐτῆς ἄκρον, ἧς ἡ μὲν βόρειος πλευρὰ ἐφάπτεται τῆς λίμνης, ἡ ἀνατολικὴ ἐπίκειται ἐπὶ βράχων, ἡ μεσημβρινὴ τέμνεται ὑπὸ ἀποῤῥῶγος γῆ

γαντώδους λελατομημένου ὑπὸ τῆς φύσεως, ἢ ὑπὸ τῆς τέχνης ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω ὡς τεῖχος, καὶ ἡ δυτικὴ κατέχει τὴν θύραν. Ἐν τῷ μέσῳ ὑπάρχει μικρὰ αὐλὴ καὶ περιξ αὐτῆς κελία, πρὸς δὲ τὴν δυτικὴν πλευρὰν ὁ Ναὸς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος. Τὸ κελίον, ἐνῷ κατῴκει ὁ Ἀλῆ - Πασᾶς, ὑπάρχει εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευράν, ἡ δὲ κλίμαξ, δι' ἧς ἀναβαίνουσιν, ἔσω ἐντὸς τῆς αὐλῆς· δύο δὲ παράθυρα μικρὰ πρὸς αὐτὴν καὶ δύο πρὸς τὸ ὄπισθεν μέρος, τὸ ὁποῖον καλύπτει κατὰ τὸ ἥμισυ βράχος, τὸ φωτίζει, τὸ δ' ἐμβαδὸν αὐτοῦ μόλις κατέχει εἴκοσι τετραγωνικὰ μέτρα. Ἡ Νῆσος χρασπεδοῦται πανταχόθεν ὑπὸ πυκνῶν καλαμώνων καὶ γαιῶν βαλτωδῶν, ὥστε ἐκ μόνων τῶν περιξ τῆς Κώμης εἶναι βατὴ καὶ εὐχερὴς πρὸς ἀπόβασιν. Ὁ Ἀλῆ - Πασᾶς ἐξελέξατο ὡς καταφύγιόν του τὴν Μονὴν ταύτην, προστατευομένην ἐκ μὲν τῆς λίμνης ὑπὸ τῶν τειχῶν αὐτῆς, ἐκ δὲ τῆς ξηρᾶς ὑπὸ τοῦ κατάρχοντος αὐτὴν ἀποῤῥῶγος. Τῆς πείρας ὅμως τὰ μαθήματα τῷ διέφυγον ἀπὸ τὴν μνήμην. Ἐλησμόνησεν ὅτι οἱ φρουροῦντες τὴν ὀχυρὰν ταύτην θέσιν ἦσαν Ἀλβανοί, ἕτοιμοι νὰ τὸν ἐγκαταλείψωσιν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ πλειοδοτήσοντος. Καὶ τῷ ὄντι ὁ ἀποῤῥῶξ ἔμεινεν ἀφρούρητος, διότι τὸ φυλάσσον αὐτὸν σῶμα προσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Σερασκέρη, καθὼς καὶ ἅπασα ἡ φρουρὰ τοῦ φρουρίου.

Ὁ Χουρσὴτ καταβεβαρημένος ὑπὸ τῶν πανταχόθεν ἐρχομένων καθεκάστην λυπηρῶν ἀγγελιῶν, ἠναγκάσθη νὰ ἐπισπεύσῃ τὸ τέρμα τοῦ Ἀλληπασικοῦ ζητήματος, ἵνα στρέψῃ πρὸς τὴν Ἑλλάδα ὅλας του τὰς δυνάμεις, διὸ καὶ τὴν 22 Ἰανουαρίου, ἐγερθεὶς λίαν πρωὶ ἐκ τῆς κλίνης, ἐκήρυξεν ὅτι ταχυδρόμος ἦλθεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, τῷ ἐκόμισε τὸ τῆς ἐκγιαστίας τοῦ Ἀλῆ - Πασᾶ φερμάνιον. Ὅθεν προσκαλέσας τὸν Λομπούτ - Πασᾶ καὶ τὸν Χασὰν - Πασᾶ, τὸν μὲν δεύτερον διέταξε νὰ ἑτοιμάσῃ τὰ κανόνια τοῦ φρουρίου, ἵνα δι' εἰκοσιμιᾶς κανονοβολῆς τιμήσῃ τὴν

ἄφιξιν τοῦ Σουλτανικοῦ φιρμανίου, καὶ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν αὐτοῦ χαιρετήσῃ καὶ τὸν ἀμνηστευθέντα Ἀλῆ-Πασᾶ δι' ἑτέρων δεκαεννέα, τὸν δὲ πρόκριτον ἀπέστειλεν εἰς τὸν Ἀλῆ-Πασᾶ νὰ τὸν συγχαρῇ καὶ νὰ τῷ παραγγείλῃ συγχρόνως νὰ ἑτοιμασθῇ, ἵνα ἐξέλθῃ τὸν ἐλευσόμενον ν' ἀναγνώσῃ τὸ ὑψηλὸν φιρμάνιον ἐν πομπῇ μεγαλοπρεπεῖ. Ἡ σπουδὴ τοῦ Δερβὶς-πούτ-Πασᾶ πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς διαταγῆς τοῦ Σερασκέρη, καὶ ἡ χαρὰ τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ ἀκούσαντας παρ' αὐτοῦ τὰς συγχαριτηρίους τοῦ Σερασκέρη προσρήσεις καὶ ὅπερ μᾶλλον τὸν ἐκολάκευε, τὴν δοθεῖσαν ἄφεσιν τῷ Χασὰν-Πασᾶ ὑπὲρ τῆς πομπικῆς ὑποδοχῆς τῆς Σουλταγικῆς ταύτης συγκαταβάσεως, εἰσὶν ἀνώτεραι πάσης περιγραφῆς.

Τὴν δεκάτην ὥραν πρὸ μεσημβρίας εἰκοσιμία κανονοβολὴ ἀντηχήσασα ἐκ τῶν ἐπάλξεων τοῦ φρουρίου, ἐξηκόντισε νέφη καπνοῦ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς Μονῆς καλύψαντα, ὁ δ' ἥλιος λαμπρὸς καὶ μεγαλοπρεπὴς ἀνερχόμενος ἐπὶ τοῦ στερεώματος, ὁ αἰθὴρ καὶ γαλήνιος οὐρανός, καὶ τὸ κεκαλυμμένον ὑπὸ τῆς χιόνος ἔδαφος, καθίστων εὐάρεστον τὴν ποικίλην ὄψιν τοῦ πλάστου σκηνήν· δέκα δὲ συγχρόνως ἀκούσματα σημαιοστόλιστα, ἀπάραντα ἐκ τῆς παραλιμνίου θέσεως τοῦ φρουρίου, διέσχιζον τὰ ἠρεμοῦντα τῆς λίμνης ὕδατα διευθυνόμενα πρὸς τὴν Νῆσον· ἐπὶ τοῦ τελευταίου ἐπέβαινεν ὁ Χασὰν-Πασᾶς κρατῶν εἰς χεῖρας τὴν χρυσοκέντητον πορφυρᾶν θήκην, ἐν ᾗ ὑπῆρχε τὸ ὑψηλὸν τοῦ Πατισὰχ διάταγμα. Ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ἐπαινθεὶς τὴν ἔλευσιν τῶν ἀκατίων, ἐξῆλθε λαμπρῶς ἐνδεδυμένος στολὴν, καὶ ἐκάθησε πρὸ τῆς θύρας τοῦ ἐξώστου τοῦ κελίου ἐν ᾧ κατῴκει ἐπὶ θρονίου κεκοσμημένων ἐκεῖ ἵνα ὑποδεχθῇ τὸν κομιστὴν τῆς συμφορίου ἀμνηστίας.

Πλῆθος κλητήρων προπορευομένων τοῦ Χασὰν-Πασᾶ ἐν στολαῖς χρυσοϋφάντοις, διέβησαν τὴν ἀκτὴν τῆς Μονῆς, καὶ μετ' αὐτοὺς εἰσῆλθεν οὗτος τὴν

δ' ἐν τῷ μέσῳ τῆς Αὐλῆς, πρῶτον ἐχαιρέτησε τὸν ἐγερθέντα καὶ ἀπέναντί του ἱστάμενον Ἀλῆ-Πασᾶ, εἶτα ἀνοίξας βραδέως τὴν θήκην, ἕωσοῦ ἐπληρώθη ἡ αὐλὴ ἀπὸ τῶν παρακολουθούντων αὐτὸν στρατιωτῶν, ἐξήγαγε τὸ φιρμάνιον καὶ ἐκτυλίξας αὐτὸ τὸ ἠσπάσθη, τὸ ἔθεσεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του καὶ ἡτοιμάζετο νὰ τὸ ἀναγνώσῃ.

Ἐν τούτοις ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς, ὁ φανατικὸς οὗτος τύραννος, ἐφρικίασεν ἰδὼν αἴφνης ὄπισθεν τοῦ Χασὰν-Πασᾶ τὸν γέροντα Ἰσοὺφ ἱστάμενον ὡς φάντασμα, καὶ θεωροῦντα αὐτὸν μὲ σατανικὸν γέλωτα. Ὁ Ἰσοὺφ! ἐψιθύρισε μετ' ἀνεξηγήτου θαυμασμοῦ, αὐτὸν τὸν ἔπνιξεν ὁ Βάγιας καὶ ἰδοὺ τὸν βλέπω ἐνώπιόν μου, ὡς τὸν εἶδον εἰς τὸ ὄνειρόν μου γελῶντα ἀπαίσιον γέλωτα! Ὦ! τὰ φαντάσματα, αἱ σκιαὶ τῶν νεκρῶν, ἀϊδίως μὲ ταράττουσιν! Ὦ! ἀπαίσιον, ἀπαίσιον ὅραμα! Κακὸν μέγα διαδραματίζεται ἐναντίον μου! — Ὀπίσω, ὀπίσω! ἐκραύγασε πρὸς τὸν Χασὰν-Πασᾶ, ὀπίσω.

— Ὑποτάγηθι εἰς τὸν Κύριόν σου, ἀνέκραξεν οὗτος, ὑψώσας ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὸ φιρμάνιον.

Ἀλλ' ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς τὸν ἐπυροβόλησε διὰ πιστολίου πληγώσας αὐτὸν θανατηφόρως. Ἤδη ἤρξατο συμπλοκὴ φονικωτάτη· ὁ Ἀλῆς τραυματισθεὶς διὰ μαχαίρας εἰς τὸν βραχίονα εἰσῆλθεν ἐν τῷ κελίῳ, καὶ κλεισθεὶς μετά τινων οἰκείων του ἐπυροβόλει τοὺς ἐπιτιθεμένους ἔξωθεν βασιλικούς, ἵνα ἐκπορθήσωσι τὸ κελίον. Οἱ ὀλίγοι μείναντες Ἀλβανοί, ἀναβάντες ἐπὶ τῶν κελίων καὶ ἀποκαλύψαντες αὐτά, ἐσχημάτισαν προμαχῶνας διὰ τῶν κεραμίδων. Ἰδόντες τέλος πάντων οἱ βασιλικοί, ὅτι πολλοὶ τούτων ἐφονεύοντο πυροβολούμενοι διὰ τῶν τρυπηθέντων ἐπιτηδὲς τοίχων τοῦ κελίου, καὶ διὰ τῶν προμαχώνων τῶν στεγῶν, ἐκπεπλισθέντες εἰσῆλθον εἰς τὰ ὑπόγαια, καὶ διὰ πιστολίων πυροβολοῦντες κάτωθεν τοῦ πατώματος, ἐκλήγωσαν θανασίμως εἰς τὸ ὑπογάστριον τὸν Ἀλῆ-

Πασᾶ, εἰσελθούσης τῆς σφαίρας ἐν τῇ κοιλίᾳ τ

— Ἐπληγώθην, εἶπεν εἰς τὴν Βασιλικὴν, πλη
θανάσιμον καὶ ἐξηπλώθη ἐπὶ μιᾶς στρωμνῆς. Κα
μασε, Βασιλικὴ, ἐκεῖνο τὸ πιστόλι, δός με τὸ καὶ
κοντά μου νὰ ἰδῇς τὴν πληγήν μου.

Ἡ Βασιλικὴ ἐνόησεν ὅτι σκοπὸν εἶχε νὰ τὸν
νεύσῃ· ὅθεν ἀνοίξασα τὸ πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μ
τοῦ κελίου παράθυρον, καὶ πηδήσασα ἐπὶ ἑνὸς παρ
κειμένου βράχου, κατῆλθε καὶ ἐκρύβη ἐν μιᾷ χαρά
δρᾷ, ἣν κρύπτην τῆς κόρης μέχρι σήμερον οἱ κάτ
κοι ὀνομάζουσιν.

Οἱ ἐν τῷ κελίῳ ὄντες Ἀλβανοὶ ἰδόντες τὸν Ἀλ
Πασᾶ καιρίως τετραυματισμένον, ἠνέῳξαν τὴν θύρ
ὁ δὲ δήμιος εἰσελθὼν μετὰ τῶν βασιλικῶν, ἀπέ
τὴν κεφαλὴν τοῦ τρομεροῦ τυράννου καὶ ἰσχυροῦ
Ἠπείρου Σατράπου, καὶ ὑψώσας αὐτὴν διὰ τῆς ἀ
στερᾶς χειρὸς, τὴν ἔδειξεν εἰς τὸ ἐκπεπληγμέ
ἐν τῇ αὐλῇ τῆς Μονῆς πλῆθος.

Μετά τινας ἡμέρας, ἡ μὲν κεφαλὴ τοῦ Ἀλῆ-Π
σᾶ ἐκτεθειμένη ἐπὶ ἀργυροῦ δίσκου ἐνώπιον τ
Μπάμπι - Χουμαγιοῦν (τῶν πυλῶν τοῦ Βυζαντ
ἐπεδείκνυτο εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Κωνσταντιν
πόλεως, ὡς τρόπαιον τῆς Σουλτανικῆς ἰσχύος, καὶ
δεῖγμα Σατραπικῆς ἀπειθείας, τὸ δὲ σῶμά του ἐτ
ἀπέναντι τῆς θύρας τοῦ Τσαμίου, εἰς τὸν αὐτὸν ἐκ
νον τόπον, ἔνθ' εἶδε κατ' ὄναρ ὅτι ἔκειτο γυμ
κοιμώμενος. Τάφος δ' εὐτελὴς ἐγερθεὶς ἐκεῖ,
τοῦ λαμπροῦ καὶ μεγαλοπρεποῦς μεγάρου, ὅθεν
ἤρχοντο διαταγαὶ σείουσαι τήν τε Ἤπειρον καὶ
σαλίαν καὶ αὐτὴν τὴν Πελοπόννησον, ἀναμιμνήσκ
θεατὴ τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν βίαν, τὸ μεγαλεῖον καὶ
ματαιότητα, καὶ τὸ « ἀνδρῶν μοχθηρῶν κατάρατ
τάφος. »

ΤΕΛΟΣ.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗΣ

κατὰ τοὺς

ΠΡΟΤΕΡΟΥΣ ΒΙΟΓΡΑΦΟΥΣ, ΤΑ ΕΠΙΣΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΑ
ΚΑΙ ΑΛΛΑΣ ΑΞΙΟΠΙΣΤΟΥΣ ΕΙΔΗΣΕΙΣ,

ὑπὸ

Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ.

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΥΠΟ ΝΙΚΗΤΑ ΠΑΣΣΑΡΗ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΝΙΚΗΤΑ ΠΑΣΣΑΡΗ.

Ὁδὸς Νικίᾳ καὶ Μιλτιάδου ἀριθ. 6 καὶ 9.

1867.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗΣ.

3

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗΣ

κατὰ τοὺς

ΠΡΟΤΕΡΟΥΣ ΒΙΟΓΡΑΦΟΥΣ, ΤΑ ΕΠΙΣΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΑ
ΚΑΙ ΑΛΛΑΣ ΑΞΙΟΠΙΣΤΟΥΣ ΕΙΔΗΣΕΙΣ,

ὑπὸ

Παπαρρηγοπούλου

Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ.

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΥΠΟ ΝΙΚΗΤΑ ΠΑΣΣΑΡΗ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΝΙΚΗΤΑ ΠΑΣΣΑΡΗ.

Ὁδὸς Νικίᾳ καὶ Μιλτιάδου ἀριθ. 6 καὶ 9.

1867.

Phys Dept

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Τὰ κατὰ τοὺς ἐπιφανεῖς τῆς ἐπαναστάσεως ἡμῶν ἄνδρας ὀφείλομεν νὰ μελετῶμεν, οὐχὶ μόνον ἵνα τιμήσωμεν τὴν μνήμην τῶν ἔργατῶν τῆς Ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας, ἢ τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν φιλοτιμίαν νὰ εὐχαριστήσωμεν, καταδεικνύοντες τὰς ποικίλας αὐτῶν ἀρετὰς, ἀλλὰ καὶ διότι εἰς τοὺς βίους τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων ἐνυπάρχουσι διδάγματα χρήσιμα εἰς ἡμᾶς τε καὶ εἰς τοὺς ἐπελευσομένους. Ἐκ πρώτης ὄψεως τοῦτο ἴσως ἀμφισβητηθῇ ὑπό τινων, διότι οἱ ἄνδρες τοῦ ἀγῶνος ἐνήργησαν οὐ μόνον ἐντὸς περιστάσεων ἀλλοίων, ἀλλὰ καὶ δι' ὀργάνων καὶ πόρων ὅλως διαφόρων τῶν ὀργάνων καὶ πόρων τῆς τε παρούσης καὶ τῆς ἐπερχομένης γενεᾶς. Ἐντεῦθεν δὲ πολλοὶ ἐνδέχεται νὰ εἴπωσιν ὅτι ὁ δεῖνα πολιτικὸς ηὐδοκίμησε τότε, διὰ τοῦτο μάλιστα, ὅτι περιεστοιχίζετο ὑπὸ ἀνθρώπων ἀφελεστέρων, μηδεμίαν ἐχόντων ἀξίωσιν ν' ἀνταγωνισθῶσι πρὸς αὐτὸν καὶ πειθαρχούντων ἐκ προαιρέσεώς τε καὶ ἐξ ἀνάγκης, ἐνῷ τὴν σήμερον τοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου ἡ ἐπιτυχία εἶναι ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ δυσχερεστέρα, διότι, ἕνεκα τῆς διανοητικῆς καὶ πολιτικῆς τοῦ ἔθνους ἀναπτύξεως, αἱ ἀξιώσεις τῶν πολλῶν ὑπερηύξησαν, αἱ φιλοτιμίαι ὑπερεκορυφώθησαν καὶ ἡ πολιτικὴ πειθαρχία κατέστη πολὺ μᾶλλον δυσεπίτευκτος ἢ ἄλλοτε. Ἕτερος δὲ δύναται νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι ὁ δεῖνα πολεμικὸς ἀνὴρ ἠρίστευσεν ἐν τοῖς πεδίοις τῆς μάχης, διότι ἐπὶ μὲν τῆς ξηρᾶς εἶχε νὰ ἀγωνισθῇ πρὸς στίφη ἄτακτα καὶ ἀμαθῆ, κατὰ θάλασσαν δὲ ἀντιπαρετάσσετο εἰς σκάφη ὀγκώδη μὲν, ἀλλ' ἀδεξίως διευθυνόμενα· τανῦν δὲ ἤθελεν ἀπαντήσει κατέναντι αὐτοῦ, στρατοὺς καὶ στόλους κατὰ τοὺς κανόνας

τῆς Εὐρωπαϊκῆς τέχνης καὶ ἐπιστήμης κατηρτισμένους καὶ ἀγομένους.

Τοιαῦτα φρονῶν καὶ λέγων, δύναται σήμερον καὶ ὁ ἔσχατος τῶν βουλευτῶν μας νὰ ἀποβλέπῃ μετὰ περιφρονήσεώς τινος πρὸς τὸ ἀξίωμα ὅπερ ἐκτήσαντο ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως ἐν τοῖς συμβουλίοις τοῦ ἔθνους ὁ Ζαΐμης ἢ ὁ Κανακάρης, καὶ ὁ ἔσχατος τῶν λοχαγῶν ἢ πλωταρχῶν μετὰ ὀλιγωρίας τινὸς νὰ ὁμιλῇ περὶ τῶν κατορθωμάτων τοῦ Καραϊσκάκη ἢ ἕως Μιαούλη.

Ἀλλ' ἡ τοιαύτη περὶ τῶν ἀνδρῶν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ περὶ τῆς πολιτείας αὐτῶν κρίσις εἶναι προδήλως ἐσφαλμένη. Ἂν ἦτο ἀληθής, ἡ ἱστορία ἤθελε παύσει ἔχουσα τὴν πρακτικὴν ὠφέλειαν ἣν ἀποδίδουσι συνήθως εἰς αὐτὴν οἱ ἄνθρωποι, χρησιμωτάτην αὐτὴν ὑπολαμβάνοντες πρὸς ἁπάσας τὰς τοῦ βίου περιστάσεις. Δὲν ἀρνούμεθα ὅτι αἱ περιστάσεις, τὰ ὄργανα, οἱ τρόποι καὶ ἁπλῶς οἱ ὅροι τῆς ἐπιτυχίας καὶ ἀποτυχίας τροπολογοῦνται οὐ μόνον ἀπὸ αἰῶνος εἰς αἰῶνα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ συνεχέστερον. Ἡ φάλαγξ, οἱ ἑταῖροι καὶ οἱ σαρισσοφόροι, δι' ὧν ὁ μέγας Ἀλέξανδρος κατέλυσε τὸ Περσικὸν κράτος καὶ νικηφόρος μέχρις Ἰνδικῆς προήλασεν· οἱ λεγεῶνες, τοὺς ὁποίους ἄγων ὁ Καῖσαρ, οὐδένα ἀπήντησε τὸν δυνάμενον ν' ἀντιταχθῇ εἰς αὐτὸν ἀπὸ Ἰβηρίας μέχρις Ἀρμενίας καὶ ἀπὸ Βρεταννίας μέχρι τῆς ἐν τῇ κυρίᾳ Ἀφρικῇ Θάψου, δὲν ἤθελον σήμερον ἀντιταχθῇ εἰς δύω συντάγματα καλῶς ὡπλισμένα καὶ ὑπὸ τοῦ ἀναγκαίου πυροβολικοῦ τεθωρακισμένα, καί τοι ἀγόμενα ὑπὸ μετρίου τινὸς στρατηγοῦ. Ὁμοίως δὲ τὸ τῶν Ἀθηναίων πολίτευμα, δι' οὗ ὁ Περικλῆς ἀνήγαγε τὴν πόλιν ἐκείνην εἰς τοσαύτην δόξαν καὶ δυνάμεως περιωπήν, σήμερον ὁπουδήποτε ἐφαρμαζόμενον δὲν ἤθελε παραγάγει εἰμὴ ἀναρχίαν καὶ τὴν πάρεδρον ταύτῃ παρακμήν. Δικαιότατα δὲ ὁ περιφανὴς τῆς Ἀγγλίας ἱστοριογράφος Μακώλεϋς, ψέγων τὸν ἰσχυρογνώμονα Ἰάκωβον Β', ὅστις ἐπανελάμβανεν ἀδιακόπως «δὲν ἐνδίδω, διότι ὁ πατὴρ

μου ἐνέδωκε καὶ ἐκρατομήθη», προσεπιφέρει, ὅτι ἓν καὶ μόνον πείραμα, οὐδ' εἰς αὐτὰς τὰς πολὺ ὀλιγώτερον τῆς πολιτικῆς περιπεπλεγμένας ἐπιστήμας, ἀρκεῖ πρὸς συναγωγὴν γενικοῦ κανόνος, καὶ ὅτι ἀπὸ καταβολῆς κόσμου οὐδὲ δύω δυνάμεθα νὰ ἀπαντήσωμεν πολιτικὰ πειράματα παριστῶντα ἐντελῶς ὁμοίους ἅπαντας αὐτῶν τοὺς ὅρους. Ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου βέβαιον οὐδὲν ἧττον εἶναι, ὅτι ἀπὸ καταβολῆς ἐπίσης κόσμου ἀπαναχοῦ καὶ πάντοτε ὑπάρχουσιν, ἐν τοῖς πράγμασι τοῦ βίου τούτου, ὅροι τινὲς ἐπιτυχίας καὶ ἀποτυχίας ἀναλλοίωτοι καὶ ἀναμφισβήτητοι· καὶ πρὸ πάντων οἱ ἠθικοὶ ὅροι. Αἱ περιστάσεις ἐντὸς τῶν ὁποίων πράττει ὁ πολιτικὸς ἢ ὁ πολεμικὸς ἀνὴρ καὶ τὰ ὄργανα δι' ὧν ἐνεργεῖ εἰμποροῦν νὰ μεταβάλλωνται καθ' ἑκάστην, ἀλλ' ἡ ὀρθὴ ἢ μὴ ὀρθὴ ἐκτίμησις τῶν μεταφορτ περιστάσεων, ἡ ἐπιτηδεία ἢ μὴ ἐπιτηδεία χρῆσις τῶν προκειμένων ὀργάνων, τὸ προϊδεῖν ἢ μὴ προϊδεῖν τὰς δυσχερείας, οἱαιδήποτε καὶ ἂν ὦσι, τὸ ἐπινοῆσαι ἢ παραλιπεῖν τοὺς δυναμένους νὰ ὑπερνικήσωσι τὰς δυσκολίας ἐκείνας τρόπους, ἡ περὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν ἀνθρώπων δεξιότης, ἡ ἐν ταῖς ἀμηχανίαις σταθερότης, ἐνὶ λόγῳ ἡ σύνεσις, ἡ πρόνοια καὶ ἡ καρτερία ὑπῆρξαν ἀείποτε τὰ ἀσφαλέστατα τῆς ἐπιτυχίας πρασάντα, ἡ δὲ τῶν ἀρετῶν τούτων ἔλλειψις ἄρευκτον ἔσχεν ἐν παντὶ καιρῷ παρακολούθημα τὴν ἀποτυχίαν. Ἀλλὰ παρεκτὸς τῶν ἐσωτερικῶν, οὕτως εἰπεῖν, τούτων νόμων τοῦ δημοσίου βίου, οἵτινες μένουσιν ἀναλλοίωτοι, οἱαιδήποτε καὶ ἂν ὦσιν αἱ ἐξωτερικαὶ περιστάσεις ἐφ' ὧν ἐφαρμόζονται, ὑπάρχουσι καὶ τῶν ἐξωτερικῶν τούτων καὶ μεταβλητῶν περιστάσεων νόμοι τινὲς καὶ κανόνες ἐν παντὶ καιρῷ ἀμετάβλητοι. Ἡ ταχύτης λ. χ. ἦν ὅ τε Καῖσαρ καὶ ὁ Ναπολέων περιποιησαν εἰς τοὺς λεγεῶνας καὶ εἰς τὰ τάγματα αὐτῶν, ὁσονδήποτε ἑτεροία καὶ ἂν ὑπῆρξεν ἡ ἄλλη τῶν λεγεώνων καὶ ταγμάτων ἐκείνων οἰκονομία, ἀπέβη ἐπίσης συντελεστικὴ εἰς ἀμφοτέρων τούτων τῶν ἡγεμόνων τὰ κατορθώματα· καὶ τὸ ἀξίωμα ὅπερ πρῶτος ἐπρέσβευσε καὶ εἰς πρᾶξιν ἔβαλεν ὁ Ἐπαμεινώνδας, ὅτι

ἡ ἐξαίρετος ἐνίσχυσις καιρίου τινὸς σημείου ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης, καθὸ ἱκανὴ νὰ διασπάσῃ τὴν τοῦ πολεμίου παράταξιν, εἶναι εἷς τῶν ἐπιτηδειοτάτων τῆς κατατροπώσεως αὐτοῦ τρόπων, ἐθεωρήθη ἀληθὲς μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων καὶ μετὰ ἴσης ἐπιτυχίας ἐφηρμόσθη ἔν τε Λεύκτροις, ἔν τε Μαντινείᾳ, καὶ εἰς τὴν περὶ Δυγκέρκιον μάχην (la bataille des Dunes), καὶ εἰς τὴν ἐν Τυρκκειμίῳ (Turckheim) ὑπὸ Τυρέννου, ἔτι δὲ καὶ εἰς ἄλλας τῶν νεωτέρων χρόνων παρατάξεις. Πάλιν δὲ ἡ ἱστορία ἀείποτε ἀπέδειξεν ὅτι τῶν πολιτικῶν μερίδων ἡ ἐσωτερικὴ πάλη ἀποβαίνει μὲν συντελεστικὴ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν παγίωσιν τῆς ἐλευθερίας, ἐνόσῳ περὶ τὰ πολιτικὰ περιστρέφεται δίκαια, συνεπάγεται δὲ ἀπαραιτήτως τὴν καταλυσιν τῆς ἐλευθερίας, ἂν ὄχι καὶ τῆς κοινωνίας τὴν καθαίρεσιν, ἅμα, ὑπερβᾶσα τὰ σωτήρια ἐκεῖνα ὅρια, ἐξοκείλῃ εἰς τὰς περὶ ἐξισώσεως περιουσιῶν ἀξιώσεις καὶ ἄλλα τούτοις ὅμοια ἀνατρεπτικὰ τῶν βάθρων τοῦ κοινωνικοῦ πολιτεύματος ὀνειροπολήματα. Τὴν δὲ ἀλήθειαν τοῦ ἀξιώματος τούτου ἐμμαρτυρεῖ ἐξ ἴσου ἥ τε μετὰ τοὺς Γράκχους Ῥωμαϊκὴ ἱστορία καὶ ἡ πρὸ δεκαετίας τὴν δυτικὴν Εὐρώπην, μάλιστα δὲ τὴν Γαλλίαν, ἀνασείσασα ἐπαναστατικὴ θύελλα.

Ὑπάρχουσι λοιπὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ κανόνες τινὲς ἀναμφίπτωτοι οἱ δικαιοῦντες, μέχρι τινὸς τοὐλάχιστον, τὸν μέγαν τῆς ἀρχαιότητος ἱστορικόν, ὅστις, ὁμιλῶν περὶ τῶν κατὰ τὰς πόλεις πραγμάτων, εἶπεν αὐτὰ «γιγνόμενα μὲν καὶ ἀεὶ ἐσόμενα ἕως ἂν ἡ αὐτὴ φύσις ἀνθρώπων ᾖ». Ἀναμφισβήτητος δὲ εἶναι ἡ ἀείποτε πρεσβευθεῖσα ἀλήθεια, ὅτι ἡ τῆς ἱστορίας σπουδὴ δὲν εἶναι ἁπλῶς τέρψεως καὶ περιεργείας ἀντικείμενον, ἀλλὰ καὶ πρακτικῶν τινων συμπερασμάτων διδάσκαλος. Ἓν δὲ τῶν συμπερασμάτων τούτων, τὸ κυριώτατον ἴσως, εἶναι ὅτι καὶ αἱ πολιτεῖαι, ὅπως ὁ κατ' ἰδίαν ἄνθρωπος, δημιουργοὶ εἰσὶ τῆς ἰδίας αὐτῶν τύχης· ὥστε σοφιστεία καὶ οἰκτρὰ τῆς νωθρότητος ἡμῶν καὶ ἀδεξιότητος πρόφασις ἤθελεν εἶναι τὸ λέγειν, ὅτι οἱ μὲν πατέρες ἡμῶν ηὐδοκίμησαν, διότι εὐχερέστερα εἰ-

χον νὰ διαπράξωσιν, ἡμεῖς δὲ ἀποτυγχάνομεν, διότι πρὸς μείζονας ἐκείνων δυσκολίας ἔχομεν ν' ἀντιπαλαίσωμεν. Καί, ἵνα εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως περιορισθῶμεν, ἐκ ταύτης δὲ πάλιν εἰς τὸ τῶν πολεμικῶν ἔργων μέρος, ὁμολογοῦμεν, ναί, ὅτι οἱ κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν τότε ἀριστεύσαντες ἀντιπαρετάχθησαν πρὸς πολεμίους ἀσυγκρίτῳ λόγῳ ἀδεξιωτέρους ἐκείνων, οὓς ἠθέλομεν ἀπαντήσει σήμερον ἐὰν προέκειτο ν' ἀναῤῥιφθῇ αὖθις ὁ τοῦ πολέμου κύβος· ἀλλὰ μὴ λησμονήσωμεν, ὅτι καὶ οἱ πόροι καὶ τρόποι ὧν ἐκεῖνοι διέθετον ἦσαν ἐπίσης πολὺ ἀσθενέστεροι τῶν σήμερον ὑφισταμένων καὶ παρεσκευασμένων. Ὁ τοῦ ἀτάκτου στρατοῦ ἡγεμὼν ἔχει πρὸ πάντων νὰ δημιουργήσῃ τὸν στρατὸν τοῦ ὁποίου θέλει ἔρξει, ἔχει νὰ ἀναγκάσῃ, οὕτως εἰπεῖν, αὐτὸν διὰ τῆς προσωπικῆς ἀνδρείας, τῆς καρτερίας καὶ διὰ τῆς ἐκπληρώσεως οὐ μόνον τῶν στρατηγικῶν, ἀλλὰ πολλάκις καὶ αὐτῶν τῶν τοῦ ἁπλοῦ στρατιώτου καθηκόντων, νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ὑπεροχὴν, τὴν δύναμιν καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν τὴν ἡγεμονίαν αὐτοῦ· ἔτι δὲ πρὸς μυρίας ἔχει νὰ προσοχείλῃ δυσκολίας πρὶν ἢ ἐν τῷ μέσῳ τῶν στοιχείων ἐκείνων τῆς ἀναρχίας καὶ τῆς ἀταξίας κατορθώσῃ νὰ εἰσαγάγῃ σκιάν τινα πειθαρχίας καὶ τάξεως, ἧς ἄνευ ἀδύνατον νὰ συντηρηθῇ ὁμὰς ἀνθρώπων ἐφιεμένων τὴν ἐπιτυχίαν κοινοῦ τινος καὶ μεγάλου σκοποῦ. Ὁπόσον διαφορός ἐστιν ἡ θέσις τοῦ ἀνδρὸς τοῦ διὰ τακτικοῦ στρατοῦ μέλλοντος νὰ διαπράξῃ τί! Ὁ τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ ἡγεμὼν εὑρίσκει αὐτὸν ἐκ πρώτης ἀφετηρίας συντεταγμένον, καὶ κατηρτισμένον, καὶ πειθαρχοῦντα, ὥστε δὲν ἀναγκάζεται νὰ κατασκευάσῃ αὐτὸς τὸ ὄργανον δι' οὗ θέλει ἐνεργήσει, ἀλλ' ἔχει αὐτὸ προκατεσκευασμένον ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ. Οἱ μετὰ τοῦ Κύρου ἀναβάντες μύριοι Ἕλληνες, καί τοι ἀπολέσαντες τοὺς στρατηγοὺς αὐτῶν, οὐ μόνον τὰς τάξεις διετήρησαν ἐν μέσῳ τῶν φοβερωτέρων περιπετειῶν, ἀλλὰ καὶ νέους προχειρίσαντες στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς, διῆλθον νικηφόροι τὴν μικρὰν Ἀσίαν πᾶσαν ἀπὸ τῆς μεσημβρινῆς αὐτῆς ἄκρας μέχρι τῆς βορείου.

Καὶ ὅτε ἐν ἀρχῇ τοῦ σταδίου αὐτοῦ ὁ πέντε καὶ εἰκοσαέτης Βοναπάρτης ἀνηγορεύθη ἡγεμὼν στρατοῦ ὅστις οὐδὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐγίνωσκεν ἔτι, καὶ ἦγετο ὑπὸ στρατηγῶν εἰς μυρίας προδιαπρεψάντων μάχας, δὲν ἀπήντησε πολλὴν τινα δυσκολίαν εἰς τὸ νὰ ἐπιβάλῃ τῷ στρατῷ ἐκείνῳ τὸ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐπὶ ἁπλοῦ τοῦ διπλώματος τοῦ διευθυντηρίου στηριζόμενον κράτος αὐτοῦ. Ἐνῷ, ἂν ἦναι ἐπιτετραμμένον νὰ παραβάλωμεν μεγάλα πρὸς μικρά, ὅτε ἀπέθανεν ὁ Καραϊσκάκης, καὶ τοι ὑπάρχοντος συγκεκροτημένου διὰ τῶν ἀγώνων αὐτοῦ μυριάνδρου στρατοῦ, καὶ τοι ἔχοντος τοῦ στρατοῦ τούτου ἡγεμόνα κεκτημένον ἀρχὴν μείζονα τοῦ ἀποθανόντος, οὐδὲν ἧττον ὁ στρατὸς οὗτος οὔτ' ἐπ' ὀλίγον κατωρθώθη νὰ συντηρηθῇ, ἀλλὰ, ὑπὸ οὐδενὸς διωκόμενος καὶ οὐδὲ πολεμούμενος ὑπ' οὐδενὸς, διελύθη ὡς σῶμα ἀποστερηθὲν αἴφνης τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. Μέγα ἄρα τὸ τοῦ στρατηγοῦ ἀξίωμα ἐν στρατῷ ἀτάκτῳ, καὶ ὁμολογουμένως πολὺ μεγαλήτερον ἢ ἐν στρατῷ τακτικῷ· μάλιστα δὲ ἄξιον μελέτης ἐστὶ, τὸ πῶς ἄνδρες τινὲς κατώρθωσαν ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως νὰ ἀποκτήσωσι καὶ νὰ συντηρήσωσι τὸ ἀξίωμα ἐκεῖνο.

Μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν τούτων, ὁ τοῦ Γεωργίου Καραϊσκάκη βίος ἔχει πρὸς τοῖς ἄλλοις ἰδιόν τινα χαρακτῆρα, δι' ὃν ἰδίως ὀφείλομεν νὰ ἐπιστήσωμεν εἰς αὐτὸν τὴν προσοχήν. Ὁ Καραϊσκάκης δύναται τῷ ὄντι νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ γνησιώτερον οὕτως εἰπεῖν, προϊὸν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Οἱ λοιποὶ ἕτεροι μεγάλοι αὐτοῦ ἐνάμιλλοι, ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Μαυρομιχάλης, παρίστανται ἡμῖν κατὰ τοῦτο ἐντελῶς αὐτοῦ διάφοροι, διότι, ἀμφότεροι οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι ἀνεδείχθησαν ἀπὸ τῆς πρώτης τῆς ἐπαναστάσεως στιγμῆς μέχρι τῆς τελευταίας καθόλου σχεδὸν πρὸς ἑαυτοὺς ὅμοιοι. Εἰμποροῦμεν μάλιστα νὰ εἴπωμεν, ὅτι κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη ηὐδοκίμησαν μᾶλλον ἢ κατὰ τὰ τελευταῖα. Ἡ λαμπροτέρα τῆς ζωῆς τοῦ Κολοκοτρώνη ἐποχὴ ὑπῆρξεν ὁμολογουμένως τὸ 1822 ἔτος, ὅτε ἔσωσε τὴν Πελοπόννησον κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Δράμαλη. Βραδύτερον, ἐπὶ

τῆς τοῦ Ἰβραΐμη ἐπιστρατείας, συνετέλεσε μὲν διὰ τῆς καρτερίας καὶ τῆς συνέσεως αὐτοῦ εἰς τὴν ἐμψύχωσιν τῶν Πελοποννησίων καὶ τὴν τοῦ ἀγῶνος συντήρησιν, ἀλλὰ διετέλεσε μᾶλλον ἀμυνόμενος ἢ ἐπιτεθέμενος. Τὰ δὲ μέγιστα τῶν κατορθωμάτων τοῦ Μιαούλη ἀνήκουσιν εἰς τὰ ἔτη 1824 καὶ 1825· τότε ὅτε ἐματαίωσε μὲν τὴν πρώτην ναυστολίαν τοῦ Ἰβραΐμη, ἐπανειλημμένως δ' ἐτροφοδότησε τὸ Μεσολόγγιον, τότε ἔφθασε τὸ κλέος τοῦ ἀνδρὸς εἰς τὸ μεσουράνημα αὐτοῦ. Ἐν γένει δὲ εἰπεῖν ὅσα προτερήματα εἶχον καὶ ὅσα ἐλαττώματα ἠδύναντο νὰ ἔχωσιν οἱ δύω ἐκεῖνοι ἡγεμόνες, ὅ τε τῆς Πελοποννήσου καὶ ὁ τοῦ ναυτικοῦ στρατοῦ, ἀπεκαλύφθησαν ἀπὸ τῆς πρώτης τοῦ σταδίου αὐτῶν ἀρχῆς καὶ ἀτροπολόγητα σχεδὸν διέρρεναν μέχρι τοῦ τέλους· ὥςε δύνανται οἱ χαρακτῆρες ἐκεῖνοι νὰ θεωρηθῶσι μᾶλλον ὡς προϊὸν τῶν προτέρων τῆς ἐπαναστάσεως χρόνων καὶ περιστάσεων ἢ ὡς καρπὸς τῆς ἐπαναστάσεως αὐτῆς. Τοῦ δὲ Γ. Καραϊσκάκη ὁ χαρακτὴρ, καὶ ἡ δεξιότης διεμορφώθησαν ἐξ ἐναντίας ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ διὰ τῆς βαθμιαίας αὐτῆς ἐπενεργείας καὶ μετ' αὐτῆς, οὕτως εἰπεῖν, συνηύξησαν καὶ συνετελειώθησαν. Ἐν ἀρχῇ τῆς ἐπαναστάσεως ὁ Καραϊσκάκης εἶναι οὐδὲν ἄλλο, εἰμὴ εἷς τῶν παλαιῶν κλεπτῶν καὶ ἁρματωλῶν, οὓς παρεσκεύασεν ἡ προηγουμένη ἐποχὴ, κοινὰ ἔχων πρὸς τοὺς πλειοτέρους αὐτῶν τά τε προτερήματα καὶ τὰ ἐλαττώματα, καὶ τῇ ἀληθείᾳ πρὸς πολλοὺς ἐξ αὐτῶν παραβαλλόμενος, πλειότερα ἴσως ἀναδεικνύων τὰ ἐλαττώματα ἢ τὰ προτερήματα· οἱ τρόποι του εἶναι βάναυσοι, οἱ λόγοι πολλάκις αἰσχροὶ, ἡ ἠθικὴ ἀξία τῆς κυβερνητικῆς τοῦ ἔθνους ἑνότητος, ἀκατάληπτος ἔτι αὐτῷ· ἡ ὅλη φιλοτιμία του περιορίζεται εἰς τὸ νὰ λάβῃ τὸ ἁρματωλίκιον τῶν Ἀγράφων. Ἀλλὰ περὶ τὸ 1825, ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος, ἀνυψοῦται βαθμηδὸν ὑπὲρ τὸ κοινὸν μέτρον τῶν κατὰ τὴν Ῥούμελην συναδέλφων αὐτοῦ, φέρων εἰς μέσον ἀξιώσεις ὑψηλοτέρας καὶ γενναιοτέρας, ἀγωνιζόμενος δὲ νὰ δικαιώσῃ τὰς ἀξιώσεις ταύτας διὰ τῆς διαλύσεως τῆς πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου, ἀπο-

τυγχάνων ὅμως ἔτι διά τε ἄλλα πολλὰ παρεμπεσόντα δυσ-
υπέρβλητα κωλύματα καὶ τὴν ὀλεθρίαν τῆς ὑγείας αὐτοῦ
κατάστασιν. Τελευταῖον πίπτει τὸ Μεσολόγγιον καὶ ἅπασα
ἡ στερεὰ, τῶν Ἀθηνῶν ἐξαιρουμένων, φαίνεται ὑποκύπτου-
σα ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ δεξιοῦ καὶ εὐτυχοῦς Ῥεσίτη. Ἀκμα-
ζούσης δὲ ἐντεῦθεν τῆς κοινῆς ἀθυμίας, κορυφοῦνται τότε
αἱ τοῦ Καραϊσκάκη ἀξιώσεις καὶ εὐγενέστατα ἀποβαίνουσιν
αἱ διαθέσεις. Δὲν λέγομεν ὅτι ὅλως ἀπέβαλε τὸν ἀρχαῖον
περὶ τὸ πράττειν καὶ λέγειν τρόπον, διότι αἱ ἕξεις τῆς
πρώτης τοῦ ἀνθρώπου ἀνατροφῆς δυσκόλως δύνανται καθ' ὁλο-
κληρίαν νὰ ἐξαφανισθῶσιν· ἀλλὰ τὸ ἠθικὸν, τὸ κυβερνητι-
κὸν, τὸ στρατηγικὸν αὐτοῦ πνεῦμα ἔλαβον παράδοξον ἐπίδο-
σιν, καὶ ἰδοὺ αὐτὸς ζητεῖ παρὰ τῆς Κυβερνήσεως καὶ λαμβά-
νει τὸ τῆς γενικῆς ἀρχηγίας δίπλωμα, καὶ, μετὰ ὀλίγων ἐκ
Ναυπλίου ἐξελθὼν εἰς τὴν στερεὰν στρατιωτῶν, μετὰ πόρων
δὲ ἔτι ὀλιγωτέρων, κατορθώνει νὰ συμπυκνώσῃ περὶ ἑαυτὸν
τὰ λείψανα τῶν Ῥουμελιωτικῶν σωμάτων, ἐμψυχώνει τὴν
φρουρὰν τῶν Ἀθηνῶν, ἐπιχειρεῖ τὴν ἔνδοξον αὐτοῦ κατὰ τὴν
στερεὰν στρατείαν, καταπείθει καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀγερώχους
Σουλιώτας νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς αὐτὸν, ἀναδείκνυται νικηφό-
ρος εἰς Ῥάχοβαν, εἰς Τουρκοχώριον, εἰς Δίστομον, ἀνυψοῖ τὴν
καταπεπτωκυῖαν Ἑλληνικὴν σημαίαν μέχρι Μακρυνόρους, ἐ-
πανέρχεται εἰς τὴν Ἀττικὴν, συγκροτεῖ ἐνταῦθα τὸ μέγιστον
τῶν στρατοπέδων ὅσα ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως συνεκροτήθη-
σαν, καὶ, πρὸς μυρίας ἠθικὰς καὶ ὑλικὰς ἀντιπαλαίων δυσχε-
ρείας, ἀναφαίνεται ἐπὶ τοσοῦτον κρείσσων τῆς εἱμαρμένης,
ὥστε ὅτε ἐπὶ τέλους, ἐν ἡμέρᾳ ἀποφράδι, κατεβλήθη αἴφνης
ὑπ' αὐτῆς, ἡ Ἑλλὰς σύμπασα, ἥτις πρὸ διετίας μόλις ἐγ-
νωσκε τὸ ὄνομά του, ἐθεώρησεν ἤδη τὸν θάνατον αὐτοῦ ὡς
τὴν καιριωτέραν τῶν πληγῶν ὅσας ἐδύνατο νὰ λάβῃ.

Πρόδηλον ἄρα, ὅτι ὁ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγὼν διέπλασε
κατὰ μικρὸν τὸν ἄνδρα καὶ ὅτι ὁ Καραϊσκάκης, τὰ μὲν ἐλατ-
τώματα αὐτοῦ παρέλαβεν ἀπὸ τῆς ἀνατροφῆς, τὰ δὲ προτ-

ρήματα, τὰ εὐγενέστερα τοὐλάχιστον τῶν προτερημάτων, ὀφείλει εἰς τὸ πνεῦμα τῆς ἐπαναστάσεως, τὸ ἐπιφυσῆσαν ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἀλλοιῶσαν καὶ ἐξευγενίσαν τὸν ἄνθρωπον τοῦτον· διὰ δὲ τοῦτο μάλιστα ἰδιαζούσης μελέτης ἄξιος εἶναι ὁ βίος αὐτοῦ.

Εἰπέ που ὁ Βύρων, περὶ ἑαυτοῦ ἢ περὶ ἄλλου, καλῶς δὲν ἐνθυμούμεθα, ὅτι ὡμοίαζεν ἀγγεῖον ἀλαβάστρινον, οὗ τὸ κάλλος δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποβῇ κατάδηλον εἰμὴ ὅτε ἤπτετο φλὸξ ἐντὸς αὐτοῦ. Τοιοῦτος ἦν καὶ ὁ Καραϊσκάκης. Ἔπρεπε νὰ φωτίσῃ αὐτὸν, ὡσεὶ λαμπὰς, ἡ συνείδησις τῶν ἐσχάτων τῆς πατρίδος κινδύνων καὶ ἡ φιλοτιμία τοῦ νὰ ἀναδειχθῇ ξένάμιλλος περιστάσεων κρισίμων, ἵνα ἐξαστράψῃ ἅπασα τοῦ σκεύους ἐκείνου ἡ ἀξία.

Ἀλλὰ τὸν βίον τοῦ ἀνδρὸς τούτου ἐπιχειρήσαντες νὰ γράψωμεν, μὴ νομίσῃ τις ὅτι προτιθέμεθα, παραμορφοῦντες τὰ πράγματα, νὰ ἐνδιατρίψωμεν περὶ μόνας αὐτοῦ τὰς ἀρετάς. Τὰ ψυχρὰ ἐγκώμια οὐ μόνον ἐξυβρίζουσι τὴν ἱερότητα τῆς ἀληθείας, οὐ μόνον ἀφαιροῦσιν ἀπὸ τῆς ἱστορίας τὴν ὠφέλειαν ἣν ἐπαγγέλλεται, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐλαττοῦσι καὶ αὐτῶν τῶν ἱστορουμένων ἀνδρῶν τὴν ἀξίαν. Ἡ ἱστορία, ὡς καὶ ὁ βίος ὁ ἀνθρώπινος, εἶναι κρᾶμα ἀγαθοῦ καὶ πονηροῦ, εἶναι πάλη ἀρετῆς καὶ κακίας. Ἀποβαίνει δὲ τότε μόνον διδακτικὴ, ὅταν καταδείκνυται πῶς ἐν τῇ πάλῃ ταύτῃ κατώρθωσεν ἡ ἀγαθὴ μερὶς ὑπερισχύσασα νὰ ὑπηρετήσῃ εἰς ἐπιτυχίαν κοινωφελοῦς τινος σκοποῦ· ὁ δὲ ἀγὼν οὗτος, ὑπὸ τῆς ἀρετῆς στεφανούμενος, περιέχει ἐν ἑαυτῷ τὸ κάλλιστον τῶν ἐγκωμίων ὅσα δύναταί τις νὰ πλέξῃ εἰς τὴν μνήμην τῶν μεγάλων τῆς πατρίδος ἀνδρῶν.

ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗΣ.

—o—

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ.

Ὁ Γεώργιος Καραϊσκάκης ἐγεννήθη τῷ 1782 εἰς Σκουληκαρυὰν (ἢ Σκωληκοκαρυὰν) τῆς ἐπαρχίας Ἄρτης ἀπὸ μοναχῆς τινος. Τίς ἦτο ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἄδηλον· ἡ δὲ μήτηρ ἀνῆκεν εἰς καλὴν οἰκογένειαν, διότι ἦτο ἀδελφὴ μὲν τοῦ Κώστα Διμισκῆ, πρώτη δ' ἐξαδέλφη τοῦ ὀνομαστοῦ Γώγου Μπακώλα περὶ οὗ οἱ μὲν λέγουσιν, ὅτι προέδωκε κατὰ τὴν δευτέραν ἐν Πέτᾳ μάχην, οἱ δὲ ὅτι ἐν μὲν τῇ μάχῃ ἔπραξε τὸ καθῆκόν του, ἔπειτα δὲ, ἀηδιάσας διὰ τὴν κατάστασιν τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων, συνεβιβάσθη μὲ τοὺς Τούρκους· πάντες ὅμως ὁμολογοῦσιν ὅτι κατὰ τοὺς πρώτους περὶ τὸ χωρίον τοῦτο ἄθλους, τοσοῦτον ἠρίστευσεν, ὥστε φίλοι καὶ ἐχθροὶ ἔλεγον ἔκτοτε· *ὅπου Γῶγος, ἐκεῖ νίκη.* Ἡ μοναχὴ ἐκείνη δὲν ἔκρυπτε τὸ ἁμάρτημά της· ἐξεναντίας πασίγνωστος ἀπέβη εἰς πολλὰς ἐπαρχίας διὰ τὴν περὶ τὴν γλῶσσαν καὶ τὸν τρόπον τόλμην, ἐξ οὗ πρωϊμώτατα ἔλαβε μὲν ὁ παῖς τὸ ἐπώνυμον τοῦ *νιοῦ τῆς καλογραίας*, ὅπερ βραδύτερον ἐκ διαλειμμάτων ἀπεδίδετο αὐτῷ, προσέλαβε δὲ καὶ τὴν ἄκρατον ἀθυροστομίαν, ἣν μέχρι τέλους τῆς ζωῆς διετήρησεν. Ἐκ τούτων δὲ ἐννοεῖται ἤδη ὅτι οὐδ' ὁ Καραϊσκάκης δὲν ἠρνεῖτο τὴν καταγωγήν του· ἐκαυχᾶτο μάλιστα ἐπ' αὐτῇ καὶ ἔλεγεν ὅτι « καθὼς τὰ ἐμβολιασμένα δένδρα εἶναι καλήτερα τῶν κοινῶν, οὕτω πολλάκις οἱ νόθοι εἶναι ἀξιώτεροι τῶν γνησίων».

Ἦτο δὲ παῖς ἔτι ὅτε τῷ 1788 ὁ Ἀλῆ πασσᾶς, ὁ τῆς Θεσσαλίας πρῶτον σατράπης, προσέλαβε καὶ τὴν τῶν Ἰωαννίνων ἡγεμονίαν, καὶ ἐπεχείρησε τὸ μέγα ἔργον τῆς ἐκ παντὸς τρόπου συμπυκνώσεως εἰς χεῖρας αὐτοῦ ὅλης τῆς κατὰ τὴν Ἤπειρον, τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν λοιπὴν στερεὰν Ἑλλάδα ἐξουσίας, διὰ τῆς ἐξοντώσεως ἁπάντων τῶν ἐν ταῖς

χώρας ταύταις μικροτέρων τοπαρχῶν καὶ ἁπάντων τῶν κλεπτῶν· ἔργον τὸ ὁποῖον εἶχεν ἤδη σχεδὸν συμπληρωθῆ, ὅτε τῷ 1821 ἀνετράπη ὑπὸ τῆς Τ. Πύλης, ἥτις ἤθελε μὲν τὴν κατατρόπωσιν τῶν ἀναρχικῶν τούτων στοιχείων, ἀλλ' ἤθελεν αὐτὴν ἵνα αὐξήσῃ τὴν ἰδίαν δύναμιν, οὐχὶ ἵνα δημιουργηθῇ δύναμις ἑτέρα καὶ πολὺ ἐκείνων μᾶλλον ἐπικίνδυνος. Ὁ Καραϊσκάκης, γεννηθεὶς καὶ ἀνατραφεὶς ἐν τῷ μέσῳ τῶν χωρῶν ἐν αἷς διεδραματίσθη ὁ μακρὸς οὗτος ἀγών, φυσικῷ τῷ λόγῳ μετέσχεν αὐτοῦ· καὶ ἀπὸ τῆς ἡλικίας καθ' ἣν ἠδυνήθη νὰ φέρῃ ὅπλα μέχρι τῆς ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεως, διήγαγε τὸν βίον, συνήθως μὲν ὡς πολέμιος τοῦ Ἀλῆ, ὡς κλέπτης, ἐνίοτε δὲ καὶ ὡς ὑπηρέτης αὐτοῦ, ὡς μισθοφόρος.

Δὲν δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν ἀκριβῶς, πότε καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα συνετάσσετο μετὰ τοῦ σατράπου τῶν Ἰωαννίνων καὶ πότε ἀντετάσσετο εἰς αὐτόν· ἀλλ' ὅμως σώζονται καὶ περὶ τούτου τοῦ μέρους τῆς ζωῆς αὐτοῦ εἰδήσεις τινὲς, ἀξιοσημείωτοι κατὰ τοῦτο μάλιστα ὅτι δεικνύουσιν ἀπὸ τίνων εὐτελῶν ἀφορμῶν καὶ περιστάσεων ἤρχισε τὸ στάδιον αὐτοῦ. Φαίνεται λ. χ. ὅτι ἠκολούθησε τὸν Ἀλῆ πασᾶν ὅτε οὗτος τῷ 1798 συνεξεστράτευσε, μετ' ἄλλων ὀθωμανικῶν στρατευμάτων, κατὰ τοῦ ἀποστατήσαντος σατράπου τῆς Βουλγαρίας Πασβάνογλου. Ἐκεῖ ὁ Καραϊσκάκης ηὐτομόλησε πρὸς τὸν ἀποστάτην καὶ ἔμεινεν εἰς Βιδίνιον μῆνας τρεῖς· βεβαιοῦσι μάλιστα ὅτι ἐπειδὴ ὁ Πασβάνογλους δὲν ἐδέχετο χριστιανοὺς, ὁ αὐτόμολός μας, διὰ νὰ μὴ γνωρισθῇ ὅτι ἦτο χριστιανὸς, μετωνομάσθη Καραλῆς. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἔπεσεν εἰς χεῖρας τοῦ Ἀλῆ, ὅστις ἐτιμώρησεν αὐτὸν πικρῶς· διότι ἔστρωσεν αὐτὸν εἰς τὸν φάλαγγα καὶ ἔδωκεν αὐτῷ εἰς τοὺς πόδας πληγὰς χιλίας. Ἄλλοτε πάλιν, διάγων ὡς κλέπτης, συνελήφθη ὑπὸ Ἀλβανικοῦ τινος σώματος καὶ προσήχθη εἰς Ἰωάννινα, ὅπου καθ' ὅλας τὰς πιθανότητας περιέμενεν αὐτὸν οἰκτρὸς θάνατος· ἀλλ' ὁ Ἀλῆ πασᾶς, ὅστις ἐγνώριζε τὴν μητέρα του, ἐφείσθη τῆς ζωῆς αὐτοῦ πρὸς ἐκείνην χαριζόμε-

νος. Ἔρριψεν ὅμως αὐτὸν εἰς τὴν φυλακήν, ὅπου ὁ Καραϊσκ-
κης ἔμεινεν ἀλυσόδετος ἐπὶ δύο ἔτη, μέχρις οὗ ἐπέτυχε νὰ
διαφύγῃ· καὶ ταχθεὶς ὑπὸ τοὺς περιφήμους κατ' ἐκεῖνον τὸν
χρόνου Κατζαντωναίους, διέπρεψε τάχιστα ἐπὶ τῇ τόλμῃ
αὐτοῦ καὶ τῇ φιλοτιμίᾳ καὶ διεθρυλλήθη ὡς πρωτοπαλλήκα-
ρον. Αὐτὸς λέγεται ὅτι ἐφόνευσε τὸν ἀγαπητὸν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ
ἀλβανὸν ὁπλαρχηγὸν Βελῆ Γκέκαν, ἢ τοὐλάχιστον ὅτι ἦτο
εἷς τῶν τριῶν, οἵτινες κατ' αὐτοῦ πυροβολήσαντες ἐπήνεγκαν
τὸν θάνατον. Ἀλλ' οἱαδήποτε καὶ ἂν ἦτο ἡ ἀνδρία τῶν ἀν-
τιπάλων τοῦ σατράπου τῶν Ἰωαννίνων, δυσκόλως ἠδύνατο
νὰ κατισχύσῃ τῆς πονηρίας καὶ τῆς καθ' ἑκάστην προαγομέ-
νης αὐτοῦ ἰσχύος. Αἱ κεφαλαί, αἱ οἰκογένειαι, αἱ περιουσίαι
τῶν τοπαρχῶν ἀλληλοδιαδόχως ἐξηφανίζοντο. Οἱ κλέπται
ἀντέστησαν πλειότερον, ἀλλ' οὐδέποτε κατεδιώχθησαν πο-
σματωδέστερον. Καὶ λαμπρὰ μὲν ὑπῆρξαν τῶν Κατζαντω-
ναίων τὰ κατορθώματα, ἀλλὰ τῷ μὲν 1811 συνελήφθη δὲ
προδοσίας ὁ Κατζαντώνης καὶ ἔλαβεν εἰς Ἰωάννινα σκληρό-
τατον θάνατον, σφυρηλατηθέντων πάντων τῶν ὀστέων αὐτοῦ·
τῷ δὲ 1815 ἐδολοφονήθη ὁ ἐνάμιλλος αὐτοῦ ἀδελφὸς Δεπ-
νιώτης. Τότε τὸ σῶμα αὐτῶν, συγκείμενον ἐκ τριακοσίων καὶ
ἐπέκεινα ἀνδρῶν, δὲν ἠδυνήθη νὰ διαμείνῃ ἐπιπλέον συσσω-
μένον. Οὐδὲ τὰ διάφορα ἀποσπάσματα εἰς ἃ διῃρέθη, ἐλαυ-
νόμενα πανταχόθεν συντόνως, ἀντέσχον ἐπὶ πολύ· ἐκ τούτων
ἄλλα μὲν ὁλοσχερῶς κατεστράφησαν, ἄλλα ἠναγκάσθησαν νὰ
διαλυθῶσιν, ἡ δὲ συμμορία εἰς ἣν ἀνῆκεν ὁ Καραϊσκάκης καὶ
τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς ἦτον ὁ Τζόγκας, καὶ τοι ἦτο τῶν λοιπῶν
μεγαλητέρα καὶ ἐξ ὁλοκλήρου συνέκειτο ἀπὸ λογάδων ἀν-
δρῶν, βλέπουσα ἐπίσης ἀναπόδραστον τὸν ἔσχατον τῶν κιν-
δύνων, ἀπεφάσισε νὰ προσκυνήσῃ. Ὁ Ἀλῆ πασᾶς, ὅστις ἐθε-
ρησε συμφέρον νὰ φεισθῇ τῶν μαχητῶν ἐκείνων, τὸν μὲν
Τζόγκαν διώρισε καπιτάνον τῆς Βονίτζης, τὸν δὲ Καραϊσκά-
κην μετ' ἄλλων πολλῶν συγκατέλεξε μεταξὺ τῶν σωματοφυ-
λάκων αὐτοῦ, λησμονήσας ἢ προσποιηθεὶς ὅτι ἐλησμόνησε τὰ

περελθόντα. Πάντοτε δὲ ὁ Ἀλῆ πασᾶς ἔδειξεν εὐμένειάν τινα πρὸς τὸν Καραϊσκάκην, εὐμένειαν δηλαδὴ ὅσης ἦτο δεκτικὴ ἡ μέλαινα ἐκείνη ψυχή. Καὶ λέγεται ὅτι ἠρώτησεν αὐτὸν ποτὲ, εἴτε εἰς τὴν προκειμένην, εἴτε εἰς ἄλλην περίστασιν· α τί θέλεις νὰ σὲ κάμω μωρὲ Καραϊσκάκη; » ὁ δὲ, μετὰ τῆς πεποιθήσεως ἣν ἀνέκαθεν εἶχε πρὸς τὴν ἰδίαν ἀξίαν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῆς εὐλαβείας ἣν δὲν ἐλησμόνει ὅτι ὤφειλε νὰ δεικνύῃ πρὸς δεσπότην δύσπιστον· α ἂν μὲ γνωρίζῃς ἄξιον δι' αὐθέντην, ἀπεκρίθη, κάμε με αὐθέντην· ἂν μὲ γνωρίζῃς ἄξιον διὰ *χουσμεκιάρην* (ὑπηρέτην), κάμε με χουσμεκιάρην· ἂν μὲ γνωρίζῃς ἀνάξιον τοῦ παντὸς, ρίψε με εἰς τῆς λίμνης τῶν Ἰωαννίνων τὸν γιαλόν. »

Ἀλλ' ἐπλησίαζεν ἡ ὥρα καθ' ἣν ἔμελλε νὰ ἀποσπασθῇ ἀπό τε τῶν ὀνύχων τοῦ ἀγρίου τυράννου καὶ ἀπὸ τῶν περιπετειῶν τοῦ κλεπτικοῦ βίου, ἀποδυόμενος εἰς ἕτερον, εὐγενέστερον ἀγώνων στάδιον. Ὅτε τῷ **1820** ἐξερράγη ὁ τελευταῖος μεταξὺ τοῦ σατράπου καὶ τοῦ σουλτάνου πόλεμος, ὁ Καραϊσκάκης κατ' ἀρχὰς ὑπηρέτησε τὸν Ἀλῆ πασᾶν, ἔπειτα μετέβη εἰς τὸ βασιλικὸν στρατόπεδον, μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ ἐκεῖθεν ἐδραπέτευσεν, ὡς πολλοὶ ἄλλοι Ἕλληνες· ὁ δὲ τρόπος καθ' ὃν ἠδυνήθη τότε νὰ διασώσῃ ἀπὸ τῶν Ἰωαννίνων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, ηὔξησεν ἔτι μᾶλλον τὴν πρὸ καιροῦ περὶ τῆς τόλμης τοῦ ἀνδρὸς ἐπικρατήσασαν μεταξὺ τῶν συναγωνιστῶν του ὑπόληψιν. Ἦτο δὲ ὁ Καραϊσκάκης πάντοτε προσηλωμένος εἰς τὴν γυναῖκά του καὶ ἐθεώρει αὐτὴν ὡς ἓν τῶν πολυτιμοτέρων ἀγαθῶν τῆς ζωῆς του· διότι ἐρωτηθείς ποτε, τί ἀπήλαυσεν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, ἀπήντησε, καθ' ὃ πολλάκις εἶχεν ἔθος διὰ τῶν ἑξῆς στίχων·

Νέος ὑπανδρεύθηκα, ὡραίαν γυναῖκα πῆρα,
Ζεύκεα πολλὰ ἐτράβησα, δόξαν μεγάλην νἄβρα·
Καὶ γρόσια ἐκατζάντησα ὅσα μοῦ ἦτον χρεία.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι περὶ τὰ μέσα τῆς ἐπαναστάσεως, διατελῶν ἐξ ἀνάγκης μακρὰν τῆς οἰκογενείας του, προσέλαβε παρ'

ἑαυτῷ νεοφώτιστόν τινα νέαν, τὴν ἐν τοῖς στρατοπέδοις πολυθρύλλητον γενομένην *Μαριὼν*, ἥτις φέρουσα τὸ ἱμάτιον καὶ τὸν ὁπλισμὸν τοῦ στρατιώτου, παρηκολούθησεν αὐτὸν καθ' ὅλας τὰς τελευταίας τῆς ζωῆς του ἐκστρατείας. Ἀλλὰ δὲν ἠλάττωσε τὴν πρὸς τὴν σύζυγον στοργὴν ἡ τῆς προσκαίρου ἐκείνης συντρόφου παρουσία, ἥτις ἄλλως τε κατήντησεν ἀνεπιφύλακτος εἰς αὐτὴν, διὰ τὴν ἀνάγκην ἣν εἶχεν ἰδιαζούσης διηνεκοῦς περιποιήσεως, ἕνεκα τῆς κακῆς καταστάσεως τῆς ὑγείας του. Ἀλλ' ἐπανερχόμεθα εἰς τὸ κρίσιμον 1821 ἔτος. Ἀποχωρισθεὶς διὰ παντὸς ἀπὸ τοῦ Ὀθωμανικοῦ στρατοπέδου καὶ διασώσας τὴν σύζυγον, ταύτην μὲν ἔπεμψεν εἰς Κάλαμον, αὐτὸς δὲ μετέβη εἰς Βόνιτζαν.

Πᾶσαι τῆς Ἑλλάδος αἱ χῶραι ἐκυμαίνοντο τότε καραδοκοῦσαι τῆς ἐπαναστάσεως τὸ σύνθημα, ἀλλ' ἡ ἐπαρχία τῆς Βονίτζης, καθὸ πλησιεστάτη οὖσα εἰς τὰ πολυάριθμα Ὀθωμανικὰ στρατεύματα τὰ ὁποῖα ἐπολιόρκουν τὸν Ἀλῆ πασᾶν, δὲν ἐθεωρήθη φρόνιμον νὰ κινηθῇ ἐκ τῶν πρώτων· ὅθεν ὁ Καραϊσκάκης, μεταβὰς εἰς Τζουμέρκαν, ἐπέτυχεν ἐκεῖ ὅ,τι ἠδυνήθη νὰ πράξῃ εἰς Βόνιτζαν καὶ ὕψωσεν αὐτόθι τῆς ἐπαναστάσεως τὴν σημαίαν καθ' ἣν ἐποχὴν προσέβαλε καὶ Ὀδυσσεὺς εἰς Ταταράιναν Ὀθωμανούς τινας ταχυδρόμους μεταβαίνοντας εἰς Ἰωάννινα.

Καὶ μετ' ὀλίγον συγκινεῖται ἅπασα ἡ δυτικὴ Ἑλλὰς· ὁπλαρχηγοὶ καὶ προεστῶτες ἀποφασίζουσι νὰ καταλάβωσι μὲν τὰ στενὰ τοῦ Μακρυνόρους, νὰ κινήσωσι δὲ καὶ τὴν Βόνιτζαν, νὰ ἐκστρατεύσωσι δὲ κατὰ τοῦ Βραχωρίου καὶ τοῦ Ζαπαντίου. Ὁ Καραϊσκάκης τότε ἔδραμεν εἰς Μακρυνόρος καὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ ἰουλίου μηνὸς 1821 μετέσχε τῆς περὶ τὸ Κομπότιον πρὸς τὸν Ἰσμαὴλ πασᾶν Πλιάσαν γενομένης συμπλοκῆς, καθ' ἣν δὲν ἠρκέσθη νὰ ἀγωνισθῇ ἐκθύμως, ἀλλ' ἔδωκε καὶ περιττόν τι ἀνδρείας δεῖγμα, τὸ ὁποῖον δὲν ἀναφέρομεν ἐνταῦθα εἰμὴ διότι εἶναι χαρακτηριστικώτατον τοῦ ἀνδρός. Τῷ ὄντι, τραπέντων τῶν πολεμίων εἰς φυγὴν, ὁ Καραϊσκάκης

ἀνέβη εἰς ὕψωμά τι καὶ ἤρχισεν ἐκεῖθεν ὑβρίζων μεγαλοφώνως· δὲν περιωρίσθη δὲ εἰς τοῦτο, ἀλλ' ἵνα δείξῃ ἔτι πλείονα πρὸς αὐτοὺς περιφρόνησιν, ἀπογυμνωθείς, ἔτρεψεν αὐτοῖς τὰ ὀπίσθια. Τότε ὅμως Γκέγκας τις, κεκρυμμένος ἐκεῖ που πλησίον, πυροβολήσας, ἐπλήγωσεν αὐτὸν εἰς τοὺς δύο μηροὺς καὶ εἰς ἔτι καιριώτερόν τι μέρος· πρὸς ἴασιν δὲ τῆς πληγῆς ταύτης, ἠναγκάσθη ὁ θρασὺς πολεμιστής μας νὰ μεταβῇ εἰς Λουτράκιον.

Τοιουτοτρόπως εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἐπανάστασιν ὁ Καραϊσκάκης. Τὰ ἠθικὰ καὶ ὑλικὰ κεφάλαια αὐτοῦ δὲν ἦσαν μεγάλα. Πλησιάζων εἰς τὸ τεσσαρακοστὸν τῆς ἡλικίας ἔτος, εἶχε διατελέσει μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἢ μισθοφόρος ὁλεθρίου τυράννου ἢ κλέπτης. Εἰς τὸ σχολεῖον τοῦτο ἀπέβη μαχητὴς γενναῖος, ἀλλὰ δυσκόλως ἠδύνατο νὰ διδαχθῇ τὰ ἄλλα ποικίλα καθήκοντα καὶ αἰσθήματα, ὅσα ἀπῄτει ὁ προκείμενος νέος ἀγών. Περὶ τοῦ χαρακτῆρος καὶ τοῦ βίου τῶν λεγομένων κλεπτῶν, δὲν ἔχομεν σήμερον ἀρκετὰ σαφεῖς ἰδέας. Ὅτι ὑπῆρξεν ἓν τῶν σωστικωτέρων στοιχείων τῆς Ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας, εἶναι ἀναμφισβήτητον, διατάζομεν ὅμως, ἂν ἐκτὸς ὀλίγων ἐξαιρέσεων, εἶχον καὶ τὴν συνείδησιν τοῦ μεγάλου σκοποῦ πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ὁποίου εἰργάζοντο. Οἱ κλέπται ἦσαν ἄνθρωποι ἐλαυνόμενοι ὑπὸ σφοδροτάτου αὐτοματισμοῦ τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας, ἀλλ' εἰς τοὺς πλειοτέρους ἐξ αὐτῶν μάτην ἠθέλομεν ἀναζητήσει τὸ αἴσθημα τῆς ἐθνικῆς καὶ πολιτικῆς ἀνεξαρτησίας. Ὁ δ' αὐτοματισμὸς ἐκεῖνος τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας εἶναι μὲν συνδεδεμένος ἀναποσπάστως μετὰ ἀρετῶν μεγάλων, ἀλλὰ καὶ ἐλαττωμάτων οὐ μικρῶν εἶναι δεκτικώτατος. Ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ ἀπαλλάξῃ ἑαυτὸν τοῦ δεσμοῦ τῆς τυραννίας ἄνευ ἀνδρείας καὶ φιλοτιμίας, ἀγωνιζόμενος ὅμως ἐπὶ τῷ σκοπῷ μόνης τῆς ἀτομικῆς αὐτοῦ ἀπελευθερώσεως, σπανίως κέκτηται καὶ τὴν αὐταπάρνησιν καὶ τὰς μετὰ τῆς αὐταπαρνήσεως συνδεομένας μεγάλας ἀρετὰς ὅσας παράγει ἐν αὐτῷ μόνον τὸ εὐρύτερον, τὸ εὐγενέστε-

ρον, τὸ ὑψηλότερον αἴσθημα τῆς ὅλης πατρίδος καὶ ἡ συνείδησις, ὅτι ἐργάζεται οὐ μόνον ὑπὲρ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τοῦ συμπάσχοντος ὅλου ἔθνους, καὶ ὑπὲρ τοῦ ὅλου ἔθνους μᾶλλον ἢ περὶ ἑαυτοῦ. Τὸ αἴσθημα τοῦτο, ἡ συνείδησις αὕτη ἐνέπνευσαν καὶ ὡδήγησαν ἀπὸ τῆς πρώτης ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεως τινὰς τῶν ἀνδρῶν ὅσοι ἀνῆκον πάλαι ποτὲ εἰς τὴν τάξιν τῶν ἁρματωλῶν καὶ τῶν κλεπτῶν, ἀλλ' ὄχι ὅλους. Ἡ ἀνάπτυξις, ἡ πρόοδος, ἡ διάρκεια τῆς ἐπαναστάσεως, τὸ παράδειγμα τῶν ἐξαιρέσεων ἐκείνων, τὸ κλέος ὅπερ οἱ τοιοῦτοι ἄνδρες ἐκτήσαντο, αἱ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον διαδοθεῖσαι ἐν δέαι καὶ πεποιθήσεις περὶ τῆς ὅλης πατρίδος, ἔμελλον ἐπὶ τέλους νὰ καταστήσωσι τὰ αἰσθήματα ταῦτα γενικώτερα καὶ νὰ ἀναβιβάσωσιν εἰς περιωπὴν ὑψηλοτέραν ἀνθρώπους, οἵτινες κατ' ἀρχὰς δὲν ἐθεώρησαν τὴν ἐπανάστασιν εἰμὴ ὡς μίαν ἐκ τῶν πολλῶν εὐνοϊκῶν περιστάσεων, αἵτινες ἐκ διαλειμμάτων ἀνεφαίνοντο συντελεστικαί, εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀτομικῆς αὐτῶν ἀνεξαρτησίας τελουμένους ἀγῶνας. Ὁ δὲ Καραϊσκάκης ἀνῆκεν εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην τῶν ἀνθρώπων τάξιν καὶ οὗτος ὑπῆρξεν εἷς τῶν λόγων δι' οὓς εἴδομεν αὐτὸν ἄλλον μὲν ἐν ἀρχῇ τῆς ἐπαναστάσεως, ἄλλον δὲ περὶ τὰ τέλη.

Εἴπομεν εἷς τῶν λόγων, διότι ὑπῆρχον τῳόντι καὶ ἕτεροι τῆς κατὰ πρῶτον αὐτοῦ ἀποτυχίας. Ἐν τῷ δημοσίῳ βίῳ, καὶ μάλιστα τῷ στρατιωτικῷ, αἱ ἀτομικαὶ ἀρεταὶ δὲν ἀρκοῦσι πρὸς ἐπιτυχίαν, προσαπαιτοῦνται ἐπὶ τούτῳ καὶ πόροι καὶ ὄργανα. Τακτικῆς ὑπαρχούσης κυβερνήσεως, κυβερνήσεως δηλαδή, ἥτις χούσης προπαρεσκευασμένους τοὺς πόρους καὶ προκατηρτισμένα τὰ ὄργανα, ἀρκεῖ ἡ κυβέρνησις αὕτη νὰ ἔχῃ τὴν σύνεσιν νὰ παραδώσῃ ταῦτα πάντα εἰς χεῖρας δεξιὰς καὶ εἰς κεφαλὴν εὐφυᾶ, ἵνα παραγάγῃ τὰ αἰσιώτατα τῶν ἀποτελεσμάτων· ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἡμετέρας ἐπαναστάσεως, καὶ μάλιστα ἐν ἀρχαῖς αὐτῆς, προμήθεια τοιαύτη οὔτε ὑπῆρχεν, οὔτε ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ προητοιμασμένη· καὶ ἀφοῦ δὲ μετά τινα χρόνον συνεκροτήθη κυβέρνησις γενικὴ, πάλιν ἡ κυβέρνησις

αὕτη δὲν εἶχε δύναμιν ἀποχρῶσαν, ὥστε νὰ ἐπενεργήσῃ εἰς ἁπάσας τῆς Ἑλληνικῆς πολιτείας τὰς χώρας, καὶ ἁπασῶν τῶν χωρῶν τούτων νὰ συμπυκνώσῃ εἰς χεῖρας αὐτῆς τὰς ἠθικὰς καὶ ὑλικὰς δυνάμεις· ὥστε οἱ ἄνδρες οἱ ἀναλαβόντες τὸ δυσχερὲς τῆς κατατροπώσεως τῶν πολεμίων ἔργον ὤφειλον προπάντων νὰ δημιουργήσωσιν οἰκοθεν τὰ στοιχεῖα δι' ὧν ἔμελλον νὰ διεξαγάγωσι τὸ ἔργον τοῦτο, καὶ ἐπὶ τούτῳ, μὴ δυνάμενοι νὰ στηριχθῶσιν ἐπὶ κεντρικῆς τινος δυνάμεως, ὤφειλον νὰ ὠφεληθῶσιν ἀπὸ τῶν μερικῶν, τῶν ἐπαρχιακῶν τοῦ ἔθνους δυνάμεων. Ναὶ μὲν ἡ πρώτη ἐθνικὴ συνέλευσις, διὰ ψηφίσματος τῆς 9 ἰανουαρίου 1822, ἐπεχείρησε νὰ συμπυκνώσῃ εἰς χεῖρας τῆς Κεντρικῆς διοικήσεως τὴν στρατιωτικὴν ἱεραρχίαν καὶ δύναμιν, ὁρίσασα ὅτι οἱ πολεμικοὶ ἀξιωματικοὶ παντὸς βαθμοῦ θέλουσιν ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν διοίκησιν, καὶ κανονίσασα τοὺς βαθμοὺς τούτους, καὶ προσδιορίσασα τὸν μισθὸν ἑκάστου. Πρὸς ἐκτέλεσιν δὲ τοῦ ψηφίσματος τούτου, ἡ Γερουσία τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος, δι' ἀποφάσεως αὐτῆς, ἐκδοθείσης ἐν Βραχωρίῳ τῇ 22 φεβρουαρίου 1822, ἀπεφήνατο μὲν ὅτι τὰ ἁρματωλίκια διαλύονται, καὶ ἀντ' αὐτῶν ἀντικαθίστανται τακτικῶς τὰ ἀξιώματα τὰ διαλαμβανόμενα εἰς τὸ εἰρημένον ψήφισμα· ἀνήγγειλε δὲ ὅτι ἐσύστησεν εἰς τὴν ἐθνικὴν διοίκησιν ὡς στρατηγὸν μὲν τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος τὸν Κ. Γεωργάκην Νικολοῦ, εἴκοσι δὲ καὶ ἕνα χιλιάρχους, ἐν οἷς εὑρίσκομεν συγκαταλεγόμενον καὶ τὸν ἡμέτερον Γεώργιον Καραϊσκάκην. Ἀλλὰ ἡ πρᾶξις αὕτη, ἂν καὶ προσυπεγράφη παρ' ὅλων τῶν καπιτάνων, προεστώτων καὶ πληρεξουσίων τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, δὲν ἐξετελέσθη ποτὲ, καθὼς οὐδὲ τὸ ψήφισμα τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως ἔλαβε ποτὲ ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως πρακτικὸν κῦρος. Δὲν ἤρκει τῳόντι νὰ ψηφισθῇ ἡ ἀρχὴ τῆς συγκροτήσεως τοῦ ἐθνικοῦ στρατοῦ, νὰ ὁρισθῶσιν οἱ βαθμοὶ, νὰ προσδιορισθῶσιν οἱ μισθοὶ, ἀλλ' ἔπρεπε καὶ νὰ συγκροτηθῇ ὁ ἐθνικὸς στρατὸς, ὅ ἐστιν νὰ ἐκτελεσθῶσιν ὅ τε περὶ στρατολογίας καὶ οἱ ἄλλοι μετ' αὐτοῦ συνδεό-

μενοι νόμοι· ἔπρεπε δὲ καὶ νὰ συντηρηθῇ ὁ στρατὸς ἐκεῖνος, ἐ
ἐστιν νὰ ἐκτελεσθῶσιν οἱ περὶ φορολογίας νόμοι, οὐδεμία δὲ
κυβέρνησις τῆς ἐπαναστάσεως ἔσχε τὴν πρὸς ταῦτα πάντα ἀ
παραίτητον ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν δύναμιν. Ὁ ἀγὼν διεξήχθη
τὸ πλεῖστον ὑπὸ τῶν τοπικῶν ἐπιῤῥοῶν καὶ πόρων, πρώ
τιστον δὲ προσὸν παντὸς πολεμικοῦ ἀνδρὸς ἦτο νὰ ἔχῃ
ἰδίαν ἐπαρχίαν, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐρειδόμενος, νὰ κατα
σκευάζῃ τὴν δύναμιν ἢ τὸν πυρῆνα τῆς δυνάμεως δι' ἧς
ἔμελλε νὰ ἐνεργήσῃ. Ἡ ἐπανάστασις εὗρέ τινας ἐκ τῶν ὁ
πλαρχηγῶν κατέχοντας ἐπαρχίας, ὡς ἀρχηγοὺς τῶν ἀρματω
λικῶν ὅπλων· ἕτεροι κατώρθωσαν, εἴτε ἐξ ἀρχῆς, εἴτε τοῦ
χρόνου προϊόντος, νὰ καταλάβωσι τοιαύτας· καὶ ὁ Καρατα
κάκης αὐτὸς βλέπων ὅτι ἀδύνατον ἦτο νὰ εὐδοκιμήσῃ ἄλλως
ἐν τῷ σταδίῳ ὅπερ διηνοίγετο, πρωϊμώτατα ἐζήτησε νὰ ἐπι
τύχῃ τοιούτου τινὸς ὁρμητηρίου, ἀλλὰ, ὡς θέλομεν ἰδεῖ, διὰ
παραδόξου περιστάσεων συγκυρίας, αὐτὸς, ὅστις ἐπὶ τέλους
ἔμελλε νὰ ἀρχιστρατηγήσῃ τῆς στερεᾶς ἁπάσης, οὐδέποτε
κατώρθωσε νὰ καταστῇ κύριος διαρκῶς ἰδίας τινὸς ἐπαρχίας.
Ἐν τούτοις ἐπεζήτησε τοιαύτην καὶ ἀπέβλεψεν ἰδίως εἰς τὴν
ἐπαρχίαν τῶν Ἀγράφων.

Τῆς ἐπαρχίας ταύτης ἦρχον κατ' ἐκεῖνο τοῦ χρόνου οἱ ἀ
πόγονοι τοῦ Βουκουβάλα. Τίς ἐξ ἡμῶν δὲν γνωρίζει τὸ ὄνομα
τοῦ Ἰωάννου Βουκουβάλα, ὅστις ἀπεβίωσε τῷ 1782 εἰς Πάρ
γαν, καὶ ἐκηδεύθη ἐν τῷ αὐτόθι ναῷ τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν;
Ἀκόμη τὰ βουνὰ τῆς Ῥούμελης ἀντηχοῦσιν ἀπὸ τὸ ἄσμα,
τὸ ἐξιστοροῦν διὰ τίνων κατορθωμάτων εἶχε λάβει οὗτος τὸ
καπιτανάτον τῶν Ἀγράφων.

Πᾶμουν μιὰ πετροπέρδικα, στὰ πλάγια τοῦ Πετρίλου (χωρίου τῶν Ἀγράφων)
Νὰ σκόνουμουν ταποταχῦ, δυώρας νὰ ξημερώσῃ,
Ν' ἀκούρμαινα (νὰ ἤκουον) τὸν πόλεμον, πῶς πολεμοῦν οἱ κλέφταις,
Οἱ κλέφταις, οἱ ἁρματωλοὶ κ' ὁ Γιάννης Μπουκουβάλας.
Τὸν Μέτσο Χοῦσον (πάππον τοῦ Ἀλῆ πασᾶ) κυνηγᾷ 'στὴν μέσην τοῦ Πετρίλου
Στὸν πάτον στὰ κευμπουργιανά, εἰς τὴν ἐπάνω χώρα.
Τὸν Μέτσο Χοῦσ' ἀπέκλεισεν ὁ Γιάννης Μπουκουβάλας.

Γιώργο Καϊτσούτης χούγιαξεν ἀπὸ τὸ μετερίζι
Βάλτε φωτιὰ 'στὴν ἐκκλησιὰν νὰ κάψετε τοὺς Τούρκους,
Χίλια φλουριὰ νὰ τὴν χρωστῶ καὶ πεντακόσια γρόσια.
Κ' ὁ Μπουκουβάλας χούγιαξε μὲ τὸ σπαθὶ 'στὸ χέρι,
Πέρτε τοὺς Τούρκους 'ἐμπροστά, 'στὴν Ἄρτα νὰ τοὺς πᾶμε
Πίσω νὰ μὴ γυρίσωμε καὶ ὅλους νὰ τοὺς φᾶμε.
Πέρνουν κεφάλια τῶν Τουρκῶν, τὰ βάνουν 'στὰ παλούκια
Κ' ὁ Μπουκουβάλας σύναξεν ὅλον τὸν ταῦφά του,
Μὲ' τὴν 'Οξιὰ ξημέρωσε τὰ κόλια νὰ μοιράσῃ·
Κ' οἱ 'Αγραφιῶτες ἔστειλαν δέκα Κοτσεμπασίδες,
Τῷ φέραν τὸν Μορασλὲ (τὸ Καπιτανάτον) σ' ὅλον τὸ Βιλαέτι.

Τοιουτοτρόπως εἶχε λάβει τὴν ἀρχηγίαν τῶν 'Αγράφων ὁ Ἰωάννης Βουκουβάλας. 'Αλλ' οἱ ἀπόγονοι τοῦ ἥρωος ἐκείνου δὲν ἦσαν ἐνάμιλλοι αὐτοῦ, οὐδὲ ἐφαίνοντο ἄξιοι νὰ ἐπαρκέσωσιν εἰς τὰς νέας τοῦ ἔθνους περιστάσεις. Ὅθεν ὁ Καραϊσκάκης, ἅμα θεραπευθεὶς ἀπὸ τῆς πληγῆς, ἣν ἔλαβεν εἰς τὴν περὶ Κομπότιον συμπλοκὴν, συνέλαβε τὸν σκοπὸν νὰ καταστα θῇ αὐτὸς ἀρχηγὸς τῶν 'Αγράφων καί, συγκροτήσας σῶμα ἰσχυρὸν Βαλτινῶν καὶ ἄλλων 'Ελλήνων, βοηθούμενος δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Γιαννάκη 'Ράγκου, μετέβη εἰς τὴν ἐπαρχίαν ταύτην καὶ ἐπέτυχε τὸ πρῶτον τοῦ σκοποῦ, ἀναγνωρισθεὶς Καπιτάνος οὐ μόνον ὑπὸ τῶν κατοίκων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἐν Ἀαρίσσῃ πασάδων· διότι οἱ μὲν τελευταῖοι οὗτοι, κυρίας ἔτι θεωροῦντες ἑστίας τῆς ἐπαναστάσεως μόνην τὴν Πελοπόννησον καὶ τὸ Σοῦλι, ἀπέφευγον ὅσον ἔνεστι νὰ διερεθίζωσι διὰ τῶν ἐπεμβάσεων αὐτῶν ἑτέρας ἐπαρχίας, ὁ δὲ Καραϊσκάκης ἀφ' ἑτέρου, κατέχων χώραν κειμένην εἰς τὰ μεθόρια τῶν δύω ἀντιπάλων μερῶν, ἐπροσπάθει νὰ οἰκονομήσῃ ὅσον ἐνδέχεται ἀμφότερα τὰ μέρη, ἂν καὶ ἐκ διαλειμμάτων δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποφύγῃ τοῦ νὰ ἔλθῃ εἰς ῥῆξιν προφανῆ πρὸς τοὺς Τούρκους. Τοιουτοτρόπως, ὅτε μετὰ τὴν κατὰ τὴν 31 δεκεμβρίου 1822 διάλυσιν τῆς πρώτης πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου ὁ Ὀμὲρ πασᾶς καὶ ὁ Κιουταχῆς ἔφθασαν κακῶς ἔχοντες εἰς τὸ Βραχώριον, τρισχίλιοι δὲ ἄνδρες ἐκ τοῦ ἐν ἐσχάτῃ ἀμηχανίᾳ περιελθόντος τούτου στρατοῦ ἀπεφάσισαν, ὑπὸ τὴν

ὁδηγίαν τοῦ Ἰσμαὴλ πασᾶ Πλιάσα, τοῦ Ἰσμαὴλ Χατζῆ Μπέντου καὶ τοῦ Ἄγου, νὰ διέλθωσι κατὰ τὴν 15 ἰανουαρίου τὰ Ἄγραφα, ὁ Καραϊσκάκης, προκαταλαβὼν τὴν διάβασιν κατὰ τὸν Ἅγιον Βλάσσην μετὰ χιλίων περίπου ἀνδρῶν, ἠνάγκασε τοὺς πολεμίους νὰ ὀπισθοδρομήσωσιν εἰς τὸ Βραχώριον, ἀφοῦ ἀπέβαλον ὑπὲρ τοὺς διακοσίους, ἐν οἷς καὶ τὸν Χατζῆ Μπέντον. Ἀλλ' ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ ἔπεσεν ὁ Βακογιάννης, ὅστις ὑπὲρ πάντα ἄλλον εἶχεν συντελέσει εἰς τὸ νὰ λάβῃ καὶ νὰ διατηρήσῃ τὰ Ἄγραφα ὁ Καραϊσκάκης, καὶ τὸν ὁποῖον ὁ ἀνὴρ οὗτος ἠγάπα καὶ εὐλαβεῖτο διά τε τὴν φρόνησιν καὶ τὴν περὶ τοὺς τρόπους καὶ τοὺς λόγους πραότητα. Εἶναι δὲ γνωστὸν, ὅτι ἀφοῦ ἡ ἀπὸ τὸν Ἅγιον Βλάσσην ἀποκρουσθεῖσα ἐκείνη τῶν πολεμίων μοῖρα, ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Βραχώριον, ὅπου εὗρεν ἔτι τοὺς λοιποὺς τοῦ κατὰ τὸ Μεσολόγγιον πταίσματος συνεταίρους, ἀνεχώρησαν ἅπαντες κατὰ τὴν 28 ἰανουαρίου καὶ ῥιφθέντες εἰς τὸν Ἀχελῶον κατὰ τὸ μέρος τῆς Λεπενοῦς, ἔπαθον τὰ πάνδεινα πρὶν ἢ ὀλίγοι ἀντὶ πολλῶν φθάσωσιν εἰς τὸν Καρβασαρᾶν, ὅθεν διέπλευσαν εἰς τὴν Πρέβεζαν τὴν 8 φεβρουαρίου. Ταύτης τῆς στρατηγίας οἱ ἀρχηγοὶ πολλὰ ὑπέβαλον εἰς τὴν Λάρισσαν παράπονα κατὰ τοῦ Καραϊσκάκη. Ἀλλ' ἡ ἐν Θεσσαλίᾳ Ὀθωμανικὴ ἀρχὴ, μὴ ἔχουσα προχείρους ἱκανὰς δυνάμεις ἵνα καταβάλῃ τὸν πολέμιον τοῦτον, ἐξηκολούθει προσποιουμένη, ὅτι διάκειται φιλικῶς πρὸς τὸν ἄνδρα, ἡ δὲ κατάστασις αὕτη τῶν πραγμάτων διήρκεσε μέχρι τῆς περὶ τὰ μέσα τοῦ 1823 ἔτους ἐκστρατείας τοῦ πασᾶ τῆς Σκόδρας.

Μετὰ τὴν κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος διάλυσιν τῆς πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου καὶ τὸ οἰκτρὸν τέλος τῆς ἐκστρατείας τοῦ Δράμαλη, ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ἐπεχείρησε τρεῖς κατὰ τῆς ἐνταῦθα Ἑλλάδος ἐφόδους. Καὶ κατὰ μὲν τῆς ἀνατολικῆς στερεᾶς Ἑλλάδος ἐξέπεμψε τὸν Ἰσοὺφ πασᾶν Περκόφτζαλην, ἄλλοτε πασᾶν τῆς Ἰβραΐλας, κατὰ δὲ τῆς δυτικῆς, τὸν ἀγέρωχον τῆς Σκόδρας ἡγεμόνα Μουσταὶν πασᾶν. Τὸν δὲ

ἐν Πάτραις Ἰουσοὺφ πασᾶν παρήγγειλεν ἐπίστς νὰ στρατολογήσῃ ἐν Ἀλβανίᾳ, μεταφέρων διὰ θαλάσσης εἰς τὴν Πελοπόννησον τὰς δυνάμεις αὐτοῦ. Ἐκ τούτων ὁ Περκόφτζαλης συνετέλεσεν εἰς τὴν κατατρόπωσιν τοῦ ἐν Εὐβοίᾳ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος ὑπεχώρησεν εἰς Λαμίαν ἄπρακτος κατὰ μῆνα σεπτέμβριον. Ἀπέτυχε δὲ καὶ τοῦ Ἰουσοὺφ πασᾶ ἡ στρατολογία διὰ τὴν τοῦ Ὀμὲρ Βριώνη ἐντίπραξιν, ἀλλ' ὑπελείπετο ἡ τοῦ Μουσταὶ τῆς Σκόδρας στρατιά, ἥτις ἦτο ἡ πασῶν φοβερωτέρα, διότι συνέκειτο ἐκ δεκαεξ χιλιάδων μαχητῶν, ἁπάντων Ἀλβανῶν λογάδων. Ὁ Μουσταὶς, ὅστις ἐσκόπευε νὰ διαβῇ διὰ τῶν Ἀγράφων, ἅμα φθάσας εἰς Λάρισσαν, ἀπήτησε νὰ προσέλθῃ αὐτοπροσώπως εἰς προσκύνησιν αὐτοῦ ὁ Καραϊσκάκης, ὅστις πρότερον ἔπεμπεν ἀνθ' ἑαυτοῦ ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ ἄλλους, συγγενεῖς δῆθεν, ἂν καὶ ἀληθῶς οὐδεμίαν ἔχοντας πρὸς αὐτὸν οἰκειότητα. Ὁ Καραϊσκάκης περιέστη τότε εἰς δεινὴν ἀμηχανίαν, διότι ἔβλεπεν ὅτι ἀπερχόμενος μὲν πρὸς τὸν Μουσταὶν, ἢ ἔτρεχε τὸν ἔσχατον περὶ τῆς ἰδίας ζωῆς κίνδυνον, ἢ τοὐλάχιστον ὤφειλεν ἀναφανδὸν νὰ συνταχθῇ μετὰ τῶν πολεμίων τοῦ ἔθνους· ἀποποιούμενος δὲ νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν πρόσκλησιν, ἢ ἔπρεπε νὰ ὑποστῇ πρῶτος καὶ μόνος ἅπαν τὸ βάρος τῆς τῶν πολεμίων ἐφόδου, διότι ἕνεκα τῆς κατὰ τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα ἐπικρατούσης διαιρέσεως, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐλπίσῃ ἄμεσον παρὰ τῶν λοιπῶν ὁπλαρχηγῶν ἐπικουρίαν, ἢ ὑποχωρῶν ἔπρεπε νὰ καταλίπῃ τὴν ἐπαρχίαν, ἣν μετὰ τοσαύτης δυσκολίας διετήρησε καὶ ἥτις ἀπετέλει τὸ κυριώτατον τῆς δυνάμεως αὐτοῦ στοιχεῖον. Ηὔξησε δὲ τὴν ἀμηχανίαν αὐτοῦ ἡ κακὴ τῆς ὑγείας του κατάστασις. Ὁ Καραϊσκάκης ἔπασχεν ἀπὸ χρόνιον νόσημα ὅπερ ἐχαρακτηρίζετο ὡς φθίσις καὶ, ἐκ διαλειμμάτων δεινούμενον, ἠνάγκαζεν αὐτὸν νὰ διατελῇ κλινήρης. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐπῆλθε τοιαύτη τις ἐπίτασις τοῦ νοσήματος, ἡ δὲ συνδρομὴ ὅλων τούτων τῶν περιστάσεων ἐξηγεῖ ἀποχρώντως πῶς ἀφοῦ ἔπεμψε πρὸς τὸν ὀθωμανὸν στρατάρ-

χην τετράστιχον ἀρνητικὴν ἀπάντησιν, ἣν ὅμως δὲν τολμᾷ μεν νὰ μεταφέρωμεν ἐνταῦθα διὰ τὸ ἄσεμνον αὐτῆς, ἀπεφάσισε νὰ ὑποχωρήσῃ μετὰ τῆς στρατιᾶς αὐτοῦ ἀπὸ τὰ Ἄγραφα, ἵνα συναγωνισθῇ ἐνδοτέρῳ τῆς Ἑλλάδος μετὰ τῶν λοιπῶν ὁπλαρχηγῶν. Ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο κατώρθωσεν αὐτοπροσώπως, διότι προαγομένου ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τοῦ νοσήματος, τὸν μὲν μικρὸν αὐτοῦ στρατὸν, ἐξ ἀνδρῶν τριακοσίων συγκειμένον, ἔπεμψεν εἰς Καρπενήσιον, ὅπου συνεκροτήθη πρὸς τὸν πασᾶν τῆς Σκόδρας ἡ μάχη, ἥτις ἔμελλε νὰ καταστήσῃ ἀλ μνηστον τὸ τοῦ Μάρκου Βότσαρη ὄνομα, αὐτὸς δὲ, ἀφοῦ ἀφ τρύψεν ὀλίγον εἰς Προυσὸν, ἠναγκάσθη ἔπειτα μετὰ τὴν μά χην νὰ μεταβῇ εἰς Ἰθάκην, ἵνα ὑποβληθῇ εἰς ἐπίσκεψιν ἰα τρῶν ἐμπειροτέρων καὶ λάβῃ πλειοτέραν τινὰ περιποίησιν.

Οἱ ἐν Ἰθάκῃ ἰατροὶ, ἐξετάσαντες τὸ πάθος τοῦ ἀνδρὸς, ὀλί γας, ὡς φαίνεται, ἔδωκαν αὐτῷ ζωῆς ἐλπίδας· ἀλλ' αὐτὸς εἴτε μὴ πιστεύων πολὺ εἰς τὰς τῶν Ἀσκληπιαδῶν προρρή σεις, εἴτε μὴ ὑποφέρων τὴν ἀργίαν, κατῆλθεν αὖθις, ἅμα ἀν λαβὼν ὁπωσοῦν τὰς δυνάμεις, εἰς τὸ στάδιον τοῦ ἀγῶνος. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ πασᾶς τῆς Σκόδρας μετὰ τὴν περὶ τὸ Καρ πενήσιον μάχην, ἐπιχειρήσας τὴν πολιορκίαν τοῦ Ἀνατολι κοῦ, ἀπέτυχε καὶ ἔφυγε παύστρατιᾷ τὴν νύκτα τῆς 30 σεπτεμ βρίου 1823, ἀποβαλὼν κατὰ τὴν ὑποχώρησιν ταύτην καὶ ὀλίγον τῆς στρατιᾶς αὐτοῦ μέρος. Συγχρόνως δὲ ἔφθασεν εἰς Μεσολόγγιον ἐπίτροπος πληρεξούσιος κατὰ τὴν δυτικὴν Ἑλ λάδα ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος. Ὁ Καραϊσκάκης, ἐμφα νισθεὶς εἰς τὸν διευθυντὴν τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος, ἐζήτησε νὰ διορισθῇ παρ' αὐτοῦ ἀρχηγὸς τῶν Ἀγράφων. Ἀλλὰ ἡ αἴτη σίς του δὲν εἰσηκούσθη, καὶ οὔτε ἦτο δυνατὸν νὰ εἰσα κουσθῇ. Ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος ἰδίαν τινὰ κυβερ νητικὴν δύναμιν, ἐφ' ἧς νὰ στηριχθῇ, οὐδεμίαν εἶχε τό τε. Τὴν κυρίαν αὐτοῦ δύναμιν ἀπετέλουν οἱ τὰς διαφόρους ἐπαρχίας κατέχοντες ἀρχηγοὶ, οἵτινες καὶ αὐτοὶ δὲν ὑπετάσ σοντο πάντοτε εἰς τὸν γενικὸν διευθυντὴν, ἀλλ' ἕνεκα μικρο-

τέτων ἐνίοτε ἀφορμῶν ἀντεπολιτεύοντο εἰς αὐτόν. Τῆς ἐπαρχίας Ἀγράφων ἀρχηγὸς εἶχεν ἐγκατασταθῇ, ἐν τῇ ἀπουσίᾳ τοῦ Καραϊσκάκη, ὁ Γιαννάκης Ῥάγκος, ὃν ὁ γενικὸς διευθυντὴς οὐδένα εἶχε λόγον ν' ἀποστερήσῃ τοῦ ἀξιώματος ἐκείνου, ἐπονέμων αὐτὸ εἰς τὸν Καραϊσκάκην. Μὴ λησμονήσωμεν δὲ, ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην δὲν εἶχον εἰσέτι ἀναδειχθῇ αἱ μεγάλαι τοῦ τελευταίου τούτου ἀνδρὸς ἀρεταὶ, καὶ ὅτι ἐξεναντίας, διὰ τὴν ὀλεθρίαν τῆς ὑγείας αὐτοῦ κατάστασιν, οὗτος δὲν ἐθεωρεῖτο ὡς δυνάμενος νὰ χρησιμεύσῃ πολὺ εἰς τὸν ἀγῶνα. Τούτου ἕνεκα, εἰ καί τινες τῶν ἀντιπολιτευομένων εἰς τὸν Μαυροκορδάτον ὁπλαρχηγῶν ὑπεστήριζον τὰς ἀξιώσεις τοῦ Καραϊσκάκη, ὁ γενικὸς διευθυντὴς ἐπέμεινεν ἀποποιούμενος μὲν νὰ ἐνδώσῃ εἰς αὐτὰς, ὑποστηρίζων δὲ τὸν Ῥάγκον. Ἐπέμεινε δὲ καὶ ὁ Καραϊσκάκης καὶ, τὰ μάλιστα πολυπράγμων ὤν, ἠθέλησε νὰ ὠφεληθῇ πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ του ἀπὸ τὴν ἐν Πελοποννήσῳ τότε ἐπικρατήσασαν πολιτικὴν διαίρεσιν καὶ τὴν ἀντίθεσιν ἣν ἐγίνωσκεν ὑπάρχουσαν μεταξὺ τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου. Ἀλλ' εἰς τὴν περίστασιν ταύτην δὲν ἔδειξε τὴν συνήθη αὐτοῦ εἰφυΐαν. Διότι ἔγραψε πρὸς τὸν Γορτύνιον στρατάρχην, ὅτι ἅπαντες μὲν σχεδὸν οἱ ἀρχηγοὶ τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος, σύμφωνοι ὄντες πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνδρὸς, ἐπιθυμοῦσι νὰ ἔλθωσιν εἰς βοήθειάν του, ἀλλ' ὅτι διακωλύονται ὑπὸ τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ ὀλίγων τινῶν ἑτέρων ὀπαδῶν αὐτοῦ, προσέθετε δὲ ὅτι, ἐὰν σταλῇ αὐτῷ ἐπικουρία τριακοσίων μόνον Πελοποννησίων στρατιωτῶν, θέλει κατορθώσει νὰ ἀποβάλῃ τὸν Μαυροκορδάτον ἀπὸ τῆς στερεᾶς καὶ θέλει ἔπειτα ἔλθει ἐν τῷ ἅμα εἰς τὴν Πελοπόννησον μεθ' ὅλων τῶν ἀρχηγῶν τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος. Τοιαύτην πρότασιν δὲν ἠδύνατο νὰ παραδεχθῇ ὁ πολυμήχανος τῆς Πελοποννήσου ἀρχηγὸς, διότι ἀναμφιβόλως ἐφάνη αὐτῷ παράδοξον, πῶς ὁ ἐπικουρίαν ὑποσχόμενος νὰ ζητῇ πρὸ πάντων ἐπικουρίαν, καὶ ὁ ἐπαγγελλόμενος ὅτι θέλει μεταβῇ μεθ' ὅλων τῶν δυνάμεων τῆς δυτικῆς Ἑλ-

λάδος εἰς τὴν Πελοπόννησον, νὰ ὁμολογῇ ὅτι οὔτε εἰς τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα ἠδύνατο νὰ πράξῃ τι ἕνεκα τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ τῶν ὀλίγων αὐτοῦ ὁπαδῶν. Ὁ Κολοκοτρώνης λοιπὸν οὐδεμίαν ἔπεμψεν εἰς τὸν Καραϊσκάκην βοήθειαν, καὶ ἐπειδὴ ὁ Καραϊσκάκης ἐξηκολούθει ἀπαιτῶν τὰ Ἄγραφα ἔχων εἰς τοῦτο συναρωγοὺς τοὺς Τζαβελαίους καὶ ἱκανὴν ἀπὸ κοινοῦ μετ' αὐτῶν ἀρχῶν δυνάμεως ἐν Μεσολογγίῳ τε καὶ ἐν Ἀνατολικῷ, πολλὴ προέκυψεν ἐντεῦθεν ἀνωμαλία πραγμάτων.

Τοῦτο δὲ ὑπῆρξε τὸ μᾶλλον ἀξιοκατάκριτον μέρος τῆς ζωῆς τοῦ Γεωργίου Καραϊσκάκη, διότι καὶ ἡ ἀξίωσις αὐτοῦ ἦτο ἄδικος καὶ ὁ τρόπος καθ' ὃν ἐπεδίωκεν αὐτὴν εἰς πολλὰ ἄτοπος, εὔλογον δοὺς ἀφορμὴν κατηγορίας κατ' αὐτοῦ, παραγαγὼν παρὰ πολλοῖς ἀμφιβολίας περὶ τῶν εἰλικρινῶν αὐτῷ αἰσθημάτων ὡς πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα καὶ ἐπὶ τέλους ἀναγκάσας αὐτὸν εἰς θλιβερὰν παλινῳδίαν. Καί τοι μηδεμίαν λαβὼν παρὰ τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη ἐπικουρίαν, ἐπεχείρησεν ὅμως νὰ παραλύσῃ ἐκ παντὸς τρόπου τὴν ἐξουσίαν τοῦ γενικοῦ διευθυντοῦ τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος, ἡ δὲ διαγωγὴ αὕτη ἦτο τοσούτῳ μᾶλλον ἀξιόμεμπτος, ὅσῳ ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος εἶχε προσκαλέσει καὶ αὐτὸν εἰς τὴν συνέλευσιν τῶν προκρίτων καὶ ὁπλαρχηγῶν τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος, ἥτις εἶχε συγκροτηθῇ ἐν Μεσολογγίῳ κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Δεκεμβρίου 1823, ἡ δὲ συνέλευσις αὕτη εἶχε προσπαθήσει νὰ εὐχαριστήσῃ αὐτόν, ἐπιτρέψασα εἰς τὴν Διοίκησιν νὰ παρέχῃ αὐτῷ μισθοὺς δι' ὡρισμένον τινὰ στρατιωτῶν ἀριθμόν, τὸν ὁποῖον μετ' ὀλίγον ἡ Διοίκησις καὶ ηὔξησεν. Ἀλλ' αὐτὸς μισθώσας πολὺ πλειοτέρους τῶν ὑπὸ τῆς Διοικήσεως καὶ τῆς συνελεύσεως ἐπιτραπέντων, μέρος μὲν εἶχεν εἰς Ἀνατολικὸν ὅπου διέτριβε, μέρος δὲ ἐξέπεμψεν εἰς τὰ σύνορα τοῦ Καρπενησίου καὶ, συνεννοημένος ὢν, ὡς προείρηται, μετὰ τῶν Τζαβελαίων, οὐδαμῶς περιέστελλε τὰς καταχρήσεις αἷς τὰς ὁποίας ἐξώκελλον οἱ στρατιῶταί του. Οὕτω δὲ εἶχον τὰ πράγματα ὅτε μίαν τῶν ἡμερῶν ἔπεμψεν ἀπὸ τὸ Ἀνατολι-

κὸν εἰς Μεσολόγγιον τὸν ἀνεψιόν του ἕνεκα ὑποθέσεώς τινος, ὁ δὲ, θέλων νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἀνατολικὸν τὴν 19 μαρτίου, περιῆλθεν εἰς ἔριδας πρὸς τοὺς ναύτας τοῦ μονοξύλου, δι' οὗ προετίθετο νὰ ἐπανέλθῃ, καὶ ἐπληγώθη εἰς τὴν κεφαλὴν ὑπ' αὐτῶν. Δὲν ἠξεύρομεν ἂν ἡ διοίκησις κατέβαλε πάντα τρόπον ἵνα ἀνεύρῃ καὶ τιμωρήσῃ τοὺς ἐνόχους, ὡς λέγει ἡ ἐπίσημος αὐτῆς ἐφημερίς. Τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι ὁ Καραϊσκάκης ἔπεμψεν εἰς Μεσολόγγιον 150 στρατιώτας αὐτοῦ, οἵτινες συλλαβόντες τὴν 21 δύω ἐκ τῶν προκρίτων τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐξαπέστειλαν αὐτοὺς εἰς Ἀνατολικὸν πρὸς τὸν ἀρχηγόν των· συγχρόνως δὲ ἕτερον αὐτοῦ ἀπόσπασμα, ἐξελθὸν ἀπὸ τοῦ Ἀνατολικοῦ ἐπὶ μονοξύλων, κατέλαβεν αἴφνης τὸ Βασιλάδιον. Τὰ γεγονότα ταῦτα ἐτάραξαν τοσοῦτῳ μᾶλλον τὰ πνεύματα, ὅσῳ, κατὰ σύμπτωσιν, περὶ τὰς ἡμέρας ταύτας ἑπτὰ μὲν πλοῖα ἐχθρικὰ ἦσαν ἠγκυροβολημένα ἔξωθεν τοῦ Βασιλαδίου, ἐπεφάνη δὲ, πρὸς τὰ μέρη τοῦ Μεσολογγίου διευθυνόμενον, καί τι σῶμα Τουρκικὸν, τὸ ὁποῖον ἐξῆλθεν ἀπὸ τῆς ὑπὸ τῶν πολεμίων κατεχομένης Ναυπάκτου.

Ἡ Διοίκησις ἔδειξεν εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἀξιέπαινον δραστηριότητα. Εἰσήγαγεν ἐκ τοῦ προχείρου δύναμιν ἱκανὴν εἰς Μεσολόγγιον, συνέλαβε τοὺς αὐτόθι ἀνθρώπους τοῦ Καραϊσκάκη, κατέλαβεν αὖθις, δι' ὡπλισμένων ἀκατίων, τὸ Βασιλάδιον καὶ προσεκάλεσε συγχρόνως τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ μεγαλητέρου στρατοῦ ὅστις εὑρίσκετο εἰς Ξηρόμερον νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸ Ἀνατολικὸν, ὅπερ καὶ ἐγένετο τὴν ἑσπέραν τῆς 29 μαρτίου. Πρὸ τούτου δὲ ὁ Καραϊσκάκης, θεωρῶν τὰ κατ' αὐτοῦ ἐντόνως ἐνεργούμενα, εἶχεν ἀπολύσει τοὺς δύω προκρίτους Μεσολογγίτας, καὶ τότε ἡ διοίκησις ἀφῆκεν ὁμοίως τοὺς ἐν Μεσολογγίῳ καὶ ἐν Βασιλαδίῳ ἀνθρώπους αὐτοῦ ἐλευθέρους νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς Ἀνατολικόν. Οὐδὲν ἧττον ὁ γενικὸς διευθυντὴς τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος δὲν ἠδύνατο εἰμὴ νὰ εἰσαγάγῃ τὸν Καραϊσκάκην εἰς δίκην ἕνεκα τῆς ἀθεμίτου ταύτης διαγωγῆς του καὶ νὰ προκαλέσῃ εὔλογόν τινα κατ' αὐτοῦ

τιμωρίαν. Κατὰ δυστυχίαν ὅμως, τὸ πρᾶγμα δὲν περιορίσθη εἰς τοῦτο ἀλλ' ἡ ὁμολογουμένως ἀξιόποινος ἐκείνη διαγωγὴ τοῦ Καραϊσκάκη περιεπλάκη μετ' ἄλλων τινῶν περιστάσεων, δεκτικῶν πολλῆς ἀμφισβητήσεως καὶ ἀμφιβολίας.

Τῳόντι, ἅμα ἐπανελθόντων εἰς Μεσολόγγιον τῶν δύο πρακρίτων, τοὺς ὁποίους εἶχον συλλάβει οἱ στρατιῶται τοῦ Καραϊσκάκη, ἐφυλακίσθη ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, τὴν ἑσπέραν τῆς 24 μαρτίου, ὁ Κωνσταντῖνος Βουλπιώτης καὶ διεθρυλλήθη ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶχε μεταβῆ εἰς Ἰωάννινα πρὸς τὸν πασᾶν Ὁμὲρ Βριώνην, φέρων αὐτῷ τὴν τοῦ Καραϊσκάκη ὑπόσχεσιν, ὅτι θέλει τῷ παραδώσει τὸ Μεσολόγγιον καὶ τὸ Ἀνατολικόν· ὥστε, ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος μετέβη τῇ 27 μαρτίου εἰς Ἀνατολικόν, καὶ συνεννοηθεὶς μετὰ τῶν αὐτόθι μετ' ὀλίγον ἐπελθόντων ἀρχηγῶν τοῦ στρατοῦ, ἀπεφάσισε τὴν σύστασιν Ἐπιτροπῆς, τόπον ἐπεχούσης στρατιωτικοῦ δικαστηρίου, ἵνα δικάσῃ τὸν Γεώργιον Καραϊσκάκην, ἡ κατὰ τούτου κινηθεῖσα κατηγορία ἔλαβε τὸν δεινὸν χαρακτῆρα τῆς ἐσχάτης προδοσίας.

Ὑπῆρχεν ἀρά γε ἀφορμὴ εὔλογος πρὸς τοιαύτην κατηγορίαν; Ὁ Κωνσταντῖνος Βουλπιώτης εἶχε τῳόντι μεταβῆ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἰς Ἰωάννινα πρὸς τὸν αὐτόθι Ὁμὲρ πασᾶν καὶ φαίνεται ὅτι ἐμελέτα νὰ ἐπιχειρήσῃ μετ' ὀλίγον νέαν μετὰ τούτου συνέντευξιν. Φαίνεται ὁμοίως, ὅτι ὑπῆρχε μεταξὺ τοῦ Καραϊσκάκη καὶ τοῦ Βουλπιώτη συνεννόησις, ἢ τοὐλάχιστον σχέσις τις, διότι, ἂν πιστεύσωμεν τὴν ἐφημερίδα τῆς διοικήσεως, εἰς χεῖρας τοῦ φυλακισθέντος Βουλπιώτου εὑρέθησαν γράμματα πρὸς τὸν Καραϊσκάκην, τοῦ τε γενικοῦ διευθυντοῦ καὶ τινων πολεμικῶν ἀρχηγῶν. Ἀλλ' ὅτι ὁ Βουλπιώτης ἔφερεν ἐπιστολὴν τοῦ Καραϊσκάκη πρὸς τὸν Ὁμὲρ Βριώνην, ὑποσχεμένην αὐτῷ τὴν παράδοσιν τοῦ Μεσολογγίου καὶ τοῦ Ἀνατολικοῦ, ὡς λέγει ὁ παλαιὸς τοῦ πολεμάρχου ἡμῶν βιογράφος, εἶναι νομίζομεν ἀνυπόστατον, διότι οὔτε ἡ ἐφημερὶς τῆς διοι-

κήσεως, ἥτις βεβαίως δὲν ἐφείδετο τοῦ ἀνδρὸς, οὔτε ἡ κατ' αὐτοῦ σφενδονισθεῖσα ἀποκήρυξις, ἀναφέρουσί τι ῥητῶς περὶ τοιαύτης ἐπιστολῆς. Ἡ ἀποκήρυξις αὕτη βεβαιοῖ ἁπλῶς καὶ ἀορίστως, ὅτι ἡ τόπον ἐπέχουσα στρατιωτικοῦ δικαστηρίου Ἐπιτροπὴ εὗρεν, ὅτι ὁ Καραϊσκάκης εἶχε κρυφὴν ἀνταπόκρισιν μὲ τοὺς ἐχθροὺς τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος, ὅτι ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Ὁμὲρ πασᾶν νὰ ἀναγνωρισθῇ καπιτάνος τῶν Ἀγράφων, ὅτι ὑπέσχετο εἰς τὸν ἐχθρὸν νὰ καταλάβῃ τὴν Ταταράιναν μετὰ χιλίων στρατιωτικῶν καὶ συνεβούλευε νὰ ἐξέλθῃ ὁ ἀποστάτης Βαρνακιώτης μετὰ χιλίων εἰς τὸ Ξηρόμερον, ὅτι ὑπέσχετο εἰς τὸν ἐχθρὸν νὰ παρασύρῃ μεθ' ἑαυτοῦ στρατηγοὺς καὶ χιλιάρχους Ἕλληνας ἐναντίον τῆς πατρίδος καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἀξιοῖ, οὐδὲν ἧττον ἀορίστως, ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ ἔλαβε πολλὰ διδόμενα διὰ νὰ γνωρίσῃ αὐτὸν ἐπίβουλον τῆς πατρίδος καὶ προδότην. Ἀλλὰ παρεκτὸς τοῦ ἀορίστου τῶν αἰτιάσεων τούτων, ἐνταῦθα παράγεται καὶ ἕτερον ζήτημα. ! Ἐξεδόθη ἆρά γε ποτὲ ἡ ἀπόφασις τῆς ἐπιτροπῆς εἰς ἣν ἀναφέρεται ἡ ἀποκήρυξις ; καὶ ποῖον τὸ δικαστικὸν ἢ ἱστορικὸν κῦρος τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ἀποκηρύξεως ;

Ὁ γενικὸς διευθυντὴς ἔφθασεν εἰς Ἀνατολικὸν, ὡς προείπομεν, τὴν 27 μαρτίου, οἱ δὲ ἀπὸ Ξηρομέρου μετακληθέντες ἀρχηγοὶ, τὴν 29· καὶ τὴν ἐπιοῦσαν, ἤτοι 30 μαρτίου, ἐξεδόθη διάταγμα δι' οὗ οἱ στρατηγοὶ Γεώργιος Τζόγκας, Δῆμος Σκαλτσᾶς, Ἀλεξάκης Βλαχόπουλος καὶ οἱ χιλίαρχοι Γρηγόριος Διακατᾶς καὶ Ἀναγνώστης Καραγιάννης διωρίσθησαν « εἰς ἐπιτροπὴν, τόπον ἐπέχουσαν πολεμικοῦ δικαστηρίου, ἵνα ἐξετάσωσι τὰς κατὰ τοῦ Γεωργίου Καραϊσκάκη κατηγορίας καὶ ἀποφασίσωσι. » Τῇ αὐτῇ δὲ ἡμέρᾳ ἐξεδόθη καὶ ἕτερον διάταγμα, δι' οὗ ὁ πανιερώτατος Ἅγιος Ἄρτης Κύριος Πορφύριος, ὁ στρατηγὸς Ν. Στουρνάρης καὶ οἱ ΚΚ. Πάνος Γαλάνης, Τάτζης Μαγγίνας καὶ Σωτήριος Γιώτης διωρίσθησαν συνήγοροι ἐκ μέρους τῆς διοικήσεως, ὅ ἐστι δημόσιοι κατήγοροι, « ἵνα παρουσιάσωσι ἐνώπιον τῆς εἰρημένης ἐπιτροπῆς τὰ

δικαιώματα τοῦ Ἔθνους ἐναντίον τοῦ Καπιτὰν Γεωργίου Καραϊσκάκη καὶ ὅσων ἄλλων ἤθελον φανῇ ἔνοχοι ἐπιβουλῆς κατὰ τῆς πατρίδος, κατὰ τὸν νόμον τῆς Ἐπιδαύρου. » Τελευταίον τῇ αὐτῇ ἐπίσης ἡμέρᾳ ἐξεδόθη παρὰ τοῦ Γενικοῦ διευθυντοῦ δηλοποίησις προσκαλοῦσα ὅλους τοὺς πατριώτας, « ὅσοι ἠξεύρουν τοὺς ἐνόχους καὶ τὰ ἐπιτηδεύματά των νὰ παρουσιασθῶσιν αὐτοθελήτως εἰς τὸν ἅγιον Ἄρτης καὶ νὰ φανερώσουν τὰ ὅσα τοὺς εἶναι γνωστὰ πρὸς ὁδηγίαν τῶν Κριτῶν. » Ὅλα τὰ ἔγγραφα ταῦτα εἶναι δημοσιευμένα ὑπὸ τῆς ἐφημερίδος τῆς διοικήσεως, ἐν ᾗ εὑρίσκομεν καὶ τὴν προαναφερθεῖσαν προκήρυξιν τῶν ἐγκλημάτων τοῦ Καραϊσκάκη, ἐκδοθεῖσαν τὴν 2 ἀπριλίου, προκήρυξιν ἥτις διαλαμβάνει μὲν, ὡς προείρηται, ὅτι ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος Ἐπιτροπὴ εὗρεν ἔνοχον τὸν Καραϊσκάκην, ἀλλὰ καθ' ἑαυτὴν δὲν εἶναι ἀπόφασις τῆς Ἐπιτροπῆς, διότι φέρει ἐν κεφαλίδι τὸν τίτλον· « *Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος* » ἀπευθύνεται « πρὸς τοὺς στρατιωτικοὺς καὶ πολιτικοὺς ἀρχηγοὺς τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος », ὁμιλεῖ ἐπ' ὀνόματι τῆς Διοικήσεως, ὑπάρχει ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τοῦ γενικοῦ διευθυντοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου καὶ φέρει, ἐνίλογῳ, ἅπαντας τοὺς τύπους ἐγγράφου διοικητικοῦ. Ἡ μόνη διαφορά, ἣν εὑρίσκομεν μεταξὺ τοῦ ἐγγράφου τούτου καὶ πάντων τῶν ἄλλων ὅσα ἐξήρχοντο τότε ἀπὸ τοῦ γραφείου τῆς Γενικῆς Διευθύνσεως εἶναι, ὅτι, ἐκτὸς τῆς ὑπογραφῆς τοῦ γενικοῦ διευθυντοῦ, ἡ προκήρυξις φέρει πρὸς τούτοις καὶ τὰς ὑπογραφὰς τῶν πέντε μελῶν τῆς τόπον ἐπεχούσης πολεμικοῦ διαστηρίου ἐπιτροπῆς καὶ προσέτι τὰς ὑπογραφὰς τῶν στρατηγῶν Ν. Μπότσαρη, Ν. Στουρνάρη, Δ. Μακρῆ, Γ. Γιολδάση, τοῦ χιλιάρχου, Σ. Κατζαροῦ καὶ τῶν Καπιτάνων Κ. Βλαχοπούλου καὶ Γ. Σουλτάνη.

Ἀλλὰ, ἐπαναλαμβάνομεν, ἐξεδόθη ἆρά γε ἀπόφασις τῆς Ἐπιτροπῆς; Ἡ ἐφημερὶς τῆς διοικήσεως οὐδεμίαν τοιαύτην κατεχώρισεν εἰς τὰς στήλας αὐτῆς. Πῶς εἶναι δὲ δυνατὸν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ ἐφημερὶς αὕτη ἡ δημοσιεύσασα ὅλα

τὰ προηγούμενα καὶ ἑπόμενα ἔγγραφα τῆς ὑποθέσεως ταύτης, μόνον τὸ οὐσιωδέστερον ἐξ αὐτῶν, τὴν ἐν τῷ μεταξὺ ἐκδοθεῖσαν ἀπόφασιν, παρέλιπε νὰ δημοσιεύσῃ. Ἀλλαχόθεν ἐπληροφορήθημεν ὅτι, ἡ ἐπιτροπὴ περιωρίσθη εἰς τὸ νὰ παραινέσῃ ἁπλῶς τὸν Καραϊσκάκην διὰ τοῦ προϊσταμένου αὐτῆς γέροντος στρατηγοῦ Τζόγκα, τοῦ ὁποίου ἡ φωνὴ ἦτο φυσικὸν νὰ προξενήσῃ ἐντύπωσίν τινα εἰς τὸν κατηγορούμενον ἀρχηγόν, διότι, ὡς ἐνθυμεῖται ὁ ἀναγνώστης, ὁ Καραϊσκάκης εἶχεν ἄλλοτε ὑπηρετήσει ὑπὸ τὸν Τζόγκαν. Ἐνισχύει δὲ ἔτι μᾶλλον τὴν γνώμην, ὅτι ἀπόφασις δικαστικὴ δὲν ἐξεδόθη, καὶ τοῦτο. Ὁ Κύριος Τρικούπης ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτοῦ βεβαιοῖ μὲν ὅτι ἡ ἐπιτροπὴ, ἐξετάσασα, ἐξέδωκε τὴν 2 ἀπριλίου πρᾶξιν καταδικάζουσαν τὸν Καραϊσκάκην ὡς ἐπίβουλον τῆς πατρίδος καὶ προδότην, ἔπειτα ὅμως ἐν ταῖς σημειώσεσι δίδει ὡς *ἀπόφασιν τῆς ἐπιτροπῆς* αὐτὸ ἐκεῖνο ἀπαράλλακτον τὸ κείμενον τῆς ἀνωτέρω μνημονευθείσης διοικητικῆς προκηρύξεως, ἐκτὸς μόνον ὅτι παραλείπεται ὑπὸ τὸ κείμενον ἡ ὑπογραφὴ τοῦ γενικοῦ διευθυντοῦ καὶ παρατίθενται μόναι αἱ ὑπογραφαὶ τῶν στρατηγῶν, τῶν χιλιάρχων καὶ τῶν καπιτάνων. Ὥστε τὸ ἀναμφίβολον εἶναι, ὅτι δικαστικὴ ἀπόφασις δὲν ἐδημοσιεύθη, τοὐλάχιστον ἄχρι τοῦδε, διότι ἡ πρᾶξις ἡ καταχωρισθεῖσα ἔν τε τῇ ἐπισήμῳ ἐφημερίδι τῷ **1824** καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Κ. Τρικούπη τῷ **1856** δὲν εἶναι ἀπόφασις δικαστικὴ, ἀλλὰ πρᾶξις καθαρῶς διοικητικὴ, ἧς τὸ περιεχόμενον κατ' οὐδένα λόγον δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς δικαστικὴ καὶ ἱστορικὴ ἐξέλεγξις καὶ ἀπόδειξις τῆς περὶ ἐσχάτης προδοσίας ἐνοχῆς τοῦ Γεωργίου Καραϊσκάκη.

Ἀλλὰ παρεκτὸς τούτου, ἡ μὲν ἐπιτροπὴ συνέστη τῇ **30** μαρτίου, ἡ δὲ προκήρυξις ἐξεδόθη τῇ **2** ἀπριλίου, ὅ ἐστι μεταξὺ τῆς συστάσεως τοῦ δικαστηρίου καὶ τῆς πράξεως δι' ἧς ἀνηγγέλλετο τὸ ὁριστικὸν τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ πέρας ἐμεσολάβησαν δύω μόνον ἡμέραι. Εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἐντὸς τοσοῦτον βραχέος διαστήματος, διεξήχθη ἀνάκρισις

τις ὀπωσοῦν ἀξία τοῦ ὀνόματος τούτου καὶ ἐδόθη εἰς τὸν κατ-
τηγορούμενον καιρὸς νὰ προσαγάγῃ τὰς ὑπὲρ αὐτοῦ μαρτυ-
ρίας καὶ ἀπολογίας;

Καὶ ἔπειτα, ἂν ὁ Καραϊσκάκης ἦτον ἔνοχος, τοὐλάχιστον
συνένοχος αὐτοῦ ἦτον ὁ Κωνστ. Βουλπιώτης· οὐ μόνον δὲ ὁ
Κωνστ. Βουλπιώτης δὲν κατεδικάσθη, οὐ μόνον ἐσυγχωρήθη
κατὰ τὴν ἐπίσημον δήλωσιν τῆς ἐφημερίδος τῆς Διοικήσεως
ἀλλὰ καὶ ὑπηρεσίαν μετ' ὀλίγον ἔλαβεν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν
Δημον Σκαλτσᾶν. Μακρὰν ἀφ' ἡμῶν ἡ ἰδέα ὅτι ὁ γενικὸς
διευθυντὴς ἠθέλησεν ἐκ προαιρέσεως νὰ ἐπιβαρύνῃ, δι' ἀπο-
στάτων αἰτιάσεων, τὴν τύχην τοῦ Γεωργίου Καραϊσκάκη.
Εἴπομεν καὶ ἄλλοτε ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος δὲν
ἦτον ἐντελῶς ἐλεύθερος περὶ τὴν διεξαγωγὴν τῆς ὑπηρεσίας
αὐτοῦ· πολλάκις ἠναγκάζετο νὰ ὑποκύπτῃ εἰς τὴν θέλησιν
τῶν ὁπλαρχηγῶν, οἵτινες ἀπετέλουν τὴν κυριωτέραν αὐτοῦ
δύναμιν, οἱ δ' ὁπλαρχηγοὶ οὗτοι ἦσαν διηρημένοι· ἀφ' ἑνὸς
μετὰ τοῦ γενικοῦ διευθυντοῦ συνετάσσοντο πάντες οἱ μετ'
αὐτοῦ ἐν τῇ προκηρύξει ὑπογραφέντες, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπε-
τάσσοντο εἰς αὐτοὺς οἱ Τζαβελαῖοι καί τινες ἄλλοι, ὡς θέλο-
μεν ἴδει παρακατιόντες, μετὰ τοῦ Καραϊσκάκη. Ἡ διαίρεσις
αὕτη ἀρκεῖ ἵνα ἐξηγήσῃ τὸν ἀποδοθέντα τότε εἰς τὸν
διαγωγὴν τοῦ τελευταίου τούτου ἀνδρὸς χαρακτῆρα καὶ τὴν
ἐντεῦθεν ἐπελθοῦσαν κατ' αὐτοῦ καταδρομήν. Ἀλλὰ σήμερον
ἱστοροῦντες τὰ γεγονότα ἐκεῖνα μετὰ τριάκοντα καὶ ὅκτὼ
ἐτῶν παρέλευσιν, ἐπιτρέπεται, νομίζομεν, ν' ἀναζητήσω-
μεν ἀπαθέστερον τὴν ἀλήθειαν τοῦ πράγματος. Ἡ ἀλήθεια
λοιπὸν φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ ἑξῆς. Ὁ Καραϊσκάκης ἐπεθύμει
ἐξ ἅπαντος νὰ λάβῃ τὴν ὁπλαρχηγίαν τῶν Ἀγράφων, ἀλλ'
ἔβλεπεν ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ τοῦτο διὰ τῆς διοική-
σεως· γινώσκων δὲ ὅτι ὁ τότε ἀρχηγὸς τῆς τῶν Ἀγράφων
παρχίας, συνεννοεῖτο μετὰ τοῦ Ὀθωμανοῦ διοικητοῦ τῶν Τρι-
κάλλων Τούλτζη Κόρτζα καὶ ἤλπιζεν εἰς τὴν συνδρομὴν αὐ-
τοῦ ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἀπεφάσισε καὶ αὐτὸς νὰ ἐπιζητήσῃ

σὴν συνδρομὴν τοῦ Ὀμὲρ Βριώνη, τοσούτῳ μᾶλλον ὅσῳ ὁ Ὀμὲρ Βριώνης ἦτο ἐχθρὸς τοῦ Σούλτζη Κόρτζα. Δὲν προαιρούμεθα νὰ δικαιολογήσωμεν τὴν τοιαύτην τοῦ Καραϊσκάκη διαγωγὴν, ἀλλὰ παρατηρητέον, ὅτι τοιαῦται μετὰ Ἀλβανῶν ὁπλαρχηγῶν συνεννοήσεις δὲν ἐθεωροῦντο τότε ὡς συνεπαγόμεναι τὸν χαρακτῆρα τῆς ἐσχάτης προδοσίας. Οἱ Ἀλβανοὶ, καίτοι ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ μετὰ τῶν Ὀθωμανῶν συντασσόμενοι, δὲν συνεταύτιζοντο ἐντελῶς μετὰ τούτων. Ἄλλο ἦτο τὸ συμφέρον τῶν Ἀλβανῶν, καὶ ἄλλο τῶν Ὀθωμανῶν· οἱ τελευταῖοι ἐμάχοντο ἵνα καταβάλωσι τὴν ἐπανάστασιν καὶ ἀναχτήσωσι τὴν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος κυριαρχίαν· οἱ πρῶτοι ἐμάχοντο ἵνα λαμβάνωσι μισθοὺς καὶ ὠφελῶνται ἀπὸ τῆς λεηλασίας. Πολλάκις δὲ ἐκτεθειμένοι ὄντες καὶ αὐτοὶ εἰς τὰς καταδρομὰς τῆς Ὑψηλῆς Πύλης καὶ εἰς ἐμφυλίους περιπλεκόμενοι ἔριδας, εἶχον χρείαν τῆς συνδρομῆς καὶ φιλίας τῶν Ἑλλήνων ὁπλαρχηγῶν καὶ, τούτου ἕνεκα, διετήρουν ἐκ διαλειμμάτων σχέσεις τινὰς πρὸς αὐτούς. Αὐτός ὁ ἐπ' ὀνόματι τῆς Διοικήσεως Ἄρχων τῶν Ἀγράφων ὁπλαρχηγὸς συνεννοεῖτο, ὡς εἴδομεν, μετὰ τοῦ Ἀλβανοῦ Σούλτζη Κόρτζα. Καὶ ἔπειτα μεταξὺ τῆς συνδρομῆς, ἣν καθ' ὅλας τὰς πιθανότητας ἐκαζήτησεν ὁ Καραϊσκάκης παρὰ τοῦ Ὀμὲρ Βριώνη ἵνα καταλάβῃ τὰ Ἄγραφα, καὶ τῆς ἀποδοθείσης εἰς τὸν ὁπλαρχηγὸν ἐκεῖνον δεινοτάτης ἐπιβουλῆς καὶ προδοσίας, ἡ ἀπόστασις ἦτο μεγάλη. Προσθετέον δὲ, ὅτι καὶ ὁ ἀρχαῖος τοῦ Καραϊσκάκη βιογράφος, εἰ καὶ εἰπὼν προηγουμένως ὅτι ὑπῆρχεν ἐπιστολὴ τοῦ Καραϊσκάκη πρὸς τὸν Ὀμὲν Βριώνην ὑποσχομένη τὴν παράδοσιν τοῦ Μεσολογγίου καὶ τοῦ Ἀνατολικοῦ, ὁμολογεῖ ἔπειτα ὅτι ἀπεδόθησαν εἰς τὸν Καραϊσκάκην, κατ' ἀπαίτησιν τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, σκοποὶ τοὺς ὁποίους οὐδέποτε εἶχε κατὰ νοῦν. Ἐπὶ πᾶσιν ἡ μετέπειτα διαγωγὴ τοῦ ἀνδρὸς ὑπῆρξε τοιαύτη ὥστε ἄνευ ἀναμφισβητήτων ἀποδείξεων δὲν δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι συνέλαβέ ποτε σπουδαίως ἀποτρόπαιόν τι βούλευμα.

Ἡ δὲ πολλάκις ἀναφερθεῖσα προκήρυξις ἐκείνη τῆς προσ-
ρινῆς Διοικήσεως ἐπέφερε μὲν ὅτι ὁ Καραϊσκάκης ἐστερήθη ὅ-
λων τῶν βαθμῶν καὶ ἀξιωμάτων αὐτοῦ ὡς ἁμαρτήσας, πο-
νὴν ὅμως σωματικὴν οὐδεμίαν ἐπέβαλεν αὐτῷ· ἁπλῶς τὸν
διέταττε νὰ ἀναχωρήσῃ ἀμέσως ἀπὸ τοῦ Ἀνατολικοῦ καὶ
παρήγγελλε τοῖς πᾶσι νὰ παύσωσιν ἔχοντες οἱανδήποτε πρὸς
αὐτὸν κοινωνίαν καὶ νὰ θεωρῶσιν αὐτὸν ὡς ἐχθρὸν « ἕνεκεν
νὰ μετανοήσῃ καὶ νὰ προσπέσῃ εἰς τὸ ἔλεος τοῦ ἔθνους καὶ
ζητήσῃ συγχώρησιν. » Ἐπειδὴ δὲ καὶ οἱ Τζαβελαῖοι, περισταλέν-
τες ὑπὸ τῆς ἀποφάσεως ἐκείνης τῆς Διοικήσεως, ἐγκατέλιπον
αὐτὸν, ὁ Καραϊσκάκης, καίτοι ἔχων οὐ μικρὰν ἐν Ἀνατολι-
κῷ δύναμιν, καὶ ὠχυρωμένος ὧν εἰς πολλὰς οἰκίας, ἐθεώρησε
φρόνιμον νὰ ὑπακούσῃ. Ὅθεν τὴν 3 Ἀπριλίου, ἐπιοῦσαν τῆς
ἡμέρας καθ' ἣν ἐξεδόθη ἡ προκήρυξις, ἐξῆλθεν ἀπὸ τοῦ Ἀνα-
τολικοῦ μεθ' ὅλης τῆς στρατιωτικῆς αὐτοῦ δυνάμεως καὶ ὄ-
χι, ὡς ἔλεγον οἱ ἀντίπαλοί του, μετὰ ὀλίγων ἐκ τῶν ἀνθρώ-
πων του αὐτοῦ τινες φιλοδωρημένοι πλουσίως τὸν ἠκολούθησαν.
Κατὰ τὰ λοιπὰ ὅμως ἡ κατάστασις αὐτοῦ ἦτο τῷ ὄντι ἀπε-
τρά, διότι τοσοῦτον εἶχε καταβληθῆ κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκεί-
νας ὑπὸ τοῦ χρονίου αὐτοῦ νοσήματος, ὥστε μήτε νὰ περιπα-
τήσῃ ἠδύνατο μήτε νὰ ἱππεύσῃ, ἀλλ' ἀνεκομίσθη ἐπὶ φορείου
ὑπὸ ἀνδρῶν τεσσάρων αἰωρουμένου. Ἡ ἐφημερὶς τῆς Διοική-
σεως ἐβεβαίου, ὅτι ἡ φθίσις του εἶχε καταντήσει εἰς τὸν τρίτον
βαθμὸν καὶ προανήγγελλε τὸν προσεχῆ αὐτοῦ θάνατον. Ἡ μα-
ντεία αὕτη ἦτο ὁπωσοῦν ἐσπευσμένη, ἀλλ' ἡ κατάστασις
τῆς ὑγείας του ἦτο ἀληθῶς ὀλεθρία. Τοσαύτη ὅμως ἦτο καὶ
ἡ δύναμις τῆς θελήσεως τοῦ ἀνθρώπου τούτου, ὥστε, καίτοι
τοσοῦτον ἠθικῶς καὶ σωματικῶς προσβεβλημένος, δὲν ἔπαυ-
σεν ἐπιδιώκων τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἀρχικοῦ αὐτοῦ σκοποῦ.
Ἅμα ἐξελθὼν ἀπὸ τοῦ Ἀνατολικοῦ καὶ διαβὰς τὸν Ἀσπρο-
πόταμον, ἔγραψε πρὸς τὸν ἐν Ἀγράφοις ἐπίτροπον τοῦ Σουλ-
τζη Κόρτζα ζητῶν τὴν συνδρομὴν αὐτοῦ, ἵνα καταλάβῃ τὴν
ἐπαρχίαν ἐκείνην. Καὶ ὁ μὲν Ῥάγκος κατώρθωσε νὰ κατ-

πείση τοὺς Τούρκους ν' ἀπορρίψωσι τὴν πρότασιν ταύτην τοῦ Καραϊσκάκη, αὐτὸς δὲ ἐπεχείρησε τότε καὶ οἴκοθεν νὰ καταλάβῃ τὰ Ἄγραφα καὶ εἰσήλασεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν ταύτην, κατεδιωκόμενος ἀφ' ἑνὸς ὑπὸ τοῦ Ῥάγκου, τοῦ Στουρνάρη, τοῦ Διακατᾶ καὶ ἄλλων Ἑλλήνων ὁπλαρχηγῶν, καὶ ἀφ' ἑτέρου ὑπὸ τοῦ Σούλτζη Κόρτζα, τοῦ προκαταλαβόντος μετὰ χιλίων περίπου Τούρκων τὰς Πόρτας. Ὥστε παράδοξον ἐνταῦθα συνέβη φαινόμενον· ὅτι Ὀθωμανοὶ ἀνεδεικνύοντο ἐκτελεσταὶ τῶν ἀποφάσεων τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως καὶ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ Ἑλλήνων ὁπλαρχηγῶν κατεδίωκον τὸν ὑπ' αὐτῆς ἀποκηρυχθέντα ἄνθρωπον. Τελευταῖον δὲ, περικυκλωθεὶς παντοχόθεν καὶ ἀκαταπαύστως ἀγωνιζόμενος, ἠναγκάσθη ὁ Καραϊσκάκης νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν Καρπενησίου. Ἡ Διοίκησις ἐβεβαίου ὅτι κατεπολεμεῖτο ὑπὸ ὅλων τῶν καπιταναίων, καὶ ἀνήγγελλε μάλιστα τὸν ἐξολοθρευμόν του. Καθὼς ὅμως πολλάκις συμβαίνει, ἡ Διοίκησις ἔδιδεν ὡς γεγονὸς ὅ,τι ἐπεθύμει, τὰ δὲ πράγματα εἶχον ἄλλως. Πολλοὶ τῶν καπιτανέων φιλικῶς εἶχον πρὸς αὐτὸν, οἱ Γιολδασαῖοι οἵτινες καὶ ὑπεδέχθησαν αὐτὸν εἰς Καρπενήσιον, ὁ Ἀνδρέας Ἴσκου, ὁ Γιανάκης Σταΐκος καὶ ἄλλοι· οὐ μόνον δὲ φιλικῶς διέκειντο, ἀλλὰ καὶ ἀρχιστράτηγον εἶχον ὀνομάσει αὐτὸν, ὅπερ μαρτυρεῖ ὁπόσην ἤδη εἶχεν ἀποκτήσει ὑπόληψιν ὁ ἀνὴρ ἐν τῇ δυτικῇ Ἑλλάδι. Ἀλλ' αὐτὸς, εἴτε πεισθεὶς ὅτι δὲν δύναται ν' ἀντισταθμίσῃ τὴν δύναμιν τῆς Διοικήσεως εἴτε ὑπὸ τῆς ἀσθενείας αὐτοῦ καταβληθεὶς, ἔγραψε τῇ 27 μαΐου τοῦ 1824 ἀπὸ Δομνίσταν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον ἀναφοράν, δι' ἧς ἀπολογούμενος δι' ὅσα ἔπραξε ζήτει ἐπὶ τέλους ἀφελέστατα συγγνώμην παρὰ τῆς Διοικήσεως. « Ἐμένα, ἔλεγεν, ἡ κακή μου τύχη καὶ ἀρρώστησα ὀπί-
» σω· δὲν ἠξεύρω κῶλα ἀπὸ τὰ κρύα τὰ πολλὰ ἦταν, ἢ ἀπὸ
» τόσους ἀφορισμοὺς ὁποῦ μοῦ ἐκάμετε, καὶ σὲ παρακαλῶ νὰ
» μὲ συγχωρέσῃ ἡ Διοίκησις, καὶ ὅλοι οἱ χριστιανοί, καὶ νὰ μοῦ
» σταλθῇ καὶ μία εὐχὴ συγχωρητικὴ παρὰ τοῦ ἀρχιερέως. »

Αὕτη ἡ ἀπὸ Δομνίσταν ἀναφορὰ τοῦ Καραϊσκάκη πρὸς τὸν Γενικὸν διευθυντὴν τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος μαρτυρεῖ ἀλλείωσίν τινα ἐπελθοῦσαν εἰς τὰς διαθέσεις τοῦ πολεμάρχου ἡμῶν. Διότι ζητήσας συγγνώμην παρὰ τῆς Διοικήσεως, φαίνεται ἀναγνωρίζων τὸ σωτηριῶδες κράτος τῆς ἀρχῆς, ἥτις ἐξεπροσώπει τὴν ὁλομέλειαν τοῦ ἀναγεννηθέντος ἔθνους, καὶ οὐχὶ τοπικά τινα συμφέροντα· γεγονὸς ἀξιοσημείωτον ἐν τῷ βίῳ τοῦ ἀνδρὸς, διότι μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἐν τῷ διαστήματι δηλαδὴ τῶν πρώτων τεσσάρων ἐνιαυτῶν τῆς ἐπαναστάσεως, ὁ Καραϊσκάκης ἐπολιτεύθη μᾶλλον ὑπὲρ τοῦ ἰδίου συμφέροντος ἢ ὑπὲρ τοῦ γενικοῦ, πολλάκις δὲ ἀντέπραξεν εἰς τὴν Διοίκησιν καὶ δὲν ἐθεώρει ἄτοπον νὰ συννοῆται μετὰ τῶν ταγμένων ὑπὸ τοὺς πολεμίους Ἀλβανῶν πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ἰδίου σκοποῦ. Ἀλλ' αἱ συνεχεῖς αὐτοῦ ἀποτυχίαι, αἱ τιμαὶ αἱ ἀποδοθεῖσαι εἰς ἄνδρας, οἵτινες, εἰ καὶ μὴ ἔχοντες πλείστερα αὐτοῦ προτερήματα, ηὐδοκίμησαν πλειότερον διὰ μόνον τὸν λόγον, ὅτι πρὸ αὐτοῦ ἐνόησαν τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ συνταχθῶσιν ὑπὸ τὴν ἐπιτροπεύουσαν τὴν ἐθνικὴν θέλησιν ἀρχὴν, αἱ εὐγενεῖς ἰδέαι τῆς φιλοπατρίας, τῆς πειθαρχίας, τῆς Εὐρωπαϊκῆς φήμης, αἵτινες διὰ τῶν ἐνεργειῶν πολλῶν Ἑλλήνων καὶ φιλελλήνων, μάλιστα δὲ τοῦ εὐκλεοῦς καὶ ἀτυχοῦς Βύρωνος, δὲν ἔπαυσαν ἀπό τινος χρόνου ἐξεγείρουσαι τὰ πνεύματα τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος, ἤρχισαν νὰ ἐνεργῶσιν ἐπὶ τέλους καὶ εἰς τὸν Καραϊσκάκην καὶ νὰ καταπείθωσιν αὐτὸν, ὅτι ἡ ἐπανάστασις ἤνοιξε στάδιον ἕτερον τοῦ σταδίου τὸ ὁποῖον ἄλλοτε διέτρεχεν *ὡς κλέπτης*· ὅτι δὲν πρόκειται πλέον περὶ μόνης τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας γενναίων τινῶν ἀνδρῶν, οὐδὲ περὶ τῆς ὁπλαρχηγίας μόνης μιᾶς τινος ἐπαρχίας, ἀλλὰ περὶ τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ ἔθνους ὅλου καὶ τῆς ἐν αὐτῷ συγκροτήσεως κεντρικῆς τινος δυνάμεως, δι' ἧς καὶ μόνης ἅπασαι αἱ ἀτομικαὶ ἀρεταὶ καὶ ἐνέργειαι ἠδύναντο νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ κοινοῦ ἐπιχειρήματος. Δὲν λέγομεν, ὅτι ὁ Καραϊσκάκης ἐφιλοσόφει περὶ τῶν τοιού-

των ἐννοιῶν, δοξασιῶν καὶ αἰσθημάτων· τοιοῦτόν τι ἤθελεν ἀντιβαίνει εἰς ἅπασαν τὴν προηγουμένην αὐτοῦ ἀνατροφήν. Ἐξεναντίας ὁμολογοῦμεν, ὅτι ὁ Καραϊσκάκης διετήρησεν ἁπάσας σχεδὸν τὰς ἕξεις τῆς ἀνατροφῆς ἐκείνης περὶ τὴν ἀτομικὴν αὐτοῦ πολιτείαν καὶ συμπεριφοράν, μάλιστα δὲ γλῶσσαν ἀχαλίνωτον, ἥτις ἀείποτε πρόχειρον εἶχεν οὐ μόνον τὸν πικρότατον σαρκασμὸν, ἀλλὰ καὶ τὴν δεινοτέραν ὕβριν. Προσθέτομεν ὅμως, ὅτι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης παρήχθη ἐν αὐτῷ αὐτοματισμός τις μεγάλου ἐθνικοῦ καὶ ἐπαναστατικοῦ συμφέροντος ὅστις λεληθότως, οὕτως εἰπεῖν, ἀλλ' ἀδιαλείπτως προαγόμενος ἐπενήργησεν ἔκτοτε εἰς ἅπαντα τὸν δημόσιον αὐτοῦ βίον.

Ἡ περὶ συγγνώμης αἴτησίς του δὲν εἰσηκούσθη· ἀγνοοῦμεν διατί. Τὸ πιθανώτερον εἶναι ὅτι ὁ φιλόπατρις καὶ φιλοδίκαιος χαρακτὴρ τοῦ ἐξόχου ἀνδρὸς ὅστις διεῖπε τότε τὰ πράγματα τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος, ἠναγκάσθη πάλιν νὰ ὑπενδώσῃ εἰς τοὺς ἀντιπάλους τοῦ Καραϊσκάκη ὁπλαρχηγούς. Ὁπωσδήποτε ὁ Καραϊσκάκης ἀπῆλθε τότε εἰς Ναύπλιον, ὅπου δὲν ἐπέτυχε μὲν ἀμέσως τὴν ἐπίσημον, ἕνεκα τῶν παρελθόντων, συγχώρησιν, οὐδὲ τὴν ὁποίαν ἐζήτει πάντοτε ἀρχηγίαν τῶν ὅπλων τῆς ἐπαρχίας Ἀγράφων, ἔλαβεν ὅμως τὰς ἀναγκαίας διαταγὰς ἵνα ἐκστρατεύσῃ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα μετὰ τριακοσίων μισθωτῶν στρατιωτῶν.

Ἅμα δὲ φθάσας εἰς Σάλωνα, ὅπου εὑρίσκοντο καὶ ἄλλα τινὰ στρατεύματα, ἔδωκεν ἐπανειλημμένως δεῖγμα τῆς ἐπελθούσης εἰς τὸ πνεῦμα αὐτοῦ μεταβολῆς. Ἡ Κυβέρνησις πληροφορηθεῖσα, ὅτι ὁ Ὀδυσσεὺς, ὅστις διετέλει καὶ αὐτὸς εἰς τὸ κατὰ τὰ Σάλωνα στρατόπεδον, συνεννοεῖται μετὰ τῶν πολεμίων, ἔπεμψεν αὐτόθι ἔφορον τῶν στρατευμάτων τῆς στερεᾶς, τὸν Γεώργιον Αἰνιᾶνα. Ὁ Καραϊσκάκης εἶχεν ἀφορμὰς νὰ μὴν ἦναι εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸν ἔκτακτον τοῦτον τῆς Κυβερνήσεως ἐπίτροπον, διότι οὗτος πολλὰ εἶχεν ἐνεργήσει κατ' αὐτοῦ πρὸ ὀλίγου παρὰ τῷ Προέδρῳ τοῦ Ἐκτε-

λεστικοῦ. Πρὸς δὲ τούτοις, ἕνεκα τῆς ἐν τῇ δυτικῇ Ἑλλάδι γενομένης ἀποκηρύξεως αὐτοῦ, περιελαμβάνετο παρά τινων, ὅλως ἀδίκως, καὶ εἰς τὴν παροῦσαν κατὰ τοῦ Ὀδυσσέως κατηγορίαν, ὥστε εὐλόγως ἀγανακτῶν, κατ' ἀρχὰς ἀπεφάσισεν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ Ὀδυσσέως καὶ πολλῶν ἄλλων ὁπλαρχηγῶν νὰ μὴ δεχθῶσι τὸν ἀπεσταλμένον τῆς Κυβερνήσεως. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον, νοήσας τὸ ἄτοπον τοῦ πράγματος, οὐ μόνον κατέπεισε πάντας νὰ ὑποταχθῶσιν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν Ὀδυσσέα, τοῦ ὁποίου ἡ διαγωγὴ εἶχε καταντήσει τῳόντι ἀσύγγνωστος, διέλυσε πᾶσαν φιλίαν καὶ σχέσιν. Πεποιθὼς δὲ ὡς ἐκ τούτου, ὅτι θέλει εὕρει εὐμενεστέραν πρὸς αὐτὸν τὴν Κυβέρνησιν, προεκάλεσεν ἀναφορὰν πρὸς αὐτὸν τῶν κατοίκων τῶν Ἀγράφων, δι' ἧς, πολλοὶ τοὐλάχιστον ἐξ αὐτῶν, ἐζήτησαν αὐτὸν ὡς ὁπλαρχηγὸν, πέμψαντες ἐπὶ τούτῳ τέσσαρας ἀντιπροσώπους. Ἡ δὲ Κυβέρνησις θέλουσα νὰ εὐχαριστήσῃ μὲν τὸν Καραϊσκάκην, νὰ μὴ δυσαρεστήσῃ δὲ καθ' ὁλοκληρίαν τὸν Ῥάγκον, διῄρεσε τότε τὴν ἐπαρχίαν τῶν Ἀγράφων εἰς δύο, καὶ τοῦ μὲν ἡμίσους κατέστησεν ἀρχηγὸν τὸν ἕνα, τὸ δὲ ἄλλο ἥμισυ ἐπέτρεψεν εἰς τὸν ἕτερον.

Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐξερράγη ὁ δεύτερος ἐν Πελοποννήσῳ ἐμφύλιος πόλεμος, καθ' ὃν ἡ ἐν Ναυπλίῳ Κυβέρνησις, καίτοι ὑπερισχύσασα, ἐθεώρησεν ὅμως ἀναγκαῖον, πρὸς τὴν ἐντελῆ τῶν ἀντιπάλων αὐτῆς κατατρόπωσιν, νὰ φέρῃ εἰς τὴν χερσόνησον τὰ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα Ῥουμελιωτικὰ τάγματα. Ἔτι ἀπὸ τῆς 22 Νοεμβρίου 1824 ἐπῆλθον ἐπὶ τὸν Ἰσθμὸν μετὰ δισχιλίων στρατιωτῶν ὁ Γούρας καὶ ὁ Καραϊσκος, οἵτινες ἀφοῦ διέλυσαν τὴν ὑπὸ τοῦ Λόντου καὶ τοῦ Ἰωάννου Νοταρᾶ πολιορκίαν τοῦ Ἀκροκορίνθου, κατετρόπωσαν τούτους καὶ εἰς Κουτσομάδι, ἐπῆλθον κατόπιν αὐτῶν εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον, τοὺς ἠνάγκασαν μετὰ δεινὴν ἀντίστασιν νὰ φύγωσι καὶ ἐκεῖθεν, καὶ ἐκυρίευσαν ἐπὶ τέλους αὐτὰ τὰ Τρίκκαλα. Ἐνῷ δὲ ταῦτα ἐγίνοντο ἐν Κορινθίᾳ, διέβησαν περὶ τὰς ἀρχὰς δεκεμβρίου εἰς Βοστίτζαν καὶ τὰ εἰς Σάλωνα

στρατεύματα ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκην καὶ τὸν Τζαβέλαν. Τὰ στρατεύματα ταῦτα εἶχον διαπρέψει ἐσχάτως κατὰ τῶν πολεμίων, μάλιστα δὲ εἰς τὰς δύο περὶ Ἀμπλιανὴν μάχας, κατὰ ἰούλιον καὶ σεπτέμβριον 1824, ἐξ ὧν τῆς τελευταίας ἐντίμως μετέσχε καὶ ὁ Καραϊσκάκης. Ἀλλ' ἤδη ἐκαλοῦντο εἰς ὅλως ἕτερον ἐνεργείας στάδιον. Δὲν θέλομεν παρακολουθήσει τὴν ἀνάβασιν αὐτῶν εἰς Καλάβρυτα καὶ τὴν μέχρι Μεσσηνίας κατάβασιν, οὔτε θέλομεν ἱστορήσει ὅσα τότε ἐγένοντο πολλαχοῦ τῆς Πελοποννήσου, μάλιστα δὲ εἰς Κερπινήν. Ἡ ἐποχὴ αὕτη εἶναι μία ἐξ ἐκείνων περὶ ὧν ὁ ἱστορικὸς τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος δυσκολώτατα δύναται νὰ ἐκφέρῃ τὴν πρέπουσαν κρίσιν. Ὅτι ἡ ἐν Ναυπλίῳ Κυβέρνησις ἔδει ἐπὶ τέλους νὰ θριαμβεύσῃ, εἶναι ἀναμφισβήτητον, διότι ἀναγκαῖον ἦτο νὰ συμπυκνώσῃ ἤδη τὸ ἔθνος τὰς δυνάμεις αὐτοῦ ἵνα δυνηθῇ, ὡς ἀπὸ κοινοῦ σημείου, ἀπερισπάστως νὰ μεταχειρισθῇ αὐτὰς κατὰ τοῦ φοβεροῦ πολεμίου, ὅστις μετ' ὀλίγον ἔμελλε ν' ἀποβιβασθῇ εἰς τὰ Μεσσηνιακὰ φρούρια. Ἀλλὰ τὸ δεινὸν πάσης Κυβερνήσεως ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως ἡμῶν ἦτο ὅτι, ἐνῷ αὕτη ἐξεπροσώπει τὴν κοινὴν θέλησιν, τὸν Νόμον καὶ τὴν τάξιν, τὰ ὄργανα δι' ὧν ἦτο ἠναγκασμένη νὰ ὑποστηρίζῃ τὰς ἀρχὰς αὐτὰς καὶ τὰ σύμβολα, ἦσαν φύσει πρὸς ταῦτα πάντα πολέμια. Κυβέρνησις ἀληθὴς, ἐπὶ στρατοῦ ἀτάκτου ἐρειδομένη, εἶναι δύω γεγονότα ἀμοιβαίως ἀναιρούμενα. Ὅθεν Κυβέρνησις ἀξία τοῦ ὀνόματος τούτου δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ εἰμὴ ἡ διὰ τακτικοῦ στρατοῦ ἐνεργοῦσα. Ἐγένοντο μὲν ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως πολλαὶ ἀπόπειραι ἐπὶ τῷ σκοπῷ συγκροτήσεως στρατοῦ τακτικοῦ· ἀλλ' αἱ ἀπόπειραι αὗται, κυρίως διὰ τὴν ἔλλειψιν τακτικῶν πόρων, ποτὲ δὲν ἐπήγαγον ἀξιόλογόν τι ἀποτέλεσμα, ὁ δὲ ἀγὼν διεξήχθη κυρίως διὰ τοῦ ἀτάκτου στοιχείου. Τοῦτο ἐξηγεῖ διὰ τί ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως οὐδέποτε κατωρθώθη νὰ συστηθῇ παρ' ἡμῖν ἔννομος καὶ εὐεργετικὴ πραγμάτων τάξις· ἐξηγεῖ δὲ καὶ διατὶ ἀνάγκη νὰ εἴμεθα ἐπιεικέστατοι περὶ τὰς κρίσεις ἡμῶν ὡς πρὸς πάν-

τας τοὺς ἀνθρώπους ὅσοι μετέσχον τῶν ἐμφυλίων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐρίδων. Οἱ Κυβερνητικοὶ εἶχον δίκαιον μὲν ἐπιζητοῦντες τὴν ἵδρυσιν Κυβερνήσεως, ἄδικον δὲ ἐπιδιώκοντες τὴν πραγματίωσιν τοῦ σκοποῦ τούτου δι' ὄχλων ἀσυντάκτων. Πάλιν δὲ οἱ Ἀντικυβερνητικοὶ εἶχον δίκαιον μὲν καθόσον ἀνθίσταντο εἰς τὰς καταχρήσεις καὶ τὰς ἀνομίας τῶν ἀσυντάκτων τούτων ὄχλων, ἄδικον δὲ καθόσον ἀντέπραττον εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς Κυβερνήσεως. Καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν ἐπανάστασιν, ἡ ἐσωτερικὴ διοίκησις περιεστράφη περὶ τὸν πλημμελῆ τοῦτον κύκλον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξέλθῃ, διότι ἐπὶ τούτῳ ἔδει νὰ καταργηθῶσι τὰ ἄτακτα στρατεύματα καὶ νὰ ἀναπληρωθῶσι διὰ τακτικῶν. Ὅπόσον δὲ τοῦτο ἦτον ἀδύνατον ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως οὐ μόνον ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως πόρων, ἀλλὰ καὶ ἕνεκα τῶν παραδόσεων καὶ ἕξεων τοῦ ἔθνους, μαρτυρεῖται ἐκ τοῦ ὅτι ἐσχάτως μόλις ἐξέλιπε τὸ ἄτακτον στοιχεῖον ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Ἡ ἐν Ναυπλίῳ λοιπὸν Κυβέρνησις ἐθριάμβευσε διὰ τῶν Ῥουμελιωτικῶν ταγμάτων τὰ ὁποῖα εἰσήγαγεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἀλλ' ἕνεκα τῶν καταχρήσεων εἰς τὰς ὁποίας ἐξώκειλαν οἱ ὄχλοι ἐκεῖνοι, ἀνέτρεψεν ἰδίαις χερσὶ τὸ κυριώτερον εὐεργέτημα ὅπερ προσεδοκᾶτο ἀπὸ τοῦ θριάμβου αὐτῆς, δηλαδὴ τὸ κράτος τοῦ Νόμου καὶ τῆς τάξεως. Ἐντούτοις τὰ στρατεύματα ἐκεῖνα, ἐν οἷς ἦν καὶ ὁ Καραϊσκάκης, ὁρμήσαντα, ὡς προείρηται, ἀπὸ τῶν βορείων παραλίων τῆς Πελοποννήσου καὶ διασχίσαντα ἅπασαν τὴν Πελοπόννησον, ἔφθασαν μέχρι Μεσσηνίας, καθ' ἣν ἐποχὴν ἐγένετο περὶ τὰ μέσα φεβρουαρίου 1825 ἡ πρώτη ἀπόβασις τῶν Αἰγυπτιακῶν δυνάμεων· ὥστε ἡ κατὰ τὴν Μεσσηνίαν συρροὴ τῶν Ῥουμελιωτικῶν στρατευμάτων ἔσχε τοὐλάχιστον τοῦτο τὸ πλεονέκτημα, ὅτι εὑρέθη αὐτόθι ἕτοιμος Ἑλληνικὸς στρατὸς ν' ἀντιπαραταχθῇ πρὸς τοὺς πολεμίους. Ἀλλὰ τὸ πλεονέκτημα τοῦτο ἔμελλε νὰ ματαιωθῇ ἕνεκα ἀτοπήματός τινος ἑτέρου, τὸ ὁποῖον ἐπίσης ἀναποσπάστως φαίνεται συνδεδεμένον μεθ'

λων τῶν ἀποπειρῶν ὅσαι ἐγένοντο ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως πρὸς συγκρότησιν κεντρικῆς κυβερνήσεως. Πολλάκις πολλοὶ ἠπόρησαν πῶς ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις οὐδένα παρήγαγεν ἄνδρα ἱκανὸν νὰ συμπυκνώσῃ εἰς χεῖρας αὐτοῦ ἁπάσας τὰς δυνάμεις τοῦ ἔθνους, καὶ ἀπέδωκαν τὴν ἔλλειψιν ταύτην εἰς ἀνεπιτηδειότητά τινα τοῦ ἔθνους αὐτοῦ. Ἀλλ' οἱ τοιοῦτοι δὲν ἐξετίμησαν, νομίζομεν, ἀποχρώντως τὴν ποικιλίαν τῶν ὑρῶν καὶ δυνάμεων, δι' ὧν διεξήχθη ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις. Ἀλλαχοῦ, καὶ ἰδίως εἰς τὰς Κάτω Χώρας καὶ εἰς τὴν Βόρειον Ἀμερικὴν, ὁ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγὼν διεξήχθη κυρίως κατὰ ξηρὰν καὶ ἀπὸ τῶν περιπετειῶν τοῦ κατὰ ξηρὰν πολέμου ἐξηρτᾶτο ἡ τύχη τοῦ ὅλου ἀγῶνος, ὥστε ἅμα ἀνεδείχθη κατὰ ξηρὰν ἡγεμών, τοῦ ὁποίου οἱ λοιποὶ ἀνεγνώρισαν τὴν ὑπεροχὴν, ὁ ἡγεμὼν οὗτος ἀναγκαίως ἔλαβεν εἰς χεῖρας αὐτοῦ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ὅλου ἐπιχειρήματος. Τοιουτοτρόπως ἐξηγεῖται ἡ ἀνύψωσις τοῦ Γουλιέλμου, τοιουτοτρόπως ἡ τοῦ Οὐασιγκτῶνος. Ἀλλ' εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῆς χώρας καὶ τῶν περιστάσεων τοῦ πολέμου, ὁ ἀγὼν διεξήγετο ἐξ ἴσου κατὰ θάλασσάν τε καὶ κατὰ ξηράν· δὲν ἤρκει νὰ θριαμβεύσωμεν κατὰ ξηρὰν μόνον, διότι ἡ χώρα ἦτον ἀπανταχόθεν καὶ ὑπὸ τῆς θαλάσσης εὐάλωτος· δὲν ἤρκει δὲ οὐδὲ κατὰ θάλασσαν μόνον ν' ἀναδειχθῶμεν νικηφόροι, διότι ἡ χώρα ἦτο καὶ ἀπὸ τῆς ξηρᾶς πολυειδῶς εὐπρόσβλητος. Ἐντεῦθεν οὔτε ὁ ἄνθρωπος ὅστις ἤθελε συμπυκνώσει τὰς κατὰ ξηρὰν δυνάμεις εἰς χεῖρας αὐτοῦ, οὔτε ὁ ἄνθρωπος ὅστις ἤθελε πρωτεύσει ἐν τῷ κατὰ θάλασσαν ἀγῶνι ἠδύνατο διὰ τοῦτο καὶ μόνον νὰ θεωρηθῇ ὡς διαιτητὴς τῆς τύχης τοῦ ὅλου ἔθνους. Εἷς δὲ καὶ μόνος ἄνθρωπος ἀδύνατον ἦτο βεβαίως νὰ περιλάβῃ ἀμφότερα τὰ προτερήματα ταῦτα, ὥστε αὐτὴ τῆς χώρας καὶ τῶν περιστάσεων τοῦ πολέμου ἡ φύσις ἀνθίστατο εἰς τὴν ἐν ἀνδρὶ ἑνὶ συμπύκνωσιν τῆς ὅλης ἐθνικῆς δυνάμεως. Ἐντούτοις ὅτε κατὰ τὰ 1824 ἐγένετο ἡ πρώτη σπουδαία ἀπόπειρα τοῦ νὰ συγκροτηθῇ ἰσχυρὰ κεν-

τρικὴ Κυβέρνησις, ἐδέησε νὰ εὑρεθῇ ἀρχηγὸς αὐτῆς, καὶ ἐπει-
δὴ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην λαμπρὰ μάλιστα ἦσαν τὰ κατὰ
θάλασσαν κατορθώματα, τῶν δὲ ναυτικῶν νήσων ἐπρώτευε
ἡ Ὕδρα, ἐν Ὕδρᾳ δὲ ἐπρώτευεν ὁ τῶν Κουντουριωτῶν οἶκος,
ἀναγκαίως ἀνετέθη ἡ προεδρεία εἰς τὸν ἕνα τῶν δύω ἀρχηγῶν
τοῦ οἴκου ἐκείνου. Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος οὗτος ὅστις, χειραγωγού-
μενος ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου ἀδελφοῦ αὐτοῦ Λαζάρου, ἐπήρκει
εἰς τὴν διεξαγωγὴν τῶν Ὑδραϊκῶν καὶ ἐν γένει τῶν ναυτικῶν
πραγμάτων, ἀναλαβὼν τὴν προεδρείαν τῆς Κυβερνήσεως, καθ'
ἣν ἐποχὴν μετ' ὀλίγον ὁ ἀγὼν ἔμελλε κυρίως κατὰ ξηρὰν νὰ
κριθῇ, ἀναγκαίως ἀνεδείχθη μὴ ἐπαρκῶν εἰς τὴν ὅλως ἀλλο-
τρίαν αὐτῷ ταύτην χρείαν· καὶ οὐ μόνον ἐματαίωσεν ὡς ἐκ
τούτου ἅπασαν τὴν ῥώμην τῶν ἐν Μεσσηνίᾳ συμπεπυκνωμέ-
νων ῥουμελιωτικῶν ταγμάτων, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν ἐξασθένισιν τῆς Κυβερνήσεως παραδόξως συν-
τέλεσεν.

Οἱ Αἰγύπτιοι ἀπεβιβάσθησαν εἰς Μεθώνην· ὅθεν ὁ Ἑλλη-
νικὸς στρατὸς διετάχθη νὰ συγκεντρωθῇ εἰς Κρομμύδιον, χω-
ρίον δύο ὥρας μακρὰν ἀπέχον τῆς Μεθώνης. Ὁ στρατὸς οὗτος συ-
νέκειτο ἀπὸ τὰ ῥουμελιωτικὰ τάγματα τοῦ Καρατάσου, τοῦ
Καραϊσκάκη, τοῦ Δράκου, τοῦ Κώστα Μπότσαρη καὶ τοῦ
Τζαβέλα, συμποσούμενα εἰς 2500 ἄνδρας, μεθ' ὧν ἠνώθησαν
καὶ 500 περίπου Ὑδραῖοι, Σπετσιῶται καὶ Κρανιδιῶται, καὶ
250 Ἀγιοπετρῖται ὑπὸ τὸν Παναγιώτην Ζαφειρόπουλον.
Ἐπειδὴ δὲ ὑπῆρχεν ἀνάγκη γενικοῦ ἀρχηγοῦ, ἀνέλαβε μὲν τὴν
ἀρχηγίαν ὁ πρόεδρος τοῦ ἐκτελεστικοῦ Γεώργιος Κουντουρι-
της, ἀλλ' ὁ ἀνὴρ οὗτος, καθὸ ὅλως ἄπειρος τῶν πολεμικῶν
πραγμάτων, καὶ ἰδίως τοῦ κατὰ ξηρὰν πολέμου, οὔτε κατῆλ-
θέ ποτε εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, οὔτε κατερχόμενος ἤθελε
δυνηθῇ νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ τῆς ἀρχιστρατηγίας ἔργον. Ὅθεν
ἐδέησε νὰ διορίσῃ ἐπίτροπον αὐτοῦ, καὶ τότε ἔπραξε τὸ μέ-
γα λάθος νὰ ἀναθέσῃ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐν Κρομμυδίῳ στρα-
τοπέδου εἰς τὸν Ὑδραῖον Δημήτριον Σκούρτην. Ὁ Σκούρτης

ἦτο ἀνὴρ γενναῖος καὶ ναυτικὸς ἔμπειρος, ἀλλὰ τοῦ κατὰ γῆν πολέμου ἐντελῶς ἀμύητος, καὶ πρὸς τούτοις ὅλως ἄγνωστος εἰς τὰ ἀρειμάνια στίφη, ὧν ἡ διεύθυνσις ἀνετέθη εἰς αὐτόν. Καὶ ἂν ὑποθέσωμεν, ὅτι ὁ πρόεδρος τοῦ ἐκτελεστικοῦ διώρισε τὸν Σκούρτην ἵνα ἀποφύγῃ τὸ δυσχερὲς ἔργον τοῦ νὰ ἐκλέξῃ ἕνα τῶν τεσσάρων ἢ πέντε ὁπλαρχηγῶν τοῦ ἐν Κρομμυδίῳ στρατοπέδου, οἵτινες ἴσον σχεδὸν εἶχον ὄνομα καὶ ἴσας ἀξιώσεις, πάλιν ἐπλανήθη περὶ τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ, διότι ἠδύνατο μᾶλλον νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἀρχηγίαν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον, ὅστις πρὸ μικροῦ ἐλθὼν εἰς Ναύπλιον ἐκ Μεσολογγίου, παρηκολούθησε τὸν πρόεδρον εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, καὶ μετ' ὀλίγον, ὡς γνωστόν, προεπορεύθη αὐτοῦ, περὶ τῶν ὅλων κινδυνεύσας ἐν Σφακτηρίᾳ. Κατὰ τὰ προηγούμενα τέσσαρα ἔτη ὁ Μαυροκορδάτος εἶχε λάβει πολλὴν ἐμπειρίαν τῶν πολεμικῶν πραγμάτων εἰς τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα, οἱ δὲ ὁπλαρχηγοὶ τῆς Ῥούμελης εἶχον συνειθίσει νὰ θεωρῶσιν ἑαυτοὺς ὑπ' αὐτὸν τεταγμένους. Ναὶ μὲν μεταξὺ τῶν ἐν Κρομμυδίῳ ὁπλαρχηγῶν ὑπῆρχόν τινες, ἔχοντες ἀφορμὰς δυσαρεσκείας κατὰ τοῦ ἀνδρὸς, ἰδίως δὲ ὁ Καραϊσκάκης, ἀλλὰ διὰ τὸν ἐπικρεμάμενον δεινὸν κίνδυνον, ἀμφιβολία δὲν ὑπάρχει ὅτι εὐκατόρθωτος ἦτο ἡ συνδιαλλαγὴ, ταύτης δὲ γενομένης, ὁμολογουμένως τὰ πράγματα ἤθελον λάβει τροπὴν ἀλλοίαν τῆς μετ' οὐ πολὺ ἐπελθούσης.

Ὁ δὲ διορισμὸς τοῦ Σκούρτη πολὺν καὶ εὔλογον παρήγαγεν ἐκ πρώτης ἀφετηρίας γογγυσμὸν εἰς τὸ ἐν Κρομμυδίῳ στρατόπεδον. Εἷς μάλιστα τῶν ἐπισημοτέρων ὁπλαρχηγῶν, ὁ γέρων Καρατάσος, ἀπεποιήθη ῥητῶς νὰ ταχθῇ ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν ἐκεῖνον καὶ κατέλαβεν αὐτογνωμόνως μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν τὸ χωρίον Σχοινόλακα. Τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο ἐδέχθη καὶ πρῶτον τὴν τῶν πολεμίων ἔφοδον· διότι τὴν 16 μαρτίου ἓν τάγμα Αἰγυπτίων προσέβαλε τὸν Καρατάσον· ἀλλὰ, μετὰ μάχην σφοδρὰν, ἐτράπη εἰς φυγὴν ἀποβαλὸν ὑπὲρ τὰ 109 λογχοφόρα ὅπλα, τὰ ὁποῖα οἱ νικηφόροι Μακεδόνες ἐπεμ-

ψαν εἰς Τρίπολιν ὡς ἀπαρχὰς τοῦ νέου τούτου εἴδους τοῦ πο-
λέμου ὃν προέκειτο ἤδη νὰ διεξαγάγωσιν οἱ Ἕλληνες. Τῷόντι,
τότε κατὰ πρῶτον τὰ ἄρρυθμα ἡμῶν στίφη πρὸς τακτικὴν
ἀντιπαρετάχθησαν τάγμα· καὶ μολονότι οὐδεμίαν ἔλαβον ἐκ
Κρομμυδίου ἐπικουρίαν, ἀλλ' ὅμως διὰ τὴν ἀτρόμητον αὐ-
τῶν ἀνδρείαν, καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἐπιτηδειότητα τοῦ ἀρ-
χηγοῦ, κατώρθωσαν νὰ κατισχύσωσιν. Ἀλλοίαν δὲ ἔλαβε τὴν
χην τὸ ἐν Κρομμυδίῳ στρατόπεδον. Περὶ τὰς ἀρχὰς ἀπριλίου
ὁ πρόεδρος, μαθὼν τὴν ἐν τῷ στρατοπέδῳ τούτῳ ἐπικρατοῦ-
σαν δυσαρέσκειαν, ἀπεφάσισε τελευταῖον νὰ πέμψῃ αὐτοῦ
τὸν γενικὸν γραμματέα· ἀλλὰ, ἑτέρου ὑπάρχοντος ἀρχηγοῦ
καὶ πρὸς τούτοις βραδέως ἐπελθόντος τοῦ Μαυροκορδάτου,
δὲν ἠδυνήθη οὗτος νὰ προλάβῃ τὴν ἐπελθοῦσαν συμφορὰν
διότι ἔφθασεν εἰς Κρομμύδιον τὴν 6 ἀπριλίου, τὴν δ' ἐπισ-
σαν πολλὰ πρωΐ τὸ στρατόπεδον προσεβλήθη ὑπὸ τοῦ πο-
κτικοῦ τῶν πολεμίων, συμποσουμένου εἰς 3,000 ἱππεῖς καὶ
400 πεζοὺς καὶ συνεπαγομένου ἱκανὰ πυροβόλα. Οἱ Ἕλληνες
μικρόν τι εὐαριθμότεροι ὄντες, 3,250 περίπου, ἦσαν ἐστρω-
τοπεδευμένοι ἐν εἴδει ἡμικυκλίου, καὶ τὸ μὲν ἀριστερὸν τοῦ
του κέρας, δηλαδὴ οἱ πέριξ τοῦ χωρίου λόφοι, κατεῖχοντο ὑπὸ
τῶν Σουλιωτῶν καὶ τοῦ Χατζῆ Χρήστου, τὸ δὲ δεξιὸν δηλα-
δὴ τὸ χωρίον αὐτὸ τοῦ Κρομμυδίου, ὑπὸ τοῦ Καρατάσκου
καὶ τοῦ Τζαβέλα, εἰς δὲ τὸ μέσον, ὅ ἐστιν εἰς μικράν τινα
κοιλάδα, ἵστατο ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ὅλου στρατοπέδου Σκούφτης·
καὶ οἱ μὲν ἔνθεν καὶ ἔνθεν αὐτοῦ τεταγμένοι εἶχον φροντίσει
νὰ ἀσφαλισθῶσι διὰ τῶν συνήθων ὀχυρωμάτων, αὐτὸς δὲ μό-
παραλιπὼν ὀχύρωμα, ἠξίου, καθὼς ἐλέγετο τότε, « ὅτι οὐδεὶς
πορεῖ νὰ ἀνθέξῃ μὲ στῆθος ἀνοικτὸν εἰς τὴν προσβολὴν τῶν
ἐχθρικῶν λογχῶν. » Δὲν θέλομεν ἐνδιατρίψει ἐνταῦθα περὶ
τὰς λεπτομερείας τῆς μάχης. Ὅσοι τῶν Ἑλλήνων ἦσαν ὀχυ-
ρωμένοι, ἀντέσχον· ἀλλὰ τὸ κέντρον, καί τοι γενναίως ἀγω-
νισάμενον, διεσπάσθη ὑπὸ τῶν πολεμίων, καὶ ἡ διάλυσις αὐ-
τοῦ συνεπήγαγε τὴν τοῦ ὅλου στρατοπέδου τροπήν.

Αὕτη τῆς ἐν Κρομμυδίῳ μάχης ἡ ἔκβασις, ἥτις ὀφείλεται κατ' ὁλοκληρίαν εἰς τὴν ἀνεπιτηδειότητα τοῦ γενικοῦ ἀρχηγοῦ Σκούρτη, ἀπέβη παλυειδῶς ὀλεθρία εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐπαναστασιν. Ἀπὸ τῆς πρώτης ταύτης ἥττης ἐπεκράτησεν ἡ ἰδέα, ὅτι τὰ ἄτακτα ἡμῶν στίφη εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀντιπαραταχθῶσιν εἰς τὴν λόγχην τοῦ τακτικοῦ. Ἐν γένει τοῦτο ἦτο ἀληθές· διότι τῳόντι ὁ γενναιότερος τῶν ἀτάκτων στρατὸς δυσκόλως θέλει ἀνθέξει εἰς καλῶς ὁπωσοῦν κατηρτισμένον καὶ ἐπιτηδείως ἀγόμενον τακτικόν· ἀλλὰ πρὸς τὰ ἐκλελυμένα τῶν Φελλάχων σώματα καὶ τὰ ὑπὸ τῆς κακουχίας τῆς θυλάσσης καὶ ἄλλων ἐπηρειῶν ἠραιωμένα αὐτῶν τάγματα ἤθελον ἴσως κατορθώσει ἐπὶ τέλους νὰ ἀνθέξωσιν οἱ Ἕλληνες, ἐὰν, ὑπὸ δεξιωτέρου ἀρχηγοῦ ἀγόμενοι, ἐφρόντιζον νὰ ὀχυρωθῶσιν ἀπανταχοῦ δεόντως. Μήπως πρὸ μικροῦ ὁ Καρατάσος δὲν εἶχεν ἀποκρούσει τοὺς κατ' αὐτοῦ τὸ πρῶτον ἐπιτεθέντας Αἰγυπτίους; Ἤδη δὲ, τραπέντων τῶν λογάδων ἀνδρῶν οἵτινες εἶχον συγκεντρωθῇ εἰς Κρομμύδιον, πανικὸς κατέλαβε θόρυβος ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα, τὸ δὲ αἴσθημα τοῦτο οὐκ ὀλίγον ἐπενήργησεν εἰς ἁπάσας τὰς μετέπειτα τοῦ πολέμου τούτου περιπετείας.

Ἰδίως δὲ ὡς πρὸς τὴν ἐποχὴν ταύτην τοῦ ἀγῶνος ὀλεθρία ἀπέβη ἡ ἐν Κρομμυδίῳ ἧττα, διότι τὰ καὶ πρὸ αὐτῆς, ἕνεκα τῆς ἀρχηγίας τοῦ Σκούρτη, ἀγανακτοῦντα ῥουμελιωτικὰ τάγματα, ὅλως μετὰ τὸ πρῶτον αὐτοῦ πταῖσμα ἀφηνίασαν. Εἷς τῶν μᾶλλον δυσηρεστημένων ὁπλαρχηγῶν, ἢ τοὐλάχιστον τῶν μᾶλλον ἐπιδειξάντων τὴν δυσαρέσκειαν αὐτῶν, ἦτο ὁ Καραϊσκάκης, διότι, ὡς πολλάκις προείπομεν, ἡ γλῶσσα αὐτοῦ ἦτο ἀχαλίνωτος, εἰς δὲ τὴν περίστασιν ταύτην δὲν ἠρκέσθη νὰ περιφρονήσῃ καὶ νὰ προπηλακίσῃ δεινῶς τὸν Σκούρτην, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦ προέδρου τοῦ ἐκτελεστικοῦ δεινῶς κατεκραύγαζεν. Ἐπὶ τέλους δὲ συμφωνήσας μετὰ δισχιλίων περίπου Ῥουμελιωτῶν, ἐν οἷς ἦν καὶ ὁ Κώστας Μπότσαρης, καὶ ὁ Κῆπος Τζαβέλας, ἐζήτησαν ἀπὸ κοινοῦ μετ' αὐτῶν

τὴν παρὰ τοῦ Προέδρου ἄδειαν νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν στερεὰν Ἑλλάδα ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι κινδυνεύει καὶ αὕτη ἐκ τῶν πολεμίων, καὶ ὅτι οἱ στρατιῶται ἤθελον λειποτακτήσει, ἐὰν δὲν ἐπετρέπετο αὐτοῖς νὰ μεταβῶσιν εἰς ὑπεράσπισιν τῶν ἰδίων πατρίδων καὶ οἰκογενειῶν. Ὁ Κουντουριώτης φυσικῷ τῷ λόγῳ δὲν ἐθεώρησεν εὔλογον νὰ δώσῃ τὴν ζητουμένην ἄδειαν, διότι ἔβλεπεν ὅτι, ἀπελθόντος τοῦ ἰσχυροῦ καὶ ἐκλεκτοῦ ἐκείνου σώματος, πᾶσα κατὰ τῶν Αἰγυπτίων ἄμυνα ἤθελε παραλύσει. Ἀλλ' ὁ Καραϊσκάκης καὶ οἱ μετ' αὐτὸν ἀνεχώρησαν οὐδὲν ἧττον καὶ μετέβησαν εἰς Ναύπλιον. Δὲν θέλομεν ἀρνηθῆ ὅτι ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁ Καραϊσκάκης ἐπολιτεύθη κακῶς. Ἡ παρουσία τοῦ στρατοῦ ἐκείνου εἰς τὴν στερεὰν Ἑλλάδα δὲν ἦτο κατὰ τὸ παρὸν ἔτι ἀναγκαίτητος. Ὁ κίνδυνος, ὁ μέγας τῆς Ἑλλάδος κίνδυνος, ἦτο κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐν Μεσσηνίᾳ, τοσούτῳ μᾶλλον ὅσῳ ἡ ἔκ τοῦ πρὸ μικροῦ μαστίξαντος αὐτὴν ἐμφυλίου πολέμου πολλὰ παθοῦσα Πελοπόννησος ἦτο ὅλως ἀπαράσκευος πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ κινδύνου ἐκείνου δι' οἰκείων δυνάμεων· ὥστε ἡ ἔκ καταλείψις αὐτῆς κατὰ τὴν κρίσιμον ταύτην στιγμὴν ἦτο τῇ ἀληθείᾳ ἀσύγγνωστος. Ἀλλ' ὅμως εἰς τὰς περὶ τῶν ἀνθρώπων ἱστορικὰς ἡμῶν κρίσεις δὲν πρέπει νὰ ὁδηγώμεθα ὑπὸ ἀπολύτων τινῶν ἀρχῶν καὶ κανόνων· τὸ καθῆκον τοῦ Καραϊσκάκη καὶ τῶν ἄλλων Ῥουμελιωτῶν ἦτο βεβαίως νὰ ἐγκαρτερήσωσιν εἰς τὰς τάξεις των· ἀλλὰ καθῆκον ἀνώτερον καὶ προηγούμενον τῆς κυβερνήσεως ἦτο νὰ μὴν ἐπιβάλῃ εἰς τοὺς ἄνδρας ἐκείνους ἀρχηγὸν, τὸν ὁποῖον δὲν ἠδύναντο νὰ σεβασθῶσι καὶ τοῦ ὁποίου ἡ πρώτη πρᾶξις ἦτο νὰ ἐκθέσῃ αὐτοὺς εἰς ἧτταν πρόδηλον, καθ' ἣν 500 μὲν καὶ ἐπέκεινα ἔπεσον λογάδες Ἕλληνες, πλεῖστοι δὲ ᾐχμαλωτεύθησαν. Ἂν οἱ Ῥουμελιῶται, καὶ μετὰ τὰ σφάλματα ταῦτα τῆς Κυβερνήσεως παρέμενον εἰς τὰς θέσεις των, ἤθελον δώσει βεβαίως παράδειγμα θαυμαστὸν πειθαρχίας καὶ αὐταπαρνήσεως· ἀλλὰ τοιαύτην πειθαρχίαν καὶ αὐταπάρνησιν δὲν εἶχον ἔτι διδάξει εἰς

αὐτοὺς οὔτε ἡ ἀνατροφή των, οὔτε αἱ ἕξεις των, δὲν πρέπει δὲ νὰ ἀπαιτῶμεν παρὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα τοῦ ὅλου αὐτῶν βίου ἀλλότρια, διότι τότε ἀπαιτοῦμεν τὰ ἀδύνατα. Καὶ ὅτι ἡ τοιαύτη ἡμῶν σκέψις εἶναι ὀρθὴ, ἀπεδείχθη πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐκ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἥ τε ἐν Ναυπλίῳ κυβέρνησις καὶ ἡ βουλὴ ἐπολιτεύθησαν πρὸς τὸν Καραϊσκάκην καὶ τοὺς συντρόφους του.

Ἅμα οὗτοι ἀνεχώρησαν ἐκ Μεσσηνίας, ὁ Κουντουριώτης ἔσπευσε νὰ γράψῃ πρὸς τὸ Ἐκτελεστικὸν οὐ μόνον νὰ μὴ δεχθῇ τὸν Καραϊσκάκην καὶ τοὺς ἄλλους ἀρχηγοὺς, ἀλλὰ καὶ νὰ καθαιρέσῃ αὐτοὺς καὶ νὰ διαλύσῃ τὰ σώματά των. Ἡ διαταγὴ ὅμως αὕτη εὐκολώτερον ἠδύνατο νὰ δοθῇ ἢ νὰ ἐκτελεσθῇ. Καὶ πρὸς τούτοις ὅλως ἀσύνετον ἤθελεν εἶναι βεβαίως νὰ περιέλθῃ ἡ κυβέρνησις εἰς ῥῆξιν πρὸς δισχιλίους λογάδας μαχητὰς, τὸ ἄνθος τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν οἱ μὲν Αἰγύπτιοι εἶχον ἤδη προχωρήσει οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν Πελοπόννησον, εἶχε δὲ ἀρχίσει ἡ δευτέρα τοῦ Μεσολογγίου πολιορκία, καὶ αὐτὴ ἡ ἀνατολικὴ Ἑλλὰς σπουδαίως ἐπαπειλεῖτο. Ὅθεν τὸ Ἐκτελεστικὸν, συναινέσει καὶ τῆς Βουλῆς, περιεποιήθη τοὺς Ῥουμελιώτας, καὶ ἀφοῦ ἐχορήγησεν εἰς αὐτοὺς χρήματα, τροφὰς καὶ πολεμεφόδια, τοὺς ἐξαπέστειλεν εἰς τὴν στερεὰν κατὰ τὴν αἴτησίν των. Ἀνυπόστατος δὲ εἶναι ἡ γνώμη ἐκείνων οἵτινες ἀπέδωκαν τὴν τοιαύτην τοῦ Ἐκτελεστικοῦ διαγωγὴν εἰς μόνας τὰς εἰσηγήσεις τοῦ Κωλέττη, ὅστις ἐξ ἀντιζηλίας πρὸς τὸν Μαυροκορδάτον ἐπεθύμει, λέγουν, νὰ ματαιώσῃ τὴν κατὰ τῶν Αἰγυπτίων ἐκείνην ἐκστρατείαν, τῆς ὁποίας ὀνόματι μὲν ἀρχηγὸς ἦτο ὁ Κουντουριώτης, ἔργῳ δὲ ὁ γενικὸς τοῦ Ἐκτελεστικοῦ γραμματεύς. Ἡ ἀντιζηλία ὑπῆρχε βεβαίως, καὶ ἴσως ὁ Κωλέττης, μὴ δυνάμενος νὰ ἐκτιμήσῃ ἀποχρώντως τὴν ὅλην σπουδαιότητα τοῦ κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐπελθόντος νέου πολεμίου, ἐπίστευεν ὅτι, καί τοι ἀποτυχούσης τῆς πρώτης ταύτης κατὰ τῶν Αἰγυπτίων ἐκστρατείας, ἠδύναντο οὗτοι βραδύτερον νὰ ἀνα-

χαιτισθῶσιν· ἀλλὰ καὶ πάντων τούτων τεθέντων καὶ ὑπερ-
θέντων, εἶναι ἄτοπον νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι μόναι τοῦ Κωλέ-
του αἱ εἰσηγήσεις ἤθελον ἀρκέσει ἵνα ἐπαγάγωσι τὴν τῆ
τῆς Μεσσηνίας ἀναχώρησιν τῶν ρουμελιωτικῶν ταγμάτω
καὶ τὴν μὴ ἐκτέλεσιν τῆς περὶ τῆς διαλύσεως αὐτῶν δια
γῆς τοῦ προέδρου τοῦ Ἐκτελεστικοῦ. Ὁ Κωλέττης δὲν
ἐπὶ τῶν Ῥουμελιωτῶν, δὲν εἶχε τότε τοιαύτην ἀ
τοσαύτην δύναμιν ὥστε νὰ ἄγῃ καὶ νὰ φέρῃ αὐτοὺς κατὰ
δοκοῦν. Τοῦτο καθίσταται πρόδηλον ἀπὸ τὰ ἀμέσως
γηθέντα γεγονότα. Ὁ Κωλέττης εἶχεν ἐπιτραπῇ ὑπὸ τῆς
βερνήσεως τὴν διεύθυνσιν τῶν ἕνεκα τοῦ ἐμφυλίου πολ
ἐμβαλόντων εἰς τὴν Πελοπόννησον ρουμελιωτικῶν ταγμά
ἐνῷ δὲ ἄγων αὐτὰ συνεπλήρωσε τὸ ἔργον τῆς ὑποταγῆς
χερσονήσου, αἴφνης ἀποβιβασθέντων τῶν Αἰγυπτίων εἰς
Μεσσηνίαν, ἀναλαλεῖται οὗτος εἰς Ναύπλιον, ἁρπάζεται
αὐτὸν ἡ ἀρχηγία τῆς νέας ἐκστρατείας καὶ ἀποδίδεται
τὸν Κουντουριώτην καὶ τὸν Σκούρτην. Ἂν ὁ Κωλέ
εἶχε τοσαύτην εἰς τοὺς ρουμελιώτας δύναμιν, ὅσην λέγ
ὅτι εἶχεν, εἰς τὴν περίστασιν ἐκείνην μάλιστα ἔπρεπε νὰ
τοῦτο. Καὶ ὅμως ὁ Κωλέττης ἐπανῆλθεν εἰς Ναύπλιον,
τὰ ρουμελιωτικὰ στρατεύματα συνεκεντρώθησαν εἰς Κορ
διον κατὰ τὰς διαταγὰς τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐδέχθησαν
γίζοντα μὲν ἀλλ' ἐδέχθησαν, τὸν ἐπιβληθέντα εἰς αὐτά,
ὤφελλεν, ἀρχηγὸν, καὶ ἐπολέμησαν τὸ κατὰ δύναμιν, οὐδ
νεχώρησαν εἰμὴ ἀφοῦ ὑπὸ θλιβερᾶς πείρας ἐπείσθησαν,
ἕνεκα τῆς ὀλίγης τῆς κυβερνήσεως συνέσεως, οὐδὲν ἀγ
ἠδύναντο νὰ διαπράξωσιν. Ὅτι δὲ μετέπειτα ἡ ὑπὸ τὸν
Ναυπλίῳ μὴ ἐκτέλεσις τῆς περὶ τῆς διαλύσεως τοῦ στρα
τούτου διαταγῆς τοῦ Προέδρου τοῦ Ἐκτελεστικοῦ δὲν ὑπῆ
ἔργον ἁπλῆς τοῦ Κωλέττη ῥαδιουργίας, ἀλλ' ἀνάγκης
κῆς ἀναποδράστου καὶ τῆς κοινοτέρας κυβερνητικῆς συν
ἀποτέλεσμα, οὐδὲν ἧττον ἐστὶ πρόδηλον. Ἀλλ' οἱ ἄν
πολλάκις δὲν ἀναζητοῦσι τὰς ἀληθεῖς τῶν πραγμάτων αἰτί

καὶ παρ' ἡμῖν ἰδίως ἀρέσκονται μᾶλλον νὰ ἀποδίδωσι τὰ πάντα οὐχὶ εἰς ἀφορμὰς σπουδαίας, ἀλλ' εἰς μικράς τινας, καὶ ὡς ἐπιτοπλεῖστον προσωπικὰς, ἐνεργείας.

Ὁ Καραϊσκάκης ἀναχωρήτας ἀπὸ Ναύπλιον περὶ τὰς ἀρχὰς Μαΐου 1825 μετέβη τὸ πρῶτον εἰς τὴν ἀνατολικὴν στερεὰν Ἑλλάδα, τῆς ὁποίας γενικὸς ἀρχηγὸς ἦτο τότε διωρισμένος ὁ Γούρας. Ὁ Γούρας εἶχε συλλάβει πρὸ μικροῦ τὸν Ὀδυσσέα, ὅτις, αὐτομολήσας πρὸς τοὺς Τούρκους εἶχε πάλιν ἐπιστρέψει πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Ἡ πρᾶξις αὕτη τοῦ Γούρα ἦτο εὔλογος ἅμα καὶ νόμιμος, διότι ἡ προδοσία τοῦ ἀρχηγοῦ ἐκείνου ἦτο κατάδηλος, τὸ δὲ ἔθνος οὐδεμίαν ἠδύνατο νὰ δώσῃ πλέον πίστιν εἰς ἄνθρωπον τοσοῦτον παλίμβουλον καὶ παλίντροπον. Καὶ ὅμως, διατί νὰ μὴ τὸ ὁμολογήσωμεν; ἡ φυλάκισις τοῦ Ὀδυσσέως ἐνέβαλεν εἰς ἀνησυχίαν τινὰ τόν τε Καραϊσκάκην καὶ ἅπαντας τοὺς ἐπὶ τῆς Πελοποννήσου ἐπανελθόντας ὁπλαρχηγούς· διότι, ἂν καὶ ἀποδοκιμάζοντες τὴν διαγωγὴν τοῦ πολεμάρχου ἐκείνου, ἐφοβοῦντο ὅμως μήπως, δοθέντος ἅπαξ τοῦ παραδείγματος τούτου, ἐφαρμοσθῇ βραδύτερον καὶ εἰς ἄλλους ἡ αὐστηρότης αὕτη ἕνεκα ἴσως ὀλιγώτερον σπουδαίων ἀφορμῶν. Ἐντεῦθεν ὁ Καραϊσκάκης παρῆλθεν εἰς ἔριδας πρὸς τὸν Γούραν, τοῦ ὁποίου ἄλλως ἡ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον προαγομένη φιλοδοξία δυσκόλως ἠδύνατο νὰ ἀνεχθῇ τὴν ὡς ἐκ τῆς ἀρχηγίας ὑπεροχήν· ἡ δὲ κυβέρνησις, θέλουσα νὰ προλάβῃ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἔριδος ταύτης, ἀπεράσισε νὰ πέμψῃ περὶ τὰς ἀρχὰς Ἰουλίου τὸν Καραϊσκάκην εἰς τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα, ὅπου τὸ σήμερον στενότερον πολιορκούμενον Μεσολόγγιον εἶχεν ἀνάγκην ἐξωτερικῆς ἐπικουρίας· καὶ ὁ Καραϊσκάκης μετέβη τῷ ὄντι ἐπὶ τούτῳ κατ' ἀρχὰς εἰς Λοιδωρίκιον, καὶ ἔπειτα εἰς Καρπενήσιον.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἄρχεται τὸ ἀληθὲς κατὰ τὴν ἐπανάστασιν στρατιωτικὸν στάδιον τοῦ ἀνδρὸς τούτου. Ἡ ὑπόληψις τὴν ὁποίαν δι' ὅλων τῶν περιπετειῶν τῶν προηγουμένων ἐνιαυτῶν εἶχεν ἀποκτήσει ἦτο μεγάλη, ἀλλ' ὠφείλετο εἰς τὰ πολεμικὰ ἔργα τὰ διαπραχθέντα παρ' αὐτοῦ πρὸ τῆς ἐπανα-

στάσεως μᾶλλον, ἢ κατὰ τὰ πρῶτα πέντε τοῦ ἀγῶνος ἔτη, καθ' ἃ εἶχε διακριθῆ πλειότερον διὰ τὸ εὐφυὲς καὶ πολυμήχανον καὶ ἀνήσυχον ὁπωσοῦν αὐτοῦ πνεῦμα, ἢ ἐπὶ κατορθώμασι λαμπροῖς καὶ ὀνομαστοῖς.

Ὅτε περὶ τὰ μέσα Ἰουλίου 1825 μετέβη ὁ Καραϊσκάκης εἰς τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα ἵνα παράσχῃ ἐπικουρίαν τινὰ εἰς τὸ Μεσολόγγιον, ἡ δευτέρα τῆς πόλεως ταύτης πολιορκία εἶχεν ἀρχίσει πρὸ τριῶν περίπου μηνῶν. 4500 ἄνδρες τεθωρακισμένοι ὑπὸ 48 ἀθλίων πυροβόλων καὶ ὑπὸ ὀχυρωμάτων ἀτελῶν ἠγωνίζοντο νὰ σώσωσι τὸ προπύργιον ἐκεῖνο τῆς Ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας ἀπὸ τῶν ἐπιμόνων ἐπιθέσεων τοῦ μεγαλεπηβόλου στρατάρχου Ῥεσὶτ Μεχμὲτ Πασᾶ, τοῦ γνωστοτέρου εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Κιουταχῆ. Μέχρι τοῦ τέλους Ἰουνίου ἡ θάλασσα τοὐλάχιστον ἦτο ἀνοικτή· ἀλλὰ τῇ 28 τοῦ μηνὸς ἐκείνου ἔφθασεν ἐνώπιον τοῦ Μεσολογγίου ὁ Χοσρὲφ Πασᾶς μετὰ 55 πλοίων καὶ, ἀναγκάσας 7 Ὑδραϊκὰ πλοῖα, αὐτόθι εὑρισκόμενα, νὰ ὑποχωρήσωσιν, ἀπεβίβασεν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν πολεμίων ἀξιόλογον ἐπικουρίαν ἀνδρῶν, πυροβόλων καὶ ἄλλων πολεμεφοδίων. Ὁ στρατὸς τῶν πολιορκητῶν συνεποσοῦτο εἰς 20,000 ἀνδρῶν, καὶ ἀπεκρούσθη μὲν τῇ 16 Ἰουλίου ἡ πρώτη αὐτῶν ἔφοδος ἀπό τε γῆς καὶ ἀπὸ θαλάσσης· ἀλλ' ὅμως ἡ φρουρὰ εἶχεν ἀρχίσει νὰ πάσχῃ ἔλλειψιν τροφῶν καὶ ἐφοδίων. Κατ' εὐτυχίαν τὴν αὐτὴν ἐκείνην ἡμέραν ἔφθασαν ἐπιστολαὶ τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ στρατηγοῦ Καραϊσκάκη φέρουσαι παραμυθητικὰς εἰδήσεις· αἱ μὲν πρῶται ἀνήγγελλον τὴν προσεχῆ τοῦ στόλου ἄφιξιν, αἱ δὲ, ταχείαν διὰ ξηρᾶς βοήθειαν. Τῷ ὄντι, τὴν ἐπιοῦσαν, Ἰουλίου 17, ἐφάνη ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου καὶ τῇ 21 προσῆλθε καὶ ἡ λοιπὴ ναυτικὴ δύναμις, τεταγμένη ὑπὸ τὸν Μιαούλην, τὸν Σχοτούρην, τὸν Κολαντρούτσον καὶ τὸν Ἀποστόλην. Ὁ Κιουταχὴς ὅστις καὶ πρὸ τῆς ἐφόδου τῆς 16 καὶ μετ' αὐτὴν εἶχεν ὑποβάλει εἰς τοὺς πολιορκουμένους προτάσεις περὶ παραδόσεως ἐπανειλημμένως ἀποκρουσθείσας, ἐπεχείρησεν ἀπὸ πρωΐας τῆς

[illegible] νέαν ἔφοδον ἐπὶ τῇ ἐλπίδι νὰ κυριεύσῃ τὴν πόλιν πρὶν ἢ ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἀποβιβάσῃ εἰς αὐτὴν τρόφιμα καὶ πολεμεφόδια. Ἀλλ' οἱ ἐχθροὶ, καί τοι προελάσαντες μετὰ πλείστου θάρρους καὶ διὰ φοβεροῦ πυροβολισμοῦ ὑποστηριζόμενοι, ἀπέτυχον αὖθις, ἀποβαλόντες τοὐλάχιστον 500 ἄνδρας, καὶ τῇ 23 ὁ ἑλληνικὸς στόλος, ἐκ παρατάξεως ἀγωνισθεὶς πρὸς τὸν μέγαν ὀθωμανικὸν καὶ τρέψας αὐτὸν εἰς φυγὴν, διέλυσε τὴν ἀπὸ θαλάσσης πολιορκίαν καὶ ἐτροφοδότησε τὴν φρουράν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Καραΐσκάκης, ὅστις, ὡς προείπομεν, εἶχε διέλθει διὰ Λοιδωρικίου καὶ Καρπενησίου, ἔφθασεν εἰς Πλάτανον τῶν Κραβάρων, ὅπου ἀφίχθησαν καὶ ὁ Τζαβέλας μὲ ἄλλους τινὰς ἀξιωματικοὺς καὶ ἱκανὸν σῶμα στρατιωτῶν. Μεταβάντες δὲ ἅπαντες τῆς στρατιᾶς ταύτης οἱ προϊστάμενοι εἰς Ἄμπλαν τῆς αὐτῆς τῶν Κραβάρων ἐπαρχίας, ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιπέσωσι διὰ νυκτὸς εἰς τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον, προειδοποιοῦντες ἐγκαίρως καὶ τοὺς ἐντὸς τοῦ Μεσολογγίου, ἵνα ἐξέλθωσι συγχρόνως καὶ αὐτοὶ, καὶ ἐπιτύχωσιν οὕτω ἢ τὴν διάλυσιν τῆς πολιορκίας, ἢ τοὐλάχιστον ὅσον ἐνδέχεται πλείονα τῶν πολεμίων φθοράν. Ὅθεν ἔγραψαν ἐντεῦθεν τὴν προαναφερθεῖσαν εἰς τὴν φρουρὰν ἐπιστολὴν, ἐν ᾗ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἔλεγον, ὅτι διὰ τριῶν πυρῶν θέλουσιν ἀναγγείλει αὐτῇ τὴν ἐπίθεσιν, καὶ ἐν τῷ ἅμα 2,000 περίπου Ἕλληνες, μὴ φέροντες μεθ' ἑαυτῶν ἀποσκευὰς, ἀλλὰ μόνον τετραήμερον ἕκαστος τροφὴν, ἐκίνησαν πρὸς τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον, βαδίζοντες τὴν νύκτα διὰ δρόμων δυσβάτων καὶ ἀτραπῶν, τὴν δὲ ἡμέραν κρυπτόμενοι εἰς δάση καὶ τόπους ὅπου δὲν ἐσύχναζον ἄνθρωποι. Οὕτω πορευόμενοι ἔφθασαν, μετὰ τετραήμερον νυκτοπορίαν, τὴν 25, ὅ ἐστι δύο ἡμέρας μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς ἀπὸ θαλάσσης πολιορκίας, εἰς δάσος τοῦ Ζυγοῦ, δύο ὥρας μόλις ἀπέχον τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου, καὶ ἐνταῦθα διημέρευσαν προθέμενοι νὰ ὁρμήσωσι τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Τοσοῦτον δὲ ἐπιδεξίως ἐκρύβησαν ἐκ τοὺς θάμνους καὶ εἰς τὰ σύδενδρα τοῦ χωρίου ἐκείνου μέρη καὶ τοσαύτην ἐτήρησαν σιωπὴν καὶ ἡσυχίαν, ὥστε, ἂν καί τινες

ἐκ τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου, προσελθόντες ἵνα κόψωσι ξύλα ἐπὶ ἱκανὴν ὥραν εὑρέθησαν ἐν τῷ μέσῳ τῶν Ἑλλήνων, δὲν ἐνόησαν ὅμως αὐτούς. Σημειοῦμεν τοῦτο ὡς τεκμήριον τῆς πειθαρχίας ἥτις ἐνίοτε κατωρθοῦτο νὰ τηρῆται μεταξὺ τῶν ἀτάκτων ἐκείνων στιφῶν. Περὶ δὲ τὸ ἑσπέρας, ἐπεδὴ ἀράνησαν πλησιέστατα τῶν Ἑλλήνων τρεῖς χριστιανοὶ ἐξ ἐκείνων οἵτινες ἠκολούθουν κατηναγκασμένοι τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον ὡς ὑπηρέται, ὁ Καραϊσκάκης διέταξε νὰ συλληφθῶσι, καὶ ἐξέτασεν αὐτοὺς ἐπιμελῶς περὶ τῆς καταστάσεως τῶν ἐχθρικῶν ὀχυρωμάτων. Τελευταῖον περὶ τὴν δευτέραν τῆς νυκτὸς ὥραν ἐγένοντο τὰ τρία συντεθειμένα πυρὰ, καὶ ὁ Καραϊσκάκης, διαιρέσας εἰς τρία σώματα τοὺς Ἕλληνας ἵνα ἐπιπέσωσιν ἀπὸ τριῶν διαφόρων μερῶν, ἀνέλαβε νὰ προσβάλῃ αὐτὸς τὸ σημεῖον τοῦ στρατοπέδου, ἐν ᾧ ἐγίνωσκεν αὐτὸν τὸν ἀρχιστράτηγον διατρίβοντα. Τετάρτη ἦτο τῆς νυκτὸς ὥρα, ὅτε ἔφθασεν ὁ Καραϊσκάκης πλησιέστατα τῶν πολεμίων· οἱ Τοῦρκοι ἐκοιμῶντο ὕπνον βαθύν· οὔτε αἱ προφυλακαὶ αὐτῶν, οὔτε τὸ στρατόπεδον αὐτὸ ἐνόησε τὸν ἐπερχόμενον κίνδυνον, εἰμὴ ὅτε, εὑρεθέντων τῶν Ἑλλήνων ἐν τῷ μέσῳ τῶν πρώτων σκηνῶν, ἐξεκένωσαν οὗτοι ἅπαντες συγχρόνως τὰ πυροβόλα των καὶ ἐρώμησαν ἐπὶ τοὺς πολεμίους, οἵτινες ἐν τῇ πρώτῃ αὐτῶν ἐκπλήξει οὐδεμίαν ἐπεχείρησαν ἀντίστασιν, ἀλλ' ἐτράπησαν ἀμέσως εἰς φυγὴν πρὸς τὸ μέρος ὅπου ὑψοῦτο ἡ σκηνὴ τοῦ στρατάρχου. Συγχρόνως 1,000 ἐκλεκτοὶ τῆς φρουρᾶς ἄνδρες ἐπέπιπτον ἐπὶ τοὺς πολεμίους οἱ μὲν ἐκ τῆς ἀνατολικῆς τοῦ περιτειχίσματος πλευρᾶς, οἱ δὲ ἐκ τοῦ κέντρου. Ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ αὐτῶν, μὴ φέρουσα ἄλλο ὅπλον εἰμὴ τὸ ξίφος μόνον, ἐμβαλοῦσα αἴφνης εἰς τὰ πρῶτα χαρακώματα οὐ μικρὰν ἐκ προοιμίου ἐπήγαγεν θραῦσιν εἰς τοὺς φύλακας αὐτῶν. Τὸ δὲ ἀμέσως ἐπελθὸν κύριον σῶμα, ἀφοῦ δὶς ἐξεκένωσε τὰ πυροβόλα αὐτοῦ, ὥρμησε καὶ τοῦτο μὲ τὸ ξίφος εἰς τὰς χεῖρας καὶ ἐκυρίευσεν ἐπὶ ἱκανὴν ὥραν τέσσαρα ἐχθρικὰ κανονοστάσια καὶ ἱκανὸν μέρος τῶν χαρακωμάτων τῆς πλευρᾶς ἐκείνης. Οἱ ἐχθροὶ, ἔντρομοι γενόμενοι ἀπὸ

τῆς διπλῆς ταύτης καὶ ἀπροσδοκήτου ἐφόδου, ὑπεχώρησαν καὶ ἐντεῦθεν, συσσωματωθέντες πρὸς τὸ δυτικὸν καὶ βόρειον μέρος περὶ τὸ στρατήγιον. Πρὸς τοῦτο δὲ τὸ μέρος ἐβάδιζεν, ὡς προεῖπομεν, καὶ ὁ Καραϊσκάκης, ἀλλ' ἐνταῦθα ἔμελλον ν' ἀπαντήσωσι κωλύματα δυσυπέρβλητα· βαθεῖαι τάφροι καὶ ὀχυρώματα ἰσχυρὰ ἐξησφάλιζον τὸ τμῆμα ἐκεῖνο τοῦ στρατοπέδου. Ἐν ταύτῳ δὲ οἱ Τοῦρκοι συνελθόντες ἀπὸ τοῦ πανικοῦ αὐτῶν φόβου ἐνεθαρρύνθησαν· πολλοὶ τῶν ἡμετέρων ἀντὶ νὰ συνδράμωσιν εἰς τὸ καιριώτερον ἐκεῖνο τοῦ ἐπιχειρήματος σημεῖον ἐφάπτησαν ἐπὶ τὴν λαφυραγωγίαν. Τὸ τουρκικὸν ἱππικὸν συγκεντρωθὲν ἤρχισε νὰ ἐπαπειλῇ κατὰ νῶτον τὴν στρατιὰν τοῦ Καραϊσκάκη· ἀνέτειλε δὲ μετ' ὀλίγον καὶ ἡ σελήνη, ὥστε ὁ πολέμαρχος ἐθεώρησε φρόνιμον νὰ διατάξῃ τὴν ὑποχώρησιν, καὶ συγχρόνως σχεδὸν ἐπανῆλθον εἰς τὰ ἴδια καὶ τὰ ἐκ Μεσολογγίου ἐξελθόντα ἀποσπάσματα τῆς φρουρᾶς. Τὸ ἐπιχείρημα λοιπὸν δὲν ἐπέτυχεν· ἐπήγαγεν ὅμως μεγάλην ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν ζημίαν εἰς τοὺς πολιορκητάς· διότι οὐ μόνον 300 καὶ ἐκεῖνα ἐξ αὐτῶν ἄνδρες ἔπεσον ἐν τῇ νυκτομαχίᾳ ταύτῃ, ἀλλὰ ἡ μὲν φρουρὰ τοῦ Μεσολογγίου ἐπανελθοῦσα εἰς τὰ ἴδια συνεπήγαγε τρόπαια πολλά, ὅπλα, σημαίας, αἰχμαλώτους. Ὁ δὲ Κιουταχῆς ἠναγκάσθη νὰ περιορίσῃ τὸ στρατόπεδον αὐτοῦ μεταφέρων πλησιέστερον εἰς τὴν σκηνήν του τὰς σκηνάς, αἵτινες πρότερον ἐξηπλοῦντο μέχρι τῶν ὑπωρειῶν τοῦ Ζυγοῦ· μέγα δὲ θάρρος ἔλαβεν ἡ πόλις τοῦ Μεσολογγίου, θεωροῦσα μὲν τὴν ἀπὸ θαλάσσης πολιορκίαν διαλυθεῖσαν, ἐμπράκτως δὲ λαβοῦσα πεῖραν, ὅτι ὑπάρχει καὶ ἐπὶ τῆς στερεᾶς σῶμα Ἑλληνικὸν, ἕτοιμον κατὰ πᾶσαν περίστασιν νὰ ἔλθῃ εἰς βοήθειαν αὐτῆς. Τὴν 28 τοῦ μηνὸς ὁ Ἀνδρέας Μιαούλης, ἀποβιβασθεὶς εἰς τὴν πόλιν, περιῆλθε τὸ τεῖχος, καὶ τὰ *Ἑλληνικὰ* χρονικὰ ἀνήγγελλον ὅτι τὸ Βασιλάδιον καὶ τὰ ἐπιθαλάσσια πανηγυστάσια, τρὶς ἐκκενώσαντα τὰ πυροβόλα αὐτῶν, ἐχαιρέτισαν τὸν σωτῆρα ἐκεῖνον τοῦ μεγάλου Ἑλληνικοῦ προμαχῶνος. Οὐδὲ ὑπάρχει τοιοῦτο ἀμφιβολία ὅτι, ἂν ἡ Κυβέρνησις τὴν

ἐλαχίστην ἐπεδείκνυε προθυμίαν καὶ δεξιότητα περὶ τὴν χρῆσιν τῶν πόρων αὐτῆς πρὸς τὴν ὁλοτελῆ τῆς πολιορκίας διάλυσιν, ἤθελεν ἐπιτύχει τὴν διάλυσιν ταύτην. Κατὰ δυστυχίαν οὐδὲν ἔπραξεν ἵνα ἐνισχύσῃ καὶ τροφοδοτήσῃ τὸν στρατὸν τοῦ Καραϊσκάκη· αἱ ὀλίγαι προσπάθειαι, τὰς ὁποίας ὑπὲρ τοῦ Μεσολογγίου κατέβαλε, περιωρίσθησαν εἰς τὴν ἐπανειλημμένην ἀπὸ θαλάσσης ἐπικουρίαν· ἀληθῶς ὅμως εἰπεῖν ἡ πολιορκία δὲν ἠδύνατο νὰ διαλυθῇ εἰμὴ ἀπὸ ξηρᾶς, καὶ ἂν ἐν ἔτει 1825 πρὶν μάλιστα ἐπέλθῃ κατὰ τοῦ Μεσολογγίου μετὰ τοῦ ταπεινοῦ αὐτοῦ στρατοῦ ὁ Ἰβραὴμ Πασᾶς, κατεβάλλετο ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ τὸ ἥμισυ τῶν προσπαθειῶν ὅσαι βραδύτερον περὶ τὰ τέλη τοῦ 1826 καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1827 ἐγένοντο ὑπὲρ τῆς τῶν Ἀθηνῶν ἀκροπόλεως, βεβαίως οὔτε τὸ Μεσολόγγιον ἔπιπτεν, οὔτε ἐπήρχετο ἡ παρακολουθήσασα τὴν πτῶσιν ταύτην ἐσχάτη ἀμηχανία. Περιττὸν δὲ εἶναι νὰ προσθέσωμεν, ὅτι καὶ πρὸς τὴν ἐξάρτυσιν τοῦ στόλου ἡ Κυβέρνησις πολλὴν ἔδειξεν νωθρότητα, καὶ ὅτι ἐπὶ τέλους διὰ τὴν ἐντελῆ τῶν πόρων ἔλλειψιν, ἀτελεσφόρητοι ἀπέβησαν καὶ αὐταὶ αἱ περὶ τροφοδοτήσεως τοῦ Μεσολογγίου προσπάθειαι τοῦ γηραιοῦ τῶν Ἑλλήνων ναυάρχου. Αἱ ἐξηγήσεις αὗται ἦσαν ἀναγκαῖαι ἵνα κατανοήσωμεν τὴν μικρὰν βοήθειαν, ἣν ἠδυνήθη νὰ δώσῃ ὁ Καραϊσκάκης εἰς τὴν ἐν Μεσολογγίῳ φρουρὰν καὶ τὴν μεγάλην διαφορὰν ἥτις ὑπάρχει μεταξὺ ταύτης τῆς κατὰ τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα στρατείας αὐτοῦ καὶ τῶν λαμπρῶν τῶν δύο ἑπομένων ἐτῶν κατορθωμάτων. Δὲν λέγομεν ὅτι περὶ τὰ τέλη τοῦ 1826 καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1827 αὐτὸς ὁ Καραϊσκάκης, ἕνεκα τῆς μεγαλειτέρας αὐτοῦ πείρας, τῆς ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον προαχθείσης φιλοτιμίας καὶ τῶν κορυφωθέντων τῆς πατρίδος κινδύνων, δὲν ἐφάνη ἀνώτερος ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅμως συνετέλεσε παραδόξως εἰς τοὺς τελευταίους τοῦ ἀνδρὸς θριάμβους καὶ τοῦτο, ὅτι τότε ἅπαν, οὕτως εἰπεῖν, τὸ ἔθνος ψυχῇ τε καὶ σώματι συνέδραμε τοὺς ἀγῶνας αὐτοῦ, ἐνῷ ἐν ἔτει 1825 ἐπὶ τοσοῦτον ἦτο παρὰ πάντων ἐγ-

κατελελειμμένος, ὥστε αὐτὸς, ὁ ἐλευθέρως εἰς τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα περιπλανώμενος, ἔπασχε πολλάκις στέρησιν τροφῶν δεινοτέραν καὶ αὐτῆς τῆς ἐν Μεσολογγίῳ ἐκδιαλειμμάτων ἐπικρατούσης· διότι ἡ μὲν χώρα ἦτον ἔρημος, οὐδεὶς δ' ἐρρόντιζε νὰ πέμψῃ εἰς αὐτὸν ἔξωθεν τὰ ἀναγκαῖα ἐφόδια.

Ὀλίγας μετὰ τὴν νυκτομαχίαν τῆς 25 Ἰουλίου ἡμέρας, ὁ Καραϊσκάκης, ἀφοῦ ἐκυρίευσε πολλὰ τῶν τροφίμων, τοῦ εἰς Πετροχώριον διατρίβοντος ὑπὸ τὸν Ἅγον Μουχουρδάρην ἐχθρικοῦ ἀποσπάσματος, ἐστρατοπέδευσεν εἰς Δερβέκισταν, καὶ συναγωνισθεὶς ἐκεῖθεν μετὰ τῶν ἐν Μεσολογγίῳ ἐπληροφορήθη ὅτι ἡ ἀκαταπαύστως ὑπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ πυρὸς δεκατιζομένη φρουρὰ ἔχει χρείαν συμπληρώσεως· καὶ τότε, ὅ ἐστι περὶ τὰς ἀρχὰς Αὐγούστου, εἰσῆλθεν εἰς Μεσολόγγιον ὁ Κῆτζος Τζαβέλας μετ' ἄλλων τινῶν ἀξιωματικῶν καὶ 600 ἐν ὅλοις στρατιωτῶν δοθέντων κατ' ἀναλογίαν ἀπὸ τὰ διάφορα σώματα· ὥστε ὁ στρατὸς τοῦ Καραϊσκάκη ἀντὶ νὰ αὐξάνῃ ἠλαττοῦτο, μετὰ τοσοῦτον δὲ ἐλαττωθείσης δυνάμεως οὐδὲν γενναῖον εἰμπόρει νὰ διαπράξῃ. Οὐδὲν ἧττον κατώρθωσε τὴν 7 Αὐγούστου νὰ ἐκβάλῃ ἀπὸ τὸ Πετροχώριον τὸν Ἅγον Μουχουρδάρην, ἁρπάσας ἀπὸ αὐτὸν τὰς πλειοτέρας τῶν ἀποσκευῶν καὶ ἀναγκάσας τὴν μοῖραν ἐκείνην νὰ μεταβῇ εἰς τὸ γενικὸν τοῦ Κιουταχῆ στρατόπεδον καὶ νὰ ἀφήσῃ ἐλευθέραν τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Ἀποκούρου καὶ τὰ πέριξ αὐτῆς.

Ἀλλ' ἐννοεῖται ὅτι περὶ τῆς διαλύσεως αὐτοῦ τούτου τοῦ γενικοῦ στρατοπέδου δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γείνῃ λόγος. Ὅ,τι μόνον ἐδύνατο νὰ πράξῃ ὁ Καραϊσκάκης ἦτο τὸ νὰ παρεμβάλῃ ὅσον ἐνδέχεται μεγαλείτερα προσκόμματα εἰς τὴν μεταφορὰν τῶν τροφῶν τοῦ Κιουταχῆ. Ἐπὶ δὲ τούτῳ ἀπεράσιστα νὰ περάσῃ εἰς Ξηρόμερον· ἀλλ' ἐπειδὴ ὅλα τὰ διαβατὰ τοῦ Ἀχελώου μέρη ἐφυλάττοντο ὑπὸ ἰσχυρῶν ἐχθρικῶν ἀποσπασμάτων, ἠναγκάσθη νὰ διαβῇ διὰ τῶν Ἀγράφων καὶ τοῦ Βάλτου. Ἀναχωρήσας λοιπὸν περὶ τὰ μέσα τοῦ αὐγούστου ἀπὸ Ἀποκούρου καὶ διελθὼν διὰ Κραβάρων καὶ Καρπενησίου

ἔγθασεν εἰς Ἄγραφα ὅπου προσέβαλε τὸν Σταμούλην Γάτ-ζον, διωρισμένον ὑπὸ τῶν Τούρκων καπητάνον τῆς ἐπαρχίας ταύτης, χωρὶς ὅμως νὰ χρονοτριβήσῃ περὶ τὴν ἐντελῆ αὐτοῦ κατατρόπωσιν· ἐπέρασεν ἔπειτα εἰς Βάλτον, ὅπου ἠνάγκασε τὸν Δημήτριον Γώγου νὰ ἐλευθερώσῃ πολλὰς Βαλτινῶν οἰκογενείας, αἰχμαλωτισθείσας ὑπ' αὐτοῦ διότι δὲν ἤθελον νὰ ὑποκύψωσιν εἰς τὸν ἐχθρόν· καὶ, σπεύδων πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ κυρίου αὐτοῦ σκοποῦ, διελθὼν δὲ διὰ νυκτὸς ἀνὰ μέσον τοῦ εἰς Μαχαλᾶν σταθμεύοντος Τουρκικοῦ ἀποσπάσματος, (ὅπου οὐ μικρὸν ἔτρεξε κίνδυνον πεσὼν εἰς τάφρον, ἀπὸ τῆς ὁποίας, ἐπειδὴ παρ' οὐδενὸς τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ ἐννοήθη, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξέλθῃ εἰμὴ ἀφοῦ ἅπαντες οἱ λοιποὶ ἐπέρασαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ) ἔφθασε τελευταῖον, μετὰ πολυήμερον μὲν κακοπάθειαν, ἐπανειλημμένας δὲ νυκτοπορίας, εἰς Δραγαμέστον καὶ ἔστησεν ἐνταῦθα τὸ στρατήγιον αὐτοῦ. Ἀπὸ Δραγαμέστου εἰσῆλθεν αὐτὸς εἰς Μεσολόγγιον καὶ ἀφοῦ παρετήρησε τὴν κατάστασιν τῶν πολιορκουμένων, ἐπήνεσε μὲν τὴν γενναιότητα καὶ τὴν καρτερίαν τῶν προμάχων τῆς ἡρωϊκῆς πόλεως, ἀλλ' ὠνείδισε μὲ τὸ σύνηθες αὐτῷ θάρρος τὴν κατάχρησιν, ἥτις ἐπεκράτει περὶ τὴν διαχείρισιν τῶν τροφῶν, καὶ ἐπανῆλθεν ἐμέσως εἰς Δραγαμέστον. Τὰ δ' *Ἑλληνικὰ χρονικὰ*, τὰ ὁποῖα ἄλλοτε κατήγγειλαν αὐτὸν εἰς τὸν κόσμον ὡς προδότην, ἐξύμνουν ἤδη τὰς ἀρετὰς τοῦ ἀνδρὸς, καὶ ὡς σωτῆρα τῆς πόλεως ἐθεώρουν.

Ὁ Καραϊσκάκης ἐστρατοπέδευσεν εἰς Δραγαμέστον περὶ τὰς ἀρχὰς σεπτεμβρίου· καὶ ἀφοῦ ἐπὶ ἱκανὰς ἡμέρας ἀνέπαυσε τὸν στρατὸν, μετὰ τὰς μακρὰς νυκτοπορίας καὶ κακουχίας εἰς ἃς εἶχε καθυποβάλει αὐτὸν προηγουμένως, ἤρχισε τὸ ἔργον τῆς παρεμποδίσεως τῶν τροφῶν τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου. Μετὰ δέ τινας μικροτέρας συμπλοκὰς, καθ' ἃς πολλὰ συνέλαβε φορτηγὰ, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιφέρῃ κυριωτέραν τινὰ πληγὴν εἰς τοὺς πολεμίους, προσβάλλων αὐτὸν τὸν Καρβασαρᾶν. Ὁ Καρβασαρᾶς ἦτο τὸ μέρος ὅπου ἀπεβιβάζοντο αἱ τροφαὶ τοῦ Κιου-

τυχῇ ἵνα μεταπομισθῶσιν ἐκεῖθεν διὰ ξηρᾶς εἰς Μεσολόγγιον. καὶ ὑπῆρχεν αὐτόθι ἀπόσπασμα πεντακοσίων Ὀθωμανῶν, οἵτινες κατεῖχον τὰ ἐρείπια τοῦ παλαιοῦ φρουρίου, ἐπισκευασθέντος ἐκ τοῦ προχείρου, καὶ τὰς παρὰ τὸν αἰγιαλὸν ἀποθήκας. Ὁ Καραϊσκάκης παραλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ τὸ ἥμισυ τοῦ ἐν Δραγαμέστῳ στρατοῦ, ἐπέτεσε τὴν νύκτα τῆς 28 σεπτεμβρίου ἀπροσδοκήτως κατὰ τοῦ ἀποσπάσματος ἐκείνου· καὶ τοὺς μὲν ἐν τῷ φρουρίῳ ἀποκλείσας, τοὺς δὲ κατὰ τὴν παραλίαν ἀναγκάσας νὰ καταφύγωσι κακῶς ἔχοντες εἰς τὰ εὑρεθέντα αὐτόθι πλοῖα, ἐγένετο κύριος ἁπάντων τῶν ἐφοδίων, ἰδίως δὲ διακοσίων καμήλων, ἐξ ὧν αἱ ἑβδομήκοντα ἐφονεύθησαν, αἱ δὲ λοιπαὶ ἀπήχθησαν εἰς τὸ στρατόπεδον. Περὶ δὲ τὰ τέλη τοῦ ἀκολούθου μηνός, παραλαβὼν αὖθις ὀκτακοσίους τῶν ἐκλεκτοτέρων αὐτοῦ στρατιωτῶν, ἐπεχείρησε νὰ καταλάβῃ τὰ μεταξὺ Δάσπης καὶ Ἐρεισίου στενά, δι' ὧν ἔμελλε νὰ διαβῇ συνοδία παραπέμπουσα τὰς ὀθωμανικὰς τροφάς· ἀλλ' ὅτε ἔφθασεν εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην, ἡ συνοδία εἶχεν ἤδη διέλθει, ὥστε ἀθυμία πολλὴ εἶχε καταλάβει τοὺς περὶ τὸν Καραϊσκάκην, ὅτε ἄφνης εἶδον ἐπερχόμενον ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ Μεσολογγίου μικρὸν ἐχθρικὸν ἀπόσπασμα τὸ ὁποῖον συνέκειτο ἀπὸ 65 πολυτελῶς ἐνδεδυμένων ἱππέων καὶ ἀπό τινων πεζῶν, οἵτινες ἔφερον πολλὰ φορτηγὰ, κομίζοντα ἀποσκευάς. Τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο ἐνέπεσε τοσοῦτον εὐκολώτερον εἰς τὴν ἐνέδραν τοῦ Καραϊσκάκη, ὅσῳ ἡ πρὸ μικροῦ ἀπὸ τοῦ ἀντιθέτου μέρους ἐρχομένη συνοδία καὶ διὰ τῶν αὐτῶν στενῶν διελθοῦσα, εἶχε βεβαιώσει αὐτὸ, ὅτι οὐδεὶς καθ' ὁδὸν ὑπάρχει κίνδυνος· ὅθεν ἐν διαστήματι ὀλίγων στιγμῶν ἅπαντες οἱ τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο συγκροτοῦντες ἐφονεύθησαν, ἐκτὸς τεσσάρων καὶ μόνον, ὧν οἱ δύο ἐπώθησαν διὰ τῆς φυγῆς, οἱ δὲ ἄλλοι δύο ἐζωγρήθησαν. Τὰ δὲ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων συλληφθέντα λάφυρα ὑπῆρξαν πλουσιώτατα, διότι κατὰ τὴν ἀπὸ 4 νοεμβρίου ἔκθεσιν τοῦ Καραϊσκάκη πρὸς τὴν ἐπιτροπὴν τῆς Διοικητικῆς Ἑλλάδος, ἐξετιμήθησαν εἰς τὴν δημοπρασίαν 515,000 γρόσια· καὶ

τοῦτο θέλει ἐνοχληθῆ εὐκόλως, ὅταν προσθέσωμεν ὅτι μεταξὺ τῶν συγκροτούντων τὸ σῶμα τοῦτο ἦσαν ὁ ἀγιάννης τῆς Σάφιας, ὁ Δελίμπασης τοῦ Κιουταχῆ, ὁ Γιουρούκ Μπαϊρακτάρης καὶ ὁ Τατάραγας αὐτοῦ, οἵτινες ἅπαντες μετέβαινον, ἐκ διαταγῆς τοῦ στρατάρχου, εἰς Ἤπειρον, ἵνα ἐπιχειρήσωσι νέαν στρατολογίαν.

Ἀλλὰ μετὰ τὸ εὐτύχημα τοῦτο οὐδεμία πλέον ἐγένετο λόγου ἀξία πρᾶξις ἐν τῇ δυτικῇ Ἑλλάδι. Ὁ Κιουταχῆς ἐξησφάλισε τὰ τῆς μετακομίσεως τῶν τροφῶν αὐτοῦ εἰς τοιοῦτον τρόπον, ὥστε κατήντησεν ἀδύνατον νὰ προσβληθῶσιν ἐπιτυχῶς καθ' ὁδόν. Καθ' ὅλον τὸ ἀπὸ τοῦ Καρβασαρᾶ μέχρι τοῦ ἔξωθεν τοῦ Μεσολογγίου στρατοπέδου διάστημα ἐτοποθετήθησαν σταθμοί, συγκείμενοι μὲν ἀπὸ 800 μέχρι 1,000 πολεμιστῶν, ἀπέχοντες δὲ περὶ μίαν ἢ δύω ὥρας ἀπ' ἀλλήλων· ἑκάστου δὲ σταθμοῦ τὸ ἀπόσπασμα ὤφειλε νὰ συνοδεύῃ τὰ φορτηγὰ μέχρι τῆς θέσεως τοῦ ἑτέρου. Ἵνα προσβληθῶσι τοσοῦτον πολυάριθμα σώματα, τὰ ὁποῖα ἠδύναντο ἐντὸς ὀλίγου νὰ διπλασιασθῶσι καὶ τριπλασιασθῶσι διὰ τῆς προσελεύσεως τῶν γειτονικῶν ἀποσπασμάτων, ἀπητοῦντο δυνάμεις τὰς ὁποίας ὁ Καραϊσκάκης δὲν εἶχε, διότι ὡ μόνον, ὡς εἴδομεν, μέρος τῆς στρατιᾶς αὐτοῦ εἶχεν ἤδη εἰσέλθει εἰς Μεσολόγιον, ἀλλὰ καὶ ἅπαντες οἱ ἐκτὸς τοῦ Μεσολογγίου ὁπλαρχηγοὶ δὲν εἶχον προσέλθει εἰς τὸ ἐν Δραγαμέστῳ στρατόπεδον. Μετὰ τοῦ Καραϊσκάκη συνετάχθησαν ὁ Ἀνδρίτζας Σαφάκας, ὁ Εὐαγγέλης Μ. Κοντογιάννης, ὁ Ζαχαράκης Γιολδάσης, ὁ Δ. Τζέλιος, ὁ Γ. Πισλῆς, ὁ Χρίστος Μακρῆς. Ἀλλὰ ὁ Ταόγκας καὶ ὁ Ῥάγκος, εἰ καὶ συγκεντρώσαντες δυνάμεις τινὰς εἰς Ξηρόμερον, δὲν ἠθέλησαν νὰ ἑνωθῶσι μὲ τὸν Καραϊσκάκην, διά τε τὴν παλαιὰν πρὸς αὐτὸν ἔριν καὶ ἵνα μὴ ἀναγνωρίσωσιν αὐτὸν ὡς ἀρχηγόν. Πρὸς τούτοις, καθάπερ προεξηγήσαμεν, τὸ ἐν Δραγαμέστῳ στρατόπεδον ἔπαθε μετ' ὀλίγον δεινὴν τροφῶν στέρησιν. Ἐπί τινα χρόνον συνέβη τὸ παράδοξον τοῦτο, ὅτι ὁ ὑπαίθρῳ εὑρισκόμενος στρατὸς ἐτροφοδοτεῖτο ἀπὸ τῶν ἐν Μεσο-

χρήματα ὑπαρχόντων ἐφοδίων, ἀλλ' ἡ τοιαύτη αὐτοῦ συντήρησις δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξακολουθήσῃ ἐπὶ πολὺ, διότι ἡ φρουρὰ εἶχεν ἀνάγκην μείζονα χρείαν τῶν τροφῶν αὐτῆς. Ἐντεῦθεν ὁ ἐν Δραγαμέστῳ στρατὸς ἤρχισε περὶ τὰ τέλη τοῦ 1825 νὰ γογγύζῃ. Ὁ γογγυσμὸς αὐτοῦ ἀπέβαινεν ὅσημέραι τοσούτῳ μεγαλείτερος, ὅσῳ ἐνῷ περὶ αὐτοῦ οὐδεμία ἐλαμβάνετο πρόνοια, οἱ Ἕλληνες καθ' ἑκάστην ἐνισχύοντο καὶ φοβερώτεροι ἀπέβαινον. Τέλος κατὰ δεκέμβριον μῆνα, ἐκ Πελοποννήσου διαπεραιωθείς, ἐστρατοπέδευσε πλησίον τοῦ Κλουταχῆ ὁ Ἰβραΐμ πασᾶς μετὰ τῶν τακτικῶν αὐτοῦ ταγμάτων, τῶν Εὐρωπαίων πυροβολικῶν, καὶ παρασκευῶν κολοσσιαίων. Ὁ Μιαούλης ἐπέτυχε μὲν δι' ἀγώνων ἀειμνήστων νὰ εἰσαγάγῃ ἔτι δὶς νέας εἰς τὸ Μεσολόγγιον τροφὰς ἅπαξ μὲν περὶ τὰ τέλη νοεμβρίου, καὶ πάλιν περὶ τὰ μέσα ἰανουαρίου 1826, ἀλλ' ἀπελθόντος αὐτοῦ, μετὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο κατόρθωμα, ἵνα φροντίσῃ περὶ νέων βιβλημάτων, τὸ Μεσολόγγιον ἀπεκλείσθη ἔκτοτε στενώτατα καὶ ἀπὸ θαλάσσης. Εἰκοσιπέντε χιλιάδες τακτικοὶ καὶ ἄτακτοι διευθυνόμενοι ὑπὸ δύω ἐπιτηδείων καὶ ἐπιβλεπτῶν στρατηγῶν καὶ ἔχοντες πυροβολικὸν ὀγκωδέστατον, κατέλυπτον ἅπαν τὸ περὶ τὸ Μεσολόγγιον πεδίον, εἶχον ἐξηφανισμένα τὰ νῶτα αὐτῶν ἀπὸ ξηρᾶς, προσελάμβανον δὲ ἀνέτως καὶ ἀπὸ τοῦ πελάγους τὰς ἀναγκαίας τροφὰς καὶ ἐφόδια. Τί ἠδύνατο νὰ κατορθώσῃ ἢ καὶ ἁπλῶς νὰ ἐπιχειρήσῃ κατὰ τοῦ ὠχυρωμένου τούτου στρατοπέδου, τὸ ὁποῖον ὡς ἕτερον φρούριον ἐκτὸς τοῦ φρουρίου ἔπρεπε μᾶλλον νὰ θεωρηθῇ, ἀνύπαρκτος, ἡ λιμοκτονοῦσα, ἡ παντὸς πυροβολικοῦ ἐστερημένη καὶ παρὰ πάντων ἐγκαταλελειμμένη στρατιὰ τοῦ Καρασκάκη; Ὅθεν ὁ στρατηγὸς οὗτος ἐθεώρησε κατὰ μῆνα μάρτιον ἀπαραίτητον νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ εἰς Δραγαμέστον στρατόπεδον, ἵνα πλησιάσῃ αὖθις εἰς τὸ Μεσολόγγιον διὰ δύο λόγους· ὧν μὲν, διότι ἤλπιζεν αὐτόθι νὰ λάβῃ ἔτι τροφάς τινας ἀπὸ τῶν πέριξ ἐπαρχιῶν, τὸ δὲ διότι πρόβλεπων ἐγγίζουσαν τὴν πλήρωσιν τοῦ Μεσολογγίου ὥραν, ἐπεθύμει πλησιέστερος ὢν,

νὰ φανῇ ὁπωσοῦν χρήσιμος κατὰ τὴν δεινὴν ἐκείνην περίστασιν εἰς τὴν ἀθάνατον φρουράν.

Ἀλλ' ἐπέπρωτο ἡ δυσμενὴς τύχη νὰ προσθέσῃ εἰς ὅλας τὰς ἄλλας αὐτοῦ συμφορὰς καὶ δυσκολίαν τινὰ ἀνεπανόρθωτον, διότι ἅμα περὶ τὰ μέσα μαρτίου μεταβὰς εἰς Κράβαρα καὶ τοποθετηθεὶς εἰς Πλάτανον, ἐνόσησε τὴν δεινὴν ἐκείνην ἀσθένειαν ὑπὸ τῆς ὁποίας εἴδομεν αὐτὸν καὶ ἄλλοτε κατατρυχόμενον καὶ ἥτις πολλὰ μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς τῆς ζωῆς του παρενέβαλε εἰς τὸ στάδιον αὐτοῦ κωλύματα.

Ἡ νόσος αὕτη τοῦ στρατάρχου τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος ἔμελλε νὰ ἐπιθέσῃ τὴν κορωνίδα εἰς τὰς ὀδυνηρὰς περιπετείας τῶν ὑπερμάχων τοῦ Μεσολογγίου. Κατὰ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ὁ Καραϊσκάκης μετέβη ἀπὸ Δραγαμέστου εἰς Κράβαρα τὰ πρὸς ζωάρκειαν ἐφόδια τῆς πόλεως εἶχον ἐκλείψει ὁλοτελῶς. Ἀπὸ τῆς 20 μαρτίου εἶχε παύσει πᾶσα τροφῆς διανομὴ εἰς τὴν φρουράν· καὶ αὐτοὺς τοὺς ἰχθῦς εἶχε φυγαδεύσει ἀπὸ τὰ πέριξ ὕδατα τὸ ἀδιάκοπον τῶν πολιορκητῶν καὶ τῶν πολιορκουμένων πῦρ· στρατηγοὶ καὶ στρατιῶται, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, γέροντες καὶ νέοι ἐτρέφοντο μὲ γάτας, ποντικοὺς, δέρματα καὶ φύκη· οὐδὲ ἰατροὶ ὑπῆρχον, οὐδὲ φάρμακα, καὶ ἔτι ὀλιγώτερον νοσοκομεῖον. Τῶν ἡρωϊκῶν προμάχων οἱ πίπτοντες ἔκειντο χαμαὶ εἰς τὰς οἰκίας, εἰς τὰς ὁδοὺς, εἰς τὰς ἐπάλξεις, ἐστερημένοι πάσης θεραπείας, καὶ σημειωτέον ὅτι περὶ τὰς τελευταίας μάλιστα ἡμέρας ἔπιπτον σωρηδὸν, ἀδιακόπως ὑπὸ τοῦ πυρὸς, ὑπὸ τοῦ λιμοῦ, ὑπὸ τῆς νόσου δεκατιζόμενοι. Ἀπὸ τῆς 31 μαρτίου ὁ Μιαούλης ἐπεχείρησε καὶ τετάρτην φορὰν νὰ τροφοδοτήσῃ τὴν πόλιν, ἀλλὰ δ' ἀ τὴν σμικρότητα τῶν ἐπιτραπέντων αὐτῷ πόρων, τοσοῦτον εὐάριθμα ἦσαν τὰ πληρώματα αὐτοῦ, καὶ ἀφ' ἑτέρου τοσοῦτον πολυάριθμα εἶχον σωρεύσει οἱ πολέμια πλοῖα, ὥστε μάτην ὁ γέρων ναύαρχος, ὡς λέων ὠρυόμενος, περιέτρεχεν ἄνω καὶ κάτω ἀγωνιζόμενος νὰ διασπάσῃ τὸν προτεταγμένον φραγμόν· ἡ πεπρωμένη τοῦ Μεσολογγίου ὥρα εἶχε σημάνει. Ὁ Ἰβραΐμ πασᾶς ἐκπεπληγμένος ὑπὸ τῆς ἀδα-

μέτου ἐκείνης καρτερίας, καὶ πάντοτε φοβούμενος μήπως ἐξ ἀδοκήτου τινὸς τῆς τύχης μεταβολῆς δὲν ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ, προέτεινεν εἰς αὐτοὺς μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς νὰ παραδοθῶσιν, ὑποσχόμενος τὸ ζῆν. Ἀλλ' αὐτοὶ εἰ καὶ τὰ λείψανα πνέοντες οὐδὲ τότε συνήνεσαν εἰς τὴν πρότασιν, ἀπαντήσαντες ὅτι δὲν δέχονται νὰ ἐξέλθωσι τῆς πόλεως εἰμὴ μὲ τὰ ὅπλα εἰς τὰς χεῖρας. Καὶ ἐξῆλθον τῷόντι. Τὸ πῶς ἐξῆλθον, ἡ ἱστορία τὸ εἶπε, πᾶσα δὲ ἑλληνικὴ ψυχὴ τὸ γνωρίζει, ὥστε ματαίως ἠθέλομεν ἐπιχειρήσει ἐνταῦθα νὰ σκιαγραφήσωμεν ἐν ὀλίγοις τὴν φοβερὰν τῆς τραγῳδίας ἐκείνης καταστροφήν, καὶ περιοριζόμεθα εἰς μόνα τὰ γεγονότα τὰ ἔμεσον σχέσιν ἔχοντα πρὸς τὸν βιογραφούμενον παρ' ἡμῶν ἄνδρα.

Ἡ ἔξοδος ἐγένετο, ὡς γνωστὸν, τὴν νύκτα τῆς 10 ἀπριλίου. Οἱ στρατηγοὶ ἐφρόντισαν νὰ εἰδοποιήσωσι περὶ τοῦ σκοποῦ αὐτῶν τὸν Καραϊσκάκην. Διεμήνυσαν δὲ αὐτῷ νὰ καταβῇ ἐν καιρῷ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ βουνοῦ περὶ τὴν πεδιάδα τοῦ Μεσολογγίου, νὰ ἀναγγείλῃ διὰ συνθήματος τὴν ἄφιξίν του καὶ νὰ ἦναι ἕτοιμος νὰ ὑποδεχθῇ ἐνταῦθα τοὺς ἐξερχομένους καὶ ν' ἀντικρούσῃ τὴν τῶν πολεμίων ὁρμήν. Ἀλλ' εἴπομεν ὅτι ἡ ἀγγελία εὗρε τὸν Καραϊσκάκην κλινήρη· διέταξε μὲν ἀμέσως ἅπαντα τὰ ὑπ' αὐτὸν διατελοῦντα στρατιωτικὰ σώματα νὰ καταλάβωσι τὰς ὁρισθείσας θέσεις, ἐκ τούτων ὅμως ὀλίγοι ὑπήκουσαν, τὸ μὲν διὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν πρὸ καιροῦ ἐν τῷ στρατοπέδῳ δυσαρέσκειαν, τὸ δὲ διότι ὁ στρατηγὸς δὲν ἠδύνατο νὰ ἦναι παρὼν ἵνα ἐμψυχώσῃ αὐτούς, καὶ ἐκ τῶν ὀλίγων δὲ ἐκείνων ἔτι ὀλιγώτεροι, τριακόσιοι περίπου μόνον, προσῆλθον μόλις ἕως εἰς τὰς Ἄκρας τοῦ Ζυγοῦ, ὥστε οὔτε τὸ συντεθειμένον τῆς ἀφίξεως αὐτῶν σημεῖον ἔδωκαν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ φρουρὰ, ἥτις εἶχε παρασκευασθῇ πρὸς τὴν ἔξοδον, περιέμενε νὰ ἴδῃ τὸ σύνθημα τοῦ Καραϊσκάκη, καταπυροβαλουμένη ἀκαταπαύστως ὑπὸ τῶν πολεμίων, οἵτινες εἶχον γνωρίσει ἀπὸ αὐτομολήσαντός τινος Βουλγάρου τό τε βούλευ-

μα καὶ ἅπαντα τὰ πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτοῦ διαταχθέντα. Ἐπὶ μίαν ἔτι ὥραν παρέμειναν οἱ ἐν τῷ φρουρίῳ Ἕλληνες, προσέχοντες μήπως ἐννοήσωσι τὸν Καραϊσκάκην πλησιάζοντα, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἀποβαλόντες τὴν ὑπομονήν, ἐξώρμησαν ἀπηλπισμένοι ἐπὶ τοὺς πολεμίους· καὶ διέσπασαν μὲν τὰ πρῶτα χαρακώματα, διακόπως δὲ προελαύνοντες καὶ κατὰ πᾶν βῆμα πολλοὺς πίπτοντας καταλείποντες, κατώρθωσαν δι' ἀπεραμίλλων ἀγώνων νὰ διασχίσωσι τὸ στρατόπεδον, ἀλλ' εἰς τὸ πεδίον ἐξελθόντες, προσεβλήθησαν αἴφνης ὑπὸ τοῦ αὐτόθι ἐπικαίρως παραταχθέντος ἱππικοῦ· ἐπέτυχον δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ ἱππικοῦ νὰ ἀπαλλαγῶσι, καὶ ἤρχισαν νὰ πλησιάζωσιν εἰς τὸν Ζυγὸν, καὶ ἐνόμιζον ἤδη ἀσφαλεῖς ἑαυτούς, ὅτε, ὅτε αἴφνης πάλιν ἐπιπίπτουσι κατ' αὐτῶν Ἀλβανοὶ ἐγκαίρως περὶ τὸ σημεῖον ἐκεῖνο ἐνεδρεύοντες. Ἀνέλαβον λοιπὸν καὶ τὸν πρὸς τοὺς νέους αὐτοὺς ἐχθροὺς ἀγῶνα, καὶ τότε τελευταῖον κατῆλθον ἀπὸ τοῦ ὄρους οἱ τριακόσιοι τοῦ Καραϊσκάκη ἄνδρες, καὶ ἀποκρούσαντες τοὺς Ἀλβανοὺς καὶ παραλαβόντες τὰ κεκμηκότα τῆς φρουρᾶς λείψανα, συνώδευσαν αὐτὰ εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ ἀρχηγοῦ των. Ἐνταῦθα δὲ οἱ ἀπαράμιλλοι μαχηταὶ ἔμελλον νὰ ἀπαντήσωσι νέον καὶ δεινότερον ἴσως ὅλων τῶν προηγουμένων ἐχθρὸν, τὴν πεῖναν· διότι οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι εἶχον ἀνάγκην προπάντων τροφῆς, τοιαύτη δ' ἔλλειψις τροφῶν ὑπῆρχεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ὥστε οὐδὲ τὴν χρείαν αὐτῶν ταύτην ἠδυνήθησαν νὰ θεραπεύσωσι· καὶ ἐπανέλαβον λοιπὸν αὖθις, οὕτως ἔχοντες, ἀσθενεῖς, λιμώττοντες, τετραυματισμένοι, τὴν πρὸς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα πορείαν αὐτῶν, πορείαν θριαμβικὴν ἅμα καὶ νεκροπομπὸν, μὴ εὑρόντες τελευταῖον ἄνεσίν τινα καὶ ἡσυχίαν, εἰμὴ εἰς Ἄμφισσαν.

Ἐξ ὅλων τῶν ποικίλων περιπετειῶν τῆς τοῦ Καραϊσκάκη ζωῆς, αὕτη ὑπῆρξεν ἡ ὀδυνηροτέρα· δὲν παρέβη βεβαίως κατ' οὐδὲν τὸ καθῆκον αὐτοῦ, διότι ὑπάρχουσι περιστάσεις ἀνώτεραι τῶν ἀνθρωπίνων δυνάμεων· ἐξ ὅλων δι' ὅσα ἐξεθέσαμεν καθίσταται πρόδηλον, ὅτι αἱ περιστάσεις εἰς τὰς ὁποίας

εὑρέθη ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος ἦσκν τοιαῦται· ἀλλὰ ἡ θλίψις τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ δημοσίου μάλιστα ἀνθρώπου, δὲν παραμυθεῖται ὑπὸ τῆς συνειδήσεως τῆς πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ ἀτυχήματος ἀδυναμίας του. Μόνος ὁ Θεὸς γνωρίζει τὸ τί ἠσθάνθησαν ὁ Μπούλης καὶ ὁ Καραϊσκάκης, καταδικασθέντες νὰ παρευρεθῶσιν ἀμφότεροι, ὁ μὲν ἀπὸ θαλάσσης, ὁ δὲ ἀπὸ ξηρᾶς, εἰς τὴν πτῶσιν τοῦ Μεσολογγίου χωρὶς νὰ δύνανται νὰ πράξωσί τι ὑπὲρ αὐτοῦ· καὶ μόνος ὁ Θεὸς, ὁ ἐπιτρέψας εἰς αὐτοὺς τὴν ἀπαράμιλλον δόξαν ἣν ἐκτήσαντο, ἠδυνήθη, νὰ ἀποζημιώσῃ ἀμφοτέρους δι' ἀ τὴν πληγὴν ἣν ὑπέστη ἡ καρδία αὐτῶν κατὰ τὴν φοβερὰν ἐκείνην τῆς ζωῆς των ὥραν. Τοῦ Καραϊσκάκη ἰδίως ἀπὸ τοῦδε ἄρχεται τὸ εὐκλεέστερον τῆς ζωῆς μέρος. Ἔπρεπε νὰ σταθῇ τὸ Μεσολόγγιον, ἵνα ἀναπτυχθῇ ἅπασα τοῦ ἀνδρὸς τούτου ἡ πολεμικὴ ἀρετή. Ἔπρεπε νὰ συμπληρωθῇ ἡ δούλωσις ἁπάσης, μικροῦ δεῖν, τῆς ἐκτὸς τοῦ ἰσθμοῦ Ἑλλάδος ἵνα διανοιχθῶσιν οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς Κυβερνήσεως τοῦ ἔθνους, καὶ ἐκτιμήσωσιν ἐπὶ τέλους τὸν στρατηγὸν καὶ παραδώσωσιν αὐτῷ ἅπαντας αὐτοῦ τοὺς πόρους, καὶ προχειρίσωσιν αὐτὸν γενικὸν ἀρχηγὸν τῆς στερεᾶς, μετὰ ἐντολῆς νὰ ἀνακτήσῃ τὴν χώραν ἣν προεχειρίσθη ἡγεμών.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗΣ.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Πεσόντος τοῦ Μεσολογγίου ἐφάνη καταβληθεῖσα ἡ ἐπανάστασις οὐ μόνον καθ' ὅλην τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ πλείστῳ τῆς Ἀνατολικῆς. Ὅσοι δὲν ἐπείθοντο νὰ ὑποβληθῶσιν αὖθις εἰς τὸν ὀθωμανικὸν ζυγόν, κατέφυγον εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἀλλ' ἅπασα ἡ στερεὰ Ἑλλὰς δὲν ἠδύνατο νὰ κατοικηθῇ τοιουτοτρόπως· ἐκ τῶν κατοίκων αὐτῆς πολλοὶ ἐζήτησαν ἄσυλον εἰς τὰς ἀποτόμους τῶν ὀρέων κορυφάς, εἰς τὰ δάση, εἰς τὰ σπήλαια· καὶ ἐνταῦθα ὅμως ἀπήντησαν πολέμιον, κατὰ τοῦ ὁποίου οὐδεμία ἀνθρωπίνη δύναμις ἠδύνατο ν' ἀνταποσταθῇ, τὴν πεῖναν. Ἐπὶ ὁλόκληρον σχεδὸν ἐνιαυτὸν αἱ πλεῖσται τῶν ἐπαρχιῶν τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος ἢ εἶχον μείνει ἀκαλλιέργητοι, ἢ εἶχον ἐκτεθῇ εἰς ἀδιάκοπον τῶν ἐχθρῶν λεηλασίαν. Ἀπὸ τῆς Κυβερνήσεως οὐδεμία ἤρχετο οὐδὲ ἠλπίζετο βοήθεια. Τὸ ἐκπληστικὸν τοῦ προηγουμένου ἔτους, τὸ ὁποῖον πρὸ καιροῦ εἶχε καταντήσει ἁπλῆ σκιὰ διοικήσεως μᾶλλον ἢ διοίκησις πραγματική, ἔπαυσεν ἤδη ὅλως διόλου νὰ ὑπάρχῃ· ὀλίγας πρὸ τῆς πτώσεως τοῦ Μεσολογγίου ἡμέρας εἶχε συγκροτηθῇ ἐν Ἐπιδαύρῳ ἡ Γ΄. Ἐθνικὴ Συνέλευσις ἥτις, καταπλαγεῖσα ὑπὸ τῆς συμφορᾶς ἐκείνης, ἀνέθεσε τὴν Διοίκησιν τῆς Ἑλλάδος εἰς ἑνδεκαμελῆ ἐπιτροπὴν, τὴν λεγομένην Διοικητικὴν ἐπιτροπὴν, ὑπὸ τὴν Προεδρείαν τοῦ Ἀνδρέου Ζαΐμη, ἐψήφισε δάνειον ἑκατὸν χιλιάδων διστήλων, διέταξε κατεσπευσμένως ἕτερά τινα κατεπείγοντα πράγματα καὶ διέκοψε τὰς συνεδριάσεις αὐτῆς τῇ 16 ἀπριλίου. Μετὰ δύω δὲ ἡμέρας ἀνέλαβεν ἐν Ναυπλίῳ ἡ νέα διοικητικὴ ἐπιτροπὴ τὰ ἔργα αὐτῆς. Ἀλλ' ἡ Κυβέρνησις αὕτη οὐδένα εἶχε πόρον· τὰ παλαιὰ δάνεια εἶχον ἐξαντληθῇ,

ἐς τὸ ταμεῖον δὲν εὑρέθησαν τῇ 18 Ἀπριλίου εἰμὴ ἑξήκοντα γρόσια· ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου οὐδεμία προσεδοκᾶτο εἴσπραξις· τὸ ποσὸν ψηφισθὲν δάνειον ἦτο ἄδηλον ἂν καὶ πότε θέλει πραγματωθῇ· ἀπὸ μόνου τοῦ Αἰγαίου Πελάγους ἦτον ἐνδεχόμενον νὰ εἰσπραχθῶσί τινες πόροι, ἀλλὰ μικροὶ καὶ οὗτοι καὶ αὐχὶ πρόχειροι· ὥστε εὐκόλως ἐξηγεῖται, πῶς οἱ κάτοικοι τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος, περὶ τὰ μέσα τοῦ 1826 ἔτους, οὐδεμίαν οὐδαμοῦ τοῦ ὁρίζοντος καθορῶντες ἀκτῖνα παραμυθίας, περιέπεσον εἰς τὴν ἐσχάτην ἀπελπισίαν. Ἡ στερεὰ Ἑλλὰς διέκειτο τότε ὅπως πρὸ ὀλίγου τὸ Μεσολόγγιον· ὡς φρούριον μέγα καὶ ἀχανὲς κατείχετο ὑπὸ μαχητῶν γενναίων, ἀλλ' οἱ μαχηταὶ οὗτοι ἐστεροῦντο ἄρτου, καὶ ἔτι μᾶλλον παντὸς ἄλλου ἐφοδίου. Ἡ φρουρὰ τοῦ Μεσολογγίου ἐζωογονεῖτο τοὐλάχιστον ὑπὸ τῆς ἐλπίδος, ὅτι διασπάσασα τὰ ἐχθρικὰ χαρακώματα, θέλει εὕρει τρόπον νὰ συντηρήσῃ ἑαυτὴν καὶ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα, οἱ δὲ κάτοικοι τῆς στερεᾶς ἔβλεπον ἀφαιρεθεῖσαν ἀπὸ αὐτῶν καὶ τὴν τελευταίαν ταύτην προσδοκίαν. Καὶ ὁ Κιουταχῆς ἐπιτηδειότατα ὠφελήθη ἀπὸ τὴν ποιαύτην αὐτῶν ἀθυμίαν, διότι μετὰ πλείστης πρᾳότητος ἀπεδέχετο πάντας ὅσοι, ἐνδίδοντες εἰς τὴν ἀκαταμάχητον ἀνάγκην, ἠσπάζοντο τὰς ἐπανειλημμένας περὶ ὑποταγῆς προτάσεις αὐτοῦ, ἐνέκρινεν ὅλας αὐτῶν τὰς αἰτήσεις καὶ αὐστηροτάτην ἐπέβαλλε τάξιν καὶ πειθαρχίαν εἰς τὴν στρατὸν αὐτοῦ, τιμωρῶν ἀνηλεῶς τοὺς παρεκτρεπομένους.

Ἐντούτοις εἰς τὴν μεσημβρινὴν γωνίαν τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος ὑπῆρχε φρούριόν τι, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπέπλεεν ἡ ἑλληνικὴ σημαία ἐν τῷ γενικῷ τούτῳ κατακλυσμῷ τῆς ἔξω τοῦ ἰσθμοῦ Ἑλλάδος· τὸ φρούριον τοῦτο ἦτο ἡ μεγαλώνυμος τῶν Ἀθηνῶν ἄκρα. Καὶ ἐκτὸς δὲ τῶν Ἀθηνῶν κατεῖχον εἰσέτι τὴν Κάζαν καὶ τὰ Δερβενοχώρια μετὰ μικρᾶς τινος δυνάμεως δύω ὁπλαρχηγοί, ὁ Βάσσος καὶ ὁ Κριζιώτης, οἵτινες, ἀποῤῥίψαντες ἀπάσας τὰς περὶ ὑποταγῆς ἐπὶ ἀμοιβαῖς μεγάλαις γενομένας αὐτοῖς προτάσεις, ἐξηκολούθουν ἐντίμως ἀγωνιζόμενοι πρὸς τὸν

Καρύστιον Ὁμὲρ Πασᾶν, τὸν ἐμβαλόντα εἰς τὴν Ἀττικὴν πρὸ τοῦ Κιουταχῆ περὶ τὰ μέσα τοῦ Ἰουλίου. Ἀλλ' ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος Γούρας, ὅστις εἶχε διαταχθῆ νὰ μὴ ἐναμείνῃ τὸν ἐχθρὸν πρὸ τῶν πυλῶν τῶν Ἀθηνῶν, ἀντὶ νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν παραγγελίαν ταύτην καὶ, ἑνούμενος μετὰ τοῦ Βάσσου καὶ τοῦ Κριζιώτου, ν' ἀγωνισθῇ ἐν ὑπαίθρῳ ὑπὲρ ἁπάσης τῆς ἐπαρχίας Ἀττικῆς τοὐλάχιστον, ἂν ὄχι καὶ ἐν τῇ Βοιωτίᾳ αὐτῇ πρὸς τοὺς πολεμίους ν' ἀντεπεξέλθῃ, ἐκλείσθη ἐξ ἐναντίας ἐν τῇ Ἀκροπόλει καὶ εἰς πολλὰς ἐπὶ ἀργυρολογίᾳ καταχρήσεις κατὰ τῶν πολιτῶν τῆς πέριξ χώρας παρεξετράπη. Μετ' ὀλίγον δὲ κατῆλθεν ἀπὸ τῶν Θηβῶν καὶ ὁ Κιουταχῆς μετὰ δεκακισχιλίων ἱππέων καὶ εἴκοσιν ἓξ πυροβόλων, ἠνάγκασε τὸν Βάσσον καὶ τὸν Κριζιώτην νὰ ὑποχωρήσωσιν εἰς Ἐλευσῖνα, ἐκυρίευσε τὴν κάτω τῶν Ἀθηνῶν πόλιν τῇ 3 Αὐγούστου, ὥστε καὶ ὁ τελευταῖος τῆς Ἀκροπόλεως προμαχὼν ἦτο ἐκτεθειμένος εἰς τὸν ἔσχατον κίνδυνον. Μετὰ τρεῖς ὅμως ἡμέρας ἐπεφάνη εἰς τὰ ὀπίσθια τοῦ Κιουταχῆ ὁ Καραϊσκάκης καὶ συνεκρότησε πρὸς αὐτὸν πρώτην ἀξιοσημείωτον ἐν Χαϊδαρίῳ μάχην, ἥτις ὑπῆρξε τὸ προοίμιον τῆς μεγάλης ἐκείνης καὶ ἐνδόξου τελευταίας αὐτοῦ στρατείας. Πῶς ἐπεφάνη; Πόθεν ἦλθε καὶ τί ἔπραξεν ἐν τῷ διαστήματι τῶν τεσσάρων μηνῶν τῶν ἀπὸ τῆς πτώσεως τοῦ Μεσολογγίου διελθόντων;

Ἀναλαβὼν ὀπωσοῦν ἀπὸ τῆς ἀσθενείας του, διευθύνθη εἰς Ἀάζον, ὅπου εἶχον καταφύγει διάφορα στρατιωτικὰ σώματα, νομίζων, ὅτι θέλει δυνηθῇ νὰ συγκροτήσῃ ἐξ αὐτῶν σῶμα στρατιωτικὸν ἐπιτήδειον εἰσέτι ν' ἀναχαιτίσῃ τὸν Κιουταχῆν· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐπείσθη, ὅτι διὰ τὴν παντελῆ τῶν πόρων ἔλλειψιν καὶ τὴν ἠθικὴν παραλυσίαν εἰς ἣν περιέπεσαν οἱ μαχηταὶ ἐκεῖνοι, οὐδὲν δύναται ἐνταῦθα νὰ κατορθωθῇ. Ὅθεν ἐπεφάσισε νὰ μεταβῇ εἰς Ναύπλιον ἵνα ζητήσῃ παρὰ τῆς νέας διοικητικῆς ἐπιτροπῆς ἐπικουρίας καὶ ἐφόδια. Ἐπὶ δὲ τούτῳ ἀνεχώρησεν ἀπὸ Ἀάζου, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ ὅλους ὅσους εὗρε συμφώνους πρὸς τὰ ἴδια αὐτοῦ φρονήματα, εἰς ὀκτακοσίους περί-

ων ἄνδρας συμποσουμένους, διελθὼν δὲ διὰ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Πελοποννήσου, ἔφθασε περὶ τὰ μέσα ἰουνίου εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Διοικήσεως. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ἔμελλε ν' ἀπαντήσῃ μεγάλα κωλύματα. Ἅπαντες οἱ προΐοντες τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος, οἱ τότε ἐν Ναυπλίῳ καταφυγόντες, ὑπεδέχθησαν αὐτὸν μετὰ πλείστης προθυμίας καὶ πᾶσαν κατέβαλον φροντίδα ἵνα συντελέσωσιν εἰς ἐπιτυχίαν τοῦ σωτηρίου αὐτοῦ σκοποῦ· καὶ αὐτὴ δὲ ἡ Διοικητικὴ ἐπιτροπὴ, εἰ καὶ συγκειμένη ἐξ ἀνδρῶν, οἵτινες οὐδεμίαν εἶχον πρὸς τὸν Καραϊσκάκην προσωπικὴν συμπάθειαν, ὑπὸ τῆς δεινῆς ὁμως τῶν πραγμάτων ἀνάγκης πιεζομένη ἐφαίνετο εὐδιάθετος νὰ συμπράξῃ εἰς τὸ ἐπιχείρημα· ἀλλ' αἱ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον εἰλικρινεῖς αὗται διαθέσεις ἐκινδύνευον νὰ ἀποβῶσιν ἀτελεσφόρητοι, διότι ὁ Καραϊσκάκης εἶχε προπάντων χρείαν πόρων, πόροι δὲ, ὡς προεῖπομεν, ἐν Ναυπλίῳ δὲν ὑπῆρχον. Κατ' εὐτυχίαν περὶ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἤρχισαν νὰ ἔρχωνται εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ τρόφιμα καὶ ἐφόδια ὅσα συνετῶς φερόμεναι αἱ φιλελληνικαὶ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς ἑταιρίαι ἀπεφάσισαν ἀντὶ χρημάτων νὰ πέμπωσι· τὰ δὲ πρῶτα ταῦτα βοηθήματα, τὰ ὁποῖα βάσιμοι ὑπῆρχον ἐλπίδες ὅτι θέλουσι παρακολουθήσει καὶ ἕτερα, κατέστησαν δυνατὴν τὴν πραγμάτωσιν τῆς τοῦ Καραϊσκάκη ἐπιχειρήσεως. Ἕτερον δὲ οὐδὲν ἧττον δεινὸν κώλυμα προέκυψεν ἀπὸ τῆς ἐκραγείσης τότε ἐν Κορίνθῳ ἐμφυλίου μεταξὺ τῶν αὐτόθι ἰσχυρῶν διενέξεως, ὧν πολλοὶ ἀπεσταλμένοι συνήθροιζον εἰς Ναύπλιον στρατιώτας, ὑποσχόμενοι καὶ προπληρώνοντες μάλιστα μισθοὺς, ὥστε πολλοὶ τῶν περὶ τὸν Καραϊσκάκην, δελεασθέντες ἀπὸ τὸν πειρασμὸν τοῦτον, ἐγκατέλιπον αὐτόν. Ἡ δ' ἐπιμονὴ ἣν ἔδειξεν, καὶ ὁ ζῆλος ὃν κατέβαλεν ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος ἐν τῷ μέσῳ τοιούτων δυσχερειῶν, περὶ τὰ τέλη ἰουνίου καὶ τὰς ἀρχὰς ἰουλίου τοῦ 1826, ἵνα δυνηθῇ νὰ μὴν ἐπανέλθῃ εἰς τὴν στερεὰν Ἑλλάδα ὅλως διόλου ἄπρακτος, εἶναι τωόντι ἀξιοσημείωτος· καὶ μαρτυροῦσιν ὁπόσον ἡ φιλοπατρία καὶ ἡ φιλοτιμία εἶχον ἀναπτυχθῇ ἐν τῇ ἀκατερ-

γάστῳ ἀλλ' εὐγενεῖ ἐκείνῃ ψυχῇ. Ὁ Καραϊσκάκης δὲν περιμεί-
σθη νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀπευθύν-
θη καὶ πρὸς τὸν γέροντα ἀρχηγὸν τῆς Πελοποννήσου. Σώζεται δὲ
ἡ ἐπιστολὴ δι' ἧς ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν ἄλλων Ῥουμελιωτῶν
ὁπλαρχηγῶν ἐζήτησε νὰ ἀνταμώσῃ προσωπικῶς τὸν Θεόδωρον
Κολοκοτρώνην· καὶ ἔχει ὡς ἑξῆς.

» Ἐξοχώτατε ἀρχηγέ,

« Εἶναι ἀνάγκη καὶ ἀναγκη μεγάλη διὰ τὴν προσωπικήν
» μας ἀντάμωσιν, νὰ ἑνώσωμεν τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος
» καὶ νὰ τιμήσωμεν τὰ ἅρματα. Ἐπειδὴ δὲν ἔχομεν τὸν καιρὸν
» ὁποῦ νὰ σὲ ἐκτανθοῦμεν, τὰ πάντα εἰς πλάτος τὰ πλη-
» ροφορεῖσθε ἀπὸ τὸ γράμμα τοῦ Κόντε Μεταξᾶ. Ἐτοῦτο μό-
» νον σὲ λέμε· χωρὶς ἀναβολὴν καιροῦ νὰ ἔλθῃς εἰς τὸ Ἄστρος
» ἢ Ἄργος, στέλλοντάς μας πρωτήτερα διὰ νὰ ἐλθοῦμεν καὶ
» ἡμεῖς νὰ ὁμιλήσωμεν τὰ δέοντα. Αὐτὸ σᾶς παρακαλοῦμεν
» νὰ μὴ βάλετε στιγμὴν εἰς τὴν μέσην ὅτι δὲν ἐπιδέχεται
» ἄργητα. Μένομεν,

Τῇ 26 Ἰουνίου ἐν Ναυπλίῳ 1826.

Οἱ ἀδελφοί σας

» ΚΙΤΣΟΣ ΤΣΑΒΕΛΑΣ

ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗΣ

καὶ λοιποὶ Ῥουμελιῶται πέρα καὶ πέρα. »

Ἡ συνέντευξις αὕτη ἐγένετο τῳόντι ἐν Ἄργει καὶ ἐπὶ
ἐτέθησαν αἱ βάσεις τῆς ἀδελφικῆς ἐκείνης συμπράξεως, ἣν δὲν
ἔπαυσε παρέχων ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης εἰς τὸ μέγα τοῦ
Καραϊσκάκη ἐπιχείρημα, πέμψας μετ' ὀλίγον εἰς αὐτὸν ἀξιο-
λογωτάτας ἐπικουρίας, πρὸς δὲ τοῖς ἄλλοις καὶ τὸν ἴδιον υἱόν,
ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει, ὅτι ἅμα σωθῶσιν αἱ Ἀθῆναι καὶ καταβληθῇ
ὁ Κιουταχῆς, ἅπας ἐκεῖνος ὁ εἰς Ῥούμελην συγκροτηθεὶς στρατὸς

θέλει ἐμβάλει εἰς τὴν Πελοπόννησον ἵνα συνδράμῃ τὸν Ἀρχηγὸν αὐτῆς εἰς τὴν κατάπνωσιν τοῦ Ἰβραΐμ πασᾶ.

Ἐπὶ τῶν ὑποσχέσεων τούτων μᾶλλον ἐπαιρόμενος ἢ ἐλπίζων τι ἀπὸ τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀπεφάσισε τελευταῖον ὁ Καραϊσκάκης νὰ ἐξέλθῃ τοῦ ἰσθμοῦ. Ἀλλ' ὑπελείπετο αἰσίτι ἀπαραίτητός τις πρᾶξις, ὁ διορισμὸς Γενικοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Στερεᾶς, ἐπιτηδείου νὰ συμπυκνώσῃ περὶ ἑαυτὸν τὰ λείψανα τῶν Ῥουμελιωτικῶν ταγμάτων, καὶ τὰς ἐκ Πελοποννήσου ἐπικουρίας, καὶ τὴν ὅλην ἐν γένει διεύθυνσιν, ἧς ἄνευ ἡ ἐπιχείρησις ἐκινδύνευε νὰ ματαιωθῇ. Ἡ πρᾶξις ὅμως αὕτη ἐφαίνετο μέλλουσα νὰ ἀπαντήσῃ πολλὰ προσκόμματα. Ναὶ μὲν ὅλων τὰ βλέμματα ἦταν προσηλωμένα εἰς τὸν Καραϊσκάκην· ἂν ὄχι δι' ἄλλο τοὐλάχιστον διότι αὐτὸς μόνος ἐν τῇ κοινῇ ἀπελπισίᾳ δὲν εἶχεν ἀπελπισθῇ περὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας. Βολλαὶ ὅμως ὑπῆρχον στρατιωτικαὶ ἀντιζηλίαι, τὸ δὲ δεινότερον αὐτὰ τὰ μέλη τῆς Διοικητικῆς ἐπιτροπῆς δὲν διέκειντο φιλικῶς πρὸς τὸν ἄνδρα. Αἱ δὲ δυσκολίαι τὰς ὁποίας ἔβλεπεν οὗτος πανταχόθεν προκυπτούσας ἀπεδίδοντο ὑπ' αὐτοῦ κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν κακὴν ταύτην θέλησιν τῆς ἐπιτροπῆς, καὶ ἐν τῇ ἀγαναχτήσει του, ἐνδίδων εἰς τὴν φυσικὴν αὐτοῦ πρὸς τὴν ἀπειλὴν καὶ τὴν ὕβριν ροπὴν, πολλὴν ἔδειξε περιφρόνησιν πρὸς τοὺς κυβερνήτας τῶν πραγμάτων, ὥστε, ἀντὶ νὰ ἐξαλειφθῇ ἡ προηγουμένη τούτων πρὸς αὐτὸν δυσμένεια, ἐξεναντίας ἐφαίνετο ὅτι προέκειτο νὰ ἀναζωπυρωθῇ. Τοῦ Προέδρου μάλιστα τῆς Κυβερνήσεως Ἀνδρέου Ζαΐμη ἡ κατ' αὐτοῦ ἀπέχθεια ἐνομίζετο ἀκατανίκητος, διότι πρόσφατος ἔτι ἦτον ἡ μνήμη τῶν καταδρομῶν καὶ περιφρονήσεων ἃς ὁ οἶκος τοῦ Ζαΐμη ὑπέστη ἐν Κερπινῇ, ὅτε ἐπὶ τοῦ δευτέρου ἐμφυλίου πολέμου διέβησαν αὐτόθι τὰ τάγματα τοῦ Καραϊσκάκη. Ἀλλὰ τοσοῦτος ἦδη ἦτο τῆς πατρίδος ὁ κίνδυνος, καὶ τοσαύτη ἡ κοινὴ πεποίθησις ὅτι ὁ Καραϊσκάκης μόνος ἠδύνατο νὰ ἀναστήσῃ εἰς τὴν Ῥούμελην τὸν ἀγῶνα, ὥστε ὅτε ἐγένετο ἐπὶ τοῦ κυβερνητικοῦ συμβουλίου λόγος περὶ διορισμοῦ Γενικοῦ ἀρ-

χηγοῦ, πρῶτος ὁ Ἀνδρέας Ζαΐμης ἀπεφήνατο, ὅτι τὸν Καραϊσκάκην θεωρεῖ ἱκανώτερον καὶ προσφορώτερον παντὸς ἄλλου διὰ τὸ ἀξίωμα τοῦτο. Γενομένης δὲ δεκτῆς τῆς προτάσεως παμψηφεί, προσεκλήθη τὴν ἐπαύριον ὁ ὁπλαρχηγὸς ἐκεῖνος εἰς τὸν θαλασσόπυργον τοῦ Ναυπλίου, ὅπου πρὸς πλειοτέραν αὐτῆς ἀσφάλειαν ἔδρευεν ἡ Διοικητικὴ ἐπιτροπή· καὶ προσελθόντος αὐτοῦ, ἀνέστη ὁ Ἀνδρέας Ζαΐμης καὶ ἀνήγγειλεν αὐτῷ περιποιητικώτατα τὴν περὶ αὐτοῦ ἀπόφασιν τῆς Κυβερνήσεως. Μάρτυρες παράντες τῆς σκηνῆς ταύτης βεβαιοῦσιν ὅτι ὁ Καραϊσκάκης κατενύχθη βαθέως ἐπὶ τοῖς λόγοις τοῦ Προέδρου καὶ ἀπήντησε φιλοφρόνως καὶ εὐγνωμόνως, διότι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς, ὅστις εὐχερῶς ἐξήπτετο καὶ ἐπραπηλάκιζεν, οὐδὲν ἧττον εὐχερῶς κατεπραΰνετο καὶ ἐπείθετο ὁσάκις ἤξευρέ τις νὰ ἐγγίσῃ τὰς ἀγαθωτέρας τῆς καρδίας του χορδάς. Προέτειναν δὲ τότε οἱ δύω παλαιοὶ ἐχθροὶ τὴν δεξιὰν καὶ ὑποσχεθέντες ἀμοιβαίως παντελῆ τοῦ παρελθόντος λήθην, ἠσπάσθησαν ἀλλήλους. Κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην παρευρέθησαν ἐν τῷ θαλασσοπύργῳ τοῦ Ναυπλίου καί τινα μέλη τῆς ἑτέρας ἐπιτροπῆς, ἣν ἡ διαμύψασα τὰς ἐργασίας αὐτῆς ἐθνικὴ Συνέλευσις εἶχε διορίσει ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ἰδίως ὑποθέσεων· ἐκ δὲ τῶν παρευρεθέντων τούτων εἷς ἦτο καὶ ὁ ἀγέρωχος Ὑδραῖος Βασίλειος Βουδούρης ὅστις ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν νεωστὶ προχειρισθέντα Ἀρχηγόν

« Δὲν ἔκαμες, τῷ εἶπε, ὅσον ἔπρεπε ἕως τώρα τὸ χρέος » σου πρὸς τὴν πατρίδα, Καραϊσκάκη· ὁ Θεὸς νὰ σὲ φωτίσῃ » νὰ τὸ κάμῃς εἰς τὸ ἑξῆς ».

— « Δὲν τὸ ἀρνοῦμαι, ἀπεκρίθη, ἀναλαβὼν τὴν εὐστάθειαν » αὐτοῦ παρρησίαν ὁ Καραϊσκάκης. Ὅταν θέλω γίνομαι ἄγ» γελος καὶ ὅταν θέλω διάβολος. Εἰς τὸ ἑξῆς ἔχω ἀπόφασιν » νὰ γένω ἄγγελος ».

Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ ἄνδρες εἰς χεῖρας τῶν ὁποίων εὑρίσκετο τότε τῆς Ἑλλάδος ἡ τύχη. Τὸ ἀξιοπρεπὲς εἰ καὶ πρᾶον πολίτευμα τοῦ προύχοντος τῆς Πελοποννήσου, ἡ τραχεῖα εἰλικρίνεια τοῦ Πατρικίου τῆς Ὑδρας καὶ ἡ πρὸς ἕκαστον αὐτῶν

κρόφυὴς ἀπάντησις τοῦ ἁπλάστου παιδὸς τῶν ὀρέων τῆς Ῥούμελης, ζωγραφίζουσι τοὺς χαρακτῆρας αὐτῶν ἀκριβέστερον, μαρ' ὅτι ἤθελον πράξει τοῦτο μακραὶ περιγραφαί

Ὁ Καραϊσκάκης περιβληθεὶς τοιαυτοτρόπως τὸ ἀξίωμα τοῦ Γενικοῦ ἀρχηγοῦ τῆς στερεᾶς, ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὸ Ναύπλιον τὴν 19 ἰουλίου. Ἀλλ' ἀντὶ νὰ ἐξέλθῃ ἐκεῖθεν τοὐλάχιστον μεθ' ὅσων ἦλθε στρατιωτῶν, εὑρέθη κατ' ἄλλους μὲν, μετὰ ἑξακοσίων, κατ' ἄλλους δὲ, μετὰ διακοσίων καὶ μόνον, ἐξ ὧν πάλιν τινὲς ἔφυγον καθ' ὁδὸν, ὥστε ἐὰν πιστεύσωμεν τὸν ἀρχαῖον αὐτοῦ βιογράφον, ἔφθασεν εἰς Σαλαμῖνα μὲ μόνον ἑκατὸν τριάκοντα στρατιώτας. Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ πρώτη ζύμη τοῦ στρατοῦ ἐκείνου, ὅστις ἐπεχείρησε καὶ κατώρθωσε τὴν ἐλευθέρωσιν τῆς Ῥούμελης, κατήντησε νὰ συμποσωθῇ εἰς δέκα χιλιάδας ἀνδρῶν, ἀπολιόρκησε τὸν Κιουταχῆν ἐντὸς τῆς πεδιάδος τῆς Ἀττικῆς καὶ εἰς τὰν ἔσχατον ἔφερεν αὐτὸν κίνδυνον. Νομίζομεν ὅτι εἶναι χρήσιμον νὰ μελετήσωμεν διὰ τίνος ἐπιμονῆς, διὰ τίνος συνέσεως, διὰ τίνος δεξιότητος καὶ πῶς ἀφειδῶς ἀείποτε πρακινδυνεύων κατώρθωσεν, ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος, ἐκ τοσούτων μικρῶν ἀφορμῶν ὁρμώμενος, εἰς τοσοῦτον μεγάλα ἀποτελέσματα νὰ περιέλθῃ.

Ὁ Καραϊσκάκης ἅμα φθάσας εἰς Σαλαμῖνα, εἶδε τὸν Βάσσον καὶ τὸν Κριζιώτην, οἵτινες ἦλθον ἐκεῖ ἵνα προϋπαντήσωσιν αὐτὸν, καὶ συνεβουλεύθη αὐτοὺς περὶ τοῦ καταλληλοτέρου μέρους τῆς συγκροτήσεως τοῦ στρατοπέδου. Κατ' ἀρχὰς ἐγένετο λόγος νὰ στήσωσι τὸ στρατήγιον εἰς Πειραιᾶ, καὶ ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ ὁ Καραϊσκάκης, ὅστις δὲν ἐγνώριζε καλῶς τὸν τόπον, ἐπεχείρησεν αὐτοπροσώπως μετὰ τῶν ἄλλων ὁπλαρχηγῶν ἀπὸ θαλάσσης προσκόπησίν τινα περὶ τὸν λιμένα, καθ' ἣν, ἀποβιβασθεὶς εἰς τὴν ξηρὰν, ἐνέπεσεν εἰς ἐνέδραν ἐχθρικὴν καὶ μικροῦ ἐδέησε νὰ συλληφθῇ αἰχμάλωτος. Ὅθεν μὴ δυνηθεὶς νὰ παρατηρήσῃ καλῶς τὴν θέσιν ἐκείνην καὶ πληροφορηθεὶς πρὸς τούτοις ὅτι τὴν ἐπιοῦσαν ὁ Κιουταχῆς κατέλαβεν αὐτὴν, καὶ ἰδίως τὸ Μετόχιον τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος, ἀπεφάσισε

νὰ συγκεντρώσῃ τὸν στρατὸν ἐπί τινα χρόνον εἰς Ἐλευσῖνα· καὶ τοῦτο ἦτο τῷ ὄντι τὸ εὐλογώτερον, διότι ἀπὸ τῆς Ἐλευσῖνος ἠδύνατο νὰ ἀποβῇ εἰς τὸν Κιουταχῆν πολὺ ἐπικινδυνώτερος ἢ ἀπὸ Πειραιῶς. Οἱ πολέμιοι ἐλάμβανον τὰς τροφὰς αὐτῶν καὶ τὰ πολεμεφόδια ἀπὸ ξηρᾶς, οὐχὶ ἀπὸ θαλάσσης· οἱ Ἕλληνες ἐστρατοπεδευμένοι περὶ Ἐλευσῖνα, ἐδύναντο καὶ κατὰ τοῦ Τουρκικοῦ στρατοπέδου νὰ ἐπιτίθενται, καὶ τὰ ἐφόδια αὐτοῦ νὰ ἀποκόπτωσι, καὶ μετὰ τῆς λοιπῆς στερεᾶς Ἑλλάδος νὰ κοινωνῶσιν, οὐδ' ἐμποδίζοντο ἀφ' ἑτέρου νὰ συνεννοῶνται μετὰ τῆς ἐν ἀκροπόλει φρουρᾶς, διότι ὁ στρατὸς τοῦ Κιουταχῆ δὲν ἦτο τοσοῦτος, ὥστε νὰ περιφράξῃ αὐτὴν πανταχόθεν, ἐνῷ ἐν Πειραιεῖ στρατοπεδεύοντος τοῦ μικροῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ὁ Κιουταχῆς ἂν ὄχι ἄλλο ἐδύνατο νὰ κόψῃ πᾶσαν σχέσιν αὐτοῦ πρὸς τὴν στερεὰν Ἑλλάδα. Καλὸν ἦτο βεβαίως νὰ καταληφθῇ καὶ ὁ Πειραιεύς· τοῦτο δὲ ἐγένετο βραδύτερον ὅτε οἱ Ἕλληνες ἀπέβησαν μὲν πολυαριθμότεροι, προσέλαβον δὲ θαλάσσιον δύναμιν· ἀλλὰ κατὰ ἰούλιον τοῦ 1826 ἐδέησε νὰ ἐκλέξωσι μεταξὺ Πειραιῶς καὶ Ἐλευσῖνος, τούτου δὲ τεθέντος, ὀρθῶς ἔπραξαν προτιμήσαντες τὴν Ἐλευσῖνα.

Ὁ Καραϊσκάκης λοιπὸν ἔσπευσε νὰ ἐκδώσῃ τὰς ἀναγκαίας διαταγὰς ἵνα συνέλθωσιν ὅλα τὰ στρατεύματα εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην κώμην, ὅπου ἔμελλε νὰ συγκροτηθῇ τὸ γενικὸν στρατόπεδον. Μία τῶν πρώτων αὐτοῦ φροντίδων ὑπῆρξε καὶ τὸ νὰ συνεννοηθῇ ἀμέσως μετὰ τῆς ἐν Αἰγίνῃ ἐδρευούσης ἐπιτροπῆς τῶν Ψαριανῶν, ἥτις καὶ προηγουμένως συνετέλει εἰς τὴν διατήρησιν τῶν στρατοπέδων τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, μετὰ πλείστου δὲ ζήλου ὑπεστήριζε τὸν νέον Γενικὸν Ἀρχηγόν· διότι διὰ πλοίων αὐτῆς μετεκομίζοντο ἐξ Ἐπιδαύρου, Κρεμιδίου καὶ Σαλαμῖνος τὰ στρατεύματα εἰς Ἐλευσῖνα καὶ διὰ πλοίων αὐτῆς διεκόπτετο ἡ διὰ θαλάσσης μεταξὺ Εὐβοίας καὶ Κιουταχῆ συγκοινωνία· πρὸς τούτοις ἡ ἐπιτροπὴ ἐκείνη ἀπέπεμπεν εἰς τὸ στρατόπεδον τοὺς λειποταχτοῦντας εἰς Αἴγιναν στρατιώτας, ἐστελλεν ὅσας ἠδύνατο ἐξ Αἰγίνης τροφάς, καὶ

διὰ νὰ προμηθεύσῃ ὁλίγα χρήματα εἰς τὸν στρατηγὸν, ἠναγκάσθη κατ' ἐπίμονον αὐτοῦ ἀπαίτησιν νὰ συνάξῃ ἐν μηνιαίῳ τῶν ἐποικίων ὅσα ἐπλήρωναν εἰς τοὺς Αἰγινήτας οἱ παρ' αὐτοῖς καταφυγόντες πολυάριθμοι ξένοι. Διὰ τοιούτων μικρῶν πόρων ἤρχισεν ἡ ἐκστρατεία ἐκείνη, τοιουτοτρόπως κατωρθώθη νὰ συνέλθωσιν εἰς Ἐλευσῖνα 1000 μὲν περίπου ἄνδρες τακτικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν Φαβιέρον τεταγμένοι, ἱκανοὶ δὲ Πελοποννήσιοι ὑπὸ τὸν Γεώργιον Χελιώτην, σταλέντες εἰς τὸν Καραϊσκάκην παρὰ τοῦ στρατηγοῦ Νοταρᾶ· ὥστε μετὰ τῶν προηγουμένως εἰς Ἐλευσῖνα ὑπαρχόντων ἀποσπασμάτων ὁ στρατὸς οὗτος ἐκ πρώτης ἀφετηρίας συνεποσώθη εἰς 3,500 μαχητάς. Τὸ τακτικὸν συνέκειτο ἐκ δύο ταγμάτων ἐχόντων 700 ἀνδρῶν πραγματικὴν δύναμιν, ἐξ 70 πυροβολιστῶν μετὰ τεσσάρων μικρῶν πυροβόλων, 70 φιλελλήνων καὶ 80 ἱππέων ἄνευ ἵππων· ὁ δὲ ἀρχηγὸς αὐτοῦ, παραγγελθεὶς ὑπὸ τῆς διοικήσεως νὰ συμπράξῃ μετὰ τοῦ Καραϊσκάκη, ἔσπευσε νὰ ὑπακούσῃ, καὶ κατὰ τὴν πρώτην αὐτῶν ἐν Σαλαμῖνι συνέντευξιν πολλὴν ἔδειξεν ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ ἀμφότεροι προθυμίαν καὶ εἰλικρίνειαν. Κατὰ δυστυχίαν τὰ αἰσθήματα ταῦτα δὲν ἔμελλον νὰ διαρκέσωσι πολὺ, διότι οὔτε ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπικρατήσῃ ὁμόνοια μεταξὺ τῶν δύο στρατῶν καὶ τῶν δύο ἀρχηγῶν. Τὰ δύο ἐκεῖνα πολεμικὰ στοιχεῖα τοσοῦτον διέφερον ἀπ' ἀλλήλων περί τε τὴν συγκρότησιν αὐτῶν, καὶ τὸν ὁπλισμὸν καὶ τὸν τρόπον τοῦ πολεμεῖν, ὥστε δυσκολώτατον ἦτο νὰ συμπράξωσιν. Ἀπολύτως θεωρουμένου τοῦ πράγματος, ἔπρεπε βεβαίως νὰ ἐπικρατήσῃ τὸ τακτικόν· ἀλλὰ δι' ὅλης τῆς ἐπαναστάσεως οἱ πόροι τῶν διαφόρων κυβερνήσεων δὲν ἐπέτρεψαν εἰς αὐτὰς νὰ συστήσωσιν εἰμὴ μικρὰν τακτικὴν δύναμιν· τὰ μεγαλείτερα κατορθώματα δι' ἀτάκτων ἐγένοντο· οἱ πολυαριθμότεροι στρατοὶ ἐξ ἀτάκτων συνεκροτοῦντο, ἐξ ἀνάγκης λοιπὸν ἡ ἐπανάστασις ἐπὶ τοῦ ἀτάκτου στοιχείου κυρίως ἐστηρίχθη· τὸ δὲ τακτικὸν καὶ διὰ τὸ εὐάριθμον αὐτοῦ, καὶ διὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν πόρων, καὶ διὰ τὴν φυσικὴν πρὸς τὸ ἄτα-

κτον διχόνοιαν, μικρὸν συνετέλεσεν εἰς τὸν ἀγῶνα, ὅπερ καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἰδίως συνέβη.

Ὁπωσδήποτε ἱδρυθέντος, ὡς προείρηται, τοῦ στρατηγίου εἰς Ἐλευσῖνα, ἀνεχώρησε τὴν 5 αὐγούστου περὶ τὸ ἑσπέρας ἅπασα ἡ αὐτόθι συγκεντρωθεῖσα δύναμις ἄνευ ἀποσκευῶν (εἰς τὸ γελέκι, καθὼς ἔλεγον ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως) συνεπαγομένη δὲ τριῶν ἡμερῶν ἄρτον, καὶ περὶ τὸ μεσονύκτιον ἐστρατοπέδευσεν εἰς Χαϊδάρι. Ἡ θέσις αὕτη κεῖται πρὸς τὸ βορειοδυτικὸν τῶν Ἀθηνῶν, ὀλιγώτερον τῆς ὥρας ἀπὸ τῆς πόλεως ἀπέχουσα, καὶ εἶχε μὲν τὸ ἀτόπημα ὅτι ἦν κοίλη ὁπωσοῦν, ἀλλ' εἶχε συγχρόνως τὸ καλὸν ὅτι ἐν αὐτῇ εὑρίσκετο μέγας περιτετειχισμένος κῆπος καὶ ἄφθονον ὕδωρ.

Οἱ Ἕλληνες ἅμα φθάσαντες εἰς Χαϊδάρι ἐπυροβόλησαν μονόφορα, ἵνα καταστήσωσι μὲν γνωστὸν τὸν ἐρχομὸν αὐτῶν εἰς τοὺς πολιορκουμένους, προκαλέσωσι δὲ τοὺς πολεμίους εἰς ἀγῶνα. Τῳόντι ἡ προσέγγισις τῆς δυνάμεως ταύτης πολὺν ἐπροξένησε παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς θόρυβον· καὶ, ὡς παρατηρεῖ ὀρθῶς ὁ Ἄγγλος φιλέλλην Γόρδων, ἐὰν συνέβαινεν ὀλίγας ἡμέρας πρότερον, ἤθελεν ὑποχρεώσει πιθανώτατα αὐτοὺς νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν· ἀλλὰ ὁ Καραϊσκάκης τοσαύτας ἀπήντησεν ἐν Ναυπλίῳ περὶ τὰς προπαρασκευὰς αὐτοῦ δυσκολίας, ὥστε δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπιχειρήσῃ τὸ κίνημα αὐτοῦ, εἰμὴ ἀφοῦ ὁ Κιουταχῆς κατέλαβε τὴν κάτω πόλιν, ὥστε ἤδη ἡ θέσις τοῦ Ὀθωμανοῦ στρατάρχου ἦτον ἱκανῶς ἀσφαλεστέρα καὶ μετὰ θάρρους ἠδυνήθη, διπλασιάσας ἀμέσως τὰς νυκτερινὰς αὐτοῦ φυλακὰς, νὰ προετοιμασθῇ εἰς τὸ νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν Ἑλλήνων.

Τῇ 6 αὐγούστου ἅμα ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου, μετὰ ἀμουβαῖον κανονοβολισμὸν, γενικὴ ἐπῆλθε μάχη, καθ' ἣν οἱ πολέμιοι ἀπεκρούσθησαν, καὶ τότε οἱ Ἕλληνες, ἔχοντες ἐν τῷ μέσῳ τοὺς τακτικοὺς καὶ ἑκατέρωθεν τοὺς ἀτάκτους ἐν εἴδει ἀκροβολιστῶν, ἀπὸ ἀμυνομένων προήλασαν μετὰ θάρρους ἐπιτιθέμενοι· ὁ δὲ λόχος τῶν φιλελλήνων ἐξώρμησε, μετὰ προ-

σχεδιένης λόγχης, καὶ ἐπὶ ὕψωμά τι ἀπὸ τοῦ ἀποίου ἐν Ὀθωμανικὸν πυροβόλον πολλὴν εἰς τοὺς ἡμετέρους ἐπροξένει ζημίαν. Οἱ ἐκπλαγέντες πολέμιοι τὸ μὲν πυροβόλον ἔσωσαν ἐπὶ χαμήλου ἀνακομίσαντες, καταλιπόντες ὅμως ἁπάσας τὰς ἀποσκευάς, ἐτράπησαν εἰς φυγήν. Τὴν ἡμέραν ταύτην οἱ ἡμέτεροι ἐσυρίσαν δύω σημαίας καὶ ἀπέβαλον 7 νεκροὺς καὶ 21 πληγωμένους, ἐν οἷς 3 φιλέλληνας. Τὴν ζημίαν τῶν ἐχθρῶν οὔτε ὁ Γόρδων, οὔτε ὁ Κ. Τρικούπης ὁρίζουσιν. Ὁ ἀρχαῖος βιογράφος λέγει 400 τοὺς φονευθέντας καὶ διπλασίους τοὺς πληγωθέντας· τοῦτο θέλει φανῇ ἴσως ὑπερβολή. Ἀλλ' ὁπόσον δύσκολος εἶναι ἡ ἐξέλεγξις τῆς ἀληθείας, εἰς τοιαύτας περιστάσεις ἐξάγεται ἐκ τοῦ ἑξῆς περιστατικοῦ. Τῇ 10 αὐγούστου ὁ Καραϊσκάκης γράφων πρὸς τὴν ἐπιτροπὴν τῶν Ψαριανῶν περὶ τῆς μάχης ταύτης καὶ τῆς κατὰ τὴν 8 τοῦ μηνὸς, περὶ ἧς μετ' ὀλίγον λέγει, ὅτι «ἐσκοτώθησαν ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς ὑπὲρ τοὺς 1200 καὶ πόσοι λαβωμένοι καὶ ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν, ἀπὸ δὲ τοὺς ἐδικούς μας ἕως 20 ἀπὸ τοὺς ἀτάκτους λαβωμένοι καὶ σκοτωμένοι, ἕως 70 ἀπὸ τοὺς τακτικούς.» Τῇ δὲ 12 αὐγούστου ὁ αὐτὸς Καραϊσκάκης ἐν τῇ πρὸς τὸν Θεόδωρον Κολοκοτρώνην ἐπιστολῇ ἀναφέρει 400 μόνον Τούρκους πεσόντας ἐν ταύτῃ τε καὶ τῇ ἑπομένῃ μάχῃ. Ἀλλ' ὅμως οἱ ἐχθροὶ ἔπαθον βεβαίως ζημίαν ἀξιόλογον κατ' ἀμφοτέρας ταύτας τὰς μάχας. Τοῦτο καταφαίνεται προδήλως ἀπὸ τὴν ταραχὴν, ἥτις ἐπικρατεῖ εἰς δύω ἐπιστολὰς γραφείσας μὲν τότε ὑπὸ τοῦ Κιουταχῆ πρός τε τὸν μέγαν Βεζίρην καὶ πρὸς τὸν ἰδιαίτερον γραμματέα τοῦ Σουλτάνου Ἀλῆ Ἀγᾶν, συλληφθείσας δὲ καθ' ὁδὸν ὑπὸ τῶν ἡμετέρων. Ὁ Φαβιέρος προέτεινεν ἵνα νὰ ἐξακολουθήσωσιν οἱ ἡμέτεροι τὴν καταδίωξιν, ὠφελούμενοι ἀπὸ τὸ κατόρθωμα, ἵνα εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν· ἀλλ' ὁ Καραϊσκάκης δὲν ἐθεώρησε φρόνιμον τὴν τοιαύτην προχώρησιν, καὶ εὐλόγως, διότι ἐφοβεῖτο τὸν διασκορπισμὸν καὶ τὴν ἐξάπλωσιν τῶν Ἑλλήνων εἰς τόπον ἐπίπεδον, ὅπου ὁ ἐχθρὸς ἠδύνατο νὰ ἀνακτήσῃ τὴν ὑπεροχὴν αὐτοῦ οὐ μόνον ὡς

ἔχων ἱππικόν, τοῦ ὁποίου οἱ ἡμέτεροι ἐστεροῦντο, ἀλλὰ καὶ διότι ἕτοιμον ἐφύλαττε τὸ ἕτερον τῆς στρατιᾶς αὐτοῦ μέρος τὸ ὁποῖον οὐδεμίαν εἶχε λάβει μετοχὴν εἰς τὴν πρώτην ταύτην μάχην. Ὅθεν ὁ Καραϊσκάκης ἀνεκάλεσε τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα ἀπὸ τῆς καταδιώξεως καὶ διέταξεν αὐτὰ νὰ καταλάβωσι τὰς ὁποίας ἐξ ἀρχῆς εἶχον θέσεις, ἐντεῦθεν δὲ ἤρξατο ἡ πρώτη μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Φαβιέρου ἔρις, ἥτις δὲν ἔπαυσεν ἕκτοτε προαγομένη. Ἀλλ' ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁ Καραϊσκάκης εἶχε δίκαιον καὶ ὅτι ἂν οἱ Ἕλληνες προήλαυνον, ὅπως εἶχον τὰ πράγματα, μάλιστα δὲ διὰ τὴν ἐντελῆ τοῦ ἱππικοῦ ἔλλειψιν, ἤθελον καθ' ὅλας τὰς πιθανότητας πάθει ἧττων ὁλοσχερῆ. Ὅτι δὲ ὁ Καραϊσκάκης διὰ τὴν ἔλλειψιν ταύτην τοῦ ἱππικοῦ, καὶ οὐχὶ ἀπὸ πεῖσμά τι ἀντιζηλίας καὶ ἀντιλογίας πρὸς τὸν Φαβιέρον, ἀνεχαίτισε τὴν καταδίωξιν, ἐξάγεται προδήλως ἐκ τῆς προαναφερθείσης ἐπιστολῆς, τὴν ὁποίαν μετά τινας ἡμέρας ἔγραψεν ἀπὸ Ἐλευσῖνος πρὸς τὸν Θεόδωρον Κολοκοτρώνην. «Ἂν εἴχαμεν, ἔγραφε πρὸς τὸν γενικὸν ἀρχηγὸν τῆς Πελοποννήσου, ἂν εἴχαμεν καὶ ἡμεῖς μίαν μικρὰν καβαλαρίαν, βέβαια τὸν ἐκυνηγούσαμεν (τὸν ἐχθρὸν) ἕως εἰς τὴν Εὔριπον καὶ ἀκόμη μακρύτερα.» Καὶ κατωτέρω· «Ἀδελφέ, ἀνάγκη πᾶσα νὰ μὲ προφθάσῃ τὴν ἑταικὴν καβαλαρίαν ὅπου ἔχετε αὐτοῦ· εἶναι ἐδῶ καὶ ἡ ταχτικὴ, κατορθόνωμεν καὶ μερικοὺς ἀκόμη ἀπὸ ἄλογα γερὰ καὶ μπεντιζίδαις, ὁποῦ εἶναι εἰς τὸ στρατόπεδον, καὶ γίνεται ἓν σῶμα ἀπὸ τριακοσίους καὶ ἐπέκεινα· τόσοι φθάνουν διὰ νὰ κυνηγήσουν τὸν ἐχθρόν· καὶ μέσα εἰς τὴν Πελοπόννησον γνωρίζω ὅτι χρησιμεύει ἡ καβαλαρία· πολὺ περισσότερον ὅμως θέλει ὠφελήσει ἂν ἔλθῃ ἐδῶ καὶ ἑνωθῇ μὲ ταχτικὴν, καὶ τότε ἀφοῦ δώσωμεν τοῦ διαβόλου τὸν Κιουταχὴν, ἐρχόμεθα συσσωματωμένοι καὶ πέφτομεν εἰς τὸν Ἰβραΐμην.»

Τὴν ἐπιοῦσαν, 7 αὐγούστου, ὁ Ῥεσίτης δὲν ἐπανέλαβε τὴν προσβολὴν κατὰ τοῦ εἰς Χαϊδάρι Ἑλληνικοῦ στρατοπέδου, διότι περιέμενε τὸν Καρυστηνὸν Ὁμὲρ πασᾶν, ὃν εἶχε προσκα-

λέσει εἰς ἐπικουρίαν, καὶ ὅστις ἔφθασε τφόντι μετὰ τὴν μεσημβρίαν τῆς ἡμέρας ἐκείνης, συνεπαγόμενος ἀξιόλογον ἱππέων σῶμα. Ὅθεν τῇ 8 ἐπετέθη αὖθις ὁ Ῥεσίτης μετὰ πεντακισχιλίων περίπου πεζῶν καὶ χιλίων ἱππέων κατὰ τῶν Ἑλλήνων· ἡ δὲ μάχη αὕτη ἀπέδειξεν πόσον ἀσφαλέστερον τοῦ Φαβιέρου ἔκρινεν ὁ Καραϊσκάκης περὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐν γένει, καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ τακτικοῦ, ὅπως τότε εἶχεν. Ὁ στρατάρχης κατεῖχε τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα μετὰ τῶν ἀτάκτων, ὁ δὲ Φαβιέρος μετὰ τῶν τακτικῶν τὴν δεξιάν. Ἀμφότεραι αἱ πτέρυγες ἦσαν ἐξησφαλισμέναι δι' ὀχυρωμάτων, ἀλλ' ὁ Φαβιέρος, ἐξαγαγὼν τῆς ἀσφαλοῦς αὐτοῦ θέσεως τὸ ἓν τῶν δύο τακτικῶν ταγμάτων, τὸ πρῶτον, ἀντιπαρέταξεν αὐτὸ ἐν τετραγώνῳ εἰς τοὺς πολεμίους· καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ ἐπιτεθέντες κατὰ τοῦ τετραγώνου Δελίδες ἀπεκρούσθησαν, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον τὸ τετράγωνον ἐρράγη, καὶ αὐτὸς ὁ Φαβιέρος, ὅστις μετὰ τοῦ δευτέρου τάγματος ἐπῆλθεν εἰς ἐπικουρίαν, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ ὀχύρωμά του, ἐν ᾧ οἱ τὴν ἀριστεραν τῶν Ἑλλήνων πτέρυγα προσβαλόντες πολεμιοι, εἰ καὶ μετὰ πολλῆς ἀνδρείας ἐπανέλαβον τὰς ἐπιθέσεις αὐτῶν, ἐπανειλημμένως ἀπεκρούσθησαν καὶ οὐκ ὀλίγους ἀπέβαλον ἄνδρας τε καὶ ἵππους, διότι οἱ ἄτακτοι ἡμῶν εἶχον τὴν φρόνησιν νὰ μὴ προεκβάλωσι τῶν ὀχυρωμάτων. Βεβαίως ἄλλος εἶναι ὁ τρόπος τοῦ πολεμεῖν τοῦ τακτικοῦ καὶ ἄλλος τοῦ ἀτάκτου· εἰς μυρίας δὲ μάχας πεζικὰ τετράγωνα ἀπέκρουσαν τὸ ἱππικὸν καὶ ἐπὶ τέλους κατίσχυσαν αὐτοῦ. Ἀλλὰ τὰ τετράγωνα ταῦτα προϋποθέτουσι στρατὸν καλῶς ὠργανισμένον, ἐξησκημένον καὶ ἐρωδιασμένον, στρατὸς δὲ ἐστερημένος μὲν τῶν πλεονεκτημάτων τούτων, ἀξιῶν δὲ νὰ ἐκπληρώσῃ καθήκοντα, ὧν ἡ ἐπιτυγία ἀπὸ τῶν ὅρων ἐκείνων ἐξαρτᾶται, ἐκτίθησιν ἑαυτὸν εἰς προδηλον ἧτταν, ὅπερ συνέβη καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἰς τὸ πρῶτον τάγμα, τὸ ὁποῖον μετὰ κόπου ἐσώθη ἀποβαλὸν 38 στρατιώτας καὶ ἕνα τῶν τυμπανιστῶν. Ἀποσυρθέντων δὲ τῶν πολεμίων ἀπὸ τῶν ὀχυρωμάτων, ὡς προείρηται, ἡ μάχη περιωρίσθη εἰς ἁπλοῦν

ἀμοιβαῖον κανονοβολισμόν, καθ' ὃν ὅμως ἡ ἀπὸ τῶν Ἑλληνικῶν κυροβόλων βλάβη ἦν πολλὴ μικροτέρα τῆς τῶν ἐχθρικῶν, οὐ μόνον διότι ἦσαν τὰ Ἑλληνικὰ πολὺ μικρότερα, ἀλλὰ καὶ διότι δύω ἐξ αὐτῶν εἶχον κατασταθῇ ἄχρηστα, συντριβέντων τῶν τροχῶν αὐτῶν. Περὶ δὲ τὸ ἑσπέρας, ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ὑπεχώρησεν εἰς Ἐλευσῖνα, οὐχὶ μὲν μετὰ πολλῆς τάξεως, ἀλλὰ οὐδὲ μεγάλην παθὼν ζημίαν, διότι ὡς ἐκ τοῦ ἐπελθόντος σκότους, δὲν ἐγένετο σπουδαία ὑπὸ τῶν πολεμίων καταδίωξις. Ἡ ὑποχώρησις ἄλλως τε αὕτη δὲν εἰμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀποτέλεσμα τῆς γενομένης μάχης, διότι, καθ' ἃ εἴδομεν, ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ, οἱ πολέμιοι δὲν ἐξεβίασαν τὰ Ἑλληνικὰ ὀχυρώματα· ἀλλὰ τοιαύτη ἦτο ἐξ ἀρχῆς τοῦ Καραϊσκάκη ἡ προαίρεσις, ὅπτις, καθ' ἃ ἔγραφεν ἐν τῇ προμνημονευθείσῃ αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεόδωρον Κολοκοτρώνην ἐπιστολῇ, δὲν προσῆλθεν ἀπὸ Ἐλευσῖνος εἰς Χαϊδάρι, εἰμὴ μὲ τριῶν ἡμερῶν ζωοτροφίας καὶ ἄνευ ἀποσκευῶν, ὥστε ὁ σκοπὸς αὐτοῦ ἦτο, ὡς φαίνεται, μόνον νὰ ἀναγγείλῃ μὲν τὴν παρουσίαν αὐτοῦ εἰς τοὺς ἐν τῷ φρουρίῳ πολιορκουμένους, νὰ δοκιμάσῃ δὲ τὰς δυνάμεις τοῦ Κιουταχῆ καὶ ἔπειτα, ἐπανερχόμενος εἰς Ἐλευσῖνα, νὰ πράξῃ ὁριστικώτερόν τι κατ' αὐτοῦ.

Τὴν ἐπιοῦσαν δὲ ταύτης τῆς εἰς Ἐλευσῖνα ὑποχωρήσεως, ἤτοι τὴν 9 αὐγούστου, συνέβη κατὰ παράδοξον συγκυρίαν ἡ πολυθρύλητος ἐκείνη συνέντευξίς του μετὰ τοῦ Κιουταχῆ ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς Ναυαρχίδος, ἥτις ἦτο τότε ἐλλιμενισμένη ἔξω θεν τοῦ Πειραιῶς. Πρῶτος εἶχεν ἀπέλθει εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ Ναυάρχου Ῥινὺ ὁ Φαβιέρος, ὅστις, ἐπελθόντων μετ' ὀλίγων τοῦ Ῥεσίτη καὶ τοῦ Ὁμὲρ πασᾶ, κατεπείσθη, ἐπὶ τῇ αἰτήσει τοῦ Ναυάρχου, νὰ μὴ φανερωθῇ εἰς αὐτούς. Ἀλλὰ μόλις κατελθόντων τῶν Ὀθωμανῶν στρατηγῶν εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς φρεγάτας, καὶ ἰδοὺ ἐπέρχεται ὁ Καραϊσκάκης ἐπὶ λέμβου Ἑλληνικῆς, τῆς λέμβου τοῦ βρικίου τοῦ Ν. Γιαννίτζη, τὸ ὁποῖον ἐναυλόχει εἰς Ἐλευσῖνα ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτοῦ. Ὁ Ῥινὺ ἐταράχθη σφόδρα διὰ τὴν σύμπτωσιν ταύτην, ἀλλ' ἡ συνέν-

ψυξις τῶν δύο στραταρχῶν, εἰ καὶ ὁπωσοῦν δραματικὴ γενομένη, διῆλθεν ὅμως ἐπὶ τέλους ἐν εἰρήνῃ. Ὁ Καραϊσκάκης ὁμολογεῖ, ἐν τῇ πολλάκις μνημονευθείσῃ ἐπιστολῇ του πρὸς τὸν Θεόδωρον Κολοκοτρώνην, ὅτι κατ' ἀρχὰς ἐξιππάσθη, πληροφορίαι δὲ ἄλλαι βεβαιοῦσι τὸ φυσικώτατον τοῦτο, ὅτι καὶ ὁ Κιουταχῆς ἐξεπλάγη διὰ τὸ ἀπροσδόκητον τοῦ πράγματος. Οὐδὲν ἧττον ὁ Καραϊσκάκης ἐχαιρέτισε τὸν ἀντίπαλον κατὰ τὸ Τουρκικὸν ἔθος καὶ ἐκάθησεν· ὁ δὲ ἀντεχαιρέτισεν ἀγερώχως, κλίνας ἁπλῶς τὴν κεφαλήν, καὶ ἤρξατο πρῶτος λαλῶν Ἀλβανιστί. «Τί κάμνεις, εἶπε, Καραϊσκάκη; Ἤλπιζα νὰ ἔλθῃς εἰς τὰ Βιτώλια νὰ μὲ προσκυνήσῃς καὶ νὰ σὲ δώσω ὅλα τὰ βιλαέτια ἀπὸ τὴν Ἀθήνα ἕως εἰς τὴν Ἄρτα.» — «Ἐγὼ νὰ σὲ προσκυνήσω; ἀπήντησεν ὁ Καραϊσκάκης. Ἂν ἦσαι Ῥούμελης Βαλεσῆ, ἐσὺ, εἶμαι καὶ ἐγὼ Ῥούμελης Βαλεσῆ· καὶ ἂν ἤξευρεν ἡ Διοίκησίς μου, ὅτι μιλοῦμεν τώρα μαζῆ, μ' ἐκράμαγε κι' ἐμένα καὶ 15,000 στρατεύματα ὁπου ἔχω εἰς Ἐλευσῖνα.» — Ὁ δὲ Κιουταχῆς «Καὶ πῶς δύναται νὰ σὲ κρεμάσῃ;» — Ὁ δὲ Καραϊσκάκης «Μήπως δὲν σὲ κρεμνᾷ ὁ Σουλτάνος ὅταν θέλῃ; Ναὶ ἢ ὄχι;» — «Ναὶ ἀπήντησεν ὁ Κιουταχῆς, διότι τὸν ἔχω Βασιλιά.» — «Μὲ κρεμνᾷ λοιπὸν κι' ἐμένα, ἀνταπήντησεν ὁ Καραϊσκάκης, διότι τὴν ἔχω Βασίλισσαν (1).» Τότε ἀνέστη ὁ Κιουταχῆς καὶ ἀπῆλθε πρῶ-

(1) Περὶ τῆς συνεντεύξεως ταύτης, ἧς δὲν ἠξεύρομεν πῶς δὲν ἐμνημόνευσεν ὁ ἀρχαῖος τοῦ Καραϊσκάκη βιογράφος, ποικίλαι διεθρυλήθησαν φῆμαι καὶ διάφοροι ἐγένοντο ἐκθέσεις. Οἱ περὶ τὸν Φαβιέρον, φθονοῦντες τὸν Καραϊσκάκην, εἶχον καταντήσει νὰ διαδώσωσι τὸ γελοῖον ψεῦδος, ὅτι ὁ Καραϊσκάκης ἐφίλησε τὴν χεῖρα τοῦ Κιουταχῆ. Ἡ ἀνωτέρω ἔκθεσις ἐγένετο ἐπὶ τῇ βάσει σημειώσεων ἀνθρώπου, ὅστις ηὐτύχησε ν' ἀκούσῃ αὐτὴν ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ τοῦ Καραϊσκάκη. Ἰδοὺ δὲ πῶς αὐτὸς οὗτος ὁμιλεῖ περὶ τῆς συνεντεύξεως ταύτης, γράφων τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὸ γεγονὸς πρὸς τὸν Θεόδωρον Κολοκοτρώνην. «Κατὰ περίστασιν ἀνταμώθημεν εἰς τὴν γεφύραν τοῦ Δερνὶ τὴν δευτέραν ἡμέραν τῆς ὑστερινῆς μάχης ἐγὼ, ὁ Χελιώτης καὶ ὁ Καπετὰν Ψαριανὸς μὲ τὸν Κιουταχῆ, τὸν Ὁμὲρ πασᾶ καὶ ἄλλους. Κατ' ἀρχὰς ἐξιππάσθημεν· ὀλιγώρα ὅμως ἐφιλιοθήκαμεν καὶ ἐλπίζω νὰ τοῦ κουρσίσῃ ἡ φιλία μου. Εἴπαμεν πολλά, ἐκεῖνος μὲ τὴν ἰδέαν, ὅτι ἔχει Ῥαγιάδες τοὺς Ἕλληνας καὶ ἐγὼ μὲ τὴν ἰδέαν, ὅτι εἴμεθα ἐλεύθεροι».

τος ἀπὸ τοῦ πλοίου. Λέγουν δὲ, ὅτι ἀκούσας τοὺς τελευταίους τοῦ Καραϊσκάκη λόγους, ἐμειδίασε, δυσπιστῶν πιθανώτατα πρὸς τὰ λεγόμενα, καὶ ἴσως ἐλεεινολογῶν τὸν λέγοντα. Τίς ἠδύνατο τῳόντι νὰ προΐδῃ τότε, ὅτι μετὰ τριάκοντα ἔτῶν παρέλευσιν αὐτὸς ὁ Σουλτάνος θέλει ὑποδέχεται εἰς τὰ Βασίλεια τοῦ Δολμὰ Βαξὲ, ἐν πομπῇ καὶ παρατάξει, τὸν πρέσβυν τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος, τὸν υἱὸν τοῦ Γεωργίου Κουντουριώτου, ὄρθιος ἱστάμενος καὶ ἐρωτῶν οὐ μόνον περὶ τῆς ὑγείας τῆς Α. Μ. ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ὑγείας τοῦ πρέσβεως καὶ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ;

Ἀλλ' εἴμεθα ἀκόμη μακρὰν ἀπὸ τῶν χρόνων τούτων καὶ περιστάσεων. Ὁ Καραϊσκάκης, ὅστις μετὰ τοσαύτης ἀξιοπρεπείας ἀντεπροσώπευσε τὴν Ἑλληνικὴν ἐθνικότητα ἐνώπιον τοῦ Ὀθωμανοῦ τῆς Ῥούμελης στρατάρχου, ἐπανελθὼν εἰς Ἐλευσῖνα, εὗρε κατάστασιν πραγμάτων οἰκτράν. Ὁ Φαβιέρος, μὴ δυνάμενος νὰ συμβιβασθῇ μετ' αὐτοῦ, μετεβιβάσεν αὐθαιμάτως τὸ τακτικὸν εἰς Ἀμπελάκια τῆς Σαλαμῖνος καὶ ἀπῄτει, ἢ νὰ λάβῃ αὐτὸς τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν, ἢ τοὐλάχιστον νὰ μείνῃ ὅλως ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὸν Καραϊσκάκην. Ἡ Κυβέρνησις ἠγωνίσθη νὰ συμβιβάσῃ τὰ διεστῶτα, ἀλλ' εἰς μάτην. Προτεινόντος δὲ τοῦ Φαβιέρου καὶ ἄτοπά τινα καὶ ἐγγικτικὰ κατὰ τοῦ ἀτάκτου στρατοῦ καὶ ἀντειπόντος, ὡς εἰκὸς, τοῦ Καραϊσκάκη, ἡ συνδιαλλαγὴ ἀπέβη ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀδύνατος. Ὑπῆρχον δὲ ἐν τῷ στρατοπέδῳ καὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων τινὲς, οἵτινες ἐπεθύμουν ν' ἀφαιρέσωσι τὴν ἀρχηγίαν ἀπὸ τοῦ στρατάρχου, οὐδενὸς φειδόμενοι πρὸς τοῦτο τρόπου καὶ αὐτὴν τὴν ὁλοσχερῆ τοῦ στρατοπέδου διάλυσιν ἐνεργοῦντες. Τίχς τότε διαδοθῇ ἡ πιθανοτάτη εἴδησις, ὅτι ὁ Ῥεσίτης παρασκευάζεται νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Ἐλευσῖνος, καὶ οἱ ἀντίπαλοι τοῦ Καραϊσκάκη ἠγωνίζοντο νὰ πείσωσι τοὺς στρατιώτας, ὅτι ὁ κίνδυνος εἶναι μέγας, ἐὰν δὲν προλάβωσι νὰ φύγωσιν ἀπὸ τῆς θέσεως ἐκείνης. Εἰς μάτην ὁ στρατάρχης ἐλάλησε πρὸς τοὺς στρατιώτας, ζητῶν νὰ ἐνθαῤῥύνῃ αὐτούς· ὁ θόρυβος ἐγίνετο ἀπὸ στιγ-

εἰς στιγμὴν μεγαλήτερος, καὶ τότε καλέσας ὁ Καραϊσκάκης τοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ στρατοῦ περὶ αὐτὸν, εἶπεν, ὅτι ἂν δὲν θέλωσι νὰ μείνωσιν εἰς τὴν θέσιν των διὰ νὰ πολεμήσωσι τὸν ἐχθρὸν, ἂς ὑπομείνωσι τοὐλάχιστον ἕως ὅτου ἴδωσιν αὐτὸν προχόμενον, καὶ τότε δύνανται εὐλόγως νὰ μεταβῶσιν εἰς ἄλλο ὀχυρώτερον μέρος. Ἀλλὰ ἐν τῷ μεταξὺ γινομένων τούτων τῶν ὁμιλιῶν, ἀνηγγέλλετο ἀκαταπαύστως τῶν στρατιωτῶν ἡ λειποταξία, καί τινες τῶν αὐθαδεστέρων ἀξιωματικῶν ἐτόλμησαν, τοῦ ἀρχηγοῦ παρόντος, νὰ εἴπωσι, προτρέποντες καὶ τοὺς ἄλλους εἰς φυγὴν, ὅτι αὐτοὶ δὲν κάθηνται νὰ γίνωσι θύματα τῆς φιλοδοξίας τοῦ Καραϊσκάκη. Ὁ στρατηγὸς οὗτος, οὔτε τὸν Πλούταρχον ἀνέγνωσεν, οὔτε τὴν νεωτέραν ἱστορίαν· καὶ ὅμως μάρτυρες ἀξιόπιστοι βεβαιοῦσιν ὅτι ἐν τῇ εὐλόγῳ αὐτοῦ ἀγανακτήσει εἶπε τότε λέξεις τινὰς, αἵτινες ἐνθυμίζουσιν τόν τε λόγον τοῦ Σύλλα ἐν τῷ Ὀρχομενῷ, καὶ τὸν τοῦ Σουβόροφ ἐν Ἰλευστίᾳ, διότι ψυχαὶ ἀνάλογοι εἰς ἀναλόγους εὑρισκόμεναι περιστάσεις, δὲν εἶναι ἄπορον ἂν ὑπὸ τῶν αὐτῶν κατέχονται ἰδεῶν. «Πηγαίνετε, ἀνέκραξεν, ὅπου ἀγαπᾶτε. Ὁ Καραϊσκάκης θέλει ἐπιμείνει εἰς τὴν θέσιν του καὶ ἂς χαθῇ. Ὅταν ὅμως σᾶς ἐρωτήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, τί ἐκάματε τὸν ἀρχηγόν σας, εἰπάτε, ὅτι τὸν παρεδώκαμεν εἰς τοὺς ἐχθροὺς, διότι δὲν ἠθέλησε νὰ γίνῃ ἀρχηγὸς τῆς λειποταξίας.» Αἱ λέξεις αὗται, ἐκφωνηθεῖσαι μὲ τόνον καὶ μὲ πάθος, ἐπροξένησαν ζωηρὰν ἐντύπωσιν εἰς ὅλους τοὺς παρευρεθέντας ἀξιωματικοὺς καὶ στρατιώτας, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀναχαιτίσωσι τὴν ἀρξαμένην λειποταξίαν, καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ στρατοπέδου μετέβη τῳόντι εἰς Σαλαμῖνα. Εἰς τὴν Ἐλευσῖνα δὲν ἔμειναν μετὰ τοῦ Καραϊσκάκη, εἰμὴ οἱ ὀκτακόσιοι περίπου τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τριακόσιοι ἐν ὅλοις στρατιῶται. Μετ' αὐτῶν δὲ διετήρησε τὸ στρατόπεδον, μετ' αὐτῶν ἠναμάσθη νὰ ἀποκρούσῃ τοὺς ἐπελθόντας πολεμίους, οἵτινες ὅμως μετά τινας ἀποπείρας, ἰδόντες ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν φεύγουσιν, ἀνεχώρησαν ἄπρακτοι εἰς Ἀθήνας. Καὶ τότε οἱ μετὰ

τοῦ Καραϊσκάκη μείναντες ἐξέφρασαν ἀγαλλόμενοι πρὸς αὐτὸν τὴν εὐχαριστησίν των, διότι, πειθόμενοι εἰς τοὺς λόγους του, δὲν ἐγκατέλιπον τὰς τάξεις αὐτῶν· τότε δὲ καὶ οἱ εἰς τὴν Σαλαμῖνα μεταβάντες, ζητήσαντες συγγνώμην καὶ λαβόντες αὐτὴν, ἤρχισαν νὰ ἐπανέρχωνται, ὥστε, ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν, συνῆλθε πάλιν ὅλον τὸ στρατόπεδον εἰς Ἐλευσῖνα.

Πῶς ἄρα νὰ μὴ θαυμάσῃ τις τὸν ἄνδρα, τὸν κατορθοῦντα νὰ συνέχῃ τὰ ἄρρυθμα ἐκεῖνα στίφη ἐν τῷ μέσῳ τοσαύτης ἀναρχίας καὶ ἀντενεργείας, καὶ πῶς νὰ μὴν ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν τῶν καθ' ἡμᾶς γενεῶν εἰς τὴν ἀταραξίαν ψυχῆς γενναίας, ἥτις ὑπὸ τοσούτων μεριμνῶν καὶ κινδύνων πολιορκουμένη, δὲν ἔπεσεν ἔχουσα μὲν πεποίθησιν εἰς τὴν μεγάλην αὐτῆς ἀποστολὴν ὑψοῦσα δὲ τὴν σημαίαν τῆς ἑνώσεως, ὡς τὴν μόνην τῆς Ἑλλάδος σώτειραν. Διότι ἐν τῷ μέσῳ τῶν φοβερῶν αὐτῶν περισπασμῶν ἔγραφεν ὁ Καραϊσκάκης πρὸς τὸν Θεόδωρον Κολοκοτρώνην τῇ 12 αὐγούστου· «Στρατηγὲ καὶ ἀδελφέ! ἡμεῖς ἠνώθημεν καὶ ἡ ἕνωσίς μας θὲ νὰ ἦναι παντοτεινή· πρέπει ὅμως νὰ δείξωμεν εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ εἰς τοὺς ξένους, ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς ἑνώσεώς μας εἶναι τὸ κοινὸν τῆς Πατρίδος ὄφελος. Βοήθησέ με ἡ γενναιότης σου εἰς αὐτὴν τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ῥούμελης διὰ νὰ χάσωμεν τὸν Κιουταχῆ, καὶ ἀκολούθως σὲ βοηθῶ καὶ ἐγὼ μὲ τὴν ζωήν μου καὶ χάνεται ὁ Ἰμπραΐμης· αὐτὴ ἡ ἀμοιβαία βοήθεια εἶναι ὁ μόνος δεσμὸς τῆς φιλίας μας, δεσμὸς ὅπου θὰ ξιππάσῃ ὅλους τοὺς ἰδιοτελεῖς καὶ ὅπου θὰ σώσῃ τὴν Πατρίδα. Γράφω εἰς τὴν διοίκησιν καὶ ζητῶ τροφὰς καὶ πολεμεφόδια, ὀλίγα πράγματα ὅμως ἐλπίζω ἀπὸ τοὺς ἄλλους, καὶ ὅλα τὰ ἐλπίζω ἀπὸ τὴν γενναιότητά σου· προσπάθησε λοιπὸν νὰ μὲ σταλῶσι τὸ συντομώτερον τροφαὶ καὶ πολεμεφόδια, πρόφθασέ με καὶ τὴν καβαλλαρίαν· καθὼς γνωρίζω σὲ γράφω, καὶ πολλὰ ὀγλήγωρα μὲ ἔχεις σύντροφόν σου ὅπου θέλεις, ἀφοῦ εἶναι θερωθοῦν αἱ Ἀθῆναι.»

Ἀλλὰ καὶ τοι συγκροτηθέντος αὖθις τοῦ στρατοπέδου εἰς

Ἐλευσῖνα, ἱκανὸς ἔτι παρῆλθε χρόνος πρὶν ἢ ὁ Καραϊσκάκης δυνηθῇ νὰ ἐπιχειρήσῃ τι ὁριστικώτερον ἐπὶ τῷ κυρίῳ σκοπῷ ἢ' ἦν ἀνέλαβε τὴν ἐκστρατίαν ταύτην, ἐπὶ τῷ σκοπῷ δηλαδὴ τῆς διαλύσεως τῆς πολιορκίας τῶν Ἀθηνῶν. Εἶχε μὲν καυχηθῆ πρὸς τὸν Ῥεσίτην, ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς ναυαρχίδος, ὅτι ὑπάρχουσιν εἰς Ἐλευσῖνα 15,000 ἄνδρες πειθαρχοῦντες εἰς τὰς διαταγὰς τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Ἀλλ' ἡ ἀλήθεια ἦτο ὅτι ὁ ὅλος στρατὸς μόλις τότε συνεποσοῦτο εἰς 4—5 χιλιάδας ἀνδρῶν, καὶ τούτων, ὡς εἴδωμεν, ὑπὸ δεινῆς κατατρυχομένων διαιρέσεως καὶ ἀναρχίας. Διὰ δὲ τοῦτο καὶ διὰ τὸν ἰδιάζοντα τρόπον τοῦ πολεμεῖν τῶν ἀτάκτων, ὁ Καραϊσκάκης πρὸ καιροῦ εἶχε πεισθῆ ὅτι ἐκ τοῦ συστάδην δὲν εἶμπορεῖ νὰ ἀντιπαραταχθῇ πρὸς τὸν Ῥεσίτην· ὅθεν, ὡς καὶ ἐπανειλημμένως προείπομεν, δὲν εἶχε προελάσει εἰς Χαϊδάρι εἰμὴ ἵνα, ἀναγγείλας τὴν παρουσίαν αὐτοῦ, ἐνθαρρύνῃ ὀπωσοῦν τὴν πολιορκουμένην φρουρὰν καὶ τὸ πολὺ, δοκιμάσῃ τὰς δυνάμεις τῶν ἀντιπάλων· ἡ δ' ἀπόπειρα ἐκείνη καὶ τὰ ἀπελθόντα δεινὰ τοῦ στρατοπέδου περισταστικὰ ἐνίσχυσαν ἔτι μᾶλλον τὴν ἀρχικὴν πεποίθησίν του, ὅτι ἄλλος τρόπος σπουδαῖος ἐπιτυχίας δὲν ὑπελείπετο αὐτῷ εἰμὴ νὰ ἀποστερήσῃ τοὺς Ὀθωμανοὺς τῶν τροφίμων αὐτῶν καὶ πολεμεφοδίων, καὶ οὕτω νὰ ὑποχρεώσῃ αὐτοὺς εἰς ἀνάζευξιν. Μένων ὅμως ἐν Ἐλευσῖνι ἢ καὶ ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ πεδίου τῶν Ἀθηνῶν στρατοπεδεύων που, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ σκοπουμένου, διότι εἰ καὶ τὴν 23 αὐγούστου ἐκπέμψας τὸν Ν. Κριζιώτην καὶ τὸν Γεώργιον Χελιώτην μετὰ 1000 λογάδων ἀνδρῶν, ἥρπασε μεγάλην τινὰ τῶν πολεμίων προμήθειαν, εἰς Σκοῦρτα, μεταξὺ Μεγαρίδος καὶ Βοιωτίας, εὑρισκομένην, καὶ ἔφερεν εἰς Ἐλευσῖνα δέκα μὲν χιλιάδας αἰγιδοπρόβατα, διακοσίους δὲ ἡμιόνους, συνέλαβε δὲ τότε καὶ τὸν τάταρην ὅστις ἐκόμιζεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὰς δύο ἐπιστολὰς τοῦ Ῥεσίτου, περὶ ὧν ἀνωτέρω ἐγένετο λόγος· ἀλλὰ ἐνόσῳ ὁ Ῥεσίτης ἦτο κύριος τῆς Ῥούμελης ἠδύνατο πάντοτε νὰ ἀναπληροῖ τὰς τοι-

αὐτας ζημίας καὶ νὰ προλαμβάνῃ τὴν ἐσχάτην ἐμηχανᾶτο· ὁ Καραϊσκάκης λοιπὸν ἔβλεπε τὴν ἀναπόδραστον ἀνάγκην νὰ ἐκστρατεύσῃ πρὸ πάντων τὴν Ῥούμελην, ἵνα τοιουτοτρόπως αὐξήσῃ μὲν τοὺς ἰδίους πόρους, ὁλοτελῶς δὲ διακωλύσῃ τὴν δίοδον πάσης ἀπὸ ξηρᾶς εἰς τὸ ὀθωμανικὸν στρατόπεδον ἐπικουρίας.

Ἀλλὰ καὶ τοῦτο τὸ ἐπιχείρημα πολλὰς ἔμελλε νὰ ἀπαντήσῃ δυσκολίας. Καὶ πρῶτον ἡ φρουρὰ τῆς ἀκροπόλεως, θεωροῦσα τὴν ὀσημέραι ἐλάττωσιν αὐτῆς, καὶ, ἕνεκα τῆς γνωστῆς ἐκμανῆς τοῦ Ῥεσίτη, ἀναμιμνησκομένη τὴν τοῦ Μεσολογγίου τύχην, ἐζήτει ἀκαταπαύστως ἐπικουρίαν, ὥστε ἔδει πρὸ πάντων νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ φρούριον, ἀνὰ μέσον τῶν ἐχθρικῶν χαρακωμάτων, νέον τι καὶ ἀποχρῶν στρατιωτικὸν σῶμα. Δύο ἐπὶ τούτῳ γενόμεναι ἀπόπειραι τῇ 12 καὶ 27 σεπτεμβρίου ἀπέτυχον. Τῇ δὲ 30 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς, περιπολοῦντος τοῦ Γούρα, κατὰ τὴν εἰωθὸς, περὶ τὸ μεσονύκτιον εἰς τὸ ἐξώτατον τοῦ περιτειχίσματος καὶ πυροβολήσαντος ἑνὸς τῶν περὶ αὐτὸν, ἀποκρίνεται ἡμέσως βολὴ πολεμία εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο καὶ κτυπήσασα τὸν φρούραρχον εἰς τὴν μήνιγγα, ῥίπτει αὐτὸν νεκρόν. Ὁ Γούρας εἶχε πράξει ἐξ ἀρχῆς τῆς ἐκστρατείας ταύτης σφάλματα τινὰ· ἀλλ' ὅμως ἐνάσῳ προΐστατο τῆς φρουρᾶς, ἡ ἐμπειρία αὐτοῦ καὶ τὸ ἀξίωμα συνετέλουν εἰς τὴν ἐμψύχωσιν τῶν περὶ αὐτὸν ἀνδρῶν, ὥστε μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ εἴ πέρ ποτε ἀπαραίτητος κατέστη ἡ εἰς τὴν ἀκρόπολιν εἴσοδος οὐ μόνον ἐπικουρίας τινὸς, ἀλλὰ καὶ ἀρχηγοῦ ἐπιτηδείου νὰ ἀναλάβῃ τὴν ὅλην τῆς ἀμύνης διεύθυνσιν. Ὅθεν ὁ Καραϊσκάκης συγκαλέσας ἅπαντας τοὺς στρατηγοὺς καὶ ἀξιωματικοὺς, τοὺς συγκροτοῦντας τὸ ἐν Ἐλευσῖνι στρατόπεδον, παρέστησεν εἰς αὐτοὺς τὸ κατεπείγον τοῦ πράγματος καὶ προέτεινε νὰ ἀνατεθῇ ἡ στρατηγία τῆς φρουρᾶς εἰς τὸν στρατηγὸν Κριζιώτην, ὑπὲρ οὗ οὐκ ὀλίγους ἐξέφερεν ἐπαίνους. Ἐδέχθη τὸ συμβούλιον τὴν πρότασιν, ἐδέχθη δὲ αὐτὴν καὶ ὁ Κριζιώτης. Ἀλλὰ τὸ στρατιωτικὸν αὐτοῦ σῶμα

μα, πρὶν πειθῇ νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ, ἀπήτησε τὴν καταβολὴν ἰδικῶν χρημάτων· ὁ Καραϊσκάκης κατώρθωσε νὰ οἰκονομήσῃ καὶ ταύτην τὴν χρείαν, τὸ μὲν διὰ συνεισφορᾶς τῶν στρατηγῶν, τὸ δὲ δι' ἐράνων ἀπὸ τῶν πλουσιωτέρων ἐν Σαλαμῖνι παροίκων, Ζαχαρίτσα, Χ. Μελέτη καὶ ἄλλων. Οἱ πάροικοι οὗτοι ἐπλήρωσαν εἰς τὴν περίστασιν ταύτην 30,000 γροσίων ὡς μᾶς ἐβεβαίωσεν εἷς τῶν τότε γραμματέων τοῦ Καραϊσκάκη, ὁ Ν. Μαδινός. Ὁμοίως καὶ ἡ ἐν Αἰγίνῃ ἐπιτροπὴ τῶν Ψαριανῶν συνετέλεσεν εἰς τὸ ἐπιχείρημα, πέμψασα εἰς τὸ στρατόπεδον ἱκανὰς χιλιάδας πυρολίθων (τουφεκόπετραις). Τούτων δὲ γενομένων, διετάχθησαν τὰ περὶ τοῦ ἐπιχειρήματος δεξιῶς· καὶ μικροῦ μὲν ἐδέησε νὰ ἀποτύχῃ αὖθις τὸ ἔργον διὰ τὴν ἔλλειψιν πάσης ἐν τῷ στρατῷ πειθαρχίας, ἀλλ' ἠδοκίμησεν ἐπὶ τέλους, χάρις εἰς τὴν τόλμην καὶ τὴν ἐπιμονὴν τοῦ ἡγεμόνος.

Ὁ Κριζιώτης καὶ οἱ περὶ αὐτὸν, εἰς 450 Ῥουμελιώτας καὶ Ἰονίους συμποσούμενοι, ἔμελλον, τὴν νύκτα τῆς 11 ὀκτωβρίου, ἐξ Ἀμπελακίων ἐκπλεύσαντες, ἐπὶ τοῦ ψαρικοῦ πλοίου τοῦ Ἰωάννου Χ. Ἀλεξάνδρου, νὰ ἀποβιβασθῶσι περὶ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἰλισσοῦ καὶ νὰ ἀνέλθωσιν ἐκεῖθεν εἰς τὴν ἀκρόπολιν. Ἀλλ' ἐπὶ τούτῳ ἔδει, ὡς προείρηται, νὰ διέλθωσιν ἀνὰ μέσον τῶν ἐχθρικῶν χαρακωμάτων· ὥστε ἵνα μερισθῇ ἡ προσοχὴ καὶ ἡ δύναμις τῶν πολεμίων, ἀπεφασίσθη νὰ ἐνεργηθῇ ἰσχυρὸς πρὸς βορρᾶν ἀντιπερισπασμός. Ὅθεν ἅπας ὁ ἐν Ἐλευσῖνι στρατὸς διετάχθη νὰ ἦναι ἕτοιμος ἵνα ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς 11 πλησιάσῃ εἰς τὸ ἐν Ἡετησίοις στρατόπεδον τοῦ Ῥεσίτη. Συγχρόνως δὲ καὶ ὁ Φαβιέρος, ὅστις εἶχε μείνει ἀρκετὸν καιρὸν εἰς Ἀμπελάκια ἄπρακτος, ἠθέλησε νὰ συμπράξῃ εἰς τὸ ἐπιχείρημα, ἵνα καταπαύσῃ τὴν κατακραυγὴν τῶν ἀνθρώπων, ὅτι διατελεῖ ἀμέτοχος τοῦ ἀγῶνος. Ἐλθὼν λοιπὸν εἰς Ἐλευσῖνα προέτεινεν εἰς τὸν Καραϊσκάκην νὰ δώσῃ αὐτῷ 300 ἀτάκτους ὑπὸ δύο γενναίους ὁπλαρχηγούς, τὸν Στέφον Σέρβον καὶ τὸν Δημήτριον Καλλέργην, ἵνα ἑνώσας τούτους μετὰ τῶν τακτικῶν, ἐπιπέσῃ κατὰ

τῶν ἐν Θήβαις ἐστρατοπεδευμένων πολεμίων. Ὁ Καραϊσκάκης βλέπων ὅτι ὁ στρατὸς οὗτος ἔμελλε νὰ διαβῇ διὰ χώρου πολυνοῦ καὶ γινώσκων ὅτι ἐν Θήβαις ὑπῆρχεν ἱππικὸν, παρέστησεν εἰς τὸν Φαβιέρον τὸ ἐπισφαλὲς τῆς ἐπιχειρήσεως· ἀλλ' ἐπιμένοντος τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν τακτικῶν, παρέσχεν αὐτῷ τοὺς ἐπιθέντας ἀτάκτους· καὶ τῷόντι ὁ Φαβιέρος ἔτι ἀπὸ τῆς 9 ὀκταβρίου ἀπῆλθεν ἀπὸ τῶν Μεγάρων, καὶ ἐπιτρέψας εἰς τοὺς ἀτάκτους τὴν φύλαξιν τῶν πυλῶν τοῦ Κιθαιρῶνος, ἤρχισε προβαίνων πρὸς τὸ Βοιωτικὸν πεδίον· εἶχε δὲ τὸ ἱππικὸν ἀπόσπασμα τὸ ὁποῖον ἀπετέλει τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν αὐτοῦ, προελάσει ἕδη μέχρι τῆς ὄχθης τοῦ Ἀσωποῦ, ἐκεῖθεν τῶν Πλαταιῶν, ὅτε ὁ Στέρος καὶ ὁ Καλλέργης ἐπελθόντες δρομαῖοι ἀνήγγειλαν αὐτῷ ὅτι οἱ στρατιῶται ἐγκατέλιπον τὴν φυλακὴν τῶν διόδων, ὥςε ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ νὰ ἐπανέλθῃ ἄπρακτος εἰς Μέγαρα, διασώσας τοὐλάχιστον, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Γόρδων, τὸ σῶμα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἐσχάτου κινδύνου, τὸ μὲν διότι οἱ ἐν Θήβαις Τοῦρκοι ἦσαν καὶ πολυάριθμοι, καὶ ἀσφαλῶς ὠχυρωμένοι, τὸ δὲ διότι, ἅμα διαβάντος αὐτοῦ, ἐν τῇ ἐπιστροφῇ, ἀπὸ τοῦ Κιθαιρῶνος, ἰσχυρὸν ἀπόσπασμα, ἀποσταλὲν ὑπὸ τοῦ Ῥεσίτη, κατέλαβε τὰς πύλας· ἂν δὲ τοῦτο ἐγίνετο ἡμίσειαν ὥραν πρότερον, ἡ ἐπάνοδος τοῦ Φαβιέρου ἦθελεν ἀποβῇ ἀδύνατος.

Τὸ κίνημα λοιπὸν τοῦτο εἰς οὐδὲν συνετέλεσε πρὸς τὸν κύριον σκοπὸν τοῦ νὰ διευκολυνθῇ ἡ εἴσοδος τοῦ Κριζιώτου εἰς τὴν ἀκρόπολιν· ἀλλ' ὁ Καραϊσκάκης, ὅστις οὐδὲν προσεδόκα ἀπὸ τούτου, δὲν παρεμποδίσθη, ὡς ἐκ τῆς ἀποτυχίας ταύτης, ἀπὸ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ κυρίου αὐτοῦ βουλεύματος. Περὶ μεσημβρίαν τῆς 11 ἀπῆλθεν ἐξ Ἐλευσῖνος μετὰ τρισχιλίων περίπου ἀνδρῶν καὶ ἔρθασε περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου εἰς Ζευγολατεῖον, χωρίον ἔρημον, μίαν σχεδὸν ὥραν ἀπέχον τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοπέδου· νυκτὸς δὲ ἐπελθούσης, ἀνῆψε φῶτα πολλὰ, καὶ ὅτε προσήγγισεν ἡ ὥρα καθ' ἣν ὑπέθετε τὸν Κριζιώτην πλησιάσαντα εἰς τὸ

ἀκρόπολιν, παρήγγειλε γενικὴν κατὰ τῶν πολεμίων ἔφοδον· ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ ἐδίσταζον νὰ ὑπακούσωσι, προέτεινε νὰ πλησιάσωσι τοὐλάχιστον εἰς τὸν ἐχθρὸν οἱ ἀνδρειότεροι καὶ τολμηρότεροι ἵνα πυροβολοῦντες ἐκ τοῦ σύνεγγυς περισπάσωσι τὴν προσοχὴν αὐτοῦ, οἱ δὲ λοιποὶ νὰ μείνωσιν ὅπου εὑρίσκοντο, ὑποστηρίζοντες τοὺς πρώτους, ἂν τυχὸν κινδυνεύσωσιν. Ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ἐγένετο παρ' ὅλων δεκτὸν, ὁ δὲ Καραϊσκάκης ἠγωνία βλέπων τὸν χρόνον εἰς λογομαχίας παρερχόμενον καὶ ἀνησυχῶν περὶ τῆς τύχης τοῦ Κριζιώτου καὶ τῆς μετ' αὐτοῦ συνδεδεμένης τύχης τοῦ φρουρίου· ὅθεν ἀναστὰς « ἡ ὥρα ἦλθεν, ἀνέκραξε, καὶ ὁ ἀγαπῶν τὴν πατρίδα ἂς ἔλθῃ κατόπιν μου διὰ νὰ σώσωμεν τὴν ἀκρόπολιν ». Καὶ ἐκίνησε τῳόντι ἀμέσως· ἀλλ' ἡ ὀλεθρία διχόνοια, ἥτις δὲν ἔπαυσεν ἐμφωλεύουσα εἰς τὸ ἑλληνικὸν στρατόπεδον, ἐματαίωσε μετ' ὀλίγον τὴν ἐντύπωσιν ἣν κατ' ἀρχὰς ἐπροξένησαν οἱ λόγοι του, ὥστε ὅτε ἐπλησίασεν εἰς τοὺς πολεμίους ἀρκετὰ ἵνα διακρίνῃ πλέον τοὺς περὶ τὰ πυρὰ στρατιώτας, οἱ περὶ αὐτὸν τῷ ἀνήγγειλαν ὅτι δὲν παρακολουθοῦνται εἰμὴ ὑπὸ μόνον 150 ἀνδρῶν, ὁ δὲ ἐπέμενεν οὐδὲν ἧττον προχωρῶν καὶ μόλις ἐπείσθη ὑπὸ τῶν προτροπῶν τῶν φίλων του νὰ σταθῇ ὀλίγον μακρὰν τῶν τουρκικῶν προφυλακῶν. Ἐνταῦθα διέταξε νὰ πυροβολήσῃ διὰ μιᾶς τὸ μικρὸν αὐτοῦ ἀπόσπασμα, τότε ἐπυροβόλησαν καὶ οἱ ἐν τῷ Ζευγολατείῳ μείναντες, ὥστε ἂν καὶ δὲν ἐγένετο ἔφοδος παρήχθη ὅμως ἀνησυχία τις εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν πολεμίων, ἀναγκασθὲν νὰ ἐπιστήσῃ πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἅπασαν αὐτοῦ τὴν προσοχήν. Ἀλλ' ἐν τούτοις ἡ νὺξ προεχώρει καὶ τὸ σύνθημα, ὅπερ εἶχε συμφωνηθῇ νὰ δώσῃ ὁ Κριζιώτης ἅμα εἰσελθὼν εἰς τὴν ἀκρόπολιν, δὲν ἠκούετο· ἦτο δὲ τὸ σύνθημα ἐννέα κανονοβολή. Ἡ ἀγωνία τοῦ Καραϊσκάκη καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα ἦτο, λέγουν, ἀπερίγραπτος· τελευταῖον ὅμως περὶ τὴν τετάρτην τῆς πρωΐας ὥραν, ἐνῷ ἤδη ἐτανήρχετο μεθ' ὅλου τοῦ στρατοῦ εἰς Ἐλευσῖνα, ἐβρόντησαν τὰ πυροβόλα τῆς ἀκροπόλεως καὶ διέχυσαν

τὴν ἀγαλλίασιν εἰς ἅπαν τὸ ἑλληνικὸν στρατόπεδον. Τῷόντι ὁ Κριζιώτης, βραδύνας ὀλίγον ἕνεκα τοῦ ἐναντίου ἀνέμου, ἀπεβιβάσθη περὶ τὸ μεσονύκτιον μεταξὺ Πειραιῶς καὶ Μουνιχίας καὶ ἀναπαύσας τὸν στρατὸν προήλασεν ἀπαρατήρητος μέχρι Φιλοπάππου. Τότε ἀνέκραξαν καὶ ἐπυροβόλησαν οἱ φρουροὶ τῶν πολεμίων, ἀλλὰ, πρὶν προφθάσουν τὰ ἐξυπνήσαντα Ὀθωμανικὰ στρατεύματα νὰ πυροβολήσωσι δίς, ἐρρίφθη ὁ Κριζιώτης μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν εἰς τὴν ἀκρόπολιν καὶ ἀντήχησεν ἐν τῇ ἅμα τὸ σύνθημα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον τοσαύτην μὲν χαρὰν ἐμπρόξένησεν εἰς τὸν Καραϊσκάκην, τοσαύτην δὲ λύπην εἰς τὸν Ῥεσίτην.

Τότε δὲ ὁ Καραϊσκάκης, θεωρήσας ἐξησφαλισμένον τὸ φρούριον ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον, ἀπεφάσισεν ἤδη νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν μεγάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὴν Ῥούμελην στρατείαν.

Οἱ πλεῖστοι τῶν ἐξ ἀνάγκης ὑποταχθέντων προηγουμένως εἰς τὸν Κισυταχῆν ὁπλαρχηγῶν, καὶ ἰδίως ὁ Γ. Δυοβουνιώτης καὶ ὁ Ἰ. Ῥούκης, συνεννοοῦντο ἤδη μετὰ τοῦ Καραϊσκάκη, ὥστε κατὰ τοῦτο ἡ ἐκστρατεία παρεῖχεν ἱκανὰς ἐλπίδας ἐπιτυχίας· ἀλλ' ἔμελλε νὰ ἀπαντήσῃ ἕτερα κωλύματα ἐπὶ τοῦ χρόνου. Εἴπομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν τινὰ περὶ τῆς διαιρέσεως ἥτις ἐπεκράτει ἐν τῷ ἑλληνικῷ στρατοπέδῳ· κυριωτάτη τῆς διαιρέσεως ταύτης ἀφορμὴ ἦτο ἡ μεταξὺ τῶν Σουλιωτῶν καὶ τῶν ἄλλων Στερεοελλαδιτῶν ἀντιζηλία, ἀντιζηλία, ἥτις πρώην ἔφυγεν ἅμα μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ Μεσολογγίου καὶ ὑπετράφη καὶ ἐκορυφώθη, ὅτε τὰ ἀπὸ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν συγκείμενα λείψανα τῆς ἡρωϊκῆς φρουρᾶς συνέρρευσαν εἰς Ναύπλιον. Οἱ Σουλιῶται δὲν εἶχον ἰδεῖ εὐχαρίστως τὸ ἐπιτραπὲν εἰς τὸν Καραϊσκάκην μέγα ἀξίωμα, καὶ ἐξῆλθον μὲν τοῦ ἰσθμοῦ, ἀλλ' ἐστρατοπέδευον ἐν Μεγάροις καὶ οὐχὶ ἐν Ἐλευσῖνι· ἀφ' ἑτέρου οἱ λοιποὶ Στερεοελλαδῖται ὑπεστήριζον τὸν Καραϊσκάκην, μάλιστα δὲ ἓν σῶμα λοχάδων ἀνδρῶν, τὸ ὁποῖον, ἀπὸ τῆς φρουρᾶς τοῦ Παλαμηδίου (καταληφθέντος, ὡς γνωστὸν, ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων

τῶν Σουλιωτῶν) ἀποσπασθὲν εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην, ἔφερε τὸ ὄνομα τῶν *Παλαμηδιωτῶν*. Οἱ Παλαμηδιῶται, οἵτινες μέγα ἐκτήσαντο μετ' οὐ πολὺ ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκην κλέος, διετέλουν ὑπὸ τὴν εἰδικὴν ἀρχηγίαν τοῦ νέου μὲν, ἀλλὰ ἤδη ὀνομαστοῦ Ἀκαρνᾶνος πολεμάρχου Γλαννάκη Σουλτάνη, ὅστις εἶχε διαπρέψει ἐν Μεσολογγίῳ, ἀλλ' ἐπέπρωτο μετ' οὐ πολὺ νὰ λάβῃ περὶ Δοβρίναν τοσοῦτον πρόωρον θάνατον. Οἱ Σουλιῶται λοιπὸν ἔλεγον ὅτι εἶναι πρόθυμοι νὰ ἐκστρατεύσωσι μετὰ τοῦ Καραϊσκάκη, ἀλλὰ ὑπὸ ἴδιον ἀρχηγὸν, καὶ ἀπῄτουν νὰ ἀνατεθῇ ἡ γενικὴ ἀρχηγία εἰς τριμελῆ ἐπιτροπὴν, συγκειμένην ἐκ τοῦ Καραϊσκάκη, τοῦ Νικήτα καὶ τοῦ ὑπὸ τῶν Σουλιωτῶν ἐκλεχθησομένου· οἱ Στερεοελλαδῖται ἐξ ἐναντίας, καὶ πρὸ πάντων οἱ Παλαμηδιῶται, ἐπέμενον νὰ διατηρήσῃ ὁλόκληρον τὴν ἀρχὴν ὁ Καραϊσκάκης· ὥστε τὰ πράγματα ἦλθον ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς, ὅτε κατ' εὐτυχίαν ἀξιόλογος τῶν Σουλιωτῶν μοῖρα, νομίζουσα ἑαυτὴν ἠδικημένην περὶ τὰς μισθοδοσίας ὑπὸ τῶν κρατίστων ὁπλαρχηγῶν Σουλιωτῶν, ἀπεχωρίσθη ἀπὸ αὐτῶν καὶ προσῆλθεν εἰς τὸν Καραϊσκάκην, ὅστις ἠδυνήθη τότε νὰ συγκροτήσῃ σῶμα ἱκανὸν πρὸς τὴν προκειμένην ἐπιχείρησιν.

Πρὶν ὅμως ἐκστρατεύσῃ, ἔπραξεν ἔτι δύο τινά. Πρῶτον προέτεινεν εἰς τὸν Φαβιέρον νὰ συνακολουθήσῃ μετὰ τοῦ τακτικοῦ· ὁ δὲ κατ' ἀρχὰς ὑπεσχέθη, μετ' οὐ πολὺ ὅμως ἀπεποιήθη, καὶ ἐπανῆλθε μάλιστα μεθ' ὅλου τοῦ τεταγμένου ὑπ' αὐτὸν στρατοῦ, διὰ τῆς παραλίας τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου, εἰς Μέθανα, ὅπου ἦν τότε τὸ τοῦ τακτικοῦ ὁρμητήριον. Ἡ μεταξὺ τοῦ τακτικοῦ καὶ τοῦ ἀτάκτου ἔρις, φυσικώτατα προκύψασα ὡς ἐκ τῶν ὅλως ἀντιθέτων στοιχείων τῶν δύο στρατῶν, ὑπεθάλπετο τότε καὶ ὑπὸ τῆς ἄλλης τοῦ στρατοπέδου διαιρέσεως, ἑξακολουθοῦσα νὰ ἐξοχέλλῃ εἰς θλιβερὰς συκοφαντίας· ἐπὶ τοῦ προκειμένου λ. χ. διεδόθη ἡ φήμη ὅτι ὁ Φαβιέρος δὲν ἠθέλησε νὰ ἀκολουθήσῃ πρὸς τοῖς ἄλλοις διότι ὑπώπτευε τὸν Καραϊσκάκην ὡς διαμηνύσαντα εἰς τοὺς πολεμίους τὸ ἐπὶ τῆς Θήβας ἀποτυ-

χὸν ἐπιχείρημα. Εἶναι περιττὸν νὰ προσθέσωμεν, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ αἰσχρὰ συκοφαντία ὡμοίαζε τὴν περὶ τοῦ χειροφιλήματος προηγουμένως διαδοθεῖσαν. Τὸ δὲ ἕτερον ὑπὸ τοῦ Καραϊσκάκη πραχθὲν εἶναι ὅτι, συγκαλέσας ἅπαντας τοὺς στρατηγοὺς καὶ ἀξιωματικούς, παρέστησεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἀνάγκην νὰ τηρήσῃ ὁ στρατὸς τὴν ἀκριβεστέραν πειθαρχίαν καὶ εὐταξίαν, προσθεὶς ὅτι ἡ εἰς τοὺς πολεμίους ὑποταγὴ τῆς Ρούμελης εἶχε προκύψει κατὰ μέγα μέρος ἕνεκα τῶν καταχρήσεων τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων. « Πῶς θέλετε, εἶπε, νὰ ἔλθωσι μὲ ἡμᾶς οἱ κάτοικοι τῶν ἐπαρχιῶν, εἰς τὰς ὁποίας θὰ ὑπάγωμεν, ἐὰν ἡμεῖς φερώμεθα πρὸς αὐτοὺς καὶ ἀπὸ τοὺς Τούρκους χειρότερα ; » Ὅθεν ἀπῄτησε νὰ συνταχθῇ ἔγγραφον ὑποσχετικὸν, ὅτι πᾶς ὁ ἀτακτήσας θέλει παιδεύεται αὐστηρῶς ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ, μηδενὸς δυναμένου νὰ ἐξαιρέσῃ αὐτὸν τῆς εὐθύνης ἐπὶ οἱῳδήποτε λόγῳ. Ἀναφέρομεν τὸ γεγονὸς τοῦτο ὡς χαρακτηριστικὸν τῶν τε ἀγαθῶν προαιρέσεων τοῦ Καραϊσκάκη καὶ τῶν ἀσθενῶν τρόπων εἰς οὓς ἠναγκάζετο νὰ καταφεύγῃ πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν προαιρέσεων ἐκείνων. Ὁ ξένος ἀναγνώστης θέλει ἴσως ἀπορήσει, ὅτι τοσαύτην ἀποδίδομεν ἀξίαν εἰς τὴν συνείδησιν τῆς πειθαρχίας, ἣν εἶχεν ὁ ἡμέτερος στρατηγός· ἀλλὰ, καθὼς καὶ ἄλλοτε εἴπομεν, τὰ πράγματα ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ πρέπει νὰ κρίνωνται σχετικῶς· ἐὰν παρὰ τοῖς Εὐρωπαίοις στρατηγοῖς τὸ πνεῦμα τῆς τάξεως, ὡς ἐκ τῆς ἀνατροφῆς ἣν λαμβάνουσιν, ἦναι πρωτέρημα κοινὸν, παρὰ τοῖς ἡμετέροις πολεμάρχοις, οἵτινες οὐδέποτε εἶχον γνωρίσει τί ἐστι πειθαρχία, τὸ πνεῦμα ἐκεῖνο δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐξαίρετόν τι πλεονέκτημα.

Συνταχθέντος δὲ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐγγράφου καὶ ἐπιτραπείσης τῆς ἀρχηγίας τοῦ ἐν Ἐλευσῖνι στρατοπέδου εἰς τὸν Βάσον Μαυροβουνιώτην, ἐξεστράτευσεν ὁ Καραϊσκάκης τὴν 23 Ὀκτωβρίου 1826, περὶ μεσημβρίαν, ἐξ Ἐλευσῖνος. Ἡ ὅλη τοῦ στρατοῦ μοῖρα, ἣν μεθ' ἑαυτοῦ ἦγεν, δὲν ὑπερέβαινε τοὺς δισχιλίους καὶ πεντακοσίους πολεμιστάς· ἀλλ' ἦσαν οὗτοι βεβαίως

οἱ μαχιμώτεροι τῶν ἀνδρῶν οὓς εἶχε τότε ἡ Ἑλλάς. Τὴν ἑσπέραν τῆς πρώτης ἡμέρας διενυκτέρευσεν εἰς τὰ Κουντουριώτικα Καλύβια. Τὴν δι' ἐπιοῦσαν ἔμεινεν εἰς Κάζαν, ἀλλὰ προέπεμψε τὸ ἑσπέρας τὸν Ἀλέξιον Γαρδικιώτην Γρίβαν μετὰ 300 περίπου ἀνδρῶν ἵνα προκαταλάβῃ αἰφνιδίως τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων κατεχομένην Δοβρέναν.

Κατὰ δυστυχίαν ἐπῆλθε τὴν νύκτα βροχὴ ραγδαία· ἕνεκα δὲ τούτου καὶ διὰ τὸ βαθὺ σκότος, οἱ προαποσταλέντες ἀπεπλανήθησαν καὶ ὀλίγοι ἐξ αὐτῶν ἔφθασαν μέχρι Δοβρένας· ἐκ τούτων δὲ συλλαβόντες οἱ πολέμιοι ἕνα, ἔμαθον ὅτι ἐπέρχεται ὁ Καραϊσκάκης καὶ ἔσπευσαν νὰ ὀχυρωθῶσιν εἰς τοὺς πύργους καὶ εἰς τὰς δυνατωτέρας τοῦ χωρίου οἰκίας. Οὐδὲν ἧττον ὁ Καραϊσκάκης ἐπελθὼν πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου μεθ' ὅλης τῆς δυνάμεως, περιέζωσε τὸ χωρίον, εἰσῆλασεν εἰς αὐτό, καὶ ἔβλεπε βεβαίως γείνει κύριος αὐτοῦ, ἐὰν οἱ ὑπ' αὐτὸν ἤθελον πεισθῆ νὰ διαμείνωσιν ἐντὸς τῆς Δοβρένας, πολιορκοῦντες καὶ παραφυλάττοντες τοὺς πολεμίους. Ἀλλ' ὁ στρατὸς ἀπαυδήσας ἀπὸ τὸ μῆκος τῆς ὁδοιπορίας καὶ τὴν κακὴν κατάστασιν τῶν ὁδῶν ἕνεκα τῆς βροχῆς, δὲν ἐπείσθη νὰ διαμείνῃ τὴν νύκτα εἰς Δοβρέναν καὶ ἀπῆλθεν εἰς Κακόσι. Ἐντεῦθεν οἱ πολέμιοι, λαβόντες εὐκαιρίαν, ὠχυρώθησαν ἀσφαλέστατα ἐντὸς τῶν πύργων αὐτῶν, ὥστε ἐδέησε ν' ἀρχίσῃ τακτικὴ αὐτῶν πολιορκία. Ἐπὶ τούτῳ μετεκομίσθη καὶ ἓν κανόνιον ἀπό τινος εἰς τὸν λιμένα Δοβρέκας εὑρισκομένης ἑλληνικῆς γολέττας, ἥτις ἦτο ἄλλοτε τουρκικὴ καὶ εἶχε πρὸ μικροῦ τότε κυριευθῆ ἐξ ἐφόδου ὑπὸ τριάκοντα Ψαριανῶν, ἐπὶ πλοιαρίου ἐφορμητάντων κατ' αὐτῆς. Ἀλλ' ἡ βλάβη τὴν ὁποίαν ἐπροξένει εἰς τοὺς ἐχθροὺς τὸ πυροβόλον τοῦτο ἦτον ἀσήμαντος, πρὸς δὲ τούτοις, ἐπελθούσης βροχῆς ραγδαιοτάτης καὶ θυέλλης σφοδρᾶς, οἱ περὶ τὸ πυροβόλον στρατιῶται ἤρχισαν νὰ ὑποχωρῶσιν εἰς Κακόσι. Ὁ Καραϊσκάκης, μαθὼν τοῦτο, ἔδραμεν ἐπὶ τόπου ἵνα σώσῃ τοὐλάχιστον τὸ πολύτιμον ἐκεῖνο ὅπλον, ἵνα ἐνθαρρύνῃ δὲ τοὺς ὀλίγους μετ' αὐ-

τοῦ παραμείναντας ἄνδρας, ἔβαλε καὶ αὐτὸς τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ σχοινίου δι' οὗ ἐσύρετο· ἔφθασε μετ' ὀλίγον καὶ ὁ Νικήτας καὶ ἄλλοι τινὲς ἀξιωματικοί, καὶ οὕτως μετεκομίζετο τὸ πυροβόλον εἰς τὸ στρατόπεδον, ὅτε αἴφνης ἀναγγέλλεται ὅτι σῶμα Ἑλλήνων μεταβὰν εἰς τὰ ἀμπέλια τῆς Δοβρένας περιεκυκλώθη ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ καὶ εἶναι εἰς μέγιστον κίνδυνον. Ὁ Καραϊσκάκης ἀνατίθησιν ἀμέσως εἰς τὸν Νικήταν καὶ τοὺς λοιποὺς ἀξιωματικοὺς τὴν φροντίδα τῆς μετακομίσεως τοῦ πυροβόλου, καὶ αὐτὸς διευθύνεται πρὸς τὸ μέρος ὅπου ἦσαν οἱ κινδυνεύοντες, μεθ' ἑνὸς μόνου τῶν ὑπηρετῶν του καὶ ἑνὸς ἐθελοντοῦ, ἀφοῦ ὅμως παρήγγειλε νὰ ἐξέλθωσι καὶ ἄλλοι στρατιῶται ἐκ τοῦ χωρίου· ἀλλὰ μόλις προσχώρησεν ὀλίγον, καὶ ἀπαντᾷ ἐρχομένους τοὺς Ἕλληνας, πρὸς βοήθειαν τῶν ὁποίων ἀπῆρχετο. Ἐνῷ δ' ἐπέστρεφεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν κατοικίαν αὐτοῦ, καταβεβαρημένος ἀπὸ τῆς βροχῆς, καὶ τοῦ βορβόρου, καὶ τοῦ κόπου, ἰδὼν πλησίον του λόγιόν τινα ἐθελοντὴν, ὃν ἐγίνωσκεν ὑπὸ περιεργείας καὶ φιλοτιμίας παρακολουθοῦντα τὴν ἐκστρατείαν, «Βλέπεις, εἶπε πρός αὐτόν, εἰς ποῖα βάσανα εἴμεθα ὑποκείμενοι, καὶ ὅμως ποῖος μᾶς τὸ γνωρίζει; «Ἂν κατὰ τὸ παρόν, ἀπεκρίθη ὁ νέος, τὰ πάθη δὲν ἀφίνουν νὰ γνωρισθῶσιν αἱ ἐκδουλεύσεις καὶ οἱ ἀγῶνες σου, μὴν ἀπελπίζεσαι· θὰ ἔλθῃ καιρὸς νὰ γνωρίσωσι τὴν ἀξίαν ἑκάστου καὶ νὰ ἀποδώσωσι τὸν ἀνήκοντα ἔπαινον καὶ τὴν δικαίαν ἀμοιβήν.— Γράφε κἂν, ἐπανέλαβεν ὁ Καραϊσκάκης, γράφε ὅ,τι βλέπεις καὶ τοῦτο εἶναι ἀρκετὴ δι' ἡμᾶς ἀμοιβή».

Ἡ πολιορκία λοιπὸν τῆς Δοβρένας παρετείνετο· ἀλλ' ὅρμα ἡ τολμηρὰ ἐπὶ τὴν Ῥούμελην ἔξοδος τοῦ Καραϊσκάκη ἤρχισε νὰ φέρῃ τοὺς καρποὺς αὐτῆς. Οἱ ἐν Πελοποννήσῳ ἔτι ὄντες Στερεολλαδῖται συνέρρεον εἰς τὸ στρατόπεδον αὐτοῦ, καὶ αὐτοὶ οἱ ἐν Μεγάροις περιλιπόμενοι Σουλιῶται προσῆλθον εἰς Δοβρέναν ἵνα μεταλάβωσι τοῦ κοινοῦ ἀγῶνος. Ὁ Καραϊσκάκης, ἐνισχυθεὶς τοιουτοτρόπως, ἔπεμψε τὸν Γαρδικιώτην Γρί-

ζων καὶ τὸν Νάκον Πανουριᾶν μετὰ 400 περίπου στρατιωτῶν πρὸς τὸν Ῥούκην καὶ τὸν Διοβουνιώτην ἵνα βοηθήσωσιν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐπανάληψιν τοῦ πολέμου. Ἔπεμψεν ἐπὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ τὸν Ἀντώνιον Κοντοσόπουλον καὶ Γιαννάκην τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ὀδυσσέως, εἰς τὰ χωρία Ζαγαρᾶ καὶ Κουτμουλᾶ· ὁ Δ. Μακρῆς καὶ ὁ Γ. Δράκος μετέβησαν εἰς Βιτρινίτσαν, τὰ δὲ ἐν Σκύρῳ, Σκιάθῳ καὶ Σκοπέλῳ ὀλυμπιακὰ στρατεύματα κατέλαβον ὑπὸ τὸν Κωλέττην καὶ τὸν Καρατάσσον τὴν Ἀταλάντην ὅπου ὑπῆρχε μεγάλη τουρκικῶν τροφῶν προμήθεια, καὶ ἀπέκλεισαν στενῶς τοὺς φυλάττοντας τὰς ἀποθήκας Τούρκους. Καὶ αὕτη μὲν ἡ εἰς Ἀταλάντην ἀπόβασις ἀπέτυχε μετ' οὐ πολὺ, ἐπελθόντος κατ' αὐτῆς μετὰ δυνάμεως ἰσχυρᾶς τοῦ Μουσταφᾶ μπέη, ἀρχηγοῦ τῶν κατὰ τὰς ἐπαρχίας ταύτας Τουρκικῶν στρατευμάτων, καὶ ἀναγκάσαντος τοὺς ἀποβιβασθέντας Ἕλληνας νὰ φύγωσιν ἐκεῖθεν· ἀλλὰ τὸ κατόρθωμα τοῦτο, ἐμποιῆσαν εἰς τὸν Ὀθωμανὸν ἡγεμόνα θάῤῥος ὑπερβολικὸν, παρεσκεύασε μετ' ὀλίγον τὴν καταστροφήν του. Πρὸ τούτου ὅμως ἔπαθε καὶ τὸ ἑλληνικὸν στρατόπεδον ζημίαν τινὰ ἀξιόλογον. Ὁ Καραϊσκάκης, ἐνῷ διεύθυνεν ἅπαντα τὰ προαναφερθέντα κινήματα τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, ἐξηκολούθει, ὡς προείρηται, πολιορκῶν τὴν Δοβρέναν, ἐπειδὴ δὲ εἶχε φέρει ἀπὸ Μέγαρα καὶ τὸ ἄτακτον πολεμικὸν ἱππικὸν ὑπὸ τὸν Κατζῆ Μιχάλην, ἀπεφάσισε τῇ 12 νοεμβρίου νὰ προσβάλῃ καὶ εἰς τὴν περὶ τὴν Δοβρέναν πεδιάδα τοὺς πολεμίους οἵτινες, ἐπαιρόμενοι ἐπὶ τοῦ ἱππικοῦ αὐτῶν, ἀνέτως εἰς τὴν πεδιάδα ἐκείνην περιεφέροντο· ὅθεν ὥρμησεν ἐπ' αὐτοὺς μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ἱππικοῦ καὶ 400 περίπου πεζῶν· οἱ Τοῦρκοι ἀμέσως ὑπαχώρησαν εἰς Δοβρέναν, ὁ δὲ, θέλων νὰ παρασύρῃ αὐτοὺς ἐκεῖθεν, διέταξεν εἰς τοὺς ὑπ' αὐτὸν προσποιητὴν φυγὴν, ἀλλ' αὐτοὶ, ὑπολαβόντες τὴν φυγὴν ὡς ἀληθῆ, ἀντὶ νὰ ὀπισθοδρομήσωσι κατὰ μικρὸν καὶ ἐν τάξει, ἐτράπησαν δρομαῖοι πρὸς τὸ στρατόπεδον, οἱ δὲ ἱππεῖς τῶν πολεμίων, ὠφελούμενοι ἐκ

τούτου, ἐπέρχονται κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ἱππικοῦ καὶ κατὰ φθάνουσι καὶ περικυκλώνουσι τὸν Γιαννάκην Σουλτάνη, ὅστις ἄλλην μέν τινα ὑπηρεσίαν εἶχεν ἐπιτραπῆ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, ἐκπληρώσας δὲ αὐτὴν καὶ ἐπιστρέψας εἰς τὸ στρατόπεδον, δὲν ἠθέλησε νὰ μείνῃ ἀργὸς, μάχης συγκροτουμένης, καὶ λαβὼν ἕνα τῶν τυχόντων ἵππων τοῦ Καραϊσκάκη, κατὰ δυστυχίαν ὅλως ἀπόλεμον, κατῆλθεν εἰς τὸ πεδίον. Ὁ Καραϊσκάκης ἰδὼν εἰς ποῖον κίνδυνον ἐξετέθη ὁ νέος αὐτοῦ ὑποστράτηγος, ἔδραμεν ἀμέσως εἰς βοήθειάν του. Περικυκλωμένος πανταχόθεν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν καὶ ἔχων ἵππον ὅλως, ὡς προείρηται, πρὸς τὸν πόλεμον ἀνεπιτήδειον, ἀντεῖχεν ὅμως ἔτι ὁ Σουλτάνης, εἰ καὶ τέσσαρας ἤδη εἶχε λάβει πληγάς. Τότε ἐπρόφθασεν ὁ Καραϊσκάκης μετὰ τοῦ ὑπασπιστοῦ τοῦ ἱππικοῦ καὶ πέντε ἱππέων· ἐπιπεσόντες δὲ κατὰ τῶν ἐχθρῶν φονεύουσι δύο ἐξ αὐτῶν, τρέπουσι τοὺς λοιποὺς εἰς φυγὴν καὶ διασώζουσι τὸν Σουλτάνην μένοντα ἔτι ἐπὶ τοῦ ἵππου καὶ ἀντιμαχόμενον· ἀλλ' αἱ πληγαὶ ἦσαν καίριαι καὶ μετ' ὀλίγας στιγμὰς ἀπέθανεν ὁ ἥρως.

« Ἂν καὶ εἰς τὴν μάχην ταύτην, λέγει ὁ ἀρχαῖος βιογράφος, κἀμμίαν ἄλλην ζημίαν δὲν ἔπαθον οἱ Ἕλληνες, ἐνῷ ἐπροξένησαν ὄχι ὀλίγην εἰς τοὺς ἐχθρούς, ὁ θάνατος ὅμως τοῦ Σουλτάνη ἐλύπησεν ὅλους κατάκαρδα· ὁ γενναῖος οὗτος πολεμιστὴς ἐνῷ ἦτον εἷς τῶν ἀνδρειοτέρων καὶ φρονιμωτέρων πολεμικῶν τῆς Ἑλλάδος, εἶχε τὸν στολισμὸν τῆς μετριοφροσύνης, ὁ ὁποῖος τὸν κατέστηνεν εἰς ὅλους ἀγαπητόν· ὅσον ἥσυχος ἦτον εἰς καιρὸν ἡσυχίας, τόσον ἀνησυχοῦσεν ἐν καιρῷ μάχης, δὲν ἦτο δὲ κίνδυνος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον νὰ δειλιάσῃ· ἡ ἀνδρεία του ἐγνωρίσθη πρὸ πάντων εἰς τὰς κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἐφόδους ἐπὶ τῆς πολιορκίας τοῦ Μεσολογγίου, ὅτε καὶ ἔλαβε δύο κατὰ διαφόρους καιροὺς πληγάς. Ἀρχηγὸς τοῦ σώματος τῶν Παλαμηδιωτῶν ἐφέρετο ἀξιολογώτατα καὶ ἠγαπᾶτο ἀπὸ ὅλους, πρὸ πάντων ὅμως ἀπὸ τὸν Καραϊσκάκην, ὁ ὁποῖος ἔδειξε ζωηροτάτην λύπην

ἀπὸ τὸν θάνατόν του. Ἀπέθανε δὲ εἰς τὴν ἀρχὴν ἑνὸς λαμπροῦ στιβδίου, τὸ ὁποῖον τὰ προτερήματά του καὶ αἱ περιστάσεις ἔδειχνον ὅτι τοῦ προετοίμαζον. » Ἀλλὰ τίποτε δὲν δύναται νὰ δώσῃ ἔννοιαν ἀκριβεστέραν τῆς ἀξίας τοῦ Γιαννάκη Σουλτάνη ἀπὸ τὴν βαθεῖαν τωόντι λύπην ἣν ἠσθάνθη ὁ Καραϊσκάκης διὰ τὴν στέρησιν αὐτοῦ. Τὴν ἀθυμίαν του ταύτην ἐξέφρασεν ἐπανειλημμένως εἰς τὰς διαφόρους ἐπιστολὰς τὰς ὁποίας τότε ἔγραψε, καὶ ἰδίως εἰς τὴν ἐπιστολὴν ἣν ἀπηύθυνε, τὴν ἐπιοῦσαν τοῦ δυστυχήματος, πρὸς τοὺς ἐν Αἰγίνῃ Ψαριανούς. «Χθὲς, ἔλεγεν ἐν αὐτῇ, μὲ ἄκραν καὶ ἀπαρηγόρητον λύπην ὅλου τοῦ στρατοπέδου, ἐχάσαμεν τὸν ὄντως ἥρωα καὶ στρατηγὸν Γιαννάκην Σουλτάνην, ὅστις μετὰ μίαν πεισματώδη μάχην καὶ θριαμβόν της ἔπεσε πληγωθεὶς θανατηφόρως μὲ τέσσαρα τραύματα· καὶ αἰωνία ἡ μνήμη τοιούτου ἥρωος· καὶ ἄμποτε νὰ μιμηθῶσι τὸ παράδειγμά του ὅλοι οἱ αἰσθαντικοὶ Ἕλληνες.»

Μικρὸν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γιαννάκη Σουλτάνη ἔμαθεν ὁ Καραϊσκάκης ὅτι ὁ Μουσταφάμπεης (ὁ κατὰ συγκοπὴν συνηθέστερον Μουστάμπεης λεγόμενος) ἐξέβαλεν ἀπὸ τῆς Ἀταλάντης τοὺς ἀποβιβασθέντας αὐτόθι Ὀλυμπίους· ὥστε πρόδηλον ἦν ἤδη, ὅτι θέλει ἐπέλθει κατὰ τῶν λοιπῶν ἑλληνικῶν στρατοπέδων ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τοῦ νὰ διαλύσῃ καὶ ταῦτα καὶ ἐξασφαλίσῃ οὕτω καθ' ὁλοκληρίαν τὰ νῶτα τοῦ πολιορκοῦντος τὰς Ἀθήνας Ὀθωμανοῦ στρατάρχου. Τωόντι δὲ, ἐὰν ὁ Καραϊσκάκης περιέμενε τὴν προσβολὴν τοῦ Μουσταφάμπεη εἰς ἣν ἦτο θέσιν, ὁ σκοπὸς τῶν πολεμίων ἤθελε καθ' ὅλας τὰς πιθανότητας ἐπιτύχει· διότι ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἦτο τῇδε κἀκεῖσε ἐσπαρμένος καὶ εὔκολον ἦτο εἰς τὸν Μουσταφάμπεη, ἔχοντα τὰ ἀρειμανιώτερα τῆς Ἀλβανίας στίφη, νὰ καταβάλῃ τὴ ἓν κατόπιν τοῦ ἄλλου τὰ μεμονωμένα ἑλληνικὰ ἀποσπάσματα. Ὁ Γ. Δυοβουνιώτης καὶ ὁ Νάκος Πανουρλῆς ἐπολιόρκουν τὴ Σάλωνα. Ὁ Γαρδικιώτης ἐστάθμευεν εἰς Δίστομον, ὁ δὲ Καραϊσκάκης ἐξηκολούθει πολιορκῶν τὴν Δοβρέναν. Ἀλλ' ἐν-

ἐκεῖθεν ἔδειξεν ὅτι, καί τοι ἀνατραφεὶς ὡς ἁπλοῦς ὀρεσίβιος κλέπτης καὶ ἁρματωλὸς, εἶχεν ὅμως ἔμφυτον τοῦ ἀληθοῦς στρατηγοῦ τὴν αὐρυΐαν καὶ τὴν δεξιότητα· διότι ἀμέσως ἐνόησεν ὅτι, ἐγκαταλείπων τὴν ματαίαν τῆς Δοβρένας πολιορκίαν, πρέπει νὰ συμπυκνώσῃ τὰς δυνάμεις αὐτοῦ καὶ νὰ προκαταλάβῃ τὰ ἐπικαιρότερα τῶν χωρίων ὅσα ἔκειντο ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἣν ἀναγκαίως ἔμελλε νὰ ἀκολουθήσῃ ὁ Μουσταφάμπεης. Τὰ χωρία ταῦτα ἦσαν τὸ Δίστομον καὶ ἡ μικρὸν βορειοδυτικώτερον αὐτοῦ, ἐπὶ τῶν κατωτέρων κλιτύων τοῦ Παρνασσοῦ, κειμένη Ῥάχοβα· διότι ὁ ἐξ Ἀταλάντης ἐπερχόμενος Μουσταφάμπεης, εἰ μὲν ἐσκόπευε νὰ διαλύσῃ πρὸ πάντων τὴν πολιορκίαν τῶν Σαλώνων, ἔμελλε νὰ διέλθῃ διὰ τῆς Ῥάχοβας, εἰ δ' ἐπροτίμα νὰ ἐπέλθῃ τὸ πρῶτον κατὰ τοῦ Καραϊσκάκη, ἤθελε καθ' ὅλας τὰς πιθανότητας προτιμάσει ἐπιτιθέμενος κατὰ τοῦ ἐν Διστόμῳ ἀποσπάσματος. Ὅθεν τῇ 14 νοεμβρίου, εἰκοσαν ἡμέρας ἀφ' ἧς ἐστράτευσεν ἐξ Ἐλευσῖνος, ἐκίνησεν ἀπὸ Δοβρέναν, ἢ μᾶλλον ἀπὸ Κακόσι ὅπου εἶχε τὸ στρατήγιον αὐτοῦ, καὶ ἐπορεύθη κατ' ἀρχὰς εἰς Χώστια· ἐκίνησε δὲ περὶ τὰς δύο ὥρας τῆς νυκτὸς, ἵνα μὴ καταδιωχθῇ ὑπὸ τῶν Τούρκων, καὶ ἔλαβεν οὐδὲν ἧττον πᾶσαν πρόνοιαν πρὸς τὴν ἀπὸ τοῦτο τὸ μέρος ἐξασφάλισιν τοῦ στρατοῦ, τάξας ἐν ὀπισθοφυλακῇ τὸ ἱππικὸν καὶ αὐτὸς ἀνελαβὼν τὴν τούτου ἡγεμονίαν. Ἐνταῦθα ὅμως μικροῦ ἐδέησε ν' ἀνατραπῇ τὸ ὅλον ἐπιχείρημα, διότι οἱ Σουλιῶται ἔφερον πάλιν αἴφνης εἰς μέσον τὰς περὶ ἀρχηγίας ἀξιώσεις αὐτῶν. Αἱ ἀξιώσεις αὗται ἦτο τοσούτῳ φυσικώτερον νὰ κινήσωσι τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ Καραϊσκάκη καὶ τῶν περὶ αὐτὸν, ὅσῳ μᾶλλον κρίσιμος ἦν ἡ περίστασις καθ' ἣν ἐγίνοντο· ἀλλὰ κατασιγάζων τὴν εὔλογον αὐτοῦ ὀργὴν πρὸς χάριν τοῦ μεγάλου σκοποῦ ὃν ἐπεδίωκε, διεμήνυσεν εἰς τοὺς Σουλιώτας νὰ ἐκλέξωσι τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν· οἱ δὲ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ συμφωνήσωσι καὶ ἐζήτουν προθεσμίαν· τότε ὁ Καραϊσκάκης, ἔξω αὐτοῦ γενόμενος διὰ τὸν προϋπτον κίνδυνον ὃν συνεπήγετο

κίνα τοῦ ἐπιχειρήματος ἀναβολή, ἀνέκραξεν ὅτι ἡ ῥάχαιρα ἤθελε διαλύσει τὴν διαφοράν, καὶ, πορευθεὶς μεθ' ὅλων τῶν περὶ αὐτὸν ἀξιωματικῶν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Λάμπρου Βέϊκου, ὅπου ἦσαν συνηγμένοι ἅπαντες τῶν Σουλιωτῶν οἱ πρῶτοι, πικρῶς ἀνεβόησεν αὐτοὺς διὰ τὸ σκάνδαλον. Κατ' εὐτυχίαν οἱ Σουλιῶται ἠσθάνθησαν τὸ βάρος τῆς ἐπικειμένης εἰς αὐτοὺς εὐθύνης καὶ περιωρίσθησαν εἰς μεμψιμοιρίας κατὰ τῆς κακῆς μοίρας, ἥτις μετὰ τοσαύτας αὐτῶν ἐκδουλεύσεις καὶ θυσίας κατεδίκαζεν αὐτοὺς νὰ ἀγωνίζωνται ὑπὲρ χώρας, ἀπὸ τῆς ὁποίας οἱ μὲν περὶ τὸν Καραϊσκάκην ἐμελλον ἄμεσον γ' ἀποκόψωσι τὴν ὠφέλειαν, αὐτοὶ δὲ μικρὰς ἠδύναντο νὰ προσδοκῶσιν ἐλπίδας. Ὥστε ὁ Καραϊσκάκης, μαλαχθεὶς ὑπὸ τοῦ ἡττωτέρου τούτου τρόπου, παρεμύθησεν αὐτοὺς εἰπὼν ὅτι μία εἶναι ἡ πατρίς, κοινὸς δὲ ὁ ἀγὼν, κοιναὶ δὲ, τοῦ Θεοῦ εὐδοκοῦντος, θέλουσιν ἀποβῆ αἱ ἀμοιβαί, καὶ κατέπεισεν αὐτοὺς, ἀφέντες κατὰ μέρος τὰ παράπονα, νὰ ἀκολουθήσωσιν ὡς ἀδελφοί.

Οὕτω κατευναθείσης καὶ ταύτης τῆς καταιγίδος, μετέβη τὸ στρατόπεδον εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Σεραφεὶμ τοῦ νέου, εἰς Δομπόν, τὴν δὲ ἀκόλουθον ἡμέραν ἔφθασεν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ, καὶ τῇ 18 ἐστρατοπέδευσεν εἰς Δίστομον. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ Μουσταφάμπεης ἐρχόμενος ἐξ Ἀταλάντης, ἑνωθεὶς δὲ καθ' ὁδὸν καὶ μετὰ τοῦ Κεχαγιάμπεη τοῦ Κιουταχῆ, ἔφθασεν εἰς Δαύλειαν. Ἔμεινε δὲ τὴν νύκτα ταύτην εἰς τὸ ἄνωθεν τῆς Δαύλιας μοναστήριον, τὸ ἐπονομαζόμενον τῆς Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἐκεῖ ὁμιλῶν μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἀνέφερεν, ὅτι τὴν ἐπιοῦσαν ἔμελλε νὰ διαβῇ ἀπὸ τὴν Ῥάχωβαν εἰς Σάλωνα. Τοῦτο ἀκούσας εἷς τῶν διακόνων τοῦ μοναστηρίου, ὅστις ἤξευρε τὴν Ἀλβανικὴν, ἔσπευσε νὰ μεταβῇ τὴν νύκτα εἰς Δίστομον καὶ νὰ ἀναγγείλῃ τὰ μελετώμενα εἰς τὸν Καραϊσκάκην. Μικρὸν πρὸ τοῦ μεσονυκτίου ἔλαβεν οὗτος τὴν εἴδησιν ταύτην καὶ ἀμέσως διέταξε τὸν Γαρδικιώτην Γρίβαν καὶ τὸν Γεώργιον Βάϊαν νὰ προκαταλάβωσι μετὰ 500 στρα-

τιωτῶν τὴν Ῥάχοβαν, καὶ ὀχυρωθέντες ἐν αὐτῇ, νὰ διακωλύσωσιν ἐκ παντὸς τρόπου τὴν διάβασιν τῶν πολεμίων· συγχρόνως δὲ ἔπεμψεν ἀπανταχοῦ σκοπιὰς, ἵνα πληροφορηθῇ πότε καὶ πόθεν ἔμελλον νὰ διαβῶσιν οἱ πολέμιοι. Τὴν 19 τὸ πρωὶ οὗτοι διῃρέθησαν εἰς δύο· καὶ τὸ μὲν πεζικὸν διέβη διὰ στενωποῦ φέροντος ἀπὸ τοῦ μοναστηρίου εἰς Ῥάχοβαν, τὸ δὲ ἱππικὸν καὶ τὰ φορτηγὰ ἐπορεύθησαν διὰ τῆς ὁμαλωτέρας τοῦ Ζεμενοῦ ὁδοῦ. Ἅμα οἱ σκοποὶ ἀνήγγειλαν τὸ κίνημα τῶν ἐχθρῶν, ὁ Καραϊσκάκης ἐνίσχυσεν ἔτι μᾶλλον τοὺς εἰς Ῥάχοβαν προαποσταλέντας, πέμψας ἐκεῖ ἐπὶ τούτῳ τὸν Χριστόδουλον Χ. Πέτρου, αὐτὸς δὲ παραλαβὼν 800 περίπου στρατιώτας, ἄνευ ἀποσκευῶν, ἐκίνησε πρὸς τὸν Ζεμενὸν, ὅθεν εἶχον ἤδη διαβῆ οἱ ἐχθροὶ διευθυνόμενοι πρὸς τὴν Ῥάχοβαν· καὶ συγχρόνως παρήγγειλε τοὺς περὶ τὰ Σάλωνα Γ. Δυοβουνιώτην, Νάκον Πανουριᾶν καὶ Γιανούσην νὰ προσέλθωσι καὶ αὐτοὶ εἰς τὸ κρίσιμον τοῦτο τοῦ ὅλου ἀγῶνος σημεῖον.

Τὸ πεζικὸν τῶν πολεμίων, ἅμα ἐπλησίασε πρὸς τὴν Ῥάχοβαν, εἰδοποιήθη ὅτι τὸ χωρίον φρουρεῖται· ἀλλὰ μαθὸν συγχρόνως ὅτι τὸ ἀπόσπασμα ἦτο μικρὸν καὶ ἐπαιρόμενον ἕνεκα τοῦ προσφάτου περὶ Ἀταλάντην κατορθώματος, ἐνέπεσεν ὡς τυφλὸν εἰς τὴν παγίδα. Οἱ περὶ τὸν Γαρδικιώτην καὶ τὸν Βάϊαν, κλεισθέντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ εἰς τὰς ὀχυρωτέρας οἰκίας, ἀντέκρουσαν τὴν ἔφοδον ἐπὶ τρεῖς περίπου ὥρας· εἰσήρχοντο δὲ ἤδη εἰς τὴν Ῥάχοβαν καὶ οἱ διὰ Ζεμενοῦ διαβάντες Τοῦρκοι, ὅτε οἱ μὲν ὑπὸ τὸν Χριστόδουλον ἐπλησίαζον εἰς τὸ χωρίον ἐκ τοῦ καταντικρὺ μέρους, ὁ δὲ Καραϊσκάκης εἶχε διαβῆ τὸν Ζεμενόν. Ἡ στρατιὰ τῶν πολεμίων συνέκειτο, ὡς προείπομεν, ἐξ ἀνδρῶν λογάδων δισχιλίων περίπου τὸν ἀριθμὸν καὶ ἀγομένων ὑπὸ ἀρχηγῶν ὀνομαστῶν, τοῦ Μουσταφάμπεη, τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Καρυοφίλμπεη, τοῦ Ἑλμάζμπεη καὶ τοῦ Κεχαγιάμπεη· ἀλλὰ μὴ προσδοκῶσα νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὸ μέρος τοῦτο τοσαύτην ἑλληνικὴν δύναμιν καὶ ἐν ἀταξίᾳ προελαύνουσα, μετὰ βραχὺν ἀγῶνα ἐδει-

λίσει, καὶ δὲν ἠδυνήθη μὲν ν' ἀνθέξῃ ἐν τῷ χωρίῳ, δὲν ἠδυνήθη δὲ οὔτε νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὰ Σάλωνα, οὔτε νὰ ὀπισθοδρομήσῃ πρὸς τὸν Ζεμενόν· διότι ὄπισθεν μὲν κατεδιώκετο ὑπὸ τοῦ Καραϊσκάκη, ἔμπροσθεν δὲ ἀπήντησεν ἐπερχομένους τοὺς περὶ τὸν Δυοβουνιώτην καὶ Πανουριᾶν. Ὅθεν οἱ πολέμιοι ἐστράφησαν πρὸς τὸν Παρνασσὸν καὶ συνῆλθον ἅπαντες, μετὰ τῶν ἀποσκευῶν καὶ τῶν ζώων, ἐπὶ λόφου κειμένου ἄνωθεν τῆς Ῥαχόβας, ὅστις εἶχε πρό τινος ὀχυρωθῆ ἐκ τοῦ προχείρου παρὰ τῶν ἐγχωρίων. Ἂν ἤθελον ἐν τούτοις, ἠδύναντο τὴν νύκτα ἐκείνην νὰ διαφύγωσι, διότι τὰ πέριξ αὐτῶν τοποθετηθέντα ἑλληνικὰ ἀποσπάσματα, ἀναγκασθέντα ὑπὸ τοῦ ὑπερβολικοῦ ψύχους, ὅπερ ἠσθάνοντο τοσούτῳ μᾶλλον ὅσῳ δὲν εἶχον μεθ' ἑαυτῶν ἀποσκευάς, ἐγκατέλιπον κατὰ μικρὸν τὰς θέσεις αὐτῶν καὶ μετέβησαν εἰς τὰς οἰκίας τῆς Ῥάχοβας. Ἀλλ' οἱ ἀγέρωχοι τῶν πολεμίων ἀρχηγοὶ δὲν κατεδέχθησαν νὰ στρέψωσιν οὕτω τὰ νῶτα, καὶ ζητήσαντες ἐπικουρίας ἀφ' ὅλων τῶν πέριξ ἐχθρικῶν στρατοπέδων καὶ ἀπὸ αὐτοῦ τοῦ Κιουταχῆ ἤλπισαν ἐπιμένοντες νὰ ἐπανορθώσωσι τὸ συμβὰν αὐτοῖς πταῖσμα· μάλιστα δὲ ἐπέμενεν ὁ Κεχαγιάμπεης, φιλότιμος ὢν καὶ ἐπηρεαζόμενος εἰς τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην τοῦ Κιουταχῆ.

Τὴν ἐπιοῦσαν, 20, πρὶν ἔτι ἀνατείλῃ ὁ ἥλιος, ὁ Καραϊσκάκης ἐτοποθέτησεν αὖθις περὶ τοὺς ἐχθροὺς ἅπαν τὸ Ἑλληνικὸν στράτευμα, ὥστε οὐδὲ κεφαλὴν πλέον ἠδύναντο νὰ προβάλωσιν ἔξω ἀπὸ τὸ ὀχύρωμά των· συγχρόνως δὲ διέταξε μὲν νὰ συναχθῶσιν εἰς Ῥάχοβαν καὶ ὅσοι ἦσαν εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν Σαλώνων, καὶ οἱ περὶ τὸν Δ. Μακρῆν, ἐξέπεμψε δὲ ὀχυρὰ ἀποσπάσματα εἴς τε τὸν Ζεμενὸν, καὶ εἰς τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν ἀπὸ τοῦ μοναστηρίου τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἵνα παρεμποδίσῃ τὰς βοηθείας, αἵτινες ἠδύναντο νὰ ἔλθωσιν εἰς τοὺς ἐχθρούς. Αἱ βοήθειαι ἤρχισαν τῳόντι νὰ προσέρχωνται· ἀλλ' ὅσοι μὲν Τοῦρκοι, διὰ τοῦ Ζεμενοῦ ἀγωνισθέντες νὰ διαβῶσιν, ἠναγκάσθησαν νὰ τραπῶσιν εἰς φυγὴν πρὸς τὴν Δαύλειαν, ὅπου ἀπέβαλον περὶ τοὺς 50 μὲν ἄνδρας, ἱκανὰ δὲ φορτία· ἔτε-

ροι διὰ τοῦ μοναστηρίου τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐρχόμενοι, οὐδ' ἐπεχείρησαν νὰ διαβῶσιν, ἀλλ' ἀναβάντες εἰς λόφον τινὰ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἠδύναντο νὰ ἴδωσιν αὐτοὺς οἱ πολιορκούμενοι, ἐπυροβόλησαν μόνον χωρὶς νὰ προχωρήσωσι. Τότε οἱ πολιορκούμενοι ἐδοκίμασαν νὰ ἐξέλθωσιν ἀπὸ τὸ περίφραγμά των πρὸς τὴν μονὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἀλλ' ὁ Καραϊσκάκης, δραμὼν αὐτοπροσώπως πρὸς τοῦτο τὸ μέρος, ἀπέκρουσε τὴν ἔξοδον. Στερούμενοι λοιπὸν ὕδατος καὶ τροφῶν καὶ ἀπελπισθέντες νὰ λάβωσι βοήθειαν ἀπὸ τῶν πλησιεστέρων στρατοπέδων, οἱ Ἀλβανοὶ ἤδη προέτειναν εἰς τὸν Καραϊσκάκην νὰ ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς τὴν εἰς τὰ ἴδια ἐπάνοδον· ὁ δὲ, ἐδέχθη μὲν τὸ πρόβλημα, ἐπέτυχεν ὅμως νὰ παραδώσωσι τὰ ὅπλα, καὶ προσέτι τὰς πύλας τῆς Λεβαδείας καὶ τῶν Σαλώνων, πρὸς ἀσφάλειαν δὲ τῆς ἐκτελέσεως τῶν συμφωνηθέντων νὰ καταλίπωσιν ὡς ὁμήρους παρ' αὐτῷ τοὺς δύο κυριωτέρους ἀρχηγούς, τὸν Μουσταφάμπεην καὶ τὸν Κεχαγιάμπεην (1)· ἀλλ' οἱ ὅροι οὗτοι ἐφάνησαν βαρεῖς εἰς τοὺς πολεμίους, οἵτινες ἐλπίζοντες ἔτι εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ Κιουταχῆ βοήθειαν προετίμησαν νὰ ἐγκαρτερήσωσιν. Ἐν τούτοις ἡ προσδοκωμένη αὕτη βοήθεια δὲν ἐπήρχετο, αἱ δὲ συμβᾶσαι τῇ 22, 23 καὶ 24 νοεμβρίου βροχαὶ ηὔξησαν τὴν δυσχέρειαν αὐτῶν, διότι ἦσαν ἐκτεθειμένοι εἰς τὸ ὕπαιθρον καὶ μεμαν-

(1) Ἐν τῇ ἀπὸ 26 νοεμβρίου 1826 ἀναφορᾷ αὐτοῦ πρὸς τὴν Διοίκησιν ὁ Καραϊσκάκης λέγει· « ἐζήτησαν νὰ τοὺς συγχωρήσωμεν τὴν ἐλευθέραν εἴσοδον διὰ νὰ φύγωσιν εἰς τὰ ἴδια καὶ μᾶς ἔδιδον εἰς χεῖρας τὸν Κεχαγιάμπεην καὶ τὸν Μουσταφάμπεην· ἀλλ' ἡμεῖς τοὺς ἐζητήσαμεν τὰ ὅπλα καὶ ἐχαρίζομεν εἰς αὐτοὺς τὴν ζωὴν, ἐὰν θέλωσιν νὰ ἀναχωρήσωσιν εἰς τὰ ἴδια, ἀλλὰ δὲν ἐδέχθησαν τὸ πρόβλημα. » Ὅσην ὅμως ἰσχὺν καὶ ἂν ὀφείλομεν εἰς τὸ ἐπίσημον τοῦτο ἔγγραφον, προετιμήσαμεν τὴν ἔκδοσιν τοῦ ἀρχαίου βιογράφου (μεθ' ἧς συμφωνοῦσι κατὰ μέγα μέρος ὁ Γόρδων καὶ ὁ Κ. Τρικούπης) καθὸ πιθανωτέραν· τῷόντι ἂν οἱ πολέμιοι ἐδέχοντο νὰ παραδώσωσι τοὺς δύο ἀρχηγοὺς, εἶναι δύσκολον νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ Καραϊσκάκης ἤθελε προτιμήσῃ τούτων τὴν παράδοσιν τῶν ὅπλων· διότι τὰ μὲν λύτρα ὅσα ἠδύναντο νὰ λάβωσιν ἀπὸ τὸν Μουστάμπεη καὶ μάλιστα τὸν βαθύπλουτον Κεχαγιάμπεη ἦσαν βέβαια ἀνώτερα τῆς ἀξίας τῶν ὅπλων, ὡς πρὸς δὲ τὴν χρῆσιν τῶν ὅπλων τούτων ἀποχρῶσα ἦτο ἐγγύησις ἡ ζωὴ τῶν δύο ἐκείνων ἀρχηγῶν.

δρεμένοι μετὰ τῶν ζώων αὐτῶν ἐντὸς στενοῦ καὶ βορβορώδους χώρου. Ἔτι ἀπὸ τῆς 22 ἐπληγώθη καιρίως ὁ γενναῖος καὶ σοφὸς Μουσταφάμπεης· πολλοὶ δὲ καὶ ἐκ τῶν τοῦ στρατοῦ ἐνόσουν καὶ ἀπέθνησκον ὑπὸ τῆς πείνης, τῆς ὑγρασίας καὶ τοῦ ψύχους· καὶ τῇ 23 ὑπερβολικὴ ἐπιπεσοῦσα χιὼν ἠπείλησε νὰ θάψῃ ἅπαντας ζωντανούς, ὥστε, κορυφωθείσης τῆς ἀπελπισίας αὐτῶν, ἀπεφάσισαν περὶ τὴν 3 μετὰ τὴν μεσημβρίαν ὥραν τῆς ἡμέρας ἐκείνης νὰ διαφύγωσιν ἐκ παντὸς τρόπου πρὸς τὴν μονὴν τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ὑπερβολὴ τοῦ χειμῶνος, ἡ τοσαύτας εἰς τοὺς πολεμίους ἐπενεγκοῦσα συμφορὰς, εἶχεν ἐπιφέρει καὶ τῶν Ἑλλήνων τοὺς πλείστους νὰ καταφύγωσιν εἰς τὰς οἰκίας τῆς Ῥάχοβας, ὀλίγοι δὲ ἔμειναν φυλάττοντες τὰς τάξεις αὐτῶν, οἱ Ἀλβανοὶ ἠδυνήθησαν νὰ διαπεράσωσιν. Ἀλλ' ἀδύνατοι καὶ τεταλαιπωρημένοι κατεβάλλοντο ὑπὸ τοῦ ὕπνου οἱ πλεῖστοι, μόλις δὲ ἐκάθηντο ὀλίγον ἵνα ἀναπαυθῶσι καὶ ἀμέσως ἀπέθνησκον ὑπὸ τοῦ παγετοῦ· καὶ μετ' ὀλίγον οἱ Ἕλληνες μαθόντες τὴν φυγὴν, ἐπῆλθον ἐπ' αὐτοὺς πολυάριθμοι, φονεύοντες κατ' ἐκλογὴν τοὺς μᾶλλον δυναμένους νὰ σωθῶσι, τοὺς δὲ λοιποὺς καταλείποντες ἔτι εἰς τοὺς κατόπιν ἐρχομένους διώκτας καὶ εἰς τὸν φυσικὸν θάνατον. Καὶ ἐγένετο ἡ σφαγὴ ἐκείνη ἐν σιγῇ βαθείᾳ, διότι τὰ πυροβόλα κατήντησαν ἄχρηστα διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς χιόνος, ἐδούλευσε δὲ μόνη ἡ σπάθη, ὥστε ὁ Καραϊσκάκης, ὅστις εἶχε μείνει ὀπίσω ἵνα ἀδιαλείπτως προεκπέμπῃ τὸν στρατὸν, μὴ ἀκούων κρότον τινὰ ἠκουσε κατ' ἀρχὰς ὅτι οἱ Τοῦρκοι διέφυγον ἀβλαβεῖς· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐγνώρισε καὶ αὐτὸς τὴν ἀλήθειαν. Οἱ πρῶτοι ἐπανερχόμενοι στρατιῶται ἐκόμιζον λάφυρα πλούσια· ἡ ὁδὸς ἔβριθε πτωμάτων· εἴκοσι καὶ τρεῖς σημαῖαι, ὅλη ἡ ἀποσκευὴ, ὅλα τὰ ζῶα τῶν ἐχθρῶν ἐγένοντο λεία τῶν Ἑλλήνων. Ἐκ τῶν δισχιλίων περίπου πολεμίων μόλις περιεσώθησαν 300 καὶ οὗτοι ὄχι ὅλοι ὑγιεῖς· ἀπέθανον δὲ καὶ οἱ 4 αὐτῶν ἀρχηγοί. Ὁ Κεχαγιάμπεης συνελήφθη μὲν ζῶν, ἀλλὰ μὴ γνωρισθεὶς ἐφονεύθη· τὸν δὲ Μουσταφάμπεην, πνέοντα τὰ λοίσθια κατὰ τὴν

ὥραν τῆς ἐξόδου, ἀπεκεφάλισεν ὁ ἴδιος αὐτοῦ ἀδελφὸς Καρα-φίλμπεης, ἵνα μὴ πέσῃ εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ πολυθρύλλητος ἐκείνη νίκη τῆς Ῥάχοβας. Ὁ Καραϊσκάκης, εὐλόγως ἐπὶ τῷ κατορθώματι ἀγαλλόμενος, ἀντήμειψε δι' ἀδρῶν, ἀναλόγως τῶν πόρων αὐτοῦ, ἀμοιβῶν τοὺς ἀνδραγαθήσαντας (1) καὶ διέταξε συγχρόνως νὰ κατασκευασθῇ ἐπὶ λόφου τινὸς ἐκτὸς τῆς Ῥάχοβας κειμένου ἐκ τῶν πολεμίων κεφαλῶν, πύργος κωνοειδὴς, ἐφ' οὗ ἐπιγράφῃ *Τρόπαιον τῶν Ἑλλήνων κατὰ βαρβάρων* τρόπαιον ἔνδοξον ἅμα καὶ ἀποτρόπαιον, διότι ἐμαρτύρει οὐ μόνον περὶ τῆς νίκης, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ πόσον τὰ ἀρειμάνια ἐκεῖνα στίφη μετεῖχον ἔτι τοῦ ἤθους τῶν βαρβάρων οὓς κατεπολέμουν. Μὴ λησμονήσωμεν ὅμως ὅτι ἕνεκα μὲν τῶν ἐλαττωμάτων τούτων δὲν ἦσαν ὑπεύθυνοι οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι, διότι μετεδόθησαν εἰς αὐτοὺς ἐκ δουλείας μακρᾶς, εἶχον δὲ ἀρετὰς τὰς ὁποίας εἶθε διασώζωσιν οἱ ἀπόγονοι.

Ὁπωσδήποτε δίκαιον εἶχεν ὁ Καραϊσκάκης ὀνομάζων τὴν νίκην ταύτην *λαμπροτάτην*· καὶ ὑπέγραψαν μὲν ἐν τῇ ἐκθέσει ἐκείνῃ, παρεκτὸς αὐτοῦ, 94 ἔτι ὁπλαρχηγοί, ἀλλ' ἐννοεῖται ὅτι τὸ κατόρθωμα ὠφείλετο καιρίως εἰς τὴν στρατηγικὴν πρόνοιαν, εἰς τὴν σύνεσιν καὶ εἰς τὴν δραστηριότητα ἑνὸς καὶ μόνου ἀνδρός.

Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐπανηγύρισε τὴν ἡμέραν τῆς 24 νοεμβρίου ἐπ' ἐκκλησίας, ὡς ἡμέραν ἀναστάσεως τῆς πρὸ μικροῦ πεσούσης στερεᾶς Ἑλλάδος. Ὁ δὲ Κιουταχῆς, καταπτοηθεὶς ὑπὸ τῆς συμφορᾶς, ἔσπευσε νὰ πέμψῃ τὸν Ὀσμᾶν Πασᾶν εἰς Δαύλειαν, ἵνα ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τῶν σωζομένων ἔτι αὐτόθι τε καὶ εἰς Ἱερουσαλὴμ, καὶ εἰς Φονταάναν τουρκικῶν ἀποσπασμάτων, νὰ προσκαλέσῃ δὲ τὸν βεζύρην τῆς Εὐβοίας Ὀμὲρ

(1) Κατά τινας χειρογράφους σημειώσεις ἃς ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν ἐφ' ἑσπέρας μὲν τῆς 24, ἔδωκε 4 μεγάλα διπλᾶ Ἱσπανικὰ φλωρία, εἰς τὸν κομίσαντα τὴν τοῦ Μουσταφάμπεη κεφαλὴν, τὴν δὲ ἐπιοῦσαν ἄλλα 4 διὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ Κεχαγιάμπεη, καὶ ἀνὰ ἓν Ὀθωμανικὸν μικρὸν φλωρίον (φουμπιὰν) δι' ἑκάστην τῶν λοιπῶν κεφαλῶν.

ἠπατᾶν νὰ ἐκστρατεύσῃ ἀμέσως, ἵνα σώσῃ τὰ φρούρια τῆς Λεβαδείας καὶ τῶν Σαλώνων. Ὁ δὲ Καραϊσκάκης, ὑποπτεύων ὅτι ὁ τῶν πολεμίων στρατάρχης δὲν θέλει μένει ἄπρακτος, ὠχύρωσε μὲν τὸ Δίστομον, ὅπερ εὐλόγως ἐθεώρει ὡς θέσιν ἐπικαιροτάτην, καταλιπὼν ἐν αὐτῷ τὸν Ι. Μπαϊρακτάρην μετὰ τοῦ σώματος τοῦ Κώστα Μπότσαρη, ἐγκατέστησε δὲ ἀρχηγὸν τῆς πολιορκίας τῶν Σαλώνων τὸν Γεώργιον Δράκον (1), αὐτὸς δὲ ἀπεφάσισε νὰ προελάσῃ πρὸς βορρᾶν, ἵνα ἐξαπλώσῃ τὴν ἐπανάστασιν καὶ διακωλύσῃ πᾶσαν τροφῶν δίοδον εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν πολεμίων, μὴ ἀπομακρυνόμενος ὅμως πολὺ ἀπὸ τῆς Βοιωτίας, εἰς ἣν ἤθελε νὰ ἐπανέλθῃ τὸ ταχύτερον, περιστάσεως δοθείσης· διότι εἶχε τὴν συνείδησιν ὅτι αὐτόθι ἔμελλε νὰ κριθῇ ἡ τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος τύχη. Ὅθεν κατὰ τὴν 30 νοεμβρίου μετέβη εἰς τὴν κατὰ τὰς βορείους ὑπωρείας τοῦ Παρνασσοῦ κειμένην Βελίτσαν· καὶ μανθάνει μετ' ὀλίγον, αὐτόθι διατρίβων, ὅτι τῇ 5 τοῦ δεκεμβρίου πρόκειται νὰ διαβῇ διὰ τῆς Φοντάνας ἀπόσπασμα 700 περίπου πολεμίων συνοδεῦον, ὑπὸ τὸν Μεχμὲτ πασᾶν, υἱὸν τοῦ Πασόμπεη, καὶ τὸν Χασάμπεην Κόρτσαν, δισχίλια περίπου ζῶα κομίζοντα εἰς τὸ περὶ τὰς Ἀθήνας στρατόπεδον τροφὰς καὶ ἄλλα ἐφόδια. Προελαύνει λοιπὸν ἀμέσως εἰς Τουρκοχώριον, καὶ τὴν ἐπιοῦσαν ἀπαντήσας τῷόντι αὐτόθι τοὺς ἀπὸ Φοντάνας προσερχομένους, ἐπιτίθεται αὐτοπροσώπως κατ' αὐτῶν, φονεύει ἰδίᾳ χειρὶ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ ἀποσπάσματος, κυριεύει ὑπὲρ τὰ 1000 σκευοφόρα ζῶα καὶ μέχρι Μπουδουνίτσης κυνηγεῖ τοὺς τραπέντας εἰς ἐλεεινὴν φυγὴν πολεμίους. Τὸ λαμπρὸν τοῦτο πραξικόπημα τὸ γενόμενον 13 μόλις ἡμέρας μετὰ τὴν κα-

(1) Ὁ Νέκος Πανουριᾶς ἐπεθύμει πολὺ νὰ κατασταθῇ ἀρχηγὸς τῆς πολιορκίας τῶν Σαλώνων· ἀλλ' ὁ Καραϊσκάκης δὲν συγκατετέθη καὶ προετίμησε νὰ διορίσῃ ἐνταῦθά τε καὶ εἰς Δίστομον Σουλιώτας, διὰ δύο ἀξιοσημειώτους λόγους· τὸ μὲν, διότι μηδόλως μνησικακῶν διὰ τὰς δυστροπίας τῶν μαχίμων ἐκείνων ἀνδρῶν, ἤθελεν ὅσον ἐνδέχεται νὰ περιποιηθῇ αὐτούς· τὸ δὲ, διότι δὲν ἐνόμιζε συμφέρον νὰ διορίζωνται ἐγχώριοι ὁπλαρχηγοὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας των. Τοσοῦτον τὸ ἀληθὲς κυβερνητικὸν πνεῦμα εἶχεν ἀρχίσει νὰ ἀναπτύσσηται ἐν αὐτῷ.

ταστροφὴν τῆς Ῥάχοβας, διέχυσε τὴν ἀφθονίαν εἰς τὸ ἑλληνικὸν στρατόπεδον. Ἀλλ' ὁ Καραϊσκάκης δὲν ἤννόει νὰ ἐπιτρέψῃ ἀνέπαυσιν εἰς τὰ τάγματα αὐτοῦ.

Τὴν 10 δεκεμβρίου, καταλιπὼν εἰς φύλαξιν τῆς Βελίτσης τὸν Ῥούκην, τὸν Νάκον Πανουρίαν καὶ τὸν Χ. Περραιβὸν, αὐτὸς, μεθ' ὅλης τῆς λοιπῆς στρατιᾶς, ἐκίνησε πρὸς τὴν Ὑπάτην. Ἀφ' ἧς ὅμως ὥρας ἐξῆλθεν ἐκ Βελίτσης βροχὴ ῥαγδαιοτάτη δὲν ἔπαυσε καταπίπτουσα δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἐπὶ τοῦ βαδίζοντος στρατοῦ· ὁ ποταμὸς τῆς Γραβιᾶς, ὃν εὗρεν οὗτος νὰ περάσῃ ἤδη ἑσπέρας οὔσης, εἶχε πλημμυρήσει τοσοῦτον, ὥστε ὑπερέβαινε τὰς ζώνας τῶν διαβαινόντων· τὸ δὲ δεινότερον δὲν ὑπῆρχέ που χωρίον, εἰς ὃ νὰ διανυκτερεύσωσιν οἱ τεταλαιπωρημένοι ἐκεῖνοι ἄνδρες καὶ νὰ εὕρωσιν ἀναψυχήν τινα ἀπὸ τοῦ ψύχους καὶ τοῦ κόπου· ὥστε ἐδέησε νὰ κατασκηνώσωσιν ἐν ὑπαίθρῳ, ἐν τῷ μέσῳ δρυμῶνος πλησίον τοῦ ποταμοῦ κειμένου. Ἐνταῦθα τοποθετηθέντες ἀνῆψαν πυρὰ μεγάλα καὶ ἤρχισαν νὰ περιποιῶνται κατὰ τὸ δυνατὸν ἑαυτούς· ἀλλ' ἀγαναχτήσαντες ἀπὸ τὴν κακοπάθειαν, ἐξεθύμαινον εἰς ὕβρεις φοβερὰς κατὰ τοῦ ἀρχηγοῦ· ὁ δὲ, καί τοι κακῶς ἔχων αὐτὸς, καὶ πλειότερον μάλιστα τῶν λοιπῶν ὅλων κινδυνεύων ἕνεκα τοῦ νοσήματος αὐτοῦ, ἀράγε ὅμως τὴν νύκτα ἐκείνην ἀνεκτικώτερος παρ' ὅ,τι ἦν συνήθως καὶ περιερχόμενος τὰς συμμορίας τῶν στρατιωτῶν ἐνεθάρρυνεν αὐτοὺς, φιλοφρονούμενος, καὶ δεξιούμενος, καὶ παρακινῶν, καὶ συμπράττων εἰς τὸ νὰ ἀνάψωσι τὰ πυρὰ αὐτῶν· ὥστε, ἐπειδὴ πρὸς τούτοις μετ' ὀλίγον κατέπαυσεν εὐτυχῶς καὶ ἡ βροχὴ, διελύθη ἅπασα ἐκείνη τοῦ στρατιώτου ἡ ὀργὴ καὶ ἐπανῆλθεν οὗτος εἰς τὴν εὐλάβειαν καὶ τὴν ἀγάπην ἣν εἶχε συνήθως πρὸς τὸν δαιμόνιον αὐτοῦ ἀρχηγόν. Ἀλλ' ὅμως ἐπνίγησαν ἐν τῇ διαβάσει τοῦ ποταμοῦ ἄνδρες δώδεκα, καὶ ἀπέθανον ἐκ τοῦ ψύχους δύο· τὰ δὲ περιστατικὰ ταῦτα κατέπεισαν τὸν Καραϊσκάκην ὅτι ὁ στρατὸς εἶχεν ἀνάγκην ἀναπαύσεως, καὶ ἐπὶ τούτῳ μετεβίβασε τὴν ἐπιοῦσαν αὐτὸν εἰς τὰ χωρία Σοβάλα καὶ Ἀγόριανην. Ἐνταῦθα δὲ διατρίβων ἐπληροφορήθη ὅτι ὁ Ὀμὲρ

πασᾶς, ἡτοιμαζετο, κατὰ τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα, νὰ ἐπέλθῃ εἰς βοήθειαν τῶν Σαλώνων, δι' ὃ ὁ Καραϊσκάκης ἐσχάσθη φρόνιμον, ὅλως ἐγκαταλείπων πρὸς τὸ παρὸν τὴν ἐπὶ Ὑπάτην στρατείαν, νὰ μεταβῇ μᾶλλον εἰς τὴν ἐπαρχίαν Λοιδωρικίου ἵνα ἐπανορθώσῃ μὲν τὸν ἀγῶνα καὶ κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος, προχειροτέραν, ἢ ἔχῃ τὴν εἰς Σάλωνα καὶ Δίστομον ἐπάνοδον ἐπὶ τῇ προσδοκωμένῃ ἐφόδῳ τοῦ Ὀμὲρ πασᾶ. Ἀπὸ Λοιδωρικίου ἐξέπεμψεν κατ' ἀρχὰς μὲν τὸν Ξύδην καὶ τὸν Καλύβαν, ἔπειτα δὲ καὶ τὸν Μακρῆν εἰς Κράββαρα ἐπὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ· καὶ ἀπήντησε μὲν δυσκολίας τινὰς διά τε τὴν δυστροπίαν Ἑλλήνων τινῶν ὁπλαρχηγῶν ἐμμενόντων εἰς τὰς προηγουμένας πρὸς τοὺς Ὀθωμανοὺς συνθήκας καὶ διὰ τὴν ἀδιαλείπτως ἀνανεουμένην ἔριν τῶν Σουλιωτῶν, ἀλλ' ὅμως διὰ τῆς ἐπιμονῆς αὐτοῦ καὶ τῆς συνέσεως ἔφερεν εἰς πέρας τὸν σκοπὸν αὐτοῦ καὶ εἰς τὰ ἐνδότερα ταῦτα τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος, ὅτε περὶ τὰ μέσα ἰανουαρίου ἔμαθεν ὅτι τελευταῖον τετρακισχίλιοι Ὀθωμανοὶ, ὑπὸ τὸν Ὀμὲρ πασᾶν τῆς Εὐβοίας τεταγμένοι ὥρμησαν κατὰ τοῦ Διστόμου. Καὶ ἠγωνίσθησαν μὲν περιφανῶς οἱ αὐτόθι σταθμεύοντες Ἕλληνες καὶ ἐπέκρουσαν τὴν ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ ἀνωτέραν δύναμιν τῶν πολεμίων δι' ἀγώνων εἰς οὓς ὁ γενικὸς ἀρχηγὸς προθύμως ἀπέδωκεν, ἐν τῇ πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ἀπὸ 21 ἰανουαρίου 1827 ἐκθέσει του, τὸν δίκαιον ἔπαινον (1), ἐπῆλθε δὲ εἰς ἐπικουρίαν

(1) Ἰδοὺ πῶς ὁμιλεῖ περὶ αὐτῆς ὁ Καραϊσκάκης ἐν τῇ ἐκθέσει ταύτῃ. «Ἡ ἔφοδος αὕτη τῶν ἐχθρῶν ἦτο μία ἀπὸ τὰς ἀπαραδειγματίστους εἰς τὸν αἰῶνά μας τόσον τοῦ πεζικοῦ, ὅσον καὶ τοῦ ἱππικοῦ, οἵτινες τυφλοῖς ὁρμαῖς καὶ μὲ τὸ Ἀμὲτ-Μουχαμὲτ ὥρμησαν κατὰ τῶν ἐδικῶν μας, μὴ διαλιάσαντες ὁλοτελῶς τὸν θάνατον ὁποῦ ἐλάμβανον· καὶ οὕτως μὲ τὸν ὁποῖον εἶχον ἐνθουσιασμὸν ἐμβῆκαν ἔνδον τοῦ χωρίου. Τότε λοιπὸν οἱ ἐδικοί μας ἀπεφάσισαν καὶ αὐτοὶ ἐξ ἐναντίας τὸν θάνατόν των, καὶ ὡς λύκοι πλέον ὠρυόμενοι ἔτρεξαν κατ' αὐτῶν, καὶ ἄλλους μὲν ἐφόνευσαν ἀνηλεῶς, ἄλλους δι' ἐν στόματι μαχαίρας ἐπέρασαν καὶ τοὺς λοιποὺς τέλος πάντων ἔβαλαν εἰς φυγὴν καὶ κυνηγῶντες ὡς λαγωοὺς πεφοβισμένους τοὺς ἔπῆγαν ἕως εἰς τὰ ὀχυρώματά των μὲ μεγάλην κατισχύνην των. Εἰς τὴν μάχην αὐτὴν ἀπὸ μὲν τοὺς ἐχθροὺς ἐφονεύθησαν ἕως 200 καὶ ἐπληγώθησαν ἕως 300 καὶ ἐπέκεινα, ἀπὸ δὲ τοὺς ἐδικούς μας ἐπληγώθησαν ὁ Κ. Ν. Μπότζαρης, ὁ Ἀργύρης σημαιοφόρος τοῦ Κ. Νότη, ὁ Α. Στέφανος,

αὐτων ἐκ Σαλώνων καὶ ὁ Γεώργιος Δράκος, ὅστις ὁρμήσας ἀμέσως κατὰ τῶν ὑπὸ τὸν Καρυοφίλιπτεην Ἀλβανῶν ἐξέβαλεν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ λόφου, ὃν πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ Διστόμου κατεῖχον· ἀλλὰ καιρὸς ἦτο νὰ δράμῃ εἰς τὸ κρίσιμον τοῦτο σημεῖον καὶ αὐτὸς ὁ Καραϊσκάκης. Εἶχε δὲ ἐπανέλθει εἰς Βελίτσαν καὶ ἐκεῖθεν ἀπέστειλεν ἀπὸ πρωΐας τῆς 20 ἰανουαρίου πεζοδρόμον πρὸς τοὺς ἐν Διστόμῳ ἀναγγέλλων, ὅτι τὴν ἐπομένην νύκτα θέλει ἐπιπέσει εἰς τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον, καὶ προσκαλῶν αὐτοὺς νὰ συμπράξωσιν ἐξερχόμενοι εἰς ὑπάντησίν του. Περὶ τὴν 3 μ. μ. ὥραν ἐκίνησε τῳόντι ἀπὸ Βελίτσαν μετὰ 400 στρατιωτῶν καὶ ἀξιωματικῶν· ἦσαν δὲ ὅλοι πεζοὶ κατὰ παραγγελίαν τοῦ ἀρχηγοῦ, καὶ τοῦτο ἵνα μὴ ἐννοηθῶσιν ἀπὸ τοὺς εἰς Δαύλιαν στρατοπεδεύοντας ἐχθροὺς ὅθεν ἀναγκαίως ἔμελλον νὰ διαβῶσι, καὶ οὐδ' ὁ ἴδιος ἠθέλησε νὰ ἱππεύσῃ, ἂν καὶ ἅπαντες οἱ περὶ αὐτὸν τὸν παρεκίνησαν εἰς τοῦτο ἐπιμόνως. Διὰ τὸ βαθὺ τῆς νυκτὸς σκότος, διὰ τὴν ἀνωμαλίαν τῶν δρόμων καὶ τὸς πολλὰς περιστροφὰς δὲν ἐπλησίασαν εἰς τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον εἰμὴ μόλις δύο ὥρας πρὶν ἐξημερώσῃ· καὶ δὲν εἶχον μὲν ἐννοηθῆ παντάπασιν ὑπὸ τῶν φυλάκων, οἱ δὲ κατεπτοημένοι ὑπὸ τῆς αἰφνιδίας ἐφόδου ἐχθροὶ δὲν ἐτόλμησαν νὰ ἀντεπεξέλθωσι κατ' αὐτῶν, καὶ περιωρίσθησαν μόνον εἰς τὸ νὰ φωνάζωσι καὶ νὰ τουφεκίζωσιν ἀπὸ τῶν σκηνῶν αὐτῶν· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ προαποσταλεὶς εἰς τοὺς ἐν Διστόμῳ ταχυδρόμος δὲν εἶχεν ἐκτελέσει τὴν ἐντολήν του, ὥστε οἱ ἐν Διστόμῳ, ὅλως ἀγνοοῦντες τὴν ἄφιξιν τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ μὴ ἠξεύροντες εἰς τί νὰ ἀποδώσωσι τὸν θόρυβον ὃν ἤκουον, δὲν ἐξῆλθον ἵνα συμπράξωσιν, ὁ Καραϊσκάκης δὲν ἐνόμισε φρόνιμον νὰ χρονοτριβήσῃ ἐντὸς τοῦ στρατοπέδου τῶν πολεμίων, ἀλλὰ διελθὼν ἁπλῶς ἀνὰ μέσον τῶν σκηνῶν αὐτῶν, εἰσῆλασεν εἰς Δίστομον.

Μόλις δὲ ἀναπαυθεὶς ὀλίγον, περιῆλθεν ἅμα ἐξημέρωσε, τὸ Ἑλληνικὸν στρατόπεδον καὶ, παρατηρήσας τὰς παρὰ τῶν ἐχ-

ὁ Σφετῆς, ἕνας τοῦ Δούκα Φίλλου, τρεῖς τοῦ Μπηρπίλη· ἐφονεύθησαν καὶ δύο, ἕνας τοῦ Μπηρπίλη καὶ ὁ ἄλλος τοῦ Α. Περγαντᾶ.»

θρῶν κατεχομένας θέσεις, ἀπεφάσισεν ἀμέσως νὰ ἐπαναλάβῃ ἐνταῦθα τὸ στρατήγημα τῆς Ῥάχοβας καὶ νὰ ἀποκλείσῃ παντελῶς τὸν Ὀμὲρ Πασᾶν. Ἐπὶ τούτῳ ἔφερεν εἰς Δίστομον ὅλα τὰ εἰς Σάλωνα καὶ Ἀσιδωρίκι στρατεύματα, καὶ ἔγραψεν εἰς τὴν Κυβέρνησιν ζητῶν ἐπιμόνως τροφὰς καὶ πολεμεφόδια, ὧν εἶχεν ἀπόλυτον ἀνάγκην (1)· ἀλλ' ὁ ἀρχηγὸς τῶν πο-

(1) Δίδομεν ἐνταῦθα τὸν ἐπίλογον τῆς ἀπὸ 21 Ἰανουαρίου 1827 ἐκ Διστόμου ἀναφορᾶς τοῦ Καραϊσκάκη πρὸς τὴν Διοίκησιν, καὶ διότι ἡ ἀναφορὰ αὐτὴ εἶναι ὀλίγον γνωστὴ, καὶ διότι τὰ παρατιθέμενα φαίνονται χαρακτηριστικώτατα.

«Σεβ. Διοίκησις, Ἡ ἐσχάτη ἐλπὶς τοῦ ὑπερηφάνου Κιουταχῆ εἶναι τὸ στρατόπεδον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ὅταν ἡμεῖς τὸ ἀφανίσωμεν, τότε καὶ αὐτὸς πρέπει νὰ ἀπελπισθῇ, διὰ τοῦτο καὶ ἐμετακαλέσαμεν τὰ ἐπίλοιπα στρατεύματά μας διὰ νὰ πιάσουν τὰς ἀναγκαίας θέσεις, ὥστε οἱ πολιορκηταί μας νὰ μένουν πολιορκημένοι, καὶ ἄμποτες ἡ βοήθεια τοῦ Ὑψίστου καὶ ἡ εὐχὴ τῆς Σ. Διοικήσεως νὰ μᾶς ἐνισχύσῃ διὰ νὰ ἐξολοθρεύσωμεν καὶ αὐτοὺς ὡτὰν τὸν Κεχαγιάμπεην καὶ Μουσταφάμπεην. Χρεωστοῦμεν ὅμως νὰ παρουσιάσωμεν πρὸς τὴν Σ. Διοίκησιν, ὅτι ἀπὸ τὰς ἐπὶ νῦν πεμπομένας τροφὰς ὀλίγα στρατεύματα ἐζωοτροφήθησαν καὶ μόλις εἰμποροῦμεν νὰ ἀπεράσωμεν ἀκόμη τὸ πολὺ 2 ἡμέρας, ὅθεν ὡς ἀναγκαιότατος οὗτος ὁ πόλεμος, εἰς τὴν νίκην τοῦ ὁποίου κρέμαται ἡ σωτηρία τῆς πολυπαθοῦς Ἑλλάδος, παρακαλεῖται θερμῶς ἡ Σ. Διοίκησις, νὰ ἐπιμεληθῇ ὡς μήτηρ φιλόστοργος μὲ ὅλην τὴν δυνατὴν δραστηριότητα, ὥστε τὰ δόὐνατα νὰ γίνουν δυνατά, καὶ νὰ μᾶς προβλέψῃ ὅσον τάχος μὲ τὰς ἀναγκαίας τροφάς. Γνωρίζομεν, Σ. Διοίκησις, ὅτι τὰς ἄλλας κακουχίας τὰς ὑποφέρει ὁ ἄνθρωπος, τὴν δὲ πεῖναν δὲν δύναται, ὅτι ἡ βία της εἶναι ἀκαταμάχητος, διὰ τοῦτο λοιπὸν ἐξαποστέλλομεν ἐπὶ τωὐτοῦ τὸν Κ. Ἰω. Σοῦτσον, ὅπου διὰ τοῦ ἰδίου νὰ μᾶς προφθάσετε μὲ τροφὰς, καὶ μίαν ὥραν ἀρχήτερα, ἐπειδὴ τῆς πείνης τὰ ἀποτελέσματα τὰ ἠξεύρομεν· καὶ ἀλλοίμονον! θὰ ἦναι ὁ χαμός μας, ἐνῷ ἠμποροῦμεν νὰ ἔχωμεν τὴν νίκην εἰς τὰς χεῖρας. Ἐπαναλαμβάνομεν πάλιν καὶ παρακαλοῦμεν, Σ. Διοίκησις, δι' ὄνομα Θεοῦ, δι' ἀγάπην τῆς Πατρίδος, τὰς τροφὰς νὰ μὴ τὰς χρονοτριβήσετε δι' ὅλου, ἀλλ' ὅσον νὰ γληγορώτερον νὰ σταλθῶσι διὰ νὰ ὀξασθῇ καὶ ὁ τόπος οὗτος τοῦ φιστόμου καὶ νὰ βαφῇ μὲ τὸ αἷμα τῶν ἐχθρῶν. Παρακαλεῖται ἡ Σ. Διοίκησις νὰ παρακινήσῃ καὶ τὸν Κύριον Μπαλῆν διὰ νὰ μᾶς προφθάσῃ μὲ τροφάς.

Ἀναφέρομεν προσέτι πρὸς τὴν Σ. Διοίκησιν ὅτι εἶναι ὠφελιμώτατον πρᾶγμα τὰ εἰς Ἐλευσῖνα συναχθέντα στρατιωτικὰ σώματα νὰ διορισθῶσι νὰ ὑπάγωσι παρεμπρὸς, ὥστε νὰ προξενῶσι κάποιαν βλάβην τοῦ ἐχθροῦ, ἕως νὰ εἰμπορέσωμεν καὶ ἡμεῖς νὰ ἐξολοθρεύσωμεν τὸ στρατόπεδον τοῦτο, καὶ

λειμίων, εἰ καὶ λαβῶν ἐπικουρίαν 500 τακτικῶν, ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως τότε κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐλθόντων, ἐννοήσας τὸν κίνδυνον τὸν ὁποῖον ἔτρεχε, προλαβὼν ἔφυγε τὴν νύκτα τῆς 5 τοῦ φεβρουαρίου, καταλείπων εἰς τοὺς Ἕλληνας 100 σκηνὰς, πολλὰς ἀποσκευὰς, τὸ κανόνιον ὅπερ εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ καὶ οὐκ ὀλίγα ἄλλα λάφυρα. Ἔφυγε δὲ τὴν νύκτα ἐκείνην εἰς Δαύλιαν, καὶ ἐκεῖθεν παραλαβὼν τούς τε αὐτόθι καὶ τοὺς εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ φρουροῦντας Ὀθωμανοὺς, μετέβη εἰς Λεβαδείαν, ὅθεν μετ' ὀλίγον διεπέρασεν εἰς Εὔβοιαν ἄπρακτος καὶ κακῶς ἔχων. Ταύτην δὲ τὴν τροπὴν τοῦ Ὁμὲρ Πασᾶ μαθόντες ἔφυγον καὶ οἱ ἐν Σαλώνοις ἐχθροί· καὶ τότε τελευταῖον ὁ Καραϊσκάκης ἐνδίδων εἰς τὰς ἀκαταπαύστους καὶ ἐπιμόνους προσκλήσεις τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἀπεράσας νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Ἀττικήν.

Ἡ κατὰ τὴν Ῥούμελην αὕτη ἐκστρατεία του διήρκεσε τέσσαρας περίπου μῆνας. Ὅταν τῇ 25 ὀκτωβρίου 1826 ἐξεστράτευσεν ἐξ Ἐλευσῖνος, ἅπασα ἡ στερεὰ Ἑλλὰς ἦτον ὑποτεταγμένη εἰς τοὺς Τούρκους· ὅταν δὲ τῇ 21 Φεβρουαρίου 1827 ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὸ Δίστομον, ἵνα μετὰ δύο ἡμερονυκτίων συνεχῆ ὁδοιπορίαν ἀνακάμψῃ εἰς Ἐλευσῖνα, ἀπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου μέχρι τῶν Ἀθηνῶν οὐδαμοῦ ἄλλου ἐφαίνετο Ὀθωμανικὴ σημαία εἰμὴ ἐντὸς τῶν παραλίων φρουρίων τοῦ Μεσολογγίου, τῆς Βονίτσης καὶ τῆς Ναυπάκτου. Καθ' ὅλην τὴν λοιπὴν στερεὰν, ἀπὸ τοῦ Μακρυνόρους μέχρι τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, ἐπτερύγιζεν ἡ σημαία τῆς ἀνεξαρτησίας· τρία δὲ μεγάλα κατορθώματα ἐπεσφράγισαν τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο· ἡ νίκη τῆς

ἑπομένως μὲ ἀρκετὰ στρατεύματα προφθάνομεν καὶ ἡμεῖς ἀμέσως· συγχρόνως μὲ τὰς τροφὰς νὰ μᾶς στείλετε καὶ τζιμπιχανὲ, ὅτι τὸν καίομεν εἰς τὸν πόλεμον καὶ ὄχι ματαίως· ὡσαύτως καὶ κριθάρι, διὰ τὸ ἱππικὸν, ὅτι δὲν ἔχομεν οὔτε χλονί.»

Ὁ δυστυχής! δὲν ἐζήτει ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν εἰμὴ ὀλίγον ὦρτον, διὰ νὰ μὴν ἀποθάνῃ τῆς πείνης ὁ στρατὸς αὐτοῦ, καὶ ὀλίγα πολεμεφόδια, βεβαίως, μετὰ τοῦ σαρκασμοῦ ἐκείνου, ὅστις δὲν τὸν ἐγκατέλειπεν οὐδ' ἐν μέσῳ τῶν δεινοτέρων περιστάσεων, ὅτι τὰ καίει εἰς τὸν πόλεμον καὶ ὄχι ματαίως.

Ῥάχοβας, τὸ περὶ Τουρκοχώριον πραξικόπημα καὶ ἡ διάλυσις τοῦ περὶ Δίστομον στρατοπέδου τοῦ Ὀμὲρ Πασᾶ.

Δὲν ἠρκεῖτο δὲ ὁ Καραϊσκάκης τοιαῦτα κατορθῶν πολεμικὰ ἔργα, ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ τῶν δεινῶν ἐκείνων περισπασμῶν καὶ κινδύνων εὑρισκόμενος, ἀπηύθυνε καὶ συνετὰς συμβουλὰς πρὸς τοὺς διηρημένους τότε καὶ περὶ τοῦ τόπου τῆς συνελεύσεως μικρολογοῦντας πληρεξουσίους τοῦ ἔθνους. Ὅτε κατὰ Ἀπρίλιον τοῦ 1826 ἡ ἐν Ἐπιδαύρῳ Γ'. ἐθνικὴ συνέλευσις, καταπτοηθεῖσα ἀπὸ τῆς πτώσεως τοῦ Μεσολογγίου, ἀνέβαλε τὰς ἐργασίας αὐτῆς, ἐπιτρέψασα τὴν ὅλην τῶν πραγμάτων ἐνέργειαν εἰς δύο ἐπιτροπάς, τὴν διοικητικὴν καὶ τὴν τῆς συνελεύσεως, εἶχε συγχρόνως ψηφίσει ὅτι οἱ αὐτοὶ πληρεξούσιοι θέλουσι συνέλθει λήγοντος τοῦ σεπτεμβρίου, ἢ καὶ ταχύτερον, ὅπου ἤθελον προσκληθῆ παρὰ τῆς ἐπιτροπῆς τῆς συνελεύσεως. Ἔκτοτε οἱ πληρεξούσιοι, ἐπανειλημμένως προσκληθέντες νὰ συνέλθωσι κατ' ἀρχὰς εἰς Πόρον, ἔπειτα εἰς Αἴγιναν, τὸ μὲν πρῶτον οὐδόλως ὑπήκουσαν, μετὰ δὲ ταῦτα ἤρχισαν νὰ προσέρχωνται εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην νῆσον, ὅπου ἀπὸ τῆς 11 νοεμβρίου εἶχε μεταβῆ ἐκ Ναυπλίου καὶ ἡ Κυβέρνησις, ἀλλ' οὐχὶ ἅπαντες. Ἀξιόλογος ἑτέρα μερὶς, περὶ τὸν Γεώργιον Κουντουριώτην καὶ τὸν Θεόδωρον Κολοκοτρώνην τασσομένη καὶ ἀντιπράττουσα εἰς τὸν Ἀνδρέαν Ζαΐμην, ὅστις ἦν ὁ ἐπικρατέστερος ἐν τῇ Κυβερνήσει ἀνὴρ, προετίμα ὡς τόπον τῆς συνελεύσεως τὴν Ἐρμιόνην καὶ ἠξίου πρὸς τούτοις ὅτι αἱ ἐπαρχίαι εἶναι ἐλεύθεραι νὰ στείλωσι τοὺς αὐτοὺς ἢ καὶ ἄλλους πληρεξουσίους. Οὕτω δὲ διετέλουν διηρημένοι οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ ἔθνους καὶ παρέλυε πᾶσα κυβερνητικὴ ἐνέργεια καθ' ἣν στιγμὴν ἐκινδύνευεν ἡ ἀκρόπολις, ὁ δὲ Καραϊσκάκης περιῆγε μὲν εἰς τὴν στερεὰν Ἑλλάδα τὰ νικηφόρα αὐτοῦ τάγματα, ἐστερεῖτο ὅμως, ὡς εἴδομεν, καὶ τροφῶν καὶ πολεμεφοδίων, καὶ μικροῦ ἐδέησε νὰ ἴδῃ ματαιούμενα ἅπαντα αὐτοῦ τὰ πολεμικὰ κατορθώματα ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως παντὸς πόρου. Τότε λοιπὸν, ἐνῷ εὑρίσκετο ἔτι εἰς Δίστομον, ἔχων ἀπέναντι αὐτοῦ τὸ στρατόπεδον τοῦ Ὀμὲρ πασᾶ, ἔγραψε τῇ 26 ἰανουαρίου

1827 πρὸς τοὺς διχονοοῦντας πληρεξουσίους ἐπιστολὴν ἀξιομνημόνευτον, τὴν ὁποίαν καταχωρίζομεν ἐνταῦθα ὁλόκληρον.

«Ἐξοχώτατοι καὶ εὐγενέστατοι ἀδελφοὶ Κύριοι πληρεξούσιοι τῶν ἁρμάτων καὶ ἐπαρχιῶν.

Μετὰ τὸν ἀδελφικόν μας ἀσπασμὸν σᾶς εἰδοποιοῦμεν ὅτι μὲ ἀπορίαν μας μεγάλην βλέπομεν τὴν ἀναβολὴν τῆς συγκροτήσεως τῆς ἐθνοσυνελεύσεως καὶ ὅτι μέχρι τοῦδε λογοτριβεῖτε περὶ τόπου, γενόμενοι εἰς δύο κόμματα οἱ πληρεξούσιοι τοῦ ἔθνους, οἱ μὲν εἰς Αἴγιναν, οἱ δὲ εἰς Ἑρμιόνην καὶ οὕτως βραδύνεται ἡ ἔναρξις τῆς συνελεύσεως, ἐκ τῆς ὁποίας προσδοκοῦμεν κάθε καλὸν σύστημα τοῦ ἔθνους μας, καὶ χρηστὰ ἀποτελέσματα. Ἡμεῖς ἐνταῦθα, ὡς σᾶς εἶναι γνωστὸν, ἀγωνιζόμεθα περιφερόμενοι μὲ τόσας κακουχίας διὰ νὰ ἐξολοθρεύσωμεν τὸν ἐχθρὸν καὶ διὰ νὰ ἔχωμεν πάλιν τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα ἐλευθέραν ἀπὸ τοὺς ἀπίστους, ὡς πρότερον, καὶ προχωροῦμεν μὲ τὴν ἐξ ὕψους δύναμιν καὶ μὲ τὴν εὐχὴν τοῦ ἔθνους. Ἀπὸ μέρους σας ὅμως ἐλπίζομεν τὴν ἐκτέλεσιν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως καὶ δυσαρεστούμεθα βλέποντες αὐτὰ τὰ δύο κόμματα νὰ διαφέρωνται πρῶτον περὶ τόπου. Ὁ τόπος, ἀδελφοὶ, δὲν εἶναι ὁποῦ νὰ ἐκτελῇ τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα τοῦ ἔθνους, ἀλλὰ τὰ καλὰ καὶ ἀπαθῆ αἰσθήματα τῶν ὑποκειμένων καὶ ἡ ὁμόνοια καὶ ἡ ἀδελφοσύνη, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ταῦτα κρέμαται ἡ σωτηρία ὅλων μας καὶ εἴμεθα ὅλοι ἀδελφοὶ καὶ ἓν ἔθνος. Ἂς λείψῃ τὸ *Πελοποννήσιοι, Νησιῶται Ῥουμελιῶται*, ἀλλ' ὅλοι νὰ νομιζώμεθα ἓν ὡς καὶ εἴμεθα, καὶ διὰ τὸ περὶ τόπου τῆς συνελεύσεως εἶναι τὸ συμφερώτερον, ἐκαδὴ καὶ ἔχομεν, ὡς βλέπετε, κατὰ τὸ παρὸν τὰς δύο ταύτας μεγαλωτάτας ἀνάγκας, τῶν δύο στρατοπέδων τοῦ τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Στερεᾶς, ἐξ ὧν κρέμανται αἱ ἐλπίδες τοῦ ἔθνους μας, νὰ συγκροτηθῇ ἡ συνέλευσις εἰς τὸ πλησιέστερον μέρος, διὰ νὰ προφθάνῃ ἡ ἐξοικονόμισις τῶν δύω τούτων ἐκστρατειῶν, ὅθεν ἢ εἰς Αἴγιναν, ἢ τὸ ὕστερον ἂς γίνῃ εἰς Σαλαμῖνα· εἶναι καὶ μέρος ἥσυχον διὰ τὴν συνέλευσιν, καὶ προφθανόμεθα καὶ ἡμεῖς τὰ δύο

μέρη μὲ κάθε ἀναγκαῖον, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ κυριώτερον νὰ προνοῆται καὶ νὰ προμηθεύεται μὴ τύχῃ, ὃ μὴ γένοιτο, καὶ διαλυθοῦν τὰ στρατόπεδα ταῦτα καὶ ἔπειτα μήτε συνέλευσις γίνεται, μήτε ἐλπίζεται πλέον σωτηρία. Καὶ εἴσθε ἀρκετοὶ νὰ γνωρίσετε τὰ τοιαῦτα, διὰ τοῦτο καὶ δὲν σᾶς ἐκτεινόμεθα περισσότερον. Ἐκ τοῦ στρατοπέδου Διστόμου.

Ὁ πατριώτης καὶ ἀδελφός σας

ΚΑΡΑΙΣΚΑΚΗΣ.

Ἡ δ' ἐπιστολὴ αὕτη, ἥτις ἀνεγνώσθη κατὰ τὴν 9 προκαταρτικὴν ἐν Ἑρμιόνῃ συνεδρίασιν τῇ 31 ἰανουαρίου 1827, συνετέλεσεν ἐν μέρει εἰς τὴν μετ' οὐ πολὺ ἐπελθοῦσαν συνδιαλλαγὴν τῶν δύω μερίδων καὶ τὴν κατὰ μῆνα Μάρτιον ἐπιγενομένην ἕνωσιν τῶν πληρεξουσίων εἰς Τροιζῆνα. Ἐν τῷ μεταξὺ καὶ ἐνῷ ὁ Καραϊσκάκης ἔτι εὑρίσκετο εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, ἡ διοικητικὴ ἐπιτροπὴ ἐφρόντισε νὰ ἐνισχύσῃ ὅσον ἐνδέχεται τὸ ἐπιτετραμμένον τὴν διάλυσιν τῆς πολιορκίας τῶν Ἀθηνῶν στρατόπεδον, καὶ συνεκρότησε κατὰ μῆνα ἰανουάριον τοῦ 1827 περὶ Ἐλευσῖνα καὶ Σαλαμῖνα δύναμιν ἑξακισχιλίων ἀνδρῶν. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ δύναμις αὕτη, στερουμένη στρατηγοῦ ἐπιτηδείου, διηρέθη κακῶς εἰς δύο σώματα, ἐξ ὧν τὸ μὲν ἔμελλε νὰ προσβάλῃ τὸ στρατόπεδον τοῦ Ῥεσὶτ Πασᾶ ἀπὸ Ἐλευσῖνος, τὸ δὲ ἀπὸ Φαλήρου, ὥστε τὰ δύο Ἑλληνικὰ σώματα, πόρρωθεν ἀπ' ἀλλήλων ἐνεργοῦντα καὶ ὑπὸ τῶν πολεμίων κεχωρισμένα, ἐξετέθησαν εἰς κίνδυνον προφανῆ· τὸ ἓν μάλιστα, τὸ ἀπὸ τῆς Ἐλευσῖνος ὁρμήσαν, καὶ τοι συγκείμενον ἐκ 3500 περίπου ἀνδρῶν καὶ ἀγόμενον ὑπὸ ἡγεμόνων ἀνδρείων, ἐν οἷς διέπρεπεν ὁ Κεφαλλὴν Βούρβαχης, ἔπαθε τῇ 27 ἰανουαρίου ἐν Καματερῷ τροπὴν δεινοτάτην, καθ' ἣν ἔπεσε μὲν ὁ Βούρβαχης, ἠναγκάσθησαν δὲ οἱ Ἕλληνες νὰ ὑποχωρήσωσι μέχρι Σαλαμῖνος. Τὸ ἕτερον ὅμως σῶμα, τὸ ἐν Φαλήρῳ ὀχυρωθέν, προσεβλήθη μὲν μετὰ δύο ἡμέρας καὶ τοῦτο ὑπὸ τοῦ Ῥεσὶτ πασᾶ, κατώρθωσεν ὅμως νὰ διατηρήσῃ τὰς θέσεις αὐτοῦ.

Πρὸς τούτοις, ἔτι ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ νοεμβρίου μηνός, ἐπέτυχεν ὁ Φαβιέρος νὰ εἰσαγάγῃ τὰ ἀναγκαῖα εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἐφόδια, διερχόμενος μετὰ τοῦ τακτικοῦ σώματος ἀνὰ μέσον τῶν ἐχθρικῶν χαρακωμάτων· ὥστε καὶ τὸ φρούριον τοῦτο εἶχεν ὁπωσοῦν ἀσφαλισθῇ, καὶ τὸ ἔξωθεν ἑλληνικὸν στρατόκεδον προσλάβει ἀξιολόγους ἐπικουρίας, ὅτε τὴν 21 φεβρουαρίου ὁ Καραϊσκάκης, πειθόμενος εἰς τὰς ἐπανειλημμένας προσκλήσεις τῆς κυβερνήσεως, καὶ ἀφοῦ κατέλιπε τὸ πλεῖστον τῆς δυνάμεως περὶ Μεσολόγγιον καὶ Λεβάδειαν, ἐπανῆλθεν εἰς Ἐλευσῖνα μετὰ 1,000 περίπου ἀνδρῶν. Ἔστησε δὲ μετ' οὐ πολὺ τὸ στρατήγιον αὐτοῦ εἰς Κερατσίνην, πρὸς δυσμὰς τοῦ Πειραιῶς ὅπου καὶ προσεβλήθη ὑπὸ τουρκικοῦ ἀποσπάσματος πρὶν προφθάσῃ ἔτι νὰ ὀχυρωθῇ, ἀλλ' ἀπέκρουσε τὴν προσβολήν. Τῇ δὲ 4 μαρτίου ἐπῆλθε κατ' αὐτοῦ ὁ Ῥεσίτης αὐτὸς μεθ' ὅλου τοῦ ἱππικοῦ, δύο σωμάτων πεζικοῦ καί τινων πυροβόλων, ἀλλὰ, παρόντος τοῦ Καραϊσκάκη, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπαναλάβῃ τὸν θρίαμβον τοῦ Καματεροῦ, καὶ μετὰ ἀγῶνα αἱματηρὸν, ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ· ὁ δὲ Καραϊσκάκης ὠχύρωσεν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὸ στρατόπεδον, προσέλαβε μετ' οὐ πολὺ νέαν ἐπικουρίαν δισχιλίων περίπου Πελοποννησίων ὑπὸ τὸν Ἰωάννην Θ. Κολοκοτρώνην, τοὺς Πετμεζαίους, τὸν Σισίνην καὶ ἄλλους, καὶ δὲν ἠδυνήθη μὲν ἐκ πρώτης ἀφετηρίας νὰ ἑνώσῃ διὰ ξηρᾶς τοῦτο τοῦ στρατοπέδου τὸ μέρος πρὸς τὸ ἐν Φαλήρῳ ὠχυρωμένον, ἠγωνίζετο ὅμως νὰ ἐπιτύχῃ κατὰ μικρὸν τὸ μέγα τοῦτο ἀποτέλεσμα, ἵνα μετὰ ταῦτα βαθμηδὸν προχωρήσῃ πρὸς τὴν ἀκρόπολιν, διανοίξῃ τὴν συγκοινωνίαν αὐτῆς μετὰ τῆς θαλάσσης, καὶ καταστήσῃ οὕτως ὅλως ματαίαν τὴν τοῦ Ῥεσίτου πολιορκίαν· τὰ πάντα δὲ προεμήνυον ὅτι, χάρις εἰς τὴν σύνεσιν καὶ τὴν ἐπιμονὴν αὐτοῦ, θέλει ἐπὶ τέλους φθάσει εἰς τὸν σκοπὸν ἐκεῖνον, ὅτε ἐν ἀρχῇ τοῦ ἀπριλίου μηνὸς προσῆλθον εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης ὁ Κόχραν καὶ ὁ Τζούρτζ, διορισθέντες ὑπὸ τῆς ἐν Τροιζῆνι συνελεύσεως, ὁ μὲν πρῶτος στόλαρχος πασῶν τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων, ὁ δὲ, ἀρχιστράτηγος διευθυντὴς ἁπασῶν τῶν κατὰ ξηρὰν δυνάμεων.

Ἡ συνέλευσις, πρὶν ἀποφασίσῃ τὸν διορισμὸν τοῦ Τζούρτζ, ἐνόμισε πρέπον νὰ ἐρωτήσῃ τὸν Καραϊσκάκην· ὁ δὲ, ἂν καὶ ἐπ' ἀληθείας δὲν ἤκουσε μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν τὸν διορισμὸν τοῦ ξένου ἐκείνου, ἵνα μὴ ἀντιπράξῃ ὅμως εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς συνελεύσεως, ἀπεκρίθη μετὰ πικρᾶς τινος γενναιοφροσύνης· «αἱ Ἀθῆναι νὰ ἐλευθερωθῶσι, τὰ μέσα τοῦ στρατοπέδου νὰ μὴ λείψωσι, καὶ εἶμαι πρόθυμος νὰ δεχθῶ ὁποιονδήποτε ἀρχηγὸν διορίσουν». Καὶ ἐπειδὴ ἡ συνέλευσις ἤθελεν ἔγγραφον τὴν συναίνεσιν αὐτοῦ, ἔδωκε τὴν συναίνεσιν ταύτην πλήρη δι' ἐπιστολῆς, ἥτις ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ἐκτάκτῳ συνεδριάσει τῆς 3 ἀπριλίου τῇ συγκροτηθείσῃ κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν τῆς ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος, καθ' ἣν καὶ ἐγένετο ἡ ὁρκωμοσία τοῦ νέου ἀρχιστρατήγου. Ἔχει δὲ ἡ ἐπιστολὴ ὡς ἑξῆς.

Σεβαστὴ Ἐθνικὴ Συνέλευσις,

« Τὴν ἀθλίαν ἐσωτερικὴν κατάστασιν τοῦ ἔθνους μας κάθε Ἕλλην τὴν ἐγνωρίζει. Δὲν ὁμιλῶ περὶ τοῦ πολιτικοῦ συστήματος, οὔτε τοῦ ναυτικοῦ, ἐπειδὴ δὲν εἶναι τοῦ ἐπιχειρήματός μου. Ὁμιλῶ δὲ περὶ τοῦ στρατιωτικοῦ, τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται διῃρημένον ἀπὸ τὰς ἀναμεταξὺ ἡμῶν διχονοίας, ὅπου ἀναγκαῖος μᾶς εἶναι ἕνας ἀγχίνους στρατάρχης καὶ δραστήριος καὶ γνωρίζων εἰς κάποιον τρόπον καὶ τὰ ἑλληνικὰ τῶν στρατιωτῶν φρονήματα. Διὰ τοῦτο βάζω ὑπόψιν τῆς σεβαστῆς συνελεύσεως τὸ ἄτομον τοῦ ἐξοχωτάτου στρατηγοῦ Ῥικάρδου Τζιόρτζι, τὸ ὁποῖον ἔχομεν βεβαίας πληροφορίας ὅτι εἶναι ἄξιον τοιούτου ἐπιφορτίσματος, ὅστις ἔχων τελείαν ἰδέαν τῶν Ἑλληνικῶν στρατιωτικῶν φρονημάτων, ἔχω ὅλην τὴν βεβαιότητα ὅτι θέλει διευθύνει τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα, θέλει τὰ ἑνώσει καὶ θέλει τὰ συγκεντρώσει πρὸς ἀντίκρουσιν τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἐπομένως θέλει περιζώσει τὴν ἐλευθέρωσιν τῶν Ἀθηνῶν καὶ ὅλης τῆς πατρίδος. Διὸ παρακαλῶ ἐνταυτῷ τὴν ἐθνικὴν συνέλευσιν νὰ τοῦ ἐπιφορτίσῃ τοιοῦτον βάρος, τοῦ ὁποίου ὑπόσχονται ὅλα τὰ ὑπὸ τὴν ἐξηγίαν μου στρατεύματα ὑπακοήν.

Μένω δὲ μὲ ὅλον τὸ ἀνῆκον σέβας, τῇ 2 Ἀπριλίου 1827,

Ἐκ τοῦ στρατοπέδου Κερπετσίνης,

Ὁ Εὐπειθὴς πατριώτης,

ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗΣ.»

Πλήρης λοιπὸν ἐφαίνετο ἐπικρατοῦσα ὁμοφροσύνη· πολυαρίθμως εἶχον συρρεύσει εἰς τὴν Ἀττικὴν στρατεύματα· ἀξιόλογος ναυτικὴ δύναμις προσῆλθεν εἰς Πειραιᾶ, καὶ δύο ἄνδρες, παρὰ τῶν ὁποίων πάντες προσεδόκων τὰ ἄριστα, ἀνέλαβον τὴν ὑπερτάτην κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν ἀρχηγίαν. Ἀλλ' ἀπὸ τῆς πλησμονῆς δὴ ταύτης τῶν ἀγαθῶν, αἱ μέγισται μετ' ὀλίγον ἐπῆλθον συμφοραί.

Ὁ διορισμὸς τῶν δύο ἐκείνων ξένων ἀνδρῶν, ὡς ἀρχηγῶν ἀνωτάτων τῆς κατὰ θάλασσαν καὶ κατὰ ξηρὰν δυνάμεως, δυσκόλως ἤθελε φέρει αἴσια ἀποτελέσματα, καὶ ἂν ὑποτεθῇ ὅτι ἦθελον εἶναι οἱ μεγαλοφυέστεροι τῶν ἀνδρῶν· διότι δυσκόλως ἠδύναντο νὰ συνοικειωθῶσι πρὸς τὸν στρατὸν, δι' οὗ προέκειτο νὰ ἐπιτελέσωσι τὰ ἀνατεθέντα αὐτοῖς ἔργα. Δεινοτάτη δὲ μάλιστα ἦτον ἡ θέσις τοῦ ἀρχιστρατήγου, ὅστις, συνειθισμένος νὰ ἄγῃ τάγματα τακτικὰ, εὑρέθη αἴφνης ἠναγκασμένος νὰ πράξῃ δι' ὁμίλων ἀτάκτων, ὧν οὐ μόνον τὸ προσωπικὸν δὲν ἐγίνωσκεν, ἀλλὰ καὶ τὸν ὅλον ἐν γένει χαρακτῆρα καὶ τὸν τρόπον τοῦ πολεμεῖν ἐντελῶς ἠγνόει· καὶ οὐδὲ ὑπῆρχε καιρὸς συνοικειώσεως πρὸς τὸν στρατὸν τοῦτον, ἔτι δὲ ὀλιγώτερον ἀναμορφώσεως αὐτοῦ· διότι ἡ φρουρὰ τῆς ἀκροπόλεως δὲν ἔπαυε κραυγάζουσα ὅτι στερεῖται τροφῶν, ὅτι στερεῖται ἐφοδίων, καὶ καθ' ἑκάστην ἔγραφεν ὅτι τὸν ἔσχατον διατρέχει κίνδυνον ἐὰν ταχίστη δὲν ἐπέλθῃ λύσις τῆς πολιορκίας· ὥστε στιγμῆς δὲν ἐπετρέπετο ἀναβολὴ καὶ ἐκ τῶν ἐνόντων ἔπρεπε τὰ πάντα νὰ ἐνεργηθῶσι. Παρεκτὸς τούτου, ὁ στρατὸς ἐκεῖνος, πρὸ μικροῦ νικηφορήσας εἰς τὴν στερεὰν Ἑλλάδα ὑπὸ τὸν Γεώργιον Καραϊσκάκην, ἀπεθαύμαζε καὶ ἐλάτρευε τὸν ἡγεμόνα τοῦτον, τοῦ ὁποίου οὐδένα τότε ἐθεώρει ἀνώτερον ἢ καὶ ἁπλῶς ἐναμιλλον. Καὶ αὐτὸς δὲ οὗτος ὁ Ἕλλην στρατηγὸς, εἰκαὶ δὲν ἀντέπραξεν εἰς τὸν διορισμὸν τοῦ ἀρχιστρατήγου, εἰ καὶ ὑπεδέχθη αὐτὸν προθύμως, εἰ καὶ μετὰ θαυμασίας αὐταπαρνήσεως ἠγωνίσθη νὰ συμπράξῃ μετ' αὐτοῦ εἰλικρινῶς, ἐδυσφόρει ὅμως, φυσικῷ τῷ λόγῳ, καθ' ἑαυτὸν διὰ τὴν ἐπέμβασιν τοῦ ξένου τούτου ὅστις, καθ' ὅλας μὲν τὰς πιθανότητας μικρὸν

ἠδύνατο ν' ἀποβῇ χρήσιμος τῷ στρατῷ, εὐοδωθέντος δὲ τοῦ ἐγχειρήματος, ἤθελεν ἁρπάσει τὸ ἀπὸ τούτου κλέος παρὰ τοῦ μόνου ἀληθοῦς αὐτοῦ αὐτουργοῦ.

Ἀφ' ἑτέρου ὅμως ἡ δικαιοσύνη ἀπαιτεῖ νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ἡ ψηφίσασα τὸν διορισμὸν ἐκεῖνον ἐθνικὴ συνέλευσις κατηναγκάσθη εἰς τοῦτο ὑπὸ λόγων ἰσχυροτάτων. Δὲν λέγομέν τι περὶ τοῦ Κόχραν, ὃν πρὸ ἐτῶν ἡ Ἑλλὰς σύμπασα προσεδόκα ὡς σωτῆρα καὶ εἰς ὃν, προσελθόντα ἐπὶ τέλους, δὲν ἦτο δυνατὸν ἡ ἐθνικὴ συνέλευσις νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ τὰ ναυτικὰ πράγματα· ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ Ῥικάρδου Τζούρτζ τὴν προχείρισιν εἶχε καταστήσει ἀναπόδραστον ἡ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον εἰς ἅπαν τὸ ἔθνος παραχθεῖσα συνείδησις, ὅτι ἀνάγκη ἦτο νὰ συμπυκνωθῶσι πᾶσαι αἱ Ἑλληνικαὶ δυνάμεις εἰς χεῖρας ἀνδρὸς ἑνός, δὸς δι' εἰπεῖν, καὶ ἡ κατ' ἐκεῖνο τοῦ χρόνου ὑπερέχουσα ἐν Ἑλλάδι ἀγγλικὴ ἐπιρροὴ διά τε τοῦ Στρατφόρδου Κάνιγγος, τοῦ ἐπιτραπέντος τὰς πρὸς τὴν Υ. Πύλην διαπραγματεύσεις, καὶ τοῦ Ἄγγλου μοιράρχου Ἁμιλτων, τοῦ πλεῖστα δόντος δείγματα φιλελληνικωτάτων αἰσθημάτων· ὥστε σήμερον πόρρωθεν κρίνοντες τὰ πράγματα καὶ ἐν γνώσει τῶν ἀποτελεσμάτων ἐπιφέροντες τὴν ψῆφον, εὔκολον εἶναι νὰ κατακρίνωμεν τὴν ἀπόφασιν τῆς συνελεύσεως, ἀλλὰ, ὡς ἐκ τῶν προειρημένων συνάγεται, ἡ κατάκρισις αὕτη ἤθελεν εἶναι ἄδικος. Τοῦτο δὲ καὶ μόνον ἔπραξεν ἴσως ἄτοπον ἡ συνέλευσις, ὅτι διέταξε τὸν νέον ἀρχιστράτηγον νὰ μεταβῇ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἐνῷ, προβλέπουσα τὰς δυσχερείας τῆς ἀμέσου αὐτοῦ ἐπεμβάσεως, ὤφειλε μᾶλλον νὰ προτρέψῃ αὐτὸν νὰ διαμείνῃ εἰς τὸ κέντρον τῆς Κυβερνήσεως, ἐκεῖθεν παρασκευάζων καὶ ἐκπέμπων εἰς τὸ στρατόπεδον ἐπικουρίας, τροφὰς καὶ ἐφόδια (1), καὶ συμβουλεύων τὰ πρακτέα, καὶ διευθύνων ἐν γένει τὸ ἐπιχείρημα, καταλείπων δὲ τὰ λοιπὰ τοῦ ἐν

(1) Τὸ στρατόπεδον ἔπασχε δεινὰς ἐφοδίων καὶ τροφῶν στερήσεις. Ἴδε τὰς περὶ τούτου ἀναφορὰς τοῦ Καραϊσκάκη ἀπὸ 25 Φεβρουαρίου καὶ ἀπὸ 18, 21, 25, 28 Μαρτίου πρὸς τὴν ἐθνικὴν συνέλευσιν, τὰς δημοσιευθείσας εἰς τὸν ἕκτον τόμον, σελ. 125, καὶ εἰς τὸν ἕβδομον τόμον σελ. 75, 91, 114 καὶ 115 τῆς συλλογῆς τοῦ Μάμουκα.

Ἀττικῆ στρατοπέδου εἰς τὸν ἄνδρα ὅστις, ἐκ τοῦ μηδενὸς αὐτὸ συγκροτήσας καὶ κλείσας, μόνος ἐφαίνετο ἐπιτήδειος νὰ συμπληρώσῃ τὸ ἔργον τῆς τῶν Ἀθηνῶν ἀπελευθερώσεως. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ ἀρχιστράτηγος ἠθέλησεν ἀλλοθεν νὰ ἐφαρμόσῃ μέχρι τινὸς τὸ σύστημα τοῦτο, μὴ ἀποβιβαζόμενος εἰς τὴν ξηράν, ἀλλὰ ἐν πλοίῳ τινὶ εἰς Πειραιᾶ διαμένων. Τοῦτο ὅμως ἀντὶ νὰ βελτιώσῃ τὴν θέσιν του ἐδείνωσεν αὐτήν, διότι τοσοῦτον πλησίον ὢν εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ ἐπεμβαίνῃ πολλάκις εἰς τὰ καθέκαστα, ἐρχόμενος εἰς διαφωνίας πρὸς τὸν Καραϊσκάκην· ἀφ' ἑτέρου δὲ πόρρω τοῦ κινδύνου ἱστάμενος δὲν ἦτο δυνατὸν ὁμοίως ν' ἀποκτήσῃ τὴν εὔνοιαν καὶ τὴν ὑπόληψιν στρατοῦ, ὅστις ἦτο συνειθισμένος νὰ βλέπῃ παντοῦ καὶ πάντοτε τὸν ἀρχηγὸν αὐτοῦ προπολεμοῦντα καὶ προαριστεύοντα. Ἕκαστος δ' ἐννοεῖ, ἐλπίζομεν, ὅτι ἔδομεν ἐνταῦθα τὰς ἐξηγήσεις ταύτας οὐχὶ ἵνα ὁπωσδήποτε προσβάλωμεν ἄνδρα, ὃν μετὰ συμπάσης τῆς Ἑλλάδος τιμῶμεν διὰ τὸν φιλελληνισμὸν αὐτοῦ καὶ ὅστις βραδύτερον, εἰς περιστάσεις οἰκειοτέρας, προσήνεγκεν ἀξίας λόγου τῇ πατρίδι ἡμῶν ὑπηρεσίας, ἀλλ' ἐξεναντίας ἵνα δικαιολογήσωμεν τὴν ἐπὶ τοῦ προκειμένου διαγωγὴν αὐτοῦ, ἐκτιμῶντες μετὰ τῆς ἐνδεχομένης ἀμεροληψίας τὴν ἀμηχανίαν εἰς ἣν εὑρέθη τότε ἐνώπιον τῶν Ἀθηνῶν.

Τῇ 7 ἀπριλίου ἔφθασεν εἰς Πειραιᾶ ὁ Κόχραν μεθ' ὅλης τῆς ναυτικῆς μοίρας, ὁ δὲ Καραϊσκάκης ἐν συνοδίᾳ τοῦ ἐπιτελείου αὐτοῦ, ἔσπευσε νὰ ἐξέλθῃ εἰς συνέντευξίν του· λαμπρᾶς δὲ τυχὼν παρ' αὐτῷ ὑποδοχῆς, πολλὴν κατ' ἀρχὰς ἐπεδείξατο πρὸς αὐτὸν συμπάθειαν καὶ ὑπόληψιν, καὶ ἐρωτηθεὶς παρ' αὐτῷ ἔδωκε πάσας τὰς πληροφορίας περί τε τῆς καταστάσεως τοῦ στρατοπέδου καὶ τῆς ἀκροπόλεως καὶ ἐκοινοποίησεν αὐτῷ τὰς τελευταίας τῶν πολιορκουμένων ἐπιστολάς. Ὁ δὲ Κόχραν, ἐκπλαγὲς τὸν ζῆλον τοῦ στρατοῦ, ἐπρόσφερεν αὐτῷ διὰ τοῦ Καραϊσκάκη σημαίαν κυανῆν ἔχουσαν ἐν τῷ μέσῳ τὴν γλαῦκα, ὑπεσχέθη νὰ οἰκονομήσῃ ὅλας τὰς ἐλλείψεις του καὶ ἔταξε χιλιοδίστηλον ἀμοιβὴν εἰς ἐκεῖνον ὅστις πρῶτος στήσει τὴν σημαίαν

εἰς τὰ τείχη τῆς ἱερᾶς ἄκρας. Ταῦτα δὲ πάντα καὶ ἡ προηγουμένη τοῦ ἀνδρὸς φήμη ἐδελέασαν ἐπί τινα χρόνον τὸν Καραϊσκάκην καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν καὶ αἰσίων ἐνέπλησαν αὐτοὺς ἐλπίδων, αἵτινες, φεῦ! τοσοῦτον ταχέως καὶ οἰκτρῶς ἔμελλον νὰ ματαιωθῶσι, διότι τῇ ἀληθείᾳ σπανίως ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀπαντῶνται ἄνδρες, τοσοῦτον ἐν τοῖς πράγμασιν ἀναδειχθέντες κατώτεροι τῆς περὶ αὐτῶν ἐπικρατησάσης προσδοκίας ὅσον ὁ στόλαρχος ἐκεῖνος. Αἱ δὲ πρὸς τὸν ἀρχιστράτηγον σχέσεις τοῦ Καραϊσκάκη ἐκ πρώτης ἀφετηρίας ὑπῆρξαν δύσκολοι καὶ δυσάρεστοι· διότι ὁ Τζούρτζ, ἅμα διορισθεὶς ἐπεχείρησε νὰ στρατολογήσῃ καὶ ἔδωκεν ἐπὶ τούτῳ χρήματα εἰς τὸν ὁπλαρχηγὸν Κώνσταν Βλαχόπουλον· μεταβὰς δ' ἔπειτα εἰς Μέγαρα, ὅπου διέτριβον τινὲς τῶν Σουλιωτῶν, ἔδωκε καὶ εἰς αὐτοὺς χρήματα καὶ κατέπεισεν αὐτοὺς νὰ μεταλάβωσι τοῦ ἀγῶνος. Ταῦτα δὲ δυνατὸν δὲν ἦτο νὰ ἴδῃ μὲ ὄμμα εὐχάριστον, οὐδ' ἀδιάφορον ὁ Καραϊσκάκης· διότι στρατολογίσας χρεία δὲν ὑπῆρχεν, ἀλλὰ μᾶλλον συντηρήσεως τοῦ προϋπάρχοντος στρατοῦ, καὶ διότι ἄνδρες ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ ταύτῃ ἄχρι τοῦδε μὴ κινδυνεύσαντες ἐπληρώνοντο διὰ νὰ καταβῶσιν ἐπὶ τέλους εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, ἐνῷ οἱ ἐλευθεροῦται τῆς Ῥούμελης ἐστεροῦντο πάσης ἀμοιβῆς. Καὶ ἀπῆλθε μὲν ὁ Καραϊσκάκης εἰς συνέντευξιν τοῦ ἀρχιστρατήγου, ἅμα προσελθόντας εἰς τὸ στρατόπεδον, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ κατὰ χρέος ὅσας προηγουμένως καὶ εἰς τὸν Κόχραν πληροφορίας· ἀλλ' ἐντεῦθεν εἰς νέον πάλιν περιέπεσεν ὁ Τζούρτζ λάθος, διορίσας ἑτέρους τοῦ στρατοπέδου φροντιστὰς καὶ δεικνύων οὕτω δυσπιστίαν εἰς τοὺς παρὰ τοῦ γενικοῦ ἀρχηγοῦ προηγουμένως διωρισμένους. Ἴσως κατὰ τῶν τελευταίων τούτων πολλὰ ἐρρέθησαν εἰς τὸν Τζούρτζ, ἀλλ' οὗτος καιρὸν δὲν ἔλαβε νὰ ἐξελέγξῃ τὰ λεγόμενα, ἐκ τοῦ προχείρου δὲ δὲν ὤφειλε νὰ μεταβάλῃ τὸ προσωπικὸν ἐκεῖνο, δι' οὗ, ἐλαχίστους λαμβάνων παρὰ τῆς συνελεύσεως ὁ Καραϊσκάκης πόρους, κατώρθωσεν ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον νὰ συντηρῇ μυριάνδρον στρατόν. Δεινὴ δὲ ἐπῆλθεν ἐκ τῆς καινοτομίας ταύτης ταραχή· διότι οἱ ἀρχηγοὶ τῶν σωμάτων ἀποτεινό-

μενοι πρὸς τὸν Καραϊσκάκην, παρεπέμποντο ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τὸν ἀρχιστράτηγον, ὁ δὲ ἀπεκρίνετο ὅτι δὲν δύναται νὰ χορηγήσῃ τὰ ζητούμενα διότι δὲν ἔβαλεν εἰς τάξιν ἀκόμη τὰς ὑποθέσεις του.

Οὐδὲν ἧττον ὁ Καραϊσκάκης ἐπροσπάθει νὰ κατευνάσῃ τὴν ἐντεῦθεν προκύψασαν μεταξὺ τῶν ἀρχαίων αὐτοῦ συναγωνιστῶν δυσαρέσκειαν καὶ μετὰ πλείστης φρονήσεως καὶ δραστηριότητος ἐπεδίωκε τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ μεγάλου σκοποῦ, χάριν τοῦ ὁποίου ὁ ὀξὺς αὐτοῦ χαρακτὴρ ἐδέχετο ὄχι βέβαια ἀγογγύστως ἀλλὰ ὅσον ἐνδέχεται ἀνεκτικῶς τοσαύτας προσβολάς. Προσθετέον δὲ, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ ξένοι ἀρχηγοί, ὁμολογοῦντες τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἀνδρὸς, μετὰ εὐλαβείας τινὸς πρὸς αὐτὸν προσεφέροντο, καὶ ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἀγῶσιν ἐτάσσοντο μᾶλλον ὑπ' αὐτὸν ἢ ἔδιόν αὐτῷ διαταγάς. Τῳόντι, ἐπειδὴ οἱ πολιορκούμενοι ἀνήγγειλαν ἐπανειλημμένως εἰς αὐτὸν ὅτι ἐξέλιπον σχεδὸν καὶ αἱ τροφαὶ, καὶ τὸ ὕδωρ, καὶ τὰ φάρμακα, ὁ Καραϊσκάκης, θεωρῶν ἀναπόδραστον τὴν ἀνάγκην ταχυτέρας τινὸς τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατοπέδου ἐνεργείας, συνεκάλεσεν ἐπὶ τούτῳ ἐν τῇ σκηνῇ αὐτοῦ συμβούλιον, ἐν ᾧ προσῆλθε καὶ ὁ Κόχραν. Προτείναντος δὲ τοῦ Καραϊσκάκη, ὅτι χρεία πρὸ πάντων νὰ κυριευθῇ τὸ μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος τὸ εἰς Πειραιᾶ κείμενον καὶ ἅπαντα τὰ περὶ αὐτὸ ἐχθρικὰ ὀχυρώματα, ἵνα ἑνωθῶσι τὰ δύο ἔτι ἀπ' ἀλλήλων κεχωρισμένα τμήματα τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοπέδου, τό τε δηλαδὴ ἐν Κερατσίνῃ καὶ τὸ ἐν Φαλήρῳ, οὕτω δὲ, ἀδιασπάστου ἤδη καταστάσης τῆς Ἑλληνικῆς δυνάμεως, νὰ δυνηθῇ αὕτη μετά τινος ἐλπίδος ἐπιτυχίας νὰ ἐπιχειρήσῃ γενικώτερόν τι κατὰ τοῦ Ῥεσίτη κίνημα, ὁ Κόχραν οὐ μόνον ἀπεδέξατο τὴν γνώμην ταύτην, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς φιλοφροσύνης ἠρώτησε τὸν ἀρχηγὸν, τί τὸ καθ' ἑαυτὸν δύναται νὰ πράξῃ, ἢ πῶς νὰ κατασταθῇ ὠφελιμώτερος εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ προβαλλομένου σχεδίου, ὁ δὲ Καραϊσκάκης, καταγοητευθεὶς ὑπὸ τοῦ εὐγενοῦς ἐκείνου τοῦ Κόχραν τρόπου, ἀπεκρίθη μὲν ὅτι ἀνατίθησιν αὐτῷ τὴν ἀπὸ θαλάσσης κατεδάφισιν τοῦ μοναστηρίου, προσέθηκε δὲ καί τινα

φιλοφρονεστάτους ὑπὲρ τοῦ ἀνδρὸς λόγους, ὑπέρτατον τῶν μηχανικῶν αὐτὸν ἀποκαλέσας καὶ τολμηρότατον ἐκτελεστὴν τῶν μᾶλλον ἐπικινδύνων ἐπιχειρήσεων· διότι, ὡς καὶ ἄλλοτε εἴπομεν, ἀφορμὴν νὰ παρατηρήσωμεν, ὑπῆρχον ἐν τῇ ἀκατέργάστῳ ἐκείνῃ ψυχῇ εὐγενεῖς τινες χορδαί, τὰς ὁποίας ἤρκει νὰ ἐξεύρῃ τις νὰ ἐγγίσῃ, ἵναἀμέσως ἀνταποκριθῶσι καὶ ἀντηχήσωσι.

Τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἀποφασισθέντων ἐγένετο ἔναρξις τῇ 13 ἀπριλίου, καθ' ἣν ἡμέραν, ἐπιτελεσθείσης κοινῆς τῶν Ἑλλήνων ἐφόδου ἀπό τε Φαλήρου, καὶ ἀπὸ θαλάσσης, καὶ ἀπὸ Κερατσίνης ἐκυριεύθησαν ἐννέα τῶν πολεμίων περὶ τὸν Ἅγιον Σπυρίδωνα χαρακώματα. Εἰς τὸ κατόρθωμα τοῦτο συνετέλεσε προσωπικῶς καὶ ὁ Κόχραν, ὅστις, εὑρεθεὶς κατὰ τύχην τὴν ὥραν ἐκείνην ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τῆς μιᾶς τοῦ στρατοῦ μοίρας καὶ ὑπὲρ πάντα ἄλλον προεκινδύνευσεν. «Ἡ ἡμέρα ἐκείνη ὑπῆρξεν ἡμέρα πανηγύρεως διὰ τοὺς Ἕλληνας,» λέγει ὁ ἀρχαῖος βιογράφος. καὶ δικαίως, διότι ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς παρεξετάθη ἤδη ἄνευ διακοπῆς τινος ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ Φαλήρου μέχρι τοῦ Κορυδαλλοῦ, καὶ καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα δὲν ὑπελείποντο ἄλλοι Τοῦρκοι εἰμὴ οἱ ἐντὸς τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος περιεχαρακωμένοι, ὁ δὲ Καραϊσκάκης ἔστησε τὴν σκηνὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κέντρῳ, παρὰ τὸ ἀρχαῖον τοῦ Πειραιῶς νεώριον. Οἱ ἐν τῇ μονῇ ἐκείνῃ πολέμιοι ἦσαν ἀπανταχόθεν κλεισμένοι· καὶ ἐπειδὴ πρὸς τούτοις οὔτε ἄρτον εἶχον, οὔτε ὕδωρ, ἦσαν δὲ ἐκτεθειμένοι καὶ εἰς τὸν πυροβολισμὸν τῶν ἐντὸς τοῦ λιμένος τοῦ Πειραῶς πλοίων, πρόδηλον ἦτο ὅτι ἔμελλον μετ' ὀλίγον νὰ παραδοθῶσι καὶ νὰ συμπληρωθῇ οὕτω τὸ πρῶτον μέρος τοῦ ὑπὸ τοῦ Καραϊσκάκη μελετηθέντος σχεδίου. Κατὰ δυστυχίαν ὁ Κόχραν, εἰδὼν τὴν ἀνδρείαν μὲ τὴν ὁποίαν ἐπολέμησεν ὁ στρατὸς τῇ 13 ἀπριλίου καὶ τὸν τρόμον ὅστις ἐνεσπάρη εἰς τοὺς πολεμίους, μετασχὼν δὲ καὶ αὐτὸς τοῦ κατορθώματος, ἐνόμισεν ὅτι δύναται ἔκ παντὸς οἴκοθεν τὰ πάντα νὰ κατορθώσῃ, ἐλησμόνησεν ὅτι ὑπῆρχεν ἕτερος τοῦ στρατοῦ ἀρχηγός, ἐλησμόνησε τὴν φιλοφροσύνην ἣν ἐξ ἀρχῆς, καλῶς ποιῶν, εἶχε δείξει πρὸς αὐτὸν, καὶ εὐθὺς ἤρχι-

σε λέγων ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐξακολουθήσῃ ἡ ἔφοδος μέχρι τῆς ἐντελοῦς διαλύσεως τῆς πολιορκίας· τοῦ δὲ Καραϊσκάκη ἀρκεσθέντος εἰς ὅσα ἐπέτυχε καὶ διατάξαντος τὴν παῦσιν τοῦ ἀγῶνος, διότι ἀπέφευγε πάντοτε τὴν ὑπερβολικὴν τοῦ στρατοῦ ἐξάκλωσιν, προτιμῶν τὴν βαθμιαίαν προχώρησιν, ὁ Κόχραν, ἀναγγέλλων εἰς τὴν κυβέρνησιν τὰ γενόμενα, ἐπανελάμβανεν ὅτι, ἂν τὴν ἐπαύριον ἐφέροντο οἱ Ἕλληνες ὅπως τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἤθελον βεβαίως εἰσέλθει εἰς τὴν ἀκρόπολιν. Καὶ ταῦτα ἀξιῶν, ἤθελε νὰ τὰ βάλῃ ἀμέσως εἰς πρᾶξιν· καὶ προέβαλε τῷόντι νὰ μονήσωσι τῇ ἐπαύριον τὰ στρατεύματα πρὸς τὴν πόλιν, ἀλλ' ὁ Καραϊσκάκης ἀντικαρετήρει ὀρθῶς ὅτι τὰ ἄτακτα Ἑλληνικὰ στρατεύματα, ἐπιτηδειότατα ὄντα εἰς τὸν ἀπὸ χαρακωμάτων πόλεμον, δὲν εὐδοκιμοῦσι πάντοτε εἰς τὸν ἐκ τοῦ συστάδην ἀγῶνα· ὡς ἐκ τῆς ἐφόδου λοιπὸν ἐκείνης δύνανται νὰ διακινδυνεύσωσι τὰ πάντα· προσεπέφερε δὲ καὶ ὅτι δὲν εἶναι φρόνιμον νὰ προχωρήσωσιν, ἀφίνοντες κατὰ νῶτον τὸν ἐχθρὸν κατέχοντα τὸν Ἅγιον Σπυρίδωνα. Ὁ Κόχραν ὅστις, ἂν πιστεύσωμεν τὸν ὁμογενῆ αὐτοῦ ἱστοριογράφον Γόρδωνα, εἶχε καταληφθῆ ὑπὸ τοσαύτης ἀνυπομονησίας νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἀκρόπολιν, ὥστε αἱ ὧραι ἐφαίνοντο εἰς αὐτὸν ἑβδομάδες, αἱ δὲ ἡμέραι ἔτη, ἠγανάκτησε διὰ τὴν ἀναβολὴν καὶ πολλὰ κατεφλυάρησε κατὰ τῆς ἀνανδρίας τῶν ἑλλήνων ἡγεμόνων. Ὁ Καραϊσκάκης ὅμως ἀπεφήνατο ῥητῶς ὅτι δὲν προχωρεῖ οὐδὲ βῆμα, ἂν προηγουμένως δὲν παραδοθῇ τὸ μοναστήριον· ὅθεν ἐπὶ τέλους ἠναγκάσθη ὁ στόλαρχος νὰ ἐνδώσῃ. Ἀλλὰ τότε ἤρχισε νὰ ἀπαιτῇ τὴν ταχεῖαν ἅλωσιν τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος. Τὸ μοναστήριον, ὡς προείπομεν, καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐφόδου, καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς θυσίας ἤθελε μετ' ὀλίγον παραδοθῇ· ἀλλ' ὁ Κόχραν ἐφώναζε, καὶ ἤρχισε λοιπὸν ἀπὸ τῆς 14 ὁ καταπυροβολισμὸς αὐτοῦ ἀπὸ θαλάσσης, τρεῖς δ' ἐγένοντο ἀπὸ ξηρᾶς ἔφοδοι· καὶ αἱ μὲν ἔφοδοι ἀπεκρούσθησαν γενναίως ὑπὸ τῶν πολεμίων, ὁ δὲ κανονοβολισμὸς μικρὰν, ὡς φαίνεται, ἐπροξένει εἰς τὰ τείχη ζημίαν· οὐδὲν ἧττον οἱ πολιορκούμενοι ἐζήτησαν ἀνακωχὴν, ἵνα διαπραγματευθῶσι

περὶ ἐξόδου, καὶ προέτειναν νὰ ἐπιτραπῇ αὐτοῖς νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις τουρκικὸν στρατόπεδον μετὰ τῶν ὅπλων καὶ τῶν σκευῶν. Ὁ Κόχραν, ὀρθῶς ποιῶν, δὲν ἐδέχθη τὴν πρότασιν, ἀπαντήσας ὅτι δὲν ἐπιτρέπει εἰμὴ τὸ ζῆν, καὶ ἐπειδὴ ἐπὶ τῆς ἀπαντοχῆς ταύτης οἱ πολιορκούμενοι ἐφώνευσαν πρὸς τούτοις ἀξιωματικόν τινα ζαλέντα πρὸς αὐτοὺς καὶ φέροντα τὰς περὶ συμβιβασμοῦ προτάσεις, ἐφρύαξεν ὁ Κόχραν διὰ τὴν ἀσέβειαν ταύτην, δεικίως πάλιν, ἀτόπως ὅμως ἐπανέλαβε τὰς περὶ ἐφόδου ἀξιώσεις του. Ὁ Καραϊσκάκης ἀντέλεγεν ὀρθῶς ὅτι μάταιον εἶναι νὰ θωπεύωσι τοὺς ἀνθρώπους, διότι ἡ παράδοσις τῆς μονῆς εἶναι ἐπισπόδραστος, ἀλλ' ὁ Κόχραν ὕβριζε καὶ ἠπείλει ὅτι, ἂν δὲν κυμεύθῃ ἀμέσως τὸ μοναστήριον, θέλει ἀποχωρήσει αὐτὸς μετὰ τοῦ στόλου· δεινὴ δ' ἐκ τούτου συνέβη καθ' ὅλον τὸ στρατόπεδον ταραχὴ, καὶ ὁ Καραϊσκάκης αὐτὸς ἀπολέσας ἐπὶ μίαν στιγμὴν τὴν ὑπομονήν του καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς πλέοντας εὔλογον ὀργὴν ὑποστρατήγους του, « Βλέπω, τοὺς εἶπε, ὅτι κακὰ θὰ τὰ κάμε μὲ τούτους τοὺς Φράγκους· φοβοῦμαι πῶς θὰ μᾶς χάσουν μὲ τὴν ἀβασταγιάτους. » Ἀμέσως ὅμως συνελθὼν καὶ ἀποβλέπων πάντοτε πρὸς τὸν μέγαν σκοπὸν τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος, « ἀλλὰ, ἐπρόσθεσε, πρέπει νὰ τοὺς οἰκονομήσωμεν. » Καὶ διὰ νὰ οἰκονομηθῇ λοιπὸν ὁ Κόχραν, ἐνόμισε πρέπον ὁ Τζούρτζ νὰ δεχθῶσιν οἱ Ἕλληνες τὰς πρὸ μικροῦ ἀπορριφθείσας προτάσεις τῶν πολιορκουμένων καὶ νὰ ἐπιτρέψωσιν εἰς αὐτοὺς τὴν μετὰ τῶν ὅπλων καὶ τῶν σκευῶν ἔξοδον. Ὁ συμβιβασμὸς οὗτος ἦτο διὰ πολλοὺς λόγους ἄτοπος· ἄτοπος, διότι ἂν ὀλίγη ὑπῆρχεν ὑπομονὴ, ἤθελεν ἐπέλθει ἡ παράδοσις ἄνευ ὅρου, καὶ ἄτοπος, διότι ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς, ὅστις ἐθεώρει τὰ σκεύη καὶ τὰ ὅπλα τῶν Ἀλβανῶν ἐκείνων ὡς λείαν ἀνήκουσαν αὐτῷ, δυσκόλως ἠδύνατο νὰ συναινέσῃ εἰς τὸ νὰ στερηθῇ αὐτῆς. Ἀλλ' ὁ Καραϊσκάκης, διὰ ν' ἀποφύγῃ τὰ χειρότερα, ἐδέχθη νὰ συνθηκολογήσῃ ἐπὶ τῇ βάσει ἐκείνῃ, τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ οἱ Τοῦρκοι εἶχον διαμηνύσει αὐτῷ ὅτι, ἐπειδὴ ὁ Κιουταχὴς οὐδὲν ἔπραξε καθ' ὅλας τὰς τελευταίας ἡμέρας ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτῶν, ὑπόσχονται ἐνόρκως

οὐ μόνον νὰ μὴ κινήσωσιν ὅπλα κατὰ τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰς μελλούσας μάχας, ἀλλὰ καὶ ὅλως ἐκ τοῦ στρατοπέδου νὰ ἀναχωρήσωσι, συμπαραλαμβάνοντες καὶ ὅσους ἄλλους δυνηθῶσιν ἐκ τῶν συγγενῶν καὶ φίλων καὶ ὁμοφύλων. Ἵνα δὲ προλάβῃ πᾶν ἀπευκταῖον, ἐφρόντισεν ὁ γενικὸς ἀρχηγὸς νὰ περιέλθῃ ὁ ἴδιος ὅλα τὰ διάφορα τοῦ στρατοπέδου τμήματα, νὰ ἐξηγήσῃ εἰς ἕνα ἕκαστον τοὺς λόγους, οἵτινες κατέστησαν ἄφευκτον τὴν συνθήκην ταύτην, καὶ νὰ δικαιολογήσῃ μάλιστα αὐτὴν παριστῶν τὴν ἀνάγκην τῆς ταχίστης συνδρομῆς ἣν εἶχον οἱ ἐν τῇ ἀκροπόλει Ἕλληνες, τὸ ἄδηλον τοῦ μέλλοντος, τὸ ἄστατον τῆς τοῦ πολέμου τύχης καὶ τὰς φήμας αἵτινες εἶχον ἀρχίσει νὰ διαδίδωνται ὅτι ὁ Ἰβραΐμης μελετᾷ νὰ ἔλθῃ εἰς βοήθειαν τοῦ Κιουταχῆ.

Ἀλλ' ὅσα καὶ ἂν ἔπραξεν ὁ Καραϊσκάκης, δὲν ἠδυνήθη νὰ προλάβῃ συμφορὰν μεγάλην. Γενομένων τῶν συνθηκῶν καὶ συμφωνηθέντος πρὸς τοῖς ἄλλοις, ὅτι θέλουσι δοθῆ εἰς τοὺς ἐξερχομένους ὡς ὅμηροι ὁ Βάσσος, ὁ Ἰωάννης Λογοθέτης καὶ ἄλλοι τινές, οἱ Τοῦρκοι περὶ μεσημβρίαν τῆς 16 ἀπριλίου, παραδόντες μόνον τὰς σημαίας, καὶ ἔχοντες ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν τοὺς ὁμήρους, ἐκίνησαν ἀπὸ τὸ μοναστήριον πρὸς τὸ στρατόπεδον τοῦ Κιουταχῆ προπορευομένου καὶ ὁδηγοῦντος αὐτοῦ τοῦ Καραϊσκάκη, ὅστις ἐνόμισεν ὅτι διὰ τῆς παρουσίας του θέλει ἔτι μᾶλλον προλάβει πᾶσαν ἀταξίαν. Ἀλλὰ πλῆθος μέγα στρατιωτῶν εἶχε συρρεύσει ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῶν διερχομένων· καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν παρίσταντο ἁπλῶς ὡς θεαταὶ σπανίου τῇ ἀληθείᾳ ἐν τῷ ἀγῶνι τούτου θεάματος, ὅστις ἐκατέρωθεν ἐγίνετο ὡς ἐπιτοπλεῖστον ἐξολοθρευτικός· ἅμα ὅμως προεχώρησαν ὀπωσοῦν οἱ Τοῦρκοι, στρατιώτης Ἕλλην ἐζήτησε βιαίως νὰ λάβῃ ἀπὸ ἕνα ἐξ αὐτῶν τὸ ὅπλον του· ὁ Τοῦρκος ἀντέτεινε, καὶ ἐπειδὴ ἐπιμένοντος τοῦ Ἕλληνος ἐπυροβόλησε, παρευθὺς γενικὸν καὶ πυκνότατον ἐξερράγη κατὰ τῶν διερχομένων πῦρ. Οἱ παρευρεθέντες ἀξιωματικοὶ ἐπροσπάθησαν παντὶ σθένει νὰ καταπαύσωσι τὴν ταραχὴν, μεταχειρισθέντες καὶ παρακλήσεις καὶ ἀπειλάς· ἀλλὰ τίς εἰσηκούσθη;

στο; Αὐτὸς ὁ Καραϊσκάκης τὸν ἕσχατον ἔτρεξε κίνδυνον ἀγωνιζόμενος ν' ἀναχαιτίσῃ τὸν φόνον, καὶ βλέπων ὅτι ματαίως ἀγωνίζεται ἀνέκραξε πρὸς τοὺς Τούρκους « σκοτώσατέ με καθὼς σᾶς σκοτώνω. » Δὲν τοὺς ἐσκότωνε δὲ αὐτός· ἄλλοι ὑπῆρξαν οἱ παραίτιοι τῆς σφαγῆς ταύτης, καθ' ἣν διακόσιοι περίφημοι ἔπεσον Ἀλβανοί, καὶ μόλις ἑβδομήκοντα περίπου ἔφθασαν νὰ διασωθῶσιν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν ὁμογενῶν.

Ἡ θλῖψις καὶ ἡ ὀργὴ τοῦ Καραϊσκάκη διὰ τὴν ἀσεβῆ ταύτην τῶν συντεθειμένων παραβίασιν ὑπῆρξεν ἀπερίγραπτος· ἀραὶ καὶ ὕβρεις ἐξήρχοντο κρουνηδὸν ἀπὸ τῶν χειλέων του κατὰ τῶν πρωταιτίων τοῦ ἀνομήματος τούτου, καὶ τρέμων ἀπὸ τὸν θυμόν του εἰς ἀληθῆ περιῆλθε κατ' ἀρχὰς φρενῶν ἔκστασιν· μετ' ὀλίγον μάλιστα διέταξε νὰ διπλώσωσι τὴν σκηνήν του καὶ ἀνήγγειλεν ὅτι ἀναχωρεῖ καὶ ὅτι δὲν θέλει πλέον νὰ ἄρχῃ στρατοῦ ἐπιόρκου καὶ ἀπίστου. Τότε περιστοιχίσαντες αὐτὸν οἱ ἄριστοι τῶν ὑποστρατήγων καὶ συναγωνιστῶν, ἤρχισαν ἱκετεύοντες νὰ μείνῃ ἵνα μὴ ἐπέλθῃ ἡ ὁλοσχερὴς τοῦ στρατοῦ διάλυσις καὶ τοῦ ἐπιχειρήματος ἡ ἀποτυχία, ἐπιφέροντες δὲ ὅτι δύναται τελευταῖον νὰ ἀνευρεθῇ ὁ πρῶτος ἔνοχος καὶ νὰ τιμωρηθῇ δεόντως, ἀπαλλαττομένου οὕτω τοῦ στρατοῦ ἀπὸ τοῦ ὀνείδους τῆς πράξεως ταύτης. Τῳόντι ὁ Καραϊσκάκης συνελθὼν ἀπεδέξατο τὴν συνετὴν ταύτην συμβουλὴν καὶ ἐπεχείρησεν ἀμέσως ἀνάκρισιν, ἐνησχολεῖτο δ' ἔτι περὶ αὐτὴν, ὅτε αἴφνης ἐγχειρίζεται εἰς αὐτὸν διαμαρτύρησις τοῦ ἀρχιστρατήγου διὰ τὴν καταπάτησιν τῆς συνθήκης καὶ τὴν σφαγὴν τῶν ἐχθρῶν. Νὰ φαντασθῇ τις εἰμπορεῖ, ἀλλὰ νὰ περιγράψῃ βεβαίως δὲν δύναται τὸ αἴσθημα τῆς ἀγανακτήσεως καὶ τοῦ οἴκτου, ὅπερ συνεκίνησε τὸν Καραϊσκάκην ὅταν εἶπον αὐτῷ τί περιέχει τὸ χαρτὶ ἐκεῖνο, καὶ ἐπειδὴ, ἂν καὶ πολλὰς προϊόντος τοῦ χρόνου ὑπέστη τροπολογίας ὁ χαρακτὴρ τοῦ ἀνδρὸς, ἀναλλοίωτον ὅμως διετήρησε μέχρι τέλους τὴν ἐν τῇ ὀργῇ ὑβριστικὴν αὐτοῦ ἕξιν, εἶπε τὰ ἐξ ἀμάξης κατὰ τοῦ ἀρχιστρατήγου ἐνώπιον καὶ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ ἀπεσταλμένου, καὶ στραφεὶς ἔπειτα

πρὸς τοὺς περὶ αὐτὸν ἀξιωματικοὺς προσέθηκε μετὰ εἰρωνείας πικρᾶς· « ἔχει ἆρά γε γνῶσιν, ἐνῷ θεωρῇ ἀπὸ τὴν γολέττα του τὸν πόλεμον, νὰ στέλλῃ διαμαρτυρήσεις εἰς ἡμᾶς, οἱ ὁποῖοι ἀντιπαλαίομεν μὲ τόσων εἰδῶν διαβόλους ; »

Ἦτο βεβαίως φυσικώτατον νὰ λυπηθῇ καὶ ὁ ἀρχιστράτηγος διὰ τὴν παράβασιν ἐκείνην τῶν συνθηκῶν· ἀλλ' ὁμολογητέον ὅτι ἡ διαμαρτύρησις εἶχέ τι ἀλλόκοτον. Ὁ στρατηγὸς δὲν διαμαρτύρεται κατὰ τοῦ ἀτακτοῦντος στρατοῦ· ἢ τιμωρεῖ τοὺς ἐνόχους, ἢ, ἀδυνατῶν νὰ πράξῃ τοῦτο, παραιτεῖται τῆς τοιαύτης ἡγεμονίας. Μάλιστα δὲ ἄτοπος ἦτον ἡ εἰς τὸν Καραϊσκάκην ἐγχείρισις τῆς διαμαρτυρήσεως, ἐξ οὗ οὗτος ἐφαίνετο κηρυττόμενος, οὕτως εἰπεῖν, κυρίως ἕνεκα τοῦ ἀνομήματος ὑπεύθυνος· διότι ὁ Καραϊσκάκης καὶ τὴν σύμβασιν ἐξ ἀρχῆς δὲν ἐνόμισε φρόνιμον, καὶ ἔπειτα, ἀναγκασθεὶς νὰ συνομολογήσῃ αὐτήν, ἔπραξεν ὅ,τι ἦτο δυνατὸν ἀνθρωπίνως νὰ πράξῃ ἵνα μὴ παραβιασθῇ (1). Ὠργίσθη δὲ καὶ ὁ Κόχραν διὰ τὰ γενόμενα καὶ διέταξε νὰ ἐκπλεύσωσιν ὅλα τὰ πλοῖα ἐκ τοῦ Πειραιῶς. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους κατώρθωσεν ὁ Καραϊσκάκης νὰ κατευνάσῃ καὶ ταύτην τὴν θύελλαν καὶ κατέπεισε τόν τε στόλαρχον καὶ τὸν ἀρχιστράτηγον νὰ λησμονήσωσι τὰ παρελθόντα καὶ νὰ ἐξακολουθήσωσι συμπράττοντες ὡς καὶ πρότερον.

Ἀλλ' ἵνα διατηρηθῇ ἡ ὁμοφροσύνη αὕτη, ἐδέησε νὰ συγκατανεύσῃ ὁ Καραϊσκάκης εἰς τελευταίαν τινὰ παραχώρησιν, ἥτις ἔμελλε νὰ ἔχῃ ὀλέθρια ἀποτελέσματα. Ὁ Καραϊσκάκης, ὡς προείπομεν, ἐσχάζετο συνετὸν, μετὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος νὰ καταλαβῇ τὸν Ὠρωπὸν καὶ τὸν Μαραθῶνα, ἵνα φράξῃ οὕτω καὶ τὴν τελευταίαν δίοδον, δι' ἧς ὁ Κιουταχῆς ἠδύνατο νὰ λαμβάνῃ τροφὰς καὶ πολεμεφόδια, καὶ νὰ ἀναγκάσῃ αὐτὸν νὰ καταθέσῃ τὰ ὅπλα τοσούτῳ βεβαιότερον ὅσῳ ἦτο ἀναμφίβολον ὅτι

(1) « Καὶ τῷ ὄντι πᾶν μέτρον ἐλήφθη παρὰ τοῦ στρατηγοῦ Καραϊσκάκη εἰς ἀσφάλειαν αὐτῶν » ἔλεγεν αὐτὸς ὁ ἀρχιστράτηγος ἐν τῇ ἐπισήμῳ αὐτοῦ ἐκθέσει περὶ τοῦ γεγονότος τούτου πρὸς τὴν ἀντικυβερνητικὴν ἐπιτροπήν. Ἰδὲ Γεν. ἐφημ. τῆς Ἑλλάδος, ἐφ. 41, 19 ἀπριλίου 1827.

τὸ ὀθωμανικὸν στρατόπεδον εὑρίσκετο ἀπό τινος κατὰ τοῦτο εἰς φαλλὴν ἐμηχανίαν. Οἱ δὲ δύο ξένοι στρατηγοί, καὶ μάλιστα ὁ Κόχραν, ἤθελον τὴν ἄμεσον κατὰ τῶν Τούρκων ἔφοδον. Εἰς ταύτην τὴν ἔφοδον, εἰ καὶ μὲ λύπην του, ἠναγκάσθη ὁ Καραϊσκάκης νὰ συναινέσῃ, διότι ὁ Κόχραν ἔλεγεν ὅτι τούτου μὴ γενομένου ἀμέσως ἀναχωρεῖ.

Ὅθεν ἀναλογιζόμενος τοὺς κινδύνους τοῦ πράγματος, καὶ τὴν ἐπικειμένην αὐτῷ εὐθύνην, καὶ τὸ τῆς ἀνάγκης ἀναπόδραστον, εἰς πολλὴν διετέλει ὁ Ἕλλην στρατηγὸς ἀνησυχίαν μετὰ τὴν θλιβερὰν τῆς 16 ἡμέραν. Ἀπαταπαύστως δὲ περιφερόμενος εἰς τὰς διαφόρους τοῦ στρατοπέδου θέσεις καὶ μελετῶν τὸ πεδίον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔμελλε νὰ συγκροτηθῇ ὁ κρίσιμος ἀγών, ἀπεφάσισε τελευταῖον ὅτι ὁ στρατὸς θέλει προβῇ πρὸς τὴν ἀκρόπολιν εἰς δύο διῃρημένος φάλαγγας, ὧν ἑκάστη θέλει σύγκειται ἐκ τετρακισχιλίων ἀνδρῶν, ἐφωδιασμένων ὅλων μὲ ὀκτὼ ἡμερῶν τροφὰς καὶ πολεμεφόδια καὶ μὲ τὰ ἀναγκαῖα πρὸς κατασκευὴν ὀχυρωμάτων ἐργαλεῖα. Ἡ μία φάλαγξ ἔμελλε νὰ κινήσῃ ἐκ δεξιῶν, ἀπὸ Φαλήρου, ἡ δ' ἄλλη ἐξ ἀριστερῶν, διὰ τοῦ ἐλαιῶνος. Ὥρισε δὲ μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ προνοίας καὶ τὰς διαφόρους θέσεις, ὅπου ἐνόμιζεν ἀσφαλὲς νὰ τοποθετηθῶσιν αἱ φάλαγγες αὗται, ἵν' ἀντικρούσωσι τὴν πρώτην τῶν πολεμίων ὁρμὴν, καὶ ἐκεῖθεν πάλιν πλησιάσωσι πρὸς τὸ φρούριον· διότι ὅσον ἠδύνατο ἐπροσπάθει νὰ κολέσῃ τὴν ἰδέαν τοῦ στολάρχου, ὅστις, ὡς πολλάκις εἴπομεν, ἐφρόνει ὅτι πρέπει διὰ μιᾶς νὰ φθάσωσι μέχρι τῆς ἀκροπόλεως. Κυρωθέντων δὲ τελευταῖον τῶν βουλευμάτων αὐτοῦ ὑπό τε τοῦ στολάρχου καὶ τοῦ ἀρχιστρατήγου, προσδιώρισε καὶ τὰ διάφορα σώματα, ἐξ ὧν προέκειτο νὰ συγκροτηθῶσιν αἱ δύο κινηταὶ φάλαγγες· καὶ ἐπειδὴ ἐγνώριζε τὸν χαρακτῆρα τῶν Σουλιωτῶν καὶ ἤθελεν ὅσον ἐνδέχεται νὰ τοὺς οἰκονομήσῃ, προέτεινεν εἰς αὐτοὺς νὰ ὁδηγήσωσι τὸ ἕτερον τῶν σωμάτων, ἐπιφυλάξας ἑαυτῷ τὴν τοῦ ἑτέρου ἀρχηγίαν· ἤθελε δὲ νὰ ἀναλάβῃ αὐτὸς τὴν ἐκ δεξιῶν φάλαγγα, ἧς ἡ πορεία ἦτο καὶ

ἡ δυσκολωτέρα, διότι ἔμελλε νὰ βαδίσῃ διὰ χώρας πεδινῆς, ἀδένδρου καὶ ἐπιτηδειοτάτης εἰς τὰ κινήματα τοῦ πολυαρίθμου ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ, ἐν ᾧ ἡ ἐξ ἀριστερῶν προβαίνουσα, καθὼς διὰ τοῦ ἐλαιῶνος διερχομένη, ἤθελεν εἶναι ἐν σκέπῃ τοῦ μεγάλου ἐκείνου κινδύνου. Ἀλλ' οἱ Σουλιῶται κινούμενοι ὑπὸ τῆς γνωστῆς αὐτῶν φιλοτιμίας καὶ ἀμίλλης, ἐζήτησαν νὰ ταχθῶσιν εἰς τὴν ἐπικινδυνωτέραν πτέρυγα, ὁ δὲ Καραϊσκάκης συγκατετέθη καὶ εἰς τοῦτο. Τὰ πάντα λοιπὸν ἐφαίνοντο ἕτοιμα καὶ αἴσια· ὡς ἡμέρα τοῦ κινήματος, μετά τινας ἀπαραιτήτους ἀναβολάς, ὡρίσθη ἡ 23 ἀπριλίου, καὶ ὁ Κόχραν, πληροφορηθεὶς τὴν τελευταίαν ταύτην ἀπόφασιν, συνέχαιρε τοὺς περιστῶτας λέγων « θὰ γευματίσωμεν λοιπὸν τὴν 23 εἰς τὴν ἀκρόπολιν! »

Ἀλλὰ καθὼς εἶπεν ὁ Κιουταχῆς ὅταν εἶδε τῇ 16 σφαζομένην τὴν φρουρὰν τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος, « ὁ Θεὸς δὲν ἠθέλησε νὰ ἀφήσῃ ἀτιμώρητον τὴν μιαιφονίαν ταύτην. » Ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἀποφασισθέντων ἀπήτει πολὺν ἀριθμὸν πτυαρίων καὶ ἀξινῶν καὶ οὐκ ὀλίγην πολεμεφοδίων προμήθειαν· καὶ τὰ μὲν ἐργαλεῖα ἐπροσπάθει ὁ Καραϊσκάκης νὰ προμηθευθῇ ἐκ Σαλαμῖνος καὶ ἐξ Αἰγίνης, τὰ δὲ πολεμεφόδια ἐζήτησε παρὰ τοῦ ἀρχιστρατήγου, ὁ δὲ, ἔπεμψεν αὐτῷ ὀκτὼ μόνον κιβώτια, ὅλως βεβαίως ἀνεπαρκῆ πρὸς τὸ ἐπιχείρημα· ὥστε ὁ Καραϊσκάκης ἀγανακτήσας μυρίας πάλιν εἶπεν ὕβρεις εἰς τὸν κοιαστὴν κατὰ τοῦ ἀρχιστρατήγου. Ἦτο δὲ, εἴπερ ποτὲ ἄλλοτε ἠρεθισμένος κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας· ἡ προσβληθεῖσα διὰ τὸν διορισμὸν τῶν ξένων ἀρχηγῶν φιλοτιμία του, ἡ δυσκολία τὴν ὁποίαν ἀπήντα εἰς τὰς πρὸς αὐτοὺς σχέσεις, ἡ ἀνάγκη εἰς ἣν εὑρίσκετο νὰ ὑπείκῃ εἰς αὐτούς, ἡ θλῖψις τὴν ὁποίαν ἠσθάνθη ἕνεκα τῶν γεγονότων τῆς 16 ἀπριλίου, ἡ ἀνησυχία εἰς ἣν τὸν ἔφερεν ἡ προκειμένη τοῦ τελευταίου κινήματος ἐκτέλεσις, πάντα ταῦτα ἐπὶ τοσοῦτον ἐπενήργησαν εἰς τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ διάθεσιν, ὥστε ἐπεθύμησε, λέγουν, τὸν θάνατον καὶ εἶπε μάλιστα, ὡς βεβαιοῦσι, τοῦτο εἰς φίλον τινὰ, ἵνα διασώσῃ, προσθέσας, τοὺς

μέγιστον τὸ ὄνομα τὸ ὁποῖον διὰ τῶν μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀγώνων ἐκτήσατο. Ἡ δὲ τοιαύτη ἠθικὴ αὐτοῦ κατάστασις ἐπενήργησε καὶ εἰς τὴν τοῦ σώματος ὑγείαν, τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ, ὡς γινώσκομεν, ἦτο πάντοτε φιλάσθενος· καὶ τῇ 22 τοῦ μηνὸς κατελήφθη ὑπὸ πυρετοῦ.

Οὐδ' εἰς τοιαύτην δὲ ὄντα κατάστασιν ἄφιναν αὐτὸν ἥσυχον· διότι ἐνῷ κατέκειτο ἐν τῇ σκηνῇ αὐτοῦ κλινήρης, ἐνεφανίσθη εἰς αὐτὸν ὁ Κώνστας Βλαχόπουλος. Ὁ ἀξιωματικὸς οὗτος ἦρχε σώματός τινος, στρατολογηθέντος, ὡς εἴδομεν, διὰ χρημάτων τοῦ ἀρχιστρατήγου, καὶ ἦτο διωρισμένος εἰς ὀχύρωμα πλησιέστατα τῶν πολεμίων κείμενον καὶ πολλὰ ὡς ἐκ τούτου πάσχον, διότι καθ' ἑκάστην ἐπληγώνοντο 8—10 αὐτοῦ στρατιῶται. Ἦλθε λοιπὸν εἰς τὸν Καραϊσκάκην ἵνα ζητήσῃ βοήθειαν· ἀλλ' εἰς κακὴν ἦλθεν ὥραν· διότι ὁ Καραϊσκάκης, ἀθλίως ἔχων καὶ κατὰ τὰ ἄλλα, πρὸ πάντων δὲ δυσηρεστημένος κατ' αὐτοῦ, διότι εἶχε λάβει χρήματα παρὰ τοῦ ἀρχιστρατήγου ἀμέτοχος διατελέσας τῶν προτέρων κινδύνων, τὸν ἐδέχθη μὲ πολλὴν ἀγριότητα, ὠνόμασεν ἀνάνδρους καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς στρατιώτας του καὶ ἐπρόσθεσεν ὅτι, καθὼς αὐτοὶ μόνοι εἰς ὅλον τὸ στρατόπεδον λαμβάνουν χρήματα, οὕτω πρέπει καὶ εἰς μεγαλειτέρους κινδύνους νὰ ἦναι ἐκτεθειμένοι. Ματαίως ὁ Κώνστας Βλαχόπουλος ἐπροσπάθησε μετὰ συστολῆς καὶ ταπεινώσεως νὰ δικαιολογήσῃ τὴν αἰτησίν του· ὁ Καραϊσκάκης ἐπὶ μᾶλλον ἐξαπτόμενος « φύγε, ἀνέκραξε, μὲ τοὺς 600 ἀνάνδρους στρατιώτας σου· τὴν θέσιν ἐκείνην 200 μόνον παλληκάρια εἶναι ἱκανὰ νὰ τὴν φυλάξωσι.» Καὶ, ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Γεώργιον Γεροθανάσην, παρευρεθέντα εἰς τὴν σκηνήν του, « Πήγαινε, τὸν εἶπε, λάβε 200 ἀπὸ τὰ παλληκάρια μας καὶ φύλαξέ με τὴν θέσιν ἐκείνην » στραφεὶς δὲ πρὸς τὸν τοῖχον τῆς σκηνῆς, ὅπως συνείθιζε νὰ πράττῃ πάντοτε ὅταν ἤθελε νὰ κοιμηθῇ, ἐσκεπάσθη διὰ νὰ ἡσυχάσῃ. Ἀλλ' ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἦτο ἀποφράς.

Ἐπειδὴ τὸ κίνημα ἔμελλε νὰ ἐκτελεσθῇ τὴν 23, διαταγαὶ εἶχον δοθῆ εἰς ὅλον τὸν στρατὸν ν' ἀναπαυθῇ τὴν 22 καὶ νὰ

ἀπέχῃ πάντος ἀκροβολισμοῦ. Καὶ ὅμως τινὲς τῶν ἐν τῷ Φαλήρῳ σταθμευόντων Κρητῶν, ἀφοῦ ἔφαγον καὶ ἔπιον, ἐκίνησαν παρὰ τὴν δοθεῖσαν διαταγὴν καθ' ἑνὸς τῶν πλησιεστέρων ἐχθρικῶν ὀχυρωμάτων, ὅπερ, καί τοι κείμενον ἐπὶ χώρου πεδινοῦ, ἦτον ὅμως ἰσχυρότατον. Ὁ τουφεκισμὸς ἀκουσθεὶς ἐφείλκυσε πολλοὺς καὶ Ἕλληνας καὶ πολεμίους· οἱ μὲν ἔδραμον εἰς ὑποστήριξιν τῶν Κρητῶν καὶ ἐπιχείρησαν νὰ κυριεύσωσιν ἐξ ἐφόδου τὸ ὀχύρωμα, οἱ δὲ Τοῦρκοι, ἱππεῖς καὶ πεζοί, ἀντεπεξῆλθον πρὸς ἀντίκρουσιν αὐτῶν. Πολλοὶ Ἕλληνες ὁπλαρχηγοὶ προσῆλθον ἵνα καταπαύσωσι τὴν ταραχὴν καὶ ἐπαναγάγωσι τοὺς στρατιώτας εἰς τὰς τάξεις των· ἀλλ' ἡ φωνή των δὲν εἰσηκούετο, καὶ ὁ κατὰ πρῶτον μικρὸς ἀκροβολισμὸς κατήντησε μετ' ὀλίγον μάχη σκυδαία. Μετ' ὀλίγον ὁ πάντοτε ἀτρόμητος Νικήτας πληγώνεται εἰς τὴν σιαγόνα, πληγώνονται δὲ καὶ ἄλλοι ἀξιωματικοὶ καὶ οὐκ ὀλίγοι στρατιῶται, ὥστε οἱ Ἕλληνες ἠναγκάσθησαν νὰ ἀποσυρθοδρομήσωσιν. Ὁ Καραϊσκάκης τὴν στιγμὴν ἐκείνην κατέκειτο, ὡς εἴδομεν, πυρέσσων ἐν τῇ σκηνῇ του· ἀλλ' οἱ πυροβολισμοὶ καὶ αἱ κραυγαὶ ἐξεγείρουσιν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ληθάργου, καὶ τιναχθεὶς ἀπὸ τῆς κλίνης, ἐρωτᾷ τί τρέχει, πρὶν δ' ἔτι φθάσωσι νὰ ἐξηγήσωσιν εἰς αὐτὸν τὰ συμβάντα, βλέπει οἰκείῳ τὴν τῶν Ἑλλήνων τροπήν. Ἀναπηδήσας λοιπὸν ἀμέσως εἰς τὸν ἵππον του λαμβάνει ἀπό τινος τῶν παρατυχόντων τὸ γιαταγάνι του, καὶ συμπαραλαβὼν ὅσους τῶν ἱππέων ἢ ἐφίππων ἀξιωματικῶν ἀπήντησε καθ' ὁδόν, ἐξορμᾷ κατὰ τῶν πολεμίων, μεταβάλλει τὴν ὄψιν τῶν πραγμάτων καὶ ἀναγκάζει αὐτοὺς ὑποχωρήσαντας νὰ κλεισθῶσιν εἰς τὰ ὀχυρώματα αὐτῶν. Ἀλλὰ, ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ καθ' ὅλας τὰς πιθανότητας παροξυνόμενος, δὲν ἔδειξε τὴν συνήθη αὐτοῦ φρόνησιν καὶ, μὴ ἀρκούμενος εἰς τὰ γενόμενα, προέβη μετὰ τῶν ὀλίγων περὶ αὐτὸν ἱππέων ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐχθρικῶν ὀχυρωμάτων, πυροβολῶν δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ. Μετ' ὀλίγον ὅμως ὁ Κιουταχῆς ἐκπέμπει κατ' αὐτοῦ ὁλόκληρον τὸ ἱππικόν· οἱ περὶ τὸν Καραϊσκάκην, μὴ δυνάμενοι νὰ ἀνθέξωσιν εἰς τοσοῦτον ἀνωτέραν δύναμιν,

ἐρέπονται εἰς φυγήν, ὁ δὲ, μείνας κατὰ τὴν συνήθειάν του τελευταῖος ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης ἵνα ἐνθαρρύνῃ τοὺς συναγωνιστὰς καὶ ἵνα μὴν ἀφήσῃ ν' ἀποβῇ ἐπιβλαβὴς ἡ καταδίωξίς των, πληγώνεται καὶ πίπτει ἀπὸ τὸν ἵππον του· ἀλλὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν συνελθών, ἱππεύει πάλιν καὶ παραμένει προτρέπων τὸ ἱππικὸν εἰς τὸ νὰ ἀνθέξῃ ὅσον δύναται, καὶ δώσῃ οὕτω καιρὸν εἰς τοὺς πεζοὺς, τοὺς ἐν τῷ μεταξὺ περιπλακέντας εἰς τὴν μάχην, νὰ ὀπισθοδρομήσωσιν. Τότε ὁ ὑπασπιστὴς τοῦ ταξιάρχου Παναγιώτης Καπλαμᾶνος, ὅστις διέμεινε πλησίον τοῦ Καραϊσκάκη καθ' ὅλους τοὺς κινδύνους τῆς ἡμέρας ταύτης, ἔπαιξε τόλμην τῇ ἀληθείᾳ ἡρωϊκήν· ἡ παροῦσα γενεὰ δύναται ἀκόμη νὰ ἴδῃ τὸ γενναῖον τοῦτο τέκνον τῆς Βυτίνης φέρον ἀμερίμνως τὸν ἕνα καὶ μόνον αὐτοῦ βραχίονα· ἠξεύρει ὅμως ἆρά γε ὅτι κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὅταν σφαῖρα κανονίου ἀφήρεσε τὴν δεξιὰν τοῦ ἀνδρὸς χεῖρα, αὐτὸς οὐδόλως πτοηθείς, ἐξηκολούθησε μαχόμενος λαβὼν τὴν σπάθην διὰ τῆς ἀριστερᾶς· ἂς τὸ μάθῃ, ἵνα γνωρίσῃ ὁποία ἦν ἡ ψυχὴ τῶν ἀθλητῶν τῶν ἐν τοῖς πεδίοις τῆς μάχης διεξαγαγόντων τὴν ἐπανάστασιν. Ἀλλ' ἐρχόμεθα εἰς θέαμα οἰκτρότερον ἅμα καὶ φοβερώτερον.

Ὁ Καραϊσκάκης δὲν ἐσκέφθη περὶ ἑαυτοῦ εἰμὴ ἀφοῦ εἶδε τὸν στρατὸν ἐκτὸς κινδύνου· εἶχε δὲ διαδοθῇ ἡ ὀλεθρία φήμη καὶ πλῆθος ἀξιωματικῶν συνδραμόντες συνώδευσαν αὐτὸν μέχρι τῆς θαλάσσης, ἐκεῖθεν δὲ μετεκόμισαν ἐπὶ τοῦ πλοίου τοῦ ἀρχιστρατήγου, ἵνα τύχῃ πλειοτέρας τινὸς περιποιήσεως. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ὁδοιπορίας ἐκείνης δὲν μετέβαλε παντάπασιν ἦθος, καὶ μετὰ πλήρους τῆς ψυχῆς ἀταραξίας ὡμίλησε περὶ πολλῶν ἀντικειμένων. Ὅταν ἔφθασαν εἰς τὸ πλοῖον, κατεβίβασαν αὐτὸν εἰς τὸ δωμάτιον, καὶ στρώσαντες τάπητα τὸν ἐκάθισαν ἐν τῷ μέσῳ τῶν οἰκείων του. Ἡ πληγὴ ἦτον εἰς τὸ δεξιόγαστριον, καὶ ὁ μὲν χειρουργὸς δὲν εἶπεν εἰς αὐτὸν ὅτι εἶναι θανατηφόρος, ἀλλ' αὐτὸς, παρατηρήσας ὁ ἴδιος τὸ τραῦμα, ἀπεφήνατο, διὰ συνήθους τινὸς φράσεώς του, οὐ μόνον ὅτι ἦτον ἀνίατον, ἀλλὰ καὶ ὅτι ὀλίγας εἶχε νὰ ζήσῃ ἔτι ὥρας. Ὅθεν ἐζήτησεν ἀμέσως τὸν πνευματικὸν καὶ τὸν Χριστόδουλον Χατζῆ

Πέτρον καὶ τὸν Γαρδικιώτην Γρίβαν, τοὺς δύο ἀρχηγοὺς τοῦ τάγματος τῶν Ἁλαμιδιωτῶν, τὸ ὁποῖον ἐθεώρησε πάντοτε ὡς τὸ κυριώτατον ὄργανον καὶ στήριγμα τῶν τελευταίων αὐτοῦ ἀγώνων. Ἀφοῦ δὲ ἐξωμολογήθη, ἐζήτησε συγχώρησιν παρ' ὅλων τῶν περιεστώτων καὶ ἐκοινώνησε τῶν ἀχράντων μυστηρίων ὑπηγόρευσε καὶ ἰδίᾳ χειρὶ ὑπέγραψε τὴν διαθήκην του.

Ἡ ἀφελὴς αὕτη διαθήκη, ἧς ἐπὶ πολὺν χρόνον εἴχομεν εἰς χεῖρας ἡμῶν τὸ πρωτότυπον, διελάμβανε τάδε.

« Σαραντατέσσαρες χιλιάδες γρόσια εἰς τὸ κεμέρι τοῦ Μήτρου Ἀγραφιώτη. Ἀπὸ αὐτὰ αἱ τριάντα χιλιάδες νὰ δοθοῦν εἰς ταῖς τσούπαις μου· νὰ τὰς περιλάβουν οἱ δύο Μήτρεδες, ὁ Σκυλοδήμου καὶ Ἀγραφιώτης. Δύο χιλιάδες νὰ πάρῃ ὁ ἕνας Μήτρος καὶ δύο ὁ ἄλλος, ὅπου μὲ ἐδούλευαν. Χίλια νὰ πάρουν ἐκεῖνοι ὁποῦ θὰ μὲ θάψουν. Δύο χιλιάδες ἔχει ὁ γραμματικός, τέσσαρες χιλιάδες γρόσια τῆς Μαργιώς. Τὰ ἄλλα νὰ μοιρασθοῦν διὰ τὴν ψυχήν μου. Αὐτὰ ὁποῦ ἔχω εἰς τὴν σακκούλαν μου νὰ τὰ λάβουν οἱ γραμματικοὶ καὶ τζαουσάδαις μου.

22 Ἀπριλίου. ΚΑΡΑΙΣΚΑΚΗΣ.

Τὸ τουφέκι καὶ ἄτια μου νὰ πᾶνε τῶν παιδιῶν μου, καὶ ὥρα μου. Ἓξ χιλιάδες γρόσια μοῦ θέλει ὁ Νοταρᾶς Ἰωάννης· δεκαπέντε χιλιάδες γρόσια ἔχει ὁ Μῆτρος τοῦ Σκυλοδήμου διὰ τὸν Κασινίκα καὶ λοιποὺς, Δαγλῆ καὶ ἄλλους ἀξιωματικούς. »

Ταῦτα δὲ διατάξας παρήγγειλε νὰ τὸν θάψωσιν εἰς τὴν κατὰ τὴν Σαλαμῖνα ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου· καὶ τότε, ὡσανεὶ ἐπιφυλάττων τοὺς τελευταίους αὐτοῦ λόγους διὰ τοὺς φιλτάτους τῶν συναγωνιστῶν, στραφεὶς πρὸς τὸν Χριστόδουλον Χατζῆ Πέτρον καὶ τὸν Γαρδικιώτην Γρίβαν, « ἐλᾶτε τώρα, τοὺς εἶπε, νὰ σᾶς ἀσπασθῶ. » Ἐπειδὴ δὲ οὗτοι ἐδάκρυον, ἐπροσπάθησεν ὁ Καραϊσκάκης νὰ τοὺς ἐμψυχώσῃ, παραγγέλλων ἰδίως νὰ καταβάλωσι πᾶσαν φροντίδα ἵνα φυλάξωσι τὰς θέσεις αὐτῶν καὶ κατορθώσωσι τὴν λύσιν τῆς τῶν Ἀθηνῶν πολιορκίας· « πρὸ πάντων, εἶπε, σᾶς οἱ παλαιοὶ συναγωνισταί μου νὰ μὴν ἐντροπιασθῆτε· ἰδοὺ ἡ

βαθίαν μου εἰς τὸν υἱόν μου ἀφίνω τὸ τουφέκι μου, τὴν μόνην περιουσίαν τὴν ὁποίαν ἔχω τώρα· τὰς θυγατέρας μου τὰς ἀφιερώνω εἰς σᾶς τοὺς συναγωνιστάς μου. — Μὴν ἀπαρέρης τὸν θάνατον, εἶπεν ὁ Χριστόδουλος, διότι δὲν εἴμεθα εἰς ἐκείνην τὴν κατάστασιν. — Ἠκούσατε, ἐπανέλαβεν ὁ Καραϊσκάκης, ὅσα σᾶς εἶπα διὰ τὰ παιδιά μου· διὰ σᾶς ὅμως τί νὰ εἴπω; ἐπεθύμουν νὰ ἔχω τὸ ἔθνος ἐμπρός μου διὰ νὰ τῷ εἴπω τί ἐξίζετε· ἀσπασθῆτε ἐκ μέρους μου ὅλους τοὺς ἀξιωματικούς, καὶ αὔριον τὸ πρωὶ ἐλᾶτε πάλιν νὰ σᾶς ἰδῶ ὅλους. » Ἀλλ' ἡ ἐπαύριον δὲν ἔμελλε νὰ εὕρῃ αὐτὸν μεταξὺ τῶν ζώντων· διότι ἀφοῦ δι' ὅλης σχεδὸν τῆς νυκτὸς διετήρησεν ἐν μέσῳ δριμυτάτων πόνων τὰς φρένας του σώας καὶ τὴν φωνὴν ἀναλλοίωτον, ἐξέπνευσε περὶ τὴν 4 μετὰ τὸ μεσονύκτιον ὥραν, εἰς τὰ ἐξημερώματα τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ἥτις, ὡρισμένη οὖσα διὰ τὸ μεγαλείτερον τοῦ στρατοῦ ἐπιχείρημα καὶ καθιερωμένη ἐν ταυτῷ εἰς τὴν μνήμην τοῦ Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, τοῦ ὁποίου ἔφερεν ὁ Καραϊσκάκης τὸ ὄνομα, πρὸ μικροῦ ἔτι ἐφαίνετο μέλλουσα νὰ ἑορτασθῇ ὡς ἡμέρα χαρᾶς καὶ θριάμβου, ἤδη δὲ ἐπέτειλεν ἵνα ἀναγγείλῃ συμφοράν, τῆς ὁποίας τὸ μέγεθος μετ' ὀλίγον κατὰ δυστυχίαν ἔμελλε νὰ καταμετρήσῃ ἡ Ἑλλάς.

Ἡ ἀγγελία ὅτι ὁ Καραϊσκάκης ἐπληγώθη, εἶχεν ἤδη προξενήσει πολλὴν καθ' ὅλον τὸ στρατόπεδον ἀνησυχίαν· ὅτε δὲ τὴν πρωΐαν τῆς 23, διεδόθη καὶ ἡ τοῦ θανάτου αὐτοῦ φήμη, ἐκορυφώθη ἡ γενικὴ θλῖψις καὶ κατήφεια. Ἀπὸ τοῦ ἐσχάτου στρατιώτου μέχρι τῶν ἐπιφανεστέρων στρατηγῶν κοινὴ ἐπεκράτησε πεποίθησις, ὅτι ἡ ζημία ἦτον ἀνεπανόρθωτος, καὶ ὅτι ὁ στρατὸς ἐστερήθη τωόντι τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, καὶ τῆς ψυχῆς, ἥτις σωτηρία, ἥτις ἔσωζεν, ἥτις ἐκείνει αὐτόν. Οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι, οἵτινες εἶδον ἐκ τοῦ σύνεγγυς πῶς ἐπὶ ὀκτὼ ἤδη ὁλοκλήρους μῆνας κατώρθωσεν οὗτος ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν, οὕτως εἰπεῖν, καὶ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν νὰ συναρμολογήσῃ, νὰ ὀργανώσῃ, νὰ ἐμψυχώσῃ καὶ νὰ ὁδηγήσῃ εἰς τὴν νίκην τὴν πολυαριθμοτέραν τῶν στρατιῶν ὅσας ποτὲ συνεκρότησεν ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις· οἵτινες ἐγνώρισαν διὰ τίνων ἀγώνων, διὰ τίνος συνέσεως, διὰ

τίνως θυσίας τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ φιλοτιμίας εἶχε φθάσει εἰς τὸ μέγα τοῦτο ἀποτέλεσμα, οἱ ἄνθρωποι οὗτοι εἶχον τὴν συνείδησιν, ὅτι οὐδεὶς ἄλλος θέλει δυνηθῆ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ ἔργον, ὅτι ὁ στρατὸς δὲν θέλει δυνηθῆ νὰ διατηρηθῆ, καὶ ὅτι δεινή τις, εἰ καὶ ἄγνωστος ἔτι, ἀλλὰ δεινὴ βεβαίως ἐπεκρέματο εἰς τὸ ἔθνος συμφορά. Εἰς μάτην ὁ ἀρχιστράτηγος, ἐξελθὼν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ συγκαλέσας περὶ αὐτὸν ἅπαντας τοὺς ἀνωτέρους τοῦ στρατοῦ ἀξιωματικούς, ἐλάλησε πρὸς αὐτοὺς πολλὰ πρόσφορα εἰς τὴν περίστασιν, παραμυθητικὰ μὲν διὰ τὴν στέρησιν τοῦ Γ. ἀρχηγοῦ, προτρεπτικὰ δὲ ἵνα ἐξακολουθήσωσι τὸν ἀγῶνα διὰ τῆς ἰδίας προθυμίας καὶ γενναιότητος· εἰς μάτην ὑπέσχετο νὰ συναγωνισθῇ καὶ αὐτὸς ἵνα πράξῃ ὑπὲρ τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ἐπιχειρήματος ὅ,τι ἦτο δυνατὸν κατὰ τοὺς ἐπιτραπέντας αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ἔθνους πόρους. Ἡ φωνὴ αὕτη δὲν ἦτο ἡ φωνὴ ἡ ἀντηχήσασα εἰς Χαϊδάρι, εἰς Ῥάχοβαν, εἰς Τουρκοχώρι, εἰς Δίστομον, εἰς Κερατσίνην καὶ περὶ τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος· δὲν ἦτον ἡ φωνὴ ἡ ἀνακαλέσασα τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὸ εἶναι ἀπὸ Μακρυνόρους μέχρι Φαλήρου· δὲν ἦτον ἡ φωνὴ ἥτις ἐνέπνεε καὶ εἰς αὐτῶν τῶν ἀτολμοτέρων τὰς ψυχὰς τὸ ἱερὸν τῆς φιλοτιμίας πῦρ. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς καθ' ἣν, ἀποθανόντος τοῦ Καραϊσκάκη, προέκειτο νὰ προχειρισθῇ ἡγεμὼν τοῦ στρατοῦ ἕτερος, ὁ στρατὸς οὗτος ὡμοίασε τὰ ἀρχαῖα ἐκεῖνα τῆς καλῆς τέχνης ἀγάλματα, τῶν ὁποίων ἐν καιρῷ τῆς παρακμῆς ἀφῃροῦντο αἱ κεφαλαί, ἵνα ἀντ' αὐτῶν ἐπιτεθῶσι κεφαλαὶ ἄλλαι καὶ πρὸς ἅπαντα τὸν ῥυθμὸν τοῦ ἐπιλοίπου σώματος ἀλλότριαι. Δὲν κατέλιπε μὲν διὰ μιᾶς τὰς τάξεις αὐτοῦ ἦτον ἀποφασισμένος βεβαίως νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ καθῆκον, ἀλλὰ ἔβλεπεν ὅτι θέλει τὸ ἐκπληρώσει ἄνευ πεποιθήσεως πρὸς τὴν ἐπιτυχίαν, ἢ μᾶλλον πεποιθὼς, ὅτι ἄγεται ἐπὶ καταστροφήν.

Ἡ δὲ κατάπληξις αὕτη δὲν περιωρίζετο εἰς μόνον τὸ στρατόπεδον τῆς Ἀττικῆς, ἀλλὰ, ὡς δι' ἠλεκτρικοῦ σύρματος, διεδόθη ἐν ἀκαρεῖ εἰς Σαλαμῖνα, ὅπου ἐτελέσθη ἡ κηδεία τοῦ ἀνδρὸς, εἰς Πόρον, ὅπου ἔδρευεν ἡ ἀντικυβερνητικὴ ἐπιτροπὴ καὶ ὑπῆρχον ἔτι συνηγμένοι οἱ πληρεξούσιοι τοῦ ἔθνους, εἰς Ναύπλιον,

ἀπέναντι τοῦ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ ἀρχιστράτηγος, διατάξας νὰ μεταπομπεύσωσι τὸν νεκρὸν εἰς Σαλαμῖνα, διέδωκε συγχρόνως τὴν φήμην ὅτι ἐπέμφθη εἰς Αἴγιναν, φοβούμενος εὐλόγως μήπως οἱ πλεῖστοι τῶν ἀξιωματικῶν καὶ στρατιωτῶν μεταβῶσιν εἰς Σαλαμῖνα, ἵνα ἀποδώσωσιν εἰς τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν τὰς τελευταίας τιμάς, καὶ κινδυνεύσῃ οὕτω τὸ στρατόπεδον, μάλιστα εἰς περίστασιν τοσοῦτον κρίσιμον. Ἀλλ' οὐδὲν ἧττον πολλὰ ἐχύθησαν δάκρυα καὶ πολλοὶ ἠκούσθησαν στεναγμοὶ ἐπὶ τῆς κηδείας ἐκείνης. Ἅμα ἔφθασεν εἰς Σαλαμῖνα τὸ πλοῖον τὸ φέρον τὸν νεκρὸν, πάντες οἱ κατοικοῦντες καὶ παροικοῦντες εἰς αὐτὴν ἄνδρες, γυναῖκες, παιδία καὶ γέροντες ἐξῆλθον εἰς προϋπάντησιν μετὰ θρήνων καὶ κλαυθμῶν· δι' ὅλης δὲ τῆς ἐκφορᾶς τὴν λυπρὰν τοῦ κλήρου ψαλμῳδίαν δὲν ἔπαυσαν διακόπτουσαι αἱ γυναῖκες τοῦ πλήθους ἐκείνου κραυγαὶ, τὸ ὁποῖον ἠσθάνετο καὶ ἐκήρυττεν ὅτι ἐστερήθη πατρὸς καὶ σωτῆρος. Καὶ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ κατελήφθησαν αἰσθήματος πάντες οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ ἔθνους, ζωηρῶς ἀπεικονίσαντες τὴν ταραχὴν αὐτῶν ἐν τῇ περιφήμῳ διαταγῇ τῆς ἡμέρας, ἣν ἡ ἐθνικὴ συνέλευσις, ψηφίσασα ὁμοθυμαδὸν κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 25 ἀπριλίου, ἐξαπέστειλεν εἰς τὸ ἐν τῇ Ἀττικῇ στρατόπεδον. Ποτὲ Ἕλλην δὲν ἠξιώθη τοιαύτης ὑπὲρ τῆς μνήμης αὐτοῦ διαδηλώσεως· ἡ δὲ ψυχὴ τοῦ Καραϊσκάκη ἐσκίρτησε βεβαίως καὶ ἀποχρώντως ἐθεώρησεν ἑαυτὴν ἀποζημιωθεῖσαν διὰ τοὺς κόπους καὶ τοὺς μόχθους τοῦ πολυταράχου αὐτῆς βίου, ἀκούσασα τὴν φωνὴν τοῦ ἔθνους τάδε περὶ αὐτοῦ ἀποφαινομένην.

« *Ἡ φιλτάτη Πατρὶς θρηνεῖ ἀπαρηγόρητος, ἀπολέσασα τὸ γνησιώτατον τέκνον της· θρηνεῖ καὶ κόπτεται στερηθεῖσα τοῦ θερμοῦ προμάχου τῶν ἱερῶν της δικαίων· θρηνεῖ τὸν διαρρήξαντα τὰς νέας ἀλύσεις τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, τὸν ἔνδοξον νικητὴν τῆς Ἀραχόβης, τὸν ἐξολοθρευτὴν τῶν τυράννων· θρηνεῖ τὸν ἀρείτολμον Γενικὸν Ἀρχηγὸν Καραϊσκάκην, ὅστις μαχόμενος ὑπὲρ τῶν κλεινῶν Ἀθηνῶν ἔπεσεν ἐνδόξως καὶ πρέων τὰ λοίσθια ἄλλο τι δὲν παρήγγειλε παρὰ τῶν Ἀθηνῶν τὴν διάσωσιν.*

« *Ἑλλάς! πένθησον τὸν πολύτιμόν σου Καραϊσκάκην· Ἑλληνίδες! μαυροφορέσατε διὰ τὸν ὑπερασπιστὴν τῆς τιμῆς σας· Φιλέλληνες! Ἕλληνες! στρατιῶται ἐμβριμήσατε τὸν ἀνδρεῖον συστρατιώτην σας· καὶ καταβρέχοντες τὴν ἱερὰν γῆν τῶν κλεινῶν Ἀθηνῶν μὲ τὰ παρθενοστάλακτα δάκρυά σας, ἐκδικήθητε τὸ αἷμά του, τιμωρήσατε τοὺς ἀνοσιωτάτους φονεῖς του καὶ σώσατε τὰς Ἀθήνας.*

« *Εὐδαίμων Καραϊσκάκη! ὁρκισθεὶς νὰ ζήσῃς ἢ ν' ἀποθάνῃς ἐλεύθερος, ἐφύλαξας τὸν ὅρκον σου, ὡς χρηστὸς καὶ λίτης, ὡς εὐσεβὴς χριστιανός, ὡς τίμιος ἄνθρωπος· ὡς ταιῶτον τῆς ἀνεκτιμήτου ἐλευθερίας μάρτυρα, ὡς ἐντίμως ἀθλήσαντα καὶ στεφανωθέντα μὲ τὰς δάφνας τῆς δόξης τῆς ἀθανασίας, Σὲ ὑπεδέχθησαν εἰς τὰ ἠλύσια πεδία προσμειδιῶντες οἱ τρισόλβιοι ἐκεῖνοι ἥρωες, ὅσοι ἀπέθανον διὰ τὰ δίκαια τῆς Πατρίδος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Μεταξὺ τούτων περιέπταμένη ἡ ἀκτινοβόλος σκιά σου εἰς τὴν αἰωνίαν μακαριότητα, δὲν ἐλησμόνησε τὰς Ἀθήνας· καὶ ἤδη ἐπιφοιτῶσα εἰς τὰς ὁμηγύρεις τοῦ Στολάρχου, τοῦ Ἀρχιστρατήγου, τῶν ἀρχηγῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν τοῦ στρατοπέδου τῆς Ἀττικῆς, θεωρεῖ τὰ πολεμικὰ καὶ σωτηριώδη ἐπιχειρήματά των, καὶ ἐπικαλεῖται τὴν ἐξ ὕψους ἀντίληψιν τοῦ Ὑπερτάτου Βασιλέως διὰ νὰ τοὺς βοηθήσῃ νὰ σώσωσι τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Ἑλλάδα, εἰς δόξαν τῆς πίστεως καὶ τῆς Πατρίδος.* »

Τί δύναται ἡ ἀσθενὴς ἡμῶν φωνὴ νὰ προσθέσῃ εἰς τὴν κραυγὴν ταύτην ἔθνους ὁλοκλήρου;

Ὁ θάνατος τοῦ Καραϊσκάκη κατέστη ἀμέσως σχεδὸν γνωστὸς καὶ εἰς τοὺς πολεμίους. Αἰγύπτιος τακτικὸς, πρὸ καιροῦ αὐτομολήσας εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ ὑπηρετῶν ὡς ἱππικὸν ὄργανον παρ' ἑνὶ τῶν Σουλιωτῶν ἀξιωματικῶν, λαβὼν τὸν ἵππον τοῦ κυρίου του καὶ δραπετεύσας πρὸς τοὺς ἐχθροὺς, ἔφερε τὴν εἴδησιν τοῦ μεγάλου γεγονότος. Ἡ χαρὰ καὶ ἡ ἀγαλλίασις, ἅμα ἐπεκράτησεν ἀμέσως εἰς ὅλον τὸ Τουρκικὸν στρατόπεδον, δὲν δύναται ν' ἀντιπαραβληθῇ εἰμὴ πρὸς τὴν λύπην καὶ τὴν ἀθυ-

μίαν, ἥτις εἶχε καταλάβει τὰς Ἑλληνικὰς ψυχάς. « Δὲν ὑπάρχει πλέον Καραϊσκάκης, ἐφώναζον οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὰ χαρακώματά των· πρέπει νὰ ἐνδυθῆτε τὰ μαῦρα ». Καὶ τφόντι, στρατηγὸς καὶ στρατιῶται δὲν ἐφοβοῦντο τόσον τὸ ἔθνος ὁλόκληρον ὅσον τὴν ἀξίαν τοῦ ἑνὸς ἐκείνου ἀνδρός. « Ἕνα Ῥεαΐτην, ἔλεγον, ἔχουν οἱ Τοῦρκοι, καὶ ἕνα Καραϊσκάκην οἱ Ἕλληνες· δὲν λεοντάρια πολεμοῦν διὰ νὰ καταβάλῃ ἓν τὸ ἄλλο· ἡ Ἀρβανιτιὰ ἄλλον Ῥωμαῖον καπετάνον δὲν φοβᾶται παρὰ τὸν Καραϊσκάκην. »

Διότι εἰς τὴν Ἀλβανίαν μάλιστα βαθείας φαίνεται ῥίψατε ῥίζας ἡ τοῦ Καραϊσκάκη φήμη, ἴσως κυρίως ἕνεκα τῆς περὶ Ῥάγκαβαν καταστροφῆς· καὶ πρωτοφανὴς μεταξὺ τῶν Ἀλβανῶν ἐπεκράτησεν, ὅταν ἔβλεπόν τινα φεύγοντα μὲ βίαν, « ποῦ φεύγεις, μωρέ, ὁπὰν νὰ σὲ κυνηγᾷ ὁ Καραϊσκάκης ; » Ὁ δὲ πρῶτος αὐτοῦ γραμματεύς, ὁ Γεώργιος Γαζῆς, διηγεῖται, ὅτι περιηγούμενος ἓν ἔτος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρὸς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν, ἤκουσε πολλάκις Ἀλβανούς, εἰς ἐμφυλίους περιπλακέντας στάσεις, κραυγάζοντας πρὸς ἀλλήλους « ντάλε ! ντάλε ! τὰ φόσζι νὰρ ντουσὲκ Καραϊσκάκειτ ! » ἤγουν· « στάσου ! στάσου ! νὰ ἰδῇς μιᾷ φορᾷ τουφέκι τοῦ Καραϊσκάκη. »

Ἡ τοσαύτη τῶν πολεμίων ὑπὲρ τοῦ ἀνδρὸς ὑπόληψις καὶ χαρὰ διὰ τὸν θάνατόν του, καὶ τοσαύτη ἀφ' ἑτέρου τῶν Ἑλλήνων θλῖψις, φοβερὸν ἐπέπρωτο μετ' ὀλίγον νὰ λάβωσι τὸ ἀμοιβαῖον κῦρος. Εἰκοσιτέσσαρες δὲν εἶχον εἰσέτι παρέλθει ὧραι ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐξέπνευσεν ἐν Φαλήρῳ ὁ Καραϊσκάκης, καὶ ὁ Κόχραν, ἐν τῇ ἀφροσύνῃ αὐτοῦ, νομίζων ὅτι δύναται νὰ ἐκτελέσῃ τὰ παρ' ἐκείνου ἀποφασισθέντα, ἀπεβίβαζε τὴν νύκτα τῆς 23 πρὸς τὴν 24 εἰς Κωλιάδα τὸ ἄνθος τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ καὶ διέτασσεν αὐτὸν νὰ ἐξορμήσῃ τὴν ἐπιοῦσαν πρὸς τὴν ἀκρόπολιν. Ἀλλὰ ἀντὶ, ὅπως εἶχε σχεδιάσει ὁ Καραϊσκάκης, νὰ γίνῃ ἡ ἔμφασις ἐκατέρωθεν, ἀπὸ Φαλήρου δηλαδὴ ἅμα καὶ ἀπὸ τοῦ Ἐλαιῶνος, ἵνα διαιρεθῶσιν οὕτω αἱ δυνάμεις τῶν πολεμίων, ἡ ἐπίθεσις ἐγένετο ἤδη ἀπὸ μόνου τοῦ Φαλήρου, ὥστε ὁ Ῥεσίτης ἠδυνήθη νὰ ἀντεπεξέλθῃ κατ' αὐτῆς μεθ' ὅλης αὐτοῦ τῆς στρα-

τιᾶς· ἀντὶ, ὅπως εἶχε μελετήσει ὁ Καραϊσκάκης, οἱ διὰ τοῦ ἀναπεπταμένου ἐκείνου πεδίου ἀναβαίνοντες νὰ ὀχυρωθῶσιν ἐγκαίρως ἐντὸς χαρακωμάτων ἀσφαλῶν, ἤδη, οὐδένα ἔχοντες μπρόντα ἀνώτερον ἀρχηγὸν, ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὴν παραλίαν ἀσκέπως καὶ ἀρρύθμως καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἐξηπλώθησαν, ὥστε, ἐνῷ τὸ μέτωπον αὐτῶν ἐπλησίαζεν εἰς τὸ φρούριον μέχρι βολῆς ὅπλου, οἱ οὐραγοὶ διέτριβον ἔτι πλησίον τῆς θαλάσσης· ἀντὶ ὁλόκληρον τὸ ἑλληνικὸν ἱππικὸν νὰ συναποσταλῇ μετὰ τῆς μοίρας ἐκείνης τοῦ στρατοῦ, ἥτις ἰδίως ἔμελλε νὰ ἐκτεθῇ εἰς τὰς προσβολὰς τοῦ ἱππικοῦ τῶν πολεμίων, τὸ Ἑλληνικὸν ἱππικὸν ἐλησμονήθη εἰς τὸν Πειραιᾶ. Τὰ ἀποτελέσματα τοιούτων σφαλμάτων ἦσαν πρόδηλα. Ἅμα ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου τῆς 24 ὁ Ῥεσίτης, παρατηρήσας τὰ γενόμενα, ἤρχισε τὸ πρῶτον νὰ πυροβολῇ· προαγομένης δὲ τῆς ἡμέρας καὶ πειθόμενος ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ὅτι τὸ κίνημα εἶναι μεμονωμένον, ὅτι ἡ ἀριστερὰ τῶν Ἑλλήνων πτέρυξ διατελεῖ ἐν πλήρει ἀπραξίᾳ, ὅτι ἑπομένως εἶναι ἐκ δεξιῶν ἀσφαλέστατος, ἐξώρμησε περὶ μεσημβρίαν κατὰ τῶν ἀναβάντων μεθ' ὅλου αὐτοῦ τοῦ ἱππικοῦ καὶ πεζικοῦ. Οἱ Ἕλληνες μόλις ἐπρόφθασαν νὰ κενώσωσι τὰ ὅπλα των, καὶ τὸν πυροβολισμὸν διεδέχθη διαξιφισμὸς φονικώτατος, καὶ τροπὴ γενικὴ καὶ ὀλεθρία. Ποτὲ ἡ νεωτέρα Ἑλλὰς δὲν ἔπαθε συμφορὰν μᾶλλον πολυδάκρυτον, διότι ἀπέβαλε κατὰ τὴν ἀπαίσιον ἐκείνην ἡμέραν 1500 τοὐλάχιστον τῶν ἐκλεκτοτέρων αὐτῆς μαχητῶν, 9 πυροβόλα καὶ πολλὰς σημαίας. Ὅλοι σχεδὸν οἱ Σουλιῶται καὶ οἱ γενναιότατοι τῶν Κρητῶν ἔπεσον· ἐκ τῶν εἴκοσι καὶ ἓξ φιλελλήνων, οἵτινες παρευρέθησαν εἰς τὸ πυκνότερον τοῦ ἀγῶνος, διεσώθησαν τέσσαρες καὶ μόνοι ἐκ δὲ 300 τακτικῶν, 29 μόνον ἄνδρες. Ὁ Ἰωάννης Νοταρᾶς, ὁ Λάμπρος Βέϊκος, ὁ Γεώργιος Τζαβέλας, ὁ Ἀθανάσιος Τσόκας Βότσαρης, ὁ ταγματάρχης τοῦ τακτικοῦ Ἰγγλέσης ἐφονεύθησαν. Ἐκ τῶν ἀρχηγῶν δύο μόνοι ἐζωγρήθησαν, ὁ Δημήτριος Καλλέργης καὶ ὁ Γεώργιος Δράκος, θραυσθέντων τοῦ ποδὸς τοῦ πρώτου καὶ τοῦ βραχίονος τοῦ δευτέρου. Καὶ ὁ μὲν ἐξηγοράσθη μετ' οὐ πολὺ ὑπὸ τῶν συγγενῶν, ὁ δὲ Δράκος, ὃν ὁ στρατάρχης

κῶν πολεμίων ἐκράτει δέσμιον ἵνα πέμψῃ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὡς λαμπρότατον τῆς νίκης τρόπαιον, ἐθανάτωσεν ἑαυτὸν διὰ μαχαιριδίου· ἠχμαλωτεύθησαν ὅμως ἔτι 240 ἄνδρες, οἵτινες παραταχθέντες ἅπαντες εἰς γραμμὴν ἀπεκεφαλίσθησαν. Καὶ ταῦτα πάντα συνέβησαν τὴν ἐπιοῦσαν τοῦ θανάτου τοῦ Καραϊσκάκη. Αὕτη δὲ ὑπῆρξεν ἡ ἀληθὴς τοῦ μεγάλου τούτου νεκροῦ κηδεία. Ὁ στρατὸς, ὅστις δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποδώσῃ αὐτῷ ἐν Σαλαμῖνι τὰς νενομισμένας τιμὰς, ἀπῆλθεν εἰς Φάληρον ἵνα τελέσῃ τὴν νεκροπομπὸν ἐκείνην παράταξιν καὶ θέσῃ ἐπὶ τῆς μνήμης αὐτοῦ πεντεκαίδεκα τῶν ἀρίστων μαχητῶν ἑκατόμβας, μαρτυρῶν οὕτω ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἡγεμόνος δὲν ὑπελείπετο καὶ εἰς αὐτὸν ἄλλο εἰμὴ νὰ ἀποθάνῃ.

Ὅταν τὴν ἑσπέραν τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ Κιουταχῆς ἔφερεν ἐνώπιόν του τὸν ἠκρωτηριασμένον Καλλέργην, ἀφοῦ ἀπηύθυνε εἰς αὐτὸν ἐρωτήσεις τινὰς, « ἰδὲ, τὸν εἶπε, τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Θεοῦ· χθὲς ἐνόμιζον ἑμαυτὸν ἀπολεσθέντα, καὶ σήμερον ἡ πρόνοια σὲ παρέδωκεν εἰς χεῖράς μου. » Δὲν περιέπεσον δὲ τὴν ἡμέραν ταύτην εἰς χεῖρας τοῦ Κιουταχῆ ὁ Καλλέργης μόνον καὶ ἄλλοι πολυάριθμοι αἰχμάλωτοι, ἀλλὰ καὶ ὁ στρατὸς ὅλος διελύθη, καὶ ἡ ἀκρόπολις παρεδόθη, καὶ ἡ Στερεὰ Ἑλλὰς σύμπασα ὑπέκυψεν αὖθις εἰς τὸν Ὀθωμανικὸν ζυγόν· διότι πάντα ταῦτα μετ' ὀλίγον ἐπῆλθον ὡς ἀποτελέσματα τοῦ θανάτου τοῦ Καραϊσκάκη.

Ἐπίλογος.

Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ βίος τοῦ Γεωργίου Καραϊσκάκη.

Προοιμιαζόμενοι εἴχομεν εἰπεῖ, ὅτι ὁ ἀνὴρ οὗτος δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ γνησιώτερον, οὕτως εἰπεῖν, προϊὸν τῆς ἐπαναστάσεως. Καὶ τῳόντι, ἂν ἀναλογισθῶμεν ὁποία τις ἀλλοίωσις συνέβη εἰς αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν διῆγε τὸν βίον τοῦ

κλέπτου καὶ τοῦ μισθοφόρου μέχρι τῆς ἐποχῆς τῶν πρώτων τῆς ἐπαναστάσεως χρόνων, καθ' ἣν κατετάσσετο ὑπὸ τῆς Γερουσίας τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος μεταξὺ τῶν ἁπλῶν αὐτῆς χιλιάρχων, μετὰ τοῦ Ἀνδρέου Ἴσκου, τοῦ Δημητρίου Μακρῆ, τοῦ Ἀλεξίου Βλαχοπούλου, τοῦ Γεωργίου Τζόγκα, τοῦ Κώστα Σαδήμα καὶ δεκαὲξ ἄλλων ὁπλαρχηγῶν, ἣ ἠγωνίζετο οἴκοθεν ν' ἁρπάσῃ ἀπὸ τὸν Γιαννάκην Ῥάγκον τὴν ἐπαρχίαν τῶν Ἀγράφων· καὶ μέχρι τῆς ἐποχῆς πάλιν καθ' ἣν ἀναγορευθεὶς Γενικὸς Ἀρχηγὸς τῆς ὅλης Στερεᾶς Ἑλλάδος ἐπέβαλλε τὴν ὑπεροχὴν αὐτοῦ εἰς ἅπαντας τοὺς πρὸ μικροῦ ἔτι ὁμοταγεῖς συναγωνιστὰς, καὶ πίπτων ἐν Πειραιεῖ ἤκουε τὸ ἔθνος ὁλόκληρον, ἐν Τροιζῆνι συνηγμένον, ἀνακηρύττον αὐτὸν ἐλευθερωτὴν τῆς Ῥούμελης καὶ ἐπικαλούμενον αὐτὴν αὐτοῦ τὴν σκιὰν ἵνα, ἐπιφοιτῶσα εἰς τὰ συμβούλια τῶν περιλιπομένων ἡγεμόνων τοῦ στρατοῦ, συντελέσῃ εἰς συμπλήρωσιν τοῦ μεγάλου ἔργου τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος· ὅταν ἐνθυμηθῶμεν ὁποία τις μεταβολὴ ἕξεων, διαθέσεων, περιστάσεων συνέβη εἰς τὸν ἄνδρα ἀφ' ἧς ἐποχῆς ὁ Ἀλῆ Πασᾶς ἔστρωνεν αὐτὸν εἰς τὸν φάλαγγα καὶ ἔδιδεν αὐτῷ εἰς τοὺς πόδας πληγὰς χιλίας· ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν εἰς τὴν περὶ Κομπότιον μάχην ὁ Καραϊσκάκης, μὴ ἀρκούμενος ν' ἀνδραγαθήσῃ περιφανῶς, ἔστρεφε, προσθέτων τὴν αἰσχροτέραν ὕβριν εἰς τὴν τῶν πολεμίων τροπὴν, ἔστρεφε πρὸς αὐτοὺς γυμνὰ τὰ ὀπίσθια· ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν, μηδεμίαν ἔτι ἔχων ἰδέαν τῆς ἠθικῆς δυνάμεως τῆς Κυβερνήσεως, περιεφρόνει καὶ ἐπολέμει αὐτὴν, μέχρι τῶν χρόνων καθ' οὓς, ἀναγνωρίζων ὅτι ἡ ἠθικὴ ἐκείνη δύναμις, καί τοι παντὸς ὑλικοῦ στηρίγματος καὶ πόρου ἀπεστερημένη, ἦτον ἐν τούτοις ἡ μόνη ἱκανὴ εἰσέτι νὰ σώσῃ τὴν Ἑλλάδα, ἐπεζήτει εὐπειθῶς τὴν προστασίαν αὐτῆς, καὶ ἠνείχετο τὰς ἀδικίας αὐτῆς, καὶ ἐπέβαλλε σιγὴν εἰς τὰ πάθη αὐτοῦ, καὶ ἠγωνίζετο νὰ οἰκονομήσῃ Ἕλληνας καὶ ξένους, καὶ ἐκήρυττε τὴν ἑνότητα τῆς ὅλης Ἑλλάδος, καὶ ὡς οὐδεὶς ἄλλος ᾐσθάνετο τὸ δίκαιον καὶ τὸ πρέπον, καὶ ἀπερχόμενος ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς ναυαρχίδος ὡς ἡγεμὼν μυρίων Ἑλλήνων ἔβλεπε τὴν φρουρὰν τοῦ πλοίου παρουσιάζου-

ων αὐτῷ τὰ ὅπλα, καὶ ἀπὸ τοῦ ἴσου συνελαλεῖ μετὰ τοῦ ἀγε-
ράχου τῶν Ὀθωμανῶν στρατάρχου· ὅταν, λέγομεν, ὡς ἐν κα-
τόπτρῳ περιεσταλμένῳ, περιλαβῇ διὰ μιᾶς ὁ ὀφθαλμὸς ἡμῶν
τὰς τοσοῦτον ποικίλας καὶ ἀντιθέτους περιπετείας τοῦ βίου τοῦ
ἀνδρὸς τούτου, δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ θαυμάσωμεν τὴν ἐξαισίαν
δύναμιν τῆς ἐλευθερίας καὶ τὸν ἀφειδῆ τρόπον δι' οὗ αὕτη ἀν-
ταμείβει τοὺς πιστοὺς αὐτῆς λειτουργούς. Οὐδεὶς τῶν ἐξόχων
τῆς ἐπαναστάσεως ἀνδρῶν, ἀπὸ τοσοῦτον ταπεινοῦ ὁρμήσας
σημείου, εἰς τοσοῦτον ὕψος ἀφίκετο περιωπῆς. Δὲν θέλομεν ἀ-
ναφέρει ἐνταῦθα ὀνόματα, ἵνα μᾶλλον συγκεκριμένως καταδεί-
ξωμεν τὴν ἀλήθειαν ταύτην· διότι εἰς ἢ δύο τῶν ἀνδρῶν ἐκεί-
νων ζῶσιν ἔτι, ἑτέρων δὲ τὰ ὀνόματα τοσοῦτον ἔτι ζυγίζου-
σιν εἰς τὴν πλάστιγγα τῆς παρούσης τῶν πραγμάτων καταστά-
σεως, ὥστε καὶ περὶ αὐτῶν, καί τοι θανόντων, ὁμιλοῦντες, ἤ-
θελεν ἴσως λογισθῇ ὅτι εἰς προσωπικὰς καταβαίνομεν συζητή-
σεις. Ἀλλὰ πᾶς ὁ ἀπαθῶς καὶ ἀμερολήπτως μελετήσας τὰ
πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα θέλει καὶ οἴκοθεν ὁμολογήσει τὴν
ἀλήθειαν τοῦ συμπεράσματος, εἰς ὃ ἔφερεν ἡμᾶς ἡ παροῦσα με-
λέτη, ὅτι ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἄνδρα τοῦ ἀγῶνος, ὁ Καραϊσκάκης
δύναται νὰ θεωρηθῇ εἰς τὸ γνησιώτερον τέκνον καὶ δημιούργη-
μα τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Διὰ δὲ τοῦτο ἦτο καὶ τὸ ἀκρι-
βέστερον αὐτῆς ἀπεικόνισμα ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε, αὐτοῦ θανόν-
τος, ἡ Ἑλλὰς ἐνόμισεν ὅτι τὸ ὅλον αὐτῆς ἔργον ἀπώλετο, καὶ
ἔδειπε νὰ ἐξαστράψωσι καὶ νὰ ἀντηχήσωσι τὰ πυροβόλα τῶν
τριῶν δυνάμεων ἐν Πύλῳ, ἵνα δώσωσιν αὐτῇ νέαν ψυχὴν πρὸς
ἐξακολούθησιν τοῦ ἀγῶνος.

Τίνα δὲ τὰ πρακτικὰ μαθήματα ὅσα δυνάμεθα νὰ ἐξαγά-
γωμεν ἐκ τῆς μελέτης ταύτης, ἢ μᾶλλον δύναται νὰ ἐξαγά-
γῃ ἡ νεωτέρα ἡμῶν στρατιωτικὴ γενεά, εἰς ἣν κυρίως ἀφορῶν-
τες ἐφιλοπονήσαμεν τὴν παροῦσαν βιογραφίαν; Ὁ Καραϊσκά-
κης εἶχε βεβαίως μεγάλα ἐλαττώματα, ἰδίως ὀλίγην περὶ τοὺς
λόγους, καὶ ἐνίοτε περὶ τὰς πράξεις σεμνότητα, τὴν μέχρι τέ-
λους τοῦ σταδίου αὐτοῦ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον παραμεί-
ναν, καὶ εἰλικρινῆ ἀποστροφὴν πρὸς τὸ τακτικὸν στοιχεῖον

Ἀμφότερα ὑπῆρξαν ἀποτελέσματα τῆς ἀνατροφῆς αὐτοῦ καὶ τοῦ βίου· τὸ δὲ τελευταῖον, ἡ μικρὰ δηλαδὴ ὑπόληψις ἣν εἶχε πρὸς τὸν τακτικὸν στρατὸν, οὐ μόνον ἐξηγεῖται, ἀλλὰ καὶ δικαιολογεῖται. Ἐλάβομεν καὶ ἄλλοτε ἀφορμὴν νὰ εἴπωμεν παλλάκις, ὅτι οὐδεμία ὑπάρχει σύγκρισις μεταξὺ τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ἀτάκτου, καὶ ἠθέλομεν βεβαίως ἐλεεινολογήσει τὸ ἔθνος, ἐὰν σήμερον ἐνέμενεν εἰς τὴν γνώμην ὅτι δύναται ἔτι νὰ πράξῃ τι γενναῖον καὶ μέγα διὰ τοῦ ἀτάκτου στρατοῦ. Ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως τὸ τακτικόν μας ὑπῆρξε τοσοῦτον εὐάριθμον καὶ ἀτελῶς ὠργανωμένον, ὥστε τῇ ἀληθείᾳ ὡς πρόσκομμα μᾶλλον ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ἢ ὡς ὄργανον πολεμικὸν ἐπιτήδειον· ἡ σύμπραξις τῶν δύο στοιχείων συνεπήγετο ἄπειρα ἀτοπήματα, καὶ ἐπειδὴ ἔδει νὰ ἐνδώσῃ τὸ ἕτερον, φυσικώτατον ἦτο νὰ προτιμηθῇ ἐκεῖνο, δι' οὗ ἐπὶ τέλους κατωρθώθησαν οἱ μεγαλήτεροι τοῦ ἀγῶνος ἆθλοι.

Τὴν σήμερον τὸ ζήτημα κατ' εὐτυχίαν ἐλύθη. Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς, ὁ ὅλος ἑλληνικὸς στρατὸς, δὲν δύναται εἰμὴ νὰ διοργανωθῇ κατὰ τὴν νεωτέραν ἐπιστήμην καὶ τέχνην· ὥστε κίνδυνος δὲν ὑπάρχει, διότι ὁ Καραϊσκάκης πολλὰ καὶ μεγάλα ἔπραξε διὰ τοῦ ἀτάκτου στοιχείου, νὰ περιέλθῃ τις εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι δύναται καὶ τοῦ λοιποῦ νὰ κατορθωθῇ τι λόγου ἄξιον διὰ τῶν αὐτῶν μέσων καὶ ὀργάνων· καὶ οὐδὲ ὑπάρχει ἐπίσης κίνδυνος νὰ ἴδωμεν ἐπαναλαμβανομένους τοὺς ὁμηρικοὺς ὀπωσοῦν τρόπους καὶ τὰς ἕξεις ἐποχῆς ἥτις ἀνεπιστρεπτεὶ παρῆλθε. Τὰ ἐλαττώματα ἄρα τοῦ ἀνδρὸς οὐδὲ δεκτικὰ εἰσὶ μιμήσεως.

Κατὰ δυστυχίαν, καὶ ἐκ τῶν προτερημάτων αὐτοῦ τὸ μέγιστον δὲν διδάσκεται, διότι οὐδέποτε ἐδιδάχθη. Τὸ προτέρημα τοῦτο ἦτον ἡ ἐξαίρετος αὐτοῦ στρατηγικὴ εὐφυΐα. Ὅταν ὁ Καραϊσκάκης, μετὰ τὴν μάχην τοῦ Χαϊδαρίου καὶ τὴν εἴσοδον τοῦ Κριεζώτου εἰς τὴν ἀκρόπολιν, ἐπεχείρησε τὴν ἐκστρατείαν τῆς Ῥούμελης ἵνα ἀπειλήσῃ τὰ νῶτα τοῦ Κιουταχῆ ὅταν, μαθὼν περὶ Δοβρέναν ὅτι ἐπέρχεται ἐξ Ἀταλάντης, ὁ Μουσταφάμπεης, ἐγκατέλιπεν ἀμέσως τὸ χωρίον ἐκεῖνο καὶ κα-

θελαβὼν τὸ Δίστομον, ὡς τὸ ἀληθὲς κρίσιμον σημεῖον τοῦ ὅλου προκειμένου ἀγῶνος, ἀπέκλεισεν ἔπειτα ὡς ἐν παγίδι τοὺς πολεμίους εἰς Ῥάχοβαν· ὅταν τελευταῖον μετὰ τὴν εἰς Ἀττικὴν ἐκστρατείαν του, ἐθεώρησεν ὅτι, τῶν Ἑλλήνων κυρίων ὄντων τῆς μεγάλης Ῥούμελης καὶ τῆς θαλάσσης, μία ἔτι ὑπελείπετο ἡ ὁδός, δι' ἧς ὁ Κιουταχῆς ἐλάμβανεν ἐξ Εὐβοίας τροφὰς καὶ πολεμεφόδια, ἡ διὰ τοῦ Ὠρωποῦ καὶ τοῦ Μαραθῶνος ἄγουσα, καὶ ἐκρίνανεν ὅτι μοῖρα τοῦ στρατοῦ ἀξιόλογος δέον νὰ καταλάβῃ τὰς παρόδους ταύτας ἵνα ἐντελῶς ἀποκλεισθῇ ὁ Κιουταχῆς, ὅπερ ὡς μὴ ὤφελλεν, ἕνεκα πολλῶν προσκομμάτων, δὲν ἐγένετο, ὁ Καραϊσκάκης ἀπέδειξεν, ὅτι εἶχεν ἐν αὐτῷ τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο πῦρ, ὅπερ ἡ φύσις μόνη ἐνθέτει εἴς τινας ἀνθρώπους καὶ ὅπερ ὀνομάζεται πνεῦμα στρατηγικόν.

Εἷς τῶν ἐπιζώντων στρατηγῶν τῆς ἐπαναστάσεως, ὅστις ὑπηρέτησεν ἐντίμως ὑπὸ τὸν Καραϊσκάκην κατὰ τοὺς δύο τελευταίους τῆς ἐν Ἀττικῇ ἐκστρατείας μῆνας, ὁμιλῶν πρὸς ἡμᾶς πρό τινος περὶ τοῦ ἀνδρὸς καὶ μετὰ προθυμίας τῆς προσηκούσης εἰς ἄνδρα ἔχοντα τὴν συνείδησιν τῆς ἰδίας ἀξίας, ὁμολογῶν τὰ ἔξοχα ἐκείνου προτερήματα, παρετήρει ἐν τούτοις ὅτι δὲν θεωρεῖ τὴν μάχην τῆς Ῥάχοβας ἀνταξίαν τῆς μεγάλης αὐτῆς φήμης· ἡ ἐν Βαλτετσίῳ νίκη, ἔλεγεν, ἡ γενομένη κατὰ μαΐου τοῦ 1821, ὑπῆρξε πολὺ σημαντικωτέρα, διότι ἐκεῖ χίλιοι περίπου Ἕλληνες, ἀπειροπόλεμοι ἔτι, ἀντέστησαν εἰς ἑξακισχιλίους λογάδας μέχρι οὗ, ἐπελθόντος τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη μετὰ βοηθείας Γορτυνίων ἀνδρῶν, ἐτράπησαν οἱ πολέμιοι εἰς φυγὴν καταλιπόντες τὰ πυροβόλα αὐτῶν καὶ τὰς ἀποσκευάς, ἐνῷ εἰς Ῥάχοβαν οὐδὲ δισχίλιοι ἦσαν οἱ Ἀλβανοί, οἱ δ' Ἕλληνες οὐ μόνον τούτων πλειότεροι, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἑξαετίαν ἤδη ὅλην ἐν μυρίαις ἀγῶσι πολυειδῶς ἀσκηθέντες. Τοῦτο εἶναι ἀληθὲς, ἐὰν θεωρήσωμεν καθ' ἑαυτὰς καὶ μεμονωμένας, οὕτως εἰπεῖν, τὰς δύο μάχας· ἀλλὰ, ἵνα ἐκτιμήσωμεν τὴν ἀξίαν τῶν κατὰ τὴν Ῥάχοβαν, πρέπει νὰ ἐνθυμηθῶμεν οἷων καὶ ὅσων προηγουμένων στρατηγικῶν κινημάτων ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἡ παγὶς εἰς ἣν ἐνέπεσεν ὁ Μουσταφάμπεης αὐτόθι. Μεγά-

λη καὶ πολυθρύλλητος βεβαίως ὑπῆρξε καὶ ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη, ἀλλὰ ἡ τέχνη, ἣν ἀπεκάλυψεν ὁ Ἐπαμινώνδας κατὰ τὴν ἐν Λεύκτροις παράταξιν, περιεποίησεν εἰς ταύτην φήμην τοιλάχιστον ἐναμιλλον τοῦ περικλεοῦς ἀγῶνος, καθ' ὃν ὁ Μιλτιάδης ἔσωσε τὴν Ἑλλάδα καὶ ἴσως τὴν Εὐρώπην ἅπασαν ἀπὸ τῆς Ἀσιανῆς βαρβαρότητος.

Ἀλλ' ἐὰν ἡ φύσις δὲν διδάσκεται, ὑπάρχουσιν ἐν τῷ βίῳ τοῦ Καραϊσκάκη πολλὰ, τὰ ὁποῖα ἡ παροῦσα γενεὰ δύναται οὐ μόνον νὰ θαυμάσῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ μιμηθῇ. Καὶ πρῶτον πάντων ἡ αὐταπάρνησις μεθ' ἧς ἐπέβαλλε σιγὴν εἰς τὰ ἴδια πάθη ἵνα οἰκονομήσῃ συναγωνιστὰς δυσκόλους καὶ ἀνεπιτηδείους ἀρχηγούς. Ὁ τρόπος καθ' ὃν ἐπολιτεύθη ἐπανειλημμένως πρὸς τοὺς Σουλιώτας μέχρις οὗ κατώρθωσε νὰ ὑπαγάγῃ αὐτοὺς ἐντελῶς· ἡ ἀνοχὴ καὶ ἡ δεξιότης, μεθ' ἧς ἠγωνίσθη νὰ ἐλαττώσῃ τὰ ἀτοπήματα τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ ἀρχιστρατήγου καὶ νὰ ἀναχαττίζῃ τὴν ὁρμὴν τοῦ στολάρχου· ταῦτα δὲ πάντα, ἐν ᾧ ὀξύτατος μὲν ἦτο ὁ χαρακτὴρ τοῦ ἀνδρὸς, βαθεῖαν δὲ καὶ δεδικαιολογημένην εἶχε τὴν συνείδησιν τῆς ὑπεροχῆς αὐτοῦ, μαρτυροῦσιν ὅτι ἡ ἀληθὴς φιλοπατρία καὶ φιλοδοξία δύναται νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τὰ πάθη ἡμῶν χαλινὸν συντελεστικώτατον πρὸς ἐξομάλυνσιν τῶν δυσχερεστέρων περιστάσεων.

Τί δὲ νὰ εἴπωμεν καὶ περὶ τοῦ αἰσθήματος τῆς πειθαρχίας, τὸ ὁποῖον ἠγωνίσθη καὶ κατώρθωσε νὰ μεταβιβάσῃ εἰς τὰ πολυάριθμα ἐκεῖνα στίφη, τὰ ὁποῖα οὐ μόνον μισθοδοσίαν κἀμμίαν δὲν εἶχον, ἀλλὰ πολλάκις καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐπιουσίου ἐστεροῦντο ἄρτου; Ἡ πρὸς τὴν ἀλλοτρίαν περιουσίαν εὐλάβεια τοῦ στρατοῦ, καὶ μάλιστα στρατοῦ εἰς τοιαύτας εὑρισκομένου περιστάσεις, εἶναι βεβαίως τὸ εὐγενέστερον μάθημα, ὅπερ δύναται νὰ παράσχῃ ἡμῖν ἡ ἱστορία, διότι, κατὰ δυστυχίαν, φύσει ἡ ἰσχυρὰ καὶ ὁ ἔνοπλος ῥέπει πρὸς τὴν ἀδικίαν, τὴν ἁρπαγὴν, τὴν κατασπάσιν. Πολλοὶ τῶν στρατηγῶν τοῦ Ναπολέοντος, τῶν ὀνομαστοτέρων ἀναδειχθέντων ἐν τοῖς πεδίοις τῆς μάχης, ἠμαύρωσαν τὴν δόξαν αὐτῶν διὰ λῃστείας, ἥτις ἔφερεν εἰς ἀγανάκτησιν τὸν μέγαν ἐκεῖνον ἄνθρωπον. Καὶ ἐν τούτοις οἱ στρατη-

ηκὰ αὐτοῦ ἐξεπαιδεύθησαν τακτικῶς, διῆγον ἐντὸς κοινωνίας εὐρύθμου καὶ ὑπηρέτουν ἡγεμόνα οὐ μόνον ἀφειδῶς ἐπαρκοῦντα εἰς ὅλας αὐτῶν τὰς χρείας, ἀλλὰ καὶ μυθώδεις παρέχοντα αὐτοῖς ἀμοιβάς· ὥστε ἔτι μᾶλλον πρέπει νὰ θαυμάσωμεν τὸν ἡμέτερον ὁπλαρχηγὸν, ὅστις ἀνετράφη ὅπως ἀνετράφη, καὶ ἦρχε στρατοῦ ἀτάκτου καὶ λιμώττοντος. Κατώρθωσε δὲ ὁ Καραϊσκάκης νὰ εἰσαγάγῃ κατὰ τοῦτο τάξιν τινὰ ἐντὸς τῶν ὁμίλων ἐκείνων τὸ μὲν διὰ πειθοῦς, τὸ δὲ διὰ τῆς βίας, πρὸ πάντων ὅμως διὰ τοῦ ἰδίου παραδείγματος.

Διότι θαυμαστὴ ἰδίως ἦτο ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἀφιλοκέρδεια. Ὄχι ἔτι δὲν ἠγάπα τὰ χρήματα. Ἐρωτηθείς ποτε τί ἀπήλαυσεν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, ἀπήντησεν, ὡς καὶ ἄλλοτε ἐλάβομεν ἀφορμὴν νὰ εἴπωμεν, διὰ τοῦ ἑξῆς τριστίχου.

« *Νέος ὑπανδρεύθηκα, ὡραίαν γυναῖκα πῆρα.*
Ζεύκια πολλὰ ἐτράβησα, δόξαν μεγάλην ἤδρα,
Καὶ γρόσια ἐκαζάντησα, ὅσα μοῦ ἦτον χρεία. »

Καὶ τῳόντι, ἐν ἀρχῇ τῆς ἐκστρατείας, εἶχεν ἔτι περιουσίαν ἐκλογον· ἀλλὰ, λέγει ὁ Ἄγγλος ἱστορικὸς Γόρδων, ὅστις ὑπηρέτησεν ὑπ' αὐτὸν καὶ ἐγνώρισεν αὐτὸν ἐκ τοῦ σύνεγγυς, « ἀποθανὼν δὲν κατέλιπεν εἰμὴ πολλὰ ὀλίγα χρήματα· διότι καθ' ὅλην τὴν ἐκστρατείαν δὲν ἔπαυσεν ἀφειδῶς παρέχων εἰς αὐτὴν ἐξ ἰδίων. »

Ὁ βίος τοῦ Καραϊσκάκη εἶναι καὶ καθ' ἕτερόν τι διδακτικώτατος, κοινὸν ἄλλως ἔχων τοῦτο πρὸς τὸν βίον τῶν κυριωτέρων πρωταθλητῶν τοῦ κατὰ ξηρὰν ἀγῶνος ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως. Εἴπομεν καὶ προοιμιαζόμενοι, δι' ὅλης δὲ τῆς μετέπειτα ἀφηγήσεως κατέστη πρόδηλον, ὅτι οἱ ἄνδρες οὗτοι ἠναγκάζοντο οἰκοθεν νὰ δημιουργήσωσι τὸν στρατὸν δι' οὗ προέκειτο νὰ ἀγωνισθῶσιν. Ἡ παροῦσα γενεὰ δὲν ἔχει ν' ἀντιπαλαίσῃ πρὸς τὴν φοβερὰν ταύτην δυσχέρειαν. Τὸ ὅπλον παρέχεται εἰς αὐτὴν ἕτοιμον, εἴθε μόνον φανῇ ἀξία νὰ τὸ μεταχειρισθῇ ἐπιτηδείως ὅταν ἐπέλθῃ τῆς χρήσεως ἡ ὥρα τοσούτῳ μᾶλλον ὅσῳ ἔχει καὶ ἄλλο τι ὡς πρὸς τοὺς πατέρας αὐτῆς πλεονέκτημα.

Οὐδεὶς βεβαίως ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εἶναι ὑπόχρεως ν' ἀναδειχθῇ μεγαλοφυής· ἡ μεγαλοφυΐα δίδεται εἰς τὸν ἄνθρωπον, δὲν ἀποκτᾶται. Ὑπάρχουσιν ἐν τούτοις πολλὰ τὰ δυνάμενα ἂν ὄχι ν' ἀναπληρώσωσιν αὐτὴν καθ' ὁλοκληρίαν, τοὐλάχιστον ὅμως μέχρι τινὸς νὰ ἐπαρκέσωσιν καὶ ἄνευ αὐτῆς εἰς τὰς τοῦ δημοσίου βίου περιπετείας. Ἰδίως δὲ ἐπὶ τῶν πολεμικῶν πραγμάτων, ὑπάρχοντος στρατοῦ καλῶς ὠργανωμένου, καλῶς ὡπλισμένου, καλῶς ἐκπεπαιδευμένου, καλῶς συντηρουμένου, οἱ τοιούτου στρατοῦ ἡγεμόνες, ἐὰν διὰ μακρᾶς μελέτης καὶ ἀσκήσεως προσεκτήσαντο πᾶσαν τὴν τέχνην καὶ τὴν ἐπιστήμην ὅσην ἡ μελέτη καὶ ἡ ἄσκησις εἰμπορεῖ νὰ δώσῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον, δύνανται ἐπὶ τέλους καὶ ἄνευ τοῦ ἱεροῦ πυρὸς νὰ διαπράξωσι πολλὰ καὶ μεγάλα. Παράδειγμα ἔστω ὁ τελευταῖος ἐν Κριμαίᾳ πόλεμος. Οἱ συμμαχικοὶ στρατοὶ οὐδενὸς ἔτυχον ὁμολογουμένως καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν διάρκειαν μεγαλοφυοῦς ἡγεμόνος· ἐὰν ὑπῆρξεν ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ μεγαλοφυΐα, ὑπῆρξε μᾶλλον ἐν τῷ νέῳ ἐκείνῳ ἀνδρὶ, ὅστις εἰς τὸ ἀντίθετον ὑπηρετῶν στρατόπεδον, συνέλαβεν ἐν ὥρᾳ κρισίμῳ τὸ σχέδιον τῶν ἀδαμάστων ὀχυρωμάτων ἅτινα, ὡς ἐκ θαύματος, τὴν ἐπιοῦσαν τῆς περὶ Ἄλμαν μάχης προκύψαντα εἰς μέσον, ἀνεχαίτισαν ἐπὶ ἔτος ὁλόκληρον ἁπάσας τὰς δυνάμεις τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας. Καὶ ὅμως, ἐπειδὴ οἱ συμμαχικοὶ στρατοὶ ἦσαν καλῶς ὠργανωμένοι, καλῶς ἐκπεπαιδευμένοι καὶ καλῶς ὡπλισμένοι, οἱ ἡγεμόνες αὐτῶν, εἰ καὶ εἰς πολλὰ ἐκ διαλειμμάτων περιέπεσον ἁμαρτήματα, κατώρθωσαν ἐπὶ τέλους νὰ κατισχύσωσι τοῦ ἀντιπάλου, ὅστις, καί τοι προικισμένος ὑπὸ ἐξαιρέτου εὐφυΐας, ἐστερεῖτο ὅμως ὀργάνου ἐναμίλλου, ἐστερεῖτο στρατοῦ ἔχοντος ἅπαντα τὰ λοιπὰ ἐκεῖνα πλεονεκτήματα. Πρόδηλον ἄρα ὅτι ἡ τέχνη καὶ ἡ ἐπιστήμη, ἣν οἱ πατέρες ἡμῶν δὲν εἶχον, δὲν ἠδύναντο νὰ ἔχωσιν, εἰμπορεῖ, μέχρι τινὸς τοὐλάχιστον, νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἐντολὴν τῆς μεγαλοφυΐας. Ἀλλὰ μὴ λησμονήσῃ ἡ παροῦσα γενεὰ, ὅτι καὶ αὐταὶ αἱ ἐπίκτητοι αὗται ἀρεταὶ δὲν ἀποκτῶνται εἰμὴ διὰ μακρᾶς μελέτης καὶ ἀσκήσεως.

ΤΕΛΟΣ.

Πυρινοτά 23 Μαΐου 78

Αγαπητέ Άδη Ρεδοκονάκη!

Τοῦ χθεσινοῦ Σας ἐπιγραφοῦ ἔχω
χθὲς ἀργά. Λυπούμεν πολὺ δὲ
δύναμεν νὰ πολέγδω νύμερον γ Ἀθήνης,
ἄνεμον ἐπὶ δ δεῖμον ἔχει πολλοῦ δὲ
ἔχω..

Ὅλης δμέλεργ

Σπαρτιώνου

20.-fr

Μεφιστά 2. Ἰουνίου 78

Ἀξιότιμε φίλοι

Τοῦ ἀπὸ 31 ἐξάλλου μοῦ ἀδελφικοῦ ἐπιστολίου ἔλαβα. Χρὶς τὸ ἐπιστόλιον ἡ χρεία ἄνδε νοχή. Ἐπὶ γεωτέρου Μεφάλου ἀλ. Νεκμῆ τὰ ἔχθυ ἡ Σύρον.

Περὶ τοῦ ἐφέδρου Μ. Μεφάλου δίχω [illegible].

Τοῦ ἀπάξου Ὁ, Σ.

Σκορεδάνος

[illegible] τοῦ Ἀντισυνταγματάρχη Καραϊσκάκη.

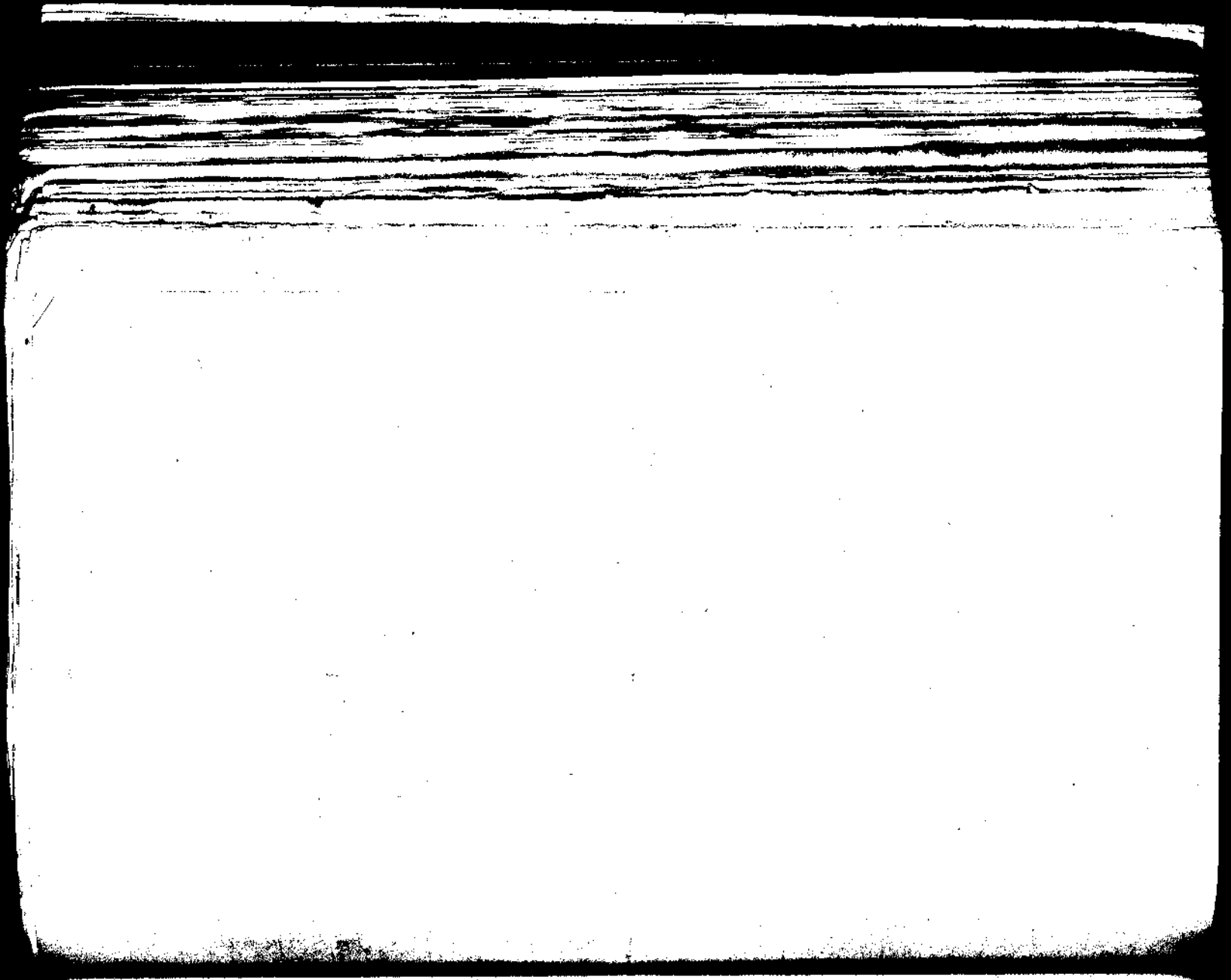

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ
ΤΩΝ Κ. Κ. ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ.

ΑΘΗΝΩΝ.

	Σώμ.
Ἰωάννης Ὀρεσίτροφος βιβλιοδέτης	10
Σπυρίδων Γ. Καραϊσκάκης	10
Βασ. Βιβλιοθήκη	2
† Θεόφιλος Μητροπολίτης Ἀθηνῶν	4
† Καλοκερινὸς Ἀρχ. Αἰτωλ. Ἀκαρνανίας	»
† Ἀρχιεπίσκ. Ναυπακτίας	»
Κ. Δεληγιώργης	»
Δ. Βούλγαρης	»
Α. Χριστήδης	»
Α. Κουμουνδοῦρος	»
Δ. Βότσαρης	»
Γ. Μεταξᾶς	»
Δ. Κριεζῆς	»
Στέφανος Κουμανούδης	»
Ἀντ. Ῥοδόσταμος	»
Ι. Περόγλους	»
Κ. Ν. Δόσιος.	»
Ἀντ. Μαυρομιχάλης	»
Ἀριστ. Καρνάλης	»
Ἀρτέμης Μύχου	»
Κουντουργιότης	»
Τρικούπης	»
Χαντζόπουλος	»
Δ. Ζαχαρόπουλος Ταγματ. Φαλίμων	»
Γουρδῆς	»

	Σώμ.
Δημητρίδης Κυργιάκου Πιεράκος	1
Δημητριάδης Βουλευτὴς	»
Τριγγέτας	»
Δόντος	»
Ἀνδρέας Αὐγερινὸς	»
Δ. Δρόσος	»
Δ. Καλιφρονᾶς	»
Μωραϊτίνης	»
Ἰπέτης	»
Π. Κολοκοτρώνης	»
Δ. Λεβίδης	»
Ν. Σαρίπουλος Δικηγόρος	»
Σπυρίδων Χ. Δουκάκης	»
Σωτηριάδης ὑπονομάρχ.	»
Τὸ ὑπουρ. τῶν Στρατιωτ.	»
Μαστραπᾶς	»
Πάνος Ταγματάρχης	»
Κλίμακας	»
Ἀδ. Παππαδιαμαντόπουλος	»
Μοναστηριώτης	»
Μαυρομάτης Φωκίων	»
Παρήσης	»
Στέφανος Γενναδῆς	»
Ῥικάκης Δικηγόρος	»
Τοσίτσας	»
Ι. Κ. Ξεδάκτυλος	»
Θ. Κ. Μπάρκας	»
Γ. Μπουκουβάλας	»
Βουγιουκλάκης Ἀνθυπασ.	»

	Σώμ.
Ζήσης Σωτηρίου Ἕλλην τοῦ Ὀλύμπου	1
Ἀργυρὸς Καζαντζῆς	»
Ἰωάννης Νάκης	»
Βασίλειος Σκλτούρος } Βιβλιο-	»
Ἀναςάσιος Κορδόνης } δέται	»
Ἰωάννης Παπάδαρος	»
Φ. Παπαδημητρίου ἐνωματάρχης	»
Μ. Ἀποστολίδης Ἀλέξιμος	»
Μ. Ἀβανίας	»
Ι. Βέσης	»
Χ. Γ. Δασέτης	»
Α. Ἀποστολίδης	»
Π. Α. Κουτσαλέξης	»
Α. Κορωναῖος	»
Α. Παχηγιάννης Σπαρτιάτης	»
Δημήτριος Κούτζης Φαρμακοποιὸς ἐκ Σπάρτης	»
Ν. Ἰωαννίδης	»
Φραγ. Γ. Δελαγραμμάτικας ἐξ Ἄνδρου	»
Ἰωάν. Γιανουλάτος στρατιωτικὸς ἐξ Ἁγίας Μαύρας	»
Θεόδωρ. Τσαμάκος σανδαλοποιὸς	»
Ἄγγελος Κουτσογιάννης	»
Θεόδωρος Ξύδης φοιτητὴς Σπαρτιάτης	»
Σπυρίδων Θεοχάρης	»
Ἀναστάσιος Τρίμης	»
Συνδρομηταὶ ἐκ τοῦ Ἐμπ. Ἐκπαιδευτηρίου Π. Ἀντωνιάδου.	
Παναγιώτης Ἀντωνιάδης	»
Σπυρίδων Ἰ. Τσιρογιάννης	»
Σταῦρος Ἰ. Τσιρογιάννης	1
Ἀλέξανδρος Λαχωβάρης	»
Ν. Α. Βουρλόπουλος	»
Κυριάκος Κυριαζόπουλος	»
Μ. Διαπογιάννης	»
Δημήτριος Παναγιωτίδης	»
Λεωνίδας Ἀλεξανδρόπουλος	»
ΠΕΙΡΑΙΕΩΣ.	
Λουκᾶς Ράλλης	»
Γ. Σίμος	»
Ἠλίας Στρουμπος	»
Ε. Δ. Ἀναστασιάδης	»
Α. Γ. Μανοῦσος	»
Δ. Δεοντόπουλος	»
ΕΡΜΟΥΠΟΛΕΩΣ.	
† Ἀλέξανδρος Λυκούργος Ἀρχιεπίσκοπος Σύρου	2
Γ. Δρακόπουλος Νομάρχης	1
Κοντούδης	»
Ἀλέξανδ. Ι. Σαλβατὼρ	»
Ἀπόστ. Ι. Σαλβατὼρ	»
Γεώρ. Δ. Σαπελλιάδης	»
Τριαντάφυλ· Ἀνδρεάδης	»
Φ. Α. Οἰκονομίδης	»
ΠΑΤΡΩΝ.	
† Ἀρχιεπίσκοπος Ἀχαΐας	»
Πολύβιος Θεοφανόπουλος	»
Ἀνδρέας Θεοδωρόπουλος	»
Ἀνδρέας Ρεμπούτζικος κάτοικος Ἀχαΐας	»
Γεώρ. Ι. Σβερκαρίας Αἰγιεὺς	»
Γεώρ. Σχέζος	»
Π. Δημητριάδης	1

ΚΑΛΑΜΩΝ.

	Σώμ.
Γ. Κωνσταντινίδης	2
Ἀγγελάκος Βιτάλης	1
Ι. Κυταριόλος	»
Μιτθαῖος Διανοσταφίδας	»
Π. Βάγκρ Καθηγητὴς	»
Δ. Χ. Δουκάκης φοιτητὴς	»
Π. Μπαρλᾶς φοιτητὴς	»
Κων. Χ. Δουκάκης	»
Κων. Γ. Παναγιωτόπουλος	»
Δ. Νικολόπουλος	»
Δ. Α. Διονταρίδης ἔμπορος	»
Σθ. Καράκαλος	»
Νικ. Π. Καπότης	»
Α. Ι. Δαμπράκης	»
Γεώρ. Θεοδοσόπουλος	»
Ι. Μιχαλακόπουλος	»
Π. Χαριτόπουλος	»
Π. Δικουρέζος	»
Δ. Βριώνης	»
Ἰω. Καλλιάνης	»
Π. Πλατανόπουλος	»
Π. Τσίρπιος	»
Δ. Στραβοσκιάδης	»
Γ. Γεωργαντάκης	»

ΧΑΛΚΙΔΟΣ.

Ν. Καραπιπέρης	»
Η. Παντολέων	»
Κ. Παπαδημητρίου	»
Ε. Χ. Ἰωάννου	»
Σ. Β. Τσιριγότης	»
Ν. Ι. Δάβαρης	»
Ν. Π. Δημητρίου	»
Παπᾶ Γεμενῆς	»
Ν. Δ. Ψάλτης	»

	Σώμ.
Α. Μαυρομμάτης	1
Κ. Ι. Τζουρδάκης	»
Β. Φωτιάδης ὑπολοχαγὸς τοῦ 2ου πεζικοῦ τάγματος	»
Α. Γ. Γαλασίδης ἐκπληρωτὴς χρεῶν λιμενάρχου (Μεντζέλα)	»
Γ. Μπίνος ὑποτελώνης (Μεντζέλα)	»
Ι. Χ. Ζωγραφίδης ἰατρὸς (Μεντζέλα)	»
Δ. Ῥοδόπουλος ἀνθυπασπιστὴς 2ου τάγματος τοῦ πεζικοῦ (Μεντζέλα)	»
Α. Χ. Ἀλεξάνδρου	»
Γ. Ῥοδοβήτης λοχαγὸς τοῦ 2ου τάγμ.	»
Δ. Χ. Πετρίδης ἰατρὸς	»
Β. Διακόπουλος λοχαγὸς	»
Κ. Ῥάλλης	»
Ι. Ξούτας ἐπιλ.	»
Κ. Βεξάρχης	»
Ι. Α. Σταμάτης λοχαγὸς	»
Φ. Δημητρίου λοχίας	»
Α. Πλατανιώτης	»
Ι. Καδόπουλος λοχαγὸς	»
Α. Φλωρόπουλος ἐπιλοχ.	»
Α. Ζωρόπουλος ὑπολ.	»
Γ. Σπαθῆς ἐπιλοχ.	»
Φ. Τζαβάρας ἐπιλοχίας	»
Ι. Στυλιανὸς μαθητὴς τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου	»

ΓΑΣΤΟΥΝΗΣ.

Ἰωάννης Κιακυρδῆς	»
Διονύσιος Πεπελάνης	»
Δημήτρ. Ι. Οἰκονομόπουλος	»

ΚΑΡΠΕΝΗΣΙΟΥ.

	Σώμ.
Δημ. Ι. Χατσόπουλος	4
Γεώρ. Σ. Τσιτσάρας	»
Δημήτριος Γ. Δημητριάδης	»
Πέτρος Χρηστίδης λοχαγὸς	»
Τηλέμαχος Κουτρουβέλης	»
Σπῦρος Γεωργίου Ἀνθυπολ.	»
Ν. Γ. Στρομπούλης	»
Ἰωάν. Ζ. Μελατσῆς	»
Ν. Δ. Χατζόπουλος Ἰατρὸς	»
Γεώρ. Ἰζάπαλος (Ἄγραφα)	»
Δ. Λασηκίδης λοχαγὸς	»
Παυσανίας Α. Χατσόπουλος	»
Ι. Θεοφανίδης	»
Αναστ. Κεφαλληναῖος	»

ΑΓΡΙΝΙΟΥ.

Γ. Θεοδωρακόπουλος ὁπλοποιὸς τοῦ 5. τάγματος	»
Μ. Παππαθεοδοσίου δεκανεύς	»
Α. Ἀναστασιάδης ἀνθυπασπιστὴς 5ου τάγματος	»
Α. Γαλάνης	»

ΞΗΡΟΧΩΡΙΟΥ.

Δ. Δ. Σινέλης ἰατρὸς καὶ δήμαρχος Ἱστιαίων	»
Ν. Α. Γρυπάρης, ἰατρὸς	»
Π. Μανδαλόπουλος Δημοδιδάσκαλος.	»
Σ. Ἀβέλλιος	»
Φ. Β. Θεαγένης	»
Δ. Ἰω. Ῥούκης	»
Γ. Σταυράκης φοιτητὴς	»

ΣΠΑΡΤΗΣ.

	Σώμ.
Α. Συνωκυάδης σχολάρχης	4
Ι. Δημητρινὸς ταγματάρχης	»
Ι. Ἀποστολίδης δικηγόρος	»
Θ. Μιχαλόπουλος ἔμπορος	»
Α. Βάρφης γεωμέτρης	»
Α. Γ. Ἀποστόλου ἀνθυπολοχαγός	»
Π. Ν. Κοφιωτάκης.	»
Τρύφων Κατζαούνης (Μισθρᾶ)	»

ΔΟΛΙΑΝΩΝ.

Π. Ἀγγελίδης	
Ο. Ε. Παναγιωτόπουλος	»
Η. Ἰωάννου ἱερεὺς	»
Γ. Δ. Παππαγεωργίου	»
Κ. Δ. Μουσμούλης	»
Ι. Π. Καραμήτρου	»
Π. Μπάλος	»
Α. Παναγιωτόπουλος	»
Ι. Κ. Λυμπερόπουλος	»
Δ. Δουρόπουλος	»
Δ. Ι. Τιτόπουλος	»
Η. Γ. Γκιτζας	»
Η. Βεκονόπουλος	»
Ι. Σπανόπουλος	»
Γ. Χαραλαμίου	»
Π. Γ. Πανόπουλος κάτοικος Ἀθηνῶν	»
Τ. Μπάλος κάτοικος Ἀθηνῶν	»

ΔΗΜΟΥ ΟΛΥΜΠΙΩΝ (Κρεκοῦβα)

Ζ. Ι. Αναγνωστόπουλος	»
Κωνστ. Ν. Μιχόπουλος	»
Εὐστάθιος Γκατζίνας	»

ΦΗΛΙΑΤΡΩΝ.

	Σώμ.
Ἀναστάσιος Ζωρὶς	1
Γεώρ. Ηλ. Βουτσερίδης	»
Ἀλέξανδρος Ι. Ζαμβάκης	»
Φώτιος Βωβὸς	»
Ἰωάν. Ηλ. Σάμπαλης	»
Δεωνίδας Α. Παππαδόπουλος Ἱερεὺς	»
Δ. Ν. Ξινοστάδης	»
Χ. Σμυρνιάδης	»
Ν. Γ. Σύλλος	»
Ἀθ. Φουρναράκης	»
Δ. Ματσαντύνας	»

ΠΟΤΙΔΑΝΕΙΑΣ.

Ἰωάννης Ἀναγνωστόπουλος Δήμαρχος Ποτιδανείας	»
Π. Κ. Κοτσέτζας κάτοικος ἄνω Παλαιοξαρίου	»
Ἀναστ. Τριανταφυλλόπουλος κάτοικος ἄνω Παλαιοξ.	»
Χρῆστος Π. Κυρίτσης Εἰρηνοδίκης Ποτιδανείας	»
Κωνστ. Ἠλιόπουλος Γραμματεὺς Ἐφορίας Θηβῶν	»
Ἀπόστολος Κ. Παπαπισόλου Γραφεὺς τοῦ Ἐπαρχείου Δωρίδος	»
Σπυρίδων Δ. Ναουρίδης Γραμ. Ἐπαρχείου Δωρίδος	»

ΑΣΤΑΚΟΥ.

Χρῆστος Λίτσιας φοιτητὴς	»
Δεωνίδας Ν. Λαΐνᾶς μαθητὴς	»
Σπυρίδων Κλοζώρης ἔμπορος	»
Δ. Μαγγίνας ταχ. ἐπιστ.	»

ΑΝΔΡΙΤΣΑΙΝΗΣ.

	Σώμ.
Α. Χριστόπουλος	1
Γεώρ. Π. Τσεκουρόπουλος	»
Γ. Παππακωνσταντίνου	»
Α. Αμπαριώτης	»
Χρ. Ζ. Χριστόπουλος	»
Ἀρ. Ἰατρόπουλος θεράπων Παππαναστασίου	»

ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ.

Ἀντώνιος Κ. Πετμεζᾶς ἔπαρχος Ναυπακτίας	»
Εὐθ. Πλαστήρας Δήμαρχος	»
Σπυρ. Οἰκονομίδης	»
Ἰω. Σ. Σινάνης ἔμπορος	»
Ἀθαν. Ἀθανασιάδης	»
Μιχ. Δθ. Ροντήρης	»
Δ. Α. Ἀδάμης.	»
Γεώρ. Κουτζούμπαρ	»

ΑΙΤΩΛΙΚΟΥ.

Γ. Βαρβήλης	»
Γ. Βλιέρας	»
Εὐθύμιος Στορνάρης συνταγματάρχης.	»
Ἀν. Γοειλέρης	»
Ζαφείριος Κίτσος	»
Εἰρήνη Οἰκονομοπούλου	»

ΚΟΡΙΝΘΟΥ.

Θ. Σ. Καλογερόπουλος	»
Κ. Ἀνδρεόπουλος	»
Κ. Ῥέντης	»
Σ. Σταθόπουλος	»
Δ. Καλαμαρᾶς	»

ΤΡΙΠΟΛΕΩΣ.	Σώμ.
Χρ. Παπαηλιοῦ	1
ΝΑΥΠΛΙΟΥ.	
Παναγ. Ηλ. Φασουλόπουλος Φαρμακοποιός	»
ΥΔΡΑΣ.	
Π. Πετροπεταιώτης	»
Δημήτρ. Α. Τσαμαδὸς	»
Φραντζέσκος Θ. Μυλωνᾶς	»
ΣΠΕΤΣΩΝ.	
Α. Ὀρλάνδος	»
Εμμ. Μ. Οἰκονόμου	»
Θεόδωρος Μ. Οἰκονόμου	»
Κ. Κ. Μωριάτης	»
Δ. Γ. Ἀκζάρου	»
ΚΕΡΚΥΡΑΣ.	
† Ὁ Κερκύρας Ἀθανάσιος	2
ΙΘΑΚΗΣ.	
Μαρῖνος Τ. Πήλλικας	»
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.	
Κ. Συαλιέρης	10
Γ. Ε. Δάλλας	5
Μ. Κωνσταντινίδης	3
Α. Δεβιζιάδης	2
Ε. Κωνσταντόπουλος	2
Μ. Καλαβάσης	1
Β. Καραβίας	»
Ν. Βεκῦρος	»

	Σώμ.
Μ. Ἰωαννίδης	1
Κ. Δ. Σφέτσος	»
Π. Κ. Σαλβάγος	»
Μ. Βελλογιάννης	»
Κ. Καμεύριος	»
Ζ Θ. Ζήσης	»
Κ. Σούστας	»
Π. Χρυσοβύρης	»
Ἀρ. Βαταβάλης	»
Α. Ματζίκας	»
Α. Δόριζας	»
Η. Κωνσταντινίδης	»
Ε. Δ. Βύαγλελίδης	»
Α. Ἐλευθεριάδης	»
Θ. Κλαϊδίκης	»
Ο. Δημητράκος	»
Ι. Ζαχαρίας	»
Α. Κοκίδης	»
Ν. Πετρακίδης	»
Ζ. Ῥοδοκανάκης	»
Α. Κουζῆς	»
Δ. Καραγιάννης	»
† Α. Μαζαράκης Μητροπολίτης Σελευκείας	»
Θ. Κωνσταντίνου	»
Α. Μαθιουδάκης Πάρεδρος τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐμπορικοῦ Γραφείου	»
Ι. Φ. Γκιών	»
Μ. Νομικὸς παρὰ τῷ Ἑλλ. Λιμεναρχείῳ	»
Α. Βατιμπέλα	»
Δ. Ἀντύπας Διευμηνεὺς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρεσβείας τῆς Ἑλλάδος	»
Γ. Δ. Γαβρᾶς παρὰ τῷ Ἑλλ. Λιμεναρχείῳ	»

Κουσκουντζουκίου.

	Σόμ.
Α. Ἰσμυρίδης	1
Ν. Ἰσμυρίδης	»
Π. Τσιλοτζόγλους	»
Π. Παύλου	»
Εὐφροσύνη Παύλου	»
Α. Κουτσουμπῆς	»
Χ. Μάστρης	»
Π. Γ. Ἀντίπας Πρόξενος τῆς Ἑλβετίας	»

ΟΙ ΕΝ ΑΡΜΟΛΙΟΙΣ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

Σ. Π. Τσιλιακὸς	»
Χ. Γ. Γεωργιάδης.	»
Κ. Χ. Σαλιαρίδης	»
Κ. Ν. Κανελάκης	»

ΣΜΥΡΝΗΣ.

Κίμων Ι. Μάγνης	3
Κ. Δημητριάδης Σιάτιστεύς	1
Ν. Ἰωαννίδης	»
Κ. Κοσσιμάτης	»
Α. Ζαχίδης	»
Δ. Ὑψηλάντης	»
Σ. Ι. Παπαδόπουλος	»
Α. Βασιλακάκης	»
Δ. Κουτράκης	»
Ι. Σακελλάριος	»
Α. Σιμιτόπουλος	»
Χ. Παλαιολόγος	»
Ἀριστ. Χριστογιαννακάκης	»
Πλάτων Ι. Πετρᾶς	»
Χ. Π. Βακελόπουλος	»
Π. Μιχαλακόπουλος	»
Γ. Ι. Ζερλέντης	»
Θ. Χριστοδουλίδης	»
Δ. Κωνσταντινίδης	»
Σ. Θ. Σεβαστιανὸς	»

	Σόμ.
Μιλτιάδης Ἐμμανουὴλ	1
Δ. Καλλιγᾶς	»
Φ. Πολύδωρος Κυβετὸς	»
Π. Πάγκαλος	»
Ν. Πάγκαλος	»
Μ. Π. Κοσσονῆς	»
Ἑρμ. Κωσταλᾶς	»
Α. Διαμαντόπουλος	»
Α. Ε. Ἀποστόλου	»
Π. Δ. Τρεβεζέας	»
Γ. Α. Δούκας	»
Γ. Ἐαρινὸς	»
Α. Κυριακίδης	»
Γ. Α. Δεσίπρης	»
Θεμιστ. Φραγγιᾶς	»
Φρ. Φραγγιᾶς	»
Θεόδωρος Τζέτζος	»
Χ. Παντολέων	»
Σοφοκλῆς Ξένος	»
Γρ. Ἀγγελόπουλος	»
Ἀριστοτ. Ἡλιάδης	»
Μ. Μιχαηλίδης	»
Δευτερεύων Παΐσιος	»

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ.

Ἐμμ. Ζαράνης	»
Ν. Ζαράνης	»
Δ. Ἀστριλάκης	»
Ἰωάννης Κηπουρὸς	»
Ν. Χαδούλης	»
Παναγῆς Γ. Ῥάλλης	»
Ν. Α. Ἐμμανουὴλ	»
Μ. Κιτριλάκης	»
Δ. Κ. Χαρέμης	»
Ν. Σαράντης	»
Ν. Παππαχαλὸς	»
Α. Κωνσταντίνου	»
Θ. Ἀντωνιάδης	»

	Σώμ.
Ἰωάν. Πλατίδης	1
Γρηγ. Ν. Γρηγοριάδη	»
Γεώρ. Ζαράκης	»
Κ. Ν. Σκρηνῆς	»
Μ. Ἀλφιέρης	»
Β. Α. Περβάνογλους	»
Μ. Ἰωαννίδης	»
Μιλτιάδης Ἀλεξίου	»
Κ. Κωνσταναρίδης	»
Ὄθων Ν. Κορμουλάκης	»
Θ. Φ. Κωνταντινίδης	»
Γεώργιος Κατζούρης	»
Γ. Ι. Ἀμπανόπουλος	»
Σ. Σταθόπουλος	»
Λουκᾶς Σήμος	»
Ι. Α. Αὐγερινός	»
Ν. Σωμμαρίπας	»
Γ. Α. Ξηραδάκης	»
Γ. Κ. Φραγγιάδης	»

ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ.

Εὐθ. Ἱεροδιάκονος ἐκ Δαρδανελλίων	1
Παΐσιος μοναχὸς κηροποιὸς	»
Παναγιώτης Κυδωνιεὺς κανδηλάπτης τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου	»
Γ. Κ. Κατσηκαδέλη Λέσβιος	»
Οἱ ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ.	
Ἀνώνυμος	»
Φίλιππος Γεωργίου	»
Παΐσιος Ἱερομόναχος Κύπριος	»
Μακάριος Ἱεροδιάκ. Κύπριος	»
Γρηγόριος Ἱεροδιάκ. Ἰταλὸς	»
Μόσχος Βαλινάκης Ἀλατσατιανός	»
Γ. Μιχαὴλ Ἀλατσατιανὸς	»

	Σώμ.
Μ. Κωνσταντίνου Ἀλατσατ.	1
Γ. Π. Μιχαηλίδης Κύπριος	»
Σταῦρος Σοφιανοῦ Προυσαεὺς	»
Π. Νικολαΐδης Λευκοσιάτης	»
Ἀθαν. Ἀγγελίδης Προυσαεὺς	»
Ἰωάν. Περάκης Σάμιος	»
Χρύσανθος μοναχὸς Παιδονόμος	»
Νικηφόρος μοναχὸς Κῶος	»
Δ. Μπιτσὲς Ἀλατσατιανὸς	»

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ.

Δ. Χαρίσης ἐκ Σερρῶν	»
Σταῦρος Ἰωαννίδης	»
Νικόλαος Ἐκλεκτὸς	»
Θεμιστοκλῆς Νοῦλας	»
Δημ. Χατζιῴγλους	»

ΚΥΔΩΝΙΩΝ.

Ν. Α. Μιχάλογλους	1

ΜΑΣΣΑΛΙΑΣ.

Ἀμβρόσιος Δαμαλᾶς	2
Α. Α. Λεονάρδος Γραμματεὺς τοῦ ἐν Μασσαλίᾳ Ἑλλην. Προξενείου	2

ΒΗΡΥΤΟΥ.

Ε. Ἰω. Σαγραντῆς	1
Ἀριστείδης Π. Κυριακοῦ	»

ΜΕΛΙΤΗΣ.

Βύστράτ. Πετροκόκκινος	2

ΔΑΝΙΑΣ.

Βρεστρούδ.	1

ΕΥΡΙΣΚΕΤΑΙ

Ἐν Ἀθήναις παρὰ τῷ αὐτῷ τυπογραφείῳ καὶ παρ' ἅπασι τοῖς βιβλιοπώλαις καὶ

τιμᾶται δραχμῶν **2,50.**

MATHILDE ET LOUISE

OU

LA CATASTROPHE DE CHIO

PAR

BOOZ ÉFENDI

SYRA

IMPRIMERIE DE L' «ANATOLIE»

—

1888

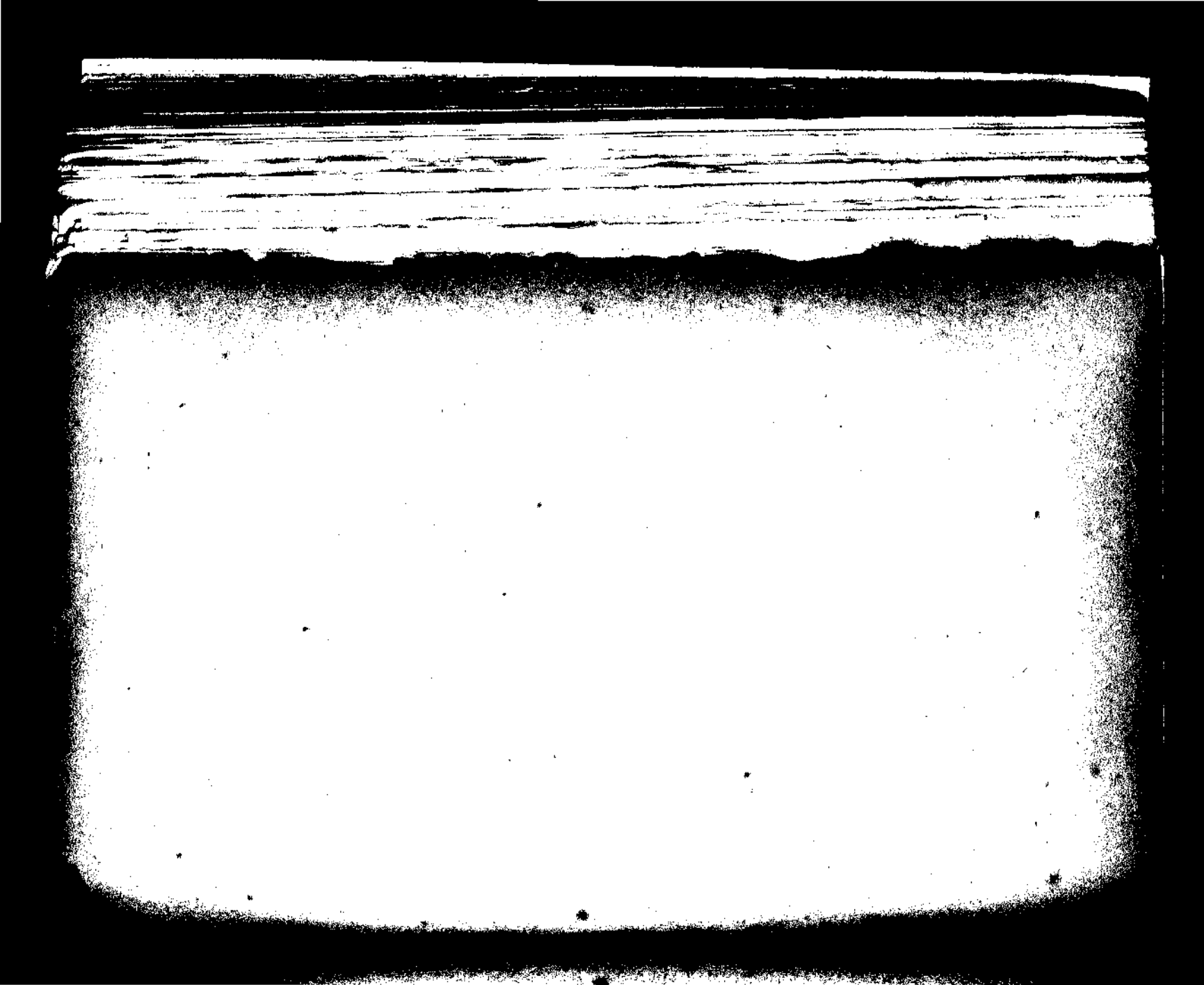

AVANT—PROPOS

Sous le titre de « Louise et Mathilde ou La Catastrophe de Chio » nous donnons au public un petit volume que nous n'osons presque pas produire au jour devant l'éclat et la vogue bien mérités des nombreux ouvrages que les romanciers actuels offrent aux lecteurs.

Ce volume est notre propre journal ; c'est le récit d'une époque de notre vie relative et contemporaine à la terrible catastrophe de l'île de Chio. Nous nous confions à l'indulgence de nos lecteurs, persuadé que la double actualité qu'il présente lui donnera un accès favorable auprès d'eux. En effet, cet ouvrage est, disons-nous, le récit de faits qui se rattachent au tremblement de terre qui a détruit Chio et livré au deuil et à la désolation cette terre chantée par les poëtes.

De plus, cette catastrophe a été, pour ainsi dire, le triste prélude d'une série de tremblements de terre qui viennent d'ébranler plusieurs points du globe.

L'Italie, l'Espagne, la Grèce ont tour à tour servi de théâtres à des scènes tragiques où les victimes se comptent nombreuses.

Combien de récits, semblables à celui que nous faisons, pourraient jeter le jour sur les malheurs particuliers qui ont brisé des cœurs, ouvert des tombes, éteint des familles !

L'île de Chio, située non loin de Smyrne, l'une des villes les plus importantes du Levant, est une terre féconde et remarquable sous tos les rapports. Connue des anciens et chantée par eux, occupée plus tard par les Génois, prise par les Turcs, elle a enfin été le théâtre d'une lutte sanglante entre ces derniers et les Grecs.

Sa position le fait connaître du monde entier : tous les bateaux qui entrent dans le port de Smyrne saluent cette île qui compte parmi les terres rivales de la naissance d'Homère. Aussi nous confiant plutôt à l'intérêt des lieux et des événements qu'à l'élégance de la diction, nous produisons au jour ces quelques pages, à la lecture desquelles on pourra une fois de plus constater la justesse du proverbe qui dit :

« L'homme propose et Dieu dispose. »

MATHILDE ET LOUISE
OU
LA CATASTROPHE DE CHIO

I

Il y avait déjà quelques heures que nous venions de laisser derrière nous l'ancienne Lesbos. Le vent froid qui soufflait violemment depuis notre départ de Constantinople, ne nous permettait pas de monter sur le pont. Cependant notre bateau marchait hardiment vers Chio, où nous espérions trouver un temps plus favorable : le voisinage du golfe de Smyrne nous faisait présager une heureuse fin de traversée.

Mon voyage n'était pas long, il y avait à peine vingt-huit heures que j'avais quitté les rives du Bosphore, et déjà je soupirais vers le moment où je pourrais poser le pied sur la terre ferme.

L'Océan avec ses eaux agitées, l'immensité sur laquelle un petit monde se mouvait avaient saisi mon cœur d'un sentiment d'une tristesse confuse que je ne pouvais dissiper. Heureusement, chaque tour d'hélice me rapprochait de Smyrne et me permettait de compter sur la réalisation de mes projets.

Dix ans d'absence m'avaient rendu sérieux : dix ans d'une vie active m'avaient permis de réaliser une petite fortune. Je rentrais à Smyrne pour revoir mes parents et me choisir une épouse.

Je me livrais ainsi aux rêves de l'avenir tandis que notre bateau était ballotté par le vent et les flots. Les moments me paraissaient bien longs ; cependant nous n'étions plus qu'à une petite distance de Chio dont le panorama se dessinait distinctement sous les rayons du soleil couchant. Enfin nous y touchâmes et nous nous y arrêtâmes une heure.

Cette ville avait beaucoup changé depuis mon départ pour Constantinople ; mais elle me rappelait bien des souvenirs du séjour que j'y avais fait pendant deux mois de l'été de 1870. On voyait sur le rivage, non loin de l'ancien château, des maisons toutes neuves et fort jolies qu'entouraient des jardins pleins d'orangers aux fruits délicieux, dont la belle couleur jaune se mariait élégament au vert sombre du feuillage. La mer était devenue calme, et le soleil, quoiqu'à son déclin, nous envoyait, sur le pont, ses derniers rayons bienfaisants. Bientôt notre bateau fut accosté par plusieurs barques ; les unes nous amenaient quelques passagers ; les autres, des marchands de diverses confitures, et surtout des marchands de mastic.

L'assaut que ces bons vendeurs firent sur le pont était bien amusant. J'étais à faire pour ainsi dire une étude de mœurs lorsque je vis arriver un monsieur d'un certain âge, accompagné de deux jeunes filles. Un passager, mon compagnon de voyage, qui avait longtemps séjourné à Chio, connaissait les nouveaux-venus ; il ne tarda pas à me les présenter.

J'étais en face de Monsieur Prado et de ses deux filles. A peine me furent-ils présentés que je me rappelai les avoir connus lors de mon séjour à Chio. Je

fus en effet recommandé par des amis de Smyrne à plusieurs familles de l'île. Javais eu ainsi l'occasion de faire la connaissance de Monsieur Prado et de ses demoiselles : elles étaient alors toutes jeunes ; aussi elles étaient devenues méconnaissables après tant d'années et une transformation si avantageuse, surtout chez la seconde. Le bateau se remit bientôt en mouvement. Nous n'attendîmes pas le coucher du soleil pour descendre au salon. Plus le pont est agréable en été, moins il attire de passagers pendant les froides journées de l'hiver. Aussi lorsque nous descendîmes dans le salon nous sentîmes un bien-être procuré par la douce chaleur de l'appartement. Il nous fallait encore quelques heures pour arriver à Smyrne. Cela suffisait cependant pour lier conversation entre Monsieur Prado, ses demoiselles, mon compagnon de voyage et moi.

Nous parlâmes de Constantinople, de Chio, de Smyrne. On me laissa raconter les impressions de mon séjour dans la capitale des Ottomans. Monsieur Prado nous fit la description de Chio ; il nous dit qu'il s'y plaisait personnellement, mais qu'il regrettait beaucoup pour ses deux filles la vie un peu solitaire et monotone qu'elles y menaient.

Alors la plus jeune, Mademoiselle Mathilde, sourit et ajouta à ce que son père venait de dire : « Voilà aussi pourquoi notre père a bien voulu accepter pour nous l'invitation faite par un ami de Smyrne, Monsieur M . . . d'assister à la fête du mariage de son fils.

— Votre séjour à Smyrne sera donc assez long, ajoutai-je.

— Nous comptons y rester deux semaines, me ré-

pondit Monsieur Prado ; et vous-même, Monsieur Selma, d'où revenez-vous ?

Je fis savoir alors à mon interlocuteur que je retournais de Constantinople où j'avais demeuré dix ans et que je rentrais à Smyrne pour voir mes parents et y rester probablement.

— Comment, Monsieur Selma, s'écria l'ainée, Mademoiselle Louise, vous avez été ainsi privé de vos parents pendant dix ans ; vous avez pu vivre loin d'eux !

— Mademoiselle, fis-je alors, les circonstances où mon père se trouvait à cette époque m'ont obligé d'accepter un poste qui m'était offert chez mon oncle, à Constantinople.

— Aussi, ajouta-t-elle, vous devez être bien content, Monsieur, de rentrer dans votre ville natale après une si longue absence.

— Mademoiselle, dis-je, je le suis d'autant plus que j'y retourne dans l'espoir de ne plus la quitter.

Elle m'ajouta alors d'une voix moins haute : « L'espérance de se revoir diminue le chagrin de l'absence ; mais la perte d'une personne chérie est sans remède. » Je compris qu'elle voulait faire allusion à la mort de sa mère, car je me rappelai alors qu'elles portaient à l'époque de mon séjour à Chio le deuil de leur mère.

Je voulus donner une note plus gaie à notre entretien, et je dis à Monsieur Prado que je serais bien content de voir nos relations nouvellement renouées se continuer à notre arrivée. Mon interlocuteur me dit d'un ton fort aimable qu'il serait très flatté de me compter

parmi les amis de sa famille. Il me demanda ensuite si je pouvais lui recommander un hôtel. Mon compagnon, qui avait récemment passé à Smyrne l'engagea à s'adresser à l'Hôtel de la Ville.

Notre entretien se prolongea jusqu'à dix heures du soir. Nous étions entrés dans le golfe de Smyrne, mais la nuit nous empêchait d'admirer le beau coup d'œil que présente la vue du golfe. Nous ne voyions que bien loin des lumières nombreuses et serrées qui brillaient sur le mont Pagus, comme des astres sur un ciel à fond noir. Cette vue offrait un cachet particulier et nous annonçait la ville turque.

Nous nous retirâmes alors dans nos cabines pour prendre un peu de repos avant le lendemain matin.

A six heures du matin nous étions réunis dans le salon ; toutes les figures étaient rayonnantes. Le jour avait paru, le ciel, pour notre bonne chance, était pur comme par ces belles journées de l'hiver qu'on rencontre quelquefois dans les pays favorisés comme l'Ionie. Les premiers rayons du soleil ne tardèrent pas à briller ; nous montâmes sur le pont. La vue de Smyrne était ravissante : tous les dômes des églises, les sommets des plus hauts édifices étaient éclairés par le soleil bienfaisant de l'hiver.

Une infinité d'embarcations vinrent bientôt assiéger notre bateau. Les bateliers se disputaient nos personnes et nos bagages. J'offris à mes compagnons de traversée de partager mon caïque. Il y avait de la place pour nous tous et pour tous nos effets.

A peine eûmes-nous posé le pied sur les quais que l'air froid du matin vint rafraîchir ma mémoire et je

revis en esprit les rues de Smyrne que la grande Constantinople avait fini par me faire presque oublier.

Nous nous rendîmes à la douane pour exhiber nos passe-ports ; de là mon compagnon de voyage et moi conduisîmes Monsieur Prado à l'Hôtel de la Ville, situé sur les quais. Je saluai mes connaissances ; Monsieur Prado me dit en me serrant cordialement la main : « Monsieur Selma, nous vous sommes infiniment obligés pour vos charmantes attentions ; nous comptons sur votre prochaine visite». Je m'empressai d'ajouter qu' elle ne se ferait pas attendre. Il remercia aussi avec une égale délicatesse notre compagnon qui devait le soir même s'embarquer pour Marseille. A mon tour je lui serrai amicalement la main et lui souhaitai un heureux voyage.

Je me trouvai ainsi seul pour quelques instants dans la ville qui me vit naître. Je me demandais alors ce que l'avenir me destinait, ce que ce voyage amènerait de nouveau dans le livre de ma vie.

Absorbé dans mes réflexions je ne tardai pas à me trouver devant la porte de la maison paternelle. Inutile de décrire l'impatience avec laquelle mes chers parents m'attendaient. A mon départ de Constantinople je leur avais télégraphié pour leur annoncer mon arrivée. Ils seraient venus audevant de moi si le froid de la saison ne les eût empêchés de quitter la maison de si grand matin.

Les premiers épanchements furent touchants. Je me jetai dans les bras d'un père que dix ans d'absence avaient sensiblement vieilli. Ses cheveux étaient blancs,

mais il conservait toujous la vigueur et l'agilité que je lui avais connues.

Ma mère aussi avait des rides sur ce front encore jeune il y a quelques années, sur lequel j'avais déposé un baiser d'adieu et que j'avais arrosé des larmes de la séparation.

Mais ma surprise et ma joie ne furent pas moins grandes de voir Mary, la petite sœur de huit ans, devenue depuis lors, une sœur charmante, qui n'avait qu'un défaut, celui de ne pas se rappeler son cher frère.

Nous restâmes de longues heures réunis pour nous dire tout ce que l'on peut se communiquer au premier abord, après une longue absence.

II

Trois jours s'étaient déjà écoulés depuis l'heureux moment où je vivais dans le sein de ma famille. Tout le passé revenait insensiblement à ma mémoire; les dix années d'éloignement me paraissaient un rêve, mais la réalité du passé s'unissait à celle du présent pour faire une chaîne d'événements qui formaient le tissu de ma vie.

Je me trouvais choyé par un excellent père et par une tendre mère ; on me donna la chambre que j'occupais autrefois. Je me mis à jouer du piano ; c'était celui sur lequel j'avais débuté dans l'art musical. Je me rappelais les mouvements d'impatience de mon maître lorsque mes doigts se montraient revêches à la parfaite exécution d'une gamme ou d'une mesure.

J'étais en train de repasser une sonate de Mozart lorsque ma mère vint à moi en me disant : « Georges, tu est bien tombé ; tu auras l'occasion de t'amuser un peu avant la fin du carnaval. Tiens, voici un billet d'invitation pour la fête que Monsieur M . . donne à l'occasion du mariage de son fils. Tu pourras accompagner ta sœur qui désire assister à ce mariage. La nouvelle-mariée est une de ses anciennes compagnes d'école, une de ses amies. »

Le billet était à l'adresse de toute la famille, la fête était fixée pour Samedi soir. Nous étions à Mercredi ; j'avais encore quatre jours pour m'y préparer. Je voulus, comme je l'avais promis à Monsieur Prado, lui faire une visite. Je savais d'ailleurs que les demoiselles Prado devaient aller à la fête et je désirais savoir quelle était leur dernière determination.

Mercredi, dans l'après midi, je me rendis à l'hôtel et je demandai Monsieur Prado. On me conduisit dans ses appartements. Il était en train de lire un journal pendant que ses demoiselles étaient occupés à arranger un ruban.

Je compris qu'elles préparaient pour la fête les petites détails de leur toilette. On me reçut avec une affabilité charmante. Je m'empressai de demander des nouvelles de leur santé. Monsieur Prado me remercia et me dit qu'il se portait très-bien et qu'il était très-heureux de me voir.

— Vous-mêmes, Mesdemoiselles, comment vous trouvez-vous depuis votre arrivée ?

— Nous sommes fort bien, Monsieur, et enchantées de la position de notre hôtel, me dit Louise ; nous

jouissons de tous côtés d'une vue ravissante : les quais, la mer, les montagnes, le mouvement du port sont pour nous une source de distractions.

Je proposai alors à Monsieur Prado de profiter d'une belle après-midi bien chaude pour visiter les environs de Smyrne. Les deux jeunes filles s'empressèrent de me dire : «Merci, Monsieur Selma, nous acceptons volontiers votre gracieuse proposition». J'ajoutai que nous pourrions exécuter notre projet après la fête, au premier jour de beau temps.

Il était déjà cinq heures ; le soleil s'était couché derrière la montagne qui porte le nom de Deux-Frères ; il était aussi bientôt l'heure de rentrer chez moi, car j'avais à recevoir d'anciens camarades de Collège.

Arrivé à la maison, je n'attendis pas longtemps la visite de mes amis. Qu'ils étaient heureux de me revoir et que j'étais content à mon tour de constater ce témoignage d'affection de compagnons d'étude !

Aussi que le temps de cette charmante visite nous parut court ! Nous nous dîmes bien des choses : nous parlâmes de nos affaires, de nos amusements, de tous les faits principaux qui s'étaient passés pendant dix années de jeunesse. Nous nous promîmes de nous voir souvent. Il était huit heures lorsque mes connaissances prirent congé de moi, et alors je courus dans le petit salon où mon père et ma mère se trouvaient réunis. Nous ne tardâmes pas à souper. Pendant le repas Mary nous parla de son bonheur à aller à la fête. Elle était impatiente : de recevoir le lendemain matin sa toilette d'occasion et surtout de savoir si elle lui seyait avec grâce. Le dirai-je, je la trouvai coquette, mais je

gardai ma réflexion pour moi. Enfin le matin arriva, et avec, les préparatifs de la fête. Ma sœur était sur pied presque en même temps que ma bonne mère qui est matinale en toute saison.

A ce propos je me rappelai les soins que cette bonne mère prenait lorsque j' étais élève, à me reveiller régulièrement à six heures du matin pour me donner le temps de préparer mes leçons. Puis elle me faisait faire un petit déjeûner et je partais ensuite pour le Collège français de la Propagande, distant, pour mon malheur, d'un bon quart d'heure de chez nous. Cette réminiscence de la vie scolaire que l'on n'apprécie jamais à l'époque où l'on est élève, me fit oublier que je devais sortir pour faire quelques emplettes. Ce ne fut que lorsque ma sœur vint à moi en me disant : «Que tu es devenu flasque, Georges ; tu attends donc le dernier moment pour preparer ta toilette !» que je pensai à sortir pour me diriger vers la rue Franque.

Je m'y rendis bien vite et j'achetai ce dont j'avais besoin. A mon retour, Mary essayait sa robe qu'elle venait de recevoir. Elle était tout heureuse d'entendre dire et de voir elle-même qu'elle lui allait bien.

La journée nous sembla un peu longue et ce ne fut pas sans impatience que ma sœur et moi nous comptâmes les coups de l'horloge qui sonnait huit heures du soir.

Le ciel était pur ; les étoiles scintillaient d'une clarté ravissante.

Mon père, ma sœur et moi nous entrâmes dans la voiture qui nous amena jusqu'à la maison des nouveaux-mariés. L'escalier, le corridor, les salons étaient riche-

ment illuminés ; les invités se pressaient déjà à la porte du local.

Nous présentâmes aussitôt nos vœux au nouveau couple et à leurs parents. Je me mis ensuite à chercher des yeux Monsieur Prado et ses demoiselles. Je ne pus encore les apercevoir, et étant comme étranger dans ma ville natale, mon père dut me présenter à ses connaissances.

Il y avait déjà un quart d'heure que nous étions arrivés lorsque je vis entrer Monsieur Prado et Mademoiselles Louise et Mathilde. Je m'empressai d'aller à leur rencontre, et après les avoir laissés présenter leurs salutations et leurs vœux, je m'approchai de Monsieur Prado, lui demandant la cause de son petit retard. Il me répondit que le cocher s'était fait attendre.

Mademoiselle Mathilde s'empressa d'ajouter avec une modestie charmante : «Monsieur Selma, je suis tout heureuse de vous voir, nous connaissons ici si peu de monde».

— Mademoiselle, lui dis-je, je me ferai un devoir de vous présenter à toutes mes connaissances et particulièrement à ma sœur. De plus, permettez-moi de vous offrir la seconde danse, ayant promis la première à Mademoiselle Louise. En attendant, veuillez vous remettre ; la voiture doit vous avoir un peu fatiguée.

Je lui donnai un fauteuil, j'en offris un autre à sa sœur, et nous continuâmes notre agréable entretien auquel vint bientôt se joindre ma sœur qui avait un instant disparu. Je la présentai à Monsieur Prado et à ses filles. Mary se montra d'abord réservée et timide ; ce ne fut que lorsqu'elle vit que j'étais déjà en termes

bien familiers avec Monsieur Prado et ses demoiselles qu'elle se mit à causer à l'aise avec Mademoiselle Louise. De mon côté je n'étais pas mécontent de la part qui m'était réservée, celle de m'entretenir avec la cadette. Elle portait une toilette plutôt simple, mais d'un goût parfait. Le nœud qu'elle avait préparé avec sa sœur, lors de ma visite, lui était destiné : elle le portait délicatement sur les cheveux, à côté d'un magnifique camelia. Elle avait su tout faire avec une telle simplicité et un goût si exquis que je ne pus lui cacher ce que jusqu'alors je ne lui avais pas exprimé, qu'elle avait tout pour me plaire.

Elle sourit timidement et me dit avec délicatesse que ce sentiment était trop flatteur pour elle et qu'elle ne le meritait pas.

Il y avait déjà dix minutes que profitant de cette entrevue si bien amenée, j'avais fait des aveux que le cœur seul m'avait dictés sans qua la raison et la réflexion les eussent préparés, lorsque le son de la musique mit en mouvement les invités.

Elle annonçait la danse ; chacun s'y prêta avec plaisir et le parquet ne compte plus de danseurs et de danseuses que bien après la dernière note de musique.

Je dis alors aux demoiselles Prado que je devais les présenter à mon père ; elles acceptèrent avec plaisir ma proposition. Ce dernier venait justement de quitter le fumoir et semblait chercher ma sœur et moi. J'allai au-devant de lui et lui dis que j'avais à lui faire connaître une charmante famille dont j'avais moi-même renoué la connaissance à bord.

Monsieur Prado fit un aimable salut à mon père, qui bientôt serrait aussi grâcieusement la main des jeunes filles.

Désormais pères et sœurs se connaissaient. J'étais au comble du bonheur de voir que tout me favorisait.

J'offris une seconde danse à l'aînée qui semblait comprendre que quelque chose de nouveau s'était produit dans l'âme de sa sœur.

Elle me dit après m'avoir remercié : «Mathilde paraît pensive depuis quelques instants ; je viens de m'apercevoir qu'elle a refusé une danse ».

Je ne voulus pas en dire davantage, et j'engageai Mary à causer avec les deux jeunes filles tandis que je me rendais au fumoir pour quelques instants.

La fête était splendide ; les invités étaient au complet ; les salons étaient combles ; l'entrain régnait partout. On dansa longtemps. A une heure du matin, ma sœur me dit qu'elle était un peu fatiguée et qu'elle desirait rentrer. Mon père était à la disposition de ma sœur.

Nous saluâmes Monsieur et Madame M . . . ainsi que les nouveaux-mariés, et nous les remerciâmes de la réception gràsieuse et de la fête magnifique à laquelle ils nous avaient invités.

Nous allâmes ensuite vers Monsieur Prado et ses demoiselles ; ils nous dirent qu'ils comptaient faire comme nous, et bientôt nous descendions ensemble les derniers degrés de l'escalier. En nous séparant nous nous promîmes de nous voir le lendemain Dimanche dans l'après-midi. Ainsi finit cette fête charmante.

Elle venait d'ajouter quelque chose de nouveau aux

événements qui s'étaient suivis depuis mon départ de Constantinople. Mary était toute contente de s'être bien amusée et surtout d'avoir fait la connaissance de personnes si aimables.

Mon père me dit que Monsieur Prado lui paraissait être un homme fort estimable et ses demoiselles des jeunes filles bien distinguées. Ces paroles me firent un plaisir secret.

Enfin nous étions chez nous lorsque j'entendis notre horloge sonner la demie. Il était donc une heure et demie du matin lorsque nous nous retirâmes pour prendre un peu de repos après une soirée si mouvementée pour moi.

Dimanche, à midi, notre conversation à table roule sur la fête de la veille. Mes parents revinrent plus d'une fois sur la famille de Monsieur Prado. Je sentais mon cœur tressaillir, mais je ne pus tenir lorsque ma mère me dit : « Et bien ! Georges, tu t'es bien amusé hier au soir ; la présence de tes nouvelles connaissances t'a rempli de joie ; tu étais même bien assidu auprès de Mademoiselle Mathilde ».

— C'est Mary qui vous a raconté cela, Maman, lui dis-je.

— Oui, fit ma sœur, en souriant et en semblant me demander si elle m'avait fait de la peine. Je la rassurai aussitôt par ces paroles : Mary, tu as devancé mon intention : je comptais parler à Maman de mes nouvelles connaissances. La conversation étant venue sur ce sujet, je ne vous cacherai pas, fis-je, en me tournant vers mon père et vers ma mère que je trouve Mademoiselle Mathilde fort gentille. Elle a reçu,

ainsi que sa sœur, une éducation choisie, et part les dons physiques qu'elle possède, elle a des qualités supérieures qui la rendent doublement sympathique.

Mon père, qui sans en avoir l'air, avait suivi de près ces deux jeunes filles, me dit d'un ton tout paternel : « Sois persuadé, Georges, que ta mère sera aussi favorablement impressionnée que moi en voyant une fois Mademoiselle Mathilde et sa sœur ».

Nous causâmes sur ce sujet pendant quelques temps encore.

A deux heures et demie je quittais la maison pour me rendre chez Monsieur Prado.

Ma première salutation fut à l'adresse du père qui vint vers moi de la porte de l'hôtel où il se tenait se chauffant sous les bons rayons du soleil. Nous montâmes à sa petite salle de réception. Après avoir présenté le bonjour aux demoiselles je leur demandai si elles n'étaient pas trop fatiguées et si elles étaient disposées à entreprendre la promenade projetée.

Mademoiselle Mathilde me dit alors : « Monsieur Selma, nous vous sommes bien reconnaissantes d'être venu nous voir, mais encore plus d'avoir tenu à votre promesse d'hier au soir.

Profitons du beau temps, de la belle journée d'hiver qui nous est accordée et que nous ne retrouverons pas si tôt peut-être.

Dans ce cas, fis-je à ces demoiselles, tout en regardant leur père, ne perdons pas de temps, le tramway va passer, nous y entrerons et il nous amènera à la gare de la Pointe.

Là nous prendrons le train de Boudjah.

Aussitôt dit, aussitôt fait ; en dix minutes le tramway nous déposait à la station. Nous y attendîmes un quart d'heure, après quoi nous filions pour Boudjah. Monsieur Prado était ravi de voir une si belle végétation sur tout le parcours de la ligne ferrée. A trois heures et demie nous arrivâmes à la gare du village. Je proposai à Monsieur Prado et à ses filles de nous y arrêter pour nous remettre un peu.

Nous y restâmes un quart d'heure. Mademoiselle Mathilde voulait visiter Boudjah. Je ne demandais pas mieux.

Pendant une demi-heure nous nous y promenâmes en tous sens. Ce village n'offre rien de particulier, cependant les maisons en sont fort jolies, et l'on jouit d'une bien belle vue qui s'étend sur les montagnes environnantes. D'ailleurs la campagne, en Orient, pendant l'hiver n'est pas, comme dans les pays froids, dépouillée de toute verdure. Le gazon remplace le manteau de neige qui ailleurs couvre la terre ; les champs commencent à verdir ; l'olivier conserve son pâle feuillage et forme partout comme des forêts dont l'aspect n'offre rien de sauvage ni de sombre.

Boudjah est le lieu de villégiature de plusieurs riches familles qui vont y passer les longs mois de chaleur de nos pays. Cependant il y en a quelques-unes qui y séjournent hiver été. Aussi le mouvement et l'animation ne manquent pas à ce coquet village. Après notre promenade dans l'intérieur, nous retournâmes à la gare où nous attendîmes l'arrivée du train qui devait nous reconduire à Smyrne.

Je me plaçai à côté de Mademoiselle Mathilde et

nous nous mîmes à causer pendant que Monsieur Prado était occupé à contempler les champs et les montagnes.

— « Que la vie à Smyrne est gaie, animée, me dit-elle ! Le séjour de cette ville est plus agréable que celui de Chio.

— Vous decideriez-vous, lui fis-je alors, à vous éloigner d'un père cheri et à venir habiter notre ville ?

— Ah ! Monsieur Selma, ajouta-t-elle, vous me posez une question un peu malicieuse à laquelle je ne puis toute seule donner une réponse. Tout dépend de mon père.

— Vous avez là, dis-je des sentiments bien louables de l'autorité paternelle ! mais si Monsieur votre père consentait à cette séparation voudriez-vous habiter Smyrne ?

Mademoiselle Mathilde rougit un peu et me répondit modestement : «Si telle est ma destinée».

Elle finissait ces mots lorsque le train se mit à siffler si fortement que nous dûmes faire silence un moment. Il venait de traverser une courbe au delà de laquelle se trouvent les cimetières. Louise me dit alors : « Monsieur Selma, la locomotive semble vouloir faire diversion à notre entretien et nous avertir que nous passions devant la demeure des trépassés. En effet nous étions devant les cimetières de différents cultes : On voit en ces lieux le cimetière catholique, celui des Arméniens, de protestants, des Israélites, qui viens d'être établi en dernier lieu.

Nous eûmes le temps de jeter un regard rapide sur la cité des morts, emportés pas la vitesse de la loco-

motive qui rappelle si bien celle de la vie par la précipitation de la course.

Nous parlâmes ensuite de choses indifférentes. Monsieur Prado me dit que le site du mont Pagus et celui de la vallée Saint-Anne étaient magnifiques.

Les ruines du chateau qui couronne ce mont, m'a-jouta-t-il, forment un charmant coup-d'œil, tandis que le versant est couvert d'une riche végétation qui défatigue la vue et console le spectateur de la tristesse que font naître ces pierres nues, ce sol desséché. Que les temps amènent de bouleversements sur la surface de la terre ! Ici, comme à Chio, ces ruines d'aujourd'hui, formaient de chateaux redoutables, pleins de vie et de mouvement, et maintenant les murs s'en écroulent insensiblement et ne servent plus de demeures qu'aux bergers ou à des malheureux sans abri !

Je fis remarquer à mon interlocuteur que les considérations n'étaient pas trop du goût des jeunes filles qui en effet me demandèrent si nous allions bientôt arriver.

— « Nous n'avons plus que cinq minutes jusqu'à la station, dis-je à l'aînée ; d'ailleurs nous laissons derrière nous ruines et montagnes ; la ville va bientôt paraître au milieu de nombreux jardins qui l'entourent. Mademoiselle Mathilde qui occupait un coin s'écria bientôt. « Quelle foule de promeneurs sur le parcours de la voie ! » Elle oubliait que c'était dimanche et que chacun était sorti par une si belle journée d'hiver.

Il était six heures moins un quart lorsque nous arrivâmes à Smyrne. Monsieur Prado m'offrit de me reposer chez lui de notre course pendant quelques

instants. Ses demoiselles insistèrent à ce que j'entrasse à l'hôtel. J'acceptai leur proposition et nous y descendîmes bien contents de notre promenade.

Je demandai à Monsieur Prado si le village lui avait plu. Il me répondit qu'il avait trouvé Boudjah fort joli et occupant une situation délicieuse ; puis il me remercia en ces termes d'avoir été leur guide : « Je suis bien embarrassé, Monsieur Selma, pour vous exprimer ma reconnaissance pour votre bienveillante amabilité ; j'en suis sincèrement confondu.

— Je suis bien sensible à vos remerciements, dis-je à Monsieur Prado. A mon tour, permettez-moi de vous exprimer le plaisir que j'ai éprouvé de vous accompagner dans votre promenade. Je me félicite d'avoir eu le bonheur de vous retrouver à Smyrne, et j'espère que vous ne me refuserez pas de vous rendre quelque peu les aimables attentions que vous avez eues pour moi pendant mon séjour à Chio. Il est vrai que j'étais jeune et que, depuis lors, nombre d'années se sont écoulés, mais je n'oublierai pas l'accueil cordial que j'ai reçu dans votre famille ».

Monsieur Prado me dit de ne pas rappeler le passé et qu'il n'avait presque rien fait pour moi.

Nous étions ainsi réunis dans une charmante petite salle et nous goûtions un vrai plaisir de nous reposer de notre promenade dans une conversation pleine d'intimité.

Monsieur Prado me fit remarquer que le quai était très animé. A notre départ de Smyrne dans l'après-midi, et à notre retour, il y avait une foule nombreuse

qui y circulait, tandis que les tramways allaient et venaient pleins de voyageurs.

Mademoiselle Louise me dit alors : « Entendez le bruit et le mouvement des voitures, de tranways qui passent sous nos fenêtres, des promeneurs qui rentrent chez eux. Nous ne connaissons pas à Chio cette animation, nous n'entendons pas ce bruit de circulation. Il y a, ajoutai-je alors, une certaine compensation : vous êtes en effet mieux partagés sous le rapport de la tranquillité de la nuit ; vous n'êtes pas incommodés par le tapage et le mouvement continuels ». Je finissais ma phrase lorsque les cloches de la ville sonnèrent huit heures ; elles m'annonçaient ainsi qu'il fallait me retirer. Je saluai affectueusement mes hôtes qui me remercièrent une dernière fois de ce qu'ils appelaient obligeance de ma part.

IV

Le lendemain, à dix heures du matin, nous nous rencontrâmes sur les quais, Monsieur Prado et moi ; il m'annonça qu'il venait de recevoir un télégramme qui reclamait son retour à Chio prochainement et que par conséquent il était décidé à quitter Smyrne le Samedi suivant. Il me pria ensuite de rentrer à l'hôtel où je trouvai les deux demoiselles dans leur appartements en train de feuilleter « L'Impartial ». Leur père leur fit part de sa décision ; alors elles me regardèrent semblant me dire d'intercéder pour que leur séjour pût être prolongé. Mais je savais que cela était impossible, et je changeai aussitôt de conversation.

— Monsieur Prado, dis-je, mes parents m'ont chagé

de vous présenter leurs hommages et de vouloir bien accepter leur visite. Il m'exprima combien ils seraient heureux, lui et ses filles, de recevoir la visite de mes parents et me dit : « Monsieur Selma, veuillez présenter mon meilleur souvenir à votre bonne famille et lui dire que nous serons honorés de la recevoir ; je n'ai que le regret de ne pas le faire dans notre propre maison ».

Il était quatre heures du soir lorsque mes parents, ma sœur et moi nous étions à la porte de l'Hôtel de la Ville. Mademoiselle Louise qui nous avait vus venir s'empressa de se présenter à nous pour nous recevoir.

De part et d'autre nous étions au complet. La visite fut longue et amicale. On parla de mille petits riens qui nous firent cependant causer longtemps. Je n'oublierai pas le portrait que nous fit Monsieur Prado du paysan Chiote.

Il n'y a point de type, nous disait-il, plus amusant à étudier que ces gens primitifs qui savent à peine parler. Ils ont un accent tout particulier, et il faut les avoir longtemps entendus pour les comprendre facilement. Ils sont de plus la plupart d'une ignorance crasse, qui cependant ne les empêche pas d'être fins pour leurs affaires. Ils connaissent fort bien leurs intérêts et ils ne se laissent pas prendre.

J'ai souvent traversé pour aller à la chasse les montagnes de l'île où l'on trouve des villages, des jardins, des vignes qui leur appartiennent ou qu'ils louent. C'est là qu'on peut les étudier, reconnaître combien ils sont en retard, plongés dans la plus profonde igno-

rance. Ils vous reçoivent cependant avec une hospitalité toute rustique.

Pendant que Monsieur Prado faisait le portrait du paysan Chiote, les trois jeunes filles causaient encore sur la fête du mariage. J'entendis Mary qui disait : « Je conserverai longtemps le souvenir de cette réunion qui m'a donné le plaisir de faire votre connaissance. »

On se sépare à la tombée de la nuit, et mes parents promirent à la famille Prado de se revoir avant Samedi, jour du départ.

La semaine parut bien courte aux demoiselles Prado qui commençaient à se faire à la vie de Smyrne, et ce fut avec grand regret qu'elles se virent à la veille de leur départ.

Samedi matin, à onze heures le bateau autrichien levait l'ancre. Je me rendis donc à l'hôtel depuis les neuf heures pour donner un coup de main à Monsieur Prado qui faisait ses préparatifs. Il fut enchanté de me voir arriver de si bonne heure.

Je l'aidai à régler toutes choses ; à dix heures et demie nous étions à bord du vapeur autrichien Junon. Les demoiselles portaient une charmante toilette de voyage, mais on lisait sur leur visage le regret qu'elles éprouvaient de quitter Smyrne où elles s'étaient si bien amusées. Je leur fis renouveler la promesse que mes parents leur avaient fait faire de venir passer quelques jours chez nous au mois de Mai.

Monsieur Prado me dit alors : « Cher Monsieur Selma, compter sur l'exécution de la promesse : vos parents ont été trop aimables dans leur offre pour refuser leur invitation. Mais à mon tour, il faut que je

sois assuré que vous viendrez à Chio, au retour de Smyrne de mes filles ; vous vous rappellerai ainsi votre premier voyage et vous reverrez avec plaisir les lieux que vous avez parcourus il y a onze ans.

Notre engagement réciproque était conclu. Il ne nous restait pas non plus de temps à perdre : le bateau était sur le point de lever l'ancre lorsque je serrai affectueusement la main à mes connaissances, nous disant mutuellement à revoir à bientôt.

Le bateau commençait à fendre les ondes ; je restai dans ma barque. Monsieur Prado, Louise et Mathilde tenaient leurs mouchoirs ; je faisais de même. Nous nous saluâmes ainsi jusqu'à ce que le vapeur fût hors du port ; puis je restai sur les quais tout autant que je pus distinguer leurs signaux. Ensuite je rentrai chez moi, réfléchissant sur la rapidité avec laquelle les deux semaines depuis mon arrivée s'étaient écoulées. J'étais moi-même surpris du changement qu' une simple combinaison venait de produire dans mon être.

Je n'osais sonder l'avenir, je ne voulais même pas en soulever le voile. Je venais de subir une rude épreuve dans cette séparation : à peine nous étions-nous connus qu'il fallait s'abreuver de l'amertume de l'éloignement !

« Hélas ! me disais-je, peut-être Mathilde a-t-elle été pour moi comme un astre brillant qui a lui à l'horizon pour disparaître aussitôt, se dissiper et ne laisser aucune trace dans les voiles de la nuit ?

Ne l'aurais-je aimée que pour connaître si tôt les tristesses de la séparation ? »

Mes bons parents remarquèrent combien le départ de

la famille Prado m'avait causé du chagrin. Ils tâchèrent de me consoler et de me distraire.

Le lendemain fut pour moi un jour bien différent de ceux qui s'étaient si agréablement écoulés depuis mon arrivée à Smyrne.

Un noir pressentiment me déchirait le cœur. Je le suivais par la pensée, ou plutôt, il ne quittait pas mon esprit, malgré toutes les distractions que mes parents et mes bons amis tâchaient de me procurer.

Ainsi se passèrent les deux premiers jours de séparation. Je dus cependant mes distraire, non pour ôter le souvenir de celle qui avait su m'inspirer une profonde sympathie, mais pour reprendre une vie plus active et plus gaie pour mes parents. Je me confiai en Dieu : c'était lui qui avait préparé tous ces évènements, j'espérais qu'il les mènerait aussi à bonne fin. Nous étions à l'époque de la chasse. Le gibier est abondant aux environs de Smyrne, et cette année-là particulièrement, les bécasses, les canards sauvages étaient nombreux.

Aussi pour me distraire je me décidai à faire une excursion cynégétique. Je choisis à cet effet le village de Sevidikeuy situé sur la direction, mais au-delà de Boudjah.

Je pris le chemin de fer qui me conduisit jusqu'au village, et puis accompagné d'un paysan qui connaissait ma famille, je me mis à gravir les hauteurs.

Le vent soufflait avec violence, le soleil paraissait à peine, les ruisseaux étaient glacés ; en un mot c'était un vrai temps d'hiver. Arrivé dans un petit bois, j'eus cependant la satisfaction de lever quelques bécasses, et j'en tirai trois. J'étais fier de mon trophée.

Nous rentrâmes assez tard à Sevdikeuy où je passai la nuit. Le lendemain je retournais chez moi dans l'intention de recommencer le plus tôt possible cet exercice agréable.

Mes vacances venaient cependant d'expirer. J'avais réglé toutes mes affaires à Constantinople et je commençais à aller régulièrement au bureau de mon père que j'aidais dans son travail. Il avait décidé que je resterais auprès de lui. C'était un grand bonheur pour moi d'être auprès de ce bon père, de le décharger de tout ses travaux ; il avait vieilli depuis dix ans, comme je l'ai déjà dit.

Un mois s'était déjà écoulé depuis le départ de la famille Prado ; j'avais repris au bureau de mon père cette vie active que j'avais menée à Constantinople. Il m'avait déjà confié la plus grande partie de ses affaires et j'étais heureux, de le voir se reposer après avoir si longtemps travaillé pour moi.

Cette occupation régulière distrayait mon esprit, mais n'avait nullement dissipé mon affection pour Mathilde.

Bientôt les hirondelles parurent et m'annoncèrent le retour du printemps. Les arbres commencèrent à verdir ; la nature entière prit un aspect souriant qui fit naître dans mon cœur la joie et l'espérance.

V

Je ne pouvais rester longtemps dans cet état pénible, dans ce trouble de cœur, et je résolus de faire mes démarches auprès de Monsieur Prado. De la part de mes parents je savais n'avoir aucune opposition.

Ils avaient su apprécier les qualités des deux jeunes filles ; il s'agissait donc maintenant d'obtenir le consentement de Mathilde et du père.

Celle-ci m'avait quelquefois parlé d'un oncle qu'elle avait à Chio et que j'avais moi-même un peu connu lors de mon séjour dans l'île. C'était un respectable ecclesiastique, frère de sa mère.

Les deux sœurs avaient pour lui une grande considération et beaucoup de respect dus à son caractère et à son âge.

J'allai donc trouver le Révérend Père Félix, notre curé, à qui je fis part de mes intentions et je le priai de vouloir bien écrire à l'oncle de Mademoiselle Prado pour qu'il fasse les démarches nécessaires auprès du père. Le père Félix me promit de me recommander chaudement auprès de l'ecclésiastique.

Il écrivit en effet quelques jours après et au bout d'une semaine jallai chez le curé qui me montra un pli. Il me dit aussitôt :

« Georges, j'ai ta réponse ; assieds toi, je vais te lire cette importante missive ».

Je me remis sur un vieux fauteuil tantis que le bon curé me fit la lecture de la lettre. Je retenais mon émotion et l'impatience qui me tourmentaient.

C'était l'oncle de Mathilde qui écrivait :

« J'ai eu, disait-il, un long entretien avec le père et la jeune fille. Monsieur Prado a été tout surpris de cette demande, il réfléchit quelques instants, puis appela Mathilde et lui dit :

« Chère enfant, on me fait pour toi une proposition

de mariage ; Monsieur Georges Selma demande ta main ; acceptes-tu, Mathilde ?

— Je n'agirai que d'après votre volonté, répondit-elle. Cependant je ne vous cacherai pas que je trouve Monsieur Selma fort bien. C'est un jeune homme que j'estime beaucoup. D'ailleurs, nous l'avons connu à Smyrne très avantageusement.

Dans ce cas, fit le père, je n'ai aucune opposition à l'accepter pour gendre ».

Je demandai alors l'autorisation de vous répondre aussitôt.

Veuillez, Monsieur le curé, présenter mes sincères félicitations à Monsieur Selma ».

« Voici me dit le père Félix, en finissant la lettre, vos désirs accomplis, mon cher Georges. Je suis tout heureux de vous serrer la main et d'avoir été moi-même l'intermédiaire dans cette affaire ».

Après l'avoir chaudement remercié de tout ce qu'il avait fait pour moi, je quittai le respectable ecclesiastique et me rendis à la maison.

Mon père et ma mère étaient absents. J'étais tout troublé, je voulais leur faire part le plus tôt possible des suites de mes démarches. Aussi je ne sortis pas, je les attendis et me mis à me promener dans le vestibule.

Enfin ils arrivèrent ; je m'empressai d'aller au-devant d'eux, leur disant que j'avais à leur parler d'une question sérieuse. Nous ne tardâmes pas à l'entamer : elle était déjà presque résolue ; mais je voulais avoir leur dernier mot. Il ne se fit pas attendre. Mes parents me dirent en effet que j'avais fait un choix qui

était complètement de leur goût, et qu'ils n'avaient aucune opposition à me faire.

Je leur dis alors que j'avais aussi le consentement de Monsieur Prado. « Quant à Mathilde, leur ajoutai-je, j'étais déjà sûr d'elle : nos entretiens, pendant son séjour ici, m'ont suffi pour lire dans son cœur si candide et si sincère ».

Je profitai du premier départ pour Chio pour écrire à Monsieur Prado et à Mathilde.

Je leur exprimai tout le bonheur que je ressentais de voir ma demande acceptée. Je leur parlai aussi de mes parents qui avaient entièrement approuvé mon choix.

Je finissais ma lettre à Mathilde en lui disant qu'il me tardait de lire ses lignes.

Elle me comprit, et je la compris aussi : nous nous aimions ardemment.

Sa première lettre fut pour moi le premier véritable bonheur que Mathilde me procurait depuis que je l'avais connue.

Aussi la conservé-je précieusement. Que de charmes dans ses lignes ! que de consolations pour un cœur épris d'un vif amour dans ces mots :

Cher Georges, tu me dis dans ta lettre que son bonheur est grand ; je le crois : tu m'aimais, je le savais. Mais penses-tu que ce sentiment ne s'est pas développé et n'a pas mûri dans l'éloignement, avec la séparation ? Oui, cher Georges, aujourd'hui je puis t'exprimer librement la réciprocité des sentiments que tu as éprouvés pour moi. Desormais tu vivras dans mon cœur et dans ma pensée. Ecris-moi souvent, cher

ami, nous n'avons pas d'autre consolation dans notre éloignement. A bientôt, cher Georges ; toute à toi, Mathilde Prado ».

Oui, lettre chérie, je t'ai conservée précieusement, toi, qui as ouvert notre correspondance dans laquelle le cœur seul guidait la plume et où j'ai fini par connaître les charmantes qualités de Mathilde !

VI

Le deux Avril je recevais une lettre qui finissait par ces mots : « Cher Georges, il nous reste deux semaines pour notre mariage ; mon trousseau, auquel j'ai pris plaisir à travailler moi-même, est tout prêt. Nous t'attendons pour les fêtes de Pâques. Fixe-nous le jour où tu viendras et n'oublie pas d'amener Mary. A revoir, mon cher Georges ».

Le lendemain, 3 Avril, Dimanche de la Passion, nous allâmes en famille entendre la messe à la cathédrale. A la vue des ornements de deuil dont l'Eglise était revêtue, j' éprouvai un sentiment de tristesse qui m'oppressa jusqu'à l'heure du dîner. Mes parents me demandèrent la cause de mon chagrin, m'ajoutant qu'il ne me seyait pas d'être ainsi taciturne aux veilles de mon mariage. Je ne sus pas leur en donner la raison comme je ne me l'expliquai pas à moi-même. Cependant je ne voulais pas faire de la peine à mes parents. Je tâchai de me distraire et je me mis à jouer du piano. Ma sœur chanta, je l'accompagnai et bientôt l'entrain qui régna au milieu de notre petite famille finit par chasser mes sombres idées.

Nous continuions à faire de la musique lorsque nous nous sentîmes violemment secoués. C'était un tremblement de terre.

Mary courut aussitôt se réfugier auprès de ma mère tandis que mon père plus calme me demanda si je m'étais effrayé. Je ne pus cacher mon trouble. Depuis dix ans je n'avais ressenti aucune secousse de tremblement de terre à Constantinople et je venais d'être étrangement affecté par ce mouvement souterrain auquel je n'étais pas habitué.

Il était environ deux heures moins un quart de l'après midi. Dans la rue, il y avait plusieurs personnes en émoi qui étaient sorties de leurs maisons pour se communiquer leur frayeur. Tout le monde était dans la consternation : on craignait une nouvelle secousse.

En effet, Smyrne avait été fortement ébranlée dans le mois de juillet de l'anné 1880 par un tremblement de terre qui avait causé de graves dégâts. Aussi chacun avait conservé un fâcheux souvenir de ces trépidations du sol quelquefois si funestes. Aux premiers cris d'alarme qui s'étaient fait entendre dans le quartier succeda une nouvelle que je ne pus d'abord croire : le télégramme annonçait que Chio était détruite par la secousse, que les victimes étaient nombreuses, et qu'on demandait du secours.

Tout Smyrne était sur pied, consterné par cette terrifiante nouvelle ; moi, j'étais accablé, anéanti sous le poids d'une crainte mortelle au sujet du sort de Mathilde et de sa famille.

Je courus sur les quais où une foule nombreuse

affluait pour s'assurer au bureau des télégraphes de la triste réalité de cette catastrophe.

La nouvelle ne tarda pas a être officiellement confirmée. Je rentrai chez moi agité par un noir pressentiment. Mes parents voyant mon état me conseillèrent de me rendre le plus tôt possible sur le lieux du désastre.

Mon angoisse augmentait d'heure en heure, voyant qu'aucune nouvelle ne me venait de la famille Prado. Ce silence me faisait présager, un malheur.

La nuit me parut horriblement longue. Je préparai pendant ces tristes heures de veille quelques paquets pour prendre avec moi. Le lendemain, on m'annonça que le départ du premier bateau était fixé pour Mardi de grand matin et que plusieurs petits bateaux à vapeur étaient mis à la disposition du comité de secours composé sur-le-champ par les personnes les mieux placées de notre ville.

Ils partaient emportant des cœurs généreux, devenus les dépositaires des premiers secours en tous genres offerts par les habitants de Smyrne.

L'élan de générosité deployé par cette ville a été remarquable et digne des mœurs hospitalières et du caractère charitable de notre pays. Partout on recueillait de l'argent, des vivres, du linge, des habits que le comité devait distribuer aux malheureuses victimes.

A l'aube du jour, le 4 Avril, j'étais sur le quais ; le bateau devait partir dans une heure. Je retournai à la maison plus mort que vif ; mes parents étaient consternés de me voir dans cet état de trouble et d'agitation.

Enfin à l'heure fixée le paquebot quittait Smyrne emportant pour ma consolation plusieurs connaissances qui se rendaient sur les lieux pour prêter leur assistance.

VII

Notre traversée fut excellente, le temps était magnifique, comme par ces beaux jours de printemps qu'on rencontre dans l'Ionie. Cependant tous les passagers ne parlaient que de la catastrophe sans penser à jouir des charmes d'une brise fraîche et embaumée et d'une mer calme.

Nous nous mîmes sur le pont à regarder avec des lunettes d'approche voulant constater l'étendue du désastre avant d'arriver sur les lieux.

A deux heures et demie du soir notre vapeur jetait l'ancre dans les eaux de la malheureuse Chio.

En face de nous s'élevait la vieille forteresse dont plusieurs murs ne se voyaient plus debout. Nous conclûmes aussitôt que sous ces ruines devaient être englouties un grand nombre de victimes.

La ville, cependant, ne présentait pas de cette distance, cet effrayant panorame que nous nous étions imaginé en quittant Smyrne. Les hautes maisons qui s'élèvent au bord de la mer n'offraient pas de ruines visibles. Nous regardions avec étonnement et plaisir tous ces édifices intacts, et nous nous demandions comment on avait pu exagérer l'étendue de la catastrophe.

J'éprouvais en moi-même une sorte de consolation, déjà presque convaincu qu'il y avait eu de l'exagération dans les nouvelles parvenues à Smyrne.

Mais un habitant de l'île vint à bord chercher un de ses parents. L'épouvantable récit qu'il nous fit me replongea bientôt dans mes noirs pressentiments.

« Ne jugez pas, Messieurs, nous dit-il, de notre malheur par ce que vous voyez de loin. Bientôt vous mettrez pied à terre, et vous constaterez notre désolation et nos ruines ».

Je m'empressai de lui demander des nouvelles de la famille Prado, mais il me dit qu'il ne savait rien sur elle.

Je pris un caïque avec quelques autres passagers et nous arrivâmes au bout de quelques instants sur le rivage où il y avait plusieurs personnes qui attendaient sans doute du secours. Notre batelier ne sut lui même me donner aucun renseignement. Je compris qu'il fallait de la patience et du courage pour arriver à obtenir quelques informations.

Une odeur nauséabonde venait frapper notre odorat et soulever notre estomac. Nous dûmes tenir le mouchoir pour ne point aspirer ces miasmes que le souffle du vent apportait avec lui. Cette mauvaise odeur provenait des corps entassés qui commençaient à se putréfier sous les rayons du soleil d'Avril. Mais ce qui avait fini par infecter l'atmosphère c'était le grand nombre de bêtes ensevelies sous les décombres.

Des cadavres retirés de dessous les débris jonchaient la petite rue par laquelle nous passâmes et qui mène au Vounaki, lieu où s'étaient réfugiés un grand nombre d'habitants. Nous aperçûmes plus loin un corps qu'on venait de retirer des ruines : le sang coulait

encore de sa bouche, sa poitrine s'élevait et s'affaissait par les dernières oppressions d'une agonie lente et douloureuse qui nous faisait horreur. A la vue de ce spectacle déchirant un de mes compagnons rebroussa chemin, et s'embarqua aussitôt par le vapeur qui nous avait amenés.

La confusion et la consternation du premier moment régnaient encore dans le Vounaki au milieu duquel s'élevait un grand café en bois. Dans les environs, de tous côtés, se dressaient des tentes qui présentaient un aspect étrange.

Je questionnais de toutes parts, je demandais à l'un et à l'autre des renseignements sur la famille Prado. Mais les malheureux habitants, sous le coup de la catastrophe, n'avaient pu encore s'enquérir complètement du sort de leurs parents, de leurs amis, de leurs connaissances.

Presque dans chaque famille on comptait des absents. En effet à l'heure du désastre on était disséminé : les uns se trouvaient chez des amis, les autres en promenade ou rentraient chez eux lorsque la secousse est venue jeter la mort et le deuil au milieu de cette île.

Malgré toutes les difficultés survenues par cette séparation imprévue des familles, les membres du Comité de secours distribuaient sans relâche des vivres, des vêtements et toute espèce d'autres objets. Ils rencontraient ici des blessés, là des mourants, plus loin des personnes affolées, ailleurs de mères qui cherchaient leurs enfants.

Anxieux de ne rencontrer personne qui pût me donner des nouvelles de la famille Prado, je pris le parti

d'aller de tente en tente m'enquérir moi-même du sort de ma fiancée et des siens.

Mes recherches furent vaines et déjà le désespoir s'emparait de moi lorsqu'un des mes amis, habitant de Chio, se trouva devant moi par un heureux hasard et me reconnut avant que je le reconnusse.

Il ne tarda pas à comprendre le but de ma présence en ces lieux, et je m'empressai de lui demander des nouvelles de la famille Prado et des siens.

Il me dit qu'elle s'était réfugiée dans les champs du côté de l'île nommé Belle-Vue et que chez lui tout le monde avait pu se sauver.

Je remerciai mon ami, et je voulus prendre congé de lui pour me diriger aussitôt vers l'endroit indiqué. Mais il me retint, m'invitant à rentrer dans sa tente. Il m'exposa alors le danger qu'il y avait à traverser la ville pour me rendre sur les lieux. Malgré toutes ses remontrances j'insistais à partir. Mon anxiété se traduisait par mes gestes.

Devant ma détermination absolue, mon ami comprit qu'il ne pourrait pas obtenir de me garder plus longtemps. Il me pria seulement d'attendre la rentrée de son domestique qui était allé du côté de la Belle-Vue. Je ne pus refuser devant cette proposition si amicale, et épuisé par la fatigue et les émotions je m'assis priant mon hôte de me faire le récit de la catastrophe.

« Nous venions de nous lever de table, me dit-il, lorsque la secousse accompagnée de bruits souterrains vint ébranler le sol et jeta la mort de toutes parts. L'atmosphère était lourde ; les trépidations du sol devinrent

presque continuelles, et elles achevèrent de renverser les murs à moitié debout et de frapper le dernier coup sur des victimes ensevelies vivantes ou blessées. On entendais les cris des animaux qui se mêlaient au bruit des pierres de mur qui tombaient d'une hauteur de cinq mètres et plus et roulaient avec fracas sur le sol.

Au milieu de cette consternation générale les hommes s'empressèrent de donner un lieu de refuge aux femmes et aux enfants. On les logea dans le grand café que vous voyez au milieu de cette élévation, et nous autres nous restâmes disséminés pour porter les premiers secours, quoique nous n'espérions pas survivre à cette catastrophe. Nous pensions en effet que la terre qui se mouvait incessamment allait manquer sous nos pieds et nous engloutir.

Ce qui augmentait encore nos transes, c'étaient les aboiements des chiens, les cris lugubres de tous les animaux qui semblaient nous annoncer une nouvelle secousse ».

Mon ami venait à peine de finir le récit de cette horrible scène que le domestique arriva. C'était un robuste garçon. Par une heureuse coïncidence il avait été au service de la famille Prado. Il s'approcha de nous et je lui demandai mille renseignements.

Je compris par ses réponses que la famille de Mathilde avait été bien éprouvée. Je n'osais cependant me prononcer sur la gravité du malheur. Alors je remerciai mon hôte et je suivis le serviteur, n'osant promettre mon retour à sa tente pour la nuit.

Chemin faisant, nous fûmes témoins de spectacles

écœurant : ici on déblayait des murs sous lesquels gisaient des cadavres, là on portait sur des brancards des morts, des blessés, des agonisants.

Nous avions déjà fait la moitié de la route lorsqu'un mur élevé tomba avec fracas à deux pas au-devant de nous, soulevant un nuage de poussière.

Enfin après mille dangers nous arrivâmes à l'endroit où se trouvaient quelques tentes. Nous ne tardâmes pas à être devant celle de Monsieur Prado. Je n'osais y entrer.

Etait-ce ma chère Mathilde, me disais-je, qui a disparu sous les décombres ? Etait-ce son père ou Louise qui comptait parmi les blessés, parmi les morts ou ou les mourants ? . . .

Je restai quelques moments muet, prêt à finir sous le coup du désespoir et de la douleur. Quelle scène m'attendait dans cette habitation où la mort avait jeté la désolation !

Enfin je dus y rentrer, j'y étais venu dans ce but. Le spectacle qui s'offrit alors à mes regards restera éternellement gravé dans mon souvenir. Louise vivait ; Monsieur Prado gisait sur un lit la tête bandée, le visage couvert des douleurs de la mort. Deux personnes aidaient Louise à soigner le moribond. A ma vue elle s'écria : Georges ! Georges ! nous sommes anéantis ! . . Ah ! Louise, fis-je aussitôt, où est notre Mathilde ? A-t-elle péri ? . . . Elle ne me répondit pas, mais elle me serra la main muette de douleur et d'effroi.

Je compris ce que son silence voulait me dire. Je me sentis faillir ; mais devant ce coup terrible je dus me raidir. Je jetai un regard sur le blessé pendant que

Louise essuyait furtivement les larmes qui coulaient sur ses joues blêmes, et que moi je refoulai de mon mieux mes impressions de douleur.

Monsieur Prado resta longtemps dans cet état de délire où je l'avais trouvé. Quand il reprit ses sens il était déjà nuit. Je ne voulus pas lui occasionner une trop vive émotion, aussi je dis à Louise que j'allais me retirer.

Le brave serviteur m'attendait au dehor ; il voulut me ramener chez son maître, je l'en remerciai lui disant que je ne pouvais quitter ces lieux. Il s'offrit alors à passer la nuit avec moi. Voyant le dévouement sincère avec lequel il se mettait à ma disposition, je le priai de me conduire jusqu'à l'emplacement de la maison de Monsieur Prado.

Il était huit heures du soir, et mon guide m'ayant dit que la maison était à un quart d'heure de l'endroit où nous nous trouvions je l'engageai à nous y rendre aussitôt.

La nuit était calme et sereine ; les étoiles brillaient avec une telle vivacité que nous pouvions marcher sans trop de difficultés. Nous ne tardâmes pas à nous trouver au milieu de ruines nombreuses ; nous étions arrivés en effet dans un quartier de la ville. Alors le domestique me dit :

« Monsieur, à votre droite était située la maison de Monsieur Prado. »

Je jetai un regard sur un monceau de ruines et je me sentis saisi par un frisson d'effroi ; cependant j'avançai au milieu des décombres, et par un mouvement invincible je me jetai à genoux sur cette masse de pi-

erres, de bois, de tuiles, succombant sous le poids d' une tristesse que je n'avais jamais ressentie.

J'éprouvai le besoin de pleurer, de gémir ; alors poussé par une suprême douleur je m'écriai :

« Mathilde, ma chère Mathilde, ne t'ai-je connue que pour te perdre si tôt, pour que tu me sois enlevée par une telle catastrophe. Laisse-moi arroser de mes larmes cette terre qui t'a servi de tombe, baiser ces pierres sous lesquelles tu es ensevelie et sous lesquelles tu as emporté notre commun bonheur. Il ne me reste plus rien de toi, sinon le doux souvenir de ton image et de tes charmes ! ! . . . . »

Je restai quelques instants dans ce état de prostration ; je ne pouvais me relever de cette terre où je savais qu'était ensevelie ma chère fiancée.

Mon guide vint cependant avec douceur auprès de moi et me dit que je devais me résigner à rentrer, car il n'était pas sage de passer la nuit au milieu de ces ruines.

Je me relevai presque machinalement et je le suivis dans un silence profond. Nous arrivâmes à la tente de mon ami qui m'attendait anxieusement.

Il me serra la main affectueusement et m'exprima combien il prenait part à ma douleur.

Je passai la nuit dans l'insomnie et ce ne fut pas sans un certain soulagement que je vis poindre l'aurore.

Je me levai aussitôt, et suivi de mon ami, je me rendis en compagnie de plusieus robustes ouvrier aux ruines de la maison de la malheuseuse Mathilde pour commencer le déblayement.

Ce penible travail devait être long ; aussi après avoir

donné les ordres que je crus nécessaires, je me rendis à la tente du blessé laissant sur les lieux mon ami qui devait veiller à tout jusqu'à mon retour.

Je ne tardai pas à être devant la tente de l'infortuné Monsieur Prado. Louise vint à me rencontrer me disant que son père souffrait toujours, mais que par les soins prodigués depuis la veille il avait passé une nuit assez tranquille.

Je voulus lui éviter toute émotion ; aussi ne me présentai-je pas à lui, je restai quelque temps avec Louise. Je lui promis que je m'occuperai de tout ce qui était nécessaire pour retrouver la malheureuse Mathilde.

Elle m'ajouta qu'elle préparerait son père à me voir, si elle jugeait qu'il pourrait supporter sans inconvénient l'émotion que ma présence lui causerait.

Je la quittai bientôt et me rendis auprès de mon ami que j'avais laissé, comme on se le rappelle, au milieu des ruines avec les ouvriers chargés de déblyger.

VIII

L' ouvrage avait avancé ; on avait déjà presque atteint le sol. Je me trouvais dans des transes horribles, dans une agitation mortelle : chaque coup de pelle ou de pioche pouvait me faire découvrir le corps de ma pauvre Mathilde.

J'étais sous cette impression lorsqu'un des ouvriers s'écria : «Je viens d'apercevoir un corps au-dessous d' une poutre !»

Immédiatement tous les efforts des travailleurs se

concentrèrent vers l'endroit indiqué. Je m'approchai et je vis en effet un corps que les ouvriers dégageaient péniblement de toutes les pierres qui l'entouraient.

Mon ami comprit que ce moment était trop critique pour moi. Il s'approche de moi et me dit en me prenant par le bras : «Georges, courage !»

Ce mot me fit frissonner ; il venait d'être prononcé en même temps que le corps venait d'être complètement débarrassé. Je reconnus aussitôt à sa chevelure ma chère Mathilde : elle avait le front fracassé, le cou ensanglanté.

Je dis à mon ami de me laisser cette dernière consolation de retirer moi-même Mathilde.

En ce moment une force surhumaine s'empara de ma personne. Je ne me rappelle pas comment je parvins à l'enlever de cet amas de décombres et à la déposer sur une espèce de brancard recouvert d'une étoffe que nous avions portée à dessein.

Tout signe de vie avait disparu de ses traits couverts des teintes livides de la mort et contractés par les souffrances qui avaient précédé son effroyable agonie.

Mon ami s'approche de nouveau et me dit : «Georges tu as trop fait ; retire-toi, cela te fera mal, nous nous occuperons de l'ensevelir convenablement.»

Je voulus rester, assister jusqu'au bout à toute cette scène poignante.

On porta le corps au cimetière ; un respectable prêtre, qui n'était autre que l'oncle de Mathilde, bénit les restes précieux de ma fiancée, récita les prières que la religion met à la bouche du ministre de Dieu.

Nous voulûmes aussitôt mettre sur cette tombe sans

nom le signe sacré de la rédemption. Nous plantâmes provisoirement une humble croix de bois. Je fis une prière devant cette image sacrée que j'arrosai de mes larmes.

Ma douleur était profonde, mais j'avais eu des consolations dans la manière dont tout s'était passé : j'étais soulagé de savoir que ses restes chéris reposaient dans une terre bénite. Cette humble croix me donnait le courage de supporter celle qui venait de me frapper subitement d'un poids si lourd.

Il était deux heures de l'après midi lorsque je rentrai dans la tente de Monsieur Prado. Louise vint de nouveau à ma rencontre et avec des larmes et un sourire sur les lèvres elle me dit que son père allait sensiblement mieux. Elle m'ajouta qu'elle craignait encore de lui annoncer ma présence, car son état ne supportait pas les émotions que lui causeraient ma vue et l'absence de Mathilde.

Il fallait d'abord s'assurer de son rétablissement. Sur ces entrefaites les médecins du comité de secours vinrent visiter le blessé et le trouvèrent dans un état qui n'offrait pas trop d'inquiétude.

Louise et moi nous fûmes soulagés par cette parole. Je lui racontai, à sa demande, tout ce qui venait de se passer. Elle pleura, mais elle dut sècher ses larmes pour rentrer dans la tente, continuer ses soins auprès de son père. Je la quittai lui promettant de revenir le lendemain.

Epuisé par toutes les fatigues du jour je me retirai chez mon ami, et bientôt le sommeil mit trève à mes souffrances.

Le lendemain l'amélioration était encore plus sensible chez Monsieur Prado. Mais Louise était tourmentée par les demandes du malade chez qui toutes les facultés mentales reprenaient leur puissance. Il cherchait Mathilde ; il disait à Louise : «Pourquoi donc me soignes-tu seule ; où est Mathilde ; est-elle blessé ?» La pauvre jeune fille éludait ingénieusement la question. Mais en fin il fallut lui annoncer l'horrible vérité.

Louise et moi nous convînmes de me présenter auprès du malade le lendemain et de lui faire savoir la triste réalité. L'état du blessé n'était plus grave ; je me réservais d'ailleurs de la lui dire avec ménagement.

Il me tardait de voir arriver l'heure de la visite : j'étais troublé, ému ; je comprenais que cette nouvelle allait jeter le père dans une immense désolation. Cependant le moment était venu de prendre un parti.

Il était neuf heures du matin lorsque je me rendis à la tente. Louise m'attendait. Elle leva les yeux au ciel lorsqu'elle me vit venir. Elle était anxieuse de voir la fin de cette scène qui allait faire connaître à Monsieur Prado l'étendue de son malheur. Louise s'avança alors vers son père tandisque je restai en dehors. Elle lui dit d'un ton joyeux : «Papa, je vous annonce une bonne nouvelle ; Georges est venu de Smyrne ; il désire vous voir.» Monsieur Prado qui n'avait pas encore l'autorisation de quitter le lit se leve séant et dit à sa fille :

«Oh ! qu'il me tarde de voir Georges ! où est-il ? qu'il vienne donc me donner des nouvelles de ma chère Mathilde, puisque toi, Louise, tu sembles me cacher la vérité.»

Louise dit alors à son père : «Papa, Georges arrive,

mais couchez-vous, ne vous fatiguez pas».

Elle finissait ces mots que j'entrai dans la tente et m'approchais du blessé.

«Monsieur Prado, dis-je de loin, que je suis heureux de vous revoir et de vous savoir remis de vos blessures. Remercions Dieu de votre prompte guérison.

— Oui, Georges, j'ai échappé miraculeusement à cette catastrophe, mais dites-moi qu'est devenue Mathilde, ma fille, votre fiancée ? Voici sept jours déjà que je suis sous cette tente et je ne l'ai pas vue une seule fois. Est-elle blessée ? . . Est-elle ? . . .

Je ne le laissai pas finir et je lui dis aussitôt.

«Cher Monsieur, j'ai vu Mathilde ; elle est tranquille, elle ne souffre pas, mais elle n'a pu venir vous voir.

Mathilde ! Mathilde ! toi, ma fille, tu n'as pu approcher de ton père blessé, toi qui m'as toujours prodigué les soins les plus dévoués. Oh ! non, vous ne me dites pas la vérité, Georges ; ne me cachez pas plus longtemps la réalité. Dites-moi, vit-elle, a-t-elle été ensevelie sous les ruines ?

— O tendre père, m'écriai-je, me jetant à genoux, notre chère Mathilde repose en paix ; elle prie pour nous du haut du Ciel où sa belle âme s'est envolée.

— Ah ! Mathilde, mon enfant, s'écria le malheureux père, est-il bien vrai que tu es enlevée à mon affection, toi, qui avec ta sœur faisiez toute ma consolation ; toi, qui bientôt allais faire le bonheur de celui a qui tu as donné ton cœur ; et les larmes couvraient le visage de l'infortuné père.

Louise et moi nous étions près de son lit, contenant

de notre mieux notre émotion, notre douleur qu'augmentait celle d'un père chéri.

«Ah ! Papa, dit Louise, oubliez vous que vous-avez encore une fille qui ne vivra que pour vous, qui trouvera sa plus grande consolation de la perte d'une sœur chérie en la remplaçant dignement auprès de vous.»

Permettez-moi, fis je alors, cher Monsieur d'interromper le cours de vos douleurs. Votre fille m'était destinée, elle allait devenir mon épouse et par là même le trait d'union entre votre famille et moi ; Vous alliez être mon second père. En souvenir de celle qui n'est plus, de cet ange à qui j'avais juré amour et fidélité, permettez-moi de vous considerer toujours comme mon second père ; regardez-moi comme votre fils. Nous trouverons ainsi quelque consolation dans notre deuil à conserver les liens qui viennent d'être rompus par la mort de notre pauvre Mathilde».

Louise ne put retenir plus longtemps devant cette scène émouvante les larmes qu'elle avait tâché de refouler ; elle mêla ses pleurs à ceux de son père.

Après avoir épanché notre commune douleur devant le lit du blessé, je me levai et dis à Monsieur Prado :

«Désormais donc je vous regarderai comme un second père, et vous me permettrez de vous appeler de ce doux nom».

Je vous demanderai maintenant, cher Monsieur, une faveur que vous ne refuserez pas de m'accorder. Dès que vos forces vous permettront de quitter Chio promettez-moi de me suivre à Smyrne pour venir demeurer chez nous jusqu'à ce que je puisse moi-même régler toutes vos affaires. Vous y recevrez les soins de

ma famille et ceux de Louise sur laquelle toutes vos affections paternelles vont se reporter».

Monsieur Prado accepte ma proposition en me remerciant affectueusemeet, et Louise, à son tour, me dit avec un ton d'une noble résignation :

«Georges, vous êtes la Providence qui nous aidera à supporter le malheur qui nous a frappés». — Je suis, ajoutai-je, votre frère dévoué !

Elle fut cette scène que nous avions tant redoutée, Louise et moi ; elle avait été émouvante, violente même, mais elle n'eut aucune suite fâcheuse.

Monsieur Prado qui jouissait d'une forte constitution, recouvrait ses forces chaque jour, et je voyais avec plaisir que nous pourrions facilement sous peu quitter l'île et rentrer à Smyrne. Pendant ces jours de larmes et de désolation j'avais télégraphié à mes parents, puis je leur avais écrit deux lettres pleines de détails. Je leur faisais le récit des malheurs de la famille Prado et de ceux de l'île.

Mon père et toute la famille étaient navrés de tout ce que je leur avais annoncé. Il me répondit qu'il attendait absolument Monsieur Prado et sa fille.

Après l'entrevue que je venais d'avoir, je me mis à écrire de nouveau à mes parents leur annonçant que nous arriverions sous peu à Smyrne.

Les jours qui précédèrent notre départ se passèrent à réunir le peu d'objets intacts que nous pûmes retrouver sous les décombres de la maison.

Louise m'exprima son désir d'aller prier sur la tombe de sa sœur. Je lui objectai que ce lieu serait trop pénible et qu'elle devait éviter toute forte émotion que

son père pût remarquer. Elle me dit qu'elle aurait assez de courage pour éviter tout excès et que cette visite avant notre départ pour Smyrne lui serait une précieuse consolation.

Elle profita d'un moment où son père reposait sous la garde vigilante de deux servantes dévouées pour remplir son projet. Elle me demanda de la suivre, ce que je fis avec plaisir, car désormais la tombe de Mathilde était pour moi un lieu chéri où je pouvais épancher dans le silence les regrets de sa perte et les larmes d'un amour brisé.

Nous nous hâtâmes de nous y rendre pour ne point nous attarder. Il était à peine trois heures de l'après-midi et nous comptions sur le repos de Monsieur Prado.

Arrivés à la demeure des trépassés, je dis à Louise de me suivre au milieu des tombes. Elle le fit en silence, couverte d'un long voile noir ; elle avançait à mes côtés et j'entendais de temps à autre un soupir s'exhaler de sa poitrine oppressée.

Je lui dis bientôt : «Louise, nous voici devant l'humble tombe de notre regrettée Mathilde ; courage, sois calme ; tu pourrais à ton arrivée te compromettre auprès de ton père.

A ton tour, me fit-elle, montre du calme et de la résignation devant cette croix qui recouvre de précieuses dépouilles.

Louise s'agenouilla, je fis comme elle, et mêlant nos prières et nos larmes, nous priâmes pendant quelques instants pour l'ange qui nous avait quittés. Nous lui dîmes ensuite un cruel adieu, baisant respectueusement la croix plantée sur le sol.

Louise était plus résignée que moi dans sa douleur. C'était le vrai portrait d'une âme forte, d'une chrétienne soumise et pleine de confiance en Dieu. Les réflexions qu'elle me fit à notre retour firent du bien à mon âme blessée dans ce qu'elle avait de plus cher.

Lorsque nous rentrâmes, il était quatre heures du soir ; nous n'avions mis qu'une heure pour aller et revenir. Nous rentrâmes à notre grand plaisir le malade endormi encore bien paisiblement. Ce ne fut qu'une demi-heure après qu'il se réveilla.

Louise était vraiement admirable dans son rôle de garde-malade. Elle le remplissait avec zèle et dévouement oubliant ses propres souffrances et ne pensant qu'à soulager son père et à lui prodiguer tous les soins que son état demandait toujours.

Le mouvement des bateaux, grands et petits, était considérable ; il y en avait incessament qui venaient et qui partaient.

Nous prîmes enfin passage à bord de l'égyptien, prenant toute espèce de précautions pour éviter au convalescent toute fatigue, toute incommodité.

Le bateau leva l'ancre à six heures du matin ; nous espérions être à Smyrne à midi. Mes parents venaient d'être avertis de notre arrivée par un télégramme que je venais de leur lancer.

Il me tardait de rentrer à Smyrne ; je venais de passer vingt jours d'épreuves, d'émotions, d'angoisses, auxquels j'étais loin de m'attendre, moi à qui l'avenir avait souri si agréablement.

La traversée fut heureusement excellente ; mais nous ne-joutmes pas des effluves printanières que la

brise nous amenait des îles et du continent. Nous restâmes tout le temps auprès de Monsieur Prado, tâchant de le distraire ; mais il revenait souvent à sa chère morte.

Il nous dit entre autres choses : « Ah ! mes enfants, que ce voyage est différent de celui que nous avons fait cet hiver ! Hélas ! que la vie présente de vicissitudes et de brusques revirements ! »

Le Tayoum qui nous conduisait était un excellent marcheur ; aussi il était à peine onze heures que nous vîmes Smyrne paraître dans le lointain.

De moment en moment elle se dessinait plus distinctement, et bientôt nous entrions dans le port.

Je reconnus mon père qui venait nous débarquer ; il était dans un caïque et nous cherchait des yeux. Je m'empressai d'agiter mon mouchoir ; bientôt il m'aperçut et il fit signe au Caïkdji d'avancer vers le bateau.

Je vous laisse à penser la scène attendrissante qu'il y eut de nouveau lorsque les deux pères s'embrassèrent comme deux frères. Ils ne purent se dire davantage.

Mon père offrit le bras à Monsieur Prado, et puis nous entrâmes dans une voiture qui nous conduisit à la maison.

Ma mère avait tout préparé pour nous recevoir ; Mary nous attendait impatiemment : elle était vivement impressionnée ; d'ailleurs qui ne l'était pas ?

Les deux familles qui s'étaient connues dans des circonstances heureuses, se retrouvaient réunies par des liens plus étroits, ceux du malheur et d'une alliance brisée par la mort.

Les premiers moments d'épanchement furent douloureux. Mon père ne tarda pas à offrir à Monsieur Prado de se retirer dans l'appartement que mes parents venaient de mettre à sa disposition.

X

Une semaine s'était déjà écoulée depuis notre arrivée de Chio. Monsieur Prado reprenait ses forces et Louise retrouvait en Mary une sœur tendre et devouée.

De mon côté je tâchais de me raidir contre mon infortune et de distraire le père et la fille. J'avais déjà repris mon travail que je devais cependant interrompre sous peu pour me rendre à Chio dans le but de m'occuper des intérêts de Monsieur Prado.

L'oncle de Louise, le respectable ecclesiastique dont nous avons déjà parlé, avait pris les premières mesures pour sauvegarder les intérêts de son beau-frère, mais lui-même m'écrivit une lettre me priant d'aller gréler toutes les affaires de Monsieur Prado.

Je décidai donc mon départ pour le 20 Mai, et je demandai à Monsieur Prado ses dernières volontés et tous les éclaircissements nécessaires pour agir pour le mieux de ses intérêts.

Je partis à l'époque fixée, je devais rentrer cependant à Smyrne le plus vite possible. Aussi je me mis à la besogne promptement : je fis entourer de planches les trois maisons de Monsieur Prado, après avoir bien déterminé l'étendue de ses propriétés.

Puis à l'aide du comité de secours et de l'abbé je

mis la dernière main à toutes les affaires du père de Louise.

Je ne manquai pas pendant mon séjour d'aller souvent sur la tombe de Mathilde prier pour elle et penser à elle d'une manière toute particulière auprès de ses dépouilles chéries. Je recommandai à son oncle, l'abbé, de faire élever un petit monument et de remplacer la croix en bois par une croix en marbre.

Avant de quitter l'île j'écrivis à mes parents, à Monsieur Prado et à Louise ; je les mis au courant de tout ce que je venais de faire et je leur annonçai mon prochain retour.

Le séjour de Chio m'était devenu insupportable : il laissait la plaie de mon cœur toujours béante. De plus, je n'étais pas moi-même tranquille sur cette terre continuellement agitée par des secousses qui souvent jetaient la panique au milieu des malheureux habitants.

On rebâtissait, mais ce n'était que pour élever des maisons en planches, des espèces de mesure qui pussent supporter plus facilement les trépidations nombreuses du sol.

Le comité était toujours à son œuvre ; il déployait un zèle ardent : Quelques négociants de Smyrne avaient abandonné leurs affaires depuis la catastrophe et restaient à Chio pour diriger la distribution des vivres, des planches.

Cependant plusieurs habitants avaient déjà quitté l'île : les uns s'étaient rendus à Smyrne, d'autres à Constantinople ou ailleurs. Les hôpitaux de ces villes s'étaient ouverts pour recevoir un grand nombre de malheureux.

Louise m'écrivait qu'elle avait visité l'hôpital de Saint-Antoine et qu'elle avait trouvé un grand nombre de victimes qui lui faisaient pitié. Cette vue lui rappelait les scènes navrantes dont elle avait été témoin à Chio, les premiers jours de la catastrophe.

Enfin le moment était venu de retourner à Smyrne. Je fis mes dernières recommandations à l'abbé et je lui promis de lui écrire à mon arrivée. Je pris congé des connaissances que je venais de faire et je remerciai l'ami qui m'avait rendu de si grands services, de tout ce qu'il avait fait pour moi dans mon premier voyage à Chio comme dans le présent.

Je rentrai à Smyrne emportant quelques objets qui avaient appartenu à ma fiancée.

Je laisse à penser avec quelle impatience les deux familles me reçurent. Je trouvai Monsieur Prado encore mieux qu'à mon départ, mais on lisait sur son visage le chagrin qui affligeait son cœur paternel.

Louise avait maigri ; elle avait besoin de soins et de ménagements. Nous étions à la belle saison : la fraîcheur du printemps régnait encore ; les matinées et les soirées étaient délicieuses. Mais je redoutais les chaleurs de l'été qui allaient bientôt nous arriver. Car dans nos pays le printemps est court et la chaude saison se fait vite sentir. Aussi je proposai à Louise de louer une maison à Gueuz-Tépé, station balnéaire, située à trois quarts d'heure de Smyrne.

Elle trouva mon idée excellente ; il s'agissait maintenant de décider son père, en lui faisant comprendre la nécessité de cette villégiature. Un jour il faisait plus chaud qu'à l'ordinaire et nous étions réunis dans

notre petit salon, Monsieur Prado, ma mère, Louise, Mary et moi.

Monsieur Prado se plaignit un peu de la chaleur ; il disait avec raison qu'à Chio la température est plus fraîche qu'à Smyrne.

Louise profita de cette réflexion pour dire à son père qu'on pourrait trouver non loin de Smyrne un séjour frais et agréable pour l'été. J'ajoutai alors qu'entre autres campagnes Gueuz-Tepé est seule qui offre le plus d'avantages qu'il ne serait pas difficile de louer une maison pour trois mois. Louise dit alors : « Oh ! chère père, que la campagne vous fera du bien ! vous avez besoin de soins, ne ménages rien pour votre chère santé. »

Ma mère à son tour l'engagea à aller séjourner quelque temps à cette station balnéaire, située à deux pas de Smyrne, ce qui lui permettait de venir souvent en ville.

Monsieur Prado que le malheur avait abattu et presque anéanti ne fit pas d'opposition et dit alors ; « Puisque vous êtes tous d'accord qu'il me faut l'air de la campagne pour l'été je veux bien choisir Gueuz-Tépé pour villégiature.

Cette localité offre de grands agréments et d'importants avantages : elle est située au rivages de la mer, non loin de Smyrne ; le tramway circule continuellement sur tout le parcours de la route qui conduit de Smyrne à Gueuz-Tépé. En été des compagnies de bateaux à vapeur font aussi le service entre notre ville et ce village ; Les maisons que l'on y construit constamment sont grandes et belles. L'air est toujours frais, surtout

le matin et le soir. On peut facilement avoir sa chambre de bains de mer chez soi. La verdure même n'y manque pas par les soins qu'on a pris de rendre vert ce roche sur lequel est situé ce village si goûté aujourd'hui.

XI

Il y avait déjà huit jours que Monsieur Prado, Louise et moi, et j'ajouterai, toujours quelqu'un de ma famille, nous étions installés dans une charmante petite maison dont une face donnait sur la mer.

La fraîcheur du soir, l'air pur du matin, la tranquilité des longues journées d'été avaient contribué à redonner la parfaite santé à Monsieur Prado et à sa fille. J'étais heureux, ou du moins soulagé de voir revenir à la vie ces deux personnes qui me rappelaient constamment celle qui n'était plus. Mary ne contribuait pas peu à distraire Louise : elle était pour celle-ci une sœur pleine de douceur et d'affection. Quant à moi, mon travail m'appelait en ville chaque jour. Je devais me rendre à mes affaires, et l'époque du grand mouvement commercial était arrivé.

Mon père avait chaque année à exécuter de grands achats de raisins secs pour le compte de correspondants de France et d'Angleterre.

Ma présence au bureau était donc nécessaire, et je devais ainsi m'absenter toute la journée. Ce n'était pas sans plaisir que j'allais le soir respirer l'air frais et pur de Gueuz-Tépé, après avoir passé tout le jour à examiner des raisins secs, à veiller sur la pesée de la

marchandise, à payer les vendeurs, paysans grossiers quelquefois, dont le type est particulier à nos pays.

Aussi le soir réunis sur le balcon de la maison, nous respirions bien avant dans la nuit la brise fraîche qui nous venait de la mer, et nous jouissions des beautés qu'offre le ciel d'Orient lorsque par une nuit du mois d'Août on voit la lune s'annoncer d'abord par une lumière brillante sur le fond noir du firmament et paraître ensuite derrière les montagnes.

Un soir, vous avions pensé à Mathilde, parlé d'elle plus que jamais, et son souvenir avait jeté la tristesse au milieu de nous, lorsqu'une voiture dont le roulement se faisait entendre de loin s'arrêta devant notre porte. C'était mon père qui arrivait porteur d'une missive à l'adresse de Monsieur Prado. Nous fûmes tous bien contents de voir mon père arriver et la première parole de Monsieur Prado fut celle ci :

«Soyez le bien venu, cher Monsieur Selma, vous » serez des nôtres ce soir ».

Mon père remit aussitôt la lettre à Monsieur Prado qui rentra dans sa chambre pour la lire à la lumière de sa lampe. Au bout d'un quart d'heure, Louise voyant que son père ne revenait pas commença à s'inquiéter et alla discrètement voir s'il avait besoin d'elle. Elle le trouva assis sur son fauteuil, la lettre dans la main, paraissant livré à une profonde réflexion.

« Qu'avez-vous mon père, lui dit Louise ; souffrez-vous ? — Non, ma chère enfant, lui répondit-il. Mais cette lettre vient de me jeter dans le trouble. Cependant, sans notre malheur, elle m'aurait causé sans doute une vive joie. »

Louise ne comprenait pas ce que son père voulait dire. Mais il continua : « Il s'agit de toi, ma chère Louise. On te demande en mariage. Monsieur Vaféra avec qui nous venions à Smyrne la première fois et qui se rendait alors à Marseille me demande ta main. Il connaît notre malheur et y prend une large part. Tiens, Louise, fit-il, lis toi-même sa lettre. » Elle se mit à la parcourir avec une certaine émotion, et elle ne tarda pas à dire à son père.

« Papa, j'aime à croire que vous pensez comme moi : je ne puis et ne veux accepter la proposition de Monsieur Vaféra si aimable qu'elle soit ; je ne veux vivre que pour vous, me consacrant ainsi à vous prodiguer tous les soins que demande votre âge ».

A peine reparurent-ils que je m'aperçus qu'un changement s'était opéré dans la situation de Monsieur Prado et de Louise, lequel je ne pouvais alors expliquer. Mais Monsieur Prado qui n'avait plus rien de secret pour moi se chargea le lendemain de me faire savoir le contenu de la missive.

Moi-même je ne m'attendais pas à une telle demande, et je vis que le moment était subitement venu de résoudre un grave problème pour Louise et pour moi.

Je dis alors à Monsieur Prado que puisque la question de l'établissement de Louise était sur le tapis, je croyais le moment opportun d'exprimer le souhait, le desir de mon cœur.

« Ma première union, dis-je à Monsieur Prado, allait être cimentée au milieu du bonheur et de la joie, à la suite de circonstances heureuses et favorables, lorsque tout à coup elle a été brisé par une mort que

nous déplorerons toujours. Au nom même de celle qui n'est plus, de ce deuil qui nous a frappés si profondément et à la suite de ce brusque revirement, je m'estimerais encore heureux d'obtenir la main de Louise. Que cette union vienne cimenter cette alliance que la mort a empêché de réaliser ! Accordez-moi, Cher Monsieur Prado, la main de Louise, et vivons désormais l'un pour l'autre ; que notre bonheur fasse le vôtre ou du moins votre consolation !

Monsieur Prado ne pouvait croire à ses yeux : une lettre venait de jeter l'agitation dans cette âme avide de tranquillité, mais elle était aussi une occasion de trancher une question d'avenir pour sa fille.

Néanmoins cette fois il ne lui fallait pas longtemps pour donner une solution à ma demande. Il voulait seulement avoir le consentement de Louise qui était présente à cette scène ; elle gardait cependant le silence. Alors son père s'adressa à elle : Ma fille, lui dit-il, c'est toi qui vas décider de ton avenir ; choisis le parti que tu veux. Tu comprends, Louise, que notre malheur ne doit point nous faire oublier ton avenir ».

Elle ajouta alors d'un air bien modeste : « Depuis le jour de ses fiançailles Georges n'est plus un étranger pour nous. Je le considère comme un frère dévoué, lui-même se plait à se nommer ainsi. Il me semble que rien ne s'oppose à l'accepter pour époux ».

Monsieur Prado était ému ; il me dit d'appeler mon père pour que les deux familles donnent leur plein consentement à l'union qui venait de se combiner si subitement.

Le père de Louise alla au-devant du mien et lui dit :

« Cher Monsieur Selma, l'homme propose et Dieu dispose. Votre fils, il y a six mois, allait devenir l'époux de l'une de mes filles, de notre regrettée Mathilde, lorsque la mort l'a enlevée à notre commune affection. Aujourd'hui les circonstances amènent un dénouement heureux à ce malheur qui a brisé les espérances de bonheur de Georges ; rien ne pourra réparer la perte qu'il a faite. Louise seule peut lui rappeler celle qui n'est plus. Aussi je vous demande en son nom votre consentement à l'union de Georges avec ma fille Louise ».

Mon père étonné de ce changement de situation que cette lettre avait apportée n'en revenait pas non qu'une telle combinaison lui parut impossible, mais ce qui le surprenait, c'était de voir comme tout dans la vie prend d'un moment à l'autre un aspect nouveau.

Bientôt dans la ville le bruit de mes fiançailles se répondit ; je recevais de partout des félicitations de toutes mes nombreuses connaissances qui avaient pris part à ma douleur et qui se réjouissaient sincèrement de ma nouvelle position.

XII

Huit jours après, Monsieur Vaféra recevait une lettre de Monsieur Prado par laquelle celui-ci le remerciait des nobles sentiments qu'il éprouvait pour sa fille ; mais il se voyait dans la dure nécessité de ne point y donner cours, puisque Louise était fiancée à Monsieur Georges Selma.

Le premier octobre à huit heures du soir à la ca-

thédrale Saint-Jean, tout était illuminé, et trois voitures s'arrêtaient devant le portail. Elles amenaient devant les autels pour bénir notre union, Louise et moi, nos parents et quelques intimes des deux familles.

Il y avait déjà sept mois que nous étions dans le deuil, mais le souvenir de celle qui n'était plus nous était trop cher pour célébrer bruyamment la fête de notre mariage. Nous voulûmes éviter toute parade, toute solennité. Cette union que nous allions contracter au pied des autels n'était que la conséquence de celle qui avait fait pendant quelque temps mon rêve et mon espoir.

Louise était pour moi d'autant plus chère en devenant mon épouse qu'elle perpétuait ainsi pour nous le souvenir de sa sœur dont elle retraçait si fidèlement les qualités : Elle était le reflet le plus pur de celle que je pleurerai toujours et elle allait devevir l'écho de mon bonheur perdu. Après la bénédiction nuptiale nous retournâmes à la maison où une fête tout intime nous attendait.

Un épanouissement de joie régnait sur la physionomie de nous tous ; si nous ne parlions pas cependant de la pauvre absente nous ne pensions pas moins à elle.

Monsieur Prado était heureux du bonheur de son unique fille, mais on pouvait lire sur ses traits une tristesse qui se trahissait mal.

Il était onze heures du soir lorsque nous entendîmes rouler la voiture qui devait nous reconduire à Gueux-Tepé. Louise voulait en effet goûter pour les quelques jours encore que devait durer notre location les charmes de la campagne et de la mer qui lui rappelait bien des souvenirs.

Ainsi ce ne fut qu'à la fin du mois d'Octobre que nous rentrâmes définitivement à Smyrne où mes parents furent heureux de nous recevoir.

Je devais avant le retour de l'hiver me rendre à Chio, cette fois avec ma femme et mon beau-père. Celui-ci voulait à toute force y aller lui-même, se trouvant alors assez bien rétabli pour supporter toutes les fatigues et les émotions.

Il m'avait souvent dit qu'il tenait à visiter la tombe de sa chère fille. Je lui fis cependant promettre que nous rentrerions à Smyrne le plus tôt possible.

J'exprimai plus d'une fois à Louise la crainte que j'éprouvais dans l'accomplissement du desir que Monsieur Prado voulait éxécuter. Les medecins avaient en effet recommandé à mon beau père un grand calme après la secousse qui avait manqué l'emporter. Le bon vieux prêtre à qui nous avions annoncé notre arrivée vint au-devant de nous tout joyeux de nous revoir. Nous fûmes reçus chez lui. Il logeait dans une petite maison près de l'église provisoire qui remplaçait celle que le tremblement de terre avait détruite, en attendant la reconstruction d'une nouvelle dont on avait déjà l'emplacement.

Après les premiers temps de cette rumeur, de ce mouvement, de cette animation fiévreuse qui suivit la catastrophe, l'île était rentrée dans un morne silence, et l'on voyait alors plus facilement la désolation, le deuil et le vide qu'elle avait jetés.

Le comité de secours avait installé aussi bien que possible ceux qui avaient eu leur maison détruite, mais il y avait encore bien des misères à soulager.

Le premier soin de Monsieur Prado fut de demander à voir le tombeau de sa fille. Il fallût satisfaire son désir, et le lendemain de notre arrivée nous allions tous les quatre au cimetière. Une croix de marbre avait remplacé celle de bois et une simple épitaphe indiquait brièvement le nom, l'âge, les malheurs de celle qui reposait sous ce marbre froid.

Louise avait ramassé un bouquet de fleurs dont elle fut une couronne qu'elle plaça sur la tombe. Nous y restâmes plus d'une demi heure.

Ce ne fut pas sans peine que nous décidâmes le tendre père à quitter ces lieux. Le séjour de Chio était visiblement pénible à Monsieur Prado : il vivait dans un milieu plein de souvenirs d'une longue carrière qui aboutissait à un malheur irréparable.

Je compris aussi qu'il ne fallait plus compter sur un retour définitif dans l'île. A cet effet il s'agissait de vendre toutes les propriétés de la famille pour que rien ne l'attachât plus à ce sol. Je parvins cependant à l'y décider avec peine et difficulté.

A notre retour à Smyrne, un acheteur se présenta pour l'acquisition du terrain des trois propriétés de mon beau-père. Le printemps était revenu, la population était plus calme, on commençait à rebâtir. Je pressai Monsieur Prado de vendre jusqu'à la dernière parcelle de ses biens.

Il me donna enfin de bon cœur pleine autorisation ; j'en profitai pour céder toutes ses propriétés.

Désormais rien ne le retenait à Chio, tandisque la présence de Louise, ma femme, à Smyrne, l'obligeait à choisir définitivement une propre habitation dans notre

ville. Il voulut que nous habitassions avec lui ma femme et moi. Malgré la peine que cette séparation causa à mes parents je laissai Mary auprès d'eux ; et Louise et Monsieur Prado nous formâmes un nouveau ménage dans une jolie maison qui n'était pas éloignée du toit paternel.

XIII

Il y avait déjà trois ans que je vivais dans notre nouvelle demeure ; elle avait un air de gaieté et d'entrain auquel mon beau-père prenait plaisir.

Il aimait en effet à assister et à se mêler aux jeux de deux marmots d'ont l'un répondait au nom si cher de Mathilde et l'autre portait celui de Louis : c'étaient les enfants que le Seigneur m'avait donnés. Ils fesaient notre bonheur ; aussi mon beau-père disait souvent : « Que Dieu est bon, même dans les afflictions qu'il envoie ! Il m'a enlevé une fille, mais il m'a accordé la joie de voir celle qui me reste heureuse et mère de deux charmants enfants ! »

C'est ainsi que les évènements s'étaient suivis ; c'est ainsi que s'étaient écoulées les annés depuis mon retour de Constantinople. J'avais été instruit à l'école de l'adversité.

J'avais appris en effet par ma propre experience quelles sont les vicissitudes de la vie, combien les plans de l'homme sont quelquefois modifiés, transformés par la main divine ; mais je remarquais aussi qu'après les revers, les jours de tristesse et de deuil, le Seigneur envoie ses consolations, fait luire pour les mal-

heureux des jours de calme et de bonheur ; car après l'orage vient le beau temps.

Rien ne manquait à rendre l'intérieur de notre famille heureux et paisible : j'étais devenue père de deux charmants enfants qu'une mère vertueuse élevait chrétiennement. L'aînée, Mathilde, faisait revivre le souvenir de sa tante dont elle portait le nom ; mais elle ressemblait surtout à sa mère.

Louis était devenu un robuste garçon, intelligent et docile. Nos parents les adoraient, ce qui faisait redoubler le cœur de leur mère vigilante : Mais hélas ! ils ne connurent pas longtemps les tendresses de leur grand-père maternel. L'excellent vieillard se ressentait toujours des blessures que son cœur avait éprouvées.

Monsieur Prado souffrait en effet de maux de tête et de faiblesse qui ne tardèrent pas à l'enlever à notre affection.

Il nous exprima avant sa mort le désir qu'il avait d'être enterré dans le tombeau de sa fille chérie dont il garda le souvenir vivant jusqu' à ses derniers instants.

Malgré les difficultés qu'il y avait à exécuter son désir deux jours après sa mort l'excellent Monsieur Prado reposait auprès des restes de Mathilde.

Louise pleura longtemps son père ; cette nouvelle perte nous fit encore plus concentrer notre affection sur nos deux enfants qui en grandissant réclamaient une attention et des soins plus minutieux.

Ma famille a eu un rôle trop important dans le récit que je viens de faire des quelques années de ma vie pour ne pas dire sur elle un dernier mot avant de le clore.

Mes parents vécurent encore longtemps et ils eurent la grande consolation de voir aussi leur fille Mary établie, mariée à un jeune homme de notre ville, apartenant à une excellente famille.

Voilà en quelques pages le journal que j'ai voulu écrire avant que la mort ou l'extrême vieillesse vienne m'empêcher de coucher sur le papier ces lignes dont l'ensemble forme deux grandes divisions : l'une est le récit d'un jeune homme qui ne vit que d'espoir et se berce d'illusion sans penser, dans son ardeur, à l'imprévu que la vie présente ; l'autre fait voir ce que le malheur peut donner de force et d'énergie de caractère devant les corps qui frappent violemment dans ce qu'on a de plus cher.

Combien de lecteurs pourront se reconnaître dans les premières pages de ces mémoires ; combien aussi trouveront un certain plaisir, une consolation, dirai-je, à assimiler leur existence à celle que je raconte ; mais aussi quelle leçon puiseront tous dans le récit de cette catastrophe que les annales de nos temps rangeront dans les pages néfastes de notre histoire !

FIN

ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ

ΠΕΡΙ

ΤΗΣ ΦΙΛΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ

ΥΠΟ

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΞΑΝΘΟΥ.

Καλήτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωὴ
Παρὰ σαράντα χρόνους σκλαβιὰ καὶ φυλακή.

ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΡΑΙΟΣ.

ΑΘΗΝΑΙ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΟΥ Α. ΓΚΑΡΠΟΛΑ.

1845.

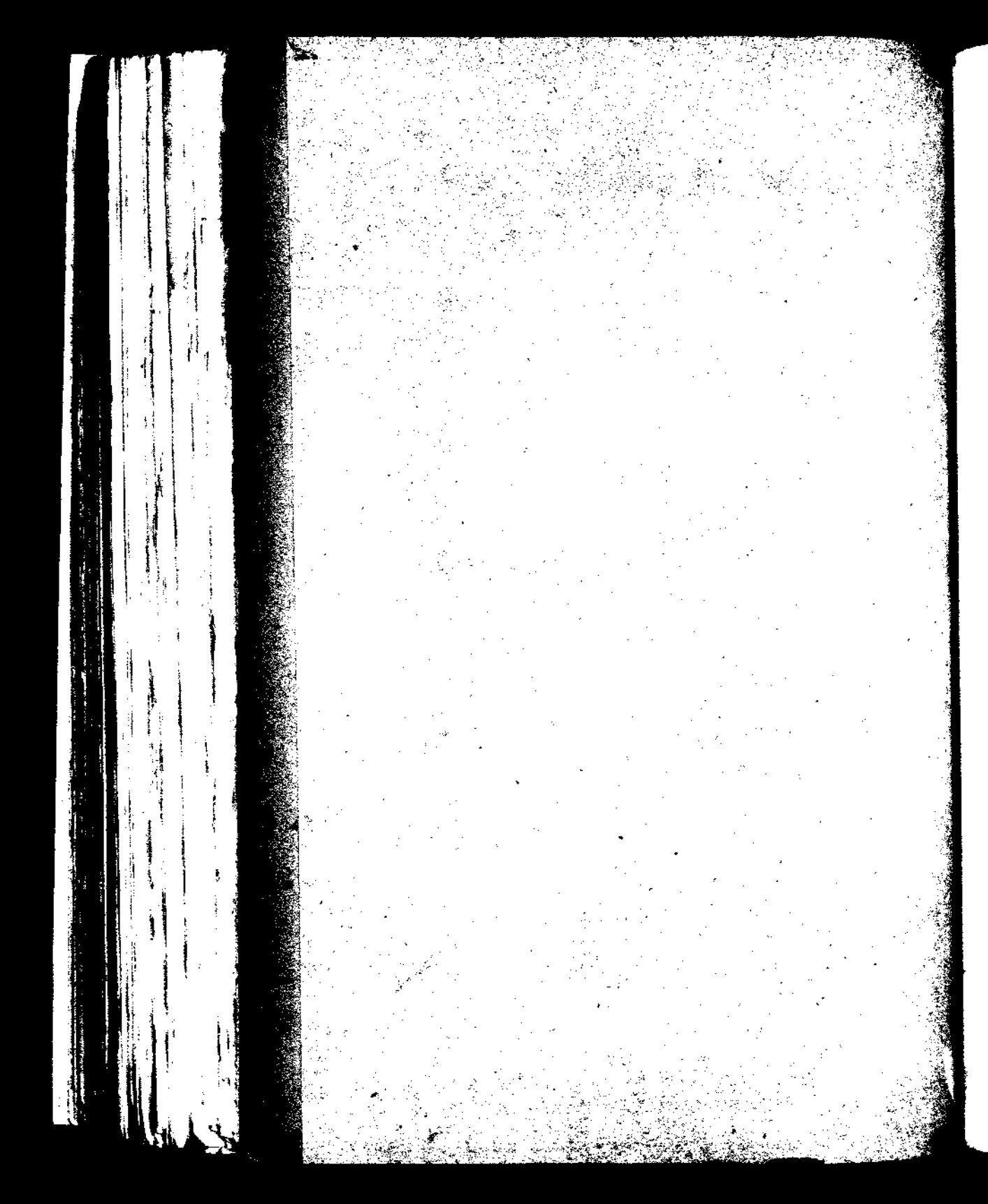

ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ
ΠΕΡΙ
ΤΗΣ ΦΙΛΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ.

ΥΠΟ
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Xanthos ΞΑΝΘΟΥ.

Καλήτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωὴ
Παρὰ σαράντα χρόνους σκλαβιὰ καὶ φυλακή.

ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΡΑΙΟΣ.

ΑΘΗΝΑΙ.
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΟΥ Α. ΓΚΑΡΠΟΛΑ.
1845.

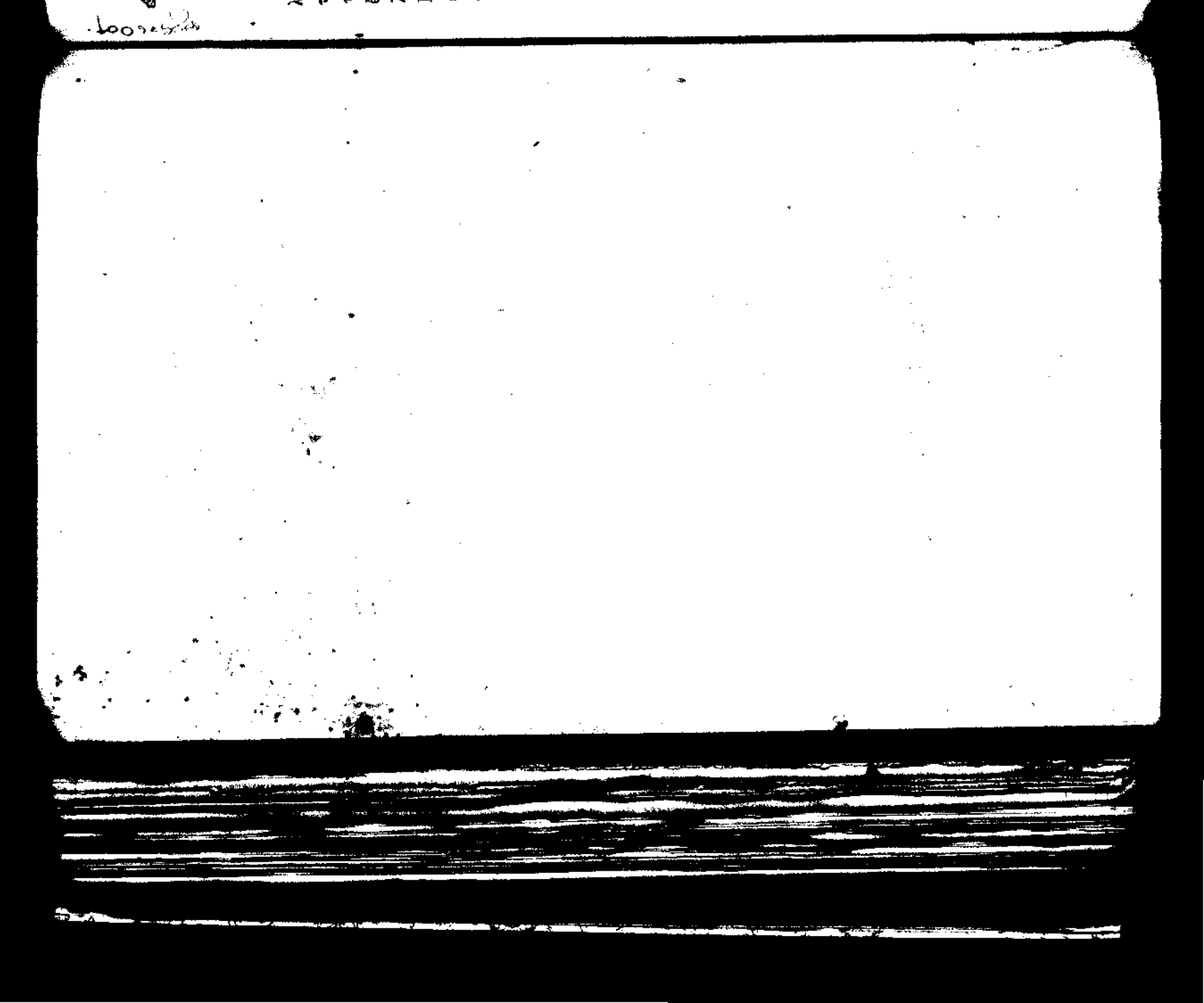

Πρὸς τὴν Νεολαίαν.

Ἡ Ἑλλὰς Ἐλευθερωθεῖσα μετὰ πολυετεῖς ἀγῶνας, βασιλεύεται ἤδη· ἡ Ἑλλὰς προαχθεῖσα τῇ θείᾳ βοηθείᾳ εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀνεξαρτήτων ἐπικρατειῶν, ἔλαβεν ἤδη τὸν οἰκεῖον τόπον μεταξὺ τῆς μεγάλης Εὐρωπαϊκῆς Οἰκογενείας. Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος δὲν εἶναι πλέον δοῦλον, ἀλλὰ συντρίψαν τὸν ζυγὸν τῆς πολλῶν αἰώνων αἰχμαλωσίας, ἀνέκτησε τὴν αὐτονομίαν του. Οἱ Πατέρες σας πρὸ ἑνὸς αἰῶνος ἐργαζόμενοι διὰ τὴν Ἐλευθερίαν ἐξεπλήρωσαν τὸ πρὸς τὴν πατρίδα χρέος των. Ἀπὸ τὸ 1829: ὁ ὑλικὸς ἀγὼν ἀπεπερατώθη καὶ νέον στάδιον δόξης ἠνοίχθη διὰ τὴν ἐπερχομένην γενεάν.

Ἐν τῷ μέσῳ κινδύνων, ἐν τῷ μέσῳ τῆς τυρανίας, ἐν νῷ μέσῳ τῶν δυστυχημάτων καὶ τῶν ταλαιπωριῶν, ἄνδρες ὁμογενεῖς περὶ πολλοῦ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος ποιούμενοι, ἐπεχείρησαν, πρὸ ἑνὸς τετάρτου αἰῶνος, ἔργον γηγαντιαῖον, ἔργον, τὸ ὁποῖον ὁλόκληρον τὸν κόσμον ἐξέπληξεν, καὶ τὸ ἔργον τοῦτο διὰ τῆς θείας ἀντιλήψεως, διὰ τῆς ἐπιμόνου τοῦ ἔθνους καρτηρίας διὰ τῆς βοηθείας τῶν πολιτισμένων ἐθνῶν, εἰς πέρας ἔφερον, καὶ ἐπανήγαγον τὴν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἀρχαίας πατρίδος της.

Ἡ Ἑλλὰς πολυτιδῶς περιστρισθεῖσα δὲν ἔφθασεν εἰς τὸν προορισμόν της· ὅ,τι οἱ πατέρες σας ἤρχησαν διὰ τοῦ πολέμου, ὑμεῖς πρέπει διὰ τῶν φώτων νὰ ἀποπερατώσητε· δι' αὐτῶν καὶ μόνων ἡ Ἑλλὰς δύναται νά ἑνώσῃ καὶ παλιν τὴν ὁποίαν ἡ τύχη διήρεσε μεγάλην Ἑλληνικὴν φυλήν.

Δημοσιεύων σήμερον τὰ ὅσα ἐδυνήθην νὰ διασώσω ἔγγραφα τῶν πρώτων ἐργασιῶν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας, σκοπὸν ἄλλον δὲν προτίθεμαι, εἰ μὴ νὰ ἀποδείξω εἰς τὴν νεολαίαν τοὺς κόπους καὶ τοὺς ἀγῶνας τοὺς ὁποίους οἱ πατέρες των ὑπέφερον διὰ νὰ θέσωσι τὸν πρῶτον λίθον τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας. Αὐτοὺς ἂς μιμηθῶσιν, αὐτῶν τὰ παραδείγματα ἂς παρακολουθήσωσιν· ὁ πρὸς τὴν παιδίαν ζῆλος τῶν Ἑλλήνων εἶναι παγίγνωστος καὶ

τὰ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας αἰσθήματά των ἀκαταμάχητα. Ἀλλ' ἡ ἐξακρίβωσις τοῦ παρελθόν τος, ἡ ἀληθὴς γνῶσις τῶν αἰτιῶν καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν μεγάλων ἔργων, παρέχουσι μαθήματα πείρας, μαθήματα ἐπωφελέστατα εἰς τοὺς νέους, εἰς τους τὰ πρῶτα βήματα τοῦ πολιτικοῦ βίου προβαίνοντας.

Εὐτυχήσαντες νὰ ἔχωμεν Βασιλέα ἀγαθὸν καὶ φιλοδίκαιον, Βασιλέα ἀνενδότως περὶ τῆς ἐθνικῆς εὐδαιμονίας φροντίζοντα, ζῶντες εἰς τὸν αἰῶνα τῶν φώτων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, δὲν δυνάμεθα νὰ ἀπαντήσωμεν καμμίαν δυσκολίαν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐθνικῆς μας εὐημερίας. Τὸ καλὸν καὶ τὸ κακὸν θέλουν εἶσθαι ἐπήσης ἔργον τῶν χειρῶν μας. Ἂς σπεύσωμεν διὰ τῶν φώτων νὰ ἀποκαταστήσωμεν τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα ἀγαπητὸν, ἂς ἀνταποδώσωμεν εἰς τοὺς ὁμογενεῖς μας τῶν μὴ ἐλευθέρων ἐπαρχιῶν, τὰ ὅσα εὐεργετήματα μᾶς ἐχορήγησαν διὰ τῆς πρὸς τὴν παιδίαν προστασίας. τὴν ὁποίαν μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς των πολλάκις ἔσωσαν καὶ ὑπεστήριξαν· οἱ πατέρες των συνέβραμον εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος μας, ἂς τοὺς συνδράμωμεν καὶ ἡμεῖς διὰ τῶν φώτων, πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἠθικῆς των ἐλευθερίας.

Ἐμμανουὴλ Ξάνθος.

Η Ἑλλὰς καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς Ὀθωμανικῆς τυραννίας καίτοι σκληρῶς καταπιεζομένη πανταχόθεν, δὲν ἔλειψε τοῦ νὰ ἀναδεικνύῃ κατὰ καιροὺς φιλελευθέρους καὶ τολμηροὺς ἄνδρας ἐπιθυμοῦντας τὴν ἐλευθέρωσίν της.

Οἱ μακαρίται Μπενάκης, Κρεβατᾶς, Ζαΐμης καὶ ἄλλοι Πελοποννήσιοι ἀποτυχόντες κατὰ τὸ 1769 ἔτος, ὅτε φόλος ρωσσικὸς ἦλθε, σταλεὶς ἀπὸ τὰ βόρεια μέρη τῆς αὐτοκρατορίας ταύτης ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ναυάρχου Ἀλεξίου Ὀρλὸφ, ὑποσχεθέντος νὰ τοὺς βοηθήσῃ εἰς τὸν σκοπόν των καὶ ἐγκαταλείψαντος αὐτοὺς παρ' ἐλπίδα, εἶδον μὲ βαθεῖαν τῆς ψυχῆς των θλῖψιν τὴν καταστροφὴν τοῦ ἡμίσεως τῶν χριστιανῶν κατοίκων τῆς Πελοποννήσου καὶ τινων Νήσων τοῦ Ἀρχιπελάγους. Ῥήγας ὁ Θετταλὸς κατὰ τὸ 1796, ἐνθαῤῥυνθεὶς ἀπὸ τὴν παρὰ τῆς τότε Γαλλικῆς Δημοκρατείας ὑποσχεθεῖσαν συνδρομὴν, ἐπίστευσεν ὅτι ἐδύνατο νὰ συνενώσῃ Ἕλληνας καὶ Ὀθωμανοὺς πρὸς καταστροφὴν τῆς τυραννίας, ἀλλὰ προδοθεὶς συνελλήφθη εἰς Τεργέστιον μετὰ τῶν ἐν Βιέννῃ συντρόφων του, καὶ ἀποπεμφθέντες εἰς Βελιγράδιον ἐθανατώθησαν ἀπὸ τοὺς Ὀθωμανούς· ἀλλὰ τὰ παραδείγματα ταῦτα, καθὼς ἐπίσης τὰ τοῦ Παππᾶ Εὐθυμίου κατὰ τὸ 1808. καὶ πολλῶν ἄλλων, δὲν ἐβεβαίωσαν οὐδόλως τοὺς Ἕλληνας νὰ ὠφεληθῶσι τὸ παράδειγμά των καὶ νὰ ὠφεληθῶσιν ἀπὸ τὰς ἐλλείψεις των.

Ὁ Ἐμμανουὴλ Ξάνθος ἐκ τῆς Νήσου Πάτμου γραμματεύων ἀπὸ τὰ 1810, παρὰ τῷ μεγαλεμπόρῳ Βασιλείῳ Ξένῃ εἰς Ὀδησσὸν, καὶ ἐμπορευόμενος, ἀπελθὼν ἐκεῖθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν κατὰ τὸ 1812, δι' ἐμπορικὰς ὑποθέσεις, συνῆψε μέ τινας ἐκεῖ τῶν ἐμπόρων Ἀσυμάκην Κροκύδαν, Χριστόδουλον Οἰκονόμου καὶ Κυριακὸν Μπιτζακτζῆν Ἰωαννίτας μίαν ἑταιρίαν ἐμπορικῆς ἐπιχειρήσεως καὶ ἀπῆλθεν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1813 εἰς τὴν Πρέβεζαν διὰ ἀγορὰν λαδίων· ἐκεῖθεν διέβη εἰς Ἰωάννινα διὰ νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν Ἀλῆ Πασᾶν τὴν ἄδειαν τῆς ἀγορᾶς, διὰ μέσου τῶν πολλὰ ἰσχυόντων ὑπαλλήλων του Μάνθου Οἰκονόμου ἀδελφοῦ τοῦ ἀνωτερημένου Χριστοδούλου, καὶ Κωνσταντίνου Μαρίνογλου φίλων του· μεταβὰς ἀκολούθως εἰς τὴν Ἁγίαν Μαύραν, διὰ παρακινήσεως φίλου του τινὸς Παναγιωτάκη Καραγιάννη, εἰσήχθη εἰς τὴν Ἑταιρίαν τῶν ἐλευθέρων Κτίστων, (Μασόνων)· ὢν δὲ ἰδεῶν ἐλευθέρων καὶ πνέων πάντοτε μῖσος κατὰ τῆς Τουρκικῆς τυραννίας, συνέλαβεν ἀμέσως τὴν ἰδέαν, ὅτι ἐδύνατο νὰ ἐνεργηθῇ μία μυστικὴ Ἑταιρία κατὰ τοὺς κανόνας ταύτης τῆς τῶν ἐλευθέρων Κτίστων, βάσιν ἔχουσα τὴν ἕνωσιν ὅλων τῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ εἰς ἄλλα μέρη εὑρισκομένων διαφόρων Καπιτάνων Ἀρματολῶν καὶ ἄλλων ἐπισήμων πάσης τάξεως ὁμογενῶν, διὰ νὰ ἐνεργήσωσιν, εὐκαιρίας δοθείσης, τὴν ἐλευθέρωσιν τῆς Πατρίδος.

Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν λοιπὸν τῶν εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη ἐμπορικῶν ἐργασιῶν του ὁ Ξάνθος ἐπιστρέψας εἰς Ὀδησσὸν, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1813, ἐφιλιώθη μὲ τοὺς ἐκεῖ τότε εὑρεθέντας Νικόλαον Σκουρᾶν ἐκ τῆς Ἄρτης καὶ Ἀθανάσιον Ν. Τζακάλοφ Ἰωαννίτην, (ἐκ τῆς γενεᾶς, ὡς ἔλεγεν, τοῦ περιφήμου Τσελεπῆ) νέους μὲ αἰσθήματα πατριωτικὰ καὶ φιλελεύθερα· ἐν μιᾷ τῶν φιλικῶν των συναναστροφῶν κατὰ τὰ 1814, οἱ τρεῖς οὗτοι φίλοι συνομιλοῦντες περὶ τῆς ἀθλίας καταστάσεως, καὶ τυραννίας εἰς ἣν οἱ ὁμογενεῖς ὑπέκειντο εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ μάλιστα εἰς τὴν Πελοπόννησον, τὴν Ἤπειρον καὶ μερικὰς νήσους, καὶ ταλανίζοντες τὴν σκληρὰν, τύχην τοῦ Ἔθνους, ἐμέμφοντο τὴν ἀδιαφορίαν, ἣν οἱ χριστιανοὶ βασιλεῖς εἰς τὴν ἐν Βιέννῃ Σύνο-

δον, μετὰ τὴν πτῶσιν καὶ ἀποπομπὴν εἰς τὴν νῆσον Ἔλβαν τοῦ Ναπολέοντος, ἔδειξαν δι' αὐτὸ, ἐν ᾧ σοφός τις εἰς Βιέννην ἐξέδωκε διατριβήν τινα εἰς φυλλάδιον, συμβουλεύων τοὺς συμμάχους βασιλεῖς νὰ στείλλωσι τὰ ἤδη ἑνωμένα ἱκηφόρα στρατεύματά των πέραν τοῦ Δουνάβεως, πρὸς ἐλευθέρωσιν ἑνὸς παλαιοῦ ἐνδόξου Ἔθνους, τοῦ Ἑλληνικοῦ, πρὸ αἰώνων δουλωμένου ἀπὸ ἄλλο βάρβαρον καὶ ἀνεπίδεκτον πολιτισμοῦ ἔθνος, τὸ Τουρκικὸν κτλ. ἀλλ' ἡ Ἀουστριακὴ Κυβέρνησις εἰδοποιηθεῖσα περὶ τούτου παρὰ τοῦ ἐκεῖ ἐπιτετραμμένου τῆς Ὀθωμανικῆς Πόρτας, Μαυρογένους, ἐμπόδισε κατασχοῦσα τὸ ῥηθὲν φυλλάδιον καὶ εἰποῦσα ὅτι δὲν ὑπάρχει εἰς τοὺς κώδικας τῶν ἐθνῶν Ἑλληνικὸν Ἔθνος καὶ ἄλλα τοιαῦτα· τότε ὁ Ξάνθος ἔλαβεν ἀφορμὴν νὰ προτείνῃ εἰς τοὺς ῥηθέντας φίλους του, τὴν ἣν συνέλαβεν ἰδέαν νὰ συστήσωσι μίαν Ἑταρίαν, σκοπὸν ἀμετάτρεπτον ἔχουσαν τὴν ἐλευθέρωσιν τῆς Πατρίδος, φανερώσας δὲ εἰς αὐτοὺς τὴν εἴσοδόν του εἰς τὴν Ἑταιρίαν τῶν Μασόνων καί τινα τῶν σημείων αὐτῆς, ὅσα ἐδύναντο νὰ προσαρμοσθῶσιν εἰς αὐτὴν κοινοποιήσας, ἔβαλεν αὐτοῖς ὑπ' ὄψιν τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἑλληνικοῦ λσοῦ καὶ τὰς πηγὰς τῆς δυνάμεώς του, τὴν πολιτικὴν καὶ ἠθικὴν κατάστασιν τῶν τυραννούντων αὐτὸ Τούρκων, τὰ ἐπιχειρήματα Ῥήγα τοῦ Θετταλοῦ, τὰς κατὰ Ἀλῆ Πασᾶ τυράννου Ἰωαννίνων νίκας τῶν ἀνδρείων Σουλιωτῶν, Παργείων καὶ ἄλλων διαφόρων ἁρματολῶν, ὀνομαζομένων καταχρηστικῶς Κλεπτῶν, τὰς κατὰ καιροὺς νίκας τῶν θαλασσίων μας ἐπὶ Λάμπρου Κατζώνη, καὶ ἄλλοτε τὸ γεννικὸν μῖσος τῶν ὁμογενῶν κατὰ τῆς τυραννίας τῶν Τούρκων, τὰς διαθέσεις τῶν διαφόρων χριστιανῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης, καὶ οὕτως ἀπεφάσισαν οἱ εἰρημένοι νὰ ἐπιχειρισθῶσι τὴν σύστασιν τοιαύτης Ἑταιρίας καὶ νὰ εἰσάξωσιν εἰς αὐτὴν ὅλους τοὺς ἐκλεκτοὺς καὶ ἀνδρείους τῶν ὁμογενῶν, διὰ νὰ ἐνεργήσωσι μόνοι των, ὅ,τι ματαίως καὶ πρὸ πολλοῦ χρόνου ἤλπιζον ἀπὸ τὴν φιλανθρωπίαν τῶν χριστιανῶν βασιλέων.

Ἑταιρία τοιαύτης φύσεως ἀντικείμενον ἔχουσα τὴν παλιγγενεσίαν ἑνὸς πρὸ αἰώνων δεδουλωμένου ἔθνους, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ἄνευ Ἀρχηγῶν· ἡ Ὁμᾶς τούτων, ἥτις ἔμελλε νὰ

ἀναλάβῃ τὴν ἀνωτέραν διεύθυνσιν τοῦ τολμηροῦ καὶ δυσκόλου τούτου ἔργου, ὠνομάσθη, Ἀρχὴ, ἄγνωστος καὶ ἀφανὴς εἰς ὅλους τοὺς προσυλήτους ἀδελφοὺς τῆς Ἑταιρίας ταύτης· τὰ συμβάντα τοῦ ἀειμνήστου Ῥήγα καὶ Παππᾶ Εὐθυμίου καὶ ἄλλα δικαιολογούμενα αἴτια, παρεκίνησαν τοὺς Ἀρχηγοὺς, νὰ φυλάξωσι μυστικὴν τὴν Ἀρχὴν, μέχρι τῆς ἐναρξεως τῆς ἐπαναστάσεως· διὰ τοῦτο πολλοὶ ἀπατηθέντες ἐξέλαβον ὡς Ἀρχηγοὺς διάφορα ὑποκείμενα, ὄχι μόνον ἐκ τῶν κατηχηθέντων προσυλήτων ἀδελφῶν τῆς Ἑταιρίας ταύτης, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐκείνων οἵτινες δὲν εἶχον γνῶσιν, ἴσως καὶ διάθεσιν τοῦ ἐπιχειρήματος.

Ἐσχεδίασαν λοιπὸν, οἱ εἰρημένοι τρεῖς φίλοι τὴν λεγομένην Κατήχησιν τῆς Ἑταιρίας ταύτης καὶ ἐστοχάσθησαν, διὰ περισσοτέραν αὐτῶν ἀσφάλειαν, εἰς τὴν μεταξύ των ἀλληλογραφίαν, ἀντὶ νὰ ὑπογράφωνται μὲ τὰ ὀνόματά των, νὰ μεταχειρίζωνται ἕκαστος αὐτῶν ἄλλα στοιχεῖα τοῦ ἀλφαβήτου, δηλαδὴ ὁ μὲν Τζακάλωφ τὰ Α Β, ὁ Σκουφᾶς Α Γ, ὁ Ξάνθος, Α Δ· ἀλλ' ὕστερον οὗτος, ἀφ' οὗ ὁ Γαλάτης ἐγνώρισε τὴν Ἀρχὴν παρὰ τοῦ Σκουφᾶ εἰς Ὀδησσὸν, (ὡς ἀκολούθως ῥηθείσεται) ἠθέλησε νὰ μεταχειρισθῇ τὰ αὐτὰ στοιχεῖα, ἐμεταχειρίζετο τὰ Α Θ εἰς τὸ ἑξῆς, μετὰ δὲ ταῦτα, κατεπείγουσαι ὑποθέσεις ἠνάγκασαν τὸν μὲν Σκουφᾶν καὶ Τζακάλωφ νὰ ἀπέλθωσι, περὶ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους (1814) εἰς Μόσχαν, ὅπου αὐτοὶ ἐτελειοποίησαν τὸν κανονισμὸν αὐτῆς, τὸν ὁποῖον Ἑταιρίαν τῶν Φιλικῶν ὠνόμασαν, τὸν δὲ Ξάνθον, περὶ τὸν Δεκέμβριον ὁμοίως, νὰ ἀπέλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, οἱ ῥηθέντες δύω ἀδελφοὶ εἰς Μόσχαν ἀπεράσισαν νὰ ἀποπειραθῶσι νὰ κατηχήσωσι τινὰς τῶν φιλογενεστέρων ὁμογενῶν, ὅσους ἐγνώριζον ὅτι ἐπεθύμουν τὴν πολιτικὴν μεταβολὴν τοῦ ἔθνους· μεταξὺ τούτων λοιπὸν, ὁ πρῶτος κατηχηθεὶς ὑπῆρξεν ὁ μακαρίτης Γεώργιος Σέκερης Πελοποννήσιος, νέος μὲ παιδείαν καὶ χρηστοήθη· (ὅστις καὶ πραγματικῶς ἠγωνίσθη εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἀλλαχοῦ, καὶ ἀπέθανεν ὑπὲρ Πατρίδος).

Ἰδόντες δ' οἱ δύω ῥηθέντες Ἀρχηγοὶ, ὅτι ἡ κατήχησις ἔκαμεν

ἐντύπωσιν καὶ ἐνθουσίασεν ὅσον ἦτον ἐπιθυμητὸν τὸν πρῶτον κατηχηθέντα, ἐπεχείρησαν τὴν κατήχησιν καὶ ἄλλων, ἐν οἷς καὶ τοῦ Ἀντωνίου Κομιζοπούλου ἐκ Φιλιππουπόλεως, εἰς τὸν ὁποῖον (ἀφ' οὗ δοκιμάσαντες εὗρον αὐτὸν χρηστοήθη καὶ ἔντιμον,) ἀνεκάλυψαν ὅτι ἦσαν αὐτοὶ οἱ Ἀρχηγοὶ, καὶ οὕτω τὸν ἐδέχθησαν ὡς μέλος τῆς μυστικῆς Ἀρχῆς καὶ ἔλαβε τὰ στοιχεῖα Α Ε. Ἐκατήχησαν δὲ καὶ ἄλλους ἐκ τῶν ἐκεῖ εὑρισκομένων ἐμπόρων Ἑλλήνων· τινὲς δὲ τούτων ἀπερχόμενοι εἰς Μολδαυΐαν καὶ Βλαχίαν ἐκατήχησαν διαφόρους ὁμογενεῖς εἰς ταύτας τὰς ἐπαρχίας εὑρισκομένους, ἐν οἷς καὶ τὸν Θεόδωρον Νέγρην Γραμματέα ὄντα τοῦ ἐν Ἰασίῳ ἡγεμονεύοντος Σκαρλάτου Καλλιμάχη, καί τινας Ἱερωμένους καὶ Ἡγουμένους Ἑλληνικῶν Μοναστηρίων. Ἀναχωρήσας δὲ ἀπὸ Μόσχαν ὁ ῥηθεὶς Γεώργιος Σέκερης διὰ νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὰ Παρίσια, ἀπέρασεν ἀπὸ τὴν Βιέννην, ὅπου ἐνταμώσας τὸν ἐκεῖ ἐφημερεύοντα Ἀρχιμανδρίτην Ἄνθιμον Γαζῆν, ἑτοιμαζόμενον νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὸ Πήλιον ὄρος, τὴν πατρίδα του, διὰ νὰ συστήσῃ σχολεῖον, τῷ ἐφανέρωσεν ὅτι ὑπάρχει Ἑταιρία τις μυστικὴ, σκοπὸν ἔχουσα τὴν βελτίωσιν καὶ ἐλευθέρωσιν τοῦ Γένους, μέλη τινὰ τῆς ὁποίας εὑρίσκοντο εἰς Ῥωσσίαν, χωρὶς ὅμως νὰ τὸν κατηχήσῃ ἢ νὰ τῷ εἰπῇ τι περισσότερον.

Ἐντοσούτῳ οἱ ἐν Μόσχᾳ Ἀρχηγοὶ ἀπεφάσισαν, ἵνα ὁ εἷς τούτων καταβῇ εἰς Ὀδησσὸν, οἱ δὲ ἄλλοι δύω μείνωσιν εἰς Μόσχαν, καὶ εἰσακουόμενοι καὶ μετὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει συναδέλφου των Ξάνθου, ἐνεργήσωσιν ἀόκνως καὶ μὲ συστηματικωτέραν πρόοδον τὸ μέγιστον τοῦτο ἐπιχείρημα.

Ἦλθε λοιπὸν ὁ Σκουφᾶς εἰς Ὀδησσὸν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1816 ἔτους καὶ ἐνεργῶν τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας καθήκοντα, πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐκατήχησε καὶ τὸν Παναγιώτην Ἀναγνωστόπουλον, τὸν ὁποῖον πρώτην φορὰν ἐγνώρισεν τότε ἐκεῖ· ὁ δὲ Ἀναγνωστόπουλος ἐκατήχησε τὸν Ἀθανάσιον Σέκερην, πρὸς τὸν ὁποῖον ὁ Σκουφᾶς ἔπειτα ἐφανέρωσε τὴν Ἀρχὴν, προσθεὶς καὶ τοῦτον εἰς τὰ μέλη αὐτῆς καὶ λαβὼν τὰ στοιχεῖα Α Η, εἰς δὲ τὸν Ἀναγνωστόπουλον δὲν ἐφανερώθη ἡ Ἀρχὴ τότε, ἀλλ' ἔμεινεν αὐτὸς ἁπλοῦν μέλος τῆς Ἑταιρίας, ὡς καὶ ἄλλοι, μὲ τὸν βαθμὸν

τοῦ ἱερέως· (καθότι οἱ Ἀρχηγοὶ εἶχον συστῦσει κατ' ἀρχὰς τέσσαρας βαθμούς· τῶν βλάχιδων, διὰ τοὺς ἁπλοῦς καὶ ἀγραμμάτους· τῶν Συστημένων, διὰ τοὺς μικρᾶς τάξεως ὁμογενεῖς· τῶν Ἱερέων καὶ τῶν Ποιμένων διὰ τοὺς ἐκλεκτοτέρους καὶ πεπαιδευμένους· ἐσύστησαν δὲ καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ ταῦτα, δύω ἄλλους βαθμοὺς στρατιωτικοὺς, τῶν Ἀφιερωμένων, καὶ Ἀρχηγῶν τῶν Ἀφιερωμένων, ὡς ἀκολούθως ῥηθεῖσεται).

Κατ' ἐκείνην δὲ τὴν ἐποχὴν ἦλθεν εἰς Ὀδησσὸν κάποιος Νικόλαος Γαλάτης, ὅστις ἐκαυχᾶτο ὅτι ἦτον συγγενὴς τοῦ Κόμητος Καποδίστρια, καὶ ὅτι διὰ ὑποθέσεις σημαντικὰς, εἶχε σκοπὸν νὰ ἀπέλθῃ εἰς Πετρούπολιν πρὸς ἐντάμωσίν του. Ὁ Σκουφᾶς, ἄγρυπνος παρατηρητὴς ὅλων τῶν ὁμογενῶν, ἐπρόσεξε καὶ εἰς αὐτὸν, καὶ φιλιωθεὶς μετ' αὐτοῦ ἐστοχάσθη νὰ τὸν εἰσάξῃ εἰς τὴν Ἑταιρίαν· καὶ τῷ ὄντι, κατηχηθεὶς καὶ μαθὼν τὴν Ἀρχὴν ὑπεσχέθη μεγάλα πράγματα· ὁ Σκουφᾶς λοιπὸν τὸν ἐφοδίασε μὲ ἔξοδα καὶ μὲ συστατικὰ εἰς τοὺς ἐν Μόσχᾳ Τζακάλοφ, Κομιζόπουλον καὶ ἄλλους φίλους, οἵτινες τὸν ὑπεδέχθησαν μὲ πολλὴν περιποίησιν, καὶ τὸν ἐσύστησαν εἰς τὸν Πρίγκιπα Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον τὸν Φυραρῆν καὶ τὸν ὁποῖον ἐκατήχησεν εἰς τὴν Ἑταιρίαν, τῆς ὁποίας ἐδέχθη μὲ μεγάλον ἐνθουσιασμὸν τὸ μυστήριον· ἀφ' οὗ δὲ τῷ εὐκόλυναν τὴν ὁδοιπορίαν του διὰ τὴν Πετρούπολιν, ἔφθασεν ἐκεῖ, ἀλλὰ μὲ τὴν κακὴν καὶ ἄρρονα διαγωγήν του ἠνάγκασε τὴν Διοίκησιν νὰ τὸν ἀποπέμψῃ ἐκτὸς τῶν συνόρων, καὶ οὕτως ἀπῆλθεν εἰς τὴν Μολδαυΐαν, ὅπου εὑρισκόμενος καταχρᾶτο τοῦ μυστηρίου τῆς Ἑταιρίας πρὸς ὄφελος καὶ εὐχαρίστησιν τῶν παθῶν του.

Μετὰ δὲ ταῦτα, περὶ τὸ αὐτὸ ἔτος, ἦλθον ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα εἰς Ὀδησσὸν μερικοὶ Καπιτάνοι Ἕλληνες ὑπηρετήσαντες ἐν τῇ Ἑπταννήσῳ τοὺς Ῥώσσους εἰς τὸν κατὰ τῶν Τούρκων πόλεμον τοῦ 1806, μέχρι τοῦ 1812, καὶ ἀπερχόμενοι εἰς Πετρούπολιν διὰ νὰ ζητήσωσι, διά μέσου τοῦ Κόμητος Ἰωάννου Καποδίστρια, ἀπὸ τὸν Αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον, ἀντιμισθίαν τῶν ἐκδουλεύσεών των· οὗτοι δὲ ἦσαν ὁ Ἀναγνώστης Παππᾶ Γεωργίου λεγόμενος Ἀναγνωστοπᾶς, Πελοποννήσιος διακεκριμένος, ἐχθρὸς τῶν Τούρ-

κων, καὶ σύντροφος ποτὲ τοῦ περιφήμου Ζαχαριᾶ, ὁ Ἠλίας Χρυσοσπάθης, Παναγιώτης Δημητρακόπουλος Μανιάται, καὶ Καπιτᾶν Ἰωάννης Φαρμάκης Θεσσαλὸς, διακεκριμένος ἐχθρὸς τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων· αὐτὼς ὁ Σκουφᾶς καὶ οἱ λοιποὶ εἰς Ὀδησσὸν ἀδελφοὶ ὑπεδέχθησαν, καὶ περιποιηθέντες, ἐκατήχησαν καὶ κατέταξαν εἰς τὴν Ἑταιρίαν. Ἕκαστος δύναται νὰ ἐννοήσῃ ὅτι οἱ τόσον ἄσπονδοι ἐχθροὶ τῶν Τούρκων ὑπεδέχθησαν μὲ ἐνθουσιασμὸν τὴν τοιαύτην πρότασιν, καὶ νομίσαντες ὅτι τοῦτο ἦτον ὑποκίνημα τῆς Ῥωσσίας, ἐδείχθησαν πιστότατοι εἰς τὸν ὅρκον των. Ἀναχωρήσαντες δὲ διὰ τὴν Μόσχαν, ἔλαβον συστατικὰ γράμματα παρὰ τοῦ Σκουφᾶ πρὸς τοὺς ἐκεῖ Τζακάλοφ καὶ Κομιζόπουλον, οἵτινες τοὺς ὑπεδέχθησαν καὶ ἐπεριποιήθησαν ὡς ἐσύμφερε, καὶ γνωρισθέντες μὲ αὐτοὺς ὡς ἁπλοῖ ἀδελφοὶ τῆς Ἑταιρίας καὶ οὐχὶ ὡς Ἀρχηγοὶ, τοὺς ἐσύστησαν εἰς διαφόρους ἐκλεκτοὺς ἐμπόρους Ἕλληνας, καὶ μάλιστα εἰς τὸν μακαρίτην Πρίγκιπα Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον τὸν Φυαρῆν. Αὐτοὶ δὲ ἐκατήχησαν πολλοὺς ἐξ αὐτῶν, ὥστε εἰς Μόσχαν ὅλοι σχεδὸν οἱ διακεκριμένοι Ἕλληνες ἔγειναν ἀδελφοὶ τῆς Ἑταιρίας. Ἐλθόντος δὲ τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ τοῦ Καποδιστρίου εἰς Μόσχαν, οἱ ῥηθέντες Καπιτάνοι ἐπαρουσιάσθησαν εἰς αὐτὸν διὰ τοῦ Κόμητος, καὶ εὐεργετηθέντες, ἐπέστρεψαν εἰς Ὀδησσὸν κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1818.

Ὁ Τζακάλοφ, κατὰ τὴν γνώμην τῶν συναδελφῶν του Ἀρχηγῶν, ἀναχωρήσας ἀπὸ τὴν Μόσχαν κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἰουλίου τοῦ 1817, ἦλθεν εἰς Ὀδησσὸν, καὶ ἀπεφάσισε μετὰ τοῦ Σκουφᾶ νὰ καταβῶσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς ἐνταμωσιν τοῦ συναδελφοῦ των Ξάνθου, πρὸς ὃν ὁ Τζακάλοφ ἀπὸ ἐκεῖ ἔγραψε κατὰ τὴν 8 Αὐγούστου. (ὅρα στοιχεῖον Α).

Τῶν ῥηθέντων δύω ἀδελφῶν εὑρισκομένων εἰσέτι εἰς Ὀδησσὸν, ἦλθεν ἐκεῖ ἀπὸ Βιέννην ὁ Ἄνθιμος Γαζῆς, μὲ τὸν ὁποῖον ἐνταμωθέντες ὁ Σκουφᾶς καὶ Τζακάλοφ, δοκιμάσαντες δὲ αὐτὸν ,καὶ κρίναντές τον ἄξιον, τὸν ἐκατήχησαν, καὶ τῷ ἐφανέρωσαν τὴν Ἀρχὴν, καὶ οὕτως ἔγινε καὶ αὐτὸς μέλος αὐτῆς καὶ ἔλαβε τὰ στοιχεῖα Α Ζ. Ἀναχωρήσας δὲ αὐτὸς ἐκεῖθεν

ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐνταμώσας τὸν Ξάνθον καὶ συνομιλήσας πολλὰ μὲ αὐτὸν περὶ τοῦ μεγάλου τούτου ἐπιχειρήματος, ἀνεχώρησε διὰ τὸ Πήλιον ὄρος εἰς τὰς Μηλέας διὰ νὰ σχολαρχήσῃ.

Περὶ δὲ τὸν Δεκέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ὁ Τζακάλοφ μόνος, ἐνταμωθεὶς δὲ μετὰ τοῦ Ξάνθου, παρ' ᾧ κατῴκησε, καὶ συνομιλήσας καὶ συσκεφθεὶς μετ' αὐτοῦ ἀρκετὰ περὶ τῆς ἀποκαταστάσεώς των, ἀνεχώρησε περὶ τὸν Μάρτιον τοῦ 1818, εἰς τὸ Πήλιον ὄρος πρὸς ἐνάμωσιν τοῦ Γαζῆ, διὰ νὰ τὸν καταπείσῃ νὰ ἔλθῃ ὥστε οἱ Ἀρχηγοὶ νὰ συνέλθωσιν ἐκεῖ καὶ νὰ συστηθῇ ὁ τόπος καὶ τὸ κέντρον τῶν ἐργασιῶν των τὸ Πήλιον ὄρος, ὡς τόπος ἀσφαλής· ἀλλ' ὁ Γαζῆς ὑποπτεύων ὅτι ὁ Γρηγόριος Κωνσταντᾶς, ὡς ὕποπτος, δὲν ἐδέχετο, ἐπρότεινε τὴν Μάνην· ὅθεν ὁ Τζακάλοφ περὶ τὰς ἀρχὰς Ἀπριλίου ἀπῆλθεν εἰς Σμύρνην διὰ νὰ ζητήσῃ καὶ ἐνταμώσῃ τινὰς τῶν φίλων του, κ' ἔπειτα νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐπεριμένετο καὶ ὁ Σκουφᾶς. (ἴδε στοιχ. Β. Γ. Δ.)

Περὶ δὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἰδίου μηνὸς Ἀπριλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους (1818), ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ὁ Σκουφᾶς συνοδευόμενος καὶ παρὰ τοῦ Παναγιώτου Ἀναγνωστόπουλου καὶ Λουριώτου, καὶ ἐνταμώσας τὸν συναδελφόν του Ξάνθον, συνωμίλησε μετ' αὐτοῦ πολλὰ περὶ τῶν μελλουσῶν ἐργασιῶν των καὶ περὶ τοῦ Τζακάλοφ· ἔκριναν δὲ ἀμφότεροι νὰ φανερωθῇ ἡ Ἀρχὴ καὶ εἰς τὸν ῥηθέντα Ἀναγνωστόπουλον, ὡς φαινόμενον νέον χρηστοήθη καὶ μὲ ἐνθουσιασμόν, καὶ οὕτως ἔγινε, καὶ προσετέθη καὶ αὐτὸς εἰς τὴν τάξιν τῶν Ἀρχηγῶν καὶ ἔλαβε τὰ στοιχεῖα Α, Ι. τὸν δὲ Λουριώτην μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀπέστειλαν εἰς Λιβόρνον τῆς Ἰταλίας κατ' αἴτησίν του, διὰ νὰ κατηχήσῃ τοὺς ὅσους ἐκεῖ γνωρίσῃ χρηστοὺς ὁμογενεῖς· ἀλλ' αὐτὸς ἀπελθὼν ἐκεῖ καὶ ἀσθενήσας μετά τινα καιρὸν, ἀπέθανεν εἰς Βαρλέταν. Ὁ δὲ Ἀναγνωστόπουλος ἔμεινεν εἰς Κωνσταντινούπολιν συνεργαζόμενος μετὰ τῶν δύω Ἀρχηγῶν Σκουφᾶ καὶ Ξάνθου, περιμενόντων τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ συναδέλφου των Τζακάλοφ, πρὸς ὃν ὁ Ξάνθος

ἔγραψε, (ὅρα στοιχ. Γ. καὶ Δ.) καθὼς καὶ πρὸς τὸν Ἄνθιμον Γαζῆν. (ὅρα στοιχ. Γ. Α. Γ. Β.)

Μετὰ παρέλευσιν δὲ ὀλίγου καιροῦ ἦλθαν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ Ὀδησσὸν καὶ οἱ ῥηθέντες Καπιτάνοι, ὁ Ἀναγνωσταρᾶς, Χρυσοσπάθης, Δημητρακόπουλος καὶ Ἰωάννης Φαρμάκης μὲ τοὺς ἀνθρώπους των, τοὺς ὁποίους οἱ Ἄρχηγοὶ ἐπεριποιήθησαν ὡς ἔδει· ἐπειδὴ δὲ κατ' ἀτυχίαν ὁ Σκουφᾶς, ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐρχομόν του ἠσθένησεν, ἐμποδίσθησαν αὐτοὶ ἐκεῖ, περιμένοντες τὴν ἀνάῤῥωσίν του καὶ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Τζακάλωφ ἀπὸ Σμύρνην (ὅστις καὶ ἦλθε περὶ τὰ τέλη Ἰουνίου) διὰ νὰ ἀποφασίσωσιν, ὡς εἶχαν προσχεδιάσῃ οἱ Ἄρχηγοὶ, ποίαν διεύθυνσιν καὶ ὁδηγίας νὰ τοῖς δώσωσιν, ἀλλὰ μ' ὅλας τὰς προσπαθείας ἃς κατέβαλον οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἐπισκέψεις τῶν ἑταίρων τοῦ Μόσχου καὶ Ἰσαβρίδους, ἐστάθη ἀδύνατον νὰ ἀναλάβῃ ὁ καλὸς Σκουφᾶς, καὶ περὶ τὰ τέλη Ἰουλίου ἀπεθίωσεν. (ὅρα στοιχ. Ε.) Τότε οἱ ἄλλοι Ἄρχηγοὶ ἔδωσαν τὰς ἀνηκούστας ὁδηγίας εἰς τοὺς ῥηθέντας Καπιτάνους ἐροδιασθέντας μὲ ἱκανὰ χρήματα ληφθέντα παρὰ τοῦ μεγαλεμπόρου Βαναγιώτου Σέκερη, (ἀδελφοῦ τῶν ῥηθέντων Γεωργίου καὶ Ἀθανασίου, κατηχηθέντος εἰς τὴν Ἑταιρίαν ἀπὸ τὸν Ἀναγνωστόπουλον, ὀλίγας ἡμέρας ἀφ' οὗ ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, προσφέροντος δὲ πρωθυμότατα δέκα χιλιάδας γρόσια) ἀπέστειλαν τὸν Ἰωάννην Φαρμάκην εἰς Μακεδονίαν καὶ Θεσσαλίαν διὰ νὰ κατηχήσῃ, ὡς ὑπεσχέθη, τοὺς ἐκεῖ Καπιτάνους Ἀρματωλοὺς καὶ ὅσους σημαντικοὺς καὶ προεστῶτας ἐκείνων τῶν μερῶν, ὡς καὶ ἔπραξεν. Διαβὰς δὲ καὶ εἰς Ἅγιον Ὄρος τοῦ Ἄθωνος, πρὸς τοῖς ἄλλοις κατήχησεν καὶ τὸν ἀοίδημον Πατριάρχην Γρηγόριον, καὶ εἰς τὰς Σέρρας τὸν ἐκεῖ τότε ἀρχιερατεύοντα Χρύσανθον, καὶ τὸν ἐνάρετον ἐπίσκοπον Ἀρδαμερίου . . . . καὶ ἄλλους. Ταὐτοχρόνως δὲ ἀπέστειλαν καὶ τὸν Ἀναγνωσταρᾶν εἰς τὰς νήσους Ὕδραν καὶ Σπέτζας καὶ Πελοπόννησον διὰ νὰ κατηχήσῃ ὅσους κρίνῃ καλοὺς, καὶ οὗτος ἔστειλεν ἄνθρωπον ἐπίτηδες νὰ κατηχήσῃ τὸν εἰς Ζάκυνθον τότε εὑρισκόμενον Θεόδωρον Κολοκοτρώνην καὶ ἄλλους ἀξίους, ὡς καὶ ἔπραξεν· καὶ τὸν Ἠλίαν

δὲ Χρυσοσπάθην, Δημητρακόπουλον καὶ Καμαρινὸν Κυριακοῦ εἰς τὴν Μάνην διὰ νὰ κατηχήσωσι τὸν ἡγεμόνα αὐτῆς Πέτρον Μαυρομιχάλην καὶ ὅσους ἄλλους Καπιτάνους ἐκείνου τοῦ τόπου, ὡς καὶ ἔπραξαν. Ἀπέστειλαν δὲ καὶ τὸν Ἀρχιμανδρίτην Γρηγόριον Δικαῖον Φλέσαν Πελοποννήσιον κατηχηθέντα ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἰς Βλαχομολδαυίαν διὰ νὰ κατηχήσῃ ὅσους ἐκ τῶν ἐκεῖ εὑρισκομένων ὁμογενῶν κρίνῃ ἀξίους. Ἀπέστειλαν δὲ καὶ ἄλλους εἰς διαφόρους νήσους τοῦ Ἀρχιπελάγους καὶ τὰς παραλίους πόλεις τῆς μικρᾶς Ἀσίας. Ἀπέστειλαν πρὸς τούτοις καὶ τὸν Δημήτριον Ἥπατρον εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν τῆς Αἰγύπτου, καὶ ἕνα Ἰατρὸν Κερκυραῖον εἰς Ἱερουσαλὴμ πρὸς διάδοσιν τοῦ μυστηρίου, ὥστε ἐντὸς ὀλίγου, τὸ μυστήριον τῆς Ἑταιρίας διεδόθη εἰς πολλὰ μέρη τῆς Τουρκίας, εἰς πολλοὺς Καπιτάνους τῆς ξηρᾶς καὶ θαλάσσης, προεστῶτας καὶ πολλοὺς ἐκλεκτοὺς τῶν ὁμογενῶν μὲ μεγίστην ταχύτητα.

Ἐν τούτοις δι' ὅλα ταῦτα ἀπητοῦντο μεγάλα καὶ συχνὰ ἔξοδα, καὶ ἡ χρηματικὴ κατάστασις τῶν Ἀρχηγῶν δὲν ἤθελεν ἐξαρκέσει πρὸς ἀναπλήρωσιν αὐτῶν καὶ ὅσων ἔμελλον νὰ γένουν, ἐὰν εἰς τὸ μυστήριον τῆς Ἀρχῆς δὲν συμπεριελαμβάνετο ὁ γενναῖος καὶ κάλλιστος πατριώτης, ὁ Παναγιώτης Σέκερης, ὅστις, ὡς προείρηται, κατηχηθεὶς εἰς τὴν Ἑταιρίαν παρὰ τοῦ Ἀναγνωστοπούλου, ἐπρόσφερε προθύμως δέκα χιλιάδας γρόσια κατ' ἀρχὰς, καὶ ἄλλα περισσότερα ἀκολούθως.

Κατηχηθεὶς δὲ εἰς Μάνην ὁ ἡγεμὼν αὐτῆς Πέτρος Μαυρομιχάλης παρὰ τῶν ῥηθέντων ἀπεσταλμένων, ἐδέχθη μετὰ προθυμίας καὶ ἐνθουσιασμοῦ τὸ μυστήριον, καὶ ἀποφασίσας νὰ προετοιμασθῇ, ἔλαβεν ἀνάγκην χρημάτων, καὶ συμβουλευθεὶς μετὰ τῶν ῥηθέντων κατηχησάντων αὐτὸν, συνενοήθη μὲ τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀρχηγοὺς, ἀποστείλας πρὸς αὐτοὺς καὶ τὸ ἀφιερωτικόν του γράμμα μὲ τὸν Παναγιώτην Δημητρακόπουλον, καὶ συγχρόνως ἔγραψε νὰ τῷ σταλῇ διὰ μέσου τῶν υἱῶν του εὑρισκομένων εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁμήρων παρὰ τῇ Τουρκικῇ Κυβερνήσει ἀρκετὴ ποσότης χρημάτων διὰ νὰ ἑτοιμάσῃ ἐφόδια πολέμου καὶ νὰ μισθώσῃ οἰκείους στρατιώτας ἑτοίμους

εἰς τὴν φωνήν του. Τὸ ὑποκείμενον τὸ ὁποῖον ἐζήτει αὐτὰ ἦτο πολλὰ σημαντικόν, καὶ ἡ Ἑταιρία ἀνάγκην εἶχεν ἑνὸς τοιούτου τόπου καὶ Διοικητοῦ, ἀλλ' οἱ Ἀρχηγοὶ χρήματα ὅσα ἐζήτει δὲν εἶχον· ἐπρόστρεξαν λοιπὸν εἰς τὸν ῥηθέντα Παναγιώτην Σέκερην, ζητήσαντες τὰς ἀναγκαιούσας ποσοτήτας, καὶ ὁ ἄριστος πατριώτης, μετὰ προθυμίας ἐμέτρησεν ἀμέσως αὐτὰς καὶ ἄλλας τοῖς Ἀρχηγοῖς. Τοιαύτη γενναιότης ἦτον ἀρκετὴ ἐγγύησις τοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἀνδρὸς, διὰ τοῦτο τῷ ἐφανέρωσαν διὰ τοῦ Ἀναγνωστοπούλου, τὴν Ἀρχὴν, καὶ οὕτως γενόμενος καὶ αὐτὸς ἓν μέλος αὐτῆς καὶ λαβὼν τὰ στοιχεῖα Α. Κ. συνηργάζετο μετὰ τῶν συναδελφῶν του Ἀρχηγῶν. Ἔκτοτε αὐτὸς προθύμως ἀεπλήρει τὰς χρηματικὰς ἀνάγκας τῆς Ἑταιρίας, ὥστε ὁ ἄνθρωπος εἶχε καταβάλει πολλὰ σημαντικὴν ποσότητα. Ἡ Ἀρχὴ διὰ τοῦτο εἰδοποίησε δι' ἐγκυκλίου της τοὺς εἰς διάφορα μέρη γνωστοὺς αὐτῇ ἀδελφοὺς τῆς Ἑταιρίας, νὰ ἐμβάζωσιν εἰς αὐτὸν τὰ πρὸς τὴν Ἀρχὴν ἀφιερωτικὰ γράμματα καθὼς καὶ τὰς χρηματικὰς προσφορὰς ὅλων ἐκ τῶν ὅσων ἐμβαίνουν εἰς τὴν Ἑταιρίαν· ἀλλ' ὀλίγα χρήματα τῷ ἐμβῆκαν, διότι οἱ περισσότεροι ἐμβαίνοντες ὑπέσχοντο μόνον χωρὶς νὰ προσφέρωσι χρήματα, καὶ διότι πολλοὶ τῶν κατηχούντων ἀδελφῶν, ὅσα ἐλάμβανον ἀπὸ τοὺς κατηχουμένους τὰ ἐξώδευον εἰς περιοδείας καὶ ἀποστολὰς ἀδελφῶν παρ' ἐκείνων, εἰς διάφορα τῆς Τουρκίας καὶ ἀλλαχοῦ μέρη.

Ἐν τούτοις τὸ κέντρον ὅλων τῶν ἐνεργειῶν τῆς Διοικήσεως τῆς Ἑταιρίας ἦτον εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Ξάνθου· αὐτὸς ἐπρότεινε εἰς τοὺς συναδελφούς του καὶ ἔγινεν ἡ σφραγὶς τῆς Ἀρχῆς, φέρουσα εἰς τὴν περιφέρειαν αὐτῆς τὰ ἀρχικὰ γράμματα τῶν κυρίων ὀνομάτων τῶν Ἀρχηγῶν, καὶ εἰς τὴν μέσην αὐτῆς τὸν σταυρὸν ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐχαράχθη τὸ Ε. (Ἑλλὰς) καὶ ὁ ἀριθμὸς 16, καθὼς προσέτι καὶ πρωτόκολλον εἰς ὃ ἐσημειώνοντο τὰ ὀνόματα τῶν κατηχουμένων ἑταιριστῶν, τὰ σημεῖα τῆς ἀφιερώσεως καὶ καθιερώσεώς των, καὶ αἱ προσφερθεῖσαι ἢ ὑποσχόμεναι προσφοραί των. Πανταχόθεν ἐλάμβανεν ἡ Ἀρχὴ γράμματα καὶ εἰδήσεις περὶ τῆς προόδου τῆς Ἑταιρίας. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἀρχηγοὶ παρετήρησαν ὅτι εἰς τὴν Μολδοβλαχίαν ἦτο

μεγάλη ἐνέργεια, ἀλλ' ἤρχισαν νὰ ἀναφύωνται φατρίαι καὶ ἀταξίαι τινῶν ἑταιριστῶν, καὶ μάλιστα ἐξαιτίας τοῦ ῥηθέντος Γαλάτη καὶ ὑποψίαι, ἔκριναν νὰ σταλλῇ ὁ Κωνσταντῖνος Πενταδέκας Ἰωαννίτης ἁπλοῦν μέλος ὢν τῆς Ἑταιρίας, εὑρεθεὶς τότε εἰς Κωνσταντινούπολιν, διὰ νὰ παρατηρήσῃ τὴν διάθεσιν τῶν ἐκεῖσε ἀδελφῶν, καὶ νὰ προσπαθήσῃ, εἰ δυνατόν, νὰ φέρῃ ἐκεῖθεν τὸν ῥηθέντα Γαλάτην, φίλον ὄντα τοῦ Πενταδέκα· διὰ τοῦτο ἐφοδιασθεὶς οὗτος μὲ ἱκανὰ ἔξοδα καὶ συστατικὰ παρὰ τῶν Ἀρχηγῶν, ἀνεχώρησεν διὰ τὸ Βουκουρέστιον, ὅπου ἐστάλλη πρότερον, ὡς εἴρηται, καὶ ὁ Ἀρχιμανδρίτης Γρηγόριος Δικαῖος Φλέσας διὰ νὰ κατηχῇ.

Ἐπειδὴ προσέτι ὁ Ξάνθος παρετήρησεν, ὅτι οἱ ἀδελφοὶ τῆς Ἑταιρίας ἐπολλαπλασιάσθησαν ταχέως, καὶ καθ' ἡμέραν ηὔξανεν ὁ ἀριθμός των, μεταξὺ δὲ τούτων ἦσαν πολλοὶ ἐκ τῶν σημαντικῶν, ἡ ἄγνοια δὲ τῆς μυστηριώδους Ἀρχῆς, πολλοὺς ἐξ αὐτῶν ἐδυσαρέστει, καὶ ἐξαιτίας τινῶν καταχρήσεων μερικῶν ἀδελφῶν τῆς Ἑταιρίας, ἐπροξενοῦντο ὑποψίαι πλάνης τινός, ἐπρότεινεν εἰς τοὺς συναδελφούς του Ἀρχηγοὺς, ὅτι ἦτον ἀνάγκη εἷς τούτων νὰ ἀπέλθῃ εἰς Πετρούπουλιν διὰ νὰ φανερώσῃ τὸ μυστήριον εἰς τὸν Κόμητα Ἰωάννην Καποδίστριαν, σημαντικὸν τότε καὶ ἄξιον τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους διὰ τὴν μεγάλην πολιτικήν του εἰς Ῥωσσίαν θέσιν, ὥστε νὰ ἀναδεχθῇ αὐτὸς τὴν διοίκησιν τούτου τοῦ μεγάλου ἐπιχειρήματος, γράφων πρὸς τοὺς σημαντικωτέρους ἐκ τῶν ὁμογενῶν τῶν κατηχημένων εἰς τὴν Ἑταιρίαν, πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ ἐνθάῤῥυνσιν αὐτῶν· καὶ κατὰ τοῦτο ἐπιστεύετο ὅτι θὰ ἐπιτύχῃ ἡ Ἑταιρία, γνωστοῦ ὄντος τοῦ Καποδιστρίου ὡς φιλοπάτριδος καὶ σοφοῦ πολιτικοῦ, καὶ διότι ἤθελον ὠφεληθῇ οἱ Ἀρχηγοὶ αὐτῆς ἐκ τῆς προλήψεως τὴν ὁποίαν πρὸ αἰώνων οἱ δουλωθέντες Ἕλληνες εἶχον, ὅτι ἐκ τῆς Ῥωσσίας, ὡς ὁμοθρήσκου, θέλει προέλθει ἡ ἐλευθέρωσίς των ἀπὸ τὴν Τουρκικὴν τυραννίαν. Ἐνεκρίθη λοιπὸν νὰ ἀπέλθῃ αὐτὸς ὁ προτείνας τοῦτο Ξάνθος, καὶ νὰ ἐνεργήσῃ τὰ ἀνήκοντα.

Ἐπὶ τούτῳ οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀρχηγοὶ ὑπέγραψαν ἓν συμφωνητικὸν (ὅρα στοιχ. Ζ.) καὶ λαβὼν ὁ Ξάνθος ὅλα τὰ εὐ-

μενόμενα ἐκεῖ ἀριερωτικὰ τῶν ἑταιριστῶν πρὸς τὴν Ἀρχὴν γράμματα, καὶ ὅσα ἄλλα ἔγγραφα ἀναφερόμενα εἰς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν, ἀνεχώρησε πρῶτον κατὰ τὴν 23, Ὀκτωμβρίου τοῦ 1818. διὰ τὸ Πήλιον ὄρος, πρὸς ἐντάμωσιν τοῦ συναδελφοῦ των Ἀνθίμου Γαζῆ, διὰ νὰ συνομιλήσωσι περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης, καὶ παραδόσας εἰς αὐτὸν ὅλα τὰ ἀνωτέρω γράμματα, ὡς εἰς τόπον ἀσφαλῆ, λαβὼν δὲ παρ' αὐτοῦ πρὸς τὸν Καποδίστριαν καί τινας ἄλλους γράμματα συστατικά, ἐπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δεκεμβρίου.

Ἐν ᾧ δὲ ὁ Ξάνθος ἦτον εἰς τὸ Πήλιον ὄρος, εἶχεν ἐπιστρέψει ὁ Πεντεδέκας ἀπὸ Βλαχίαν μετὰ τοῦ ῥηθέντος Γαλάτη· τοῦτον οἱ ἐκεῖ Τζακάλοφ, Ἀναγνωστόπουλος καὶ Σέκερης ὑπεδέχθησαν φιλικῶς καὶ ἐπεριποιοῦντο μὲ καλὸν τρόπον, ἀλλ' αὐτὸς κακοήθης ὤν, ὠφελεῖτο ἀπὸ τὴν περίστασιν τῶν τρεχόντων πραγμάτων, διὰ νὰ ἐνοχλῇ ὅσους ἐγνώρισεν ἀδελφοὺς τῆς Ἑταιρίας, βιάζων αὐτοὺς νὰ τῷ δίδωσι χρήματα ἐπὶ τῇ ἀπειλῇ προδοσίας· ἐκεῖνοι δὲ φοβούμενοι, καὶ δικαίως, τῷ ἔδιδον μὲν, ἀλλ' ἐταράττοντο διὰ ταύτην ὁριστὴν κακοήθειαν καὶ πολλὰ παράπονα κατ' αὐτοῦ ἐγίνοντο, ὥστε ὁ Ἀθανάσιος Τζακάλοφ καὶ ὁ Δημητρακόπουλος (ὁ ἐπιστρέψας ἐκ τῆς Μάνης μὲ γράμματα τοῦ ἡγεμόνος Πέτρου Μαυρομιχάλη πρὸς τὴν Ἀρχὴν) τὸν κατέπεισαν νὰ ἐπιβιβασθῇ μὲ αὐτοὺς διὰ τὴν Μάνην, ὡς καὶ ἔγινε. Φθάσαντες δὲ εἰς Ὑδραν καὶ ἐκεῖθεν μεταβαίνοντες διὰ τὰς Σπέτζας καὶ μὴν ὑποφέροντες ἀφ' ἑνὸς τὴν κακίαν καὶ διαφθορὰν του, προβλέποντες δὲ ἀφ' ἑτέρου καὶ τὸν κίνδυνον εἰς ὃν εὑρίσκοντο νὰ περιπέσωσιν ἅπαντες οἱ Ἑταιρισταὶ, καὶ τὸ τόσον μέγα δυσκατόρθωτον ἔργον προχωρῆσαν ἐπὶ τοσοῦτον κατ' εὐχὴν, δυνάμενον εὐκόλως νὰ ματαιωθῇ, μὴ φυλαττομένης τῆς ἀπαιτουμένης ἐχεμυθίας, δύω κακῶν προκειμένων, ἀπεφάσισαν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν πολλῶν νὰ θυσιάσωσιν ἕνα, καὶ τῷ ὄντι τὸν ἐρόνευσαν εἰς τὴν Ἑρμιόνην, (Καστρὶ) ὅπου πρὸς ἐπίσκεψιν τινῶν ἐρειπίων εἶχαν ὑπάγει· αὐτοὶ δὲ κατέφυγον εἰς τὴν Μάνην· ἀλλ' ὁ ἡγεμὼν αὐτῆς, πρὸς ἀποφυγὴν ἐνδεχομένων κινδύνων, ὡς ἐκ τῆς ἀνακαλύψεως ὅτι οἱ φονεῖς κατέφυγον ἐκεῖ καὶ τῆς μελετουμένης ἐπαναστάσεως, τοὺς

ἐσυμβούλευσε νὰ ἀναχωρήσωσιν διὰ τὴν Ἰταλίαν, καὶ οὕτως κατέφυγον εἰς τὴν Πίσσαν, ὅπου ἐνταμώσαντες τὸν ἀρχιερέα Ἰγνάτιον καὶ τὸν Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον, ἁπλᾶ μέλη ὄντα τῆς Ἑταιρίας ἐφανέρωσαν εἰς αὐτοὺς τὴν Ἀρχήν.

Ἐπιστρέψας δ' ὁ Ξάνθος ἀπὸ τὸ Πήλιον ὄρος, εὗρε διαμαχομένους τὸν Ἀναγνωστόπουλον καὶ Πεντεδέκαν θέλοντος τοῦ πρώτου νὰ δεικνύῃ ὑπεροχήν τινα καὶ μεμψιμοιροῦντος κατὰ τοῦ δευτέρου δι' ἀσημάντους τινὰς παρεκτροπὰς· εἰς μάτην οἱ ἄλλοι Ἀρχηγοὶ ἐζήτησαν νὰ τοὺς εἰρηνεύσωσιν, ἐπειδὴ τὸ μῖσος διετηρέθη διὰ πάντα, καὶ πολλὰς ταραχὰς ἐπέφερεν εἰς Βλαχομολδαυΐαν, ὅταν ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἐπῆγεν ἐκεῖ, ἢ μετὰ τοῦ Πεντεδέκα ὀτιχόνοια· πολλὰ δὲ οὗτος ῥᾳδιουργῶν καὶ ἀντενεργῶν κατὰ τοῦ ἄλλου, ἔδοσεν αἰτίαν νὰ ἀκολουθήσουν πολλὰ ἄτοπα καὶ ἐναντίον τοῦ σκοποῦ τῆς Ἑταιρίας, καὶ ἂν ὁ Ἀναγνωστόπουλος δὲν ἠναγκάζετο νὰ φανερώσῃ τὸ μυστήριον τῆς Ἀρχῆς εἰς τὸν Γρηγόριον Δικαῖον Φλέσαν καὶ τὸν Γεώργιον Λεβέντην, πολλὰ ἐκεῖ τότε ἰσχύοντα, (ὡς ἀκολούθως ῥηθείσεται) ἀναμφιβόλως ἤθελον εἶσθαι ὀλέθρια τὰ ἐπακολουθα. (ὅρα εἰς τὴν ἀλληλογραφίαν).

Ἀφ' οὗ ἐσυμφώνησαν λοιπὸν, ὡς εἴρηται, οἱ Ἀρχηγοὶ διὰ νὰ ὑπάγῃ ὁ Ξάνθος εἰς Πετρούπολιν, ἀπεφασίσθη ὁ μὲν Τζακάλωφ πηγαίνων εἰς Μάνην νὰ μένῃ ἐκεῖ· ὁ δὲ Ἀναγνωστόπουλος ἐστοχάζετο νὰ ἀπέλθῃ εἰς Σμύρνην πρὸς ἐνταμωσιν τῶν γονέων του εὑρισκομένων εἰς Κωμόπολιν τινὰ ἐκείνου τοῦ τόπου, καὶ ὁ Σέκερης νὰ μένῃ εἰς Κωσταντινούπολιν, καὶ ἀμοιβαίως νὰ ἀνταποκρίνωνται, συνθέσαντες καὶ ἐκ συνθήκης λεξικὸν διὰ προφύλαξιν τῆς ἀλληλογραφίας των· (ὅρα στοιχ. Η.) ἀλλ' ὁ Ἀναγνωστόπουλος μαθὼν τὸν θάνατον τοῦ Γαλάτη καὶ μεταμεληθεὶς νὰ ὑπάγῃ εἰς Σμύρνην, ἀνεχώρησε μετὰ τοῦ Ξάνθου κατὰ τὴν 19 Φεβρουαρίου τοῦ 1819, καὶ φθάσαντες εἰς Γαλάτζι, ὁ μὲν Ξάνθος μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀπῆλθεν εἰς Τομάροβαν τῆς Βασσαραβίας διὰ νὰ κάμῃ τὴν καθαρσίν του, ὁ δὲ Ἀναγνωστόπουλος μετά τινας ἡμέρας ἀφ' οὗ, ὡς εἶχον προσχεδιάσει ἐσύστησεν ἐκεῖ μίαν ἐφορείαν ἐκ τῶν εὐπολυπτοτέρων

εὑρισκομένων ἀδελφῶν τῆς Ἑταιρίας, διὰ νὰ ἐπιτηρῇ τοὺς προστηλύτους ἀδελφοὺς καὶ νὰ λαμβάνῃ τὰ ἀφιερωτικὰ γράμματα καὶ τὰς προσφορὰς τῶν ὅσων τυχὸν ἤθελον κατηχοῦνται ἐκεῖ εἰς τὴν Ἑταιρίαν, πρὸς ἀποφυγὴν καταχρήσεων καὶ σφετερισμῶν τῶν χρημάτων, ἀπῆλθεν πρῶτον εἰς Ἰάσιον διὰ τὴν ἰδίαν αἰτίαν, καὶ ἔπειτα εἰς Βουκουρέστιον πρὸς ἐντάμωσιν τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Φλέσα, καὶ ὅπου, ὡς ἦτο λόγος, ἤθελεν ἡσυχάζῃ ἕως ὅτου μάθει τὰ ἐν Πετρουπόλει ἀποτελέσματα τῆς ἀποστολῆς τοῦ Ξάνθου καὶ νὰ ὁδηγηθῇ εἰς τὰς ἐργασίας του· ἀλλ' αὐτὸς εὑρὼν ἐκεῖ τὸν Γρηγόριον Δικαῖον Φλέσαν καὶ τὸν μισοῦντα αὐτὸν Πενταδέκαν, ὡς προείρηται, περιεπλέχθη εἰς τόσας ἀκαίρους καὶ ἀναρμόστους φιλονεικίας καὶ ταραχάς, ὥστε ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ τὴν ὑπεράσπισιν καὶ βοήθειαν τοῦ πολλὰ ἰσχύοντος ἐκεῖ κατηχημένου ἀδελφοῦ τῆς Ἑταιρίας Γεωργίου Λεβέντη, πρὸς ὃν καὶ ἀνεκάλυψε τὸ μυστήριον τῆς Ἀρχῆς, γενόμενον μέλος αὐτῆς καὶ λαβόντα τὰ στοιχεῖα νὰ ὑπογράφεται Α. Α. (οὗτος δὲ ὠφέλησε πολὺ τὴν Ἑταιρίαν καὶ χρηματικὰς βοηθείας εἰς πολλοὺς ὁμογενεῖς πρὶν καὶ μετὰ τὴν ἐπανάστασιν ἔκαμε)· ἐκ παρομοίας αἰτίας καὶ περιστάσεως ἠναγκάσθη νὰ φανερώσῃ τὴν Ἀρχὴν καὶ εἰς τὸν Γρηγόριον Δικαῖον Φλέσαν, ὅστις καὶ ὠνομάσθη Ἁρμόδιος καὶ ἔλαβε τὰ στοιχεῖα Α. Μ. διὰ νὰ ὑπογράφεται· ἀλλ' ἐπειδὴ τινὲς τῶν ἐκεῖ Ἑταιριστῶν, ἐν οἷς καὶ ὁ Θεόδωρος Νέγρης, πρῶτος γραμματεὺς ὢν τοῦ ἐν Μολδαυίᾳ ἡγεμονεύοντος τότε Καλλιμάχη καὶ ὡς ἐκ τούτου πολλὰ ἰσχύων, διὰ τῶν διαβολῶν τοῦ Πενταδέκα καί τινων ἄλλων ἀντέπραττον καὶ ἐπεβουλεύοντο τὸν Ἀναγνωστόπουλον, οὗτος φοβούμενος ἕνεκα τούτων καὶ ἄλλων αἰτιῶν νὰ μείνῃ εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη, ἢ εἰς τὴν Βασσαραβίαν ὅπου μετὰ ταῦτα εἶχε καταφύγει, ἔκρινεν ἀναγκαῖον πρὸς ἀσφάλειάν του νὰ ὑποχωρήσῃ, ὅθεν ἐφοδιασθεὶς ἀπὸ τὸν Γεώργιον Λεβέντην μὲ μερικὰς ἑκατοστὰς φλωρίων δι' ἔξοδα, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν ἀπελθὼν καὶ αὐτὸς εἰς Πίσαν τῆς Ἰταλίας, καὶ ἐνταμωθεὶς μετὰ τοῦ Τζακάλογ ἔμεινεν ἐκεῖ μέχρι τῆς προσεγγύσεως τῆς ἐπαναστάσεως.

Ὁ δὲ Ξάνθος ἀπελθὼν εἰς Μόσχαν κατὰ τὸν Δεκέμβριον,

ἐντάμωσε τὸν συναδελφὸν Ἀντώνιον Κομιζόπουλον καὶ συνομιλήσαντες τὰ εἰκότα ἔκριναν νὰ φανερωθῇ ἡ Ἀρχὴ καὶ εἰς τὸν μεγαλέμπορον Νικόλαον Πατζιμάδην Ἰωαννίτην, ἄνδρα φρόνιμον, ἔντιμον καὶ ἀπολαμβάνοντα μεγάλην ὑπόληψιν εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη, καὶ οὕτως ἔγινε καὶ αὐτὸς μέλος τῆς Ἀρχῆς καὶ ἔλαβε τὰ στοιχεῖα νὰ ὑπογράφεται Α. Ξ.

Μετὰ τοῦτο ὁ Ξάνθος ἀνεχώρησε κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1820, διὰ τὴν Πετρούπολιν· ἅμα ῥθάσας ἐπαρουσιάσθη μετὰ δύω ἡμέρας εἰς τὸν Κόμητα Ἰωάννην Καποδίστριαν, εἰς τὸν ὁποῖον ἐγχειρίσας τὸ γράμμα τοῦ Ἀνθίμου Γαζῆ, ἐφανέρωσεν ὅλον τὸ σύστημα τῆς Ἑταιρίας, τοὺς Ἀρχηγούς της, τὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν μελῶν της, τὴν ἔκτασιν αὐτῆς καὶ ὅσα ἄλλα ἐστοχάσθη ἀναγκαῖα, καὶ ἐπὶ τέλους ὅτι ζητοῦν αὐτὸν νὰ διευθύνῃ ὡς Ἀρχηγὸς τὴν κίνησιν τοῦ Ἔθνους ἀπ' εὐθείας ἢ διὰ σχεδίου τινὸς καταλλήλου, εἰδοποιῶν τοὺς ἐπισημοτέρους τῶν ὁμογενῶν ἐκ τῶν κατηχηθέντων, περὶ τοῦ καταλληλοτέρου τρόπου τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου· ἀλλ' ὁ Καποδίστριας δὲν ἐδέχθη, λέγων, ὅτι ὑπουργὸς ὢν τοῦ Αὐτοκράτορος δὲν ἐδύνατο, καὶ ἄλλα πολλά· ὁ Ξάνθος τῷ ἐπανέλαβεν, ὅτι οἱ Ἕλληνες εἶναι ἀδύνατον νὰ μένουν εἰς τὸ ἑξῆς τυραννούμενοι καὶ ὅτι ἡ ἐπανάστασις ἦτον ἄφευκτος, καὶ διὰ τοῦτο ἐν ᾧ ἔχουσιν ἀνάγκην Ἀρχηγοῦ δὲν εἶναι δίκαιον ὡς Ἕλλην καὶ ἐν ὑπολήψει παρ' αὐτοῖς καὶ πολλοῖς ἄλλοις, νὰ μείνῃ ἀδιάφορος καὶ ἄλλα πολλά· ἀλλ' ἐκεῖνος ἐπανέλαβεν, ὅτι δὲν ἠμπορεῖ νὰ μεθέξῃ διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους καὶ ὅτι ἂν οἱ Ἀρχηγοὶ γνωρίζουν ἄλλα μέσα πρὸς κατόρθωσιν τοῦ σκοποῦ των, ἂς τὰ μεταχειρισθῶσιν, καὶ ηὔχετο νὰ τοὺς βοηθήσῃ ὁ θεός· ταῦτα ἠκολούθησαν εἰς δύω ἰδιαιτέρας συνεντεύξεις.

Ἀπελπισθεὶς λοιπὸν ὁ Ξάνθος ἀπὸ τὸν Κόμητα, στοχασθεὶς δὲ ὅτι διὰ νὰ κατορθωθῇ ὁ σκοπὸς τῆς ἐπαναστάσεως μὲ καλὴν ἔκβασιν, ἦτον ἀφεύκτως ἀναγκαῖος νὰ φανῇ εἰς τὸ ἔθνος εἷς τῶν σημαντικῶν πρὸς ἐνθάῤῥυσιν αὐτοῦ, ἔστρεψε τὸν στοχασμόν του εἰς ἄλλο ὑποκείμενον λαμπρὸν ὡς τὸν Καποδίστριαν, ἐπιτηδειότερον δὲ ἴσως τούτου, τὸν Πρίγκιπα Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην,

στρατηγὸν καὶ ὑπασπιστὴν τοῦ Αὐτοκράτορος, καὶ ἐν ὑπολήψει καὶ εὐνοίᾳ παρ' αὐτῷ· ἐπῆγε λοιπὸν εἰς ἐπίσκεψίν του, ὁ Πρίγκιψ Τορὶς, τὸν ὑπεδέχθη εὐμενῶς καὶ μὲ πολλὴν εὐγένειαν, τὸν ἠρώτησεν πόθεν εἶναι καὶ διὰ ποίας ὑποθέσεις ἦλθεν εἰς Πετρούπολιν. Ὁ Ξάνθος ἀπήντησε μὲ πολλὴν προσοχὴν εἰπὼν, ὅτι εἶναι ἀπὸ μίαν Νῆσον τὴν Πάτμον, καὶ ὅτι δι' ἐμπορικὰς ὑποθέσεις ἦλθεν ἐκεῖ ἀπὸ Κωνσταντινούπολιν καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Ὁ Πρίγκιψ τὸν ἠρώτησε πῶς ἀπερνοῦν οἱ ὁμογενεῖς εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη, καὶ ἂν ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις ἐπιβαρύνει τὸν ζυγὸν τῆς τυραννίας καὶ ἐκεῖ, καθὼς καὶ εἰς τὰ ἄλλα μέρη, καὶ τὰ τοιαῦτα· εἰπόντος τοῦ Ξάνθου, ὅτι πανταχοῦ οἱ Τοῦρκοι τυραννοῦν τοὺς δυστυχεῖς Ἕλληνας, καὶ ὅτι κατήντησεν ἡ τυραννία ἀνυπόφορος· ὁ Πρίγκιψ μὲ ἀθυμίαν ψυχικὴν εἶπε. Διὰ τί καὶ οἱ Ἕλληνες δὲν προσπαθοῦν νὰ ἐνεργήσουν ὥστε, ἂν νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τὸν ζυγὸν δὲν δύνανται, τοὐλάχιστον νὰ τὸν ἐλαφρώσουν; Τότε ὁ Ξάνθος ἀποκριθεὶς εἶπε μὲ πολὴν παθητικότητα. Πρίγκιψ, μὲ ποῖα μέσα καὶ μὲ ποίους ὁδηγοὺς νὰ ἐνεργήσωσιν οἱ δυστυχεῖς Ἕλληνες τὴν βελτίωσιν τῆς πολιτικῆς των καταστάσεως; αὐτοὶ ἔμειναν ἐγκαταλελειμμένοι ἀπὸ ἐκείνους, εἴτινες ἐδύναντο νὰ τοὺς ὁδηγήσωσι· διότι ὅλοι οἱ καλοὶ ὁμογενεῖς καταφεύγουν εἰς ξένους τόπους, καὶ ἀφήνουν τοὺς ὁμογενεῖς των ὀρφανούς. Ἰδοὺ ὁ Κόμης Καποδίστριας ὑπηρετεῖ τὴν Ῥωσσίαν, ὁ μακαρίτης Πατήρ σας κατέφυγεν ἐδῶ, καὶ ὁ Καρατζᾶς εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὑμεῖς ὁ ἴδιος ὑπηρετοῦντες τὴν Ῥωσσίαν ἐχάσατε ὑπὲρ αὐτῆς τὴν δεξιὰν χεῖρά σας, καὶ ἄλλοι ἴσοι καλοὶ καταφεύγοντες εἰς τὴν Χριστιανικὴν Εὐρώπην, μένουν ἐκεῖ χωρὶς ἴσως νὰ ὀρεντίζουν διὰ τοὺς δυστυχεῖς ἀδελφούς των. Ὁ Πρίγκιψ εἰς ταῦτα ἀπαντῶν εἶπεν· Ἂν ἐγὼ ἐγνώριζον, ὅτι οἱ ὁμογενεῖς μου εἶχον ἀνάγκην ἀπὸ ἐμὲ, καὶ ἐστοχάζοντο, ὅτι ἐδυνάμην νὰ συντελέσω εἰς τὴν εὐδαιμονίαν των, σοὶ λέγω ἐντίμως, ὅτι ἤθελον μετὰ προθυμίας κάμω κάθε θυσίαν, ἀκόμη καὶ τὴν κατάστασίν μου, καὶ τὸν ἑαυτόν μου ὑπὲρ αὐτῶν. Τότε ἐγερθεὶς ὁ Ξάνθος μὲ συγκίνησιν ψυχῆς εἶπε, Δός μοι Πρίγκιψ, τὴν χεῖρά σας εἰς βεβαίωσιν τῶν ὅσων ἐκφρά-

σθητε. Ὁ Πρίγκιψ μὲ κάποιον θαυμασμὸν ἐμβλέψας εἰς τὸν Ξάνθον τῷ ἔδωκε τὴν χεῖρα· τότε αὐτὸς εἶπεν, ὅτι εἰς τὴν Πετρούπολιν δὲν ἦλθε διὰ ὑποθέσεις ἐμπορικὰς, ἀλλὰ δι' ἄλλην σημαντικοτάτην αἰτίαν, καὶ ὅτι αὔριον θέλει τῷ τὴν ἀνακαλύψῃ. Ὁ Πρίγκιψ ἀνυπομόνως ἐζήτησε τότε νὰ μάθῃ, ἀλλ' ὁ Ξάνθος τὸν παρεκάλεσε νὰ λάβῃ ὑπομονὴν μέχρι τῆς αὔριον, καὶ οὕτως ἐτελείωσεν ἡ πρώτη συνέντευξις. Τὴν ἐπιοῦσαν ὁ Ξάνθος ἐπῆγεν εἰς αὐτὸν, τῷ ἐφανέρωσε τὰ πάντα, καὶ ἐκεῖνος μετὰ προθυμίας καὶ ἐνθουσιασμοῦ εδέχθη νὰ ἀριερωθῇ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ὁμογενῶν μὲ πᾶσαν θυσίαν του, καὶ δοὺς εἰς τὸν Ξάνθον ἔνορκον καὶ ἔγγραφον ὁμολογίαν περὶ τῆς πίστεως καὶ ἀφοσιώσεώς του (τὴν ὁποίαν ὁ Ξάνθος ἐστειλεν εἰς τοὺς ἐν Μόσχᾳ συναδελφούς του Παϊζιμάδην καὶ Κομιζόπουλον, παρ' οἷς καὶ εὑρίσκεται) (ὅρα στοιχ. θ. καὶ ἀριθ. 39.) ἀνεδέχθη τὸν τίτλον τοῦ Γεννικοῦ Ἐπιτρόπου τῆς Ἀρχῆς, ἔλαβε δὲ καὶ τὸ ὄνομα Καλὸς, καὶ τὰ στοιχεῖα διὰ νὰ ὑπογράφηται: α. ρ. καὶ οὕτως ἐκατορθώθη δι' αὐτοῦ ὁ σκοπὸς τῆς Ἑταιρίας.

Μετὰ ταῦτα ἐγράφησαν ἀμέσως ἐγκύκλια γράμματα ἐκ μέρους τῆς Ἀρχῆς παρὰ τοῦ Ξάνθου (ἔχοντος τὸ πρωτόκολλον, εἰς ὃ ἦσαν σημειωμένα τὰ ὀνόματα τῶν κατηχημένων Ἑταιριστῶν μὲ τὰ σημεῖα τῆς ἀφιερώσεως καὶ καθιερώσεώς των, καὶ τὴν σφραγῖδα τῆς Ἀρχῆς,) καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, εἰς τοὺς σημαντικοτέρους γνωστοὺς ἀδελφοὺς τῆς Ἑταιρίας τοὺς εἰς Κωνσταντινούπολιν, Νήσους, Πελοπόννησον, καὶ Ῥούμελην, εἰδοποιοῦντα αὐτοὺς, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης διορισθεὶς παρὰ τῆς Ἀρχῆς Γενικὸς Ἐπίτροπος, θέλει διευθύνει τὰ τῆς Ἑταιρίας, καὶ εἰς τὸ ἑξῆς θέλουν εἰσακούωνται οἱ ἀδελφοὶ μετ' αὐτοῦ καὶ ἀκούωσι τὰς ὁδηγίας του, καὶ ἄλλα ὅσα ἦσαν καταλληλα πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῶν ἀδελφῶν. Ἐστάλησαν δὲ ταῦτα διὰ μέσου τῶν ἐν Ὀδησσῷ καὶ Κωνσταντινουπόλει Ἀθανασίου καὶ Παναγιώτου Σέκερη· περὶ τούτων ὅλων τῶν ἐνεργειῶν καὶ πράξεών του ὁ Ξάνθος εἰδοποίησε τοὺς συναδελφούς του Ἀρχηγοὺς τακτικῶς διὰ ταχυδρομείου, τόσον τοὺς ἐν Ὀδησσῷ καὶ ἐν Κωνσταντινοπόλει Ἀθανάσιον καὶ Παναγιώτην Σέκερην καὶ

Γρηγόριον Φλέσσαν, καθὼς καὶ τὸν Γεώργιον Λεβέντην εἰς Βουκουρέστιον καὶ Ἀθανάσιον Τζαγκάλοφ καὶ Ἀναγνωστόπουλον εἰς Πίσσην τῆς Ἰταλίας.

Ἐν τούτοις ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης συνωμίλησε περὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως τῆς Ἑταιρίας μετὰ τοῦ Κόμητος Καποδίστρια, παρακινῶν αὐτὸν νὰ ἀναφέρῃ τι εἰς τὸν Αὐτοκράτορα καὶ νὰ ζητηθῇ παρ' αὐτοῦ βοήθειά τις, ἂν ὄχι στρατιωτική, τοὐλάχιστον χρηματική, ἀπέναντι τῶν ὅσων ἡ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις ὑπεχρεώθη νὰ πληρώσῃ εἰς τὴν Ὑψηλαντικὴν Οἰκογένειαν τινῶν ἑκατομυρίων γροσίων· ἀλλ' ὁ Καποδίστριας ἠρνήθη, ἐπαναφέρων ὅσα καὶ εἰς τὸν Ξάνθον πρότερον εἶπε· τότε ὁ Ὑψηλάντης ἀποφασίσας νὰ ἐνεργήσῃ μὲ ἐπιτυχίαν τὴν κίνησιν τοῦ Ἔθνους, ἐστοχάσθη νὰ ζητήσῃ τὰ μέσα τῆς εὐκολίας ἀπὸ τὸ Ἔθνος καὶ τὴν Κυβέρνησιν τῆς Γαλλίας· διὰ τοῦτο περὶ τὸν Ἰούλιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους (1820) ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Αὐτοκράτορα ἄδειαν ἀπουσίας διὰ δύω χρόνους, νὰ ἀπέλθῃ εἰς ξένους τόπους, καὶ λαβὼν αὐτὴν ἀνεχώρησε μετὰ τοῦ Ξάνθου· ἔλαβον δὲ εἰς τὴν συνοδείαν των καὶ τὸν Ἰατρὸν Πέτρον Ἠπίτην, εὑρισκόμενον τότε ἐκεῖ, καὶ ἦλθον εἰς Μόσχαν, ὅπου ἐγνωρίσθη ὁ Ὑψηλάντης μὲ τοὺς ἐκεῖ ἀδελφούς, ὡς Ἀρχηγὸς τοῦ μέλλοντος μεγάλου κινήματος. Μετὰ παρέλευσιν δέ τινων ἡμερῶν ἀναχωρήσαντες ἔφθασαν εἰς Κίοβον, ὅπου ἐκατοίκει ἡ οἰκογένειά του· ἐκεῖ ἔλαβεν ὁ Ξάνθος διὰ τοῦ Ἀριστείδου Παππᾶ, ἑνὸς τῶν ἐνθέρμων ἀδελφῶν τῆς Ἑταιρίας, γράμματα ἀπὸ τὸν Κόμητα Διονύσιον Ῥῶμαν ἐκ Ζακύνθου καὶ ἄλλων, διευθυνόμενα πρὸς τὴν Ἀρχήν, καὶ διαφόρους γνώμας περὶ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ἔργου, τὰ ὁποῖα ἐδόθησαν εἰς τὸν Ὑψηλάντην.

Τὴν πρώτην δὲ τοῦ Αὐγούστου ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης μετὰ τοῦ Ξάνθου συνοδευόμενοι καὶ ἀπὸ τὸν ῥηθέντα Π. Ἠπαίτην ἀνεχώρησαν ἀπὸ Κίοβον, καὶ ἀφοῦ ἔφθασαν εἰς Δουμπασάρι, ὁ μὲν Ὑψηλάντης μετὰ τοῦ Ἠπαίτου διευθύνθη εἰς Ὀδησσόν, ὁ δὲ Ξάνθος λαβὼν παρ' αὐτοῦ, παραγγελίας καὶ γράμματα πρὸς τοὺς ἐν Βουκουρεστίῳ συστηθέντας μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἀναγνωστοπούλου Ἐφόρου, καὶ τὸν Γεώργιον

Λεβέντην καὶ ἄλλους ἀδελφούς, καὶ πρὸς τοὺς ἐκεῖ κατηχημένους Καπιτάνους, Γεώργιον Ὀλύμπιον, Σάββαν Καμινάρην, καὶ τὸν πρό τινος καιροῦ ἐλθόντα ἐνεῖ ἐκ τῆς Μακεδονίας Ἰωάννην Φαρμάκην, ἀπῆλθε διὰ τοῦ Ἰσμαηλίου καὶ Γαλατζίου εἰς Βουκουρέστιον, καὶ ὡμίλησε τὰ εἰκότα μετ' αὐτῶν. Πρὸς ἐνθάρρυνσιν δὲ καὶ εὐκολίαν αὐτῶν, ὅπως προετοιμασθῶσι, κατὰ ζήτησίν των ἐμέτρησεν, εἰς μὲν τὸν Σάββαν ὁλωρία Ὁλανδικὰ 500 πεντακόσια, εἰς δὲ τὸν Δημήτριον Μουσακὸρ γρόσια 1000 χίλια, διὰ νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν Σερβίαν νὰ συνομιλήσῃ μὲ τὸν Ἡγεμόνα αὐτῆς Μιλόσην, καὶ τοὺς ἄλλους ἐκεῖ ὁπλαρχηγούς, εἰς δὲ τὸν Χρ. Περῤῥαιβὸν, κατὰ παραγγελίαν τοῦ Ὑψηλάντου, εἰς συναλλαγματικὴν τοῦ Νικολοπούλου πληρωτέαν εἰς Κωνσταντινούπολιν παρὰ τοῦ Κυριακοῦ Κουμπάρη γρόσια 10,000, δέκα χιλιάδας. (Ὅρα στοιχ. Ι. καὶ τὴν ἀλληλογραφίαν.)

Ὁ Ξάνθος πάλιν ἐκεῖθεν εἰδοποίησε διὰ γραμμάτων του τοὺς συναδελφούς του Ἀρχηγούς, τὸν Παναγιώτην Σέκερην εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ τοὺς εἰς Ῥίσσην εὑρισκομένους Τζαγκάλωφ καὶ Ἀναγνωστόπουλον περὶ τοῦ εἰς Βουκουρέστιον ἐρχομοῦ του, προσκαλῶν αὐτοὺς νὰ ἔλθωσιν εἰς Κινόβιον τῆς Βασαραβίας, ὅπου ἔμελλε νὰ μεταβῇ καὶ ὁ Ὑψηλάντης πρὸς ἀντάμωσίν του, καὶ νὰ συνεργασθῶσι καὶ αὐτοὶ μετ' αὐτοῦ διὰ τὰ περαιτέρω. Ὁ Παναγιώτης Σέκερης εἰδοποίησε τὸν Γρηγόριον Δικαῖον εὑρεθέντα εἰς Κωνσταντινούπολιν (καὶ τὸν ὁποῖον προσθέντα πρὸ μικροῦ, εἶχεν ἐλευθερώσῃ μὲ μίαν δόσιν μεγάλης ποσότητος χρημάτων ἀπὸ τοὺς ὄνυχας τοῦ Μποσταντζήμπαση) ὅστις ἦλθεν εἰς Γαλάζιον περιμείνας τὸν Ξάνθον νὰ ἐπιστρέψῃ ἀπὸ Βουκουρέστιον.

Ἐπιστρέψας ὁ Ξάνθος εἰς Γαλάζιον περὶ τὸν Ὀκτώμβριον, καὶ ἀνταμωθεὶς μετὰ τοῦ Γρηγορίου Δικαίου, εἰδοποίησε τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην, καὶ ἦλθεν ἀπὸ Ὀδησσὸν εἰς Ἰσμαὴλ, ἔχων εἰς τὴν συνοδείαν του καὶ τὸν Γ. Ακσάνην ὡς Γραμματικόν του, ὅπου ὁ Ξάνθος ἐπῆγε νὰ κάμῃ τὴν κάθαρσίν του, διὰ νὰ συνομιλήσῃ μετ' αὐτοῦ περὶ ὅσων ἐνήργησεν εἰς Βουκουρέστιον· ἐσύστησε δὲ πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην τὸν ῥη-

θέντα Δικαῖον ὡς συναρχηγὸν, τὸν Δημήτριον Θέμελην, Πέτρον Μαρκέσην, Διονύσιον Εὐμορφόπουλον, Βαγγέλην Μαντζαράκην, Δημήτριον Ἤπατρον ἐπιστρέψαντα ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν τῆς Αἰγύπτου καὶ Κύπρον, καὶ ἄλλους Ἑταιριστὰς, οἵτινες ἦλθον ἀπὸ Γαλάτζι μετὰ τοῦ Ξάνθου διὰ νὰ γνωρισθῶσι μετὰ τοῦ Ὑψηλάντου. Συγχρόνως ἦλθεν ἐκεῖ καὶ ὁ Χ. Πεῤῥαιβὸς ἀπὸ Βουκουρέστιον διευθυνόμενος εἰς Κωνσταντινούπολιν· ὁ Ὑψηλάντης ἔδωσεν εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἐγκύκλια γράμματα καὶ προκηρύξεις πρὸς τοὺς ἐν τῇ Τουρκίᾳ ἀδελφοὺς τῆς Ἑταιρίας, προτρέπων καὶ ἐνθαῤῥύνων αὐτοὺς εἰς τὸν ὅσον οὔπω ἀγῶνα, καὶ ἄλλας πολλὰς δίδων παραγγελίας. (ὅρα στοιχ. Ι. α.) Ἐσύστησε δὲ ἰδιαιτέρως εἰς τὸν Παναγιώτην Σέκερην, καὶ εἰς Ἐφόρους τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τοὺς ῥηθέντας Δικαῖον καὶ Πεῤῥαιβὸν, παραγγέλων νὰ τοῖς δοθῶσι χρήματα ἱκανὰ διὰ νὰ προετοιμάσωσι τὰ πρὸς πόλεμον ἀναγκαῖα. Ὁ δὲ Σέκερης προθύμως ἐφοδίασεν αὐτοὺς καὶ μὲ τὴν συνδρομὴν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐφόρων Κ. Μαύρου, Α. Κουμπάρη, Ι. Μπάρκα, εἰς μὲν τὸν Πεῤῥαιβὸν γρ. 120 χιλ. εἰς δὲ τὸν Φλέσσαν 90. χιλ. καὶ ἄλλας εἰς ἄλλους ποσότητας. Καὶ οὗτοι μὲν ἀνεχώρησαν, ὁ δὲ Ὑψηλάντης μετὰ τοῦ Λασάνη ἐπέστρεψαν εἰς Κισνόβιον, περιμένων ἐκεῖ τὸν Ξάνθον μετὰ τὴν κάθαρσίν του διὰ νὰ συνεργασθῶσι τὰ περαιτέρω.

Φθάσας δὲ ὁ Ὑψηλάντης εἰς Κισνόβιον, μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ἡμερῶν, ἔγραψεν εἰς τὸν Ξάνθον, ἔτι εὑρισκόμενον εἰς τὸ λοιμοκαθαρτήριον, στείλας εἰς αὐτὸν παραγγελίας τινὰς μετὰ τὸν Λασάνην, τὰς ὁποίας ὁ Ξάνθος δὲν ἐσύμφερε τότε νὰ ἐνεργήσῃ, καὶ ἀπήντησεν ἀρνητικῶς, γράψας πρὸς αὐτὸν τὰς αἰτίας μὲ τὸν ἴδιον Λασάνην· ὁ δὲ Ὑψηλάντης πεισθεὶς εὐαρεστήθη. (ὅρα στοιχ. Κ. καὶ Κ. Α.)

Ἐλευθεροκοινωνήσας ὁ Ξάνθος εἰς τὸ Ἰσμαὴλ, μετέβη περὶ τὰς 10 Νοεμβρίου εἰς Κισνόβιον καὶ συνεργάζετο μετὰ τοῦ Ὑψηλάντου διὰ τὰς προετοιμασίας τῆς ἐπαναστάσεως. Ἔστειλαν δὲ τὸν μὲν Λασάνην εἰς Ἰάσιον διὰ νὰ ἡσυχάζῃ καὶ νὰ περιμένῃ ὁδηγίας καὶ τὰς διαταγὰς τοῦ Ὑψηλάντου, καὶ τοῦ

εἰς τὴν Ἑταιρίαν εἰσαχθέντος Ἡγεμῶνος τῆς Μολδαυίας Πρίγκιπος Μιχαὴλ Σούτζου, καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ αὐτοῦ Ἰακωβάκη Ῥίζου· τὸν δὲ Ἀρειστήδην Παππᾶ, μετὰ τοῦ Πέτρου Ψαλίδα, εἰς τὴν Σερβίαν μὲ γράμματα τοῦ Ὑψηλάντου πρὸς τὸν Γοσποδάραν Μιλόσην, καὶ μὲ παραγγελίας διὰ νὰ τὸν προετοιμάσῃ νὰ συμμαχήσῃ μὲ τοὺς Ἕλληνας.

Ἐν τοσούτῳ παρατηρῶν ὁ Ξάνθος τὴν ἀργοπορίαν τοῦ Τζαγκάλωφ καὶ Ἀναγνωστοπούλου, πάλιν ἔγραψε παρακινῶν αὐτοὺς νὰ ταχύνωσι τὸν ἐρχομόν των, στείλας τὰ πρὸς αὐτοὺς γράμματά του εἰς τὸν ἐν Βουκουρεστίῳ Γεώργιον Λεβέντην, διὰ νὰ τὰ στείλῃ. Ἀλλ' οὗτος ἀπεκρίθη τῷ Ξάνθῳ, ὅτι δὲν συμφέρει νὰ προσκληθῇ ὁ Ἀναγνωστόπουλος, ἐπειδὴ τὰ πνεύματα τῶν ἀδελφῶν εἶναι ἐρεθισμένα ἐναντίον του, καὶ διὰ τοῦτο ὁ ἐρχομός του θέλει φέρει πάλιν σκάνδαλον καὶ δυσαρέσκειαν, ὅθεν συμφέρει νὰ ἦναι μακράν. (ὅρα στοιχ. Α.) Μ' ὅλα ταῦτα ὁ Ξάνθος εἰλικρινὴς φίλος τούτων, μὴν ὑποφέρων τὴν ἀπομάκρυνσίν των ἀπὸ τὰ πράγματα, καὶ πολλὰς συχάσεις ὑπὲρ αὐτῶν κάμνων πρὸς τὸν Πρίγκιπα, πάλιν τοῖς ἔγραψε· καὶ οὗτοι ἐκίνησαν ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν. Ἀλλ' ὁ Τζακάλωφ ἀσθενήσας καθ' ὁδὸν, ἐμποδίσθη εἰς Βιέννην. Ὁ δὲ Ἀναγνωστόπουλος ἦλθεν εἰς Βουκουρέστιον εἰς τὰς 30. τοῦ Δεκεμβρίου. (ὅρα στοιχ. Α. α.) ἐπειδὴ δὲ πάλιν ὁ Λεβέντης ἔγραψε τῷ Ξάνθῳ, ὅτι πρέπει νὰ προσκληθῇ ὁ Ἀναγνωστόπουλος εἰς Κισνόβιον, διότι δὲν εὐμφερε νὰ μένῃ ἐκεῖ, φοβούμενος μὴ δυσαρεστήσῃ πάλιν τοὺς ἀδελφοὺς ἡ παρουσία του, ὁ Ξάνθος κατέπεισε τὸν Πρίγκιπα νὰ τὸν προσκαλέσῃ νὰ ἔλθῃ ἐκεῖ. (ὅρα στοιχ. Α. Β. Α. Γ.) Καὶ οὕτως κινήτας ἔρθασεν εἰς Κισνόβιον περὶ τὰ μέσα Φευρουαρίου τοῦ 1821. ὅτε ὁ Ξάνθος εὑρίσκετο ἀπὼν εἰς Ἰσμαὴλ, ἀλλ' ἐξ' αἰτίας ὡς ἀκολούθως γνωσθήσονται, δὲν ἔλαβε παρὰ τοῦ Πρίγκιπος καλὴν ὑποδοχήν.

Εὑρισκόμενος ὁ Ξάνθος εἰς Κισνόβιον μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του ἀπὸ Βουκουρέστιον, συνειργάζετο, ὡς προείρηται, μετὰ τοῦ Πρίγκιπος Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, διὰ τὰς ἑτοιμασίας τῆς Ἐπαναστάσεως. Ἐπειδὴ δὲ ἐσχεδιάσθη, ὅτι τὸ πρῶ-

τον κίνημα νὰ ἀρχίσῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα, ἀπεφασίσθη ὁ Πρίγκιψ, ὡς Γενικὸς Ἐπίτροπος τῆς Ἀρχῆς, νὰ καταβῇ ἐκεῖ μετὰ τοῦ Ξάνθου καὶ λοιπῶν, ὡς ἔγραφον ἀπὸ Πελοπόννησον ὁ Γρηγόριος Δικαῖος καὶ ἄλλοι, ὅτι τὰ πάντα ἦσαν ἕτοιμα, στείλαντες, ὡς παρεγγέλθησαν, καὶ Ἑλληνικὸν πλοῖον εἰς Τεργέστιον διὰ νὰ τοὺς μεταβιβάσῃ. (ὅρα στοιχ. Μ.) Ἀλλὰ πρὶν νὰ κινήσωσιν, ὁ Πρίγκιψ ἔκρινε νὰ ἀπέλθῃ πρότερον περὶ τὸν Μάρτιον μετὰ τοῦ Ξάνθου εἰς τὴν Γαλλίαν, ὅπου εἶχε σκοπὸν, ὡς ἔλεγε, νὰ ἐνεργήσῃ τινὰ πρὸς ὠφέλειαν καὶ εὐκολίαν τοῦ κινήματος, καὶ διὰ μέσου τοῦ ἐν Παρισίοις Λαφὴτ καὶ ἄλλων σημαντικῶν Γάλλων νὰ κάμῃ ἓν δάνειον ἐπὶ ὑποθήκῃ τῶν ἐν Ῥωσσίᾳ κτημάτων τῆς οἰκογενείας του, καὶ τῶν τριῶν ἑκατομυρίων γροσίων, τὰ ὁποῖα ἡ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις ἀποφάσισε τότε νὰ πληρώσῃ εἰς αὐτὴν, ἀντὶ ἐννέα, κατὰ τὴν ἐν Βουκουρεστίῳ καὶ Ἀκερμανίῳ μετὰ τῆς Ῥωσσίας συνθήκην τῆς εἰρήνης· (ὡς τότε τῷ ἔγραψε ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ῥωσσικὸς Πρέσβυς Βαρὸν Στρόγγονοφ,) ἔχων μεγάλην, ὡς ἔλεγε, πεποίθησιν, ὅτι οἱ Ἕλληνες θέλουν βοηθηθῇ προθύμως παρὰ τοῦ Γαλλικοῦ Ἔθνους καὶ τῆς Κυβερνήσεώς των, ὡς τοῦ μόνου ἔθνους φιλελευθέρου καὶ φιλοτιμουμένου νὰ συντρέχῃ εἰς τὴν ἐλευθερίαν καὶ φωτισμὸν τῶν ἐθνῶν, καὶ πολὺ περισσότερον τοῦ Ἑλληνικοῦ, καὶ ἔπειτα ἐπιστρέφοντες εἰς Τεργέστιον νὰ ἔμβωσιν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν πλοῖον, νὰ μεταβιβασθῶσιν εἰς τὴν Μάνην, καὶ νὰ ἀρχίσῃ ὁ πόλεμος. Συγχρόνως δὲ εἰδοποιούμενοι οἱ ἐν Βλαχομολδαυίᾳ ἀδελφοὶ τῆς Ἑταιρίας, καὶ οἱ ὀργανισθέντες ὁπλαρχηγοὶ Γεώργιος Ὀλύμπιος, Σάββας Καμινάρης, Ἰωάννης Φαρμάκης, Ἀθανάσιος Τσυφεκτζῆς, καὶ ἄλλοι πολλοὶ, νὰ ἀρχήσωσι καὶ αὐτοὶ ἐκεῖ τὸν πόλεμον, διὰ τοῦτο ὁ Ξάνθος ἀνεχώρησεν ἀπὸ Κισνόβιον περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1821. διὰ τὸ Ἰσμαὴλ, ὅπου εὑρίσκετο ἡ οἰκογένειά του, μεταβᾶσα πρό τινων μηνῶν ἐκεῖ ἀπὸ Κωνσταντινούπολιν, διὰ νὰ διατάξῃ τὰς οἰκιακάς του ὑποθέσεις, καὶ ἔπειτα ἐπιστρέφων εἰς Κισνόβιον περὶ τὰ τέλη Φευρουαρίου, νὰ συνοδεύσῃ τὸν Πρίγκιπα.

Εὑρισκόμενος λοιπὸν ὁ Ξάνθος εἰς Ἰσμαὴλ, καὶ ἔχων ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ Πρίγκιπος καὶ ἄλλων, ἔστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰς τὸ Αἰγαῖον μὲ γράμματα καὶ παραγγελίας νέας, σταλείσας παρὰ τοῦ Ὑψηλάντου, τὸν Δημήτριον Θέμελην, καὶ Βαγγέλην Ματζαράκην, δόσας εἰς μὲν τὸν πρῶτον γρόσια ἓξ χιλιάδας, εἰς δὲ τὸν δεύτερον γρόσ. ἑνδεκα χιλιάδας. (ὅρα τὴν ἀλληλογραφίαν.) Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Πρίγκιψ εἰδοποιήθη, ὅτι οἱ Τοῦρκοι διὰ προδοσίας τινῶν, ἤρχισαν νὰ ὑποπτεύωνται, καὶ συγχρόνως ἔμαθεν, ὅτι προδοθεὶς ὁ Δημήτριος Ἤπατρος, ὅστις εἶχε σταλῇ πρό τινος καιροῦ εἰς Νιάουστα μὲ γράμματα καὶ προκηρύξεις, ἐφονεύθη. Ἐβιθυρίζετο δὲ, ὅτι καὶ ὁ Ἀριστείδης Παππᾶ συνελήφθη εἰς τὸν ἄντικρυ τῆς Κραϊόβας Ἀδὰ-Καλὲ παρὰ τῶν Τούρκων, ἔτι δὲ διὰ νὰ ἐπισύρῃ ὅλην τὴν προσοχὴν καὶ τὰς δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ πρὸς τὰ μέρη τοῦ Δουνάβεως, ὥστε νὰ μείνωσιν οἱ τόποι τῆς Ἑλλάδος μὲ μικρὰς μόνον τοῦ ἐχθροῦ δυνάμεις, καὶ δι' ἄλλους πολλοὺς λόγους, ἤλλαξε τὸ σχέδιον, καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἀπεράσῃ εἰς Μολδοβλαχίαν, ὅπου ὁ Ἠγεμὼν Μιχαὴλ Σοὺτζος ἦτον πρόθυμος νὰ συνενωθῇ μὲ κάθε θυσίαν του, καὶ νὰ ἀρχίσῃ ἐκεῖθεν τὴν ἐπανάστασιν· διὰ τοῦτο κατὰ τὴν 16. Φευρουαρίου τοῦ 1821. ἔγραψεν εἰς τὸν Ξάνθον δι' ἐκτάκτου Ταχυδρόμου, νὰ φθάσῃ εἰς Κισνόβιον. (ὅρα στοιχ. Ν.) Οὗτος κινήσας τὴν 21, ἔφθασεν ἐκεῖ ἐκ τῆς κακοκαρίας τὴν 23. τοῦ ἰδίου, ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθασε πλέον τὸν Πρίγκιπα ἀναχωρήσαντα τὴν 21. τὸ ἑσπέρας μετὰ τῶν ἀδελφῶν του Νικολάου καὶ Γεωργίου, τοῦ Γεωργίου Καταικουζηνοῦ, καί τινων ἄλλων, καὶ φθάσαντα εἰς Ἰάσιον τὴν 22· ἀλλ' ἄφησεν εἰς τὴν Μητέρα του γράμμα πρὸς τὸν Ξάνθον, εἰδοποιῶν αὐτὸν περὶ τῆς ἤδη κηρυχθησομένης ἐπαναστάσεως, παραγγέλλων εἰς αὐτὸν διάφορα ἀναφορικῶς εἰς τὴν ὑπόθεσιν, καὶ τὰς κατ' Ἀναγναστοπούλου διαθέσεις του, τὸν ὁποῖον ἄφησεν εἰς Κισνόβιον ἐν ἀπραξίᾳ καὶ ὡς ὕποπτον. (ὅρα στοιχ. Ν. Α.) Ἀλλ' ὁ Ξάνθος ὡς εἰλικρινὴς καὶ πιστὸς φίλος καὶ ἀδελφὸς, δὲν ὤκνησεν ἀμέσως νὰ παρηγορήσῃ αὐτὸν εἰς ἐκείνην τὴν θλιβερὰν ταπείνωσιν, ἄσχετον καὶ ὑποβλεπόμενον παρ' ὅλων τῶν οἰκείων καὶ

φίλων τοῦ Πρίγκιπος, καὶ γράψας εὐθὺς πρὸς τὸν Πρίγκιπα εἰς Ἰάσιον, τὸν ὑπερασπίσθη τόσον, ὥστε διεσκέδασε κάθε κακὴν κατ' αὐτοῦ ὑπόνοιαν. (ὅρα στοιχ. N. B.)

Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει δὲ εὑρισκόμενος Παναγιώτης Σέκερης, πολλοὺς πρότερον ἀποστὰς κινδύνους, ἕνεκα προδοσίας ἑνὸς ἀδελφοῦ τοῦ Γαλάτη καὶ ἄλλων ἐνοχλήσεων, ἅμα ἔρθασεν ἐκεῖ ἡ εἴδησις τῆς ἐπαναστάσεως, καὶ προδοθεὶς ἐζητήθη ἀπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν Πόρταν, ἀλλὰ τύχῃ ἀγαθῇ εἰδοποιηθεὶς μόλις ἐσώθη, ὡς εὑρίσκετο ἄνευ χρημάτων, εἰς ἓν πλοῖον μὲ τὸ ὁποῖον ἔρθασεν εἰς Ὀδησσόν, ἀπολύσας ὅλην του τὴν περιουσίαν, καὶ ἀφήσας εἰς τρομερωτάτους κινδύνους τὴν οἰκογένειάν του, ἥτις, ὡς ἐκ θαύματος, ἔπειτα ἐσώθη ἀπὸ τὰ βάσανα τῶν τυράννων.

Ὁ Ξάνθος ἐνεργῶν καὶ ἐγκαρδιώνων τοὺς ὁμογενεῖς ἐκείνων τῶν μερῶν, ἔγραψεν ἀμέσως εἰς τοὺς ἐν Ἑλλάδι ἀποστόλους Δικαῖον Φλέσσαν, Θέμελην, καὶ ἄλλους, τὴν ἔναρξιν τῆς ἐπαναστάσεως, στείλας εἰς αὐτοὺς διὰ θαλάσσης τὰς προκηρύξεις τοῦ πολέμου, μὲ ἐπίτηδες ἄνθρωπον, τὸν κατηχηθέντα εἰς τὴν Ἑταιρίαν Σταμάτιον Δουκάκην ἔμπορον εὑρεθέντα εἰς Ἰσμαήλ, ὅστις ἀπερνῶν διὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκινδύνευσε τὰ μέγιστα, ἀλλ' εὐτύχησε νὰ φέρῃ ἐν καιρῷ τὰ εἰδοποιητικὰ αὐτὰ γράμματα μὲ τὰς προκηρύξεις, καὶ ἔρχισεν ἡ ἐπανάστασις εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ λοιπὰ μέρη.

Παρατηρητέον δὲ ὅτι ἡ ἐπανάστασις εἰς τὴν Πελοπέννησον ἐνεψυχώθη καὶ ἐνεθαρύνθη παρὰ τῶν Προεστώτων καὶ ἄλλων τινῶν κτηματιῶν καὶ ἐμπόρων, καὶ πρῶτοι τούτων ἐσήκωσαν εἰς τὰ ὅπλα καὶ ἐνεθάρρυναν τὸν λαόν, καθὼς καὶ ὅλοι σχεδὸν οἱ ἐκ τοῦ Ἱερατικοῦ τάγματος, ἄνευ τῶν ὁποίων, ποτὲ ὁ λαὸς δὲν ἤθελε κινθῇ, ἢ ἐδύνατο νὰ εὐδοκιμήσῃ· εἰς δὲ τὰς Νήσους καὶ Ῥούμελην, τοὐναντίον, ὁ λαὸς καὶ οἱ Καπιτάνοι ἐπαναστατήσαντες ὑπεχρέωσαν τοὺς προεστῶτας των νὰ συγκατανεύσωσιν.

Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἔξοδον τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, ἦλθεν εἰς Κισνόβιον ἀπὸ Κίοβον ὁ ἀδελφός του Δημή-

τριος, ὅστις ἑτοιμάζετο νὰ ἀπεράσῃ καὶ αὐτὸς εἰς Μολδαυίαν· ἐπειδὴ δὲ ἔλαβε παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀλεξάνδρου γράμματα ἀπὸ τὸ ἐν Ἰασίῳ στρατόπεδον, διὰ τῶν ὁποίων τῷ ἔλεγε νὰ εἰσακουσθῇ μετὰ τοῦ Ξάνθου, περὶ ὅσων ἀναφέρονται εἰς τὰ τῆς ἐπαναστάσεως, οὗτος ἐπρότεινεν εἰς αὐτὸν, ὅτι ἦτον ἀνάγκη νὰ καταβῇ καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα εἷς ἐκ τῆς Ὑψηλαντικῆς Οἰκογενείας πρὸς περισσοτέραν ἐγκαρδίωσιν τῶν ἐκεῖ ὁπλοφόρων καὶ τοῦ λαοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ἐσυμβούλευσε νὰ ἀπέλθῃ ὁ ἴδιος. Πασθεὶς εἰδοποίησε τὸν ἀδελφόν του Ἀλέξανδρον, πρὸς ὃν ἔγραψε περὶ τούτου καὶ ὁ Ξάνθος. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἐνέκρινε ταύτην τὴν γνώμην ἀπαντήσας καὶ εἰς τοὺς δύω καὶ παρεκίνησε τὸν Ξάνθον, τὸν ὁποῖον πρότερον ἐπροσκάλει πλησίον του, (ὅρα στοιχ. Ν. Β.) νὰ συνοδεύσῃ τὸν ἀδελφόν του Δημήτριον, πρὸς ὃν ἔχει-λε καὶ συστατικὰ πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἀποκαθιστῶν αὐτὸν ἐπίτροπόν του. (ὅρα στοιχ. Ν. Γ.) Κατέπεισαν δὲ καὶ τὸν Ἀλέξανδρον Καντακουζηνὸν ἑτοιμαζόμενον νὰ ἀπεράσῃ καὶ αὐτὸς εἰς τὸ τῆς Μολδαυίας στρατόπεδον, νὰ καταβῇ μὲ τούτους εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἀφ' οὗ λοιπὸν διετέθησαν οὕτω τὰ πράγματα, ὁ Πρίγκιψ Δημήτριος ἀπεράσισε νὰ ὑπάγῃ πρότερον εἰς Ὀδησσὸν, διὰ νὰ ἐξαργυρώσῃ μερικὰς ὁμολογίας ἑκατοσίων χιλιάδων γροσίων, τὰς ὁποίας ὁ ἀδελφός του Ἀλέξανδρος λαβὼν ἀπὸ τὸν ἐν Ἰασίῳ Τραπεζίτην Ἀνδρέαν Παύλου, τῷ ἔστειλε, καὶ περὶ τῶν ὁποίων εἶχε γράψῃ ἀπὸ Ἰάσιον εἰς τοὺς ἐν Ὀδησσῷ παρ' αὐτοῦ συστηθέντας Ἑφόρους τῆς Ἑταιρίας, καὶ νὰ πωλήσῃ ἡ ἐγχειριάσῃ μερικὰ διαμαντικὰ, διὰ νὰ λάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ αὐτὰς τὰς ποσότητας. Ἀπῆλθε λοιπὸν μετὰ τοῦ Ξάνθου ἐκεῖ περὶ τὰ μέσα τοῦ Μαρτίου, ὡμίλησε μὲ τοὺς Ἑφόρους περὶ τῶν ὁμολογιῶν, ἀλλ' ἐκεῖνοι δὲν ἠθέλησαν νὰ τὰς ἐξαργυρώσωσι, φοβηθέντες τινὲς ἐξ αὐτῶν, ὡς εἶπαν, μήποτε ἀποτυχούσης τῆς ἐπαναστάσεως[1] κινδυνεύσωσι τὰ χρήματά των, τὰ διαμαντικὰ ἐνεχειρίασεν εἰς αὐτοὺς, καὶ ἔλαβε ρούβλια τριάντα ἓξ χιλιάδας, δοὺς ὁμολογίαν τεσσαράκοντα χιλιάδων δι' ἕνα χρόνον. (τὰ ὁποῖα, πληρώσασα ἡ Μήτηρ του εἰς τὴν προθεσμίαν, ἔλαβεν.) ἔλαβε

καὶ δεκαεπτὰ χιλιάδας ῥούβλια, ὅσα τότε ἐκ συνεισφορῶν τῶν ὁμογενῶν εὑρέθησαν εἰς τὸ ταμεῖον τῆς Ἑφορίας, καὶ ἐπέστρεψε μετὰ τοῦ Ξάνθου εἰς Κισνόβιον.

Κατὰ τὴν ἀπουσίαν των ταύτην ἀπὸ Κισνόβιον, ἀνεχώρησεν ὁ Ἀλέξανδρος Καντακουζηνὸς διὰ τὴν Ἑλλάδα, συνοδευθεὶς ἀπὸ τὸν Μιχαὴλ Μιχάλογλου Πάτμιον, Γρηγόριον Σάλαν, Χρῆστον Πεταλᾶν, καὶ τινας ἄλλους, ἐπὶ λόγῳ νὰ περιμείνῃ τὸν Πρίγκιπα Δημήτριον εἰς Τεργέστιον, ὡς καὶ ἔγινεν.

Ἐπειδὴ δὲ συνέῤῥευσαν εἰς Γαλάτζι καὶ Προῦτον πολλοὶ ὁμογενεῖς, οἵτινες συστηθέντες εἰς στρατιωτικὸν σῶμα διὰ νὰ ἀπέλθωσιν εἰς τὸ ἐν Βλαχίᾳ Ἑλληνικὸν στρατόπεδον, ὅπου τότε εὑρίσκετο ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, καὶ τινες ἐξ αὐτῶν ἐκυρίευσαν δεκατέσσαρα Τουρκικὰ πλοῖα, πορευόμενα διὰ τοῦ Δουνάβεως εἰς Γαλάτζι, εἶχον ἀνάγκην ἀπὸ πολεμεφόδια καὶ ἅρματα. Ἀπερασίσθη νὰ ἀπέλθῃ ὁ Ξάνθος εἰς Ἰσμαὴλ πρὸς ἐροδίασιν τῶν ἀνωτέρω στρατιωτῶν, καὶ τῶν πλοίων διὰ νὰ ἐκπλεύσωσιν εἰς τὰ δυτικὰ παράλια τῆς μαύρης θαλάσσης, καὶ νὰ περιμείνῃ προσέτι διὰ νὰ παραλάβῃ, ὅσα χρήματα, ὡς ἔμαθεν, ἔμελλε νὰ σταλῶσι παρὰ τοῦ ἐν Ταϊγανρὸκ Βαρβάκη, διὰ μέσου τῶν ἐν Ὀδησσῷ Ἐφόρων, διὰ τοῦτο ἀπῆλθεν ἐκεῖ διὰ νὰ ἐνεργήσῃ· ὁ δὲ Πρίγκιπ Δημήτριος μείνας εἰς Κισνόβιον ἡτοιμάσθη, κατὰ τὴν 13. Ἀπριλίου γράψας πρὸς τὸν Ξάνθον, καὶ ἀρήσας φλωρία πεντακόσια δι' αὐτὸν δι' ἔξοδα τῆς ὁδοιπορίας του· (ὅρα στοιχ. Ν. Η.) ἀνεχώρησε λαβὼν εἰς τὴν συνοδείαν του σὺν τοῖς ἄλλοις, καὶ τὸν παρὰ τοῦ Ξάνθου συστηθέντα εἰς αὐτὸν Ἀναγνωστόπουλον, ῥοβηθέντα νὰ ἀπέλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὡς προέγραφεν ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, (ὅρα στοιχ. Ν. Α.) καὶ τὸν Γεώργιον Τυπάλδον Ἰατρόν.

Ὁ Ξάνθος ἐροδιάσας ἀπὸ Ἰσμαὴλ τοῦ ἐν Γαλατζίῳ καὶ Προύτῳ στρατιώτας μὲ ὅσα ἅρματα ἐδυνήθη νὰ προμυθευθῇ ἀπὸ τὸν στρατηγὸν Γουσκόρ, εὑρισκόμενον ἐκεῖ διαθέσιμον, καὶ μὲ ἀρκετὰ βαρέλια πυρίτιδος, καὶ δέκα ἐννέα πυροβόλα, (κανόνια) ἐξ ὧν τὰ δέκα ἓξ ἐστάλησαν κατὰ παραγγελίαν του ἀπὸ Ὀδησσὸν διὰ θαλάσσης, ἀγορασθέντα ἐκ τῶν συνεισφορῶν τῶν ἐν

Μόσχα ἀδελφῶν τῆς Ἑταιρίας· ἔτι δὲ εὐκολύνας τὴν εἰς Μολδαυΐαν διάβασιν πολλῶν ἄλλων ὁμογενῶν, ἐλθόντων εἰς Βασσαραβίαν ἀπὸ διάφορα μέρη τῆς Ῥωσσίας, καὶ πολλῶν Βουλγάρων, ἑνωθέντων μὲ αὐτοὺς ἐκ παρακινήσεώς του, διὰ νὰ ἀπέλθωσιν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν στρατόπεδον, προμηθεύων τοὺς μὲν μέ φορέματα, τοὺς δὲ μὲ ἅρματα, καὶ πολλοὺς αὐτῶν μὲ χρήματα διὰ νὰ πληρώνωσι τοὺς εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Προύτου φυλάττοντας Κοζάκους, διὰ νὰ παραβλέπωσι τὴν διάβασίν των εἰς Μολδαυΐαν· ἔστειλε καὶ εἰς τὸν Πρίγκιπα Γεώργιον Καντακουζηνὸν, σταλέντα εἰς Ἰάσιον ἀπὸ Τυργόβιστον τῆς Βλαχίας παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου διὰ νὰ μεταφέρῃ τοὺς ἐκεῖ συγκεντρωθέντας στρατιώτας, καὶ ζητήσαντα χρηματικὴν βοήθειαν, τρεῖς χιλιάδας 3000· φλωρία Ὁλανδικὰ, καὶ ἑπτὰ χιλιάδας γρόσια εἰς Μαχμουδιέδας· ἔτι δὲ κατ' αἴτησίν του ἔμβασαν καὶ εἰς τὸν ἐν Ὀδησσῷ ἔμπορον Ἰωάννην Ἀμβροσίου εἰς συναλλαγματικὴν ὁτοσίνια Αὐγούστης δώδεκα χιλιάδας 12,000· ἐπειδὴ οἱ ἐν Βασσαραβίᾳ Ἕλληνες, ἔλεγον, ὅτι δὲν ἔχουν χρήματα· ὁ δὲ Ξάνθος διὰ νὰ μὴν ἀφήσῃ τὸν Καντακουζηνὸν εἰς τὴν μανίαν τῶν στρατιωτῶν, ὅπου διὰ τῶν ῥαδιουργῶν τοῦ Πενταδέκα, ζητοῦντος νὰ ἦναι αὐτὸς ἀρχηγός των, ἐροβέριζον νὰ τὸν ἐγκαταλείψωσιν εἰς τὴν περίστασιν, καθ' ἣν ἐπαπειλεῖτο τὸ Ἰάσιον ἀπὸ τὴν εἰσβολὴν τῶν ἐκ τῆς Ἰβραΐλας πλησιασάντων Τούρκων, ἀπεράσισε καὶ ἔστειλεν εἰς αὐτὸν αὐτὴν τὴν ποσότητα. (ὅρα σοιχ. Ξ. εἰς τὴν Ἀλληλογραφίαν.).

Ἐτελέσας ταῦτα πάντα ὁ Ξάνθος, καὶ μαθὼν, ὅτι ὁ Βρβάκης ἔστειλε τὰ ὑποσχεθέντα χρήματα μὲ τὸν Ἀντώνιον Κομιζόπουλον (εὑρεθέντα εἰς Ὀδησσὸν) εἰς Λιβόρνο διὰ νὰ ψοκσθῶσι πολεμεφόδια νὰ σταλῶσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, (ὡς καὶ ἔγινε.) ἀναχώρησεν ἀπὸ τὴν Βασσαραβίαν κατὰ τὴν 26. Ἰουνίου 1821. διὰ τὴν Ἑλλάδα διὰ μέσου τῆς Οὐγγαρίας, ἀπελθὼν καὶ εἰς Μογκάτζ πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ ἀτυχοῦς Πρίγκιπος Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, ὅπου ἡ Κυβέρνησις τῆς Αὐστρίας τὸν ἐσφάλητε μετὰ τῶν δύω ἀδελφῶν του Νικολάου καὶ Γεωργίου, τοῦ Γεωργίου Λασσάνη, τοῦ Γερασίμου Ὀρφανοῦ, τοῦ Πολωνοῦ

Γαρνόβσκη καὶ ἑνὸς τῶν ὑπηρετῶν του Κωνσταντίνου Καβαλιεροπούλου, μὴ λαβὼν δὲ τὴν ἄδειαν νὰ τὸν ἐνταμώσῃ, διευθύνθη διὰ τῆς Πέστης καὶ Φιουμίου εἰς Ἀνκῶνα.

Εἶναι γνωστὸν εἰς πολλοὺς μὲ πόσην γενναιότητα ὁ Ξάνθος καὶ ἐκεῖ εἰς Ἀνκῶνα, καθὼς καὶ διερχόμενος τὴν Μπικοβίνην, τὴν Τρανσιλβανίαν, καὶ Οὐγγαρίαν, ἀπαντήσας πολλοὺς Ἕλληνας καταφυγόντας εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ εἰς Βλαχίαν στρατοῦ, καὶ περιπλανομένους ἐν δυστυχίᾳ, συνέτρεξεν αὐτοὺς χρηματικῶς, (πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἴσως εὑρίσκονται ἐδῶ) λαβὼν καί τινας τούτων μαζί του εἰς Ἀνκῶνα καὶ ἀποστείλας αὐτοὺς εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Μετὰ ταῦτα καὶ ἄλλα, τὰ ὁποῖα χάριν συντομίας σιωπῶνται, ὁ Ξάνθος κατέβη μετὰ τοῦ Γζακάλοφ εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἀπελθὼν εἰς Τριπολιτζᾶν καὶ κατώκησε παρὰ τῷ Δημητρίῳ Ὑψηλάντῃ, συναγωνιζόμενος καὶ αὐτὸς τὸ κατὰ δύναμιν· διωρίσθη δὲ καὶ μέλος εἰς μίαν ἐπιτροπὴν, διὰ νὰ δικάσῃ διαφοράν τινα μεταξὺ τοῦ Ἀντιπροέδρου τοῦ Βουλευτικοῦ Βρισθένης, καί τινων στρατιωτῶν. (ὅρα στοιχ. Ο. καὶ Π.)

Αὕτη ἐστὶν ἡ ἀληθὴς ἱστορία, καὶ ἔκθεσις ὅλων τῶν διατρεξάντων, ἀπὸ τῆς πρώτης συστάσεως τῆς Ἑταιρίας τῶν οἰλικῶν, τῆς ὁποίας τὸ ἀντικείμενον ἦτον, ἡ τῷ ὄντι ἀπίθανος παρ' ὅλων τῶν πολιτικῶν καὶ σοφῶν τῆς Εὐρώπης θεωρουμένη ἀνέγερσις, καὶ ἐλευθέρωσις τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ τῆς Πατρίδος μας. Καὶ ταῦτα πάντα μὲ πολλὴν συντομίαν. Πρὸς ἀναίρεσιν δὲ τῶν ὅσων ψευδῶν καὶ ἀνυπάρκτων ἀπατηθέντες οἱ συγγραφεῖς τοῦ Δοκιμίου τῆς φιλικῆς Ἑταιρίας, Ἰωάννης Φιλήμων, ὁ Πρωτοσύγγελος Φραντζῆς, καὶ ἄλλοι ἔγραψαν ἀναφορικῶς εἰς τὰ τῆς Ἑταιρίας αὐτῆς καὶ τῶν ἐνεργησάντων προσώπων· διότι ἄνευ ἀποδείξεων πεισθέντες εἰς τὰς ψευδολογίας ἀνθρώπων φθονερῶν ἴσως καὶ ἀναξίων, προσέβαλον, παρεμόρφωσαν, καὶ παρεσιώπησαν τὴν ἀρετὴν, καὶ τὰς πρὸς τὴν πατρίδα προσπαθείας ἐκείνων, αἵτινες διὰ τῶν ζώντων τῶν ὑπέφερον ἀπείρους κινδύνους, καὶ ἐθυσίασαν τὴν ὕπαρξιν καὶ περιουσίαν των. Ταύτην τὴν ἀλήθειαν γνωρίσας ἔπειτα καὶ ὁ συγγραφεὺς τοῦ Δοκιμίου τῆς Φιλικῆς

Ἑταιρίας Ἰωάννης Φιλήμων, ἐκήρυξεν ἐπισήμως κατὰ τὴν 19 Μαρτίου τοῦ 1839. διὰ τῆς ἐφημερίδος του ὁ Αἰὼν ἀριθ. 49. τὰ ἀκόλουθα.

» Τοῦ Ξάνθου αἱ ἐκδουλεύσεις χρονολογοῦνται πρὸ 25. ἤδη » ἐτῶν. Ἐὰν καθ' ὅλας τὰς περιστάσεις οἱ ἀρχηγοὶ θεωρῶνται » ἀνώτεροι τῶν ἀκολούθων· ἐὰν αἱ πρῶται ἐπιχειρήσεις εἶναι δυσ- » κολώτεραι τῶν ὑστέρων· πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι καὶ » οἱ Ἀρχηγοὶ τῆς Ἑταιρίας τῶν Φιλικῶν εἶναι ἄξιοι ἐκείνης » τῆς τιμῆς, ὁποίαν ὀφείλει ν' ἀποδώσῃ Ἔθνος εὐαίσθητον καὶ » εὐγνώμον εἰς τοὺς ἐνεργοὺς τῆς ἐλευθερίας του.

» Ὁ Ξάνθος καὶ ὁ Σέκερης, ὁ μὲν διὰ τοῦ γενικοῦ πνεύμα- » τος καὶ τῆς πολλῆς ἐνεργητικότητός του, ὁ δὲ διὰ τοῦ ἄκρου » ζήλου καὶ τῶν ἀμέσων χρηματικῶν καταβολῶν του, ἔδοσαν » τὴν ἐπιθυμητὴν κίνησιν εἰς τῶν Φιλικῶν τὰ πράγματα, κα- » τὰ τὰς ἀρχάς των μέχρι τέλους. Δὲν ἀφαιροῦμεν τὴν μερίδα » τῆς τιμῆς καὶ τῶν δικαίων παντὸς ἄλλου Πρωτενεργοῦ ἢ » Μετόχου τῆς Ἀρχῆς τῶν Φιλικῶν, περιοριζόμενοι ἤδη εἰς » μόνα ταῦτα τὰ πρόσωπα τῆς χειρός μας. Ποῖος ἄλλος παρὰ » πρῶτον τὸν Σέκερην ἐμψύχωσε μὲ σημαντικὴν ποσότητα τὴν » Ἑταιρίαν εἰς τὰ σπάργανά της; Τίνος ἄλλου, εἰμὴ μόνου τοῦ » Σέκερη, τὰ χρήματα ἐρωδίασαν καὶ διεύθυναν ἐκ Κωνσταντι- » νουπόλεως τοὺς πρώτους εἰς τὴν Ἑλλάδα Ἀποστόλους; τὸν » Ἀναγνωσταρᾶν, Φαρμάκην, Χρυσοσπάθην κλπ. καὶ κατὰ προ- » τίμησιν ὑπεστήριξαν μέχρι τέλους τῶν Φιλικῶν τὰς ἐνεργείας; » Ἐὰν ἡ ἐμφάνισις τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, ὡς Ἀρχηγοῦ » εἰς τὸν ὁρίζοντα τῶν τότε κυμενομένων πραγμάτων, ἦτον τὸ » ἥμισυ τοῦ παντὸς, διὰ νὰ μὴν εἴπωμεν τὸ ὅλον τῶν μέχρις » ἐκείνης τῆς ἐποχῆς ἐνεργειῶν, εἰς ποῖον ἄλλον παρὰ τὸν Ξάν- » θον ὀφείλεται τὸ κατόρθωμα τοῦτο; Ποῖος ἄλλος παρ' αὐτὸν » συνειργάσθη μετὰ τοῦ Ἀρχηγοῦ μέχρι τῆς Ἐξόδου του, καὶ » ἔχαιρε τὴν ὑψηλοτέραν ἐμπιστοσύνην του μέχρι τῆς καταστρο- » φῆς του, ἂν καὶ ἀπών; Ἀπὸ τοῦ 1820 ὁ Ξάνθος εἶδεν ὡς » ἔργον πρωτίστης ἀνάγκης ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἡ Ἑλλὰς, συνηγ- » μένη εἰς Ἐθνικὴν Συνέλευσιν κατὰ τὴν Τροιζῆνα ἐπὶ τῶν

» 1827, ἐννόησε καὶ ἐπέτυχε τότε ἐπὶ τῆς κεφαλῆς της τὸν » Κόμητα Ι. Καποδίστριαν.

» Πρὸς ἡσυχίαν τῆς συνειδήσεώς μας ὁμολογοῦμεν ἤδη, ὅτι » εἰς τὴν περὶ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας συγγραφήν μας, ἐκδοθεῖσαν » τῷ 1834, ὑπεπέσαμεν ἐξ ἀγνοίας εἰς παραδρομάς τινας καὶ » ὡς πρὸς τὰ συστατικὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ συστήματος τούτου ἐν » γένει, καὶ ὡς πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ Ξάνθου ἰδιαιτέρως. Τὴν » ἔλλειψιν ταύτην θέλομεν θεραπεύσει ἄλλοτε αὐτοὶ ἡμεῖς, χά- » ριν τῆς δικαιοσύνης. Πρὸς τὸ παρὸν δὲ περιοριζόμεθα νὰ κη- » ρύξωμεν πανδήμως, κατὰ προτροπὴν τοῦ ἰδίου Ξάνθου, ὅτι » διὰ τοῦ τύπου δύνανται νὰ διαδηλώσωσιν, ὁποῖοι καὶ πόσας » ἐνεπιστεύθησαν εἰς τοῦτον τὰς συνεισφοράς των ἐπὶ τῆς Ἑται- » ρίας. Τοιουτοτρόπως σαρηνίζεται ἡ ἀλήθεια, ἢ μὴ τῆς μόνης » κηλίδος, ἥτις προσήφθη ὁπωσδήποτε εἰς τὸ ἄτομόν του. Ποίαν » ἄλλην δυνάμεθα νὰ ἀπαιτήσωμεν εἰλικρίνειαν ἀπὸ τοῦτον; Ἢ » ἀγνοοῦμεν, ὅτι ὁ φθόνος καὶ αἱ ἰδιοποιήσεις προσέβαλον πολ- » λάκις καὶ ἱερωτέραν ἀλήθειαν, καὶ ἠγωνίσθησαν νὰ θάψωσι τὰ » ὁμολογούμενα δίκαια τῶν ἄλλων;»

» Ἕνεκα τῆς πρὸς τὴν πατρίδα εὐαισθησίας του ὁ Σέκερης, » διασωθεὶς μόλις καὶ πρὶν ἐπὶ τοῦ 1821. ἀπὸ τὴν σφαγὴν » τῆς Κωνσταντινουπόλεως, κατέφυγεν εἰς τὴν Ἀρκτῴαν γῆν, θυσι- » άσας τὸ μεγαλήτερον μέρος τῆς κατασάσεώς του. Ἂν καὶ ἀμέτο- » χος τῶν ὅπλων ὁ Ξάνθος, ἐξεπλήρου ὅμως, ὡς καὶ ἄλλοι, χρέη » ὠφέλιμα μακρόθεν, ἐφοδιάζων τὰ λείψανα τῆς καταστροφῆς » τοῦ Τυργοβιστίου, καὶ ἄλλους μεταβαίνοντας εἰς τὴν Ἑλλάδα. » Ἀμφότεροι δὲ, μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων » εθεωρήθησαν μέχρι τινὸς μέλη τῆς κοινωνίας μας σεσηπότα, » καὶ ὡς μηδόλως ἐνεργήσαντες πρῶτοι ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς » πατρίδος. Ἀπέναντι τῶν μεγάλων θυσιῶν καὶ τοῦ ἀνεκνοποι- » ήτου ζήλου του ὁ Σέκερης, μετὰ πολυετῆ καὶ πολυώδυνον » δυστυχίαν, μόλις ἠξιώθη τὴν θέσιν Τελώνου εἰς Ὕδραν, Πλοι- » άρχους τινας τῆς ὁποίας πρῶτος οὗτος κατήχησε καὶ ἐμύ- » χωσεν ἄλλοτε διὰ τοῦ παραδείγματός του εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ » πολέμου καὶ τῆς ἐλευθερίας. Ὁ δὲ Ξάνθος, προσκληθεὶς ἐπισή-

» μως τῷ 1837. παρὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἠξιώθη
» μὲν ἀφ' ἑνὸς τῆς τιμῆς τοῦ χρυσοῦ Σταυροῦ τῶν Ἱπποτῶν
» τοῦ Σωτῆρος, κατεδικάσθη ὅμως ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν ἐλεεινο-
» τέραν καταδίκην τοῦ ἐπαίτου τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῶν συμ-
» πολιτῶν του, βιῶν ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀγαθῶν τῆς ἐλευθέρας
» πατρίδος του τὸν ἀβίωτον βίον.

» Ποῖον δὲν θέλει καταλάβει ἡ δεινοτέρα λύπη, ὅταν ἀκούσῃ
» ὅτι ὁ Ξάνθος ζῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα δι' ἐλέους; Ποίαν φεύγει
» καταισχύνην ἀγνωμοσύνης ἡ Πατρὶς εἰς τοιαύτας σκληρότητος
» εἰκόνας ζώσας; Βέβαιον εἶναι, ὅτι ἡ μεγαλοδωρία τοῦ Βα-
» σιλέως προέλαβε πολλάκις τὰς ἀπολύτους ἀνάγκας τούτου
» τοῦ πρωταγωνιστοῦ· ἀλλ' αὗται δὲν τὸν ἀπήλλαξαν καὶ ἀπὸ
» τὴν κατάστασιν τοῦ πένητος, δὲν συμβιβάζονται ποσῶς μὲ
» τὴν τιμὴν τοῦ δοθέντος Σταυροῦ, καὶ πολὺ πλέον μὲ τὸ πνεῦ-
» μα καὶ τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς ἐπισήμου προσκλήσεως, ἀφ'
» τῆς ὁποίας ἐδίδετο ἡ ὑπόσχεσις τῆς ἱκανοποιήσεως τῶν ὑπὲρ
» πατρίδος ὑπηρεσιῶν του. Ἡ τέλος πάντων εἰς τὸ πρόσωπον
» τούτου δὲν φέρεται ὁ χαρακτὴρ τῆς τιμιότητος, τῆς ἱκανό-
» τητος, καὶ τοῦ φρονίμου ἀνθρώπου.

» Τοιαύτη ἀδικία, γενομένη πρὸς τὸν Ξάνθον καὶ Σέκερην,
» δὲν δύναται εἰμὴ νὰ ἐρεθίζῃ τὸν γεγισμὸν τῶν συμπολιτῶν
» των οἵτινες, τὴν ὑπολαμβάνουσιν ὡς ἰδίαν· δὲν δύναται, εἰμὴ
» νὰ προσβάλλῃ πικρῶς τὴν ἱερὰν δικαιοσύνην, ἥτις πρέπει νὰ
» ἦναι ὁ μόνος μοχλὸς τῆς Κυβερνήσεώς μας. Δὲν ἀρνούμεθα
» ὁποίαν ἡ Κυβέρνησίς μας ἔδειξε δικαιοσύνην εἰς πολλούς· λεί-
» πεται ὅμως πρὸς τοῖς ἄλλοις νὰ ἱκανοποιήσῃ ἀποχρώντως τὴν
» Ὑψηλαντικὴν Οἰκογένειαν, καὶ νὰ περιθάλψῃ τὸν Ξάνθον καὶ
» Σέκερην ἀναλόγως τῶν θυσιῶν καὶ ἀγώνων των.

Πολλοὶ τῶν ὁμογενῶν καὶ ἄλλων Εὐρωπαίων ἦσαν καὶ εἶναι
μὲ τὴν σφαλερὰν ἰδέαν, ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος δὲν ἦτον ἀκόμη
ἀρκετὰ φωτισμένον καὶ ὥριμον, ὥστε νὰ ζητήσῃ τὴν ἐλευθερω-
σίν του, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ περιμείνῃ νὰ φωτισθῇ ἀρκούντως καὶ
ἄλλην εὐσχικοτέραν περίστασιν ἀλλ' ἔθνος, τὸ ὁποῖον εὑρίσκετο
ὑπὸ τὴν πλέον ἀπάνθρωπον τυραννίαν καὶ ὑπὸ βάρβαρον ζυγόν,

ὡς εἶναι ἐκεῖνος τῶν ἀμαθεστάτων καὶ ἀγρίων Τούρκων, δύναται νὰ φωτισθῇ; Παρετηρήθη τότε ἀπό τινα τῶν Ἀρχηγῶν τῆς Ἑταιρίας, συνθιλεγόμενον εἰς Πετρούπολιν μετὰ τοῦ Κόμητος Καποδιστρίου, ὅτι ὅσοι ἐκ τῶν ὁμογενῶν ἀπεδημοῦσαν εἰς τὴν χριστιανικὴν Εὐρώπην διὰ σπουδὴν, οἱ περισσότεροι ἂν ὄχι ὅλοι, ἐσπούδαζον τὴν Ἰατρικὴν, καὶ ἐπιστρέφοντες εἰς τὴν Τουρκίαν, ἐξήσκουν τὸ ἐπάγγελμά των καὶ ἀπολαμβάνοντες ὅλα τὰ ἀγαθά των καὶ παρὰ τῶν ἰδίων Τούρκων, καὶ πλουτοῦντες, ὀλίγον ἠσθάνοντο τὴν τυραννίαν, τὴν ὁποίαν ὑπέφερεν ὁ λαὸς τῶν ὁμογενῶν των, καὶ δὲν ἐφρόντιζον τι ἄλλο. Ἄλλοι, οἵτινες ἐσπούδαζον νομικὰ, ἢ ἄλλας ἐπιστήμας, μὴ δυνάμενοι νὰ ἐξασκήσωσι τὰ ἐπαγγέλματά των εἰς τὴν Τουρκίαν, κατέφευγον εἰς ξένων ἐθνῶν τόπους τῆς χριστιανικῆς Εὐρώπης, καὶ ἔμενον ἐκεῖ διὰ πάντα. Τὰ δύω καλλίτερα σχολεῖα, τῆς Χίου καὶ Κυδωνιῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἐδύνατο νὰ διαδοθῇ κάποιος φωτισμὸς εἰς τοὺς ὁμογενεῖς μας, καθὼς καὶ ἡ μεγάλη πρόοδος, τὴν ὁποίαν οἱ ὁμογενεῖς ἐφαίνετο, ὅτι ἔκαμαν εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ εἰς τὸ ναυτικὸν, γνωρίζομεν, ὅτι εἶχον κεντήσει τὴν ζηλοτυπίαν τινῶν καὶ τὰς ἐκ τούτων ἐμπνευσθείσας ὑποψίας εἰς τοὺς τυράννους μας, οἵτινες ἐπερίμεναν τὴν εὐκαιρίαν διὰ νὰ φέρωσι τὴν καταστροφήν· καὶ ἂν ἀπὸ τὰ 1806. καὶ ἔπειτα δὲν ἔγινε, χρεωστεῖται ἡ χάρις εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν Ηρηγκίπων Μουρουζίδων, καὶ μάλιστα τοῦ μακαρίτου Πρίγκιπος Δημητράκη Μουρούζη, ὅστις φρονίμως καὶ μὲ πολλὴν ἐπιτηδειότητα διεσκέδασε τὴν τοιαύτην καταδρομήν. Ἤθελε δὲ αὕτη ἀφεύκτως γένῃ ἀκολούθως μετὰ τὸν τραγικὸν θάνατον τοῦ ῥηθέντος Πρίγκιπος, κατὰ τὸ 1812. εἰς τὴν Σωζμλαν, καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Παναγιωτάκη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἂν πολιτικαὶ δειναὶ περιστάσεις δὲν τὸν ἐμπόδιζαν, καὶ ἂν ἡ ἐπανάστασίς μας ἀκολούθως δὲν ἐπρολάμβανε νὰ διαστρέψῃ τὰ σχέδια αὐτῆς, καὶ τῶν συμβουλευτάντων αὐτὴν φίλων της. Ἀπόδειξις δὲ, ὅτι ἐν τῇ ἐπαναστάσει, ἡ πρώτη φροντὶς αὐτῆς ἐστάθη νὰ καταστρέψῃ μανιωδῶς τὰ σχολεῖα, καὶ νὰ σφάξῃ ὅσους πεπαιδευμένους τῶν ὁμογενῶν ἠδυνήθη νὰ συλλάβῃ. Ἔπειτα, οἱ Ἱσπανοὶ δουλωθέντες ὑπὸ τῶν

Μαύρων Μωαμεθανῶν, ὅτε κατέβησαν ἀπὸ τὰ βουνὰ τῆς Ἀσσυρίας, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Ἀρχηγοῦ των Πελαγίου, καθὼς καὶ ἄλλα διάφορα ἔθνη δουλωμένα, ὡς τῶν Ὁλανδῶν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Πρίγκιπος Γουλιέλμου τοῦ Σιωπηλοῦ, τῶν Ἑλβετῶν καὶ ἄλλων, ἐπιχειρισθέντες τὴν ἐλευθέρωσιν καὶ αὐτονομίαν τῆς πατρίδος των, μήπως ἦσαν πλέον φωτισμένοι, ἢ ἐπιτηδειότεροι τῶν νῦν Ἑλλήνων. Ἂς ἀναγνώσῃ, ὅστις θέλει, τὴν ἱστορίαν αὐτῶν καὶ ἄλλων ἐθνῶν, καὶ θέλει πληροφορηθεῖ, ὅτι οἱ Ἕλληνες εἶχον δίκαιον, καὶ ἔπρεπε νὰ κινηθῶσι· καὶ ἂν οἱ ἐξωτερικοὶ πειρασμοὶ δὲν τοὺς ἠνόχλουν, ἤθελον εἶσθαι σήμερον εὐτυχέστεροι καὶ ἥσυχοι.

Εἰς ἄλλην δὲ εὐκαιρίαν θέλω γράψει καὶ τὰ διατρέξαντα εἰς τὴν Μολδοβλαχίαν μετὰ τὴν ἔξοδον ἐκεῖ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, τὰς αἰτίας τῆς ἀποτυχίας του, τοὺς αἰτίους τῆς καταστροφῆς του, τὴν διαγωγὴν τῶν ἀκολούθων του, τὰς προδοσίας τινῶν, τὴν αἰτίαν τῆς ἐπινοηθείσης Ἱερᾶς σκάλας, καὶ ἄλλας τινῶν καταχρήσεις, ἕνεκα τῶν ὁποίων προέκυψε τότε τὸ μῖσος τῶν Μολδοβλάχων, καὶ ἡ παρὰ τούτων καταδρομὴ ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων. Ἐνταῦθα δὲ ἀρκεῖ νὰ προσθέσω πρὸς βεβαίωσιν τῆς ἐκθέσεώς μου ταύτης, ἀντίγραφα τινῶν ἐπιστολῶν πρὸς τὸν Ξάνθον, τοῦ συμφωνητικοῦ, τὸ ὁποῖον οἱ Ἀρχηγοὶ τῆς Ἑταιρίας ὑπέγραψαν, εἷς μὲν τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁ Ἀθ. Τζακάλωφ, ὁ Ἐμμ. Ξάνθος, ὁ Παναγ. Ἀναγνωστόπουλος, καὶ ὁ Παναγ. Σέκερης· εἰς δὲ τὸ Πίλιον Ὄρος, ὁ Ἀνθιμος Γαζῆς· εἰς τὴν Μόσχαν, ὁ Νικόλαος Πατζιμάδης, καὶ Ἀντώνιος Κομιζόπουλος· καὶ εἰς Βουκουρέστιον, ὁ Γεώργιος Λεβέντης· τὸ ἐκ συνθήκης Λεξικὸν, τὸ ὁποῖον μετεχερίζοντο εἰς τὴν ἀλληλογραφίαν των οἱ Ἀρχηγοί, καὶ τὰ ἀντίγραφα τῶν πρὸς τὸν Ξάνθον ἐπιστολῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, τοῦ Νικολάου καὶ Δημητρίου ἀδελφῶν του, καί τινων ἄλλων· καὶ ἓν σχέδιον, τὸ ὁποῖον ὁ Ξάνθος εἰς Μόσχαν μετὰ τῶν συντρόφων του, Ν. Πατζιμάδη, καὶ Ἀντ. Κομιζοπούλου, ἔκαμαν περὶ συστάσεως, κατὰ μὲν τὸ φαινόμενον, φιλομούσου καὶ φιλανθρώπου Γραικικῆς Ἐμπορικῆς Ἑταιρίας, κυρίως δὲ ὁ καθολικὸς σκοπὸς αὐτῆς ἦτο,

διὰ νὰ συναχθῶσιν ἀρκετὰ κεφάλαια χρημάτων, πρὸς ἐξοικονόμησιν τῶν ἀναγκαίων, διὰ τὴν ἐπιχείρησιν τῆς ἐλευθερώσεως τῆς πατρίδος· τὸ σχέδιον τοῦτο ἐνεχειρίσθη παρὰ τοῦ Ξάνθου εἰς Πετρούπολιν, εἰς τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην, ὅστις ἐγκρίνας αὐτὸ, τὸ ὑπέγραψε καὶ ἐσφράγισε, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἐνεργηθῇ, ἀλλ' αἱ περιστάσεις, ὡς προειρέθησαν, ἀναγκάσας αὐτὸν νὰ κηρύξῃ τὴν ἐπανάστασιν, δὲν ἄφησε τὸν καιρὸν νὰ ἐνεργηθῇ.

ΑΝΤΙΓΡΑΦΑ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ

ΞΑΝΘΟΝ

ΠΑΡΑ ΔΙΑΦΟΡΩΝ.

ΚΑΙ ΑΛΛΑ, ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΑ ΕΙΣ ΤΑΣ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΥΤΟΥ

Ἀριθ. I.
Στοιχεῖον Α. Ὀδέσσᾳ τῇ 8. Αὐγούστου 1817.

Κύριε Ξάνθε.

Μ' ὅλον ὅτι ἡ φιλία μας, ἐστάθη ὀλιγοχρόνιος, καὶ χωρισθέντες δὲν ἐγράψαμεν ὁ ἕνας πρὸς τὸν ἄλλον, ὅμως ὡς πρὸς ἐμὲ ἡ ἐντύπωσίς της δὲν ἔγινεν ἐπιπόλαιος· ὄχι πρὸ πολλοῦ ἔφθασα ἐδῶ μὲ σκοπὸν νὰ ἔλθω αὐτοῦ, ὅμως μαθὼν τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐπικαταράτου πανώλης, ἔχων καὶ ἄλλας μερικὰς αἰτίας, ἀναβάλλω τὸν μισευμόν μου, καὶ ἴσως πηγαίνω διὰ Βλαχίαν· δὲν πιστεύω νὰ σοὶ φαίνεται παράξενον, ὅτι μετὰ παρέλευσιν τόσου χρόνου, σοῦ γράφω· ἀσχολίαι, ἐναντιότης τῆς τύχης, καὶ ἄγνοια τῆς διατριβῆς σου μὲ ἐμπόδιζαν· τώρα ὅμως μαθὼν, ὅτι ἀπεκατεστάθης εἰς Κωνσταντινούπολιν, μὲ εὐχαρίστησιν σοῦ γράφω, μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ δέσω σφικτότερα μίαν φιλίαν, ἥτις ἤρχισε τόσον ἀθώως· γράψε μου ἐδῶ συσταίνων τὸ γράμμα εἰς Ἀθανάσιον Σέκερην διὰ νὰ μοῦ σταλθῇ ἀνίσως ἐδῶθεν μισεύσω· ἔσω βέβαιως, ὅτι ἐπιθυμῶ ἐξ ὅλης καρδίας τὴν εὐτυχίαν σου καὶ θέλω εἶμαι πάντοτε φίλος σου καὶ δοῦλος

Ἀθανάσιος Τζακάλοφ.

Σημείωσις. Εἰς τὰς ἀλληλογραφίας των οἱ Ἀρχηγοὶ ἐμεταχειρίζοντο πάντοτε τοιοῦτον σκοτεινὸν τρόπον, πρὸς ἀποφυγὴν ἐνδεχομένου κινδύνου, ἂν παρέπιπτον τὰ γράμματα· εἰς τοῦτο τὸ γράμμα ἤθελε νὰ φανερώσῃ εἰς τὸν Ξάνθον τὸν ἐρχομόν του ἀπὸ Μόσχαν εἰς Ὀδησσὸν, καὶ ὅτι ἔμελλε νὰ ἔλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ ἐνεργήσωσι συστηματικώτερα τὰς ἐπιχειρήσεις των· διὰ δὲ τῶν ἄλλων ἐμπεριεχομένων, ὑπαινίττεται τὰς ἐκ τοῦ Γαλάτη συμβάσας ταραχὰς καὶ ὑποψίας, καὶ τὰς δυσκολίας, τὰς ὁποίας ὑπώπτευε διὰ τὴν πρόοδον τοῦ ἔργου.

———0———

Ἀριθ. 2.
Στοιχ. Β. Ἀπὸ Βῶλον τῇ 31. Μαρτίου.

Κύριε Ξάνθε.

Τῇ 24. τοῦ λήγοντος πάλιν σὲ ἔγραφον ἀπὸ Τρίκερι τὴν ἡμέραν τοῦ ἐκεῖ κατευωδίου μου καὶ τοῦ ἐκεῖθεν μισευμοῦ μου, ἂς ἔχῃ δόξαν ὁ Κύριος, ἐξέκαμα καθὼς ἐπιθυμοῦσα· χθὲς ἤλθον ἐδῶ διὰ νὰ μισεύσω διὰ Σμύρνην, καὶ καλὴν τύχην εὗρον καὶ καράβι, μάλιστα ἴσως αὔριον σηκοθῶμεν καὶ εἰς τὰ πανιά. Σὲ παρακαλῶ στεῖλε τὴν ἔσωθεν διὰ Μόσχαν (α), καὶ τὴν ἑτέραν διὰ Ὀδέσσαν (β), καὶ τὰς δύω διὰ τῆς πόστας περικλείοντάς τας εἰς ἐδικήν σου ἐπιστολήν· ἴσως ἔλαβες ἀπὸ τὸν ὕστερον καὶ καμμίαν εἴδησιν ποῦ εὑρίσκεται· ἀνίσως ἔλαβες κἀνένα γράμμα πρὸς ἐμὲ, στεῖλέ με το εἰς Σμύρνην κατ' εὐθείαν εἰς ὄνομά μου εἰς τὴν πόσταν, καὶ ἐγὼ ἐκεῖ ἐξετάζω καὶ τὸ λαμβάνω· ἀνίσως ὅμως καὶ δὲν ἔλαβες, πάλιν σὲ παρακαλῶ γράψε μου εἰδοποιῶν με, ὅτι δὲν ἦτον διὰ ῥέγουλάν μου· ἀπὸ Σμύρνην σὲ γράφω πλέον ἐκτεταμένως, σὲ ἀσπάζομαι ἐκ ψυχῆς καὶ μένω.

Ὁ σὸς Ἀθανάσιος Τζακάλοφ.

———o———

Ἀριθ. 3.
Στοιχ. Γ. Ἀπὸ Σμύρνην τῇ 13. Ἀπριλίου. 1818.

Κύριε. Τῇ 24. τοῦ παρελθόντος σὲ ἔγραφον ἀπὸ Τρίκερι τὸ ἕως ἐκεῖ κατευωδιόν μου, ὁμοίως καὶ τῇ 31. τοῦ αὐτοῦ ἀπὸ Βῶλον περὶ τοῦ ταξειδίου μου, περικλείοντας καὶ δύω γράμματα νὰ στείλετε ἓν εἰς Μόσχαν, καὶ ἄλλο εἰς Ὀδέσσαν. Τώρα δὲ σὲ εἰδοποιῶ, ὅτι εὐτυχῶς ἐκατευοδώθην ἐδῶ προχθές· εἶμαι καλὰ εἰς τὴν ὑγείαν μου· ὁ καιρὸς δὲν μὲ συγχωρεῖ νὰ σὲ γράψω ἐκτεταμένως, σὲ λέγω μόνον, ὅτι εὐχαριστήθην μεγάλως ἀπὸ τὸ ταξειδιόν μου· ἀμφιβάλω ἀνίσως ἔλαβες τὰ γράμματά μου, μάλιστα τὸ δεύτερον, ἐπειδὴ καὶ τὸ ἔδοσα ἑνὸς Γραικοῦ Ναύτου, εὑρισκομένου εἰς ἓν Τουρκικὸν Μπεϊλίτικον Κρητικὸν Καράβι, τὸ

(α) Εἰς τὸν Κεμιζόπουλον. — (β) Εἰς τὸν Σκουφᾶν.

δποῖον ἐφόρτωνε σιτάρι τῆς Διοικήσεως εἰς τὸν Βῶλον· πέντε ἡμέρας ἐκάθησα εἰς τὸν φίλον (κ), παρὰ τοῦ δποίου ἔμελε νὰ λάβω τὸ ἀντικόν μου, ἀπέρασα θανμασίαν ζωήν· μὲ τὸν ἀπ' ἐδῶ κορφιέρην θέλω σὲ γράψει πλέον ἐκτεταμένως· γράψε μου διευθύνων τὸ γράμμα ἁπλῶς εἰς ὄνομα Δημητρίου Μαργαρίτου, εἰς τὸν δποῖον κατοικῶ καὶ τὸ λαμβάνω ἀσφαλῶς, στεῖλέ μοι καὶ ὅ,τι γράμμα ἔλαβες ἀπό τινα φίλον μου, ἂν ὅμως καὶ δὲν ἔλαβες κάλιν γράψε μου διὰ νὰ ἡξεύρω, ἀνίσως ἕως οὗ μισεύσῃ ἡ αὐτοῦθεν πόστα τὴν ά. Μαΐου δὲν ἤθελε φθάσει ὁ ἀπὸ ἐδῶ κορφιέρης, μὲ τὸν δποῖον θέλω σᾶς περικλείσει καὶ γράμματα, εἰδοποίησον τὸν Ἀντώνιον περὶ τοῦ ἐδῶ κατευωδίου, σὲ ἀσπάζομαι.

Ὁ σὸς Ἀθαν. Τζακάλος.

Σημείωσις. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐπιστολῶν, μὲ τὴν εἰς τὸν Τζακάλος συνειθισμένην προσοχήν, γεγραμμένων δι' ἀποφυγὴν κινδύνου, παρατηρεῖται, ὅτι ἐπερίκλειεν εἰς τὸν Ξάνθον γράμματα εἰς τοὺς δύω συναργυγούς των, τὸν Σκουρᾶν εἰς Ὀδησσὸν, καὶ Ἀντώνιον Κομιζόπουλον εἰς Μόσχαν καὶ φαίνεται ἐκ τούτου, ὅτι ἐπεριμένετο ὁ Σκουρᾶς εἰς Κωνσταντινούπολιν, (ὅστις καὶ ἦλθε τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1818. μετὰ τοῦ Ἀναγνωστοπούλου καὶ Λουριώτου) εἰς αὐτὰς φαίνονται προσέτι καὶ αἱ μὲ τὸν Ἀνθιμον Γαζῆν πράξεις του· ἡ ἀλληλογραφία δὲ τοῦ Ξάνθου μὲ τὸν Τζακάλος, καθὼς καὶ μὲ τοὺς ἄλλους συντρόφους του, ἦτον πάντοτε μὲ τὴν αὐτὴν προσοχὴν καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον, διότι καθαρωτέρα ἦτον ἐπικίνδυνος· αὕτη ἡ προσοχὴ τῶν Ἀρχηγῶν ἐμπόδισε πολλὰ ἐνδεχόμενα κακὰ καὶ προδοσίας, μ' ὅλον ὅτι δὲν ἔλλειπεν ἀπὸ πολλοὺς ἡ κακοπερίεργεια.

(κ) Εἰς τὸν Ἀνθιμον Γαζῆν.

Ἀριθ 4.

Στοιχ. Δ. Ἀπό Σμύρνην τῇ 21. Μαΐου 1818.

Κύριε. Κατὰ τὸν ἀπερασμένον ταχυδρόμον δὲν σοὶ ἔγραφον, ἐπειδὴ καὶ δὲν εἶχα λάβει ἀκόμη τὰ γράμματά σας, τώρα δὲ ἀποκρίνομαι καὶ εἰς τὰ τῶν δύω σας ὁμοῦ (α), ἐξ ὧν ἐχάρην πρῶτον μεγάλως καὶ κυρίως διὰ τὸ εὐτυχὲς κατευώδιον τοῦ ἀγαπητοῦ σου, μ' ὅλον ὅτι μεγάλως μ' ἐδυσαρέστησεν ἡ ἀσθένειά του, πλὴν τοῦτο ἴσως γίνει εἰς καλόν· εἶναι περιττὸν νὰ σᾶς ἐκτανθῶ, καθὼς ἦτον περιττὸν νὰ γράψητε τόσα, ἀφ' οὗ ὁ φίλος εἶδεν ὅλην τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸ γράμμα μου τῶν 20. καὶ μάλιστα ἀνέτως ἠνοιξα καὶ τὸ πρὸς τὸν φίλον (β) στελόμενον· περιττὸν ὡσαύτως νὰ γράψητε καὶ τοῦ θείου σας· (γ) ἀπὸ τὰ γραφόμενά σας βλέπω, ὅτι καὶ σεῖς οἱ ἴδιοι δὲν ἠξεύρητε τί θέλετε, καὶ μάλιστα ὁ σκοπὸς τοῦ φίλου· (δ) περὶ τοῦ ταξειδίου, ἐκ τοῦ ὁποίου κατὰ καλὴν τύχην ἐμποδίσθη, εἶναι παντελῶς χωρὶς βάσιν· τί ἐπιθυμοῦσε νὰ κάμῃ προτοῦ νὰ ἔλθουν οἱ δύω φίλοι (ε) ἀπὸ μέσα, ἐξ ὧν ὁ ἕνας εἶναι πολλὰ ἀναγκαῖος; μὲ κακοφαίνεται διὰ τὸν καλὸν φίλον σου, ὅτι αἱ τόσαι ἐναντιότητες δὲν τὸν ἔκαμαν ἀκόμη νὰ σκέπτεται πλέον ἡσύχως, καὶ νὰ βλέπῃ καλλίτερα τὴν ἀλήθειαν, καὶ νὰ διακρίνῃ μεταξὺ τόσων πραγμάτων, τὰ ὁποῖα παρουσιάζονται μὲ τὸ σχῆμά της· ἀπὸ τὸ παράδειγμά του ἐσύρθης καὶ σὺ φίλε νὰ μοῦ εἰπῇς, τί θέλω κάμει εἰς διάστημα ἑνὸς χρόνου, καὶ ἔδοσες ἐλεύθερον τρέξιμον τῆς φαντασίας σου· εἶμαι βέβαιος, ὅτι σοῦ ἀνέγνωσε τὰ γράμματα τοῦ Ἀντωνίου αὐτὸς, βλέπεις τί γράφει περὶ τοῦ Γεροντοτέρου, (ς) καὶ εἶναι ἡ καθ' αὐτὸ ἀλήθεια· ὅθεν χρειάζεται πολλὰ λεπτὴ πραγμάτευσις, διὰ νὰ μὴ προσκρούσῃ· γράψε τοῦ φίλου Ἀντωνίου, ὅτι ἔλαβα τὰ γράμματά του, καὶ ὅτι δι' ὅλα ἔχει ὀρθῶς, ἐκτὸς ἑνὸς μεγάλου ἀσυγχωρήτου, δηλαδὴ τῆς καθιστικῆς ζωῆς του· πρὸς τὸ τέλος τῆς ἑβδομάδος ἐμβαίνω εἰς καράβι, τὸ ὁποῖον

(α) Δηλαδ. εἰς τὸν Ξάνθον καὶ Σκουφᾶν, ἐπειδὴ δὲν ἐγνώριζε τὸν Ἀναγνωστόπουλον ὡς Ἀρχηγὸν, ἀλλ' ὅταν ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἔμαθεν, ὅτι τῷ ἐφανερώθη ἐκεῖ τὸ μυστήριον τῆς Ἀρχῆς. (β) Κομιζόπουλον. (γ) Γαζῆ. (δ) Σκουφᾶν. (ε) Ἀναγνωσταρᾶς, καὶ Φαρμάκης. (ς) Ἀναγνωσταρᾶς.

ἑτοιμάζεται, καὶ ἐρχόμενος αὐτοῦ τότε θέλω τοῦ γράψει κατὰ πλάτος. Μὲ χαροφαίνεται μεγάλως, ὅτι σᾶς ἔγραψα νὰ μοῦ στείλετε τὰ γράμματά μου ἐδῶ, ἔπρεπε τώρα πρὸ πολλοῦ νὰ εἶμαι αὐτοῦ, πλὴν ἔστω, ἴσως καλλίτερα, ἄμποτε νὰ ἔλθω κατευώδιον καὶ χωρὶς ἄργητα· ἐλπίζω ἄλλο γράμμα νὰ μὴ μοῦ γράψετε, καὶ θὰ κάμητε καλῶς, εἶναι περιττὸν νὰ γράφωμεν, καὶ ἐγὼ πλέον δὲν σᾶς γράφω μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι θέλω σᾶς ἀπολαύσει ἐν τάχει.

Ὁ σὸς Ἀθαν. Τζακάλοφ.

———0———

Ἀριθ. 5.

Στοιχ. Γ. Β. Τῇ 3. Ἰουνίου 1818. Μηλιαΐς.

Φίλε! σὲ ἀσπάζομαι.

Χθὲς ἔλαβον καὶ ἀνέγνων μετὰ χαρᾶς, τὸ ἀπὸ 30. Ἀπριλίου γράμμα σου· εἶδον καὶ τὰ ἐν αὐτῷ προσεκτικῶς· χαίρω· ταύτῃ τῇ ὥρᾳ ἀναχωρεῖ ὁ ἐπιφέρων ἐντεῦθεν διὰ τὰ αὐτόθι· διὰ καὶ δὲν λείπω ἐπὶ ποδὸς νὰ σὲ ἀσπασθῶ διὰ τοῦ παρόντος, καὶ ἄλλοτε σοὶ γράφω περισσότερα· ἄσπασόν μοι τὸν κύριον Σκουφᾶν καὶ τοὺς ἀδελφούς· κατ' αὐτὰς τὰς ἡμέρας ὑπάγω νὰ περιέλθω τὸν Παρνασσὸν καὶ τοὺς Δελφοὺς, καὶ τὰ περίχωρα αὐτῶν, καὶ ἕως τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἐπιστρέφω. Ὑγίαινε

Ὁ φίλος Ἀνθιμος Γαζῆς.

Τῷ κυρίῳ Ἐμμανουὴλ Ξάνθῳ πανευτυχῶς εἰς Κωνσταντινούπολιν.

———0———

Ἀριθ. 6.
Στοιχ. Γ. Β. Τῇ 9. Ἰουλίου 1818. Μηλιαΐς.

Περιπόθητε κύριε Ἐμμανουὴλ Ξάνθε, ἀσπάζομαί σε.

Τὸ ἀπὸ ἀπὸ 23. Μαΐου γράμμα σου, μόλις ἔλαβον τῇ 29. Ἰουνίου, καὶ ἀπόρησα εἰς τὴν τόσην ἀργοπορίαν του· μέσα εἰς αὐτὸ εὗρον καὶ τὸ τοῦ Κυρίου Νικολάου Σίκερη· εἶδον μετ' ἐπιστασίας τὰ ὅσα μοι σημειώνετε ἀμφότεροι, καὶ ἐχάρην διὰ τὴν πρόοδον τῶν μαθήτεων, αἱ ὁποῖαι τύχῃ ἀγαθῇ ἐξαπλώνονται εἰς τὸ Γένος μας· περὶ τοῦ ἐρχομοῦ μου αὐτόσε, καὶ ἐγὼ τὸ γνωρίζω, ὅτι εἶναι ὠφέλιμος, ἀλλὰ κατὰ τὸ παρὸν εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀναχωρήσω ἐντεῦθεν, ἐμποδιζόμενος ἀπὸ πολλὰς οἰκοιακὰς φροντίδας, καὶ μάλιστα κτιρίων, τὰ ὁποῖα μὲ χρατοῦσι χεῖρας καὶ πόδας ἄλλο δὲ καὶ οἱ πρὸς πλοῦν ἀνεπιτήδειοι καιροί, καὶ τρίτον ὅταν ἔλθω αὐτοῦ, ταὐλάχιστον πρέπει νὰ μείνω ἀρκετὸν καιρὸν, δι' ἄλλας μου ὑποθέσεις καὶ αἰτίας· Καὶ λοιπὸν τοῦτο ἂς μείνῃ δι' ἄλλην φοράν. Δὲν γράφω εἰς ἄλλον σήμερον, ἐπειδὴ καὶ συμπεραίνω νὰ μὴν ἦναι πλέον αὐτοῦ οἱ φίλοι, πρὸς οὓς γράφον τοὺς ἀσπασμούς μου· ἡ εὐχὴ τῆς πατρίδος νὰ ἦναι μαζύ των· μὴν λείψετε ἀπὸ τοῦ νὰ συντρέχετε εἰς τὴν σύστασιν τοῦ σχολείου μας, διότι ἡ Πατρὶς ἔχει χρείαν μαθήσεως καὶ πολιτισμοῦ, καὶ χρειάζεται ἢ ἕνα Ὀρφέα, ἢ ἕνα Δράκοντα διὰ νὰ ἡμερώσῃ τὰ ἄγρια ἤθη τῶν ἀνθρώπων.

Ὑγιαίνεται καὶ εὐτυχεῖτε.

Ὁ φίλος τοῦ Γένους Ἄνθιμος Γαζῆς.

Σημείωσις. Ὁ Γαζῆς εἰς τὸ πρῶτον γράμμα εἰδοποιεῖ τὸν πρὸς τὰ ἀρεινὰ μέρη παγεμόν του, διὰ νὰ κατηχήσῃ μερικοὺς Καπιτάνους εὑρισκομένους ἐκεῖ· εἰς δὲ τὸ δεύτερον, μὴ δυνηθεὶς νὰ ἔλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὡς τῷ ἔγραφον ὁ Σκουρᾶς καὶ Ξάνθος, παρακινεῖ τοὺς ἀδελφοὺς νὰ ἐνεργῶσι μὲ θάρρος εἰς τὴν ἐξαπλωσιν τῆς συνενώσεως. Περὶ δὲ Ἀναγνωστοπούλου οὐδεὶς λόγος, ὡς μὴ γνωρίζων αὐτὸν τότε.

———0———

Ἀριθ 7.

Πρὸς τὸν Τιμιότατον Κύριον Ἐμμανουὴλ Ν. Ξάνθον
εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Τῇ 5. Ἰουνίου 1818. Μόσχα.

Ἔλαβον τὴν τιμίαν σας ἀπὸ 6. τοῦ ἀπελθόντος, ἐχάρην λίαν τὴν περιπόθητόν μοι ὑγείαν σας· τὰ περικλεισθέντα γράμματα ἔλαβον καὶ εὐχαριστῶ, σᾶς βαρύνω μὲ τὰ ἔσωθεν παρακαλῶντάς σας νὰ τὰ διευθύνετε· χθὲς ἦλθεν ὁ Βασιλεὺς τῆς Πρωσίας εἰς τὴν πόλιν μας, τὸν ἐδέχθησαν μὲ μεγάλην παράταξιν, ἀπὸ τὸ παλάτιον ἕως εἰς τὴν ἄκραν τῆς πολιτίας ἦτον στρατεύματα παρατεταγμένα πεζικῶν, καὶ ἔξωθεν τῆς πόλεως ἡ Ἀρτιλλερία καὶ μέρος ἱππικόν, λαὸς ἀναρίθμητος, δρόμος εὔκαιρος δὲν ἦτον· ἡ μεγάλη εὐταξία τῶν στρατευμάτων, τὰ εὔτακτα κινήματά των, ἡ ὡραία θέα, εἶναι ἀπερίγραπτος· οἱ δύω Βασιλεῖς προεπορεύοντο, συνακολουθοῦντος πλήθους Πριγκίπων καὶ Γενεραλέων· τὸ σῶμα τῶν στρατευμάτων καὶ τοῦ λαοῦ ἐγέμισαν τὸν ὁρίζοντα, καὶ ὁ ἦχος τῶν μουσικῶν ὀργάνων δὲν ἄφινε νὰ ἀκουσθῇ ὁ πάταγος τῶν κανονίων· ὅλα ὅμως εὔτακτα.

Ἐν βίᾳ σᾶς ἀκριβοσπάζομαι καὶ μένω· πρόθυμος δοῦλος.

Ἀντώνιος Κομιζόπουλος.

Ἀριθ. 8.

Στοιχ. Ε.

» Εἶμ' ὑπὸ γᾶν φθισίμβροτον οἶμοι! τηλόθι Πάτρης
» Ἄργεος, τὰν κτῖσεν εὖ, πάρος ἀμφίλογος.
» Οἶμοι! γεναμένῳ δ' ἐπεκλώσατο μοῖρ' ὀλοή μοι
» μὴ δόμεναι θρέπτρα Πάτριδι, ἠὲ φίλοις.
» Οἶμ' ὡς ἄχθομ' ὅθ', Ἑλλάδι ματέρι φᾶσθαι
» οὐκ ἔρθην γᾶθος Καλλικράτας δ' οἷά περ.
» Σώζεσθ' οὖν φίλοι. Ἑλλὰς σώζου, φοίνικος δ' ἅπτου,
» κ' οὐ κυπαρίττοις· ἔγρεο δ' ὡς τάχιον.

» Νῦν μὲν ἰαυω νηδυμα βοσπωρικῷ ἐν αναπλῳ,
» ὕστατα δ' αὖ δείξειμ' Ἑλλάδος υἷα ἔνθουν.
αωιη. ἑκατομβαιῶνος φθίνοντος.

Σημείωσις. Τὸ παρὸν ἐπιτύμβιον ἐγράφη παρὰ τοῦ πατρὸς τοῦ Κυρίου Γ. Αἰνιᾶνος, διὰ νὰ τεθῇ εἰς τὸν τάφον τοῦ Σκουφᾶ.

———0———

Ἀριθ. 9.

Στοιχ. Ζ. Ἀγαθῇ τύχῃ.

Οἱ ὑπογράφοντες κινοῦντες τὴν μηχανὴν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας, καὶ μέλλοντες νὰ χωρισθῶσι, καθὼς συμφώνως τοὺς ἐφάνη εὔλογον, λαμβάνων καθεὶς ἑτέραν διεύθυνσιν διὰ τὰς ὑποθέσεις τῆς ἰδίας, κρίνουσι καὶ ἀποφασίζουσι τὰ ἀκόλουθα, τὰ ὁποῖα θέλουν τοὺς χρησιμεύσωσιν ὡς κανόνες τῶν ἰδίων των πράξεων, καὶ τῆς σχέσεώς των μὲ τοὺς ἄλους.

Α'. Οὐδεὶς ἀπὸ τοὺς κινοῦντας εἰς τὸ ἐξῆς δὲν θέλει ἐνεργεῖ ἢ πράττει πρὸς ἰδιαίτερον τέλος, ἀλλ' ὅλαι αἱ πράξεις του θέλουν εἶναι ὅλως διόλου διὰ τὴν Ἑταιρίαν· εἰς αὐτὴν τὴν ὑποχρέωσιν ὑπέκεινται καὶ οἱ ἀπόντες, γνωρίζοντες καὶ λαμβάνοντες μέρος ὁπωσοῦν· εἰς τὴν κίνησιν κατὰ τὸ παρὸν πλὴν πρὸς τελείωσιν καὶ παῦσιν τῶν μερικῶν ὑποθέσεών των, δίδεται διορία, τῶν μὲν Ἀντωνίου Κομιζοπούλου, καὶ Ἀθανασίου Σέκερη, μῆνες ἓξ, τοῦ δὲ Ἀνθίμου Γαζῆ μῆνες τρεῖς ἀπὸ τὴν σήμερον· οἱ ὁποῖοι ἀνίσως δὲν κάμνωσι κατὰ ταύτην τὴν ἀπόφασιν, θέλει θεωροῦνται εἰς τὸ ἐξῆς ὡς ἁπλᾶ μόνον μέλη· μόνον τοῦ Παναγιώτου Σέκερη, ἐπειδὴ καὶ ἡ παρουσία του εἶναι καλὴ εἰς Κωνσταντινούπολιν, συγχωρεῖται νὰ ἐξακολουθῇ τὸ ἐμπόριόν του, ὅσον ὁ ἴδιος τὸ κρίνει εὔλογον.

Β'. Ὑποχρεοῦνται οἱ Κινοῦντες νὰ εἰδοποιῶνται ἀναμεταξύ των διὰ τὰς πράξεις των, διαθέτοντες ἐκ συμφώνου, διὰ τὰ χρήματα τῆς Ἑταιρίας πρὸς ὠφέλειαν αὐτῆς, καθὼς καὶ διὰ τὰ γράμματα, χωρὶς νὰ ἔχῃ οὐδεὶς τὸ δικαίωμα νὰ τὰ κατακρατῇ, ἢ μεταχειρίζεται κατ' ἀρέσκειάν του.

Γ'. Οὐδεὶς δὲν θέλει φανερώσει τὴν Κινητικὴν Ἀρχὴν, μήτε κἀνένα ἀπὸ τοὺς Κινοῦντας, μήτε τὸν ἑαυτόν του ὡς Κινοῦντα, μήτε, ὅτι ἠξεύρει τι περὶ Ἀρχῆς· δὲν θέλει δεχθῆ, ἢ κάμη συνθήκην μὲ ἀλλοεθνεῖς, δὲν θέλει ἐπιχειρισθῆ τι σχετικὸν ἀποστασίας γενικῆς ἢ μερικῆς, χωρὶς τὴν συναίνεσιν καὶ τῶν ἄλλων Κινούντων ἀδελφῶν· εἰς περίστασιν διαφωνίας, αἱ περισσότεραι γνῶμαι ὑπερισχύουσιν.

Γίνεται ἐξαίρεσις, ὡς πρὸς τὴν φανέρωσιν μόνον τῆς Κινητικῆς Ἀρχῆς τοῦ Ἐμμανουὴλ Ξάνθου, ὑπάγοντος εἰς ἐντάμωσιν τοῦ Κόμητος Ἰωάννου, ἔχων τὴν ἄδειαν νὰ φανερώσῃ εἰς αὐτὸν μόνον τὴν Ἀρχὴν, ὅστις ἐμβαίνων εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν Κινούντων, θέλει ὑπογράψει τοῦτο τὸ ὑποχρεωτικόν· ὑποσχόμενος ὅμως ὁ Ξάνθος νὰ δώσῃ εὐθὺς εἴδησιν εἰς τὰ πλεῖστα μέλη τῶν Κινούντων, ὅλων τῶν σχέσεών του καὶ ἀναφορῶν του μὲ τὸν Κόμητα.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 22. Σεπτεμβρίου 1818.

Ἄνθιμος Γαζῆς.	Νικόλαος Πατζιμαδῆς.
Ἐμμανουὴλ Ξάνθος.	Γεώργιος Λεβέντης.
Ἀθανάσιος Ν. Τζακάλωφ.	Ἀντώνιος Κομιζόπουλος.
Παναγ. Α. Ἀναγνωστόπουλος.	Παναγιώτης Σέκερης.

Ἀριθ. 10.
Στοιχ. Η.

ΛΕΞΙΚΟΝ

Ἀγαπητικὸς—συγγενής.
Ἀγκάθι—ἐχθρός.
Ἀγοράζω—μανθάνω.
Αἴρεσις—ἑβδομάς.
Ἀκίνητον—φυλακή.
Ἀλλάζοντες—φύλακες.
Ἄνθος—φίλος
Ἀπαθὴς—Σουλτάνος.
Ἀπαιτῶν—μέγας δραγομάνος.
Ἀποτέλεσμα—καταδίκασμα.
Ἀποτυχόντες—Σέρβοι.
Ἀρράβων—ἐπικύρωσις.
Ἀτσήμαντοι—φρούραρχοι τοῦ Σταυροδρομίου
Ἀσθένεια—περιορισμὸς (ἀρέστο).
Αὐτονία—Ἀλειψις.
Βαρῶ—ζέδω.
Βρυάρεως—στρατηγὸς καπετάνος τῆς ξηρᾶς.
Βρεντὶ—ἀξιωματικοὶ Ἕλληνες.
Βροχὴ—ἡ Ἀρχὴ τῆς Ἑταιρίας.
Γέρων—Μάτλαν ἀρμοστὴς τῆς Ἑπτανήσου.
Γλυκεῖς—οἱ Ἰταλοί.
Δακτυλίδιον—Λόγχη.
Δανείζω—γράφω.
Δένδρα—τευρέικια.
Δεπουτατζιόνε—ὑπουργεῖον.
Δίδυμος—Λουδοβίκος 18.
Δυναμοτικὰ—τροφαί.
Δυστυχεῖς—ἀρχιερεῖς.
Ἐκδικητικοὶ—προεστοὶ Πελοποννήσου.
Ἐλπίζοντες—κατάδικοι.
Ἐλέφας—καράβι μεγάλον.
Ἑορτὴ—μήν.
Ἐρεθίζομαι—Ὁδεύω.
Ζευτὸς—Διπλαντὴς Πογυβίνος εἰς Πετρούπολιν.
Ἐλαργετικὸς—Καποδίστριας.
Ἡμερωθέντες—Βαρβαρέσοι.
Θέατρον—πεδιάς.
Ἰατρικὰ—ἐνδύματα.
Ἴπος—καράβι μικρόν.
Ἰσχυρογνώμων—αὐτοκράτωρ Φραγκίσκος
Καμήλα—ἐμπορικὸν πλοῖον.
Καπετὰν Γιάννης—Καρατζᾶς.
Καπ. Δημήτρης—Μουρούζης.
Καπ. Εὐστάθιος—Χαντζαρλίδης.
Καπ. Μαμούνη.—Σοῦτζος.
Καπ. Εὐμορφόπουλος—Καλλιμάχης.
Κατάπαυσις—θάνατος.
Καταφρόνησις—συγχώρησις.
Κλεψιγαμία—δολοφονία.
Κονδυλοκάχαιρον—γραμματικὸς
Κοπάδι—στόλος.
Κοπιῶντα—ἔλογα.
Κρηδιτάρω—στέλλω.
Κραμορτάρταρον—Μπερούτι.
Κύκλωψ—κατάσκοπος.
Λογαριασμοὶ—στρατεύματα.
Μ.—μολύβη
Μακαρίται—οἰκογένεια τοῦ Μπουναπάρτη
Ματαιότης—ἀποτυχία.
Μαύρισμα—κρύψιμον.
Μέτοικοι—Τοῦρκοι.
Μπολάντζον—πόλεμος.
Νικέλαος—Γάλλοι.
Νησεύοντες—Βούλγαροι.
Νέτες—πολεμοφόδια.
Νύξ—ρέβες.
Ξεβούλωμα—προδοσία.
Ξεκαθάρησις—ἑκατὸν χιλιάδες.
Ξύλινοι—ἐνωμένοι ἐπαρχ. Ἀμερικανοί.
Ξύπνημα—ἄρνησις.
Οἰνοπλευτῶν—ἐγγυμόνων Μολδαυΐας.
Οἰνοπῶται—Φαναριῶται.
Ὀλιγώτεροι—Ζακύνθιοι.
Ὄρεξιν—μίσευμα.
Ὀψάρια—σπαθία.
Παλαιότερος—Πατριάρχης.
Παρῶδ—καπι-κιαχαγιᾶς.
Πενθερὸς—Ἀλληπασᾶς Ἰωαννίνων.
Πλεονέκτης—ἔμποροι Ἕλληνες.
Πληρωμὴ—ἡμέρα.
Πλούσιοι—Ἀρμένοι.
Πολλοὶ—Κεφαλονίται.
Ποιμένες—Βλάχοι.
Ποιηταὶ—Ἕλληνες εἰς τὸν στόλον.
Πολυφρόντιστος—Βεζίρης.
Πόνος—ἐναντιότης.
Πουλῶ—λαλῶ.
Πορνικῶς—κρυφά.
Πρόθυμοι—Ἕλληνες.

Βρούκα—στρατιωτική βοήθεια.
Βυρσεύς—ταχυδρόμος.
Βόλγοι—Ἄγγλοι.
Σαλάσμα—οἶκος
Βιοπίνημα—ὑποφήτ.
Στελέχοι—Γραικοζάροι.
Στερέωμα—εἰρήνη.
Σωτηρίοι—Ἀλβανοὶ μωαμετάνοι
Σουβλιαμένος—κέφιμον.
Σύνερα—μέλη τῆς Ἑταιρίας.
Τέλος—ρθάσιμον.
Τιμαλφα—φανερά.
Τζαΐκι—Πρίσβεις καὶ ἀπόστολοι τῆς Ἑταιρίας.
Τραγουδιστὴς—κανάνι.
Τυρογένος—ἡγεμὼν Βλαχίας.
Ὑπανδρία—συμμαχία.
Ὑποδήματα—χρήματα.
Φλεμάντο—κερδίς.
Φατούρα—χιλίες γρόσ.
Φιλάνθρωπος—Αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος.
Φλαυτος—Βασιλεὺς Πρωσίας.
Φρόνησις—φυγή.
Χερσιταὶ—κλέπτικα στρατεύματα.
Χορὸς—κλέψιμον.
Χρονικὰς—κόνσολας.

Ἀριθ. 2.—Πελοποννησος.
» 5.—Σπάρται.
» 6.—Ὕδρα.
» 20.—Ἰωάννινα.
» 26.—Ῥούμελη.
» 39.—Βουκουρέστιον.
» 51.—Γαλάτζι.
» 62.—Κωνσταντινούπολις.
» 66.—Μιτυλήνη.
» 68.—Σμύρνη.
» 83.—Τριέστε.
» 104.—Ἰσμαήλ.
» 108.—Ἀναγνωσταρᾶς.
» 109.—Ἰωάννης Φαρμάκης
» 110.—Πέτρος Μαυρομιχάλης ἡγεμὼν τῆς Μάνης
» 111.—Γεωργάκης Ὀλύμπιος
» 112.—Μπίμπασις Σάββας.
» 113.—Θεόδωρος Κολοκοτώνης.
» 114.—Χριστόφορος Παπάζογλους

Ψευδομάντης—Μιχαὴλ Χριστάρης.
Καινὸς κοιμήτης—Κώνστ. Πανταζίκας.
Πυραυρόμενος νέος—Ἀντ. Καραπάνος.
Οὐτζιανὴ μάννα—Γαλλ. Γάλλος.
Ἀνέητος—Πανάγ. Πάνου.
Κατάλληλος.—Δομνίδος γραμματ. τοῦ Ῥωσσικοῦ προξενείου.
Μέτριος—Ἀνδρέας Σρατλος.
Πρόβυμος—Μάνθος Ῥιζάρης.
Πατριδοτίμης—Σαμιὼ Θεμιστόκλους.
Ἁπλοῦς—Ἰωάννης Μπούας.
Δοκιμήτορος—Ἀθάνατος Πάλης.
Ἀμάτσος—Νικ. Κωστέντζ.
Φιλέλληνικος—Ἄνατ. Γεργούλης.
Ὁμηρὸς—Ἰωάν. Μαΐλης.
Πατὴρ—Ζώης Ζωτιμᾶς.
Γ. Δ.—Σταμάτης Καμπάνης.
Ἀδιάφορος—Ἀπόστ. Κλίτσας.
Ζαντὲς—Διαμαντὴς Πεθαδίνος.
Εὐγενὴς—Στεφανίας.
Φρόνιμος—Ῥοδοφινίκης.
Περιποιητικὸς—Γουλιέλμος.
Ἀγαπητὲς—Κ. Καναδιώτης.
Ἀνδρέας—Ἀριστείδης Παππᾶ.
Κακηγότυχος—Ἀντώνιος Τζούνης.

Οἱ δὲ Ἀρχηγοὶ τῆς Ἑταιρίας εἰς τὴν ἀλληλογραφίαν των, ἀντὶ τῶν κυρίων ὀνομάτων των, ἐμεταχειρίζοντο τὰ στοιχεῖα τοῦ ἀλφαβήτου ὡς ἀκολούθως·

Α. Β. — ὁ Ἀθανάσιος Τζακάλοφ.
Α. Γ. — ὁ Νικόλαος Σκουφᾶς.
Α. Δ. — ὁ Ἐμμανουὴλ Ξάνθος, ἀλλ' ἔπειτα ἐξαιτίας τῆ Γαλάτη ἔλαβε τὰ:
Α. Θ. —
Α. Ε. — ὁ Ἀντώνιος Κομιζόπουλος.
Α. Ζ. — ὁ Ἄνθιμος Γαζῆς.
Α. Η. — ὁ Ἀθανάσιος Σέκερης.
Α. Ι. — ὁ Παναγιώτης Ἀναγνωστόπουλος.
Α. Κ. — ὁ Παναγιώτης Σέκερης.
Α. Λ. — ὁ Γεώργιος Λεβέντης.
Α. Μ. — ὁ Γρηγόριος Δικαῖος Φλέσας καὶ Ἀρμόδιος.
Α. Ξ. — ὁ Νικόλαος Πατζιμάδης.
Α. Ρ. καὶ καλὸς — ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης.

—0—

Ἀριθ. 11.

Τὴν εὐγενείαν σας, κύριε Ἐμμανουὴλ, κύριε Ἀθανάσιε, καὶ κύριε Παναγιωτάκη, ἐκ βάθους καρδίας σᾶς γλυκοασπάζομαι, τοῦ κυρίου Ξάνθου τὸ ἀρχοντικὸν πολλὰ προσκυνήματα.

Δὲν σᾶς ἔγραψα ταῖς ἀπερασμέναις μὲ τὸ νὰ ἔγραφα τοῦ κυρίου Σέκερη, καὶ εἶμαι βέβαιος, ὅτι σᾶς τὰ ἐφανέρωσε· τώρα σᾶς ξαναλέγω, ὅτι τὸν πρῶτον κὺρ Παναγιώτην Παππᾶ Ἀθανασόπουλον, ὁποῦ ἐστείλαμεν, ὁ φίλος ἐδέχθη τὸ καπάρο καὶ μοῦ ἀποκρίνεται, ὅτι θέλει στείλει τὸν ἀδελφόν του, ἢ τὸ παιδί του, ἕως νὰ καπαριάσῃ καὶ ἄλλα, νὰ μοῦ φέρῃ τὰ κοντράτα ἐδῶ· ὁμοίως τὸ ἴδιον καὶ ὁ Καμαρινὸς μοῦ γράφει, ὅτι καὶ αὐτὸς ἐκαπόριασε τὸ λάδι, καὶ ἐδέχθη τὸ καπάρο ὁ φίλος· ἀκόμη ὁ φίλος γυρεύει νὰ κάμωμεν συμπεθεριόν· ἐγὼ ἡ κατάστασίς μου δὲν δύναται μὲ αὐτὸν νὰ κάμω συμπεθεριόν· ὅτι δὲν

ἠξεύρω τί μετρητὰ θέλει μοῦ γυρεύσῃ, ἀλλὰ πάλιν καὶ νὰ εἰπῶ τὸ ὄχι δὲν δίδει χέρι· τοῦ ἀπεκρίθηκα ἔτζι, ὅτι ὁ θεὸς ὅπου σὲ ἐφώτισε νὰ ζητᾷς νὰ κάμωμεν αὐτὸ, καὶ ἐγὼ τὸ ἀγαπῶ καὶ ἄλλα ἀκόμη κατὰ τὴν συνήθειάν μας· τώρα βλέπω ἡ πραγματεία μὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ πάει καλὰ καὶ θὰ πάῃ ὁμοίως καὶ ἐδῶ ἔβαλα τρία καὶ στοχάζομαι νὰ βάλω ἀκόμη· σᾶς ξαναλέγω ἐνθυμηθεῖτε τὰ ὅσα εἴπαμεν. Ἐγὼ σᾶς ἔχω νύκτα καὶ ἡμέραν πρὸ ὀφθαλμῶν μου, ἔκτισα εἰς τὴν τιμήν σας, σᾶς ἐξογάθηκα ἥρωας, δουλεύω διὰ τὴν εὐτυχίαν σας, δουλεύω διὰ τὴν εὐτυχίαν τῶν φαμιλιῶν σας, δὲν ἐλπίζω ποτὲ νὰ μὲ ἀλησμονήσετε, θέλει θυσιάσω τὴν ζωήν μου διὰ τὸν σκοπόν σας, καὶ νὰ ψωνίσω νὰ καζαντίσωμεν, μόνον ὁ φόβος μου εἰς ἄλλο δὲν στέκει, πιάνωμεν πολλὰ, καὶ μὴ δὲν μᾶς σώνουν τὰ ἄσπρα· αὔριον στέλνω τὸν ἄνωθεν κὺρ Παναγιώτην νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν Πάτραν καὶ Καλάβρυτα νὰ ψωνίσῃ, ἐγὼ θὰ σταθῶ νὰ λάβω ἀπόκρισιν· πολλαῖς δαυλιαῖς μὲ πλακώνουνε, δὲν ἠξεύρω ποίαν νὰ πρωτοϊδῶ· ὁ παρὼν κὺρ Γεώργης Ἀγαλόπουλος, ὁποῦ σᾶς φέρει τὸ παρὸν, ἔγεινε Παπᾶς καὶ ἔρχεται αὐτοῦ, ἂς γνωρισθῇ ἀπὸ μέρους σας μὲ τὸν Παπὰν κύριον Φλέσαν, ὅτι ποὺ νὰ γράφω ξεχωριστὰ τοῦ καθενός· καὶ ὅλους τοὺς φίλους γονυκλυτῶς τοὺς ἀσπάζομαι.

31. Αὐγούστου 1818, Ὕδρα. ὁ Δοῦλος σας.
Ἀναγνώστης Παπᾶ Γεωργίου
(Ἀναγνωσταρᾶς).

Σημείωσις. Ὅλη ἡ ἀλληλογραφία τῶν ἀποστόλων μεταξύ των καὶ μὲ τοὺς Ἀρχηγοὺς ἦτο σχεδὸν μὲ τρόπον τοιοῦτον, ὡς ἡ ἀνωτέρω τοῦ Ἀναγνωσταρᾶ, πρὸς ἀποφυγὴν ἐνδεχομένης παρεκτροπῆς τῶν γραμμάτων.

———o———

Τὴν εὐγενείαν της ἀδελφικώτατα προσαγορεύω.

Ἀριθ. 12. Κυτριαῖς 24. Σεπτεμβρίου 1818.

Ἀφοῦ ἐρευνήσω διὰ τὴν ἀκριβῆν μοι ὑγείαν της, ἣν περ τὸ θεῖον διαφυλάττει μεθ' ὅλων τῶν ἐφετῶν, τὴν δηλοποιῶ καὶ τὸ κατ' ἐμὲ θεία δυνάμει, καλῶς ὑγιαίνομεν μέχρι τοῦ νῦν· ἀριθάρησε καὶ ὁ ἀνεψιός μας Γιαννάκος εἰς τὰ ἐδῶ, καὶ μᾶς ἐπεράστησε διὰ ζώ ης φωνῆς τὰ δέοντα περὶ τῆς ἐδῶ πατρίδος μας, τὰ νεγότζια, τὰ ὁποῖα ὑπόκεινται εἰς τὴν ἐξουσίαν μας· καὶ παντοτε ἔτρεφα τοιοῦτον ἐμπορικὸν σύστημα τυχόντων ὑποκειμένων μὲ τὰ ἡμῶν φρονήματα, νὰ ἀκορδιάρωμεν συντροφίαν, καὶ ἄμποτε μὲ τὴν εὐγενείαν σας καλλίτερα, διὸ μαξοῦς σπεδίρεται ὁ παρὼν γραμματοκομιστὴς, καὶ μὲ τὸν ἴδιον σᾶς περιμένομεν ἀφεύκτως. θεόθεν ὑγιαίνετε.

Ὁ ἀδελφός σας εἰλικρινέστατος.
Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης.

Τὸν κύριον καπετὰν Παπᾶ Γεώργην ὡς ἀδελφὸν τὸν ἀσπάζομαι.

Τῷ εὐγενεστάτῳ κυρίῳ Ἀθανασίῳ Τζακάλογλου παναισίως.

———o———

Τὴν εὐγενείαν σου ἠγαπητέ μου κὺρ Παναγιώτη Σέκερη ἀσπάζομαι ἐκ καρδίας.

Ἀριθ. 13. 1818. Ὀκτωμβρίου 30. Ὕδρα.

Ἐγὼ ἐγνώρισα τὴν καρδίαν σου, καὶ ἡ εὐγενεία σου τὴν ἐδικήν μου, καὶ ὁ θάνατος θὰ μᾶς ξεχωρίση· καὶ νὰ μᾶς ἀξιώση ὁ θεὸς νὰ σᾶς ἰδῶ, καθὼς θέλει ἡ ψυχή μου, καὶ ἐλπίζω εἰς τὴν θείαν πρόνοιαν, ὡς ἁμαρτωλὸς ὁποῦ εἶμαι νὰ μὲ ἀκούσῃ. Ἀδελφὲ, τὰ πράγματα πάνε πολλὰ καλὰ, τώρα ἀφεύκτως μοῦ γράφουν νὰ πάω νὰ συνομιλήσωμεν περὶ τοῦ ἐμπορίου, ὅλους τοὺς στοχασμούς τους τοὺς καταλαμβάνω, καὶ ἐλπίζω εἰς τὴν θείαν πρόνοιαν νὰ τὰ διορθώσω· γνωρίζω θὰ μοῦ χρειασθοῦν ἔξοδα, καὶ νὰ μοῦ ἐμβάσετε, καθὼς εἰς τὸ ἄλλο μου γράφω νὰ μὴ μ' ἀφήκετε εἰς τὴν ἐντροπήν, γράφω καὶ τοῦ κὺρ Ξάνθου καὶ

κὺρ Παναγιωτάκη, ὁμοῦ καὶ κυρίου Τζακάλοφ, ἐὰν καὶ ἦναι αὐτοῦ, ὅμως ἐὰν καὶ λείπουν ἡ εὐγενεία σου νὰ μὴ μοῦ λείψῃς καὶ μείνω εἰς τὴν ἐντροπήν.

Ὁ παρὼν κύριος Ἀνδρέας Σπηλιοτόπουλος, καλὸς ἄνθρωπος καὶ δέξου τον ὡς ἀδελφὸν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον λαμβάνεις 17. γράμματα· αὐτὰ εἶναι νὰ σταλθοῦν κατὰ τὴν συνήθειαν· ἀπὸ ὅλα αὐτὰ γρόσια ἑκατὸν ἐννενῆντα ἔλαβα, λέγοντές μου, ὅτι ἡμεῖς βάνομεν τὴν ζωήν μας διὰ λόγου σου, καὶ ἄσπρα δὲν ἔχομεν νὰ σοῦ δώσωμεν. ὁ Κύριος Γκίκας Γκιόνης μὲ κύριον Φραγκίσκον σᾶς ἀκριβοχαιρετοῦν, καὶ ἤρχισαν μὲ ἐπιτηδιότητα νὰ *ναυβλώνουν καράβια*· ἐγὼ αὔριον, θεοῦ θέλοντος, μισεύω· δὲν ἔλειψα νὰ γράψω, ὅπου ἐδιέτριψα τὸν ἀπερασμένον καιρὸν περὶ τοῦ ἐμπορίου εἰς ὅσους ἐγνώρισα ὁποῦ τὸ ἐμπόριον εὑρίσκεται μὲ καλὴν κατάστασιν, καὶ τὰ ἔστειλα τοῦ Κονσόλου τῆς Πάτρας, νὰ τὰ στείλῃ καθὼς ἤμουν διορισμένος, λάβε καὶ τὸ ἔσωθεν τοῦ Ψάλτη διὰ Ὀδέσσα, ὅτι καὶ εἰς αὐτὸ τοὺς γράφω μεγάλα κτυπήματα, διὰ νὰ τηράξουν τὸ ἐμπόριόν τους, εἰδὲ θέλουν παιδευτοῦν ὅλοι· ὅσα γράμματα λάβεις μὲ τὸν παρόντα, ἄλλα τόσα στοχάζομαι θέλει σοῦ τὰ στείλω μὲ δεύτερον.

Ὁ Γαμβρός σας ἀκόμη δὲν ἦλθε, καὶ ἐξαιτίας του ἐστάθην ἕως ὥρας· μοῦ κακοφαίνεται ὅπου δὲν τὸν ἀντάμωσα· ὅ,τι μοῦ γράψεις εἰς τοῦ ἰδίου ἐδῶ στέλνετο, ὅτι ἔρχονται πολλὰ σύγουρα.

Ὁ Δοῦλος σας.

Ἀναγνώστης Παπᾶ Γεωργίου
Ἀναγνωσταρᾶς.

Ἀριθ. 13.

Τὴν εὐγενείαν σας ἠγαπητοί μου κύριε Ξάνθε καὶ κὺρ Ἀναγνωστόπουλε ἀδελφικῶς σᾶς ἀσπάζομαι.

30. Ὀκτωμβρίου 1818. Ὕδρα.

Δὲν σᾶς γράφω εἰς πλάτος, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ γράμμα, ὁποῦ γράφω τοῦ κὺρ Σέκερη καταλαμβάνετε· ἐγὼ πάσχω καὶ πολεμῶ καὶ ὅλα πάνε καλὰ, πλὴν ἔχωμεν τώρα νὰ κάμωμεν μὲ μερκοὺς ἀνθρώπους ὁποῦ καὶ αὐτοὶ χρεταζόμενοι, καὶ εἶναι καὶ δυστυχισμένοι διὰ νὰ τρῶνε ψωμί· ψιλὰ τὰ πάω καὶ χοντρὰ γίνονται· τώρα εἶναι χρεία, ἀφεύκτως γυρεύουν νὰ κάμωμεν ὁμιλίαις καὶ πρέπει νὰ πάω, καὶ στοχάζομαι θὰ γυρεύουν ἄχρη καὶ πιάνα καὶ τόσα ἄλλα περὶ τῆς πραγματείας ποῦ νὰ πιθωθῆ τὸ πρᾶγμα, καὶ τόσα ἄλλα ὁποῦ ἐγὼ στοχάζομαι. Λοιπὸν ὅλα ἠμπορῶ νὰ τὰ ἡσυχάσω καὶ νὰ τοὺς δώσω νὰ καταλάβουν καὶ σᾶς εἰδοποιῶ τὰ ὅσα κάμνομεν· ἀμὴ ἄραγε τὶ ἔξοδα στοχάζομαι θὲ λὰ μοῦ χρειασθοῦν νὰ γυρίσω τὸ τουλάπι! Λοιπὸν εἶναι χρεία νὰ μοῦ μπάσετε τὰ ὅσα γράφω εἰς τὸ γράμμα τοῦ κυρίου Σέκερη διὰ νὰ πάῃ τὸ πρᾶγμα τιμημένα· ἐγὼ ὅσα γράμματα ἔλαβα ἀπὸ τὰ μέρη, 17 μόνον· ἀπὸ ὅλα ἔλαβα γρόσια ἑκατὸν ἐννενῆντα, καὶ μοῦ λέγουν, ὅτι ἡμεῖς βάνομεν τὴν ζωήν μας διὰ λόγου σου καὶ ἄσπρα δὲν ἔχωμεν νὰ δώσωμεν, καὶ ἔχουν δίκαιον, εἶναι ἀκόμη καὶ ἄλλα τόσα ἢ καὶ περισσότερα γράμματα, ὅμως δὲν εὑρίκανε σύγουρο ἠνκόντρο νὰ μοῦ τὰ στείλουν· ἐγὼ αὔριον μισεύω θεοῦ θέλοντος· ἐγὼ δὲν ἔλλειψα εἰς ὅσα μέρη ἐγνώρισα ὅπου ἐδιάτριψα τὸν ἀπερασμένον καιρὸν, πρὸς βοήθειαν τῆς πραγματείας μὲ μεγάλα ρητά· ὅτι δύνομαι δὲν λείπω, καὶ ἐκεῖνο ἀκόμη, ὁποῦ δὲν δύνομαι, τὸ κάνω δυνατόν· δὲν ἠξεύρω ἂν ἦναι αὐτοῦ ὁ κύριος Τζακάλοφ ἢ ἐμίσευσε δὲν μοῦ ἐγράψετε· ἐὰν ἦναι αὐτοῦ τὸν ἀσπάζομαι ἐκ καρδίας· ταῦτα. Δοῦλος σας.

Ἀναγνώστης Παπᾶ Γεωργίου
Ἀναγνωσταρᾶς.

Υ.Γ. Ἔχω ἐδῶ τὸν Ἀναγνώστην Δημητρόπουλον, γυρεύει

νὰ ἔλθῃ αὐτοῦ, πάσχω νὰ τὸν κρατήσω· μοῦ λέγει θὰ πάγω, ἂν ἡμπορέσω τὸν κρατῶ, εἴτε μὴ τί νὰ τοῦ κάμω;

Σημείωσις. Ὁ Ἀναγνωσταρᾶς ἀφοῦ ἔβαλεν εἰς τὴν Ἑταιρίαν πολλοὺς ἀμέσως ἢ ἐμμέσως διὰ τῶν ἀποσταλμένων παρ' αὐτοῦ, εἶχεν ἀνάγκην ἐξόδων, διὰ τοῦτο ἐζήτησε χρήματα ἱκανὰ· ὁ δὲ ἀξιότιμος Παναγιώτης Σέκερης προθύμως τὸν ἐφοδίασε, στείλας αὐτῷ, ὅσα ἐζήτει, καὶ οὕτως ἐμψυχωθεὶς ἀπέκτησε τὴν κατήχησιν εἰς τὴν Πελλοπόννησον καὶ τὴν Μάνην καὶ εἰς τὰς Σπέτζας καὶ εἰς ἄλλα μέρη.

———0———

Ἀριθ. 14.

Κύριε Ἀθανάση Τζακάλοφ, σὲ ἀσπάζομαι.

11. Νοεμβρίου 1818. Καλαμάτα.

Ἀφ' οὗ ἀνεχώρησα ἀπὸ μαζύ σας δὲν ἠξιώθην γράμμα σας, μὲ ὅλον ὁποῦ σᾶς ἔγραφα μὲ τὸ φθάσιμόν μου ἐδῶ, διὰ μέσου τοῦ Κουμπάρου μου Παπᾶ Γεωργίου περὶ βίας Ὕδρας, καὶ ὡς ὥρας ἀπόκρισίν σας δὲν ἔλαβα· ὅθεν τώρα σᾶς εἰδοποιῶ ὁποῦ μὲ τὸ φθάσιμόν μου εἰς τὸ ἐδῶ, καὶ ἐν ταυτῷ εἰς τὴν Πατρίδα μου, ὁποῦ ἐκεῖ ζῶ εὐτυχῶς, καθὼς ἐπιθυμοῦσα· σᾶς λέγω, κατὰ τὴν συμφωνίαν μας, εἶναι χρεία νὰ κοπιάσετε διὰ νὰ λάβετε τὸ πρᾶγμα, καθὼς τὸ κοντράτο μας, ἢ νὰ μὲ πληροφορήσετε νὰ ἔχω μίαν ἀπόκρισίν σας νὰ ἠξεύρω νὰ πορευθῶ, διὰ τί κατὰ τὴν ἀπόφασίν μας, ἀπαφέθηκα ἀπὸ ὅλας τὰς οἰκιακάς μου ὑποθέσεις, καὶ ἐπρόσμενα καθὼς ἡ ὁμιλία μας. Τώρα λοιπὸν βλέποντας τὴν ἀργοπορίαι σας, ἀπεφάσισα καὶ στέλω πεζὸν περὶ βίας Ὕδρας, στέλλοντάς σας καὶ τὰ ἀναγκαῖα γράμματα ὅλης τῆς ὑποθέσεως, καὶ ἀμέσως ὁποῦ λάβετε, θέλετε τὰ ἰδεῖ, καὶ ἀμέσως νὰ μὲ εἰδοποιήσετε τὴν γνώμην σας, τί ἔχω νὰ κάμω, καθὼς καὶ ὁ κύριος Καρχήλιος, ὁποῦ εἶμαι, εἶναι πολλὰ ὠφέλιμος μὲ τὸ νὰ μὴν ἔλαβα κἀνένα γράμμα ἀπὸ Ὕδρα ἀπὸ τοὺς γνωστούς μας, ἠτοχάσθην, ὅτι νὰ ἦταν εἰς Κωνσταντι-

νούπολιν, καὶ διὰ τοῦτο τὰ στέλλω εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ εἰς ἔλλειψιν ἐδικήν σας νὰ τὰ λάβῃ ὁ κύριος Ξάνθος.

Τὸν Ἀναγνωστόπουλον καὶ λοιποὺς πατριώτας ἀσπάζομαι· Σᾶς εἶμαι μὲ ὅλην τὴν εἰλικρινῆ ἀγάπην.

Ἠλίας Χρυσοσπάθης.

—0—

Ἀριθ. 14.

Κύριε Ξάνθε,! σὲ ἀσπάζομαι· καθὼς ὅλους τοὺς οἰκιακούς σας.

11. Νοεμβρίου 1818. Καλαμάτα.

Ἀφ' οὗ ἀνεχώρησα ἀπὸ Κωνσταντινούπολιν, δὲν ἐλάβαμεν τὴν τιμὴν νὰ λάβωμεν γράμμα σας, καθὼς καὶ ἡμεῖς δὲν εὐκαιρίσαμεν νὰ σᾶς γράψωμεν, ἀλλὰ σᾶς εἰδοποιούσαμεν τὸ ἀρίδον μας διὰ μέσου τοῦ κυρίου Ἰακώβου Κορνηλίου. Τώρα λοιπὸν σᾶς εἰδοποιοῦμεν, καὶ σᾶς λέγομεν, ὅτι εὑρισκόμεθα, σὰν θέλει ὁ θεὸς εἰς τὴν Πατρίδα μας εὐτυχεῖς, καθὼς καὶ τὰ ἐπιχειρήματά μας ἔλαβαν καλὸν τέλος· ἐγὼ ἕως ὥρας εἰλπιζα τὸν φίλον νὰ ἦναι φθασμένος, διὰ νὰ περιλάβῃ τὸ πρᾶγμα κατὰ τὴν συμφωνίαν μας, καὶ εἶμαι εἰς μεγάλην ἀπορίαν περὶ τούτου.

Ἐγὼ δὲ εὑρίσκομαι καθὼς μὲ ἐγνωρίσατε, καὶ ἀκολουθῶ καθὼς σᾶς ἐξηγήθηκα· βλέποντας ὅμως μερικὰ ἐπιχειρήματα, ἐδιάσθην νὰ βγάλω πεζὸν διὰ νὰ σᾶς εἰδεάσω τὰ κινήματά μου, καθὼς καὶ τοῦ ἐδῶ κυρίου Κορνηλίου, καὶ μὲ τὴν περιλαβήν τους νὰ μὲ εἰδεάσετε τὸ πῶς ἔχω νὰ φερθῶ, μὲ τὸ νὰ εὑρίσκωμαι ἄνεργος, καὶ δόσατέ μας νὰ καταλάβωμεν, πῶς ἔχομεν νὰ πορευθῶμεν εἰς τὸ ἑξῆς· τὰ γράμματα ἔγειναν εἰς ὄνομα τοῦ κυρίου Τζακάλοφ, καὶ ἂν ὁ ἴδιος δὲν εὑρεθῇ αὐτοῦ, θέλετε τὰ λάβει καὶ ἐγχειρίσει ἐκεῖ, ὁποῦ ἀπαιτοῦν, καὶ ἀπὸ αὐτὰ θέλετε καταλάβει τὸ πᾶν. Σᾶς παρακαλοῦμεν φροντίσατε νὰ ἔχωμεν τὴν ἀπόκρισίν τους· τὸν κύριον Ἀναγνωστόπουλον ἀδελφικῶς ἀσπάζομαι· ἀπὸ τὸν Κουμπάρον μου Παπᾶ Γεώργιον δὲν ἠμπορῶ νὰ βεβαιωθῶ εἰς τὶ νερὰ τρέχει, μ' ὅλον ὁποῦ τοῦ ἔγραψα. Σᾶς εἶμαι μὲ ὅλην τὴν εἰλικρινῆ ἀγάπην·

Ἠλίας Χρυσοσπάθης.

—0—

Ἀριθ. 15.

Φίλε! Τῇ 31. Μαρτίου 1819. Γαλάτζι.

Ἔλαβον τοὺς ἀδελφικούς της ἀσπασμοὺς παρὰ τοῦ κοινοῦ φίλου Ἀντωνίου Ἀδαμήδη καὶ εὐχαριστῶ· εἶδον τὰς ὑποψίας της, ἔλαβε διὰ τὸν κινιμὸν διὰ Ἰάσιον τοῦ γνωστοῦ φίλου . . . ὅθεν τῇ λέγω μὲ συντομίαν νὰ ἡσυχάσῃ διόλου τὸ πνεῦμά της ἀπὸ . . . διότι δὲν εἶναι ἄλλη τις αἰτία, εἰμὴ θεωρήσαντες ἀκριβῶς τὴν μεγάλην ἀκαταστασίαν καὶ ἀσυμφωνίαν, ὁποῦ σχεδὸν θέλει ὁ καθεὶς τῶν συντρόφων . . . νὰ ἦναι ἐξουσιαστὴς τῶν ἄλλων, χωρὶς κἀνένα νόημα . . . ἐκ τούτου λοιπὸν τί ἔπεται; ἂς συμπαιράνῃ· τὸν Δικαῖον . . . ἐφέραμεν ἀπὸ ἔξω εἰς Ἰάσιον, ἄχ τί νὰ σᾶς εἰπῶ φίλε μου! σιωπῶ καθότι δὲν ἔχω καιρὸν, καὶ ἀνταμωνώμενοι σὺν θεῷ ὁμιλοῦμεν. Μένω.

Ἀσπαζόμενός την ὅλος πρόθυμος

Δημήτριος Θέμελης.

Τῷ Κυρίῳ Ἐμμανουὴλ Ξάνθῳ εἰς Τομάροβον.

———0———

Ἀριθ. 16.

Περιπόθητε Κύριε, ἀδελφικῶς σὲ ἀσπάζομαι.

Γαλάτζι τῇ 21. Μαΐου 1819.

Ἔστω εἰς εἴδησίν της, ὅτι σήμερον εἰς τὰς πέντε ὥρας τῆς ἡμέρας ἐξεκινήσαμεν τὸν κύριον Π. Παππαγιανόπουλον διὰ τὸ γνωστὸν μέρος, εἰς ὃν ἐπαραδόσαμεν καὶ τὴν γραφὴν, ὁποῦ ἐγχειρίσατε τῷ Ἀδαμήδῃ· δὲν περιττολογῶ, καθότι ἀρκεῖ μόνον, ὅτι ἐσταλθη ὁ εἰρημένος ἐπίτηδες, καὶ τῶν φρονίμων ὀλίγα . . . τὸν δὲ Κομισιονέρην (α), ἐλθόντα ἀπὸ Κωνσταντινούπολιν . . . μ' ὅλον ὁποῦ εἶζήτησεν ἐπιπόνως νὰ μεταβῇ εἰς Ἰάσιον· μ' ὅλον τοῦτο ἐκατόρθωσα νὰ μείνῃ ἐδῶ· καὶ ἐλπίζω νὰ ἀρέσῃ καὶ τῶν Ἐντερεσάτων· καὶ τοῦτο ἀπεφασίσθη νὰ μείνῃ ἐδῶ μὲ τὸ νὰ τὸν ἐβεβαίωσα, πῶς χθὲς ἔλαβον εἴδησιν, ὅτι ὁ Ἐντερεσάτος, εἰς τὸν

(α) Ὁ Ἀνδρέας Σφαέλος, σταλεὶς διὰ νὰ δολοφονήσῃ τὸν Ξάνθον, τὸν Ἀναγνωστόπουλον, Θ. Νέγρην, καὶ Γ. Λεβέντην· ἀλλ' ὁ Θέμελης καὶ Ἀπαῖος τὸν ἔφερον εἰς μεταμέλειαν, καὶ ἔγινε πιστὸς καὶ εἰλικρινὴς φίλος.

ὁποῖον ἤθελε προσηλωθῇ (α), ἐκίνησε διὰ ἐδῶ, καὶ αὐτὸ τοῦτο ἔδωκεν ἡσυχίαν καὶ εὐχαρίστησιν τοῦ ὑποκειμένου· καὶ ὑγεία. Εἰμὶ δὲ πρόθυμος ὡς ἀδελφός. Δημ. Θέμελης.

Τῷ Κυρίῳ Ἐμμανουὴλ Ξάνθῳ. εἰς Ῥένι.

———0———

Ἀριθ. 17.

Περιπόθητέ μοι Κύριε Ξάνθε, εἰς Κισνόβιον.

Ἰάσιον τῇ 4. Αὐγούστου 1819.

Τὸ ἀπὸ 13. τοῦ παύσαντος ἀδελφικόν μοι αὐτῆς μέσον τοῦ κοινοῦ ἡμῶν φίλου Ἀδαμήδη, ᾀσμένως ἐδεξάμην, ἐξ οὗ τὴν ἀγαθήν μοι ὑγείαν της πληροφορηθεὶς, λίαν ἐχάρην· εἶδον καὶ τὸ πρὸς τὸν φίλον ἡμῶν (β), ἐσώκλειστον, ὅπερ πάραυτα διεύθυνα διὰ τὴν καλὴν ἐπιτυχίαν τῆς πόστας, ἑτοίμης οὔσης, ὡσαύτως τῇ λέγω καὶ διὰ τὰ προσταλλέντα μοι αὐτῆς, ὅτι τὰ ἔλαβον καὶ πρὸς ἡσυχίαν της· περὶ δὲ τοῦ ἀπὸ Βασιλευούσης ἐλθόντος, ἰαθεὶς ἀπὸ τὸ λάβωμα μοὶ ἐζητοῦσε γρ. 600. διὰ νὰ ἀπέλθῃ χάριν ἐξόδων. Μόλις λοιπὸν τὸν οἰκονόμησα μὲ τὰ 200. μόνον μὲ λόγον νὰ κινήσῃ παραυτίκα διὰ Βασιλεύουσαν, ἀλλὰ λαβὼν αὐτὰ ἔμεινεν εἰς Γαλάτζι, ἐγλεντίζοντας ἄχρι τοῦδε. Ἤδη δὲ μανθάνω, ὅτι μαθὼν τὴν δεινὴν ἀσθένειαν τοῦ Π. Δικαίου παρά τινος φίλου, ἐλθόντος ἀπὸ Βουκουρέστι, ἀπεφάσισε νὰ ἀπέλθῃ ἐκεῖ πρὸς ἐντάμωσίν του· δὲν ἔλειψαν ὅμως οἱ φίλοι ἄνευ ἀναβολῆς ἀπὸ τὸ νὰ εἰδοποιήσουν τὸν φίλον Π. Ἀναγ. ὡς κἀγὼ ἐντεῦθεν διὰ ῥέγολάν του, ἀμφιβάλλω ὅμως ἂν αὐτὸς δυνηθῇ νὰ ὑπάγῃ, ἐπειδὴ καὶ τὸ χρηματικὸν ἐλλείπει. Ὁ Γεώργιος Γάτζου ἐπώλησε κατ' αὐτὰς τὴν πραγματείαν (γ), εἰς τὸν ἄρχ. Ποστέλνικον Ἰακοβάκην Ῥίζου μὲ μεγάλην του εὐχαρίστησιν, διὰ τὸ ὁποῖον ἐχάρησαν ὅλοι οἱ σύντροφοι, ἐπειδὴ ἐπωλήθη καὶ ἠγοράσθη εὐκόλως· τὰ ἃ μέλλει ἀποστεῖλαί μοι γράμματα θέλει μοὶ διευθύνει μέσον τοῦ φίλου, παρ' οὗ λείψεται τὴν παροῦσαν μου. Τὴν ἀσπάζομαι.

Υ. Γ. Εἰδοποιήθημεν, ὅτι ὁ Δικαῖος μας ὑγιαίνει.

Δημήτριος Θέμελης.

———0———

(α) Τὸν Γρηγόριον Δικαῖον, πρὸς ὃν ὁ ῥηθεὶς Σφαέλος ἦτον συστημένος (β) Ἀναγνωστόπουλον. (γ) δηλ. τὸν κατήχησιν εἰς τὴν Ἑταιρίαν.

Ἀριθ. 18 καὶ 19. Εἰς Δουμπασάρι.

Ἐντιμότατε κύριε Μανουὴλ Ξάνθε.

Ἰάσιον τῇ 5. 7βρίου 1819.

Δύο ἐντίμους σας ἐμοὶ περιποθήτας ἐν τῷ δέοντι καιρῷ ἔλαβον τὴν ἀπὸ 15 καὶ τὴν ἀπὸ 25. τοῦ ἤδη παρελθόντος· τὰς περικλεισθείσας μοι ἀπέστειλα καλῶς, καὶ ἀμερίμνει περὶ τούτων· ἄλλο τι νεώτερον δὲν ἔχω, παρ' ὅτι ὑγιαίνουν οἱ φίλοι μας καὶ εὑρίσκοντα· καλά. μένω. Π. Φοιβαπόλλων.

———0———

Ἀριθ. 20.

Περιπόθητέ μοι κύριε, χαῖρε.

Τῇ 7. 8βρίου 1819. Μόσκβα.

Μὲ τὸν ἀπὸ Νίζναν ἐρχομόν μου ἔλαβον τὴν τιμίαν σας ἀπὸ ά. τοῦ παρελθόντος καὶ ἐχάρην τὰ περὶ τῆς ποθητῆς μου ὑγείας σας· δὲν ἤξευρα τὸν αὐτοῦ ἐρχομόν σας, ἀλλέως σᾶς ἐπρόσμενα νὰ ἔλθωμεν μαζὺ καὶ μεγάλως μοὶ ἐκακοφάνη· φθάνοντας σὺν θεῷ ἐδὼ, ἔρχεσαι εἰς τὴν πολιτείαν, λέγοντας τοῦ ἀγωγιάτου Γκόροτ, καὶ ζητᾶς τὸ ὀσπίτιον τοῦ Κόζλοβ. ἐγὼ κοντᾶ ἐκεῖ κατοικῶ· εὐθὺς μὲ τὸν ἐρχομόν σας, ἐρωτᾶς ποῦ εἶναι Νικόλα Μπαλσόγη κρεστὰ εἰς τὴν ἠλίν σας βορότα, καὶ ἐκεῖ εἰς τὴν ἐκκλησίαν Νικόλα Μπαλσόγη κρεστὰ μεταξὺ· ἐκκλησίας καὶ τοῦ καμπαναρίου εἶναι τὸ ὀσπίτιον ὅπου ζῶ· ἐμβαίνοντας ἐρωτᾷς περὶ ἐμοῦ, Ἀντὼν Παύλοβιτζ, καὶ μὲ εὑρίσκεις. Πρόσεχε εἰς τὸν ἐρχομόν σας, μὴν ἐρωτήσῃς κἀνένα Γραικὸν περὶ ἐμοῦ, ἀλλὰ Ῥῶσσος ἂς σὲ ὁδηγήσῃ· γράψε μοι πότε ἀπὸ αὐτοῦ μισεύετε, καὶ ἂν μὲ τρόϊκαν διὰ νὰ ἠξεύρω καὶ νὰ σᾶς προσμένω.

Ἀπὸ τὸν Ἀναστάσιον Βασιλείου (α), γράμμα δὲν εἶχον καὶ οὔτε καμμίαν εἴδησιν καὶ ἀπορῶ· αὐτοῦ φερθεῖτε καλὰ, ὅτι εἶναι σκουριασμένοι, καὶ μὴ δόσετε αἰτίαν ὁμιλίας. σᾶς ἀκριβοασπάζομαι.

Ὁ δοῦλος σας. Ἐλευθεριάδης

(Κομιζόπουλος).

Τῷ Κυρίῳ Ἐμμανουὴλ Ξάνθῳ· εἰς Νίζναν.

———0———

(α) Τζακάλοφ.

Ἀριθ. 21.

Φίλτατε Κ. Ἐμμ. Ξάνθε!

Ἀπὸ Ῥένι τῇ 27. 8βρίου 1819.

Δὲν ἔχω γράμμα σας, ἐν ᾧ σᾶς ἔγραψα ἐγώ· ὑγιαίνομεν εἰς τὰ ἐδῶ, τὸ αὐτὸ σᾶς ἐπευχόμεθα. Ὁ Κ. Π. Α. Ἀναγνωστόπουλος ἦλθε πρὸ πολλοῦ εἰς Γαλάτζι, αἴτιον ὅμως τῆς πανώλους καὶ ἐκ τούτου κλεισήματος καραντίνας μας δὲν εὐγῆκεν ἐδῶ, καὶ περιμένει ἀπὸ ἡμέραν εἰς ἡμέραν νὰ δωθῇ ἡ ἄδεια νὰ πέρνωνται πασατζέροι καὶ θέλει εὐγεῖ ἐδῶ, καὶ ἐδῶθεν αὐτὸς εἶδε διὰ ποῦ. Ὁ Δικαῖος ὑγειὴς ἐμίσευσε διὰ Κωνσταντινούπολιν. οἱ ἐν Γαλάτζι ὑγιαίνουν, οἱ ἐν Ἰσμαὴλ τὸ αὐτό· γράψε μοι τί, ἐὰν ἠξεύρῃς, διὰ Βατικιώτην· ὁ Μοῦσος εἶναι εἰς Πόλιν, ἔρχεται τὴν ἄνοιξιν· ὅλα καλὰ μέσου χολεβᾶ σοὶ ἔγραψα καὶ ἄλλοτε, ἀπόκρισιν δὲν ἔχω· Σὲ γλυκοασπάζομαι.

Ὁ σὸς Π. Ῥουμπίνης.

———0———

Αριθ. 22.

Εἰς Μόσχαν.

Ἐντιμότατε Κύριε Ἐμμ. Ξάνθε.

Ῥένι τῇ 16. Ἰαννουρίου 1820.

Ἀπὸ Ἰσμαὴλ ὁ φίλος Δημήτριος Ῥωδιάδης κατὰ τὰς 11. τούτου μᾶς ἔδωσε τὴν ἀποκταίαν καὶ θλυβεροτάτην εἴδησιν τοῦ θανάτου τοῦ εὐγενοῦς Κυρίου Δημητρίου Παύλοβιτζ Βατικιώτη κατὰ τὰς 21. μηνὸς καὶ χρόνου πνεύσαντος, λέγων, ὅτι ἐρχόμενος ἀπὸ Πετρούπολιν καὶ εἰς τὰς 23. ἐνταφιάσθη· εἶναι περιττὸν νὰ σοὶ παραστήσω τὶ θλύψιν κοινῶς ἐδῶ ἐπροξένησεν, ἀλλὰ μόνον φιλικῶς καὶ θερμῶς σᾶς παρακαλῶ, νὰ μοὶ δόσετε λεπτομερῶς πληροφορίαν τούτου τοῦ θλυβεροῦ περιστατικοῦ.

Ὁ Κύριος Ἀναγνωστόπουλος ἐμβαίνει αὔριον εἰς Καραντίναν ὑγιαίνει· εἰς Γαλάτζι ἠκολούθησε πυρκαϊὰ, ἡ ζημία ἀναβαίνει εἰς τὰ 3,000,000 καὶ ἐπέκεινα. ὁ φίλος σου

Παναγιώτης Ῥουμπίνης.

———0———

Ἀριθ. 23.

Εἰς Πετρούπολιν

Περιπάθητε Κύριε Α. Θ. Ἐμμ. Ξάνθε.

Μόσχα τῇ 2. Φευρουαρίου 1820.

Τὸ ἀδελφικόν σας ἀπὸ τὰς 22. λήξαντος ἔλαβον καὶ ἐχάρην τὴν ὑγείαν σας, παρὰ τοῦ Ἀγαπητοῦ ἔμαθον, ὅτι ἐνταμωθήκατε μετὰ τοῦ Εὐεργετικοῦ (Καποδίστρια) καὶ ἐχάρην, ἀγκαλὰ καὶ ἐπρόσμενα γράμμα σου μὲ ἀνησυχίαν, ὅτι ἡ πρώτη γραφὴ τοῦ Ἀγαπητοῦ μεγάλως μὲ ἐλύπησεν, ἡ ὑστερινὴ ὅμως μοὶ ἔδωσε χρηστὰς ἐλπίδας καὶ εἶθε· μεῖνε ἥσυχος καὶ μὲ πρῶτον θέλει γράψω τῶν φίλων, ἐκ τῶν ὁποίων κἀνένα γράμμα δὲν εἶχον· εἶδον καὶ περὶ τοῦ ἀδολέσχου, καὶ ἐκάμετε καλὰ ὁποῦ τὸν ἐπολιτεύθητε· ἠμπορεῖτε νὰ συμπεράνετε μὲ τί ἐπιθυμίαν προσμένω γράμμα σας· ἐδῶ οἱ φίλοι σας ὑγιαίνουν καὶ ὅλοι εἶναι καλὰ ὡς τοὺς ἄφησες· ὁ Ἀγαπητός μοι ἔστειλε γράμμα πρὸς τὴν οὐτιδανὴν Μηχανὴν (Γεώργιον Γᾶτζον), καὶ μὲ πρῶτον τὴν στέλω, συμπεραίνω νὰ ἦναι πρὸς ὄφελος. Ἀπὸ αὐτὸν εἶχα γράμμα καὶ πάλιν τὰ ἄπειρα μὲ γράφει, περιπλέον ὅτι ἔλαβον ἐκεῖ γράμμα ἀπὸ μέρος τῶν Κυρίων (τῆς Ἀρχῆς δηλαδὴ), ἔγραψεν ὁ Ἰωαννίδης (Ἀναγνωστόπουλος) ζητῶντας χρήματα καὶ τοῦ ἐγνώρισαν τὸν χαρακτῆρα, καὶ ἐμβῆκαν ὅλοι κοιῶς εἰς ὑποψίαν, καὶ ἔμεινε νεκρὸν τὸ ἐμπόριον πρὸς καιρόν· ὅθεν θέλω γράψω τὰ δέοντα· πολλὰ ἔτι γράφει, πλὴν παρατρέχω. Περιπλέον γράφει ὁ αὐτὸς Ἰωννίδης πρὸς ἕνα φίλον ἐκεῖ, ὅστις τοῦ ἔδειξε τὸ γράμμα, λέγοντας, ὅτι, ἂν ὁ Ἀντών. Εὐστρατίου (Κομιζόπουλος) ἀπεράσῃ ἀπὸ ἐκεῖ, νὰ πασχίσουν νὰ τὸν στείλουν εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἐστάλθη ὁ Ἀλ. Δημ. (δηλ. ὁ Γαλάτης) καὶ τὸν λέγει ὅτι καὶ εἰς τὴν Ὀδέσσαν ἐδόθη παρομοία παραγγελία· τί νὰ συμπεράνω δὲν ἠξεύρω, ἐγὼ ὡμίλησα μὲ τὸν Εὐστ. καὶ μὲ εἶπεν, ὅτι εἶναι ἕτοιμος εἰς τὴν θέλησιν τῶν συντρόφων, καὶ μόνος προαιρεῖται νὰ κάμῃ τὸ ταξείδιον, χωρὶς νὰ βάλῃ εἰς πείραξιν καὶ ἔξοδα τοὺς συντρόφους, φθάνει μόνον νὰ ἠξεύρῃ τὸ βέβαιον κέρδος τῶν συντρόφων, καὶ εἰς τοῦτο ὡρκίσθη, ὅτι δὲν θέλει ἀργοπορήσει νὰ τὸ ἐπιχει-

ριοθῇ· μὴ πειραχθῇς εἰς τὸ παραμικρὸν, καθὼς καὶ ὁ Βας δὲν ἐπειράχθη, καὶ συμπεραίνω νὰ ἦναι τῆς Οὐτιδανῆς Μηχ. ἐνέργειαι, ἂς μὴ τὸ ἐλπίζῃ ὅμως νὰ ἐμβάσῃ σκάνδαλα· ὅτι ὁ Εὐπρατιάδης μὲ λέγει εἶναι ἕτοιμος εἰς κάθε νεῦμα τῶν συντρόφων. σὲ γλυκοασπάζομαι. Ὁ φίλος

Ἀνδ. Ἐλευθεριάδης
(Κομιζόπουλος.)

———0———

Ἀριθ. 24.

Εἰς Πετρούπολιν.

Ἀκριβέστατε φίλε!

Ἐν Μόσχᾳ τῇ 5. Φευρουαρίου 1820.

Κατὰ τὴν 29. Ἰανουαρίου παρελθόντος, ἦτο γεγραμμένη πρὸς τὴν αὐθεντίαν σας ὑστερινή μου, τὴν ὁποίαν σᾶς βεβαιῶ ἐπ' αὐτὴν καὶ ἡ πρὸς ἐμὲ τιμία σας, τὴν ὁποίαν διὰ τοῦ κυρίου Ῥιζάρη ἔλαβον· εὐχαρίστως ἀνέγνωσα τὰ μετὰ τὴν πρώτην ἐντάμωσίν σας μὲ τὸν Πανκῶστα (Καποδίστριαν)· καὶ περιμένω νὰ μοὶ εἴπητε τὸ χαροποιέστερον μετὰ τὴν δευτέραν. Δὲν μοὶ λέγετε ἂν τῷ ἀναφέρατε τὶ περὶ τῆς τοῦ Βαρβάκη ὑποθέσεως, πρᾶγμα ἀναγκαιότατον, ἐπειδὴ τὰ χαβιάρια του πολλὰ καὶ ἐξ αὐτῶν οὐ μικρὰ ἡ ὠφέλεια, ὅταν σταλθῶσι διὰ τὴν Γραικίαν· ὁ καιρὸς τοῦ μισευμοῦ του πλησιάζει, κατὰ φυσικὸν λογαριασμόν. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἀποφασισθῇ καὶ νὰ βαλθῇ εἰς ἐνέργειαν αὐτὴ ἡ σπεκουλατζιόνε χωρὶς ἄργητα. Τὰ διὰ τοὺς ἐν Ὀδησσῷ καὶ Ἰσμαὴλ φίλους δύω γράμματα, θέλω διευθύνει διὰ τοῦ πρώτου ταχυδρόμου, καὶ ἂν λάβω καιρὸν θέλω τοὺς γράψει καὶ ὁ ἴδιος· ἅπαντες οἱ φίλοι καὶ ἐγὼ σᾶς προσκυνοῦμεν.

Μένω. Ὁ δοῦλός σας καὶ φίλος σας
Νικόλαος Πατζιμάδης.

———0———

Ἀριθ. 25.

Ἀκριβέστατε φίλε κύριε Ἐμμανουὴλ Ξάνθε εἰς Πετρούπολιν.

Τῇ 12. Φευρουαρίου 1820. Μόσχα.

Ἐπειδὴ ἀσθενῶ δὲν σᾶς γράφω μόνος μου, διὸ καὶ συντόμως σᾶς λέγω, ὅτι περιμένω ἀπόκρισίν σας εἰς τὴν ἀπὸ τὰς 5. τοῦ τρέχοντος γραφήν μου μὲ χαροποιὰν τινὰ εἴδησιν· τὸ ἐγκλειόμενον πρὸς τὴν αὐθεντίαν σας γράμμα ἔλαβον παρὰ τοῦ ἐν Ὀδέσσῃ Σταμάτη Κουμπάρη, ὅστις μὲ γράφει καὶ περὶ τῶν ἑκτὰ Νήσων συντόμως καὶ μὲ βεβαιότητα. Τὴν πρὸς αὐτὸν γραφήν σας καὶ τὴν πρὸς τὸν κύριον Φωκιανὸν προχθὲς τῇ 10 τοῦ τρέχοντος ἔστειλον. Γράψε καὶ ἀπὸ μέρους μου πρὸς ἀμφοτέρους αὐτούς. Σᾶς προσκυνῶ ἀδελφικῶς, καὶ μένω.

δοῦλος σας.

Νικόλαος Πατζιμάδης.

———0———

Ἀριθ. 26.

Κύριε! Εἰς Μόσχαν.

Κωνσταντινούπολις τῇ 16 Φεβρουαρίου 1820.

Ἡ ἄργητα τοῦ Θωμαΐδη (Ξάνθου) μᾶς ἐλύπησε, χαιρόμεθα ὅμως τώρα ὄχι μόνον τὸ ὑγειὲς φθάσιμόν του, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν πληροφορίαν σας, ὅτι θέλει καλοπωλήσει τὰς πραγματείας του, καὶ εἴθε νὰ τὸ ἀκούσωμεν ἀπὸ πρώτην σας ἐπειδὴ ἡ ἀπιτυχία τούτου δὲν θέλει ἐπιφέρει κἀμμίαν δυσκολίαν εἰς κανένα καὶ σχεδὸν ἀσυλλόγιστον πρᾶγμα. Οὔτε ἡ ἀποτυχία του (ἂν μὴ δώσῃ κύριος) δύναται νὰ ἀνατρέψῃ τὰ ἕως τώρα γεγονότα, τὰ ὁποῖα ὑπόσχονται αἴσιον τέλος καὶ ἡ θεία χάρις νὰ τὰ φυλάξῃ ἀπὸ τὸ βάσκανον ὄμμα τοῦ πονηροῦ δαίμονος! Τὸ πόσον καλὰ διετέθησαν ἕως τώρα τὰ πράγματα διὰ τῆς γραφίδος δὲν ἠμπορῶ νὰ σᾶς τὰ ἐξηγηθῶ. Ἐδώ ἐπίτροποι δὲν ἐδιορίσθησαν ἀκόμη, ἐλπίζω ὅμως πρὸ τοῦ μισευμοῦ τῆς ἐρχομένης πόστας καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν νὰ σᾶς τὰ φανερώσω κατὰ τὴν αἴτησίν σας. Τὴν τακτικὴν ἀλληλογραφίαν ἐπιθυμῶ κ' ἐγὼ, ἀλλ' αἱ ἀσχολίαι μου πολλαὶ οὖσαι μοῦ ἐμποδίζουν τὸν καιρόν. Τὴν γραφήν σας διὰ κύρ Μαρ-

τάκην (Τζακάλοφ) ἔστειλα εἰς Πίσσαν, ὅπου εὑρίσκεται διασκεδάζοντας τὰς μελαγχολίας του μὲ τὸν ἄρχοντα Κ. Μ. (Μαυροκορδάτον), καὶ μὲ τὸν ἅγιον Ἄρτης. Κατὰ τὴν αἴτησιν σας ἔσωθι εὑρίσκετε τά γράμματα τοῦ Πετρόμπεη, τὰ ὁποῖα μᾶς ἐφέρθησαν ἐδῶ ἀπὸ τὸν Καμαρινόν, καὶ εἶναι τὸ ἕνα ἀναφορὰ τοῦ ἰδίου μὲ μόνην τὴν ὑπογραφήν του, τὸ ἄλλο ἀπὸ τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ Καπιτάνους, ὅτι ἀφιερώνωνται διὰ κάθε ὑπόθεσιν εἰς τὴν καλοσύνην τοῦ ἀρχηγοῦ τους, καὶ ἓν ἀκόμη ὅπου δὲν σᾶς στέλλω, ὡς ἄχρηστον, εἶναι καταγραφὴ τῶν θυσιῶν του, ὡς λέγει, ἀναβαίνουσαι χρονιαίως ἀνὰ ἑβδομῆντα πέντε χιλιάδας γροσίων. Αὐτὸν οἷον τὸν συστήνουν οἱ πατριῶται του, τοιοῦτος καὶ ἀκόμη καλλίτερος εἶναι, τὸ μόνον ἐλάττωμά του εἶναι ὅπου ὑπεραγαπᾷ τὸ μέταλον, καὶ ἐπειδὴ τοῦ ἐμετρήθη μία ἀρκετὴ ποσότης ἀπὸ τὸν γραφέα καὶ ἀπὸ τὸν Δικαῖον διὰ τοῦ ἐνταῦθα υἱοῦ του, ἂν ἀποφασισθῇ ἀπὸ τὸν Κύριον, νὰ τῷ δαθῶσι πάλιν διὰ τῶν ἰδίων μέσων. Ἄσπασόν μοι ἐκ μέσης ψυχῆς τὸν κύριον Θωμαΐδην, συγχωρῶντας με ὅπου δὲν τοῦ γράφω ξεχωριστά, διὰ πληροφορίαν του στείλε του τὴν παροῦσαν.

Ἐν βίᾳ μένω.

Ὁ σὸς Α. Καρίμου.

(Παναγιώτης Σέκερης.)

———0———

Ἀριθ. 27.

Περιπόθητε Κύριε. Εἰς Πετρούπολιν.

Τῇ Α'. Μαρτίου. 1820. Μόσχα.

Εἰς τὰς 23. σᾶς ἔγραψα τὰ δέοντα, εἰς τὰς 26, ὅμως μὲ δυσαρέσκειάν μου σὲ λέγω, ὅτι διὰ νὰ μοὶ ἔτυχον ἀναγκαῖαι ὑποθέσεις δὲν ἐπρόφθασα.

Ἔλαβον τὰς δύω τιμίας σας ἀπὸ 19 καὶ 23 χαίρομεν τὴν τῆς ὑγείας σας. Εἶδον τὰ ὅσα μοὶ γράφετε διὰ τὸν ἐναντίον. Καὶ ἐπῆρα εἰς καλὴν σημείωσιν, μεῖνε ἥσυχος καὶ ἐρχόμενος θέλει γνωρίσω τὴν προθυμίαν καὶ εἰλικρίνειάν του, ἢ τὴν ὑποκρισίν του. Μὲ τὴν ἀπελθοῦσαν ἔγραψα τῷ Ἰωννίδῃ (Ἀναγνωστοπούλῳ), καὶ αὖριον πάλιν θέλω γράψει· καθὼς καὶ τῷ Λυσίππῳ

(Λεβέντη) καὶ Κοντοῦ (Πρ. Σέκερη,) ἀπὸ τοὺς ὑστέρους ὅμως στερεῶμαι γραφάς. Μᾶς λέγεις τὸν ἐρχομὸν δύω φίλων, διὰ τί ὅμως νὰ μὴ μᾶς φανερώσῃς ποῖοι, πόθεν καὶ διὰ ποίας προβλέψεις πραγματειῶν;

Μὲ ὀνταρέσκειάν μας ἴδομεν καὶ περὶ τοῦ Εὐεργετικοῦ, ὅτι δὲν θέλει νὰ φανῇ ἐνεργὸς συνερμητὴς, καὶ περὶ τούτου τί νὰ σᾶς εἰπῶ, γόνος γνωρίζετε τὰς χρείας μας. Τώρα εἴμεθα εἰς περίστασιν, ὁποῦ τῶν ἀδυνάτων νὰ μείνῃ ἀνενέργητος ἡ ὑπόθεσίς μας, ὅτι καὶ ἂν θελήσωμεν νὰ χάσωμεν παῦσιν τῶν ἐπιχειρημάτων εἶναι ἀδύνατον, πρέπει νὰ τὸ παραστήσετε πᾶσαν εἴμεθα ἐξαπλωμένοι, καὶ ὁποίαν κἂν συμβουλὴν δίδει, διὰ νὰ γνωρίσωμεν ποῦ κλίνει ἡ θέλησίς του. Τοῦτο ὅμως σᾶς λέγομεν, ἕως ἐδῶ ὁποῦ ἐκατανοήσαμεν, μεγαλητέρα θέλει στάθεῖ ἡ ζημία, ἂν χάσωμεν αὐτὴν, καὶ σωτηρία, ἡ ἐνέργεια· εἰς τοῦτο συμφωνεῖ καὶ ὁ Ξενοφωντίδης. (Πατζιμαδῆς.) Ἂν κριθῇ εὔλογον, ἠμπορεῖ νὰ ἀναερεθῇ ἡ ὑπόθεσίς μας καὶ εἰς τὸν φιλάνθρωπον. Δὲν δίδω παλαιὰ ἄπειρα παραδείγματα, τῶν ἀποτυχόντων εἶναι ἀρκετὸν νὰ μᾶς ἐγκαρδιώσῃ, καὶ μάλιστα τώρα ὁποῦ αἱ ὑποθέσεις μας γυγαντιαίως προχωροῦν πρὸς τὰ κρεῖττω· ἡ σπουδὴ καλὴ εἶναι, ὅμως βαθμηδὸν καὶ ἡ ἐνέργειά μας νὰ προχωρῇ· χρεία νὰ ἐκτενθῶμεν εἰς τὰς προβλέψεις, καὶ τὸ Μπιλάντζον, ὅταν ἀπραξιτθῇ, τότε ἠμπορεῖ νὰ σφαλισθῇ, καὶ βέβαια ἡ μεγάλη ἔκτασις ἀπαιτεῖ καὶ καιρὸν νὰ σφαλισθῇ Μπιλάντζον γενικόν. Διὰ τοῦτο, κύριε, ἀνάγκη νὰ μείνετε αὐτοῦ, ὅτι ἂν κατὰ τὸ παρὸν καὶ ὁ Εὐεργετικὸς ἀντιτείνῃ, ἐλπίζω ἀρεύκτως ἀκολούθως νὰ συμφωνήσῃ νὰ μᾶς συνδράμῃ, ἀφ' οὗ τὸν παρουσιάσετε ὅλας τὰς ἀποδείξεις τῶν δικαιωμάτων μας. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ εἶσθε γενναῖος, ὅτι τὰ καλὰ μὲ κόπους ἀποκτῶνται. Πάλιν ὅμως σᾶς ξαναλέγωμεν, ὅτι ἄρεκτα πρέπει νὰ μείνητε μερικὸν καιρὸν αὐτοῦ, τὸ σχέδιον τοῦ ἐμπορικοῦ συστήματος ἐτελείωσε καὶ σᾶς στέλλετε τὰ προσφέρετε τοῦ Εὐεργετικοῦ, πόσον μεγίστως θέλει εὐκολύνει. Ἡ ἐνέργειά του δὲν θέλει σταθῇ δύσκολος, ὡς στο-

χάζομαι, εἰς τὴν σύναξιν τῶν κεφαλαίων, καὶ ἡ ὠφέλεια καὶ τὰ διαφόρους τρόπους μεγίστη, φθάνει νὰ τὸ ἀποφασίσῃ καὶ ὁ Εὐεργετικός. Σὲ ἀκριβοσπάζομαι καὶ μένω.

ὁ Α. Ξ. σὲ ἀσπάζεται. Ἐλευθεριάδης.

(Κομιζόπουλος.)

———0———

Ἀριθ. 28.

Κύριε Ἀντώνιε Κομιζόπουλε. Εἰς Μόσχαν.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ ά. Μαρτίου. 1820.

Μὲ τὴν ἀπελθοῦσαν πόσταν σᾶς εἶχον ἑτερήν μου συντροφεύουσαν καὶ ἕνα πλῆκον ὑπὸ ἀσφάλειαν, τῶν ὁποίων τὴν παραλαβὴν δὲν ἀμφιβάλω, καὶ ἀναμένω μὲ πρώτην σας νὰ τὴν ἀκούσω διὰ ἡσυχίαν μου· ἤδη δὲ μὲ τὸ νὰ μὴν ἔρθασεν ἡ ἀπ' αὐτοῦ προσδοκουμένη πόστα ὑστεροῦμαι γράμματός σας, καὶ δὲν ἔχω αἰτίαν ἐκτάσεως. Σᾶς πληροφορῶ, ὅτι ἐδῶ ἐδιωρίσθησαν ἔφοροι δύω ἐκ τῶν ἐλλογίμων ὁ Διδάσκαλος Ν. Λογάδης, καὶ ὁ μέγας γραμματικὸς τοῦ Πατριάρχου Γ. Ἐλευθεριάδης· καὶ δύω ἐκ τῶν ἐμπόρων, ὅ,τε Π. Σέκερης καὶ ὁ Β. Διογενίδης, πρὸς αὐτοὺς εἶναι ἀναγκαῖον ἕνα γράμμα· καὶ ἂν ἀποφασισθῇ νὰ τοὺς σταλθῇ, ἢ ἂν ἦλθε κανένα εἰς χεῖράς σας, νὰ τοὺς τὸ στείλετε μέσον τοῦ ἀδελφοῦ σας γραφέως τούτου τοῦ γράμματος. Μὲ ἀνυπομονησίαν προσμένομεν νὰ ἰδῶμεν τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ Θωμαΐδους, (Ξάνθου.) πρὸς τὸν ὁποῖον παρακαλῶ νὰ στείλετε τὴν ἔσωθεν γραφήν μου, εἰς τὸν ὁποῖον, φαίνεται ὅτι θέλει σταθῇ ὅλη ἡ βάσις.

Ὑγίαινε καὶ φίλει τὸν φιλοῦντά σε

Ἀναστάσιον Καρίμου.

(Π. Σέκερης.)

Κύριε! Α. Θ. (Ξάνθε.) Εἰς Πετρούπολιν.

Τῇ ά. Μαρτίου. 1820. Κωνσταντινούπολις.

Ἀνυπομόνως προσμένομεν ν' ἀκούσωμεν ἀπὸ πρώτην σου τὸ εὐτυχὲς φθάσιμόν σου αὐτοῦ, τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ὑποθέσεών σου, διὰ νὰ χαρῶμεν· καὶ ἄμποτε νὰ μᾶς ἔχετε εἰς τὸν

δρόμον γράμματα τῆς ἐπιθυμίας μας. Ἡμεῖς ὅλοι χάριτι θεία ὑγιαίνομεν, αἱ ὑποθέσεις μας προβαίνουν γιγαντιαίως ἐπὶ τὸ κρεῖττον, καὶ ἡ φαμιλία σου ὑγιαίνει πανοικεί. Μὴ συνερίζεσαι ἂν δὲν σοῦ γράφω διεξοδικῶς, ἐπειδὴ γνωρίζεις πῶς εἶμαι πολύδουλος. Σὲ ἀσπάζομαι.

Ὁ σὸς Α. Κ. (Σέκερης.)

———0=———

Ἀριθ. 29.

Κύριε! Θ. Εἰς Πετρούπολιν.

Τῇ 12. Μαρτίου. 1820. Μόσχα.

Μὲ τὴν ἀπελθοῦσάν μου σᾶς ἔγραφον τὰ δέοντα. Τώρα δὲ σᾶς λέγω, ὅτι ἔλαβον γράμμα ἀπὸ τὴν οὐτιδανὴν (Γ. Γάτζου), καὶ μὲ κατετάραξε μὲ τὰ ἄπειρα γραφόμενά του. Ἔγραφα, ὅτι ἀπ' ἐδῶ ἀπέρασεν ἕνας πολλὰ καλὸς καὶ μὲ προκοπὴν φίλος, καὶ ὑπάγει δι' αὐτοῦ, καὶ μὲ λέγει, ὅτι εἶναι αὐτὸς ὁ Θεοδωρίδης (Ξάνθος), ὡς στοχάζεται, καὶ ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Σύντροφος τοῦ Ἰωακήμ, (Ἀναγνωστοπούλου) ὅστις σᾶς ἔγραφα τὰ ὅσα περὶ ἐμοῦ ἐμελετοῦσε, καὶ ὅτι τὸ αὐτὸ γράμμα τὸ ἔδειξεν ὁ ἴδιος φίλος, ὁποῦ τὸ ἐπῆρε, καὶ εἰς τὸν Λύσιππον. (Λεβέντην.) Καὶ διὰ τὸν Ἀρμόδιον μὲ γράφει, ὅτι στέλνει ὅλων διαταγὰς ζητῶντας χρήματα ἀπὸ ὅσους ἔλαβον τὰς ὁμολογίας. Μὲ γράφει νὰ γράψω τὸν Μαρτάκην, (Τζακάλοφ.) ὅτι καὶ ὁ ἴδιος εἰς Πίζαν τοῦ ἔγραψε, νὰ ὑπάγῃ ἐκεῖ νὰ ὁμιλήσουν. Στοχάσου, ἀδελφέ, καὶ πρόλαβε τὰ ὅσα ἀτοπήματα, μάλιστα ἴδε νὰ ἡσυχάσῃς τὸν ἀγαπητόν. Δὲν ἠξεύρω τί διάβολον ὁ Ἀρμόδιος φέρεται οὕτως, καθὼς καὶ ὁ Ἰωαννίδης. (ὁ Φλέσας καὶ Ἀναγνωστόπουλος.) Δὲν ἔπρεπε νὰ γράψουν χωρὶς τὴν ἄδειαν τῶν Κυρίων, διὰ νὰ μὴν ἀκολουθοῦν αὐτὰ τὰ ἀτοπήματα· εἰπὲ με τί ἀπόκρισιν πρέπει νὰ τὸν κάμω. Τὸ μόνον ὁποῦ μὲ πειράζει, εἶναι ὁποῦ ἀπὸ τὸν Λύσιππον δὲν ἔχω κἂν ἓν δύστιχον, μ' ὅλον ὅτι ἔλαβον ἀσφαλῶς τὰς ἐπιστολάς μου, καὶ φοβοῦμαι μὴν ἀληθεύουν τὰ ὅσα μὲ γράφουν. Μήτε ἀπὸ τὸν Κοντὸν ἔχω γράμμα, καὶ δὲν ἠξεύρω εἰς τί νὰ ἀποδόσω τὴν τοσαύτην σιωπήν

τους, καὶ γράψε μου ἂν ἐλάβατε κατευθεῖαν, ὅτι ἀπὸ τὸν Λύσιππον μάλιστα ἔπρεπεν ἄφευκτα νὰ ἔχω. δὲν ἠξεύρω καὶ διὰ τὸν μισευμὸν τοῦ Ἰωαννίδου τί νὰ συμπεράνω.

Ἐν βίᾳ σὲ ἀκριβοπροσκυνῶ.

Ἐπαμινώνδας.

(Κομιζόπουλος.)

———0———

Ἀριθ. 30.

Περιπόθητε Κύριε. Θ. (Ξάνθε.) Εἰς Πετρούπολιν.

Τῇ 15. Μαρτίου. 1820. Μόσκα.

Εἰς τὰς 12. τοῦ παρόντος ἐσταθη ἡ ὑστερινή μας. Ἐλάβαμεν τὴν τιμίαν σας ἀπὸ 9. ἐχάρημεν τὴν ἀκριβήν μας ὑγείαν σας. Ὁ Ξενοφωντίδης καταγίνεται εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου του καὶ τελειωνόμενον σᾶς τὸ στέλει. Τὸ πῶς εἶναι ἅγιοι δὲν εἶναι ἀμφιβολία, χρειαζεται μόνον νὰ τὸ δεχθῇ ὁ Εὐεργετικὸς καὶ νὰ τὸ παραστήσῃ εἰς τὸν φιλάνθρωπον, καὶ τοῦτο πρέπει νὰ ἐνεργηθῇ ἀπὸ τὴν ἐπιτηδιότητά σας. Μὲ τὴν ἀπελθοῦσαν σας μᾶς ἐγράφετε, ὅτι ὁ Εὐεργετικὸς εἶπε τῷ Ἀγαπητῷ, ὅτι μετ' ὀλίγας ἡμέρας θέλει σᾶς καλέσει, δὲν μᾶς εἴπατε ὅμως ἂν ἤσασθεν, ἢ ἀκόμη· μ' ὅλον τοῦτο σᾶς λέγομεν, ἂν εἰς ὅλην τὴν αὐτοῦ διατριβήν σας ἰδῆτε, ὅτι ἀδύνατον νὰ στέρξῃ νὰ συνεργήσῃ. καὶ μήτε ἐλπὶς μένει, τότε, ἀδελφὲ, ἄφευκτα πρέπει νὰ ἔλθῃς ἐδὼ, διὰ νὰ ὁμιλήσωμεν, καὶ συσκευθῶμεν τὶ πρέπει νὰ ἀκολουθήσωμεν, ὅτι ἡ ἀπόφασίς μας εἶναι στερεὰ νὰ μὴ παραιτηθῶμεν ἀπὸ τὰ δίκαιά μας· καὶ διὰ τοῦτο χρεία νὰ συσκευθῶμεν τὶ νὰ ἀκολουθήσωμεν. Γράφομεν ὅσον διὰ Βιέννην καὶ Αἰβόρνον τοῦ κυρίου Μαρτάκη (Τζακαλοφ.) ὁποῦ μὲ πρῶτον νὰ γράψῃ πρὸς τὸν Ἐλευσυνίδην τὰ πρακταῖά του. Σᾶς εἴπαμεν μὲ τὴν ἀπελθοῦσαν μας ὅτι ἐγράψαμεν εἰς τὴν οὐτιδανὴν Μάκινα, τὰς ὅσας ὁμολογίας μας καὶ βερεσέδια, νὰ τὰ στείλῃ τῷ κυρίῳ Λυσίππῳ, τώρα δὲν ἔχει τὸν τόπον του νὰ γράψωμεν διαφορετικὰ, ἀλλὰ καὶ οἱ Κύριοι πρέπει τὸ ἴδιον νὰ γράψουν. Μήτε εἰς τὸν σκοτεινὸν (Θ. Νέγρην.) δὲν πρέπει νὰ γρά-

φαση νὰ γνωρισθῇ μὲ τὸν Ξενίδην, καθότι ἡ οὐτιδανὴ Μ. ἔχει σχέσιν μετ' αὐτοῦ, ἀλλὰ κάλλιον ὀλίγη ὑπομονή, καὶ ἀκαλούθως ἠμπορεῖμεν νὰ τὸ ἀκολουθήσωμεν. μὲ τὰς ἐπιστολὰς τῆς ἀνταποκρίσεως τῶν φίλων, στείλε μας καὶ τὴν σφραγίδα. Ὁ Ξενίδης σᾶς ἀσπάζεται. Σᾶς ἀδελφικοπροσκυνῶ.

Ἀνδρέας Ἐλευθεριάδης.
(Καμιζόπουλος.)

———0———

Ἀριθ. 31.

Τιμιώτατε κύριε Ἐμμανουὴλ Ν. Ξάνθε. Εἰς Πετρούπολιν.

Μόσχα Μαρτίου. 22. 1820.

Τὰς τιμίας σας ἀπὸ 15, καὶ 16 τοῦ τρέχοντος ἔλαβον, τὴν μὲν διὰ τοῦ κοινοῦ μας φίλου κυρίου Ἰωάννη Κοκκίνη, ὁ ὁποῖος πρὸ δύο ἡμερῶν ἔρθασε, τὴν δὲ διὰ τῆς πόστας. Τὴν πρὸς τὸν ῥηθέντα κύριον Κοκκίνην ἀγάπην μου καὶ περιποίησιν ἐγνώρισα καὶ πρότερον διὰ χρέος μου, νῦν δὲ πολὺ περισσότερον· ἐπειδὴ μοι τὸν συστήνει ὁ περιπόθητός μοι φίλος κύριος Ξάνθος. Τὴν διὰ Μπάλταν περικλεισθεῖσάν μοι γραφὴν ἐξαπέστειλον, παρακαλῶ ἀκολουθήσατε καὶ ἡ εὐγενία σας ὁμοίως διὰ τὴν διὰ Ῥῆγαν περικλεισμένην.

Σᾶς προσκυνῶ ἀδελφικῶς μένων. Δοῦλος σας.

Νικόλαος Πατζιμαΐδης.

———0———

Ἀριθ. 32.

Ἐντιμότατε κύριε Ἐμμανουὴλ Ξάνθε. Εἰς Πετρούπολιν.

Τῇ 27 Μαρτίου. 1820 Ἰωαννίνων.

Ἀπὸ Ῥέϊν ὁ κύριος Μιχαὴλ Φωκιανὸς μᾶς εἰδοποίησε τὰ περιεχόμενα ἐν τῇ γραφῇ σου πρὸς τὴν ἐντιμότητά του. ἐξ ὧν εἴδομεν μὲ μεγάλην μας εὐχαρίστησιν, ὅτι δὲν λησμονᾶτε τὸν ἐκλαμπρότατον Κόμητα, καὶ διὰ τοὺς ἐδῶ ἐγκατοικους Γραικούς, καὶ ὅτι ἡ ἐκλαμπρότης του μᾶς ἔχει καὶ εἰς τὴν ἐνθύμησίν του. Δύνασθε νὰ κρίνετε ἐκ τούτων ὁποῖα αἰσθήματα γεννῶνται εἰς τὰς εὐγνωμόνως ψυχάς μας, διὰ καὶ ἐνθαῤῥύνθημεν μὲ μίαν ταπεινὴν γραφὴν καὶ παρακλητικὴν

μας ἀναφορὰν νὰ ἱκετεύσωμεν τὴν ἐκλαμπρότητά του, ὥστε, ὁπόταν δοθῇ περίστασις, νὰ βάλῃ ὑπ' ὄψιν τῆς Μεγαλειότητός του, ὅσα κρίνει εὔλογα ἀφ' ὅσα μὲ τὴν ἀναφορὰν μας τὸν παρακαλοῦμεν. Ἐπιστρέφομεν καὶ πρὸς σέ, φίλε σεβάσμιε καὶ συμπατριῶτα, καὶ σὲ παρακαλοῦμεν, ὅταν εὕρῃς εὐκαιρίαν νὰ ἀναφέρνῃς πρὸς τὴν ἐκλαμπρότητά του τὰ δέοντα· τὰ γραφόμενά μας τὰ εὑρίσκεις ἐσώκλειστα, καὶ ἀναγνώσκοντάς τα τὰ σφραγίζεις κ' ἐγχειρίζεις· ἡμεῖς δὲ εἰς ὁπωσανδήποτε καλὴν ἔκβασιν, θέλει σοῦ γνωρίζομεν εὐγνωμοσύνην μεθ' ὅλης τῆς κοινότητος. Ἐπειδὴ καὶ λέγεις, ὅτι μισεύεις γρήγωρα, δι' αὐτὸ δὲν σοὶ στέλλομεν ἐπιτροπικόν, μ' ὅλον τοῦτο κάθε καλὸν, ὅπερ γίνεται πρὸς ὁμογενεῖς, εἶν' ὠφέλιμον καὶ εἰς τὴν πατρίδα· καὶ ἀγκαλὰ ἂν καὶ εὑρισκώμεθα εἰς ἀλλοδαπῆ γῆν, ἡ ψυχή μας ὅμως φλογίζεται διὰ νὰ ἀξιωθῶμεν ἐκεῖ ἔνθα πρωτοείδαμεν τὸν ἥλιον. Ἐντοσούτῳ προσφέροντάς σας τὸ ἀνῆκον σέβας μένομεν δοῦλοι σας.

» Κωνσταντῖνος Κουγιμτζόγλους.
» Ἰωάννης Γωεργαντόπουλος.
» Γεώργιος Παππαδόπουλος.
» Ἰωάννης Δούμας.
» Ἀναστάσιος Λοντόπουλος.

———0———

Ἀριθ. 33.

Περιπόθητε Κύριε. Εἰς Πετρούπολιν.

Ἐν Μόσχᾳ τῇ 12. Μαρτίου. 1820.

Μὲ τὴν ἀπελθοῦσαν τῶν 29. σᾶς ἔγραφον μέσον τοῦ ζεσοῦ (Πογοβίνου), ὁ Ξενοφωντίδης (Ν. Πατζιμάδης) κάμνει τὴν ἀπάντησιν τῶν δύω τιμίων σας καὶ δὲν ταυτολογῶ. Ἀπὸ Βουκουρέστι μὲ γράφει ὁ φίλος τοῦ Αυσίππου (Λεβέντη), πρὸς ὃν ἐστέλναμεν τὰς πραγματείας του (δηλ: ὁ Νικολόπουλος), ὅτι εἶπε νὰ μὲ γράψῃ· ἔλαβε τὰς δύω ἐπιστολάς μου, καὶ διὰ νὰ ἦναι ἐπὶ κλίνης ἀσθενὴς, δὲν μὲ ἀπεκρίθη, καὶ μὲ τὸ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ κρεῖττον ἴσως μὲ τὴν ἐρχομένην τὸ ἀκολουθήσει· τὸ δὲ παρὸν τῆς οὐτιδανῆς μηχανῆς (Γ. Γάτζου) πρὸς τὸν ἀγαπητὸν σήμερον στέλεται, καὶ ἰδοὺ τὰ περιεχόμενά του. Τὸ παρὸν τοῦ

Ἰωακὴμ (Ἀναγνωστοπούλου) παρὰ τοῦ κομισιονώρου τοῦ Αυσίππου (δηλ. Νικολοπούλου) ἔλαβον. Δὲν μὲ γράφετε πόθεν ἔχετε εἴδησιν διὰ τὸν Τζούνην, καὶ ἂν ἀληθεύουν τὰ τῆς οὐτιδ: Μηχ. (Γάτζου) γραφόμενα, πρέπει νὰ φέρῃ τὸ ὅσα τοῦ Ἰωαννίδου (Ἀναγνωστοπούλου) γράμματα ἐσύναξε, καὶ μείνατε ἥσυχος τὸν οἰκονομοῦμεν· μοὶ κακοφαίνεται εἰς τὰ τόσα ἀτοπήματα ἠκολούθησαν, καὶ ὑπομονῆς χρεία ἐν ὅσῳ νὰ βαλθοῦν εἰς τάξιν· καὶ πρέπει νὰ ἰδῆτε ἂν μὲ τὸν εὐεργετικὸν (Καποδίστριαν) τὰ συμφωνήσετε καλῶς, ἀλλέως πρέπει νὰ ἔλθετε νὰ θεωρηθοῦν οἱ λογαριασμοί, καὶ νὰ πάρῃ ὁ καθ' εἷς τὴν ὑπόθεσίν του καὶ τὸ ἐπάγγελμά του νὰ μὴν ἀκολουθοῦν ζημίαι· κἀνένα ἄλλο νὰ σᾶς εἴπω δὲν ἔχω· ὁ Ξένος (Πατζιμάδης) εἶναι πολλὰ καλὸς, διὰ δὲ τὰ τῆς προτάσεως ἐπάνω εἰς τὸ ἄρθρον τοῦ ἑταιριάρχου θέλει γένει σκέκις. σὲ ἀκριβοασπάζομαι.

Α. Ε. (Ἀντώνιος Κομιζόπουλος.)

Ἰδοὺ τὸ γράμμα τοῦ Γεωργίου Γάτζου πρὸς τὸν Κανδιώτην.

Κύριε. τῇ 11 Μαρτίου. 1820. Ἰάσιον.

Εἰς τὰς 25 ἐσταλθη ἡ ὑστερινή μου, καὶ εἰς τὰ πάντα ἀναμένω τιμίαν σας ἀπόκρισιν· νῦν δὲ εἶμαι νὰ σᾶς φανερώσω, ὅτι ἕνας φίλος ἔλαβε γράμμα ἀπὸ Βουκουρέστι καὶ τοῦ γράφουν, ὅτι ὁ Ἀναγνωστόπουλος εἶχεν ἔμβει εἰς τὴν καραντίναν Ἰσμαϊλίου νὰ ἀπεράσῃ διὰ Ῥωσσίαν, καὶ ἐκεῖ ἔμαθεν, ὅτι ἐφανερώθησαν αἱ καταχρήσεις του, καὶ ἀμέσως εὐγῆκεν ἀπὸ καραντίναν καὶ ἦλθεν εἰς Γαλάτζι, διὰ νὰ περιλάβῃ τρία πακέτα μὲ γράμματα, ὁποῦ εἶχεν ἀφήσῃ εἰς ἕνα του φίλον· τὰ αὐτὰ γράμματα, εἶχαν στείλει ἀπὸ Βουκουρέστι καὶ τὰ ἐπῆρα, καὶ στέκονται εἰς σύγουρον μέρος· μὴν εὑρίσκοντας τὰ γράμματα ἔφυγε διὰ Ἰβραΐλαν, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ δεν ἠξεύρομεν ποῦ ἐπῆγεν· οἱ ἐδὼ μανθάνοντες ἕνα παρόμοιον ἐῤῥίφθησαν ὅλοι ζητῶντες ὁ καθ' εἷς τὰ γράμματά του, ἐγὼ ὅμως τοὺς ἡσύχασα μὲ τὴν ἐλπίδα τοῦ ὑποκειμένου σᾶς προέγραφα. (δηλ. τοῦ Καποδίστια.) Ἀδελφὲ, διὰ τὸν θεὸν βοήθησε τὸν φίλον σου Γάτζον, καὶ πάρε μου ἕνα γράμμα προστακτικὸν πρὸς ἐμένα, ὁποῦ

νὰ πηγένω εἰς Βουκουρέστι νὰ περιλάβω τὰ γράμματα καὶ νὰ τὰ φέρω νὰ τὰ δώσω εἰς χεῖράς του, στοχάζομαι νὰ ἦναι ὑπὲρ τὰ 200. ὡς μοῦ λέγουν· τὰ δὲ χρήματα τῶν γραμμάτων κακῶς κακοῦ ἀπωλέσθησαν, πλὴν ἀζημίωτον· ἄλλος τρόπος διὰ νὰ ἔλθῃ ἡ δουλειὰ εἰς ὀρθὸν ὁρίσμον δὲν εἶναι, καὶ στοχασθεῖτε το καλὰ, διὰ νὰ προλάβωμεν τὸ πρᾶγμα, ἀλλέως διορθωμὸν δὲν ἔχει. Ὅσον ἠμπορεῖς, ἀδελφέ, ρόντισε διὰ αὐτὸ, καὶ μὴ στοχασθῇς, ὅτι ἠμπορεῖς νὰ κάμῃς μεγαλητέραν δούλευσιν ἀπὸ αὐτὴν, ὅτι μόνον ἐγὼ ἔχω ὑπόλιψιν ἀπὸ τοὺς ἐδῶ ἀδελφοὺς καὶ ἔλαχε εἰς Βουκουρέστι, καὶ σᾶς ξαναλέγω, ὅτι ἂν αὐτὸ δὲν γένῃ, ἀλλοί δι' ἡμᾶς! ὅτι ὑποταγὴν τινὰς δὲν ἔχει εἰς τὸ ἑξῆς εἰς τὸν μεγαλήτερόν του, καὶ κάμε ὅπως ὁ Θεὸς σὲ φωτίσει. ὑγείαινε.

Γεωργ. Γάτζος.

Γράμμα τοῦ Ἀναγνωστοπούλου πρὸς τὸν Κομιζόπουλον.

Κύριε. Εἰς Μόσχαν.

τῇ 11 φεβρουαρίου. 1820.

Διὰ τῆς παρούσης μου σᾶς λέγω τὰ ἀκόλουθα· εἰδοποιηθεὶς ἀπὸ φίλον, ὅτι ὁ φιλάνθρωπος ἐπεριφρόνησε τὸ πρᾶγμα καὶ ὠργίσθη κατὰ τοῦ Α. Θ. καὶ Α. Ι. (ἤτοι Ξάνθου καὶ Ἀναγνωστοπούλου) μαθὼν αὐτὴν τὴν ἀπερχταίαν εἴδησιν, χωρὶς τινὸς ἀναβολῆς ἀνεχώρησα ἐκεῖθεν ὅπου μὲ τὴν προλαβοῦσαν σᾶς ἔλεγα, ὅτι εὑρισκόμην. (ἤγουν ἀπὸ τὴν Καραντίναν τῆς Τσαρεβάς.) τὸ διὰ ποῦ δὲν λέγω, διότι οὔτε ἐγὼ ἠξεύρω, ὅπου ὅμως ἀποκατασταθῶ θέλω σᾶς γράψει· νὰ μὴ μου γράψετε πλέον, διότι δὲν ἠξεύρετε διὰ ποῖον μέρος. Ἂν ἡ παρουσία τοῦ Ξάνθου ἀνατρέψῃ τὰ πράγματα, τὸ ὁποῖον τοῦτο ἀνυπομόνως προσμένω νὰ ἀκούσω, θέλετε δώσει τὴν εἴδησιν εἰς τὸν Δεβέντην, παρ' οὗ εἰδοποιοῦμαι κἀγώ.

Ἰωακὴμ Ἀρχιμανδρίτης.

Π. Ἀναγνωστόπουλος.

Σ. Χρωστῶ χάριν τῆς ἀληθείας νὰ εἴπω, ὅτι ὅσα εἰς τὸ ἀνωτέρω γράμμα τοῦ ὁ Γάλλος πρὸς τὸν Κανδιώτην γράφει περὶ καταχρήσεως χρημάτων ἀπὸ τὸν Ἀναγνωστόπουλον, εἶναι ψευδῆ· εἶναι ἀληθές, ὅτι ὁ Ἀναγνωστόπουλος μὲ τὴν ὑπερβολικὴν φιλαυτίαν του καὶ τὴν πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς τῆς ἑταιρίας ἀπολίτευτον διαγωγήν του, θέλων νὰ ὑποδεικνύῃ ὑπεροχὴν εἰς αὐτούς, χωρὶς κἂν νὰ ἔχῃ τινα ἱκανότητα ἢ παιδίαν, ἐκίνησε τὴν ζηλοτυπίαν τινῶν ἐξ αὐτῶν, καὶ στοχαζόμενοι, ὅτι ὁ Ἀρχηγὸς τῆς Ἑταιρίας ἦτον ὁ Καποδίστριας, ἔγραψαν εἰς αὐτὸν κατὰ Ἀναγνωστοπούλου· ὁ Κόμης ἔγραψεν εἰς τὸν ἐν Βουκουρεστίῳ Πρόξενον Πίνην, νὰ τὸν ἐπιπλήξῃ, αὐτὸς εὑρισκόμενος εἰς τὸ Καθαρτήριον τῆς Τομαρόβας τότε, εἰδοποιήθη ἀπὸ τὸν Λεβέντην περὶ τούτων, καὶ ροθηθεὶς νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Ῥωσσίαν, ἔφυγε, καὶ πορευθεὶς εἰς Βουκουρέστι κρυφίως, ἀπὸ ὅπου καὶ ἔγραψε τὰ ἀνωτέρω γράμμα πρὸς τὸν Κομιζόπουλον, καὶ βοηθηθεὶς ἀπὸ τὸν Λεβέντην μὲ μερικὰς ἑκατοντάς Ὁλανδικῶν φλωρίων, καὶ μὲ συστάσεις, κατέφυγεν εἰς Πίσσην τῆς Ἰταλίας.

———0———

Ἀριθ. 34.

Περιπόθητε Κύριε. Εἰς Πετρούπολιν.

τῇ 10. Μαΐου 1820 Μόσχα.

Μὲ τὸν ἀπὸ τὰς 6. τοῦ τρέχοντος ταχυδρόμου δὲν σοι ἐγράψαμεν· ἐπειδὴ ὁ Ξ. (Παιζιμάδης) εὑρίσκετο εἰς τὸ χωρίον· δὸ νῦν ἀπαντῶμεν ἀμφότεροι τὰς ἐπιστολάς σου ἀπὸ 27. τοῦ λήξαντος καὶ 4. τοῦ τρέχοντος· ὅσα περὶ τοῦ Καλοῦ (Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου) μᾶς γράφετε, δεχόμεθα χωρὶς περισσοτέρας ἐξετάσεως, ἐπειδὴ εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ὁ Θ. (ὁ Ξάνθος) ἐνεργεῖ μὲ ὅλην τὴν χρεωστουμένην προσοχὴν ὡς υἱὸς Θωμᾶ τοῦ ἀποστόλου. Παρακαλοῦμεν ὅμως νὰ συγχωρήσῃ καὶ εἰς ἡμᾶς ἐνίοτε νὰ τῷ κάμωμεν γνωστὰ τὰ αἰσθήματα τῆς ψυχῆς μας, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι ἐπιζήμια, ἀλλὰ πρόξενα ὠφελείας, διὰ αὐξάνουσι τὴν προσοχὴν τοῦ Θωμαΐδη, ὅταν αὐτὸς τὰ

δεχθῇ, ὡς ἀπὸ ὀρογνώμονας ἀδελφοὺς γεγραμμένα· ἐπιθυμοῦντες τὸ κοινὸν καλὸν ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας.

Ἐπειδὴ ὡς συχνὰ μᾶς γράφετε, ὅτι τὰ περισσότερα δὲν ἠμπορεῦμεν νὰ μάθωμεν διὰ γραμμάτων σας, ἀλλὰ νὰ ἀσπασθῶμεν τὴν ὑπομονὴν, ἕως τὸν καιρὸν τῆς ἐνταμώσεώς μας. Δὲν ἔχομεν ἄλλο νὰ σᾶς εἴπωμεν, εἰμὴ ὅτι παρκαλοῦμεν τὸν Θεὸν διὰ τὴν ὀγλήγορον ἐντάμωσίν μας. Οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ Ἀναγνωστόπουλος καὶ Λεβέντης ἀμτχανοῦντες, δὲν γράφουσιν, ἀλλὰ περιμένουσι τὰς ἀπ' αὐτοῦ εἰδήσεις, καθὼς συμπεραίνεται τοῦτο ἐκ τῆς πρὸς τὸν Κομιζόπουλον γραφῆς τοῦ Λεβέντη, τῆς ὁποίας τὸ ἀντίγραφον σοὶ ἐστάλη· διὸ θέλετε κάμει καλὰ, ἑτοιμάζοντες τὰς πρὸς τοὺς ἐπιτρόπους γραφὰς παρὰ τῶν Κυρίων, καὶ στέλοντες αὐτὰς περικλεισμένας εἰς γράμματα τοῦ Καλοῦ (Α. Ὑψηλάντου), διὰ νὰ λάβωσι κάποιαν ἐνθουσίασιν. Ὁ σκοπὸς τοῦ Μάνου καὶ Ὑψηλάντου τότε θέλει μᾶς γείνη γνωστὸς, ὅταν αὐτοὶ περάσωσιν ἀπ' ἐδῶ, ἢ ὅταν μόνος σας ἔλθετε ἐδῶ. Τὸ διὰ τὰς ἑνωμένας ἐπαρχίας τῆς Ἀμερικῆς ταξείδιον, ὅμως ἀπορίας ἄξιον· ὁ δὲ Ξενίδης (Πατζιμάδης) εἶναι ἕτοιμος νὰ δεχθῇ τὸ χρέος, τὸ ὁποῖον θέλουσι δώσει εἰς αὐτὸν· πρὸς τὸν Μαρτάκην (Τζακάλοφ) ἐγράψαμεν, καὶ πάλιν θέλομεν γράψει· ὁ Ξ. (Πατζιμάδης) τὸν ἐσύστησεν εἰς Βιέννην τῷ Γεωργίῳ Σταύρῳ, καὶ εἰς Λιβόρνον τῷ Μοσπινιώτῃ, παρὰ τῶν ὁποίων περιμένεις ἀπόκρισιν καὶ εἴδησιν, ἂν ὁ Μαρτάκης (Τζακάλοφ) εὑρίσκεται ἐκεῖ ἢ εἰς Πίζαν.

Ἰδοὺ σᾶς περικλείομεν ἀντίγραφον τῆς γραφῆς τοῦ Γ. Γάτζου πρὸς τὸν Ε. (Κομιζόπουλον) καὶ Ξ. (Πατζιμάδην), ἀπ' αὐτοῦ θέλει σᾶς γείνει γνωστὸν, εἰς ποίαν κατάστασιν εὑρίσκονται ἐκεῖ τὰ πράγματα, καὶ εἰς ποίαν δυστυχίαν τὰ ἔφεραν αἱ ἀταξίαι, καὶ ὁ .... μερικῶν· δὲν μένει εἰς ἄλλον, καὶ οὔτε δύναται ἄλλος νὰ διορθώσῃ τὰ πράγματα, εἰμὴ ὁ Θωμαΐδης (ὁ Ξάνθος), ἐπιμελούμενος νὰ ἐφοδιάζῃ τοὺς ἐπιτρόπους μὲ δυνατὰ γράμματα τοῦ εὐεργητικοῦ (Καποδιστρίου), ἢ κἂν τοῦ Καλοῦ (Ὑψηλάντου). Δὲν ὠφελεῖ πλέον ἡ ὑπογραφὴ τοῦ Ξ. (Πατζιμάδη), οὔτε τὰ γράμματα τοῦ Ἀγαπητοῦ, βλέπετε εἰς ποίαν

λήσαν ἔφθασαν οἱ ἄνθρωποι, ὁ καθ' εἷς θέλει νὰ ἦναι Ἀρχηγός, ὅλοι οἱ περισσότεροι ἀποβλέπουσιν εἰς τὸ ἴδιον καὶ ὄχι εἰς τὸ κοινὸν καλὸν· χρεία νὰ εὑρεθῇ ὁ τρόπος τῆς διορθώσεως· ὁ Καινὸς Κομίτης (Πεντεδέκας) εἶναι αἴτιος πολλῶν κακῶν, ἡ δὲ οὐτιδ. Μηχ. (ὁ Γ. Γάτζος) γεμάτος ποταπότητα.

Σὲ ἀσπαζόμεθα. Ὁ Ξ. (Πατζιμάδης.)

Καὶ ἐγὼ σᾶς ἀδελφικοασπάζομαι.

Γράψετέ μας τί πρέπει νὰ εἰπῶμεν εἰς τὴν οὐτιδ. Μηχ. (Γάτζον,) Ὁ Ε. (Κομιζόπουλος.

———0———

Ἀριθ 35.

Κύριε Θ. (Ξάνθε) Εἰς Πετρούπολιν.

Μόσχα τῇ 13. Μαΐου 1820.

Τὸ ἀπὸ 7. τοῦ παρόντος ἀδελφικόν της μᾶς ἐχαροποίησε μεγάλως, τὴν ἀπάντησιν τοῦ ὁποίου κάμνει ὁ Ξενίδης· (Πατζιμάδης.) ἡμεῖς ὁμολογοῦμεν τὰς εὐχαριστήσεις εἰς τὴν καλὴν ἐπιμέλειάν σας καὶ τὴν πρόοδον ἀπὸ τὴν ἀξιότητά σας. Μὲ τὴν ἀπελθοῦσαν εἰς τὴν ἐπιστολήν σᾶς ἐπερίκλειον ἀντίγραφον τῆς ἐπιστολῆς τῆς οὐτιδ. Μηχ. (Γ. Γάτζου), καὶ θέλει τῷ γράψω τὰ δέοντα καὶ κολακευτικῶς, δίδοντας ἐλπίδας καὶ βαστῶντας τὸ μέρος του, ὁποῦ νὰ μὴ κάμῃ τινὰ κατάχρησιν, καὶ μὲ τὸν σὺν θεῷ ἐρχομόν σας βάζομεν τὰ πράγματα εἰς τάξιν ἀκολουθῶντας τὰ ἴδια μέσα μὲ τρόπον πρὸς ἡσυχίαν καὶ αὐτοῦ, δηλ. μὲ γράμμα πρὸς τὸν Ι. Ῥίζον, καὶ τότε πείθεται καὶ αὐτὸς καὶ οἱ λοιποί. Λάβετε τὴν ἔσωθι ἀπὸ τὸν Κάριμον (Π. Σέκερην·) βέβαια καὶ αὐτὸς συμπάσχει καὶ μάλιστα περισσότερον ἀπὸ ὅλους μας ἀφίνοντάς τον εἰς βαθεῖαν σιωπὴν, ὅτι θέλει εὐχαριστηθῇ ἀκολούθως καὶ αὐτὸς· μὲ τὴν ἐρχομένην πόσταν θέλει τοῦ γράψω πάλιν, ὡσαύτως καὶ διὰ θαλάσσης διὰ ἡσυχίαν του. Ἀπὸ τὸν Λύσιππον (Λεβέντην) ἄλλο γράμμα δὲν ἔχω, καὶ εἰς αὐτὸν θέλω γράψει ἐγκαρδιόνωντάς τον· τώρα εἶναι καλὴ ἐποχὴ διὰ νὰ κερδίσῃ τινάς, ὅτι ὁ Πενθερὸς (Ἀλῆ Πασᾶς) τὰ ἔχει στενὰ, καὶ εἰς ὅ,τι τῷ προβληθῇ δὲν ἤθελεν ἀντιτείνῃ. Εἰς τὴν Πελο-

κάνησαν τὸ κομμάτι εἶναι ἕτοιμον, μόνον στέκει νὰ ὑπάγῃ τινὰς νὰ τὸ παραλάβῃ, καὶ κατὰ τὴν ζήτησιν ἀρκετὸν κέρδος θέλει δώσει. Εἰς τὴν Βλαχίαν ἠμπορεῖ τινας νὰ σπαγκουλάρῃ ἀρκετὰ δούτυρα εἰς ὠφελίμους τιμὰς καὶ πέρα εἰς τὸν παραδούναβιν ὄχι ὀλίγα ἠμπορεῖ νὰ συνάξῃ, φθάνει μόνον ἀπόρησις περὶ τοῦ Ἰωακεὶμ (Ἀναγνωστοπούλου) δὲν ἔμαθα ἀκόμη ποῦ ἐκατοικεῖθη· ἀπὸ δὲ τὸν Μαρτάκην (Τζακάλοφ) οὔτε φωνὴ οὔτε ἀκρόασις, καὶ μὲ τὰ δύω ἑβδομάδας ἐλπίζω νὰ λάβω ἀπόκρισιν ἀπὸ τὴν εἰς Λιβόρνον σταλθεῖσαν γραφήν του. Ἀπὸ Κιτρόβι μὲ γράφουν, ὅτι ὁ καλὸς φίλος Ἀνδρόνικος ἔλυωσε τὸ κοινὸν χρέος, ἐλυπήθην μεγάλως, ὅτι ἐχάσαμεν ἕνα καλὸν φίλον.

Ἐδῶ καμμία νέαν δὲν ἔχομεν, εἰμὴ τὰ νέα τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ. σᾶς ἀδελφικοασπάζομαι. ὁ Εὐδοκίδης

(Κομιζόπουλος.)

———0———

Ἀριθ. 36.

Στιχ. Θ. Εἰς Πετρούπολιν.

Περιπόθητέ μοι Κύριε.

Ἐν Μόσχᾳ τῇ 13. Μαΐου. 1820.

Εἰς τας 10 τοῦτου σοι ἀπεστείλαμεν τὸ ὅλον τοῦ πραγμάτου· διὰ μέσου τοῦ κυρίου Ὀβάνδερ, καὶ γραφήν μας διὰ τοῦ κυρίου Πολύζου, ἐλπίζοντες ὅτι ἀμφότερα θέλετε λάβει ἀσφαλῶς· νῦν δὲ ἀποκρινόμεθα εἰς τὴν ἀπὸ 17 τοῦ τρέχοντος χαριεστάτην μας ἐπιστολήν σου· ἀνυπομόνως περιμένομεν νὰ μάθωμεν διὰ πρώτης ἐπιστολῆς σου τὸ, ὁποίας διαχύσεως πρόξενος γέγονεν ἡ παρὰ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ εἴδησις εἰς τοὺς γνωστούς· περιμένομεν ὁμοίως καὶ τὰ ἐκ τῶν Κυρίων γράμματα διὰ τοὺς συμαντικωτέρους καὶ ἀναγκαιοτέρους ἀδελφοὺς καὶ τὸ ἐγκύκλιον πρὸς ὅλους γενικῶς.

Νεωτέρας εἰδήσεις ἀπὸ κἀνένα μέρος δὲν ἔχομεν. Ἡ ὑπόθεσίς μας ἔξω εἰς καλὴν πρόοδον. Ὅταν λάβωσιν ἀπὸ αὐτοῦ μερικά τινα ἐνθουσιάσιν, τότε θέλουν ὁδεύσει μὲ γιγαντιαῖα βήματα. Διὸ ἀναγκαιότατα τὰ ἀπὸ τοὺς Κυρίους γράμματα καὶ

τὸ ἐγκύκλιον. Τοῖς εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰς ἄλλα μέρει συναρχηγοῖς θέλει γράψει ὁ Εὐσταθ : (Κομιζόπουλος) τὰ δέοντα. Ὅτι ὁ Ξενίδης (Πατζιμάδης) εἰς αὐτοὺς ἄγνωστος· φρόντισον νὰ εὑρεθῇ κἀνένας τρόπος διὰ νὰ προσταχθῇ ἢ *οὔτι δαρὴ Μάκινα* νὰ δώσῃ τὰ γράμματα καὶ τὰ χρήματα, καὶ ἴσως τοῦτο γείνει διὰ μέσου τοῦ Κυρίου Ἰακ. Ῥίζου, ὅστις διὰ στόματος ἠμπορεῖ νὰ τὸν προσταξῇ, καὶ τὰ τὸν ὀνειδήσῃ διὰ τὰ ἄτοπα ἐπιχερήματά του.

Τὴν περικλεισθεῖσαν τοῦ καλοῦ ὁμολογίαν ἐλάβαμεν χαίροντες διὰ τὴν πίστιν, φιλογένειαν, καὶ τὸν περὶ τῆς φίλης πατρίδος Ἔρωτα τοῦ ἀνδρός.

Σὲ ἀσπάζομαι ἀδελφικῶς.

Ξ.
(Πατζιμάδης)

Ἀριθ. 37.
Στοιχ. Α.
Εὐγενέστατε Α. Θ. (Ξάνθε.) Εἰς Πετρούπολιν.
Τῇ 19. Μαΐου. 1820. Βουκουρέστιον.

Ὅλα της τὰ γράμματα, ὅσα μοι διεύθυνε ἀπὸ 5. Ἰαννουαρίου μέχρι τῆς 15. Ἀπριλίου (τὸ ὁποῖον ἐλήφθη χθὲς πολλὰ ἀργὰ) ἔλαβον ἀσφαλῶς, τὰ πρὸς τὸν Α. Ἰωαννίδην (Ἀναγνωστόπουλον) δὲν ἐστάλησαν ἐκτὸς τοῦ πρώτου μόνον, ὁποῦ τὸ ἔλαβε· τὰ ἄλλα μένουν παρὰ τῷ Ἀντωνίῳ Λαρσάκῃ (δηλ. Λεβέντη), καθότι δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὰ στείλῃ πρὸς τὸν Ἰωαννίδην, ὡς μέλλοντα νὰ διέλθουν διὰ τῆς Ἀουστρίας, καὶ ὡς ἐξηγούμενα μὲ πολλὴν σαφήνειαν. Λέγετε, ὅτι δὲν σᾶς ἀπεκρίθη ὁ Λαρσάκης, κατὰ πρῶτον ἠσθένει, καὶ δὲν ἀπεκρίθη, πλὴν ἔγραψε ἀπὸ 20. Μαρτίου πρὸς τὸν Α. Ἐλευθεριάδην καὶ τὸν ἐπαρακάλεσε νὰ σᾶς κοινώσῃ τὰ γράμματά του· ἀπορεῖ πῶς ἕως τῆς ὥρας δὲν τὰ εἴδατε· ἂν ἤσουν ἐνταῦθα δὲν ἤθελες ἀπορεῖ διὰ τὴν ἀποδημίαν τοῦ Α. Ἰωαννίδου. Τόσος ἀναβρασμὸς ἦτον κατ' αὐτοῦ, ὥστε ἂν ὁ Λαρσάκης δὲν ἐπρολάμβανε νὰ τὸν διευθύνῃ πρὸς τὴν Ἰταλίαν, ὅπου εὑρί-

σκεται ἤδη, ἦτον ἐπόμενον ἀφεύκως νὰ ἀκολουθήσῃ τι ἄτοπον καὶ τώρα νὰ ἐπιστρέψῃ, ὡς γράφει, ὁ Α. Θανασίου (δηλ. ὁ Ξάνθος). Εἰς Βησαρτβίαν θὰ προξενηθῶσι ταραχαί, ὅθεν ἐγὼ κρίνω νὰ μείνῃ ἐκεῖ ὅπου εὑρίσκεται κατὰ τὸ παρὸν, ἄχρις οὗ λάβουν τὸ αἴσιον τέλος τὰ ἡμέτερα πράγματα· οἱ πλῆκοι μὲ τὰ γράμματα, ὁποῦ ἔγραψε ἡ οὐτιδανὴ μάκινα εὑρίσκονται παρὰ τῷ Λαρσάκῃ καλῶς φυλαγμένα. Τὰ ἐνταῦθα εἶναι ἡσυχα· μόνος ὁ Κατάλληλος ἐδείχθη σύντροφος, ὡς ἔχων καλὸν καπιτάλι. Εἶναι ὅλοι παραπονεμένοι, χωρὶς λόγον ἴσως, κατὰ τοῦ Ἰωαννίδου καὶ Ἀρμοδίου· ὁ δεύτερος εἶναι καλὸς, πλὴν εἰς ἄκρον τολμηρὸς εἰς τὰ ἐγγραφά του, καὶ ἤθελε γένει ὠφέλιμον, ἂν ἐκεῖθεν τὸν ἐλέγετε, ὅτι ἔμαθον, οἱ ἐκεῖ φίλοι τὸ ἀχαλήνωτον θρᾶσός του, καὶ ὅτι πρέπει νὰ γένῃ μετριώτερος· μὲ τοῦτο διορθώνεται, διότι κατὰ τὰ ἄλλα εἶναι καλὸς· ἔχει ψυχὴν γενναίαν, θάρρος Ἑλληνικὸν καὶ ἄλλα ἀναγκαῖα εἰς τὸν ἄνθρωπον προτερήματα, χωρὶς ὅμως νὰ τὸν δόσητε νὰ καταλάβῃ, ὅτι προέρχεται ἀπὸ ἐμὲ, διότι ἐγὼ τὸν ἐπέπληξα ἀρκετά.

Ὁ *Ἰωαννίδης*, ὡς ἔμαθον σήμερον, ἔφθασεν εἰς Πίζαν, ὅθεν γράψετέ τον, πλὴν μὲ πολλὴν προσοχὴν, καὶ περικλείσετε τὸ γράμμα πρὸς τὸν *διδάσκαλον*. Ἐγὼ δὲν τὸν στέλλω κἀνένα ἀπὸ τὰ γράμματά σας, διότι δὲν τολμῶ διὰ τῆς Ἀουστρίας νὰ τὰ στείλω· μὴ τὸν συμβουλεύετε ὅμως νὰ ἔλθῃ πρὸς αὐτὰ τὰ μέρη, διότι δὲν εἶναι καιρὸς, σᾶς γράφω ἐγὼ πότε πρέπει νὰ γείνῃ τοῦτο· ὁ ἄρχων ὁποῦ μὲ γράφει εἶναι καλὸς τίμιος καὶ ἐνάρετος ἄνθρωπος. Διὰ Φοιβαπόλλωνος, καὶ Διογενίδους νὰ μὴ στείλλῃ, παρακαλῶ, γράμματα. Μὲ ζητῆτε νὰ σᾶς γράψω τὰ τρέξαντα ἐδῶ, πολλὰ ἔγειναν ἀτοπήματα, τὰ ὁποῖα ἐπρόλαβεν ὁ Λαρσάκης, διατρέχει κατὰ τὸ παρὸν μεγάλη ὑποψία κατὰ *Ἰωαννίδου, Θωμαΐδου* καὶ τινων ἄλλων τὸν *Λαρσάκην* ὅμως οὔτε τὸν ὑποθέτουν νὰ ἔχῃ μετοχὴν εἰς τὰ δι' αὐτῶν ἐνεργηθέντα· καὶ τοῦτο καλὸν, ἐπειδὴ ἄλλο δὲν ἤθελαν τὸν ὑπακούσει. Τὰ γράμματά σας στειλλετέ τα πάντοτε διὰ τοῦ Νικολοπούλου· *ὁ Κατάλληλος* (Δομνάνδος) σᾶς ἀσπάζεται. Σᾶς ἀσπάζομαι καὶ μένω.

Πρόθυμος φίλος καὶ δοῦλος. Α. Λεονάρδος. (Λεβ'

Ἀριθ. 38.

Κύριε. Εἰς Πετρούπολιν

Ἐν Μόσχᾳ τῇ 31 Μαΐου 1820.

Τὰς τρεῖς σας ἀπὸ 18. 21. καὶ 25. ἐλάβαμεν, ἐλυπήθημεν διὰ τὸ ζαῤῥήκι σας καὶ ἐχάρημεν, ὅτι ἐστάθη ἀπεραστικόν· διὰ τὰ ἐν συμῥώνῳ δὲν ἀναφερόμεθα. Ἀπὸ τὸν Κ. (Σέκερην) καὶ Ν. (Λεβέντην) ὑστεροῦμαι γράμματος, δὲν ἔλειψα ὅμως νὰ τοῖς γράψω τὰ δέοντα. μὴ ξεσυνερίζεσθε τὴν ὑστερινὴν τοῦ Ξ. (Ἡατζιμάβη), ὅτι αὐτὸς γνωρίζει τὰς ἐκδουλεύσεις σας. Τὸ ἐγκύκλιόν μᾶς ἐστείλατε, εἶναι καλὸν, ἐρχόμενος ὅμως καὶ σκεπτόμενος τότε τὸ κοινοποιοῦμεν. Περὶ τῆς ὑποθέσεως τοῦ Ἡππίτου δὲν ἐκάμετε καλῶς διὰ νὰ βαρήνετε, ὅτι αὐτὸ ἐπείραξε τὸν Ξενίδην (Πατζιμάβην)· διότι ἤκουσεν ἀρκετὰ παρὰ τοῦ προθύμου (Μάνθου Ῥιζάρη)· τὰ ὅτα μᾶς γράφετε περὶ τοῦ Περῤῥαιβοῦ, γράφουν καὶ τοῦ Ἀκριβοῦ (Σταυροκύλου) τὰ ἴδια, καὶ ὅτι εἰς Ὀδέσσαν ἦλθεν ἄνθρωπος ζητῶντας τον, αὐτὸς εὑρίσκεται ἐδῶ, προλαβόντως εἶχεν ἀσθενήσει, πλὴν τώρα ἀνέλαβε, καὶ εὐγῆκε σήμερον ἔξω. Ὁ ἐρχομὸς τοῦ Καλοῦ (Α. Ὑψηλάντου) ἐλπίζω νὰ ἐγκαρδιώσῃ πολλοὺς, καὶ ἀνάγκη νὰ μείνῃ περισσότερον ἐδῶ. Χρεία διὰ μέσου του νὰ γράψωμεν εἰς πολλοὺς φίλους. Μανθάνω τὸν Α. Τζούνην ἀπὸ Γιάσι καὶ Ἰσμαὴλ νὰ τὸν στέλνουν δι' αὐτοῦ εἰς τὸν εὐεργετικὸν (Καποδίστριαν) μὲ πολλὰ γράμματα μαζή του. Χρεία, κύριε, νὰ ἡσυχάσωμεν τοὺς φίλους μέ κἀνένα γράμμα, ὅτι εἰς τὴν παροῦσαν περίστασιν ἠμπορῶν πολλὰ νὰ ἀκολουθήσουν· ἀπὸ τὸν Μαρτάκην (Τζακάλοφ) οὔτε φωνὴ οὔτε ἀκρόασις, καὶ ἀπορῶ τῇ ἀληθείᾳ· εἰς τὴν Πίζαν δὲν τὸν ἤῦραν καὶ πῶς νὰ μὴ γράψῃ δύω λόγια αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, ὁ φίλος ὅμως λέγει, ὅτι ἔστειλε νὰ ἐρωτήσῃ καλῶς, καὶ πλέον νὰ ἰδῶμεν μὲ τὴν ἐρχομένην πόστα· καὶ ἀπὸ τὸν Ἰωαννὴμ (Ἀναγνωστόπουλον) δὲν εἶναι εἴδησις ποῦ ἀποκατεστάθη. Ἡμεῖς ὀγλήγορα σὲ ἀναμένομεν ἐδῶ, ὡς μᾶς γράφεις, καὶ δὲν ἠξεύρομεν τὰ διὰ τὸν μισεμόν σας. σὲ ἀκριβοσπάζομαι.

Δοῦλος σας

Ἑλ. Α. (Κομιζόπουλος)

Αριθ. 39.

Περιπόθητε Κύριε! εἰς Πετρούπολιν
τῇ 31. Μαΐου 1829. Μόσχβα

Εἰς τὴν ἀπὸ 25. τοῦ τελειοῦντος γραφήν σου, θέλει ἑτοιμάσει τὴν ἀπόκρισιν ὁ Ἑλ. (Κομιζόπουλος)· ἐγὼ δὲ διὰ ταύτης μου σοὶ κάμνω γνωστὸν, ὅτι τὴν παρὰ τοῦ Καλοῦ (Ὑψηλάντου) πρὸς ἐμὲ ἐπιστολὴν λαβὼν ἐχάρην μεγάλως, καὶ χαίρω σοὶ γράφω διὰ τὸν μέγιστον πατριωτισμὸν καὶ ἔνθερμον ζῆλον τοῦ Ἀνδρὸς. Εἶθε ἡ φιλτάτη ἡμῶν Πατρὶς νὰ εὐημερῇ, καὶ μὲ ἄλλα τοιαῦτα τέκνα της! Δὲν γράφω πρὸς αὐτὸν σήμερον, ἐπειδὴ δὲν εὐκαιρῶ· μὲ τὸν μέλλοντα δὲ ταχυδρόμον θέλω σοὶ περιλήψει καὶ πρὸς τὴν φιλοπατρίαν του γράμμα. Οἱ νέοι Ἕλληνες καὶ μάλιστα οἱ μεταγενέστεροι θέλουσι γνωρίζει εἰς τὸν Καλὸν (Ὑψηλάντην) μεγαλωτάτην, διὰ τὴν ὁποίαν ἔλαβε φροντίδα, χάριν.

Ὁ Καλὸς (Ὑψηλάντης) μοὶ γράφει, ὅτι ὀχλήγαρα ἦτο νὰ μεσεύσητε δι' ἐδῶ, καὶ ἀπὸ σᾶς θέλω μάθει, πῶς ἔλαβε τὴν συνένεσιν καὶ βοήθειαν τοῦ Προγγέτου, ὅθεν σᾶς περιμένω ἀνυπομόνως.

Ὁ Ἰωάννης Μπουμπούκης ἔγραψε πρὸς τὸν Καλὸν διὰ νὰ σταθῇ εἰς τὸν οἶκον του, ὅταν ἔλθῃ ἐδῶ· αὐτὸ νομίζω θέλει εἶναι εὐχάριστον δι' αὐτὸν, ὁ δὲ Κύριος Θωμᾶς (Ξάνθος) ἠμπορεῖ ἂν ἔλθῃ πρότερον, ὡς ὁ Καλὸς γράφει, νὰ χρεύσῃ εἰς τὸν Ἐλευθεριάδην (Κομιζόπουλον), ὅπου ἠμπορεῖ νὰ ἀνταμώνεται συχνὰ μὲ τὸν Ξ. (Πατζιμάδην). Ἀρκετὰ σᾶς ἔγραψα, καὶ πλέον, ἐπειδὴ ὑποπτεύομαι, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ γραφή μου δὲν θέλει σᾶς προφθάσει αὐτοῦ, ἄλλην παρ' ἐμοῦ γραφὴν μὴ προσμένετε, ἂν δὲν λάβω εἰδησίν σας, ὅτι θέλετε μείνει αὐτοῦ διὰ περισσότερον καιρόν. Σὲ ἀσπάζομαι ἀδελφικῶς.

ὁ Ξανθὸς
(Πατζιμάδης.)

———o———

Στοιχ. Α. Α.

Ἀριθ. 40.

Εὐγενέστατε κύριε Α. Θ. Εἰς Πετρούπολιν.

Τῇ 8. Ἰουνίου. 1820. Βουκουρέστι.

Ἀπὸ τὴν ἀπὸ 19 τοῦ παρελθόντος μηνὸς προλαβοῦσαν ἐκατάλαβε διὰ πόσους λόγους δὲν ἔκρινα εὔλογον νὰ στείλλω τὰ πρὸς τὸν Ἰωαννίδην γράμματα τοῦ Α. Θωμᾶ· τώρα ἔχω ἀναχείρας τὸ ἀπὸ 15. Μαΐου ἀδελφικόν της. Ὅσα γράφει ἡ Εὐτιδανὴ Μάκηνα κατὰ Ἰωαννίδου ψεύδεται. Ψεύδεται ἔτι λέγουσα, ὅτι ἔχει ὑπόληψιν καὶ σχέσεις μαζή μου. Μὲ τὸ δὲν τῷ ἔγραψα, μ' ὅλον ὁποῦ μοὶ ἔγραψε δύω τρία γράμματα· εἶναι ἀμαθέστατος καὶ καλὸν ἦτον νὰ μὴ τὸν ξυπνᾷ οἱ σχετικοὶ τοῦ *Εὐεργετικοῦ*, διὰ νὰ μὴ λαμβάνῃ τὰ γράμματά των καὶ τὰ μετα-χειρίζεται ὡς δείγματα τῆς πρὸς αὐτὸν εὐνοίας τοῦ Εὐεργετικοῦ. Ἂν ἦτον δυνατόν· εἶναι προκριττότερον νὰ τὸν κράξουν εἰς Ῥωσσίαν καὶ νὰ τὸν βαστάξουν ἐκεῖ, διὰ νὰ μὴν ἀναπατώνῃ ἀμαθεστάτως τὰ πράγματα. Ἔλαβον καὶ τὸ γράμμα τοῦ *Καλοῦ*, εἰς τὸ ὁποῖον ἀποκρίνομαι σήμερον· μοὶ γράφει ὅμως μὲ συντομίαν χωρὶς νὰ μοὶ εἰπῇ πρὸς ποῖον πρέπει νὰ διευθύνω τὰ πρὸς αὐτὸν γράμματά μου, καὶ μὲ ποῖον ὄνομα καὶ ποῦ. Ἐχάρην εἰς ἄκρον διότι ἔχομεν ἕνα τοιοῦτον καλὸν Πατριώτην, καὶ διότι ἐστάλησαν πολλοὶ νὰ ἐνεργήσουν παντοχοῦ διὰ τὴν ὁδὸν τοῦ σχολείου. Ὁ *Κενὸς Κομήτης* καὶ ὁ *Ψευδο-βίβλιος* ἠτύχησαν, τοὺς ἔχω σχεδὸν περιωρισμένους. Ὁ Ἰωαννίδης μοὶ ἔγραψεν ἀπὸ Πίζαν, ὅτι εἶναι πολλὰ εὐχαριστημένος διὰ τὸ ἐκεῖ ταξείδιόν του· κατ' ἐμὲ δὲν πρέπει κατὰ τὸ παρὸν νὰ ἔλθῃ πρὸς τὰ μέρη μας, οὔτε εἰς Κωνσταντινούπολιν νὰ μὴν ὑπάγῃ, καλὸν νὰ περάσῃ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ῥωσσίας. Ἴσως ἕως τῆς ὥρας ἐλάβετε γράμματά του. Εἰς τὸ Καλῷ νὰ μὲ ἰδεάζῃ συνεχέστερα ποῦ διατρίβει διὰ νὰ ἠξεύρω ποῦ νὰ διευθύνω τὰ πρὸς αὐτὸν γράμματά μου. Ταῦτα ἐν συντόμῳ, ἐπειδὴ δὲν ἔχω καιρὸν νὰ γράψω περισσό-

τερα. Γράψον μοι ὁ *Καλὸς* ποίου χαρακτῆρος ἀλφαβήτου φέρει· ἴσως; **Α. Ρ.** Εἰμὶ ἐν τοσούτῳ. Ὁ Ἀδελφός.

Α. Λεονάρδος. (Λεβέντης.)

Υ. Γ. Τὰ τοῦ *Πενθεροῦ* ἕως τώρα δὲν ἀπερατίσθησαν· Κατὰ τὰς ἰδίας ὅμως, ὁποῦ ἔλαβον σήμερον, ἄφευκτα θὰ γείνῃ ῥῆξις,

———0———

Ἀρ. θ. 41.

Κύριε Ξάνθε. εἰς Κίοβον.

ἐν Μόσχᾳ τῇ 27. Ἰουλίου 1820.

Εἰς τὰς 24. σᾶς ἔγραψα περικλείοντάς σας καὶ ἓν χαρτάκι μὲ τὰς μάρκας τῶν φίλων· σᾶς ἔλεγον νὰ μὴ ζητηθῇ κατὰ πρῶτον ἡ συνδρομή των καὶ κάθε ἕτερον.

Ἤδη δὲν ἔχω τι νὰ σᾶς εἰπῶ, ὅτι ἡ πόστα ἦλθε καὶ ἀπὸ τὸν Ἀρμόδιον (Γρηγόριον Δικαῖον Φλέσαν) καὶ Κάριμον (Π. Σέκερην) γραφὴν δὲν ἐλάβαμεν· ἀλλ' οὔτε ἀπὸ τὸν Λάζαρ. (Λεβέντην) τοῦ ὁποίου ἡ σιωπὴ μᾶς πειράζει, ὅτι ἔπρεπε νὰ μᾶς φανερώσῃ διὰ τὸν Ἀνδρέαν (Ἀριστείδην Παππᾶ) καὶ Πεῤῥαιβὸν, ὁποῦ ἐκεῖ εὑρίσκονταν, τὸν ἀπὸ ἐκεῖ μισευμόν των καὶ τὰς ἐκεῖ ἐνεργείας των πρὸς ὁδηγίαν μας, πλὴν ὄχι ἄλλο.

Σᾶς περικλείω τὴν ἔσωθι ἀντιγραφὴν, ὁποῦ τὴν καθολικὴν ἔλαβεν ὁ Ξ. (Πατζιμάδης) ἐπ' ὀνόματι τοῦ **114.** (Πεῤῥαιβοῦ) καὶ τοῦ Ἀνδρέα (Ἀριστείδου), καὶ παρ' αὐτῆς βλέπετε τὸν σκοπόν τους. Ἐὰν, Κύριε, πρέπει νὰ κάμετε μίαν καλὴν σκέψιν, καὶ ἐνταμωνόμενοι μὲ τὸν φίλον νὰ ἠξεύρετε πῶς νὰ φερθῆτε, ὅτι ἐλέπετε ὅλοι τρέχουν ὡς βροχὴ, (ὡς Ἀρχὴ) καὶ καθεὶς βλέπει νὰ οἰκειοποιηθῇ τῶν ἄλλων τοὺς κόπους. Δὲν εἶναι ἀμφιβολία, ὅτι ἔχουν πιπέρι καὶ ὄχι ὀλίγον. (δηλ. ὑποψίας) Τὸ γράμμα, ὅστις τὸ ἔστειλε δὲν ἔχει τὸ ὄνομά του, καὶ μ' ὅλον ὅτι γράφει ἀπὸ Βουκουρέστι, ἐπάνω ἦτον ἡ τοῦ Γιασίου βαῦλα τῆς πόστας· εἰς τὸν φίλον ὁποῦ τὸ ἐπερίκλειον γράφουν, ἂν οἱ φίλοι ἦναι μισευμένοι νὰ τὸ ἀνοίξῃ, ὁ φίλος ἔβαλε περιέργειαν καὶ τὸ ἄνοιξε, καὶ δὲν ἔκαμεν ἀχαμνὰ εἰς τοῦτο, ὁ ὑπογράφων εἶχεν ἓν **Α. Κ.** ὄθεν

ἐρχάμενος ὁ φίλος αὐτοῦ, ἠμπορεῖτε νὰ μάθετε τὰ πάντα, καὶ δωθῇ εἰς ἡμᾶς σύντομος πληροφορία πρὸς ἡσυχίαν μας. Στοχασθεῖτε πόσον ἀδιαφορεῖ ὁ Κύριος Λύτ. (Λεβέντης) εἰς τὰ ἐνδιαφέροντα του, καὶ πλέον ὄχι ἄλλα. Ὁ Θωμαΐδης (ὁ Ξάνθος) εἶναι καλὸν νὰ ὑπάγῃ μαζὶ μὲ τὸν Ρ. (Ὑψηλάντην) εἰς Ὀδησσὸν, ἠμποροῦσε μεγάλως νὰ τὸν βοηθήσῃ εἰς τὰς ἀγοράστου.

Περὶ Ἀλῆ Πασᾶ κανένα νέον δὲν ἔχομεν.

Σὲ ἀσπάζομαι ἀδελφικῶς καὶ μένω.

Α. Ε. (Κομιζόπουλος.)

Ὁ Ξ. (Πατζιμάδης) σὲ ἀσπάζεται προσκυνῶν μὲ ὅλον τὸ Σίβας τὸν Ρ. (Α. Ὑψηλάντην.)

———o———

Ἀριθ. 42.

Ἀδελφὲ ἀγαπητὲ Κύριε Ἐμμανουὴλ Ξάνθε.

Σοὶ εὔχομαι κατὰ πρῶτον καλὸν κατευώδιον καὶ καλὴν ἐπιτυχίαν καὶ ἔκβασιν εἰς τὰ ἐπιχειρήματά σου. Φθάνοντας σὺν θεῷ εἰς Κισνόβιον θέλεις ἐγχειρίσει τὰ διὰ σὲ συστατικὰ γράμματά μου εἰς τὸν Γαμβρόν μου διὰ νὰ σὲ ὑπερασπισθῇ, καὶ νὰ σοὶ δώσῃ τὸ πασαπόρτι σου. Φθάνων εἰς Ἰσμαὴλ ἐγχείρισον τὸ συστατικὸν διὰ σὲ γράμμα μου πρὸς τοὺς δύω γνωστοὺς φίλους, καὶ εἰπὲ τόσον εἰς αὐτοὺς, ὅσον καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἐκεῖ ἀδελφοὺς, ὅτα διὰ ζώσης φωνῆς παρηγγέλθης, καὶ πρὸ πάντων νὰ ἦναι πρόθυμοι καὶ μυστικοὶ κατὰ πάντα. Ἀφ' οὗ δὲ ἡσυχάσῃς ὄχι περισσότερον ἀπὸ πέντε ἡμέρας μόνον εἰς τὴν φαμιλίαν σου, νὰ κινήσῃς διὰ Βουκουρέστιον. Ἀπερνῶντας δὲ εἰς Γαλάτζιον ἐγχείρισον τὰ συστατικὰ ὁποῦ σοὶ ἔδοτα εἰς τοὺς ἐκεῖ δύω ἀδελφούς, εἰς τοὺς ὁποίους λέγεις πρὸς ἡσυχίαν των, ὅτα σοὶ ἐπαρήγγειλα διὰ ζώσης φωνῆς, καθὼς καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἐκεῖ εὑρισκομένους ἀδελφούς.

Φθάνων σὺν θεῷ εἰς Βουκουρέστιον ἐγχείρισον τὰ ἐγχειρισθέντα σοι γράμματα εἰς τοὺς γνωστοὺς φίλους· καὶ ἀφ' οὗ συνομιλήσῃς καὶ εἰπῇς, συσκεπτόμενος μετὰ τῶν ἀδελφῶν Α. Λυσίππου, Καταλλήλου, (Δομνάνδου) Κατ. Γ. Ὀλυμπί-

ου, καὶ Σάββα Φωκιανοῦ, πάντα ὅσα παρηγγέλθης καὶ σοὶ εἶπα. Ὅταν ἰδῇς τὰ πάντα νὰ ἑτοιμασθῶσι νὰ ἐμβώσιν εἰς πρᾶξιν, τότε δίδεις εἰς τοὺς γνωστούς φίλους ὅσα μετρητὰ, ἐξ' ὧν θέλουν σοὶ ἐμβεῖ ἀκολούθως, καὶ συνάξεις ἀπὸ τὰ ἀνοιχθέντα σοι κρέτητα· καὶ κρίνεις, ὅτι εἶναι ἀνάγκη πρὸς εὐκολίαν τῶν ἐπιχειρημάτων των· καὶ τελειοθέντων πάντων αὐτῶν μὲ κάθε ἀκρίβειαν, προσοχὴν, ταχύτητα καὶ φρόνησιν, ἀναχώρησον ἐκεῖθεν, ἐλθὲ καὶ πάλιν εἰς Βασαραβίαν, ὅπου θέλεις εὑρῇ ἄλλας διαταγάς μου. Περιττὸν κρίνω νά σοὶ εἰπῶ, ὅτι πρέπει περὶ πάντων νὰ μὲ εἰδοποιῇς κατὰ καιρὸν, διευθύνων τὰ πρὸς ἐμὲ γράμματά σου εἰς τὸν γνωστόν σοι φίλον μου. Σοὶ παραγγέλω πρὸς τούτοις, ἢ τώρα πηγαίνοντας εἰς Ἰσμαὴλ, ἢ ἐπιστρέφων, νὰ ἀγοράσῃς, ὡς σοὶ εἶπα, ἕνα καλὸν καράβιον διὰ λογαριασμὸν τῆς Ἑταιρίας καὶ ἑτοιμάζεις αὐτὸ ἐπιτήδιον διὰ νὰ ταξιδεύῃ. *Εἶμαι βέβαιος, ὅτι ἡ ἀξιότησσου, ἡ φρόνησις σου, καὶ ὁ ζῆλός σου διὰ τὸ κοινὸν καλὸν, δὲν θέλει σὲ ἀφήσει νὰ παραμελήσῃς οὐδὲν ἀφ' ὅσα παρηγγέλθης; ἀλλ' ὅτι θέλεις φερθῇ εἰς ταύτην τὴν περίστασιν μὲ τὴν ἰδίαν ἐπιτηδιότητα καὶ φρόνησιν, μὲ τὴν ὁποίαν ἕως τῆς παρούσης ὥρας ἐφέρθης, καὶ διὰ τὴν ὁποίαν αἰτίαν ἔχεις ἄξιος τῆς προσοχῆς καὶ ἀγάπης, τόσον τῶν Κυρίων, καθὼς καὶ ἰδικῆς μου ἰδιαιτέρως. Ὑγίαινε, φίλε μου, ἡ εὐχὴ τῆς Πατρίδος καὶ ἡ ἐδική μου νὰ σὲ ἐνδυναμώνῃ καὶ νὰ σὲ κατευνοδῇ πάντοτε εἰς τὰ καλά.*

Ἐν Κιόβῳ τῇ 30. Ἰουλίου. 1820.

Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης.

———0———

Ἀριθ. 43.

Περιπόθητέ μοι Κύριε. Εἰς Κίοβον.

Τῇ 31. Ἰουλίου. 1820, Μόσχα.

Εἰς τὰς 27. τοῦ παρόντος ἐστάθη ἡ ὑστερινή μου· ἀπὸ Πετρούπολιν κάποιος Ι. Π. ἦλθεν ἐδῶ, μὲ τὸν ὁποῖον ἔλαβα τὴν γνωριμίαν, εἶναι καλὸς ἀνὴρ, ὄχι ὅμως καὶ χωρὶς φαντασίαν, ὁποσοῦν ὅμως μετριοτέραν καὶ σκεπτικοτέραν. Αὐτὸς θέλει ἀναμένει ἐδῶ ἕως δύο ἑ-

βδομάδας· προσμένει χρήματα, καὶ ἔπειτα ἀναχωρεῖ. Ὁ ἀγαπητός μου γράφει, ὅτι εἶναι σεκρητάριος τοῦ Κονσόλου τῆς Π. δὲν ἔλαβα καιρὸν εἰσέτι νὰ ὁμιλήσω μαζή του πλέον ἐκτεταμένα· ὁ ἄνδρας ὅμως φαίνεται καλὸς· μᾶς λέγει τὰς συγχίσεις ὅπου ἠκολούθησαν εἰς τὸν Μωρέαν, καὶ ὅτι δόξα τῷ Κυρίῳ πάλιν ἐταπεινώθησαν, καὶ ὡς φαίνεται τὰ γραφόμενα τοῦ Ν. νὰ ἔχουν τὸν τόπον τους, καὶ στοχασθῆτε πόση προσοχὴ πρέπει εἰς τὰ πάντα. Αὐτὸς ἀνταμώθη μὲ τὸν Εὐεργετικὸν, καὶ τώρα ἔχει σκοπὸν νὰ ἀνταμώσῃ τὸν Καλόν. Ἐγὼ πάντα θέλω τὸν περιποιοῦμαι ἐν ὅσῳ εἶναι ἐδὼ, καὶ ἐλπίζω νὰ γνωρίσω τὸν σκοπόν του· αὐτὸς ἔχει ἕνα γράμμα ἀπὸ τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀδελφὸν τοῦ Γ. Δ. Ἔχει δοσμένα ἐκεῖ γρο. 5000. καὶ ἐπέκεινα, καὶ γράφει εἰς τὸν ἐν Ὀδέσσῃ μεγαλήτερον ἀδελφόν του, νὰ τὸν γνωρίσῃ δι' αὐτὰ καὶ νὰ τὸν δώσῃ καὶ ἔτι ἄλλα τόσα, ἂν τῷ χρειασθῶσιν· ὁ Ξενίδης εἶναι καταπνιγμένος εἰς τὰς ὑποθέσεις, καὶ μόνος ἐγὼ πρέπει νὰ τρέχω· περισσότερον δὲν σὲ λέγω· σὲ ἀσπάζομαι.

Προσφέρετε τοὺς προσκυνησμούς μου πρὸς τὸν καλὸν, ὁμοίως καὶ εἰς τὸν Κ. Ἡππίτην. ὁ Εὐδοκίδης.

(Κομιζόπουλος)

Ἀριθ. 44.

Περιπόθητε Κύριε. εἰς Κίοδον.

τῇ 10 Αὐγούστου 1820. Μύσχαν.

Εἰς τὰς 31. τοῦ ἀπελθόντος ἐστάθη ἡ ὑστερινή μου. Εἰς ἄκραν ἀπορίαν εὑρισκόμεθα ὑστερημένοι ὄντες τιμίαν σας, ἔχομεν ὅμως εἴδησιν διὰ τὸ ἕως Νίζναν εὐώδιόν σας, ἦτον ὅμως καιρὸς, καὶ νὰ μᾶς γράψητε· ἂς ᾖσαι ὑγειὴς, καὶ δὲν πειράζει. Λάβε τὴν ἔσωθι, τὴν ὁποίαν οὕτως μοὶ ἔδωσεν ὁ Ξενίδης· ἀπὸ τὸν Κάριμον (Π. Σέκερην) καὶ Ἁρμόδιον (Γρηγόριον Δικαῖον Φλέσαν) ὑστεροῦμαι γράμματα καὶ μὲ αὐτὴν τὴν πόσταν, καὶ ἀπορῶ τὸ αἴτιον· δὲν ἠξεύρω ἂν ἡ παροῦσά μου σᾶς προφθάσῃ αὐτοῦ· ὁ Περραιβὸς ἔφθασεν εἰς τὸ Σκουλένι, καὶ ἦτον νὰ εὔγῃ ἀπὸ τὴν Καραντίνα· γράφει τοῦ Α.

νὰ τὸν προσμένῃ ἐκεῖ ἔχει χρείαν νὰ τὸν ὁμιλήσῃ· ὁ δὲ Ι. Π. μισεύει σήμερον μέσον αὐτοῦ διὰ Ὀδησσὸν, παρὰ τοῦ ἰδίου θέλετε μάθει, ὅσα ἠκολούθησαν εἰς τὴν πατρίδα του, ὥστε ἐγειναν φανερὰ εἰς τὸν ἀπαθῆ (Σουλτάνον). Τὸ ὅμοιον γράφει καὶ ὁ Α. καὶ ἂν ἤξευρα, ὅτι σᾶς ἐπρόφθανεν αὐτοῦ, σᾶς ἔστελλα τὸ γράμμα του. Ὁ Ἠλιάδης (Ἀθανάσιος Σέκερης) μὲ γράφει, ὅτι ἄρευκτα πρέπει νὰ ὑπάγητε ἐκεῖ μὲ τὸν καλόν· ὁ Ξενίδης ὑγιαίνει καὶ σᾶς ἀσπάζεται, ὃν σᾶς γράφει ἀναμαίνων γραφήν σας· σᾶς ἀσπάζομαι.

ὁ Εὐδοκίδης
(Κομιζόπουλος)

———0———

Ἀριθ. 45.

Φίλε Ἀγαπητέ.

Ὀδησσὸς τῇ 10. Αὐγούστου. 1820.

Ἰδοὺ σοὶ περικλείω τὰ γράμματα τοῦ κυρίου Περβραιβοῦ· Ὁ Σταμάτης Κουμπάρης σοὶ ἐμβάζει τὰς 500. λίρας στερλίνας πενταχοσίας κατὰ τὴν διαταγήν σου. Τὸ δὲ ἄλλο κρέδιτον θέλω σπεύσει νὰ σοὶ σταλῇ τὸ ὀγληγορώτερον εἰς Βουκουρέστιον. Ἐδὼ ἐλπίζω νὰ κατορθώσω τὰ σκοπούμενα· καὶ πάλιν θέλω σοὶ γράψει. Ὅταν ἔμβουν σὺν θεῷ εἰς τάξιν αἱ εἰς Βουκουρέστι ὑποθόσεις μας, ἀνάγκης πᾶσα νὰ προσμένουν οἱ πράττοντες τὴν προσταγήν μου νὰ κινηθοῦν.

Ὑγίαινε ἀδελφὲ ἀγαπητὲ, καὶ σπεῦσον ὅπου εἶναι ἀνάγκη.

Ὅλος πρόθυμος ἀδελφός,
Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης.

Τῷ κυρίῳ Ἐμμανουὴλ Ξάνθῳ. Εἰς Ἰσμαήλ.

———0———

Ἀριθ. 46.

Περιπόθητε Κύριε. διὰ Ἰσμαήλ.

ἐν Ὀδησσῷ τῇ 14 Αὐγούστου 1820.

Καὶ πρότερον μὲ ἄλλην μου σᾶς ἔλεγον τὰ κατ' ἐκείνου, νῦν δὲ μὴν ἔχων καιρὸν καὶ ἄξιον σημειώσεως δὲν ἐκτείνομαι. Ὁ Καλὸς ὡμίλησεν ἀρκετῶς τῶν ἐδὼ, καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἐλπίζω νὰ ἑτοιμασθοῦν. Ὁ Περῤῥαιβὸς ἦλθεν ἐδὼ καὶ ἀναχωρεῖ δι' ὀπίσω· σὲ ἀσπάζομαι δὲ γλυκύτατα καὶ μένω μὲ ἀνησυχίαν νὰ μάθω τὰ περὶ τῆς ἀναῤῥώσεώς σου, ὁποῦ ἔμαθον παρὰ τοῦ κοινοῦ φίλου Ἡππίτου, ὅτι ἀσθενήσατε ὀλίγον, καὶ ἄμποτε νὰ σᾶς ἦναι πρὶν σήμερον περαστικόν.

Ἀπὸ τὸν Ἁρμόδιον ἔλαβα γράμμα ἀπὸ 17 παύσαντος, ὅστις πρὸς τοῖς ἄλλοις, μοὶ προσθέτει « Τὰ ὑμέτερα εὖ ἔχουσι καὶ κατὰ ῥοῦν φέρονται » μ' ὅλον τοῦτο ὁ Ἁρμόδιος καὶ Κάριμος κάθε στιγμὴν εὑρίσκονται εἰς κίνδυνον νὰ γένωσι θῦμα τῶν τυράννων· δὲν ἀπελπίζονται ὅμως, ἀλλὰ φέρονται γενναίως καὶ μ' ὅλην τὴν δυνατὴν προσοχὴν, καὶ ἂν τὶ ἀπεφκταῖον συμβῇ εἰς αὐτοὺς, ἐκπληρώνουν τὸ πρὸς τὴν ἱερὰν πατρίδα χρέος των, καὶ γίνονται παράδειγμα τῶν λοιπῶν.

ὁ Ἠλίας

(Ἀθανάσιος Σέκερης.)

——0——

Ἀριθ. 47.

Ἐντιμότατε Κύριε Ἐμμ. Ξάνθε. εἰς Ἰσμαήλ.

ἀπὸ Νίζναν τῇ 17. Αὐγούστου 1820.

Τὴν τιμίαν σας δοσμένην ἀπὸ 28. Ἰουλίου ἐν καιρῷ ἔλαβον ὁμοῦ μὲ τὰ 500. ῥούβλια ὁποῦ μοι ἐστείλετε, ἐχάρην ἐξ αὐτῆς διὰ τὴν καλήν σας ὑγείαν, καὶ διὰ τὴν συνομιλίαν, ὁποῦ μὲ τὸ γνωστὸν ὑποκείμενον εἰς Κίοβον περὶ ἐμοῦ εἴχατε. Ἐγὼ καὶ μὲ ἄλλο γράμμα μου διὰ Κίοβον, (τὸ ὁποῖον δὲν ἠξεύρω, ἂν ἐλάβατε ἢ ὄχι), σᾶς ἔγραφα, ὅτι ἀπερνῶντας ἀπὸ ἐδὼ ὁ Κόντε Καποδίστριας, προσωπικῶς τὸν ἐπαρακάλεσα νὰ μοῦ δώσῃ τὴν ἄδειαν νὰ ἔλθω εἰς Κίοβον, ὅστις μὲ εἶπε νὰ παρακαλέσω τὸν ἐδὼ Πολιτάρχην διὰ νὰ ἀναφέρῃ τὸν βοένοη γου-

ξερνάτορα περὶ τούτου, ὡς τὸ ἠκολούθησα, καὶ εἰς ἀπόκρισιν μὲ εἶπεν ὁ Πολιτάρχης, ὅτι ἀνέφερε, καὶ τὸν εἶπεν ὁ ῥηθεὶς ξενος Γουβερνάτορας, ὅτι ἔγραψε τῷ Μηνίστρου περὶ τούτου δηλ. διὰ τὴν ἄδειαν· αὐτὸ ὅμως πρέπει νὰ πηγένῃ εἰς μάκρος. Προσπαθήσατε καὶ ἡ αὐθεντεία σας ἀπὸ αὐτοῦ ἴσως κάμετε κἀνένα τρόπον, ὡς καὶ ἐγὼ πάλιν θέλω γράψει πρὸς τὴν Αὐτοκρατόρισαν παρακαλῶντας την διὰ νὰ μοῦ δοθῇ ἡ ἄδεια νὰ μισεύσω διὰ τὴν φαμηλίαν μου, ὁποῦ εὑρίσκεται εἰς Κισνόβι. Σᾶς παρακαλῶ, κύρ Ξάνθε, νὰ κάμετε τὸν τρόπον νὰ μοῦ στείλεται ἕνα γράμμα ἀπὸ τὸ γνωστὸν ὑποκείμενον βακομανταριστικὸν πρὸς τὸν Ποστέλνικον τοῦ Γιασίου, βακομαντάροντας με, ὅτι εἶμαι ἐδικός του ἄνθρωπος, ὅπου χρείας τυχούσης νὰ μοῦ εὑρίσκεται· ἀπερνῶντας ἀπὸ Κισνόβι εἶμαι βέβαιος, ὅτι ἀνταμώσατε τὴν φαμηλίαν μου, καὶ παρακαλῶ νὰ μὲ γράψητε περὶ τούτου, καὶ ἂν προσπαθεῖν καὶ αὐτοὶ διὰ τὴν ἄδειάν μου.

Ὁ Πατὴρ Γρηγόριος εἰς τὰς 14 τούτου ἦλθεν εἰς τὰ ἐδῶ ὑγειὴς, τὸ γράμμα, ὁποῦ πρὸς αὐτὸν ἀφήσατε, τὸ ἐδιάβασε παρόντος μου, σᾶς εὐχαριστῶ διὰ τὴν βακομαντάτζιαν μὲ ἐκάμετε πρὸς αὐτόν. Ἡ παρουσά μου σᾶς ἔρχεται μέσον τοῦ ῥηθέντος, διὰ τοῦ ὁποίου μὲ κάμετε καὶ τὴν ἀπόκρισιν. Περισσότερόν τι πρὸς ἔκτασιν δὲν ἔχω, εἰμὴ σᾶς ἐπεύχομαι καλὰς καὶ εὐτυχεῖς ἐκβάσεις εἰς τὰ ἐπιχειρήματά σας· καὶ ἀδελφικοπροσκυνῶντάς σας μένω εἰς τοὺς ὁρισμούς σας πρόθυμος.

Στέφανος Ζίφκοβιτζ.

Σ. Οὗτος ἦν εἷς τῶν σημαντικῶν Σέρβων, ὅστις συνετέλεσε πολὺ εἰς τὴν κατὰ τῶν Τούρκων ἐπανάστασιν μετὰ τοῦ Καραγεώργη. Αὐτὸς τότε ἐστάλη παρὰ τῶν Σέρβων ὡς Πρέσβυς εἰς Βουκουρέστιον μυστικῶς πρὸς τὸν τότε Ἡγεμονεύοντα Κωνσταντῖνον Ὑψηλάντην, πατέρα τοῦ ἀτυχοῦς Ἀλεξάνδρου, ἀρχηγοῦ τῆς πολιτικῆς μας μεταβολῆς, διὰ νὰ ζητήσῃ βοηθήματα, καὶ λαβὼν πολλὰ εἰς χρήματα καὶ ἐφόδια, ἐπέστρεψε δια-

πρέπων καὶ ἀγονιζόμενος εἰς τὴν Πατρίδα του μέχρι τῶν 1812. Μετὰ τὴν ἐν Βουκουρεστίῳ εἰρήνην, κατέφυγεν οἰκογενιακῶς μετὰ τοῦ Καραγεώργη καὶ ἄλλων σημαντικῶν Σέρβων εἰς τὴν Ῥωσσίαν· μὲ αὐτὸν ὁ Ξάνθος ἐπιστρέφων ἀπὸ Πετρούπολιν, συνομιλήσας πολλὰ εἰς Νίζναν, ἐσυμφώνησε νὰ συνεργήσῃ, ὥστε νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν Σερβίαν καὶ νὰ ἐνεργήσῃ, ἐν καιρῷ τῷ δέοντι, συμμαχίαν μετὰ τῶν Ἑλλήνων. κακόζηλοι τινὲς ῥᾳδιοῦργοι καὶ αἰσχροὶ, ἐμπόδισαν ταύτην τὴν ὠφέλιμον περίστασιν, ὡς καὶ ἄλλας πολλάς.

———0———

Ἀριθ. 48.

Τῷ κῷ Ἐμμ. Ξάνθῳ. Εἰς Βουκουρέστι.

Ὀδησσὸς τῇ 26. Αὐγούστου. 1820.

Ὁ ἐπιφέρων τὸ παρόν μου Κ. Περῤῥαιβὸς θέλει σοὶ εἰπῇ τὸ πῶς διατρέχουσιν αἱ ὑποθέσεις ἐδώ· ὁ ῥηθεὶς ἔρχεται εἰς Βουκουρέστι καὶ ἐκεῖθεν ἀπέρχεται εἰς Γαλάτζι. Ἀναγκαῖον πολλὰ νὰ δοθῶσι τῷ Περῤῥαιβῷ ὅσα χρήματα εἶναι δυνατόν. Λοιπὸν κάμε, ὅ,τι ἠξεύρεις διὰ νὰ τὸ κατορθώσῃς, ἐγὼ δὲν ἔχω ἐλπίδας παρὰ εἰς τὰ δάνεια ὁποῦ πάσχω νὰ εὕρω. Ὅλοι οἱ ἐδὼ ἔμποροι εἶναι τζιγγενέδες, μ' ὅλον ὁποῦ ἠμποροῦσαν νὰ συνεισφέρουν 500. χ. πεντακοσίας χιλιάδας, ἐὰν εἶχαν φρονήματα. Τὸ καλὸν θὰ γείνῃ καὶ ἄνευ αὐτῶν, πλὴν χρειάζεται γενναιότης, καὶ ἐλπίζω πολλὰ ἀπὸ ἐσὲ ἠγαπητέ μου φίλε. Πάσχισε λοιπὸν μὲ ὅλα σου τὰ δυνατὰ, καὶ ὁ θεὸς θὰ φέρῃ τὰ πάντα κατὰ ῥοῦν.

Ὁ Περῤῥαιβὸς ἔλαβε τὸν βαθμὸν Ἀρχηγὸς τῶν ἀφιερωμένων. Ὁ Σερβίας ἀπέρασεν ἀπὸ ἐδὼ καὶ εἶναι προθυμότατος. Ἔλαβον ἀπὸ Μόσχαν ἀρκετὰ γράμματα εἰς ὄνομά σου, πλὴν δὲν γράφουν κἀνένα σημαντικὸν, καὶ διὰ τοῦτο δὲν σοὶ τὰ στέλλω. Σὲ ἀσπάζομαι, ἀδελφὲ καὶ φίλε μου ἀγαπητὲ, καὶ ἐπεύχομαί σοι ὅλα τὰ καλὰ.

Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης.

———0———

Ἀριθ. 49.

Περισπούδαστέ μοι Κύριε Ξάνθε εἰς Ῥένι.

Ἐν Γαλάτζι τῇ α Σεπτεμβρίου 1820.

Σήμερον εἰς τὰς 2 ὥρας τῆς ἡμέρας ἔλαβον τὸ ἀδελφικόν σας. Ἐχάρην ὑπερβαλόντως διὰ τὴν ἀγαθήν μοι ὑγείαν σας, πρὸ πάντων δὲ, τὸ αἴσιον κατευώδιόν σας εἰς τὰ αὐτῶσε. Αὔριον λοιπὸν ἐξ ἀποφάσεως ἔρχομαι εἰς τὸν Προῦτον κατὰ τὴν προσταγήν σας, καὶ ἂς ὁρίσῃ καὶ ἡ εὐγενεία σας ἐκεῖ διὰ νὰ συνταξιδεύωμεν.

Ἤθελον νὰ σᾶς γράψω μερικὰ περίεργα διὰ τὸν ἀκριβόν φίλον σας Σραέλον (α) διὰ νὰ γελάσετε· ἐπειδὴ λοιπὸν αὔριον ἀνταμονόμεθα, τὰ ἀφίνω, διὰ νὰ ἔχωμεν εἰς τὸν δρόμον πῶς νὰ διασκεδάζωμεν. σᾶς προσκυνῶ.

Δ. Θέμελης.

———0———

Ἀριθ. 50.

Σεβαστέ μοι Κύριε.

Ἐν Μόσχᾳ τῇ 5 Ὀκτωβρίου 1820.

Τὸ ἀπὸ Κίοβον γράμμα σας ἔλαβον καὶ ἐχάρην τὴν ὑγείαν σας· μοὶ κακοφαίνεται, ὅτι δὲν ἐλάβατε τὰ ὑστερινὰ γράμματά μου, ἐλπίζω ὅμως νὰ ἀφήσατε λόγον ποῦ νὰ σᾶς τὰ διευθύνωσιν, εἰς τὰ ὁποῖα σᾶς ἐπερίκλειον ἀντιγραφὴν γράμματος, σταλμένον ἀπὸ αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἀνδρέα (Ἀριστείδην) καὶ εἰς τὸν 114 (Περραιβὸν), οἵτινες ἔλεγον τὰς διαφόρους προβλέψεις εἰς τὰ παραδούναβα, Μακεδωνίαν καὶ Ῥούμελην. Ὁ Καλὲς εἶχε φθάσει, ὅμως γραφήν του δὲν εἴχαμεν, καὶ ἐλπίζομεν νὰ λάβωμεν μὲ τὴν προσδοκουμένην. Κατὰ τὸ γράφειν τοῦ Ἠλιάδου (Ἀθανασ. Σέκερη) ἦτον ἐλπὶς καλῶν πραγμάτων· ἀπὸ τὸν Κ. καὶ Μ. (Π. Σέκερην καὶ Γρ. Δικαῖον Φλέσαν) ἄλλο κάνένα γράμμα δὲν ἐλάβαμεν, καὶ εὑρίσκομαι εἰς ἀπορίαν διὰ τὴν σιωπήν των. Ἄμποτε καὶ αὐτοῦ νὰ εὐδοκιμήσητε εἰς τὰς ἐργασίας σας. Ἐγὼ ἐλπίζω ἄφευκτα αὐτὸν τὸν μῆνα νὰ μισεύσω μαζὴ μὲ τὸν Πρόθυμον (Μάνθον Ῥιζάρην), καὶ ἐπιθυμοῦ-

(α) Ἀστειεύεται.

σε νὰ λάβω γραφὴν στὴς εἰς Κισνόβι· ἠμπορεῖτε νὰ τὴν στείλετε εἰς τὸν πατέρα τοῦ Βασιλειάδη (Τζακάλοφ), καὶ νὰ μοῦ γράφεται ποῦ θέλει εἶσθε, ὅτι ἐπιθυμοῦσα πολλὰ νὰ σᾶς ἐντα-μώσω, σᾶς ἀδελφικοπροσκυνῶ.

Εὐδοκίδης
(Κομιζόπουλος)

———o———

Ἀριθ. 51.

Τῷ κῷ Ἐμμ. Ξάνθῳ εἰς Βουκουρέστι.

Ὀδησσὸς τῇ 9. Σεπτεμβρίου. 1820.

Ἔλαβον τὰ ἀπὸ 19. καὶ 28. τοῦ παρελθόντος γράμματά σου καὶ εἶδον τὰ ἐν αὐτοῖς· πολλὰ ὅμως ἀπόρησα διὰ τὴν ἀργοπορίαν σου καὶ πολλὰ μοὶ ἐκακοφάνη, ὁποῦ ἐναντίον τῶν ὑποσχέσεών σου ἔκαμες τόσον καιρὸν διὰ νὰ κινήσῃς. Μὲ τὴν συνειθισμένην μου εἰλικρίνειαν σὲ λέγω, ἀδελφὲ, ὅτι μὲ τοιαύτην βραδύτητα τινὰς νὰ κατορθώσῃ τίποτε δὲν ἠμπορεῖ καὶ μόνη ἡ σωτηρία μας εἶναι ἡ ταχύτης. Ἀπὸ τὰς 5. Αὐγούστου, ὁποῦ ἐχωρίσθημεν ἕως εἰς τὰς 28. ὁποῦ ἔμελλες νὰ κινήσῃς ἀπὸ Ἰσμαὴλ, ἔχασες 23. ἡμέρας· ἐὰν πᾷς ὅλο ἔτζι τὸ προκόψαμεν. Διὰ τοῦτο σὲ παρακαλῶ, ἀδελφὲ, ἅμα ὁποῦ λάβῃς τὸ παρόν μου, νὰ τελειώσῃς τὸ ὀγληγορώτερον ὅλαις ταῖς δουλιαῖς, καὶ νὰ ἔλθῃς εἰς Γαλάτζι ὅπου ἀφεύκτως νὰ εὑρεθῇς πρὸς τὰς 25. τοῦ τρέχοντος. Ἐγὼ ἀπέρχομαι διὰ Κισνόβιον, μετὰ ἓξ ἡμέρας· ἄρχισαν νὰ ὁμιλοῦν πολλὰ καὶ δὲν εἶναι καλὸν, χρειάζεται βία, εἰδὲ μὴ ὅλα πηγαίνουν εἰς τὸν διάβολον. Τὸ κρέδιτον ἀπὸ ἐδῶ εἶναι ἀδύνατον νὰ σοὶ τὸ ἀνοίξω. Ὁ 114. θέλει σὲ βοηθήσει· καταπείθοντας τοὺς ἐν Βουκουρεστίῳ νὰ ἀκολουθήσουν τὰς διαταγάς μου. Ἂν θελήτουν καλὰ, εἰδὲ μὴ πάλιν ὁ θεὸς ἔχει, καὶ μόνοι μας ἠμποροῦμεν νὰ κάμωμέν τι καλὸν· ἐὔτε ἠμπορῶ οὔτε θέλω νὰ σοὶ γράψω περισσότερον· ἄκουσον τὰς παραγγελίας μου καὶ σπεῦσον. Ταῦτα καὶ ἀσπαζόμενός σε ἐκ ψυχῆς μένω.

Ὁ ἀδελφὸς καὶ φίλος σου πρόθυμος.

Α. Ρ. Ἀλέξ. Ὑψηλάντης.

Ἀριθ. 52.

Περιπόθητε κύριε Ἐμμ. Ξάνθε. Εἰς Βουκουρέστι.
Τῇ 12. Σεπτεμβρίου. 1820. ἀπὸ Ἰσμαήλ.

Ταύτῃ τῇ ὥρᾳ ἔλαβον τὸ περίκλειστον σταλλέν μοι ἐξ ἐπίτηδες, καὶ ἰδοὺ πάλιν διὰ τοῦ ἐν Γαλατζίῳ φίλου σᾶς τὸ στέλλω. Σᾶς παρακαλῶ νὰ μοὶ ἀποκριθῆτε τὴν λαβήν του τὸ γληγορώτερον διὰ νὰ καθησυχάσω καὶ ἐγὼ τὸν ἐξαποστείλαντα τοῦτο φίλον.

Σᾶς. ἀσπάζομαι εἰλικρινῶς καὶ μένω. Ὁ φίλος σας καὶ δοῦλος.
Δημήτριος Καλαματιανός.

———0———

Ἀριθ. 53.

Κύριε Ἐμμ. Ξάνθε. Εἰς Ἰσμαήλ.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ ά. Ὀκτωμβρίου. 1820.

Ἀπὸ Βουκουρέστι τὸ ἀπὸ 21. παύσαντος γράμμα σου εἰς τὰς 29. ἔλαβον χαίρων τὴν καλήν σου ὑγείαν, σοῦ φανερόνω, ὅτι τὰ συντροφευμένα σας γράμματα ἀπὸ τὸν Καλόν (Ὑψηλάντην) ἐλάβαμεν, καὶ ὅσον τὸ δυνατὸν ἐβάλαμεν τὸ ἔργον εἰς πρᾶξιν, τὸ ὁποῖον γνώμῃ τινὸς τῶν ἐμπόρων τὸ ἐσταμάτησεν, ὅθεν εἰδοποίησον τὸν Καλὸν διὰ νὰ τοὺς ἐγκαρδιώσῃ, καὶ ὅ,τι γενεῖ ἐν καιρῷ θέλει σᾶς εἰδοποιήσωμεν. Περὶ δὲ τοῦ Ἀρμοδίου δὲν ἔπρεπε νὰ πιστεύσητε, ὅσα ἠκούσατε, κατὰ τὴν παροιμίαν, πᾶσα ἀκοὴ σφαλερά. Ἐγὼ ὡς τόσον δὲν ἔχω διάθεσιν νὰ τὸν κατακρίνω, μᾶλλον τὸν ἐπαινῶ, διότι ἐδιώρθωσε πολλὰς καταχρήσεις· ἂν δὲ καὶ αὐτὸς κατηγορηθῇ ἀπὸ ἄλλους, ἂς ἀπολογηθῇ, τώρα ὁποῦ ἐλπίζω νὰ ἦναι πλησιασμένος εἰς τὸν Κύριον Καλὸν, ὁ μισευμὸς τοῦ ὁποίου ἐδόθεν διὰ ἐκεῖ ἦταν διαταγὴ τοῦ Καλοῦ.

Ἠφαπονεῖσθε, ὅτι δὲν σᾶς γράφω δι' ὀδηγίαν σας, ἂς εἶπω ὅτι ἔχετε δίκαιον, ἀλλὰ δὲν ἠξεύρετε, ὅτι διά νὰ ἀποφύγω καὶ ἐγὼ τόσους πειρασμοὺς ἀπ' ἐμοῦ ἐσυνέβησαν, ἐχρειάζετο νὰ κάμω κατάπαυσιν καὶ κατὰ τὰς ἰδίας διαταγὰς τῆς τιμιότητός σου. Ὡς τόσον τὰ ἐδῶθεν καὶ κάτω πράγματα φαίνονται καλῶς διατεθημένα, δὲν ἔλειψαν ὅμως καὶ αἱ καταχρήσεις τοι-

αὗτα σπουδαῖα πράγματα δὲν ἐξηγοῦνται διὰ τῆς γραφῆς. Ὁ Περραιβὸς ἀκόμη δὲν ἐφάνη ἐδὼ. Ὁ Πενθερὸς (Ἀλῆ Πασᾶς) ἀντιστέκεται γενναίως, δὲν ἦτον ἀχαμνὴ αὐτὴ ἡ σκηνὴ, νὰ ἐσυντροφεύετο μὲ γνώμας καὶ ἔργα τῶν Κυρίων, καὶ ἀναμριβόλως ἠθέλαμεν ὠφεληθῆ μεγάλως, ὅταν ἡ Ἀθηνᾶ συντροφεύῃ τὸν Ἄρην.

Ὑγίαινε.

Ὁ σὸς Καλόβουλος.

(Παναγ. Σέκερης.)

———0———

Ἀριθ. 54.

Περιπόθητε Κύριε Ἐμμ. Ξάνθε. Εἰς Γαλάτζι.

Ἐν Ἰσμαὴλ τῇ 2. Ὀκτωβρίου 1820.

Γραφὴν ἄλλην δὲν ἔχω, εἰμὴ μόνον ἐκείνην, ὁποῦ ἀπὸ Γαλάτζι μοὶ ἐστείλατε, ἕνεκα τούτου συμπεραίνω τὸν ἐρχομόν σας ὁγλήγορα. Ἠμπορεῖτε ἀπὸ Γαλάτζι κατ' εὐθεῖαν νὰ ἔλθετε ἐδὼ. Δέχονται τοὺς ἐπιβάτας εἰς τὴν καραντίνα τὴν νέαν μὲ 16. ἡμέρας, χωρὶς ῥοῦχα καὶ 24. νὰ εὐγένουν μὲ τὰ ῥοῦχα των. Τὰ ἐδικά σας ὅλα οἰκονομοῦνται. Χθὲς μίαν ὥραν μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἔφθασεν ἀπὸ Ὀδέσσαν κατ' εὐθεῖαν ἐδὼ ὁ ἐκλαμπρότατος Πριγ. Ὑψηλάντης. Ἐπήγαμεν μερικοὶ εἰς προσκύνησίν του, καὶ ταύτῃ τῇ ὥρᾳ ἐπεστρέψαμεν ἐκεῖθεν. Τοῦ ἐδιωρίσθη κατοικία εἰς τοῦ κυρίου Καλαματιανοῦ· ὁ ἴδιος Καλαματιανὸς εἶναι εἰς Κισνόβι, μόνον ἔστειλεν ὁ Ἄρχων Παππαδόπουλος καὶ τὸν ἐπροσκάλεσεν· εἶναι μαζή του ὁ Διδάσκαλος Κύριος Λασάνης ἀπὸ Ὀδέσσαν· ὁμιλίαι τίποτε μὲ τὸν Μπεϊζαδὲν δὲν ἔγειναν, εἰμὴ μόνον τὸν ἐπροσφέραμεν τὸ σέβας μας. Εἶπε καὶ ἡ ἐκλαμπρότης του ἐν ὅσῳ καιρῷ ςαθῇ ἐδὼ νὰ τὸν ἐπισκεπτώμεθα. Νέον ἄλλο κατὰ τὸ παρὸν δὲν εἶναι, περιμένοντάς σε δὲ μένω.

Μ· Φωκιανός.

———0———

Στοιχ. Ι. Α.

Ἀριθ. 55.

Πανιερώτατοι καὶ Σεβασμιώτατοι Ἀρχιερεῖς, Εὐγενέστατοι Ἄρχοντες καὶ Προεστῶτες, καὶ πάντες οἱ προΐχοντες τοῦ Γέ. νους, οἱ ἀπανταχοῦ εἰς τὴν Στερεὰν τῆς Ἑλλάδος καὶ εἰς τὰς Νήσους τοῦ Ἀρχιπελάγους διατρίβοντες.

ΑΡΔΡΕΣ ΦΙΛΟΠΑΤΡΙΔΕΣ !

Εἰς τὰς παρούσας κρισίμους περιστάσεις, ὅτε τὰ ἔθνη τῆς Εὐρώπης ἅπαντα ἀγωνίζονται νὰ ἀποκτήσωσι τὰ ἐθνικὰ αὐτῶν δικαιώματα, καὶ νὰ περιορίσωσι τὴν δύναμιν τῶν τυράννων, ἤρχισε νὰ ἀνατέλλῃ καὶ τὸ λαμπρότατον ἄστρον τῆς εὐδαιμονίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ταχεῖα καὶ εὐτυχὴς διάδοσις τῶν φώτων εἰς ὅλας τὰς κλάσεις τοῦ γένους μας, διέλυσε τὸ σκοτεινὸν νέφος, τὸ ὁποῖον μέχρι τοῦδε κατεσκότιζε τὰ πνεύματα τῶν ὁμογενῶν μας. Ὅλων οἱ ὀφθαλμοὶ ἠνεώχθησαν, καὶ τώρα πλέον παρασταίνεται ἔμπροσθεν αὐτῶν ἡ δουλία μὲ τὰ μισαρώτατα καὶ αἴσχιστα χρώματα. Τώρα ὅλοι κοινῶς μικροί τε καὶ μεγάλοι συναισθάνονται τὴν βαρεῖαν ἀτιμίαν τοῦ νὰ ὑποφέρωσιν εἰς τὸ ἑξῆς τὸν καταδυναστεύοντα ζυγὸν τῆς τυραννίας. Τὰ ὑψηλὰ ἐκεῖνα αἰσθήματα, τὰ ὁποῖα πάλαι ποτὲ ἀνύψωναν τοὺς προπάτοράς μας ὑπὲρ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ τοὺς ἀπεκατέσταιναν ἥρωας, ἐμφολεύουσι σήμερον καὶ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ὁμογενῶν μας. Ὅλων αἱ καρδίαι καταλέγονται ἀπὸ τὸν πρὸς τὴν Πατρίδα Ἱερὸν Ἔρωτα· αὐτὴν τὴν Ἱερὰν Πατρίδα ἔχουσι κέντρον τῶν πράξεών των· αὐτὴν ὁδηγὸν εἰς ὅλα των τὰ ἐπιχειρήματα, καὶ διὰ τὴν εὐδαιμονίαν αὐτῆς ἀπαρνοῦνται πᾶσαν μερικὴν εὐτυχίαν καὶ ἀνάπαυσιν, καταφρονοῦσι τοὺς μεγαλοτάτους κινδύνους, καὶ εἶναι ἕτοιμοι νὰ θυσιασθῶσι. Τὸν μεγάλον τοῦτον καὶ εὐγενῆ ἐνθουσιασμὸν ὑπὲρ τῆς Πατρίδος, βλέποντες ἄνδρες φιλοπάτριδες, ὡς καλοὶ πρυτανεῖται τῆς εὐδαιμονίας μας, ἀπεφάσισαν νὰ τὸν διευθύνωσιν εἰς τὸν ὀρθὸν δρόμον, καὶ νὰ τὸν με-

τχειρισθῶσιν ὡς ὄργανον τῆς ἐλευθερίας ἡμῶν καὶ κοινῆς εὐδαιμονίας, καὶ πρὸς τοῦτο τὸ τέλος ἔδοσαν παντοῦ τὰς ἀναγκαίας καὶ προσηκούσας διαταγάς. Ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦ κοινοῦ λαοῦ ἡ ἄθηκτος ὀργὴ, ὅταν δὲν ὁδηγῆται ἀπὸ τὴν φρόνησιν, ἠμπορεῖ νὰ ἐπιφέρῃ μᾶλλον βλάβην παρὰ ὠφέλειαν. Διὰ τοῦτο ἀκεφάτσα καὶ ἐγὼ, ὡς πληρεξούσιος ὅλων τούτων τῶν ἐπιχειρημάτων, νὰ ἐμπιστευθῶ εἰς τὰς ἡμετέρας χεῖρας τοὺς οἰάκας τῶν κινημάτων αὐτοῦ, εὔελπις ὢν, ὅτι καθὼς μέχρι τοῦδε, διὰ τῆς φιλογενείας σας καὶ τῆς πατρικῆς στοργῆς καὶ κηδεμονίας ἐδυνήθητε νὰ ἀποκτήσετε ἀγάπην καὶ κοινὴν ὑπόληψιν, θέλετε καὶ τώρα μεταχειρισθῆ ὅλους τοὺς δυνατοὺς τρόπους, διὰ νὰ ὁδηγήσετε φρονίμως τὸν διακαῆ ζῆλον τοῦ ποιμνίου σας, καὶ νὰ διοικήσετε καλῶς τὰ κινήματά των· Στέλλω δὲ πρὸς ὑμᾶς τὸν κύριον Δημήτριον Θέμελην ἄνδρα φιλογενέστατον ἐνάρετον, καὶ διὰ τὸν μεγάλον του πατριωτισμὸν, γνωστὸν καὶ εἰς ἐμὲ καὶ εἰς ἀνωτέρους ἄλλους, ὅτι εἶναι προσταγμένος νὰ σᾶς εἰπῇ τοὺς σκοπούς μου, καὶ νὰ ὁδηγήσῃ ἕκαστον εἰς ὅσα παρ' αὐτοῦ ζητεῖ σήμερον ἡ Πατρίς. Ἔχετε λοιπὸν, φίλοι ὁμογενεῖς, εἰς αὐτὸν πεποίθησιν. Ἀκούσατε τοὺς λόγους του καὶ βάλετε τὰς ὁδηγίας του εἰς πρᾶξιν, διότι ἐξ αὐτῶν κρέμαται καὶ ἡ κοινὴ τοῦ γένους ἡμῶν εὐδαιμονία, καὶ ἑνὸς ἑκάστου ἡ μερικὴ εὐτυχία· ἂς μὴ δειλιάσῃ τις ἀπὸ τὰ προβλήματά του. Ἠξεύρω, ὅτι εἰς ὅλων τὰς καρδίας εἶναι ῥιζωμένη ἡ μετρία ἐκείνη πρόληψις, ὅτι ποτὲ μόνοι μας δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἐλευθερωθῶμεν, ἀλλὰ πρέπει νὰ προσμένωμεν ἀπὸ ξένους τὴν σωτηρίαν μας. Ἕκαστος νουνεχὴς ἠμπορεῖ νὰ γνωρίσῃ πόσον ψευδὴς εἶναι ἡ πρόληψις αὕτη, ἀρκεῖ μόνον νὰ βαθύνῃ εἰς τὰ πράγματα τῆς πατρίδος μας. Ῥίψατε τὰ βλέμματά σας εἰς τὰς θαλάσσας, καὶ θέλετε τὰς ἰδεῖ κατασκεπασμένας ἀπὸ θαλασσοπόρους ὁμογενεῖς, ἑτοίμους νὰ ἀκολουθήσωσι τὸ παράδειγμα τῆς Σαλαμῖνος. Κυτάξετε εἰς τὴν ξηρὰν, καὶ ἀπαντα-χοῦ βλέπετε Λεωνίδας, ὁδηγοῦντας φιλοπάτριδας Σπαρτιάτας. Κυτάξετε τὴν ὁμόνοιαν, ἥτις συνδέει τῶν Ἡρώων τούτων τὰς ψυχάς. Κυτάξετε τὴν προθυμίαν καὶ ζῆλον αὐτῶν! Παρεβά-

λετε τὰς ἐξαισίους καὶ μεγάλας ταύτας ἀρετὰς μὲ τὴν χαυνότητα ἀδυναμίαν καὶ ἐσωτερικὴν ταραχὴν τοῦ ἐχθροῦ μας· καὶ τότε ἂν ἠμπορεῖτε, εἴπατε, ὅτι ἀπὸ ἄλλους πρέπει νὰ προσμένωμεν τὴν σωτηρίαν μας. Ναὶ ἀδελφοὶ ὁμογενεῖς! Ἔχετε πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅτι ποτὲ ξένος δὲν βοηθεῖ ξένον, χωρὶς μεγαλώτατα κέρδη. Τὸ αἷμα, τὸ ὁποῖον θέλουν χύσει οἱ ξένοι δι' ἡμᾶς, θέλομεν τὸ πληρώνει ἀκριβώτατα· καὶ οὐαὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα! ὅταν συστηματικὴ δεσποτεία ἐνθρονισθῇ εἰς τὰ σπλάγχνα της. Ὅταν ὅμως μόνοι μας ἀποστείλωμεν τὸν ζυγὸν τῆς τυραννίας, τότε τῆς Εὐρώπης ἡ πολιτικὴ θέλει βιάσει ὅλας τὰς ἰσχυρὰς Δυνάμεις νὰ κλείσωσι μὲ ἡμᾶς συμμαχίας καὶ ἐπιμαχίας ἀδιαλύτους. Χαίρετε!

Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης.

Τὸ παρόν μου ἐσφραγίσθη καὶ ἐδόθη.

Ἐν Ἰσμαήλ τῇ 8. Ὀκτωμβρίου. 1820.

———0———

Ἀριθ. 56.

Εὐγενέστατοι Κύριοι Ξάνθε, καὶ Δ. Θέμελη. Εἰς Γαλάτζι.

Τῇ 9. Ὀκτωμβρίου 1820. Βουκουρέστι.

Ἀπὸ τὸ γράμμα σας ἔμαθον τὰ καλόν σας ρθάσιμον, καὶ ἐβεβαιώθην τὰ ὅσα μοὶ λέγετε· καὶ πρὸς ἀπόκρισιν ἰδοὺ σᾶς περικλείω διάφορα γράμματα, ἵνα τὰ θεωρήσετε καὶ ἐξετάσετε μετ' ἀκριβείας· ἀναμεταξὺ αὐτῶν εὑρίσκετε καὶ τρία γράμματα ἀπὸ τὸν Μηλόσχην· τὸ ἕν εἶναι πολλὰ νέον, τὸ ὁποῖον ἔλαβα μὲ ἐξεπίτηδες ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος μοὶ εἶπε διὰ ζώσης φωνῆς, ὡς ἐκ στόματος τοῦ ρηθέντος, ὅτι διάφοροι περαστικοὶ Τοῦρκοι τοῦ λέγουσι μὲ ἐπαπειλητικὰς φωνὰς, ὅτι ἂν δὲν δεχθῶσιν οἱ Σέρβοι τὰ ὅσα τοὺς προβάλλει τὸ ὑψηλὸν Δοβλέτι, τότε θέλουσιν ἰδεῖ ὅτι ὁ Μπαμπᾶ Πασᾶς, ὅστις ἔγεινε Ῥούμελη Βαλεσῆς, θέλει ὁρμήσει μεθ' ὅλων τῶν ἑτοιμασμένων στρατευμάτων του ἐν ᾧ εἶναι καὶ ὁ Χουρσὶτ Πασᾶς Βεζίρης τῆς Βούλας, καὶ θέλουσι καταζρέψει τὴν Σερβίαν. Μὲ συμβουλεύεται λοιπὸν, τὸ πῶς ἂν κατ' ἐναντίαν περίστασιν συμβῇ ἓν τοιοῦτον ἔξαφνον συμβάν, τότε τί νὰ κάμῃ; ἐν ᾧ δὲν ἔχουσι οὔτε μιᾶς ἑβδομάδος ζα-

χερὲν; Πρέπει λοιπὸν νὰ οἰκονομηθῇ τὸ πρᾶγμα· διότι ἀπὸ τὰ μέρη τῆς Τουρκίας δὲν δύνανται νὰ ἀγοράσουν οὔτε μίαν ὀκᾶν καὶ ἀπὸ τὴν Νεμιτζίαν ἂν ζητήσουν νὰ ἀγοράσουν, οἱ Νέμιτζοι τοὺς προδίδουσιν εὐθὺς εἰς τὸν Πασᾶν τοῦ Βελγραδίου, καὶ ἐκεῖνος γράφει εἰς τὸ Δοβλέτι, καὶ τότε γίνεται ὀγληγορώτερα ἡ ταραχὴ. Ἄρα καὶ ἦτον καλὸν διὰ νὰ ἐνεργηθῇ, ὥστε μερικοὶ πραγματευταὶ τῆς Βλαχίας οἱ κατεβάζοντες πραγματείας διὰ τοῦ νεροῦ, νὰ βάζουν εἰς τὰ Τζάμια μολίβι, καὶ μπαροῦτι, καὶ οἱ Σέρβοι ὄντες τότε ἀγροικημένοι, τὴν νῦκτα νὰ εὐγένωσιν εἰς κἀμμίαν ἄκρην εἰς κἀνένα χωρίον προσδιωρισμένον, καὶ νὰ δεχώμεθα αὐτὰ τὰ ἀναγκαῖα πράγματα, ὥστε ἀπὸ ὀλίγα νὰ συνάξωμεν μέρος. Μὲ ἐζήτησαν προσέτι καὶ ἄλλας συμβουλὰς, δηλ. πῶς νὰ πολιτευθῶσι μὲ τοὺς Τούρκους· ἐγὼ δὲ τοὺς ἐμήνυσα νὰ φερθῶσι κατὰ τὴν συμβουλὴν τοῦ Μηνίστρου, καὶ νὰ μὴ φοβοῦνται· διότι ἂν οἱ Τοῦρκοι κινηθῶσιν ἐπάνω των, βέβαια ἡ Ῥωσσία δὲν θέλει τοὺς ἀφήσει νὰ χαθοῦν, ἀλλὰ θέλει τοὺς βοηθήσει ἀποφασιστικά, καὶ ἡμεῖς τότε θέλει τοὺς βοηθήσομεν ὅσον τὸ δυνατόν μας· ἐκεῖνα δὲ τὰ τοῦ Μπαμπᾶ Πασᾶ καὶ τοῦ Χουρσὶτ Πασᾶ εἶναι ψεύματα, καὶ ὅτι εἶναι ἁπλᾶ φοβερίσματα τῶν Τούρκων, μόνον διὰ νὰ κλίνωσι πρὸς τὰ ζητήματά των. Αὐτὰ εἶναι τὰ τρέχοντα κατὰ τὸ παρὸν, καὶ σᾶς εἰδοποιῶ διὰ νὰ πάρετε τὰ μέτρα σας· ἐγὼ ὅμως ἐκεῖνον τὸν ἐμψύχωσα καθόλους τοὺς τρόπους. Ἡ εἰδοποίησίς μου αὕτη γίνεται τὸ περισσότερον, διὰ νὰ καταλάβετε, ὅσα σᾶς ἔλεγον ὅτε εἴσασθον ἐδὼ, μερικοὶ φίλοι, τὸ πῶς ἡ Σερβία εὑρίσκεται εἰς τὰ νεύματα μερικῶν, καὶ ὅταν θέλουσι τὴν σηκώνουσι, καὶ ὅτι ἔχουσιν ὅλα τὰ ἀναγκαῖα τοῦ πολέμου. Ἰδοὺ λοιπὸν ποία εἶνε ἡ ἀλήθεια, καὶ σκεφθεῖτε καλὰ τὰ πράγματα, καὶ ἂς μὴν ἀφινόμεθα εἰς ἁπλᾶ τῆς φαντασίας πράγματα. Ἰδοὺ σᾶς στέλλω καὶ τὸ σπαθὶ, τὸ ὁποῖον θέλετε τὸ στείλει εἰς τὸν Μπέην τῆς Μάνης.

Ἐπειδὴ ἐστοχάσθην, ὅτι σᾶς χρησιμεύουν αὐτὰ τὰ γράμματα διὰ νὰ σᾶς τὰ στείλλω, δι' αὐτὸ τοῦτο καὶ ἀπεφάσισα νὰ στείλλω τὸν Κύριον Ἰωάννην Σύμωβ μὲ τὰ ἐξοδά μου διὰ νὰ σᾶς

τὰ φέρῃ, καὶ ἀρ' οὗ τὰ λάβετε, τοῦ δίδετε καὶ ἓν ἀποδεικτικὸν τῆς παρλαβῆς πρὸς ἡσυχίαν μου. Τὸν Ἀλῆ Πασᾶν τὸν ἔχουν πολιορκημένον, καὶ μπομπαρδίζονται ἀμοιβαίως. Μὴν ἔχων περισσότερα νὰ σᾶς εἰπῶ σᾶς ἀδελφικοασπάζομαι καὶ εἰμί.

Σάββας Καμινάρης Παίμπασης.

———0———

Ἀριθ. 57.

Εὐγενέστατε Κύριε Ξάνθε. Εἰς Ἰσμαήλ.

Ἐν Βουκορεστίῳ τῇ 16. Ὀκτωμβρίου 1820.

Ἀπὸ τὸ ὑστερινόν μου γράμμα τὸ μὲ τὸν κὺρ Ἰωάννην Σόμωβ σταλμένον ἐβεβαιώθητε τὰ ἕως τότε τρέχοντα καὶ τὰς σκέψεις μου. Ἤδη δὲ σᾶς εἰδοποιῶ, ἀπὸ ἕνα Τάταρην ὁποῦ ἦλθεν ἀπὸ Κωνσταντινούπολιν, ὅτι Δοβλὲτ Τάταρης ἐστάλη διὰ Σερβίαν, διὰ νὰ σηκώσῃ τὸν ἀπεσταλμένον Τοῦρκον Χοτζακιὴν ἀπὸ τὸ Βελγράδι, ἐπὶ λόγω, ὅτι αὐτὸς ἐστάλη διὰ νὰ ἡσυχάσῃ καὶ διορθώσῃ τὴν Σερβίαν, καὶ ὄχι νὰ τὴν βάλῃ εἰς ταραχὴν καὶ ἀνησυχίαν· νὰ μείνῃ δὲ μόνος ὁ Πασᾶς εἰς Βελγράδι, διὰ νὰ ἀναπαύσῃ τὰ πράγματα καὶ νὰ ἡμερώσῃ τοὺς Σέρβους. Ἀπὸ τὴν Ῥωσσικὴν καντζελαρίαν ὅμως καὶ ἀπὸ τοὺς Σέρβους ἀκόμη δὲν ἐβεβαιώθη αὐτὴ ἡ εἴδησις, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τὸν ῥηθέντα Τάταρην τὴν ἤκουσα.

Τὰ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ πράγματα εἶναι εἰς τὴν ἰδίαν κατάστασιν σχεδόν. Ἄνθρωποι νεωστὶ ἐλθόντες ἀπ' ἐκεῖνα τὰ μέρη μᾶς διηγοῦνται, ὅτι στέκεται μὲ σταθερότητα εἰς τὸ κάστρον τῆς λήμνης, ἐν ᾧ βαστᾷ τὸ νησὶ καὶ μίαν δυνατὴν κούλιαν ἢ ἕνα πῦργον· οἱ κανονιέρια του εἶναι πολλὰ ἐπιτήδειοι, ἀρτιλιερία βαρειὰ, ἀκόμη δὲν ἐπῆγαν οἱ βασιλικοί, μ' ὅλα αὐτὰ οἱ κπεταναρέοι γρικοὶ ἐπροχώρησαν ἕως εἰς τὰ τείχη τοῦ Πύργου· αὐτοὶ προθυμοποιοῦνται περισσότερον ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους, καὶ φαίνεται, ὅτι αἱ ἀπατηλαὶ ὑποσχέσεις τοῦ Πασιόμπεη τοὺς ἐγκαρδιώνουσι περισσότερον εἰς τὸ νὰ δείχνωνται τόσον γενναῖοι καὶ τολμηροί. Ὁ Πασᾶς τῆς Σκόνδρας ἀνεχώρησε διὰ τὰς ἐπαρχίας του, τὸ δὲ αἴτιον τῆς ἀναχωρήσεώς του εἶναι ἄγνωστον. Οἱ δυστυχεῖς Ἰωαννῖται, εὐτυχεῖς ὄντες ποτὲ, τανῦν

κατήντησεν νὰ περιφέρωνται εἰς τὰ χωρία, ζητοῦντες ψωμὶ ἐλεημοσύνην διὰ νὰ τραφοῦν αὐτὰ καὶ τὰ παιδία των· τοιαῦτα εἶσὶν τὰ ἀποτελέσματα τῆς Τουρκικῆς δυναστείας. Εἶναι ἀρκεταὶ ἡμέραι ὁπού παρακινῶ τὸν καπετὰν Φαρμάκην διὰ νὰ τὸν καταπείσω νὰ ὑπάγῃ πρὸς ἐκεῖνα τὰ μέρη μὲ συστατικὰ γράμματα ἀπὸ τὸν Αὐθέντην Καλημάχην, καὶ ἀπὸ ἄλλους πρὸς τὸν Μπαϊράμπεην, ἐπὶ λόγῳ διὰ νὰ τὸν βοηθήσουν καὶ νὰ λάβῃ τὰ ἁρπαγμένα ὑποστατικά του ἀπὸ τὸν Ἀλῆ Πασᾶν, καὶ αὐτὸς μὲ κἀνένα τρόπον δὲν καταπείθεται. Αὐτὸ, φίλε, ἦτον πολλὰ ὠφέλιμον καὶ ἀναγκαῖον, διότι ὅταν αὐτὸς ἐπήγαινεν ἐκεῖ, ὄντας ἐφοδιασμένος μὲ τοιαῦτα συστατικὰ γράμματα, ἤθελε δείξῃ χαρακτῆρα, καὶ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον εὐκόλως ἠδύνατο νὰ συνομιλήσῃ μὲ ὅλους τοὺς ἐκεῖ καπιτάνους, καὶ νὰ τοὺς κοινοποιήσῃ τοὺς σκοπούς μας. Ἐκεῖ εἶναι συναγμένοι ὅλοι οἱ γενναῖοι ἄνδρες τοῦ γένους μας ἀπὸ τὸ μέρος τῆς Ἑλλάδος, καὶ στοχασθεῖτε πόσον ἐχρησίμευεν ἡ παρουσία τοῦ Φαρμάκη. Σκεφθεῖτε λοιπὸν, καὶ γράψετε ἀπὸ αὐτοῦ μὲ ὅποιον τρόπον στοχασθεῖτε διὰ νὰ τὸν καταπείσετε ἀρεύκτως νὰ κάμῃ αὐτὸ τὸ ταξίδευμα, καὶ πάλιν ἂς γυρίσῃ ὀπίσω, ἀφ' οὗ τελειώσῃ αὐτὰ τὰ χρέη του. Δόσατε, φίλε, καλὴν προσοχὴν εἰς τοὺς λόγους μου· καὶ στοχασθεῖτε, ὅτι ἐκεῖ εἶναι συναγμένοι ὅλοι οἱ καπιτάνοι τῆς Θεσσαλίας, Λεβαδείας, Ἠπήρου καὶ Μακεδωνίας, ἀπὸ τοὺς ὁποίους προσμένει τινὰς τὰς μεγαλητέρας δουλεύτσεις, καὶ δὲν εἶναι διασμένος τις διὰ νὰ τρέχῃ ἀπὸ τόπον εἰς τόπον νὰ τοὺς ἐνταμώνῃ καὶ νὰ γίνεται ἀργοπορία· ἐκεῖ τοὺς εὑρίσκει ὅλους μαζὴ καὶ τοὺς καταπείθει βέβαια μὲ μεγάλην εὐκολίαν. Ὁ Μουστακὸφ ἀκόμη δὲν ἐμίσευσε, ἐπὶ προφάσει, ὅτι ἐπειδὴ ἔγεινε ταραχὴ εἰς τὴν Σερβίαν, οἱ δρόμοι ἔγειναν ὅλοι ὕποπτοι, ὃ ἐστὶ μὲ ὑποψίαν ἠμπορεῖ νὰ ταξιδεύσῃ τινὰς· ὀλίγην ἡσυχίαν νὰ λάβουν τὰ πράγματα, μὲ ὑπόσχεται, ὅτι μισεύει· ὅμως ἦτο καλὸν νὰ γράψετε ἀπὸ αὐτοῦ τὸν Κύριον Γεώργιον (Λεβέντην) διὰ νὰ τὸν ξεκινήσῃ ἀρεύκτως. Νὰ κατορθώσετε αὐτοῦ μὲ τὸν Ἐκλαμπρότατον Μπεζανὸ διὰ νὰ γράψῃ ἐδῶ πρὸς τὸν κύριον Νικολόπου-

λον διὰ νὰ μοῦ δώσῃ τὸ Μόνλης σμήτζα, αὐτὸν τὸν χρόνον κατὰ τὴν τιμὴν ὁποῦ τὸ εἶχε δοσμένον ἕως τώρα, τὸ ὁποῖον ἐγὼ δὲν τὸ θέλω δι' ἄλλο αἴτιον, παρὰ μόνον διὰ νὰ ἔχω πρόφασιν νὰ περιφέρωμαι ἐκεῖ, ὥστε νὰ δυνηθῶ νὰ ὀργανίσω ἄλλα πολλὰ ἀναγκαῖα πράγματα, τὰ ὁποῖα τὰ ὠμιλήσαμεν καὶ καὶ ἀκόμη περισσότερα χρησιμεύονται Στοχάζομαι, ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ πλέον σύντομον καὶ ὠφελιμότερον, καὶ φροντίσατε νὰ τὸ βάλετε εἰς ἐνέργειαν· ἐπειδὴ καὶ ὁ Κλεόβουλος εἶναι τοῦ συστήματος ἄνθρωπος· περισσότερον διὰ τώρα δὲν ἠμπορῶ νὰ σᾶς εἰπῶ, παρὰ σᾶς ἀδελφικοασπάζομαι.

Ὁ φίλος σου καὶ ἀδελφός.

Σάββας Καμινάρης.

———o———

Αὐτὴν τὴν ὥραν ἦλθεν ὁ Λαζαράκης μαζὴ μὲ τὸν Μουχουρδάρην τοῦ ἐδῶ Αὐθέντου Σούτζου, ὅστις εἶναι υἱὸς τοῦ μπάς καπὶ Κιαχαγιασὴ τοῦ Βλάχμπεη, ὁποῦ ὀνομάζεται Ποστέλνικος Σταυράκης, διὰ νὰ μὲ ζητήσῃ μερικὰ πράγματα, ὁ ὁποῖος μὲ ἔδοσε νέας εἰδήσεις τῆς Κωνσταντινουπόλεως, λέγοντάς με, ὅτι σήμερον ἦλθε τάταρης εἰς τὸν Αὐθέντην ἀπὸ Κωνστ. καὶ ἔφερε μουσδὲ εἰς τὸν Αὐθέντην, ὅτι ὁ καπὶ Κιαχαγιᾶς τοῦ ἐδῶ Σούτζου Αὐθέντου. Ὁ εἰς Κωνσταντινούπολιν Ποστέλνικος Σταυράκης, ἠκούσθη, ὅτι τῷ ἐχαρίσθη ἀπὸ τὸν Σουλτάνον μία ταμπακέρα μπιρλατένια, καὶ ἕνα Χάτι' τὸν ἔκραξε καὶ ὁ Βεζίρης εἰς τὴν Πόρταν καὶ τὸν ἐφόρεσε μίαν Σαμαρόγουνα· ὁ Μηνίστρος Χαλὲτ Ἐφέντης τῷ ἐχάρισε ἕνα Ἄτι στολισμένον, πρᾶγμα ὁποῦ ποτὲ δὲν ἐστάθη, ἀφ' οὗ ἐστάθησαν αὐθεντίαι. Κάμνοντας ἐγὼ ἀπορίας, τάχα πῶς εἶναι τὸ μόνον ἀδύνατον πρᾶγμα νὰ γένῃ αὐτὸ, ἐβιάσθη ὁ νέος καὶ μοὶ ἔδειξε τοῦ πατρός του τὸ γράμμα· τὸν εἶπα ἐγὼ, ὅτι βέβαια μεγάλας δουλεύσεις πρέπει νὰ ἔδειξεν εἰς τὸ Δοβλέτι, διὰ τοῦτο τῷ ἔκαμναν αὐτὴν τὴν τιμὴν· μὲ ἀπεκρίθη ὅτι αὐτὰς τὰς δουλεύσεις δὲν τὰς ἔδειξεν αὐτὸς ἀπ' ἐκεῖ, ἀλλ ἄλλος ἀπὸ ἐδῶ. Ἄρχισα λοιπὸν νὰ τὸν ἐρωτῶ περισσότερον

καὶ νὰ τὸν ἐρευνῶ· ἄραγε κἀνένα σεφέρι ἔχει νὰ γένῃ καὶ τὸ εἰδοποίησε! Μὲ ἀπεκρίθη, καλὲ δὰ ἄλλα πράγματα εἶναι· ἐγὼ τὸν παρεκάλεσα· σὰν τί πράγματα νὰ ἦναι; ὁ Μουχουρδάρης μὲ ἀπεκρίθη οὕτως· μερικοὶ ρωμαῖοι ἐδικοί μας Φαναριῶται ὁποῦ εἶναι μέσα, ὀργανίζουν διὰ μέσου τοῦ Μηνίστρου τοῦ Καποδίστρια καὶ ἄλλων, μίαν Ἑταιρίαν διαβολεμένην, πολεμῶντες νὰ ὀργανίσουν τοὺς καϊμένους Χριστιανοὺς νὰ σηκώσουν ἀποστασίαν καὶ νὰ χαθοῦν κατὰ κράτος, καὶ τοῦτο εἰδοποιήθη εἰς τὸ Δοβλέτι διὰ νὰ πάρῃ τὰ μέτρα του. Μάλιστα μὲ εἶπε καὶ αὐτὸ, ὅτι ὁ Πασᾶς τῆς Σκόντρας, ὁποῦ ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὸ στρατόπαιδον τῶν Ἰωαννίνων ἐδιωρίσθη ὁμοῦ μὲ τὸν Μελὴκ Πασᾶν καὶ Σασῆ Πασᾶν καὶ Μπόσνα βαλεσῆ, τοὺς ἐδιώρισε τὸ Δοβλέτι νὰ παρατηροῦν τὰ κινήματα τῶν Σέρβων. Ἐπάσχισα νὰ ἔμβω εἰς βαθυτέραν ἔρευναν ἀπὸ αὐτὸν τὸν νέον, ὅμως δὲν ἐστάθη τζαρὲς, καὶ δι' ὅσα μὲ ὡμίλησε, μὲ ὥρκισε νὰ μὴν εὔγουν ἀπὸ τὸ στόμα μου· ἐπειδὴ χάνεται μὴ τὴν ὁλότην, λέγοντάς μου ὅτι τόσον μυστικὸν εἶναι, ὁποῦ τὸν ἴδιον Καλημάχην τὸν Αὐθέντην, καὶ τὸν μέγαν Δραγουμάνον τῆς Πόρτας δὲν τοὺς ἰδέασαν παντελῶς, καὶ ἀγνοοῦν αὐτὸ τὸ μυστικόν.

Λοιπὸν ἐγὼ κάμνω τὸ χρέος μου τὰ ὅσα ἔμαθον διὰ τῆς τυχούσης εὐκαιρίας σᾶς εἰδοποιῶ. καὶ μένω.

Σάββας Καμινάρης.

1820. Ὀκτωμβρίου 17.

Ἀριθ. 58.

Τιμιώτατε Κύριε Ἐμ. Ξάνθε. εἰς Ἰσμαήλ

Ἀπὸ Γαλάτζι τῇ 19 Ὀκτωμβρίου. 1820

Ὄντας αὐτοῦ ἔκρινα εὔλογον, καθὼς καὶ τώρα βλέπω, ὅτι μοὶ εἶναι ἀναγκαῖον διὰ νὰ μὲ στείλετε ἰδιοχείρως σας ἐπιτροπικὸν γράμμα, ὅπου εἰς κάθε περίστασιν νὰ ἤθελε μὲ χρησιμεύσῃ· μάλιστα διὰ νὰ μὴ στοχάζωνται καὶ οἱ ἐδώ, ὅτι περιφέρομαι ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε χωρὶς νὰ ἦμαι προσταγμένος. Αὐτὸ παρακαλῶντας ζητῶ νὰ μὲ τὸ σείλετε ὅσον τάχιστα, διότι εἶναι ἀναγκαιότατον. Ὁ κύριος Χρ. Περῤῥαιβὸς σήμερον ἀναχωρεῖ ἀπ' ἐδώ. μένω

Διονύσιος Εὐμορφόπουλος.

———0———

Ἀριθ. 59.

Περισπούδαστέ μοι Κύριε!

Γαλάτζι τῇ 21 ὀκτωμβρίου 1820.

Τὰ ἐσώκλειστα ἀφ' οὗ τὰ ἀναγνώσῃ, ἂς τὰ βουλώσῃ, καὶ ἂς τὰ ἀποστείλῃ μὲ τὸν πλέον τάχειον καὶ σίγουρον τρόπον, ἂν οἶδε ταχύτερον πρὸς τὸν Καλὸν, διὰ νὰ ἰδεασθῇ τὰ τρέχοντα. Ἂς μὴ βραδύνῃ τὴν ἀποστολήν των διὰ νὰ τὸν προφθάσῃ τοὐλάχιστον πρὶν τῆς ἐνταμώσεως. Ἀχ! φίλτατε, ἔγεινα περουσάνης διὰ τὸ ἀπροσδόκητον τοῦτο ἀπευκταῖον· ὁ Ὕψιστος δὲ νὰ γένῃ ἵλεως καὶ ἐκδικητής. Περιμένω ἀποκριτικόν της καὶ ἂν ἠξεύρῃ ποῦ εὑρίσκεται νὰ μὲ εἰδοποιήσῃ· εἰμὶ δέ.

ὁ σὸς ἀδελφὸς εἰλικρινὴς καὶ δοῦλος

Δ. Θέμελης.

———0———

Αριθ. 60.

Περικόθητέ μοι Κύριε.

Γαλάτζι τῇ 21 Οκτωμβρίου 1820.

Περὶ τῆς ὑποθέσεως τῆς ὁποίας τῇ λέγω εἰς τὸ ἄλλο γράμμα μου, ἂς ἦναι μυστική, χωρὶς νὰ γνωστοποιηθῇ εἰς ἄλλους, διὰ νὰ μὴ γίνεται κρότος, ἕως οὗ νὰ ἰδῶμεν τὰ πράγματα ὁποίαν μορφὴν μέλλουν νὰ λάβουν, ἐπειδὴ εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ ἔγεινεν ἄλλως πῶς ἡ περίστασις, καὶ δὲν εἶναι χρεία κρότου καὶ ταραχῆς. Μεγάλην ταραχὴν μᾶς ἐπροξένησε, φίλτατε, αὕτη ἡ ἀπευκταία ἀγγελία, καὶ εὑρισκόμεθα εἰς διαφόρους συλλογισμούς, χωρὶς ὅμως νὰ ἀπαυδήσωμεν ἀπὸ τὸν ὀρθόν μας σκοπὸν, χάνοντας τὸ κουράγιον τῆς ψυχῆς μας. Παρετηροῦμεν δὲ, ὅτι εἶναι μία θεία οἰκονομία καὶ ἡ ἀπομώρωσις αὕτη τοῦ Τυράννου, ἐπειδὴ κατὰ τὴν παράστασιν βέβαια, τὴν ὁποίαν τοῦ ἔκαμαν (ἂν ὑπάρχῃ οὕτως) ἔπρεπεν αὐτὸς νὰ κάμῃ διαφορετικὰ φερσίματα, καὶ νὰ ἰδῶμεν ἄλλα πράγματα· ἤδη δὲ βλέπομεν τὸν τρόπον, τὸν ὁποῖον ἐφέρθη (μ' ὅλον ὅτι ἀγνοοῦμεν εἰσέτι τοὺς ἐκβησομένους σκοποὺς τῶν κινημάτων του·) πλὴν ἐλπίζομεν εἰς τὴν θείαν πρόνοιαν νὰ μείνουν κοιμησμένα τὰ πνεύματά των ἄχρι τῆς ἐκπεραιώσεως, καὶ εἴθε! Ἐπειδὴ πολλάκις ἤκουσεν αὐτὸς καὶ ἀπὸ ἄλλους ἐχθροὺς τοῦ Γένους ἡμῶν τοιαῦτα, ἴσως καὶ περισσότερα· ἀλλ' ὁ περιέπων ἡμᾶς Θεὸς τὰ ἐξοικονόμησε διὰ τῆς ἀῤῥήτου αὐτοῦ σοφίας. Ὅθεν καθὼς τότε, οὕτω καὶ ἤδη δὲν εἶναι χρεία μικροψυχίας, ἀλλ' ὅλως ἐνθαῤῥυνόμενοι νὰ βαίνωμεν βήμασι γηγαντιαίοις εἰς ὅσα δεῖ πρὸς τὴν τοῦ θείου ἡμῶν σκοποῦ ἐκπαιρέωσιν. Ἀλλὰ χρεία προσοχῆς, διότι ἤδη τὸ πρᾶγμα ἐστὶ τῶν προτέρων δεινότερον, ὡς ἐκ τῶν οἰκείων τὰ βέλη, διὸ καὶ ἔπεται νὰ ἦναι καὶ πλέον φαρμακερὰ, ὡς ἀπὸ οἰκείους γνωστὰ γεγονότα· ὁ Ὕψιστος νὰ γένῃ ἵλεως καὶ ἐκδικητὴς τῶν τρομερῶν καὶ ἀνημέρων τούτων θηρίων. Ἀμήν! Γένοιτο! Γένοιτο!

Ἀφ' οὗ ἀναγνώσῃ τὰ ἐσώκλειστα γράμματα τοῦ ἀπὸ Βουκουρέστι φίλου περιέργως, ἐὰν τὸ ἐγκρίνῃ εὔλογον, ἂς γράψῃ τῷ Καλῷ παρακινητικῶς πως περὶ ὅσων διαλαμβάνει ὁ φίλος,

εἰδ' ἄλλως καὶ δὲν κρίνει τὸν καιρὸν ἀρμόδιον διὰ τὰ ξδη τρέχοντα, ἂς μείνῃ ἐν σιωπῇ, ἕως νὰ ἰδῶμεν τί τέξεται ἡ ἐπιοῦσα. Ἐγὼ μὲν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἔκαμα στάσιν, διαφυλάξας καὶ τὰ γράμματά μου ὅλα εἰς τόπον σίγουρον, ἕως οὗ νὰ ἴδω, τὴν δευτέραν ὁρδινείαν τοῦ Καλοῦ. Ἐπειδὴ, φίλτατε, ἐὰν ἐνταμώθη εἰς Σκουλένι μὲ τὸν Π. Ρ. ἡμεῖς εἴμεθα χαμένοι, ὡς ἐκκενωθέντα τὰ μυστήρια εἰς αὐτὸν, πλὴν ἐγὼ δὲν ἀπαυδῶ εἶμαι ἕτοιμος, ἐὰν μέ προσταξῇ, ἀπέρχομαι· νὰ μοὶ πρόφθασθῇ ὅμως ἐν πασαπόρτι διὰ τὰς ἐνδεχομένας περιστάσεις· καὶ ὅ,τι καιρὸς εἶναι ἀδιαφορῶ, εἴτε χειμὼν δηλ. εἴτε κακοκαιρίαι· καὶ τοῦτο διὰ νὰ ἔχω σκέπην νὰ ἐλευθερωθῶ ἕως οὗ νὰ ἐκπληρώσω τὰ ἱερά μου χρέη, καὶ τότε ἂς ἀποθάνω εὐχαρίστως, διότι εἶμαι πάντοτε ἕτοιμος διὰ τὴν πατρίδα νὰ χύσω καὶ τὴν τελευταίαν ῥανίδα τοῦ αἵματός μου, ὄχι ὅμως ἐξ ἀπροόπτου, γωρὶς νὰ δυνηθῶ νὰ τὴν δουλεύσω, ἵνα χαθῶ παρὰ τοῦ τυράννου, ἐν ᾧ καιρῷ εἶναι τρόπος τῆς διαφευδεύσεως διὰ νὰ ἐλευθερωθῶ καὶ νὰ ἐκπαιρεώσω τὸν σκοπὸν, δι' ὃν ἀπέρχομαι. Ὅθεν μὲ πρῶτον νὰ μοὶ προφθασθῇ, ὡς εἴρηται, τὸ πασαπόρτι, ἐὰν ἦναι ἀπόφασις τοῦ Καλοῦ διὰ τὴν ἀποφασισθεῖσαν ὁδοιπορίαν. Καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τοῦ παρόντος, περιμένοντας δὲ ἀποκριτικόν της πρὸς ἡσυχίαν μου. Μένω

Δ. Θέμελης.

Παρακαλῶ προσέτι νὰ ἔχω ἀπόκρισίν της καὶ διὰ τὰ προσταλθέντα αὐτῇ γράμματα Βουκουρεστίου πρὸς ἡσυχίαν μου.

———0———

Ἀριθ. 61.

Στοιχ. Κ.

Ἀγαπητέ Ξάνθε.

Ἀμέσως ἀφ' οὗ λάβῃς τὴν παρούσάν μου νὰ κινηθῇς διὰ Γαλάτζι, διὰ νὰ ἐκτελέσῃς ὅσα ἐπαρήγγειλα τὸν κύριον Λασάνην νὰ σὲ εἰπῇ. Περισσότερα δὲν σοὶ γράφω, διότι ἐγγυῶμαι τὴν καλὴν ἐκτελέσεως τῶν σχεδίων μου ἔχω, τὴν ὁποίαν εἰς τὰς μέχρι τοῦδε περιστάσεις ἔδειξας φρόνησιν καὶ ἀγχίνοιαν, ἀλλὰ σὲ ἀσπάζομαι ἀδελφικῶς, καὶ μένω.

Κισνόβι τὴν 24. 8βρίου. 1820.

Ὁ φίλος σου.

Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης.

Νὰ σὲ ἰδῶ, ἀγαπητέ μου Ξάνθε· πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃς τὸν Καραβιὰν ἀφεύκτως.

Πρὸς τὸν Εὐγενέστατον κύριον Ἐμμ. Ξάνθον. Εἰς Ἰσμαήλ.

———0———

Ἀριθ. 62.

Ἀδελφὲ περιπόθητε Κύριε Ξάνθε.

Γαλάτζι τῇ 25 8βρίου. 1820.

Ἔλαβον τὸ γράμμα σου τὴν ὑγείαν σου ἐχάρην. Ἔλαβον ὁμοίως καὶ τὸ ἐσώκλειστον, τὸ ὁποῖον σήμερον ἐξαποστέλω ἀσφαλῶς μὲ ἐπίτηδες ἄνθρωπον καὶ ἂς ἀμεριμνῇ. Εἶδον δὲ μὲ ἀπορίαν μου νὰ μὲ ἐνθυμίζῃ εἰς τὸ τῆς ἐπιστασίας μου κεφάλαιον, ὅτι χρειάζεται ἀριλοκέρδεια καὶ καρτεροψυχία· θαυμάζομαι, ἀγαπητέ, ὁπού ἀκόμη δὲν ἐκαταλάβετε, καθὼς πρέπει, τὸν Θέμελην· ἂς εἶναι μ' ὅλον τοῦτο. Τοῦτο δὲ μόνον θέλω παρὰ τοῦ ἀγαπητοῦ μου ἀδελφοῦ νὰ παρασταθῇ ὅλαις δυνάμεσι τὸ πασαπόρτι νὰ μοῦ σταλῇ ὅσον τάχιστα, καθότι αὐτὸ μοὶ εἶναι τὸ μόνον ἀναγκαῖον διὰ τὰς προγεγραμμένας αἰτίας. Αὐτὸ μόνον δέομαι καὶ αὐτὸ παρακαλῶ, διὰ νὰ ἠμπορέσω νὰ ἐκτελέσω μίαν φορὰν τὰ χρέη μου πρὸς τὴν Πατρίδα, ἔπειτα ἂς ἀποθάνω. Μὴ στοχάσθῃς, ὅτι μὲ μέλλει διὰ κανένα πρᾶγμα, ὅλα τὰ ἐπῆρα πρὸ ὀφθαλμῶν, καὶ μάλιστα τώρα. Μὴ σὲ μέλλει, ἀγαπητέ, ὅσον θέλουν οἱ ἄπιστοι ἐπίορκοι καὶ προδόται τῆς Πατρίδος, ἂς

προδίδουν· σᾶς βεβαιῶ, ὅτι δὲν θέλουν λείψει μίαν ἡμέραν εἰς τὸ νὰ δοκιμάσουν ἐκεῖνα, ὁποῦ πτοούμενοι προβλέπουν· καὶ εἴθε! ὅσον τάχιστα. — Περιμένω μὲ μεγάλην ἀνυπομονησίαν ἀπόκρισιν τῶν προγεγραμμένων μου, σᾶς ἔστειλα μὲ τὸν Μουζάκην πρὸς ἡσυχίαν μου. Ἐδῶ, φίλτατε, παραπολὺ ἐκοδωνίσθη τὸ ὄνομα τοῦ Καλοῦ ὁ Θεὸς νὰ γένῃ ἵλεος. Ἐκεῖνο, δὲ ὁποῦ μοὶ λέγει, εἰς τὸ νὰ μὴν ἠξεύρῃ ὁ εἷς ἀπὸ τὸν ἄλλον, ἀκολουθεῖ. Ἀπὸ Κωνσταντινούπολιν ἦλθον καράβια διὰ 9. ἡμέρας, ὅμως δὲν ἐμάθαμεν κἀνένα νέον, ὁποῦ νὰ σᾶς γράψω· τόσον μόνον λέγουν, ὅτι εἶναι ἄκρα ἡσυχία.

Χωρὶς τίποτες ἄλλο ξαναπροσκυνῶντας τὴν μένω.

Δ. Θέμελης.

———o———

Ἀριθ. 63.

Εὐγενέστατε Κύριε Ξάνθε.

τῇ 29 Ὀκτωμβρίου 1820. Ἐν Βουκουρεστίῳ

Τὸ ἠγαπητόν σας γράμμα τῶν 12. τρέχοντος ἔλαβον, ἔγνων καλῶς τὰ γραφθέντα μοι. Ἰδοὺ ἔσωθεν εὑρίσκετε ἓν γράμμα διὰ τὸν ἐκλαμπρότατον, τὸ ὁποῖον ἢ ἀσφαλῶς πέμψατε, ἢ ἐγχειρίσατε, ἂν εὑρίσκεσθε εἰς Κισνόβι. Δὲν ἐκτείνομαι περισσότερον, ὡς ὅτι ἀπ' ἐκεῖνο πληροφορεῖσθε τὰ πάντα. Ἐκεῖ λοιπὸν βλέπετε καὶ περὶ τοῦ Μπρανκουβάνου, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον τὸ ἐδέχθη μὲ λόγον, διὰ νὰ μὴ τὸ μάθῃ ἄλλος τις, καὶ φυλάξτε το μυστικότατον· τὸ ἴδιον εἰπὲ καὶ πρὸς τὸν Ἐκλαμπρότατον· εἶναι διόλου ἀσύμφερον τὸ νὰ κοινολογηθῇ τὸ ὄνομα τοῦ ῥηθέντος ἄρχοντος, διότι τότε ἀντὶ νὰ ἀπολαύσωμεν τὰ μεγάλα ὠφελήματα, ἃ ἐλπίζομεν, δοκιμάζομεν ζημίαν μεγίστην. Εἴσθε ἀρκετος πλέον νὰ γνωρίσετε τὰ περισσότερα.

Τὸν θάνατον τοῦ Μπεχλιβᾶν Πασᾶ δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι τὸν ἐμάθατε, ὅστις ἐφαρμακώθη ἀπὸ τὸν Πασιόμπεην. Ζητῶ ἀπόκρισίν σας δι' ὅτα γράφω ταχέως. Ὁ Καλόγηρος περιμένει τὰ πατριαρχικὰ γράμματα, τὰ ὁποῖα εἶναι νὰ πέμψῃ ὁ Κύριος Θέμελης ἀπὸ Κωνσταντινούπολιν. Χωρὶς νεώτερον σᾶς ἀδελφοκασπάζομαι.

Ὁ φίλος καὶ ἀδελφὸς

Σάββας Καμινάρης

Ἀριθ· 64.

Στοιχ. Κ. Α.

Ἀγαπητέ μου Ξάνθε.

Ἔλαβα τὸ γράμμα σου παρὰ τοῦ κυρίου Λασάνη, καὶ ἐπεπώλησα καλὰ τὰ ἐν αὐτῷ. Ὅθεν ἀμέσως, στεῖλε ἄνθρωπον ἐπίτηδες πρὸς τὸν κύριον Θέμελην εἰς Γαλάτζι (ἂν ἀκόμη δὲν εὑρίσκεται αὐτοῦ) διὰ νὰ τὸν προφθάσῃ νὰ τὸν ἐμποδίσῃ ἀπὸ τὸ ταξίδι τοῦ Βουκουρεστίου, τὸ δὲ γράμμα μου πρὸς τὸν Σάββαν καὶ Γεωργάκην νὰ τὸ στείλῃ μὲ ἄνθρωπον πιστὸν πρὸς τὸν αὐτοῦ κύριον Δημήτριον Καλαματιανόν, καὶ νὰ φυλάξῃ μυστικότητα καὶ ἄκραν σιωπὴν εἰς ὅσα τὸν ὡμίλησας· ἡ εὐγενεία σου δὲ γράψε παρευθὺς καὶ πρὸς τὸν Περραιβὸν καὶ Δικαῖον, ὡς παραγγελμένος παρ' ἐμοῦ διὰ νὰ μὴν ἐκτελέσῃ τὰς ὑστερινὰς διαταγάς μου, ἀλλὰ νὰ ἐξακολουθήσωσιν ὡς ὡμιλήσαμεν αὐτοῦ προσωπικῶς· ἔπειτα ἐλθὲ εἰς ἐντάμωσίν μου.

Εἰς Σκουλένι ἐξ αἰτίας μικρᾶς φιλασθενείας εἰσέτι δὲν εἴμουν.

Τὴν ά. Νοεμβρίου. 1820. Κισνόβι.

Ὁ ἀδελφός.

Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης.

Πρὸς τὸν Εὐγενέστατον κύριον Ἐμμ. Ξάνθον. Εἰς Ἰσμαήλ.

———o———

Ἀριθ 65.

Ἀλεφὲ Ξάνθε Χαῖρε! Εἰς Ἰσμαήλ.

Σολτσᾶ ά. Νοεμβρίου 1820.

Δὲν ἐπρόφθασα τὸν Δικαῖον ἐδῶ, ἐπειδὴ πρὸ τριῶν ἡμερῶν, πρωϊαίου ἀνέμου πνεύσαντος, ἔπλευσε· κἀγὼ κεχηνὼς στέκω διὰ ν' ἀξιωθῶ τῆς αὐτῆς τύχης.

Ἀπό τινα πολυκαιρινὰ γράμματα καὶ ἄλλας τινὰς νεωτέρας εἰδήσεις, τὰ ὁποῖα ὁ κύριος Σάββας σᾶς ἔστειλε, δὲν ἠμπόρεσα νὰ καταλάβω τί οὐσιώδες καὶ βάσιμον· δὲν ἠξεύρω πῶς οἱ ἄνθρωποι ἐνθαμβοῦνται τόσον τὸν νοῦν ἀπὸ ἀσθενεστάτους ψόφους, καὶ μάλιστα πολεμικοὶ ὄντες καὶ πρὸ πάντων ὑποσχόμενοι ἐνόρκως νὰ ἐκτελέσωσι μεγάλα πράγματα· κατ' ἄλλο

δὲ, τὰ τοιαῦτα (ὡς γνωρίζεις κάλλιστα) δὲν πρέπει νὰ τὰ γνωστοποιῇ καὶ βεβαιοῖ αὐτὸς μόνος, ἐπειδὴ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ καὶ διὰ τὸν ἴδιον σκοπὸν ἔχει καὶ ἄλλους συνομόφρονας καὶ ὁμοίους του συνάδελφους· ἂν ἐκεῖνοι καταλάβουν, ὅτι ὁ Σάββας γράφει τοιαῦτα κατ' ἰδίαν εἰς τὸν Καλὸν, ἢ ὁ Καλὸς γράψει πρὸς αὐτοὺς διὰ νὰ βεβαιωθῇ καὶ ἀκούσῃ τὸ ἐναντίον, τι δύναται νὰ συνέβῃ τότε, ἀδελφὲ; Τοὺς ἀμαθεῖς ἀνθρώπους πρέπει νὰ τοὺς προφυλάττῃ τινὰς ἀπὸ τοιαῦτα προσκρούσματα, τὰ ὁποῖα προξενοῦν σχίσματα, καὶ ὁπόταν συνέβουν εἶναι δύσκολον νὰ τὰ ἡσυχάσῃ τινὰς, καὶ κάθε ὀρθὸς σκοπὸς ἀνατρέπεται τότε· εἰς ὅλων τῶν ἀνθρωπίνων ταγμάτων τὰς κεφαλὰς δὲν ἰσχύει τόσον ἡ φιλοτιμία καὶ ὁ ἐγωϊσμὸς, ὅσον εἰς ἐκεῖνα τῶν πολιμικῶν. Πρόλαβε λοιπὸν τὰ τοιαῦτα, γράφοντας πρὸς τὸν ῥηθέντα Σάββαν διὰ νὰ μὴν ἐκπηδᾷ ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα. Ἔῤῥωσο φίλτατε.

Ὅλος σός.

Χρ. Περῤῥαιβὸς

———0———

Ἀριθ. 66. Στοιχ. Α. Β.

Εὐγενέστατε Κύριε.

Τῇ 1. Νοεμβρίου. 1820.

Τὸ ἀπὸ Γαλάτζι τῆς 12. παρελθόντος μηνὸς γράμμα τῆς ἔλαβον· τοὺς τρεῖς φίλους τοὺς ἐνεθάῤῥηνα ὅσον τὸ δυνατόν. Πρέπει ὅμως νὰ σταλλοῦν, πρὸς οὓς ὡμιλήσαμεν γράμματα, διὰ νὰ ἠμπορέτω νὰ κάμω καὶ κἀμμίαν συνδρομὴν. Ὁ *Α. Λ.* γράφει σήμερον πρὸς τὸν *Α. Ρ.* περί τινων πραγμάτων, καὶ μάλιστα περὶ τῆς ὅσον οὔπω ἀφίξεως τῶν κυρίων *Α. Βασιλείου* καὶ *Ἰωαννίδου*· πρὸς τὸν δεύτερον νὰ γράψητε νὰ ἔλθῃ ἀμέσως ἐκεῖ, διὰ νὰ μὴ προξενήσῃ εἰς τὰ ἐνταῦθα μέρη ταραχὴν ὁ ἐρχομός του.

Ὁ *Α. Λ.* γράφει καὶ περὶ Χρισταρῆ καὶ ζητεῖ γνώμην· τὸν γνωρίζεις, καὶ διὰ πολλὰς αἰτίας πρέπει νὰ γένῃ ἐπίτροπος, τὰς ἀπὸ Ἰταλίας καὶ ἐδικὰς γνώμας τὰς ἔχει πρὸς φαβόρε του, μένει ἡ γνώμη τοῦ Α. Ρ. καὶ ἡ ἐδική σου.

Ὑγείαινε. Ὁ σὸς. Α. Λαερτίου. (Λεβέντης.)

Ἀριθ. 67.

Περιποθητέ μοι Κύριε Ξάνθε.

Γαλάτζι τῇ 4 Νοεμβρίου 1820.

Τῇ ὥρᾳ ταύτῃ ἔλαβον τὰ ἐσώκλειστα μὲ ἐπίτηδες ἄνθρωπον ἀπὸ Μπίμπαση Σάββα ἀπὸ Βουκουρέστι τὰ ὁποῖα ἤνοιξα καὶ ἀνέγνων τὸ γράμμά της, ἐπειδὴ ὡς ἀγνοῶν, ὅτι εὑρίσκομαι ἐνταῦθα, μοὶ ἔλεγε μὲ τρόπον νὰ πληροφορηθῶ ἐξ αὐτῶν· ὅθεν τὸ ἐσφράγισα μὲ ἰδίαν μου σφραγίδα. Περιμένω ἀποκριτικὰ διὰ νὰ τὰ προφθάσω, ὡς λέγει. Περὶ τῆς προδοσίας καὶ χαρισμάτων τοῦ Σουλτάνου, μοὶ λέγει ὁ Μπίμπασης, ὅτι ἐνταμώθη σχεδὸν πέντε φοραῖς μὲ τὸν φίλον ἐκεῖνον, ὅςτις τοῦ ἔδωσε τὰς εἰδήσεις ταύτας, καὶ ὡς διηγεῖται εἶναι ἀμφιβολία, ἂν ἦναι τῷ ὄντι διὰ τοιαύτην ὑπόθεσιν· ἀκολούθως ὅμως περιμένει νὰ μάθῃ διὰ τῆς πόστας βεβαιοτέρας εἰδήσεις περὶ τούτου, καὶ θέλει γράψει

Ὁ σὸς Ἀδελφὸς εἰλικρινής.

Δ. Θέμελης.

———0———

Ἀριθ. 68.

Περισπουδαστέ μοι Κύριε.

Γαλάτζι τῇ 5 Νοεμβρίου 1820.

Τὸ ἀπὸ 3 τρέχοντος φιλικόν μας αὐτῆς χθὲς περὶ τὴν τρίτην ὥραν τῆς νυκτὸς ἔλαβον, καὶ ἔγνων ὅσα ἐπιτακτικῶς μοὶ ἐσημείωσε· ἐπειδὴ δὲ ἐγὼ ἅμα τοῦ ἐνταῦθα ἐρχομοῦ μου εἶχα ξεκινήσει ἄνθρωπον εὐθὺς ἐπίτηδες μὲ πόσταν μὲ τὰ δοθέντα μοι γράμματα, ἐβιάσθην ἅμα μετὰ τὴν παραλαβὴν τοῦ γράμματός της νὰ ξεκινήσω πάλιν τὸν Νικόλαον Μουζάκην διὰ νὰ τὸν ἐπιστρέψῃ ὀπίσω, καθὼς καὶ τὸν ἔφθασε, καὶ μόλις ἐπέστρεψε περὶ τὰς δύω ὥρας τῆς ἡμέρας σήμερον. Ὅθεν ἰδοὺ κατὰ τὴν ὁρδινίαν της, τῇ περικλείω τὸ γράμμα Βουκουρεστίου. Περὶ δὲ τοῦ Σταρέτου, τοῦ ὁποίου λέγει εἰς τὸ ἴδιον αὐτῆς γράμμα, ὅτι μοὶ ἔρχεται μέσον Ρενίου, εἰσέτι δὲν ἐφάνη, ἐρχομένου δὲ θέλω ἀκολουθείσει, ὡς διαλαμβάνει. Κατὰ τὸ παρὸν δὲν ἔχω ἄλλοτι νὰ τῇ εἰπῶ, εἰμὴ ἀσπάζόμενός την μένω. Δ. Θέμελης.

———0———

Ἀριθ. 69.

Περιπουδαστέ μοι Κύριε.

Γαλάτζι τῇ 6 Νοεμβρίου 1820.

Ἂν καλὰ καὶ διὰ ζώσης φωνῆς τῇ εἶχα ὁμιλήσει περὶ τῆς ὑποθέσεως τοῦ Ἰατροῦ Ἐπαμινώνδα. πλὴν καὶ ἤδη δὲν λείπω νὰ τῇ εἰπῶ περὶ αὐτοῦ τούτου, ὅτι ὡς πάνυ ἀναγκαῖος διὰ νὰ ἀπέλθῃ εἰς Ἄρταν, ἀ τῷ ἀποσταλῶσιν ὅσον τάχος τὰ ἀναγκαῖα γράμματα, διότι ἐπέρχεται ὁ χειμὼν καὶ τὸν προκαταλαμβάνει ἐνταῦθα. Γνωστὴ τῇ εἶναι ἡ ἀκαλλιεργισία τῶν ἐκεῖ τόπων· καὶ τὸ νὰ κοιμῶνται οἱ μισοὶ, καὶ οἱ λοιποὶ νὰ εἶναι ἄγρυπνοι καὶ τοῦτο μοὶ φαίνεται, δὲν εἶναι καλὸν, ὅθεν ἀναγκαῖος ὁ ἐκεῖ πηγεμός του καὶ πρέπει νὰ φροντίσῃ τὸν μισευμόν του· Ἐπειδὴ δὲ ὁ φίλος ἔχει μεγάλην ἀνάγκην ἀπὸ μετρητὰ, ὡς προεδήλωσε καὶ ὁ Κύριος Χ. Περῤῥαιβὸς, ἂς ἐπιμεληθῇ νὰ τῷ ἐμβασθῶσιν ἕως 1500 ἤτοι χίλια πεντακόσια γρόσια διὰ νὰ οἰκονομήσῃ τά τε χρέη του καὶ ἔξοδά του· νὰ ζῇ ὁ ἀδελφὸς, ἂς μὴν ἀμελήσῃ· διότι, ὡς εἶπον, εἶναι ἀναγκαῖος νὰ ἀπέλθῃ ἐκεῖ.

Δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι τὰ γράμματα ὁποῦ χθὲς τῇ ἔστειλα νὰ ἀποσταλλῶσι, καὶ νὰ εὐχαριστήθη μεγάλως διὰ τὸ κατόρθωμα τοῦ φίλου· εἰμὶ δὲ ἀσπαζόμενός την.

Δ. Θέμελης.

———0———

Ἀριθ. 70.

Περιπόθητέ μοι Ξάνθε. Εἰς Ἰσμαήλ.

Τῇ 12, Νοεμβρίου. 1820. Ἐκ Κωνσταντινουπόλεως.

Δόξα τῷ θεῷ! ἀρ' οὗ εἰς τὴν θαλασσοπορίαν μας ἐδοκιμάσαμεν καὶ τρικυμίας καὶ δεκακυμίας, ἐρθάσαμεν ἐνταῦθα ὑγειῶς κατὰ τὴν τετάρτην τοῦ τρέχοντος· δὲν λείπω ἀμέσως νὰ σοὶ γράψω, φίλε μου, ἠξεύρων πόσην ἐπιθυμίαν καὶ ἀνυπομονησίαν ἔχεις εἰς τὸ νὰ μάθῃς τὸ κατευώδιόν μου, καὶ περιπλέον νὰ σοὶ δηλοποιήσω, ὅτι κατὰ τὸ παρὸν καταγίνομαι μετὰ τῶν λοιπῶν φίλων μας νὰ βάλωμεν εἰς τάξιν τὸ ἐμπόριόν μας· καὶ ἔπειτα νὰ κινήσω εἰς τὰ ἴδια. Οἱ ἐνταῦθα φίλοι εὐχάριστοι καὶ πρόθυμοι. Χαῖρε λοιπὸν διὰ τοῦτο, καὶ εἰ-

δοποίησον αὐτὴν τὴν ἀγαθὴν ἀγγελίαν εἰς τοὺς καλοὺς φίλους μας διὰ νὰ χαροῦν, προσφέρων τοὺς ἐκ ψυχῆς ἀσπασμούς μου εἰς ἅπαντας. Ὁ Περῤῥαιβὸς εἰσέτι δὲν ἐφάνη, τὸ αἴτιον ἀγνοῶ. Γράψε μου διὰ τοῦ Καρίμου (Π. Σέκερη). Σήμερον γράφω πρὸς τοὺς φίλους Ἰωαννίδην (Ἀναγνωστόπουλον) καὶ Μαρτάκην (Τζαλάλοφ) νὰ ἔλθουν καὶ αὐτοὶ εἰς τὰ 2. (Πελοπόννησον) ἀπὸ τοὺς εἰς τὰ 62. (Κωνσταντινούπολιν) ἑλπίζονται μεγάλα πράγματα πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ Ἱεροῦ ἡμῶν σκοποῦ. Ὑγείαινε, φίλτατε, καὶ ἐνθυμοῦ πάντοτε τὸ εἰλικρινές σου ἁρμόδιον. Γράψον πρὸς τὸν Ἐλευθεριάδην (Κομιζόπουλον) καὶ Ξενοφῶντα (Πατζιμάδην) τὰ πάντα, καὶ ζήτησον τὴν συγνώμην διὰ τί δὲν εὐκαίρησα νὰ τοὺς γράψω. Νέον τι ἄξιον ἀκοῆς δὲν ἔχομεν κατὰ τὸ παρὸν διὰ νὰ σᾶς γράψωμεν, διὰ τοῦτο σιωπῶντες τὰ μὴ βασίμως ᾄδόμενα, μένομεν αἰωνίως τῇ εὐγενείᾳ σας εἰλικρινὴς φίλος σας. Α. Μ.

(Γρηγόριος Δικαῖος Φλέσας.)

Τὰ τοῦ παλαιοτέρου ἦτον ψευδῆ διὰ τὸν Ἁρμόδιον.

———0———

Ἀριθ. 71.

Περιποθητέ μοι Κύριε Ξάνθε. Εἰς Κισνόβιον.

Γαλάτζι τῇ 15. Νοεμβρίου. 1820.

Τὸ ἀπὸ 6. τρέχοντος ἀγαπητόν της ἔλαβον, τὴν ὑγείαν της ἐχάρην, ὕλην ἐκτάσεως κατὰ τὸ παρὸν δὲν ἔχω· τόσον μόνον σᾶς λέγω, ὅτι ἐγὼ μισεύω τῇ τετάρτῃ, ἢ τὸ πολὺ τῇ πέμπτῃ. Πρὸς τούτοις τῇ εἰδοποιῶ, ὅτι ἐδόθησαν τῷ γνωστῷ τὰ γρόσια πεντακόσια κατὰ τὴν ὁρθείαν της· μὲ τὸ ὑστερινόν μου ὁποῦ θέλω σᾶς γράψω, σᾶς στέλλω τὸν λογαριασμόν, ὁποῦ θέλει λάβει παρὰ τοῦ κυρίου Γρυπάρη, κατὰ τὴν ὁμιλίαν μας. Τὸν ἀπὸ Βουκουρέστι ἐλθόντα ἀμέσως ἐξαπέστειλα εἰς Ἰσμαήλ μὲ τὸν πλέον ἀτραλέστερον τρόπον. Ῥακομανδάροντας τὴν εὐγενείαν του εἰς τὸν Καλαματιανὸν, μὲ τὸν ὁποῖον ἔγραφον καὶ τῆς εὐγενείας σας. Μένω.

Δ. Θέμελης.

———0———

Ἀριθ. 72.

Κύριε. Εἰς Κισνόβιον.

Τῇ 29. Νοεμβρίου. 1820. Ῥέν.

Εὐκολωτέραν καὶ ἄμεσον ἐξιλέωσιν ἠμπορεῖ τινὰς νὰ ἐπιτύχῃ διὰ τῆς ἀληθείας, παρὰ μὲ ἀλόγους προφάσεις· διὸ ἀποκρινόμενος εἰς τὴν ἀγαπητήν σας τῶν 24. τοῦ λήγοντος δὲν σᾶς ἀντιλέγω εἰς τὴν ἀμέλειάν μου· ταύτην ὅμως μοὶ ἐχάρισεν ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει διατριβή μου, μὴν ἔχων ποῦ καὶ εἰς ποῖον νὰ συχνογράφω· μ' ὅλον ὅτι εἶναι μικρὸν δικαιολόγημα ὡς πρὸς τὸ χρέος μου, ὅπερ ὑπόσχομαι νὰ ἐξακολουθῶ παρεμπρός· μὲ χαροποιεῖτε μὲ τὰ πολλὰ ἔχετε νὰ μὲ εἰπῆτε, τὰ ὁποῖα στοχάζομαι ὠφέλιμα· λυποῦμαι ὅμως μὴν ἠξεύρων πότε δύναται νὰ γένῃ ἡ προσωπική μας ἐντάμωσις· διὸ χαροποιήσατέ με τελείως, ὅηλ. ἂν μετὰ τὴν ἐκεῖθεν ἐπιστροφήν σας ἀπερνᾶτε ἐδῶθεν. Τὸ ἐγκεκλισμένον διὰ Γαλάτζι θέλει σταλθεῖ ἀσφαλῶς μὲ πρῶτον ἐπιτύχημα καὶ ἀμεριμνεῖτε· γράφετε ὅ,τι ἀγαπᾶτε προστάζοντές με, καὶ θέλετε μένει δουλευμένοι· καὶ ἐγὼ λαμβάνοντας ἀνάγκην κἀμμίαν δὲν θέλω λείψει νὰ σᾶς γράψω. Τὸν κύριον Μαρίνον κἀμετέ τον ὀρθόδοξον, καὶ θέλει γενεῖ πρὸς σωτηρίαν του.

Δημήτριος Μοῦσος.

———0———

Ἀριθ. 73.

Κύριε.

τῇ 30 Νοεμβρίου 1820. Μόσχα.

Τὰς δύω ἐπιστολάς σας 21 Σεπτεμβρίου καὶ 5 τοῦ παρόντος ἐλάβαμεν, καὶ ἐχάρημεν τὴν ὑγείαν σας καὶ τὸ εὐώδιόν σας. Ἐχάρημεν διὰ τὸν Λεζ. (Λεβέντην) καὶ Καταλλήλον (Δομνάνδον) ὅτι τοὺς ηὕρατε καθὼς ἐπιθυμούσατε, ἀπὸ τοὺς ὁποίους κατὰ καιρὸν ἔχομεν ὁποῦ δὲν ἐλάβαμεν κἀνένα τους γράμμα, ὡσαύτως καὶ ἀπὸ τὸν Κάριμον (Π. Σέκερην) σχεδὸν ἀπὸ τὸν Ἰούλιον, μ' ὅλον ὅτι τοὺς ἐγράψαμεν πολλάκις. Κατὰ ὡ γράφον σας ἐγὼ ἔμεινα ἕως οὗ νὰ μὲ γράψετε, καὶ ζητῶ νὰ μάθω πότε πρέπει νὰ μισεύσω διὰ νὰ ἠξεύρω, ὅτι ἂν δὲν ἐ-

γράφετε νὰ μείνω; τώρα ἀπρέπεια εἶμαι μισεμένος. Ἐγὼ ἔφηνα εὐλογιάν νὰ γράψω διὰ εἰς τὸν Καλὸν περὶ τοῦ μισευμοῦ μου τί νὰ ἀπολογηθῶ καὶ μὲ τοῦτο διὰ νὰ δείξω τρόπον τινὰ καὶ τὸ σέβας, ὁποῦ φέρομεν πρὸς αὐτὸν, καθὼς καὶ τῷ ὄντι εἶναι. Ὁ Κανδιώτης μοὶ ἔστειλε τὴν τυπογραφίαν καὶ ἐγὼ ἐπρομήθευα ὅλα τὰ χρειαζόμενα, καὶ τὰ ἔστειλα τὴν Ἡλιάδη (Ἀθ. Σέκερη)· ἐπειδὴ ὅμως ὁ Πρίγγιψ μοὶ ἔγραψε νὰ τὴν στείλω τῶ Γ. Δ. (Σταματίῳ Κουμπάρῃ) ἔγραψα τῷ Ἀθ. Σέκερη νὰ τὴν ἐγχειρίσῃ καὶ ἂς γράψῃ ὁ Πρίγγιψ διὰ ποῦ νὰ σταλθῇ· τόσον τὸ κόστος καὶ τὰ ἄλλα ἀγοράσθέντα ἐπλήρωσα ἐγὼ, ἅτινα συμποσοῦνται εἰς ῥ. 530. Ὁ Μάνθος Ῥιζάρης καὶ ὁ Σταυρόπουλος ἐμίσευσαν πρὸ πολλοῦ εἰς Νίζναν, τοὺς ἐβάσταξαν καὶ ἐδοκίμασαν ἀρκετὰς δυσκολίας· ὁ πρῶτος μόλις ἐγλύτωσε καὶ ἐμίσεψεν διὰ Κισνόβι καὶ Βουκουρέστι· τὸν δεύτερον ἐβάσταξαν ἐκλέγοντάς τον ῥάτμανον διὰ τρεῖς χρόνους. Ὁ Μάνθος ἐφιλιώθη ἐκεῖ μὲ ἀρκετοὺς, καὶ εἶπιξεν εἰς Κισνόβι νὰ ἀνταμώσῃ τὸν Πρίγκιπά νὰ διηγηθῇ τὰς ταλαιπωρίας του, καὶ νὰ τὸν δώσῃ τοὺς λογαριασμοὺς, καὶ ἐλπίζω νὰ τὸν ἐπέτυχεν.

Ἐχάρημεν τὴν ἐντάμωσιν τοῦ Ἀριστείδου μετὰ τοῦ καλοῦ, καὶ ὅτι ἐτελείωσαν τοὺς λογαριασμούς των. Γραφὴν εἴχαμεν ἀπὸ Γ. Τάτζον, γράφει πολλὰ διαφορετικὰ ἀπὸ πρῶτα. Περιπλέον λέγει, ὅτι ὁ Περραιβὸς ἐπῆγε καὶ ἐσύναξεν εἰς Γαλάτζι, ὅπου τῷ ἐμέτρησαν γρο. 15 χιλ. δὲν ἠξεύρομεν, ἂν εἶχεν τοιαύτην διαταγὴν σας. Ὁ Ξενίδης σᾶς ἀσπάζεται. Σᾶς περισκυνοῦμεν καὶ μένομεν.

Ἀνγ. Καμαξόπουλος.

—0—

Ἀριθ. 74.

Σεβαστοὶ Κύριοι Θ. καὶ Συντροφία (Ξένθε.)

Τῇ 14 Δεκεμβρίου 1820. Μόσχα.

Τὴν ἐπιστολήν σας ἐλάβαμεν, ὅπως ὑποσχέθητε μὲν νὰ γράφητε ἐκτεταμένως μὲ τὸν ἀκόλουθον ταχυδρόμον, δὲν τὸ ἠκολουθήσατε. Ἔχομεν μεγάλην τὴν εὐχαριστησιν, ὅτι ὁ Θεο-

πλουτῶν (ὁ Ἡγεμὼν τῆς Μολδαυΐας Μιχαὴλ Σοῦτζος) ἔχει-νεν ἐδικός μας. Ὁ Ἐλευθεριάδης (Κομιζόπουλος) περιμένει τὴν προσταγὴν τοῦ Καλοῦ (Ἀλ. Ὑψηλάντου) διὰ νὰ μισεύσῃ· αὐ-τὸς ἤθελεν ἦτον αὐτοῦ, ἂν ἡ ἀπὸ Βουκουρέστι γραφή σας δὲν τὸν ἐμπόδιζε.

Σᾶς περικλείομεν ἀντίγραφον τοῦ γράμματος ἀπὸ Κωνσταν-τινούπολιν τοῦ Μ. (Γρηγορίου Δικαίου Φλέσα) οἱ ἐκεῖ ἐπίτρο-ποι Κουμπάρης, Μαῦρος καὶ Μπάρμπας γράφουσι πρὸς τοὺς ἐδῶ περὶ πάντων ἐκτεταμένως καὶ φανερὰ, ζητοῦντες ὑποδή-ματα (χρήματα) παρὰ τῶν ἐδῶ πρὸς συμπλήρωσιν τῶν 400. φατούρων (χιλιάδων), τὰς ὁποίας ἐζήτησεν ὁ Καλὸς ἀπὸ τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει. Δὲν ἔπρεπε τὰ πράγματα νὰ ἀκολουθῶ-σιν οὕτως· μ' ὅλον τοῦτο αὕτη ἡ γραφὴ των δὲν θέλει κάμει ἄλ-λο, εἰμὴ νὰ γενῇ πρόξενος μικροῦ τινὸς ἐνθουσιασμοῦ. Οἱ ἐδῶ δὲν ἀπεφάσισαν ἔτι, τί, πλὴν, ὡς φαίνεται, θέλουν νὰ στείλουν ἐπὶ τού-του ἄνθρωπον πρὸς τὸν Καλὸν μὲ τὸ ἀντίγραφον τῆς παρὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως γραφῆς τῶν ἐπιτρόπων, πυνθανόμενοι περὶ τοῦ ποιητέου· τὸ ὅ,τι ἐδῶ ἀποφασισθῇ νὰ ἐνεργηθῇ θέλομεν σᾶς κάμει γνωστὸν. Πάλιν σᾶς λέγομεν, ὅτι δὲν ἔπρεπεν οἱ ἐπίτροποι τῶν 62 (Κωνσταντινουπόλεως) νὰ γράψουν τόσον φανερὰ περὶ πάντων, καὶ πῶς δὲν ὑποπτεύθησαν. Ὁ Ἀρμόδιος γράφει « ὅτι » ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἔστειλε μίαν Καμῆλαν (Καράβι) » εἰς Τεργέστιον διὰ νὰ φέρῃ τὸν Καλὸν εἰς Πελοπόννησον, καὶ » ὅτι ὁ Πενθερὸς (Ἀλῆ Πασᾶς) εἰσέτι δὲν ἐξέπνευσε καὶ ἐλπί-» ζονται καὶ ἀπ' αὐτὸν καλὰ πράγματα· διότι, ὡς ἐβεβαιώθη » ἀπὸ ἕνα Ἀρχιερέα, εἶναι ὅλος εἰς τὴν ὑπόθεσιν. Δὲν πρέπει νὰ » ἀμελησῶσι τὰ ὅσα γράφουσιν οἱ Ἐπίτροποι πρὸς τοὺς ἐδῶ καὶ » ὁ Ἀρμόδιος πρὸς τὸν Εὐθυμήδην (Κομιζόπουλον.) » πλὴν δυσκατόρθωτα καὶ νὰ συναθροισθῶσι ἐδῶ πολλὰ χρήματα· ὁ Καλὸς ἀφεύκτως πρέπει νὰ γράψῃ εἰς τοὺς ἐδῶ, καὶ ἂν στογα-σθῆτε καὶ οἱ Κύριοι (ἡ Ἀρχὴ) ἓν γράμμα πρὸς τοὺς ἐπιτρόπους καὶ ἄλλο κοινῶς εἰς ὅλους μὲ μεγίστην παρακίνησιν· καιρὸς νὰ ἀρχίσῃ ἡ θεώρησις τοῦ μπιλάντζου (Ἐκπαστάσεως) καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα. Οἱ ἀπευτυχοῦντες (Σέρβοι) ἄρχισαν νὰ λογοφ-

ρωνται μετὰ τοῦ ἀπαθοῦς (Σουλτάνου), καὶ μὲ μεσιτείαν τοῦ Πρέσβεως τῆς Ῥωσσίας ὁ Σουλτάνος ἠθέλησε νὰ τὸν συμβιβάσῃ ἔστειλε πρὸς αὐτοὺς ἐξεπίτηδες νὰ μάθῃ τὴν διαφορὰν τοὺς τῦρεν ἀσυμβιβάστους, δὲν ἀμφιβάλομεν ὅτι οἱ Κύριοι καὶ ὁ Καλὸς νὰ γράψουν παντοῦ νὰ φροντίσουν τὴν σύναξιν βερεσεδίων (Χρηματικὰς ὑποσχέσεις) καὶ ὁ Οἰνοπλουτῶν (Ὁ Ἡγεμῶν Μ. Σοῦτζος) πρέπει νὰ δείξῃ τὴν προθυμίαν του.

Σᾶς ἀσπάζομαιθα.

Ὁ Ξ. (Πατζιμάδης).

Ε. (Κομιζόπουλος).

———0———

Ἀριθ. 75.

Κύριε Ξάνθε.

Τῇ 19 Δεκεμβρίου 1820. Μόσχα.

Εἰς τὰς 14. σᾶς ἐγράψαμεν· ἐλάβαμεν τὴν τιμίαν σας ἀπὸ 27 τοῦ ἀπελθόντος, ἐχάρημεν λίαν τὴν περιπόθητόν μας ὑγείαν σας. Ὁ Α. Μ. (Γρηγ. Δικαῖος Φλέσας) μᾶς γράφει αὐτοῦ νὰ φροντίσωμεν νὰ συνάξωμεν μετρητὰ καὶ νὰ τὰ ἐμβάσωμεν διὰ τὰς προβλέψεις, περὶ τῶν ὁποίων ἐγράψαμεν τοῦ Καλοῦ (Ἀλ. Ὑψηλάντου) καὶ σήμερον πάλιν τῷ γράφομεν στέλλοντές τῳ μίαν ἀντιγραφὴν ἐπιστολῆς τοῦ ἀδελφοῦ Γ. Δ. (Κουμπάρη) τοῦ Σπύρου Μαύρου καὶ Ἰωάννου Μπάρμπα καὶ φαίνεται, ὅτι αὐτοὶ ἐδιωρίσθησαν ἐρετοκριταὶ εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ φίλου (Ἔφοροι δηλ.) καὶ γράφουν πρὸς τὸν Ἀναστάσιον (Πατζιμάδην) τὰ ὅσα τῷ ἔγραφεν ὁ Α. Μ. (ὁ Δικαῖος). Δὴν ἐκτείνομαι περισσότερον, καὶ τὰ βεβαιώνεσθε ἀπὸ τὸν Καλὸν. Τὰ τῶν ἀποτυχόντων (Σέρβων) ἐλπίζω νὰ τὰ ἐμάθετε· περὶ τοῦ μισευμοῦ μου ἀναμένομεν νὰ ἰδῶμεν τί θέλει μᾶς γράψετε. Ἄφευκτα μελετῶ πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς μεγάλης τεσσαρακοστῆς νὰ μισεύσω καὶ ἄμποτε νὰ σᾶς ἀπολαύσω. ἀπὸ τὸν Α. Λύσιππον (Λεβέντην) κἀνένα γράμμα του δὲν εἴχαμεν. Ἰδοῦ τὸ γράμμα τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρὸς τὸν Πατζιμάδην. Ἐν τοσούτῳ σᾶς ἀδελφικοασπαζόμεθα.

Α. Ε. (Κομιζόπουλος.)

Α. Ξ. (Πατζιμάδης.)

Ἀριθ. 76.

Περιπόθητε Κύριε Ἐμμ. Ξάνθε. Εἰς Κισνόβι.

Τῇ 24 Δεκεμβρίου 1820. Ἰσμαήλ.

Μὲ δύω πόστας δὲν σᾶς ἔγραψα οὔτε ἐγὼ οὔτε ἡ φαμελία σας, νομίζοντες κατὰ τὸ γράφειν σας, ὅτι θέλετε εἶσθε εἰς τὸν δρόμον ἤδη δὲ πληροφορηθέντες, ὅτι κάμνετε αὐτοῦ ἀκόμη μερεκὸν καιρὸν, δὲν λείπομεν πρὸ πάντων νὰ ἐρωτήσωμεν τὰ τῆς ὑγείας σας. Ἔχω πρὸ ὀφθαλμῶν μου τρεῖς τιμίας σας τῶν 15. 18. διὰ τῆς πόστας καὶ 19. ὁποῦ σήμερον ἔλαβον μὲ τὸν ἐρχομὸν τοῦ Κύρ. Μηχαλάκη σας. Ἔγνων τὰ ἐν αὐταῖς σας· ἐπλήρωσα πρὸς τὸν Κύρ. Ἰωάννην Ἀποστολάκη τὰ τῆς διαταγῆς σας καὶ εἰς ὀρδηνίαν Γεωργίου Παπαδοπούλου γρό. 2000. δύω χιλ. ὁμοίως ἐπλήρωσα τῷ αὐτῷ Ἰωάννῃ Ἀποστολάκῃ καὶ ἄλλαις 5000. πέντε χιλ γρόσια, καὶ ἔλαβον τὸ ὄρδινον, ὁποῦ πρὸς τὸν Κύρ. Γεώργιον ἐδώσατε· ὁμοίως ἔλαβον ἀπὸ αὐτὸν καὶ τὴν περικλεισμένην ἀπόδειξιν διὰ νὰ ἀγροικηθῆτε αὐτοῦ μετὰ τοῦ Γ. Παπαδοπούλου. Ὁ ἐν Μόσχᾳ Κύριος Ν. Πατζιμάδης μοὶ ἔστειλε τὸ ἐσώκλειστον· τὸ ἔλαβον τὴν τετάρτην πρωΐ· δὲν ἦλθεν ἡ πόστα τὴν τρίτην ὡς σύνηθες ἐξ αἰτίας τοῦ χειμῶνος, καὶ οὕτως ἔμεινε τρεῖς ἡμέρας ἐδῶ. Τὸν Κύρ Ἀδαμήδην ἔγραψα καὶ ἐκ δευτέρου διὰ τὴν ὑπόθεσιν. Ἦτον ἐδῶ ὁ ἐν Ῥένι ἄνθρωπός μου Σγουρὸς καὶ χθὲς ἐμίσευσε καὶ τὸν παρήγγειλα, ἅμα φθάσῃ νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὴν πόσταν τὰ γράμματα, ὁποῦ σημειοῦτε, ὅτι ἐδώσατε πρὸς αὐτὸν, καὶ νὰ φροντίσῃ τὴν ἀσφαλῆ σταλσιν αὐτῶν εἰς Γαλάτζι.

Σᾶς ἀσπάζομαι. Μ. Φωκιαδὸς.

———0———

Ἀριθ. 77.

Φιλτατέμοι Κύριε Ξάνθε εἰς Κισνόβι.

Τῇ 27. Δεκεμβρίου 1820. Ῥένι.

Ἀπαντῶ τὴν τιμίαν σας 15. τρέχοντος καὶ ἐχάρην διὰ τὸ αἴσιον τῆς ὑγείας σας. Τὸ μαρτυρικὸν τοῦ πασαπερτίου μου θέλω τὸ στείλει μὲ τὴν ἀκόλουθον πόσταν· ἐπειδὴ διὰ τὴν ἔρτην δὲν δύναμαι σήμερον· ἂς λέγω ὅμως, ὅτι κανὲν ἄλλο

πρᾶγμα δὲν ἐμποδίζει καὶ τὸν σήμερον μισευμόν μου ἀπὸθεν, ὅπου προσταχθῶ, παρὰ ἡ διάλυσις τοῦ ἀργαστηρίου, ὁ ἔχομεν συντροφικῶς μὲ τὸν Κύριον Ῥουμπίνην· καὶ κατ' αὐτὰς τὸν προσμένω διὰ νὰ δώσωμεν τέλος καὶ τότε μένω κατὰ πάντα ἐλεύθερος. Νέον οὐδὲν, εἰμὴ ἐπευχόμενός σας τὸ ἐλευσόμενον νέον ἔως αἴτιον, ὑγιεινὸν καὶ τελεσφορικὸν τοῦ πόθου μας. Μένω.

Δημήτριος Μοῦσος.

———0———

Ἀριθ: 78.

Κύριε Ξάνθε. Κισνόβι.

Ἰαμαὴλ τῇ 28. Δεκεμβρίου. 1820

Καὶ εἰς τὰς 25. σᾶς ἔγραφον ὅσα ἡ ὥρα ἐκαλοῦσε, ὁμοίως καὶ προλαβόντως εἰς τὰς 21. ἰδίου νὰ σᾶς δωθῇ μέσον τοῦ Κυρίου Γ. Παπαδοπούλου, ὅπου εἰς αὐτό μου σᾶς ἐπερίκλειον καὶ 4· γράμματα φίλων διὰ νὰ τὰ ἐγχειρίσετε, ὅθεν ἀκαρτερεῖ, τὰ ὁποῖα ἐλπίζω, ὅτι ἐλάβατε. Ἡ ἀποστολὴ τῶν γραμμάτων ἕως τώρα δὲν ἔγεινε· καθότι εἰς δύω ἢ τρεῖς ὁποῦ ἔγεινεν ἡ ἐκλογὴ πρόθυμοι μὲν πλὴν δυσκολία καὶ ἄργητα ἕως οὗ νὰ λάβουν τὰ πασαπόρτιά των· διὰ σήμερον θέλει ἀποφασισθῇ ἕνας ἀπὸ ἡμᾶς ὁ Δ. Ἰβανόβιτζ, ἢ ἐγὼ διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς Ῥίννι, ὁποῦ κατ' ἐκλογὴν τοῦ κυρίου Παπαγιαννοπούλου νὰ διορισθῇ ἕνας ἀπὸ Γαλάτζι καὶ νὰ μισεύσῃ μὲ τὰ σταλέντα σας. Δὲν ἐκτείνομαι περισσότερον, ἐπειδὴ ὁ ῥηθεὶς Κύριος Ἰβανόβιτζ σᾶς ἀναφέρει περὶ τούτων. Ἔσωθεν σᾶς περικλείω ἓν ἴσον γραφῆς πόλεως, ὅπερ διὰ τοῦ ταχυδρομείου ἔλαβεν ὁ Βελισάριος· ἂν εἰς τὰ ἀπελθόντα γράμματα, ἀγαπητέ, ἔλαβον εὐχαρίστησιν εἰς τὸ νὰ διαβάφω, εἰς τοῦτο δὲ ἔλαβον μεγάλον καπνοφανισμὸν καὶ δυσαρέσκειαν· ὄχι δι' ἄλλο, εἰμὴ διὰ ποίαν αἰτίαν τὰ τοιαῦτα νὰ ἦναι γνωστὰ καὶ νὰ κοινολογοῦνται; μ' ὅλον τοῦτο ὁ Θεὸς μεθ' ἡμῶν. Σήμερον μισεύει ὁ Κύριος Δ. Ἰβανόβιτζ διὰ Ῥένι, καὶ ἀκολούθως αὐτοῦ.

Σᾶς προσκυνῶ.

Γεώργιος Παπαδόπουλος Κορφινός.

———0———

Ἀριθ. 79.

Φιλογενέστατε Κύριε Ἐμμ. Ξάνθε. Εἰς Κισνόβε.

Τῇ 28. Δεκεμβρίου. 1820. Ἰσμαήλ.

Τὰ διάφορα γράμματά σας σταλέντα μοι μὲ τὸν Μηχαλάκην σύγγραβόν σας ἐτράλῶς ἔλαβον, καθὼς καὶ ἐκεῖνα τὰ μὲ πόστον ἐστείλατε. Τὸν δὲ πλῆκον ὅπου μὲ διορίζετε νὰ διευθύνω μὲ ἄνθρωπον ἰδιαίτερον, αὐτὸν μὲ τὸ νὰ ἀκολουθῇ ἡ γνωστή σας δασκολία τῶν παπαρτίων δὲν εἶναι τρόπος κατὰ τὸ παρὸν ἀπ' ἐδῶ νὰ τὸν ξεκινήσω, ἀλλὰ ταύτῃ τῇ στιγμῇ ἀποφασίζω νὰ κινήσω διὰ τὸ Ῥένι, ἔνθα μέσον Γαλατζίου θέλει προσπαθήσω νὰ τὸν διευθύνω μὲ ἀξιόπιστον καὶ καλὸν ἄνθρωπον, ὅθεν ἀμεριμνεῖτε. Ἀπὸ ἐκεῖ ἠμπορῶ εὐκολώτερον νὰ πληροφορηθῶ καὶ διὰ τὰ γράμματα τοῦ Μορροπούλου· ἀπὸ τὸ Ῥένι ἴσως καὶ ἀκολουθήσω τὸν δρόμον μου διὰ τὰ αὐτώθι, μὲ σκοπὸν διὰ νὰ μάθω καὶ ἐγὼ τὸ τί πρέπει νὰ κάμω, ἐὰν ὅμως ἕως τὸ σάββατον δὲν ἔλθω αὐτοῦ, παρακαλῶ νὰ ἔχω ἀπόκρισίν σας ἐδῶ. Μένω δέ.

Δημ. Καλαματιανός.

———0———

Ἀριθ. 80.

Περιπόθητε Κύριε Ἐμμ. Ξάνθε.

Τῇ 28. Δεκεμβρίου 1820. Ἰσμαήλ.

Τὴν ἀπὸ τὰς 25. τούτου σταλεῖσάν μοι τιμίαν σας σήμερον ἔλαβον καὶ ἐχάρην, ἔγνω τὰ ἐν αὐτῇ σας· μὲ τὴν ἀπελθοῦσαν πόσταν σᾶς ἔγραψα καὶ ὑπὸ σηγουρικὰν σᾶς ἔστειλον ἓν γράμμα τοῦ ἐν Μόσχᾳ κυρίου Ν. Πατζιμάδη, καὶ τὴν ἀπόδειξιν διὰ τὰ γρ. 5000. ἐπλήρωσα τῷ Ἰωάννῃ Ἀποστολάκῃ σᾶς εἰδοποιοῦσα καὶ διὰ τὰ γρ. 2000. ὅπου τῷ ἰδίῳ Ἰω. Ἀποστολάκῃ κατὰ τὴν διαταγήν σας ἐπλήρωσα. Εἰπέ μοι πότε ἔρχεσθε ἀποφασιστικῶς. Σᾶς ἀσπάζομαι.

Μ. Φωκιανός.

———0———

Ἀριθ. 81.

Φίλτατέ μοι Κύριε Ἐμμ. Ξάνθε.

Τῇ 31. Δεκεμβρίου 1820. Ῥένι.

Ἰδοὺ κατὰ τὴν πρὸ αὐτῆς ὑπόσχεσίν μου στέλλω σήμερον εἰς παραλαβὴν τοῦ Κυρίου Μαρίνου τὸ μαρτυρικὸν τῆς πολίτζικης διὰ τὸ εὔγκλημα πασαπορτίου μου, εἰς τὸν ὁποῖον λέγω νὰ συνομιλήσητε, καὶ ὅταν ἀποφασισθῇ νὰ σταλθῶ, τότε δίδεται τὸ μαρτυρικὸν καὶ εὐγάζετε τὸ πασαπόρτι μου. Νέον οὐδέν.

Δ. Μοῦσος.

Ἀριθ. 82.

Εὐγενέστατε κύριε Ἐμμ. Ξάνθε. Κισνόδι.

Τῇ ά. Ἰαννουαρίου 1820. Ἰσμαήλ.

Σήμερον ἐπέστρεψα ἀπὸ Ῥένι, ἔνθα ἐπῆγα διὰ νὰ εὕρω ἁρμόδιον εὐκαιρίαν νὰ στείλλω τὸν γνωστόν σας πλῆκον εἰς τὸ διωρισμένον μέρος· πληροφορηθεὶς δὲ παρὰ τῶν ἐκεῖ φίλων Ξωδούλου καὶ Παπαγιανοπούλου, ὅτι ἦτον ἕτοιμος νὰ μισεύσῃ διὰ ἐκεῖ κάποιος Αἰόπουλος ἀπὸ Γαλάτζι, ἀμέσως ἔστειλα νὰ τὸν δώσουν τὴν εἴδησιν διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν ἐκεῖ καραντίνα πρὸς ἀντάμωσίν μου, ὁμοίως καὶ τὸν Καπ. Β. Καραβιάν, ὅστις καὶ ἦλθε μὲ τὸν Ἀδαμίδην καὶ Π. Παπαγιανόπουλον, μὲ τοὺς ὁποίους καὶ ἀρκετὰ ὡμίλησα· μοὶ εἶπον, ὅτι ὁ εἰρημένος Αἰόπουλος ἦτον νὰ μισεύσῃ μὲ τὸν Ἀσιμακόπουλον, ἡτοίμασα λοιπὸν ἕνα ξεχωριστὸν πλῆκον διὰ τὸν Κύριον Κουμπάρην διὰ νὰ σταλθῇ μὲ τὸν ἴδιον, τὸ δὲ ἄλλο ἀναγκαιότερον ἔδωσα τῷ Καπ. Β. Καραβιᾷ διὰ νὰ τὸ στείλλῃ, ὡς μὲ ὑπεσχέθη, ἐπίτηδες μὲ τὸν ἀδελφόν του πηγαίνοντας εἰς Γαλάτζι· ἀπὸ ὅλους αὐτοὺς ἤκουσα μὲ δυσαρέσκειάν μου πολλὰ ἐνάντια περὶ Ἀσιμακοπούλου, καὶ ὅτι συμμέθεξε πολλοὺς εἰς τὸ μέρος του, ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ ὁ Ἀργυρόπουλος ὁ Πρόξενος, Ἰατρὸς Ἐπαμεινώνδας καὶ ἄλλοι πολλοί, διὰ τὰς καταχρήσεις τοῦ ὁποίου ἐψυχράνθησαν ἀρκετὰ οἱ ἐν Γαλατζίῳ φίλοι· ἐγὼ δὲ διὰ νὰ τοὺς καθησυχάσω ἔφερα παράδειγμα τὴν ἰδικήν σας ἱστορίαν, διηγούμενος ὅτα εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς εἰς

Πετρούπολιν διατριβῆς σας ἐδοκιμάσατε καὶ ἄλλας διάφορα, μὲ τὰ ὁποῖα καὶ τοὺς κατεπράϋνα, ὥστε ἂν ἐνὶ λόγῳ ἠμπορῶ νὰ εἰπῶ, ὅτι ὡς ἐκεῖ πηγαμός μου, καὶ ἡ ἀντάμωσις μὲ αὐτοὺς καθ' ὅλα ἐχρησίμευσε. Πρὸς τοῖς ἄλλοις ἔδειξα καὶ τὸ γράμμα τοῦ Καλοῦ (Ὑψηλάντου) πρὸς ἐμὲ περὶ τῶν ὅσων ἀνάγεται διὰ τοὺς εἰς τὴν βασιλικὴν δούλευσιν εὑρισκομένους καὶ λοιπά, τὰ ὁποῖα τοὺς ἐμψύχωσεν οὐκ ὀλίγον, βεβαιωθέντες ὅτι τὰ πράγματα δὲν εἶναι καθὼς ἐφλυάριζεν ὁ Ἀσημακόπουλος, ἀλλὰ διαφορετικά, ὡς ὀρθαλμοφανῶς τὰ εἶδαν, καὶ ὡς θέλει πληροφορήσουν καὶ ἡσυχάσουν τοὺς λοιποὺς ἐκεῖ εὑρισκομένους. Τὸ γράμμα, ὁποῦ αὐτοὶ ἔφερον μαζή τους, εἶπα νὰ σᾶς σταλθῇ διὰ τοῦ κυρίου Ξυδούλου μὲ ἑταφέταν, δίδοντάς σας καὶ κάποιαν πληροφορίαν πῶν διατρεχόντων, πρὸς τὸν ὁποῖον θέλετε ἐπακουμβεῖ εἰς τὸ ἑξῆς, τυχούσης περιστάσεως, τὰς διὰ Γαλάτζι ὑποθέσεις· οἱ ἀπὸ Γαλάτζι μοὶ εἶπαν, ὅτι εἶναι πάντοτε ἕτοιμοι νὰ κάμουν ἐκεῖνο, ὅ ἤθελε τοὺς διορίσητε ἀπὸ αὐτοῦ.

Οἱ ἀκατάστατοι δρόμοι μ' ἐμπόδισαν ν' ἀκολουθήσω, τὸ ὁποῖον ἐπιθυμοῦσα ταξείδιόν μου διὰ τὰ αὐτοῦ, τούτου ἕνεκεν παρακαλῶ νὰ μὲ ἰδεάσητε διὰ τὴν αἰτίαν τοῦ ἐρχομοῦ μου.

Παρόντος μου ἔλαβεν ὁ Ξώδουλος τὸ γράμμα σας, τὸ ὁποῖον εὐχαρίστησε τόσον αὐτὸν ὡς καὶ ἐμέ· τὰ χαρτία ὁποῦ ἐπερι-μέναμεν ἀπὸ Γαλάτζι ἐσφραγισμένα ἐστάλθησαν εἰς παραλαβὴν Σέκερη Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τοῦτο ἠκολούθησε διὰ τὴν ἄργητα ἀποκρίσεώς σας πρὸς τὸν φίλον, ὅστις ἐβιάσθη ἔχοντας ν' ἀκολουθήσῃ τὸ ταξείδιόν του, καὶ τὰ πάντα εἰς τάξιν σας. Τοὺς Σεβαστοὺς φίλους καταπάζομαι, οἱ ἐνταῦθα ὁμοίως ποιοῦν. Εὐχόμενός σας δὲ τὸ νέον ἔτος αἴσιον καὶ εὐτυχὲς μὲ ἄλλων πολλῶν κατὰ τὸν ἐγκάρδιον πόθον σας, σᾶς ἀσπάζομαι ἀδελφικῶς μένων.

Δ. Ἰβανόβιτζ Καλαματιανός.

Υ. Γ. τὸ γράμμα ὁποῦ πρὸς τὸν Ἀδαμίδην ἐστείλατε διὰ τὸν Ἐπαμινώνδα δὲν θέλει τὸ δώσῃ, ἐν ὅσῳ δὲν λάβει ἑτέραν περὶ τούτου εἴδησίν σας. Ὁ ἴδιος.

———0———

Ἀριθ. 83.

Κύριε!

τῇ 3. Ἰουνναρίου 1821. Κωνστ.

Ἐπανάληψις τῶν προχεγραμμένων μου δὲν σᾶς κάμνω μὴν ἀμφιβάλλοντας τὴν παραλαβήν των, ἀλλ' ἀποκρίνομαι εἰς τὴν ἀπὸ α, τοῦ παρελθόντος μηνὸς καὶ χρόνου ἐπιστολήν σας, τὴν ὁποίαν μετὰ τὸν μισευμὸν ἐδώθεν τοῦ ταχυδρόμου ἔλαβον, καὶ ἐκ τούτου δὲν σᾶς ἀπεκρίθην, τὴν βλέπω γέμουσαν ἀγαθῶν ἀγγελιῶν, εἴθε νὰ μὴν ἐμεταχειρίσθητε ὑπερβολήν. Ὁ Ἁρμόδιος (Γρ. Δικαῖος) ἦλθε καὶ ἐμίσευσεν ἐν καιρῷ διὰ τὰ Ν 2. (Πελοπόννησον) ἐφοδιασμένος μὲ 90 φατούρας, (90 χιλ. ἐν νενῆντα γρόσια) ἄμποτε νὰ εὐδοκιμήσῃ, καθὼς καὶ ὁ συνοδιπόρος του Χριστοφ. Περραιβός.

Ἐγὼ δέχομαι εὐχαρίστως τὰς συμβουλάς σας κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Κυρίου Καλοῦ (Ἀλ. Ὑψηλάντου) καὶ ὅσας ἐλλείψεις ἔκαμνα ἕως τώρα τῶν χρεῶν μου δὲν ἦτο πεῖσμα τῆς σιωπῆς, ὡς ἡ ἐξήγησίς σας, ἀλλὰ ὅσα δὲν ἔγραψα ἢ δὲν τὰ ἤκουσα ἐξ αἰτίας τῶν ἐμπορικῶν ἀσχολιῶν καὶ μοναξίας μου, ἢ ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων καταχρήσεων δὲν ἔδιδα προσοχὴν διὰ νὰ μὴ προσθέσω σφάλματα ἐπάνω εἰς τὰ αὐτά. Ποῖος δὲν γνωρίζει; ὅτι ἐκ τῆς ὑποταγῆς καὶ καλῆς ἁρμονίας γίνονται ὅλα τὰ καλὰ, καὶ ἀνάπαλιν; Ἄμποτε νὰ μὴν εἴχαμεν αἰτίας νὰ ταλανιζώμεθα τώρα διὰ τὰ παρελθόντα σφάλματά μας, τὰ ὁποῖα ἄμποτε νὰ ἔμειναν ὅλα μὲ τὸν παρελθόντα καὶ ἀπομείναντα χρόνον. Τὰ ὅσα ὑπέφερα τὰ ἀνακαλῶ κάθε στιγμὴν εἰς τὴν μνήμην μου, καὶ ὅτι δὲν ἠμέλησα ποτὲ τὸ χρέος μου (ὄχι τὸ ὑπὲρ τὴν δύναμίν μου.) Ἄμποτε νὰ ἀξιωθῶ διὰ νὰ ζήσω νὰ ἀπολογηθῶ καὶ νὰ δείξω τὰς ὑπὲρ δύναμιν θυσίας, ὁποῦ ἔκαμα ἐλπίζων νὰ ἔχω συμπάσχοντας Σὲ, καὶ τοὺς ὁμοίους σου, τοὺς ὁποίους εἶδα ἀδιαφοροῦντας εἰς τὸ ἄτομόν μου, τὸ ὁποῖον ὑπέφερε τὰ πάνδεινα, οἷον κινδύνους, φοβερισμοὺς καθημερινοὺς, κατηγορίας, διαβολὰς, φυλακίσεις, καὶ εἰς ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα, ὅσον εἶχα ἔδιδα, τώρα δὲ ὅπου δὲν ἔχω δὲν μὲ ἀκούει τινὰς, καὶ εἰς ὅλας τὰς ἄνωθεν στενο-

χωρίας, ὁποῦ ὑπέφερα, δὲν ἀποφάσισα νὰ κάμω κανένα σύντροφον, ὄχι ἀπὸ φθόνον διὰ νὰ μὴ τιμηθῇ καὶ ἄλλος, ἀλλὰ τὸ περισσότερον διὰ νὰ μὴ προσθέσω σφάλματα ἐπὶ σφαλμάτων. Ἂν ἦλθαν ὁ Μαρτάκης (Τζακάλοφ) καὶ Ἰωαννίδης (Ἀναγνωστόπουλος) αὐτοῦθεν, στείλετε καὶ κἀνένα ἐδῶ καὶ διὰ συντροφίαν μου καὶ διὰ νὰ κατασκοπεύῃ γράφων ἐκεῖνος, ὅσα ἐγὼ δὲν προφθάνω πρὸς ἐσᾶς.

Ὁ Κύριος Θέμελης ἀριδάρισεν ὑγιῶς· εἰς μίαν ὁμιλίαν μικρὰν ὁποῦ μὲ ἔκαμε κατ' ἰδίαν (ὄχι εἰς τὰς κοινὰς) ἐράνη γνωρίζων τοὺς Κυρίους· τρόπον τινὰ ἠ ἐζήτησε νὰ μάθῃ τί παρ' ἐμοῦ, ἐγὼ δὲν ἀνοίχθηκα ἀπερνῶντας τὴν ἀπόκρισιν ἐν σιωπῇ, ἂν τοῦ τοὺς ἐγνωρίσατε, ἂς μοῦ τὸ ἐφανερώνατε, εἰδὲ καὶ καμμίαν φορὰν σᾶς γράψῃ κἀνένα παράπονον ψυχρότητος, καταλάβετε ἀπὸ τώρα πόθεν δύναται νὰ προέλθῃ.

Τὴν τὴν στιγμὴν ἔλαβα καὶ τὴν ἀπὸ τὰς 15 τοῦ ἰδίου γραφήν σας, καὶ οὔσα σύμφωνος δὲν ἐκτείνομαι, ἀναγκάσθην ὅμως ἀπὸ τοὺς ἐφόρους νὰ τὴν ἀνοίξω ἐμπρός τους, καὶ εὐχαριστήθην, ὁποῦ δὲν εἶχε κἀνένα τι πράσιμον. Ὅθεν εἰς τὸ ἑξῆς δίδετε ἀμέσως εἰς τὴν πόσταν τὰ γράμματά σας πρὸς ἐμὲ ἐπαναλαμβάνοντες τὸ ὕστερον διὰ νὰ ἠξεύρω, ἂν μοῦ λείψῃ κἀνένα, εὔχομαι καὶ εἰς τὴν ὕστερην νὰ μὴν ἐμεταχειρισθῆκατε ὑπερβολήν. Ἂν θέλετε γράψετέ μου εἰς ἀπόκρισιν μίαν φορὰν, ὅσα σᾶς εἶναι συγχωρημένα, διὰ νὰ πληφορηθῶ σαφέστερον καὶ ὄχι αἰνιγματωδῶς, καὶ δόσατε τὸ γράμμα μου ὑπὸ ἀσφάλειαν εἰς τὴν πόσταν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν τὸ λαμβάνω χωρὶς ἄλλο· δεχθῆτε τὴν ἔσωθεν ἀπὸ τὸν Σταυράκην καὶ ἄμποτε νὰ μὴ μὲ ἐλέγξητε, διότι δὲν τὴν ἄνοιξα. Σᾶς προσκυνῶ μένων.

Α. Κ.

(Παναγ. Σέκερης.)

Αριθ. 84.

Περιπόθητέ μοι φίλε καὶ ἀδελφέ. Κισνόβ:.

τῇ 3. Ἰαννουαρίου 1821. Κωνσταντινούπολις.

Τὸ ἀπὸ 15. παρελθόντος μηνὸς καὶ ἔτους ἔλαβον σήμερον διὰ τοῦ ταχτικοῦ, καὶ σᾶς εἰδοποιῶ περὶ τοῦ ἀριθοῦ μας, ὅτι ἐστάθη αἴσιον ἀπὸ μπογάζι τοῦ Σουλινᾶ ἕως εἰς τὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπλεύσαμεν εὐθὺς διὰ 38 ὥρας, εἴθε δὲ αἱ εὐχαὶ τῶν φίλων μας νὰ μᾶς εὐωδώσωσιν οὕτως αἰσίως καὶ ἀταράχως καὶ εἰς τὰ λοιπά μας ταξείδια. Ἡ ἐνταῦθα προσδιατριβή μου ἐγένετο ἄχρι τοῦδε περιμένοντας τὰ ἀναγκαῖά μου γράμματα, ἀλλ' ἤδη κινῶ κατὰ τὰς 5 τοῦ τρέχοντος μηνὸς χωρὶς νὰ ἀργοπορῶ περιπλέον. Τὸ περιστατικὸν τὸ ὁποῖον μοὶ ἐσυνέβη ἤδη δηλ. ὁ θάνατος τῆς ποθητῆς μοι συζήγου μὲ κατεταράξεν ὄχι ὀλίγον, ὅπερ δύναται νὰ συμπεράνῃ χωρὶς ἐγὼ νὰ περιττολογήσω· πλὴν μ' ὅλα ταῦτα τὰ ὁποῖα ἡ τύχη ἠθέλησε διὰ νὰ μοὶ προξενήσῃ μικροψυχίαν, ἐγὼ εἶμαι ὅλος σταθερὸς καὶ γενναῖος διὰ τὸ στάδιον, τὸ ὁποῖον τρέχω, καὶ ὄχι μόνον αὐτὴ ἡ καιρία λύπη καὶ δύσφορος δὲν μ' ἐμποδίζει τὴν γενναιότητα τῆς ὑποθέσεώς μου, ἀλλ' ἂν ἦτον καὶ ἔτι μᾶλλον δυσβαστακτωτέρα, παλιν δὲν ἤθελε μοὶ προξενήσει ἐμπόδιον εἰς τοὺς σκοπούς μου αὐτούς. Εἰς τὰ παρὰ θεοῦ ἀποφασιζόμενα τίς δύναται ἀνθέξαι;

Μὲ τὸν Κύριον Κουμπάρην θέλω ὁμιλήσει διὰ τὰ στελλόμενα γράμματά μου, ὅπως μοὶ τὰ διευθύνει μὲ ἐπίτηδες ἄνθρωπον, ὅπου καὶ ἂν εὑρίσκωμαι.

Εἶδον καὶ περὶ τῶν 5000. γρ. καὶ ὑπάγει καλῶς, μ' ὅλον ὅτι τῇ προύγραφον περὶ τῶν χρεδίτων καὶ τοιούτων νὰ λείψουν, πλὴν ἀφ' οὗ ἐκρίθη οὕτω, ἔστω.

Εἶδον καὶ τὸ ἐμπόδιον τοῦ Καλοῦ, εἴθε δὲ νὰ ἦναι πρὸς τελείαν καὶ κρείττονα ὠφέλειαν. Ἔλαβον καὶ τὰ συστατικά, διὰ τὰ ὁποῖα θέλω τῇ γράψει περὶ τῆς ἀποκρίσεως αὐτῶν, ὁποῦ θέλει μοὶ γένει. Ἐδῶ δὲν ἔλειψα νὰ ἀνταμωθῶ μετὰ τῶν προκριτοτέρων γνωστῶν φίλων, καὶ ἔλαβα μεγάλην εὐχαρίστησιν, ὡς καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι ἐμοίως.

Προσέτι τῇ λέγω νὰ ἐπιμεληθῇ νὰ γένῃ ἓν γράμμα ἀπὸ μέρους τοῦ Καλοῦ πρὸς τὸν Μακαριώτατον Πατριάρχην Ἱεροσολύμων παρακινητικὸν διὰ τὴν πρόοδόν του εἰς τὰ καλά· ἐπειδὴ εἶναι πάνυ ἀναγκαῖον καὶ ὠφέλιμον, καὶ τὸ ἀπαιτοῦν οἱ ἴδιοι φίλοι μὲ τὸ νὰ τῷ ἐπρώλησαν τὴν ὑπόθεσιν καὶ ὠφελεῖ τὸ τοιοῦτον.

Τὰ ἐδῶ πράγματα, ὡς ἔγνων, πάνυ καλῶς. Ἐνταμωθεὶς μὲ τοὺς ἐνταῦθα φίλους, ὡς εἶπον, ἐκατάλαβα τὰ πάντα βαθύτερον, καὶ μοὶ ἔδειξαν καὶ τὸ σχέδιον, τὸ ὁποῖον ἔστειλαν εἰς τὸν Καλόν· καὶ εἶναι τῷ ὄντι οὕτως ἄξιον νὰ γένῃ τὸ πρᾶγμα· καθότι τὸ θηρίον κτυπούμενον εἰς τὴν οὐρὰν ἢ καὶ εἰς τοὺς πόδας, θέλει ξεράσει τὸ θανατηφόρον φαρμάκι του εἰ καὶ ἀπαυδισμένον, καὶ θέλει καταμολύνει τοὺς πλάνους καὶ νὰ φέρῃ δυσκολίας οὐκ ὀλίγας εἰς τὰ σκοπούμενα· τῆς κεφαλῆς του ὅμως κατατραυματισθείσης νεκρωθείσης, τὸ λοιπὸν σῶμα, ὅσον νὰ κατασπαράξῃ, εἶναι πάντοτε μὲ νεκρὰν καὶ ἄνεργον κεφαλὴν καὶ δένεται ῥᾳδιώτατα. Ὅθεν ἂς ἀνεργηθῇ τὸ σταλθὲν σχέδιον, ἂς διοργανισθῇ διὰ τοῦ ῥᾳδιωτέρου καὶ ἐπωφελεστέρου τρόπου, καὶ ἂς μὴ παραβλεφθῇ καὶ ἀμεληθῇ, διότι ἔπονται ἐμπόδια.

Εἶδον καὶ διὰ τὰ γρ: 6000. ὅτι δὲν τὰ ἔλαβεν εἰσέτι, καὶ ἐλυπήθην μεγάλως, διὰ τὸ ὁποῖον, ἂς γράψῃ τῷ κυρίῳ Ἀδαμίδῃ καὶ αὖθις ἐπιμόνως, μ᾽ ὅλον ὅτι ἐλπίζω ἄχρι τῆς παραλαβῆς τῆς παρούσης μου νὰ ἔλαβε τέλος.

Τὸ περικλειόμενον ἱερὸν γράμμα εἶναι τοῦ καπ: Μανόλη Συχνῆ, ὅστις ἔδειξεν οὐκ ὀλίγην φιλογένειαν, καὶ ἀφ᾽ οὗ ἀφιέρωσε γρ. 550. ἀφιέρωσε καὶ τὸ μερίδιον τοῦ Καραβίου εἰς τὸ ἀνῆκον μέρος, καὶ ἐλπίζω, ὅτι ἐρχόμενος πρώτην ἄνοιξιν εἰς τὰ αὐτῶσε θέλει εἶναι ὠφέλιμος, καὶ θέλει χρησιμεύσει, ὅπου στοχασθεῖτε. Ὁ μέγας γραμματεὺς τοῦ Πατριαρχείου Κύριος Γεώργιος ἀδελφικῶς τὴν ἀσπάζεται, ὅστις τρέφει μεγαλωτάτην ὑπόληψιν διὰ τὸ ὑποκείμενόν της· καὶ ἂν δὲν τῇ εἶναι βάρος, ἂς τῷ γράψῃ κανὲν γράμμα φιλικόν. Ἐπευχόμενος δὲ τὸ νέον ἔτος αἴσιον καὶ εὐτυχὲς μένω.

Δ. Θέμελης.

Αριθ. 85.

Κύριε Ἐμμ. Ξάνθε.

Ἐν Βουκουρεστίῳ τῇ 9 Ἰανουαρίου 1821.

Βέβαια καὶ χωρὶς τιμίαν σας δὲν ἤθελα λείψω νὰ σᾶς συγχαρῶ τὸ νέον ἔτος, τὸ ὁποῖον καὶ σᾶς εὔχομαι νὰ ἀπεράσετε εὐτυχῶς μεθ' ὅσων ἐρίεσθε ἀγαθῶν κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν σας καὶ μὲ ἕτερον τι περισσότερον κατὰ τὰς εὐχὰς τῶν δικαίων. Τιμίαν σας ἀνὰ χεῖρας ἔχων ἀπὸ τὰς 30 τοῦ ἀπερασμένου, καὶ πρὸ πάντων ἐχάρην διὰ τὴν περιποθήτην μοι ὑγείαν σας. Μὴν ἔχων τι ἄξιον δὲν κρίνω πρέπον νὰ βαρύνω τὸν κοινὸν φροντιστὴν μὲ γράμματά μου· σᾶς λέγω ὅμως, ὅτι κατ' αὐτὰς ἐφάνησαν ἀγωγιάται ἀπὸ Ἰωάννινα σχεδὸν 40 ἡμερῶν, λέγουν ὁ Ἀλῆ Πασᾶς ἀρκετὰ στερεοῦται, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἀθανάση Βάγια, ὁ Ἰατρὸς νὰ ἐβγῆκεν ἀπὸ μέσα μὲ ἀρκετὴν ποσότητα χρημάτων, καὶ ἔγεινεν ἄφαντος μὴν ἠξεύροντας κανεὶς ποῦ ἐπῆγεν. Τοιαύτας εἰδήσεις ἔχομεν· εἶδον ὁποῦ ὁ κὺρ Ἀριστείδης καὶ Ψαλίδης ἐπροστέθησαν, καὶ σᾶς εὐχαριστῶ, καὶ οἱ δύω εἶναι ἐρασταὶ τοῦ Καλοῦ καὶ καλοί. Παρὰ τοῦ Κομιζοπούλου εἶχον γράμμα, καὶ ἀνάβαλε τὸν μισευμόν του διὰ τὴν ἄνοιξιν. Μένω δέ.

Μάνθος Ριζάρης.

Ἀριθ. 86.

Κύριε Ξάνθε. Εἰς Κισνόβι.

Τῇ 10 Ἰανουαρίου 1821 Ἰσμαήλ.

Αὔριον ἀναχωρῶ καὶ σοὶ ἀφίνω ὑγείαν. Ἡ ἑορτὴ μὲ ἐμπόδισεν ἕως ὥρας· ἐγὼ, καθὼς καὶ μὲ τὴν ἀπερασμένην μου σᾶς εἶπα, δὲν ἔλειψα ὁποῦ νὰ γράψω, ὅσα ἦσαν ἀναγκαῖα πρὸς κατάπαυσιν τοῦ ἐν Γαλατζίῳ φίλου τῷ ὄντι εἶναι καλὸς δημεγέρτης εἰς τοὺς ἀδυνάτους· ἐγὼ, μ' ὅλον ὅτι εἶμαι ὀλίγον ζαίφης, βιάζομαι διὰ νὰ ἀπεράσω. Τὸν Ἐπαμεινώνδα ἐπέπληξα ὅσον ἦτον δυνατόν. Παρακαλῶ εἰπέτε τῷ Παπαδοπούλῳ διὰ νὰ ταχύνῃ τὴν στάλσιν ἑνὸς πασαπορτίου, ὁποῦ τῷ στέλλω. Προσφέρετε τὰς προσκυνήσεις μου εἰς τὸν σεβαστόν μας Πρίγκιπα.

Σᾶς ἀσπάζομαι. Εὐαγγέλης Μαντζαράκης.

Ἀριθ. 87.

Περιποθητέ μοι Κύριε Εἰς Κισνόβι.

Ἐν Κωνστ. Τῇ 12 Ἰανουαρίου 1821.

Ἐξακριβῶ τὴν ἀγαθήν μου ὑγείαν της, ἑπομένως τῇ λέγω, ὅτι ἐπειδὴ πλέον δὲν ἐδυνήθην νὰ περιμένω μὲ τὸ νὰ μὲ βιάζῃ τὸ πλοῖον, κινῶ αὐτῇ τῇ στιγμῇ διὰ τὸ ταξείδιόν μου, καὶ αἱ εὐχαί σας εἶσαν μεθ' ἡμῶν· τὰ ἐσώκλειστα Ἱερὰ ἂς διευθυνθῶσιν, ὅπου δεῖ· ἔλαβον καὶ τὰ συσσατικὰ μέσον τοῦ Γεωργίου Γραμματικοῦ, καὶ ἰδοὺ ἔπονται τὰ ἀντίγραφα πρὸς πληροφορίαν της.

Τῇ λέγω καὶ περὶ τοῦ γράμματος, ὁποῦ προλαβόντως τῇ ἔλεγον διὰ τὸν Μακαριώτατον νὰ μὴ τὸ λησμονήσῃ, ἐπειδὴ εἶναι ἀναγκαῖον μὲ τὸ νὰ ἔχῃ νὰ κάμῃ καρπὸν καὶ ἀναγκαῖ.

Ἀντίγραφον.

» Τίμιοι Κοτζαμπασίδες, προεστῶτες, καὶ ἐπιστάται τῶν » ἐν τῇ ἄσπρῃ θαλάσσῃ Νήσων καὶ λοιπῶν περὶ αὐτὰ μερῶν » καὶ τόπων, τὴν τιμιότητά σας ἡδέως προσαγορεύομεν, ὑγει- » αίνοντες εἴητε ἐν εὐημερίᾳ καὶ μακροβιότητι.

» Ἐπειδὴ ὁ ἐπιφέρων τὸ παρόν μου Κύριος Δημήτριος Θέμε- » λης ἀπέρχεται εἰς τὰ μέρη ὑμῶν πρὸς αἰσίαν ἐκτέλεσιν ἰδίων » του ὑποθέσεων, διὰ τοῦτο συνιστῶντες αὐτὸν ἀξιοῦμεν τῇ τιμιό- » τητί σας, ὅπως γνωρίσαντες αὐτὸν ἐκ τῶν ἐξιδιασμένων ἡμῖν » ἀνθρώπων, ὑποδεχθῆτε εὐνοϊκῶς καὶ φιλοφρόνως, καὶ χαριζόμενοι » ἡμῖν παράσχετε αὐτῷ χεῖρα βοηθείας διά τε τὴν ἐπικερδῆ πώ- « λησιν τοῦ οὗπερ συνεπιφέρει πράγματος, καὶ ἀγορὰν ἄλλων » προϊόντων τῶν μερῶν σας. Οὐμὴν ἀλλὰ καθοδηγοῦντες, ἵνα » μὴ περιπλεχθῇ τινι ὡς ἀνίδεος τῶν αὐτοῦ μερῶν τε καὶ ἀν- » θρώπων καὶ συντρέχοντες εἰς ἄλλας ὠφελίμους ὑποθέσεις του. » Γνωρίζοντες δὲ καὶ ἡμᾶς ὅλως ἑτοίμους εἰς ὑπεράσπισιν τῶν » τυχουσῶν ὑποθέτεών σας, γράφετε ἡμῖν ἀμοιβαίως ἐξαιτού- » μενοι τὴν συνδρομὴν ἡμῶν εἰς τὰ ἐνόντα. Ποιήσατε τοίνυν » ὡς ἀξιοῦμεν ὑμῖν, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον εὐτυχοῦντες ὑγιαί- « νετε. Τῆς τιμιότητός σας ὅλος πρόθυμος.

Νικόλαος Μουρούζης.

φωκά. Ἰαννουαρίου ζ. Ἀπὸ Διβὰν χανέ.

Ἀντίγραφον.

Γρηγόριος Ἐλέῳ Θεοῦ. κτλ.

» Οἱ ἐν ταῖς Νήσοις τοῦ Αἰγαίου Πελάγους ἀρχιερατι-
» κῶς προϊστάμενοι καὶ κατὰ πάροδον ἐντυγχάνοντες τῷ τὴν
» κροῦσαν Πατριαρχικὴν ἡμῶν ἐπιστολὴν συνεπιφερομένῳ
» Ἱερώτατοι Μητροπολῖται, καὶ ὑπέρτιμοι καὶ θεοφιλέστατοι
» ἀρχιεπίσκοποί τε καὶ ἐπίσκοποι, ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγα-
» πητοὶ ἀδελφοὶ καὶ συλλειτουργοὶ, καὶ τιμιώτατοι Προεστῶ-
» τες καὶ Πρόκριτοι τῶν μερῶν τούτων, χάρις εἴη ὑμῖν καὶ εἰρήνη
» παρὰ Θεοῦ. Ἐπειδὴ ὁ κομιστὴς τῆς παρούσης ὑμῶν εὐγενέ-
» στατος Κύριος Δ. Θέμελης ἔρχεται εἰς τὰ αὐτόθι, ἐπὶ διευ-
» θετήσει ἰδίων τινῶν χρηματικῶν ὑποθέσεών του, καθὼς
» περὶ τούτων πληροφορεῖσθε καὶ ἐκ τοῦ συνεπιφερομένου γράμ-
» ματος τῆς περιβλέπτου ἐκλαμπρότητός του, ἔστι δὲ ὁ ἀνὴρ
» χαρακτῆρος τιμίου, ἀξιοπίστου καὶ ἀξίου ὑποδοχῆς καὶ περι-
» ποιήσεως, διὰ τοῦτο γράφοντες συνιστῶμεν πᾶσιν ὑμῖν προ-
» τρεπόμενοι, ἵνα ἐλθόντα σὺν θεῷ δεξιωθῆτε κατὰ τὸ εἰκὸς
» καὶ περιποιηθῆτε ἀναλόγως, συντελοῦντες τὸ κατὰ δύναμιν εἰς
» τὰς διευθετήσεις τῶν ὑποθέσεών του, ὥστε νὰ καταστήσετε
» ὑπόχρεων τὴν εὐγενείαν του καὶ διαπρύσιον ἐπαινέτην σας,
» ὅπερ ἀντιστρέφει προδήλως εἰς ὄφελος ὑμῶν. Τῶν γὰρ ἀ-
» γαθῶν ἔργων αἱ χάριτες, ὡς ὁ σοφὸς λόγος ἀποφαίνεται,
» ἐπαναστρέφουσιν ἐπὶ τοὺς ποιοῦντας· ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ χάρις
» καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος εἴη πᾶσιν ὑμῖν.

φωκά ά. Ἰανουαρίου

« Ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἐν Χῷ Ἀδελφὸς καὶ εὐχέτης. »

Τὸ γράμμα τοῦ μακαριωτάτου νὰ σταλθῇ εἰς τὸν Γραμματικὸν Κύριον Γεώργιον (ὅτις καὶ σᾶς ἀσπάζεται ἀδελφικῶς) καὶ νὰ γράψῃ ἡ ἐκλαμπρότης του, ὅτι, περιμένει νὰ ἴδῃ πραγματικῶς τὸν ζῆλον καὶ προθυμίαν τῆς μακαριότητός του.

Ἔλαβον καὶ τὴν ὁμολογίαν τῶν 6 χιλιάδων γροσίων παρὰ τοῦ Κυρίου Κουμπάρη, ἅτινα ἐδιώρισα νὰ συναχθοῦν, καὶ νὰ μοὶ ἐμβασθοῦν εἰς Σμύρνην.

Ἐνταῦθα τὰ πάντα ἡσύχως ἄγουσι, μόνον ὁ ἀπαθὴς (Σουλτάνος) ἔχει παραζάλην καὶ συχνὰς συνελεύσεις· τὴν ἐπανάστασιν τῆς Κρήτης τὴν βεβαιοῦσι. Ταῦτα καὶ μένω.

Δημήτριος Θέμελης.

———0———

Ἀριθ. 88.

Κύριε Ἐμμ. Ξάνθε. Ἰσμαήλ.

τῇ 13. Ἰαννουαρίου. 1821. Κισνόβι.

Πρῶτον ἐρευνῶ περὶ τῆς ὑγείας σας, λέγω, ὅτι τὴν δευτέραν τὸ πρωὶ ἐπῆγα εἰς τὸν Κατακάζην, καὶ εἶπα διὰ τὸ γράμμα, ὁποῦ σᾶς ὑπεσχέθηκεν, ὁ ὁποῖος μὲ εἶπε νὰ ὑπάγω ἄλλην φορὰν διὰ νὰ μὲ τὸ δώσῃ. Σήμερον τὸ πρωὶ ἐπῆγα εἰς τὸν Ὑψηλάντην, τὸν ἔδοτα τὸ γράμμα ὁποῦ μὲ εἴχετε δόσει, μὲ εἶπε νὰ εἰπῶ τὸν ἄνθρωπόν του τὸ μέρος, ὁποῦ κατοικῶ, καὶ ἅμα ὁποῦ εἶναι ἀνάγκη νὰ μὲ μυνᾷ νὰ πηγαίνω. Ὁ Κύριος Παπαδόπουλος, ὡς φαίνεται, ἐπῆγεν εἰς τὴν Πόσταν καὶ ἐπαρήγγειλε· ἅμα ὁποῦ ἦλθεν ἡ πόστα, τὰ γράμματά σας τῷ τὰ ἔστειλαν, τὸ ἕνα γράμμα ἦτον σαλμένο ἀπὸ τὸν Κύριον Κορφινὸν, εἰς τὸ ὁποῖον φαίνεται νὰ ἦναι καὶ ἕνα γράμμα τοῦ Μπεϊζαδὲ, καὶ μὲ εἶπε πῶς θὰ τὸ ὑπάγῃ μόνος του. Εἰς ἐμὲ ὅμως μὲ εἶπεν ὁ Μπεϊζανδὲς νὰ προσέχω διὰ γράμματά σας νὰ τὰ πέρνω διὰ νὰ μὴ παραπίπτουν. Μένω.

Μαρῖνος Στρατής.

———0———

Ἀριθ. 89.

Περιπόθητέ μοι κύριε Ἐμμ. Ξάνθε.

τῇ 15 Ἰαννουαρίου. 1821. Κωνσταντινούπολιν.

Εἰς τὰς 14. τοῦ τρέχοντος ἔλαβα τὸ ἀγαπητόν σας σημειωμένον εἰς τὰς 15 τοῦ παρελθόντος ἀπὸ Κισνόβι, καὶ ἄκρως ἐχάρην διὰ τὴν καλὴν καὶ περιποθητήν μοι ὑγείαν σας καλῶς ἔγνων καὶ τὰ γραφόμενα, ὅθεν καὶ σήμερον δὲν ἔλειψα νὰ παρουσιασθῶ εἰς τὸν ἐδὼ Κ. Κουμπάρην, καὶ ἐζήτησα τὰ γράμματα, ὁποῦ μοὶ σημειώνετε τὰ σταλθέντα παρὰ τοῦ γνωστοῦ φίλου· πλὴν μὲ εἶπεν, ὅτι ἄλλα γράμματα δὲν ἔλαβε παρὰ αὐτὸ, ὁποῦ παρὰ τῆς εὐγενείας σας ἠξιώθην, καὶ ἴσως νὰ μὴν ἔφθασε τὸ ὑποκείμενον ἀκόμη, εἰς τὸ ὁποῖον τὰ ἐγχειρίσατε. Ὅθεν λαμβάνοντάς τα δὲν θέλει λείψω, ὁποῦ νὰ πράξω, τὸ κατὰ δύναμιν, τὰς διαταγάς σας. Καιρὸν δὲν ἔχω διὰ νὰ σᾶς ἐκτανθῶ, καὶ παρακαλῶ νὰ ἔχω συμπάθειαν, πλὴν μὲ ἄλλην μου θέλω σᾶς εἰδοποιήσω. Τὰ πράγματα ἐδὼ πηγαίνουν καλὰ καὶ τακτικά.

Ταῦτα κατὰ τὸ παρὸν ταπεινοπροσκυνῶν σας μένω.

Ἀνδρέας Σφαέλος.

———0———

Ἀριθ. 90.

Περιπόθητε ἀδελφέ. Κισνόβιον.

Τῇ 15 Ἰαννουαρίου. 1821. Βούκουρέστι.

Ἀδελφὲ, ἡ χαρὰ, τὴν ὁποίαν ἠσ ἄνθην τὴν στιγμὴν, καθ ἣν ἔλαβον τὴν πολυπόθητον ἐπιστολήν σου, τὴν 30 Δεκεμβρίου τοῦ ἀπελθόντος μηνὸς καὶ χρόνου, εἶναι μία ἐξ ἐκείνων τῶν πλέων μεγαλειτέρων ὁποῦ νὰμοὶ ἔτυχαν εἰς τὴν ζωήν μου. Ὅστε ἀφ' οὗ μοὶ ἐγχειρίσθη ἡ εἰρημένη ἐπιστολή σου, τότε πλέον σὲ ἐνόμισα ζῶντα καὶ ὑγειαίνοντα, καὶ ἀνυπομόνως ἐπῆγα εἰς τὴν κατοικίαν μου καταφιλῶντας τὴν ἐπιστολήν σου, ὡσὰν νὰ εἴσουν ὁ ἴδιος. Τοῦτο σὲ τὸ βεβαιῶ ὡς τίμιος ἄνθρωπος. Τὸ διατὶ νὰ εὑρισκώμεθα εἰς τοσοῦτον σκότος, τῶν ἀπὸ τὸ μέρος σας πραγμάτων, τοῦτο ἀπαιτεῖ προσωπικὴν ἐντάμωσιν. Τὸ ἂν ἐφοβήθημεν, διὸ καὶ ἐτραβήχθημεν εἰς τὴν ἄκρην τοῦ κό-

εμου, ἢ τὸ παρ' ἡμῶν ζητούμενον ἄλλο ἦτον, ἀπαιτεῖ καὶ τοῦτο ὡσαύτως προσωπικὴν ἐντάμωσιν. Ἡμεῖς, ὁποῦ λέγεις μέσον Πατζιμάδη ἀπὸ Μόσχαν μᾶς ἐγράψατε, ὄχι μόνον γράμμα σας δὲν εἴδομεν, ἀλλ' οὔτε ἠξεύραμεν τί ἀπόγεινες, καὶ πῶς αἱ ἐμπορικαί μας ὑποθέσεις ἀποκατεστάθησαν, ἕως εἰς μίαν ἐποχὴν, ὁποῦ παρά τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει συντρόφων, ἐπληροφορήθημεν ὁπωσοῦν, μ' ὅλον ὅτι ἀμφίβαλλα καὶ ἐκεῖνα, τέλος πάντων μένοντες διὰ πολὺν καιρὸν ἀμφίβολοι, ἐκρίναμεν ἀναγκαιότερον νὰ ἀκολουθήσωμεν, παρὰ νὰ μείνωμεν ἐκεῖ, ἀκολουθοῦμεν μετὰ τοῦ Ἀθανασίου (Γζακάλοφ) ἐφθάσαμεν εἰς Βιέννην, ἔνθ' ἀρρώστησεν. Ἐγὼ δὲν ἤθελον τὸν ἀφήσει ποτὲ μονάχον ἐκεῖ, ἂν εἴχομεν ἔξοδα, ἠκολούθησα κατὰ τὴν ἀπόφασίν μας, καὶ ἔφθασα ἐδῶ κατὰ τὴν 30. Δεκεμβρίου· ἀνταμώθην μετὰ τοῦ Α. Λ. (Λεβέντη,) παρὰ τοῦ ὁποίου ἔμαθον, τὴν ἀπὸ τὸ μέρος σας, ὅσον τὸ δυνατὸν, καλὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων, ἐχάρην μεγάλως, εὐχαριστήθηκα καθ' ὑπερβολὴν διὰ τὸν σεβαστὸν ἡμῶν ὑπερασπιστὴν, διὰ τὸν ὁποῖον εὔχομαι πάντα τὰ ἐφετά. Παρακαλῶ εἰπὲ, πρόσφερε, καθὼς ἠξεύρεις, τὰς ἐκ μέρους μου προσκυνήσεις· Ἐγὼ ἤθελον ἀκολουθήσει τὸν δρόμον μου δι' αὐτοῦ, ἂν ὁ κύριος Α. (Λεβέντης) ἔδεν μὲ ἐμπόδιζεν ἐπὶ λόγῳ διὰ νὰ προσμείνω τὸν Ἀθανάσιον, καὶ ὅτι μέλει νὰ ἔλθῃ ὁ ἴδιος εἰς ἀντάμωσιν τοῦ Καλοῦ, καθὼς τὸν ἔγραψε. Εὑρέθην λοιπὸν διασμένος διὰ νὰ προσμείνω, μ' ὅλον ὁποῦ εἶναι ἐναντίον καὶ εἰς τὴν κρίσιν μου, καὶ εἰς τὰς παρατηρήσεις, ὁποῦ καὶ ἐδῶ ἐρχόμενος κ ι ἀλλοῦ, ὁποῦ εἴμουν, ἔκαμα. Ἐδῶ ἐφάνησαν μερικαὶ διαταγαὶ τοῦ Καλοῦ, αἱ ὁποῖαι ὄχι μόνον ἀνεβάλθησαν καὶ ἀναβάλλονται, ἀλλ' ἀκόμη καὶ κριταὶ τούτων γίνονται, οἱ κριταὶ εἶναι μερικοί· καὶ τὰ αἴτια, τὰ ὁποῖα τοὺς δίδουν τοῦτο τὸ δίκαιον, καθὼς αὐτοὶ λέγουν εἶναι πολλά· λέγουν ὅτι προβλέψεις διόλου δὲν ἔγειναν εἰς Βουλγαρίαν καὶ Σερβίαν, εἰς καιρὸν ὁποῦ ἐκεῖνοι οἱ τόποι εἶναι προμυθευμένοι ἀπὸ ἀρκετὰ προϊόντα, καὶ προϊόντα ὁποῦ συντείνουν εἰς τὸ μελλούμενον πανηγύρι, ὅτι ἡμεῖς λέγουν δὲν ἠμποροῦμεν, οὔτε κρίνομεν ὠφέλι-

μον νὰ ἀναιξωμεν τὸ πανηγύρι, μὲ μόνας τὰς κάτω προβλέψεις, διότι τὰ κέρδη τότε εἶναι ὀλίγα ἀναλόγως τῶν προβλέψεων, ἡμεῖς λέγουν πρέπει νὰ ἔχωμεν ἀναλόγους τοὐλάχιστον προβλεμμένας πραγματείας, μὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀγοραστῶν καὶ περισσοτέρας μάλιστα, διὰ νὰ τὰς μεταχειρισθῶμεν, χρείας τυχούσης, εἰς τὴν ζητητὴν τῶν ἀγοραστῶν. Αὐτὰ καὶ ἄλλα λέγουν ταλανίζοντες ἑαυτοὺς διὰ κἀμμίαν ἐνδεχομένην ἀπεφευκταίαν ζημίαν. Ἂν ὑποκάτω εἰς αὐτὸ δὲν κρύπτεται κἀνένα ἄλλο, φαίνεται νὰ ἔχουν κάποιον δίκαιον ἀναλόγως τῶν ἰδεῶν, ὁποῦ ἔχουν. Ὁ Λεώντιος (Λεβέντης) λέγει, ὅτι ἐχρειάζετο νὰ ἠξεύρῃ τι ἠμπορεῖ νὰ μὴ βλάπτῃ καὶ αὐτὸν, κατὰ τοὺς ἐμπορικοὺς νόμους, ἐπειδὴ αὐτός ἔχει συμφωνητικὸν γράμμα μετὰ τοῦ ἐδῶ καπιταλίστου του, καὶ ἑπομένως μετὰ τοῦ ἐν Ῥωσσίᾳ μεγαλεμπορογουναρᾶ, ὁποῦ νὰ μὴν ἀνακατωθῇ εἰς ἄλλο ἐμπόριον, ἐκτὸς ἐκείνου, ὁποῦ ἐσυμφώνησεν, ὅθεν ἄνευ τινὸς ἀδείας πράττοντας διαφορετικὰ, βλάπτεται, διὸ καὶ θέλει, ἀπ' ἐκεῖνο, ὁποῦ ἐκατάλαβα, κάποιαν πληροφορίαν. Αὐτὰ ἤκουσα νὰ λέγουν, καὶ ἂν ἦναι αὐτὰ μόνον, μὲ φαίνεται, ὅτι εἶναι δίκαιον, ὁποῦ ὅσον δύναται νὰ γείνῃ τὸ πρῶτον, καὶ καθὼς συγχωρεῖται οἱ ἐμπορικοὶ νόμοι, νὰ ἀτραλησθῇ τὸ δεύτερον. Δὲν ἔχω καιρὸν νὰ ἐκτανθῶ περισσότερον, ἀλλὰ τόσον μόνον σᾶς λέγω, ὅτι ἔχω ἀνάγκην διὰ νὰ σᾶς ἀνταμώσω. Ἐγὼ ἐγνώρισα ἐκτὸς ἐκείνων, ὁποῦ εὑρίσκονται ἐκεῖ, ὁποῦ εἴμουν, ἄλλους τέσσαρας ἀξιολόγους φίλους. (Ἐννοεῖσε τοὺς δύω ἀδελφοὺς Καπετανάκιδες εἰς Βιέννην, καὶ τὸν Ἀθανάσιον Χριστόπουλον, καὶ Σεραφὴμ Βρετὸν εἰς τὸ Συκμίνι.) Τοῦτο ἠκολούθησε, διότι αἱ περιστάσεις τὸ ἠθέλησαν εἶναι ἄνθρωποι μὲ ἀρετὴν καὶ μὲ παιδείαν, καὶ μὲ κατάστασιν ἐνταυτῷ, ὥστε ἀνταμοιβόμενοι καὶ πληροφορούμενοι θέλετε εὐχαριστηθῆτε. Ἀπὸ τὸν Ἀθανάσιον (Τζακάλοφ) ἔχω γράμματα, μὲ λέγει, ὅτι ἀνάλαβε καὶ μετ' οὐ πολὺ θέλει ἔλθῃ. Προσμένω ὑπομονῶς νὰ μὲ εἰπῆτε τι πρέπει νὰ κάμω, ἐγὼ κρίνω ἕως νὰ ἀνταμωθῶμεν νὰ μὴν ἀποφασίσεται κἀνένα πρᾶγμα, διὰ νὰ σᾶς βάλω μερικὰ πρὸ ὀφθαλμῶν. Ἐν τοσούτῳ σᾶς προσκυνῶ ἀσπαζόμενος, καὶ μένω.

Ἀδελφὸς καὶ δοῦλος. Π. Α. Ἀναγνωστόπουλος.

Ἀριθ. 91.

Ἐντιμώτατε Κύριε, κατασπαζόμενος προσκυνῶ. Ἰσμαὴλ

Τῇ 15. Ἰανουαρίου. 1821. Βουκουρέστι.

Καὶ ἄλλοτε μὲ τοιαύτας παρακλήσεις μου, καθὼς καὶ τώρα σᾶς ἐβάρυνα, καὶ μ' ὅλον τοῦτο ἀκολουθῶ· τοῦτο τὸ κάμνω πεπεισμένως εἰς τὸ φιλοκάγαθόν σας. Παρακαλῶ λοιπὸν στεῖλλον τὸ ἔσωθεν, δι' ὁποιον μέρος εὑρίσκεται ὁ εἰς τὸ ἔσωθεν ἐπιγραφόμενος φίλος, καὶ μὲ ὑποχρεώνετε μεγάλως. Παρακαλῶ ἀποκριθῆτέ μοι διὰ τὴν παραλαβὴν τῆς παρούσης μου, μέσον τοῦ ἐδῶ κὺρ Βελησαρίου Παυλίδου. Μένω.

Π. Α. Ἀναγνωστόπουλος.

———0———

Σταχ. Κ. Β.

Ἀριθ. 92.

Φίλε καὶ Ἀδελφὲ.

Κισνόβι τῇ 21 Ἰανουαρίου 1821.

Τὸ διὰ τοῦ Μαρίνου Στρατῆ σταλέν μοι ἀδελφικόν σου γράμμα ἔλαβον καὶ εἶδον τὰ ἐν αὐτῷ τάς τε ἐκ Πατρίδος ἀγαθὰς ἀγγελίας, ὡς καὶ τὸν πρὸς αὐτὴν ἔνθερμον ζῆλον τῶν συναδελφῶν Καλαματιανοῦ καὶ λοιπῶν ἀξιωματικῶν. Περὶ δὲ τῆς διαφθορᾶς τοῦ ἐκτρώματος (εἰς τὸ ὁποῖον γίνεται μεγίστη τιμὴ ἐπονομάζοντες αὐτὸ ὡς ἐπίβουλον) δὲν εἶναι ἀμφιβολία, ὅτι εἴτε ἤδη εἴτε μετ' ὀλίγον, δὲν θὰ ἀποφύγῃ τὸ ἀνῆκον τέλος τοῖς τοιούτοις ἀνδραπόδοις· προσέτι δὲ, ὡς μοὶ παρήγγειλεν ὁ αὐτάδελφός μου δὲν λείπω νὰ σᾶς δηλοποιήσω, ὅτι ἀνίσως καὶ δὲν ἐγράψατε μέχρι τοῦδε πρὸς τὸν Λασάνην διὰ τὸν (μετὰ τῆς ἀφαιρέσεως τοῦ Ε.) Παμεινώνδα, δὲν εἶναι πλέον χρεία, ὡσὰν ὁποῦ ὁ ἴδιος θέλει τῷ γράψει τὰ πρέποντα περὶ αὐτοῦ τούτου.

Αἱ τρεῖς χιλιάδες βεβαιωτικὰ ἑτοιμάσθησαν πρὸ πολλοῦ, καὶ ἴδοὺ ὁποῦ τῇ στέλλονται διὰ τῆς ἰδίας αὐτῆς εὐκαιρίας. Αἱ δύω χιλιάδες πρὸς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐφόρους, καὶ ἡ μία διὰ τοὺς ἐν Πάτραις.

Ὁ ἐν Σκουλένι πηγεμός μας τῷ ὄντι καθησύχασεν ὁπωσοῦν τάς τε τρομασμένας ψυχὰς τῶν φίλων· διότι, ἀγαπητέ μοι

Κάνθε, ὁ θάνατος τοῦ Κυριακίδη ἐπροξένησε μεγάλον ἀναβρασμὸν λύπης εἰς τοὺς ἐν Μολδαυίᾳ συναδέλφους, ὡσὰν νὰ ἐχάθη τὸ πᾶν· ἐν ταυτῷ δὲ ἐλέχθη εἰς αὐτοὺς παρ' ἑνὸς ἀδελφοῦ ἐλθόντος ἀπὸ Γαλάτζι, ὅτι ὁ Γρυπάρης ἔλαβε προσταγὴν παρὰ τῆς Ἀρχῆς διὰ νὰ συνάξῃ πεντήκοντα στρατιώτας καὶ ἐφορμήσῃ κατὰ τοῦ Ἰασίου, δι' ὃ καὶ ἐμίσευσεν ἐντεῦθεν διὰ νὰ βάλλῃ εἰς πρᾶξιν τὴν ἐμπιστευομένην αὐτῷ ἐκστρατείαν, καὶ ὅτι διὰ βέβαιον τὸ ἤκουσαν ἀπὸ τὸν Ἀργυρόπουλον. (α) Ὅθεν ἔγεινε παῦσις εἰς τὴν συνδρομὴν, ἐψυχράνθησαν οἱ ἀδελφοὶ καὶ δὲν θέλουν ἐνεργήσει ἕως ὅτου δὲν μάθουν τὰς καθ' αὐτὸ αἰτίας τούτων ὅλων· εἰς αὐτὰ τὰ χάλτια τοὺς ἀπεκρίθημεν καὶ ἡμεῖς ἐκεῖνα, ὁποῦ ἔπρεπε νὰ ἀκούσωσι, πλὴν βεβαιώνοντές τους ὅτι τὸ πρῶτον ἔγεινε διὰ τοὺς ἀχρείους σκοποὺς τοῦ ὑποκειμένου, ὥςπερ μέλλουν τὰ αὐτὰ νὰ ἀκολουθήσουν καὶ τῷ Ἀσυμακοπούλῳ, ἕνεκα δὲ τοῦ ὁποίου δὲν πρέπει πάλιν νὰ κατασυγχισθῶσι καὶ νὰ δειλιάσωσι καὶ τὰ ἑξῆς· διὰ τὸ τελευταῖον δὲ εἰρωνικῶς τοὺς εἴπαμεν ἐν συντόμῳ, ὅτι ἡ Ἀρχὴ, ὡς φαίνεται ἐκ τούτου, τοὺς καταφρονεῖ, καὶ οὕτως οὔτε ἡμεῖς εἰς τοῦτο καταδεχόμεθα νὰ τοὺς ἀποκριθῶμεν. Πρὸς τούτοις ὁ Ἡγεμὼν διὰ νὰ ἔχῃ κάποιαν ἰδέαν τῶν τρεχόντων ἐν τῇ ἐπαρχείᾳ του, ζητεῖ νὰ λάβῃ τὸν τόπον τοῦ Λασάνη ὡς συμφερώτερον καὶ εἰς τὴν Ἑταιρίαν, καὶ αὐτὸς εἰς τὸ ἑξῆς νὰ ἐκτελῇ τὰς ὅσας προσταγὰς ἤθελε τῷ δοθῶσι παρὰ τοῦ αὐταδέλφου μου, καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα, ἅτινα προῆλθον ἀπὸ τὴν κενοδοξίαν τοῦ Φίλου (β). Ὅταν δὲ ἀνταμωθῶμεν θέλετε τὰ πληροφορηθεῖ καλλίτερα.

Κατ' αὐτὰς τὰς ἡμέρας ἦλθεν ὁ Τζούνης μὴ κατορθώσας τίποτε, καὶ ἀμέσως ἐστάλη εἰς τὸν τόπον τοῦ Γρυπάρη, ὡσὰν ὁποῦ ἐλάβαμεν παρὰ τοῦ Ῥίζου (γ) χρηστὰς εἰδήσεις.

Ὁ Τζακάλοφ καὶ ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἔφθασαν πρὸ ἡμερῶν εἰς Βουκουρέστιον καὶ ἐπληροφορήθημεν, ὅτι ἔρχονται πρὸς ἐντάμωσίν μας· πλὴν ὁ αὐταδελφός μου ὢν εἰς ἄκρον εὐχαριστη-

(α) Πρόξενος Ῥωσσικὸν εἰς Γαλάτζι. (β) Γεωργίου Ἀσσάνη ὑποκειμένου εἰς Ἰάσιον. (γ) Ἰακωβάκης Νερούλος.

μένος ἀπὸ τὸν Τζούνην καὶ πρὸς ἡσυχίαν αὐτοῦ, διὰ παλαιὰς ἐχθροπαθείας, σᾶς παρακαλεῖ νὰ γράψητε πρὸς αὐτοὺς τοὺς δύω, ὅτι εἰς τὸ ἑξῆς τὰ παρελθόντα πρέπει νὰ λησμονηθῶσι, καὶ νὰ μὴν ἀποδεικνύωσι τὸ παραμικρὸν πάθος· καὶ οὕτω κατασπάζομαί σε, καὶ σοὶ ἐπεύχομαι ὑγείαν καὶ εὐτυχίαν μετὰ τῆς φαμιλίας σου· ὡσαύτως παρακαλῶ νὰ προσφέρητε τοὺς ἀδελφικούς μοι ἀσπασμοὺς εἰς ὅλους τοὺς ἐκεῖ ζηλωτὰς Ἕλληνας.

Ὁ Μπεϊζαδὲ Ἀλέκος ἀναλαμβάνει θείῳ ἐλέει, καὶ δι' εὐχῶν τῆς Πατρίδος καταγίνεται εἰς τὸ κοινὸν συμφέρον.

Μένω δέ.

Ὡς Ἀδελφός.

Νικόλαος Ὑψηλάντης.

———o———

Ἀριθ. 93.

Τιμιώτατε Κύριε Ἐμμ. Ξάνθε. Ἰσμαήλ.

Τῇ 22. Ἰανουαρίου 1821. Κισνόβι.

Τὴν 18 τοῦ παρόντος τιμίαν σας ἔλαβον, ἐχάρην διὰ τὸ αἴσιον τῆς ὑγείας σας, τὸ γράμμα ἐγχείρισα εὐθὺς τόσον τό ἕνα, καθὼς καὶ τὸ ἄλλο, ὁποῦ προτήτερα εἴχετε στείλει.

Ἀπόψε τὴν νύκτα ἐξητήθηκα καὶ μοὶ ἐγχείρισαν αὐτὸ τὸ ἀμανέτι, καὶ ἰδοὺ θέλετε τὸ λάβει κατὰ τὴν ὀρδινίαν σας παρὰ τοῦ κυρίου Μιχαὴλ Φωκιανοῦ. Ἅμα ὁποῦ τὸ λάβετε νὰ ἔχω ἀπόκρισίν σας πρὸς ἡσυχίαν τοῦ γνωστοῦ φίλου. (Αλ. Ὑψηλάντη) γράφοντας καὶ εἰς τὸν ἴδιον πρὸς ἡσυχίαν του· τὸ ὁποῖον ἀμανέτι σᾶς στέλλεται μὲ σταρέτον καὶ μὲ ἄνθρωπόν μου, ἐπειδὴ δὲν εἶναι τρόπος νὰ σταλθῇ μὲ τὴν πόσταν τὴν τακτικὴν, χωρὶς νὰ ἀνοίξουν καὶ νὰ κυτάξουν τὸ πακέτο τί ἔχει μέσα· ὁ ἄνθρωπος ὁποῦ στέλλω θὰ ἔλθῃ πάλιν ὀπίσω μὲ τὴν ἰδίαν πόσταν. Ἰδοὺ ὁποῦ σᾶς στέλλω καὶ τὸ γράμμα πρὸς τὴν Πολίτζιαν, μόλις καὶ μετὰ βίας ἠμπόρεσαν χθὲς νὰ μὲ τὸ δώσουν. Μένω.

Μαρῖνος Στρατής.

———o———

Ἀρ.θ. 94.

Κύριε Ἐμμ. Ξάνθε. Εἰς Ῥένι.

Τῇ 24 Ἰανουαρίου 1821. Ἰσμιτήλ.

Ταύτῃ τῇ ὥρᾳ μοὶ ἦλθον τὰ ἐσώκλειστα γράμματα καὶ τὸ πακέτο μὲ τὸν μουσαμᾶν βουλωμένον, τὰ ἔστειλαν μὲ ἐπίτηδες ἄνθρωπον μὲ τὴν πόσταν, λέγοντάς μοι νὰ σᾶς τὰ ἐγχειρίσω ἀμέσως. Ὁ ἄνθρωπος ὁποῦ τὰ ἔφερεν ἐπιστρέφει ὀπίσω καὶ γράφω, ὅτι τὰ ἔλαβον καὶ σᾶς τὰ ἔστειλα, διὰ ἡσυχίαν τῶν φίλων. Ἐπίτηδες λοιπὸν στέλνω τὸν Δημητράσκον διὰ τῆς πόστας, ὁποῦ νὰ σᾶς τὰ παραδώσῃ ἀσφαλῶς. Νέον ἄξιον ἀκοῆς δὲν εἶναι νὰ σᾶς εἰπῶ, οἱ οἰκιακοί σας ὑγιαίνουν ἅπαντες περιμένοντές σας· ὁμοίως καὶ ἐγώ.

Ταῦτα καὶ μένω.

Μιχαὴλ Φωκιανός.

———0———

Στοιχ. Κ. Γ.

Ἀριθ. 95.

Κύριε Ἐμμ. Ξάνθε.

Κατὰ τὴν ὁμιλίαν, ἣν εἴχομεν τὴν στέλλω τὰ πρὸς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐντιμωτάτους Ἐφόρους βεβαιωτικὰ καὶ ἄλλα γράμματα, ἅπερ θέλει ἐξαποστείλλει δι' ἐπίτηδες ἀσφαλοῦς ἀνθρώπου διὰ νὰ μὴ τύχῃ καὶ ἐπισυμβῇ καμμία παράπτωσις, ὃ μὴ γένοιτο! Παρακαλῶ δὲ νὰ μὲ ἰδεάσῃ ἀμέσως τὴν ἄμεσον αὐτῶν παραλαβὴν πρὸς ἡσυχίαν μου. Τὸ ἀπὸ 18. ταύτην τὴν ὥραν ἔλαβον, καὶ ἐχάρην ἄκρως διὰ τῶν ὅσων μοὶ γράφει περὶ τῶν φιλτάτων μοι ἀδελφῶν Παπ. Καλ. καὶ Μυλ. Οὓς καὶ ἀκριβῶς ἀπὸ ψυχῆς ἀσπάζομαι. Καλὸν εἶναι νὰ καταγίνωνται εἰς μίαν νομικὴν τάξιν τῆς φλότας, καθὼς τοῖς εἶχον ὁμιλήσει εἰς Ἰσμαὴλ, ὁηλ. κατὰ τὸ παρὸν ὅσα χρεωστοῦν ἀναγκαῖα διὰ πρώτην προσβολήν· αὕτη ἡ νομικὴ τάξις, ὁποῦ ζητῶ, ἠμπορεῖ νὰ ἑτοιμασθῇ καὶ νὰ μοὶ τὴν φέρῃ ὁ Καλαμπακιανός, ὅταν ἔλθῃ ἐδῶ νὰ τὴν ἐπικυρώσω.

Ὁ Τζούνης ὑπάγει εἰς Βουκουρέστι διὰ ὑποθέσεις καὶ σύστησέ τον πρὸς τοὺς ἐκεῖ φίλους· εἶδον τὸ πρὸς τὸν φλίτατον

ἀδελφόν μου Νικόλαον γράμμα της, καὶ προσμένω νὰ μάθω τί ἐκατόρθωσεν εἰς Ῥένι, καὶ ἂν ἔλαβε γράμμα ἀπὸ Γαλάτζι.

Ὁ Κάρμος (α) μοὶ γράφει, ὅτι τὰ τοῦ Ἀνανία ἐνέχειρα εἶναι εἰς Πόλιν καὶ τὰ φυλάττουν οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι, μὲ τὸ νὰ ἐξέχασεν ὁ Ἀρμόδιος (β) νὰ τοὺς γράψῃ. Ἐγὼ γράφω τὸν Κάρμον νὰ πασχίσῃ νὰ τὰ βάλῃ εἰς χέρι καὶ γράψετον ἀμέσως. Καλὸν εἶναι νὰ γράψῃς εἰς Πόλιν πρὸς τὸν Κάρμον καὶ πρὸς τοὺς Ἐφόρους διὰ τὴν ἀχρειότητα τοῦ Ἀσιμακοπούλου, ὥστε νὰ λάβουν μέτρα, ἄνευ ὅμως νὰ τοὺς εἰπῇς καὶ τὴν ἀπόφασίν μου. Ὁ ἀδελφός σου.

Κισνόβι τῇ 25. Ἰανουαρίου. 1821.

Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης.

———o———

Ἀριθ. 96.

Περιπόθητε Κύριε Ξάνθε.

Τῇ 25 Ἰανουαρίου 1821. Μόσχαν.

Τὴν ἀπὸ 29 τοῦ ἀπελθόντος ἐπιστολήν σας ἐλάβαμεν, καὶ ἐχάρημεν ὅ,τι διὰ τὴν ὑγείαν σας. Ἰδομεν διὰ τὰς ὑποθέσεις τοῦ Ρ. (Υψηλάντου) ὅτι τρέχουν καλῶς, καὶ ἐχάρημεν. Ἡμεῖς χομεν γράψει κατὰ τὸν Δεκέμβριον διὰ μέσου τοῦ ἀγαπητοῦ, ἐπειδὴ ὅμως ἐμάθαμεν τὸν μισευμόν του, ἀφεύκτως πρέπει νὰ ἐπαράπεσε τὸ γράμμα μας. Ἐγράφαμεν καὶ διὰ τὸν κὺρ Ρ. τὰ ὅσα μᾶς ἔγραφον οἱ αἱρετοὶ κριταὶ (οἱ Ἔφοροι Κωνστ.) ἀπὸ ἐκεῖ, καὶ τοὺς στοπούς των ζητοῦντες ἀπὸ ἐδῶ βοήθειαν διὰ τὸ ἐκεῖ σχολεῖον. Ὁ Ρ. ἄλλο γράμμα δὲν ἔγραψεν ἐκτὸς τὸ ἓν καὶ μόνον, καὶ σᾶς ἐγράφαμεν, ὅτι πρέπει νὰ τοὺς γράψετε πάλιν.

Δὲν ἠξεύρομεν, ἂν ὁ Ρ. μένει αὐτοῦ πολὺν καιρὸν, καὶ φανερώτατά μας μὲ πρῶτον. Ἐλυπήθημεν, ὅτι εἶναι ἀνήμπορος καὶ εἴθε νὰ ἦναι περαστικόν. Τὴν ζητουμένην καταγραφὴν τὴν στέλνομεν· οἱ φίλοι ὅλοι ὑγειαίνουν καὶ σᾶς προσκυνοῦν, καὶ δὲν ἐκάματε καλὰ ὁποῦ δὲν τοὺς ἐγράψατε. Σᾶς συγχαιρόμεθα τὸν νέον χρόνον μὲ ὅλα τὰ ἐφετὰ καταθύμια. Μένομεν.

Α. Ε. (Κομιζόπουλος) καὶ συντρ.

(α) Ὁ Π. Σίμπρης. (β) Ὁ Γρηγόριος Φλέσας.

Ἀντίγραφον τῆς πρὸς τοὺς ἐν Μάχῃ Ἐφόρους ἐπιστολῆς ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΦΛΕΣΑ.

Κύριοι! Οἱ ἐνταῦθα φίλοι ἔχοντες μεγάλην ἀνάγκην ἀπὸ προῖκαν καὶ ἀπὸ τριῶν Βρυκρέους, καὶ ἀπὸ ὑποδήματα ἀρκετὰ, μᾶς ἠνάγκασαν νὰ σᾶς δηλοποιήσωμεν, ὅτι τὴν μὲν προῖκαν ἠμπορεῖν νὰ τὴν ἀποπληρώσουν ἀπὸ τοὺς ἐδῶ εὑρισκομένους πολλοὺς ὀλίγους καὶ λοιποὺς προθύμους. Ὑποδήματα ὅμως τόσα ὅσα ἀναγκάζονται νὰ προβλέψουν διὰ τὴν προῖκαν κρεμοτάρτερον καὶ λοιπὰ διὰ νὰ ἀρκεσθοῦν ἀπὸ τὸ ἀγκάθι τὸ κοπάδι, καὶ νὰ δώσουν τῷ Ἀρμοδίῳ τριακοσίας φασούρας καὶ τῷ 114. ἑκατὸν, τὰ ὁποῖα δοκιμάζει ὁ Καλὸς δὲν ἔχουν, καὶ φοβοῦμαι μήπως οἱ Κύριοι γίνουν αἰτία ν' ἀφανισθοῦν πανοικεὶ οἱ εἰς τὰ 62 εὑρισκόμενοι πρόθυμοι. Λοιπὸν πρέπει νὰ φροντίσουν δύω Βρυκρέους ἢ καὶ τρεῖς καλλιτέρους, καὶ ὑποδήματα ἀρκετὰ διὰ νὰ ὁρκισμηθοῦν, ὡς εἴρηται· καὶ τότε σᾶς βεβαιῶ, ὅτι αὐτοὶ θέλουν κατορθώσει τὸ πᾶν, καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν θέλει βοηθήσει μεγάλως τοὺς ἔξω προθύμους πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σκοποῦ των. Λάβετε λοιπὸν αὐτὴν τὴν φροντίδα, ὅτι αὕτη ἡ περίστασις εἶναι πολλὰ κρισιμωτάτη καὶ δὲν ἐπιδέχεται οὐδὲ τὴν παρακιρὰν ἀργοπορίαν. Οἱ Ἀρχηγοὶ καὶ τὰ ποδήματα ἀφεύκτως πρέπει νὰ στελθῶσιν διὰ τὰ 62. Ὁ Ἀρμόδιος μετὰ πέντε ἡμέρας ἐρεθίζεται διὰ τὸ Νο. 2. νὰ ἑτοιμάσῃ τὸ Μπιλάντζον τῆς φαντορίας, ὁποῦ ἐλπίζει περὶ τὰ τέλη τῆς ἑορτῆς ταύτης νὰ ἐνταμωθῇ μὲ τὸν Καλὸν, ἐπειδὴ ἀπὸ τὰ 62. ὁ Ἀρμόδιος ἔστειλε μίαν Καμήλαν πρὸς τὰ 83. νὰ φέρῃ τὸν Καλὸν εἰς τὰ 2. Ὁ Πενθερὸς εἰσέτι δὲν ἐξέπνευσε. καὶ ἐλπίζονται καὶ ἀπὸ αὐτὸν καλὰ πράγματα· διότι καθὼς ἐβεβαιώθην ἀπὸ ἕνα δυστυχῆ τῶν Ν: Δ. εἶναι ὅλος εἰς τὴν ὑπόθεσιν, τὸ αὐτὸ μὲ εἶπε καὶ τό κονδιλομάχαιρον τοῦ υἱοῦ του, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐνέχειρον εἰς τὸν Παλαιόν. Κύριοι, παντοῦ ὁ διαργασμὸς ἔχεινε κατὰ θαυμάσιον τρόπον, καὶ ἐλπίζω καλὴν ἔκβασιν τοῦ φορτοῦ μας. Παρακάτω λοιπὸν ν' ἀ-

ναπληρώσητε καὶ τὸ ἐλλεῖπον τῶν 62. διὰ νὰ μὴ καταισχυνθῶμεν ὡς αἴτιοι τοιαύτης θυσίας. Μένομεν.

Τῇ 15. Νοεμβρίου. Κωνσταν: Α. Μ.

(Γρηγόριος Δικαῖος Φλέσας.)

———0———

Ἀριθ. 97.

Κύριε Ξάνθε. Ἰσμαὴλ

Τῇ 29. Ἰαννουαρίου 1821. Ῥένι

Προχθὲς ἔφθασε τὸ πασαπόρτι μου καὶ τὸ ἑτοίμασα, Ἀπὸ τὴν ἡμέραν ὅμως τοῦ μισευμοῦ τοῦ κοινοῦ φίλου Εὐαγγέλη Μαντζαράκη δὲν ἐφάνη νὰ ἔλθῃ τις ἀπὸ Γαλάτζι, διὰ τὸ ὁποῖον καὶ εὑρίσκομαι εἰσέτι ἐδῶ. Χθὲς τὴν νύκτα ὁ πάγος τοῦ Δουνάβεως διελύθη, λέγουν ὅμως, ὅτι εἰς τὸ ἐπάνω μέρος νὰ στέκῃ ὀλίγον, μ' ὅλον τοῦτο δὲν ἔχει πλέον δύναμιν καὶ προσμένομεν νὰ φανῇ κατ' αὐτὰς ἀπὸ Γαλάτζι ἄνθρωπος καὶ νὰ ἀπεράσω, καὶ σᾶς γράφω πάλιν. Τό ἔσωθεν ἔλαβον μὲ τὴν σταφέτταν ἀπὸ Κισνόβι ὁμοῦ μὲ τὸ πακέτο, καὶ λαμβάνοντάς το νὰ ἔχω ἀπόκρισίν σας. Ὁ κύριος Ναλμπάντογλους τὸ γράμμα δὲν ἔδοσε, καὶ νὰ τὸ πάρετε ὁ ἴδιος· ἐπειδὴ ἐγὼ δὲν ἐδυνήθην. Μένω.

Δημήτριος Μοῦσος.

———0———

Ἀριθ. 98.

Ἀκριβέστατε καὶ περιπόθητέ μοι Κύριε Ἐμμ. Ξάνθε. Ἰσμαὴλ.

Τῇ 2. Φεβρουαρίου. 1821. Κισνόβι.

Ἠξιώθην ἓν ἀγαπητόν σας τὸ ὑπὸ τὰς 29. παρελθόντος δοσμένον, τὸ αἴσιον τῆς ἀγαθῆς ὑγείας σας χαίρω εὐαγγελιζόμενος. Ἐπληροφορήθην, φίλε, ὅτι τῷ ὄντι εὑρίσκεσθε εἰς ἀνησυχίαν πότε εἰς τὸ ἕν μέρος καὶ πότε εἰς τὸ ἄλλο· ὅταν ἡ ὑπόθεσις τὸ ζητεῖ πρέπει τινὰς νὰ ἀνησυχῇ· καὶ ἐγὼ δὲν σᾶς τὸ κρύπτω ἀπαίτησιν, ὅταν δὲν με συχνογράφετε· ἄμποτε νὰ σᾶς ἀπολαύσωμεν ὑγειῇ καὶ εὐθυμον. Ὁ κὺρ Μαρῖνός μας ὑγειαίνει· τὸ πρὸς αὐτὸν γράμμα σας ἐγχείρισα καὶ ἀμεριμνεῖτε. Σᾶς προσκυνῶ.

Γεώργιος Παππαδόπουλος.

'Αριθ. 98.

'Αδελφὲ Κύριε Ξάνθε.

'Ο καλός μας συμπατριώτης Κύριος Κοτήρας μοὶ ἐγχείρισε κατὰ τὰς 24 Ἰανουαρίου τὴν ἀπὸ τὰς 18 τοῦ αὐτοῦ ἀδελφικήν σου ἐπιστολὴν ἐντὸς τῆς ὁποίας εὗρον εἰς πλῆκον μὲ τὴν σφραγῖδα τοῦ Πρίγγιπος τὸν περιέχοντα τὰ ἑκατὸν ἔντυπα βεβαιωτικὰ, πρὸς ἀποζημίωσιν δηθὲν μέρους τῶν παρ' ἐμοῦ δαπανηθέντων χρημάτων εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς Πατρίδος, τὸ πλεῖστον μέρος κατὰ τὰς ἰδίας ὁδηγίας τοῦ Πρίγγιπος καὶ Γενικοῦ ἐπιτρόπου τῆς 'Αρχῆς.

Γνωρίζεις, φίλε μου, ὅτι φροντὶς καὶ μελέτη μου πάντοτε ἦτον εἶναι καὶ ἔσεται ἡ εὐτυχία τῆς Πατρίδος καὶ δὲν ὑπάρχει θυσία, τὴν ὁποίαν νὰ μὴ κάμω χάριν αὐτῆς.

'Από τὰ σταλέντα μοι βεβαιωτικὰ πολλοὶ τῶν εὐκαταστάτων ὁμογενῶν μας δύνανται νὰ ἀγοράσουν, πλὴν εἰς τὸν πολυάσχολον ἐμένα μένει καιρὸς νὰ φροντίσω περὶ τοιούτων; καὶ μάλιστα εὑρισκόμενος εἰς ὑπηρεσίαν δύναμαι νὰ γνωστοποιῶ τοιαῦτα βεβαιωτικά; ἠξεύρεις' ὅτι αἱ ἀνάγκαι τῆς Πατρίδος ὑπερηυξήνθησαν καὶ ἐδῶ τὰ χρηματικά μας μέσα περιορίζονται εἰς τὸ ἐθικόν μου βαλάντιον, τὸ ὁποῖον ἐπὶ τέλους θὰ κενωθῇ.

'Ο Σάββας, ὅστις μὲ λέγει σᾶς ἔγραψε, μου προτείνει σχέδια μὲ τὰ μέρη, μὲ τὰ ὁποῖα ἔχει καλὰς σχέσεις καὶ ζητεῖ χρήματα δι' ἐρόδια καὶ ἄλλα ἀναγκαῖα, καὶ θὰ ἀναγκασθῶ νὰ τὸν δόσω. 'Ο 'Ολύμπιος καὶ Ἰωάννης Φαρμάκης ἔχουν καὶ αὐτοὶ τὰ σχεδιά των, καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τοὺς ἀρνηθῶ ὅ,τι μὲ ζητοῦν στέλλουν παντοῦ ἀποστόλους· ἐδῶ, ὡς γνωρίζεις δὲν ἔχομεν ἐφορίαν, ὅλα λοιπὸν τὰ χρήματα καὶ ὅλα τὰ βάρη πίπτουν ἐπάνω μου. Περὶ τῶν σπουδαίων αὐτῶν ἀντικειμένων γράφω σήμερον ἐν ἐκτάσει τὸν Πρίγγιπα εἰς τὴν ἐπισυνημμένην ἐνταῦθα γραφήν μου, τὴν ὁποίαν παρακαλῶ νὰ ἐγχειρίσῃς, καὶ νὰ μάθῃς ὅσα δὲν ἐπαναλαμβάνω πρὸς ὑμᾶς· ἀναφέρω, ὅτι ἔλαβον καὶ τὰ διὰ σοῦ στελλόντα ἑκατὸν βεβαιωτικὰ, προσθέτων, ὅτι εὔχομαι νὰ εὑρεθῇ ἐντὸς ὀλίγου εἰς θέσιν ὁ Γενικὸς ἐπίτροπος νὰ δώσῃ τὴν δέουσαν βραδύτητα εἰς τὰ βεβαιωτικὰ αὐτά.

Ὁ ἐνθουσιασμός, φίλε μου, εἶναι, ὡς πληροφοροῦμαι, παντα-χοῦ πολὺς καὶ μέγας. Χρεία ὅμως φρονίμων ἀνθρώπων διὰ τὴν ἐνέργειαν, καὶ αὐτοὶ τὴν σήμερον παρουσιάζονται τόσον σπάνιοι! Ἡ εὐχὴ τοῦ ἔθνους θὰ μᾶς βοηθήσῃ βεβαίως, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς τῶν Ἑλλήνων εἶναι μέγας.

Εἷς ἓν κτῆμα τοῦ Ὑψηλάντη ἐπὶ τῆς ὄχθης τῆς πρὸς τὴν Βλαχίαν τοῦ Δουνάβεως εὑρίσκεται ἀρεντάσης ἕνας Βούλγαρης, αὐτὸς ὑπόσχεται πολλὰ, ἂν τοῦ χωριγηθῶσι χρηματικὰ μέσα, νὰ ἑνωθῶσι μετ' αὐτοῦ ἐπιτήδιοι ἄνθρωποι.

Ὁ Ἀλῆς, λέγουν, ὅτι ἀντέχει καλὰ· εὔχομαι νὰ τρώγωνται οἱ ἐχθροί μας μεταξύ των, διὰ νὰ μᾶς ἐλαττώσουν τὸν κόπον νὰ τοὺς πολεμῶμεν· ἐπισυνημμένην εὑρίσκεις γραφὴν πρὸς σὲ περιελθοῦσαν εἰς χεῖράς μου ἀπὸ Κωνσταντινούπολιν.

Ὁ Καλός μας Χρηστάρης ἡσύχασε τέλος πάντων· ἔχει, ὡς γνωρίζεις, ζεστὴν κεφαλὴν, καὶ ἐξάπτεται εὐκόλως, πρέπει νὰ στέκω μὲ τὴν λαγίνα εἰς τὸ χέρι διὰ νὰ τὴν σβέσω· πόσα ἄλλα πρέπει νὰ ἀπαντῶ! Ὑγείαινε καὶ ἀγάπα τὸν ἀδελφόν σου.

Γ. Λεβέντην.

Τὸν Κοτζρα ἐκράτησα ἐδῶ ὀλίγας ἡμέρας, διὰ νὰ σᾶς γράψω ἂν ἤθελε φανῇ νέον τί.

Ὁ αὐτός.

———0———

Ἀριθ. 99.

Φίλτατε κύριε Ἐμμ. Ξάνθε.

Τῇ 5. Φεβρουαρίου 1821. Γαλάτζι.

Εἰς τὰς 3. τοῦ ἄρξαντος ἔφθασα ἐδῶ ὑγειῶς, ἀπεράτας ἀκινδύνως τὰ πάντα, καὶ πρὸς εἰδησίν σας. Ὁ φλύαρος ἐσυγ-χισεν ἐδῶ τοὺς φίλους, ὁ ἐρχομὸς ὅμως τοῦ κυρίου Εὐαγ-γέλη Ματζαράκη τοὺς ἔκαμε νὰ ἡσυχάσουν καὶ νὰ ἦναι πρό-θυμοι εἰς κάθε προσταγὴν τοῦ Καλοῦ. Ἐδῶ βεβαιοῦται ἐπα-νάστασις εἰς τὸν Μωρέαν, ὑποπτεύεται δὲ καὶ τῶν ἀποτυχόντων (Σέρβων.) ἡμεῖς διὰ τὴν πλημμύραν τῶν νερῶν δὲν ἐδυνήθη-μεν νὰ μισεύσωμεν εἰσέτι, ἀποφασιστικῶς ὅμως θέλομεν ἀκο-λουθήσει τὸ ταξείδιόν μας μεθαύριον, καὶ φθάνοντες εἰς Βάρναν

σᾶς γράφω πάλιν. Τὸ γράμμα σας διὰ Βουκουρέστιον ἔστειλα σήμερον δι' Ἰασίου ἀσφαλῶς, ἐπειδὴ κατ' εὐθεῖαν ἄνθρωποι ἐδῶθεν δὲν ἐκεῖ δυσκόλως εὑρίσκονται, καὶ ἀμεριμνεῖται. Νεώτερον οὐδέν.

Σᾶς ἀσπάζομαι.
Δημήτριος Μοῦσος.

———0———

Ἀριθ. 100.

Περιπόθητε ἀδελφὲ Ξάνθε. Εἰς Ἰσμαήλ.
Τῇ 11. Φεβρουαρίου. 1821. Γιάσι.

Κατὰ τὴν 15 τοῦ ἀπερασμένου Ἰανουαρίου σοὶ ἔγραψα ἀπὸ Βουκουρέστιον, ὅσα τότε αἱ περιστάσεις μοὶ ἐσυγχώρουν, καὶ ὅτι μὴν ἠμπορῶντας ἐκάθουμουν ἐκεῖ. Ἅμα ὅμως, ὁποῦ ἤβρα εὐκαιρίαν, ἀνεχώρησα συνενέσει καὶ τῶν ἐπιλοίπων. Τοῦτο δὲν τὸ λέγω διὰ κἀνένα ἄλλο πρᾶγμα παρὰ διὰ μερικὰς διαφωνίας, ὁποῦ ἀπὸ δυσαρέσκειαν ἀκολουθοῦν. Σὲ εἶχον εἰπεῖ ἐκεῖνοι πολλὰ ὁποῦ ἐνταμονόμενος μετὰ τοῦ Καλοῦ νὰ ἐκτελέσετε, πλὴν οὔτε τὸ παραμικρὸν ἐφάνη. Ἐγὼ ὡμίλησα παρὰ πολλά, ὥστε καὶ ἐμπόδισα, διότι ἂν δὲν προλάβωμεν τὴν ἐπικρατοῦσαν εἰσέτι δυσαρέκειαν, μεταξὺ τῶν ὑγιαιστέρων, θέλει προκύψει ἀναμφιβόλως κακὸν, ἢ τοὐλάχιστον ἂν ἄλλο κακὸν ἐξ ἐκείνων ὄχι, τὸ ἐμπόδιον τοῦ Καλοῦ, ὁποῦ δυσαρεστούμενοι ἠμποροῦν νὰ φανοῦν ἀδιάφοροι. Ἐγὼ ἔχω μερικὰς ὁμιλίας ὁποῦ ἐκεῖνοι μὲ εἶπαν διὰ νὰ ἀναφέρω εἰς τὸν Καλὸν, αἱ ὁποῖαι ἀπαιτοῦν προσωπικὴν ἐνταμωσιν, ὅθεν καὶ ἐρχόμενος ἐδῶ κατὰ τὴν 6 τούτου, ἀφ' οὗ πρῶτον ἐνταμωσα ἓν ὑποκείμενον κατὰ τὴν παραγγελίαν ἐκείνων, δι' ἐπίτηδες ἀνθρώπου ἔγραψα πρὸς τὸν Καλὸν ὁποῦ νὰ μὲ εἰπῇ τὸν τρόπον τῆς ἐνταμώσεώς μας, διότι εἶναι ἄφευκτος εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν ἦτον καλὸν νὰ εἶσουν καὶ σὺ, μὰ δὲν ἠξεύρω, διατὶ ἀνεχώρητες ἐκεῖθεν, καὶ κάθεσε αὐτοῦ, εἶσθε εἰς τὴν εὔνοιαν τοῦ Καλοῦ ἢ ὄχι; Μὴ παραξενεύεσαι, φίλε, διότι σὲ ἐρωτῶ, ἠξεύρεις τὴν παροιμίαν, ὅποιος ἐκάη εἰς τὸν χυλὸν φυσᾷ καὶ τὸ γιαγοῦρτι. Ἐδῶ εὑρίσκονται μεγάλαι δυσαρέσκειαι μεταξὺ

τῶν ἐμπόρων, αἱ ὁποῖαι ἀπαιτοῦν ταχείαν τὴν διόρθωσίν των.

Ὁ ἐρχομὸς τοῦ Ἰωαννίδη (δηλ. τοῦ ἰδίου Ἀναγνωστοπούλου) τόσον ἐδῶ, καθὼς καὶ εἰς Βουκουρέστιον ἐπροξένησε μόνος του τὴν ἀτομικήν του ἀθώωσιν, διότι δὲν εὑρέθη κἀνένας νὰ εἰπῇ, ὅτι τὸν ἔδωσε τί καὶ ἔμειναν κατεντροπιασμένοι. Ὁ Ἰωαννίδης καὶ Βασιλείου (Ἀναγνωστόπουλος καὶ Τζακάλοφ) ἦσαν συστημένοι εἰς διαφόρους παρὰ τοῦ μαυροφόρου (Ἰγνατίου,) θέλει μάθης ἂν ἔμβω εἰς τὴν Καραντίνα, τότε θέλω νὰ σὲ ἀνταμώσω· τὴν αἰτίαν ἠξεύρεις, θέλω νὰ σὲ ἰδῶ, καὶ νὰ ὡμιλήσωμεν ἐνταυτῷ. Ἐχάρην μεγάλως, διότι ἤκουσα πῶς ἔφερες τὴν φαμιλίαν σου αὐτοῦ. Πρόσφερε ἐκ μέρους μου προσκυνησμοὺς κτλ. εὔχομαι ὁποῦ ἐν τοσούτῳ νὰ σᾶς ἀπολαύσω ἅπαντας ὑγιεῖς κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν μου. Δὲν ἔχω καιρὸν, ὀλίγε, νὰ ἐκτανθῶ, ἀλλ' οὔτε δια τῆς παρούσης μου ἀποβλέπω εἰς τινὰ πραγματικὴν ἔκθεσιν, ἀλλὰ μόνον νὰ σὲ εἰπῶ, ὅτι ὑγειαίνω.

Ὁ σός.

Π. Α. Ἀναγνωστόπουλος.

Σ. Τόσον εἰς ταύτην τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ὅσον καὶ εἰς τὴν προλαβοῦσάν του ἀριθ. 90 ἐδυνάμην νὰ κάμω πολλὰ σχόλεια, ἀλλ' ἀφήνω εἰς τοὺς νοήμονας ἀναγνώστας νὰ ἐννοήσωσι ὅσα ἐγὼ παρατρέχω, καὶ νὰ κρίνωσιν, ἀφ' οὗ διέλθωσι μετ' ἐπιστασίας τὴν ἀλληλογραφίαν ταύτην. Τί δέ; Ἐλθὼν εἰς Βουκουρέστιον ἀπὸ Πίζαν, καὶ εἰς Ἰάσιον, δὲν ἔμβαινεν εἰς τὴν Καραντίναν διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς Κισνόβιον, καὶ ἐνταμώνων τὸν Ὑψηλάντην νὰ τῷ βάλῃ ὑπ' ὄψιν τὰ μεγάλα σχέδια καὶ ἄλλα πράγματα, τὰ ὁποῖα εἶχεν; Τὸ τελευταῖον πρὸς τὸν Ξάνθον γράμμα τοῦ Λεβέντη ἀριθ. 66. εἶναι ἀπόδειξις τῆς ἀληθίας τῶν ὅσων ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἐνταῦθα γράφει.

———0———

Στοιχ. I.
Ἀριθ. 101.
Κύριε Α. Θέρμανδρε..

Τῇ 15 Φεβρουαρίου Κωνσταντινούπολις.

Εὑρίσκομαι μὲ 4. τιμίας σας τῶν 8. Νοεμβρίου 15. 23. καὶ 30 Δεκεμβρίου· τὰς περικλεισθείσας μοι εἰς αὐτὰς τὰς μὲν ἔστειλον τὰς δὲ ἐγχείρισα, ὡς ἡ διαταγή σας· δι' ὁδικίας τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ Ἰωάννου Νικολοπούλου ἐμέτρησα εἰς τὸν Χριστόφορον Περῤῥαιβὸν γρ. δέκα χιλιάδας, παρὰ τοῦ ὁποίου ἐζήτησα ἀπόδειξιν, ὅτι τὰ λαμβάνει ἐκ διαταγῆς τοῦ κυρίου Ἐμμ. Ξάνθου, καὶ ἐπειδὴ ὁ ῥηθεὶς Περῤῥαιβὸς ἔδοσεν, ἀπόδειξιν ὅτι τὰ ἔλαβε δι' ὁρδινίας καὶ λογ. τοῦ Νικολοπούλου, δὲν ἠθέλησε νὰ δώσῃ τὴν ἄλλην ἀπόδειξιν, λέγοντας, ὅτι ἐκεῖνος χρεωστεῖ νὰ δώσῃ μίαν ἀπόδειξιν, καὶ ὁ κύριος Ξάνθος ἂς γροικηθῇ μετὰ τοῦ κυρίου Νικολοπούλου.

Τὰ παρὰ τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου πρὸς τοὺς ἐδῶ Ἐφόρους σταλέντα μὲ ἐπίτηδες ἄνθρωπον συντροφευμένα μὲ τὴν τιμίαν σας τῶν 23. Δεκεμβρίου ἀπὸ Ἰσμαὴλ, τὴν παρελθοῦσαν ἑβδομάδα ἔρθασαν ἐδῶ, τὰ ὁποῖα καὶ ἐγχείρισα. Τὰ δὲ ἑτοιμαζόμενα ἀναγκαιότερα, ὁποῦ λέγετε μὲ τὴν τιμίαν σας τῶν 30. Δεκεμβρίου, εἰσέτι δὲν ἦλθαν καὶ πρὸς εἴδησίν σας.

Σᾶς προσκυνῶ καὶ μένω. Δοῦλος σας 43: 4ε69η03α.

(Κυρ. Κουμπάρης.)

———0———

Ἀριθ. 102.
Κύριε Ἐμμ. Ξάνθε. Ἰσμαήλ.

τῇ 16. Φεβρουαρίου. 1821. Κισνόβι

Ταύτην τὴν ὥραν μὲ ἐρώναξεν ὁ Μπεϊζαδὲς καὶ μὲ ἔδωσε αὐτὰ τὰ γράμματα, καὶ μὲ εἶπε νὰ σᾶς τὰ στείλω μὲ σταφέτα. Καὶ σᾶς παρακαλῶ μὲ πρῶτον νὰ ἔχω ἀπόκρισίν σας διὰ τὴν παραλαβὴν καὶ εἰδοποίησιν πρὸς τὴν ἐκλαμπρότητά του· καὶ πότε τὸ ἐπαραλάβετε, ἐπειδὴ τώρα εἶναι ἀλατοῦκμα ὥρας 11. τὸ πρωὶ σᾶς ἔστειλα καὶ μὲ τὴν ταχτικὴν ἄλλην μίαν γραφήν ἐδικήν μου. Καὶ μένω.

Μαρῖνος Στρατῆς.

Στριχ. Ν.
Ἀριθ. 103. Ἀγαπητέ Ξάνθε.

Κισνόβι τῇ 16. Φεβρουαρίου 1821.

Ἀμέσως ὁποῦ λάβεις τὴν παροῦσάν μου νὰ σηκωθῇς καὶ μετὰ τοῦ κυρίου Καλαματιανοῦ νὰ προβῇτε ἐδῶ τὸ ὀγληγορώτερον, χωρὶς τὴν παραμικρὰν ἀργητάν, ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ τὴν μεγαλητέραν χρείαν νὰ σᾶς ἐνταμώσω καὶ τοὺς δύω, καὶ μήτε στιγμὴν νὰ μὴν ἀργοπορήσετε.

Ἔλαβον ὅλα σας τὰ γράμματα· τὰς μπάλας ὁποῦ ζητεῖ ὁ Καραβιᾶς, νὰ παιχίσετε νὰ σταλθοῦν ἀμέσως καὶ ὑποχρεωθήσομαι εἰς ἄκρον, ἐπειδὴ εἶναι ἄφευκτον διὰ τὸ καλὸν τῆς πατρίδος.

Νὰ εἰπῇς, ὅπου δεῖ, ὅτι διὰ τὸν Ποτπολκόβνικον Λίτορ ἔκαμα τὸ ὅσον ἐδυνήθην καὶ ἂς μείνουν ἥσυχοι, ἐπειδὴ καὶ ὁ Ἰντζορ (α) μοὶ ὑπεσχέθη νὰ κάμῃ ὅ,τι ἠμπορέσει.

Σᾶς προσμένω ἀνυπομόνως. Ὁ ἀδελφός.

Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης.

Τῷ Κυρίῳ Ἐμμ. Ξάνθῳ. Εἰς Ἰσμαήλ.

———0———

Ἀριθ. 104.

Φίλε καὶ ἀδελφέ.

Τῇ 16. Φεβρουαρίου. 1821. Κισνόβι.

Ἔλαβον πρὸ ἡμερῶν τὸ ἀγαπητόν μοι γράμμα σου μετὰ τῶν ἐμπεριλειομένων λοιπῶν γραμμάτων τοῦ Θέμελη καὶ Ἀναγνωστοπούλου, ἅτινα ἤδη διὰ τοῦ παρόντος μου σοὶ τὰ πιστρέφω· μετὰ τὴν ἔρευναν δὲ τῆς ἀκριβῆς μοι ὑγείας σου σοὶ εἰδοποιῶ, ὅτι θείῳ ἐλέει καὶ δι' εὐχῶν τῆς κοινῆς ἡμῶν Μητρὸς Ἑλλάδος ἡμεῖς πανοικὶ ὑγειαίνομεν. Οὐκ ἐδυνάμην ἀμέσως τῆς ἐπαρλαβῆς τοῦ γράμματός σου νὰ σοὶ ἀποκριθῶ μὲ τὸ νὰ ἠσθένησα, καὶ μόλις ἤδη ἀναλαμβάνων δὲν λείπω εἰς ἐκπλήρωσιν τοῦ ἀδελφικοῦ χρέους. Ὁ αὐτάδελφός μου Ἀλέξανδρος θέλει σοὶ γράψει τὰ διατρέχοντα καὶ εἰς ἄφευκτον ἐνέργειαν μερικῶν πραγμάτων. Ὅθεν χαῖρε καὶ εὐτύχει διὰ τῆς καλῆς ἐκβάσεως τούτων ὅλων. Καὶ μένω.

Ὅλος πρόθυμος ἀδελφός. Νικόλαος Ὑψηλάντης.

(α) Ὁ πληρεξούσιος πολιτικὸς καὶ στρατιωτικὸς Διοικητὴς τῆς Βεσσαραβίας

Ἀριθ. 105.

Ἀδελφικῶς κατασπάζομαι Κύριε Ξάνθε. Εἰς Ἰσμαήλ.

Τῇ 16. Φεβρουαρίου. 1811. Γαλάτζι.

Ὑστερούμενος τιμίων της δὲν εὑρίσκω ὕλην ἐκτάσεως· μὲ τὸ προηγούμενον τούτου σᾶς εἶπα τὰ ὅσα ἐσυνέβησαν μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ ἐδῶ Τοπουκτζῆ ἀγᾶ διὰ τὸ μάλωμα τῶν στρατιωτῶν μας, καὶ ὅτι ἐκεῖνος ἔκτοτε ἔγραψε κατ' ἐμοῦ εἰς Ἰάσιον· εἰς δὲ τὰς 13. μεσολαβήσας ὁ ἴδιος ἐκεῖνος Τοῦρκος, ὅστις ἐμάλωσε τὸ πρῶτον μὲ τὸν ἐμὸν στρατιώτην, ἐπῆγεν ὁμοῦ μὲ ἕνα του σύντροφον εἰς τὸ καπηλεῖον, ἐκεῖ εὑρὼν δύω ἐκ τῶν στρτιωτῶν μου, ἐκτύπησε τὸν ἕνα μὲ τὴν σόμπαν του τρεῖς τέσσαρας φορὰς ἑτοιμαζόμενος νὰ τὸν κτυπήσῃ καὶ μὲ τὰ ὅπλα. Ἀλλ' ὁ ἐμὸς προλαβὼν τοῦ τὰ ἀφήρεσε καὶ τὸν ἐμαχαίρωσεν, ἐκ τούτου ὁ θόρυβος πάλιν ἐστάθη ὄχι μικρὸς, μ' ὅλον ὅτι ἐγὼ ἤμουν τότε κατάκειτος καὶ κατάκειμαι εἰσέτι· οἱ ἔξωθεν εἰρήνευσαν τὴν περίστασιν, καὶ πάλιν ὁ Τοπουκτζῆς ἔγραψε κατ' ἐμοῦ ἐκ δευτέρου εἰς Ἰάσιον, χθὲς ὅμως ὁ λαβομένος Τοῦρκος ἀπέθανεν. Ἐγὼ στοχάζομαι δίκαιον τοῦ νὰ γράψητε δι' αὐτὸ εἰς Κισνόβι, καὶ ὅπως τὸ κρίνετε πράξατε. Ὁμοίως σᾶς λέγω, ὅτι μὲ ἀναγκαιοῦν μερικὰ ὅπλα ψιλὰ πυρόβολα καὶ κοπτερά· λοιπὸν δόσατε δι' αὐτὰ τὴν εἴδησιν, καὶ ἃς ἔχω ἀπόκρισιν. Τὰ ἐδῶ ὑπάγουν κατὰ ῥοῦν καὶ εὐπροόδως κατὰ τὸ παρόν. Μένει νὰ σᾶς παρακαλέσω εἰς τὸ νὰ ὑπερμαχήσετε διὰ νὰ μοὶ σταλθοῦν τὰ ὅσα ἐκ Τομάροβας σᾶς ἔγραψαν. Περιμένων δὲ ἀπόκρισίν σας πληροφορητέαν τῶν ὧν δεῖ.

Σᾶς ἀσπάζομαι.

Βασίλης Καραβιᾶς.

Ὁ Μαντζαράκης καὶ Μοῦσος μέσον Σηλήστρας ἀπῆλθον διὰ Βάρναν, καὶ Κύριος εἰς τὸ εὐώδιόν των.

———0———

Ἀριθ. 106.

Παμφίλτατε σᾶς προσκυνῶ. Εἰς Κισνόβι.

Τῇ 21. Φεβροαρίου 1821. Ῥένι.

Εἰς αὐτὴν σὴν στιγμὴν ὥρα ἕκτη μετὰ τὸ γεῦμα ἔλαβον

τὴν χθὲς ἐρασμίαν σας ἀπὸ Ἰσμαὴλ διά σταρέτου. Τὸ ἔγκλειστον ἐκσπεδείρω εἰς Γαλάτζι πλὴν ἀπὸ τὸ ἐξεπίτηδες σταρέτον ἐπ' ὀνόματι τοῦ κὺρ Μαρίνου πληροφορεῖσθε ἀπὸ τὰ γράφομενά μου πρὸς τὴν Ἐκλαπρότητά του. Περιστατικῶς αὔριον θὰ τὰ εἴχομεν μὲ λεπτότητα, ἐπειδὴ ἐστείλαμεν ἐπίτηδες ἄνθρωπον. Τὰ τρέχοντα εἰς Γαλάτζιον καὶ τὴν ἔναρξιν ἔκαμαν τοῦ σωτηρίου ἔργου, καὶ καθὼς μοὶ εἶπον, ὅτι ὁ Καραβιᾶς ἔμελλε σήμερον νὰ ξεκινήσῃ διὰ Φωξάνι. Ὢ πόσον ἐλυπήθην· διότι δὲν ἐδυνήθημεν νὰ τοὺς δουλεύσωμεν εἰς τὰ ζητηθέντα σφεϊδια. Ἐγὼ γράφω τὸν κὺρ Γεώργιον τὰ καθήκοντα.

Διὰ τοῦ ἀπὸ ἄντικρυ προτήτερα σᾶς ἔγραφον· μεταχειρισθεὶς τὸν Κύριον Ἰωάννην Βατικιώτην διὰ τὸν αὐτὸν ὀργανισμὸν, ἔχομεν σχεδὸν πενῆντα ἀνθρώπων τὸν λόγον παρμένον, καὶ ἄλλοι πολλοὶ ζηλωταὶ ἤρχισαν νὰ ζητοῦν διὰ νὰ ἔχωμεν καὶ τὰ πασαπόρτιά τους· πλὴν τοῦτο φέρει ἄργητα, καὶ ἀνάγκη μὲ ὑπομονὴν νὰ οἰκονομηθοῦν. Ἐὰν ὅμως ἦτον κἀνένας ἄλλος τρόπος, ἢ κἂν μὲ ἐγγυήσεις νὰ τοὺς ἀφίνουν νὰ ἀπερνοῦν ἄντικρυ, ὀγλήγορα εἴχαμεν ἑκατὸν καὶ περισσοτέρους, μὲ τοὺς ὁποίους ὁ ῥηθεὶς κύριος Βατικιώτης ἠμπορεῖ νὰ ἀκολουθήσῃ, ὡς μοὶ ὑπόσχεται, καὶ θερμῶς ζητᾷ ἐκ τοῦ ζήλου νὰ γένῃ ὁδηγὸς, καὶ ἄνθρωπος, ὅστις τὰ ἀντικρινὰ μέρη καὶ τὸ ἔργον αὐτὸ ἠξεύρει, καὶ δόκιμος τοῦ χαρακτῆρος Βουλγάρων καὶ ποθητὸς ἀπὸ αὐτούς. Αὔριον ξεκινᾷ διὰ τὰ χωριὰ νὰ τοὺς παρακινήσῃ νὰ δώσουν διὰ τὰ πασαπόρτιά τους, καὶ εἰς ἀπόκρισιν, ἂν ἦναι ἀνάγκη, ἔρχεται καὶ ὁ ἴδιος αὐτοῦ διὰ νὰ ὁμιλήσῃ καὶ νὰ ἐμβῇ πραγματικῶς εἰς τὸ ἔργον. Ἐγὼ δὲ κάμνω ὅτι ἀπαιτεῖ τὸ καθῆκον χρέος. Τὸ ἐμπόδιον τοῦ περάσματος φέρει πολλὴν δυσκολίαν εἰς τὸν κόσμον, διὰ τοῦτο σᾶς εἶπον, ἂν ἦναι τρόπος, νὰ γένῃ εὐκολία μὲ στάλσιν διαφόρων πλακκέτων εἰς διάφορα Βουλγάρων καὶ Γραικῶν ὀνόματα ἀπὸ μέρους τοῦ Γκοβερνάτορος, εἴδε μὴ ὡς δύσκολον, χρεάζεται ὑπομονὴ, διότι ὅλοι μαζὶ δὲν ἠμποροῦν νὰ ζητήσουν. Τὰ γράμματά σας ἀπ' αὐτοῦ, ὡς διψῶσα ἔλαφος, κεχηνὼς εἰς τὸ ἑξῆς μεριμένω ὑποσημειούμενος ἕκδοτος.

Δοῦλος.

Ἀθανάσιος Ξόδουλος.

Στοιχ. Ν. Α.
Ἀριθ. 106.

Τῷ κῷ Ξάνθῳ εἰς χεῖρας.
Τῇ 21. Φεβρουαρίου. 1821. Κισνόβι.

Δὲν δύναμαι νὰ κατακλάβω τὴν ἀργοπορίαν σας, ἀφ' οὗ σᾶς ἔγραφα τόσον βιαστικῶς. Ἐγὼ μετὰ τῶν ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν μου κινῶ ἀπόψε διὰ τὸ Γιάσι, ὅπου θεία συνάρτει θέλομεν κάμει τὴν ἀρχήν· ἄρα δὲν θὰ σὲ ἰδῶ μήτε τὸν ἀγαπητὸν Καλαματιανόν. Θέλετε λάβει προκηρύξεις καὶ ἄλλα. Παρακινήσατε ἅπαντας μικροὺς τε καὶ μεγάλους νὰ τρέξωσιν ὅλοι. Ἰδοὺ σοὶ ἐμπερικλείω τρία γράμματα, ὁποῦ ἔλαβον.

Ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἔρθασεν ἐδῶ μὲ ἕνα Ἰατρόν.....

Ἅμα ὁποῦ λάβετε τὰς προκηρύξεις, οἱ εἰς τὴν βουλευσιν εὑρισκόμενοι Ἕλληνες πάντες ἀμέσως νὰ ζητήσωσι τὴν παρέτητήν των καὶ νὰ ὁρμήσωσιν εἰς τὴν Πατρίδα.

Ἐγὼ εἶμαι πειραγμένος καθ' ὅλων ὑμῶν τῶν Ἀρχηγῶν, καὶ ἔστω εἰς εἰδησίν σας, ἐκτὸς Δικαίου καὶ Σέκερη, μὲ ἀρήσετε ὁλομάνχον, καὶ ὅταν σᾶς γράφω δὲν ἔρχεσθε· ὁ Θεὸς εἶναι δίκαιος. Νίκη ἢ θάνατος ὑπὲρ πίστεως καὶ Πατρίδος.

Ὁ Καλός.

Ἀλέξ. Ὑψηλάντης.

———0———

Ἀριθ. 107.

Ἀξιοσέβαστατέ μοι Κύριε Ξάνθε. Εἰς Κισνόβι.
Τῇ 22. Φεβρουαρίου 1821. Ἰσμαήλ.

Εὔχομαι παρὰ Κυρίου νὰ ἀκούσω μὲ πρώτην σας τὸ αἴσιον καὶ ὑγειὲς εὐώδιόν σας εἰς τὰ αὐτοῦ, καὶ νὰ ἐμείνατε ἀβλαβεῖς ἀπὸ τοῦ μεγάλου ψύχους. Μετὰ τὴν ἀναχώρησίν σας, ἀγαπητὲ, ἐσυμφώνησα πυρίτιδα ὀκ. 80. πρὸς γρ: 2. τὴν ὀκᾶν, καὶ ἀκολούθως ἐλπίζω σήμερον νὰ γεμίσουν αἱ 200. ὀκ: διὸ καὶ σήμερον γράφω πρὸς τοὺς ἐν Ρένι φίλους καὶ εἰς τὸν ἐν Γαλάστι φίλον νὰ ἀκολουθήσουν, ὡς ἡ πρὸς ἐμέ διαταγή σας, καὶ ἀμεριμνεῖτε.

Ὁ φίλος καὶ δοῦλος σας. Γεώργιος Παππαδ: Κορμνός

Ἀριθ. 107.

Κύριε Ξάνθε. Εἰς Κισνόβι.

Τῇ 22. Φεβρουαρίου 1821. Ἰσμαήλ.

Ταύτην τὴν στιγμὴν μοὶ ἐνεχείρισεν ὁ Κύριος Μ. Φωκιανὸς τὸν ἐγκεκλεισμένον πλῆκον, ἐμπεριέχοντα γράμματα ἱερά. Τὰ ἐν Γαλατζίῳ σᾶς εἰδοποίησεν ὁ ἐν Ῥένι Ξόδυλος. Τὴν σκόνην ἴσως στείλομεν διὰ τοῦ Ῥενίου.

Γ. Παπαδοπ: Κορφιανός.

Τώρα, ἀδελφέ, ἐλάβαμεν τὰ ἔσωθεν, τὰ ἀκόλουθα εἰς Γαλάτζι σᾶς τὰ γράφουν. Ἐγὼ ἐμπδίζομαι ἕνεκα τοῦ μεγάλου κρύου, καὶ ἴσως τὴν πέμπτην ἢ παρασκευὴν μισεύσω δι' αὐτοῦ

Μ. Φωκιανός.

———0———

Στοιχ. Μ.

Ἀριθ. 108.

Ἀδελφὲ Θυμήδη. (Ξάνθε.)

Δὲν ἠξεύρω διὰ τί περιωρίσθης εἰς τὸν ὁρίζοντά σου, καὶ ἄλλο δὲν ἠξεύρεις πλέον παρὰ νὰ συμβουλεύῃς τὸν Δικαῖον νὰ μὴν ὁρμᾷ κατὰ τὴν συνήθειάν του καὶ ἄλλα κουροφέξαλα. Ὁ Δικαῖος, φίλε, ἔκαμεν ὡς ἐπροστάχθη· τὰ *δανείσματα* ἔγειναν πρὸς τὰ *σύνεφα* ἀπὸ μέρους τῆς *Βροχῆς*. Αὐτὰ βιαζία μενα ἐπολλαπλασιάσθησαν· τί θέλεις ἡ εὐγενεία σου; νὰ μὴν ἀκουσθῇ μικρὸς κἄν δοῦπος; οἱ φρόνιμοι πρότερον σκέπτονται ταῦτα, καὶ ὕστερον ἀποφασίζουν, καὶ εἰς τὰς ἀποφάσεις μένουν σταθεροί. Θαυμάζω πόθεν ἡ βραδύτης τοῦ σεβαστοῦ *Καλοῦ* καὶ δὲν ἐφάνη ἄχρι τοῦδε εἰς τὸ Ν. 2. Περιμενόμενος πρὸ πολλοῦ καθὼς ὑπεσχέθη καὶ διέταξεν εἰς τὸ Ν. 104. ἐγὼ ἐξετέλεσα τὰς διαταγὰς αὐτοῦ καὶ τὰ πρακτικά μου ὁπωσοῦν κσὶ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν, καὶ τώρα ἐν ἐκτάσει γενικῶς πρὸς τοὺς *Κυρίους*. Τὸ πᾶν τῆς πραγματείας μας ἐπληρώθη. Οἱ *πρόθυμοι* ἐνταῦθα καὶ εἰς Ν. 20 καὶ 26. ἴστανται κεχηνότες, ὡς καὶ οἱ *δυστυχεῖς* καὶ *ἐκδικητικοί μας* διέταξαν βριάρεως. Ἐφρόντισαν καὶ ἱκανὰ *ὑποδήματα*, *ἐδάνεισαν* καὶ πρὸς οὓς ἔδει, ὡς προέγραψα, στείλαντες Τζιφά-

κια εἰς εὐταξίαν τῶν πραγμάτων, καὶ συντόμως εἰπεῖν, ἔχουν τὰ ὦτα ἀναπεπταμένα πρὸς τὴν ἠχὼ αὐτοῦ. Ἀλλὰ τί δυστυχία εἰς τοὺς ἀθλίους *προθύμους*! Ἐν ᾧ εἰλπίζομεν νὰ ἴδωμεν ἐνταῦθα τὸν *Καλὸν*, ὅσον τάχιστα, καὶ ἐβιαζόμεθα, μανθάνομεν, ὅτι ἔτι χρονοτριβεῖ εἰς τὸ Νούμερόν του. Φίλε, ὁ καιρὸς παρέρχεται, καί δὲν προσμένει τὴν ἐδικήν μου καὶ ἐδικήν σου ἀργοπορίαν· τὸ νεγότζιον, καθὼς ἠξεύρεις, χρειάζεται τάχος, ὅτι ἐπιφέρει ζημίαν εἰς τὸ ἐμπόριον ἡ βραδύτης καὶ ἀμέλειά του. Ἐνταῦθα εἶναι μέγας βραστμὸς, καθὼς ἴσως καὶ ἄλλοθι διὰ τὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν *συνέφων*, νὰ ὁποῖα συνωθούμενα καὶ συγκρουόμενα ἀδύνατον νὰ μὴ δουπήσουν μικρὸν ἢ μέγα, ὥστε νὰ φθάσῃ ὁ δοῦπος καὶ πρὸς τοὺς *μετοίκους* καὶ νὰ ἐπιφέρῃ καὶ *σκοτεινίασμα διὰ ξεβουλωμάτων*, ὡς ἐπέφερε καὶ θεραπεύεται διὰ τῆς γλαυκός· καὶ ἐάν τις ἄνεμος τυφωνικὸς τὰ ἐκτυλίξῃ μικρὸν, ἄφευκτα προσμένομεν κεραυνοὺς αἰθαλόεις. Λοιπὸν, φίλε, διὰ τοὺς οἰκτειρμοὺς τοῦ Θεοῦ, ἐπιταχύνατε τὸν σεβαστὸν *Καλὸν*, ὅτι ἂν παρέλθῃ *ἑορτὴ* μία καὶ δὲν φανῇ, τὰ *ἀγκάθια* ὡς *σκοτεινιασμένα* δύνανται νὰ μεντήσουν τοὺς *προθύμους* μας ἀνεπαισθήτως, καὶ τότε ἡ ἁμαρτία ἂς ἦναι εἰς τὸν λαιμόν σας· ἐπειδὴ ἄνευ ὑψηλοῦ ὀνόματος δὲν ἠξεύρω, ἂν κατορθώσωμεν βιασμένοι, ὅσον πρέπει. Δὲν ἐκτείνομαι, τὰ πάντα καλά, *νύκτα* μόνον ἔχομεν μήπως βραδύνει καὶ *νύκτα* μεγάλην, ἐπειδὴ τὰ ἐδῶ *ἀγκάθια* δὲν εἶναι ὡς ἄλλων μερῶν, ἀλλὰ φυτρώνουν μὲ ζωηρότητα. Ὁ κομιστὴς **Πατρίκιος**, τὸν ὁποῖον συνιστῶ εἰς τὴν φιλίαν σας, Ἰθακήσιος, θέλει σοὶ εἰπεῖ διά ζώσης φωνῆς. Λοιπὸν ἐνεργήσατε τὰ ὑποσχεθέντα κ' ἐσεῖς, ἐπειδὴ ἡ μὲν ὠφέλεια καὶ τὸ κέρδος ἐστὶ κοινόν, ἡ δὲ ζημία καὶ κατάκρισις εἰς βάρος σας,

Τὰ τοῦ Ἀνανία ἐνταῦθα ἀκούονται ἔτι ἀμυδρῶς πως· τὸν Δικαῖον καὶ Περίφρονα ἔχουν διὰ ποιητικὸν αἴτιον. Ὁ συνοδοιπόρος τοῦ αὐτοῦ **Μ.** φθάσας εἰς τὸ **Ν. 2** ἐκήρυξεν, ὡς ἔμαθον κατ' αὐτάς, ὅτι αὐτὸς ἐκινήθη διὰ τὸ **Ν. 39.** τὸ ὁποῖον ἐλπίζω νὰ ἀφυπνώσῃ τοὺς πρὸς αὐτὸν χαίνοντας. Ὁ **110.** μ' ἔγραψε ζητῶν βοήθειαν, ἐπειδὴ ὁ Παιδαιδὸς μόνον δύο φατού-

ρας τῷ ἔδωσεν ὑποδημάτων, διὸ καὶ ἐσυγχίσθησαν, πλὴν εἶμαι ἀναγκασμένος νὰ ἐμπλαστρώσω καὶ αὐτὸ τὸ πάθος, ὅσον δυναμαι· ἐξέρωσο.

Ἀπὸ 8· Νοεμβρίου δὲν ἔλαβον γράμμα σου, καὶ ἡ αἰτία ποία ἀγνοῶ. Μὴ μὲ κάμετε, φίλε, αὐτὸ τὸ ἄδικον, τέλος πάντων νὰ ἠξεύρω καὶ ἐγὼ τοὺς σκοπούς σας. Περικλείω εἰς τὸ πρὸς τοὺς *Κυρίους* καὶ ἐν *Πάνισμα*, ὅπου θέλετε ἰδεῖ, ξεβοδλωτε λαμπρότατον, τὸ ὁποῖον σήμερον ἐκομίσθη μοι. Διὸ ἡ ταχύτης εἶναι ἀναγκαιοτάτη, καὶ φροντήστατε, ὅτι ἐκορυφώθη πλέον. Ἐὰν δὲ ἀπὸ περιστάσεις ἐμποδίσθη ὁ *Καλὸς*, τέλος πάντων, ἂς σταλθῇ ἄλλος τις ὅμοιός του· πάρετε μέτρα, πάρετε μέτρα! οἱ λόγοι δὲν κάμουν δουλιάν Εἰς τὰ κλούμπια δὲν γίνονται ἄνδρες οὔτε εἰς τὰ ταντσύρια. Σᾶς τὰ λέγω μὲ ἀγανάκτησιν, διότι ἐξοδεύη τοσοῦτος καιρός. Ἡ ἁμαρτία εἰς σᾶς καὶ τέλος, ἂν ὁ οὐρανὸς μᾶς ἐπισκιάσῃ, φαντασθῆτε καὶ τὰ μέλλοντα. Ὁ σὸς εἰλικρινὴς ἀδελφός.

Ἀμόδιος (Γρ. Δικαῖος Φλέσας.)

Τῇ 22. Φεβρουαρίου 1821. Ἐκ τῶν Νο. 2.

Τῷ Κυρίῳ Θυμήδῃ, Εἰς Ἰσμαήλ.

———0———

Σειχ. Μ. α. Ἀριθ. 109.

Ἐντιμώτατοι Κύριοι (Ξάνθε.)

Καὶ πρότερον κατὰ τὴν ἐπιταγήν σας δὲν ἐλείψαμεν νὰ γράψωμεν πρὸς τοὺς *Ν:* 2. *Ἐκδικητικοῦς* τὰ δέοντα περὶ τῆς ἐγγύτητος τοῦ *Μπαλάντζου* διὰ νὰ ἑτοιμάσωσι τοὺς *λογαριασμοὺς* τῆς συντροφίας μας, τὰ ὁποῖα γράμματα μ' ὅλον ὅτι βραδέως ἔλαβον διὰ τὴν κακοήθειαν τοῦ Κυρίου. Π. Ρ. εἰς τὸν ὁποῖον, ὡς ἱερὰ ἐνεπιστεύθη αὕτη ἡ παρακαταθήκη, μόλον τοῦτο οἱ δυστυχεῖς οὗτοι ἀπόγονοι τῶν προγόνων μας, ἄρησαν τὰ ἀνὰ χεῖρας ἔργα των καὶ παρεδόθησαν ὅλοι ἀμέσως εἰς τὰ κοινά. Καὶ τότε μὲν δὲν ἐπαύσαμεν νὰ ἐνεργήσωμεν τὰς ἐπιταγάς σας, καὶ ἔπειτα ἐν Ρηπίδι εἰς τὸ Ν. 104. Λαβόντες τὰς διαταγὰς τοῦ Σεβαστοῦ γενικοῦ Ἐφόρου, οὔτε ἀμελήσαμεν, οὔτε καιρὸν διετρίψαμεν ματαίως, ἀλλ' ἐφεδιάσαν-

τες τὰ εὑρισκόμενα *σύντεφα* εἰς τὰ περὶ τὸ N. 51. μέρη μὲ τὰς ἀναγκαίας ἑτοιμασίας, ἀμέσως διεπλεύσαμεν εἰς τὸ N. 62. ὅπου τί χρὴ λέγειν τὰ ἐπιχειρήματά μου; Ἀνεχώρησα κἀκεῖθεν περὶ τὰ τέλη Νοεμβρίου παρέπλευσα τὰ 66. διεπέρασα ἄντικρυ, ἐντάμωσα τοὺς διδασκάλους τῆς σχολῆς, καὶ εὐδιάθεσα τὰς καρδίας τῶν ἐκεῖ *συντέφων*. Ἔγραψα ἀπὸ μέρους κῆς ὁροχῆς πρὸς τοὺς 68. *κρεδιτόρων* τὸν Ἦβον Ῥῆγαν ὅστις ἤδη καὶ ἐπέστρεψε μὲ τὸ τέταρτον πραγματείας *χρεμορταρτάρου* διακόσια ἑβδομῆντα ἑαρέλια, καὶ M. καντάρια σαράντα, καὶ ἓν, καὶ ὑποσχέσεις, ἐὰν ὁ *Ἀρμόδιος δανείσῃ* πρὸς αὐτοὺς νὰ προμυθεύσωσι καὶ ἄλλας τοσαύτας πραγματείας, καὶ ἔτι εἴκοσι φατοῦρες λιθάρια διὰ *δένδρα* ὡς ἀναγκαιότατα, λέγοντες ὅτι μὴν ἐχοντες *ὑποθήματα* ἱκανὰ, δὲν ἐδυνήθησαν νὰ ἐκπληρώσουν τὰς ἐπιταγὰς τῶν φίλων. Ταῦτα *δανείσας* ἐκεῖσε καὶ διαπράξας, διέβην εἰς τὰ N. 6. κἀκεῖ καθὼς καὶ εἰς τά 5. εὑρὼν ἐν ἀμεριμνείᾳ ἐκίνησα καὶ *προθύμους* ἀπεκατέστησα. Ἀποστείλας δὲ τὸν *ἵππον* εἰς τὰ 83. κατὰ τὸ τέλος Δεκεμβρίου, διεπέρασα εἰς τὸ N. 2. καὶ παρῆλθον μὲ καλὴν ἔκβασιν, ὥστε, ἐπειδὴ ἠλπίζομεν τοῦ *Καλοῦ* μας τὸν ἐρχομὸν ὅσον τάχος, τόσον οἱ *Ἐκδικητικοὶ*, ὅσον καὶ οἱ *πρόθυμοι* εἶναι μετέωροι, καὶ ἵστανται κεχηνότες πρὸς τὴν φωνὴν τοῦ αὐτοῦ *Καλοῦ*. Περὶ τούτων καὶ τὰ ἀπορκτισθέντα ἐν συνόδῳ σᾶς ἐδεάσαμεν καὶ πρὸ τοῦ, μέσου τῶν 62. καὶ τώρα πάλιν ἐπίτηδες στέλλομεν τὸν ἐπιφέροντα Καπ. Γ. Πατρίκιον Ἰθακήσιον μὲ τὸ παρόν μας, διὰ νὰ σᾶς ἀναγγείλῃ τὰ καθ' ἡμᾶς καὶ διὰ ζώσης φωνῆς. Λοιπὸν διὰ τὸν Θεόν! μὴν ἀφήσετε νὰ παρέρχεται ὁ καιρός. Οἱ *Μέτοικοι πληρωμὴν μὲ πληρωμὴν σκοτεινιάζονται*, καὶ εἶναι *νύκτα* καὶ *νύκτα* μεγάλη, καὶ ἔχετε νὰ δώσετε λόγον, ἐὰν διὰ τὴν ἄργηταν τοῦ προσδοκουμένου *Καλοῦ* ἄνθους βιασθῶμεν οἱ πρόθυμοι νὰ πάθωμεν ζημίας, ὅσας δὲν ἐλπίζομεν, τὸ ὁποῖον ἀφεύκτως ἐὰν δὲν φανῇ ὡς *ἑορτὴν* μίαν ἐνταῦθα, θέλομεν δοκιμάσει ἀπὸ μέρους τῶν *ἀκαρθίων*, ὅτα ἠμπορεῖτε νὰ στοχασθῆτε ἄνευ λόγου κινούμενοι, ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ τοῦ ἐμπορίου εἶναι ἡ τάξις καὶ

ἁρμονία τοῦ ἐμπόρου καὶ ἡ ἐν καιρῷ πρόβλεψις τῶν πραγματειῶν καὶ πώλησις αὐτῶν. Πάρετε λοιπὸν μέτρα, ἐὰν δὲν ἀγαπᾶτε νὰ ζημιωθῶμεν. Ὁ καιρὸς περνᾷ καὶ δὲν προσμένει τὴν βραδύτητα καὶ τὰ κέφια οὔτως εἰπεῖν ἑκάστου ἡμῶν.

Τὰ τοῦ *Πενθεροῦ* προχωροῦν γιγαντιαῖα μὲ τῶν *προθύμων βρυαρέων* μας τὴν βοήθειαν καὶ τοῦτο βεβαιοῦται ἐκ τῶν Ν. 20. Δὲν ἐκτεινόμεθα περαιτέρω ἀλλὰ ἐπαναλαμβάνοντες, ὅτι νὰ ἐπιταχυνθῇ ὁ Σεβαστός μας *Καλὸς*, μένομεν περιμένοντες ὄχι τὰς ἀποκρίσεις σας ἀλλ' αὐτὸν τὸν *Καλόν*. Ἀναγνώσατε τὸ περικλειόμενον, ὅπου θέλετε ἰδεῖ λαμπρότατον *ξεβούλωμα*· σήμερον ἐκορμίσθη ἐπ' ἀγαθῷ, διὰ νὰ σᾶς τὸ περικλείτω νὰ ἰδῆτε πόσον ἐκορυφώθη τὸ πρᾶγμα. Πάρετε λοιπὸν μέτρα· ὁ καιρὸς δὲν προσμένει τὴν ἐδικήν μου καὶ ἐδικήν σου ἀργοπορίαν, καὶ τέλος ἡ κατάκρισις καὶ τὸ αἰώνιον ὄνειδος τῆς ζημίας, ἂς ἦναι εἰς βάρος σας. Ἐρρῶσθε.

Ὁ σὸς εἰλικρινὴς ἀδελφός.

Ἀρμόδιος (Φλέσας.)

Τῇ 22. Φεβρουαρίου. 1821. Ἐν ἀριθ. 2.

Υ. Γ. Αὐτὸ τὸ ξεβούλωμα προέρχετε ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν τῶν.... καὶ δόσατε τὴν εἴδησιν τοῦ Καλοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον πολιτευόμενος τοὺς ἐσύστησα.

———0———

Παράφρασις τῶν ἀνωτέρω πρὸς τὸν Ξάνθον.

ΤΟΥ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΦΛΕΣΑ.

Ἐπιστολῶν ἐκ Πελοποννήσου.

Στοιχ. Μ.

Ἀριθ. 108.

Ἀδελφὲ Ξάνθε!

Δὲν ἠξεύρω διὰ τί περιωρίσθης εἰς τὰ αὐτόθι, καὶ ἄλλο δὲν ἠξεύρεις πλέον παρὰ νὰ συμβουλεύῃς τὸν Δικαῖον νὰ μὴν ὁρμᾷ κατὰ τὴν συνήθειάν του καὶ ἄλλα κουροφέξαλα. Ὁ Δικαῖος, φίλε, ἔκαμεν ὡς ἐπροστάχθη· τὰ γράμματα ἔγειναν πρὸς

τὰ μέλη τῆς Ἑταιρίας ἀπὸ μέρους τῆς Ἀρχῆς· αὐτὰ ἑτοιμαζόμενα ἐπολλαπλασιάθησαν. Τί θέλεις ἡ εὐγενεία σου, νὰ μὴν ἀκουσθῇ μικρὰ κἂν κίνησις; οἱ φρόνιμοι πρότερον σκέπτονται ταῦτα, καὶ ὕστερον ἀποφασίζουν, καὶ εἰς τὰς ἀποφάσεις μένουν σταθεροί. Θυμάζω πόθεν προέρχεται ἡ βραδύτης τοῦ Πρίγκιπος Ἀλ. Ὑψηλάντου καὶ δὲν ἐφάνη ἄχρι τοῦδε εἰς τὴν Πελοπόννησον, περιμενόμενος πρὸ πολλοῦ, καθὼς ὑπεσχέθη καὶ διέταξεν εἰς τὸ Ἰσμαήλ. Ἐγὼ ἐξετέλεσα τὰς διαταγὰς αὐτοῦ, καὶ τὰ πρακτικά μου ὀπωσοῦν καὶ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν καὶ τώρα ἐφανέρωσα ἐν ἐκτάσει γενικῶς πρὸς τοὺς Ἀρχηγοὺς τῆς Ἑταιρίας, Τὸ πᾶν τῶν ἐργασιῶν μας ἐπληρώθη· οἱ Ἕλληνες ἐδῶ καὶ εἰς Ῥούμελην ἵστανται κεχηνότες, ὡς καὶ οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Προεστοί μας διέταξαν στρατηγούς. Ἐφρόντισαν καὶ ἱκανὰ χρήματα, ἔγραψαν καὶ πρὸς οὓς ἔδει, ὡς προέγραψα, σείλαντες ἀποστόλους εἰς εὐταξίαν τῶν πραγμάτων, καὶ συντόμως εἰπεῖν ἔχουν τὰ ὦτα ἀνοιγμένα εἰς τὴν φωνήν του. Ἀλλὰ τί δυστυχία εἰς τοὺς ἀθλίους Ἕλληνας! Ἐν ᾧ ἐλπίζαμεν νὰ ἴδωμεν ἐδῶ τὸν Ὑψηλάντην ὅσον τάχιστα καὶ ἑτοιμαζόμεθα, μανθάνομεν, ὅτι ἔτι χρονοτριβεῖ εἰς τὰ αὐτόθι. Φίλε! ὁ καιρὸς παρέρχεται καὶ δὲν προσμένει τὴν ἐδικήν μου καὶ ἐδικήν σου ἀργοπορίαν, ἡ ὑπόθεσις αὕτη, καθὼς ἠξεύρεις χρειάζεται τάχος, ὅτι ἐπιφέρει ζημίαν εἰς τὴν ὑπόθεσιν ἡ βραδύτης καὶ ἀμέλειά του. Ἐδῶ εἶναι μέγας βρασμός, καθὼς ἴσως καὶ ἄλλοθι διὰ τὸν πολλαπλασιασμὸν τῶν μελῶν τῆς Ἑταιρίας, τὰ ὁποῖα συνενούμενα καὶ συνδιαλεγόμενα ἀδύνατον νὰ μὴ δώσουν ὑπόνοιαν μικρὰν ἡ μεγάλην εἰς τοὺς Τούρκους, καὶ νὰ φέρῃ ὑποψίαν διὰ προδοσιῶν, ὡς ἐπέφερε καὶ θεραπεύεται διὰ τῆς φρονήσεως, καὶ ἂν τις ἀσυμφωνία τὰ διαιρέσῃ μικρόν τι, ἄφευκτα προσμένομεν μεγάλους κυνδύνους· Λοιπόν, φίλε, διὰ τοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ θεοῦ, ἐπιταχύνατε νὰ ἔλθῃ ὁ σεβαστὸς Πρίγκιψ, διότι ἂν παρέλθῃ εἰς μὴν καὶ δὲν φανῇ, οἱ ἐχθροὶ ὡς ὑποπτεύοντες δύνανται νὰ θλάψουν τοὺς Ἕλληνας ἀνεπαισθήτως, καὶ τότε ἡ ἁμαρτία, ἂς ἦναι εἰς τὸν λαιμόν σας· ἐπειδὴ ἄνευ Ὑψηλοῦ ὀνόματος δὲν ἠξεύρω, ἂν κα-

τορθώσωμεν διασμένοι, ὅσον πρέπει. Δὲν ἐκτείνομαι, τὰ πάντα καλὰ, φοβούμεθα μόνον μήπως βραδύνει, καὶ φοβούμεθα μεγάλως· ἐπειδὴ οἱ ἐδῶ ἐχθροὶ δὲν εἶναι, ὡς ἄλλων μερῶν, ἀλλ' εἶναι πλέον ἔξυπνοι. Ὁ κομιστὴς Πατρίκιος, τὸν ὁποῖον συνιστῶ εἰς τὴν φιλίαν σας, Ἰθακίος, θέλει σᾶς εἰπεῖ διὰ ζώσης φωνῆς. Λοιπὸν ἐνεργήσατε τὰ ὑποσχεθέντα καὶ σεῖς, ἐπειδὴ ἡ μὲν ὠφέλεια καὶ τὸ κέρδος ἐστὶ κοινὸν, ἡ δὲ ζημία καὶ κατάκρισις εἰς βάρος σας.

Ὁ ἡγεμὼν τῆς Μάνης μ' ἔγραψε ζητῶν βοήθειαν, ἐπειδὴ ὁ Περῤῥαιβὸς μόνον δύω χιλιάδας γρόσια τῷ ἔδοσε, διὸ καὶ ἐσυγχίσθησαν, πλὴν εἶμαι ἀναγκασμένος νὰ ἐμπλαστρώσω καὶ αὐτὸ τὸ πάθος, ὅσον δύναμαι. Ἔῤῥωσο.

Περικλείω εἰς τὸ πρὸς τοὺς Κυρίους ἓν γραμμα, ὅπου θέλετε ἰδεῖ προδοσίαν φανερωτάτην, τὸ ὁποῖον σήμερον μοὶ ἐδόθη. Διὸ ἡ ταχύτης εἶναι ἀναγκαιοτάτη, καὶ φροντίσατε, ὅτι ἐκορυρώθη πλέον· ἐὰν δὲ ἀπὸ περιστάσεις ἐμποδίσθη ὁ Ὑψηλάντης, τέλος πάντων, ἂς σταλθῇ ἄλλος τις ὅμοιός του. κ.τ.λ.

Ὁ σὸς κ. τ. λ.

Γρηγόριος Δικαῖος.

Τῇ 22. Φεβρουαρίου, 1821. Ἐκ Πελοποννήσου.

———0———

Στοιχ. Μ. Α.

Ἀριθ. 109.

Ἐντιμότατοι Κύριοι!

Καὶ πρότερον κατὰ τὴν ἐπιταγήν σας δὲν ἐλείψαμεν νὰ γράψωμεν πρὸς τοὺς εἰς Πελοπόννησον Προεστῶτας τὰ δέοντα περὶ τῆς ἐγγύτητος τοῦ πολέμου διὰ νὰ ἑτοιμάσωσι τοὺς στρατιώτας μας, τὰ ὁποῖα γράμματα μ' ὅλον ὅτι βραδέως ἔλαβον διὰ τὴν κακοήθειαν τοῦ κυρίου Π... εἰς τὸν ὁποῖον, ὡς Ἱερὰ ἐνεπιστεύθη αὕτη ἡ παρακαταθήκη, μ' ὅλον τοῦτο οἱ δυστυχεῖς οὗτοι ἀπόγονοι τῶν προγόνων μας, ἄφησαν τὰ ἀνὰ χεῖρας ἔργα των καὶ παρεδόθησαν ὅλοι ἀμέσως εἰς τὰ κοινά. Καὶ τότε μὲν δὲν ἐπαύσαμεν νὰ ἐνεργήσωμεν τὰς ἐπιταγάς σας, κ' ἔπειτα ἐν ῥηπίδι εἰς τὸ Ἰσμαήλ λαβόντες τὰς διαταγὰς τοῦ

σεβαστοῦ Γενικοῦ ἐφόρου Ἀλ. Ὑψηλάντου. οὔτε ἀμελήσομεν, οὔτε καιρὸν διετρίψαμεν ματαίως, ἀλλ' ἐροδιάσαντες τοὺς εὑρισκομένους ἀδελφοὺς τῆς Ἑταιρίας εἰς τὸ Γαλάτζι μὲ τὰς ἀναγκαίας ἑτοιμασίας, ἀμέσως διεπλεύσαμεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου τί χρὴ λέγειν τὰ ἐπιχειρήματά μου; ἀνεχώρησα κἀκεῖθεν περὶ τὰ τέλη Νοεμβρίου, παρέπλευσα τὴν Μυτιλήνην, διεπέρασα εἰς τὰς Κυδωνίας, ἐντάμωτα τοὺς Διδασκάλους τῆς σχολῆς, καὶ εὐδιάθεσα τὰς καρδίας τῶν ἐκεῖ μελῶν τῆς ἑταιρίας, ἔγραψα ἀπό μέρος τῆς Ἀρχῆς πρὸς τοὺς ἐν Σμύρνῃ, στείλας τὸν Ἦδον Ῥήγαν, ὅστις ἦδη καὶ ἐπέστρεψε μὲ τὸ τέταρτον πραγματείας μπαρουτίου διακόσια ἑβδομῆντα βαρέλια καὶ Μολίβι καντάρια σαράντα καὶ ἕν. Καὶ ὑποσχέσεις, ἐὰν ἐγὼ γράψω πρὸς αὐτοὺς νὰ προμυθεύσωσι καὶ ἄλλα τοσαῦτα καὶ ἔτι εἴκοσι χιλιάδας πυρίτιδας πέτρας τουρεκίων, ὡς ἀναγκαιοτάτας, λέγοντες, ὅτι μὴν ἔχοντες χρήματα ἱκανὰ δὲν ἐδυνήθησαν νὰ ἐκπληρώσουν τὰς ἐπιταγὰς τῶν φίλων. Ταῦτα γράψας ἐκεῖσε καὶ διαπραξάς, διέβην εἰς Ὕδραν, κἀκεῖ καθὼς καὶ εἰς τὰς Σπέτζας, εὑρὼν ἐν ἀμεριμνίᾳ, ἐκίνησα καὶ προθύμους ἀπεκατέστησα. Ἀποστείλας δὲ τὸ Καράβιον εἰς Τεργέστιον κατὰ τὸ τέλος Δεκεμβρίου, διεπέρασα εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ παρεῤῥήθην μὲ καλὴν ἔκβασιν, ὥστε, ἐπειδὴ εἰλπίζομεν τοῦ Ἀλ. Ὑψηλάντου τὸν ἐρχομὸν ὅσον τάχος, τόσον οἱ Προεστῶτες, ὅσον καὶ οἱ Ἕλληνες εἶναι μετέωροι, καὶ ἵστανται κεχηνότες πρὸς τὴν φωνὴν τοῦ αὐτοῦ Ὑψηλάντου. Περὶ τούτου καὶ τὰ ἀποφασισθέντα ἐν συνόδῳ σᾶς ἰδεάσαμεν καὶ προτοῦ μέσον Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τώρα πάλιν ἐπίτηδες στέλλομεν τὸν ἐπιφέροντα Καπ: Γ. Πατρίκιον Ἰθακήσιον μὲ τὸ παρόν μας διὰ νὰ σᾶς ἀναγγείλῃ τὰ καθ' ἡμᾶς καὶ διὰ ζώσης φωνῆς. Λοιπὸν διὰ τὸν Θεόν! μὴν ἀφήσετε νὰ παρέρχεται ὁ καιρός. Οἱ Τοῦρκοι ἡμέραν μὲ τὴν ἡμέραν ὑποπτεύονται, καὶ εἶναι φόβος, καὶ φόβος μεγάλος· καὶ ἔχετε νὰ δόσητε λόγον, ἐὰν διὰ τὴν ἀργηταν τοῦ προσδοκουμένου Ὑψηλάντου θεασθῶμεν οἱ Ἕλληνες νὰ πάθωμεν ζημίας, ὅσας δὲν ἐλπίζομεν· ὁ ὁποῖος ἀφεύκτως, ἐὰν δὲν φανῇ ὡς ἕνα μῆνα ἐνταῦθα,

θέλομεν δοκιμάσει ἀπὸ μέρους τῶν ἐχθρῶν, ὅσα ἠμπορεῖτε νὰ στοχασθῆτε ἄνευ λόγου κινούμενοι, ἐπειδὴ κ' τ. λ.

Δὲν ἐκτεινόμεθα περαιτέρω ἀλλ' ἐπαναλαμβάνοντες, ὅτι νὰ ἐπιταχυνθῇ ὁ Ὑψηλάντης, μένομεν περιμένοντες ὄχι τὰς ἀποκρίσεις σας, ἀλλ' αὐτὸν τὸν Ὑψηλάντην.

Ἀναγνώσατε τὸ περικλειόμενον, ὅπου θέλετε ἰδεῖ φανερωτάτην προδοσίαν, κ. τ. λ.

Υ. Γ. Αὕτη ἡ προδοσία προέρχεται ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν τῶν.... καὶ δόσατε τὴν εἴδησιν τοῦ Ὑψηλάντου, εἰς τὸν ὁποῖον πολιτευόμενος τοὺς ἐσύστησα.

Ὁ σὸς εἰλικρινὴς ἀδελφός. Γρηγόριος Δικαῖος.

Τῇ 22, Φεβρουαρίου. 1821. Ἐκ Πελοποννήσου.

———0———

Ἀριθ. 110.

Κισνόβι. Κύριε Ξάνθε.

Τῇ 25. Φεβρουαρίου 1821. Ῥένι.

Τὸ ἀπὸ Σαρατζίκα εἰδοποιητικὸν ἔλαβον σήμερον μ' εὐχαρίστησιν διὰ τὴν πληροφορίαν τοῦ αἰσίου φθασίματός σας εἰς Κισνόβι, καὶ ἐνταυτῷ εἰδοποιηθεὶς παρὰ τοῦ Κυρίου Μαρίνου τὴν ἀποδημίαν τῶν Μπεϊζατέδων. Εἶμαι ἀνυπόμονος ἕως νὰ λάβω ἀπὸ μέρος σας περιστατικώτερόν τι καὶ τὴν θέλησίν των σᾶς ἄρησαν· σήμερον ἐμήνυσα εἰς Ἰσμαὴλ πρὸς τὴν φαμηλίαν σας τὰ τῆς ὑγείας σας, καὶ βέβαια ἡσυχάζουν, διότι δικαίως ἔπρεπε νὰ ἦναι μὲ τὴν ἔνοιάν σας. Ὁ Κύριος Καραβιὰς ἐμίσευσε τὴν τρίτην τὸ πρωὶ εἰς τὰς 22. ἀπὸ Γαλάτζιον· ὅλοι οἱ Τοῦρκοι, ὁποῦ ἐσκοτώθησαν εἶναι σχεδὸν λέγουν ἕως 100. ἐκ τῶν καπανλίδων ἔμειναν ζῶντες, ἀφ' οὗ τοὺς ἐξαρμάτωσαν 25. ἕως 30. καὶ ἐπῆγαν εἰς Ἰμπραΐλαν, ἔπεσον καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδικούς μας 4 ἕως 5 καὶ 6 α 7 λαβομένοι· τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὅμως ὁ δειλὸς Κλ: Ἀργύρης ἀνεχώρησεν ἐμβακαρεισθεὶς εἰς ἓν παρτίδον διὰ ἐδῶ, καὶ ἐκ τούτου ὑποπτευθεὶς ὁ κόσμος ἔλαβον οἱ ἐγκάτοικοι πανικὸν φόβον, μήπως ἐξέλθωσιν οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὴν Ἰμβραΐλαν, ἀφ' οὗ ἀνεχώρησαν οἱ ἰδικοί μας καὶ τοὺς κατακόψουν, καὶ οὕτω κατασκόρπισεν ἡ Πόλις, ἄλλοι ἔξω εἰς τὰ χωρία, ἄλλοι

ἐμβαρκαρίσθησαν ὀι ἐδῶ, καὶ ἄλλοι ἐσφαλίσθησαν εἰς τὰς Ἐκκλησίας, καὶ μόλις ἀπὸ χθὲς ἤρχισαν νὰ ἐπιστρέφουν, καθὼς ὁ Κλ: Ἀρ. ἐστράφη τὴν προχθὲς ὀπίσω, ἐπειδὴ τὴν τρίτην ξημέρωμα ἐπάγωσεν ὁ Δούναβις καὶ ἔμειναν τὰ παρτίδα μέσα εἰς τὸν πάγον μὴ δυνάμενα μήτε ἐμπρὸς μήτε ὀπίσω νὰ ὑπάγουν, καὶ ἐκ τούτου εὐγῆκαν οἱ ἄνθρωποι καὶ ἐπέστρεψαν εἰς Γαλάτζιον, τὸ ὁποῖον μένει χωρὶς διοικητὴν τινά. ὁ Πασᾶς ὅμως ἀπὸ Ἰβραΐλαν ἐμήνυσε νὰ ἦναι ὁ κόσμος ἥσυχος, καὶ αὐτὸς δὲν ἀφίνει νὰ εὔγῃ τινὰς ἀπὸ τὸ Καστρον, οὔτε βοήθειαν ἠμπορεῖ νὰ στείλλῃ τοῦ Γαλατζίου χωρὶς ἄδειαν Σουλτανικήν. Βεβαιούμεθα, ὅτι ὁ Καραβιᾶς δὲν ἐπῆγεν εἰς Φωξάνι, ἀλλ' ἐκίνησε τὸν δρόμον κατ' εὐθεῖαν τὸ πρὸς τὴν Λιέβαν μέρος· ἄνθρωποι ἔμειναν ἕως 120. ἀπὸ τὸν χειμῶνα, οἱ ὁποῖοι σήμερον ἔστειλαν καὶ μὰς ζητοῦν βοήθειαν μετρητῶν, καὶ εἰ δυνατὸν ἀποπυρίτην, διὰ νὰ ἀκολουθήσωσι τὸν δρόμον. Ὅλον ἕνα καὶ ἐδῶθεν κινοῦνται καὶ θὰ ἀκολουθήσωσι τὸν Καπ. Ἡλίαν Μίγλερην πολλοί, ὅστις ἂν ἦναι ἀκόμη αὐτοῦ, ἂς μὴν ἀργοπορῇ. Εἶμαι ἀνυπόμονος ἕως νὰ λάβω γααφήν σας.

Σᾶς προσκυνῶ μένων,

Α. Ξόδυλος

———0———

Στιχ: Ν. 6. Ἀριθ. 111.

Ἰάσιον τῇ 26· Φεβρουαρίου. 1821.

Ἔλαβον, ἀγαπητέ μοι Ξάνθε, τὸ γράμμα σου, καὶ εἶδον τὰ ἐν αὐτῷ. Ἐγὼ ὁ πρῶτος σοὶ ἔγραφον, ὅτι δὲν ἐπίστεσα τὸν Ἀναγνωστόπουλον ἀρκετὰ βδελυρὸν διὰ νὰ κάμῃ ἓν τοιοῦτον ἔργον, πλὴν μοὶ τὸ ἔγραψαν ἀπὸ Βουκουρέστι· ὅλα αὐτὰ ὅμως περασμένα. Ἐγὼ συγχωρῶ εἰς ὅσους, ὁποῦ δὲν ἠξεύρω τί ἠθέλησαν νὰ κακοποιήσωσι κατ' ἐμοῦ. Τώρα ὅμως, ὁποῦ ἐκινήθη τὸ πρᾶγμα, ἂς ἀποδείξωσιν ὅλοι, ὅτι εἶναι Ἕλληνες· ἂν ἐγὼ φονευθῶ ἢ ἄλλο τι πάθω, εἶμαι ἕνας καὶ προτήτερα ἢ ἀργότερα τὸ ἴδιον, πλὴν ἂς στοχασθῶσιν οἱ κακοὶ, ὅτι μετ' ἐμοῦ χάνονται τόσοι, καὶ ἂς τρέμουν τὴν θείαν δίκην.

Ὁ ἐνθουσιασμὸς μεγαλότατος ἐδῶ, δὲν ἠξεύρω ποῦ νὰ βάλω

τοὺς ὅσους ἔρχονται. Χρήματα νὰ συναχθῶσι παντοῦ, ἅρματα ὁμοίως καὶ καὶ καί. Ἠξεύρω ὅτι ὁ ζῆλος σου, Ξάνθε μου, θὰ κάμῃ κάθε τί. Ἐλπίζω θεία εὐδοκία νὰ δοξασθῶμεν μὲ τὸ ὑπέρτατον ὄνομα τῶν ἐλευθερωτῶν τῆς Πατρίδος· ὅσοι ἤρχισαν τὴν Ἑταιρίαν τῶν φιλικῶν, ὅσοι ἐπροσπάθησαν διὰ τὸ καλὸν τοῦτο ἔργον, ἀναμφιβόλως θέλουν ἀπολαύσει τὰς πρώτας τιμὰς καὶ δόξας. Λοιπόν, Ξάνθε μου, νὰ σὲ ἰδῶ. Βουλγάρους καὶ ἄλλους προθύμους, ἂς διευθύνωνται εἰς τὸ Φωξάνι, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐμπρός, ὅπου ἀκούσουν τὸ ὄνομα τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοπέδου. Ὁ Καλαματιανὸς νὰ παρακινήσῃ ὅσους Γραικοὺς εἰς τὴν Φλόταν καὶ ἄλλους νὰ ζητήσωσι τὴν παραίτησίν των καὶ νὰ τρέξωσιν εἰς τὴν Πατρίδα· ὅλοι νὰ ἀκολουθήσωσι τὴν προκήρυξιν. Ὁ Ἀναγνωστόπουλος, πρὸς ὃν δὲν ἔχω καιρὸν νὰ γράψω (ἐπειδὴ καὶ τέσσαρας ὥρας τὸ ἡμερονύκτιον δὲν κοιμοῦμαι ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν γραφιμάτων, διαταγῶν καὶ ὀργανισμῶν,) ἂς ἦναι ἥσυχος ὅτ' ὅσα μοῦ ἔγραψαν, ἐγὼ οὔτε τὰ ἐπίστευσα· πρέπει ὅμως νὰ ὑπάγῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν νὰ βιάσῃ τὴν πυρκαϊὰν, αὐτὰ καὶ ὅσα ἄλλα ἠμπορέσει, νὰ καιρὸς πρόσφορος διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὁ καθ' εἷς τί ἠμπορεῖ νὰ κάμῃ. Ἀθρίζεσθε, κραταιοῦσθε· καὶ οὐ τρέξον εἰς ἐντάμωσίν μου· σᾶς στέλλω προκηρύξεις. Γλυκοφιλῶν ὅλους τοὺς ἀδελφοὺς καὶ Ἕλληνας.

Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης.

———0———

Ἀριθ. 112.

Φίλτατε Κύριε Ξάνθε. Κισνόβι.

Τῇ 26. Φεβρουαρίου. 1821. Ταμπάκι.

Καὶ προχθὲς καὶ ἐχθὲς καὶ σήμερον σᾶς ἔγραψα καὶ θέλει σᾶς γράφω ἕως λάβω ἀπόκρισίν σας, ὅτι ἐγὼ δὲν ἔχω νοῦν εἰς τὸ κεφάλι, διὸ σᾶς θερμοπαρακαλῶ ἀποκριθῆτέ μοι ὅσον τάχος διὰ νὰ βαλθῶ καὶ βάλω εἰς κατάστασιν τὰ πράγματά μου διὰ νὰ σᾶς ἀνολουθήσω, ὅπου ὑπάγετε ὅσον ὀγληγορώτερα δυνατόν. Κάμε το διὰ ἀγάπην τῆς Πατρίδος μὴ μὲ ὑστερήσῃς εἰδοποιήσεώς σου. Καὶ μέσον τοῦ φίλου τούτου ἀποκρίσου μου καὶ μέσον Ἰσμαηλίου διὰ Παύλου Ψύχα ἢ Ῥενίου διὰ τοῦ Κυρίου Ξοδύλου. Ὁ σὸς Π. Ῥουμπίνης.

Ἀριθ. 113.

Κύριε Ξάνθε. Κισνόβι.

Τῇ 26 Φεβρουαρίου 1821. Ἰσμαήλ.

Ἀγκαλὰ καὶ πρὶν τώρα στοχάζομαι νὰ σᾶς ἐγνωστοποιήθησαν τὰ εἰς Γαλάτζι διατρέξαντα, μ' ὅλου τοῦτο ἐγὼ ἐπιταχύνω, ὡς τὸ προσῆκον ἱερώτατον χρέος μου ἀπαιτεῖ, νὰ σᾶς φανερώσω τὰ ἐδῶ ἰδιαίτερα. Εἰς τὴν ἐνταῦθα Καραντίναν μας ἦλθαν μερικοὶ μαρνέροι, οἵτινες διέτριβον εἰς Σάξαν, καὶ μὲ τὸ νὰ εἰδοποιήθησαν ἐξεπίτηδες ἀπὸ τοὺς εἰς Γαλάτζι φίλους, ὅπως τραβιχθῶσιν, ἦλθον ἐδῶ, καὶ αὐτοὶ μᾶς φανερώνουν τὴν πρᾶμελετηθεῖσαν τοῦ πράγματος αἰτίαν. Μὲ τὸ νὰ στοχάζωμαι δὲ χρησιμώτατον εἰς τὴν τοιαύτην ποθεινοτάτην περίστασιν διὰ νὰ ξεκινήσωμεν τοὺς ἀρχετοὺς ἐδῶ εὑρισκομένους ἀδελφοὺς καὶ ὁμογενεῖς, πνέοντας τὸν ζωογαννητικώτατον ἀέρα τῶν ἐνδόξων ἔργων, καὶ μὲ τὸ νὰ ἀκολουθῇ ἡ δυσκολία τοῦ πασαπορτίου ἑκάστου τινὸς, νὰ γίνῃ τρόπος, εἰ δυνατὸν, διὰ νὰ σιαλθῇ ἀπὸ τὸν Ἰντζοφ (α) προσταγὴ εἰς τὴν ἐδῶ Δαμόζινα καὶ Πολίτζιαν διὰ νὰ ἀρήσωσιν ἐλευθέρους τοὺς Γραικοὺς, ὅσοι θέλουσι νὰ ἀπεράσωσι τὸ ἀπέναντι μέρος, ἢ καὶ τέλος πάντων ὁποῖον δήποτε ἄλλον τρόπον εὐκολίας ἠθήλατε στοχασθῆ ἀσφαλέστερον νὰ ἐνεργήσετε καὶ μὲ εἰδοποιήσετε· Τοῦτο δὲ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐνεργηθῇ καὶ εἰς Ῥένι διὰ τὴν ἔξοδον φίλων μας. Διὰ τὰ συντείνοντα εἰς Γαλάτζι, ὡς καὶ οἱ ἐδῶ εὑρισκόμενοι Μαρνέροι μᾶς λέγουσιν, ὅτι εἶναι ἀρκετὴ χρεία ἀπὸ μπαροῦτι, βόλια καὶ σφαίρας κανονίων, ὅθεν δὶ αὐτὸ φροτίσατε, ὡς ἡ ἀξιέπαινος φρόνησίς σας ἤθελε κρίνει ἐπιτηδειότερον τὸ νὰ ἐνεργηθῇ μέσον τοῦ Ἰντζοφ, διὰ νὰ δωθῇ ἡ ἄδεια ἡ προσταγὴ εἰς τοὺς ἐδῶ ἀξιωματικοὺς, διὰ νὰ οἰκονομήσωμεν καὶ στείλωμεν διά τινος μεγάλου πλοίου τοὺς εἰς τὸ πράτιγον εὑρισκομένους ἐδῶ, ἢ διά τινος Κιρλατζίου. Διὰ τὰς εἰς καραντίναν Ῥενίου εὑρισκομένας φαμηλίας, ἂς γείνῃ τὸ ἔλεος, ἵνα δεχθῶσιν οἱ ἐκεῖ Διοικηταὶ αὐτὰς εἰς τὸ Λαζαρέτο. Ἀπὸ μπαροῦτι

(α) Στρατηγὸς πληρεξούσιος τοῦ Αὐτοκράτορος Διοικητὴς στρατιωτικὸς καὶ πολιτικὸς τῆς Βεσσαραβίας.

εὐκόλυνα ἐγὼ τὴν ἀνάγκην, καὶ προσμένω ἀπὸ Γαλάτζι ἀπόκριτιν διὰ νὰ τὴν στείλω, ἢ ἀπ' ἐδῶ ἐξεναντίας θέλει τὴν διευθύνω βίᾳ Ῥενίου. Ἂν τὸ ἐπιτηδεύεται ὁ Κύριος Ξόδυλος, ὡς τῷ ἔγραψα περὶ τούτου· παρακαλῶ διορίσατε τὸν αὐποῦ φίλον μας κύριον Γ. Παππαδόπουλον διὰ νὰ μὲ στείλῃ μὲ πρώτην εὐκαιρίαν εἴκοσιν ὀκάδες βόλια ἐξ ὁράμια ἕως ἓξ ἥμισυ τὸ καθ' ἓν. Ἡ παροῦσά μου ἔρχεται νὰ σᾶς ἐγχειρισθῇ διὰ τοῦ κυρίου Κωνσταντίνου Γκιάστα ἀδελφοῦ μας, ὁ ὁποῖος ἔρχεται αὐτοῦ διὰ νὰ δώσῃ τέλος εἰς τὰς αὐτοῦ ὑποθέσεις του καὶ εὐγάλει τὸ πασαπόρτιόν του διὰ τὴν πατρίδα του. τοῦ ὁποίου ἡμως τὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ μεγάλον πατριωτισμὸν εἰς πολλὰ ὀλίγα στήθη εἶδον σπινθυροβολοῦντα· ὅθεν καὶ ὡς τοιοῦτον λάβετε εἰς τὴν εὔγριαν καὶ ἀγάπην σας. Αὐτοῦ εὑρίσκεται ὁ κύριος Κωτῆρας, ὁ ὁποῖος μὲ τὸ νὰ ἔχῃ ἀρκετοὺς φίλους του Βουλγάρους καὶ δύνατάι νὰ συστήσῃ ὡς καὶ ἄλλοτε, ἀπὸ αὐτοὺς διακοσίους καὶ περισσοτέρους, ἂν στοχάζεσθε εὔλογον διορίσατέ τον, ὁποῦ νὰ κινήσῃ δίδοντάς τῳ καὶ μετρητὰ ὅσα κρίνετε ἀρκετὰ εἰς αὐτὸν, ὁμοίως καὶ ὁ ἐδῶ νεοεισαχθεὶς κύριος Γ. Παππαδόπουλος, ἔχοντας τρόπον καὶ πειθὼ, εἰς τὸ νὰ κάμῃ ἀπὸ τοὺς ἰδίους ἕως 500. Ἂν καὶ τοῦτο στοχάζεσθε συμφέρον διορίσατέ μας νὰ τὸν ξεκινήσωμεν διὰ νὰ βαλῃ τὸ ὑποσχόμενον εἰς ἐνέργειαν. Ἐν τούτοις δὲ μένω μὲ σέβας.

Ἀδελφικοπροσκυνῶντας σας. Γεώργιος Παπαδ. Κορφινός.

———0———

Ἀριθ. 114.

Φιλογενέστατε Κύριε Ξάνθε. Κισνόβι.

Τῇ 28 Φεβρουαρίου 1821. Ἰσμήλ.

Τὸ εὐγενικόν σας ὁμοῦ μὲ τὴν προκήρυξιν τοῦ Καλοῦ μας, ὁμοῦ καὶ κόπιαν γραφῆς τῆς Κυρίας Δόμνας μητρός μας, μὲ ἄκραν μας χαρὰν ἐλάβαμεν, εἶθε καὶ τὸ αἴσιον, γένοιτο! Διὸ, ἀγαπητέ μου, δὲν ἔλειψα ἀμέσως καὶ εἰς αὐτὴν τὴν στιγμὴν νὰ γνωστοποιήσω ὅλους κοινῶς τοὺς ἀδελφοὺς συνάζοντάς τους εἰς δύω Κλούμπια, εἰς τοὺς ὁποίους, ἀφ' οὗ ἀνέφερον τὰ δέοντα τὰ ἐδέχθηταν προθύμως, ἄλλοι μὲν νὰ συνεισφέρουν τὸ

κατὰ δύναμιν, ἄλλοι δὲ νὰ ἐκστρατεύσουν. Καὶ μετὰ τὴν τελείωσιν τῆς ταπεινῆς μου ταύτης ὑπάγω εἰς Κλοῦμπι, ὅπου ἐκεῖ συνάζονται διὰ νὰ γένῃ ἡ κοινῶς καταγραφὴ καὶ συνεισφορά, ὅπου κοντὰ εἰς τοὺς καλούς μας Γραικοὺς, συντρέχουν ὁ Σάνδουλας Μολδοβάνος μὲ ἄλλους πολλοὺς ὁμοίους. Μὲ τὸν κύριον Φωκιανὸν σᾶς γράφω ἐκτεταμένως, καὶ σύντρεξον εἰς τὰς ζητήσεις μου, καὶ περιπλέον, εἰ δυνατὸν, καὶ εἰς τοὺς Μολδοβάνους. Ἐγὼ ἐπιθυμῶ νὰ ἔχω, εἰς τὸν καιρὸν τῆς αὐτοῦ διατριβῆς σας, γράμματά σας συχνὰ καὶ τὸν μέλλοντα σκοπόν σας.

Εἰπέτε μας, ἂν αὐτοῦ εὑρίσκωνται ἅρματα ἀπὸ μαχαίρια, πιστόλες καὶ τουφέκια. Τὸ Γαλάτζι ἡσυχεῖ. Μένω δὲ κτλ.

Γ. Παπαδ. Κορφινός.

Σ. Οὗτος ὁ ἀξιότιμος ἀνὴρ, μεγαλέμπορος εἰς Ἰσμαὴλ μὲ χρηματικὴν κατάστασιν ἱκανὴν, καὶ πολλὰ εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη ἰσχύων, ὡς ὢν αὐτάδελφος τοῦ στρατηγοῦ καὶ ἀρχηγοῦ τοῦ εἰς τὸν Δούναβιν Ῥωσσικοῦ στολίσκου, ἦν εἷς τῶν ἐνθέρμων ἑταιριστῶν, καὶ πολλὰ ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος ἐνεργήσας καὶ δαπανήσας, μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ ῥηθέντος αὐταδέλφου του, ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' ἐκ περιστάσεων δυστυχήσας, εὑρίσκεται εἰς Ἀθήνας δυστυχὼν, ὡς καὶ ἄλλοι πολλοὶ, καὶ παραμελημένος καὶ σχεδὸν ἄγνωστος.

———0———

Ἀριθ. 115.

Φίλε ἀγαπητὲ κύριε Ξάνθε,

Τῇ 28. Φεβρουαρίου. 1821. Ἰάσιον.

Κατὰ προσταγὴν τοῦ αὐταδέλφου μου σᾶς εἰδοποιῶ, ὅτι ἔλαβε τὸ γράμμα σας, μὴν εὐκαιρῶν δὲ μόνος του νὰ σᾶς γράψῃ ἐκτεταμένως σᾶς παρακαλεῖ διὰ μέσου μου νὰ ἀναλάβητε τὸν κόπον τῶν ὅσων γραμμάτων ἀναγκαίων νὰ ςαλλῶσι, καὶ προσέτι νὰ παρακινῆτε τὰς ἐφορίας εἰς ταχεῖαν ἐκπλήρωσιν τῶν χρεῶν των. Εἰς τὸ Κισνόβι ἐγίνετο συνδρομὴ, τῆς ὁποίας τὰ χρήματα ἔμελλεν ὁ Σοφιανὸς νὰ συνάξῃ, καὶ οὕτως τὸ

ὀγληγορώτερον νὰ σταλλῶσιν εἰς τοὺς ἐν Ἰασίῳ ἐντιμοτάτους Ἐφόρους. Γράψετε τὰ αὐτὰ τόσον εἰς τοὺς ἐν Μόσχᾳ, ὅσον καὶ εἰς τοὺς ἐν Ὀδησσῷ, ἵνα πράξωσιν ὡσαύτως καὶ εὐτάκτως καὶ ταχέως τὰ ὑποσχεθέντα. Ἡμεῖς, φίλε, θυσιαζόμεθα κατὰ πάντα καὶ χρηματικῶς καὶ σωματικῶς. Πλὴν τί δύνανται τέσσαρες ἄνθρωποι; Λόγια μεγάλα μόνον. Ἐνθουσιασμός πολύς· καὶ καμμία ἐνέργεια. Ἂς ἐχασθοῦν ὅμως οἱ τοιοῦτα, ὅτι οἱ Ὑψηλάντιδες χάνονται, πλὴν καὶ ἡ Γραικία σβύεται κατὰ κράτος, καὶ ἐλπὶς δὲν μένει πλέον εἰς τὴν ἀναῤῥώσιν αὐτῆς. Ναὶ, φίλε καὶ ἀδελφὲ, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἐμπρός· καὶ ἡ γενναιότης ἡμῶν ἔστω παράδειγμα.

Ὅλος πρόθυμος ἀδελφός.

Νικόλαος Ὑψηλάντης.

Πρὸς τούτοις σᾶς εἰδοποιῶ, ὅτι αὔριον κινοῦμεν διὰ τὰ παρακάτω.

———0———

Στοιχ. Ν. γ.
Ἀριθ. 116.

Τίργου φορμός. Τῇ 2. Μαρτίου. 1821.

Ἔλαβον, ἀγαπητέ μοι Ξάνθε, τὸ γράμμα σου. Ἀχ! διατί οἱ ἄλλοι νὰ μὴν ἦναι εἰλικρινεῖς καὶ μόνον ὑπὲρ Πατρίδος; Φεῦ! τῆς δυστυχοῦς Πατρίδος ἡμῶν! Ἐγὼ ἀφιερώσας τὴν ζωήν μου καὶ τὴν ψυχήν μου εἰς τὸν Ἱερὸν ἀγῶνα, ὃν θεία συνάρσει ἀρχίσαμεν, περὶ τοῦ ἑαυτοῦ μου δὲν ἐπιθυμῶ δὲν θέλω, καὶ τὸ ἔλεγον καὶ εἰς ἐσὲ καὶ εἰς ἄλλους, ἄλλο τι, παρὰ νὰ ἰδῶ μίαν φορὰν ἐλευθέραν τὴν δυστυχεστάτην καὶ φιλτάτην Πατρίδα μας. Μὰ ἂς ἦναι, ἂς γένῃ τὸ καλὸν, καὶ ὅποιος τὸ κάμει δὲν μὲ μέλλει.

Σᾶς εἰδοποιῶ, ὅτι ὁ Ἀριστείδης ἐπιάσθη, ὡς μοὶ γράφει ὁ Λεβεντίδης, καὶ ὡς μοὶ λέγει ὁ Ψαλίδας, ὅστις μὴ ἀκολουθήσας μετὰ τοῦ Ἀριστείδους, ἔμεινεν εἰς τὰ ἐδῶ μέρη εἰς τὴν Κραϊόβαν.

Ὁ Σάββας ἐκομπρομεταρίσθη, ἐπειδὴ καὶ εἶχε δόσει τῷ Ἀριστείδῃ γράμματά του, καὶ μὴν ἠξεύρων εἰσέτι τὸν κινημόν μου, μοὶ ἐμήνυσεν, ὅτι νὰ κινηθῶ τὸ ὀγληγορώτερον, ἢ πῶς

ἔρχεται ὁ ἴδιος εἰς Σκουλέν. Αὕτη ἡ εἴδησις πρὸ πέντε ἢ ἓξ ἡμερῶν μοι ἦλθεν· σοὶ στέλλω καὶ τὸ γράμμα τοῦ Λεβεντίδη, καὶ νὰ μὲ εἰπῇς τί σοχάζεσαι· ἠμπορῶ νὰ δόσω πίστιν ἢ ὄχι; αὐτὸ τὸ γράμμα εἶναι μετὰ τὴν εἴδησιν τοῦ κινήματός μου. Τὰ ἐπίλοιπα τὰ βλέπεις εἰς τὸ γράμμα τοῦ ἀδελφοῦ μου Δημητρίου. Προσέξτε καλῶς καὶ σκεφθῆτε ἔτι καλλιτέρως διὰ τὰ κινήματά σας.

Ὁ ἀδλφός σου.

Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης.

———0———

Στοιχ. Ν. δ.
Ἀριθ. 117.

Ἀδελφοὶ Κύριοι Ἐμμ. Ξάνθε καὶ Π. Ἀναγνωστόπουλε!

Ἔχοντες ἔμφυτον τὸν πρὸς τὴν Πατρίδα θεῖον ἔρωτα, δὲν ἐπαύσατε ποτὲ νὰ τὸν μεταδίδετε εἰς ὅσους εὑρίσκατε ἐπιδεκτικοὺς καὶ ἀξίους τοῦ θείου καὶ οὐρανίου τούτου δωρήματος. Τό μεταδιδόμενον τοῦτο πῦρ, φίλοι συμπατριῶται, ἀνάφθη εἰς μεγάλην φλόγα. Ἡ Πατρίς ἐκ τούτου ἀνεμένουσα τὸν ὀλεθρον καὶ φθορὰν τῶν τυράννων της, προσμένει νὰ ἰδῇ καὶ τὴν καλὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἑτοιμαζομένης εὐδαιμονίας της· ἔργον σας εἶναι καὶ τώρα νὰ συναγωνισθῆτε ὅλαις δυνάμεσιν εἰς ἐκτέλεσιν καὶ καλὴν ἀποπεράτωσιν τῶν μεγάλων μας ἐπιχειρημάτων. Πανταχόθεν συντρέχουν αὐτοῦ νέοι Ἕλληνες ἀποφασισμένοι νὰ μᾶς ἀκολουθήσουν· Φροντίσατε λοιπὸν νὰ ἀπεράσουν ὅσον τάχιστα εἰς Ἰάσιον διευθυνόμενοι πρὸς τοὺς ἐκεῖ Ἐφόρους, καὶ ἐφοδιαζόμενοι μὲ τὰ συνήθη φορέματα μαῦρα, ἔχοντες καθ' ἕνας ὅσα ἠμπορεῖ ἄρματα καὶ νὰ μᾶς προφθάσουν τὸ ὀγληγορώτερον εἰς Φωξάνι. Πολλαὶ περιστάσεις ξέναι καὶ οἰκεῖαι μᾶς ἐδίδαξαν, ὅτι ποτὲ ξένος δὲν θέλει μᾶς χωρηγήσει ἑτοίμην εὐδαιμονίαν. Ποτὲ οἱ Γραικοὶ δὲν πρέπει νὰ ἐλπίσουν ἐλευθερίαν ἀπὸ ξένους, διὰ τοῦτο ἀναγκαίως ἔπεται, ἀποῤῥίπτοντες πᾶσαν ἐλπίδα, νὰ ἐλπίσουν μετὰ Θεὸν εἰς μόνην τὴν ἰδίαν ἀνδρίαν καὶ δύναμιν. Ἀγωνισθῆτε λοιπὸν νὰ ἐπισφραγίσωμεν τὰ ἐπιχειρήματά σας μὲ τὸ αἴσιον καὶ εὐκταῖον

τέλος, προσπαθοῦντες παντοίοις τρόποις τὴν ἐνδυνάμωσιν τοῦ κέντρου μας, ἀπὸ τοῦ ὁποίου τὴν ἐπιτυχίαν ἢ ἀποτυχίαν κρέμαται ἡ εὐτυχία ἢ ἡ δυστυχία τοῦ ἔθνους γενικῶς.

Τὰ ἀναγκαιότερα καὶ χρειοδέστερα ὅπλα διὰ κάθε στρατιώτην, ἂς εἶναι τουφέκι καὶ σπαθί. Σᾶς ἀσπάζομαι καὶ μένω.

Γ. Καντακουζινός. Α. Τ.

Τῇ 2. Μαρτίου. 1821. Τίργο Φορμόσι.

—0—

Στοιχ. Ν. Ε.
Ἀριθ. 118.

Κύριε Ἐμμ. Ξάνθε.

Ἐν Ἰασίῳ τὴν 5. Μαρτίου 1821.

Ἐπειδὴ καὶ εὑρίσκομαι συμπράκτωρ τῶν ἐνταῦθα Ἐφόρων κατ' ἐπιταγὴν τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτρόπου Πρίγκιπος Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, καὶ μὲ τὸ νὰ εὑρισκώμεθα εἰς ἄκραν δυσκολίαν διὰ νὰ προμυθεύσωμεν τοὺς ὅσους ἀπὸ Ὀδησσὸν ἐρχομένους Ἕλληνας μὲ ἅρματα, καὶ μὲ τὸ νὰ μανθάνωμεν, ὅτι αὐτοῦσε ἔχετε εὐκολίαν τοιαύτης προμυθείας, διὰ τοῦτο σᾶς διορίζω ἐν ὀνόματι τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους νὰ προβλέψητε ὅσον τάχιστα ὅσας πανοπλίας δυνηθεῖτε νὰ εὕρητε, ὁμοίως μπαρούτι καὶ μολίβια, καὶ μὲ πρῶτον νὰ τὰ ἐξαποστείλεται πρὸς τοὺς ἐνταῦθα Ἐφόρους.

Μένω τῆς εὐγενείας σας πρόθυμος

Κωνσταντῖνος Πεντεδέκας.

Υ. Γ. Ἀπὸ τώρα καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ὅσοι Ἕλληνες μέλουν νὰ ἔλθουν εἰς τὰ ἐδῶ διὰ νὰ ἑνωθοῦν μὲ τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν, οἱ τοιοῦτοι νὰ ἐφοδιάζωνται μὲ ὅλην των τὴν πανοπλίαν, ὁμοίως καὶ μὲ ἄλογα, εἰ δυνατὸν, εἰς ἐναντίαν περίστασιν νὰ μὴν ἐμποδίζωνται ἕως ὅτου ἐξοικονομοῦνται τὰ ἀναγκαῖα των.

Ὁ Αὐτὸς Πεντεδέκας.

—0—

Ἀριθ. 119.

Τιμιώτατε κύριε Ἐμμ. Μάνθε. Ἰσμαήλ·
Τῇ 9. Μαρτίου. 1821. Κομπράτι.

Ἐρχόμενος ἐδῶ ἀντάμωσα τὸν καπηταν Κόγιτζον, καὶ βλέπω εἰς αὐτὸν μεγάλην προθυμίαν, βλέπω ὅλους τοὺς Βουλγάρους νὰ τὸν βιάζουν εἰς αὐτὰ, ἀπου καὶ αὐτοὶ ὅλοι θέλουν διὰ νὰ ὑπάγουν ὅλοι μαζήτου. Λοιπὸν ἐγὼ τόσον τοὺς ἔκαμα, ὁποῦ ὅσην προθυμίαν εἶχεν, ἐγὼ τὸν ἔκαμα νὰ ἀφήσῃ ὅλας του ταῖς δουλειαῖς καὶ νὰ τρέξῃ. Τὸν εἶπα πῶ ςἔχει νὰ γένῃ ἀρχηγὸς ὅλων τῶν Βουλγάρων ἀπερνῶντας ἔντικρυ. Λοιπὸν αὐτὸς εἶναι ὅλως διόλου ἐδικός μας· μὲ λέγει ὅμως ἐγὼ τώρα ἠμπορῶ νὰ φύγω, ὅμως φοβοῦμαι νὰ μὴ γράψῃ » ὁ Ἰντζοφ καὶ μὲ φέρῃ ὀπίσω, ἀλλὰ θέλει ζητήσω τὴν ἄ- » δειάν μου, καὶ θέλει μὲ δοθεῖ, καὶ ἀρίνω τὸν ἀδελφόν μου εἰς « τὸν τόπον μου, καὶ ὡς καθὼς ἐγὼ πάρω τὴν ἄδειαν, οἱ Βουλ- » γάροι ὅλοι μὲ ἀκολουθοῦν, ἐπειδὴ καθημερινῶς μὲ παρακαλοῦν. Τὸν εἶπα διὰ τὰ γρόσια, ὁποῦ εἶπε τὸν Ἀντώνη πῶς θέλει 100. χιλιάδας γρόσια, ὅτι ἠμπορεῖ νὰ τὰ ἔχῃ εἰς καιρὸν ὁποῦ θὰ τὸν χρειασθοῦν, αὐτὸς μὲ λέγει πῶς αὐτὰ τώρα δὲν χρειάζονται, ἀλλὰ κατὰ καιρὸν ἴσως χρειασθοῦν. Ἐγὼ τὸν εἶπα, ὄχι μόνον τόσα, ἀλλὰ καὶ πολλὰ περισσότερα εἰς καιρὸν ὁποῦ λάβετε χρείαν, θέλετε τὰ ἔχει. Λοιπὸν ὁ Μαλαβίνσκης ὁ ἀρχηγὸς τῶν Βουλγάρων τὸν ἔστειλε Καλαράσην καὶ τὸν λέγει πῶς ἔχει νὰ τὸν εἰπῇ μίαν προσταγὴν τοῦ Ἰντζοφ, καὶ τὸν λέγει νὰ κράξῃ ἀπὸ κάθε χωρίον ἀπὸ δύω Τζορβατζίδες, καὶ Μαρτίου 15. εἶναι καὶ ὁ ἴδιος εἰς τὸ Κομπράτι, καὶ ἐρχάμενος θέλει τὸν παρακαλέσει καὶ εἶναι πολλὰ βέβαιος, πῶς θὰ τὸν δωθῇ ἡ ἄδεια χωρὶς ἄλλο. Ἂν εὐκολύνεσθε περάσατε καὶ ἡ τιμιότης σας ἀπὸ ἐδῶ, μόλον τοῦτο οἱ δρόμοι εἶναι ὅλοι χαλασμένοι καὶ διὰ αὐτὸ σᾶς ςέλνω τὸν βιζιταῖον, ἐπειδὴ αὐτὸς ἠξεύρει κάθε μέρος διὰ νὰ σᾶς φέρῃ· ἤθελα νὰ στείλω τὸν Ἀντώνιον, ἐστοχάσθηκα ἐξ αἰτίας τοὺς δρόμους δὲν θὰ ἠμπορέσῃ νὰ ἔλθῃ. Τὸν Κύριον Πετράκην Βαρβάτην ἐχθὲς τὸν ἐντάμωσα, καὶ ἐπίγενεν εἰς τὸν δρόμον, ἐρώτησα διὰ τὸν Ῥου-

μπίνην καὶ μὲ λέγει πῶς εἶναι εἰς τὸ Ἰσμαήλ· μὲ εἶπε πως ὁ Πασᾶς εἰς τὴν Ἰσμαήλην δὲν ἀφίνει τοὺς Τούρκους νὰ φορέσουν ἅρματα, τοὺς ἔχει εἰς μεγάλην φύλαξιν. Τὸν εἶπα πῶς ἐμάθαμεν πῶς πηγαίνουν Τοῦρκοι εἰς τὸ Γαλάτζι καὶ σκοτώνουν ἀνθρώπους· μὲ εἶπέ πῶς δὲν εἶναι ἀλήθεια· ἀλλὰ εἶναι ψεύματα τοῦ Κονσόλου· Τὸν Κόνσολον δὲν τὸν ἔβαλαν εἰς τὴν Καραντίνα, ἀλλὰ φυλάττει εἰς τὸν Προῦτον εἰς ἕνα Κιρλάτζι. Ἐὰν ἀπεράσῃς ἀπὸ τὸ Κομπράτι καλὰ, εἰδὲ ἐρχόμενος ἐδῶ, διὰ τὸν Κοτζῆτζον ὁμιλοῦμεν καὶ ἐλπίζω νὰ γένῃ κατὰ τὴν ζητησίν σας. Ἐγὼ τὸν ὑποσχέθηκα πῶς ἠμποροῦμεν νὰ δώσωμεν εἰς τὸ σπῆτι του τὸν καθέκαστον μῆνα τὰ ἔξοδα, ὁποῦ χρειάζονται διὰ νὰ ζήσῃ ἡ φαμιλίατου. Καὶ ἂν ἡ εὐγενεία σου περάσῃς ἀπὸ τὸ Κομπράτι, εἰπέ τον τὴν γνώμην σου. Ἐγὼ σήμερον πάλιν μισεύω ὀπίσω ἐὰν ἀνοίξῃ ὁ καιρὸς, ἐπειδὴ τώρα ῥίπτει χιόνι ἀρκετὸν, ἐγὼ πηγαινάμενος εἰς τὸ Κισνόβι, δίδω τὴν εἴδησιν καὶ εἰς τὸν ἐκλαμπρότατον Ὑψηλάντην. Ἐὰν ὅμως καὶ ἔλθῃ ἡ ἄδεια διὰ νὰ πηγαίνουν ἀντικρυ, ὁ κάθε ἕνας ἠξεύρει καλὰ, ὅτι θέλουν ὅλοι οἱ Βουλγάροι νὰ ὑπάγουν μὲ τὸν καπετὰν Κοτζῆτζον, καὶ ἂν δὲν τοὺς δωθῇ ἡ ἄδεια καὶ πάρει μόνος ὁ καπ. Κότζιτζος τὴν ἄδειαν, αὐτοὶ θὰ κάμουν ἐπανάστασιν καὶ νὰ φύγουν, ἐὰν δὲν ἠμπορέσουν νὰ φύγουν κρυφίως.

Μένω δοῦλος σας.

Μαρῖνος Στρατής.

———0———

Ἀριθ. 120,

Κύριε Ἰσμαήλ.

Τῇ 12. Μαρτίου 1821. Ὀδέσσα.

Ἀγκαλὰ, καὶ ἂν ἐβαρέθηκα νὰ σᾶς γράφω χωρὶς νὰ μὲ ἀποκριθῆτε, ἐγὼ πάλιν δὲν λείπω νὰ σᾶς ἐνοχλῶ. Εἰς τὰς 9. τοῦ τρέχοντος τὸ ἑσπέρας ἔρθασαν 3. παρτίδα ἀπὸ Κωνσταντινούπολιν, μὲ τὰ ὁποῖα ἦλθαι ὁ Ἀθθέντης Χαντζερλῆς μὲ τὴν φαμιλίαν του, ὁ Σοῦτζος, ἀδελφὸς τοῦ ἐν Ἰασίῳ Ἀθθέντου μὲ τὴν φαμιλίαν του, ὁ Σχοινᾶς Χάτμανος· εἰς τὰς 10. τὴν νύκτα μὲ ἓν παρτίδον ἔρθασε μὲ τὴν φαμιλίαν καὶ ἐκ παγέτου

ὁ υἱὸς τοῦ Καρατζᾶ. Αὐτοὶ ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐμβῆκαν εἰς τὴν Καραντίνα. Ὁ ἅξιος λύπης Χαντζερλῆς μόνον μὲ 100. ρουμπιέδες ἦλθε. Μόλις εὐκαίρησα τοιύτην τὴν ἀπερασμένην νῦκτα, ὁποῦ ἐπῆγα εἰς τὸ κάστρον μὲ φορέματα διὰ τὸν Καρατζᾶν, καὶ ἐπῆγα καὶ εἰς τὸν Χαντζερλῆ νῦκτα, ὡμίλησα μὲ τὸν υἱόν του, ἐπειδὴ ἔβρεχεν ὀλίγον καὶ δὲν εὐγῆκεν ὁ ἴδιος. Μετ' ὀλίγον μὲ τὸν Ἀμβρόσιον θέλει ὑπάγω πρὸς αὐτὸν διὰ νὰ τὸν ὁμιλήσωμεν, καὶ νὰ μᾶς εἰπῇ, ὡς μᾶς παρήγγειλεν, ἐπειδὴ ἀπὸ χθὲς μᾶς ἐμήνυσε νὰ ὑπάγωμεν, καὶ μὲ τὸ νὰ μὴν εὐκαιροῦμεν εἰς τὸ νὰ οἰκονομοῦμεν διὰ φορέματα νὰ τοὺς ἀλλάξωμεν σχεδὸν ἔδωσα καὶ τὴν γοῦνα μου· ἀπὸ τὸ πρωῒ ἕως τὰ μεσάνυκτα τρέχων εἰς ταῖς λάσπαις καβάλα, καὶ μὲ φαίνεται νὰ εὑρίσκωμαι εἰς μπάλους, τόσην εὐχαρίστησιν λαμβάνω, ὅταν στοχάζωμαι, ὅτι περιποιοῦμαι τοὺς ἀδελφούς μας, ὁποῦ ὡμοφρόνησαν, ἀρίνωντες κάθε ἡσυχίαν τους· ἐξ αἰτίας τοῦ ἐναντίου ἀνέμου ἐμποδίσθηκα ἀπὸ τὸ ταξείδιόν μου τῆς Κωνστ· ὅμως εἶμαι κατὰ πάντα ἕτοιμος καὶ μὲ πρῶτον ἁρμόδιον καιρὸν μισεύω. Εἰς τὴν Κωνστ: ἡ Διοίκησις ἠξεύρει ὅλα, τοῦ Γαλατζίου, Βουκουρεστίου καὶ λειπὰ, καὶ ὅλον μὲ πολιτικὸν καὶ τὰ μοῦτρα κατεβασμένα εὑρίσκετο ἕως εἰς τὰς 8. τρέγοντος, ὁποῦ ἐμίτευσε τὸ ὕστερον παρτίδον. Ἐζήτησε νὰ βιζιτόρῃ τὰ Ῥωσσικὰ παρτίδα, ὅμως ἐστάθη ὁ Στρόγονοφ καὶ καὶ δὲν ἄρησεν. Ὁ ἴδιος Σουλτάνος ἐφωναξε τὸν Πατριάρχην καὶ ὡμίλησε μαζή του 5. ὥρας, δὲν ἠξεύρει τινὰς τί ὡμίλησεν· αὐτοὺς ἀπὸ Κωνσταντινούπολιν ὁ ἀδελφός μου τοὺς φευγατίζει. Ὁ γέρων Καμπούργλους Ἰωάννης ἀπέθανε προχθές.

Ὁ ἀδελφός σου.

Σταμάτης Κουμπάρης.

———0———

Στοιχ. Ν. Ζ.

Ἀριθ. 121.

Φιλογενέστατε Κύριε Ἐμμ. Ξάνθε. Διὰ Κισνόβιον.

Ἐξ Ὀδησσοῦ. Τῇ 19 Μαρτίου 1821.

Τὰ δύω εὐγενικά της ἀπὸ 26. Φεβρ. παρελθόντος καὶ 2

ἱσταμένου ἐλάβομεν. ὁμοῦ μὲ τὰ τυπωμένα μανιφέστα καὶ μὲ τὰ γράμματα τοῦ ἐκλαμπροτάτου Πρίγκιπος Δημ. Ὑψηλάντου, καὶ ἕτερον παρὰ τοῦ Κυρίου Καρπούνη, καὶ εὐχαριστοῦντές σας διὰ τὰς εἰδήσεις, ἐπευχόμεθα ὅλοι ἀπὸ ψυχῆς τὴν ὅσον τάχιστα ἀποκατάστασιν, καὶ εὐδαιμονίαν τοῦ Γένους μας διὰ τῆς συνάρσεως τῆς θείας Βουλῆς τοῦ ὑψίστου, διὸ καὶ ἀγωνιζόμεθα ἅπαντες εἰς ὅλα τὰ καθήκοντα, ὁποῦ τὰ Ἱερὸν χρέος τῆς Πατρίδος μᾶς καθοδηγεῖ.

Εἰδήσεις ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἔχομεν, ἃς διὰ θαλάσσης παρὰ τῶν ἐν λειμένι μας φθασάντων εὐγενῶν ὑποκειμένων ἐμάθαμεν, ὅτι ἡ Πόρτα καθ' ἑκάστην ἔχει συνδιαλέξεις μετὰ τοῦ Πατριάρχου καὶ μετὰ τοῦ Ῥωσσικοῦ Πρέσβεως, καὶ ὅτι ὅλας τὰς σημαίας τῶν Πλοίων τὰς ἐξεταζει ἐκτὸς τῆς Ῥωσσικῆς, διότι ὁ Πρέσβυς τὸ ἐμποδίζει, καὶ ὅτι ἑτοιμασίας ἀρκετὰς κάμνουν οἱ Τοῦρκοι.

Ἐ τοσούτῳ ἄνευ νεωτέρου σᾶς ἀκριβοπροσκυνοῦμεν.

Οἱ ἐν Ὀδησσῷ Ἔφοροι τῆς Ἑταιρίας τῶν Φιλικῶν
Ἰωάννης Ἀμβροσίου. Ἀλέξανδρος Κουμπάρης.
Ἠλίας Μάνεσης. Ἀλέξανδρος Μαῦρος.

———0———

Ἀριθ. 122.

Ἀγαπητὲ κύριε Ξάνθε, Κισνόβι.
Τῇ 2. Ἀπριλίου, 1821. Ἰσμαήλ.

Καὶ σήμερον διὰ τῆς συνήθους πόστας σᾶς ἔγραψα, καὶ αὖθις δὲν λείπω νὰ ἐρωτήσω τὰ τῆς ἀγαθῆς ὑγείας σας καὶ νὰ σᾶς ἐπενθυμήσω διὰ τὸν πτωχὸν Κύριον Γ. Κλήρην (ὅστις θέλει σᾶς ἐγχειρήσει καὶ τὴν παροῦσάν μου) νὰ τὸν ἐνσιασθῆτε, ὡς ἐνταῦθα περὶ αὐτοῦ ὡμιλήσατε. Ἐγὼ σᾶς τὸν συστήνω ὡς πιστὸν καὶ τίμιον εἰς ἐκεῖνο ὁποῦ ἐγνώρισα εἰς τὸν καιρὸν ὁποῦ εἰς ἐμὲ ἐστάθη, καὶ οὕτως τὸν ἐλπίζω καὶ μέχρι τέλους. Περιττὸν νὰ σᾶς πολυλογῶ περὶ αὐτοῦ· διὸ σᾶς μένω καὶ αὖθις.

Ὡς ἀδελφὸς καὶ δοῦλος.

Μ. Φωκιανός.

———0———

Ἀριθ. 123.

Εὐγενέστατε Κύριε Ἐμμ. Ξάνθε. Εἰς Κισνόβι.

Τῇ 5. Ἀπριλίου. 1821. Ἰσμαήλ.

Ἔστερον ἀπὸ τὴν ἐντεῦθεν ἀναχώρησίν σας σᾶς ἔστειλα καὶ ἄλλην μου μέτον τοῦ φιλογενοῦς κυρίου Μ. Στρατῆ· ἀλλ' αὕτη δὲν σᾶς ἐπρόφθασε καὶ μένει νὰ λάβητε εἰς τὴν ἀπὸ Ὀδησσὸν ἐπιστροφήν σας. Τὰ κατόπιτερα τῶν πραγμάτων μας, ἂν καὶ νὰ ἠκούσατε εἰς Ὀδησσὸν περιστατικότερον, ἠμπορεῖτε εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν νὰ μάθετε καὶ ἀπὸ τὸν εὐγενέστατον Ἀρχ. Δ. Καλαματιανὸν προχθὲς γιὰ τὰ αὐτόθι μισεύσαντα· ἄλλα ἀκαλούθως αὐτοῦ δὲν ἔχομεν. Καὶ περὶ πάντων τὰ μέλλοντα τῆς ἀποκατάστάσεως ἀναμένω ἀπὸ πρώτην σας νὰ ἀκούσω τί στοχάζεσθε, καὶ τί ἔπεται νὰ πράξωμεν, ὅταν ἑτοιμασθῶσιν ἄλλοι ἀδελφοὶ νὰ στρατεύσωσι διὰ τὸ στρατόπεδον. Μένω.

Γεώργιος Παπαδ. Κορφινός.

———0———

Ἀριθ. 124.

Περιπόθητε Κύριε Ἐμμ. Ξάνθε. Κισνόβι.

Τῇ 5 Ἀπριλίου 1821. Ἰσμαὴλ.

Προχθὲς σᾶς ἔγραψα μὲ τὸν Κύριον Καλαματιανὸν καὶ σᾶς ἔλπιζον γραφὴν καὶ ἀπὸ τὴν φαμηλίαν σας. Τὰ νέα μας ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως εἰσὶν, ὅτι ἐκεῖ τὰ πράγματα ὅλων ὑπάγουν εἰς ἡσυχίαν. Οἱ Τοῦρκοι ἐξαρματώθησαν, μόνον οἱ πράκριτοι ὡσὰν εἰς Γαλατᾶν ὁ Καπετὰν Πασᾶς, ὁ Τζαντζάραγας καὶ ἄλλοι ὅμοιοι ἐπαγρυπνοῦν περιπατοῦντες ἡμέραν καὶ νύκτα διὰ προφύλαξιν τῆς πόλεως, καὶ νὰ μὴν ἤθελεν ἀκολουθήσῃ ἐκ μέρους τῶν μπερπάτιδων Τούρκων πρὸς τοὺς Γραικοὺς τὶ ἐναντίον. Ταῦτα μᾶς λέγουν ἀπὸ 24. καὶ 26. ἀπελθόντος, ὁποῦ ἄφησαν ἐκεῖ. Ὁ Μωρέας, λέγουν, ἔχει τὴν ἑτοιμασίαν του, καὶ πολιτεύοντας τοὺς Τούρκους περιμένοντες Ἀρχηγόν.

Μαθάνομεν μὲ λύπην μας τὰ συμβάντα εἰς Μολδόβαν, τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Αὐθέντου εἰς Καρανσίναν αὐτοῦ καὶ τῶν Ἐφόρων, τὰς καθημερινὰς ἐπιβουλὰς τῶν ἐκεῖ καὶ χαροποίησόν μας, ἂν ἔχετε αὐτοῦ καλὰς εἰδήσεις.

Σᾶς ἀσπάζομαι. Μιχαὴλ Φωκιανός.

Ἀριθ. 125.

Πολυπόθητε καὶ σεβαστέ μοι Κύριε Ξάνθε.

Τῇ 9 Ἀπριλίου 1821. Ῥέν.

Εἰς αὐτὴν τὴν ὥραν, ἀφ' οὗ εἶχον τελειωμένα τὰ ἔτω ἔγκλειστα γράμματα, ἔλαβον τὴν ποθητήν μοι γραφήν σας σημειωμένην χθὲς τὸ ἑσπέρας εἰς Τρετζένι· ἐχάρην τὴν ὑγείαν σας καὶ ψυχικῶς ἀνεπαύθην ἀκούοντας τὸν μισευμὸν τοῦ Πρίγκιπος ἀπὸ Κισνόβι διὰ τὸ ἀνῆκον μέρος. Χθὲς ἐκτεταμένα σᾶς ἔγραφον μὲ τὴν πόσταν εἰς Κισνόβι, τὰ ἴδια ἔγραφον τῷ Κυρίῳ Γεωργίῳ, αὐτοῦ καὶ σήμερον πληροφορεῖσθε ἀπ' αὐτήν μου σημειώνοντας, ὅσα ἐκεῖ λαλῶ. Αἱ περιστάσεις ὁποῦ εἰς αὐτὴν μου τὴν χθεσινὴν ἔκθεσιν βλέπετε μὲ ὡδήγησαν νὰ γράψω τοιουτοτρόπως πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς εἰς Γαλάτζι καὶ νὰ τοὺς ὁδηγήσω νὰ κατέβουν πρὸς τὸν Προῦτον νὰ σταθῶσιν αὐτοῦ περιασφαλιζόμενοι, καὶ ἄλλα αἴτια τῶν ἀνθρώπων, ὁποῦ διασκορποῦνται εἰς τὸ Γαλάτζιον, καὶ εἰς τὴν κατεπείγουσαν ὥραν δὲν εὑρίσκονται εἰς τὸ χρέος των, καθὼς μᾶς εἶπον μάλιστα εἰς τὴν κρίσιμον ταύτην κίνησιν τοῦ ἐχθροῦ, ἐγκαρδιωθέντος ἀπὸ τοὺς ἰδίους ἐντοπίους, οἵτινες εὐγῆκαν εἰς τὰ χωρία καὶ διήγειραν τὴν Τζάραν ὅλην, καὶ ἡμᾶς νὰ στεχάζωνται ἐχθρούς των· καὶ ἐπὶ πλέον ὁ ἐχθρὸς αὐξάνει καθημέραν ἐνδυναμούμενος. Ὅταν δὲ τὸ στρατόπεδον γένῃ πρὸς τὸν Προῦτον ἔχουν πάντοτε ταῖς πλάταις των ἀπὸ ἐδῶ διαφεντευμέναις, καὶ δὲν φοβοῦνται καθὼς εἰς Γαλάτζι, ὁποῦ ἂν κατέβουν σταλοῦπες ἀπὸ πάνω, ἠμποροῦν καὶ κάτωθεν οἱ ἐχθροὶ νὰ στείλουν Τζάτας ἀπὸ Τζουλινέτζι ἀπὸ τὴν Σάζαν. Ὁ Κύριος Παππαδόπουλος δύναται καλλίτερα νὰ συμβουλεύσῃ περὶ τούτου ποῦ ἀσφαλέστερον διὰ τὰ παρτίδα. Καὶ ἂν κρίνετε εὔλογον τοιουτοτρόπως, στείλατέ μοι τὰ γράμματα ὀπίσω διὰ νὰ τοῖς τὰ στείλω μὲ ταχύτητα γράφοντες καὶ οἱ ἴδιοι ὅπως εὐλογώτερον σᾶς φανῇ.

Τὸ μπαρούτι καὶ βόλα τουφεκίων ἐξάπαντος ὁ Κύρ Γεώργιος νὰ μᾶς στείλῃ καθὼς χθὲς τῷ ἔγραφον· μπαίλαις κανονίων ἔχομεν ἀρκεταῖς ἀπὸ τὸν κάμπον Ῥόμαντζορ, καθὼς σᾶς προεῖπον ὁποῦ ἐκεῖ τὰς συνάζομεν. Ἐρόδια πρέπει παντοιο-

τρόπως νὰ ἔχωμεν, καὶ ἂν καὶ τοῦ Ταϊγανίου ἡ πρόβλεψις ἦν᾽ ἀμφίβολος ἡ ἀργῆ, ἀνάγκη πᾶσα ὅλον ἕνα ἀπ᾽ αὐτοῦ νὰ οἰκονομηθοῦν, ὅτι ἐλπὶς ἀπ᾽ ἀλλοῦ δὲν εἶναι, καὶ τὸ μπαροῦτι καὶ βόλια τοὺς εἶναι ἀναγκαιότερον ἀπὸ ψωμί.

Ἐνθυμεθῆτε, παμφιλτατέ μοι ἀδελφὲ ὅτι τὰ κινήματα αὐτὰ ἀποβλέπουν εἰς ὅλον τὸ Γένος, καὶ μὲ τὴν ἀργηταν καὶ ἀργοκίνησιν τῶν πραγμάτων ἠμποροῦμεν νὰ χάσωμεν, (ὃ μὴ γένοιτο ὕψιστε Σαβαὼθ!) ἡ Πελοπόνησος, τὰ πλοῖα, ἡ Ἤπειρος νὰ μὴν κινηθοῦν ἕως τώρα καὶ νὰ κερδίσῃ τόσον ὁ ἐχθρὸς δὲν εἶναι διὰ ἡμᾶς συμφέρον, οὔτε βοηθεῖται ὁ Ἀρχηστράτηγος εἰς τὰ κινήματά του.

Γράμμα ἀπὸ τὸν Ἀρχηστράτηγον ὕστερον ἀπὸ 12. Μαρτίου δὲν εἶναι. δὲν ἠξεύρω πλέον ὁ Ἡρίγκιψ εἰς Κισνόβι ἂν ἐλάμβανε τὰς εἰδήσεις του, διότι ὑποπτευόμεθα μήπως οἱ Μολδοβάνοι ἐμπόδισαν κρατήσαντες ὅλα τὰ γράμματα τῶν μερῶν. Τέσσαροι ἄνθρωποι εἶναι ἀπὸ τὸν Προῦτον πηγεμένοι, τινὰς δὲν ἐπεστράφη οὔτε εἴδησις τῆς λαβῆς των ἀποκριτική εἶναι. Οἱ ἐλθόντες ὅμως ἀπὸ ἐκεῖ μᾶς βεβαιοῦν, ὅτι εἰς τὴν α΄. ἦτον νὰ μισεύσῃ διὰ Τυργόβιστον, καὶ πάλιν χθὲς ἄλλος παρομοίως μᾶς βεβαιοῖ καὶ ἐπὶ πλέον λέγει, ὅτι πολλοὶ Τοῦρκοι εὐγῆκαν ἀπὸ τὸ Κάστρον τοῦ Γζουργιόβου πρὸς τὰ ἐπάνω χωρία τῆς Βλαγίας, καὶ κατ᾽ αὐτῶν ἐστάλθη ἓν σῶμα εἷς ἐκ τῶν δύω ἢ ὁ Καπ. Γεωργάκης, ἢ ὁ Μπίμπασης Σαββᾶς, δὲν ἤξευρε παστρικὰ Ὅλοι οἱ ἄρχοντες τοῦ Βουκουρεστίου ἀνεχώρησαν.

Ὅλοι εὑρίσκονται ἐξοπίσω στρατιῶται καθὼς εἰς Φωξάνι καὶ ἀλλοῦ πρὸς τοὺς χιλίους· διὰ τοὺς Σέρβους κἀνένα παστρικὸν δὲν λέγουν, καὶ φαίνεται, πῶς ὀκόμη στέκονται εἰς τὰ ἴδια.

Κἀγὼ Γεώργιος Παππαγιανόπουλος σᾶς ἀκριβοπροσκυνῶ, ὅλα τὰ δέοντα σᾶς τὰ ἐξηγούμεθα, καὶ μένει πλέον εἰς τὴν ἐνέργειάν σας· ἡμεῖς στιγμὴν δὲν χάνομεν ἐργαζόμενοι εἰς ὅλα.

Εἰς αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἔλαβον εἴδησιν ὅτι οἱ Τοῦρκοι πολλὰ πρωῒ σήμερον ἔκαμαν ἐπιδρομὴν πάλιν, ἄρπασαν ἕνα Ῥῶσον Κοζάκον, ὁποῦ οἱ ἰδικοί μας τὸν εἶχον μὲ τὰς βίγλας, καὶ ἀφ᾽ οὗ εἶδον τοὺς ἰδικούς μας πηγαίνοντας κατεπάνω των, ἔφυγον. Ὁ Καπ. Νικόλας μὲ ζητᾷ γνώμην, ἐγὼ τὸν ὁμιλῶ ὡς τὰ διαλειφθέντα, καὶ ἡ εὐγενεία σας εἰπῆτε μοι τὶ πλέον.

500. μπάλλαις κανονίων ἔχω ἐδῶ, καὶ 500. ἕτοιμες ἔξω καὶ ἐλπίζω ἀκόμα περισσοτέρας, τὸ ψωμὶ τῆς Βλαχομπογδανίας νὰ ὑστερέσωμεν τὸν ἐχθρὸν, καὶ αὐτὸ ἀρκετὸν.

Σὰς ἀσπάζομαι ἐπὶ τέλους ταπεινοπροσκυνῶντας σας πανοικὶ καὶ σᾶς ἐπεύχομαι ἔτη πολλὰ νὰ πανηγυρίσετε ὑγειῶς καὶ εὐδαιμόνως τὰς λαμπρὰς ταύτας ἡμέρας.

Καὶ μένω. Ἀθαν: Ξόδυλος.

———0———

Ἀριθ. 126.

Περιπόθητέ μοι κύριε Ξάνθε.

Τῷ 11. Ἀπριλίου. 1821. Ῥένι.

Τὴν προχθὲς γεγραμμένην ἐπιστολήν σας χθὲς ἔλαβον· εἶδα τὴν γνώμην σας περὶ τοῦ ἐν Γαλατζίῳ στρατοῦ, ἀφ' ὧ μὲ τὴν πρὸς τὸν κύρ Γεώργιον ἐπιστολήν μου ἠκούσατε τὰ τρέχοντα· εἴδατε μὲ τὴν ἐπίτηδες σταλθεῖσαν σας τὴν προχθὲς παρ' ἐμοῦ τί τοῖς ὡμίλησα, καὶ χθὲς μετὰ τὴν λαβὴν τῆς γραφῆς σας τοῖς ἔγραψα πάλιν ὅσα ἀναγκαῖα εἰς προφύλαξιν καὶ ἀσφάλειαν τῶν προβεζιώνων ἐνόμιζα, παροτρύνων καὶ ἐγκαρδιώνων αὐτοὺς ἰσχυρῶς, προειδοποιῶντας τους τὴν ἔλευσιν τῶν ἐπιλοίπων στρατιωτῶν, καὶ στέλλοντάς τους τὰ γράμματά σας ὅσα πρὸς αὐτοὺς ὁ κύριος Καλαματιανὸς μὲ ἔστειλεν· ἕως ὥρας κανεὶς ἐκεῖθεν δὲν ἐφάνη, καὶ φαίνετε οὔτε νέον τι ἔτρεξεν. Οἱ Τοῦρκοι βέβαια δὲν εἶχαν τόλμην νὰ δείξωσι πρόσωπον, ἂν ἀπὸ τοὺς ὡς τοὺς λέγετε ἀπάτριδας Μολδοβάκους δὲν ἐρεθίζοντο. Βεβαιωθεῖτε ὅτι οἱ ἰδικοί μας μένωσι σταθεραὶ, καὶ μὲ τὸν ἐρχομὸν τῶν ἄλλων στρατιωτῶν, νὰ ἀπεράσῃ καὶ ὁ Παππᾶς νὰ κάμωσι τὸν ὅρκον, νὰ βαλθῶσιν εἰς τάξιν νὰ καταγραφῇ ὁ καθεὶς εἰς τί παρτίδον ἔχει τὸ χρέος του, τα ὑπὸ τίνος διοίκησιν, πόσοι τῆς ξηρᾶς χρείας τυχούσης μένωσι, νὰ διορισθῶσιν Ἀρχηγίαι ὑπὸ τὸν Ἀρχηγόν τους καὶ ὁπωσοῦν νὰ ἐμβοῦν εἰς μίαν ἁρμονίαν καὶ ἄλυσσον, καὶ τότε θέλει εἶναι περισσότερον ἀκράδαντοι καὶ φοβεροὶ πρὸς τὸν ἐχθρὸν, ὅπου καὶ ἂν ἡ περίστασις ὁδηγήσῃ, νὰ μείνωσι καὶ νὰ ἐκστρατεύσωσιν ἐδῶ ἢ ἔξω, ὡς ὁρίζετε.

Δὲν ἐβεβαιώθην, ἄραγε ἡ διάθεσις τῶν Βλάχων πῶς ἔχει; στοχάζομαι μήπως καὶ αὐτοὶ εἶναι ὅμοιοι μὲ τοὺς Μολδοβάνους, συμπεραίνων ἀπὸ τὴν ἀναχώρησίν τους ἀπὸ τὴν πόλιν τους καὶ τὴν ἐπιστολὴν ὁποῦ ὁ Ἀρχιστράτηγος ἔγραψε πρὸς αὐτούς 28. Μαρτίου.

Μὲ τὸν ἀρχηγὸν τῆς καραντίνας ζῶ φιλικώτατα. μ' εὐκολύνει εἰς τὴν δόσιν τῶν ἀναγκαίων, καὶ μὲ τὴν ἀπερασμένην παρασκευὴν ἐραπορτάρισεν ὅλα τὰ κινήματα τῶν βαρβάρων καὶ σκοτομοὺς ἔκαμαν καὶ μὲ πλέον ἐντύπωσιν. Ὁ Σταμελόπουλος μὲ τὰ γράμματα δὲν ἐφάνη νὰ ἔλθῃ ἐδῶ, ὅπως ἔρχεται ἐξοπίσω καὶ ἀναγκαῖον, καθὰ λέγετε, πρέπει νὰ πηγαίνουν συντροφευμένοι, μ' ὅλον ὅτι οἱ Τοῦρκοι δὲν ξεμακρύνονται ἀπὸ τὸ Κάστρον ἀκόμα. Εἶδα τὸν μισευμόν σας ἀπ' αὐτοῦ τὴν τετράδην, ἔχω εὐχαρίστησιν πραγματικῶς νὰ σᾶς ἀσπασθῶ, καὶ εὑρίσκομαι εἰς Ταμπάκι διὰ νὰ εἰπῶμεν καὶ διὰ ζώσης φωνῆς μερικά, καὶ ἐπὶ πλέον ὅσα εἶς μὲ λέγει ἐδῶ περὶ Σέρβων.

Ὁ Καπ. Γεωργάκης Πατρίκης, μὲ ἐβεβαίωσεν ὁ καπετᾶν Ἀλευρᾶς, ὅτι ἀπέρασε καὶ ἐν καιρῷ ἔφθασε πρὸς τὸν Ἀρχιστράτηγον· ἐγὼ χθὲς, μὲ τὴν εἴδησιν μοὶ λέγετε διὰ τὴν Πελοπόννησον, ἔκαμα τῷ ὄντι Πάσχα.

Βεβαιωθῆτε, Κύριε, ὅτι στιγμὴν δὲν ἀφίνω νὰ ἀπεράσῃ χωρὶς τὴν φραντίδα τοῦ ἐν Γαλατζίῳ στρατοῦ γράφοντάς του, καὶ λαλῶντας τοσον ἰσχυροὺς καὶ ἐντυπώδεις λόγους, ὥστε χώρις νὰ σᾶς βαρύνω μακρύτερον. ἐὰν ἦτον δυνατὸν πραγματικῶς νὰ τὰ ἀκούσετε, ἠθέλατε μὲ εἰπεῖ, ὅτι κάμνω ὁπωσοῦν τὸ χρέος μου.

Προφητευόμενον εἶναι αὐτὸ ὁποῦ μὲ λαλεῖτε ἀγαθέ μου. » Ἐξέλθετε ἐξέλθετε ὁ λαὸς τοῦ Κυρίου, φωνάζει ὁ Ἄγγε» λος ἐν τῇ ἀποκαλύψει, ὅτι ἡ Βαβυλὼν ἡ πόλις μεγάλη » πυρὶ πυρποληθήσεται, ἀποδώσει τὸ ἀνταπόδωπα αὐτῆς τρι» πλατίως, καὶ παρὰ πάντων τῶν ἐκβαχευσάντων εἰς αὐτὴν » Εὐρωπαίων θὰ ἀκούσει, αὐαὶ αὐαὶ πόλις ἡ μεγάλη. κτλ.

Ὀρφικιάλοι εἰς τὰς ῥότας ἐδῶ ἔχουν προσταγὴν καὶ ἐδιώρισαν τοὺς στρατιώτας εἰς τὰ χωρία, ὅτι εἰς τὴν πρώτην τριβό-

ηαν ὁποῦ ἀκούσουν, χωρὶς ἀναβολὴν νὰ ξεκινήσωσι διὰ τὴν ὄ-χθην τοῦ Προύτου· μὲ λέγουν χθὲς νὰ ἦναι πρεσταγὴ νὰ γέ-νῃ τὸ γεφύρι εἰς Βαλένι, ὅπου πρότερον ἦτον ἐπὶ τὸν Προῦτον, ἔγραψα νὰ μὴ βεβαιώσουν· ἐν ταυτῷ νὰ ἔχουν οἱ στρατιῶται διὰ ἑπτὰ ἡμέρας παξιμάδι, τὸ ὁποῖον νὰ μαζευθῇ εἰς Ταμπά-κι. Χθὲς εἶδα οὐκάζι εἰς τὴν Πολίτζιαν διορίζον ῥητῶς τὸ Πραβίτελστφον, ὅτι νὰ ἦναι εἰς καλὴν τάξιν τὰ γεφύρια τῶν δρόμων καὶ καμομένα καλῶς, ὁποῦ νὰ ἦναι ἱκανὰ καὶ ἕτοιμα διὰ τὰ στρατεύματα, ὁποῦ θέλει ἀπεράσουν.

Σᾶς προσκυνῶ πανσικὶ ὑποσημειούμενος. κτλ.

Α. Ξόδυλος.

———0———

Στοιχ. Ν. Η.

Ἀριθ. 127.

Ξάνθε μου ἀγαπητέ.

Σήμερον καὶ κινῶ κατὰ τὴν παραγγελίαν σου ἰδοὺ ὁποῦ σοὶ γράφω. Ἡ χρηματική μας κατάστασις οὖσα μικρὰ δὲν ἠμπόρεσα νὰ σοὶ ἀφήσω παρὰ 500. φλορία, τὰ ὁποῖα στοχάζομαι νὰ ἐξαρκέσωσι διὰ τὸ ταξείδιόν σου. Σοὶ συμβουλεύω νὰ μὴν ἀπεράσῃς ἀπὸ τὴν Βιέννην μήπως ὑποπέσῃς εἰς τοὺς ἐκεῖ κατασκόπους. Σπεῦσον λαμβάνων ἐδῶ τοὺς παρὰ τοῦ Βαρβάκη καὶ ἄλλοθεν πόθεν συναχθέντας παράδες νὰ μᾶς προφθάσῃς εἰς τὸ Τριέστιον, ὅπου ἀφεύκτως θέλομεν σὲ προσμένει ἢ ἐκεῖ θέλομεν δόσει τὰς παραγγελίας μας ποῦ νὰ μᾶς εὕρῃς. Τοὺς παράδες ὁηλ. τὰ 500. φλορία θέλει σοὶ τὰ ἐγχειρήσει ὁ Μαρῖνος Στρατής. Ἐδῶ ἐστοχάσθην νὰ συστήσω τρεῖς Ἐφόρους, τὸν Ποῦρβαν, τὸν Ἰωάννην Μακρῆν, καὶ τὸν Μαρῖνον Στρατήν, καὶ δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι θέλεις μὲ ἐπαινέσει διὰ τὴν τοιαύτην ἐκλογήν μου. Ἐν τοσούτῳ δὲ κατασπαζόμενός σε μένω.

Ὁ σὸς φίλος καὶ ἀδελφός.

Δημήτριος Ὑψηλάντης.

1821. Ἀριλλίου. 13. Κισνόβι.

———0———

Στοιχ. 1. 6.

Ἀριθ. 128.

Σεβαστέ μοι κύριε Ἐ. Ξάνθε.

Ὕστερον ἀπὸ μίαν μεγάλην κακοπάθειαν, αἰτια τῆς κακοδρομίας, ἐφθάσαμεν εὐτυχῶς ἐδῶ, ὅπου ἐπαρεδόσαμεν τὰ ἐμπόρεια σῶα, πλὴν γρόσια δὲν ἔλαβα, εἰμὴ μόνον τρεῖς χιλιάδας. Ἀγαθῇ τύχῃ εὑρέθη ὁ καλὸς Μοῦσος καὶ μὲ εὐκόλυνεν ἑπτὰ χιλιάδας γρόσια, διὰ τὰ ὁποῖα παρακαλῶ θερμῶς νὰ παρασταθῆτε εἰς τὸν Σεβαστὸν Καλὸν διὰ νὰ τὰ μετρήσῃ ἐν καιρῷ εἰς τὸν Μοῦσον, ὁποῦ νὰ τὰ δώσῃ καὶ αὐτὸς ὅθεν τὰ ἔλαβεν διὰ νὰ μὴ στενοχωρηθῇ καὶ ἠξεύρεις πόσον εἶναι φιλότιμος. Τὰ ἐδῶ τρέχοντα θέλετε τὰ μάθει ἀπὸ τὸν ἴδιον. Ἐγὼ αὔριον ἀναχωρῶ, καὶ μὴν ἔχοντας νεώτερον, σέ ἀσπάζομαι σεβασμίως καὶ μένω. Ὁ σὸς ἀδελφὸς καὶ δοῦλος.

Εὐαγγέλης Μαντζαράκης.

1821. Μαρτίου 16. Κωνσταντινούπολις.

Σ. Ἕτερον τοῦ Μούσου.

———0———

Ἀριθ. 129.

Περιπόθητε καὶ ἀκριβέ μου φίλε κύριε Ἐμμ. Ξάνθε. Ἰσμαήλ.

Τῇ 9. Ἀπριλλίου 1821. Καραντίνα Ῥενίου.

Χθὲς σᾶς ἔγραψα διὰ τῆς πόστας εἰς Κισνόβιον, ἤδη δὲ μαθὼν παρὰ τοῦ κυρίου Ξοδούλου τὸ φθάσιμόν σας εἰς Ἰσμαὴλ, δὲν λείπω νὰ σᾶς εἰδοποιήσω τὸν ἐρχομόν μου εἰς τὰ ἐδῶ. Ἡ Κωνσταντινούπολις ἄρχισε νὰ καθησυχάζῃ ἐνῷ ἐγὼ ἐμίσευσον ἐκεῖθεν εἰς τὰς 30. τοῦ λήξαντος. Δὲν σᾶς ἐκτείνομαι περαιτέρω, ἐπειδὴ καὶ θέλετε τὰ μάθει καταλεπτῶς ἀπὸ τὸν ἐκεῖ ἐλθόντα κύριον Θεοδόσιον Κηλαδινόν.

Ὁ κοινὸς φίλος Εὐαγγέλης Μαντζαράκης ἐμίσευσε πρὶν ἐμοῦ, ὅπου τὸ χρέος τὸν ἐπροσκάλει, καὶ ἐπειδὴ οἱ Ἔφοροι τῆς Κωνσταντινουπόλεως δὲν τῷ ἔδοσαν περισσότερον ἀπὸ γρ. τρεῖς χιλιάδας, ἐστάθην ἐγὼ νὰ τῷ ἀποπληρώσω τὴν ποσότητα τῶν δέκα χιλιάδων γροσίων, ἔγραφεν ὁ Πρίγκιψ νὰ λάβῃ ἐκεῖθεν, δίδοντάς με δύω γράμματα ἀνοικτὰ ἕνα πρὸς τὸν Πρίγκιπα

καὶ δεύτερον πρὸς τὴν τιμιότητά σας, διὰ νὰ λάβω αὐτὰ τὰ γρόσια. Διὸ σᾶς παρακαλῶ, φίλε, νὰ κάμετε κάθε τρόπον νὰ μὲ δοθοῦν τὰ αὐτὰ μετρητά. Τὰ τοῦ Γαλατζίου εἶναι εἰς ἀ-ποκαταστασίαν· τὰ ἐμανέτια ἐγχείρησα ἀσφαλῶς καὶ ἀκινδύνως εἰς τοὺς Ἐφόρους. Νέον οὐδέν, εἰμὴ γλυκοασπαζόμενός σας μένω εἰς ἀπόκρισίν σας. Ὁ σὸς.

Δημήτριος Μοῦσος.

———0———

Ἀριθ. 130.

Ἐντιμότατε Κύριε Ξάνθε.

Τῇ 15. Ἀπριλίου 1821. Ἀπὸ Προῦτον.

Παρακινούμενος ἀπὸ φιλογένειαν, κύριέ μου, μοῦ εἶπατε νὰ περιμένω εἰς τὸ Γαλάτζι μὲ τὸν Καπετᾶν Ἀνδρέαν. Διὰ τοῦ-το τέλος δὲν ἀγνοῶ· ἔστω γνωστὸν, κύριέ μου, ὅτι ἔκαμα σκέψιν τῆς ζωῆς μας ἀπὸ πολλὰ χρόνια καὶ ἀπεφάσισα τὸν θά-νατον, νὰ ἀποθάνω ὅμως ἐνδόξως, νὰ ςείλλω εἰς τὸν ᾅδην ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μας πρὶν ὑπάγω ἐγώ. Λοιπὸν ἀπὸ τὴν πό-λιν ἀπεφάσισα διὰ τὸ Βουκουρέστι νὰ συνευρεθῶ εἰς τὸ ςρα-τόπεδον, ὅπου ὁ Ἀρχιστράτηγος, καὶ ἐγὼ ἐκεῖ νὰ ἀποθάνω καὶ ὅσοι μετ' ἐμοῦ ἠκολούθησαν μὲ ἴδιά μου ἔξοδα (ὅσα ἡ πτωχή μου κατάστασις.) Λοιπὸν, ἀδελφὲ καὶ φίλε εἰλικρινέστατε ἂν οἱ ἐδῶ Ἔφοροί μας μέ προσδιορίσουν νὰ μείνω μὲ τὸν Καπ: Ἀνδρέαν, παρακοὴν δὲν κάμω, ἀλλὰ πείθομαι εἰς τὰς προσταγάς των, ἀλλέως ἐξακολουθῶ τὸν δρόμον μου, ὅπου καλ-λήτερον καιρὸν δὲν ξαναευρίσκω νὰ συντροφευθῶ μὲ τόσους ςρατιώτας διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ δρόμου, καὶ οὕτως ἐκτελῶ τὰς ἐγγράφους διαταγὰς τοῦ γενικοῦ ἐπιτρόπου καὶ Ἀρχι-ςρατήγου τῆς Ἀρχῆς μας· καὶ οὕτως ταπεινοπροσκυνῶντας σας.

Μένω.

Κωνσταντῖνος Βαντόρος.

———0———

Ἀριθ. 131.

Ἀγαπητέ κύριε Ξάνθε. Κισνόβι.

Τῇ 16. Ἀπριλίου. 1821. Ἰσμυήλ.

Ἀπὸ τὸν Γεώργιον Σγουρὸφ ἔλαβον τὴν ἀδελφικήν σας συμειωμένην ἀπὸ χθές· διὰ τὴν ὑγείαν σας καὶ γραφόμενά σας ἐχάρην. Ἐδῶ εἶναι γράμμα ἀπὸ τὸν Μωρέαν πρὸς τὸν Ἡγούμενον τοῦ Μετοχίου τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἀπὸ τὰς 15. Μαρτίου· δὲν λέγει ἄλλο τι, εἰμὴ ὅτι ἦσαν κατὰ πάντα ἕτοιμοι, καὶ τῆς Μάνης ὁ Μπέης ἐπερίμενε μετρητά· ὅλοι ὅσοι ἦτον μὲ ἀπόφασιν εἰς καραντίνα διὰ νὰ κινήσουν εἶναι ἕτοιμοι. Ἡμεῖς σήμερον τοὺς δίδομεν τὴν κόνην, ὅση εὑρίσκεται, καὶ τοὺς δίδω καὶ τὰ δύω κανόνια Καραβίου μας ἀπὸ λίτρας 7. τὸ καθ' ἕνα, καὶ μεθαύριον ἴσως μισεύσουν. Θέλω ἀκολουθήσω, ὅσα γράφετε διὰ τὸν Γαϊτάνην· ἐνθυμηθῆτε ὅμως διὰ τὰς πρεκούρας μὲ ὠμιλήσατε· ἐπειδὴ χωρὶς αὐτὰς δὲν κάμνομεν τίποτε.

Ἀπὸ Κῶνς. δὲν ἦλθε κἀνένα νέον παρτίδον, διὰ τοῦτο καὶ δὲν εἴχομεν κἀνένα ἄξιον ἀκοῆς. Ὁ ἐν Ὀδέσσῃ κύριος Κουμπάρης μοὶ γράφει ἀπὸ τὰς 9 τούτου, ὅτι ἐστάθη ἀδύνατον μὲ ὅλους τοὺς δυνατοὺς τρόπους, ὁποῦ ἐπάσχισαν νὰ σταλθῶσιν ἀπὸ ἐκεῖ διὰ θαλάσσης τὰ ζητηθέντα ἐφόδια διὰ τὴν βοήθειαν τῶν εὑρισκομένων εἰς Προῦτον καὶ Γαλάτζι στρατιωτῶν, καὶ τάχα ὅτι ἐλπίζουν πῶς ἡ ἐδῶ ἀδελφότης νὰ ἔκαμε κάθε τρόπον νὰ ἐξοικονομηθῶσιν, ἕως νὰ συγχωρήσῃ ἡ περίστασις νὰ σταλθοῦν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἢ ἀπὸ ἄλλο μέρος. Δὲν τεργιάζουν αὐτὰ μὲ τὰ ὅσα ἔγραφαν μὲ τὴν σταφέταν, ὁποῦ ἔστειλαν.

Σᾶς ἀσπάζομαι κτλ. Μ. Φωκιανός.

———0———

Ἀριθ. 132.

Περιπόθητε Κύριε Ξάνθε. Κισνόβι.

Τῇ 18. Ἀπριλίου. 1821. Ῥένι.

Χθὲς τὸ ἑσπέρας μὲ ἔφερεν ὁ κύριος Προκόπης τὴν εἰς Φορμόσαν προχθὲς γεγραμμένην φιλτάτην μοι ἐπιστολήν σας. Εἶδον τὴν ἐπὶ τὴν κίνησιν τῶν πλοίων γνώμην σας, καθὼς χθὲς καὶ ἐγὼ σᾶς ἐλάλησα εἰς πλάτος. Ὅλα αὐτὰ τὰ κινήματα ὀρθῶς ἀπαιτοῦνται

νά γένωσι καὶ μὲ ταχύτητα. Χθὲς ἀνέβη εἰς Γαλάτζιον ὁ Καπ. Α. Σφαέλος, ἀφ' οὗ ὡμιλήσαμεν ἀρκετὰ τόσον διὰ τὴν ὀγλήγορον ἐξαποστολὴν τῶν στρατιωτῶν καὶ ἐφοδίων, καθὼς καὶ διὰ τὴν κίνησιν τῶν πλοίων διὰ ἔξω εἰς τὴν θάλασσαν, νὰ ἑτοιμάσῃ ὅσον παξιμάδι δυνηθῇ καὶ νὰ παραλάβῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν του τὰ παρτίδα καὶ τὰ πράγματα, καθὼς εἶχεν ὁδηγηθῇ, καὶ νὰ κατέβῃ εἰς τὸν Προῦτον, ὁποῦ πρέπει νὰ ἐφοδιασθοῦν ἀπὸ ἅρματα, καὶ οὐχὶ εἰς Ἰσμαὴλ, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Προῦτον νὰ κινήσωσιν διὰ τὸ πέλαγος. Αἱ βάρκαι μὲ τὰ ἐφόδια καὶ ἀνθρώπους ἀκόμη δὲν ἦλθον ἀπὸ τὸ Ἰσμαήλ, ἴσως αὔριον τὸ πρωὶ φθάσωσι. Σήμερον ἀπ' αὐτοῦ ἔφθασαν δώδεκα ἄνθρωποι καὶ ξεκινοῦν μετὰ τέσσαρας ὥρας διὰ τὸν δρόμον τους.

Οἱ Κύριοι ἀπὸ Ἰσμαὴλ εἶπον, ὅτι ἐὰν ἀποφασισθῇ τὰ παρτίδια νὰ ἁρματώσουν, νὰ σταθοῦν εἰς τὸν Προῦτον, καὶ νὰ μὴν ὑπάγουν εἰς τὸ Ἰσμαὴλ διὰ τὰ ἐνδεχόμενα, ὅταν ὁ στρατὸς τοῦ Γαλατζίου ξεκινήσῃ. Τί τάχα ἔπεται νὰ κάμωσιν ὅσοι στρατιῶται ἔλθουν καὶ δὲν προφθάσουν; Παρεκτὸς νὰ ἑτοιμασθῇ κίνημα δι' ἄλλο μέρος, καθὼς λέγετε μὲ τὰ παρτίδα, καὶ ἂς ἀποφασίσωσι τόσον καὶ διὰ τὰ ἄσπρα τοῦ κὺρ Μούσου, καὶ ξεκίνησιν ἀναγκαιοτάτην τοῦ Βατικιώτου, διότι αὐτὸς διὰ πολλὰ περισσότερα θέλει χρησιμεύσει. Καὶ ἂν ἀπὸ τὰ πράγματα Γαλατζίου μοῦ ἔμβωσιν ἄσπρα, ἐγὼ ἀκολουθῶ, καὶ ὕστερα ἂς ἀπακριθῶμεν οἱ δύω μας εἰς τὰς ἐναντίας γνώμας. Ἄμποτε νὰ ἔφθαναν ἀπὸ Ὀδέσσαν ἡ Ταϊγάνροκ ἅρματα καὶ νὰ κινηθοῦν ὀγλήγορα τὰ παρτίδα (α). τὸν Σταματελόπουλον χθὲς ἔστειλα παρακινῶντας νά τὸν διευθύνωσιν ἀσφαλῶς ὅσον τάχιστα μὲ προσθήκην ὅσα εἰς τὴν σημείωσίν σας μοὶ λέγετε. Ἐν ὅσῳ καιρῷ εἶσθε αὐτοῦ, παρακαλῶ, γράφετέ μοι πληροφορῶντές με τὰ πάντα, καὶ ἐξηγηθῆτε εἰς τοὺς ἐν Ἰσμαὴλ τὰ καθήκοντα. Συμπεραίνω, ὅτι ὁ καπετὰν Ἀνδρέας θὰ ἀπαντήσῃ δυσκολίας ἕως νὰ λάβῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν του τὸν στόλον

(α) Τὰ ἀπὸ Ὀδησσὸν περιμενόμενα πολεμικὰ ἐφόδια ἐστάλησαν κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν εἰς Ἰσμαὴλ, καὶ ἐκεῖθεν διευθύνθησαν εἰς Προῦτον καὶ Γαλάτζι.

καὶ νὰ τῆς ξεκινήσῃ ἀπὸ Γαλάτζιον. Τὰ Τουρκικὰ γράμματα ἀκοῦ ἔκλασαν, δὲν μοὶ ἔστειλαν ἀκόμη, αὔριον σᾶς λέγω.

Ἐν τοσούτῳ σᾶς προσκυνῶ κτλ.

Α. Ξόδυλος

———0———

Ἰδοὺ ἡ Καταγραφή.

43. Κανόνια μὲ τὰ κρεβάτιά των.	»	163,300.	Βόλια τουφεκίου.
425. Τουφέκια μὲ τὰ 55. μπα-	»	737.	Πούτια μπαροῦτι.
γιονέτας.	»	300.	Φυσέκια.
99. Σπαθία.	»	75.	Βάλλες κανονίου.
10. Γιαταγάνια.	»	5.	Ὅμοιαις Ἀντζολίου.
99. Βάλες κανονίων.	»	42	Καρτοῦτζα σμυδράλια.
42. Μπαλτάδες.	»	5000.	Τζακμακόπετρες.
6. Φτιάρια σιδηρένια.	»	4.	Καζάνι νηδυρ. μεγά.λ
2. Φανάρια	»	ποῦτα 2 $\frac{3}{4}$.	Καρφία.
4. Τελατίνια	»	9.	Φούντια ἔτι.
41. Μοναράδες διὰ κανόνια.	»	6.	Φτιάρια.
4. Σεντοῦκι διὰ τὰ ἅρματα.	»	10.	Καβοστράτζους.
4. Λύμμας.	»	400.	Ῥοκέταις.
3. Φόρμαις διὰ βόλια του-	»	3.	Σίδηρα Κατζαβίδια.
φεκίων	»	59.	Καρτούτζα σμιδράλια.
6. Βελῶνες Τζαγγαράσκο.			
58. Πούτια σμιδράλια.			

Ὅλα ταῦτα δι' ἐπιμελείας καὶ συνεργίας τοῦ ἐκεῖ διατρίβοντος Σπύρου Κυπαρίση ἐστάλησαν.

———0———

Ἀριθ. 133.

Κύριε Ἐμμ. Ξάνθε καὶ Ἰω. Μακρῆ. Εἰς Κισνόβι. Τῇ 26. Ἀπριλίου. 1821. Τζερναοῦτζι.

Ἄλλο δὲν ἔχω, εἰμὴ ὅτι ὑγιαίνωμεν, ὅτι κατὰ τὴν εἰκοστὴν τοῦ παρόντος τὴν τετάρτην περὶ τὰς δέκα ὥρας ἀπεράσαμεν ἀπὸ αὐτοῦ γράφοντάς σας τὴν ἰδίαν ἐκείνην στιγμὴν, ὅτι ἀπεράσαμεν καὶ ὅτι κατὰ τὴν εἰκοστὴν τρίτην ἐφθάσαμεν

ἐδῶ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν μας· ἐπροσμέναμεν ἐδῶ ἕως σήμερον τὸν Κ. Τυπάλδον, πλὴν μὲ τὸ νὰ μὴν ἐφάνη ἄχρι τῆς παρούσης ὥρας (ἀπορροῦντες εἰς τὸ αἴτιον τῆς ἀργοπορίας του εἰς παροιμοίας περιστάσεις) σήμερον μετὰ τὸ γεῦμα μισεύομεν ἐντεῦθεν διὰ τὸ Χέρμανστατ, ὅπου θέλει τὸν περιμένομεν. Ὁ κύριος Χαρίτος (Δ. Ὑψηλάντης) ὑγιαίνει, εἶναι πολλὰ εὔθυμος καὶ δὲν ἐπιθυμεῖ εἰμὴ τὸ τέλος τοῦ ταξιδίου μας. εἰπέτε παρακαλῶ εἰς τὴν σεβαστὴν Μητέρα του τοὺς ἀνήκοντας προσκυνησμούς μου, εἰπέτε πρὸς τοῖς ἄλλοις, ὅτι νὰ μὴν ἔχῃ τὴν παραμικρὰν ἔνοιαν διὰ τὸν υἱόν της· ἂς στοχασθῇ ὅτι ὑπάγει εἰς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι θέλει ἀνοίξουν τὰς ἀγκάλας των νὰ τὸν δεχθοῦν μὲ ὅλην τὴν ἀπαιτουμένην εἰλικρίνειαν, διὰ τὸ ὁποῖον τοῦτο, θέλει εἶναι τῶν ὑποσχέσεων μας αἱ μέλλουσαι περιστάσεις· ὅθεν ἔπειτα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ, εἰς μίαν ἐνάρετον μητέρα, δὲν μένει ἄλλο, παρὰ νὰ εὔχεται ὑπὲρ αὐτῶν καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ὅλων ὁποῦ τὰ ἐπιχειρίματα τῶν προβλέψεών μας νὰ σταθοῦν ἐπικερδῆ, σεῖς δὲ φίλοι μου εὔχομαι τὸ πρῶτον νὰ ὑγιαίνητε καὶ τὸ δεύτερον νὰ ἀξιωθῶ νὰ σᾶς ἴδω ὅπου καὶ ὅπως ἐπιθυμῶ. Πρὸς τὸν Κ. Τυπάλδον δὲν γράφω μὲ τὸ νὰ τὸν νομίζω καθ' ὁδὸν, τὸ ὁποῖον καὶ δὲν ἀμφιβάλω· εἰπέτε τῷ Κ. Φλογαΐτῃ ὅτι ἀπεράσαμεν ἐδῶ, καὶ ἂς ἀκολουθήσῃ τὰς διαταγὰς τοῦ Κυρίου του. Γράψετέ μας εἰς Τριέστιον εἰς τὸν ἐκεῖ κύριον Προκόπιον Καρτζιώτην, παρὰ τοῦ ὁποίου λαμβάνομεν τὸ γράμμα σας ἀσφαλῶς, ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη ὅπου εὐκολυνόμεθα θέλει σᾶς γράφομεν ἐν καιρῷ τὰ τοῦ δρόμου μας· τὸ ὁποῖον τοῦτο ζητοῦμεν καὶ ἡμεῖς ἀπὸ σᾶς. Τὸν εὐγενῆ Κύριον Α. Μπουῤῥδαν ἀσπάζομαι ἐκ ψυχῆς. Δὲν ἔχω ἄλλο εἰμὴ μένω μὲ ὅλην τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην καὶ εἰλικρίνειαν διὰ βίου πρόθυμος πατριώτης.

Π. Α. Ἀναγνωστόπουλος.

———0———

Ἀριθ. 134.

Φίλτατέ μοι Κύριε Ξάνθε. Εἰς Ῥένι.

Τῇ 27 Ἀπριλίου 1821 Κισνάβι.

Τὴν παρωῦσάν μου σᾶς στέλλω ἐξεπίτηδες ἐλπίζων νὰ σᾶς προφθάσῃ αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν θέλετε λάβει μέσον τοῦ Κ. Α. Ξοδύλου. Σήμερον μὲ ἐφώναξεν ὁ Ναμέσνικος (Πληρεξούσιος) Κ. Ἰντζοφ καὶ μὲ ἠρώτησε διὰ τὴν τιμιότητά σας ἂν εἶσθε ἐδῶ· ἐγὼ τὸν εἶπον ὅτι πρὸ ἡμερῶν ἐμισεύσατε δι' αὐτοῦ. καὶ αὖθις μὲ ἠρώτησεν λέγοντας τοῦ λόγου σου τί κάμνεις ἐδῶ τὸν ἀπεκρίθην ὅτι ἔχω δύω μαγαζία μὲ πραγματείας κα καταγίνομαι νὰ τὰς πωλήσω. Ἐκεῖνος πάλιν μὲ εἶπεν, ἐγὼ ἔμαθα ὅτι ἐσὺ καὶ ὁ Ξάνθος φερόμενοι ἐναντίον τῶν προσταγῶν μου, φυγαθεύετε ἀνθρώπους ἀπὸ κρυφὰ μέρη, οὕτως ἔρχονται καθημερινῶς καὶ μὲ λέγουν· λοιπὸν κοιτάξετε καλὰ, μὴ φαίνεσθαι τόσον, ἐγὼ πάντοτε παρήκουσα καὶ παρεῖδον διὰ λόγου σας, ὅθεν καὶ ἐσεῖς ἡσυχάσατε ὀλίγον. Ὁ Κύριος Ξάνθος, λέγει, ἂς μείνῃ ὅθεν εὑρίσκεται διὰ μερικὰς ἡμέρας, καὶ ἂς μὴν ἔλθῃ ἐδῶ, ἔτζι νὰ τὸν εἰδοποιήσῃς. ὁμοίως καὶ τοῦ λόγου σου νὰ ἡσυχάσῃς εἰς ἓν μέρος δι' ὀλίγον, ἄφευκτα νὰ ξεκινήσῃς σταφέταν καὶ νὰ τὸν εἰδοποιήσῃς, διότι δὲν ἠμπορῶ πλέον νὰ ὑποφέρω τὰ λόγια τινῶν καθ' ἡμῶν ἔρχονται καὶ μοὶ λέγουν· οὕτως μοι εἶπε νὰ σᾶς εἰδοποιήσω. Μὲ ἠρώτησε καὶ διὰ τοὺς τόσους ἀνθρώπους ὁποῦ πρὸ ἡμερῶν ἦτον ἐδῶ, τί ἔγειναν, καὶ ποῦ ἐπῆγαν; ἐγὼ τὸν ἀπεκρίθην, ὅτι βλέποντες τὸν ἀμετάθετον σκοπόν σας, καὶ ὅτι εἶναι ἀδύνατον διὰ νὰ τοὺς δώσετε τὴν ἄδειαν νὰ εὔγουν ἔξω τοῦ στάτου, ἀπεφάσισαν καὶ ἀναχωροῦν καθημερινῶς ὅθεν ἦλθον, διότι εἶναι ἄνθρωποι πτωχοὶ καὶ δὲν ἔχουν πῶς νὰ ζήσουν ἐδῶ. Οὕτως λοιπὸν τὰ πράγματα ἔχουν καὶ πρὸς διοίκησίν σας· μᾶς εἶπεν ὁ ἅγιος Σεραφὶμ νὰ σᾶς γράψωμεν, ὅτι νὰ μὴ μισεύσητε ἀπὸ αὐτοῦ πρὶν τῆς ἐνταμώσεώς σας μὲ αὐτὸν, ὅστις κατ' αὐτὰς κινεῖ καὶ ἔρχεται αὐτοῦ. Ἡμεῖς προσπαθοῦμεν ὅσον τάχιστα καὶ μυστικὰ δυνηθῶμεν διὰ νὰ στείλωμεν καὶ τοὺς

ἐδῶ ἐπιλοίπους ἀνθρώπους δι' ἐκεῖ κατὰ τὸν γνωστὸν τρόπον νὰ ἐξακολουθήσωσι· σᾶς περικλείομεν καὶ ὅσα διάφορα γράμματά σας ἐκ διαφόρων μερῶν ἐλάβαμεν.

Μὲ ἐπαρεκάλεσεν ὁ ῥηθεὶς Ἰντζοφ νὰ μείνουν τὰ ὅσα μὲ εἶπε κρυφώτατα. Λοιπὸν ἂς μὴ μάθῃ κἀνένας ἄλλος παρακαλοῦμεν τὰ αὐτὰ· ἀνάθεμα τὴν ὥραν ὁποῦ ὁ Πεταλᾶς ἐσηκώθη καὶ ἔρυγε, καὶ ἄφησε τώρα καὶ τὸν Ναμέσνικον νὰ συλλογῆται καὶ ἡμᾶς νὰ ἀνησυχῶμεν.

Σᾶς Ἀδελφικοασπάζομαι.
Μαρῖνος Στρατῆς.

———0———

Ἀριθ. 135.

Ἀδελφὲ κύριε Ξάνθε, καὶ ἀδελ. κύριοι Ἔφοροι. Ἰσμ. καὶ Ῥενίου.

Τῇ 5. Μαΐου. 1821. Κισνόβι.

Τὰ πρὸ ὀλίγου ἐν Γαλατζίῳ γενόμενα, ὅσον ἀπέδειξαν τὴν ἡρωϊκὴν καὶ ἀκαταμάχητον ἀνδρίαν τῶν ἀρίστων καὶ θαυμαστῶν ἀρχηγῶν καὶ στρατιωτῶν τοῦ ἐκεῖ πατριωτικοῦ στρατεύματος, καὶ ἀποκατέστησαν αὐτοὺς ὁμοίους μὲ τοὺς ἐνδόξους προγόνους ἡμῶν, τόσον ἐλύπησαν καὶ κατεσπάραξαν τὰς ψυχὰς καὶ ἡμῶν καὶ τῶν λοιπῶν ὁμογενῶν, διὰ τὴν ὑποχώρησιν καὶ ἀποβολὴν τῆς ἐπωφελεστάτης καὶ ἀναγκαιοτάτης ἐκείνης θέσεως. Ὅθεν καὶ θαυμάζοντες τὴν ἀρετὴν τῶν ἀγωνισαμένων, καὶ ἐπιδαψιλευόμενοι αὐτοῖς τοὺς δικαιοτάτους ἐπαίνους, ἐπιθυμοῦμεν καὶ πόθον ἔχομεν ζέοντα πρὸς τὴν ἀνάκτησιν τῆς δόξης, καὶ τῆς ἐν Γαλατζίῳ θέσεως, ὡς χρησιμωτάτης. Γινώσκοντες δὲ ὅτι ἡ εὐγενεία σας ὡς γνήσιοι πατριῶται καὶ ζηλωταὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ εὐκλείας τοῦ γένους, ἔχετε τὰ αὐτὰ φρονήματα, καὶ συμφώνως ἤδη σκέπτεσθε περὶ τῶν ἀναγκαίων μέσων εἰς ἐπιτυχίαν τοῦ ποθουμένου, καὶ ἐξαλείψῃ τῆς ἐκ πρώτης ἀφετηρίας προστριβείσης τῷ Γραικικῷ ὀνόματι ἀδοξίας, διὰ τὴν ἐξ ἀνάγκης γενομένην ἐκεῖθεν ὑποχώρησιν τῶν ἡμετέρων. Μετὰ χαρᾶς ἠθέλομεν ἔλθῃ αὐτόσε διὰ νὰ συνεισφέρωμεν καὶ ἡμεῖς τὸ καθεαυτοὺς, καὶ κοινῶς ἐν ἀδελφότητι συσκεψάμενοι, νὰ συνδιατάξωμεν τὰ ἀπαιτούμενα μέσα καὶ

τοὺς συντελεστικοὺς τρόπους, ὥστε καὶ οἱ ἐχθροὶ νὰ καταισχυνθῶσι καταισχύνην αἰωνίαν, καὶ νὰ ἀποδειχθῶσι κακῶς ἔχοντας, καὶ οἱ φίλοι νὰ ἐμψυχωθῶσιν ἐπὶ πλέον, καὶ τὰς θέσεις των τὰς προτέρας νὰ ἀναλάβωσι, καὶ ὀχυρωθέντες ἀσφαλῶς, καὶ προσθέντες εἰς τὴν φυσικὴν ἀνδρίαν τὴν ἐκ τέχνης καὶ πραμυθείας οἰκονομίαν, νὰ ἦναι τοῦ λοιποῦ ἀκαταμάχητοι, καὶ νὰ δείξωσι τοῖς ἐχθροῖς πόσον ὑπερτεροῦσιν οἱ ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος μαχόμενοι. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὴν αὐτόσε ἄφιξιν ἡμῶν δὲν συγχωροῦσιν αἱ περιστάσεις, εὕρομεν κατ' εὐτυχίαν τοὺς ἐπιφέροντας τὸ παρὸν ἡμῶν ἄρχοντα Πολκόβνικον κύριον Ἰωάννην Κοντογόνην καὶ κύριον Γεώργιον Σοφιανὸν, (α) ἀνθρώπους καὶ νοῆσαι τὰ δέοντα ἱκανοτάτους, καὶ πρᾶξαι τὰ βουλευθέντα προθυμοτάτους, ὡς καὶ φρονίμους, καὶ πεῖραν, οὐ τὴν τυχοῦσαν ἔχοντας τῶν τοιούτων, καὶ ὁμογενεῖς, καὶ ζηλωτὰς τῆς δόξης καὶ τιμῆς τοῦ γένους. Τούτους θέλοντας νὰ ἀπέλθωσιν εἰς τὸ ἐν Τυργοβιστίῳ γενικὸν στρατόπεδον καὶ νὰ συστρατεύσωνται, παρεκινήσαμεν νὰ ἔλθωσι πρότερον αὐτόσε, καὶ εὕρωμεν προθύμους εἰς τὸ πρόβλημα. Δὲν ἀμφιβάλλομεν λοιπὸν, ὅτι καὶ ἡ εὐγενεία σας, ἐπαινοῦντες τὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ζῆλον καὶ ἐνθουσιασμόν των θέλετε ὑποδεχθῆ αὐτοὺς ὡς ἀδελφοὺς καὶ φίλους, καὶ πληροφορηθέντες τὴν φρόνησιν καὶ ἐμπειρίαν, καὶ προθυμίαν αὐτῶν, θέλετε παραλάβει εἰς τὰς ὑπὲρ κοινῆ συμφέροντα συνδιασκέψεις σας, καὶ κοινῇ γνώμῃ περὶ τῶν ὠφελίμων τῷ γένει συμβουλευόμενοι, θέλετε βάλει εἰς πρᾶξιν τὰς ἀξιεπαίνους σκέψεις, καὶ θέλετε κατορθώσει διὰ τάχους τὸ ποθούμενον, ἀποστέλλοντες, εἰ χρεία, καὶ τοὺς ἐπιφέροντας εἰς τὸν ἀνήκοντα τόπον διὰ νὰ χρησιμεύσωσι καὶ σωματικῶς εἰς τὰ πρέποντα. Τὸ προκείμενον εἶναι περὶ ἐξαλείψεως ἀτιμίας καὶ ἀνακτήσεως δόξης καὶ τόπου, καὶ ὀχυρώσεως ἀσφαλοῦς καὶ ἀμετακινήτου τῶν ἡμετέρων, διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ὡς ἀδελφοὶ χρέος ἱερὸν ἐκπληροῦντες, καὶ πράττομεν καὶ λέγομεν ὅσα δυνάμεθα, καὶ οἱ ἐπιφέροντες ἔρχονται διὰ νὰ συνεισενέγκωσι τὸ μέρος των εἰς τὸν καλὸν τοῦτον ἀγῶνα. καὶ ἡ εὐγενεία σας πεποίθαμεν, ὅτι ἀποδεξάμενοι τὴν

(α) Οἱ ῥηθέντες Κοντογόνης καὶ Σοφιανὸς ἐκ τῆς νήσου Κέας ἀπέβαινον εἰς τὴν μάχην τοῦ Σκουλινίου.

προαιρεσιν καὶ ἡμῶν καὶ αὐτῶν, εἶσθε κατὰ πάντα σύμφωνοι μὲ τὰ ἡμέτερα φρονήματα.] Μένομεν·

Ἀδελφὸς καὶ φίλος.

Ἰακωβάκης Ῥίζου

Πρὸς Θεὸν εὐχέτης Γρηγόριος Εἰρηνουπόλεως.

ΓΝΩΜΗ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΙΑΚΟΒΑΚΗ ΡΙΖΟΥ

Δοθεῖσα ἐγγράφως εἰς Κισσόβιον περὶ τοῦ Γαλατζίου.

Τὸ Γαλάτζι ἐν ὅσῳ τὸ Ἑλληνικὸν γενικὸν στρατόπεδον δὲν διαπεραιωθῇ τὸν Δούναβιν, εἶναι θέσις καὶ στρατιωκῶς καὶ πολιτικῶς ἀναγκαιοτάτη· στρατιωτικῶς, διότι ὅταν ἡ θέσις αὐτὴ ἐξουσιάζεται ἀπὸ σῶμα ἰσχυρῶν Γραικῶν στρατιωτῶν καλῶς ὡπλισμένων, καὶ εὐμοιρούντων ἀπὸ ἐφόδια πολεμικά, καὶ ὅταν γένουν αἱ ἀναγκαῖαι ὀχυρώσεις κατὰ τὴν τοποθεσίαν ἀνάλογοι, ὅλη ἡ Μολδαβία χωρὶς νὰ ἦναι κατὰ τὸ φαινόμενον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Γραικῶν στρατευμάτων, πραγματικῶς θέλει εἶναι ὑποτεταγμένη, διότι ἐκοῦσα ἄκουσα σεβομένη τὴν εἰς Γαλάτζι τοιαύτην δύναμιν δὲν θέλει τολμᾷ νὰ ἐμποδίζῃ τὴν κοινωνίαν τῆς Βλαχίας μὲ τὴν Μολδαβίαν, (κοινωνίαν οὐσιωδεστάτην εἰς τὸ Ἑλληνικὸν γενικὸν στρατόπεδον κατὰ λόγον στρατιωτικὸν καὶ πολιτικὸν ἐν ὅσῳ αὐτὸ εὑρίσκεται εἰς τὴν Βλαχίαν) καὶ ἑπομένως ἡ Μολδαβία θέλει χορηγεῖ τὰς ἀναγκαίας τροφὰς καὶ τὰ ἄλλα χρειώδη τοῦ στρατιωτικοῦ Γαλατζικοῦ σώματος, φοβουμένη τὴν δικαίαν αὐτοῦ ἀγανάκτησιν.

Ἡ Ἰμπραΐλα διὰ νὰ ἐμβάσῃ σῶμα στρατιωτικὸν εἰς Μολδαβίαν, ἀνάγκη διὰ νὰ μὴν ἔχῃ κατὰ νῶτα τὸν ἐχθρὸν νὰ τὸν κτυπήσῃ πρῶτον εἰς Γαλάτζι καὶ διὰ νὰ τὸν κτυπήσῃ ὄντα εἰς θέσιν ὀχυρωμένην, ἀνάγκη νὰ προσβάλλῃ κατ' αὐτοῦ μὲ δύναμιν τριπλασίαν καὶ τετραπλασίαν καὶ πάλιν τότε ἡ νίκη εἶναι μᾶλλον ἐνδεχομένη πρὸς τὸ μέρος τῶν ὀχυρωμένων Γραικῶν. Ὅταν τοιαύτη δύναμις ἦναι τοποθετημένη ὑπερδεξίως εἰς Γαλάτζι, τὸ Ἑλληνικὸν γενικὸν στρατόπεδον δὲν φοβεῖται προσβολὴν ἀπὸ τὸ μέρος τῆς Ἰβραΐλας φοβουμένης μήπως ἀποκλεισθῇ δύω ἐχθρικῶν σωμάτων. Οἱ Γραικοὶ ἐξουσιάζοντες στρατιωτικῶς τὸ Γαλάτζι, καὶ συγκροτοῦντες ναυτι-

τὴν δύναμιν μὲ ὅσα πλοῖα εὑρίσκονται κατὰ τὸ παρὸν ἐκεῖ καὶ μ' ἄλλα κατόπιν, ἂν ἡ χρεία τὸ καλέσῃ, τότε θέλουν γένει Κύριοι τοῦ Δουνάβεως, καὶ Δουναβοκρατοῦντες, θέλουν ἐμποδίζει εἰς τὸ στόμιον τοῦ Σουλινᾶ τὴν διὰ πλοίων εἴσοδον ἐφοδίων πολεμικῶν καὶ τροφῶν εἰς τὰ παραδουνάβεια φρούρια, εἰς τὰ ὁποῖα ἐπικρατεῖ ἤδη ἔλειψις τροφῶν, καὶ εἰς τὸ ἑξῆς θέλει γένει αἰσθητικοτέρα ἡ ἔλειψις αὐτὴ, διότι δὲν ἔχουν τὴν Βλαχίαν καὶ τὴν Μολδαβίαν. Ὁ Δουναβικὸς στόλος τῶν ἐχθρῶν πιθανὸν νὰ προσβάλλῃ κατὰ τοῦ Γραικικοῦ στόλου· διὰ τοῦτο ἀνάγκη νὰ προσέχῃ ὁ Ναύαρχος Γραικὸς μὴ τύχῃ τοποθετημένος εἰς μέρος, ὅπου δὲν θέλει ἠμπορεῖ νὰ κινῆται μὲ εὐστροφίαν διὰ νὰ κτυπήσῃ τὸν ἐχθρόν. Ὅθεν ἂν στοχασθῇ τὸν ἴδιον στόλον του ἀρκετὸν νὰ καταπολεμήσῃ τὸν ἐχθρικὸν στόλον, θέλει τὸν παραμονεύσει διὰ νὰ τὸν κατανυμαχήσῃ εἰδ' οὐ, θέλει μένει εἰς τοποθεσίαν δεξιὰν διὰ νὰ κτυπήσῃ τὸν στόλον τῶν ἐχθρῶν ἀμυνόμενος· δὲν εἶναι ἀμφιβολία ὅτι οἱ Ναῦται Γραικοὶ καὶ ὡς ἀσυγκρίτως ἐπιτηδειότεροι ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἀσυγκρίτως εὐτολμότεροι, θέλουν ἀριστεύσει, καὶ θέλουν κατατροπώσει τὸν ἐχθρικὸν στόλον, καὶ ἴδοὺ διὰ τί ἐλέχθη ἀνωτέρω, ὅτι ἡ δύναμις τῶν εἰς Γαλάτζι Γραικῶν θέλει γένει Κυρία τοῦ Δουνάβεως.

Ἂν παραιτηθῇ ἡ θέσις τοῦ Γαλατζίου, ἡ Ἰβραΐλα ἔχουσα τὰ ὀπίσθιά της ἀσφαλῆ καὶ ἀνύποπτα, θέλει ἀναγκάζει τὸ Ἑλληνικὸν γενικὸν στρατόπεδον νὰ στήσῃ σῶμα μεγάλον εἰς τὸ Ῥίμνικον διά νὰ ἀντιστέκεται εἰς τὰς ἐνδεχομένας προσβολὰς τῆς Ἰβραΐλας, ἡ ὁποία συνυπακουομένη μὲ Σιλίστραν Γκίργιοβον, Ῥουστζούκι, Νικόπολιν καὶ Βιδίνι, πυθανότατον νὰ κάμῃ κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ γενικοῦ στρατοπέδου ἔφοδον συγχρόνως. διὰ νὰ τὸ κτυπήσουν σφοδρῶς πανταχόθεν, γινομένης τῆς προσβολῆς ἀπὸ διάφορα μέρη. Προσθετέον ὅτι παραιτουμένου τοῦ Γαλατζίου, θέλει κοπεῖ πᾶσα κοινωνία μὲ Ἰσμαήλι, Ῥένι καὶ καθ' ἑξῆς, τὸ ὁποῖον ἐπιβλαβέστατον. Ἡ θέσις τοῦ Γαλατζίου εἶναι ἀναγκαιοτάτη καὶ πολιτικῶς.

Ὅταν τὸ Γαλάτζι ἐξουσιάζεται ἀπὸ Γραικικὸν σῶμα, ἡ Ἰβραΐλα ὅσον καὶ ἂν προσέχῃ διὰ λόγους πολιτικοὺς (τοὺς

ὁποίους φυλάττει ἀκριβέστατα ἕως τώρα καθὼς τὸ βλέπομεν. ὅσον καὶ ἂν προσέχῃ νὰ μὴ προσβάλλῃ εἰς τὴν Μολδόβαν, εἶναι ἀδύνατον τέλος πάντων νὰ χαλιναγωγήσῃ τὸ βάρβαρον καὶ φύσει αὐθάδες ἦθος τῶν ἀτάκτων στρατιωτῶν της, καὶ νὰ τοὺς κρατῇ σφαλισμένους εἰς τὸ Φρούριον, καὶ λιμώττωντας, φοβούμενος μὴ κατακερματισθῇ ἀπὸ αὐτούς, καὶ θέλει τοὺς δίδει ἄδειαν νὰ ἐξέρχωνται εἰς σώματα μικρὰ ἀνὰ ἑκατὸν καὶ ἑκατὸν πενῆντα ἱππεῖς διὰ συλλογὴν τροφῶν καὶ σφαγὴν ἐχθρῶν ἂν ἀπαντήσουν, αὐτοὶ δὲ ἐξερχόμενοι, θέλει τρέπονται βεβαίως εἰς λεηλασίας καὶ σφαγὴν τῶν ἡσύχων κατοίκων τῆς Μολδαβίας. Αἱ τοιαῦται σφαγαὶ καὶ λεηλασίαι θέλουν καταθρήσει τὰ παρακείμενα Καδιλίκια, καὶ ἐκεῖθεν θέλει διαδοθεῖ πανικὸς φόβος εἰς ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς Μολδαβίας, καὶ θέλει γένει ὅλη ἡ ἐπαρχία ἀνάστατος· ἂν ὅμως ἐξεναντίας παραιτηθῇ τὸ Γαλάτζι ἀπὸ τοὺς Γραικοὺς ἀμέσως θέλει τοὺς διαδεχθεῖ σῶμα στρατιωτικὸν τῆς Ἰβραΐλας. Ὁ Διοικητὴς τοῦ Φρουρίου αὐτοῦ εἶναι αὐστηρότατος πρὸς τοὺς στρατιώτας του ἐν ὅσῳ εὐδοκιμοῦν τὰ ὅπλα του, καὶ εἶναι ἐπιτηδιότατος εἰς τὸ νὰ συγκρατῇ τὸ στράτευμά του εἰς ἄκραν πειθαρχίαν καὶ εὐταξίαν, καθὼς ἐφάνη πρὸ πέντε ἐτῶν εἰς τὴν Κραϊόβαν, ὅταν διωρίσθη ἀπὸ τὴν Πόρταν νὰ φυλάξῃ τὰ πέντε Καδιλίκια τῆς μικρᾶς Βλαχίας ἐναντίον τῶν ἀποστατῶν τοῦ Φρουρίου Ἀδᾶ. Κανένας στρατιώτης τοῦ Πασσᾶ τούτου εἰς ὅλον τὸ διάστημα τοῦ εἰς Κραγιόβα διορισμοῦ του δὲν ἐτόλμησε νὰ πράξῃ τὴν μικροτέραν ἀταξίαν. Τοιαύτην αὐστηρότητα θέλει φυλάξει βέβαια καὶ εἰς τὸ Γαλάτζι, διότι θέλει εὑρίσκει ὑπακοὴν εἰς τοὺς στρατιώτας του, οἱ ὁποῖοι ὅσον καταφρονοῦν τὸν Ἀρχηγόν των δυστυχοῦντα, τόσον τὸν φοβοῦνται, ὅταν τὸν βλέπουν κατορθοῦντά τι. Τοιαύτην αὐστηρότητα θέλει φυλάξει ἀναμφιβόλως εἰς τὸ Γαλάτζι. Τότε ἡ Μολδαβία ὅλη θέλει εἶναι εἰς ἡσυχίαν, καὶ πᾶν ἐνδεχόμενον ἑπομένως εἰσβολῆς ξένης δυνάμεως στρατευμάτων θέλει ἐκλείψει, τὸ ὁποῖον σύμφορον παντελῶς εἰς τὰς προόδους τῶν σκοπῶν τοῦ Γένους. Τότε ἡ Ἰβραΐλα θέλει συνάζει ἀνέτως τροφὰς ἀπὸ τὴν Μολ-

δαβίαν καὶ τρέφουσαν ἑαυτὴν, θέλει τρέφει καὶ τὴν σειρὰν τῶν λοιπῶν Φρουρίων. Οἱ Γραικοὶ θέλουν χάσει τὸν Δούναβιν, καὶ αὐτὸς ὁ Ποταμὸς θέλει δίδει ὅλας τὰς ὠφελείας του εἰς τοὺς ἐχθρούς.

Ὅσον τὸ Γαλάτζι ὄν εἰς ἐξουσίαν τῶν Γραικῶν, θέλει δίδει ὑπόληψιν περὶ τῆς δυνάμεως αὐτῶν, διότι ἡ φήμη πάντοτε πολλαπλασιάζει, καὶ μεγαλοποιεῖ τὰ πράγματα, τόσον ἂν ἐγκαταλειφθῇ, θέλει γένει ἀφορμὴ προλήψεων ἐναντίων, ὅτι δηλ: οἱ Γραικοὶ ἄρχισαν νὰ ἐξασθενοῦν, νὰ ὑποχωροῦν, καὶ ὅτι καθὼς ἄρησαν τὸ Γαλάτζι, καὶ τὴν Μολδαβίαν, θέλουν ἀφήσει καὶ τὴν Βλαχίαν ἄλλος ἀλλοῦ διασκορπισμένοι. Ἡ τοιαύτη φήμη θέλει διαδοθεῖ παντοῦ, καί θέλει καταθρασύνει τοὺς παντοχοῦ Γραικοὺς ἀποβλέποντας πρὸς τὴν σωτηρίαν, καὶ τὰς προόδους τοῦ γενικοῦ ἐπιτρόπου τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους· ἐξ ἐναντίας οἱ βάρβαροι θέλουν θρασυνθεῖ, καί λάβουν τόλμην, ἐν ᾧ τώρα εἶναι τόσον ἔντρομοι, ὥστε κατὰ τὰς πληροφορίας τὰς ὁποίας ἐλάβομεν ἀπὸ αὐτόπτας, ἡ φήμη τῆς εἰσβολῆς τοῦ Πρίγκιπος εἰς Μολδαβίαν τόσον κατεθρόησε τὴν Πόρταν ὄχι μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ὀθωμανούς. Ὥστε δὲν ἤθελον τρομάζει τόσον, ἂν ἤκουον ὅτι Ῥωσσικὸν στράτευμα ὑπερβὰν τὰ Αἱμωμόντεια ὄρη ἐπλησίασεν εἰς τὴν Ἀνδριανούπολιν. Ἀποσημειῶται, ὅτι καὶ οἱ Βλάχοι καὶ οἱ Μολδάβοι ἀντιπαθοῦντες πρὸς τοὺς Γραικοὺς, θέλουν διασαλπίσει τὴν παρείτησιν τοῦ Γαλατζίου, ὡς φυγὴν δὶ ἀδυναμίαν καὶ ἀρχὴν πτώσεως τῶν Γραικικῶν πραγμάτων, καὶ τοῦτο θέλει δώσει ἀφορμὴν αὐθαδείας εἰς τοὺς Βλάχους πάντοτε συναρπαζομένους, καὶ μὲ κουρότητα πιστεύοντας εἰς πᾶσαν φήμην, ὅταν αὐτὴ μάλιστα εἶναι κατ' εὐχαρίστησιν τοῦ πάθους των. Τὸ πεζικὸν σῶμα τοῦ Γαλατζίου, πρέπει νὰ ἔχῃ ἀρχηγὸν ἔμπειρον εἰς τὰ πολεμικὰ ὅσον ἐνδέχεται, φρόνιμον καὶ εἰδήμονα τῶν μερῶν ἐκείνων. Οἱ τοῦ Γαλατζίου στρατιῶται μὴν ἔχοντες ἕως τώρα κεφαλὴν, ἴσως ἔχασαν πολλὰς εὐκαιρίας, κατὰ τὰς ὁποίας ἠμποροῦσαν νὰ βλάψουν τὸν ἐχθρόν· ἂν λάβουν ἀρχηγὸν ἄξι-

ον τῆς ἀνδρείας των, τί δὲν θέλουν κατορθώσει αὐταὶ οἱ γεναῖοι Ἕλληνες; Ἀναγκαῖον ἄρα νὰ χειροτονηθῇ κατὰ ψηφοφορίαν ἀρχηγὸς διὰ νὰ τοὺς τιμήσῃ ὁδηγῶν αὐτοὺς εἰς τὰς νίκας, καὶ νὰ τιμηθῇ ἀπ' αὐτοὺς ἀμοιβαίως, καὶ ἐπειδὴ ὁ σκοπὸς τῶν Γραικῶν εἶναι διὰ τὴν ἐλευθερίαν, ἡ ὁποία θέλει ἀποκτηθεῖ μὲ τὴν κατάθραυσιν τῶν τυράννων, οἱ στρατιῶται τοῦ Γαλατζίου χρεωστοῦν νὰ κτυποῦν τοὺς ἐχθροὺς, τοὺς δὲ κατοίκους τῆς Μολδαβίας ἀπὸ τοὺς ὁποίους φιλοξενίζονται, νὰ τοὺς ἀγαποῦν, καὶ νὰ τοὺς περιθάλπουν. Θέλουν ζητεῖ ἀπὸ τὴν Μολδοβανικὴν Διοίκησιν τροφὰς, ἐνδυμασίας στρατιωτικὰς καὶ τὰς ἄλλας πρώτας των ἀνάγκας. (Διότι ὁ Γραικὸς στρατιώτης μήτε ἐτρύφησε μήτε θέλει ἀγαπήσει ποτὲ τὴν τρυφήν.) Ἂν εἶχον οἱ ἐλευθέριοι Γραικοὶ χρήματα, τὰ ἔχυναν ἀναμφιβόλως εἰς τὴν Μολδαβίαν διὰ νὰ ἀγοράζουν τὰ χρειώδη αὐτῶν, ἐπειδὴ ὅμως ὑστεροῦνται χρήματα, θέλουν δίδει εἰς τὴν Διοίκησιν τῆς Μολδαβίας ἀποδεικτικά των, ἐνυπόγραφα ἀπὸ τὸν ἀρχηγόν των διὰ νὰ πληρωθοῦν ὕστερον σὺν Θεῷ ἀπὸ τὸ Γένος.

Ἡ Μολδοβλαχία τόσα ἤδη ἔτη ἐπωλοῦσε τὰ προϊόντα της εἰς τοὺς Τούρκους Ἐμπόρους τῶν Καπανίων λεγομένων, καὶ ἐλάμβανε τὴν τιμὴν ὕστερον ἀπὸ δύω καὶ τρία ἔτη· πολλάκις ἐζημιώνετο καὶ ὅλην τὴν τιμήν. Διὰ τί νὰ μὴ δώσῃ εἰς τοὺς ὁμοθρήσκους Γραικοὺς μὲ λόγον δανείου, ὅσα ἔδιδε διαζομένη, καὶ δυναστευομένη πράτερον εἰς τοὺς βαρβάρους δεσπότας της μὲ ζημίαν της αἰσθητοτάτην; ἢ μήπως ἐνδέχεται ἡ ὑποψία ὅτι θέλει χάσει ἡ Μολδαβία ὅσα θέλει δανείσει εἰς τοὺς Γραικοὺς ἢ εἰς τροφὰς ἢ εἰς χρήματα; ὄχι μὰ τὴν φιλτάτην ἐλευθερίαν. Ἡ Γραικία θέλει πληρώσει τὸ χρέος της μ' εὐγνωμοσύνην· θέλει τὸ πληρώσει βέβαια, διότι βέβαια θέλει νικήσει καὶ θέλει κατατροπώσει τὸν βάρβαρον τύραννόν της.

Διὰ τὰς ἀνωτέρω θεωρίας ἡ κυριότης τοῦ Γαλατζίου, ἐπειδὴ εἶναι σπουδαιοτάτη, καὶ ἐπειδὴ ἡ θέσις τῆς πόλεως αὐτῆς, εἶναι εὐφυεστάτη τόσον διὰ τὸ πεζικὸν, ὅσον καὶ διὰ τὸ ναυτικὸν τῶν Γραικῶν ἐν ᾧ αὐτῷ τὸ γενικὸν αὐτῶν στρατόπεδον ἡ χρεία καλεῖ νὰ εὑρίσκεται εἰς Βλαχίαν. Συμβάλλει μεγάλως τὸ νὰ

ἦναι ἐκεῖ ἱκανὴ δύναμις στρατιώτικοῦ, θέλει συμβάλλει τόπον, ὥστε νὰ στρατιῶται τοῦ Γαλατζίου θέλουν λογισθεῖ πρωταγωνισταὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ὅσοι θέλουν βλέπει στρατιώτην ἀριστέα εἰς τὸ Γαλάτζι, θέλουν λέγει δακτυλοδυκτοῦντές τον μὲ θαυμασμὸν, ἰδοὺ αὐτὸς εἶναι ἕνας ἀπὸ ἐκείνους ὅσοι ἐπολέμησαν καὶ ἐκυρίευσαν τὴν πόλιν τοῦ Γαλατζίου.

Σ. Ὅταν, ὡς ὑπεσχέθην, εἰς ἄλλην εὐκαιρίαν γράψω τὰ συμβάντα τῆς ἀποτυχίας τῆς ἐκστρατείας τοῦ ἀειμνήστου Πρίγκιπος Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου εἰς τὴν Μολδοβλαχίαν, θέλεις εἴπω διὰ ποίας αἰτίας τὸ Γαλάτζι κατεχόμενον ἀπὸ Ἑλληνικὸν στρατὸν μετὰ αἱματοδεστάτην καὶ πεισματώδη μάχην κατὰ τὴν ά. Μαΐου τοῦ 1821 ἐναντίον 8 χιλ. Τούρκων ἐγκαταλείφθη.

———0———

Ἀριθ. 136.

Περιπόθητέ μοι Κύριε Ξάνθε. Ἰσμαὴλ.

Τῇ 6. Μαΐου 1821. Ῥένι.

Πρὸ δύο ὥρας σᾶς ἔγραφον μαξοῦς μὲ τὸν Μαρῖνον, μετὰ τοῦτο ἔφθασεν ὁ Κομιζόπουλος ἀπὸ Κισνόβι φέρων μερικὰ μολίβια καὶ τὸ ἔσω πρὸς τὴν εὐγενείαν σας, ὅστις μοι εἶπεν ἠξεύροντας τὴν ὕλην καὶ τὸ ἀνοιξα. Παρατηρήσατε λοιπὸν τι ἐκεῖθεν γράφωσι, καὶ ἐπάναγκες νὰ γένῃ εἰς αὐτὸ τὸ στράτευμα διοργάνισις σταθερά. Ἀναγκαῖον πρέπει νὰ ὁρίσετε ἐδῶ, καὶ ἐδῶθεν μισεύετε· ἀπὸ τὸν Καπετᾶν Γιάννην λαμβάνω εἰδήσεις ὅτι οἱ ἐχθροὶ βαστοῦν τὰ χωρία, μαξοῦς μὲ ἦλθεν ἀπὸ Λέβαν ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἐπῆγαν ἕως εἰς Πουρλάτι σφάζοντες πολλοὺς, καθὼς καὶ εἰς Φωξάφι 70· κινοῦνται διὰ το Ἰάσιον, βεβαιοῦνται τὰ κινήματα τῶν Τουρκῶν διὰ τὴν Βλαχίαν ἐναντίον τοῦ στρατοπέδου μας· ὁ περίστασις εἶναι κρίσιμος καὶ ἐγὼ στοχάζομαι ὅτι οἱ ἐδικοί μας νὰ ἐνδυναμωθοῦν καὶ νὰ κινήσουν κεντόντας κατακέφαλα· οἱ κύριοι Ἐπίτροποι εἶναι καιρὸς νὰ κάμουν τὰς σκέψεις των συστηματικῶς· εἰς τὰ καράβια ἠγοράσαμεν κάμποσα ἀλεύρια διὰ τὰ ἐνδεχόμενα.

Ἀρκετοὶ στρατιῶται ἔρθασαν ἀπὸ Κισνόβι ἕως 100. στέκονται εἰς τὰ χωρία, τοῖς ἔδωκα σήμερον διὰ ἔξοδα, ἀρκετὰ· γράψατε νὰ σταλθῶσι μετρητά.

Σᾶς προσκυνῶ κ.τ.λ.

Α. Ξόδυλος.

———0———

Στοι. Ξ.

Ἀριθ. 137.

Φίλτατέ μοι κύριε Ἐμμ: Ξάνθε. Εἰς Ῥένι.

Κισνόβ. Τῇ 8. Μαΐου. 1821.

Σήμερον γράφομεν τὸν Κύριον Ξόδυλον τὴν ἀπόκρισίν μας διὰ ἐκεῖνο τὸ χθεσινὸν σταφέτον ἐλάβαμεν, καὶ παρ' αὐτοῦ πληροφορεῖσθε τὰ πάντα.

Ὁ Στράτος Γκιούγιας πρὸ ἡμερῶν ἦτον μισευμένος ἀπὸ ἐδῶ καὶ τὸ γράμμα σας ὁποῦ μᾶς ἐλέγετε διὰ νὰ τὸν ζητήσωμεν νὰ μᾶς ἐπιστρέψῃ τὰ γρ. 392. δὲν τὸν ἔρθασεν ἐδῶ, διὸ κάμνετε τρόπον ἀσφαλισθεῖτε ἀπὸ τὸν εἰς Ἰσμαὴλ Στασινόπουλον. Αἱ παραγγελίαι σας ὑπάρχουν σχεδὸν ὅλαι τελειωμέναι.

Εἰπέτε μας διά τὰς καμβιάλας σας 3. τῶν Φ. αὐγούστης 12,000. σχεδὸν, μᾶς ἔστειλαν ἀπὸ Ὀδέσσαν, νὰ τὰς κρατῶμεν ἕως νὰ ἔλθετε ἐδὼ σεῖς ὁ ἴδιος, ἢ νὰ κυττάξωμεν ἐὰν εὕρωμεν νὰ τὰς πωλήσωμεν;

Γράφετέ μας καὶ χαροποιῆτε μας μὲ νεωτέρας καὶ καλὰς εἰδήσεις. Σᾶς ἀσπάζομαι καὶ εἰμί.

Ὁ ὢς ἀδελφός σας.

Μαρῖνος Στρατής.

———0———

Ἀριθ. 138.

Περιπόθητε καὶ σεβαστέ μοι Κύριε Ξάνθε.

Τῇ 10 Μαΐου 1821. Ῥένι.

Χθὲς μὲ τὴν πόσταν καιρὸν δὲν ἔλαβον νὰ σᾶς γράψω, φθάσας εἰς τὸ ὀσπίτιον νύκτα ἀπὸ τὴν Καραντίναν. Ἀποκρίνομαι δὲ εἰς τὴν ἐφετήν μοι τιμίαν σας τῶν 7. ἰδίου μηνὸς, ἣν ἀπέ-

γνωστα μὲ μεγάλην δυσαρέσκειαν διὰ τὰ ὅσα οἱ ἀδελφοὶ κακῶς καὶ ἀχαρίστως, ἀναρμόστως καὶ φθονερῶς μεταχειρίζονται ἀκρίτως κακολογοῦντες ἀθῴους. Ἀδελφὲ καὶ ἀκριβέ μου κύριε Ξάνθε, μὴ παροξύνεσθε καὶ μὴ μνησικακῆτε· αἱ περιστάσεις τοῦ Γένους καὶ τῆς φίλης Πατρίδος, οἱ ἕως τώρα κόποι σας καὶ προσπαθήσεις, νὰ σᾶς κάμουν παραβλέποντας νὰ μὴ δυσαρεστηθῆτε εἰς τὰ πράγματα, καὶ νὰ παύσετε ἀπὸ τὴν ἱερὰν φροντίδα τῶν ὑποθέσεων τοῦ Γένους οὔτε στιγμὴν, ὅλα φωνάζουν τοῦ κάθε ἑνὸς μόνα τους τὰ πράγματα· δὲν σᾶς δίδω γνώμην (ἐλευθέρως σᾶς ὁμιλῶ) νὰ μεταβῆτε. Ὁ κύριος Σεραφὴμ σᾶς ἀσπάζεται, περὶ ὅλων τούτων ὡμιλήσαμεν πολλά, καὶ πρῶτον μόνος του μοὶ ἐπρόβαλεν, ὅτι δὲν ἀποδέχεται τὸ φέρσιμον τῶν Ἰσμαηλιτῶν, καὶ ὅτι ἐδυσαρεστήθη εἰς ὅσα ἐκεῖ εἶδε καὶ ἤκουσεν ὁποῦ δὲν εἶπεν, εἶναι εἰς ἄκρον ἀγανακτισμένος, καὶ ἐλυπεῖτο ὁποῦ δὲν σᾶς ἐντάμωσεν· ὅσα καὶ χθὲς τὸ ἑσπέρας ὡμιλήσαμεν τὰ ἀκούετε ἴσως ἀπὸ τὸν υἱὸν τοῦ κυρ· Βλάση, ὁποῦ κατὰ περίστασιν εὑρέθη ἐμπρός. Ὑπομονὴ, ἀριστέ μοι, καὶ ὁ σκοπός μας ἂς ἦναι ἀμεταβλητος.

Τὴν γνώμην σας διὰ τὴν ἐκστράτευσιν τῶν ἐν Προύτῳ στρατιωτῶν εἶδον, καὶ αὐτὸ βάζεται εἰς πρᾶξιν, ἂν δὲν φανῇ ἕως αὔριον τίποτε ἄλλο περιστατικὸν μεταβάλλον τὰ πράγματα τῆς Μολδαβίας· διότι διὰ τὸ στρατόπεδον ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη ἔρχονται καλαὶ εἰδήσεις. Διὰ τοῦτο τὰ πράγματα αἱ ὑποθέσεις τοῦ Γένους, ὁποῦ ἐπιζητοῦν τὴν ἐδῶθεν κοινωνίαν μας μὲ τὸ στρατόπεδον, συνοδὰ θέλουν νὰ μὴ μᾶς λείψῃ ἡ κοινωνία διὰ τὸ συμφέρον, καὶ διὰ νὰ μένῃ ἀνάγκη πᾶσα νὰ ἀναποκτηθῇ ἡ Μολδαβία, τὸ ὁποῖον, ὅταν ξεκινήσωσι δύο τρεῖς χιλιάδες στράτευμα ἀπὸ τὸ τοῦ Ἀρχιστατήγου κατ' αὐτῆς εἶναι πολλὰ εὔκολον. Τοῦτο μοὶ γράφουν ἀπὸ Κισνόβι, τοῦτο ὁμιλοῦντες μὲ τὴν πανοστιολογιότητά του εὑρίσκομεν ὀρθὸν, καὶ τοῦτο διὰ νὰ γένῃ ἀνάγκη πᾶσα νὰ εὑρεθῇ ὁ Κύριος Ξάνθος εἰς τὸ στρατόπεδον, διὰ τὰ παραστήσῃ προσωπικῶς καὶ ἐμφαντικῶς τὰ πράγματα, ὡς οἶδε πρὸς τὸν Ἀρχιστράτηγον, καὶ καθὼς εἶπε ἐπιθυμητὸς ἀπὸ τὴν ἐκλαμπρό-

τητά του, καὶ ἀναγκαῖος διὰ πολλὰ καὶ ἄλλα αἴτια. Εἰς τοῦτο μένει στερεὸς ὁ Κύριος Σεραφὴμ, καὶ πολλὰ διὰ τοῦτο σᾶς παρακαλεῖ, καὶ σᾶς ἐπιμένει εἰς Κισνόβιον χωρὶς ἀναβολὴν καιροῦ νὰ ἐνταμωθῆτε φθάνοντες ἐκεῖ, καὶ νὰ ξεκινήσετε μέσον τοῦ Βρατσοβοῦ, τὸ δὲ μακρινόν σας ταξίδιον ἂς μένει καὶ μετὰ ταῦτα, διότι καιρὸν ἔχετε. Ἔπειτα διὰ πολλοὺς λόγους ἀπαιτεῖται νὰ εὑρεθῆτε εἰς τὸ στρατόπεδον· καὶ συγκατανεύσατε νὰ τὸ ἀποφασίσετε· ἡ πανοσιολογιότης του αὔριον ἢ μεθαύριον μισεύει ἐντεῦθεν. Οἱ Τοῦρκοι ἐξεστράτευσαν 4. χιλ: ἀπὸ τρία μέρη ἅμα τὴν δευτέραν ἡμέραν τῆς μάχης ἀπὸ Γαλάτζιον διὰ Ἰάσιον. Ὁ Πεντεδέκας εἰς τὰς 6. ἀνεχώρησε καὶ τὸ ἑσπέρας ἦτον εἰς τὴν Στίγκα εἰς τὸ ὁσπίτιον τοῦ Ῥασδοβάνου, δὲν ἦτον γνωστὸν ποῖον δρόμον θὰ πιάσῃ ἢ θὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Καραντίνα Σκουλενίου, ὅπου βεβαιότατα δὲν θὰ τὸν δεχθοῦν. Ὁδηγημένος ἦτον ἀπὸ τοὺς ἐν Κισνόβι νὰ πασχίσῃ νὰ ἑνωθῇ μὲ τοὺς ἐν Προύτῳ ἐδικούς μας, ἕως βραδὺ βέβαια θὰ ἔχωμεν πληροφορίαν, καὶ οἱ ἐχθροὶ εἰς τὰς 6. ἔρθασαν εἰς τὴν Δουκουλίναν. Ἀπὸ Κισνόβι ὁ κὺρ Μαρῖνος μοι λέγει, ὅπου εἰς αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἔλαβα τὰ γράμματά του, ὅτι ἀπὸ τὰς 22. τοῦ παρελθόντος, ἔφερεν ἕνας γράμματα πρὸς τὴν ἐκλαμπροτάτην Δόμναν καὶ Δομνίτζαν Ῥαλλοῦ καὶ πρὸς τὸν Ἄρχ: Ποστέλνικον Ῥίζον, αὐτὸς εἶπεν ὅτι τὸ στρατόπεδον ἦτον φοβερὰ ἐνδυναμωμένον. Ὥρα τῇ ὥρᾳ πρσμένομεν ἄνθρωπον ὁπού πρὸ δύω ἡμέρας ἐστείλαμεν μακρύτερον διὰ νὰ μάθωμεν περὶ τῶν κινημάτων τῶν ἐχθρῶν· ἔστειλαν ἀπὸ Κισνόβι Μολίβια καὶ φυσέκια, μετριτὰ ὅχι μὰ λέγουν ὅτι οἱ Τοῦρκοι θὰ ἀργήσουν νὰ λάβουν ἀπόκρισιν. Ἀπὸ τὸν Ναμέσνικον (Πληρεξούσιον). ἀπὸ Ὀδέσσαν ὅτι ἀκούσετε μυνήσετέ μοι, καὶ τὸν μισευμόν σας ἀπὸ αὐτοῦ πότε.

Σᾶς προσκυνῶ κ τ λ.

Α. Ξόδυλος.

———0———

Ἀριθ. 139.

Περιπόθητέ μοι Κύριε Ξάνθε.

Τῇ 11. Μαΐου 1821. Ῥένι.

Ἀφ' ὅσα χθὲς σᾶς ἐλάβητε πλέον τί δὲν ἔχω. Ὁ κύριος Σεραφὴμ μετὰ ὀλίγας ὥρας μᾶς φεύει, ἐπιθυμεῖ νὰ ἀνταμώσετε εἰς Κισνόβι, καὶ χαμετέ μοι τὴν χάριν νὰ τὸν ἀκούσετε. Ἐπάναγκες εἶναι, ἀγαπητέ μοι Ξάνθε, οἱ ἀδελφοὶ καὶ ὁμογενεῖς οἱ εὑρισκόμενοι εἰς διάφορα μέρη τῆς Ῥωσσίας δευτέραν φορὰν νὰ ἐρεθισθῶσι εἰς τὴν συνέρχομὴν διὰ νὰ προφθασθῶσι μετρητὰ εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἀρχιστρατήγου, διότι ὁ καιρὸς θὰ φέρῃ ἐκεῖ τὴν ἀνάγκην των, καὶ πρὶν ὁ Σεβαστὸς Καλὸς μᾶς κράξει ἔπεται τὸ γένος νὰ στοχασθῇ, διὰ τοῦτο μὲ τὸν καιρὸν νὰ γένῃ πρόνοια. Καὶ φθάνοντας εἰς Κισνόβι νὰ κάμετε κοινῶς σκέψιν, καὶ παρεκτὸς τῶν προτρεπτικῶν γραμμάτων εἰς τὰς πανταχοῦ ἐφορίας, νὰ στείλετε ἐν ὑπολείψει ἀνθρώπους καὶ μὲ πειθὼ νὰ λαλήσωσι προσωπικῶς καὶ ἐμφαντικῶς εἰς τοὺς ὁμογενεῖς τὴν ἀνάγκην καὶ ἀναπόφευκτον τοῦ Γένους χρέος. Καὶ κατὰ τοῦτο ἀναρίνατε τὴν γνώμην μου, χωρὶς νὰ πεταξετε τὸ χθὲς πρόβλημα μου, διὰ νὰ παρευρεθῆτε ὁ ἷδιος εἰς τὸ στρατόπεδον διὰ πολλὰς αἰτίας καὶ διὰ ὅσα σκεφθῆτε εἰς Κισνόβι μὲ τοὺς ἀδελφούς, ἐπιθυμῶ νὰ τὸ ἀκούσω· ἔχετε πᾶν δίκαιον, πλὴν καιρὸς ἀμνησίας. Ἡ γενναιότης σας μὲ τὴν ὑπομονὴν ἀς ἐπιπλήξῃ κάθε ἑνὸς ἀπειρόκαλου τὴν συνείδησιν· ἐμὲ συγχωρήσατε διότι ἐπροχώρησα τόσον νὰ σᾶς λαλῶ, δὲν τὸ ἀρνοῦμαι μήτε τὸ σιωπῶ ὅτι σᾶς σεβομαι σᾶς ἐπιθυμῶ ὑγείαν καὶ διὰ τὴν φιλίαν καὶ διὰ τὸ ὅ,τι ἀναγκαῖος. Οἱ ἐν Ηρ ὑτῳ ἰδικοί μας ἀποφασιστικῶς θέλουν, οἱ μὲν διὰ ξηρᾶς νὰ ξεκινήσωσι, καὶ αὔριον εἶναι ἕτοιμοι, οἱ δὲ διὰ τοῦ νεροῦ, καὶ οὗτοι ὀγλήγορα· ἀλλέως δὲν συμβιβάζονται.

Σᾶς ἀπαζόμαι. κ τ λ.

Α. Ξύδυλος.

Ἀριθ. 140.

Φίλτατε Κύριε Ξάνθε. Εἰς Κισνόβ.

Τῇ 14. Μαΐου 1821. Ταμπάκι.

Παραβλέπων ὅλα τὰ ἄλλα ἦλθεν ἐδῶ νὰ ξεκάμω μὲ τὸν Κ. Μαγγιόρον. Μὰ ὁποία δυστυχία! ἀδελφὲ ἕως σήμερον δὲν ἐράνη καὶ ἐγὼ τήκομαι. Ἂν λοιπὸν διὰ μεγαλητέραν μου δυστυχίαν βιασθῇς νὰ κινήσῃς, τότε γράψε μου κἂν ποῖον δρόμον νὰ πιάσω, καὶ ἂν κρίνῃς δι' ἄντικρυ, (ἂν αἱ περιστάσεις οὕτως μὲ ὁδηγήσουν) πρόβλεψαί με μὲ ἔγγραφόν σου πρὸς τὸν Πρίγκιπα καὶ ὅπως δύνασαι καὶ θέλεις ἐξηγήσου. Εἶδε καὶ θέλεις νὰ σ' ἀκολουθήσω πάλιν ἐξηγήσου μὲ τὸ πρὸς ὁδηγίαν μου. Περιμένω ἀποκρισίν σου.

Καὶ μένω. Π. Ῥουμπίνης.

———0———

Ἀριθ. 141.

Περιπόθητέ μοι καὶ ἀξιοσέβαστε Κύριε Ξάνθε. Εἰς Κισνόβ.

Τῇ 15. Μαΐου 1821. Ῥένι.

Ὅλα ὅσα ἐδῶ ἔτρεξαν τὰ ἀκούσατε ἀπὸ τὰ γράμματά μου πρὸς τὸν κὺρ Μαρῖνον, καὶ τώρα πληροφορηθῆτε ὅσα τὸν γράφω διὰ τὰ τρέχοντα, τὰ ὁποῖα καὶ ὁ Κύριος Μακρῆς θέλει σᾶς διηγηθεῖ. Σχέδιον ἦτον καμὸμένον νὰ μᾶς γελάσωσι, καὶ τὴν δευτέραν ἡμέραν τὸ ἐξεσκέπασα· ἐνδεχόμενον νὰ τὸ ἔκαμάν ἄκοντες. Ὁ ἰσχυρός μου ὅμως τρόπος καὶ ἡ βεβαία ἀνθίστασις διὰ τὴν τιμὴν δὲν ἄφησε νὰ σκεπασθῇ ἐπὶ πολὺ τὸ λάθος. Ὅτι ἡ προσταγὴ ἦτον, ἂν μείνουν εὔκαιρα τὰ καράβια, ἂς φωνάξουν τοὺς Τούρκους νὰ τὰ πάρουν. Αὐτὸς ὁ ποῦντος δὲν μᾶς ἀνεγνώσθη, κόπια δὲν μᾶς ἐδίδετο, καὶ ἕνεκα τούτου ἔγεινε ματαίως τόσον ἔξοδον καὶ σύγχησις. Ὁ κύριος Καλαματιανὸς εἶναι εἰσέτι ἐδῶ· ἀπ' αὐτοῦ ἦλθεν ὁ Κύριος Κοντογώνης μὲ κύριον Σοφιανὸν, οἱ ἀδελφοὶ τρέχουν διὰ τὴν δόξαν. Μηνύσατέ μου τὴν ἀπόφασίν σας περὶ μισευμοῦ καὶ κάμετε νὰ μοῦ ἔμβωσι μετρητὰ διὰ νὰ ἀπαντήσω τὰ ἀναγκαῖα τοῦ στρατεύματος, διότι ἡ φωνή μου δὲν εἰσακούεται, καὶ νὰ μὴν εὑρεθῶ ἀναγκασμένος νὰ ὀπισθοδρομήσω. Χθὲς

τὴν νύκτα ἐπροχώρησαν δύω ἐκ τῶν στρατιωτῶν ἕως εἰς τὸ Γαλάτζι· εἰς τὰς μπαταρίας εἶναι ἕως 500. Τοῦρκοι, οἱ λοιποὶ ἐτραβήχθησαν πρὸς τὸ μέρος τοῦ Βαντενίου, ἄλλοι καὶ οἱ περισσότεροι ἀπέρασαν ἀντικρυ φωναχθέντες ἀπὸ τὸν Πασᾶν τῆς Σιλιστρίας, καὶ ὅλοι τρέχουν κατὰ τὸ Βιδίνι. Τὰ Ῥωσσικὰ καράβια δύω ἐκρατήθησαν εἰς τὴν Δοῦλτζαν, ἐλπίζομεν νὰ γένῃ ἓν ἀποτέλεσμα κακὸν διὰ τοὺς βαρβάρους. Σᾶς παρακαλῶ γράφετέ μου, καὶ εἰς τὶ περίστασιν μένει τὸ Ἰάσιον, καὶ ἂν ὁ Πεντεδέκας ἐπέστρεψεν, ἢ ποῦ εἶναι στρατοπεδευμένος πρὸς ὁδηγίαν τῶν ἐδῶθεν κινηθησομένων στρατιωτῶν.

Εἰς αὐτὴν τὴν στιγμὴν ὥρα 11. τῆς νυκτὸς μετὰ μεσημβρίαν μισεύει ὁ κύριος Μακρῆς μὲ μισὲ Γιάννην, ὅτε τὸ σταφέτο ἦλθεν διὰ τὸν ἐρχομὸν τοῦ Ναμέσνικου, καὶ θέλομεν κάμει τὰ καθήκοντα ὡς δεῖ, καὶ μένετε ἥσυχοι.

Σᾶς προκυνῶ κτλ.

Α. Ξόδυλος.

———0———

Αριθ. 142.

Εὐγενέστατε Κύριε Ξάνθε. Κισνόβι.

Τῇ 17. Μαΐου. 1821. Ἰσμαήλ.

Εἰς τὰς 15. τοῦ παρόντος ἔφθασα ἐδῶ, δὲν ἔλειψα ἀπὸ τὸ νὰ ἐρευνήσω διὰ τὴν εὐγενείαν σας. Σήμερον βλέπω, ὅτι μὲ ἔκραξεν ὁ κύριος Μιχαὴλ Φωκιανὸς, καὶ μοῦ ἔδοσεν ἕνα τίμιον γράμμα σας καὶ εἶδα τὰ ὅσα μὲ λέγετε. Ἐμποδίζομαι διὰ ὀλίγας ἡμέρας διὰ τὰ ἠντερέσα μου, ὁποῦ εὐθὺς ἔλαβον ἄλλην μορφήν. Ἐστοχάσθησαν οἱ φίλοι, ὅτι θέλω χαθῶ. Διὰ ὀλίγας ἡμέρας τελειώνοντας θέλει ἀκολουθήσω τὸν σκοπόν μου. Τὰ γράμματα τοῦ Πρίγκιπος τὰ ἔδοσα εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Πεντεδέκα καὶ ὑπεσχέθηκαν ἄνθρωποι τίμιοι διὰ νὰ τὰ πηγαίνουν, καὶ πρὸς ἡσυχίαν σας. Τὰ γενόμενα εἰς τὸ Σκουλένι, στοχάζομαι, ὅτι σᾶς εἶναι γνωστὰ διὰ τὸν Πεντεδέκα, ὁποῦ ἐζήτησε νὰ ἔμβῃ εἰς τὴν Καραντίναν καὶ μόλις τὸν ἐμ-

ποδίσαμεν, διότι τὸν εἶχαν οἱ ἄρχοντες ὄργανον διὰ τὰ ἠντερέσα τους.

Μὴν ἔχοντας ἕτερον μὲ ὅλον τὸ σέβας σᾶς προσκυνῶ.

Κνωσταντῖνος Γκιάστας.

Εὐγενέστατε Κύριε Ξάνθε. Εἰς Κισνόβι.

Τῇ 20. Μαΐου 1821. Ἰσμαήλ.

Ἡ παροῦσά μου εἶναι νὰ σᾶς εἰδοποιήσω, ὅτι διὰ τὴν ὁμιλίαν ὁποῦ ἐκάμαμεν, ἐγὼ εἶμαι κατὰ πάντα πρόθυμος καὶ ἕτοιμος καὶ ποτὲ ἀπὸ τὸν λόγον σου δὲν θέλω εὐγῶ ἕως εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς μου, καὶ παρακαλῶ νὰ μὲ στοχάζεσαι καὶ ἐμένα ἕνα ἀπὸ τοὺς καλοθελητάς σας. Διὰ αὐτὸ τὸ ταξείδιον χρειάζονται ἠντζίρικα φλορία πεντακόσια 500. σᾶς εἶναι πολλὰ καλὰ γνωστὸν, ὅτι ἡ κατάστασίς μου εἶναι λεπτὴ· ἀπὸ αὐτὸ τὸ ταξείδιον δὲν τὸ καταδέχομαι νὰ βάλω εἰς τὸ πουγγί μου ἕνα παρὰν, ὅμως θέλει φανῶ εἰς ἀνθρώπους καὶ μὴ θέλοντας θέλω κάμει ἔξοδα· καὶ ἂν τὸ στοχάζησθε καὶ τὸ ἀποφασίζετε, νὰ ἀγροικηθῆτε μὲ τοὺς ἐδώ. Τὸ σίτιον εἶναι εἰς ἐμὲ ὁποῦ ἔχω τοὺς υἱούς μου ἐδὼ καὶ νὰ τοὺς προ ἔχουν· καὶ ὅπως ἀποφασίσετε ἐγὼ εἶμαι ἕτοιμος, καὶ νὰ ἀξιωθῶ εὐγενικόν της. Μένω μὲ ὅλον τὸ σέβας κτλ.

Κωνσταντῖνος Γκιάστας.

—0—

Ἀριθ 143.

Φιλογενέστατε καὶ σεβαστέ μοι Κύρι Ξάνθε. Εἰς Κισνόβι.

Τῇ 23. Μαΐου. 1821. Ῥένι

Τὴν ἀπὸ 18. καὶ 21. γραφήν σας ἔλαβον σήμερον μεσάνυκτα εἰς τὰς 12. ὥρας μὲ τὸ σταφέτον. ἐχάρην βεβαιούμενος τὴν ὑγείαν σας. Διέτεινα, ἄριστέ μοι, τὰς φωνάς μου παντοῦ διὰ χρήματα, καὶ τὰς ἀνάγκας ὁ κύριος Καρνεαδης (Καλαματιανὸ) ἔδλεπεν ἡμέρας ὁποῦ ἐδὼ ἐκάθησεν. Ὑπὲρ τὰς 7 χλιιαδας γρόσια εἶμαι σήμερον ελλιπὴς καὶ καθημερινῶς αὐξάνουν, τὰ οἰκονομῶ μὲ δυσκολιαν καὶ ἐλπίζων ὥρᾳ τῇ ὥρᾳ ἀπὸ κἀνένα μέρος νὰ μ' ἔμβουν. Ὁ ῥηθεὶς εἰς τὸν μισευ-

μόν του μ' ἄφησε γρόσια χίλια· περὶ τῶν ἀσπρῶν Ταϊγανίου ὡμιλοῦσαν ἰδὼ μὲ κύριον Μακρῆν, ἡ σοφολογιότης του ἂς σᾶς εἰπῇ τὶ γνώμην ἔδωκα καὶ ἐγὼ περὶ τούτου, καὶ τὶ τῷ ἰδίῳ κατὰ μόνας ὡμίλησα. Περὶ δὲ ἐκείνων ὁποῦ λῃστρικῶς ἥρπασαν τὰ λάφυρα, δίκαιον ἔχετε τοιουτοτρόπως νὰ ὡμιλῆτε καὶ κατὰ δίκαιον αὐτοὶ δὲν πρέπει νὰ μένουν ἀδιόρθωτοι, μάλιστα ὅταν τὰ καμώματά τους εὐγαίνουν εἰς φῶς. Ἀσχαλλοντες δικαίως ὅμως ἐναντίον τούτων, νὰ μὴν ἀφήσωμεν ἄλλους ἀθώους ἕνεκεν τούτου ὁποῦ εἶναι εἰς τον στρατὸν ἀνοικονομήτους καὶ ἀνεπισκέπτους, διότι εἶναι ἁμαρτία. Βεβαιωθῆτε, ὅτι ὁ στρατὸς τῆς ξηρᾶς ἐμβῆκεν εἰς Πειθαρχίαν καὶ καλὴν τάξιν οἰκονομεῖται μὲ τον πηγεμὸν τοῦ κυρίου Κοντογώνη ἐξαίρετα, καὶ φαίνεται, ὅτι εἶναι στράτευμα, ἔκαμεν εὐθὺς ἐξαίρετα ὀχυρώματα, καὶ οἱ στρατιῶται καταγίνονται εἰς τὸ ἔργον των. Τὸ δὲ τῆς θαλάσσης μὲ τὸ νὰ ἀδιαφοροῦν οἱ Διοικηταὶ εἶναι εἰς τὰ ἴδια. Σήμερον μὲ τὰς εἰδήσεις ὁποῦ τοῖς ἔδωκα εἰς τὸν Προῦτον εἶναι ὅλοι ἐνθουσιόντες καὶ ζητοῦν νὰ κινήσουν εἰς ἐκδίκησιν, περιμένουν ὅμως βοήθειαν ἀπὸ τὸ ἐν Ἰσμαὴλ καὶ νὰ ξεκινήσωσι, καὶ τώρα ὁποῦ σᾶς γράφω ἀναβαίνουν διὰ τὸν Προῦτον δύω βάρκες μὲ ἀνθρώπους καὶ εἶναι βέβαια ἐκεῖθεν.

Των ἀθυροστόμων τὴν κακίαν ἐναντίον τῆς ἀθωότητος βλέπω· μὴ σᾶς συγχίζουν, φίλε ἀκριβέ, τὰ τοιαῦτα ποτέ, μόνοι των αἰσχυνθήσονται, καὶ ὡς γενναῖος ἀμνησικακεῖτε. Ὁ ἀγώνας, ὃν ἐτρέξατε καὶ τρέχετε ἐπαγγέλεται τοῦτο καὶ πύλας ᾅδου οὐ κατισχύσει κατὰ τῆς ἀληθείας. Ἐγὼ δὲ ταπεινῶς σᾶς παρακαλῶ συγχωρήσατε ὅλους καὶ τὰ κακώματά των ἐπάρετέ τα, ὅτι προέχονται ἀπὸ νηπιότητα. Ἐγὼ, Κύριε Ξάνθε, σᾶς ὁμιλῶ εἰλικρινῶς, καὶ τῷ ὄντι σᾶς λέγω διὰ τοὺς ἀδελφοὺς μοι κακοφαίνεται νὰ φέρωνται τόσον μὴ ἐλλόγως καὶ νὰ μὴ διακρίνουν εἰς τὶ περίστασιν ἠξιώθημεν νὰ εὑρισκώμεθα καὶ νὰ πνέωμεν ὅλοι ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἀέρα ἢ σκοπόν. Πλὴν ἐπειδὴ καὶ εἶναι ἀδύνατον, ὁ γενναιότερος, ὁ φρονιμότερος, ἐναρετώτερος καὶ ὁ πλέον τῶν ἄλλων ἄξιος καὶ δραστικὸς ἀνάγκη νὰ ὑποφέρῃ, καὶ τοῦτο διότι εἰς αὐτὸν ἀνήκει αὐτὴ ἡ χά-

ρις, καὶ ἐν συντόμῳ ἄρες ἅπαντας χάριν τῆς φίλης πατρίδος. Μὴ μὲ ἀφήσετε ὑστερημένον τῶν ποθητῶν μοι γραφῶν σας· κοινώσατε πάντα εἰς ἐμὲ τὰς χάριτας τῆς φιλίας σας, καὶ ἐγὼ καυχῶμαι εἶναι μὲ διὰ βίου κτλ.

Α. Ξόδυλος.

———0———

Ἀριθ. 144.

Περιπόθητέ μοι Κύριε Ξάνθε. εἰς Κισνόδι.

Τῇ 23 Μαΐου 1821. Ῥένι.

Μὲ τὴν παρελθοῦσαν πόσταν δι' ἐλλειψιν εὐκαιρίας δὲν σᾶς ἔγραψα· ἤδη δὲ σᾶς λέγω ὅτι μόλις ἐδυνήθην μὲ πολλοὺς λόγους νὰ καταπείσω τὸν Κύριον Π. Ῥουμπίνην, ὅτι ἀναγκαίως νὰ στέκῃ αὐτοῦ, ὡς σᾶς ἔγραψε, καὶ ὡς ἐγὼ ἐπαρατήρησα καὶ γνωρίζω εἶναι τῷ ὄντι. ἐπειδὴ ἡ σχέσις του καὶ ἀγάπη μὲ τὸν Μαγγιόρον τὸν κάμνει νὰ σκεπάζῃ πολλὰ ἄτακτα κινήματα, ἅτινα ἀκολουθοῦν εἰς τὴν Καλόνιαν. Διὰ τοῦτο λοιπὸν εἶναι ἀνάγκη νὰ κάμετε νὰ τῷ σταλθοῦν ἀπὸ τὰς ἐφορίας τῆς Βεσσαραβίας τὰ μὲ τὴν ῥηθεῖσάν του ζητηθέντα γράμματα, ἐπειδὴ χωρὶς τὴν παραλαβὴν αὐτῶν δὲν πείθετε νὰ μένῃ.

Ἐγὼ αὔριον χωρὶς τινος ἐμποδίου κινῶ δι' αὐτοῦ μὲ τὸ μαρτυρικόν μου.

Σᾶς ἀσπάζομαι. Δημήτριος Μοῦσος.

———0———

Ἀριθ. 145.

Στοιχ. Ξ. Α.

Κύριε Ξάνθε!

1821 Μαΐου 27 Ἰάσιον.

Τὸ ἀπὸ 24. γράμματος ἔλαβον. Ἴδου καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, ὅθεν ἂς ἀναγνώσῃ τὸ πρὸς τοὺς Ἐφόρους γράμμα μου καὶ θέλει γνωρίσει πόσην ἀνάγκην μετρητῶν ἔχει εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις ἡ κάσα τοῦ στρατοπέδου μας ἐν Μολδοβλαχίᾳ. Ὅθεν ἄνευ τινὸς ἀναβολῆς νὰ μᾶς σταλῶσι διὰ νὰ προφθάσω τὰς ἐδῶ ἀνάγκας, αἱ ὁποῖαι εἶναι κατεπείγουσαι.

Π. Γ. Κατακουζινός.

———0———

Ἀριθ. 156.

Περιποθητέ μοι Κύριε Ξάνθε. εἰς Κισνόβι.

Τῇ 30 Μαΐου 1821. Ῥένι.

Δὲν ἔχω ξεχωριστὴν γραφὴν σας διὰ νὰ λάβω αἰτίαν μακρογραφίας, σᾶς ἐξομολογοῦμαι ὅτι μ' ἔχετε βυθισμένον εἰς συλλογὰς διὰ τί ἄραγε νὰ μὲ ὑστερῇται ξεχωριστοῦ ποθητοῦ διστείχουσας. Σᾶς παρακαλῶ εἰλικρινῶς λύσατέ μου τὴν ἀπορίαν· δὲν μὲ ἀγαπᾶται; τοῦτο βὲν τὸ πιστεύω ἀπὸ ὅποιον δήποτε ἤθελε τὸ ἀκούσω· εἶμαι εὐέλπις καὶ σιωπῶ. Μεταβαίνω εἰς τὰ τρέχοντα· τὸ στράτευμα εἰς Προῦτον σήμερον τὸ ἑσπέρας ἀναχωρεῖ κατὰ τὸ Ἰάσιον, κατὰ τὴν διαταγήν μοι ἐστείλατε τοῦ Πρίγκιπος Καντακουζινοῦ. Τὰ καράβια μένουν ὑπὸ τὴν Διοίκησιν τῶν Κεφαληνιτῶν. Ὁ καπ. Α. Σφαέλος μισεύει διὰ τὸ στρατόπεδον. Αὐτὰ μένουν δύω τρεῖς ἡμέρας κατὰ τὰς ὁδηγίας τοῦ Κυρίου Καλαματιανοῦ, ἴσως φθάσουν ἀποκριτικὰ γράμματα ἀπὸ τὸν Πρίγκιπα Καντακουζινὸν εἰς ὅσα ὁ Κύριος Καλαματιανὸς τὸν ἔγραψε περὶ αὐτῶν, καὶ οὕτω μισεύουν διὰ τὸ Ἰσμαὴλ ἐπὶ σκοπῷ νὰ εὔγουν εἰς τὴν Μαύρην Θάλασσαν ὅταν τοὺς γένῃ βοήθεια καὶ ἐπαύξησις ἀπὸ Ὀδησσόν. Ἐγὼ σήμερον παρακινῶ τοὺς κυρίους Ἐφόρους αὐτοῦ διὰ νὰ ἤθελε ὁμιλήσωσιν ὅπου στοχάζονται νὰ μοὶ ἐμβασθῶσι μετρητὰ διὰ νὰ πληρώσω ὅσα ἐξόδευσα καὶ ὅσα μὲ χρειασθῶσι δι' αὐτοὺς τοὺς στρατιώτας καὶ πλοῖα σχεδὸν 15 χιλ. γρόσια. Σᾶς παρακαλῶ θερμῶς κάμετε ὁποῦ ἡ φωνή μου νὰ εἰσακουσθῇ εἰς κἀνένα μέρος· διότι δὲν ἐπιθυμῶ πολλοὶ νὰ μὲ ζητοῦν, καὶ νὰ φαίνωμαι ὀχληρὸς ὕστερα ἀπὸ μίαν τοιαύτην ἐπόφασιν.

Ὁ πρώην Ἀνδριανουπόλεως Κύριος Δανιὴλ ὁ ἐδῶ εὑρισκόμενος Ἀρχιερεὺς, μὲ τὸν ἐρχομόν του ὁ Κ. Γ. Ἰντζοφ τὸν εἶπε διὰ νὰ παρευρεθῇ αὐτοῦ, καὶ ἀναγκασμένος ἐκ τῶν περιστάσεών του ἔρχεται. Σᾶς παρακαλῶ λοιπὸν κατὰ τὴν ἔμφυτόν σας καλλοκαγαθίαν δεχθῆτέ τον φιλοφρόνως, ὁμιλήσατε εἰς βοήθειάν του ὅπου ἀκαρτερεῖ, δόσατε κάθε ἑνὸς νὰ αἰσανθῇ, ὅτι εἶναι ἀρχιερεύς μας καὶ συνδράμετέ τον τὸ κατὰ δύναμιν παρακινοῦντες τοὺς ἀδελφοὺς εἰς τοῦτο σκεπτόμενοι καὶ ὁδηγοῦντές τον τί νὰ κάμῃ

διὰ νὰ ζήσῃ εἰς τοῦτα τὰ μέρη· ὁ λόγος σας ἠμπορεῖ νὰ τὸν ὠφελήσῃ πολύ. Ἐγὼ δὲ ἐνοῶντας χρέος μου νὰ σᾶς τὸν συστήσω, σᾶς προσκυνῶ ὑποσημειούμενος κ.τ.λ.

Α. Ξύδυλος.

—0—

Ἀριθ. 147.

Φίλε Κύριε Ξάνθε. Κισνόβι.

Τῇ 31 Μαΐου 1821. Σκουλένι.

Χθὲς το ἑσπέρας διὰ σταφέτας σᾶς ἔγραψα· πρὸ μιᾶς ὥρας ἔρθασεν ὁ μισὲ Γιάννης καὶ τώρα ἀναδίδω τὰ μέτρητά. Τὰ ὡμίλησα καὶ θέλει τοῦ δμιλήσω τὰ δέοντα. Λαβετε τὰ ἔνωθεν γράμματα, τὰ ὁποῖα τ' ὕστην τὴν στιγμὴν μ' ἔφερεν ὁ Κύριος Ἀμβροσιάδης· τὰ γράμματα ἀκόμη δὲν ἔγραψαν ἔχοντες καλὲς ὑποθέσεις, σήμερον εὐγένουν ἔξω νὰ στρατοπεδεύσουν καὶ λαμβάνουν εὐκαιρίαν νὰ τὰ γράψουν καὶ λαμβάνοντάς τα μισεύω, διὰ δὲ τὰ γράμματα ἔρερεν ὁ μισὲ Γιάννης τώρα τὰ ὑπάγουν καὶ μὲ τὸν ἴδιον σᾶς στέλνεται ἡ ἀπόκρισις.

Ὁ Κύριος Γ. Ἀρτινὸς σᾶς προσκυνεῖ, θέλει πασχίσει νὰ ἐκτελέσῃ τὰς παραγγελίας σας.

Σᾶς ἀσπάζομαι.

Α. Κομιζόπουλος.

—0—

Ἀριθ. 148.

Στοιχ. Ξ. Β.

Κύριε Ξάνθε εἰς Κισνόβιον.

Τῇ ά. Ἰουνίου 1821. Ἰάσιον.

Χθὲς ἔλαβον τὴν ἐπιστολήν σου παρὰ τοῦ Κυρίου Κομιζοπούλου γραμμένην τὴν 30 Μαΐου, παρὰ τοῦ ἴδιου ἔλαβα καὶ τὰ σταλλόμενα τρεῖς χιλιάδας φλορία ὁλάνδικα καὶ 7000. γρ. ἤτοι ἑπτὰ χιλιάδας γρόσια εἰς Μαγμουδιέδες. καθὼς γράφεις ἔμειναν εἰς τοὺς ἐν Κισνοβίῳ Ἐφόρους ῥοῦβλια χάρτινα εἰκοσιπέντε χιλιάδες, αὐτὰ παραγγέλω νὰ ἀλλαχθῶσιν εἰς Ὁλανδικὰ φλωρία καὶ νὰ μοὶ σταλλῶσι τὸ ἐγληγορώτερον. Προχθὲς ἔγραψα πρὸς σὲ καὶ τοὺς αὐθεντὰς Ἐφόρους, ὅτι τῶν 12 Κ. Φ.

συναλλαγματικαὶ νὰ πωληθῶσι καὶ τὰ μετρητὰ νὰ καταταθῶσι παρὰ τῷ ἐν Ὀδησσῷ κυρίῳ Ι. Ἀμβροσίῳ, διὰ νὰ τὸ μεταχειρισθῇ πρὸς ἑτοιμασίαν τῶν ἐκεῖ εὑρισκομένων στρατιωτῶν· ἂν κἄτι μου ἡ παραγγελία ἐβάλθη εἰς πρᾶξιν γραφετέ μου, εἰδὲ νὰ ταχύνατε τὴν ἐκτέλεσίν των.

Ἔγραψα τὰ ἀναγκαῖα πρὸς τοὺς ἐν Ὀδησσῷ καὶ Ἰσμαὴλ καὶ ἐλπίζω νὰ μὴ κωφεύσωσιν. Ἀπιστῶ, φίλε, πῶς εἰς τοὺς σημαντικωτέρους τῶν ὁμογενῶν μας ἐμφωλεύει τὸ μικρὸν πάθος τῆς ἀγχνοίας. Ἀμποτε ὁ μέγας Δημιουργὸς καὶ προνοητὴς τοῦ κατὰ νὰ μὴ παρίδῃ τὸ εἰς τὴν ἀναγέννησίν του διακινδυνεῦον ἔθνος μας. Ὑγίαινε.

Π. Σ. Ἔλαβον καὶ τὸ ἀπὸ 31. Μαΐου γράμμα σου καὶ θέλει γράψω ὅπου πρέπει τὰ δέοντα.

Ὁ Στρατηγὸς Σωματάρχης.
Π. Γ. Καντακουζινός.

Ἐπιταγή.

Τῶν εἰς Βιέννην 12,000 Φ. αἱ συναλλαγματικαὶ νὰ πωληθῶσι τὸ ἐγληγορώτερον, καὶ τὰ μετρητὰ νὰ ἀποταμιευθῶσιν εἰς τὸν ἐν Ὀδησσῷ Κύριον Ι. Ἀμβροσίου διὰ νὰ τὰ μεταχειρισθῇ κατὰ τὴν δοθεισομένην αὐτῷ διαταγήν μου.

Ἐκ τοῦ ἐν Ἰασίῳ Ἑλληνικοῦ στρατοπέδου.
Τὴν 30 Μαΐου 1821.
Ὁ Στρατηγὸς Σωματάρχης.
Π. Γ. Καντακουζινός.

Ἀριθ. 149.

Σεβαστέ μοι φίλε Κύριε Ξάνθε.

Τῇ 3. Ἰουνίου 1821. Σκουλένι.

Ἐγὼ χθὲς τὸ ἑσπέρας μετὰ τοῦ κυρίου Πάνου, ἔφθασα ἐδῶ ὑγιής. Καταγίνομαι νὰ ξεμπερδεύσω τὰ μπερδεύματα, καὶ νὰ ἔλθω εἰς Κισνόβι διὰ νὰ βαλωμεν εἰς πρᾶξιν τὰ ἀριθμηθέντα· ἴσως αὔριον ἢ μεθαύριον ἔλθοι ἐδῶ καὶ ὁ Α-

σγαρᾶς, ὅτις κατὰ τὴν εἴδησιν ὁποῦ ἔφερεν ἕνας συνοδηπόρος του, ἔρχεται ἀρεύκτως μὲ καλὰς ἀγγελίας. Αὐτὸς ἀνταμώθη εἰς τὸ Λάϊμπαχ μέ τὸν Ἰμπεράτορα καὶ Κ. Καποδίστριαν. τῷ ἐδόθη προσεκτικὴ ἀκρόασις εἰς τὰ παράπονά του, καὶ μοὶ φαίνεται, ὅτι ἔρχεται παρηγορημένος· εἶναι ἀνάγκη διὰ τοῦτο νὰ ἀνταμωθῶμεν πρῶτον μὲ αὐτὸν, καὶ ἔπειτα γίνεται τακτικότερον τὸ ταξίδι μας. Αὐτὸς ἐπαρήγγειλεν σοματικῶς διὰ τοῦ εἰρημένου συνοδηπόρου του, ὅτι νὰ ἦναι ἑτοιμοι ὁ Αὐθέντης καὶ Ῥωζνοβάνος νὰ ἀπεράσουν εἰς Μολδαβίαν, τί σημαίνει τοῦτο, ὁ καιρὸς θὰ μᾶς τὸ διδάξῃ· ἄδεται, ὅτι χθὲς ἀπέρασεν εἰς Μολδαβίαν καὶ ἕνας Γκενεράλης Ῥῶσσος μὲ δέκα ἀνθρώπους του. Ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον ὁποῦ τοῦτο εἰπώθη, φαίνεται ὅτι δὲν εἶναι ψεῦμα, σημεραύριον τὸ βεβαιονόμεθα καλλίτερα· ἂν ἦσθε σταθερὸς διὰ τὸ ταξίδι, γράψετέ μοί το καὶ διὰ πόσας ἡμέρας ἠμπορεῖ νὰ ἦναι ἡ ἀργοπορία μας, μὲ ὅλον ὁποῦ τὰ εἴπαμεν μίαν φορὰν ἀποφασιστικῶς. Ἂς εἶναι μυστικὰ τὰ γραφόμενά μου, ἕως νὰ ἰδῶμεν τί τέξεται ἡ ἐπιοῦσα. Σᾶς προσκυνῶ.

Φ. Ἡλιάδης.

———0———

Ἀριθ. 150.

Περιπόθητέ μοι Κύριε Ξάνθε. Εἰς Ἰσμαήλ.

Τῇ 8. Ἰουνίου 1821. Κισνόβι.

Προχθὲς ἔφθασα ἐδῶ ὁμοῦ μὲ τὸν κὺρ Ἀδαμάντιον· εἰς Σκουλένι ἔλαβον τὸ γράμμα σας ἀπὸ τὸν κὺρ Παναγιωτάκην τὸν Ἀμβροσιάδην ὡμίλησα τὰ δέοντα, ἀγκαλὰ καὶ μόλις μίαν φορὰν τὸν εἶδα, ὅτι δὲν ἔλαβεν εὐκαιρίαν νὰ ἔλθῃ ἐξ αἰτίας τῶν μεγάλων φροντίδων ἀπὸ τὰς ἀκαταστασίας τῶν σρατιωτῶν συνεργείᾳ τοῦ Πεντεδέκα ὁποῦ δὲν ἤθελε νὰ ὑποταχθῇ. Ἀλλὰ καλῶς ἐσύστησε τὸ ὑποκείμενόν του καὶ ἐφάνη καθολικὸς κομπογενήτης, θέλει ἔλθη καιρὸς νὰ δόσῃ λογαριασμὸν τῆς διαγωγῆς του. Ὁ Πρίγκιψ (Γ. Καντακουζινὸς) ἐτραβήχθη εἰς τὴν Στίγγαν μὲ σκοπὸν νὰ τραβήξῃ ἐκεῖ τοὺς σρατιώτας καὶ νὰ ἠμπορέσῃ νὰ τοὺς βάλῃ εἰς εὐταξίαν καὶ ὑπο-

ταγὴν, καὶ τέλος ἀπεφάσισαν νὰ εὔγουν, καθὼς καὶ ὁ Πεντεδέκας, καὶ φθάνοντες καὶ οἱ ἐν Προύτῳ ἐμβαίνουν εἰς καλὴν εὐταξίαν· εἰς τὸν καιρὸν τῆς ἀνυποταγῆς των, ὁ Κρίτζος καὶ Ζερμπάτης βλέποντες τὴν τόσην ἀκαταστασίαν, ἦλθον νὰ ἐμβοῦν εἰς Καραντίναν, ἀλλ' ἐγὼ τοὺς ἐμπόδισα κάνωντας κάθε τρόπον, καὶ μόλις τοὺς ἐκατάπεισα νὰ μείνουν κοντὰ εἰς τὸν Πρίγκιπα, καὶ τὸν μὲν Ζερμπάτην διὰ λόγων, τοῦ δὲ Κρίτζου ἔδωσα καὶ 50 γρόσια, καὶ οὕτως μὲ ὑπεσχέθησαν μὲ μάρτυρα τὴν *Ἱερὰν πατρίδα* νὰ μὴ κάμουν παρόμοιον, εἰμὴ ἂν ἰδῶσι μεγαλοτάτην χρείαν καὶ ἔμειναν ἡσυχάζοντες. Ὁ Πεντεδέκας καθημέραν ἔστελνε καὶ μὲ ἐπροσκαλοῦσεν αὐτὸς καὶ ὁ Θεοδώσιος νὰ μὴ κάθωμαι, ἀλλὰ νὰ ἀπεράσω, ὅτι εἶμαι ἀναγκαῖος, καὶ καθὼς ἀπεράσω, πρῶτον νὰ ὑπάγω εἰς ἀντάμωσίν των κ' ἔπειτα νὰ παρουσιασθῶ εἰς τὸν Πρίγκιπα, ἐγὼ ἄλλην ἀπόκρισιν δὲν τοῖς ἔδωσα παρὰ νὰ ἔλθῃ ἕνας νὰ ὁμιλήσωμεν, ὅμως δὲν ἦλθεν, ἂν ἤρχοντο ἤξερα τί νὰ τοὺς ὁμιλήσω, τώρα ὅμως ὁπωσοῦν ἔδειξαν ὑποταγήν. Ὁ Θεοδόσιος ἐξώσθη ἀπὸ τὸ χρέος κομαντάντου καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἔβαλον τὸν Σουλτάνοβιτζ. Ἐγὼ τὰ γράμματα ἔλαβον καὶ σήμερον ἂν λάβω τὴν ποδορόζνα μου μισεύω δὶ Ὀδέσσαν καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἀκολουθῶ τὸ ταξείδιόν μου. Μαζή μου ἔχω καὶ τὸν Ἀδαμάντιον, καὶ τελειώνωντας τὸ ταξείδι ἀπερνῶ εἰς τὸ στρατόπεδον· εἶδον καὶ διὰ τὸν Φώτιον, ὅτι θέλει τὸν πάρετε μαζή σας καὶ δὲν ἦτον ἀχαμνόν. Αὐτὸς καταγίνεται νὰ σφαλίσῃ τοὺς λογαριασμοὺς τῆς Ἐφορίας καὶ νὰ ἔλθῃ διὰ ἐδῶ, καὶ ὡς μὲ εἶπεν τὸν ἐδώσατε δέκα ἡμέρας διωρίαν. Ὁ Ἄρχων Δειλίαρχος (ὁ Γ. Γάτζος) ἐδαιμονίσθη ὁποῦ ἐγὼ ὑπάγω ἀντ' αὐτοῦ, τὸν εἶπον ὅτι ὁ Πρίγκιψ ἔκλεξεν ἐμένα, καὶ ἂς πίῃ ὀλίγον ξύδι. Ἀπὸ ἐδῶ ὅταν ἔλθῃς γράψε μου κἀνένα γράμμα ἂν τι νεώτερον μάθῃς.

Ὑγίαινε ἀδελφὲ περιπόθητε, μὴν ἀλησμονήσῃς τὸν φίλον σου ὁποῦ σὲ ἔχει ὡς ἄλλον ἑαυτόν του· σοὶ ἐπιθυμῶ ἐκ ψυχῆς αἴσιον εὐόδιον καὶ εὐτυχεῖς τὰς ἐπιχειρίσεις σας. Πρόσφερε τοὺς προσκυνσμούς μου τῷ σεβαστῷ ἀδελφῷ Ἀρμοδίῳ (Γρηγ: Δικαίῳ Φλέσσᾳ) καὶ Ἰωαννίδῃ (Ἀναγνωστοπούλῳ).

Σὲ ἀσπάζομαι ἐκ ψυχῆς. Α. Κομιζόπουλος.

Ἀριθ. 151.

Πεθητέ μοι κύριε Ἐμμ. Ξάνθε. Εἰς Φιλάδ.

Τῇ 22. Σεπτεμβρίου. 1821. Τριέστιον

Ταύτην τὴν στιγμὴν ἔλαβον τὸ ἀγαπητόν μοι γράμμα σου τῶν 21. λήγοντος, τὸ δὲ ἕτερον ἀπὸ τὸν κύριον Ἰωάννην Ἀνδρουλάκην ἀκόμη δὲν ἔλαβον. Τὰ δὲ φιορίνια ἑκατὸν Αὐγούστης ἔλαβον ἀπὸ τὸν κύριον Καρτζώτην. Ἰδοὺ σᾶς περιλείω καὶ ἓν γράμμα ὁποῦ ἐχθὲς εἰς τὴν πόσταν τὴν ἔρα καὶ λαβετέ το. Σήμερον ἔμαθον, ὅτι ὅσοι ἔχουν Ῥωσσικὰ πασαπόρτια, ἠμποροῦν νὰ πάρουν πασαπόρτι κατ' εὐθείαν διὰ Κορφοῦ. Ἀνυπομόνως προσμένω νὰ μὲ γράψετε τὴν δευτέραν σας ὀρδινὰν τί νὰ ἀκολουθήσω. Σᾶς ἀσπάζομαι

Θεόδωρος Μαρκάκις.

———0———

Ἀριθ. 152.

Εὐγενῆ καὶ ἀγαπητέ μοι Κύριε Ἐμμ. Ξάνθε.

Τῇ $\frac{12}{24}$. Ἰουνίου. 1822. Βενετία.

Καὶ τὸ πρότερον μὲν καὶ τὸ ὕστερον γράμμα σας ἔλαβον. Ἡ αἰτία τῆς σιωπῆς μου ἐστάθη ἡ ἀρῤῥωστία τῆς συζύγου μου, καὶ ἡ τοῦ μητραδέλφου μου ἀποβίωσις, ἠναγκάσθην καὶ πολλάκις νὰ ὁδοιπορήσω. Τώρα δὲ ὁποῦ εἰς κάποιον τρόπον ἠσύχασε τὸ πνεῦμά μου μὲ τὴν ἀναῤῥώσιν τῆς συμβίας μου, καὶ μὲ τὴν διάταξιν τῶν πραγμάτων τοῦ τεθνηκότος ἀγαπητοῦ μου θείου, δὲν λείπω νὰ ἐκπληρώσω τὸ γρέος μου πρὸς τὴν εὐγενείαν σας, μένων ὑπερευχάριστος καὶ διὰ τὴν πρὸς ἐμὲ φιλικήν σας μνήμην, καὶ διὰ τὰς εἰδήσεις ὁποῦ μοὶ ἐδόσατε, καὶ διὰ τὰς ἐπιστολὰς ὁποῦ μοὶ ἐπέμψατε περικλεισμένας ἔσω τῶν γραμμάτων σας. Ἄμποτε ἡ θεία πρόνοια νὰ θεσπίσῃ τὴν ἀνάστασιν καὶ ἀνεξαρτησίαν τοῦ ἡμετέρου γένους, καὶ τότε δὲν θέλει μείνουν ἀπλήρωτοι οἱ κόποι σας, καὶ ἄδοξαι αἱ θυσίαι σας πρὸς τὸ κοινὸν ὄφελος.

Εἰς τὰ αὐτῶσε ἔρχεται ὁ κύριος Ἄγγελος Γιαννικέσης πρὸς ἀπάντησιν τοῦ καπ: Ἀναστασίου αὐταδέλφου του, καὶ μὲ αὐτὸν σᾶς στέλλω τὴν παροῦσάν μου, ἐπειδὴ καὶ εἶναι πιστὸς ζηλωτὴς τῆς ἡμετέρας πατρίδος, ἔρχεται ὁμοῦ καὶ ὁ ἐκ Κρήτης κύριος

Ῥενιέρης, ὅστις εἶναι φίλος μου, ὡσαύτως διὰ τὰ ἐνάρετα καὶ ἀγαθά του φρονήματα.

Σᾶς περικλείω τὴν ἀπόκρισιν πρὸς τὸν γνωστόν σας φίλον ἀνοικτὴν διὰ νὰ τὴν ἀναγνώσητε καὶ νὰ γνωρίσετε πῶς τώρα φρονῶ κατὰ τὰ περιστατικὰ τῶν συμβάντων· ὁ ἄλλος μὲ ἔγραψεν ἀπὸ Σβίτζερα τριπλασίως, καὶ μετὰ ταῦτα οὐδὲν περὶ αὐτοῦ ἐμαθον· θέλει τοῦ πέμψω τὴν ἐπιστολὴν ὁποῦ μοὶ περικλείσατε, ὅταν μάθω ποῦ ὑπάρχει. Σᾶς ἀσπάζομαι.

Διονύσιος ὁ δὲ Ῥώμας.

———0———

Ἀριθ. 153.

Εὐγενέστατε Κύριε Ξάνθε!

Τῇ $\frac{12}{24}$ Ἰουλίου 1822. Βενετία.

Τὴν τιμίαν σας ἀνέγνωσα καὶ καλῶς τὰ γραφόμενα ἔγνων· τὰ τοῦ Ὀδυσσέως πραχθέντα ἀλλαχόθεν μοὶ ἐγράφησαν καὶ πολὺ περὶ τούτου ἠγανάκτησα. Συμφωνῶ εἰς τὴν γνώμην σας, μήπως καὶ τοραχας γενήσῃ αὐτὸ τὸ σκληρὸν ἐπιχείρημα. Θεωρῶ ὅτι τὰ ἑπόμενα τῆς πρώτης ἐποχῆς ἀνανεώνωνται, ἐξαιτίας τῶν πανούργων, οἵτινες διὰ τὸ μερικὸν συμφέρον τῶν ἀγωνίζονται νὰ ξεσχίσουν τὴν τοῦ ἔθνους σωτηριώδη ἕνωσιν, καὶ νὰ τὸ διαρέσουν εἰς τόσας αἱματώδεις φατρίας. Τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἰγνατίου ἔγραψα πολλὰ κατ' αὐτῶν καὶ κατὰ τὰ σκληρὰ φαντάσματα τοῦ Σ... τὸν Γιαννιέσην πολλὰ ἐσυμβούλευσα· ἀπ' ἄλλο μέρος ἔμαθον τὴν τοῦ Κ. Κ. ἀπόφασιν, ὅμως κατ' ἄλλην τρόπον· αὐτὸ δεικνύει ἢ τὴν παραίτησίν του, ἢ κατι παιγνίδιον τῆς πολιτικῆς τοῦ αὐθεντός του.

Ἄμποτε νὰ ἦναι πρὸς ὠφέλειαν τῆς πατρίδος! Ἐγὼ δὲν ἀδιαφορῶ, βεβαιωθεῖτε εἰς αὐτὸν, καὶ θέλω γράψει τὰ ἀναγκαῖα ὅπου ἀπαιτεῖται· δὲν ἔχω ὅμως καιρὸν νὰ κάμω τὰς ἐπιστολὰς, ἐπειδὴ καὶ ὁ κύριος Μηρίνου ἀναχωρεῖ εἰς τὸ ἐξημέρωμα. Θέλω κάμει ὅμως τρόπον νὰ σᾶς ἐγχειρισθῶσι μετὰ ταῦτα. Μὲ ὅλον δὲ τὸ φιλικὸν αἴσθημα εἰλικρινῶς μένω. κτλ.

Διονύσιος ὁ Δε — Ῥώμας.

———0———

Αριθ. 154.

Ἀγαπητέ μοι καὶ Εὐγενῆ κύριε Ξάνθε.

Τῇ $\frac{21}{3}$ Ἰουλίου 1821 Βενετία.

Τὴν ἀγαπητήν μοι ἀπόκρισίν σας ἔλαβον καὶ ἐχάρην θεωρῶντας ὅτι ἡ γνώμη σας συμφωνεῖ μὲ τὴν ἐδικήν μου· ἐγὼ ἔχω χρηστὰς ἐλπίδας εἰς τὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα ἐπάρθησαν εἰς τὴν ὁδηγίαν τῶν κινηθέντων πραγμάτων. Αἱ ἀνωμαλίαι δὲν μὲ βάνουν εἰς ἀθημονίαν· ὡς τόσον ἔχομεν εἰδήσεις ὅτι πολλὰ ἀνδραγαθήματα ἔγειναν εἰς Ἤπειρον. Δὲν ἠμπορῶ νὰ ἐκτανθῶ περισσότερον· ὁ κομηστὴς τῆς παρούσης μου θέλει σᾶς εἰδοποιήσει τὰ πάντα· ἡ ὅλεσις τῆς Χίου θέλει φέρει πολὺν κρότον εἰς τὰ βόρεια μέρη. Παρακαλῶ νὰ μὲ ἔχετε εἰς τὴν μνήμην καὶ ἀγάπην σας, καὶ νὰ μὲ μεταχειρίζεσθε ὅπου μὲ εὕρητε ἄξιον.

Σᾶς ἀδελφικοασπάζομαι.

Διονύσιος ὁ ἐξ — Ῥώμας.

———0———

Ἀρίθ. 155.

Κύριε Ξάνθε.

Δρέστα τῇ 22. Αὐγούστου 1822.

Εἰς μάτην ἐπερίμενα μέχρι τοῦδε ἐπιστολήν της, ὑπέθεσα ἕνεκα τούτου, ὅτι πρὸ πολλοῦ ἤδη εὑρίσκεται εἰς τὴν πατρίδα. Ἐπληροφορήθην δὲ ἐσχάτως ὅτι διατρίβει ἐτι εἰς Ἰταλίαν· ἂς μὲ εἰδοποιήσῃ ὁ φίλος πρὸς τὸν ὁποῖον ἐμπιστεύθη ἐπιστολάς τινας διὰ τὴν πατρίδα, ἂν τὰς ἐξεκίνησε καὶ ποίας ἀποκρίσεις ἔλαβε· καθότι εἰς ἐμὲ δὲν ἔφθασε καμμία. Τὰ πράγματα βλέπω ὠργανίσθησαν κατὰ τὸν τρόπον, σχεδὸν, τὸν ὁποῖον ἐπροβάλαμεν· ὁ φίλος ὅστις ἦλθεν εἰς ἐπίσκεψίν μου εἰς Λιβόρνον, (α) ἔλαβεν ἴσως ἀπόκρισιν, ἀλλ' ἐμποδιζόμενος ἀπὸ περιστάσεις δὲν μοὶ τὰς κοινολογεῖ· ἔγραψα καὶ αὖθις εἰς τὸ ἴδιον μέρος μέσον Μασσαλίας· ἂς μὲ κοινοποιήσῃ, παρακαλῶ, πᾶν ὅ,τι ἠξεύρει περὶ Χαρίτου (β) εἰς τὴν Βουλὴν δὲν

(α) ὁ Κύριος Διονύσιος Ῥώμας. (β) Δημήτριος Ὑψηλάντης.

τὸν βλέπω. Ἂν ἔχασε πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἐπιρροὴν, ἂς εὐχαριστῇ τὸν σύμβουλον Ἂν...

Σκοπεύω νὰ διατρίψω ἔτι περὶ τὸν ἥμισυ ἢ δύω μῆνας, ἀναχωρῶ δ' ἔπειτα διὰ τὰ ἐκεῖ· ἐλπίζω λοιπὸν νὰ λάβω ἐδῶ τὴν ἀπόκρισίν της.

Ἂν ἔλαβε τὸ πορτοφόλιο μου εἰς τὸ ὁποῖον εὑρίσκοντο αἱ εἰκόνες τῶν παιδίων μου, ἂς μὲ τὸ ξεκινήσῃ, παρακαλῶ, μὲ τὸν ἀσφαλέστερον καὶ ταχύτερον τρόπον πρὸς παρηγορίαν μου.

Ἐν τοσούτῳ ἀσπαζόμενος αὐτὴν ἀδελφικῶς ὑποσημειοῦμαι τῆς εὐγενείας της. Ὁ πατριώτης καὶ φίλος.

Π. Ἀλέξανδρος Καντακουζηνός.

———0———

Ἀριθ. 156.

Φιλογετέστατε μοι Κύριε Ξάνθε.

Τῇ 10. 8βρίου 1822 Δρέσδῃ

Ἔλαβον μετὰ μεγίστης χαρᾶς τὴν ἀπὸ 27 καὶ 30. Σεπτεβρίου ἐπιστολήν σας καὶ τὰ ἴσα τῶν ἐπιστολῶν· ὁμολογῶ μυρίας ὅσας τὰς χάριτας, καὶ παρακαλῶ εἰς τὸ ἑξῆς νὰ ἀκολουθῆτε εἰδοποιῶν μὲ πᾶν ὅ,τι περὶ πατρίδος ἀκούσητε ἢ μάθητε· ἐλυπήθην εἰς τὸ ἄκρον διὰ τὰς διαφωνίας, αὐτὰς ἐφοβήθην καὶ φοβοῦμαι περισσότερον, παρὰ τὸν ἐχθρικὸν σίδηρον. Ἄμποτε νὰ ματαιωθῶσιν ἅπασαι αἱ διαβολαὶ τῶν ἐχθρῶν τῆς Πατρίδος!

Ἡ ἔλλειψις τῶν χρημάτων μ' ἠνάγκασε νὰ διατρίψω μέχρι τοῦδε εἰς τὰ μέρη ταῦτα. Κατ' αὐτὰς περιμένω τὴν οἰκογένειάν μου ἅπασαν· καὶ ἀφ' οὗ διατρίψωμεν ἡνωμένοι ὀλίγον τινὰ καιρὸν τὰ μὲν παιδία μου ἀφίνω εἴς τινα τῶν ἐδῶ Ἀκαδημιῶν, ἡ δὲ Σύζηγός μου ἐπιστρέφει εἰς τὰ ὀπίσω, ἐγὼ κινῶ ἀμέσως διὰ τὰ μεσημβρινὰ μέρη· ἀλλὰ δὲν ἀκολουθῶ τὸ ταξίδι καὶ μέχρι Πατρίδος· τοῦτο κρέμαται ἀπὸ τὰς ἀποκρίσεις, τὰς ὁποίας ἀπὸ κάτω ἤθελον λάβει.

Πρὸ πολλοῦ συνέλαβον καὶ ἐκοινοποίησα εἰς τὰ διάφορα μέλει τῆς Βουλῆς ἓν σχέδιον διὰ μίαν ἱκανὴν ποσότητα δανείων, μέσον τῶν λεγομένων Εὐρωπαϊκῶς actions. Τὸ σχέ-

διον τοῦτο, ἀφ' οὗ δὲν κοστίζει σχεδὸν τίποτε εἰς τὴν Πατρίδα, μᾶς δίδει τὰ μέσα διὰ νὰ σχηματίσωμεν ἓν σῶμα τακτικὸν, τὸ ὁποῖον ἐξωτερικῶς νὰ πολεμῇ ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτισίας τῆς Πατρίδος. ἐσωτερικῶς δὲ νὰ διδάσκῃ τὴν τακτικὴν εἰς τοὺς ἀνδρείους πατριώτας, μόνον μέτον δι' οὗ δύναται νὰ ἀνθέξῃ ὁ μικρώτερος ἀριθμὸς τακτικῶν στρατιωτῶν εἰς μεγαλήτερον ἀτάκτων. Ἔγραψα λοιπὸν καὶ ἐκ Μασσαλίας καὶ περιμένω τὴν περὶ τούτου ἀπόφασιν. Τὴν ἀπόκρισιν τῶν γραμμάτων, τῶν ὁποίων σᾶς ἐνεπιστεύθην, δὲν ἔλαβον μέχρι τοῦδε, ἀλλ' οὔτε καὶ εἰς τὰ γράμματα τοῦ προῤῥηθέντος σχεδίου, μ' ὅλον ὅτι ἐξεκίνησαν ἐκ Μασσαλίας εἰς τὰς 3. τοῦ Ἰουλίου· εἶναι δὲ ἐξ ἴσου ὑστερημένον ἀποκρίσεως καὶ τὸ Κομητάτον, τὸ ὁποῖον συγχρόνως καὶ περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ἔγραψεν εἰς τὴν Διοίκησιν.

Ἐπεθύμουν (ἄν ἦτο τρόπος) νὰ ἐνταμωθῶμεν πρὶν τῆς ἀναχωρήσεώς σας διὰ τὴν Πατρίδα· εἰδοποιήσατέ με λοιπὸν παρακαλῶ, πότε κινεῖτε χωρὶς ἀμφιβολίαν, διὰ νὰ οἰκονομήσω, ἄν ᾖναι δυνατὸν, τὸν καιρὸν. Κατὰ τὰς εἰδήσεις ὁποῦ ἔχω, εἰς τὸ ἀκολουθον Πανυγῆρι δὲν θέλει ὁμιληθῇ ἢ ἀποφασισθῇ τίποτε περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐλαίας· τὸ γραμμα, τὸ ὁποῖον σᾶς περικλείω, παρακαλῶ, νὰ στείλετε ἀσφαλῶς, καὶ μὲ ὅσον τὸ δυνατὸν ταχαίως, εἰς ὃ διευθύνεται μέρος.

Ὁ Τυπάλδος, ὅστις ἀδελφικῶς ἀσπάζεται τὸν Κύριον Ξάνθον, εὑρίσκεται κατὰ τὸ παρὸν εἰς Δρέσδαν· περιμένει καὶ αὐτὸς χρηματικὴν βοήθειαν καὶ κινεῖ μετ' ἐμοῦ διὰ τὰ μεσημβρινὰ μέρη· παρακαλεῖ δὲ νὰ τῷ στείλλετε τὴν γραφὴν, ἥτις εὑρίσκεται εἰς χεῖράς σας.

Ἐν τοσούτῳ σᾶς ἀσπάζομαι ἀδελφικῶς.

Π. Αλ. Καντακουζηνός.

———0———

Ἀριθ. 157.

Κύριε.

Τῇ α. Μαΐου 1823. Δρέσδια.

Ἔλαβον περιχαρῶς τὴν ἀπὸ 11 Ἀπριλ. φιλικήν σας ἐπιστολὴν, καὶ σᾶς ὑπερευχαριστῶ διὰ τὰς περὶ τῶν ἡμετέρων εἰδήσεις. Ἀπορῶ μεγάλως πῶς ἕως τότε δὲν ἠξεύρατε τὸ φθάσιμον εἰς τὰ αὐτοῦ τῶν δύω, τοὺς ὁποίους τώρα καὶ εἴδατε καὶ ἐλαλήσατε. Τὸ περικλειόμενον γράμμα στείλατέ το ἀσφαλῶς πρὸς τὸν ὁποῖον διευθύνεται· προτοῦ ν' ἀναχωρήσητε εἰδοποιήσατέ με τὰ εὐτάξια περὶ τῶν ἡμετέρων.

Ὑγιαίνενε, καὶ ἐνθυμεῖσθε καὶ ἀγαπᾶτε τὸν τιμῶντα καὶ ἀγαπῶντά σας.

Π. Ἀλ. Καντακουζινόν.

———0———

Ἀριθ. 158.

Φίλτατε ἀδελφὲ Α. Θ. (Ξάνθε.)

Τριπολιτζὰ τῇ 16 Μαρτίου 1822.

Ἀφ' ἧς ὥρας ἀνεχωρήσαμεν ἀπὸ τὸ Ἰσμαὴλ, δὲν ἠξιώθην ἀδελφικῶς γράμματός σας, καὶ τὶ τὸ αἴτιον ἀγνοῶ. Ἐγὼ δὲν γνωρίζω νὰ παρεκτράπην τῶν καθηκόντων τῆς φιλίας, μήτε εἰς τὸ ὁποῖον χρέος ἐδιωρίσθην παρὰ τῶν Κυρίων μου ἔκαμα μικρὰν ἔλλειψιν. Ἀλλὰ τὸ ὑπούργημά μου ἐτελείωσε μὲ τὸν θαυμάσιον τρόπον, καθὼς ἕως τώρα δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι οἱ Κύριοί μου ἐπληροφορήθησαν. Καὶ διὰ νὰ μὴν ἐκτανθῶ εἰς αὐτὸ τὸ κεφάλαιον, ἀφίνω τὴν ὑπόθεσιν νὰ τὴν παραστήσῃ λεπτομερῶς ὁ ἐδικός της κύριος Θεόδωρος Μαρκάκης. Ἐδὼ εὑρίσκεται ὁ Α. Ζ. (ὁ Ἄνθιμος Γαζῆς) ὁ Ἰωαννίδης. (Ἀναγνωστόπουλος) ὁ ἀδελφὸς τοῦ Καλοῦ (Δημήτριος Ὑψηλάντης) οἱ δύω ἀδελφοὶ τοῦ Α. Κ. (τοῦ Παναγιώτου Σέκερη.) Ἐπιθυμοῦσα ὁμοῦ μὲ τὸν Ἁρμόδιον (Γρηγ. Δικαῖον Φλέσαν) νὰ παρευρίσκεται καὶ ὁ Κύριος Θυμήδης (Ξάνθος). Ὅθεν ἂς ἐκβάλῃ κάθε ἀμφιβολίαν, καὶ ἂς ἐξακολουθήσῃ τὸν δρόμον του διὰ ἐδῶ. Ὑγίαινε.

Ὁ ἀδελφός σου Α. Μ.

(Γρηγόριος Δικαῖος Φλέσας.)

———0———

Στοιχ. Θ. Ἀριθ. 159.

Ὑπουργεῖον Ἐσωτερικῶν. Περίοδος β. Ἀριθ. 1101.

Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος.

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ.

Πρὸς τὸν Γενναῖον Καπετᾶν Γιαννάκην Κολοκοτρώνην καὶ πρὸς τοὺς Κυρίους Μανουὴλ Ξάνθον καὶ Ἀθ. Τζακάλωφ.

Κατακαραχθὲν τὸ σεβαστὸν βουλευτικὸν σῶμα διὰ τὴν μεγάλην ἀταξίαν ἕνεκα τινῶν ἀναιδῶν καὶ κακοήθων, ἐξ ὧν ὁ μὲν καπ: Γεώργιος μεθ' ἑνὸς ἀνθρώπου του εὑρίσκεται εἰς φυλακὴν, οἱ δὲ λοιποὶ ἑπτὰ συλληφθήσονται, καὶ διὰ τὰ ἀναίσχυντα κινήματα αὐτῶν κατὰ τῶν ἀνθρώπων τοῦ Σεβαστοῦ ἀντιπροέδρου, ὑπ' ὄψιν τοῦ ἰδίου, καὶ τὴν ἀπείθειαν αὐτῶν καὶ δι' ὅπλων ἐναντιότητα πρὸς τὴν φρουρὰν τῆς Διοικήσεως, ἐξέδοτο ἐπίσηδες διαταγὴν ὑπ' ἀριθ. 161. διὰ νὰ συστηθῇ ἀνυπερθέτως Ἐπιτροπὴ, καὶ ἐξετάσασα νὰ θεωρήσῃ κατὰ νόμους τὸ ἔγκλημα καὶ νὰ ἀποφασίσῃ τὴν ἀνάλογον αὐτοῦ ποινήν. Ὅθεν ἐκλεχθέντες ἐδιωρίσθητε ὑμεῖς εἰς τοῦτο, ὡς πεῖραν ἔχοντες καὶ φρόνησιν, καὶ διατάττεσθε συνελθόντες εἰς ἓν νὰ ἐξετάσητε τὸ ἔγκλημα κατὰ τὸ εἰκὸς, καὶ νὰ κρίνητε καὶ νὰ ἀποφασίσητε τὴν δικαίαν παιδείαν ἀναφέροντες ἐγγράφως πρὸς τὴν Σεβαστὴν Διοίκησιν τὴν ἀπόφασίν σας.

Τριπολιτζᾷ τῇ 26 Ἰουνίου. αωκγ.

Ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν.

(Τ Σ.) Γρηγόριος Δικαῖος.

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς

Γεώργιος Γλαράκης.

Στοιχ: Π. Ἀριθ. 160.

Ὑπουργεῖον πολεμικῶν περίοδος Β. ἀριθ: 737.

Προσωρινὴ Διοίκησις τῆς Ἑλλάδος

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ.

Πρὸς τὸν Γενναῖον Κ. Γιαννάκην Κολοκοτρώνην Κυρίους Ἐμμ: Ξάνθον καὶ Ἀθ. Τζακάλωφ.

Κατὰ τὴν ἐκδοθεῖσαν διαταγὴν τοῦ Σ. Βουλευτικοῦ σώματος

ὑπ' ἀριθ. 169. τῇ 25. Ἰουνίου πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῶν πολεμικῶν, καὶ πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῶν ἐσωτερικῶν κοινῇ γνώμῃ καὶ τῶν δύω ὑπουργείων, διὰ τὸ ἀδέκαστον καὶ ἀπιλοπρόσωπον τῶν ὑποκειμένων σας διορίζεσθε, ἵνα συνελθόντες εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ μέρος προεδρεύοντος τοῦ Γενικωτάτου Κ Γιαννάκη Κολοκοτρώνη, ἐξετάσητε ἀκριβῶς τὰ κακῶς πραχθέντα παρὰ τοῦ Καπ: Γεωργάκη μεθ' ἄλλων ὑπὸ στρατιωτῶν του, κατὰ τῶν ἀνθρώπων τοῦ Σεβαστοῦ Ἀντιπροέδρου καὶ τῆς φρουρᾶς τῆς Διοικήσεως, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν Κ Γεωργάκης μεθ ἑνὸς ἀνθρώπου του εὑρίσκεται εἰς φυλακὴν, διὰ δὲ τοὺς λοιπους τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο θέλει φροντίσει νὰ πιασθοῦν. Ὅθεν ἀφ' οὗ ἐρευνήσητε καλῶς καὶ ἀνακαλύψετε τὴν ἀλήθειαν, θέλετε κρίνει καὶ ἀποφασίσει τὴν παιδείαν τῶν εἰρημένων, ἀναφέροντες ἐγγράφως πρὸς τὴν Σεβαστὴν Διοίκησιν τὴν ἀπόφασίν σας διὰ τοῦ ὑπουργείου τῶν πολεμικῶν.

Τῇ 27. Ἰουνίου. 1823. ἐν Τριπολιτζᾷ

Οἱ ὑπουργοὶ τῶν πολεμικῶν.

(Τ.Σ) Χρ. Περῤῥαιβὸς

Ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ Α. Παπᾶ Γεωργίου

ὁ Γεν: Γραμματεὺς

Δημήτριος Τομαρᾶς.

———0———

Ἀριθ. τοῦ 823.

330.

Ἀριθ. 161.

Τὴν ὑμετέραν πανευγένειαν ἀσπάζομαι ὁλοψύχως.

Ὁ ἐδικός μου κύριος Ἐμμανουὴλ Ξάνθος θέλει διαπεράσει ἐκεῖθεν εἰς Ἀθήνας Τὸν πατριώτην αὐτὸν ἂν δὲν τὸν ἐγνωρίσατε προσωπικῶς, σᾶς τὸν παραδίδω διὰ τοῦ παρόντος μου, ὡς ἕνα φρόνιμον, ἐνάρετον, εἰδήμονα ὀλλῶν πραγμάτων καὶ ὅλως ἐξηρτημένον τῆς Ὑψηλαντικῆς οἰκογενείας. Πρὸ τοῦ Ἱεροῦ ἀνῶνος ἠγωνίσθη μὲ ὅλην τὴν ἀπαιτουμένην προθυμίαν, σταθερότητα καὶ εἰλικρίνειαν, καὶ ἤδη δὲ δὲν ἐπρόφθασε νὰ ἡσυχάζῃ, ἀλλ' ἦλθε διὰ νὰ προσφέρῃ καὶ τὸν ἐκ μέρους του ἔρα-

νον εἰς τὴν πολιτικήν μας ἀνόρθωσιν· ὡς τοιοῦτον λοιπὸν καὶ ὅλως ἐδικόν μου συσταίνω αὐτὸν ὑπὸ τὴν ἀγάπην της, παρακαλῶν νὰ δώσῃ ἀκρόασιν ἀκριβῆ καὶ πίστιν εἰς ὅσα ἤθελε τῇ εἰπῇ διὰ ζώσης, τὰ ὁποῖα δὲν ἠμπορῶ νὰ τὰ γράφω. Θέλει δὲ πληροφορηθῇ παρὰ τοῦ αὐτοῦ καὶ ὅλα τὰ ἐδῶ διατρέχοντα ἐν ἀκριβείᾳ, τὰ ὁποῖα καὶ διὰ τοῦτο δὲν τὰ ἐκθέτω· ἠμπορεῖ δὲ νὰ ὁμιλήσῃ ἐλευθέρως εἰς τὸν πατριώτην αὐτὸν ὅ,τι ἤθελεν ὁμιλήσει εἰς τὴν παρουσίαν μου, καὶ ἂς μὴν ἀμφιβάλλῃς ὅτι θέλει μείνει εὐχαριστημένος καθ' ὅλα. Μὴν ἐκτεινόμενος περαιτέρω εἰς σύστασιν τοῦ εἰλικρινοῦς καὶ φρονίμου αὐτοῦ πατριώτου, μένω ἐπευχόμενος τῇ πανευγενείᾳ της ὑγείαν καὶ τὰ λῴονα.

Ἐν Τριπολιτζᾷ τῇ 31. Ἰουλίου. 1823.

Ὁ εἰλικρινὴς φίλος καὶ πατριώτης.

Δημήτριος Ὑψηλάντης.

———0———

Ἀριθ. τοῦ 823.

323.

Ἀριθ. 162.

Γενναιότατε στρατηγὲ κύριε Νικήτα Σ'. εἰς Κάζαν.

Ὁ ἐδικός μου κύριος Ἐμμανουὴλ Ξάνθος ὑπάγει εἰς Ἀθήνας διὰ νὰ περιηγηθῇ τὰς ἐκεῖ ἀρχαιότητας. Ἔρχεται δὲ καὶ πρὸς τὴν γενναιότητά σας διὰ νὰ σᾶς ἀνταμώσῃ· ἐδῶ ἀγκαλὰ καὶ νὰ τὸν ἐγνωρίσατε μ' ὅλον τοῦτου δὲν λείπω νὰ σᾶς τὸν συστήσω ὡς ἕνα πατριώτην ἐνάρετον, πιστὸν τῆς οἰκογενείας, φρόνιμον καὶ εἰδήμονα πολλῶν πραγμάτων, καὶ διὰ τοῦτο ἠμπορεῖται νὰ συνομιλήσετε ἐλευθέρως διὰ κάθε πρᾶγμα. Εἰς ὅσα θέλει σᾶς εἰπεῖ, παρακαλῶ νὰ δόσετε ἀκρόασιν καλὴν καὶ πίστιν, καὶ εἶμαι βέβαιος, ὅτι θέλετε εὐχαριστηθεῖ εἰς ἄκρον.

Ἀσπαζόμενος τὴν γενναιότητά σου ἐκ ψυχῆς μένω.

Ἐν τριπολιτζᾷ τὴν 1. Αὐγούστου. 1823.

Ὁ φίλος Δ. Ὑψηλάντης.

———0———

Ἀριθ. 823.

327.

Ἀριθ. 163,

Εὐγενέστατε κύριε Ἐμμανουὴλ Ξάνθε.

Ἔλαβον τὸ γράμμα σας καὶ εἶδον τὰ ὅσα μοι σημειοῦτε. Τὸ περὶ τοῦ .... μοὶ φαίνεται ἀπίθανον, καὶ ἴσως νὰ ὑποκρύπτεται ἕνα ἄλλο τι, ἐπειδὴ εἰς τοιαύτην ἀνωμαλίαν εἶναι ἀσυγχώρητοι αἱ ὑπανδρίαι.

Ὁ ἐπ.φέρων τὸ παρόν μου κύριος **N. N.** θέλει σᾶς ὁμιλήσει πολλὰ διὰ στόματος, εἰς τὰ ὁποῖα παρακαλῶ νὰ δώσητε ἀκρόασιν ἀκριβῆ καὶ νὰ τὰ βάλετε εἰς πρᾶξιν. Τὰ πράγματα τῆς Καριτένης ὑπάγουν κακῶς, καὶ ἐπαπειλεῖται ἐμφύλιος πόλεμος δεινὸς, ἀσύμφορος εἰς τὴν παροῦσαν κρίσιμον περίστασιν τῶν πραγμάτων.

Σᾶς περικλείεται τὸ ἐσώκλειστον πρὸς τὸν —.. τὸ ὁποῖον νὰ ἐγχειρίσητε ἰδιοχείρως καὶ νὰ τὸν ὁμιλήσητε καὶ διὰ ζώσης τὰ δέοντα, μὴ τύχῃ καὶ ἀποσπασθῇ πρὸς τὸ μέρος τῶν κακοφρονούντων καὶ ἠμπορεῖ νὰ προξενήσῃ μεγάλα δεινά· ἂν ἐξεναντίας ἐὰν ὁμοφρονῇ μὲ τὸ πατριωτικὸν μέρος, ἠμπορεῖ νὰ συνεργήσῃ εἰς πολλὰ ὠφέλιμα· ἠξεύρεις καὶ γνωρίζεις τὰ πράγματα καλῶς, καὶ διὰ τοῦτο δὲν σᾶς ἐκτείνομαι. Νὰ μοὶ γράψητε δὲ ἀμέσως τὰ φρονήματα τοῦ Ἀνδρὸς, καὶ ποῦ κλίνει εἰς ῥέγουλάν μου· ἐπευχόμενος τῇ εὐγενείᾳ σας ὑγείαν. μένω.

Ἐν Τριπολιτζᾷ τῇ 4. Αὐγούστου 1823

Ὁ πατριώτης.

Δημ: Ὑψηλάντης.

———o———

Ἀριθ. 164.

Φίλε Ξάνθε.

Ὁ Ἰανναπὸς ἐπέστρεψεν ἀπὸ Καρίτεναν μὲ κενὰς χεῖρας καὶ κατὰ τὸ γράμμα τοῦ Κολιοπούλου δὲν μένει σχεδὸν ἐλπὶς διὰ νὰ λάβω τὰ χρήματα ὁποῦ ἐπερίμενον. Τρίτη ἡμέρα εἶναι σήμερον ὁποῦ ὁ Αὐγουστὴς ἐξοδεύει ἐξ ἰδίων του καὶ

αὔριον βέβαια θέλει μοι εἰπῆ ὅτι δὲν ἔχει παράδες. Πόσχισον, φίλε, ἐκεῖθεν κινῶν πάντα κάλλιον, νὰ ἠμπορέσῃς νὰ δανεισθῇς ἐπ' ὀνατί μου τοὐλάχιστον πεντακόσια γρόσια, ἢ ὅπως ἄλλως ἠξεύρεις, ἂν ἤναι τρόπος νὰ ὑποσχεθῇς ὅτι θέλεις τὰ ἐμβάσει ἐκ τῶν Νήσων, ἢ οὕτως ἢ ἄλλως ὁ ἐπιστρέψων τὸ παρόν μου Ἰωάννης νὰ μὴν ἐπιστρέψῃ ἄπρακτος, διὰ νὰ μὴν καταντήσω νὰ πωλήσω τὸ ὡρολόγιόν μου καὶ τὴν ταμπακέραν μου, τὸ ὁποῖον θέλει μὲ λυπήσει τόσον, ὅσον καὶ θέλει πειράξει τὴν φιλοτιμίαν μου.

Ὁ πτωχὸς Θέμελης ἐξανακοίλησε ἀπὸ παροξυσμόν, καὶ κύριος οἶδε πότε θέλει ἐπιχειρισθῇ τὸ εἰς Σάμον ταξειδιόν του. Ὁ Σταυράκης ἀσθενεῖ ἀπὸ τύφον, καὶ δὲν πιστεύω νὰ σὲ προφθάσῃ εἰς τὴν Ζίαν διὰ ποίας ἁμαρτίας μου ἡ τόση ἀτυχία ἀπεράσισα νὰ γράψω εἰς Ζάκυνθον, ἴσως ἐκεῖθεν κατορθώσω π.

Τῇ 29. Σεμπτεβρίου 1823. ἐν Τριπολιτζᾷ.

Ὁ φίλος σου
Δημήτριος Ὑψηλάντης.

———0———

Ἀριθ. 165.

Εὐγενέστατε Κύριε Ξάνθε.

Τὸ ἀπὸ 17 Σεμπτεβρίου ἀπὸ Κωνσταντινούπολιν γράμμα σας ἔλαβον καὶ ἐχάρην διὰ τὴν ἐν αἰσίοις ἄφιξίν σας εἰς ταύτην τὴν πόλιν. Κύριος οἶδεν ὁποία δειλία σᾶς κατεκυρίευσεν εὑρισκόμενος ἐκεῖ, βεβαίως τὸ κεφάλι σας ἀπὸ τὸ ἀμπάρι δὲν τὸ εὐγάλετε, μ' ὅλον τοῦτο καὶ ἡ ἀπόφασις τὸ νὰ διέλθετε ἐκεῖθεν ἀποδεικνύει κάποιαν γενναιότητα. Εὔχομαι νὰ λάβετε τὴν παροῦσάν μου εἰς Ὀδησσὸν, εὐχαριστῶ διὰ τὰς εἰδήσεις ὁποῦ μοὶ δίδετε ἐκεῖθεν· περιμένω ὅμως πολλὰ; καὶ μεγάλας ἀπὸ Ῥωσσίαν· τὰ καθ' ἡμᾶς θέλετε τὰ πληροφορηθεῖ ἀπὸ τὸν κύριον Δημήριον Παυλίδην, εἰς τοῦ ὁποίου τὸ γράμμα περικλείω τὴν παροῦσάν μου.

Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι κατὰ τὴν ὑπόσχεσίν σας, θέλετε ἀπεράσει εἰς τὸ μοῦλκι μας Κόσνιτζαν πρὸς ἐντόμωσιν τῆς φιλοστοργοτάτης μοι Μητρὸς διὰ νὰ τὴν διασκεδάσῃς διηγούμε-

νος μὲ τὴν γνωστήν μοι εὐγλωττίαν σας, ὅλα τὰ καθ' ἡμᾶς· μετὰ ταῦτα μεταχειρισθῆτε ὅλα τὰ σχήματα τῆς ῥητορικῆς νὰ τῇ ἐκθέσητε ὅλην τὴν γνωστήν σας πενίαν μου. ἀνάγκη πᾶσα ὅτι κατὰ τὸ παρὸν, ὡς σᾶς εἶπον καὶ ὡς τῇ ἔγραψα νὰ μοὶ ἐμβάσῃ χίλια φλορία διὰ νὰ γλυτώσω ἀπὸ τὰ βασανιστήρια τῶν δανειστῶν μου, καὶ καθέκαστον χρόνον νὰ μοὶ ἐμβάσῃ πεντακόσια φλορία, τὰ ὁποῖα μόλις μ' ὅλην τὴν δυνατὴν οἰκονομίαν ἠμπορῶν νὰ μοὶ ἐξαρκέσουν. Ἔχω σωστὰς πληροφορίας, ὅτι τὸ πᾶν τῆς οἰκονομίας τῆς οἰκίας μας κρέμαται ἀπὸ τὸν φίλτατόν μοι γαμβρόν. Εἰς τὴν εὐγενείαν του ἠμπορεῖτε νὰ τῷ ὁμιλήσητε ὅλα τὰ δέοντα διὰ νὰ μὴ καταχρᾶται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ ἀδελφικὸν φίλτρον, καὶ μὲ ὁποῖον τρόπον γνωρίζετε νὰ τοῦ κινήσητε τὴν φιλοτιμίαν· εἰς δὲ τὴν φιλοστοργοτάτην μοι Μητέρα θέλετε τῇ εἰπῇ ἰδιαιτέρως ἀπὸ μέρους μου, ὅτι εἰς ὅσα ἀνήκουν τοὺς υἱούς της νὰ μὴ πολλὰ παρακούῃ τὸν γαμβρόν, ἀλλὰ νὰ ἐξακολουθῇ τὸ μητρικόν της φίλτρον. Δὲν τῇ τὰ γράφω ὁ ἴδιος αὐτὰ, ἐπειδὴ ἠξεύρω, ὅτι τὰ γράμματά μου ἀναγινώσκονται καὶ ἀπὸ τὸν γαμβρόν μου, ὅστις ἐπειδὴ πολλὰ ὀλίγον μᾶς ἐγνώρισε, δὲν ὑποθέτω νὰ ἔχῃ ὅλην τὴν δέουσαν ἀδελφικὴν ἀγάπην, καὶ πρὸς περισσοτέραν πιστοποίησίν της, θέλει τῇ δείξῃ τὸ παρόν μου γραμμα διὰ νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι εἶναι ἰδικά μου παράπονα καὶ ὄχι ἐδικαῖς σας ἐφευρέσεις. Παρακαλῶ νὰ λάβετε τὸν κόπον νὰ κάμετε αὐτὸ τὸ ταξιδάκι, καὶ θέλετε μὲ ὑποχρεώσει πολλὰ, ὡσὰν ὁποῦ ἐλπίζω μεγάλα πράγματα ἀπὸ τὴν ἐπιτηδιότητά σας· εὐχόμενος δὲ ὑγείαν καὶ καλὴν ἐντάμωσιν, μένω.

Τῇ 6. Ὀκτωβρίου. 1827 ἐκ Ναυπλίου.

Ὁ πρόθυμος φίλος.
Δημήτριος Ὑψηλάντης.

———0———

Ἀριθ. 166.

Ἀγαπητέ μοι φίλε.

Τῇ 8 Αὐγούστου. 1832. ἐν Ὀδησσῷ.

Ὕστερα ἀπὸ τόσων χρόνων σιωπὴν μεταξύ μας μαθὼν ποῦ σέρνεσαι σοὶ γράφω. Κατὰ τύχην προχθὲς ἐντάμωσα τὸν μίαν

αν φορὰν δοῦλόν σου Μανόλην, ὅστις μοὶ εἶπεν, ὅτι εὑρίσκεσαι εἰς Βουκουρέστιον κυνηγῶν εἰσέτι τὴν πολυθρήλητον κρίσιν τοῦ Σάββα· εἰς Ναύπλιον ἤξευρα τοῦτο καὶ ἀπὸ τὸν Γεροπαπασσᾶν, ἀλλ' ἐπομένως καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος δὲν ἤξευρε ποῦ ἦσουν, διότι καὶ ἀπὸ ἄλλον εἶχε πληροφορηθεῖ ὅτι διὰ τὴν Χολύρρσιαν εἶχες ἀναχωρήσει, μάλιστα ἦτον καὶ εἰς ὑποψίαν περὶ τῆς ζωῆς σου· ὁ Μανόλης μοὶ εἶπεν νὰ συστήσω τὸ γράμμα μου εἰς κάποιον Ζαμάνην, διὰ νὰ τὸ λάβῃς ἀσφαλῶς. Δὲν ἤξεύρω ἂν ἦναι ὁ Κ, Ζαμάνης, τὸν ὁποῖον ἐγνώριζα μιὰν φορὰν, καὶ ἂν ὁ ἴδιος εἶναι, προσφέρετέ τον τοὺς προσκυνησμούς μου. Σοι στέλλω λοιπὸν τὸ παρὸν σύντομον διὰ νὰ λάβω ἀπόκρισιν, νὰ σὲ γράψω πλέον ἐκτεταμένως καὶ νὰ εἰπῶμεν τὰ πάθη μας ἀμοιβαίως. Ἀναμφιβόλως θὰ ἦσαι περίεργος νὰ μάθῃς τὰ κατ' ἐμέ, σοὶ λέγω εἰς ὀλίγα λόγια, ὅτι τὸ Πάσχα ἀνεχώρησα ἀπὸ Ναύπλιον διὰ τὴν Πόλιν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐδῶ. Πῶς ἀνεχώρησα καὶ διὰ ποῦ καὶ ὁ ἴδιος τὸ ἀγνοῶ· ἔφυγα χωρὶς νὰ ἤξεύρω ποῦ ὑπάγω· μίαν φορὰν ἀπὸ Τριέστι σοὶ ἔγραφα εἰς Ἀγκῶνα κάποιας προβλέψεις μου περὶ τῆς μελλούσης καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος· δι' ὀλίγον καιρὸν ἐνόμισα ὅτι τότε εἶχα ἀπατηθῆ, ἀλλ' ὄχι· ἡ δύναμις τῶν πραγμάτων εἶναι πάντοτε ἡ αὐτὴ· γράψε με ἀπ' εὐθείας ἐδῶ εἰς ὄνομα μου. Ὁ ἀδελφός

Ἀθανάσιος Τζακάλοφ.

Σ' Ὁ Τζακάλοφ μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Καποδιστρίου εἰς Ναύπλιον, ὅπου εὑρίσκετο, φοβηθεὶς τὰ κακὰ ἀποτελέσματα, ἀνεχώρησε καὶ διὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶχε φθάσει εἰς Ὀδησσὸν, ὅπου μαθὼν ὅτι ὁ Ξάνθος ζῇ καὶ εὑρίσκετο εἰς Βουκορέστιον τῷ ἔγραψε τὴν ἀνωτέρω ἐπιστολήν· κατὰ τὸ παρὸν εὑρίσκεται εἰς τὴν Μόσχαν παρὰ τῷ συναδελφῷ Κομιζοπούλῳ, ὄχι βέβαια εὐχαριστημένος, διότι καὶ αὐτὸς, ὡς εἷς τῶν πρωταρχηγῶν τῆς φιλικῆς Ἑταιρίας, δὲν ἐλείφθη ὑπ' ὄψιν ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀρχηγοὶ αὐτῆς, Ξάνθος, Π. Σέκερης, καὶ Κομιζόπουλος, καὶ λοιποὶ, παρὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερ-

νήσεως; ἐπειδὴ ὁ ὑποψηφιότητος τοῦ Ἱστορικοῦ Δοκιμίου τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας, ἔθωκεν ὅλην τὴν τιμὴν τῶν ἐνεργειῶν αὐτῆς εἰς ἄλλον, ὅστις, τῇ ἀληθείᾳ, οὐδὲν, ἢ ὀλίγον ἐδυνήθη νὰ ἐνεργήσῃ.

———0———

Ἀριθ. 167.

Κύριε Ξάνθε ἀδελφικῶς σᾶς ἀσπάζομαι.

Τῇ 11. Ἰουνίου 1836. Γαλάτζιον.

Ἡ ἐν παρδίστῳ μοναδικὴ ἡσυχία σας, μὲ δίδει πάντοτε εὐλάβειαν ἀφορμὰς νὰ τεχνολογῶ τὸ γενναῖον τῆς ψυχῆς σας, καὶ νὰ μὴν ἠμπορῶ κατὰ τοῦτο νὰ αἰσθανθῶ τὸ ἕως πότε ἀθῆ ἡ ὑπομονὴ καὶ ἐπιμονή σας, καὶ τέλος ὅποῖον ἄραγε τὸ φρόνημά σας; ἀλλὰ δὲν ἠξεύρω ἂν καὶ τοῦτο συγχωρημένον εἰς ἐμὲ καὶ γνωστικὸν τὸ νὰ σᾶς ἐρωτῶ τοιούτῳ τρόπως μὲ μίαν μου πρώτην ἐπιστολὴν ταύτην, ὕστερον ἀπὸ τόσους χρόνους τοῦ χωρισμοῦ ἀναμεταξύ μας προσωπικῶς καὶ οὐδέτατα ψυχικῶς, ἕνεκεν τοῦ ὅτι ἐγὼ σᾶς ἐπάθουν, σᾶς ἠγάπουν, καὶ σᾶς παθῶ, καὶ σᾶς ἀγαπῶ, γνωρίζων τὰ καθ' αὐτὸ αἰσθήματά σας καὶ τὰ ἔξοχα ψυχικὰ προτερήματά σας.

Ἀλλ' Ἀριστέ μου καὶ ἀκριβέ ἂς μὴ μελαγχολῶμεν, ἂς μὴ βαρυγνωμῶμεν, καὶ οὐδόλως ἂς μὴν ἀσχάλλωμεν. Ἑλληνικὴ σημαία κυματεῖ εἰς ὅλον τὸν κόσμον, Ἑλλὰς ἤρχισε νὰ ὑπάρχῃ ἐν μέσῳ τῶν δεδοξασμένων λαῶν. Πρέσβεις της εἰς ὅλας τὰς μεγάλας τοῦ κόσμου πόλεις. Πρόξενοι καὶ ὑποπρόξενοι καὶ εἰς τοὺς παραμοκροτέρους τοῦ ἐγθροῦ λιμένας, ὁ Ποθητὸς εἰς Γαλάτζιον, ὁ Φωκιανὸς εἰς Βεσσαραβίαν καὶ τὰ λοιπά. ὁ Ξάνθος εἰς τὸ Μοναστήριον τοῦ Μαρτζινενίου! τὴν Τράπεζαν ἑτοίμασαν οἱ ὑπηρέται, τὰ φαγητὰ ἀποθαμμένα, φάθησαν εἰς βρῶσιν των, αἱ μὴ εἰς αὐτὰ κοπιάσαντες, συνήθεια φαίνεται παλαιὰ εἰς τὸν κόσμον. Ὁ κύριος Λασάνης ἂν τώρα εἰς αὐτὴν τὴν τράπεζαν εἷς τῶν δαιτημόνων, ἐλπίζω νὰ σᾶς ἐνθυμηθῇ, ἂν ὄχι ὁ κύριος Ῥίζας, τοὺς ὁποίους μὲ τὸ νὰ συγχίζῃ ἡ ἐλευθεροτυπία πολλὰ μὲ χαιροφαίνεται.

Εἶδα ὅτι εἰς τὰ πιστήρια τοῦ τύπου τῶν Ἀθηνῶν εἶναι

ἡ Ἱστορία τῶν τρεξάντων' ἐν Βλαχοπογδανίᾳ ἐκδιδομένη ἀπό τινα, ἀλλὰ δὲν ἐννοῶ πόθεν λαμβάνουν τὰς πηγὰς τούτων τῶν πραγμάτων νὰ τὰ ἱστορήσουν. Ἴσως πάλιν καθὼς ἄλλοτε ὁ Φιλήμων, οἰκειοποιηθῇ καὶ αὐτὸς πρὸς δεῖξιν τοῦ Βιβλίου του ἀντικείμενον ἄλλον Ἀχιλλέα· θὰ τὸν ἰδῶμεν.

Εὐαρεστηθεῖτε, κύριε Ξάνθε, νὰ μὲ γράψητε τὰ περὶ ὑμῶν προσθέσατέ μοι καὶ ὅσα γνωρίζετε· πῶς ἐπιθυμῶ νὰ ἠξεύρω τὸ Βουκουρέστιον ὄχι μακρὰν συλλογίζομαι πῶς σᾶς τυγχάνουν καμμίαν φορὰν καὶ ἐκεῖθεν ἐφημερίδες διὰ νὰ παρατηρῆτε τὴν πρόοδον τῶν Ἑλλήνων, ἢ εἰς ποίαν διοικητικὴν περίστασιν εὑρίσκονται.

Δεχθεῖτε, ἄριστέ μοι, μετὰ τόσον καιρὸν τὸν εἰλικρινῆ ἀσπασμόν μου, καὶ καλοθελήσατε νὰ σᾶς ᾖμαι.

Ὁ ἀδελφὸς καὶ δοῦλος.

Ἀθ: Ξόδουλος.

———0———

Σ: Οὗτος ὁ φίλος ἦτον εἷς τῶν μεγαλεμπόρων Ἑλλήνων εἰς Βεσσαραβίαν Πελοποννήσιος, ἐν ὑπολήψει καὶ εὐνοίᾳ παρὰ τῇ Ῥωσσικῇ ἐκεῖ Διοικήσει, εἷς τῶν ἐνθερμοτέρων ἀδελφῶν τῆς Ἑταιρίας, καὶ πολλὰ δαπανήσας καὶ ἐνεργήσας ἐν τῇ ἐπαναστάσει πρὸς ἐνθάρρυσιν τῶν ἐν Γαλατζίῳ καὶ Σκουλενίῳ Ἑλλήνων στρατιωτῶν ὡς ἐκ τῶν πρὸς τὸν Ξάνθον εὑρισκομένων γραμμάτων του φαίνεται.

———0———

Ἀριθ 168.

Κύριε Μ: Ξάνθε σὲ ἀσπάζομαι,

Ἐν Ὑδρᾳ τῇ 30. Αὐγούστου. 1839.

Ἐπληροφορήθην ὅτι καταγίνεσαι εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς Ἱστορίας μας· τολμῶ νὰ σοῦ προβάλλω, ὅτι νὰ μὴ τὴν δόσῃς εἰς τύπον πρὸ τοῦ νὰ τὴν ἰδῶ, διὰ νὰ μὴν ὑποπέσῃς εἰς λάθη (παροργιζόμενος δικαίως κατὰ τοῦ Ἀναγνωστοπούλου) ἐὰν δὲ καὶ δὲν θελήσῃς νὰ κάμῃς τὴν γνώμην μου, ἐνθυμήσου ὅτι τὸ ἔργον εἶναι σπουδαῖον κτλ: ἐνθυμήσου τέλος πάντων ὅτι θέλεις εὕρει πολλοὺς αὐστηροὺς κριτὰς καὶ πρὸ πάντων τὸ

δημόσιον· μὴ παραλείψῃς, καθὼς ὁ ἀχάριστος Περῤῥαιβὸς, τοὺς ὅρους συνέδραμον. Δὲν ἀνήκει αὐτὴ ἡ τιμὴ (ἐὰν ἦναι τιμὴ) εἰς τοὺς Ἀρχιτέκτονας μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλους τοὺς συνεργάτας καὶ συντελέσαντας· μαθε ὅτι σώζωνται καὶ εἰς χεῖράς μου ἀπομνημονεύματα καὶ διὰ νὰ γείνῃ τέλειον τὸ σύγγραμμα χρέος εὔλογον νὰ συνενοηθῶμεν. Ἡ γνώμη μου ὑπαγορεύεται ἀπὸ εἰλικρίνειαν, σὺ δὲ κάμε ὅτι σοῦ φαίνεται καλὸν· ἐὰν δὲν εὑρισκώμεθα εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν τόπον, ὅταν πλησιάσῃς εἰς τὸ τέλος ἐὰν εὑρεθῇς ἐκτὸς ὑπηρεσίας, πολλοὺς κόπους καὶ χρόνους ξηρῶν καὶ θαλασσῶν καὶ ποταμῶν ἔκαμες, κάμε ἀκόμη ἕνα μικρὸν, καὶ ἔλα νὰ μὲ εὕρῃς, ἐὰν ἦναι εἰς ὑπηρεσίαν συνενοούμεθα ἤτε διὰ γραμμάτων ἢ ἔρχομαι ἐγώ. Ἀναμένω τὴν ἀπάντησιν· σὲ ἐναγκαλίζομαι καὶ σοῦ εὔχομαι ἀπὸ ψυχῆς κτλ.

Ὁ φίλος σου.

Π. Σέκερης.

ΤΕΛΟΣ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ.

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΠΕΡΙ ΣΥΣΤΑΣΕΩΣ ΜΙΑΣ ΦΙΛΟΜΟΥΣΟΥ ΚΑΙ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΟΥ ΓΡΑΙΚΙΚΗΣ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ.

Αἱ ἀνάγκαι τοῦ ἡμετέρου Γένους εἰσὶ πολλαὶ καὶ διάφοραι.

ά.) Ἡ τελειοποίησις τῶν ἤδη συσταθέντων σχολείων διά τε τῆς προσθήκης καὶ ἄλλων διδασκάλων, καὶ διὰ τὴν προμήθειαν τῶν εἰς πᾶσαν ἐπιστήμην ἀναγκαίων ὀργάνων.

β΄.) Ἡ σύστασις καὶ ἑτέρων σχολείων εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, τὰ ὁποῖα ὑστεροῦνται τοῦ πρώτου τούτου καὶ ἀναγκαιοτάτου τῆς Παιδείας καλοῦ.

γ΄.) Ἡ ἔκδοσις κλασικῶν λεγομένων Βιβλίων, τόσον πρὸς Χρῆσιν τῶν τῆς Ἑλλάδος σχολείων, ὅσον καὶ διὰ νὰ πωλῶνται μὲ τιμὴν μετριωτέραν· διότι ἡ τωρινή των ὡς ὑπέρογκος, τὰ κατασταίνει δυσπόριστα καὶ πρὸς αὐτοὺς σχεδὸν τοὺς εὐπορουῦντας.

δ΄.) Ἡ ἀποστολὴ εἰς τὴν Εὐρώπην Νέων ὁμογενῶν, φύσεως μὲν ἀγαθῆς, ἀλλ' ἐνδεῶν καὶ ἀπόρων, διὰ νὰ τελειοποιῶνται εἰς τὰς ἐπιστήμας, καὶ ἐπιστρέφοντες εἰς τὴν πατρίδα, νὰ γίνονται ὠφέλιμοι εἰς τοὺς ὁμογενεῖς διὰ τῆς μεταδόσεως τῶν φώτων τῆς Παιδείας.

έ.) Ἡ ὑπανδρεία τιμίων καὶ πτωχῶν ὁμογενῶν κορασίων.

ς΄.) Πρὸς συνδρομὴν καὶ βοήθειαν πολλῶν ἐνδεῶν καὶ εἰς συμφορὰς περιπεσόντων ὁμογενῶν· καὶ τῶν ὅσοι εὑρίσκονται κεκλεισμένοι ἐν φυλακαῖς δι' ἀπορίας νὰ ἐκπληρώσωσι τὰ χρέη των ἐκ τυχηρῶν περιστάσεων, καὶ ὄχι ἐκ κακῆς των διαγωγῆς·

καθὼς καὶ τῶν ὅσοι διὰ σωματικὰ ἀσθενήματα, ἢ διὰ γῆρας, δὲν ἠμποροῦν νὰ ἐπαρκῶσιν εἰς τὰ πρὸς τὸ ζῆν αὐτῶν ἀναγκαῖα.

ζ'.) Πρὸς βοήθειαν τῶν κατὰ διαφόρους τόπους τῆς Πατρίδος ἐκκλησιῶν, καὶ διὰ τὴν καλλιτέρευσιν καὶ αὔξησιν τῶν Νοσοκομείων.

Πρὸς ἐλάττωσιν ὀπωσοῦν τῶν διαληφθέντων ἀναγκῶν τοῦ Γένους ἐπόμενον ἦτον, ἵνα ἕκαστος τῶν ἐν καταστάσει ὀργάνων συνεισφέρῃ τὴν δυνατὴν βοήθειαν, καθὼς καὶ τῷ ὄντι πολλοὶ τῶν τοιούτων δὲν ἔλλειψαν κατὰ καιροὺς, καὶ δὲν λείπουν μέχρι τοῦ νῦν, πρὸς ἔπαινον καὶ δόξαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνόματος νὰ δεικνύωσι πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως τὴν εἰς τοῦτο εὐγενῆ προθυμίαν των, καὶ φιλάνθρωπον προαίρεσίν των· μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπῆρξάν καὶ ὑπάρχουσι τοιοῦτοι, ὧν αἱ κοινωφελεῖς ἀγαθοεργίαι εἶναι μεγάλαι, θαυμασταὶ, καὶ σύντονος ἐπάξιοι Ἑλληνικῶν καρδιῶν· καὶ τῶν ὁποίων τὰ σεβάσμα ὀνόματα εἶναι ἤδη τόσον διευφημισμένα, καὶ τόσον βαθέως ἐντετυπομένα εἰς τὰς εὐγνωμόνους καρδίας τῶν εὐεργετηθέντων καὶ ὀσημέραι παρ' αὐτῶν εὐεργετουμένων, ὥστε ἂν ἐπιχειρισθῶμεν νὰ πλέξωμεν ἐνταῦθα τοὺς ἐγκωμιαστικοὺς των στεφάνους, θέλομεν ἐπισπάσει ἀναμφιβόλως καὶ καθ' ἡμῶν τὴν λέγουσαν παροιμίαν.

» Κωφὸς ἀνὴρ ὡς Ἡρακλεῖ στόμα μὴ παραβάλλει « — Ἀλλ' ἐπειδὴ αὗται αἱ τοῦ Γένους χρεῖαι ὡς μεγάλαι, καὶ πολυειδεῖς, ὑπερβαίνουν ἐκ διαμέτρου τὰς Συνδρομὰς τῶν μερικῶν τούτων εὐεργετῶν καὶ καταντῶσιν ἐκ τούτου ἐνοχλητικαὶ, καὶ φορτικαὶ πολλάκις, διὰ τὰς συχνὰς, καὶ ἀλλεπαλλήλους προσαιτήσεις, καὶ ἔτι μᾶλλον διὰ τὴν κατάχρησιν τῶν ὅσοι ὑπὸ τὸ οἰκτρὸν τῆς δυστυχίας πρόσχημα ἐξαπατῶσι τοὺς συμπαθεῖς καὶ φιλοικτίρμονας, καὶ ὡς κηφῆνες ἀργοὶ καὶ ἄχρηστοι καρποῦνται ἀνυποστόλως τὰς πρὸς τοὺς ἐνδεεῖς τῷ ὄντι καὶ πάσχοντας ἀνηκούσας βοηθείας· διὰ τοῦτο ἀναγκαιότατον εἶναι νὰ ἐπινοηθῇ κἀμέν συστηματικὸν μέσον, ἱκανὸν νὰ προσχωρηγῇ προχείρους ἅμα καὶ διαρκεῖς τοῖς πόρους οἱ

μόνον πρὸς ἀφθονωτέραν βοήθειαν τῶν ῥηθέντων τοῦ γένους χρειῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀπαλλαγὴν τῶν συχνῶν ἐνοχλήσεων καὶ ἀναχαίτησιν τῆς τῶν ἀπατεώνων αἰσχροκερδοῦς καταχρήσεως, ἥτις προστρίβει εἰς τὸ γένος ἡμῶν οὐ τὴν τυχοῦσαν αἰσχύνην.

Τὸ μέσον λοιπὸν τὸ μόνον ἱκανὸν νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ ἁπλανῶς καὶ βεβαίως εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ προκειμένου σκοποῦ, φαίνεται, καθ' ὅλους τοὺς ὀρθοὺς λόγους, ἡ σύστασις μιᾶς ἐμπορικῆς ἑταιρείας, ἐφοδιασμένης μὲ ἀρκετὴν ποσότητα κεφαλαίων, τῶν ὁποίων τὰ ἐκ τῆς ἐμπορίας ἐτήσια κέρδη νὰ μεταχειρίζωνται πρὸς τὴν ἐπάρκειαν αὐτῶν τούτων τῶν τοῦ γένους χρειῶν, ἥτις καὶ νὰ ὀνομάζηται καὶ φιλάνθρωπος.

ΦΙΛΟΜΟΥΣΟΣ ΓΡΑΙΚΙΚΗ ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ.

§ 1.

Κεφάλαιον, ἤτοι καπιτάλιον τῆς ἑταιρείας.

Ἡ τοιαύτη ἑταιρεία διὰ νὰ ἐπαρκῇ εἰς τὰς εἰρημένας χρείας τοῦ Γένους μὲ τὴν ἀποχρῶσαν διαφύλειαν. καὶ νὰ ἀπαντᾷ καὶ τὰ ἴδιά της ἔξοδα, πρέπει νὰ ἔχῃ ἀφεύκτως ἓν κεφάλαιον (καπιτάλι) τοὐλάχιστον ἀπὸ δέκα μιλλιούνια ῥούβλια εἰς ἀσιγνάτζιαις τοῦ Βασιλικοῦ Βάνκου τῆς Ῥωσσίας.

§ 2.

Πορισμὸς τοῦ κεφαλαίου.

Ὁ Πορισμὸς τοῦ διαληφθέντος κεφαλαίου νὰ γείνῃ ἐκ συνεισφορᾶς ὁμογενῶν Γραικῶν (μὴ ἀποκλειομένων καὶ τῶν φιλελλήνων ἀλλογενῶν) ἐν λόγῳ δανείων μὲ τόκον πρὸς ἓξ τὰ ἑκατὸν κατ' ἔτος τὸν ὁποῖον τόκον ἡ ἑταιρεία νὰ ἦναι εἰς χρέος νὰ τὸν πληρώνῃ εἰς τὸ τέλος ἑκάστου ἔτους, ὅπου καὶ ὅπως θέλει ὁ καταβαλών. Οἱ δὲ συνεισφέροντες οὗτοι δανεισταὶ νὰ ὀνομάζονται μέλη τῆς Ἑταιρίας

§ 3.

Τρόπος τῆς καταβολῆς τῶν κεφαλαίων.

Διὰ τὴν εὐχερεστέραν καταβολὴν τοῦ ῥηθέντος κεφαλαίου, νὰ διαιρεθῇ τὸ ὅλον εἰς εἴκοσι δύω χιλιάδας μερίδια, πρὸς πέντε

χιλιάδας ρούβλια εἰς Ῥωσσικὰς ἀσιγνάτζιας τὸ κάθε μερίδιον. Ἕκαστος δὲ τῶν συνεισφερόντων νὰ ἠμπορῇ νὰ λαμβάνῃ ὅσα μερίδια προαιρεῖται, ὄχι ὅμως ὀλιγώτερον ἀπὸ ἓν μερίδιον.

§ 4.

Τὰ χρεωστικὰ ἔγγραφα τῆς ἑταιρείας πρὸς τοὺς καταβάλλοντας νὰ προετοιμασθῶσι διὰ χαλκογραφίας εἰς ὅσα ἀναγκαῖα κατὰ τὸ σχέδιον Α. εἰς τὰ ὁποῖα νὰ μὴ ἐγγράφηται οὔτε περισσοτέρα οὔτε ὀλιγωτέρα ποσότης τῶν πέντε χιλιάδων Ῥουβλίων ἑνὸς μεριδίου, ὡς εἴρηται.

Σημείωσις.

Ἐξαιροῦνται ἀπὸ τὸν ἄνωθεν προσδιορισμὸν, ὅσοι προαιροῦνται νὰ καταβάλωσιν εἰς τὴν αὐτὴν ἑταιρείαν ποσότητα τινὰ ἐπὶ συμφωνίᾳ νὰ μὴ λαμβάνωσιν αὐτοὶ τὸν ἐτήσιον τόκον, ἀλλὰ νὰ διανέμεται ποὸς ὠφέλειάν τινα τοῦ γένους κατὰ τὴν θέλησίν των παρὰ τῶν τοιούτων ἡ ἑταιρεία νὰ δέχεται καὶ ἕως πεντακόσια ρούβλια, ὑποχρεωμένη νὰ ἐκτελῇ ἀκριβῶς τὴν θέλησιν τοῦ καταβαλόντος εἰς τὴν διανομὴν τοῦ ἐτησίου τόκου.

§ 5.

Μεταχείρησις τοῦ κεφαλαίου τῆς ἑταιρείας.

Διὰ τὴν ὠφέλιμον καὶ ἐπικερδῆ μεταχείρησιν τῶν κεφαλαίων τῆς ἐμπορικῆς ταύτης ἑταιρείας, νὰ συστηθῶσι τέσσαρα γενικὰ ἐμπορικὰ ὀσπήτια, ἤτοι.

Εἰς Μόσχαν,
Εἰς Ὀδησσὸν,
Εἰς Κωνσταντινούπολιν,
Εἰς Βιέννην τῆς Αὐστρίας,

Καὶ τέσσαρα μερικὰ, ἢ Κομμοδίται.

Εἰς Ταϊγανρόγ — ἐξηρτημένον ἀπὸ τὸ τῆς Μόσχας
Εἰς Ἰσμαὴλ — ὁμοίως ἀπὸ τὸ τῆς Ὀδησσοῦ.
Εἰς Σμύρνην — ὁμοίως ἀπὸ τὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως
Εἰς Λιβόρνον — ὁμοίως ἀπὸ τὸ τῆς Βιέννης.

§ 6.

Αἱ ἐμπορικαὶ ἐνέργειαι καὶ ἐπιχειρίσεις τῶν ῥηθέντων ὀσπητίων τῆς Ἑταιρείας νὰ συνίστανται.

α'. Εἰς κεφαλαιώδη εἴδη πραγματειῶν.

β'. Εἰς δάνεια ἐπάνω εἰς πραγματείας ἀγορᾶς τε καὶ πωλήσεως ἐκ διορισμοῦ ἑτέρων, ἤτοι κομμισιόνων.

γ'. Εἰς τὴν χρῆσιν τῶν συναλλαγῶν, ἤτοι καμπίων μὲ διαφόρους ἐμπορικὰς τῆς Εὐρώπης πόλεις.

δ'. Εἰς μερίδια Γραικικῶν ἐμπορικῶν καραβίων μὲ τὴν ἀπαιτουμένην ἀσφάλειαν.

ε. Εἰς μαρίτιμα, ἤτοι δάνεια προσωρινὰ εἰς ἐμπορικὰ Γραικικὰ καράβια μέχρι τοῦ προσδιωρισμένου αὐτῶν ἀπόπλου, ὡς ἡ συνήθεια.

ς'. Εἰς ἀσφαλισμὸν τῶν διὰ θαλάσσης στελλομένων πραγματειῶν.

ζ'. Εἰς κατασκευὴν ἰδίων τῆς ἑταιρείας ἐμπορικῶν καραβίων, ὡς τὸ καλέσει ἡ χρεία.

η. Εἰς ἀποκατάστασιν μιᾶς τυπογραφίας τοῦ γένους, ὅπου κριθῆ εὔλογον, καὶ εἰς ὅ,τι ἄλλα ὠφέλιμα ἐπιχειρίματα.

§ 7.

Ἀπὸ τίνα ἄρθρα νὰ ἀπέχωσι τὰ ὀσπήτια τῆς Ἑταιρείας.

Τὰ ἐμπορικὰ τῆς ἑταιρείας ὀσπήτια ἀπὸ μὲν τὴν Μεταχείρησιν τινῶν ἄρθρων, εἰς τὰ ὁποῖα συνίσταται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸ θεμελιῶδες τῶν ὁμογενῶν πραγματευτῶν ἐμπόριον νὰ ἀπέχουν μὲ τελειότητα, καὶ νὰ τὰ ἐνεργῶσι μόνον διὰ λογαριασμὸν τῶν ὅσοι δώσουν εἰς αὐτὰ τὸν διορισμὸν (κομμίσιαι) καὶ ἄλλα πάλιν ἄρθρα δῆλον, ὅτι πρέπει, νὰ τὰ ἐμπορεύωνται μὲ τὴν ἀπαιτουμένην μετριότητα πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἀκαίρου πλησμονῆς, ἥτις γενικῶς ἀποβαίνει ὀλεθριωτάτη εἰς τὸ ἐμπόριον.

§ 8.

Ἀπογραφὴ τῶν μελλῶν τῆς Ἑταιρείας.

Ἐν πρώτοις νὰ γίνωσιν βιβλιάρια τινὰ διαπερασμένα μὲ

κλωστὴν, καὶ ἐσφραγισμένα, ὡς ἡ συνήθεια, μὲ ἐξεπίτηδες προετοιμασμένην σφραγίδα, καὶ μὲ ἐπιγραφὴν τοιαύτην.

Βιβλίον ἀπογραφῆς τῶν ὅσοι προαιροῦνται νὰ γείνωσι μέλη τῆς φιλομούσου καὶ φιλανθρώπου Γραικικῆς ἐμπορικῆς Ἑταιρείας.

Ἐξ αὐτῶν δὲ τῶν βιβλίων ἀπὸ ἓν εἰς τὰς διαληφθείσας πόλεις, καὶ εἰς ἄλλας, ὅπου κριθῇ ἀναγκαῖον πρὸς ἄνδρας ὁμογενεῖς διὰ νὰ ἐπισταθήσωσι μετ' ἐπιμελείας καὶ ζήλου εἰς τὴν ἀπογραφὴν τῶν μελλῶν τῆς ἑταιρίας, οὗτοι δὲ θέλει καταγράφουν ἐν τῷ Βιβλίῳ τὸ ἴδιον ὄνομα καὶ τὴν ποσότητα τῶν ὅσα μερίδια προαιροῦνται νὰ ἀγοράσουν.

§. 9.

Προδιορισμὸς τοῦ εἴδους τοῦ Νομίσματος.

Πρὸς ἀποφυγὴν δὲ τῆς συγχίσεως τῆς προερχομένης ἀπὸ τὴν διαφορὰν τῶν κατὰ τόπους νομισμάτων (μονέδων) νὰ προσδιορισθῇ ἓν καὶ μόνον εἶδος, τόσον εἰς τὴν καταβολὴν τῶν κεφαλαίων,, ὅσον καὶ εἰς τὴν πληρωμὴν τῶν τόκων. Τοῦτο δὲ τὸ προσδιωρισμένον εἶδος τοῦ Νομίσματος νὰ ἦναι αἱ ἀσιγνάτζιαι τοῦ Βασιλικοῦ Βάνκου τῆς Ῥωσσίας, καὶ δι' αὐτῶν νὰ γίνεται ἤτε καταβολὴ τῶν κεφαλαίων καὶ ἡ πληρωμὴ τῶν ἐτησίων τόκων, λογαριαζόμενα πάντα κατὰ τὴν τρέχουσαν συναλλαγὴν (κάμπιον).

§ 10.

Συμπληρωθείσης δὲ τῆς ἀπογραφῆς τῶν δύω χιλιάδων μεριδίων κατὰ τὸν §. 3. καὶ §. 8. καὶ καινοποιηθέντος τούτου παρὰ τῶν ἐπιστατούν των εἰς τὴν ἀπογραφὴν δι' ἀμοιβαίων εἰδήσεων, τότε νὰ γίνεται συνέλευσις ἀνὰ πᾶσαν τῶν εἰρημένων τεσσάρων πόλεων ὅλων τῶν ἐκεῖ εὑρισκομένων μελῶν, καὶ ἐξ αὐτῶν νὰ ἐκλέγωνται διὰ ψηφοφορίας πέντε ἔφοροι ἐφ' ὅλης ζωῆς των, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ ἔχων τὰ περισσότερα μερίδια νὰ ἀναδείκνεικται πρόεδρος. Ἐὰν δέ τις τῶν ἐφόρων μετὰ τριαετίαν θελέσῃ νὰ παραιτηθῇ, τότε νὰ ἐκλέγηται ἐκ τῶν ἐκεῖ μελῶν τῆς ἑταιρίας πάλιν διὰ ψηφοφορίας

ἄλλος εἰς τὸν τόπον του, διὰ νὰ ἦναι πάντοτε ἀνελλειπὴς ὁ ἀριθμὸς τῶν πέντε ἐφόρων.

§ 11.

Ἐκλογὴ τῶν διοικητῶν τῶν ἐμπορικῶν ὀσπιτίων

Μετὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν ἐφόρων νὰ γίνεται δευτέρα συνέλευσις τῶν μελῶν τῆς ἑταιρίας, καὶ διὰ ψηφοφορίας των νὰ ἐκλέγεται ὁ εἷς τῶν πέντε ἐφόρων, διοικητὴς τοῦ ἐκεῖ ἐμπορικοῦ ὀσπητίου τῆς ἑταιρίας· οὗτος δὲ νὰ ἔχῃ τοὐλάχιστον δέκα μερίδια εἰς τὴν ἑταιρίαν, νὰ ἦναι συγκεκροτημένος πράξει καὶ θεωρίᾳ μὲ τὰς ἀναγκαίας ἐμπορικὰς γνώσεις, νὰ παραιτηθῇ ἐξ ὁλοκλήρου ἀπὸ ὁποίαν δήποτε ἰδίαν του ἐμπορίαν, καὶ νὰ ἀφιερωθῇ ὁλ' ὅλου εἰς τὴν τακτικὴν καὶ ἐπίμονον διοίκησιν τῶν ἐμπορικῶν ὑποθέσεων τοῦ τῆς ἑταιρίας ὀσπητίου. Τούτων οὕτως ἐχόντων, νὰ ἦναι εἰς τὴν ἐξουσίαν του νὰ διαμένῃ εἰς αὐτὴν τὴν ἐπιστασίαν ἐφ' ὅρου ζωῆς του. Ἀνίσως ὅμως θελήσῃ νὰ παραιτηθῇ, νὰ μὴν ἠμπορῇ νὰ τὸ ἀκολουθήσῃ πρὸ τῆς διορίας πέντε ὁλοκλήρων χρόνων, ἐξαιρουμένης σωματικῆς τινος ἀσθενείας του. Ἀλλ' ὅταν μετὰ τὴν ῥηθεῖσαν διορίαν θελήσῃ νὰ παραιτηθῇ ἀφεύκτως, τότε νὰ ἐκλέγηται ἐν τῷ ἅμα διὰ ψηφοφορίας τῶν μελῶν διοικητὴς ἀντ' αὐτοῦ ὁ εἷς τῶν τεσσάρων ἐφόρων, ὁ ἱκανότερος νὰ δεχθῇ τὴν τοιαύτην ἐπιστασίαν, καὶ ἀντ' αὐτοῦ νὰ ἐκλέγεται ἄλλος ἔφορος κατὰ τὸν §. 10.

§ 12.

Ἐκλογὴ τῶν ἐφόρων καὶ τοῦ πράκτορος τῶν μερκῶν ὀσπιτίων τῆς ἑταιρίας.

Εἰς καθὲν δὲ μερικῶν ἐμπορικῶν ὀσπητίων τῆς ἑταιρίας νὰ ἐκλέγωνται ὁμοίως διὰ ψηφοφορίας τῶν ἐκεῖ εὑρισκομένων μελλῶν τρεῖς ἔφοροι κατὰ τὸν § 10. καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἐφόρων νὰ ἐκλέγηται ὁ πράκτωρ τοῦ μερικοῦ ὀσπιτίου, ὅστις νὰ ἔχῃ τοὐλάχιστον πέντε μερίδια εἰς τὴν ἑταιρίαν, καὶ τὰς ἀναγκαίας ἐμπορικὰς γνώσεις ἀναλόγους μὲ τὴν ἐπιστασίαν του, καὶ τὰ λοιπὰ, ὡς καὶ περὶ τοῦ διοικητοῦ εἴρηται, § 11.

§ 13.

Ὑπουργοὶ τῶν διοικητῶν καὶ τῶν πρακτόρων.

Ἕκαστος τῶν διοικητῶν νὰ ἔχῃ ὑπουργούς.

» Ἕνα γραμματικὸν εἰδήμονα τῆς διπλογραφίας (δόπιας σριτούρας) διὰ νὰ κρατῇ τὰ κατάστιχα εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν κατὰ τὴν ἀκριβεστέραν ἐμπορικὴν τάξιν.

» Ἕνα δεύτερον γραμματικὸν, συμβοηθὸν τοῦ πρώτου.

» Ἕτερον διὰ τὴν Γραικικὴν ἀλληλογραφίαν.

» Ἕτερον διὰ τὴν εἰς τὰς ἀναγκαίας ξένας γλώσσας.

» Ἕνα πράκτην (κασιέρην.)

» Ἕνα ἐπιστάτην τῆς τῶν πραγματειῶν ἀποθήκης (μαγαζίου.)

» Καὶ ἕνα συμβοηθὸν αὐτοῦ τοῦ ἐπιστάτου.

Τῶν δὲ πρακτόρων ἕκαστος νὰ ἔχῃ ὑπουργούς

» Ἕνα Γραμματικὸν εἰδήμονα τῶν καταστίχων ὡς ἀνωτέρω εἴρηται.

» Ἕτερον διὰ τὴν ἀλληλογραφίαν.

» Ἕνα ἐπιστάτην τῆς τῶν πραγματειῶν ἀποθήκης.

» Καὶ ἕνα βοηθὸν τοῦ αὐτοῦ ἐπιστάτου, ὅστις νὰ ἔχῃ καὶ τὴν ἐπιστασίαν τοῦ πράκτου.

§ 14.

Ἐτήσιος μισθὸς τῶν διοικιτῶν καὶ τῶν πρακτόρων καὶ τὰ ἔξοδα τῶν ὁσπιτίων.

Ὁ ἐτήσιος μισθὸς ἑκάστου τῶν διοικητῶν νὰ προσδιορισθῇ ἀνὰ δέκα χιλιάδαις ῥούβλια εἰς ἀσιγνάτζιαις, τῶν δὲ πρακτόρων ἀνὰ πέντε χιλιάδες. Οἱ δὲ μισθοὶ τῶν ὑπουργῶν, καὶ τῶν οἰκιακῶν ὑπηρετῶν θέλει προσδιορίζονται παρά τε τῶν διοικητῶν καὶ τῶν πρακτόρων, καθὼς θέλει γίνονται κατὰ τὴν διάταξιν τῶν αὐτῶν καὶ ἐξοικονόμησιν τὰ ἔξοδα τῆς ἐτησίου ζωοτροφίας, ἐνοικίου ὁσπιτίων, μαγαζίων, καὶ λοιπῶν οἰκιακῶν ἀναγκαίων.

§ 15.

Ἔμβασις τῶν κεφαλαίων εἰς τὰ ἐμπορικὰ ὁσπίτια τῆς ἑταιρίας.

Γενομένης δὲ τῆς ἐκλογῆς τῶν ἐφόρων, καὶ τῶν πρακτόρων μετὰ τῶν λοιπῶν ὑπουργῶν, τότε νὰ ἐνοικιάζηται ἀνυπερθέτως ἀπὰ πᾶσαν τῶν διαληφθεισῶν τεσσάρων πόλεων ἐν ἁρμόδιον εἰς τὰ τοῦ ἐμπορίου ὀσπήτιον, προμυθευμένον μὲ τὰ ἐπιτήδεια πρὸς κατοικίαν τοῦ τε διοικητοῦ καὶ τῶν ὑπουργῶν του, καθὼς καὶ εἰς τάς πόλεις τῶν κομμοδίτων καὶ ἐν' αὐτῷ νὰ προσκαλῶνται δι' ἐγκυκλίου γράμματος ὑπογεγραμμένου ὑπὸ τῶν τεσσάρων ἐφόρων, καὶ τοῦ διοικητοῦ ἑκάστου γενικοῦ ὀσπητίου, ὅλα τὰ ἐν τοῖς βιβλιαρίοις ὑπογραφέντα μέλη διὰ νὰ ἐμβάσῃ ἕκαστον εἰς ἓν τῶν γενικῶν ὀσπητίων τῆς ἑταιρίας τὸ ὑποσχεθὲν κεφάλαιόν του, καθ' ὅλον δὲ τὸ διάστημα τῆς ἐμβάσεως τῶν κεφαλαίων, οἱ ἔφοροι νὰ συνέρχωνται καθημερινῶς εἰς τὸ ὀσπήτιον τῆς ἑταιρίας ἐν μιᾷ προσδιωρισμένῃ ὥρᾳ μέχρι τὴς συμπληρώσεως.

§ 16.

Τρόπος τῆς ἐμβάσεως τῶν κεφαλαίων.

Ἕκαστον τῶν ἀπογραφέντων μελλῶν ἐμβάζον τὸ καπιτάλιόν του νὰ διευθύνεται εἰς τὸ πλησιέστερον τῶν τῆς ἑταιρίας γενικῶν ὀσπητίων, μὲ ἔγγραφον ἀναφοράν του, διαλαμβάνουσαν κατὰ τὸ σχέδιον Β. Προσωπικῶς, ἢ δι' ἐπιτροπίας του, καὶ εἰς ἐκείνην τὴν ὥραν, καθ' ἣν συνάζονται τακτικῶς οἱ ἔφοροι εἰς τὸ ὀσπήτιον τῆς ἑταιρίας, ὡς εἴρηται.

§ 17.

Παραλαβὴ τῶν κεφαλαίων.

Παῤῥησιασθείσης δὲ τῆς ἀνασοπᾶς εἰς τοὺς ἐφόρους, μετὰ τὴν κοινῶς αὐτῶν γενομένην ἀνάγνωσίν της, νὰ ἐπιγράψῃ ὁ Πρόεδρος ἰδιοχείρως ἄνωθεν αὐτῆς τὸν ἀνήκοντα ἀριθμὸν (νούμερον) καὶ τὴν τρέχουσαν ἡμέραν τοῦ Μηνός· ἔπειτα νὰ δίδεται ἡ ἀναφορὰ εἰς τὸν πράκτην διὰ νὰ παραλαμβάνῃ κατ' αὐτὴν τὴν προσφερομένην ποσότητα, τὴν ὁποίαν, ἀφ' οὗ παραλάβῃ καὶ ἀριθμήσῃ ἔμπροσθεν τοῦ προσφέροντος, καὶ καταγράψας αὐτήν τε καὶ τὸ ὄνομα τοῦ καταβάλλοντος εἰς τὸ σύνηθες κατάστιχόν του, νὰ ὑπογράφεται καὶ κάτωθεν τῆς ἀνα-

φορᾶς, ὅτι παρέλαβεν ἀνελλειπῆ τὴν ἐνδιαλαμβανομένην ποσότητα, καὶ οὕτω νὰ μεταδίδῃ τὴν ἀναφορὰν τῷ πρώτῳ γραματικῷ· οὗτος δὲ, ἀφ' οὗ καταγράψῃ ὁμοίως εἰς τὸ καθημερινόν του τὸ ὄνομα τοῦ καταβάλλοντος τὴν περίληψιν τῆς ἀναφορᾶς καὶ τὸν ἀριθμὸν τῆς καταβληθείσης ποσότητος, νὰ ἑτοιμάζῃ ἐν τῷ ἅμα τὸ ἐξ ὀνόματος τῆς ἑταιρίας χρεωστικὸν ἔγγραφον, τὸ ὁποῖον ὑπογεγραμμένον παρὰ τοῦ προέδρου, τοῦ διοικητοῦ τοῦ πρώτου Γραμματικοῦ, καὶ τελευταῖον τοῦ πράκτου, νὰ ἐγχειρίζηται εἰς τὸν προσενεγκότα τὴν ἀναφορὰν καὶ τὰ χρήματα, ἡ δὲ ἀναφορὰ νὰ κατατίθεται εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ ὀσπητίου τῆς ἑταιρίας.

§ 18.

Ἔναρξις τῶν ἐμπορικῶν ἐπιχειρημάτων τῶν τῆς ἑταιρίας ὀσπητίων.

Ἀφ' οὗ δὲ ἐμβασθῇ εἰς τὰ γενικὰ ὀσπήτια τῆς ἑταιρίας ὅλη ἡ ποσότης τοῦ διαληρθέντος κεφαλαίου, τότε ἕκαστον τῶν τεσσάρων γενικῶν ὀσπητίων νὰ ἀρχίζῃ τὰς ἐμπορικὰς ἐργασίας του κατὰ τὸν § 6. καὶ ἐντ' αὐτῷ νὰ ἐκδίδωσιν ἐγκύκλιον γράμμα ὡς ἡ συνήθεια, πρὸς τὰ ἀπανταχοῦ ὁμογενῶν τε καὶ ἀλλογενῶν ἐμπορικὰ ὀσπήτια, μὲ τὰ ὁποῖα ἤθελε χριθῇ εὔλογον ὑπὸ τῶν διοικητῶν νὰ ἔχωσιν ἐμπορικὴν ἀλληλογραφίαν. Καὶ τὰ τέσσαρα γενικὰ ὀσπήτια τῆς ἑταιρίας νὰ ἔχωσιν ἄμεσον μεταξύ των σχέσιν καὶ κρέδιτον ἀνοικτὸν καὶ ἀπεριόριστον τὸ ἓν ἐπὶ τοῦ ἄλλου, καὶ νὰ ἦναι εἰς χρέος νὰ ἐκτελῶσι τοὺς ἀμοιβαίους διορισμοὺς ἀνυπερθέτους καὶ μ' ὅλην τὴν δυνατὴν ἀκρίβειαν, ἐκτὸς ὅταν ἀκολουθήσει κἄν ἓν εὔλογον καὶ ἀποδεδειγμένον ἐμπόδιον, ἢ πρὸς ἀποφυγὴν τινος προφανοῦς ζημίας, ἕκαστον δὲ τῶν αὐτῶν ὀσπητίων νὰ ἐνεργῇ πληρεξουσίως καὶ ἀνεξαρτήτως τὰς ἐμπορικὰς του ὑποθέσεις, καθ' ὃν τρόπον κρίνει εὔλογον, καὶ ὠφελιμώτερον ὁ διοικητὴς αὐτοῦ τῇ συμβουλῇ καὶ ὁδηγίᾳ, χρείας τυχούσης καὶ τῶν ἐφόρων, τὰ δὲ μερικὰ ὀσπήτια, ἃ κομμωδῖται, νὰ ἀγροικῶνται κατὰ τὸ κρέδιτον τὸ καθ' ἓν μὲ μόνον τὸ γενικὸν ὀσπήτιον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον καὶ ἐξήρτηται.

Σημείωσις α'.

Ἐπειδὴ διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν τεσσάρων γενικῶν ὀσπητίων καὶ τῶν κομμοδίτων, ὡς εἴρηται, εἶναι ἀφεύκως ἀναγκαία ἡ καταβολὴ τῆς διαληφθείσης ποσότητος τῶν δύω χιλιάδων μεριδίων, ἂν ἐκ τοῦ ἐναντίου γείνῃ γνωστὸν ἐκ τῆς ἀπογραφῆς, ὅτι δὲν ἐσυμπληρώθη ὅλον τὸ κεφάλαιον, τότε νὰ ὀργανίζωνται μόνον τόσα ὀσπήτια, ὅσα χρειάζονται κατ' ἀναλογίαν τῆς ἀπογραφείσης ποσότητος, τὰ ὁποῖα ὀσπήτια νὰ ἀποκατασταίνωνται εἰς τὰς ἐμπορικοτέρας τῶν διαληφθέτων πόλεων, τουτέστιν εἰς Μόσχαν, ἢ εἰς Ὀδησσὸν, ἢ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου καὶ θέλουν ἐμβάζῃ τὰ ἀπογραφέντα μέλη, τὸ ὑποσχεθὲν καπητάλιον· κατὰ λόγον δὲ ὅπου ἤθελεν αὐξάνῃ ἡ ἀπογραφὴ καὶ ἄλλον μελλῶν, καὶ συμπληροῦνται ἡ ποσότης τῶν ἀποχρόντων κεφαλαίων καὶ δι' ἄλλο γενικὸν ὀσπήτιον, τότε νὰ ὀργανίζεται καὶ εἰς ἄλλην ἀπὸ τὰς ῥηθήσας πόλεις.

Σημείωσις β'.

Ἀνίσως δὲ μετὰ τὰ τὴν συμπλήρωσιν ὅλης τῆς ποσότητος τῶν δύω χιλιάδων μεριδίων ἐξακολουθεῖ ἡ ἀπογραφὴ καὶ περισσοτέρων μελλῶν, ἡ ἑταιρία νὰ τὰ δέχεται, καὶ νὰ αὐξάνῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν μεριδίων, καθὼς καὶ τὰ ἐμπορικὰ ἐπιχειρήματά της κατὰ ἀναλογίαν τῆς αὐξήσεως τῶν κεφαλαίων.

§ 19.

Καθήκοντα καὶ δικαιώματα τῶν ἐφόρων.

Οἱ ἔφοροι νὰ ἦναι εἰς χρέος νὰ συνέρχωνται ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος εἰς μίαν διωρισμένην ἡμέραν καὶ ὥραν εἰς τὸ ὀσπήτιο τῆς ἑταιρίας, ἵνα μετ' αὐτῶν ὁ διοικητὴς συσκέπτεται καὶ συμβουλεύεται περὶ πασῶν τῶν ἀναγκαίων ὑποθέσεων, κοινοποιῶν αὐτοῖς τὰς κεφαλαιωδεστέρας, καὶ οὐσιώδεις ἐμπορικὰς ἐργασίας του, καὶ δεχόμενος προθύμως τὴν ἀποδεδειγμένως ἐπικρατεστέραν καὶ ὠφελιμωτέραν αὐτῶν γνώμην εἰς τὰ ἀνήκοντα, οἱ δὲ ἔφοροι τότε γενικῶν καὶ μερικῶν ὀσπητίων τῆς ἑταιρίας νὰ ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ἐρωτοῦν ἐτευθέρως, καὶ νὰ λαμ-

βάνουν γνῶσιν καὶ πληροφορίαν περὶ πάντων τῶν ἐμπορικῶν πράξεων τῶν τῆς ἑταιρίας ὑποκειμένων.

§ 20

Καθήκοντα τῶν διοικητῶν καὶ τῶν πρακτόρων

Οἱ διοικηταὶ καὶ οἱ πράκτορες τῶν ἐμπορικῶν ὑποκειμένων τῆς ἑταιρίας ὀφείλουσι νὰ ἦναι ἄγρυπνοι, ἐπιμελεῖς καὶ προσεκτικοὶ νὰ ἐνεργῶσι μὲ τὴν ἀπαιτουμένην δραστηριότητα καὶ κατὰ τοὺς ἀκριβεῖς κανόνας τοῦ ἐμπορίου, οὗ μόνον τὰς ἰδιαζούσας ὑποθέσεις τῆς ἑταιρίας, ἀλλὰ καὶ τοὺς διαρισμοὺς καὶ παραγγελίας παντὸς ἄλλου ἐμπορικοῦ ὑποκειμένου, τὸ ὁποῖον ἤθελε διευθύνει εἰς αὐτοὺς καὶ ἐμπιστευθεῖ τὰς ὑποθέσεις του. Πρὸς ἐντελεστέραν δὲ γνῶσιν τῶν καθηκόντων τῶν τε διοικητῶν καὶ τῶν πρακτόρων νὰ συντεθῇ ὑπὸ τῶν ἐφόρων ἑκάστου ὑποκειμένου τῆς ἑταρίας μία ἔγγραφος ἐπαρίθμησις αὐτῶν καθαρὰ καὶ ἀκριβὴς, εἰς εἶδος κώδικος ὑπαγεγραμμένου παρ' αὐτῶν διὰ τοῦ ὁποίου χειραγωγούμενοι εἴτε διοικηταὶ καὶ πράκτορες, νὰ ἐκτελῶσιν ἀπαραβάτως τὸ ἐμπιστευθὲν αὐτοῖς ἱερὸν χρέος τῆς ἐπιστασίας των, καὶ εἰς κάθε ἀποδεδειγμένην παράβασιν τῶν τεθέντων κανόνων νὰ ὑπόκεινται εἰς τὴν ἐκ ταύτης προερχομένην ζημίαν.

Σημείωσις.

Ἐπειδὴ πᾶς ἔμπορος ἀγαπᾷ φυσικῷ τῷ λόγῳ νὰ λανθάνωσι τοὺς ἄλλους τὰ ἐπιχειρήματά του, διότι ἡ καλὴ ἐκβασίς των ἤρταται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ τὴν μυστυκότητα τῆς ἐνεργείας των, διὰ τοῦτο ἀναγκαίως ἔπεται, ἵνα, οἵτε διοικηταὶ καὶ οἱ πράκτορες ἐπιβάλωσιν εἰς τὸν ἑαυτόν των, ὡς ἱερὸν καὶ ἀναθέτητον Νόμον τὸ νὰ συντηροῦν κατὰ πάντα μυστυκοὺς καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἐφόρους ἀκοινοποιήτους, τοὺς ξένους διορισμοὺς διὰ προβλέψεις πραγματιῶν, καθὼς καὶ τοὺς λογαριασμοὺς ἀγορᾶς (φατούρας) τῶν οἵων δήποτε πραγματιῶν στελομένων αὐτοῖς εἰς πώλησιν· ἡ δὲ ἀκριβὴς φυλακὴ τοιούτου καθήκοντος νὰ παραγγέλληται αὐστηρῶς καὶ εἰς ὅλους τοὺς ὑπουρ-

γούς· καὶ ἡ παραβασίς του νὰ λογίζεται ὡς ἀξιοκατάκριτον καὶ ἄτιμον ἔργον.

§ 21.

Καθήκοντα τοῦ πράκτου καὶ τῶν γραμματικῶν τῶν καταστίχων.

Ὁ πράκτης ἑκάστου γενικοῦ καὶ μερικοῦ ὀσπητίου τῆς ἑταιρίας νὰ ἦναι ὑπόχρεος καθ' ἑκάστην ἑσπέραν νὰ κάμῃ τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ Κηβοτίου τῶν μετρητῶν (Κάσσα) καὶ νὰ παραβάλλῃ ἀκριβῶς τὴν ἐμπορικὴν τοῦ δωσοληψίαν πρὸς ἀνεύρεσιν πρόχειρον καὶ ἀνυπέρθετον παντὸς λάθους, δυναμένου νὰ προέλθῃ ἐκ παραδρομῆς ἐξ ἀπροσεξίας, ἢ ἀλησμονησίας. Οἱ δὲ γραμματικοὶ τῶν καταστίχων νὰ ἦναι καὶ αὐτοὶ ὑπόχρεοι νὰ κάμνωσιν εἰς τὸ τέλος ἑκάστου μηνὸς ἓν δοκίμιον ὅλων τῶν λογαριασμῶν, ἤτοι μηνιαῖον μπιλλάντζο, πρὸς ἀποφυγὴν παντὸς λάθους· καὶ τὸ τοιοῦτον μηνιαῖον μπιλλάντζον νὰ θεωρῆται καὶ ὑπὸ τῶν ἐφόρων.

§ 22.

Κατάστρωσις τοῦ Γενικοῦ ἑνικοῦ μπιλλάντζου τῶν ὀσπητίων τῆς ἑταιρίας.

Κατὰ τὴν πρώτην τοῦ Νοεμβρίου ἑκάστου ἔτους ἔχουν χρέος τὰ μερικὰ ὀσπήτια, ἡ κομμοδίται τῆς ἑταιρίας νὰ στέλλῃ τὸ καθ' ἓν εἰς τὸ γενικὸν ὀσπήτιον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἴρταται τὸ ἐτήσιον μπιλλάντζον του. Κατὰ δὲ τὴν πρώτην τοῦ Δεκεμβρίου τὰ γενικὰ ὀσπήτια νὰ σφαλῶσι τοὺς λογαριασμούς των, νὰ καταστρώνῃ τὸ καθ' ἓν τὸ ἴδιόν του μπιλλάντζον, καὶ νὰ τὰ ἀποστέλλωσιν ἀμοιβαίως τὸ ἓν πρὸς τὸ ἄλλο. Μετὰ δὲ τὴν παραλαβὴν τῶν ἀμοιβαίων αὐτῶν μπιλλάντζων ἕκαστον τῶν γενικῶν ὀσπητίων νὰ συνάπτῃ καὶ νὰ συγκεφαλαιοῖ τὰ πάντα εἰς ἓν γενικὸν μπιλλάντζον, καὶ ὑπογραφόμενον ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ καὶ τῶν ἐφόρων, νὰ προσκαλῶνται ὅλα τὰ ἐκεῖσε εὑρισκόμενα μέλη τῆς ἑταιρίας διὰ νὰ κοινοποιῆται καὶ εἰς αὐτά. Καὶ ἐν ταυτῷ νὰ στέλλεται ἓν ἀνυπόγραφον ἴσον τοῦ γενικοῦ μπιλλάντζου καὶ εἰς καθ' ἓν τῶν μερικῶν ὀσπητίων πρὸς κοινοποίησιν καὶ τῶν ἐκεῖσε μελῶν.

§ 23.

Διανομὴ τοῦ κέρδους τῆς ἑταιρίας.

Ἀφ οὗ δὲ καταστρωθῇ ἐν πάσῃ ἀκριβείᾳ τὸ γενικὸν μπιλλάντζον, καὶ γίνουν ἐκ τούτου ἐμφανῆ τὰ ὅσα κέρδη ἐξαποστείλῃ ὁ πλουσιόδωρος Κύριος καὶ τῶν πτωχῶν ὑπερασπιστὴς θεὸς, τότε ν' ἀρχίζῃ καὶ ἡ διανομὴ αὐτῶν πρὸς βοήθειαν τῶν τοῦ γένους χρειῶν. Ἀλλ' αὗται αἱ χρεῖαι πρέπει νὰ ἐρευνηθῶσι προηγουμένως καὶ νὰ καταγραφῶσι διὰ νὰ ᾖναι κατὰ πάντα καὶ ἀκριβῶς ἐγνωσμένα οὐ μόνον εἰς τοὺς ἐφόρους τῆς ἐμπορικῆς ἑταιρίας, ἀλλὰ καὶ γενικῶς εἰς ὅλα αὐτῆς τὰ μέλη· ἡ δὲ διανομὴ νὰ γίνεται δι' ἐπιστασίας τῶν τε ἐφόρων καὶ τοῦ διοικητοῦ τοῦ πλησιεστέρου γενικοῦ ὁσπητίου τῆς ἑταιρίας, καὶ νὰ λαμβάνεται ἔγγραφος ἀπόδειξις ἀπὸ ἐκείνους, πρὸς τοὺς ὁποίους διανέμηται ἡ βοήθεια, καὶ αἱ τοιαῦται ἀποδείξεις νὰ φυλάττωνται εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς ἑταιρίας, κοινοποιούμενα τὰ πάντα καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ὁσπήτια τῆς ἑταιρίας, καὶ δημοσιευόμενα κατ' ἔτος (ἂν κριθῇ εὔλογον γενικῶς ὑπὸ τῶν ἐφόρων) καὶ διὰ τῆς τοῦ λογείου Ἑρμοῦ ἐφημερίδος.

§ 24.

Ποῖοι τῶν Νέων νὰ στέλλωνται ὑπὸ τῆς ἑταιριας εἰς τὴν Εὐρώπην πρὸς μαθήτευσιν.

Ὅταν οἱ διδάσκαλοι τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι σχολείων ἴδωσι τινὰς τῶν μαθητῶν ἐπιδίδοντας εἰς τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν, ἀγχίνους χρηστοήθεις καὶ τὴν κατάστασιν ἐνδεεῖς, ἐπιθυμοῦντας δὲ νὰ ὑπάγωσιν εἰς κανὲν τῶν τῆς Εὐρώπης Πανεπιστημίων διὰ νὰ ἐκπαιδευθῶσιν εἰς τὰς ἐπιστήμας καὶ στέργοντας ἐνταυτῷ μετὰ τὴν τελειοποίησίν των νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν πατρίδα των διὰ νὰ ὠφελήσουν τοὺς ὁμογενεῖς των κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ Συστήματος τῆς τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πηλείου ὄρους ἑταιρίας, τότε οἱ διδάσκαλοι νὰ ἀναγγέλωσι τοῦτο περιστατικῶς εἰς τὸ πλησιέστερον γενικὸν ὁσπήτιον τῆς ἑταιρίας, τὸ ὁποῖον νὰ φροντίζῃ περὶ τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν τῶν Νέων ἐφοδιάζοντάς τους μὲ τὰ ἀναγκαῖα ἔξοδα τοῦ δρόμου, καὶ

προμυθεύοντάς τους τὴν ἐτήσιον δαπάνην εἰς ὅποιον μέρος τῆς εὐρώπης χριθεῖ εὔλογον νὰ ὑπάγουν, καθ' ὅλον τὸ ἀνῆκον διάστημα τῆς ἐκεῖσε διατριβῆς των.

§ 25.

Περὶ τῶν περιφερομένων ὁμογενῶν πρὸς ζήτησιν ἐλέους.

Ὅταν φανῆ τις τῶν ὁμογενῶν περιερχόμενος, καὶ προβαλλόμενος ἔνδειαν, πτωχείαν, καὶ συμφορὰς, προσαιτεῖ τὴν τῶν ὁμογενῶν συνδρομὴν καὶ τὸ ἔλεος, τὸν τοιοῦτον κανεὶς κατὰ πρῶτον νὰ μὴ τὸν δέχηται, ἀλλὰ νὰ τὸν στέλλῃ εἰς τὸ ἐμπορικὸν ὀσπήτιον τῆς ἑταιρίας, ὅπου ἀφ' οὗ ἐξετασθεῖ ἀκριβῶς ἀπὸ τοὺς ἐφόρους, ἂν εὑρεθῇ ἀληθῶς δυστυχὴς ἐκ περιστάσεων, καὶ ἄξιος ἐλέους, τότε νὰ τῷ γίνηται ἡ ἀνήκουσα βοήθεια ἀπὸ τὴν **Κάσσαν** τῆς ἑταιρίας, καὶ νὰ ἔχῃ τὴν ἄδειαν νὰ προστρέχῃ καὶ εἰς τοὺς προαιρουμένους νὰ τὸν βοηθήσουν ἰδιαιτέρως, εὑρεθεὶς δὲ ἀπαταιὼν καὶ ψευδόμενος, νὰ κοινοποιῆται πρὸς πάντας ὡς τοιοῦτος, καὶ ἐφοδιαζόμενος μὲ μόνα τὰ ἔξοδα τῆς ὁδοιπορείας του νὰ ἀποπέμπεται εἰς τὰ ὀπίσω.

§ 26.

Περὶ τοῦ νὰ δέχηται ἡ ἑταιρία ἐπιτροπίαν ἐκ διαθήκης.

Ἕκαστον τῶν γενικῶν ἐμπορικῶν ὀσπητίων τῆς ἑταιρίας νὰ δέχηται ἀπὸ κάθε Γραικὸν τὴν μετὰ θάνατον αὐτοῦ ἐκ διαθήκης του ἐπιτροπίαν εἰς τὴν περιουσίαν του, καὶ νὰ ἦναι εἰς χρέος νὰ ἐκτελῇ ἀκριβῶς, καὶ μέχρι λεπτοῦ τὰς ἐν τῇ διαθήκῃ διαταγάς· ἀντὶ δὲ ταύτης τῆς ἐκδουλεύσεως νὰ λαμβάνῃ ἡ ἑταιρία ἀπὸ ὅλην τὴν ποσότητα τῆς περιουσίας τοῦ ἀποθανόντος διὰ μίαν καὶ μονὴν φορὰν πρὸς δύο τὰ ἑκατὸν, ἐκτὸς τῶν ἀναγκαίων ἐξόδων, τῆς ὁποῦ τύχει νὰ ἀκολουθήσουν διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐν τῇ διαθήκῃ.

§ 27.

Πῶς νὰ ὀνομάζωνται εὐεργέται τοῦ γένους.

Ὅσοι καταθέσωσιν εἰς τὴν ἑταιρίαν ταύτην ποσότητά τινα μὲ διορισμὸν νὰ διανέμητε ὁ ἐξ αὐτῆς ἐτήσιος τόκος πρὸς κανήν τινα τοῦ γένους ὠφέλειαν κατὰ τὸν § 4. εἰς τὴν σημεί-

ωσιν οἱ τοιοῦτοι νὰ ὀνομάζωνται εὐεργέται τοῦ γένους, καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν νὰ καταγράφωνται μὲ χρυσὰ κεφαλαιώδη γράμματα εἰς ξεχωριστὸν ἐπὶ τούτῳ προητοιμασμένον βιβλίον ἐπιγραφόμενον « ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΕΥΕΡΓΕΤΩΝ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ » οὗτοι δὲ οἱ εὐεργέται νὰ διαιρεθῶσιν εἰς τρεῖς κλάσεις, διακρινόμεναι διὰ στοιχείων Α. Β. Γ. καὶ ἐν μὲν τῷ Α. νὰ καταγράφωνται τὰ ὀνόματα τῶν ὅσοι καταβάλλωσι ἀπὸ τὰς πεντήκοντα χιλιάδας ῥούβλια καὶ ἀνωτέρω· ἐν δὲ τῷ Β. τὰ τῶν καταβαλλόντων ἀπὸ τὰς εἰκοσιπέντε χιλιάδας μέχρι τῶν πεντήκοντα· ἐν δὲ τῷ Γ. τὰ τῶν καταβαλλόντων ἀπὸ τὰ πεντακόσια ῥούβλια μέχρι τῶν εἴκοσι πέντε χιλιάδων· ἀκολούθως δὲ τοῦ καταγεγραμμένου ὀνόματος ἑνὸς ἑκάστου τῶν εὐεργετῶν νὰ σημειοῦται τὸ ἔτος τῆς καταβολῆς, ἡ ποσότης, καὶ ὁ διορισμὸς αὐτοῦ περὶ τῆς τόκου διανομῆς.

§ 28.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ.

Διὰ νὰ ἀπαρτισθῇ δὲ τὸ σύστημα τῆς κοινοφελοῦς ταύτης ἑταιρίας, γενόμενον ὅσον τὸ δυνατὸν τελειότερον, πρέπον εἶναι νὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα πᾶν μέλος αὐτῆς, ὅπου καὶ ἂν εὑρίσκηται, ὅταν στοχασθῇ τινὰ ἀναγκαῖαν προσθήκην εἰς τὰ ἐκτεθέντα, ἢ ἀφαίρεσιν ἐξ αὐτῶν, τόσον κατὰ τὴν διανομὴν τῶν βοηθειῶν, ὅσον καὶ κατὰ τὰς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις, ἢ ἄλλο τι ὠφελείας πρόξενον, νὰ κοινοποιῇ ἐγγράφως τὴν τοιαύτην γνώμην του εἰς τὸ πλησιέστερον γενικὸν ἐμπορικὸν ὀσπήτιον τῆς ἑταιρίας. Τοῦτο δὲ νὰ στέλλῃ ἴσον αὐτοῦ τοῦ προβλήματος καὶ εἰς τὰ λοιπὰ γενικὰ ὀσπήτια τῆς ἑταιρίας μὲ προσθήκην τῆς τῶν ἐφόρων αὐτοῦ περὶ τούτου κρίσεως, Καὶ οὕτω ἀνακριθὲν καὶ ἐξετασθὲν ὑπὸ πάντων γενικῶς τῶν ἐφόρων, καὶ κριθὲν ὀρθὸν καὶ συμβάλλον, νὰ παραδέχηται, ἀποδοκιμασθὲν δὲ νὰ ἀποβάλλεται.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΥΨΗΛΑΝΤΗΣ.

ΜΥΣΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΙ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΚΑΙ ΚΑΘΟΛΙΚΟΥ ΣΚΟΠΟΥ ΤΗΣ ΦΙΛΟΜΟΥΣΟΥ ΚΑΙ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΟΥ ΓΡΑΙΚΙΚΗΣ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ.

§ 1.

Ἀγκαλὰ καὶ ὁ φαινόμενος σκοπὸς τῆς Ἑταιρίας ταύτης συνίσταται εἰς τὸ νὰ μεταχειρίζωνται τὰ καθαρὰ αὐτῆς κέρδη πρὸς βοήθειαν τῶν χρειῶν τοῦ γένους κατὰ τὴν δημοσιευομένην ἔκθεσιν, ὁ κύριος ὅμως καὶ καθολικὸς σκοπὸς τῆς συστάσεώς της ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ συναθροισθῇ ἐπὶ τῷ αὐτῷ ἡ ποσότης τῶν δέκα καὶ ἐπέκεινα μιλλιουνίων, καὶ νὰ ἦναι ἕτοιμα διὰ νὰ μεταχειρισθῶσιν ὅλα διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Φιλτάτης Πατρίδος, καὶ τότε αὐτὸ τὸ χρέος θέλει εἶναι ἱερὸν καὶ ἀπαραβίαστον χρέος τοῦ Γένους, διὰ νὰ ἐκπληρωθῇ εἰς τοὺς καταβαλόντας ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῆς μελλούσης ἀποκαταστάσεως τῆς Ἑλλάδος.

§ 2.

Οἱ ἔφοροι τῆς αὐτῆς Ἑταιρίας πρέπει νὰ ἦναι μέλη τῆς Ἑταιρίας τῶν φιλικῶν· καὶ ἂν τις ἐξ αὐτῶν τύχῃ νὰ μὴ ἦναι, πρέπει μετὰ τὴν ἐκλογήν του οἱ λοιποὶ νὰ τὸν ἐμβάζωσιν εἰς αὐτήν. Ὁμοίως δὲ νὰ ἦναι μέλη τῆς αὐτῆς Ἑταιρίας τῶν φιλικῶν καὶ ὅλοι οἱ ὑπουργοὶ τῶν ἐμπορικῶν ὑποκαταστημάτων τῆς ἑταιρίας ταύτης, δηλαδὴ οἵτε γραμματικοὶ τῶν καταστίχων, οἱ τῆς ἀλληλογραφίας καὶ οἱ Πράκτορες.

§ 3.

Εἷς τῶν ἐπισημοτέρων τοῦ Γένους, μέλος ὢν ταύτης καὶ τῆς τῶν φιλικῶν ἑταιρίας ἐδιορίσθη παρὰ τῆς Σεβαστῆς ἀρχῆς τῶν φιλικῶν ἑταιριάρχος, μὲ τὸν ὁποῖον οἱ ἔφοροι ἑκάστου γενικοῦ ἐμπορικοῦ ὑποκαταστήματος θέλει εἰσακούονται διὰ τὴν ἐνέργειαν κάθε ἐπιχειρήματος ἀποβλέποντος εἰς μόνον τὸν Κύριον σκοπὸν τῆς Ἑταιρίας τῶν φιλικῶν, καὶ δεομένου χρηματικῆς δα-

κάνης. Τὸ ὁποῖον τότε νὰ ἐνεργῆται ὅταν ὁ ἑταιρίαρχος ἐπικυρώσῃ αὐτὸ, εἰ δὲ καὶ δὲν κριθῇ παρ' αὐτοῦ εὔλογον νὰ ἐπιστρέφεται ἡ ἀναφορὰ πρὸς τοὺς ἀποστείλαντας ἐφόρους μὲ ἐπιγεγραμμένην τὴν αἰτίαν τῆς μὴ ἐπικυρώσεως.

Οὗτοι δὲ νὰ γνωστοποιοῦσι τοῦτο καὶ τοῖς ἐφόροις τῶν λοιπῶν γενικῶν ὑποκαταστημάτων τῆς Ἑταιρίας.

§ 4.

Ὅταν δὲ ἡ ἀρχὴ τῶν φιλικῶν κρίνῃ τὸν καιρὸν ἁρμόδιον πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ μεγάλου καὶ ἱεροῦ σκοποῦ, καὶ γίνῃ διὰ τοῦτο χρεία μεγάλης δαπάνης, καὶ ἑπομένως ἡ αὐτὴ ἀρχὴ τῶν φιλικῶν δώσῃ τῷ Ἑταιριάρχῳ τὸν διορισμὸν τῆς ἐνεργείας, οὗτος θέλει ἀναφέρεται πρὸς τοὺς ἐφόρους ὅλων τῶν γενικῶν ὑποκαταστημάτων τῆς ἐμπορικῆς ἑταιρίας, ἐπιστέλλων πρὸς αὐτοὺς τὴν τῆς ἀρχῆς διαταγὴν καὶ τοὺς συμφώνως μὲ αὐτὴν ἰδίους του διορισμούς. Οἱ δὲ ἔφοροι νὰ ἦναι εἰς χρέος νὰ ἐκτελῶσιν ἐν τῷ ἅμα καὶ ἀνυπερθέτως τοὺς διορισμοὺς τοῦ ἑταιριάρχου, ἐμβάζοντες ἀπὸ τὴν Κάσσαν τῆς ἑταιρίας τὰς ἀναγκαίας χρηματικὰς ποσότητας, ὅπως καὶ ὅπου ἤθελε τοὺς διορίσει ὁ Ἑταιρίαρχος.

Πρέπει λοιπόν, ὦ φίλτατοι Συμπατριῶται, ἀφ' οὗ μίαν φορὰν ἀπεσείσαμεν τὴν Παχείαν ἀχλὺν τῆς ἀγνοίας καὶ ἀμαθείας, διηνοίξαμεν τέλος πάντων τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν, καὶ ἴδομεν τὴν ῥοδοδάκτυλον καὶ τερπνοτάτην αὐγὴν τῆς μεγάλης ἡμέρας, καθ' ἣν θέλει ἀνατείλει ὁ λαμπρὸς καὶ ζωογονητικότατος ἥλιος τῆς τοσοῦτον ἐπιθυμητῆς τοῦ γένους ἡμῶν ἀναγεννήσεώς τε καὶ ἀναπλάσεως, πρέπει λέγω, νὰ ἐνθυμηθῶμεν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν νὰ αἰσθανθῶμεν μέχρι βάθους καρδίας, ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ ἐποχὴ, ἥτις θέλει ἐπισφραγίσει ἢ τὴν ἀθάνατον ἡμῶν δόξαν, ἂν προθυμοποιηθῶμεν, ἢ τὸ ἀνεξάλειπτον ὄνειδος καὶ τὴν παντοτεινὴν καταισχύνην μας, ἂν ῥαθυμήσωμεν. Ἡ Μηχανὴ τοῦ Μεγάλου ἔργου ἐτεχνουργήθη τῇ τοῦ θεοῦ βοηθείᾳ καὶ ἀντιλήψει κατὰ τὸν θαυμασιώτερον καὶ ἄριστον τρόπον, καὶ δὲν

χρειάζεται ἄλλο παρά ἕνας καὶ μόνος μοχλός διὰ νὰ τὴν κινήσῃ καὶ νὰ τὴν βάλλῃ εἰς ἐνέργειαν· καὶ αὐτὸς ὁ μοχλὸς, αὐτὴ ἡ ἐμψύχωσις τῆς φοβερᾶς μηχανῆς ἤρτηται ἤδη ἀπὸ ἡμᾶς καὶ δὲν εἶναι ἄλλο, εἰμὴ ἡ πρόθυμος καὶ γενναία τῶν χρημάτων συνεισφορά, ὅτι ἄνευ τούτων, καθὼς καὶ ὁ Δημοσθένης εἶπε ποτὲ, τί ποτε, ἢ μικρὰ καὶ ὀλίγου ἄξια κατορθοῦνται. Ἂν λοιπὸν εἴμεθα ἀληθῆ τέκνα τῆς σεβαστῆς καὶ ἱερᾶς Ἑλλάδος, ὡς τὸ καυχόμεθα· ἂν σώζωμεν τῷ ὄντι εἰς τὴν καρδίαν μας τὸν θεῖον σπινθῆρα τοῦ πρὸς τοιαύτην εὐκλεεστάτην καὶ Ἀθάνατον Πατρίδα ἔρωτος· ἂν αἰσθανώμεθα τέλος πάντων τὸ βάρος τοῦ Πολιχρονιωτάτου ζυγοῦ τῆς ἐπονειδίστου καὶ αἰσχροτάτης δουλείας, καὶ ἂν ἔχωμεν τὴν εὐγενῆ καὶ ὄντως Ἑλληνικὴν Μεγαλοφροσύνην νὰ τὸν ἐκτεινάξωμεν ἀπὸ τὸν τράχηλόν μας, ποίαν ἄλλην ἁρμοδιωτέραν προσμένομεν ἐποχὴν; ποία πρόφασις ὁπωσοῦν εὐλογοφανὴς ἠμπορεῖ νὰ μᾶς κάμῃ νὰ ἀναβάλωμεν τὸν χρυσοῦν τοῦτον καιρὸν, τὸν ὁποῖον λαμπρότατα φαίνεται, ὅτι ἡ θεία Πρόνοια ὄντως ἐπροσδιόρισε διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν ὅλων τῶν προρρήσεων, ὅλων των χρησμῶν, ὅσον διαλαμβάνουσι περὶ τῆς τοῦ γένους ἐλευθερίας, περὶ τῆς ἀναλάμψεως τῆς ὀρθοδοξίας; Βέβαια, ἀδελφοὶ, δὲν μᾶς μένει πλέον κἀμμία πρόφασις, οὔτε εἶναι συνχωρημένον εἰς τὸν παρόντα καιρὸν, ἀλλ' οὔτε εἶναι δυνατὸν, στοχάζομαι νὰ εὑρεθῇ τις μεταξὺ τῶν Ἀπογόνων τοῦ Μιλτιάδου, τοῦ Λελωνίδα, τοῦ Θεμιστοκλέους, τοῦ Ἀριστείδου, Κίμωνος, Ἐπαμινώνδα, καὶ μυρίων ἄλλων εὐκλεεστάτων προγόνων μας, νὰ ἀμφιβάλλῃ πλέον διὰ μίαν καὶ μόνην στιγμὴν περὶ τῆς ἀφεύκτως εὐτυχοῦς ἐκβάσεως τοῦ μεγάλου σκοποῦ. Ἡ ἐναντία γνώμη μένει λοιπὸν ὁ κλῆρος τῶν νόθων ἐκείνων ψυχῶν, αἱ ὁποῖαι θεμελιόνουσι τὴν κακοδαίμονα εὐδαιμονίαν των εἰς τὸ νὰ ἀποταμιεύωσι μόνον τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον, καὶ παραδεδομέναι δι' ὅλου εἰς τὴν μισαρὰν καὶ θεοστυγῆ λατρείαν αὐτῶν τῶν μετάλλων, κλείουσι τὴν ἀμάλακτόν τους καρδίαν ἕως καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ἤδυστον, τὸ εὐγενέστατον, καὶ ἱερώτατον αἴσθημα τῆς πρὸς τὴν φιλτάτην Πατρίδα ἀγάπης χωρὶς νὰ αἰσθάνωνται, ὅτι ἡ ἄκαιρος φιλογρηματία κατασταίνει τὸν ἀεδου-

λωμένον ἀπὸ τοῦ ψυχοσωματοφθόρου αὐτοῦ πάθους, καὶ αὐτῶν των ἀνδραποδῶν ἀνδραποδέστατον. Ἀλλ' εἴθε, ὦ Παντοδύναμε Κύριε, εἴθε, ὦ Ἰσχυρὸν Πνεῦμα τῆς Γαλαίνης καὶ πολυστεναχτου Ἑλλάδος, εἰς τὴν κρίσιμον ταύτην ἐποχὴν, ἐν ᾗ μιλλει νὰ διαχωρισθῇ ὁ σῖτος ἀπὸ τὰ ἄχυρα, ὁ χρυσὸς ἀπὸ τὴν σκωρίαν, καὶ οἱ ἀληθεῖς ἀδάμαντες ἀπὸ τοὺς ψευδεῖς καὶ πεπλανημένους, εἴθε, λέγω, νὰ μὴν εὑρεθῇ κἀνεὶς μεταξύ μας ἀνάξιος τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνόματος, καὶ τοῦ καλοδαίμονος ἐκείνου καὶ ἀγενεστάτου κόμματος, ἀλλ' ἅπαντες οἱ κλητοὶ εὑρεθέντες χωρὶς ἐξαίρεσιν ἐκλεκτὸν, ἃς συνδράμωμεν ὁμοθυμαδὸν ὅλῃ ψυχῇ ὅλαις δυνάμεσιν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν καὶ στέψιν αὐτοῦ τοῦ μεγάλου σκοποῦ, ὅς τις φαίνεται καθαρὰ, ὅτι εἶναι εὐδοκία τῆς θείας προνοίας, καὶ ἃς ἀνοίξωμεν γενναίαν καὶ δαψιλῆν χεῖρα πρὸς ἐκείνους ὁποῦ προσφέρουσι κεφαλὴν, στῆθος, καρδίαν, καὶ βραχίονας διὰ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ Γένους.

. . . Ἡμετέρη δ' ἐπερείδεται ΕΛΛΑΣ ἐφορμῇ
Ἠὲ κατηφείην, ἢ καὶ μέγα κῦδος ἀρέσθαι,
Διὰ ἀπαράλακτον τοῦ πρωτοτύπου βεβαιῶ:

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΥΨΗΛΑΝΤΗΣ.

ΤΕΛΟΣ.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Σελ. 2 ς. 6 γράφε Ἰωαννίτας. σελ. 5 ς. 32 λαβόντα. σελ. 6ς. 4 συστήσει. σελ 10 ς. 28 αὐτόν. σελ. 12 ς. 4 ἑταιρείας σελ. 17 ς. 3 ὅστις.σελ' 19 ς. 34 ἐφόρους. σελ. 20 ς, 17 Τζακάλοφ. σελ. 20 ς. 19 Κισνόβιον. σελ. 21ς. 12 εἰς τοὺς. σελ. 21 ς. 17 Σ. Μαύρου Κ Κουμπάρη. σελ. 22ς. 5 Γοσποδάρον. σελ.22ς, 7 Τζακάλοφ. σελ. 22. ς. 29 γνωσθήσεται. σελ. 25 ς. 5 ὑποστὰς. σελ. 25 ς. 10 ἀπολέσας. σελ. 25 ς' 29 κινηθῇ. σελ. 27 ς. 19 ἔμαθον. σελ. 27 ς. 30 τοὺς. σελ. 28 ς. 14 ἔμβασεν. σελ. 28 ς. 24 καὶ τὴν ἀλληλογραφνία. σελ. 33 ς. 29 τὴν. σελ. 42 ς. 9 ἤοιξεν σελ. 44. ς. 4 Σκουφᾶ. σολ. 45. ς. 21 Ἄργεος. σελ. 46 ς. 20 κάμηοι. σελ. 48 ς. 36 ζεστὸς. σελ. 48 ς .2 Μαμούνης. σελ. 48 ς' 10 κρεδιτάρω. σελ. 48 ς. 20 Νικόλαοι. σελ. 48 ς. 31 ὄρεξις. σελ. 48 ς. 34 παραυὸς σελ. 48 ς. 35 πλεονέκται. σελ. 55 ς. 7 ἐπέκτινε. σελ. 57 ς. 30 ἔφερον. σελ. 59 ς. 48 ἡλίνσκη. σελ. 60 ς. 17 ἀπευκταίαν. σελ. 63 ς 20. ἐπιτυχιαν. σελ. 63 ς.22 ἦν σελ. 68 ς. 12 ἅγιον. σελ. 69 ς. 24 νὰ ἀναφέρε τε εἰς τὸν ἐκλ. σελ. 70 ς. 6 ἀναφέρης. σελ. 70 ς. 7 ἀναγινώσκοντάς τα. σελ. 70 ς. 17 Γεωργαντόπουλος. σελ. 71 ς. 1 κομισιονέρου. σελ. 71 ς.15 σκέψις σελ. 71 ς. 27 ἐπῆραν. σελ. 73 ς. 21 ταχυδρόμον. σελ. 76 ς. 17 προγιέκ του. σελ. 78 ς. 31 ἄλλως. σελ. 78 ς. 35 (Δεδέντης.) σελ. 80 ς. 16 ἔλαβε. σελ. 86 ς. 18 ἀνάγκη. σελ. 87 ς. 16 ἀπευκαῖον. σελ. 96 ς. 22 ἔλαβα. σελ. 110 ς. 6 νὰ. σελ. 110 ς. 28 ἐμποριόν. 19 σελ. 112 ς. 27 γράφειν. σελ. 115 ς. 2 τοὺς.σελ. 115 ς. 19 δὲν. σελ. 125 ς. 16 Ψαλίδας. σελ. 126 ς. 6 εἶησαν. σελ. 149 ς. 10 Τά. σελ. 158 ς. 19 ἠμπορεῖ. σελ. 162 ς. 17 καὶ οἱ ἄλλοι. σελ. 163 ς. 7 ὁ ἀδελφός σου. σελ. 169 ς 9. διὰ τὰ αὐτόθι. σελ. 174 ς. 13 κινῶ, καὶ κατὰ τὴν παραγγελίαν σας. σελ. 176 ς. 10 εἴπατε. σελ. 178 ς. 17 προφθάσουν. σελ. 186 ς. 32 ἀσύμφονον. σελ. 195 ς. 1 νύκτα. σελ. 197 ς. 24 πύλαι. σελ. 198 ς. 22 γράμμα της, σελ. 206 ς. 18 τούτου. σελ 209 ς. 8 ὠταξία. σελ. 225 ς. 9 ἑταιρίας. σελ. 226 ς. 23 μερικῶν. σελ. 229 ς. 12 ἐμπορικῶν, σελ. 230 ς. 30 τῶν τε. σελ. 230 ς. 31 ἐλευθέρως. σελ. 238 ς. 23 Λεωνίδα. σελ. 339 ς. 10 ἐκλεκτοί.

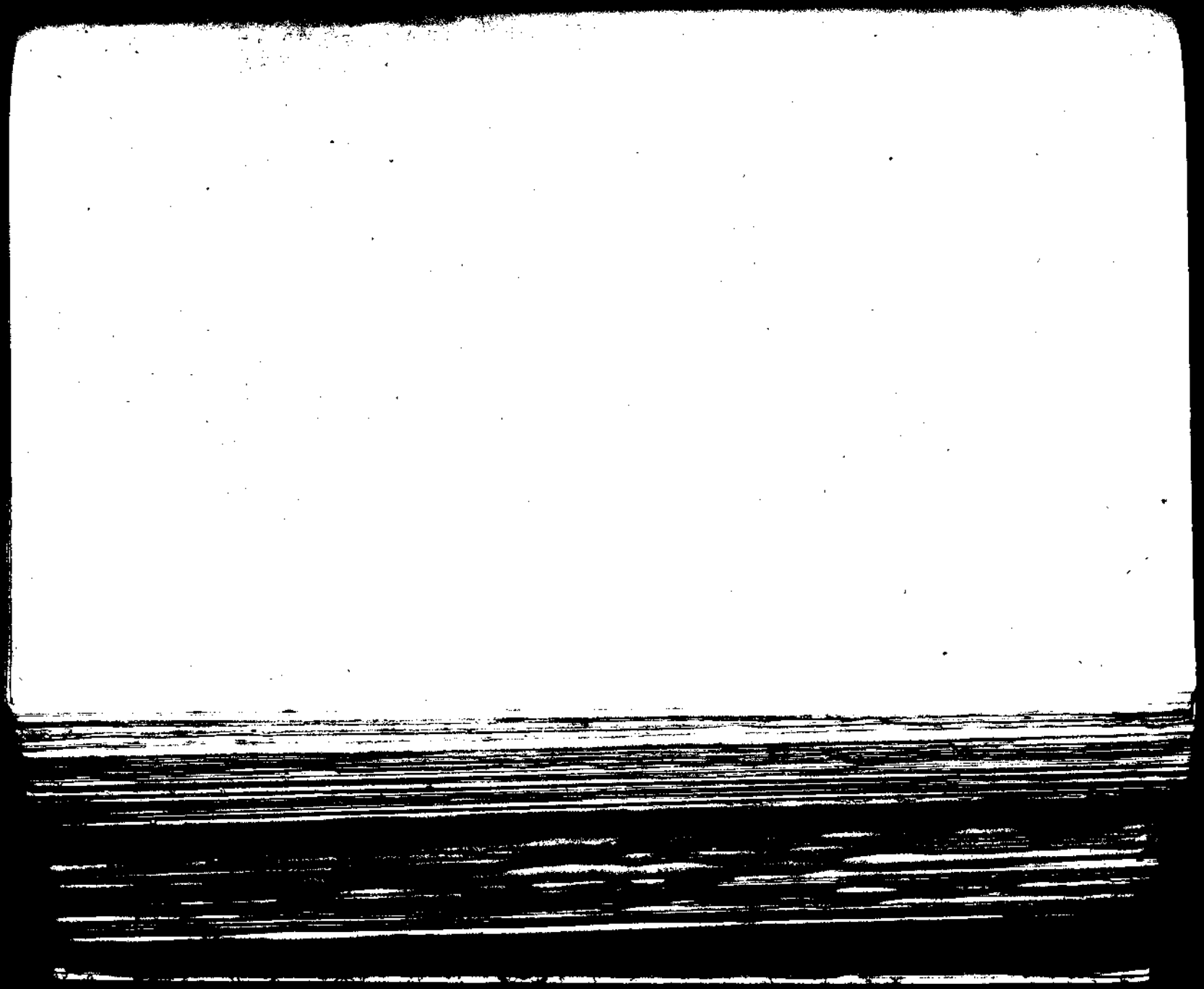

ΕΥΡΙΣΚΕΤΑΙ

Ἐν Ἀθήναις παρὰ τῷ Ἐκδότῃ.
— Σύρα παρὰ τῷ Κ. Π. Μέμῳ.
— Ναυπλίῳ παρὰ τῷ Κ. Σ. Σοφῇ.
— Πάτραις παρὰ τῷ Κ. Τζέτζῳ.

ΤΙΜΑΤΑΙ ΔΡΑΧΜΑΣ 5.

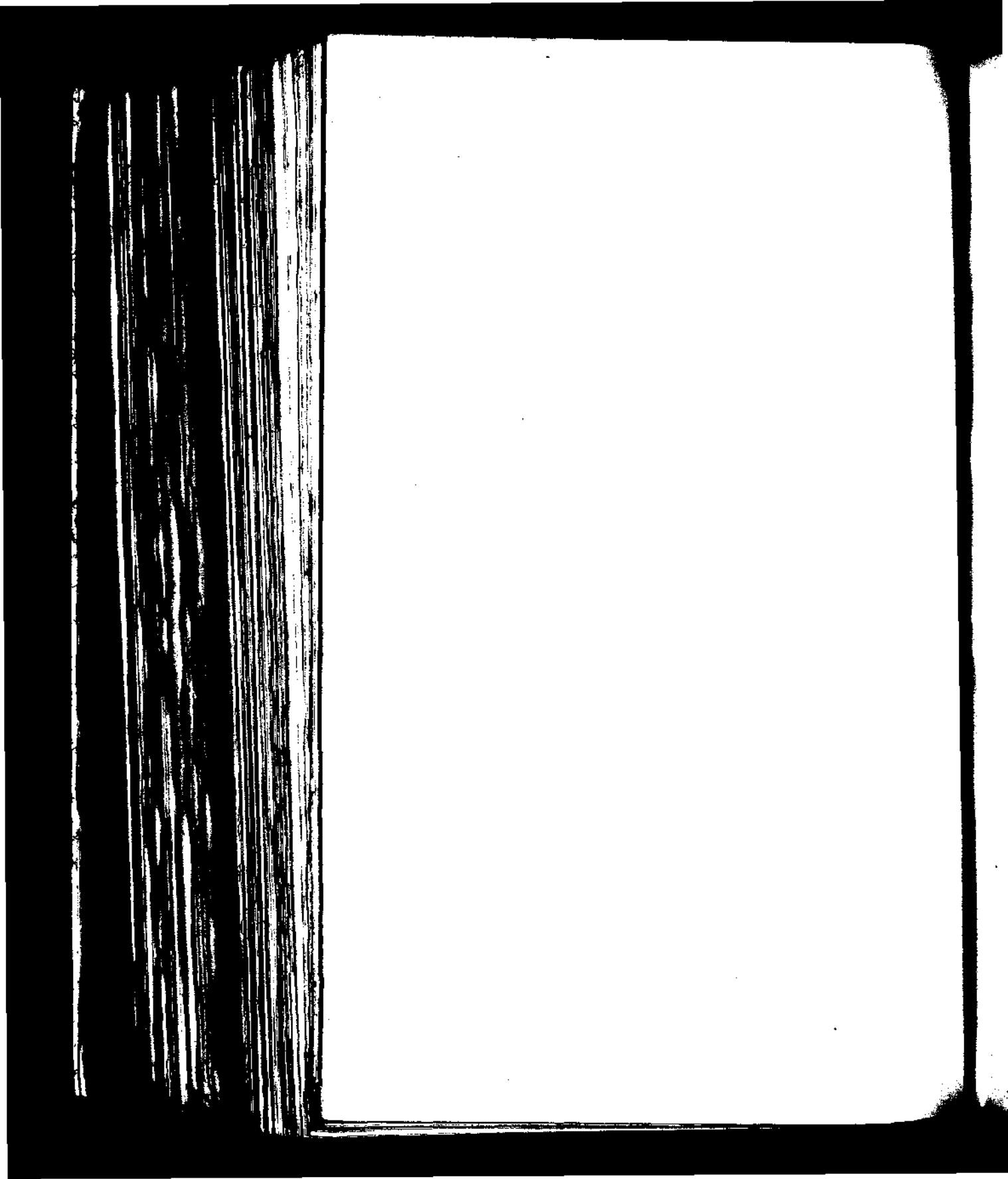

APR 20 1904

THE LIBRARY OF CONGRESS

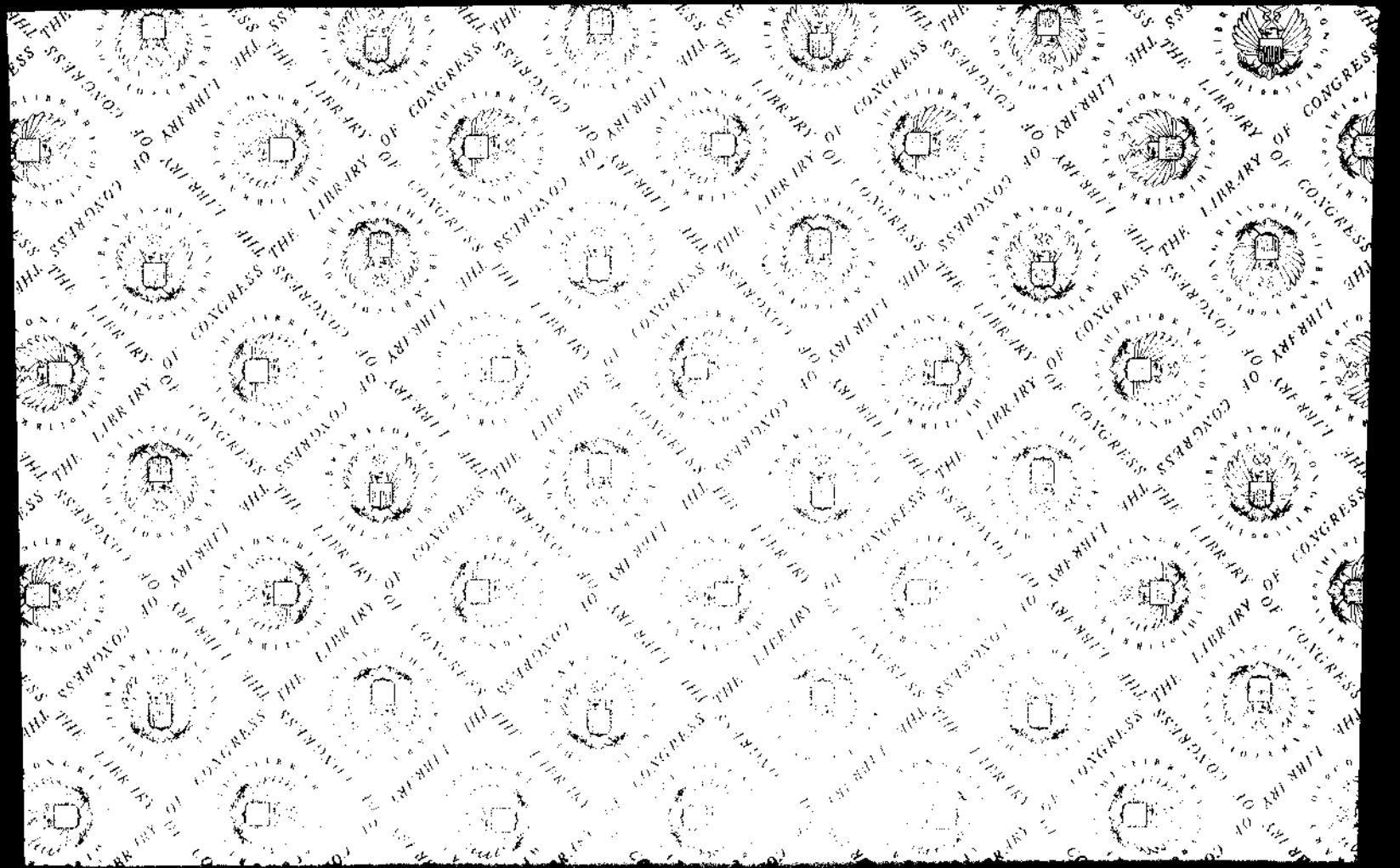
LIBRARY OF CONGRESS

LIBRARY OF CONGRESS
0 003 901 029 9